LI
D
34

R. 15⁶. 99.

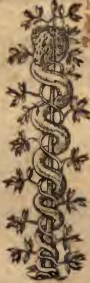
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LI
D
34
NAPOLI

D
34
R-156-11

AEMILII PROBI,

SEV CORNELII NEPOTIS
LIBER DE VITA EXCELLENTIVM
IMPERATORVM, A DIONYSIO LAMBINO
Monſtrolienſi, litterarum Græc. Lutetiæ doctore regio, complurib. locis emendatus, & commentariis pleniſſimis, atque vtiliſſimis explicatus.

Nunc primùm in lucem editus.

Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ κρατερῷ τ' αἰχμητῇ.

LVTETIAE, CIↃ. IↃ. LXVIIII.
Apud Ioannem Bene-natum.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

NAPOLI

PRIVILEGII SVMMA.

CAROLI Maximiliani Valeſii Galliarum regis Chriſtianiſſimi lege ſingulari ſancitum eſt, ne quis typographus librum Æmilii Probi, ſeu Cornelii Nepotis, de vita excellentium imperatorum à Dionyſio Lambino, litterarum Græcarum Lutetiæ doctore regio, commentariis ampliſſ. & vtiliſſ. explicatum, locisque plurimis emendatum, Petri Lullerii librarii, ſeu bibliopolæ, & Ia Bene-nati typographi ſumtibus & typis impreſſum, in Gallia imprimere, neve quis bibliopola, ne ve quis alius alibi impreſſum hîc diuendere ante ſexennium audeat. Quiſecus faxit, pœna litteris regiis declarata, multabitur.

Dionyſ. Lambinus Monſtrolienſis, Græcarum litterarum Lutetiæ doctor Regius,

ERRICO VALESIO, ANDIVM DVCI, REGIS CHRISTIANISS. CAROLI NONI Fratri, liberaliſſimo, & maximi animi Principi, P. S. D.

CVM ſemper antea bonarum litterarum ſtudium mihi ad innumerabileis animi moleſtias, quas fert vita, leniendas, & moderatè ferendas, tranquillúmque animi ſtatum comparandum, magno adiumento fuiſſe expertus ſim, Errice Valeſi, princeps clariſſime, & generoſiſſime: tum ſuperioris anni tumultu ciuili, pæne dicam, ſalutem attuliſſe cognoui. Nam cùm Galliam, communem omnium noſtrûm parentem, bello domeſtico ardere, multóſque ad hoc incendium amplificandum vndique conuolare, paucos ad reſtinguendum accurrere viderem, incredibilíque animi dolore ex calamitate reip. afficerer: quibus in rebus illo tam atroci, & turbulento tempore acquieſcerem, aut vnde potiſſimùm tanto mærori vel remedium, vel alleuamentum quærerem, præter libros & litteras, reperire non potui. Quamuis enim illius belli ciuilis ſecundi initiũ in id tempus inciderit, quo tempore docendi munus mihi, ceteríſq; collegis meis, doctoribus Regiis, poſt intermiſſiones vſitatas, & more maiorum conceſſas, repetendum erat, neque me à meo neceſſario docendi munere tanta reip. perturbatio, ciuitatiſq; trepidatio abduxerit, cùm præſertim viderem, omneis bonarum artium magiſtros ac doctores in huius ſcholæ vniuerſæ gymnaſiis ſuas docendi parteis diligenter agere: non

tamen hæc mea quotidiani muneris functio ita me tenere poterat occupatum, vt à præſentium malorum, quæ quotidie ante oculos verſabantur, cogitatione animum auocare poſſet. Porrò autem vt vel miles caſtra ſequerer, vel armatus in vrbe volitarem, homo rei militaris imperitus, & ad bellum ineptus natura, ſempérque in litteris vſque à puero verſatus, &, quod caput eſt, corpore imbecillo, & ætate iam ingraueſcente, animum inducere non poteram: & verò ſi hoc facerem, æquè me ridiculum hominibus futurum exiſtimabam, atque ſi bos piger venari, aut in ſtadio currere conaretur: ceteroquin ad patriam, & religionem Chriſtianam antiquam, & καθολικὴν, nobísque à maioribus per manus traditam, retinendam, ac defendendam, animo & voluntate promtus ac paratus. Itaque, quod ipſe per me efficere atque exſequi nequibam, id per aliam perſonam, communi omnium bonorum ciuium incommodo, periculóque excitatus, & communi dolore commotus, ſubrogato meæ operæ, meiq; laboris vicario, homine tractandorum armorum non imperito, libenter, & diligenter obibam: qui pro me & noctu ſtatis diebus excubabat, & interdiu ad certam vrbis portam in præſidio ſtabat: quod ab illo vſque tempore ad hodiernum diem fieri deſitum non eſt, propterea ſcilicet quòd res ne pace quidem conſtituta, vt pote parum certa & firma, ſatis tranquillatæ fuerunt. Sedulitatem autem eorum, qui vel corporis robore pollentes, vel ætatis maturitate florentes, vel in laboribus militaribus exercitati, pro patria, pro aris & focis, pro reip. ſtatu, pro regni incolumitate, pro religione denique arma capiebant, ſéque ipſi in diſcrimen capitis offerebant, non ſolùm laudabam, verùm etiam æmulari cupiebã. Imperatam ac deſcriptam in capita, aut in oſtia ad belli

ſumtus tolerandos pecuniam, pro facultatum mearum tenuitate conferebam, ceteráque munera & onera ciuilia mihi communiter cum aliis ciuibus à præfectis vrbanis impoſita, æquo animo ſubibam, ac ſuſtinebam. Cùm igitur patriæ in peßimum locum certorum hominum culpa adductæ, neque conſilio, neque lacertis, neque facultatibus rei familiaris magnopere opitulari poſſem: conſilio, quia, cùm priuatus ſim, in conſilium publicum non adhibeor: lacertis, quia ætas, & imbecillitas corporis, & inualetudo ab hoc munere fungendo me vindicant: facultatibus, quia res mea familiaris eiuſmodi eſt, vt, quantulumcumque de ea detrahatur, ac decedat, id mihi quidem & meis valde incommodum ſit futurum, fiſcum autem non multo pleniorem ſit facturum: cúmque non ſolùm ex præſenti, verùm etiam ex impendente toti Galliæ calamitate, & vaſtitate maiorem animo, quàm vt eam ferre poſſem, moleſtiam caperem: vnum ſolatium, vnúmque adeò perfugium nactus ſum, quo vterer, muſas & litteras. Quæ cùm latè pateant, cúmque non vnius generis ſint: (nam partim philoſophorum diſputationibus, partim poëtarum carminibus, iiſque multum inter ſe diſsimilibus, partim oratorum dictionibus, atque actionibus, partim hiſtoricorum narrationibus continentur:) oratores & poëtas, vt parum ad eam rem, quam quærebam, vtileis, in præſens tempus ſepoſui. Philoſophi & hiſtorici reſtabant, quorum lectio mihi maximè animi moleſtias abſtergêre poſſe videretur. Ex his igitur duobus ſcriptorum generibus cùm viderem, philoſophos res præclaras illas quidem, & vehementer ad vſus vitæ quotidianæ, animíque tranquillitatem vtileis, litteris mandaſſe: ſed vel non omnibus facileis, vel non omnibus probabileis, nimíſque ferè ab ho-

minum ſenſibus, & vulgi opinionibus remotas: magis denique ad cognitionem, mentiſque agitationem, quàm ad actionem accommodatas: hiſtoricos ſumſi, ac delegi, quibus illo quidem tempore me totum traderem: ídque eo magis, quòd volebam totam hanc lectionem, quam inſtitueram, ac ſuſceperam, non mihi ſolùm, ſed etiam omnibus hominibus, qui bonis artibus eruditi, & litteris politi ſunt, fructum aliquem ferre. Cùm itaque hoc conſilium cepiſſem, vt meæ vigiliæ multis prodeſſent, hiſtoricóſque omneis Græcos, ac Latinos, aut, ne mentiar, probatiſsimos, ac nobiliſsimos, maximéque ad eam rem, quam meditabar, & moliebar, neceſſarios, Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Polybium, Plutarchum, Diodorum Siculum, Appianum, Salluſtium, T. Liuium, Cornelium Tacitum, & nonnullos alios ſimileis, accuratè perlegiſſem: exiſtimaui, me, ſi, quæ ab illis de excellentibus, & præſtantibus Græciæ, & Italiæ, & Aſiæ imperatoribus, multis verbis expoſita ſunt, ea ad Aemilium Probum, ſeu Cornelium Nepotem (non enim ſatis conſtat, quis ſit harum vitarum ſcriptor) illuſtrandum, quibus in locis breuior, atque iccirco obſcurior eſſet, congeſsiſſem, & contuliſſem: ad propoſitum mihi huius mei conſilij finem facillimè peruenturum. Fuit porro mihi, (verè loquar) harum commentationum conſcriptio, & confectio, operoſa illa quidem, & laborioſa, ſed tamen dulcis & iucunda. Nam primùm aberrationem à moleſtiis, quam optabam, & quærebam, hinc ſum conſecutus: deinde non parua voluptate afficiebar, cùm multorum ſæculorum hiſtoriam iucundiſsimæ varietatis plenam, clarorum virorum aliorum optabileis, aliorum miſerabileis exitus, magnorum imperatorum res vel ſecundas, vel aduerſas, rerumpublicarum commutationes,

vrbium oppugnationes, & euerſiones, potentium regum fortunas proſtratas, atque afflictas, bellorum & externorum, & domeſticorum calamitates, populorum iracundias, & inſanias, cetera huius generis innumerabilia cognoſcebam, & conſiderabam. poſtremò legentem me & ſcribentem, & ſingula ſuo loco diſponentem, ac digerentem mirificè excitabant litteræ tuæ, ſexdecim circiter ab hinc menſes ad me datæ, breues illæ quidem, ſed tamen liberalitatis & ſingularis in litteratos & eruditos viros amoris plenæ: quibus, præterquàm quòd mihi ſignificabas, libros Ariſtotelis de optima reip. adminiſtrandæ forma à me Latinitate donatos, quos tuo nomini conſecraram, & ad te mittendos curaram, fuiſſe gratiſsimos, atque acceptiſsimos, præterea aſcribebas, ſi te hoc modo ſtudiorum meorum participem facere perſeuerarem, maximam abs te, pro eo, quanti me, meíque ſimileis, faceres, & omni vitæ tempore facturus eſſes, gratiam initurum. ad extremum hac clauſula vtebare, iudicij iſtius tui, quo mihi, ac noſtri ordinis hominibus plurimum tribueres, optimam ac promtiſsimam voluntatem faciendi mea cauſa quamcumque occaſionem nactus eſſes, ſi quid abs te poſtulandum eſſe exiſtimarem, comitem aſsiduam, & perpetuam futuram. Quem non vel ignauiſsimum ac tardiſsimum tam liberales, & munificæ litteræ, & à tali tantóque principe miſſæ ad ſcribendum incitarent? quis non tanta ſpe propoſita omneis corporis & animi labores perferret, omneíſque ingenij vireis contenderet, vt aliquid tanti principis exſpectatione dignum ederet? Sic igitur feci: hoc eſt, maximam diligentiam adhibui, ſummóque ſtudio elaboraui, vt Aemilius Probus, ſiue, vt alij volunt, Cornelius Nepos, hac noſtra editione non ſolùm quàm emendatiſsimus, verùm

etiam noſtris commentariis quàm ornatiſsimus, & quàm explicatiſsimus in publicum ſub tuo nomine prodiret. Quamquam, ne quid diſsimulem, maiora paro. Cogito enim res veſtras geſtas, eas, inquam, quas tu, & frater tuus Carolus, rex Chriſtianiſsimus, & auguſtiſsimus, & geſſiſtis iam, & geretis, litteris mandare, memoriæq; ſempiternæ prodere, ſi modò vos operam meam non aſpernabimini, & ſi mihi vita ſuppetet. Quamuis enim veſtrorum in remp.meritorum, veſtrarúmque rerum bene, fortitérque geſtarum aliam fortaſſe mercedem non deſideretis, quàm conſcientiam rectæ voluntatis, & teſtimonium bonorum, qui hodie viuunt: tamen laus poſteritatis, & gloria ſempiterna, quæ ſine litterarum monumentis conſtare non poteſt, non eſt pro nihilo putanda. Hanc enim fortiſsimi, & omnibus virtutibus præſtantes viri non contemſerunt. neque id immeritò. Gloria enim, quæ laus eſt rectè factorum, magnorúmque in remp. meritorum, fructus eſt veræ virtutis honeſtiſsimus, vnáque res eſt, quæ vitæ breuitatem poſteritatis memoria conſoletur, vt ſcripſit optimus auctor quodam loco. Nam præter illam immortalitatem, quam nos religionis Chriſtianæ ſacris initiati, & diuinis oraculis confiſi poſt hanc vitam, quæ corpore, & ſpiritu continetur, cuiúsque curriculum breuibus à natura terminis eſt circumſcriptum, exſpectamus, eſt & illa altera, quæ in memoria virorum eſt poſita, quámque multorum ſæculorum poſteritas alet: quæ ſine litterarum præſidio ſuum ius tueri non poteſt. Sed hac de re aliàs. Nunc ad hoc quod agimus. Hoc igitur multorum dierum, multarúmque noctium opus, Errice princeps magnanime, cùm cuperem omnibus doctrina exultis hominibus mecum eſſe commune, ſub tuo potiſsimùm illuſtriſsimo, &

mo, &

mo, & auſpicatiſsimo nomine in eorum manus peruenire volui, primùm vt tu, qui amore & ſtudio in litteras ac litteratos viros, Carolo regi Chriſtianiſsimo, fratri tuo nihil concedis, primus vtilitatem aliquam ex hoc meo labore, ſi qua omnino capi poteſt vtilitas, perciperes: deinde vt omnes viri liberali doctrina ornati, qui noſtras in hunc ſcriptorem commentationes in manus ſument, ſiquid ſibi eas profuiſſe ſentient, huius rei tibi potius, qui mihi tam acreis ad ſcribendum ſtimulos admoueris, quàm mihi, gratiam habeant. Noli autem exiſtimare, Errice, huius libri lectionem nihil, aut parum tibi profuturam. Quamuis enim tu iam vel ortu ipſo, & ſtirpe generis, ac ſeminis, vel ſpe, atque indole virtutis, his omnibus imperatoribus antecellas: quia tamen tua ætas, (non enim dicam tua animi magnitudo) ab eis rerum geſtarum amplitudine, gloriáque ſuperatur: perſuaſum tibi eſſe debet, magno tibi adiumento fore ad gloriam bellicam, cuius tu ſtudio inflammatus es, vt par eſt adoleſcentem tali loco natum, comparandam, ſi non ſolùm domeſtica, quibus abundas, maiorum tuorum, eorundémque Galliæ regum, verùm etiam externa præſtantiſsimorum, & clariſsimorum Græciæ, & Italiæ, & Aſiæ ducum exempla, tibi ipſe ad imitandum, ſeu potius ad ſuperandum, proponas. Quemadmodum enim Themiſtocles cùm aſsiduè in publico noctu ambularet, ſomnúmque capere non poſſet, amicis cauſam quærentibus reſpondebat, ſe Miltiadis tropæis è ſomno excitari: ita tu cùm ab Aemilio Probo, ſiue Cornelio Nepote commemorari audies non ſolùm communeis horum omnium imperatorum, quorum hic res geſtas ſcripſit, ſed etiam vniuſcuiusque proprias virtutes, vt Themiſtoclis ſollertiam, & prudentiam, & celeres ingenij mo-

tus: Ariſtidis iuſtitiam, atque abſtinentiam: Cimonis liberalitatem & munificentiam: Thraſybuli fidem, conſtantiam, & animi magnitudinem: Ageſilai religionem & modeſtiam: Eumenis Cardiani vigilantiam & patientiam: Phocionis bonitatem, & in ſententia perſeuerantiam: Timoleontis clementiam, & moderationem animi cum incredibili felicitate coniunctam, aliorúmque præcipuas quaſdam, & ſingulareis virtutes: hæc, inquam, multáque generis eiuſdem cùm apud hunc ſcriptorem leges: igniculi iſti plurimarum, diuinarúmque virtutum tibi à natura dati, quamuis quotidie per ſe emicantes, tamen his veluti fomentis magis ac magis in dies excitati, maximum ſument incrementum, clariſſimúmque lumen in omneis terrarum oras longè latéque diffundent. Neque verò eorum virtutes ſolùm, & fortia, laudabiliáque facinora, & res bene geſtas: verùm etiam vitia, & offenſiones, & peccata, & res malè geſtas cognoſcere iuuabit. Quemadmodum enim virtutis pulchritudo, & honeſti ſpecies ſua ſponte adoleſcenteis bene à natura informatos ad ſe allicit: ita vitij deformitas, & turpitudinis ſpurcities alienat ac deterret. Nam quem honeſto loco natum, & liberaliter educatum, atque inſtitutum adoleſcentem non Lyſandri perfidia, & crudelitas: Pauſaniæ ſuperbia, & contumacia, & ſceleratus in patriam animus: Tiſſaphernis periurium, & impietas: Alcibiadis morum inæqualitas, & ingenij mobilitas, & inconſtantia, & luxuria, & intemperantia: Dionyſii tyranni Siculi prioris ſæuitia, & inhumanitas, & importunitas: poſterioris libido, & incontinentia, & iniuſtitia: C. Terentij Varronis arrogantia, ac temeritas, cetera denique propria quædam ſingulorum vitia, & flagitia non offendunt, atque à ſimilibus fa-

ctis reuocant ac retrahunt? Quamuis autem tu maximo negotio à fratre tuo Carolo rege noſtro (cuius regnum deus optimus maximus incolume ſeruet) præpoſitus, & in bello difficili, periculoſóque gerendo occupatus, & iis, qui religionem nobis à maioribus traditam, atque vſu receptam improbant, aliámque publicè profiteri, & colere ſibi licere, exercitu comparato, & vrbibus Galliæ occupatis poſtulant, obſiſtere ac repugnare iuſſus, vix ſatis vacui temporis habere videare, quod talium narrationum auditioni, nedum librorum lectioni impertias: non putaui tamen, me munus intempeſtiuum, aut à caſtris alienum, ad te miſſurum, ſi Aemilium Probum, ſiue Cornelium Nepotem, commentationibus noſtris explanatum, atque illuſtratum ad te miſiſſem. Nam ſiquod aliud ſcriptorum genus tibi donaſſem, vt philoſophum aliquem, aut poëtam: (quamquam præſtantes quidam imperatores philoſophos quondã, & poëtas non ſolùm in prouincias, verùm etiam in caſtra ſecũ duxiſſe narrantur) verùm tamen ſi taleis ſcriptores ad te miſiſſem, fortaſſe temporis & loci rationem non habuiſſe videri poſſem. Nunc autem cùm hiſtoricum, & eum hiſtoricum, qui varia bella multis antè ſæculis geſta, prœliáque commiſſa refert, tibi bellum adminiſtranti, & in caſtris verſanti, donem: videri non debeo munus ἀπροσδιόνυσον, aut non ſatis opportunum, ad te perferendum curauiſſe. Iam verò ſiqua tibi in commentariis noſtris obſcuriora videbuntur: (quamquam nequid eſſet, operam dedimus. nihil enim Græcè ſcriptum à nobis relatum eſt, quod non continuò Latinè reddiderimus) verumtamen ſi quid erit eiuſmodi, vt id non facilè intelligere queas, quòd te penitus iam in litterarum ſtudia ingreſſum, cùm magnos in eis progreſſus feciſſes, tempora

Reip.ad rerum maiorum curas,& magis neceſſarias cogitationes à libris quaſi in medio curſu auocarunt: habes Io. Paullum Seluam, antiſtitem eccleſiæ D. Flori, virum eruditiſſimum, & in omnibus liberalibus doctrinis diu, multúmque verſatum, olim doctorem tuum: qui tibi res obſcuras declarabit, difficileis explanabit, impeditas expediet, atque explicabit. Nam, vt fratri tuo Carolo, regi noſtro, ab ineunte ætate doctor contigit cùm ſingulari doctrina præditus, tum linguæ Græcæ cognitione omnibus, qui hodie viuunt, antecellens, aut certè nemini ſecundus, Iac. Amiotus, nunc magnus eius eleemoſynarius, & D. Cornelij cœnobiarcha: ita tu Seluam puer nactus es, virum cùm in primis doctum, tum prudentem, & ſollertem animorum, ingeniorúmque regiorum fingendorum artificem. Habes præterea Fr. Carnaualetum, equitem auratum, cuſtodem quondam ac rectorem tuum, virum non ſolùm artibus omnibus militaribus, & virtutibus bellicis ornatum, verùm etiam optimis diſciplinis eruditum. Quare ſiue per te leges, ita ingenio vales, vt nihil te in his commentariis fugere, aut fallere queat: ſiue domeſticorum tuorum, quos modò commemoraui, opera vti voles, omnia tibi plana erunt, & expedita. Vnum reliquum eſt, quod abs te petam, prius quàm finem faciam, vt memor promiſſi tui, litteratis, & bonarum artium ſtudioſis ſuffragari pergas, tibíque perſuadeas, te beneficium, quod in eos conferes, bene collocaturum. Ij enim ſunt, qui virtutes tuas ab obliuione vindicare, & eas ſuis eruditis ſcriptis, ſine quibus illæ parum ab inerti, & otioſa vita diſtarent, immortalitati commendare poſſunt. Quàm multos enim præter eos, quos vel poëtæ, vel hiſtorici ſempiternæ memoriæ conſecrarunt, multa fortiter feciſſe, & optimè de rep. meritos

eſſe exiſtimas, qui tamen nobis incogniti iacent? Innumerabileis ſcilicet. Quid ita? quia nullum ſuarum rerum bene geſtarum nacti ſunt præconem, aut prædicatorem. Nam, vt verè Flaccus cecinit, PARVM SEPVLTAE DISTAT INERTIAE CELATA VIRTVS. Quare, vt tuæ virtutes commemoratione poſteritatis ſempiterna viuant ac vigeant, complectere, ſi me audis Errice, Muſarum ſacerdotes, hoc eſt litteratos & doctos viros, quibus cùm res laudabileis, & prædicatione dignas præbueris, ac tradideris, hi viciſſim tibi earum rerum teſtimonium, & præconium ſuis immortalibus ſcriptis conſignatum reddent. Neque hoc tibi veniat in mentem, Marti cum Muſis nihil eſſe commune. Nam vel hoc eò valet, vt intelligamus, Muſis in ipſo belli ſtrepitu, & clamore nullum relinqui locum, non vt bellicæ virtutes Muſarum ope nihil egeant: vel hoc eſſe falſum facilè demonſtrare poſſum, cùm ſummi imperatores alij poëtarum carminibus monumentorum ſuorum aditus exornarint, alij Martis manubias Muſis conſecrarint. Vale, & rem benè gere. Lutetiæ, a. d. XII. Kal. Decembr. anno à ſalute hominum generi data,

CIↃ. IↃ. LXVIII.

Scribe in ſuperiore epiſtola, pag. 6. verſu 24 in memoria viuorum &c. pro in memoria virorum &c.

IDEM AD LECTOREM.

Hiſtoriæ ſcriptorem explicaturus, lector erudite, ſiue ſit is Æmilius Probus, vt pleriq; putant, ſiue Cornelius Nepos, vt nonnulli malũt, ſiue quis alius, nihil me alienũ ab eo, quod ſuſcepi, facturũ eſſe arbitror, ſi prius quàm ad negotium ſuſceptũ aggrediar, nonnulla primùm de hiſtoria dicam, deinde de huius libri auctore, quibus temporibus eum vixiſſe exiſtimem, & vtris aſſentiar, iis'ne, qui Æmilium Probum, an iis, qui Cornelium Nepotem eſſe arbitrantur. Atque hiſtoriæ quidem laudes ſi enumerare velim, longior habenda ſit oratio, quàm vt eas vel multæ, & amplæ paginæ capere queant: nedum paucæ & anguſtæ pagellæ continere poßint. Sic igitur de hiſtoria dicam, non vt eius laudes perſequi voluiſſe (rem & ab hoc loco ac tempore, & à meo inſtituto alienã) ſed vt ne planè vi & natura hiſtoriæ ignorata ad hiſtoriam virorum totius Græciæ clarißimorum, & ſummorum imperatorum explicandam videar acceßiſſe.

Dicta igitur hiſtoria eſt à Græco verbo ἱστορεῖν, quod valet inquirere, viſere, inſpicere, cognoſcere, memoriæ tradere: vel à nomine ἵστωρ, quod ſignificat ſcientem, & vſu peritum, & rerum cognitione præditum: vel, vt vult Plato in Cratylo, παρὰ τὸ ἱστάναι τὸν ῥοῦν, id eſt, eò quòd ſiſtat fluxionem. ſiſtere fluxionem autem, eſt errorem comprimere, & ignorationem ſedare. Nam qui ſunt inſcientes & ignari, eorum vagatur animus, fluit, & labitur. quib. malis ſcientia liberat. Eſt autem hiſtoria rei geſtæ, ab ætatis noſtræ memoria propter vetuſtatem remotæ, cognitio, ſeu inſpectio. Cõuenit porrò inter omnes, hanc eſſe primam hiſtoriæ legem, nequid falſi dicere hiſtoricus audeat: ſecundam, ne quid veri non audeat: tertiam, vt in rebus geſtis ſcribendis, ac narrandis, ab omni perturbatione liber ſit & vacuus, hoc eſt, nequid vel odio, vel amore adductus ſcribat, aut nequa ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, nequa ſimultatis: quæ poſtrema lex prioribus illis duabus continetur. nam qui nihil falſi dicere audet, nihilque veri non audet: is ab omni affectu liber & ſolutus ſit neceſſe eſt. Neque tamen ſatis eſt hiſtorico non eſſe mendacem, ſi talis eſſe debet hiſtoricus, vt debet, quales omnes fere Græci fuerunt, hoc eſt, eruditus, diſertus, copioſus: cuius generis ſunt, Herodotus, Thucydides, Ephorus, Timæus, Theopompus, Cteſias, Xenophõ, Polybius, Plutarchus, Dion, Appianus, Herodianus, ceteri: non quales Latini veteres, Cato, Pictor, Piſo, qui rudes erant, & impoliti. Olim enim hiſtoria apud Romanos nihil aliud erat, quàm annalium confectio, vt ſcripſit M. Tullius quodam loco. Itaque memoriæ publicæ retinendæ cauſa ab initio rerum Ro. vſque ad P. Mucium pontificem max. res omnes ſingulorum annorum mandabat litteris pontifex max. referebátque in album. & proponebat tabulam domi, poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi: qui annales maximi nominabantur, inquit ille. Ex quo T. Liuius, & Cornelius Tacitus, & ante hos Attius, ſuos hiſtoriarum libros, annales appellarũt. Non eſt igitur, vt cœperam dicere, hiſtorico ſatis, non eſſe mendacem. Debet enim præterea hiſtorici oratio eſſe illuſtris, & luculenta, non multo ſecus, quàm orato-

ris. Regio *ſæpe,aut pugna ab eo deſcribenda:interponendæ contiones, & hortationes:explicandæ cauſæ rerum nouarum:oſtendenda remedia incommodorum: ciuilium commutationum ratio exponenda: vituperanda ea, quæ vituperanda ducat:laudãda quæ ei rectè facta videantur : quæ omnia accuratè facere ſolent* Xenophon, Polybius, Plutarchus, Diodorus Siculus, Herodianus, *ceteri* Græci: *& ex Latinis* T. Liuius, C. Cæſar, Cornelius Tacitus. Itaque *in eo fere hiſtoricus, & philoſophus ſunt inter ſe ſimiles,quòd vterque vult prodeſſe docendo,hoc eſt,& ad virtutes cohortando, & à vitiis deterrendo.* Hoc *tantùm inter hos intereſt, quòd philoſophi diſputatio in rebus vniuerſis, & generib. pertractandis verſatur:hiſtorici ſermo potius parteis,& perſonas, & temporum momenta atque inclinationes,& res ſingulareis perſequitur.* Quo *pluribus vtilior eſſe poteſt hiſtoria,quàm philoſophia,aut poëtica.* Poëſis *enim,vt ſcribit* Ariſtoteles *in libello de arte poëtica,eo differt ab hiſtoria,quòd hiſtoria,ea,quæ facta ſunt,ita vt facta ſunt,exponit:poëſis verò qualia probabile eſt eſſe facta,fingit.* Itaque *hoc propius ad philoſophiam accedit poëſis,quàm hiſtoria,quòd poeſis res vniuerſas,hiſtoria res ſingulareis tractat,ac demonſtrat.* Res *autem vniuerſas tractare ac demonſtrare, eſt quali perſonæ qualia dicta, factáque conueniant, veriſimiliter docere: res verò ſingulareis explicare,eſt,verbi gratia,quid* Themiſtocles, *aut* Ariſtides, *aut* Alcibiades, *aut* Scipio Africanus, *aut* Pompeius Magnus, *aut aliquis alius egerint,quídve eis acciderit,narrare.* Atqui *non omnes homines ad rerum vniuerſarum doctrinam,id eſt,ad philoſophiam,apti ſunt natura : ſed ij tantùm, qui ingenio ſunt acuto, & ſollerti.& ad cogitandum,contemplandúmque idoneo atque accommodato.ad res ſingulareis autem percipiendas quilibet idoneus eſſe poteſt natura,qui modò ſit homo tolerabilis, neque communis ſenſus expers.* Nam *rerum ſingularium,& perſonarum,& temporum,in quib.explicandis hiſtoria vertitur,cognitio,ſub ſenſum cadit,atque ad ſenſum pertinet, neque ſubtilem illam mentis agitationem,quam in ideis,& principiis rerum,& primis cauſis,fixiſque atque immotis cognoſcendis deſiderari philoſophi dicunt, requirit: ſed ſatis eſt ei,qui hiſtorias legere,& ex eis vtilitatem aliquam capere velit,mediocris hominis iudicio,& ſenſu communi,& ea virtute, quæ in delectu rerum bonarum ac malarum verſatur,non carere.* Quoniam *autem hiſtoriam ad veritatem,tamquam ad finem,referri diximus, veritatíſque in hiſtoria ſcribenda, prima & præcipua cura eſſe debet: ſecunda,& proxima voluptatis, contrariè planè atque in fabulis, in quibus voluptati quidem decipiendo rebus fictis, & falſis,modò probabilibus,auditore,maximè ſeruitur: veritatis verò nulla fere ratio habetur:* Quoniam *igitur hiſtoriæ finis eſt veritas, oportet hiſtoricum non voluptatem lectoris omni ratione captare, neque vndique verborum floſculos, & orationis lenocinia,quibus lectorem demulceat,aucupari,& colligere,neque perſonarum caſus,& rerum euenta,quibus lectorem aut terreat,aut admiratione afficiat,aut dulcedine titillet ac delectet,confingere, quæ poëtis ſunt vſitata: ſed vtilitatem lectoris,rebus geſtis,ita vt geſtæ ſunt,exponendis, nihilque ad eas affingendo,ſpectare.* Hoc *enim à tragœdia maximè differt hiſtoria, quòd in illa quidem verbis ſpecioſis, & figmentis rerum probabilibus oportet auditori in*

præſens tempus conſulere, immò verò partim timorem iniiciendo, partim ſpem & voluptatem afferendo fucum facere: in hac verò veris dictis, ac factis explicandis lectorem in perpetuum docere, & prudentiorem, cautiorem, meliorem denique reddere. Neque tamen hiſtoria voluptate caret, quamuis eam data opera non quærat: ſed hæc non quæſita, neque arceſſita, illam ſequitur vltrò, immò verò cum illa coniuncta, & connexa eſt. Nam primùm vtilitas ipſa, quæ ex hiſtoria percipitur, voluptatem parit: deinde, quod dictu mirum eſt, etiam ipſa rerum atrocium, & acerbarum, & triſtium, & miſerabilium narratio incredibili quadam voluptate lectorem perfundit. Nihil eſt enim aptius ad delectationem lectoris (vt ſcribit M. Tullius in epiſtola ad L. Luceium) quàm temporum varietates, fortunæq; viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen ſunt iucundæ. Habet enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: ceteris verò nulla perfunctis propria moleſtia, caſus alienos ſine vllo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt iucunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantinéam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi auelli iubet ſpiculum, poſteaquàm ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum, vt etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga, obitúque retinetur? Etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione Faſtorum. At viri ſæpe excellentis ancipites, variíque caſus habent admirationem, exſpectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem, timorẽ: ſi verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundiſſimæ lectionis voluptate. Hactenus M. Tullius. Videtur tamen hæc res diſtinctionem aliquam deſiderare. Nam cùm videmus, adulteros, periuros, ſceleratos, ſicarios, impios, patriæ proditores, tyrannos dare pœnas ſuis flagitiis & ſceleribus dignas, non eſt mirum, nos, qui rebus bonis delectamur, offendimúrque contrariis, ex vitioſorũ & improborum ſupplicio voluptatem percipere: quemadmodum cùm apud Diodorum Siculum, alióſque hiſtoricos legimus, Philomelum, & Onomarchum, audaceis, & impios, & ſacrilegos homines, cùm Icetam, cùm Dionyſium Siculum minorem, cùm Alexandrum Pheræum, cùm Clodium, cùm Cæſarem, cùm Neronem, & ceteros ſimileis tyrannos, dignos ſuis ſceleratis factis, indomitiſq; atque iniuſtis cupiditatibus exitus habere, non immeritò lætamur. Cùm verò Miltiadis, Themiſtoclis, Phocionis, Demoſthenis, Pompeij Magni, Catonis, Ciceronis, & ſimilium virorum miſerabileis caſus, exitúſque legimus, mirum eſt nos ita dolore affici, vt tamen pariter delectemur. Cuius rei, cùm attentius conſiderare cœpi, duas rationes reperio: alteram, quòd cùm hæc legimus, quanta ſit fortunæ varietas, & mobilitas, quanta rerum humanarum imbecillitas, quanta naturæ mortalis fragilitas, cognoſcimus: & ita alieno periculo meliores efficimur: quod diſcendi genus pulcherrimum eſt. Diſcere autem non modò res vtileis, & ſerias, & neceſſarias, verùm etiam inutileis & ſuperuacaneas, & inaneis, in rebus iucundis numeratur. Alteram, quòd ita natura comparatum eſt, vt, qui ex tuto aliquo loco aliena pericula, alienóſq; caſus aduerſos, atque acerbos proſpiciunt, gaudeant, non quòd cuiquam bono viro aliena incommoda voluptatem afferant,

afferant,

afferant, ſed quòd ſe quiſque magis amet, quàm alterum: atque ita cùm alterum ab aduerſa fortuna grauiter, miſeréque iactari ac vexari videt, ipſe ſaluus, integer, atque intactus: ſua incolumitate magis, quàm aliena calamitate delectatur: quod Lucretius præclarè in procœmio libri ſecundi.

Suaue mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem,
Non quia vexari quemquam eſt iucunda voluptas:
Sed, quibus ipſe malis careas quia cernere ſuaue eſt.

Cùm enim plurimarum vtilitatum plena ſit hiſtoria, tum has in primis habet, hiſque potiſsimùm nominibus magna hiſtoricis habẽda eſt gratia, primùm quòd ſuis laboribus & vigiliis vitæ communi prodeſſe ſtudentes, rerúmque ad vitam vtilium doctrinam ab omni periculo vacuam, tradentes, hoc ſcripturæ genere pulcherrimam ac tutiſsimam cognitionem lectoribus præbent. nam ea, quam è rerum ſingularium vſu conſequimur, doctrina, magna mercede nobis conſtat: rerúmque earum, quæ ad bene, beatéque viuendum ſunt vtiles, cognoſcendarum facultatem magno cum labore & periculo noſtro nobis ſuppeditat, ac ſubminiſtrat. Itaque ſapientiſsimus & prudentiſs. ille heroum Vlyſſes multis detrimentis acceptis, multiſque laboribus exhauſtis,

Multorum mores hominum cognouit & vrbeis,
Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω. inquit Homerus.

Ea verò, quæ ex lectione hiſtoriæ comparatur alienarum rerum ſiue ſecundarum, ſiue aduerſarum cognitio, omnium incommodorum expertem doctrinam in ſe incluſam continet. Deinde quòd hiſtorici, omneis homines cognatione quadam inter ſe coniunctos, ſed temporib. & locis diſtanteis & diſiunctos, ſub vno quaſi aſpectu conſtituere, & in vna quadam tabula picta ſpectandos proponere conantur, tanquam diuinæ prouidentiæ ſiue æmuli, ſiue adminiſtri atque adiutores. Nam quemadmodum deus ſiderum atque aſtrorum ornatum pulcherrimè diſtinctum ac diſcriptum, omniúmque hominum mores, & naturas multùm inter ſe diſsimileis, hoc cælum continenter, aſsiduéque verſando, & circumagendo, ad communem quandam atque æqualem proportionem adducit, ſuámque cuique quanta cuique debetur rerum fatalium (quarum ipſe arbiter ac dominus eſt) partem diſtribuit, ac diſpenſat: Ita qui communeis orbis terrarum, tanquam vnius ciuitatis, actiones deſcripſerunt, libros ſuos vnius cuiuſdam tabulæ, aut officinæ, omnia, quæ olim facta ſunt continentis inſtar, lectoribus eſſe voluerũt. Præterea ſcitum eſt ex aliena ignoratione & inſcientia, ad vitæ ſuæ conformationem aut emendationem exemplum ſibi ac documentum ſumere, & ad multipliceis, varios, atque ancipiteis huius vitæ caſus, nòn eorum, quæ agenda ſunt, quæſtionem. ſed eorum, quæ rectè facta ſunt, próſperéque euenerunt, imitationẽ ante oculos poſitam habere. Iam verò quis eſt, qui non grandeis natu in conſilio dando, aut capiendo iuuenibus anteponat? Atqui cognitio rerum ex hiſtoriæ lectione comparata, tanto ſenum prudentiæ antecellit, quanto rerum cognitarum ac perceptarum multitudine hæc ab illa ſuperatur. Quare ad omneis vitæ fortunas, caſus, ætates, colores vtiliſsimam eſſe cognitionis ex hiſtoria petitæ acceſsio-

ããã

nem, meritò quis eſſe iudicarit. Nam iuuenib. ſenilem prudentiam affert: ſenib. prudentiam ætate ac tempore partam auget: priuatos imperio, & poteſtate dignos efficit: magiſtratus & reip. gubernatores, vt benè de rep. merendo gloriam ſibi immortalem cómparent, excitat: homines militareis laudib. & honorib. honeſtæ morti propoſitis ad pericula pro patria adeunda facit paratiores, atque alacriores: ignauos ſempiternæ ignominiæ metu à flagitio & dedecore reuocat ac deterret. Quid multa? Propter ſpem laudis & gloriæ ex benè factis ad ſe peruenturæ alij vrbeis condiderunt: alij leges ciuitatibus vtileis ac ſalutareis ſcripſerũt: alij arteis ac diſciplinas hominum generi aut neceſſarias, aut opportunas, aut iucundas vel excogitarunt, vel amplificarunt, vel expoliuerunt, atque illuſtrarunt: alij vias publicas munierunt, ponteiſque impenſo pretio vel nouos fecerunt, vel vetuſtate collapſos refecerunt: alij pro libertate & patria ſeſe diis manibus deuouerunt, mortémque libenter, atque adeò alacriter oppetiuerunt. Iam verò hoc præterea vtilitatis habet hiſtoria, quòd reip. moderatorem, hoc eſt politicum, inſtruit, & ornat exemplis vſque ab vltima hominum memoria, & à longè ſuperiore ætate repetitis: quæ quanto ſint ei adiumento ad omneis reip. adminiſtrandæ formas, atque parteis, non neceſſe habeo pluribus verbis demonſtrare, cùm res ipſa per ſe ſit clariſsima, atque apertiſsima. Sed quòd quidam exiſtimant, aut nullam eſſe prudentiam, ſiue ſcientiam politicam, aut eos, quos appellant Græci politicos, eſſe reip. inutileis, ac pernicioſos, minuenda eſt hæc opinio, & quibus hoc perſuaſum eſt, hoc errore ſunt liberandi. Cùm igitur philoſophi peripatetici philoſophiam moralem in treis parteis diſtribuant, in rationem eam, quæ vnius hominis bonum quærit, quæ'que proprio nomine moralis appellatur, quæ denique in virtutum & vitiorum explicatione occupata eſt: in procurationem rei familiaris, quæ œconomica à Græcis dicitur: in prudentiam ciuilem, quã iidem politicam nominant: neq. dubitari, neq. in controuerſiã vocari debet, quin & philoſophi moralis ſit de ciuitate regenda, ac rep. adminiſtranda diſputare: & contrà viri politici, ſingulorum hominum mores & naturas conſiderare, & conformare, & emendare: idque ex ſententia Platonis, apud quem nihil ferè intereſt inter virum politicum, & philoſophum moralem, & regali quadam poteſtate dignum, quem ille appellat baſilicum. Tantò tamen præſtabilior, & honoratior eſt prudentia ciuilis tum ratione rei familiaris tuendæ, tum ſcientia vitæ ſingulorum hominum benè ac beatè inſtituendæ, quanto ciuitatis, & multorum populorum, quàm vnius hominis, aut paucorũ hominum bonum exquirere maius, & optabilius, & perfectius eſt. Abſurdum ſit autem vniuſcuiuſque hominis vitæ ad virtutem, & vitam beatam dirigendæ, & rei familiaris tuendæ artem eſſe aliquam cõfiteri: ciuitatis verò, & reip. regendæ artem eſſe aliquam negare, cùm præſertim rerum & actionum multo minorum ac leuiorum, vt terræ ſubigendæ, nauis gubernandæ, citharæ pulſandæ, calcei efficiendi, & ſimiliũ artem eſſe videamus, nihílque omnino ab homine ſine arte, aut ſcientia, aliquo vſu comparata præclarè agi, aut effici poſsit. Quòd ſi nauis ſæpe aut fluctibus obruitur, aut ſcopulis illiſa frangitur vel quòd imperitos gubernatores nacta ſit, vel quòd gubernatoribus careat: quanto credibilius eſt ciuitatem vel propter

eorum, qui eam regendam ſuſceperint, inſcientiam & culpam, vel quòd recto-ribus careat, interituram? Ex quo intelligere licet, quàm ſit omnibus ciuitatibus optandum, vt bonos & ſapienteis, & temperanteis, & abſtinenteis, & bene erga ſe animatos gubernatores conſequantur. Nam qui tales ſunt, ſaluti ſunt ciuitatibus. contrà quàm ſit eis horribile nanciſci moderatores imperitos, inſipienteis, intemperanteis, libidinoſos, maleuolos, auaros, ac rapaceis. Nam qui tales ſunt, euerſores, & planè calamitates ſunt ciuitatum. Quòd autem is, quem paullo antè commemoraui, Plato ſcribit in eo dialogo, qui politicus inſcribitur, fuiſſe quoddam tempus, cùm homines à diis regerentur, vt nunc oues, & reliquæ congregabiles animantes ab hominibus, hoc eſt ab opilionibus, & bubulcis, & ſimilibus curantur & paſcuntur: id eo conſilio à Platone confictum eſſe arbitror, vt oſtenderet, eos, qui reſpubl. adminiſtrant, quíque ciuitatum gubernacula tenent, tanto eis, quos regunt, præſtantiores eſſe debere, quanto opilio ouibus, & bubulcus bobus antecellit: quod item à Xenophonte quodam loco poſitum eſt. Quare qui ſcientiam ciuilem vel eſſe negant vllam, vel eos, qui ea inſtructi, atque ornati ſunt, vituperant, & maledictis inſectantur, partim grauiſsimè peccant, partim vehementer errant. Quemadmodum enim nauis ſine arte gubernandi ſalua ad portum peruenire nequeat: ita ciuitas ſine prudentia ciuili perniciem atque interitum effugere nullo modo poßit. Quid? potéſtne ciuitas ſine legibus, ſine iudiciis, ſine facultate dicendi, ſine diſciplina, atque inſtitutione puerorum, ſine arte militari aut florere, aut diu incolumis permanere? nihilo magis, quàm corpora noſtra poſſunt ſine manibus, & neruis, & ſanguine, & ſpiritu conſtare. Atqui legum ſcribendarum facultas, & ars dicendi, & inſtitutio eorũ, qui ſunt in ciuitate, & iudiciorum conſtituendorum ratio, & diſciplina militaris, prudentiæ ciuili ſubiectæ ſunt, tanquam generi partes. Eſt enim politici & legum ſcribendarum rationem tenere, & iudicia conſtituere, & quæ artes in ciuitate diſcendæ ſint, præſcribere, & vtrùm bellum ſuſcipiendum ſit, an paci conſulendum, videre, & imperatorem idoneum bello gerendo præponere. Quin etiam quæ ad religionem, & pietatem, & cultum diuorum pertinent, politici eſt, adhibitis tamen in conſilium theologis ac pontificibus, ordinare, ſtatuere, edicere, ac ſancire: & ne vel ſacra externa, & nouæ cæremoniæ in ciuitatem recipiantur, atque inducantur, vel patria inſtituta, & ritus antiqui temere varientur, atque immutentur, prouidere. Qui autem politicos, hoc eſt ciuitatum regendarum ſcientia præditos, vituperant, ſi eos remp. male adminiſtrare arguunt, ij hominibus ipſis, non ſcientiæ ciuili maledicunt, & quod politici verbo profitentur, ac ſpecie oſtentant, id eos re non præſtare conqueruntur: ſin autem vel vno nomine politicos omneis ob id ipſum, quòd politici ſint, non propter aliam cauſam, improbos, ſceleratos, atque impios eſſe dicunt, vel iis, qui quod nomine profitentur, id re præſtant, hoc eſt, prudentibus, & cordatis, & ſapientibus, & integris, & religioſis reip. gubernatoribus, obtemperandum eſſe negant: ij non tam homines lædunt, quàm pro ordine & tranquillo ciuitatis ſtatu, & otio communi, ac publico, omnium rerum perturbationem, & diſſenſionem, diſcordiámque ciuilem, & vitam immanem ac ferinam in remp. velle inducere videntur, & reip. ſaluti

ciuitatis interitum anteponunt, & leges, iuráque omnia perfringunt, ac peruer-
tunt: totum denique ciuitatis ſtatum, & omnia ciuilis ſocietatis vincula diſſol-
uunt, labefactant, & conuellunt. Quid eſt enim ciuitas ſine politico, id eſt, ſine
rectore? quod grex ſine paſtore, quod nauis ſine gubernatore. Qualis porrò eſt
illa ciuitas, cui rector imperitus, aut in ciueis ſuos maleuolus, aut libidinoſus, aut
auarus, aut iniuſtus præfectus eſt? qualis grex, cui paſtor imperitus, aut infidus,
aut amator, aut carnifex, aut rapax præpoſitus eſt: qualis nauis, quæ ab inſcien-
te, aut ebrio, aut perfido gubernatore gubernatur. Præterea ſi nulla ars regendæ
ciuitatis eſſet, ſapientia humana, quam philoſophiã Græco nomine appellamus,
eſſet inchoata, atque imperfecta. Nam cùm artes omnes aut ad ſolam contem-
plationem pertineant, eáque ſola contentæ ſint, neque quicquam præterea requi-
rant, vt pote quæ veritatem ſolam, quam petant, ſibi propoſitam habeant, quæ
propriè ſcientiæ dicuntur: aut in actione quadam manente in eo, qui agit, neque
vim ſuam in aliquam materiam externam expromente conſiſtant: aut opus ali-
quod efficere contendant, & in effectione, quæ in materiam externam tranſit,
verſentur: neque artes eæ, quæ ad efficiendum valent, neque ſcientiæ, quæ totæ
in contemplatione, & cognitione veritatis occupatæ ſunt, ad ciuitatem regendã
vtiles eſſe poſſunt: hæ, quia ad ciuitates regendas ſola contemplatio ſatis non eſt,
ſed actio præterea requiritur: illæ, quia qui remp. adminiſtrant, non efficiunt, ſed
agunt: exempli gratia, non eſt philoſophi naturalis, aut geometræ, aut theologi,
qui ſolam veritatem earum rerum, in quibus verſantur, intuentur ac ſpectant,
quique in ſola contemplatione verſantur, remp. adminiſtrare: multò autem mi-
nus textoris, aut ſutoris, aut medici, qui arteis tractant in effectione poſitas, quí-
que rationem, quam in ſuis artibus adhibent, in opus aliquod extra ſe poſitum
conferunt. Quòd ſi quis dicat, nonnullos aliquando geometras, aut theologos,
nonnullos etiam textores, aut figulos, aut ſimileis opifices, ciuitati regendæ præ-
fuiſſe, quemadmodum accepimus, Agathoclem, antequàm rex eſſet, figulũ fuiße,
P. Terentium Varronem ex lanio conſulem & imperatorem factum eſſe: ij non
iam quà geometræ, aut theologi, neque quà textores erant, aut figuli, ſed quà po-
litici, remp. adminiſtrarunt. Præterea ſi ſcientiæ omnes & quæ in cognitione,
& quæ in actione, & quæ in effectione verſantur, hominis cauſa repertæ, &
comparatæ ſunt: ciuitas autem omneis alias ſocietates dignitate, & magnitudi-
ne, & amplitudine ſuperat, omnéisque continet: quid dici poterit, quare philo-
ſophia humana non ſit imperfecta, atque inchoata, ſi nulla eius pars, nulláque
omnino ars, aut ſcientia ad ciuitatem regendam, & conſeruandam vſui erit?
Quid eſt enim imperfectam eſſe, ſi hoc non eſt, arteis ac ſcientias leuiores, angu-
ſtiores, inferiores, deteriores, & contemtiores reperiſſe: grauiorem, ampliorem, ſu-
periorem, præſtantiorem, & honoratiorem, atque adeo omnium grauißimam, ſu-
premam, præſtantißimam, atque honoratißimam neglexiſſe, ac prætermiſiſſe? Po-
liticam autem ſcientiam omnium ſcientiarum atque artium humanarum eſſe
præſtantißimam, atque honoratißimam vel ex hoc intelligere licet, quòd ceteræ
omnes ſingularis hominis cauſa inuentæ ſunt, eæ'que vel corporis, vel animi, vel
alicuius horum duorum partis gratia comparatæ ſunt, & ad hominem, tanquam

ad finem, referuntur. Scientia ciuilis verò ciuitatis gratia reperta, & comparata eſt. At homo ciuitatis & ciuilis ſocietatis pars minima, & ſimpliciſſima eſt, & quodammodo ciuitatis cauſa natus eſt. Quòd ſi ciuitas hominis finis eſt, vt eſt: (homo enim ad ciuilem ſocietatem factus eſt.) ſequitur, eam artem, quæ ad ciuitatem regendam & tuendam, & conſeruandam reperta, & comparata ſit, iis omnibus artibus ac ſcientiis humanis, quæ hominis cauſa inuentæ ſunt, longe præſtare. Quemadmodum enim Ariſtoteles lib. I. de moribus ad Nicomachum, docet, finem eius artis, cui aliæ artes ſubiectæ ſunt, artium illarum finibus eſſe præſtabiliorem, optabiliorem, & magis expetendum: ita & ea ars, cuius finis eſt optabilior, & magis expetendus, iis artibus præſtantior, & melior eſt, quarum fines minus ſunt optabiles, minúsque expetendi. Quæ cùm ita ſint, ergo ſi philoſophia nullam regendæ ciuitatis rationem excogitauit: in minoribus & leuioribus artibus reperiendis elaborauit, maiores & grauiores, & honoratiores neglexit. quo quid abſurdius dici, aut omnino fingi poteſt? Quare hoc tenendum eſt, eſſe artem aliquam, ſiue prudentiam, ſiue ſcientiam ciuitatum regendarum, & rerumpubl. adminiſtrandarum, πολιτικὴν à Græcis, ciuilem à Latinis appellatam: quæ ab Ariſtotele ἀρχιτεκτονικὴ & κυριωτάτη, hoc eſt omnium aliarum artiũ humanarum princeps, & dominantiſſima, & primaria, & quaſi imperatrix dicitur: cui cùm hiſtoria proximè atque philoſophia maximo ſit adiumento, plurimáque exempla ex vltima antiquitate repetita ſuppeditet, quibus politicus inſtructus optimè remp. adminiſtrare, & ciueis ſuos quàm beatiſſimos efficere poſſit: acerrimo ſtudio expetenda, ſummiſque laudibus ornanda hiſtoria eſt. Itaque non immeritò hiſtoria his verbis cùm ab aliis, tum à M. Tullio deſcribitur, ſiue potius commendatur, lex veritatis, vita memoriæ, magiſtra vitæ, teſtis temporum, nuntia vetuſtatis, cuſtos virtutis eorum, qui benè de hominibus meriti ſunt, vltrix iniuſtitiæ, & crudelitatis, & impietatis tyrannorum, hominúmque ſceleratorum, ac reip. pernicioſorum, & calamitoſorum. Poſtremò vidit Homerus in iis, quæ de Sirenum cantibus finxit, hiſtoriam hominibus eſſe vtilem ac iucundam. Non enim vocum ſuauitate, aut cantandi nouitate videntur eos, qui præteruehebantur, euocare conſueuiſſe, ſed multarum rerum profeſſione ac promiſſione, ita vt homines diſcendi cupiditate capti, ad earum ſaxa adhæreſcere non recuſarent. Sic enim Vlyſſem inuitant:

O decus Argolicum, quin puppim huc flectis Vlyſſes,
Auribus vt noſtros poſſis cognoſcere cantus?
Nam nemo hæc vnquam eſt tranſuectus cærula curſu,
Quin prius adſtiterit vocum dulcedine captus:
Poſt variis auido ſatiatus pectore muſis,
Doctior ad patrias lapſus peruenerit oras.
Nos graue certamen belli, cladémque canemus,
Græcia quam Troiæ diuino numine vexit,
Omniáque in latis rerum veſtigia terris.

En, pollicentur Vlyſſi multarum rerum cognitionem, & belli Troiani narrationem, rerúmque in eo geſtarum explicationem: quæ ſunt hiſtoriæ propria mu-

ããã. 3

nera. Cùm tanta igitur vtilitas cum incredibili voluptate coniuncta, ex lectione hiſtoriæ capiatur: non immeritò reprehendit Herodianus partim eos, qui hoc ſe ſuſcepiſſe profiſsi, vt res antiquas poſteris prodant, hiſtoriámque conſcribant: dum ſempiternam eloquentiæ, doctrinæque famam quærunt, ne, ſi tacuerint, cum ignobili vulgo obſcuri numerentur: non multum ſtudij in rebus veris narrandis poſuerunt: ſed omnem fere ſuam curam in verborum lepórem, orationíſque concinnitatem, & ſtructuram, compoſitionémque contulerunt, confiſi, ſe, ſi quid fabuloſum loquantur, ex narrationis dulcedine, fructum, vt arbitrantur, vberrimum, ingenij laudem, conſecuturos, neque tamen quemquam fore, qui accuratè ſingula conſiderans & perpendens, eorum mendacium refellat: partim eos, qui vel priuatis inimicitiis, odióque tyrannorum impulſi, vel ad reges inſipienteis aſſentatione deliniendos, falſiſ've laudibus ornandos, vel ad ciuitatem aliquam, aut priuatum hominem laudandum prouecti, rès contemtas & paruas, & humileis ſcribendi facultate ad hominum famam veritate maiorem extulerunt. Illi enim primùm leges hiſtoriæ, veritate corrupta, migrauerunt ac violarunt: deinde neque quam ipſi captarunt, ingenij famam, aſſecuti ſunt, & quam fugere debuerunt, vanitatis infamiam, ſibi contraxerunt, & conflauerunt.

Sed de hiſtoria ſatis. Nunc de ſcriptore noſtro pauca dicamus. quem ſi oſtendo, vixiſſe Pompeij Magni, & Cæſaris, & Ciceronis, & Attici, & ceterorum eiuſdem ætatis hominum temporibus, hoc eſt, quo tempore res publica Romana populari potentia, ſiuè democratia: & optimatum principatu, ſiue ariſtocratia, gubernabatur: vinco, opinor, eum non floruiſſe Theodoſio imperante, quod quidam volunt. Hoc igitur cùm multis argumentis demonſtrare poſsim, duobus contentus ero: quorum hoc erit primum, quòd ſtatim ab initio, & proœmio libri, Atticum nominatim appellat, ipſiq; adeò Attico librum inſcribit, ac dedicat, ibi. Non dubito fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcripturæ, &c. Neque eſt quòd quiſquam mihi dicat, alium hunc eſſe Atticum, quàm eum, ad quem ſcripſit M. Tullius. Qui hæc loquuntur, nodum in ſcirpo quærunt. Quòd autem quidam teſtantur, ſe in quodam libro manuſcr. ita ſcriptum reperiſſe, Non dubito fore pleroſque, qui Atticæ hoc genus ſcripturæ, leue &c. atque hanc ſcripturam probabiliorem eſſe recepta ſibi videri dicunt, næ illi iudicio ſunt parum ſubtili, aut limato, quibus hæc lectio probari omnino potuerit, cùm ea quidem ſit ineptiſsima, atque abſurdiſsima: ratio autem, qua eam tutantur, leuiſsima, & maximè ridicula, auctorem iccirco hanc ſcriptionem appellaſſe Atticam à principe Græciæ ciuitate, quòd imperatorum Græcorum vitas complectatur. Quaſi verò ſermo à natione perſonarum, de quibus habeatur, ſit appellandus Græcus, aut Latinus, aut Gallicus, aut Hiſpanus, & item de cet. Ego verò ſcripturam illam furcis expellendam eſſe, & hanc receptam mordicus retinendā eſſe dico. Eodem pertinet, quod in Catone ſcribit, ſe plura de vita & morib. Catonis in eo libro perſecutum eſſe, quē ſeparatim de eo, rogatu Titi Pomponij Attici, fecit. Alterū argumētū eſt, quòd nemo ætate Theodoſii ſic locutus eſt, vt hic ſcriptor loquitur. Eſt enim filum huius orationis ſubtile, preſſum, limatum, & planè Atticum, genúſque dicendi natiuum, purum, elegans, nitidum, non elaboratum, non longè arceſsitum, non

putidum, non inſolens, neque teretibus auribus odioſum: ſed planè Romanam ſimplicitatem, & munditiem referens, ac redolens, quali ferè ſermone aut Cæſar in commentariis ſuis vtitur, aut M. Tullius in epiſt. ad Atticum, & in nonnullis ad familiareis. At eorum, qui Theodoſiorum ætate floruerunt, nemo ſic Latinè locutus eſt: ſed omnes dicendi genus vel longè arceſſitum, vel impolitum, vel tumidum atque inflatum, vel (vt appellant) floridum, & fucatum, vel adipatum, & pingue, vel inquinatum, & ſordidum, vel peregrinum, & hypoſolœcum vſurparunt. Ad hæc argumenta accedat ipſius auctoris teſtimonium. Ipſum, inquam, huius libri ſcriptorē, teſtem citabo, & teſtimonium contra eos, qui eum Theodoſii æqualem fuiſſe contendunt, dicentem producam. Sic igitur in Miltiade pag. 8. verſu vltimo. Cuius victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi ſit tributum, docere, quo facilius intelligi poſſit, eandem omnium ciuitatum eſſe naturam: vt populi noſtri honores quondam fuerunt rari, & tenues, ob eámque cauſam glorioſi, nunc autem effuſi, atque obſoleti: ſic olim apud Athenienſeis fuiſſe reperimus. Hæc verba arguunt, hunc librum ſcriptum eſſe, quo tempore penes populum aliqua etiam poteſtas erat. Nam quo tempore Theodoſius imperabat, nihil poterat populus. Sic idem ibidem pag. 10. verſu 17. Omnes autem & habentur, & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea ciuitate, quæ libertate vſa eſt. Quis mediocriter in Latinis hiſtoriis legendis verſatus, non ſentit continuò, cùm hæc audit, aut legit, ea non eſſe ſcripta ab homine in regno, vel in potentiâ ſingulari nato atque educato? Nam ſi ita ſcripſiſſet, Theodoſium eadem operâ tyrannum appellaſſet: qui ſingularem potentiam, & regnum in ciuitate olim libera obtinebat: quamuis populum non liberum, ſed iam ſeruituti aſſuefactum, acceperat: quod quantæ imprudentiæ, ac dementiæ fuiſſet? Nunc autem Pompeio, & Cæſare inter ſe contendentibus, & vtroque probabilem ac ſpecioſam belli cauſam afferente, quaſi vel libertatem, vel ius tribunitiæ poteſtatis, vel auctoritatem ſenatus, & leges antiquas, & morem maiorum defendente, populi libertate denique nōdum prorſus oppreſſa: liberè quidem hæc dicuntur, ſed neque imprudenter, & ſine periculo. In Thraſybulo pag. 120. verſ. 17. ſic. Neq; tamen pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt eius opes. nam iam tum illis tēporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quàm pugnabant. Significat auctor huius libri, homines etiam temporibus illis, quibus vixit Thraſybulus, quemadmodum ſuis, paratiores ad defendendam libertatem fuiſſe verbis, quàm factis. Ex quo intelligere licet, eum libertati fauiſſe, & à potentia ſingulari animum alienum habuiſſe: quod longè ſecus eſſet, ſi Theodoſij ætate floruiſſet. Videat lector & quæ ad hunc locum annotauimus. In Dione pag. 150. verſ. 29. ſic. Hic, ſicut antè ſæpe dictum eſt, quàm inuiſa ſit ſingularis potentia, & miſerāda vita, qui ſe metui, quàm amari malunt, cuiuis facile intellectu fuit. Etiam hic locus argumento eſt, non ſolùm tyrannidem, quæ ſemper iniuſta, & odio digna eſt, verum etiam ſingularem potentiam, quæ poteſt eſſe iuſta, & populo grata, qualis eſt iuſtorum regum: huic ſcriptori inuiſam fuiſſe. Quòd ſi hic liber Theodoſio imperium obtinente ſcriptus eſſet, itáne licenter, & apertè huius libri opifex aduerſus ſingularem potentiam, quæ nihil aliud eſt, quàm μοναρχία.

aut βασιλεία, hoc eſt, regnum, ſtili ſui mucronẽ deſtrinxiſſet? In Epaminonda pag. 228. verſ. 19. ſic. Quo tempore duce Pelopida exſules Thebas occuparunt, & præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta eſt cædes ciuium, domi ſe retinuit, quòd neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret. Namque omnem ciuilem victoriam, funeſtam putabat. Videtur his verbis noſter ſcriptor & belli ciuilis auctores, Pompeium & Cæſarem, in quo tantum ſanguinis ciuilis profuſum ſit, notare, & tacitè Pomponij Attici conſilium approbare, qui bellis ciuilibus, quæ in eius ætatem inciderunt, intereſſe noluerit, ſed domi ſe continuerit, & quieuerit. quod quidem prudentiſſimi viri conſilium factúmq; exitus comprobauit. Nam aliis omnibus, qui vel has, vel illas parteis ſecuti erant, aut proſcriptis, & iugulatis, aut in acie interemtis, vnus Atticus ſaluus ex tot, tantisque reip. fluctibus emerſit. Itaque de eo ita Cornelius Nepos in eius vita. Quòd ſi gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, marique ſcopuloſo ſeruat, cur non ſingularis eius exiſtimetur prudentia, qui ex tot, támq; grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? In Ageſilao pag. 273. verſ. 20. ſic. In hoc non minus eius pietas ſuſpicienda eſt, quàm virtus bellica: qui cùm victori præeſſet exercitui, maximámque haberet fiduciam regni Perſarum potiundi, tanta modeſtia dicto audiens fuit iuſſis abſentium magiſtratuum, vt ſi priuatus in comitio eſſet Spartæ. cuius exemplum vtinam imperatores noſtri ſequi voluiſſent. Hic locus clamat, auctorem huius libri, carpere & notare Pompeij, & Cæſaris, ſed maximè Cæſaris, potentiam non ferendam, qui imperium, & exercitum retinere vltra tempus lege conceſſum voluerit. Etiam ad hunc locum vide quæ annotauimus. In Eumene pag 311. verſ. 31. ſic. Itaque eum habuit ad manum ſcribæ loco, quod multo apud Græcos honorificentius eſt, quàm apud Romanos. (al. quàm apud nos) nam re vera apud nos, ſicut ſunt, mercenarij ſcribæ exiſtimantur, &c. Etiam hic locus indicat, hunc librum eſſe ſcriptum Romanis potentia populi, & auctoritate optimatum vtentibus, non imperatoribus dominantibus. quod planius fiet, ſi quis legat, quæ etiam ad hunc locum annotauimus. Ibidem pag. 313. verſ. 13 ſic. Macedones verò milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur. Etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſummam imperij potirentur. Hic quoque locus declarat, hunc librum eſſe ſcriptum quo tempore populus Romanus imperij ſummam obtinebat, non quo imperatores omnia in ſuam poteſtatem redegerant. Nam imperatoribus dominãtibus, Germani, & barbaræ nationes, firmamentũ & robur erant exercituũ, non Romani, aut omnino Latini. Ibid. pag. 316. verſ. 25. ſic. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Aſiam peragrarat, deuiceràtque Perſas, inueterata cùm gloria, tum etiam licentia, non parère ſe ducibus, ſed imperare poſtulabat: vt nunc veterani faciunt. Itaque periculum eſt, ne faciant quod illi fecerunt ſua intemperantia, nimiáque licentia, vt omnia perdant, neque minus eos, cum quibus ſteterint, quàm aduerſus quos fecerint. Hic locus, ſi attentè conſideretur, vnáque legantur quæ ad eum annotauimus, omnium apertiſſimè indicat, atque arguit, huius libri ſcriptorem, conſulum annuorum, non imperatorum perpetuorum temporibus & floruiſſe, & ſcripſiſſe.

ſcripſiſſe. In Catone pag. 529. V. 23. *ſic.* *Ibi cùm diutius moraretur, P. Scipio Africanus, cõſul iterum, cuius in priore conſulatu quæſtor fuerat, voluit eum de prouincia depellere, & ipſe ei ſuccedere: neque hoc per ſenatum efficere potuit, cùm quidem Scipio in ciuitate principatum obtineret: quòd tum non potentia, ſed iure reſp. adminiſtrabatur.* Quis non videt, his paucis verbis potentiam Pompeij, & maxime Cæſaris vellicari, ac notari? His ferè argumentis ac teſtimoniis in hanc opinionem adducor, vt eos magnopere falli exiſtimem, qui huius libri ſcriptorem ætate Theodoſii vixiſſe pronuntiarunt, quamuis magni nominis ſint, in quibus eſt Robortellus. Fuerit enim quantumuis doctus, multis in rebus fuerit oculatus, & perſpicax, ſollers, & acutus: ignoſcant mihi tamen Robortelli manes: in hac parum vidit, valdéque fuit pinguis, ac tardus. Quòd autem etiam verſus ad hoc probandum afferunt, iiſque valde mouebatur is, quẽ modò commemoraui, Robortellus: ſi quis eos attentè leget, intelliget, non auctorem, &, vt ita dicam, parentem libri ſignificari, ſed ſcriptorem librarium, id eſt, eum, qui manu deſcripſerit. quamquam diſertè dicit eſſe deſcriptum à tribus, patre, matre, & filio. Sed præſtat verſus aſcribere, vt lector eruditus, & ingenioſus continuò per ſe intelligat, vnde nata ſit vulgata opinio, Æmilium Probum eſſe huius libri auctorem.

Vade liber noſter, fato meliore memento.
Cùm leget hæc dominus, te ſciat eſſe meum.
Ne timeas fuluo ſtrictos diademate crineis,
Ridenteis blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem ſed regna tenere
Se meminit. vincit hinc magis ille homines.
Ornentur ſteriles: facilis tectura libelli.
Theodoſio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paullatim detege noſtrum
Tunc domino nomen: me ſciat eſſe Probum.
Corpore in hoc manus eſt genitricis, auique, meáque,
Felices, Domini quæ meruere manus.

Quis non videt, hos verſus non ſolùm ineleganteis, ineptos, & male natos, verùm etiam ab aliquo nebulone indocto, & barbaro, aut, ne quid grauius dicam, à ſcriptore librario vix ſemidocto, eſſe factos? quorũ ſi velim ſingula verba iuſtis ponderibus examinare, & ſyllabas, pedéſque dimetiri, & ſententiam perpendere, & vitia omnia digito, aut etiam nutu indicare: probem quantumuis aut peruicaci, aut hebeti, dignos eſſe, qui leuiſſimo alicui, & viliſſimo ludi magiſtro, verſuum ſcribendorum prurigine perculſo, & verſibus inſcitiam, atque inſcientiam ſuam omnibus declaranti, nihil præterea aſſequenti, ſeu potius coquo fuligine cooperto, & immunditie, ſordibúſque popinæ ſqualido, tribuantur. Hactenus igitur de tempore, & ætate noſtri ſcriptoris ſit à nobis diſputatum. Nunc de nomine, ſeu nominibus videamus. Ac primùm ab Æmilio initium ſumamus. Æmilius igitur, ſeu, vt alij ſcribunt, Aimilius, nomen eſt gentile, idque perantiquum, & valde nobile, notum denique omnibus, qui libros Latinos vel ſummis digitis attigerunt.

Fuerunt enim AEmilij Barbulæ, AEmilij Papi, AEmilij Paulli, AEmilij Lepidi Probus autem cognomen eſt, id eſt, familiæ nomen, antiquis ignotum, & poſterioribus temporibus, quibus ſub vnius arbitrio & poteſtate res Romana, atq; adeò orbis terrarũ vertebatur, natum. Exſtat Auſonij epiſtola ordine XVII. ex editione Chriſtophori Plantini, ad Probum quendam præfectum prætorio, cuius epiſtolæ initium eſt, Oblata per antiquarios mora ſcio promißi gratiã exſpectatione conſumtam, Probe vir optime, &c. ſequitur deinceps ad eundem, dimetrum iambicum hoc principio, Perge ô libelle Sirmium, Et dic hero meo, & tuo, &c. Ex quibus intelligere licet, hunc Probum magnum quendã, & clarum, & ſummis honoribus ornatum virum fuiſſe: &, quod fortaſſe magis ad rem pertinet, diſertum & eloquentem. Sic enim Auſonius in illo dimetro. Hunc dico, qui linguæ potens Minorem Atridam præterit Orando pauca, & muſica, Qui grandines Vlyſſei, & Melliſluentem Neſtora, Concinnatorem & Tullium, &c. Porrò autem præter M. Aurelium Valerium Probum imperatorem, qui imperauit annos quinque, & menſes quattuor, anno à Chriſto nato 279. Probos aliquot reperio lib 3. Faſtorum. In his Sex. Anicium, Sex. fil. Petronium Probum, V. C. conſulem anno à partu virginis 374. imperantib. Fl. Valente, & Fl. Valentiniano, altero in Oriente, altero in Occidente: & anno 382. eum, quem ſuprà commemoraui, Sex. Anicium Sex. fil. Probum, præfectum prætorio: ad quem exſtat illa Auſonij epiſtola: & anno 409. Sex. Anicium, Sex. fil. Sex. nepotem, Petrònium Probum conſulem, imperatoribus Theodoſio iuniore Arcadii filio, & Fl. Honorio Pio. Reperi & alium quendam Mæcium Probum, præſidem prouinciæ Hiſpaniæ: quẽ cõmemorat Vlpianus lib. XLVIII. digeſtorũ, titulo de interdictis & relegatis, his verbis: Sed imperator noſter cum Diuo patre ſuo huic rei prouiderũt. Mæcio enim Probo præſidi prouinciæ Hiſpaniæ reſcripſerũt, etiã ea prouincia interdici, vnde quis oriundus ſit, ab eo, qui regit eam prouinciã, vbi quis domiciliũ habeat, &c. Prætermitto Probianos, & Probinos ab his Probis leuiter deflexos, ac deriuatos. Horum igitur Proborum omnium nullum huius libri auctorem eſſe perſuaſum habeo. Si quis alius Probus mihi ignotus, auctor fuiſſe dicatur: vereor ne numquam in natura rerum fuerit, ſed inani cogitatione duntaxat depictus ſit, atque informatus. Iam verò Cornelius Nepos M. Tullii Ciceronis, & T. Pomponii Attici, Cn. Pompeii Magni, & C. Iulii Cæſaris propemodũ fuit æqualis, aut certe paullo natu minor: peruenit'que ad Cæſaris Auguſti Diui Iulii filii tempora, vt teſtatur Plinius lib. 9 cap. 39. his verbis, Nepos Cornelius, qui Diui Auguſti principatu obiit, Me, inquit, iuuene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis cẽtum venibat: nec multo pòſt rubra Tarentina, &c. Ne quis autem ſtatim nobis occurrat, atque ita dicat, Cur igitur nuſquam eum commemorat M. Tullius? Commemorat verò in epiſtolis ad Atticum quodam loco, &, quod longe maioris põderis eſt, libros duos epiſtolarum, & fortaſſe plureis ad eum ſcripſit, vt ex Macrobio lib. 2. Saturnal. cognoſcere licet: cuius hæc verba ſunt: Teſtis idem Cicero, qui in lib. epiſtolarum ad Cornelium Nepotem ſecundo ſic ait: Itaque noſtri cùm omnia, quæ dixiſſemus, dicta eſſent, quæ facetè & breuiter, & acutè locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari dicteria voluerũt. Profert & Priſcianus lib. 8.

illud ex epiſt.Ciceronis ad Nepotem. Hoc reſtiterat etiam, vt à te fictis aggrederer donis. aggrederer paßiuè dixit, inquit Priſcianus. Et illud eiuſdem ad eundem. Qui habet, vltro appetitur: qui eſt pauper, aſpernatur. Fuit autem Padi accola, vt idem Plin. teſtatur lib 3.cap.18. Ex quo Auſonius eum in Gallia facit eſſe natum, epiſtola ad Drepanium filiũ, quæ eſt ordine XXIIII. his verbis: quæ eo libentius aſcribam, quòd verſus non ſatis ſunt emendati, etiam in editione Chriſtophori Plantini, alioqui typographi diligentis. neque tamen ſpondeo me tibi multo emendatiores traditurum. Cui dono lepidum nouum libellum? Veronenſis ait poëta quondam. Inuentóque dedit ſtatim Nepoti. At nos illepidum, rudem libellum, Burras, quiſquilias, ineptiáſque Credemus gremio cui fouendum? Inuéni: (trepide ſilete verſus) (vel, vt mauult legi Cl. Puteanus, trepide ſileto nate vt per natum, librum ſuum ſignificet, eúmque ſic alloquatur) vt parens filium. quod ſi recipiamus, malim legi, trepidè ſilere nati.) Nec doctum minus, & magis benignum, Quàm quem Gallia præbuit Catullo. Hoc nullus mihi carior meorum, Quem pluris faciunt nouem ſorores, Quàm cunctos alios, Marone demto. Pacatum haud dubiè poëta dicis. Ipſe eſt. intrepidè volate verſus. Hic vos diligere & volet tueri, Et nudos gremio fouere tuto, &c. (Hoc autem ordine hos proximos verſus eſſe legendos, & pro fouete, fouere, reponendum, vidit Cl. Puteanus. idem tamen nudum in gremio legit, vt habet editio Lugdunenſis, & Antuerp. vt congruat cum voce nate.) Neque verò quemquam mouere debet, quòd Catullus hunc eundem Nepotem, Italum fuiſſe ſignificat, primis verſibus, Cui dono lepidum, nouum libellum, Arida modo pumice expolitum? Corneli, tibi. namque tu ſolebas Meas eſſe aliquid putare nugas Iam tum, cùm auſus es vnus Italorum Omne æuum tribus explicare chartis. Nam ora Gallica ex antiqua deſcriptione ab Ancona initium ducit, & vſque ad Alpeis porrigitur: & tamen nunc Italia dicitur, Italiáque olim dicebatur. Itaque & qui trans Padum vſque ad Rubiconem, & qui cis Padum vſque ad Alpeis incolebant, Galli dicebantur. illa enim erat Gallia togata, hæc Transpadana (eas appello vt homo Gallus, & in vrbe Lutetia hæc ſcribens, aliter appellaturus ſi Romæ ſcriberem.) Et rurſum iidem vtrique Itali dicebantur, ſiquidem verum eſt, Italiam à natura Alpibus fuiſſe munitam, vt eſt, Alpeiſque & nunc eſſe, & olim fuiſſe communeis Italiæ & Galliæ terminos. Reſtat nunc, vt ſententiam meam aperiam, videatúrne Æmilius Probus, an Cornelius Nepos harum vitarum ſcriptor Difficile quidem & periculoſum iudicium eſt, verùm tamen, cùm & mihi perſuaſum ſit, has vitas, antequàm imperatores perpetui dominatum Romæ obtinerent, eſſe ſcriptas, & Probus non ſit illorum priſcorum temporum cognomen, ſed recentiorum, & longe poſteriorum: mihi videtur Cornelius Nepos, potius, quàm Æmilius Probus, verus huius libri parens & auctor eſſe agnoſcendus: ita tamen, vt ſuum cuique iudicium liberum relinquam, neque hoc mihi ſumam, vt, qui aliter ſentiant, tanquam deſipientes, aut errantes, à me condemnentur. Scripſit autẽ Cornelius Nepos Chronica, vt teſtatur Auſonius epiſtola illa, quam ſuprà commemoraui, cuiuſque initium indicaui, Oblata per antiquarios mora, &c. Sic Auſonius in ea epiſt. non longè à principio. Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quaſi

alios apologos, (nam & ipſa inſtar ſunt fabularum) ad nobilitatem tuam, miſi gaudens, &c. Quæ & à Tertulliano in apologetico aduerſus gentes, *fortaſſe ſignificantur, his verbis*: Saturnum itaque, quantum litteræ docent, neque Theodorus Græcus, aut Thallus, neq; Caßius Seuerus, aut Cornelius Nepos, neque vllus *commentator huiuſmodi antiquitatum aliud, quàm hominem promulgarunt. eadémque fortaſſe ſignificat* & Catullus *in primo illo carmine, quod ſuprà protulimus, verſibus illis, Iam tum cùm auſus es vnus* Italorum, *Omne æuum tribus explicare chartis.* Cornelium Nepotem *tanquam hiſtoricum, producit teſtẽ* & Plutarchus *cùm alibi, tum in* Marcello *ſub extremum, his verbis,* Ἀνίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν. ἀλλ' ἀήττητος ὁ ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκηπίωνος· ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι, καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀνίβᾳ γενέσθαι. i. Hannibalem autem Marcellus *(vt* Polybius *narrat) ne ſemel quidem vicit, ſed inuictus hic vir fuiſſe videtur vſque ad* Scipionem: *Nos autem* Liuio, & Cæſari, & Nepoti, & *ex Græcis ſcriptoribus, regi* Iubæ *credimus, aliquoties* Hannibalem *à* Marcello *victum, & in fugam verſum eſſe.* Et Aulus Gellius, *(*Aulus Gellius, *inquam, non* Agellius, *vt quidam nuper exorti homines nouitatis, quàm veritatis cupidiores, nouo &* Romanis *inaudito nomine appellare cœperunt) lib.* XVII. *cap.* XXI. *his verbis. annis poſt bellũ Troianũ, vt Caßius in primo annaliũ de* Homero, *atq;* Heſiodo *ſcriptum reliquit, plus quàm* XL. *vt* Cornelius Nepos *in primo* Chronicorũ *de* Homero *dixit, annis circiter* C. & LX. & *c. idẽ ibidẽ infrà.* Et M. Manlius Romæ, *qui* Gallos *in obſidione* Capitolij *obrepẽteis per ardua depulerat, conuictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe: damnatúsq; capitis, è ſaxo* Tarpeio, *vt* M. Varro *ait, præceps datus eſt: vt* Cornelius *autem* Nepos *ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt.* Et Lutatius Firmianus *lib.* I. *cap.* XIII. *his verbis.* Omnes *ergo non tantùm poëtæ, ſed hiſtoriarum quoque, ac rerum antiquarum ſcriptores hominem fuiſſe conſentiunt (*Saturnum*) qui res eius in* Italia *geſtas memoriæ prodiderunt,* Græci, Diodorus, & Thallus: Latini Nepos, & Caßius. Et Iulius Solinus *cap.* 2. *his verbis.* Cincio Romam *duodecima* Olympiade *placet conditam:* Pictori *octaua:* Nepoti, & Lutatio *opiniones* Eratoſthenis & Apollodori *comprobantibus,* Olympiadis *ſeptimæ anno ſecundo:* Pomponio Attico, & M. Tullio Olympiadis *ſextæ anno tertio.* Profert & Cariſius *lib.* I. *Inſtit. gramm. hæc verba* Cornelij Nepotis *ex lib.* XVI. *illuſtrium virorum,* A *fratre patruele, inquit, non neceßitudinem, ſed perſonam oſtendat.* Citat *eundem teſtem in voce ſubinde ex lib.* 2. Profert & Priſcianus *lib.* 8. *hæc ex* Nepote, *non cõmemorato, aut indicato libro.* Ædis Martis *eſt in* Circo Flaminio *architectata ab* Hermodoro Salaminio. Præterea *harum vitarum ſcriptor ait in* Dione, *ſe librum de hiſtoricis ſcripſiſſe, qui hodie non exſtat.* Hæc *enim eius verba ſunt, non longè admodum à principio, pag* 147. *verſu* 1. *eodémque tempore* Philiſtum *hiſtoricũ* Syracaſas *reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quàm tyrannidi.* Sed *de hoc in eo meo libro, qui de hiſtoricis conſcriptus eſt, plura ſunt expoſita.* Scripſit Nepos & T. Pomponii Attici *vitam: quam, quòd ex ea, quanta* Nepoti *cum* Attico *familiaritas intercceſſerit, cuiuis intelligere licet, iccirco cum clarorum*

imperatorum vitis excudendam curaui. Fuiſſe autem Nepotem etiam M. Tullio admodum familiarem, declarant epiſtolarum libri ab hoc ad illum ſcriptarum, vt ſuprà diximus. Poſtremò ſententiam meam adiuuat doctorum quorundam teſtimonium, qui ſcriptum reliquerunt, ſe in vno codice manuſcr. ad calcem libri hæc verba aſcripta reperiſſe. Completũ eſt opus Æmilii Probi, Cornelii Nepotis. Quis non videt hæc eſſe ſcripta à librario hæſitante, & dubitante, & incerto de huius libri auctore, cùm eum hinc Cornelii Nepotis, hinc Æmilii Probi nomina & cognomina perturbarent? Quòd autem ad titulum, ſeu inſcriptionem libri attinet ſecutus ſum exempla editionis Venetæ & Florentinæ, & Pariſienſis, & cet. ſimil. Malim tamen hanc, quam teſtantur docti quidam viri ſe in vno codice manu ſcripto reperiſſe, ÆMILII PROBI, SEV CORNELII NEPOTIS DE IMPERATORIBVS EXTERARVM GENTIVM LIBER. *Hæc habui, lector, quæ tecum agerem, antequàm ad negotium, quod ſuſcepi, gerendum, atque adminiſtrandum aggrederer. Vnum etiam eſt reliquum, quod pæne prætermieram: (quamquam hoc in epiſtola ad Erricum Regis fratrem attigi:) mihi initiò hoc tantum fuiſſe propoſitum, vt legendo, & obſeruando, & notando, à moleſtiis, quas mihi mala horum temporum, & calamitates reip. afferebant, aberrationem quandam quærerem. Poſtea verò cùm veluti lineamenta huius operis, & tanquam formam rudem & adumbratam totius ædificii futuri vidiſſent Erricus Memmius Malaßiſeus, & Io. Huraltus Boëtallerius, ſupplicum libellorum in regia Magiſtri: & Germanus Valens Pimpuntius, & Robertus Huraltus Meßius in ſuprema curia Pariſienſi conſiliarii Regii: & Cl. Puteanus iuriſconſultus, idémq; omni doctrina liberali egregie inſtructus atq; ornatus: & Io. Auratus poëta Regius, V.C. & Clemens Leueninus, homo cùm omnibus bonis artibus excultus, tum verò Romanæ antiquitatis inueſtigator diligentißimus: & Io. Paſſeratius iuriſconſultus, idémque litteris Græcis & Latinis in primis eruditus, & poëta valde bonus, nonnullique alij docti, & clari viri: hortati ſunt me, vt, quod ego mihi duntaxat paraſſem, id aliis impertirem, idque omnibus ſuis partibus abſoluerem, amplificarem, atque expolirem. Quod feci, quantum quidem eniti potui. Quibus autem potißimùm libris ad Cornelium Nepotem illuſtrandum, eáque, quæ ſummatim ab eo relata, & quaſi percurſa ſunt, explicanda, vſus ſim, tu quidem legẽdo per te cognoſces: ſed magno mihi in primis vſui fuit, multúmque lucis & ornamenti ad has noſtras commentationes atque explicationes attulit Polyænus, Græcus ſcriptor, qui regum & ducum, ſeu imperatorum veterum ſtrategemata, hoc eſt, callida quædã & acuta inuenta militaria collegit, & in octo libros diſtribuit ac digeßit: non editus ille quidem, neque typis impreſſus, ſed ex clariſſ. viri Io. Huralti Boëtallerij, ſupplicum libellorum in regia magiſtri, affinis mei, bibliotheca depromtus, atque ad me commodatò miſſus. Habent enim hi tres viri Lutetiæ bibliothecas, omnium, quas in Gallia vidi, inſtructißimas & refertißimas, Erricus Memmius, quem ſæpe in his commentariis honoris cauſa nomino, & is, quem modò commemoraui, Io. Huraltus Boëtallerius, & Io. Tillius epiſcopus Meldenſis. Ac de Errici quidem Memmii libris ſæpe aliàs verba fecimus, eóſque verißimis laudi-*

bus extulimus: iis denique noſtro arbitratu, pro ſingulari illius erga nos liberalitate, & ſumma in omneis litteratos humanitate, vſi ſumus. de Io. Tillij autem librorum etiam præclara ſupellectile fortaſſe dabitur aliquando dicendi quoq; locus. de Io. Huralti verò bibliotheca hoc liquidò confirmare poſſum, eam optimorum librorum Græcorum multitudine & copia, ne bibliothecæ quidem regiæ, quæ eſt apud Fontem Bellæum, cedere. Continet enim, præter Græcos, incredibilem Hebraicorum, eorúmque optimè & emendatiſsimè ſcriptorum, & rariſsimorum copiam atque hac parte ceteras fortaſſe omneis bibliothecas ſuperarit. Quos omneis libros ille Venetiis, dum apud Venetos regis Chriſtaniſs. Karoli IX. nomine, legatione fungebatur, magno labore & ſumtu vndique conquiſitos, & coëmtos, coaceruauit. Cùm autem Italiam his ornamentis quodam modo ſpoliaſſet, ea ipſa in Galliam longa & difficili vectura tranſportanda curauit, iiſque patriam exornauit, decorauit, ac locupletauit. Ne quis autem forte dicat, Io. Huraltum, ſolum his bonis vti frui, ceteros omneis ab eorum vſu excludere: non eſt ita. Patet enim illa iis omnibus, qui tali ſpectaculo delectantur, & qui ſciunt quanti talis ſupellex ſit æſtimanda, quibus denique hoc pulcherrimum inſtrumentum, & iucundiſsimum animi pabulum vſui eſſe poteſt. quod idem de bibliotheca Errici Memmij, & alibi verè teſtatus ſum, & hoc loco liquidò confirmare ac teſtari poſſum. Sed iam ſatis multa & hac de re, & de ceteris diximus: Nunc Cornelium Nepotem, ſiue Æmilium Probum loquentem audiamus. Vale.

AD EVNDEM.

OBSECRO *te lector, vt prius quàm quicquam legere incipias, nonnulla operarum errata emendes: nonnulla etiam partim ab eiſdem, partim à nobis, dum multis curis & cogitationibus diſtricti notas quaſdam in chartis, & codicillis ſeparatim à toto corpore commentariorum ſcriptas agglutinare obliuiſcimur, prætermiſſa, reſtituas, reponas, repræſentes, quemadmodum emendanda, reſtituenda, reponenda, repræſentanda eſſe, ad calcem libri, ante indices rerum & verborum admonuimus, atque indicauimus, ducto initio à pagina 565. Quòd ſi tibi ἄξιον videbitur, quæ prætermiſſa ſunt, ſuis locis reponere ac reſtituere: at errata & voces quaſdam ab operariis omiſſas, modis omnibus corrigas, repræſentes, ac reſtituas facito, ne te legentem aut morentur, aut offendant. Iterum vale.*

Æmilio Probo, ſeu Cornelio Nepote, Dionyſii Lambini commentariis explicato, & eiuſdem opera multis locis emendato.

Iam ſatis ambigua certatum eſt lite, ſupérque,
Cornelî liber hic eſſet, an AEmilij.
Vindice Lambino liquet id modò. Nam nouus hic eſt
Lambini totus, nec vetus ille manet.

IN AEMILIVM PROBVM A D. LAMbino enarratum & illuſtratum. G. Valens Guellius P.P.

Dum ſedeo, & meliora deos fruſtra omina poſco,
Et ſterto vigilans, ſomno, ſomníue ſorore
Sic poſitus, ſit vti propè mortua vita videnti,
Lambine, interea rauco inter claßica cornu,
Tyrrhenæq; tubæ clangorem, affixus & hærens
Vertebris, citharæq; iugis, nil plectra remittis,
Verùm muſarum aßiduè fers ſacra choragus,
Nunquam animo, aut caſti deiectus vertice Pindi,
De ſpecula vnde velut pelagi tutò aſpicis æſtum,
Exercens vinctis pedibus, muſáſque ſolutis.
Nempe Neoclidæ placitos tibi paret in vſus,
Excantat numeris, tempeſtatémque ſerenat
Sancta chelys, recolénsque Probi monimenta labore,
Iuppiter, Herculeo, hinc monſtris atque inde repurgas,
Vincendúmque aliquid ſemper tibi reſtat in orbe.
Tu pacis bellíque modum, & canis integer artes,
Auſonio, & Græco currum ſubuectus olore,
Et ſortem noſtram exemplis & imagine adumbras,
Denique teſtudo rediuiua emergit in auras,

Quæ medio excuſsit Graiis fera tela tumultu,
Vt tinnitus apum cellis examina reddit.
Naufraga quin tumidis cithara exſtat fluctibus, atque
Enatat, & cantu mulcet delphinas, & æquor.
Dij faciant Martis conſumpto te audiat aſtro,
Audiat aurigam, & reuocatus currus habenas,
Et tua iam ſtatuat Pallas de Marte trophæum,
Ipſa triumphales lauros contexat oliuæ
Dona tibi, myrtum Marti, dominæq; remittat,
Inuidiæ tortos obuertat Gorgonis angues,
Sic belli auertat diras tibi dexter Apollo,
Militet & ſtudiis noſtris argenteus arcus.
A tenebris tantis aſſerti nomen vtrúmque
Authoris tibi det merito facundia, virtus,
Vrbs ſeptémque elata iugis cognomine laudet
Hoc decus, Elyſióque Probi conſentiat vmbra.

IN EVNDEM IO. AVRATVS LEMOVIX
poëta Regius.

In breue contraxit clarorum facta virorum
AEmilius, longas carpſit & hiſtorias.
Vtilis & felix (quis enim neget?) hic labór olim,
Cùm ſua quæque duces gens meminiſſet auos:
At nunc, cùm ob longum fama eſt obſcurior æuum,
Et graue tam multos ire per hiſtoricos:
Lambini parcens tanto pia cura labori,
Explicat, atque ſuis teſtibus auget opus.

IANVS PASSERATIVS IVRISCONSVLTVS
ad Dionyſ. Lambinum.

At quis erit, Lambine, modus, requiéſque laborum?
Te, ſiue alma dies aperit, ſeu claudit Olympum
Heſperus, antiquis videt impalleſcere libris.

Iſta

Iſta ſuo tandem vt Genio ſit mollior ætas,
Incumbentem animum carioſæ ſubſtrahe chartæ.
Nam famæ ſatis atque ſuper: quæ nomen ab Indo
Gurgite iam vexit Mauras Atlantis ad vndas.
Quòd rediit Calabro decus immortale poëtæ:
Aurea quòd ſplendet ſublimis muſa Lucretî,
Deterſo ſqualore, tuum eſt. quòd purior exit
Romani pater eloquij, & reuocatus ab imis
Quòd tenebris Orci priſcum eſt ſortitus honorem
AEmilius, cui dat probitas cognomen habere,
(Siue Nepos ille eſt Cornelius,) inuida turba
Eſſe tuum inuita vſque fatebitur. Ergo age, mecum
Herculeæ viſas peramœna vmbracula villæ.
Iam dudum exſpectat comites Pimpuntius. illic
Excutient frontis nubem, rugáſque ſeueræ
Naiades aſſuetæ chóreis, faciléſque Napéæ.
Nunc iuuet in tenero fagorum cortice amores
Inſculpſiſſe meos: nunc tranſiluiſſe virenteis
Graminibus ripas: nunc tempora cingere ramis:
Nunc liquidum lætas iactare per aëra voces,
Collibus aduerſis quas reddat imago iocoſa.
Hic procul vrbano placet inſanire tumultu,
Purpureo campos æther dum lumine veſtit,
Liber in apricis & pingit collibus vuas.
Præſtat cum Nymphis producere fila ſororum,
Quàm ſemper vigili fatum properare Camœna.

IAC. MANGO, IVRIS CIVILIS STVDIOSVS, CL. MAN-
gonis cauſarum actoris, & patroni in ſuprema curia Pariſienſi eloquentiſs. fil. ad AEmil. Prob. ſeu Cornel. Nep. à D. Lamb. &c.

Olim clarorum ſcribens Probe geſta virórum,
  Vti probo ſermone te probaueras.
Ex qua ſermonis puri probitate probata
  Tu glorioſum inueneras nomen Probi.
Sed cùm infeſta tuæ probitati ſæcla fuiſſent,
  In maximum deueneras periculum,

Ne, qui nomine eras Probus, idem iam Improbus eſſes,
  Contaminatus improbatis vocibus.
Verùm Lambinus, probitatis cura peremnis
  Affixa cuius pectori ſedet probo,
Eripit haud ſegnis, Probe, te è diſcrimine tanto,
  Tibíque nomen priſtinum ſeruat Probi.
Nam tua reſtituens probitati ſcripta priori,
  Facit, vocari ſemper vt queas Probus.
Sic tibi diuino conſeruat munere nomen,
  Vtriuſque linguæ obruſſa Lambinus proba.
Quòd ſi non Probus AEmilius, plerique quod aiunt;
  Cornelius ſed nomen eſt tibi Nepos:
Hoc quoque reſtituit nomen tibi, & vſque tuetur
  Lambinus idem, Galliæ decus ſuæ.

CAR. MARILLIACVS GVL. MARILLIACI, CONSIL. *Reg. & fiſci Regij cuſtodis generalis fil. de Dionyſ. Lamb. in Æmil. Prob. ſeu cornel. Nep. comment.*

Quis nos ludificat Lambini nomine? quíſve
Emendare Probi ſibi pura volumina ſumit?
Ne mirare. Probum illuſtrat Lambinus, Apellis
Vt ſi quis tabulam, longo quæ forte fuiſſet
Tempore corrupta, aut cœno ſpurcata, ſitúque,
Demtis ablueret maculis: eiúſque priores
Candidus, & ſollers pictor renouaret honores.

GVIDO PIGNARDVS PETRI PIGNARDI DAMPETREI, *rationum regiarum magiſtri filius, ad Dionyſ. Lambinum de eiſdem.*

Si quis rem pretio æſtimabit æquo,
Si iuſtáque bilance ponderabit:
Fortaſſe haud facilè expedire poſſit,
Vtrúmne AEmilio Probo parenti,
(Seu Cornelius huius eſt habendus
Auctor, atque parens Nepos libelli)
An verò tibi docte debeatur
Lambine, Aonidum ſororum alumne,
Græcarúmque diſerte litterarum
Doctor regie, & artium bonarum,

Maior gratia:qui Probum,aut Nepotem
Contractum,& nimiùm breuem,ſitúque
Squalentem,& maculis coïnquinatum:
Tam latè explicuiſti,& abluiſti,
Priſco reſtituens eum nitori.
Planè difficile,arduum,impeditum eſt
Hunc diſſoluere iudicando nodum.
Sed quod ſentio,quódque mi videtur,
Audacter tamen,haud mala inuidorum
Curans faſcina,liberéque dicam.
Auctori AEmilio Probo,aut Nepoti,hoc
Debemus,quòd opus graue,& politum,
Et comtum,nitidúmque,& eruditum,
Et valdè omnibus vtile eruditis,
Vtendum dedit omnibus fruendum:
At,Lambine,hodie quòd explicatus,
Quòd multo amplior,auctiórque multo,
Quódque illuſtrior,& magis decorus,
Ornatúsque tuis notis acutis,
Doctis,vtilibus,laborioſis,
Exit nunc iterum in manus virorum,
Et ſeipſo melior,Probus,Nepósve:
Huius muneris aurei & peremnis,
Omnis poſteritas ſubinde in æuo
Naſcens innumerabili futuro,
Debebit tibi gratiam peremnem.

Euſtathius Vignardus Guidonis frater ad Lectorem.

Qui legis has vitas,mirari deſine.nanque eſt
Aut idem,aut probior,qui fuit antè Probus.
Quòd contexta Probo Lambini ſcripta vides,hæc
(Ignoſcat Nemeſis) ſunt meliora Probo.

IOANNES LORDERELLVS AD D. LAMBINVM.

Inclyta facta ducum cùm iam inuida carperet ætas,
Nec ſuus AEmilij ſtaret in ore decor:
Facta ducum inſtauras Lambine,ſuúmque decorem
AEmilio, calamo vindice,reſtituis.

NOMINA IMPERATORVM,

quorum vita ab Aemilio Probo, ſeu Corn. Nepote ſcripta eſt, numeris paginarum è regione adſcriptis, ex quibus, quota pagina cuiuſque vita continuò reperiatur, lector cognoſcere queat.

Miltiades.	pag.[illegible].	Timotheus	pag 190.
Themiſtocles.	pag.21.	Datames.	pag 1 9.
Ariſtides.	pag.45.	Epaminondas.	pag.221.
Pauſanias.	pag.55.	Pelopidas.	pag 253.
Cimo.	pag 61.	Ageſilaus	pag.271.
Lyſander.	pag.71.	Eumenes.	pag.311.
Alcibiades.	pag.82.	Phocio.	pag.370.
Thraſybulus.	pag.1 9.	Timoleon.	pag.392.
Cono.	pag.132.	Hamilcar.	pag.348.
Dio.	pag.135.	Hannibal.	pag.4 5.
Iphicrates.	pag.170.	M.Porcius Cato	pag.525.
Chabrias.	pag.180.	T.Pomp.Atticus.	pag.536.

APPENDICVLA COMMENtariorum D. Lambini in AEmilium Probum, ſiue Cornelium Nepotem.

D. LAMBINVS PAVLLO FOXIO, ornatiſſ. & clariſſ. viro, Regis conſiliario, eiuſdémque apud Venetos legato, S. D.

*M Iſi nuper ad te Æmilium Probum, ſiue Cornelium Nepo-
tem, commentariis noſtris explicatum, atque illuſtratum.
Quem non dubito, quin, quo animo noſtra accipere ſo-
les, eo animo acceperis, ſi forte iam accepiſti. Nam & lon-
gum eſt iter, & viæ impeditæ, & armatis obſeſſæ, pro-
pter huius belli calamitoſiſsimi, quo nimium diu Gallia
noſtra affligitur, magnitudinem, atque atrocitatem: cu-
ius exitum Deus opt. max. det nobis breuem, atque opta-
um. Verùm ſiue librum acceperis, ſiue nondum etiam, mitto quoque eius appen-
diculam breuem, ſeu additamentum quoddam exiguum: quod ego ſcribere inſti-
ui de amicorum quorundam meorum ſententia, vt nonnullis hominibus ſatisfa-
erem, quibus quædam à me optimo animo, in illum ſcriptorem annotata, non ſa-
is probari audiebam. Quanquam poterām hac opera ſuperſedere. Nam cùm opti-
no cuiq; notiſsimus ſim, cùm totius meæ vitæ quaſi decurſus ſpectatus ſit, perſpe-
tus, ac cognitus, (vixi enim, vt ſcis, iam vſque ab adoleſcentia cum viris magnis,
& claris, & maximè cum heroë illo numquam ſatis laudato, Franciſco Tur-
onio, Eccleſiæ Rom. Cardinale, acerrimo religionis antiquæ, nobiſq; à D. Petro,
& eius ſucceſſoribus per manus traditæ, propugnatore atque aſſertore) ſatis pro
ne vel tacente, vita mea & anteacta, & quotidiana reſpondebat. Verumtamen
uia varia ſunt hominum iudicia, multóque plura (vt ait M. Tullius) amore, vel
dio, vel ſimili aliquo motu, quàm ratione, iudicātur, facilè mihi perſuaderi paſ-
us ſum, vt hanc appendiculam Commentationibus meis adiungerem, mei ſenſus,
neæque ſententiæ, ſi quibus nondum etiam notus ſum, teſtem futuram. Si litte-
as, quas te ad me Venetiis miſiſſe dixit mihi Poblatius tuus, vir optimus, tuíque
mantiſsimus, accepiſſem, ex eis longioris epiſtolæ argumentum mihi fortaſſe na-
um eſſet, & ad eas pluribus verbis reſcripſiſſem. Nunc hoc tantū ex hac epiſto-
a cognoſces, quod ad nos maximè pertinet, qui bonas arteis colimus, Acade-
niam Pariſienſem, communis calamitatis participem, multis quidem maculis, at-
ue adeò vlceribus eſſe purgatam, ac releuatam, ſed propter ſolitudinem, &*

inſrequentiam inuſitatam, miſerum in modum ſqualere, & lugere. Quod tamen tibi neque mirum, neque inſperatum áccidet. Non enim fas eſſet membrum reip. cum primis neceſſarium, & ſummo ſtudio retinendum, mali communis ſenſu carere. Spes eſt tamen, ſi reſp. aliquando recreata exſurget, (quod Deus immortalis breui faxit) litteras quoque, & bonas arteis vnà cum ea ſuam priſtinam dignitatem, ſuúmque antiquum ſplendorem recuperaturas. Cuius rei eo ſpem exploratiorem habemus, quòd in hac rerum, & diſciplinæ veteris perturbatione, viros habemus circũ regem ampliſsimos, in litteras, & bonas arteis, optimè animatos: in his Iacobum Amiotum, ſingulari (vt ſcis) doctrina virum, magnum Regis Eleemoſynarium, & Ioan. Moruillerium, Regis ſenatorem, virum integerrimũ, & ſapientiſs. aliósque viros apud regem gratia valenteis, ſed omneis longo interuallo ſuperantem Carolum Lotharingium, Cardinalem illuſtriſsimum, noſtri collegij patronum, & cuſtodem, quem principe loco commemorare debui: qui profectò non patientur, vbi primùm Gallia ab his malis conquieuerit, hanc Academiam, olim totius orbis terrarum florentiſsimam & celeberrimam, diutius pæne deſertam ſqualere. Hæc habui, quæ ad te in præſentia ſcriberem. Cùm primùm litteras tuas legero, plura ſcribam. Tu intererea, pro tua humanitate, & fide, tuam erga me priſtinam voluntatem tueberis, ac ſeruabis, méque, vt ſoles, amabis. Vale, Lutetiæ, a.d. XV. Kalend. Aprileis.

Ioſephus Caſſanæus, Præſes Burdigalenſis, vir doctiſs. & ornatiſs. qui mecum perhonorificos & amantiſsimos de te ſermones habere ſolet, tibi ſalutem aſcribi iuſsit.

CVM ſæpe aliàs ſenſerim periculoſum eſſe ſcribere, & quæ ſcripſeris, in vulgus edere, quoniam qui ſua ſcripta diuulgant, iudicium ſubire coguntur ſuæ exiſtimationis non eius ſolùm, quæ ad ingenium, & doctrinam, verùm etiam eius, quæ ad mores, & religionem pertinet, eóque magis, quòd varia ſunt hominum iudicia, ſenſusque diſsimiles, ac diuerſi, quódque eorum, qui librum in manus ſumturi, & lecturi ſunt, alij in ſcriptorem benè animati ſunt, alij non ſatis æqui, & interdum aliqua maleuolentia ſuffuſi, alij moderati, & in neutram perturbationis animi partem propenſi: (quorum ſolorum iudicium, ſincerum, integrum, atque incorruptum eſt,) tum maximè his proximis diebus hoc expertus ſum. Nam cùm haud ita pridem ſtudio bene merendi de hominibus litterarum ac doctrinæ ſtudio deditis, commentarios in Æmilium Probum, ſeu Cornelium Nepotẽ edidiſſem, ab amicis accepi, (quod tamẽ futurũ nõ erat difficile præuidere) meas vigiliolas non æquè omnibus placuiſſe. Ac de aliis quidem locis, in quibus item fortaſſe non omnium palato ſatisfeci, in præſentia nihil dicam: ſed vnus eſt in Epaminonda, quẽ ab hominibus quibuſdã, eruditis quidẽ illis, ſed nimiùm diligẽter in aliena ſcripta anquirentibus, longè aliã in partẽ, atq; ſcripſerim, acceptũ eſſe moleſtè fero. Verba autẽ Æmilij Probi prius mihi huc eſſe aſcribẽda videntur, quàm, quid ad ea annotarim, referendum. ſic igitur Probus de Epaminonda.

Quo tempore duce Pelopida exſules Thebas occuparunt, & præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta eſt cædes ciuium, domi ſe retinuit, quòd malos neque defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret. Namque omnem ciuilem victoriam, funeſtam putabat. *Ad hæc Æmilij verba, quibus narrat ille nobis, Epaminondam, quandiu cædes ciuium facta ſit, domi ſe continuiſſe: hanc quæſtionem tractaui, rectène fecerit Epaminondas, quòd in ſeditione & diſcordia ciuili quieuerit. In qua diſputatione, ex Plutarchi, & quorundam aliorum philoſophorum veterum ſententia, Plutarchi ipſius argumentis, & rationibus vſus, concludo, dubitanter tamen, bonum ciuem & moderatorem reip. melius facturum, ſi in ſeditione quieſcat, quàm ſi ſeſe cum alterutra parte coniungat. Oſtendo præterea, id quod Plato, qui ſeditionem morbum ciuitatum appellat, & Ariſtoteles, & idem ille, quem ſuprà commemoraui, Plutarchus, aliique ſcriptores antiqui litteris mandauerunt, eorum omnium bonorum, quæ ciuitati maximè exoptanda ſunt, concordiam maxime eſſe expetendam. Poſtremò profiteor ibidem, me vnum ex iis fuiſſe, qui quieuerint, propterea quòd ad arma gerenda non ſolùm ætate, verùm etiam natura ineptus ſim: neque tamen eos, qui arma ſibi à rege, aut à præfectis vrbis mandata, ac tradita gerunt, ac geſſerint, vitupero, immo verò in epiſtola ad regis fratrem Erricum, fortiſſimum, ac maximi animi principem, me magnopere laudare ac laudaſſe, eorúmq; factum æmulari cupiiſſe dico. Quòd autem perditos quoſdam cieueis fuiſſe ſignifico, qui legibus inter arma ſilentibus, multa auarè, & inhumaniter, & iniuſtè, & improbè fecerint, cieueis perditos eos eſſe intelligo, qui bonas parteis ſecuti non ſunt, qui religionem antiquam, atque auitam oppugnant, qui denique nefarium bellum patriæ inferunt, non eos, qui Lutetiæ, aut alibi arma pro rege, & religione antiqua, atque vſu recepta regis iuſſu, aut publica auctoritate ceperunt, vt illi minus ſincere interpretantur. Nam primùm non ij tantùm ciues ſunt, qui Lutetiæ habitant, ſed etiam qui in ceteris Galliæ vrbibus: qui denique regis imperio ſubiecti ſunt: ij ſunt (inquam) Galliæ, tanquam vnius ciuitatis, ciues. At quis neſcit, aduerſarios noſtros, vbicumque potuerunt, in eos, qui nobiſcum ſentiunt, indignis modis ſæuiſſe? Præterea, vt moderatus lector liquidò perſpiciat, me id non ſentire, quod putant, aut volunt illi quis, niſi perditus, laudat perditos? Atqui in illa ad Erricum regis fratrem epiſtola eos laudo, & me laudaſſe dico, qui arma pro patria, pro rege, pro religione antiqua gerant, ac geſſerint, vt paullo antè dixi: & niſi me ætas, & imbecillitas corporis, & ſimilia incommoda impedirent, idem, quod illi faciant ac fecerint, facturum fuiſſe, & facere cupiiſſe.*

Non ſunt igitur ij, qui Lutetiæ, aut in aliis Galliæ vrbibus arma pro rege, & religione gerunt, aut geſſerunt, veluti centuriones, & tribuni militum, & ſigniferi Pariſienſes, ceterique ſimiles, perditi. Atque, vt huius argumenti vis cuiuis minus acuto facilius appareat, conficiatur hic ſyllogiſmus. Nemo laudat perdita, neque perditos, niſi ſe ipſe fateatur eſſe perditum. Et philoſophi aiunt ea propriè & verè laudari, quæ honeſta, & recta ſunt, contraria vituperari. At mea ſententia laudandi ſunt, & à me laudati ſunt, qui arma pro patria, & rege, &

religione gerunt ac geſſerunt. Pariſienſes igitur, & eorum ſimiles, Galliæ ciues, qui arma pro patria, & rege, & religione gerunt, ac geſſerunt, non ſunt perditi, ſed boni, & vtiles reip. ciues. Accedat & hic alter. Non poteſt quis & pro religione antiqua, & prædandi, ſiue iniuriæ faciendæ cauſa arma cepiſſe. At Pariſienſes pro rege, & religione arma ceperunt. Pariſienſes igitur prædandi, aut iniuriæ faciendæ cauſa arma non ceperunt. Addatur & tertius. Qui religionis auitæ cauſa arma ceperunt, boni ciues ſunt: qui prædandi, & iniuriæ faciēdæ gratia, perditi. At Pariſienſes pro religione auita arma ceperunt: non poſſunt autem eſſe iidem boni ciues, & perditi. Ergo Pariſienſes cùm ſint boni ciues, non ſunt perditi. Quòd autem quoſdam dico arreptis armis ruiſſe: indomitum, & ferum & ignobile vulgus, intelligo, quod iniuſſu regis, & ſine auctoritate publica, & inuitis centurionibus ac tribunis, quibus arma fuerant vel à rege, vel à præfectis vrbanis tradita, hac & illac præceps ferebatur, non ſine horrore bonorum, & prudentium ciuium, periculóque totius ciuitatis. Verba autem, quæ in illa epiſtola vſurpaui, hæc ſunt. Itaque quod ipſe per me efficere, atque exſequi nequibam, id per aliam perſonam, communi omnium bonorum ciuium incommodo, periculóque excitatus, & communi dolore commotus, ſubrogato meæ operæ, meíque laboris vicario, homine tractandorum armorum non imperito, libenter & diligenter obibam: qui prò me & noctu ſtatis diebus excubabat, & interdiu ad certam vrbis portam in præſidio ſtabat: quod ab illo vſque tempore ad hodiernum diem fieri deſitum non eſt, propterea ſcilicet, quòd res ne pace quidem conſtituta, vt pote parum certa, & firma, ſatis tranquillatæ fuerunt. ſedulitatem autem eorum, qui vel corporis robore pollentes, vel ætatis maturitate florentes vel in laboribus militaribus exercitati, pro patria, pro aris, & focis, pro reip. ſtatu, pro regni incolumitate, pro religione denique arma capiebant, ſeque ipſi in diſcrimen capitis offerebant, non ſolùm laudabam, verùm etiam æmulari cupiebam, &c. *Eos igitur perditos ciueis appello, qui in tota Gallia fana ſpoliarunt, aut etiam diruerunt, vrbeis Galliæ iniuſſu regis expugnarunt, bonorum ciuium & innocentium virorum facultates diripuerunt, atque ad ſe tranſtulerunt, bonos ciueis è ſedibus, & poſſeßionibus antiquis, atque auitis expulerunt, aut terrore mortis lares patrios relinquere coëgerunt. Quin auſim dicere, eos, qui armis ſpecie & ſimulatione religionis noſtræ defendendæ arreptis, ſeſe, alieno incommodo ac detrimento, locupletarunt, & ſine lege, ſine iudicio, indicta cauſa, nullo auctore, non adhibito eo, qui magiſtratum haberet, inuito rege, atque adeò vetante, homines trucidarunt, malos ciueis eſſe, ſiquidem boni ciuis eſt nihil audere, nihilque conari, quod ſit à legibus, & ab eius, penes quem ſumma poteſtas eſt, auctoritate, ac voluntate alienum.* Non enim (*vt ait iuriſconſultus Paullus*) ſingulis eſt concedendum, quod per magiſtratum publicè poſſit fieri, ne occaſio ſit maioris tumultus faciendi. *Quòd verò ad decuriones, centuriones, tribunos, præfectos vrbis attinet, hoc ſentio, & non ſemel multis audientibus dixi: primùm, niſi Deus opt. max. nos ſeruaſſet: deinde niſi illi vigilātes,*

& fortes.

& fortes in vrbe cuſtodienda fuiſſent: Lutetia hodie non ſtaret, nos non viueremus, imperiũ Gallicum, (quod abominor) concidiſſet. Vnum prætereà locũ tangam, quem audio iiſdem hominib. item non probari, vbi dico, finitimos, quantumuis pacatos, eſſe metuendos, vt æmulos, & parum certos amicos. Verba autem Æmilij Probi, ad quæ hanc notam appoſui, ſunt in Themiſtocle: quæ hîc referam. Sic igitur Probus. Idémque (*Themiſtocles*) muros Athenienſium reſtituit præcipuo periculo ſuo. Namque Lacedæmonij cauſam idoneam nacti propter barbarorum excurſiones, quare negarent oportere extra Peloponneſum vllam vrbem haberi, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſsiderent, Athenienſeis ædificanteis prohibere ſunt conati. Hoc longè aliò ſpectabat, quàm quò videri volebant. Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omneis genteis erant conſecuti, vt intelligerent Lacedæmonij, de principatu ſibi cum his certamen fore. Quare eos quàm infirmiſsimos eſſe volebant. *Hactenus Probus. Quæ igitur ad illa annotaui, mea non ſunt, ſed ex illo nobili rhetore, & philoſopho, Herode, qui temporib. Traiani, Adriani, M. Antonini philoſophi, floruit, quémque ſummis laudibus effert Philoſtratus, & commemorat Suidas, ad verbum fere expreſſi. Eius autem verba paullo altius repetam, quæ exſtant in fragmento cuiuſdam orationis, hoc titulo,* περὶ πολιτείας. Ὁμολογεῖται γὰρ πόλεμος τῶν ἄλλων κακῶν τοσούτῳ μέγιστον εἶναι, ὅσον περ εἰρήνη τῶν ἀγαθῶν. ἴσον μέντοι μεγέθει τὸν πόλεμον ἡ στάσις ὑπερβάλλει, ὅσον περ ὁ πόλεμος τὴν εἰρήνην. οἱ μὲν γὰρ τῷ ξενικῷ πολέμῳ τὴν πατρίδα σῴζοντες ἀποθνήσκουσιν. οἱ δὲ τῷ πολιτικῷ, διαφθείροντες ἑαυτοὺς ὥστε μήτε τοὺς ἀποκτείναντας ἄγαν ἥδεσθαι, μήτε τοὺς ἀποθανόντας εὐδοκιμεῖν. Ἄλλοις μὲν γὰρ πολεμοῦντες, πολεμοῦμεν ὑπὲρ τῶν φίλων· οἰκείοις δὲ, κατὰ τῶν ποτὲ γενομένων φίλων. καὶ τοὺς μὲν ἀλλοτρίους νικῶντες, ἑτέρους κτώμεθα φίλους. ὅταν δὲ τοὺς οἰκείους νικῶμεν, ἀποστερούμεθα καὶ τῶν ὑπαρχόντων. Ἁρπαγὴ δὲ χώρας, καὶ φθορὰ χρημάτων ὅση γίνεται, πλείους ἀριθμὸς καθ' ἕκαστα ἐξηγήσασθαι. Καὶ τούτων ἤδη ἀπαλλαγῆναι ῥᾴδιον, ἐπειδὰν ἄρξηταί τις. τὸ διάλογον γὰρ, (*al.* τὴν διαλλαγὴν γὰρ) οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. οἱ γὰρ πλησίον οἰκοῦντες, οὐκ ἄχθονται στασιαζόντων τῶν πλησίον, οἱ μὲν ἀσθενέστεροι, ὅπως ἂν μὴ ἄρχωνται· οἱ δὲ ὅμοιοι τὴν δύναμιν, ὅπως ἂν κρείττονες γένωνται· οἱ δὲ ἰσχυροὶ, ὅπως ἂν ῥᾷον ἄρχωσι. *id eſt,* Conuenit enim inter omneis, bellum, aliorum malorum tanto eſſe maximum, quanto pax bonorum eſt maximum. Pari autem grauitate & magnitudine ſeditio bellum externum exſuperat, atque bello externo præſtat pax & concordia ciuitatis. Nam in bello externo qui occumbunt, patriam ſeruando moriuntur: in ciuili verò, ſeipſos interficiendo vitam amittunt, animámque profundunt, ita vt neque qui interfecerunt, magnopere lætentur, neque qui cæſi ſunt, laudem & gloriam conſequantur, ſed potius vituperentur. Nam cùm aduerſus alios bellum gerimus, pro amicis bellamus: cùm verò noſtri generis hominibus bellum inferimus, eos, qui aliquádo amici fuerunt, oppugnamus: & cùm externos hoſteis ſuperamus, alios amicos comparamus: vbi verò noſtros vincimus, etiam iis amicis, quos anteà habuimus, orbamur. Quanta autem agrorum, & vrbium fiat direptio, ac vaſtitas, quanta pecuniæ iactura,

qualisq́ue rerum ad vitæ cultum vtilium interitus, infinitum ſit ſingillatim enarrare. Atque horum malorum non eſt facilè liberationem, aut modum reperire, vbi quis ſemel eorum initium fecerit. Colloquendi enim, & diſcordiæ ſedandæ, concordiæq́ue conſtituendæ ratio non facilè expediri, aut inueniri poteſt. Nam finitimi non dolent finitimis ſeditione inter ſe conflictantibus: imbecilliores, vt ne illorum imperio ſubiiciantur: pares poteſtate, vt ſuperiores euadant: potentiores, vt facilius imperio potiri poſsint. Hactenus ille. *Quis autē neſcit ita natura cōparatum eſſe, vt plurima inter vicinos iurgia naſcantur? ad quæ dirimenda ſexcenta exſtant iuriſconſultorum reſponſa. Subiungo autem deinceps hanc ferè ſententiam, optabile nobis, & reip. fuiſſe, aliquos exoriri, & exortos audiri, qui ſuadendo, & hortādo tantū mali à rep. auerterēt, hominibúſq; furore præcipitibus, ratione & oratione perſuaderēt, vt ab incepto deſiſterēt, & ad ſanitatē redirent: contrà deplorandū eſſe, nimis attente audiri, qui ortum incēdium augerent. Quis eſt verò vſque adeò belli cupidus, & inhumanus, qui neget, lōgè regi fuiſſe optabilius, ſi qua ratione fieri potuiſſet, ciuibus inſanis ac perditis, qui à nobis deſciuerunt, qui religionem antiquam, atque auitam deſeruerunt, qui denique armis & caſtris ſuā propagare conantur, perſuaſum fuiſſe, vt in viā redirēt, & reſipiſcerēt, & eam, quam debent, fidem ac pietatem Deo, & regi de integro præſtarent, & ita priſtinam regis erga ſe voluntatem recuperarent, & nobiſcum conſentirent, quàm regem, quòd illi in ſententia ſua permanſerunt, neceſſe habuiſſe eos bello perſequi? Quis medicus tam ſæuus, atque immitis eſt, qui ſi διαίτῃ, aut aliquò leni medicamēto, ſiue ἐγχρίστῳ, ſiue ἐπιπάστῳ, ſiue ποτῷ, ſiue καταπότῳ, ægrum ſanare poſſit, non hoc facere malit, quàm membrum aliquod vrere, ac ſecare? Nemo, opinor. Tum enim ad vrendum & ſecandum bonus & fidelis medicus adducitur, cùm malum eſt deſperatum, & cetera remedia nihil prodeſſe poſſunt: quoniam, vt iubet Hippocrates, extremis malis, extrema remedia quærenda, & adhibenda ſunt. Quemadmodum igitur bonus, & ſollers medicus, ſi quid eſt in corpore humano, quod reliquo corpori noceat, neque vlla arte ſanari queat, id vrit, aut ſecat, atque amputat, vt membrum aliquod potius, quàm totum corpus, intereat: ſin ſanari poſſit, remedium vſitatum adhibet: ſic bonus reip. gubernator, malos ciueis ad ſanitatem, & bonam mentem reuocare ſtudet: ſi ſint inſanabiles, inuitus quidem, & ſerò, ſed neceſſariò tamen, & aliquando, bello ſuſcepto, eos ex reliquo ciuitatis corpore, quod integrum manet, auellere, ac delere conatur. Itaque bellum ciuile, vt in corpore humano curando vrere, & ſecare, ita in rep. adminiſtranda, extremum, & neceſſarium remedium eſt: ad quod, ceteris omnibus remediis, & rationibus fruſtra tentatis, eſt decurrendum. Atque hoc tale fuiſſe clementiſſimi regis noſtri conſilium, talémque mentem, res ipſa declarat. Quòd ſi Menenius ille Agrippa tantopere ab omnibus hiſtoricis laudatur, tantámque à ſuis ciuibus gratiam iniit, quia, cùm plebs à patribus ſeceſſiſſet, cúmque ſuſpenſa & perculſa metu ciuitas eſſet, ſimilitudine illa notiſſima, à membris corporis humanis ducta, quæ de ventre querebantur, quòd is in medio corpore quietus, voluptatibus frueretur, ipſa omnem laborem tolerarent, ac perferrent, eúmque ob eam cauſam fa-*

me enecare cogitabant, flexit hominum menteis, eiſque perſuaſit, vt cum ſenatu conſpirarent, & conſentirent: paruámne laudem conſecutus eſſet, aut non optimè de rege, & de rep. meritus eſſet, ſi quis facundia, & prudentia, & amore in regem, & remp. excellens, initio bellorum ciuilium cineis erranteis, & opinione labenteis de ſententia demouere, eiſque perſuadere potuiſſet, vt nobiſcum conſentientes, religionem antiquam, nobiſque à maioribus per manus traditam colerẽt, priſtinámque erga regem noſtrum fidem, ac pietatem redintegrarent? Contrà ſi qui ſerendis diſcordiis, quo minus ciues amenteis ad ſanitatem reuerterentur, impedimento fuerunt, nónne maximo & optatiſſimo reip. bono obſtiterunt? Hæc igitur mea eſt his de rebus ſententia, bonis omnibus ciuibus, niſi fallor, probata. Nunc, vt ad quæſtionem, ac diſputationem illam reuertar, vtrùm bono ciui, aut politico in ſeditione, ac diſcordia ciuili ſit quieſcendum, an verò cum alterutra parte, & ea maximè quæ melior eſt, voluntate & re conſentiendum, & conſpirandum: Epaminondæ factũ me tunc commouit, vt ad illã ſententiam magis propenderem, eámque potius probarem, quæ illi facto magis congrueret, & conueniret, quia exiſtimabam decere eum, qui ſcriptorẽ aliquem veterẽ explicaret, ſententiam illam tueri, quæ ſcriptori placuiſſe videretur. Nunc autem partim à viris optimis, & mei amantiſſimis certior factus ſententiam illam ipſam nonnullis eorum, qui patriam communem noſtrûm omnium parentem ſtudioſiſſimè defenderunt, ac defendunt, (in quo ego illis nihil concedo,) idque maximè, vt par eſt, præ ſe ferunt, diſplicere: partim mea ſponte, & re attentius mecum conſiderata, quòd boni ciuis eſſe ſtatuam, totum ſe ad ſui principis, eiuſdémq; pij nutũ, voluntatémque conuertere, quódque diſcordiam illam Thebanã videam ei diſcordiæ, quæ in Galliam noſtram iam pridem peruaſit, longè diſſimilem eſſe, & à multò leuiorib. cauſis oriri: faciendum eſſe exiſtimaui, vt ſententiam tandem τὴν ἀρέσκουσαν, quemadmodum loquebantur Academici, id eſt quæ mihi magis placeat, quaſi alteram illam non tam ex meo, quàm ex Æmilij Probi, & ex Plutarchi ſenſu probauerim, ac defenderim, expromere. Neque verò me vmquam pudebit, aut pigebit rationibus verioribus cedentem, ſententiam veriſimiliorem, aut etiã veriorem comprobare. Nam ſi Steſichorus ille, cùm Helenam quodam carmine vituperaſſet, atque infamaſſet, malo ſuo edoctus, & coactus palinodiam canere non dubitauit, & cùm ſcripſiſſet, Helenam fuiſſe à Paride raptam, & è Græcia in Phrygiam, auectam ſtilo verſo carmen illud contrarium ſcribere inſtituit, οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ' ἵκεο Πέργαμα Τροίης: quorum verborum hæc ſententia eſt: Non verus eſt hic ſermo: numquam puppibus Vecta es veliuolis opulentæ ad Pergama Troiæ: quid eſt quòd verear ſententiæ minus probabili, quam olim dubitanter ſecutus ſim, probabiliorẽ, & cõpluriũ iudicio veriorẽ, ſerò quidẽ, ſed aliquãdo tamen anteferre? Arbitror igitur, in ſeditione & bello ciuili, & maximè tali, quale hoc noſtrum eſt, & ex talibus cauſis conflato, quieſcere bono ciui nefas eſſe: ſed alterutras parteis, eum ſequi oportere: immò non alterutras eum parteis ſequi oportere, ſed eas tantùm, quæ bonitate, & æquitate, & veritate cauſæ ſint meliores ac ſuperiores. Neque me Solonis modò mouet auctoritas, qui ſuæ legi ſatisfactum eſſe ducebat,

ſi quis ad alterutram partem ſeſe applicaret, atque aggregaret: ſed & rationes, & auctoritates longè grauiores. Hoc autem primùm conſtituendum, ac pro certo & conceſſo habendum eſt, noſtrum hoc bellum ciuile ab omnibus bellis ciuilibus, quæ vnquam apud Romanos exſtiterunt, vt de his potiſſimùm loquamur, eo maximè differre, quòd in illis de leuibus rebus, ſi cum his conferantur, certabatur. Verbi cauſa, Sylla cum Sulpicio de iure legum, quas Sylla à Sulpicio per vim latas eſſe dicebat: Cinna cum Octauio de nouorum ciuium ſuffragiis, contendebat: rurſus cum Mario & Carbone Sylla ne dominarentur humiles, & plebeij, & vt clariſſimorum virorum necem crudeliſſimam vlciſceretur: Cæſar cum Pompeio de dignitate certabat: & ille interceſſionem ſublatam eſſe querebatur: hic auctoritatem ſenatus defendebat. In hoc verò bello agitur primùm noſtrûm omnium ſalus: deinde regis noſtri maieſtas, & reip. ſtatus: poſtremò (quod omnium eſt grauiſſimum) religio antiqua, nobiſque à maioribus per manus tradita: pro quibus non ſolùm periculo capitis decertare, verùm etiam mortem vltro oppetere rectum & præclarum eſt. Neque tamen iccirco bellum ciuile mihi, aut cuiquam eorum, qui hodie, & ſuperiorib. annis pro rege, & religione arma ceperunt, iucundum eſt. Quis enim, niſi ferus, aut ſicarius, aut barbarus, bello ciuili delectatur? Nemo opinor. Itaque M. Tullio aſſentior, qui quodam loco ſcribit, dulce eſſe nomen pacis: rem verò ipſam tum iucundam, tum ſalutarem. deinde mox ex auctoritate Homeri hæc verba ſubiicit. Nam nec priuatos focos, nec publicas leges, nec libertatis iura cara habere videtur, quem diſcordiæ, quem cædes ciuium delectat: & qui talis eſt, eum ex hominum numero, ex finibus humanæ naturæ exterminandum puto. Itaque ſiue Sylla, ſiue Marius, ſiue vterque, ſiue Octauius, ſiue Cinna, ſiue iterum Sylla, ſiue alter Marius bellum ciuile optauit, eum deteſtabilem ciuem reip. natum iudico. *Sequitur deinceps.* Sed hoc primùm videndum eſt, *(inquit)* cum omnibúſne pax eſſe poſſit, an ſit aliquod bellum inexpiabile, in quo pactio pacis lex ſit ſeruitutis. Pacem cum Scipione Sylla ſiue faciebat, ſiue ſimulabat. Non erat deſperandum, ſi inter eos conueniſſet, fore aliquem tolerabilem ſtatum ciuitatis. Cinna ſi concordiam cum Octauio confirmare voluiſſet, omnino in rep. ſanitas remanere potuiſſet. Proximo bello ſi aliquid de ſumma grauitate Pompeius, multum de cupiditate Cæſar remiſiſſet: & pacem ſtabilem, & aliquã remp. nobis habere licuiſſet. Hoc verò quid eſt? cum Antoniis pax poteſt eſſe? *Hactenus M. Tullius. Neq; me igitur, neq; quemquã bonũ, & ſanũ ciuẽ bellũ ciuile delectat. Sed, vt ait M. Tull. videndũ eſt, ſit ne aliquod bellum inexpiabile, atque ita neceſſarium, vt non niſi parta ferro victoria paci locus eſſe videatur. Quamobrem autem M. Tullius cum M. Antonio, & iis, qui eum ſequebantur, pacem eſſe non poſſe putat? Nominatim enumeratis aliquot M. Antonij comitibus, indignis ſcilicet, & flagitioſis, & ſceleratis hominibus, has cauſas affert: Quòd ſenatus grauiſſimas in eos ſententias dixerit: quòd acta M. Antonij reſciderit: quòd eius leges refixerit: quòd eas per vim, & cõtra auſpicia latas decreuerit: quòd totius Italiæ delectus excitarit: quòd eius collegam, &*

noſtrum

ſocium ſcelerum omnium P. Dolabellam, hoſtem iudicarit. Conferamus nunc hoc noſtrum bellum ciuile cum illo Antoniano, ſiquid forte ſit ſimile. Mea autem hæc ſententia & ratio eſt. Primùm nihil eſt ciuitatib. & rebus publicis, & imperiis omnibus, diſcordia & bello ciuili horribilius, nihil calamitoſius, nihil funeſtius: & omnia bono reip. moderatori experienda ſunt, ne bellum ciuile oriatur, vt ſuprà dixi. quòd ſi, cùm ſapiens & cordatus, & vſu peritus reip. moderator omnem operam dederit, omnémque diligentiam adhibuerit, ne tantum mali eueniat, nihil profecerit: omnibus opibus, omnibúſque modis huic malo occurrendum, atque obſiſtendum eſt. Deinde conſiderare oportet, quæ ſint belli ciuilis cauſæ. Aliæ enim aliis poſſunt eſſe aut grauiores, aut leuiores. si ſunt leues, & non admodum magni ponderis: & facilius eſt controuerſiam omnem, ſeu diſcordiam componere, & honeſtius. sin grauiſſimæ: cùm difficilius ſit pacem cõciliare, tum minus honeſtum eſt: atque interdum ne pium quidem eſt alia ratione, quàm ferro, & victoria contentionem diiudicare, ac dirimere. Poſtremò quia fieri poteſt, vt leues quidem initio belli cauſæ fuerint, ſed vel diuturnitate, vel atrocitate, & ſæuitia belli ita creuerint, vt, quæ antè leues erant, nunc factæ ſint grauiſſimæ: hoc quoque attendendum, atque animaduertendum eſt, eius belli, de quo forte quæritur, cauſæ, quamuis initio leues & paruæ fuerint, an aliquo pacto maiores, & grauiores euaſerint. His antè expoſitis nunc ad huius belli cauſas veniamus, eáſque cum belli illius Antoniani, quod Cicero vult eſſe inexpiabile, cauſis conferamus. Ac primùm quidem religionis diſſenſionem, ac diſſidium, fontem atque originem huius belli eſſe conſtat. neque obſtat quòd ad eam fortaſſis accedunt quidam animorũ motus turbidi, maximè ab illis partib. nam ſatis eſt ad id, quod quærimus, hanc eſſe præcipuam belli cauſam, & maximè in promtu poſitam, & ab vtraque parte conceſſam. Atqui nulla res eſt, quæ cùm apud omneis nationes, tum maximè apud Gallos, quos antiqui ſcriptores maxime religionibus deditos eſſe tradiderunt, maioris ſit momenti, plúſque valeat ad animos commouendos, quàm religio. Huc accedit, quòd rex Gallorum hunc titulum, atque hoc cognomen iam pridem ob ſua in religionem Chriſtianam, & Eccleſiam Rom. merita conſecutus eſt, vt rex Chriſtianiſſimus diceretur. Quòd ſi rex Gallorum huius cognominis decus defendenda, & conſtituenda religione meritus, atque adeptus eſt: iniquum videatur, hunc, ex qua re laudem & præmium reperit, eam rem negligere ac deſerere. Deſerere autẽ videretur, ſi incolumi regno, & integris viribus pacem cum iis cõciliaret, eóſque pacatos dimitteret, qui ſe religionẽ intra imperij ſui fineis publicè profiteri & colere poſtulant, ab ea, quæ ſibi à maioribus ſuis tradita eſt, & quã ipſe ſanctè ſeruat & colit, diuerſam ac diſcrepantẽ. Quòd ſi aut nõ eſſet hæc tã grauis huius belli cauſa, ſed alia quædã leuis: aut, cùm leuis eſſet, nõ eſſet partim atrociſſimis iniurijs, partim multiplici belli renouatione aucta, atque amplificata: aut grauiſſima quidẽ eſſet, hoc eſt, ea ipſa, quæ nũc eſt, ſed aduerſarij noſtri religionẽ ſuã intra parietes domeſticos colere ſatis haberẽt, neq; vrbeis Galliæ expugnarẽt, atq; expugnaſſẽt, neq; multa alia ſimilia facinora edidiſſent: fortaſſe ferri potuiſſẽt: quamquã: ſed tamen minus odioſi eſſent, & fortaſſe pax aliqua cõdicione fieri potuiſſet. Nũc autẽ cùm

& belli cauſa grauiſsima ſit, & iniuriarum magnitudine, atque atrocitate, bellóque ſemel atque iterum renouato, maximum incrementum ſumſerit: cùm illi fana diuorum auguſtiſsima, & præclariſsima, & ornatiſs. & incredibili ſumtu ædificata partim ſpoliauerint, partim diruerint: cùm vrbeis maximas & celeberrimas alias vi captas munierint, alias diripuerint, ac vaſtarint: cùm homines innumerabileis partim ex ſuis antiquis poſſeſsionibus, ac ſedibus exturbarint, partim trucidarint: quæ compoſitionis ſpes eſſe poſsit, non ſatis diſpicio. Adde, quòd tot regijs edictis, tot ſenatuſconſultis, tot curiarum Gallicanarum decretis, atque auctoritatibus grauiſsimis notati & damnati ſunt, toties hoſtes declarati ſunt, vt nec illi nobiſcum, nec nos cum illis in gratiam facilè redire poſsimus. Sed nunc tandem Ciceronis ſententiam de bello Antoniano, cur id eſſe inexpiabile, nulláque condicione componi poſſe arbitretur, audiamus. Pacem M. Tullius cum Antonijs fieri non vult. Quid ita? quia turpis eſt, *inquit:* quia periculoſa: quia fieri nō poteſt. Turpis eſt, quia nihil eſt, *inquit*, inconſtantia, mobilitate, leuitate cùm ſingulis hominibus, tum vniuerſo ſenatui turpius. Nihil autem inconſtantius, *inquit idem*, quàm, quos modò hoſteis non verbo, ſed re multis decretis iudicaritis, cum iis ſubitò pace velle coniungi. Periculoſa eſt, quia non erit explorata, neque certa, neque fida: quia Antoniorum potentia maxima in vrbe futura eſt: quia concurſus ad eos perditorum ciuium futurus eſt: quia pacis nomine bellum inuolutum reformidandum eſt. Non poteſt autem pax eſſe M. Antonio neque cum ſenatu, neque cum populo: cum ſenatu, quia Antonius eum odit, à quo tot ſenatuſconſultis ſit iugulatus: cum populo, quia populus pleno ac referto foro bis Ciceronem in concionem vocauit, maximámq; libertatis recuperandæ cupiditatem declarauit. *Hæc ferè Cicero. Nunc pacem illam cum hac pace, ſi pax eſſe queat, conferamus. Primùm de turpitudine, eadem opinor, verba, quibus M. Tullius eſt vſus, ad hanc quæſtionem accommodare licet. auget eam ipſam turpitudinem, cauſarum omnium grauiſsima, religio: quam deſerere turpiſsimum videatur. Deinde quòd ad periculum attinet, difficile eſt nos in vtramque aurem intra eadem mœnia cum ijs ſomnum capere, quorum ferrum iugulis noſtris intentum non ſemel viderimus, & ſæpe metuerimus: quique viciſsim ſæpenumerò gladiorum noſtrorum mucrones extimuerint. Poſtremò ad demonſtrandum ne coagmentari quidem cum aduerſarijs noſtris poſſe pacem, eædem rationes, eadem argumenta, eadem denique verba, quæ M. Tullius vſurpauit, quadrare poſſent. Nos ciues benè erga regem noſtrum Carolum nonum animati, meritò illos odimus: illi viciſsim iccirco nos oderunt, quoniam iuſtis armis eos perſecuti ſumus, & perſequimur. Sequitur deinceps apud M Tullium.* At incertus belli exitus eſt *Quæ à M. Tullio ad hæc tum reſponſa ſunt, eadem à nobis quoque hoc tempore reſponſa eſſe intelligantur. ſic igitur ille.* Eſt omnino fortium virorum, quales vos eſſe debetis, virtute præſtare tantùm, vt poſsint fortunæ culpam non extimeſcere. Sed quoniam ab hoc ordine non fortitudo ſolùm, verùm etiam ſapientia poſtulatur: quamquã vix hæc videntur poſſe ſeiungi, ſeiungamus tamen. Fortitudo dimicare iu-

bet:iuſtum odium incendit: ad confligendum impellit: vocat ad periculum. Quid ſapientia? cautioribus vtitur conſiliis: in poſterum prouidet. Eſt omni ratione tectior. Quid igitur cenſet? parēdum eſt enim: atque id optimum iudicandum, quod ſit ſapientiſsimè conſtitutum. Si hoc præcipit, ne quid vita exiſtimem antiquius, ne decernam capitis periculo, fugíam omne diſcrimen: quæram ex ea, etiámne ſi erit, cùm id fecero, ſeruiendum. ſi annuerit, næ ego ſapientiam iſtam, quamuis ſit erudita, non audiam. ſin reſponderit, Tu verò ita vitam, corpúſque ſeruato, ita fortunas, ita rem familiarem, vt hęc poſteriora libertate ducas: itáque his vti velis, ſi libera rep. poſsis, nec pro his libertatem, ſed pro libertate hæc proiicias, tanquam pignora iniuriæ: tum ſapientiæ vocem videar audire, eíque, vti Deo, paream. *Hactenus M. Tullius: cuius verba illa omnia ad hanc rem, & ad hoc tempus transfero, atque accommodo: niſi quòd nonnulla paullum immuto: & primum pro illis*, etiámne ſi erit, cùm id fecero, ſeruiendum? *hæc ſubſtituo:* etiámne ſi erit, cùm id fecero, plurium, quàm vnius regis, imperio, parendum? etiámne ſi erit alia religio colenda? *verba illa M. Tullij*, Tu verò ita vitam, corpúſque ſeruato, *&c. ſic paullùm immutata vſurpo.* Sin reſponderit, Tu verò ita vitam, corpúſq; ſeruato: ita fortunas, ita rem familiarem, vt hæc poſteriora regis maieſtate, regni incolumitate, antiqua & recepta religione ducas: itáq; his vti velis, ſi regno incolumi, & religione ſalua poſsis: nec pro his reip. ſalutem, & regni incolumitatem, & religionem antiquā, ſed pro reip. ſalute, & regni incolumitate, & religione antiqua hęc proiicias, tanquā pignora iniuriæ: tum ſapientię vocē audire videar, eíq;, vti Deo, pareā.

Cùm igitur tale ſit hoc bellum, quod hodie geritur: Primùm non videtur eſſe boni ciuis in tanto reip. motu, & rege Carolo noſtro armato, & ad hoc bellum omnibus viribus incumbente, omneísque ſuas opes aduerſus eos, qui religionem ſuam, quam reformatam appellant, armis & caſtris tuentur, noſtram, quam à maioribus noſtris per manus traditam accepimus, oppugnant, colligente: neque ſolùm ciuiles copias comparante, verùm etiam externa auxilia corrogante, & conuocante, quieſcere, & otiosè euentum belli exſpectare, ſed vltro cum bonis ciuibus, cum rege & eius fratre Errico, ceteríſque nobilibus, & claris viris coeunda ſocietas eſt: iis, qui arma per ætatem ferre poſſunt, decertando: iis, qui ſunt locupletes & copioſi, libenter & liberaliter ad belli ſumtus tolerandos pecuniam ſuppeditando: iis, qui neutrum poſſunt, ſtudiis ſaltem, & voluntatibus tantum omnium bonorū conſenſum adiuuando, & bonis ominibus proſequendo. Deinde boni ciuis eſt eum reip. ſtatum, in quo verſatur, & in quo natus, educatus, inſtitutus ſit, ſiue ſit imperium ſingulare, ſiue popularis potentia, ſiue optimatum poteſtas, ex animò amare. Non amat autem ex animo qui eum omnibus ſuis neruis, ac facultatibus non tuetur, ac defendit. Poſtremò hæc noſtri ſeruatoris vox eſt, qui in meis caſtris non eſt, mihi aduerſatur, & me oppugnat. Quare cùm rex noſter religionem antiquam atque auitam, & καθολικὴν, nobíſque à D. Petro, & ceteris Apoſtolis per manus traditam, ſanctè colat, & ſtudiosè retineat, vt debet,

eóſque, qui aliam publicè profiteri & colere ſe inuito volunt, oppugnet, & bello perſequatur: illíque patriæ bellum inferant, & vrbeis diripiant, atque euertant: non poteſt ſine ſcelere bonus ciuis interea quieſcere, hoc eſt ſecurus, atque otioſus eſſe: ſed regi ſuo ſeſe adiutorem præbeat, patriæque, & religioni, quacumque ratione poteſt, opem ferat, neceſſe eſt. Porrò autem quòd hoc bellum inexpiabile, & eius compoſitionẽ difficilem, atq; adeò ἀδιάλυτον eſſe dixi: ne quis fortè me, hominem priuatum, tanta de re pronuntiare, & quaſi præiudicare miretur, aut etiam indignè ferat: primùm non ita inſanio, vt, quæ à me dicuntur, aut ſcribuntur, ea iudicati, aut præiudicati, aut decreti vim atque auctoritatẽ habere poſtulem: ſed animi mei ſenſum aperio apud eos homines, quibus non placet his de rebus philoſophicè diſputari. Deinde quod hîc à me ſcriptũ eſt, ita accipi velim, vt penes regẽ belli gerendi, & ducẽdi, & componendi iudiciũ, atq; arbitrium eſſe putẽ, quoniã mihi perſuaſum eſt, regem, eiúſq; ſenatum, & conſiliũ, (cum mens regis in manu Dei ſit, vt à diuino vate ſcriptum eſt) nihil, niſi ſapienter, & piè, & è rep. facturum. Præterea hoc ſtatuo, quicquid à rege, re deliberata, conſtitutum, decretum, edictum, geſtum, adminiſtratum fuerit, nobis omnibus, qui eius ciues ſumus, cùm princeps Chriſtianiſſimus nihil non religioni probatæ conſentaneum ſit acturus, eſſe comprobandum, ac laudandum. Poſtremò aſſiduis precibus exopto, vt rex noſter Carolus domitis ac ſubactis hoſtibus & inteſtinis, & externis ſecurè regnare, remp. ex aduerſa tempeſtate ereptam in tranquillo ſtatu collocare, religionem antiquam, & probatam & vſu receptam, conſtabilire, populum ſuum pacatè moderari, ac regere poſſit.

AEMILII PROBI, SEV CORnelij Nepotis, excellentium Imperatorum vitæ.

NON[1] dubito fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcripturæ, leue, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis iudicent,[2] cùm relatum legent,[3] quis muſicam docuerit Epaminondam, aut in eius virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commodè, ſcientérque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt ferè, qui expertes litterarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conueniat, putabunt.[4] Hi, ſi didicerint non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicari, non admirabuntur, nos in Graiorum virtutibus exponendis mores eorum ſecutos.[5] Neque enim Cimoni fuit turpe, Athenienſium ſummo viro,[6] ſororem germanam habere in matrimonio, quippe cùm ciues eius eodem vterentur inſtituto. at id quidem[7] noſtris moribus nefas habetur.[8] Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis quamplurimos habere amatores.[9] Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua, quæ non ad ſcenam eat mercede conducta.[10] Magnis in laudibus tota fuit Græcia victorem Olympiæ[11] citari In ſcenam verò prodire, & populo eſſe ſpectaculo[12] nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini:[13] quæ omnia apud nos partim

infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota,[14] *ponuntur.*[15] *Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt*[16] *decôra, quæ apud illos turpia putantur.*[17] *quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? aut cuius materfamilias non primum*[18] *locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? quod multo fit aliter in Græcia.*[19] *nam neque in conuiuium adhibetur, niſi propinquorum, neque ſedet, niſi in interiore parte ædium, quæ*[20] *gynæconitis appellatur. quò nemo accedit, niſi propinqua cognatione coniunctus. Sed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, vt ea explicem, quæ exorſus ſum. Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc libro exponemus vitas excellentium imperatorum.*

DIONYS. LAMBINI IN ÆMILIVM PROBVM, *ſeu Cornelium Nepotem annotationes.*

NON *dubito fore) ſic ſemper loquitur Probus: vt in Miltiade, ibi, non dubitans tam multis, &c. & in Ageſilao, non dubitans eò potiſſimum hoſteis impetum facturos. & iterum, ibid. nec dubitaturos aliud eſſe facturum, ac pronuntiaret. M. Tullius diceret, non dubit*[illegible]*, quin plerique futuri ſint, &c.*

2. *cùm relatum leg.) cùm narratum, ſeu litteris mandatum, & memoriæ proditum legent.*

3. *quis muſicam docuerit Ep.) hac de re dicemus ſuo loco in Epamin. & item de ſaltatione, & de tibiis.*

4. *Hi ſi didicerint non ead. &c.) verbi gratia, Karthaginienſibus erat rectum, & laudabile Saturno hoſtias humanas immolare, Græcis, & Romanis ſecus: Lacedæmoniis pueris furari, modò laterent, & non deprehenderentur in furto manifeſto, honeſtum: Græcis, & Romanis turpe. Sic Plutarchus in Themiſtocle* ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ ἄλλοις καλά. καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα σώζειν καὶ κοσμεῖν, *&c. id eſt, ô hoſpes: leges hominum inter ſe differunt: alia autem aliis pulchra atque honeſta. honeſtum porrò omnibus eſt, quæ propria ſunt, ſeruare, & ornare.*

5. *Neque enim Cimoni fuit t.) hac etiam de re dicemus in Cimone.*

6. *ſororem germanam) ſororem ex iiſdem parentibus natam.*

7. *noſtris moribus) iure ciuili* Ro. *Atqui etiam* Phocylides, Græcus *auctor hoc vetat.* μηδὲ κασιγνήτης ἐς ἀπότροπον ἔλθῃς εὐνήν. *i. Ne ſtratum vetitum geniale ſororis inito.*

8. *Laudi in* Græcia *d.)* Cicero *lib. 4. de rep. apud* Græcos *opprobrio fuit adoleſcentibus, ſi amatores non haberent. Idem lib. 4.* Tuſcul. *Cur neque deformem adoleſcentem quiſquam amat, neque formoſum ſenem? mihi quidem hæc in* Græcorum *gymnaſiis nata conſuetudo videtur: in quibus iſti liberi, & conceſſi ſunt amores.* Plato *in* Sympoſio: Xenophon *ſimiliter in* Sympoſio. *Iterum* M. Tullius *libro ſuprà proximè commemorato:* Philoſophi *ſumus exorti, & auctore quidem noſtro* Platone, *quem non iniuria* Dicæarchus *accuſat, qui amori auctoritatem tribueremus.* Stoici *verò & ſapientem amaturum eſſe dicunt, &c. Sic &* Alcinous Platonicus, *cap.* XXVI. εἶδος δὲ τῆς φιλίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικόν, *&c.* Plutarchus ἀποφθ. λακων. ἐρᾶν τῆς τῶν ψυχῶν σπουδαίων παίδων ἐξῆν, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο, ὡς τοῦ σώματος ἐρῶντας, ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς. ὁ δ' ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχύνῃ πλησιάζων, ἄτιμος διὰ βίου ἦν. *i. pueros amare probos concedebatur, rem habere autem cum eis, & commiſceri turpe exiſtimabatur, tanquam corpus amarent, non animum: qui autem eò accuſatus fuerat, quòd ob turpitudinem congrederetur, infamis erat per totam vitam.*

9. *Nulla* Lacedæmoni, *hoc referendum eſt ad ætatem* Probi. *nam ſuperioribus temporibus tantum abeſt, vt hoc eſſet vſu aut more receptum, vt nec comœdias, nec tragœdias audire* Lacedæmonij *ſolerent, vt ne vel iocò, vel ſeriò eos, qui contraria legibus loquerentur, audirẽt. cuius rei teſtis eſt* Plutarchus *in apophthegm. & inſtitutis* Laconicis. Κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας οὐκ ἠκροῶντο, ὅπως μήτε ἐν σπουδῇ, μήτε ἐν παιδιᾷ ἀκούωσι τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις. Lacedæmoni *autem aduerbij loco eſt. vtroque enim modo dicunt* Latini, *Eſt* Lacedæmoni, *& eſt* Lacedæmone, *quamquam hoc eſt vſitatius.*

10. *Magnis laudib.)* M. Tullius *orat. pro* Flacco. *Acinas pugil,* Olympionices, *quod eſt apud* Græcos *propè maius & glorioſius, quàm* Romæ *triumphaſſe.*

11. *citari) præconis voce declarari, prædicari.* Olympia *autem vrbs eſt inter monteis* Olympum *&* Oſſam, *non longè à* Lariſſa, *&* Pheris, *quam olim* Piſam *eſſe dictam tradit* Stephanus *de vrbibus.*

12. *nemini eiuſd gentis)* Itaque Ariſtodemum *tragicum actorem maximis de rebus pacis ac belli legatum ad* Philippum Athenienſes *ſæpe miſerunt. &* Æſchines Athenienſis Atrometi *filius cùm adoleſcens tragœdias actitaſſet, remp. capeſſiuit, & magnam auctoritatem apud* Athenienſeis *ex contionibus & orationibus ſuis ſibi comparauit, vt teſtatur* M. Tullius *lib. 4. de rep. quamuis ſæpe obiicit* Æſchini Demoſthenes *hoc artificium ſcenicum, vt cùm illum appellat* τριταγωνιστὴν *deterrimum. ſed reſpondere licet hoc illum ei maledicti loco obiicere, quòd malus actor fuiſſet, non quòd actor fuiſſet: quemadmodum eum* ὑπογραμματέα *appellat, cùm ſcribæ munus tamen* Athenis *non eſſet infame.*

13. *quæ omnia apud nos)* Nam Romæ *hiſtriones erant munerum, & honorum ciuilium expertes: & ita* ἄτιμοι, *hoc eſt infames. neque obſtat quòd* M. Tullius *amauit* Roſcium, *eóque familiariter vſus eſt, eum denique & ſæpe & multis*

locis laudat, & maximè in oratione pro Roſcio Comœdo, hoc eſt pro ipſo habita. erat enim vir quidem optimus, & ſingulari fide præditus, honorum tamen reip. non erat particeps. ſcenam autem non fuiſſe honeſtam declarat quod idem M. Tullius de eodem dicit oratione pro Quinctio. Etenim cùm artifex eiuſmodi ſit, vt ſolus dignus videatur eſſe, qui in ſcena ſpectetur: tum vir eiuſmodi eſt, vt ſolus dignus videatur, qui eo non accedat.

14. *ponuntur)* τίθενται, *habentur, ducuntur.*

15. *Contra ea) ſic ferè ſemper loquitur Probus, pro eo, quod alij boni ſcriptores vſurpant, contrà: vt in Alcibiade, contra ea ſiquid aduerſi accidiſſet, &c. & in Ageſil. contra ea Tiſſaphernes nihil aliud quàm bellum comparauit. Sic & Cæſar lib III. de bello ciuili. Contra ea Cæſar neque ſatis perterritis militibus confidebat, ſpatiúmque interponendum ad recreandos animos putabat.*

16. *decôra) honeſta,* πρέποντα.

17. *quem enim Romanorum) huic rei exemplo ſit locus ille apud M. Tullium lib. V. epiſtol ad Atticum epiſtola I. Sed prandimus in Arcano. noſti hunc fundũ. quò vt venimus, humaniſſimè Quinctus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres: ego viros arciuero, &c.*

18. *non prim. loc. ten.) non ſtat in prima parte domus, hoc eſt* ἐν προθύρῳ, *& in loco celebri ſe ſpectandam præbet? Xenophon Oeconomico.* τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον μένειν ἔνδον, ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν, ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι *i. mulieri enim honeſtius eſt intus, ſeu domi ſe continere, quàm in atrio, ſeu pro foribus ſtare: viro contrà turpius eſt intus manere, quàm ea, quæ ſunt extra, procurare. in celebritate, id eſt in frequentia hominum, in locis celebribus, id eſt quæ ab hominibus celebrantur. loca celebria deſertis opponuntur: celebritas ſolitudini. Cicero ad Atticum lib. III. Odi enim celebritatem: fugio homines, lucem aſpicere vix poſſum: eſſet mihi iſta ſolitudô, præſertim tam familiari in loco, non amara.*

19. *Nam neque in conuiu.) Cicero lib. I. accuſationum. Tum ille, vt aliquid reſponderet, negauit moris eſſe Græcorum, vt in conuiuio virorum accumberent mulieres.*

20. *gynæconitis)* γυναικωνῖτις, *locus domus, in quo mulieres ſeorſùm à viris habitant: vt* ἀνδρωνῖτις *locus, in quo viri ſeparatim à mulieribus. Xenoph. Oeconom.* ἔδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύρᾳ βαλανείῳ ὡρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος *i. oſtendi autem ei & gynæconitidem ianuam balneo ab andronitide diſtinctam, ac diſcluſam. Plutarch.* ἀποφθέγμ. λακων. Πανθοΐδας πρεσβεύων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπιδεικνύντων αὐτῷ τεῖχος ὀχυρὸν, εἶπε, νὴ τοὺς θεοὺς, ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις. *i. Panthoida legatus in Aſiam profectus, cùm oſtenderent ei. Aſiatici murum firmum ac probè munitum, Pulchra, profectò eſt hæc vrbs, ô hoſpites, gynæconitis. ſignificans viris fortibus non eſſe opus muris tam firmis. Diogenes Laërtius in Diogene Cynico.* ἐπανήρχετο ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ἀθήνας· πρὸς οὖν τὸν πυθόμενον ποῖ καὶ πόθεν, ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *i. reuertebatur Diog. Cynicus Lacedæmone Athenas. Ei igitur, qui quæſierat ex eo, quò & vnde, Ex andronitide in gynæconitidem, inquit. ſignificabat Spartam eſſe vrbem virorum, Athenas, mulierum. De gynæconitide lege & Vitruuium lib. VI. cap. X.*

MILTIADES.

MILTIADES Cimonis filius Athenienſis, cùm &[1] antiquitate generis, & gloria maiorum, & ſua modeſtia, vnus omnium maxime floreret, eáque eſſet ætate, vt non[2] iam ſolùm de eo bene ſperare, ſed etiam confidere ciues poſſent ſui talem futurum, qualem cognitum iudicarunt, áccidit,[3] vt Athenienſes[4] Cherſoneſum colonos vellent mittere, cuius generis cùm magnus numerus eſſet, & multi eius demigrationis peterent ſocietatẽ, ex his delecti Delphos[5] deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinem, quo potiſſimùm duce vterentur. nam tum[6] Thraces eas regiones[7] tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His conſulentibus nominatim Pythia præcepit, vt Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent. id ſi feciſſent, incepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo Miltiades cum[8] delecta manu claſſe Cherſoneſum profectus, cùm acceſsiſſet Lemnum, & incolas eius inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idq; vt Lemnij ſua ſponte facerẽt, poſtulaſſet, illi[9] irridentes reſponderunt, tum id ſe facturos, cùm ille domo nauibus proficiſcẽs vento aquilone veniſſet Lemnum. hic enim ventus à ſeptentrionibus oriens aduerſum[10] tenet Athenis proficiſcentibus. Miltiades morandi tempus non habens[11] curſum direxit, quò tendebat, peruenítque Cherſoneſum. Ibi breui tempore barbarorum copiis diſiectis, tota regione, quam petierat,[12] potitus, loca caſtellis idonea communiuit: multitudinem, quam ſecum duxerat, in agris collocauit: crebrísque excurſionibus locupletauit. Neque minus in ea re prudentia, quàm felicitate, adiutus eſt. nam cùm[13] virtute militum deuiciſſet hoſtiũ exercitus, ſumma æquitate res conſtituit, atque ipſe ibidem

manere decreuit.erat enim inter eos dignitate[14] regia,quamuis carebat nomine. neque id magis imperio, quàm iuſtitia, conſecutus.neque[15] eo ſecius Athenièſibus, à quibus erat profectus,officia præſtabat. Quibus rebus fiebat, vt non minus eorum voluntate perpetuò imperium obtineret,qui miſerāt, quàm illorum, cum quibus erat profectus. Cherſoneſo tali modo conſtituta Lemnum reuertitur, & ex[16] pacto poſtulat, vt ſibi vrbem tradant. illi enim dixerant cùm[17] vento borea domo profectus eò perueniſſet,ſeſe dedituros: ſe autem domum Cherſoneſi habere.[18] Cares, qui tum Lemnum incolebant,etſi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto,ſed ſecunda fortuna aduerſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt,atq; ex inſula demigrarunt. Pari felicitate ceteras inſulas,quæ[19] Cyclades nominantur,ſub Athenienſiū[20] redegit poteſtatem.Eiſdem temporibus Perſarum rex[21] Darius, ex Aſia in Europam exercitu traiecto,[22] Scythis bellum inferre decreuit.pontem fecit[23] in Iſtro flumine,quà copias traduceret.eius pontis ([24] dum ipſe abeſſet) cuſtodes reliquit principes, quos ſecum ex Ionia & Aeolide duxerat. quibus ſingulis ipſarum vrbium perpetua dederat imperia. ſic[25] enim putauit facillime ſe[26] Græca lingua loquenteis,qui Aſiam incolerent,ſub[27] ſua retenturum poteſtate, ſi[28] amicis ſuis oppida tuenda tradidiſſet: quibus ſe oppreſſo nulla ſpes ſalutis relinqueretur.In hoc fuit tum numero Miltiades,cui illa cuſtodia[29] crederetur. Hic,cùm crebri[30] afferrent nuntij male[31] rem gerere Darium, premíque ab Scythis,[32] Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes,ne à fortuna datā occaſionem liberandæ Græciæ[33] dimitterent. nam ſi cum his copiis,quas ſecum tranſportauerat,interiſſet Darius, non ſolùm Europam fore tutam,ſed etiam eos,qui Aſiam incolerent Græci

genere, liberos à Perſarum futuros dominatione & periculo. id facile effici poſſe. [34] ponte enim reſciſſo regem vel hoſtium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc conſilium cùm plerique accederent, Iſtiæus[35] Mileſius, ne res conficeretur, obſtitit, dicens non idem ipſis, qui ſummas imperij tenerent, expedire, & multitudini, quòd Darii regno ipſorũ niteretur dominatio, quo exſtincto ipſos poteſtate expulſos ciuibus ſuis pœnas daturos. itaque adeò ſe abhorrere à ceterorum conſilio, vt nihil putet ipſis vtilius, quàm confirmari regnum Perſarum. Huius cùm ſententiam plurimi eſſent ſecuti, Miltiades non[36] dubitans tam multis conſciis ad regis aureis conſilia ſua peruentura, Cherſoneſum reliquit, ac rurſus Athenas demigrauit. cuius ratio etſi non valuit, tamen[37] magnopere eſt laudanda, cùm amicior omnium libertati, quàm ſuæ fuerit dominationi. Darius autem, cùm ex[38] Europa in Aſiam rediſſet, hortantibus amicis, vt Græciam redigeret in ſuam poteſtatem, claſſem[39] quingentarum nauium comparauit, eíque Datin[40] præfecit, & Artaphernem, hísque[41] ducenta peditum milia, & decem equitum dedit, cauſam[42] interferens ſe hoſtem eſſe Athenienſibus, quòd eorum auxilio Iones Sardis expugnaſſent, ſuaq; præſidia interfeciſſent. Illi præfecti regij claſſe ad[43] Eubœam appulſa celeriter Eretriam ceperunt, omneísque eius gentis ciueis abreptos in Aſiam ad regem miſerunt. Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum[44] Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter milia paſſuum decem. Hoc tumultu Athenienſes tam propinquo, támque magno permoti auxilium[45] nuſquam, niſi à Lacedæmoniis, petiuerunt,[46] Philippidémque[47] curſorem eius generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miſerunt, vt nuntiaret;

quàm celeri opus eſſet auxilio. Domi autem creati[48] decem prætores, qui exercitui præeſſent: in eis Miltiades, inter[49] quos magna fuit contentio, vtrùm mœnibus ſe defenderent, an obuiam irent hoſtibus, aciéq;[50] contenderent. vnus Miltiades maximè nitebatur, vt primo quoque tempore caſtra fierent. id ſi factum eſſet, & ciuibus animum acceſſurum, cùm viderent de eorum virtute non deſperari, & hoſteis eadem re fore tardiores, ſi animaduerterent[51] auderi aduerſus ſe tam exiguis copiis dimicare. hoc in tempore nulla ciuitas Athenienſibus auxilio fuit præter[52] Platæenſeis. ea mille [53] miſit militum. itaque horum aduentu decem milia armatorum completa ſunt: quæ[54] manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. quo factum eſt, vt plus, quàm[55] collegæ, Miltiades valuerit. eius enim auctoritate impulſi Athenienſes copias ex vrbe eduxerunt,[56] locóque idoneo caſtra fecerunt. deinde poſtero die, ſub montis radicibus acie[57] è regione inſtructa, noua arte, vi[58] ſumma prœlium commiſerunt. namque arbores multis locis erant raræ, hoc conſilio, vt & montium tegerentur altitudine, & arborum[59] tractu equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etſi non locum æquum videbat ſuis, tamen fretus numero copiarum ſuarum confligere cupiebat, eóque magis, quòd[60] prius, quàm Lacedæmonij ſubſidio venirent, dimicare vtile arbitrabatur. Itaque in aciẽ peditum centum, equitum decem milia produxit, prœliúmque commiſit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienſes, vt[61] decuplicem numerum hoſtiũ profligarent: adeoq; perterruerunt, vt Perſæ non [62] caſtra, ſed naueis peterent. Qua pugna nihil adhuc eſt nobilius. nulla enim vmquam tam exigua manus tantas opes proſtrauit. Cuius victoriæ non alienum videtur, quale præ-

mium

mium Miltiadi ſit tributum, docere, quo facilius intelligi
poſsit, eandem omnium ciuitatum eſſe naturam. Vt populi
noſtri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eámque
cauſam glorioſi, nunc autem[63] effuſi atque obſoleti: ſic olim a-
pud Athenienſeis fuiſſe reperimus. namque huic Miltiadi,
qui Athenas, totámque Græciam liberauit, talis honos tri-
butus eſt in porticu, quæ pœcile vocatur, cùm pugna depin-
geretur Marathonia, vt in decem prætorum numero prima
eius imago poneretur, íſque hortaretur milites, prœliúmque
committeret. Idem ille populus, poſteaquàm maius imperium
eſt nactus, & largitione magiſtratuum corruptus eſt,[64] tre-
centas ſtatuas Demetrio Phalereo decreuit. Poſt hoc[65] prœ-
lium claſſem ſeptuaginta nauium Athenienſes eidem Mil-
tiadi dederunt, vt inſulas, quæ barbaros adiuuerant, bello
perſequeretur. quo imperio pleraſque ad[66] officium redire coë-
git, nonnullas vi expugnauit. Ex his Parum[67] inſulam opi-
bus elatam cùm oratione reconciliare non poſſet, copias è na-
uibus eduxit, vrbem operibus[68] clauſit, omníque[69] commea-
tu priuauit. deinde vineis[70] ac teſtudinibus conſtitutis pro-
pius[71] muros acceſsit. Cùm iam in eo eſſet, vt oppido potire-
tur, procul in[72] continenti lucus, qui ex inſula conſpiciebatur,
neſcio[73] quo caſu, nocturno tempore incenſus eſt: cuius flam-
ma vt ab oppidanis & oppugnatoribus eſt viſa,[74] vtriſque
venit in opinionem ſignum à[75] claſſiariis regiis datum. quo
factum eſt, vt Parij à deditione[76] deterrerentur, & Miltia-
des timens ne claſſis regia aduentaret, incenſis operibus, quæ
ſtatuerat, cum totidem nauibus, atque erat profectus, Athe-
nas magna cum offenſione ciuium ſuorum rediret.[77] Accuſa-
tus ergo proditionis, quòd, cùm Parum expugnare poſſet, à
rege corruptus infectis rebus à pugna diſceſſiſſet. Eo[78] tempo-

*re æger erat vulneribus,quæ in oppugnando oppidò accepe-
rat. Itaque quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet,verba pro
eo fecit frater eius Steſagoras. Cauſa cógnita* [80] *capitis ab-
ſolutus,pecunia multatus eſt,eáque lis quinquaginta talen-
tis æſtimata eſt, quantus in claſſem ſumtus factus erat.
Hanc pecuniam, quòd ſoluere non poterat, in vincula pu-
blica coniectus eſt,ibíque*[81] *diem obiit ſupremum. Hic & ſi
crimine Pario eſt accuſatus, tamen alia fuit cauſa damna-
tionis.nanque Athenienſes*[82] *propter Piſiſtrati tyrannidem,
quæ paucis annis antè fuerat,omnium ſuorum ciuium poten-
tiã extimeſcebant.Miltiades multùm in imperiis,magiſtra-
tibúsq; verſatus non videbatur poſſe eſſe priuatus, præſer-
tim cùm*[83] *conſuetudine ad imperij cupiditatem trahi videre-
tur.nam Cherſoneſi omneis illos,quos habitarat annos, per-
petuam obtinuerat dominationem,tyrannúsque fuerat ap-
pellatus,ſed*[84] *iuſtus.non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum
voluntate.eámque poteſtatem bonitate retinuerat.*[85] *Omnes
autem & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt
perpetua in ea ciuitate,quæ libertate vſa eſt. Sed in Mil-
tiade erat cùm ſumma humanitas,tum mira comitas,vt ne-
mo tam humilis eſſet,cui non ad eum aditus pateret:magna
auctoritas apud omneis ciuitates,nobile nomen,laus rei mi-
litaris maxima.Hæc populus reſpiciens ,maluit eum*[86] *inno-
xium plecti,quàm ſe diutius eſſe in timore.*

MILTIADES.

ANtiquitate generis) Nam *patruus eius* Miltiades *longiſſimè ab Æaco & Ægina principium & originem generis repetebat: proximè à* Philæo A*thenienſi* Aiacis *filio, in cuius familiam fuerat inſitus atque adoptatus, vt ſcribit* Herod.*in* Eratone. Cimo *verò pater ad* Codrum Athenienſium *regem ortum ſuum referebat.*Nobilitas *porrò interdum ex antiquitate generis penditur, præſertim ſi progenitores ſint illuſtres, & clari vel ob virtutem, vel nomine di-*

nitiarum, vel potentiæ: interdum ex præſtãti aliqua virtute, aut magnis in remp. meritis, & rectè factis ſpectatur.

2. non iam ſolùm de eo benè ſp.) ſic M. Tullius lib. VI. epiſtolar. ad Attic. epiſtola vltima, Spero, quæ tua prudentia & temperantia eſt, & Hercule, vt me iubet Acaſtus, confido, te iam, vt volumus, valere.

3. áccidit vt Athenienſes Cherſoneſum &c.) aut aliud agebat Probus, cùm hoc ſcripſit, aut aliquem Græcum hiſtoricum, qui non exſtet, ab Herodoto valde diſcrepantem, ſecutus eſt. nam quæ Probus huic Miltiadi, cuius nunc vitam ſcribit, attribuit, ea Herodotus Miltiadi Cypſelli filio, huius Miltiadis patruo adſcribit lib. VI. Nam (vt narrat Herod.) Miltiades & Cimo fratres fuerunt ex eadem matre nati, non ab eodem patre procreati. Miltiadis enim illius antiquioris pater fuit Cypſellus, Cimonis autem Steſagoras quidam antiquior (duo enim eiuſdem nominis fuerunt, vt iam cognoſcemus) Atque huic Cimoni duo filij fuerunt, Steſagoras antiquioris Steſagoræ nepos, & Miltiades. Miltiades igitur ille (vt vult Herodotus) Cypſelli filius, partim ab hoſpitibus quibuſdam Doloncis Thracibus inductus, qui ei oraculum quoddam expoſuerunt, quo iubebantur eum vrbis conditorẽ quærere, atque adducere, qui eos ex templo egreſſos primus ad hoſpitalem cenam vocaſſet, hoſpitióque accepiſſet: partim Piſiſtrati tyrannide offenſus, conſulto iterum ab ipſo oraculo: cùm Pythia conſentanea iis, quæ hoſpites retulerant, ſibi reſpondiſſet, impoſitis in naueis iis omnibus Athenienſibus, qui nauigationis participes eſſe voluiſſent, cum Doloncis profectus eſt, & Cherroneſo tota potitus eſt Apſinthiis expulſis, qui eam vi occuparant. Ita totius regionis tyrannus factus, cùm ſine liberis diſceſſiſſet, Steſagoram fratris Cimonis filium maiorem natu tyrannidis ſucceſſorem reliquit. quo etiam ſine liberis mortuo, Miltiades, eius frater, de quo nunc Probus, tyrannidem adeptus eſt. qui à Phœnicibus expulſus, atque ad necem petitus, Athenas, vnde profectus erat, reuerſus, patre ſuo à Piſiſtratidis iam antea interfecto, dux populi ſuffragiis aduerſus Datin Darij præfectum creatus eſt. Hæc fere ex Herodoto lib. VI. ex quibus licet intelligere, Probum alucinatum eſſe, vel alios ſcriptores nobis ignotos, atque inauditos ſecutum eſſe.

4. Cherſoneſum) peninſulam, quæ à mari Ægæo altera ex parte alluitur.

5. deliberatum miſſi ſunt) putabam olim vocem deliberatum ſuperuacaneam eſſe: ſed cùm eam in omnibus libris reperiſſem, & conſideraſſem eos, qui conſulunt oracula, de rebus futuris quaſi cum diis deliberare, nihil ſum auſus mutare. Confirmat hanc lectionem locus ille in Themiſt. Deliberantibus Pythia reſpondit, &c.

6. Thraces) Dolonci, immo potius Apſinthij.

7. tenebant) ſic Virgilius lib. I. æn. Qui teneant (nam inculta videt) hominésne, feræ'ne, Quærere conſtituit. ibid ſuprà: genitor tum Belus opimam Vaſtabat Cyprum, & victor ditione tenebat.

8. cum delecta) malim, cum dilecta manu, vt veteres loquebantur.

9. illi irridentes reſpond.) multùm diſcrepat ab Herodoto Probus. ille enim narrat, Pelaſgos, accepta (vt ſibi videbantur) ab Athenienſibus iniuria, dicrum

feſtorum, quos Athenienſes agitare ſolerent, non ignaros, biremibus aliquot ornatis atque inſtructis, Athenienſibus nihil tale timentibus, aut opinantib. eorúmque vxoribus ſacra quædam Dianæ in Braurone facientibus, repente in eas impetum feciſſe, earúmque magnam partem abreptam in Lemnum aſportaſſe: ex quibus grauidis factis cùm pueri nati eſſent, matres eos ſermonem Atticum docuiſſe, moribúsque patriis imbuiſſe: vetuiſſe denique, nequid cũ Pelaſgorum filiis commercij haberent, néue communicarent, aut congrederentur: quòd ſi quo caſu in illos incidiſſent, & aliqua his ab illis iniuria facta eſſet, præcepiſſe, vt omnes fæminarum Atticarum filij vno conſenſu in Pelaſgorum filios, qui vnum aut alterum ex Attica natum læſiſſent, inuaderent. qua re animaduerſa Pelaſgi cùm ſtatuiſſent hoc ferendum non eſſe, cúmque cogitaſſent, niſi malo naſcenti maturè remedium adhibuiſſent, fore vt robuſtius, & maius factum ſanari non poſſet, conſilium huiuſmodi ceperunt, vt omneis Atticarum mulierum filios vnà cum matribus necarent. quo ſcelere admiſſo, cùm mulieres eorum eſſent infæcundæ, agríque ſteriles, cùm denique omnium rerum penuria conflictarentur, Apollinem conſuluerunt, quo modo præſentibus malis liberari poſſent. quibus Pythia reſpondit, eos pœnas Athenienſibus taleis luere oportere, quales illi conſtituiſſent. quo reſponſo accepto Pelaſgi Athenas profecti ſunt, & ſe, quas illi vellent, pœnas ſubire paratos eſſe dixerunt. Athenienſes autem lectis in Prytanéo quàm pulcherrimè ſtratis, & menſa omnium epularum copia, & genere referta appoſita, iuſſerunt Pelaſgos Cherroneſum ſibi tradere ſic inſtructam. Pelaſgi verò reſponderunt, cùm vento Aquilone eodem die nauis ex Athenienſium portu in Cherroneſum perueniſſet, tum ſe id, quod illi iuſſiſſent, facturos: hoc ſignificantes id, quod à ſe peteretur, fieri non poſſe. Attica enim à Cherroneſo Auſtro oppoſita eſt. Miltiades autem Cimonis filius aliquot annis pòſt, ventis Eteſiis flantibus, (qui ſunt iidem atque Aquilones, niſi quòd certo anni tempore ſpirãt, nempe poſt ſolſtitium) poſteaquàm Cherroneſus, quæ Helleſponto adiacet, ſub Athenienſium poteſtatem redacta fuit, naui ex Helleſponto in Lemnum delatus, edixit Pelaſgis vt ex inſula demigrarent, redigens eis in memoriam oraculum, quod illi non putabant exitum habiturum: &c. Hæc fere ex Herodoto, cuius verba Græca, ſi quis deſiderat, ex ipſo auctore petat.

10. *aduerſum tenet) locus ſuſpectus, in quo tamen libri omnes congruunt: ego legendũ putarim, aduerſum flatũ emittit: vel, aduerſus eſt, vel, aduerſatur, &c.*

11. *curſum direxit) curſum etiam de nauigatione dici, licet ex bonis ſcriptoribus cognoſcere, & nos admonuimus in commentariis Horatianis ad illum locũ, licebit Iniecto ter puluere curras. Oda 28. lib. I.*

12. *tota reg. q. p.) Interdum hoc verbum potiri cum auferendi caſu coniungit: vt in Cimone, magna præda potitus: & item alibi: interdum cum generandi caſu, vt in Lyſandro, claſsis hoſtium potitus eſt: & in Ageſilao, Hic ſimulatque imperij potitus eſt: &c. ſic & M. Tullius vtrumque caſum huic verbo iungit: ſemper autem dicit, rerum potiri. Etiam in accuſandi caſu dixit lib. I. Tuſcul. q. vrbem noſtram gentem aliquam potituram: quo modo & Lucretius loquitur lib. 3.*

13. *Nam cùm virtute mil.) ſic ſæpe Cæſar loquitur, vt infra oſtendemus in Thraſybulo.*

14. *dignitate regia) ſucceßit enim in Steſagoræ fratris locum, vt tradit Herod. lib.VI ſed hoc regnum non fuit ei diuturnum. à Scythis enim Nomadibus primùm, deinde à Phœnicibus pulſus, quinque nauibus inſtructis, quarum vna capta eſt, Athenas confūgit. Plutarchus quoque lib.* περὶ Ἡρο... κακοηθ. *oſtendit, hunc Miltiadem, qui aduerſus Datin bellum geßit, regem, ſeu potius tyrannum fuiſſe. ſic Plutarch.* Εἰ δέ τις ὁ πρεσβύτερος ἀπέκλεισε Μιλτιάδην ἐν Χερρονήσῳ, *&c.*

15. *neque eo ſecius) ſic ſæpe Probus. non item ſæpe Cicero, ſic & Cornelius Nepos in vita Attici, nō longè à princip. Neque eo ſecius adoleſcentem Marium hoſtem iudicatum iuuit opibus ſuis. Videbatur hic aliquid deeſſe, atque ita legendū: Neque eo ſecius Athenienſibus, à quibus profectus erat, quàm iis, quibuſcum erat profectus off. pr. Nam vulgata lectio, Neque eo ſecius Athen. quibuſcum erat prof. &c. ferri non poteſt. ſed coniect ſic legendum eſſe vt edidi, & natum eſſe mendum ex hoc, quod ſequitur.*

16. *ex pacto)* κατὰ συνθήκην, *ex conuentione, ex pacto conuento.*

17. *cùm vento Borea) quem Aquilonem ſuprà nomine Latino, eum hîc Boream Græco appellat. ſic Gellius lib.2.cap.21. Sed qui ab æſtiua & ſolſtitiali Orientis meta venit, Latinè Aquilo, Græcè* βορέας ἀπὸ τῆς βοῆς *dicitur.*

18. *Cares, qui tum &c,) immo Pelaſgi, vt tradit Herod. lib.VI. non longè ab extremo.*

19. *Cyclades) Cyclades inſulæ ſunt in mari Ægæo, ſic dictæ, quòd in orbem ſitæ ſint, vt tradunt geographi, Strabo, Plinius, Mela, ceteri. Strabo lib.X.* ἐν τῷ Αἰγαίῳ μάλιστα αὐτή τε Δῆλος, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν κυκλάδες.

20. *ſub Athenienſium red. poteſt.) ſic loquitur infrà in ead. vita, & itē alibi.*

21. *Darius) Hiſtaſpis filius, qui qua arte ad regiam poteſtatem peruenerit, narrat Herod. Thalia.*

22. *Scythis bellum inferre decr.) poſt Babylonem expugnatam, vt tradit Herodotus Melpomene princip. ibidémque cauſam exponit, nēpe quia Scythæ Medis bellum intulerant, & prælio commiſſo, victores diſceſſerant, & Medos iniuria laceßierant.*

23. *Pontem fecit in Iſtro fl.) Herod. ibidem.* διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλέειν ἐς τὸν Πόντον μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ· ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν ζευγνῦντας τὸν ποταμόν. *i. tranſiit Darius in Europam, cùm Ionibus mandaſſet vt in Pontum vſque ad Iſtrum nauigarent: poſteaquàm autem ad Iſtrum perueniſſent, ibi ſe exſpectarent, pontem in eo flumine facientes.*

24. *dum ipſe abeſſet) interea dum ipſe abeſſet.*

25. *ſic enim ſi reliquiſſet Ioniæ & Æolidis principes, pontis cuſtodes: & ſi amicis ſing. iiſdémque Græciæ principibus oppida tuenda tradidiſſet, vt mox ſubiicit.*

26. *Græca ling. loq.) populos Græcè loquenteis, in Aſia habitanteis.*

27. *ſub ſua ret. p.) quaſi libentius eſſent obſecuturi Græcis, quàm barbaris, id eſt Perſis.*

28. *amicis ſuis) iiſque Ioniæ principibus, quorum nomina commemorat Herodotus lib. 4.*

29. *crederetur) committeretur.*

30. *afferrent) nuntiarent. licet & legere, afferrentur, vt per nuntios ſignificentur res nuntiatæ. nihil tamen immutandum.*

31. *malè rem gerere)* κακῶς πρήξειν: *vt re vera malè rem geſſit.*

32. *Miltiades hortatus eſt)* Paullo aliter hoc narrat Herod. lib. 4. *ait enim Scythas ipſos, cùm prius ad pontem in Iſtro factum, quàm Perſæ, perueniſſent, hanc orationem ad Iones habuiſſe,* ἄνδρες Ἴωνες, αἵ τε ἡμέραι ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοίχηνται, καὶ οὐ ποιέετε δίκαια ἔτι παραμένοντες. ἀλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον, τὴν ταχίστην ἄπιτε χαίροντες ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χάριν, *&c.* O Iones, *numerus dierum vobis præteriit, neque iuſta facitis, qui etiam nunc permaneatis: ſed quoniam anteà metuentes manebatis, nunc meatu, & ponte reſciſſo, quàm primùm abite læti, & liberi, diiſque &* Scythis *gratiam habentes. Eum autem, qui veſter antea dominus erat, in eum locũ ſtatúmque redigemus, vt aduerſus nullos poſtea mortaleis exercitum ducturus ſit.* His *de rebus conſultabant* Iones. Ac Miltiades *quidem* Athenienſium *imperator,* Cherroneſitarum, *qui ſunt in* Helleſponto, *tyrannus cenſebat* Scythis *eſſe parendum:* Iſtiæus *verò* Mileſius *contrà, &c.* Idem Eratone, Καί μιν πυθόμενοι ὡς εἴη Μιλτιάδεω παῖς, ἀνήγαγον παρὰ βασιλέα, δοκέοντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι, ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖς Ἴωσι πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθῃσι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσεδέοντο λύσαντας τὴν σχεδίην ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑωυτῶν. i. *Cùm audiuiſſent autem ex eo* Phœnices Miltiadis *eſſe filium, ad regem duxerunt, putantes ſe magnam ab eo gratiam inituros, quoniã* Miltiades *inter* Iones *ſententiam dicens, ſuaſerat vt* Scythis *parérent, cum* Scythæ *orabant, vt rate diſſoluta in patriam ſuam nauigarent.*

33. *dimitterent) amitterent.*

34. *ponte enim reſciſſo) ponte diſſoluto,* ζεύγματος τοῦ Ἴστρου λυθέντος. *al. reciſo.*

35. Iſtiæus Mileſius, *ne v. c. obſt. d.)* Videtur *hic locus ferè expreſſus ex* Herod. lib. 4. Ἱστιαίου δὲ Μιλησίου ἐναντίη ταύτῃ λέγοντος, ὡς νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος, τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταιρεθείσης οὔτε αὐτὸς Μιλησίων οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς οὐδαμῶν· βουλήσεσθαι γὰρ ἑκάστην τῶν πολίων δημοκρατέεσθαι μᾶλλον, ἢ τυραννεύεσθαι, *&c.* i. Iſtiæus *autem* Mileſius *diſſentiret, cùm diceret, nunc quidem vnumquemque ipſorum in ſua ciuitate dominatum & tyrannidem obtinere:* Darij *verò opibus afflictis, neque ſe* Mileſiis *imperandi facultatem habiturum, neque alium quemquam vllis populis:* Fore *enim vt vnaquæque ciuitas malit eſſe libera, & populari reip. adminiſtrandæ forma vti, quàm ſub alterius viuere dominatu:* Quam *ſententiam cùm* Iſtiæus *dixiſſet, continuò ſeſe ad eam conuerterunt, cùm antea* Miltiadis *ſententiam ſequerentur, & comprobarent.* Huc *pertinet illud* Plutarch. Ἀποφθ. βασιλ. Ἰδάνθυρσος ὁ Σκυθῶν βασιλεύς, ἐφ' ὃν διέβη Δαρεῖος, ἔπειθε τοὺς Ἰώνων τυράννους τὸ τοῦ Ἴστρου ζεῦγμα λύσαντας ἀπαλλάττεσθαι· μὴ βουληθέντας δὲ διὰ τὴν πρὸς Δαρεῖον πίστιν, ἀνδράποδα χρηστὰ καὶ ἄδραστα ἐκάλει. i. Idathyrſus *autem* Scytharum *rex, ad quem* Darius *tranſiit, ſuadebat* Ionum *tyrannis vt* Iſtri *ponte reſciſſo diſcederent.* Cùm *autem id facere nollent, propterea*

quòd Dario *fidem dederant, mancipia frugi appellabat.*

36. *non dubitans tam mult.)* Cicero *dixiſſet, non dubitans tam multis conſc. quin ad regis aureis conſilia ſua eſſent peruentura,* &c.

37. *tamen m. eſt)* Atqui *nónne fidem violabat Miltiades, & ita non eſt eius ratio laudanda? reſpondeo, primùm nullam fidem antiquiorem eſſe habendam pietate erga patriã: deinde, quod poſuit Probus, Miltiadem, ſi aliud, quàm quod dedit, Græcis conſilium dediſſet, non tam fidei, quam Perſarum regi dederat, quàm ſuæ dominationi, fuiſſe conſulturum. Maluit igitur Græcorum libertati, quàm ſuæ dominationi ſeruire, fide, quam barbaro aduerſus patriam, & libertatem Græciæ dederat, neglecta.* Omnino, *ne quid diſſimulẽ, melius feciſſet Miltiades, ſi fidem Perſis non dediſſet.*

38. Ex Europa) ex Scythia.

39. *claſſem quingentar.)* Herodotus *tradit fuiſſe ſexcentarum triremiũ claſſem, ſine nauibus hippagógis, in quas equos impoſuerunt. ſic* Herod. *lib.* VI. ἔπλεον ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν ἰωνίην. *eodem lib. decem circiter paginis antè, dixerat,* ὡς δὲ συνελέχθη σφι χρῆμα πολλῶν νεῶν, &c. *i. poſteaquàm autem mirabilis quædam nauium multitudo contracta eſt,* &c. Plato *in* Epitaphio, *trecentas tantum fuiſſe ſcribit, vt mox dicemus.*

40. Datin *præfecit &)* Herod. *eod. lib.* ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστελλε ἐπί τε Ἐρετρίην καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφέρνεα τὸν Ἀρταφέρνεος παῖδα, &c. *Cùm alios autem duces creaſſet, miſit in* Eretriam & Athenas Datin *genere* Medum, & Artaphernem Artaphernis *filium.* &c. Plato *in* Epitaphio Datin *ſolum commemorat, cuius hæc verba ſunt,* αἰτιασάμενος δὲ Δαρεῖος ἡμᾶς τε καὶ ἐρετριέας Σάρδεσιν ἐπιβουλεῦσαι προφασισάμενος, πέμψας μυριάδας πεντήκοντα ἔν τε πλοίοις καὶ ναυσὶ, ναῦς δὲ τριακοσίας, Δᾶτιν δὲ ἄρχοντα, εἶπεν ἥκειν ἄγοντα ἐρετριέας καὶ ἀθηναίους, εἰ βούλοιτο τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν ἔχειν, &c. *i.* Criminatus *autem nos &* Eretrienſeis Darius *& hac cauſa prætexta, quòd* Sardibus *inſidiati eſſemus, miſsis quingentis hominum millibus in nauigiis, & nauibus, triremibus autem ducentis:* Datide *autem claſsi & exercitui præfecto, edixit vt* Eretrienſeis *atque* Athenienſeis *captos adduceret, ſi caput ſuum retinere vellet.* Idem *lib. 3. de* Legib. χρόνον γὰρ δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, ἀφίκετο Δᾶτις περσικὸν στόλον ἄγων, πέμψαντος Δαρείου διαῤῥήδην ἐπί τε ἀθηναίους καὶ ἐρετριέας, ἐξανδραποδισάμενον ἀγαγεῖν, θάνατον αὐτῷ προειπὼν μὴ πράξαντι ταῦτα, *i.* Fere *enim decem annis ante prælium nauale ad* Salaminem *commiſſum, venit in* Græciam Datis *claſſem* Perſicam *ducens, cùm eum miſiſſet* Darius *diſertè & nominatim aduerſus* Eretrienſeis, & Athenienſeis, *vt eos in ſeruitutem redactos & captiuos abduceret, morte ei antè denuntiata niſi imperata feciſſet.* Plutarchus περὶ παραλλ. Δᾶτις ὁ περσῶν σατράπης μετὰ τριάκοντα μυριάδων εἰς Μαραθῶνα παραγενόμενος πεδίον τῆς Ἀττικῆς. *i.* Cùm Datis Perſarũ *ſatrapes cũ triginta hominũ myriadibus in* Marathonem *veniſſet,* &c.

41. *hisque ducenta ped. m.)* quingenta *dicit* Plato.

42. *cauſam interſerens)* ſic fere Plato *in* Epitaph.

43. Ad Eubœam) *quæ inſula eſt non longe diſtans ab* Attica *in mari* Ægæo.

44. Marathona) Herod. *lib.* VI. *ſeu* Eratone. καὶ γὰρ ἦν Μαραθὼν ἐπιτηδεώτατον

χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης. i. Erat enim & Marathon locus Atticæ ad inequitandum aptiſſ. & Eretriæ proximus. Stephanus. Μαραθὼν δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς, &c. M. Tullius lib. I. de Off. Hinc rhetorum campus de Marathone. &c.

45. auxilium nuſquam niſi &c. Paullo aliter Plato lib. 3. de Legib. ibi enim ſcribit, eos, cùm in omneis Græciæ parteis legatos miſiſſent, qui auxilium peterēt, ſubueniſſe tamen, præter Lacedæmonios, neminem: qui neſcio qua religione impediti, poſt pugnam Marathoniam venerunt. Herod. lib. VI. conſentanea probo narrans ſcribit, eos ad Lacedæmonios Philippidem Hemerodromum miſiſſe, qui nuntiaret, celeri opus eſſe auxilio: illos decreuiſſe quidem venire, ſed non tam citò, quàm Athenienſes vellent, propterea quòd eſſet dies menſis nonus: quo die plena luna non eſſet: lege autem impediri, ne ante plenilunium exercitum educerent. Itaque Athenienſeis cum ſolis Platæenſibus Perſarum copias perculiſſe, ac diſſipaſſe. eadem fere ex Herod. refert Strabo libro 9.

46. Philippidémque) ſic legendum, & ita nominat Herodotus, non Philippum, vt habent libri vulgati.

47. curſorem eius generis, qui Hemerodr.) ſic Herod. eod. lib. & loco. κήρυκα Φιλιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμην τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. appellantur & δρομοκήρυκες, vt teſtatur Harpocration in voce δρομοκήρυκες. ſic ille δρομοκήρυκες. Αἰσχίνης, οἱ λεγόμενοι ἡμεροδρόμοι. ex quibus verbis nuper cùm Æſchinis orationem explicarem, emendaui in ea oratione locum illum, in media fere oratione, quæ eſt de falſa legatione: οἱ δὲ Φαλαίκου τοῦ φωκέων τυράννου δημοκήρυκες, &c. & iuſſi reponi δρομοκήρυκες.

48. creati ſunt decem pr.) ſic Herod. eod. lib. στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν ὁ Μιλτιάδης. & attende, quos Græci στρατηγοὺς, id eſt duces exercitus appellant, à Latinis prætores dici: quod oſtendit M. Tullius lib. 3. de Legib. & item alibi. & Cæſar lib. de bello ciuili. Lucilius apud Nonium in voce ſpurcum. Prætor noſter adhuc quàm ſpurcu 'ſt ore: quòd omneis Extra caſtra, vt ſtercus, foras eiecit ad vnum. ſic contrà Plutarchus, quos Latini prætores, στρατηγοὺς vocat.

49. inter quos magna fuit cont.) quam ſuſtulit Miltiades perducto in ſententiam ſuam Callimacho polemarcho, id eſt quaſi belli totius imperium obtinente. Herod. eod. lib.

50. aciéque contenderent) συμβάλλειν dicit Herodotus, acie cōtendere, & συμβολὴν conflictum. Itaque ego hanc ſcripturam probo, ceteras, vt corruptas, reiicio: & paullo antè, vbi vulgati habent, vrbibus defenderent, ego, ſe defenderent, repoſui.

51. auderi) ſic legendum, non audiri, neque audere. auderi autem eſt infinitiuus ab imperſonali audetur.

52 præter Platæenſeis) Herod. eod. lib. Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρακλέος, ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. i. Athenienſibus autem ad fanū Herculis diſpoſitis opitulatum venerunt Platæenſes cum vniuerſis copiis: quidam libri habent, præter Platæenſium, vt ſubintelligatur, ciuitatem. & ita aptè quadrabit, quod ſequitur, Ea mille miſit m.

53. mille miſit militum) mille militum, mille hominum, mille nummorum, &c. hoc loquendi genus notauimus ad illum locum Horatij ſatyra 3. lib. 2. Mille ouiū inſanus morti dedit: ſic iterum Probus in vita Datamis, cùm de ipſius exercitu, non amplius mille hominum cecidiſſet.

54. quæ manus mir.) itaque pauci multis ſic obuiam ierunt, quaſi in alienis animabus, non in ſuis, periculum facturi, inquit Iſocrates. ſic ille πανηγυρικῷ, ἀντίπαλοι τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν.

55. colleg.) Polyzolus, Cynægirus, Steſilaus, ceteri.

56. locoque idoneo) in Marathone.

57. acie e reg. inſtr.) quo modo inſtructa fuerit acies, narrat Herod. lib. VI, dicitque Callimachum duxiſſe dextrum cornu: quem ſequebantur tribus Athenienſium ſuo quoque ordine: ſiniſtrum Platæenſeis.

58. vi ſumma) Narrat Herodotus ibidem, Græcos à ſuis caſtris octo ferè ſtadia in barbaros procurriſſe: barbaros autem ſuo in loco ſtanteis Græcorum impetum excepiſſe, cùm eorum factum irriderent, quaſi imperitè facerent. Græcorum tamē conſilium euentus comprobauit. addit eodem loco Herodotus, primos Græcorum tum Athenienſeis cum Platæenſib. in hoſteis procurriſſe. Cæſar quidem bonus imperator lib. 3. de bello ciuili, talem militum alacritatem, & procurſionem probat, his verbis. Hæc cùm dixiſſet, primus ex dextro cornu procurrit, atque eum electi milites circiter CXX. voluntariè eiuſdem centuriæ ſunt proſecuti, &c. Sed Pompeius ſuis prædixerat vt Cæſaris impetum exciperent, neue ſe loco mouerēt: aciémque eius diſtrahi paterentur. &c. quod nobis quidem nulla ratione factum à Pompeio videtur, propterea quòd eſt quædam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata omnibus, quæ ſtudio pugnæ incenditur: hanc non reprimere, ſed augere imperatores debent. neque fruſtra antiquitus inſtitutum eſt, vt ſigna vndique concinerent, clamorémque vniuerſi tollerent: quibus rebus & hoſteis terreri, & ſuos incitari exiſtimauerunt.

59. arborum tractu) id eſt arboribus productis, & longo ordine poſitis, longa arborum ſerie. ſic tractus æui apud Lucretium lib. I. Quæ neque clara ſuo percurrere flumina curſu, Perpetuo poſſint æui labentia tractu, &c. & lib. VI. Diuerſo motu radentes corpori' tractum.

60. priuſquàm Lacedæmonij) qui plenilunium exſpectabant.

61. decuplicem) alias decemplicem.

62. non caſtra, ſed naueis pet) ſic Herod. lib. VI. φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἵποντο κόπτοντες, ἐς ὃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν. i. fugienteis autem Perſas Græci ſequebantur cædentes donec, vbi ad mare perueniſſent, ignem poſcebant, & naueis prehendebant.

62. nunc autem effuſi & obſoleti) ſic legendum potius, quàm aboleti, vt habent libri vulgati. Atque hoc ſanè modo erat hic locus emendatus in vno codice iuuenis pereruditi Cl. Puteani. obſoletos honores interpretor, tritos, & nimis vſitatos. Oppoſuit autem honores obſoletos raris, effuſos tenuibus, vt ſit χιασμός.

63. *in porticu, quæ) à picturæ varietate, vt tradit* Pauſanias Atticis *dicta.* Hanc *rem pulchrè & ornatè tractat* Æſchines κατὰ Κτησ. *his verbis.* προσέλθετε οὖν τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὴν στοὰν τὴν ποικίλην· ἁπάντων γὰρ ὑμῖν τῶν καλῶν ἔργων τὰ ὑπομνήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνάκειται. τί οὖν ἐστιν ὃ ἐγὼ λέγω. ἐνταῦθα ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη γέγραπται. τίς οὖν ἦν ὁ στρατηγός. οὑτωσὶ μὲν ἐρωτηθέντες ἅπαντες ἀποκρίναισθε ἄν, ὅτι Μιλτιάδης. ἐκεῖ δὲ οὐκ ἐπιγέγραπται. πῶς; οὐκ ᾔτησε τὴν δωρεὰν ταύτην; ᾔτησεν, ἀλλ' ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὀνόματος συνεχώρησεν αὐτῷ πρώτῳ γεγράφθαι παρακαλοῦντι τοὺς στρατιώτας. *i.* A*dite igitur animis ad porticum pœcilam. omnium enim rerum præclararum exſtant vobis in foro monumenta. Quid igitur eſt,* Athenienſes, *quod ego dico? hìc Marathonia pugna depicta eſt. Quis erat Imperator? neminem ſanè veſtrûm eſſe puto, qui non hoc ita rogatus,* Miltiadem *reſpondeat. At illic nuſquam eius nomen inſcriptum eſt. quid ita? non petiuit hoc præmium? petiuit quidem, ſed populus non dedit, verùm ei pro nominis inſcriptione conceſſit, vt primus milites cohortans pingeretur, &c quæ lectorẽ iuuabit legiſſe: ſunt enim ad hunc locum valde accommodata, de honoribus non vulgandis. lege &* Plutarchum *hac de re in* Cimone. Pictor *autem huius porticus fuit* Polygnotus.

64. *trecentas ſtatuas) quæ eo viuo euerſæ ſunt.* Plutarch. *præceptis polit.*

65. Poſt *hoc prælium claſſem ſept. nau)* Herod. *lib.* VI. *paullò aliter. narrat enim,* Miltiadem *ab* Athenienſibus *naueis ſeptuaginta, & exercitũ, & pecunias petiuiſſe, tacentem aduerſus quos bellum geſturus eſſet: hoc tantum eis pollicitũ, ſe eos locupletaturum, ſi ſe ſequerentur. et enim regioni ſe bellum illaturum, vnde magnam vim auri facile eſſent laturi, &c. ſequitur mox,* Accepto Miltiades *exercitu nauigauit aduerſus* Parum, *hanc cauſam prætendens, quòd* Parij *priores triremibus vecti in* Marathonem *vnà cum* Perſis *inuaſiſſent, &c.*

66. *ad offic. red.) pulchrè dictum, ad officium redire: quo modo dicunt boni ſcriptores, redire ad ſanitatem, ad ingenium, ad mores, ad inſtitutum.*

67. Parum *inſulam) etiã hanc rem multo aliter narrat* Herod. *eod. lib. quod longum ſit referre. quare petat lector à fonte hoc vnum ſummatim de multis referam,* Miltiadem, Parum *obſeſſum & oppugnatum iuiſſe verbo, & ſimulatione, quòd* Parij *prius vnà cum* Barbaris *in campum* Marathonium *arma intuliſſent: re, quòd oderat* Parios *propter* Lyſagoram *quendam* Parium, *qui eum apud* Hydarnem Perſam *falsò criminatus fuerat.* Miltiadem *igitur cùm* Parios *in anguſtum redegiſſet, & mœnibus ſe continere coëgiſſet, eáque ipſa mœnia, quibus maximè tuti eſſe poterant, validis machinis ac tormentis diu multúmque non ſine magno eorum malo verberaſſet: præcones, ſeu nuntios ad illos miſiſſe, qui centum talenta poſcerent: quàm pecuniam ſi non darent,* Miltiadem *obſidendi & oppugnandi finem non facturum, donec vrbem expugnaſſet. Illos autem non vt pecuniam expedirent, ſed vt muri partem tormentis labefactam, & euerſam, reſarcirent, & redintegrarent, laboraſſe.* Dum *hæc geruntur, mulierem quandã bello captam* Pariam, *nomine* Timoam, Deorum Manium *ſacerdotem, ad* Miltiadem *æſtuantem, & quòd ſe verteret, non habentem, acceſſiſſe, &c. qua via vrbem caperet, oſtendiſſe:* Miltiadem *in ſolatium templi* Cereris Legiferæ *aſcendiſſe, neſcio quid facturum, aut dicturum: illincque, repente horrore perfuſum, & metu*

correptum deſiliiſſe,& femur, vel, vt alij dicunt, genu luxaſſe: & ita oppugnatione relicta, & re infecta Athenas ægrum reuertiſſe. Ephorus verò, cuius verba apud Stephanum reperi, hanc hiſtoriam narrans, propius ad Probum accedit, ita vt Probus ex eo ſumſiſſe, quæ hac de re ſcripſit, videatur. Eius igitur verba aſcribam. Πάρον δὲ εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην οὖσαν τῶν κυκλάδων, καθεζόμενος ἐπολιόρκει πολὺν χρόνον τῆς θαλάττης εἴργων, καὶ κατὰ γῆν μηχανήματα ἄγων. ἤδη δὲ τῶν τειχῶν πιπτόντων, καὶ ἐπὶ τὸ παραδιδόναι τὴν πόλιν διωμολογημένων, ὕλης τινὸς ἐξ αὐτομάτου περὶ τὴν Μύκωνον ἐξαφθείσης, οἱ μὲν Πάριοι τὸν Δᾶτιν αὐτοῖς πυρσεύειν ὑπολαβόντες, ἐψεύσαντο τὰς ὁμολογίας, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἔτι τῷ Μιλτιάδῃ παρέδοσαν. ὅθεν φασὶν ἡμᾶς ἔτι χρῆσθαι τῇ παροιμίᾳ, τοὺς ψευδομένους τὰς ὁμολογίας ἀναπαριάζειν φάσκοντας: *id eſt Parum autem Cycladum opulentiſsimam & maximam diu circumſedens oppugnabat, à mari eos arcens, ac prohibens, & terra ad eius muros machinas admouens. Muris autem iam labefactis, & prope collapſis, & Pariis de vrbe tradenda pactis, accidit vt ſua ſponte ſilua quædam circa Muconum vnam ex Cycladibus flamma concepta conflagraret. Qua flamma proſpecta Parij Datin ſibi igne ſublato ſignū dare arbitrati, pacta conuenta, & fidem datam fefellerunt, neque amplius Miltiadi vrbem tradere voluerunt. Ex quo ait Ephorus (inquit Stephanus) nos vſque adhuc vti hoc prouerbio, cùm eos, qui pacta infirmant, & mentiuntur, dicimus* ἀναπαριάζειν: *id eſt quaſi repariaſſare: quod valet, Pariorum more, quod pactum eſt, irritum facere.*

68. *operibus clauſit) foſſa, & vallo, & aggere cinxit, circumdedit, interſepſit: quo modo loquuntur Cicero, Cæſar, Liuius.*

69. *omníque comm.) nempe mari prohibitos, atque incluſos: vt dicit Ephorus,* τῆς θαλάττης εἴργων.

70. *vineis & teſtudinib. conſt.) Vegetius lib. 4 cap. 14. ſcribit, teſtudinem ex materia & tabulatis contexi: quæ ne exuratur incendio, coriis, vel ciliciis, centonibúsque veſtitur. Hæc extrinſecus accipit trabem, inquit, quæ adunco præfigitur ferro quod falx vocatur, ab eo quòd incuruus eſt, vt de muro extrahat lapides: aut certè ipſius caput veſtitur ferro, & appellatur aries, vel quòd habet duriſsimam frontem, quæ ſubruat muros, vel quòd more arietum retrocedit, vt cum impetu vehementius feriat. Idem eod lib. cap 15. de vineis, & pluteis, & aggere ſcribit.*

71. *propius muros) ſic ſæpe loquitur Liuius.*

72. *in continenti) immò in inſula.*

73. *neſcio quo caſu)* αὐτομάτως.

74. *vtriſque) & Athenienſibus, & Pariis: quorum alteri oppugnabant, alteri propugnabant.*

75. *à claſsiariis regiis) regis Perſarum.*

76. *à deditione deterrerentur) à deditione demouerentur ac deducerentur, ſed cur dixit deterrerentur? quia fortaſſe metuebant ſibi à Perſis, ſi ſe Athenienſibus dederent.*

77. *Accuſatur ergo prod.) à Xantippo Ariphronis filio. Herod.*

78. *eo tempore æger erat vulnerib.) Herod. lib. eod.* Μιλτιάδης δὲ αὐτὸς μὲν παρεὼν, οὐκ ἀπελογέετο. ἦν γὰρ ἀδυνάτος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ. *i. Miltiades cùm ipſe adeſſet, cauſam pro ſe non dixit: non enim poterat; propterea quòd femur eius*

putreſcebat. Ex Herodoto autem cognouimus, ei fuiſſe conuulſum, ſeu luxatum femur dum deſilit ex ſolario, aut maceria

79. *frater eius* Steſagoras) Herod. ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι. Steſagoras autem legendum, non Diagoras, vt habent libri vulgati.

80. *capitis abſolutus*) Herod. προσγενομένου τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι. id eſt cùm populus, quod ad abſolutionem capitis attinet, ſe ei adiunxiſſet: quod ad iniuſtitiam verò, eum quinquaginta talentis multaſſet.

81. *ibique diem obiit ſupr.*) Herod. τελευτᾷ. M. Tullius pro Sextio. Miltiadis calamitas non deterruit Themiſtoclem à rep. defendenda. Pauſan. Atticis. Miltiadis virtuti parum obſidenti cùm minus fortuna fauiſſet, is non ita multo pòſt, quàm populi offenſione damnatus eſt, è vita deceſſit. Valerius Max. refert hoc inter exempla ingratorum lib. V.

82. *propter Piſiſtrati tyrann.*) cuius filium Hippiam expulerant. Piſiſtratum tyrannum commemorat & Cicero epiſt. ad Att. lib. 7. Incertum eſt Cæſar Phalarimne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. & Ariſtoteles lib. V. cap. V. de rep. de eodem multa Herodotus lib. I.

83. *conſuetudine*) quæ altera natura eſt.

84. *ſed iuſtus*) quia, vt ſubiungit, non vi, ſed ſuorum voluntate adeptus erat dominatum, ſeu principatum.

85. Omnes autem & hab. & dic. tyr.) hæc videntur eſſe dicta propter C. Iulium Cæſarem, cuius potentiam immoderatam & iniuſtam ſiue Æmilius Probus, ſiue Cornelius Nepos, vt qui eſſet bonarum partium, non probabat. Sed quòd ad vocabulũ attinet, tyrãnis apud bonos ſcriptores nunc idem valet quod regnũ, ſeu βασιλεία, nunc ſignificat dominatũ iniuſtum, & violentum, Iſocrates in Euagora perſpicuè tyrannidem poſuit pro regno, ſeu βασιλεία. νῦν δὲ πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τυραννίδα καὶ τῶν θείων ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μέγιστον καὶ σεμνότατον, &c. idem paucis pòſt verſib. ἡγούμενος εἰ καλῶς τὴν αὑτοῦ φρόνησιν παρασκευάσειε, καλῶς αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἕξειν. i. exiſtimans ſi prudentiam ſuam bene compoſuerit, regnum quoque ſuum bene compoſitum futurum. Idem oratione ad Philippum disertè ſeparat ac diſtinguit regnum à tyrannide. μακεδόνες δὲ χάριν σοι ἕξουσιν, ἂν αὐτῶν βασιλικῶς, ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς ἐπιστατῇς. i. Macedones autem gratiam tibi habebunt, ſi eis regiè, non tyrannicè præſis. Idem περὶ τῆς εἰρήνης. δεῖ γὰρ μισεῖν μὲν τὰς τυραννικὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς δυναστείας, ἀναλογιζομένους τὰς συμφορὰς τὰς ἀπ' αὐτῶν γεγενημένας. ζηλοῦν δὲ καὶ μιμεῖσθαι τὴν λακεδαιμονίων βασιλείαν. ἐκείνοις γὰρ ἀδικεῖν ἧττον ἔξεστιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις. τοσοῦτον δὲ μακαριώτεροι τυγχάνουσιν, ὄντες τῶν βίᾳ τὰς τυραννίδας κατεχόντων, ὅσον οἱ μὲν τοὺς τοιούτους ἀποκτείναντες, τὰς μεγίστας δωρεὰς παρὰ τῶν συμπολιτευομένων λαμβάνουσιν· ὑπὲρ ἐκείνων δὲ οἱ μὴ τολμῶντες ἐν ταῖς μάχαις ἀποθνήσκειν, ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων. i. Oportet enim odiſſe imperia tyrannica, & dominationes iniuſtas, malis cõſideratis, quæ ab iis profectura ſunt: æmulari autem & imitari Lacedæmoniorum regnũ. illis enim minus licet iniuriam facere, quàm priuatis: tanto autem ſunt iis beatiores, qui per vim tyrannidas retinent, quòd ij quidem, qui tales homines interfecerunt, maximis præmiis ab iis, qui in eadem

rep. verſantur, afficiuntur: qui verò pro illis non audent in prœliis mortem oppetere, maiore notantur infamia, quàm qui locum in acie non tenent. Plutarch. apophth. regum & imperatorum. Πῶρος ἐρωτηθεὶς ὑπ' Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν μάχην, πῶς σοι χρήσωμαι; βασιλικῶς, εἶπε. καὶ προσερωτηθείς, καὶ μή τι ἄλλο; πάντα, εἶπεν, ἔστιν ἐν τῷ βασιλικῶς. *Porus ab Alexandro rogatus poſt prœlium, quomodo ſeſe aduerſus eum gereret: Regiè, inquit: iterum rogatus, numquid præterea? omnia, inquit, inſunt in eo, quod eſt Regiè. Polyb. lib. 2.* καὶ μὴν τό γε τοὺς πολίτας ἀποκτιννύναι, μέγιστον ἀσέβημα ἡγεῖται, καὶ μεγίστων ἄξιον προστίμων. καίτοι γε προφανῶς ὁ μὲν τὸν κλέπτην, ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας, ἀθῷός ἐστιν· ὁ δὲ τὸν προδότην, ἢ τύραννον τιμωρῶν, καὶ προεδρίας τυγχάνει παρὰ πᾶσιν. *i. Et verò civeis interficere, maximum ſcelus habetur, & maximis pœnis dignum. Atqui ſine dubio ſiquis furem aut adulterum interfecerit, à culpa ſolutus eſt: qui verò proditorem aut tyrannum vlciſcitur, etiam primam ſedē conſequitur apud omneis. Idem ibidem infrà non longè.* οὐ μόνον αὐτὸν φησὶ γεγονέναι τύραννον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τυράννων πεφυκέναι. ταύτης δὲ μείζω κατηγορίαν ἢ πικροτέραν οὐδ' ἂν εἰπεῖν ἑτοίμως δύναιτ' οὐδείς. *i. non ſolùm eum tyrannum fuiſſe dicit, ſed etiam ex tyrannis natum. At nemo quemquam grauius accuſare poßit, neque acerbius, quàm ſi quis hoc crimen obiiciat. Virg lib. 7. Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni. Ex his exemplis licet intelligere tyrannū interdum idem ſignificare, quod regem, & in laude poni: interdum à rege plurimùm differre, & probro duci. Ariſtoteles lib 3. & 4. polit. multis verbis docet quid interſit inter regem & tyrannum: & item Plato lib. 9. de rep. oſtendit tyranni vitam eſſe inſuauiſſimam: regis verò ſuauißimam, & iucundiß. & Xenophon in Hierone toto dialogo probat vitam priuatam liquidioribus & ſinceriorib. voluptatibus potiri, quàm tyrannicam. vbi perſpicuè tyrannum accipit pro eo, qui inuitis ſuis ciuibus, & iniuſtè dominatur.*

76. *maluit eum innox. pl.) omnis enim præſtantia etiam virtutis, populo libero ſuſpecta, vitanda, & timenda eſt: contrà æqualitas amica, & omni ratione retinenda, & tuenda eſt. hinc nata illa per teſtulam decem annorum exſulia.*

THEMISTOCLES.

Themiſtocles[1] *Neocli filius Athenienſis. Huius vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus: adeò vt anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater eius Neocles,*[2] *generoſus fuit. is*[3] *vxorem Halicarnaſſiam ciuem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles, qui cùm minus eſſet probatus parētibus, quòd*[4] *& liberius iuſto viuebat, & rem familiarem negligebat, à*[5] *patre exheredatus eſt. qua*[6] *contumelia non fregit eum, ſed*

rent. Id reſponſum, quò[26] valeret cùm intelligeret nemo, Themiſtocles[27] perſuaſit conſilium eſſe Apollinis, vt in naueis ſe, ſuáq; conferrent. eum enim ſignificari murum ligneũ. Tali conſilio probato, addunt ad ſuperiores totidẽ naueis triremeis: ſuáq; omnia, quæ moueri poterant, partim Salaminẽ, partim[28] TræZenem aſportant: arcem ſacerdotibus paucíſq; maioribus natu,[29] ac ſacra procuranda tradunt, reliquũ oppidum relinquunt. Huius conſilium pleriſque ciuitatibus diſplicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque miſſi ſunt[30] delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui [31] Thermopylas occuparent, longiúſque barbaros progredi nõ paterentur. Hi vim hoſtium non ſuſtinuerunt, eóque[32] loco [33] omnes interierunt. At[34] claßis communis Græcię trecentarum nauium, in qua ducentæ erant Athenienſium, primùm apud[35] Artemiſium inter Eubœam, continentémque terram cum claßiariis regis conflixit.[36] anguſtias enim Themiſtocles quærebat, ne multitudine circũiretur. Hinc etſi[37] pari prælio diſceſſerant, tamen eodem loco non ſunt auſi manere, quòd erat periculum, ne, ſi pars nauium aduerſariorum Eubœam ſuperaſſet, ancipiti premerentur periculo. Quo factum eſt, vt ab Artemiſio diſcederent, & aduerſum[38] Athenas apud Salamina claſſem ſuam conſtituerunt. At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus[39] acceßit aſtu, ídque[40] nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus, quos in arce inuenerat, incendio[41] deleuit, cuius[42] fama perterriti claßiarij cùm manere non auderent, & plurimi hortarentur, vt domos ſuas diſcederent, mœnibúſque ſe defenderent, Themiſtocles[43] vnus reſtitit, & vniuerſos eſſe pares aiebat, diſperſos teſtabatur perituros, ídque Eurybiadi regi Lacedæmoniorum,[44] qui tum ſummæ imperij præerat, fore affirmabat: quem cùm mi-

cedæmonij cauſam idoneam nacti propter barbarorum excurſiones, qua re negarent oportere extra Peloponneſum vllam vrbem haberi, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſſiderent, Athenienſeis ædificanteis prohibere ſunt conati. Hoc longe aliò ſpectabat, atque videri volebant. Athenienſes enim duabus victoriis,[57] Marathonia & Salamina[58], tantam gloriam apud omneis genteis erant conſecuti, vt intelligerent Lacedæmonij de principatu ſibi cum his certamen fore.[59] quare eos quàm infirmiſſimos eſſe volebãt. Poſtquàm autem audierunt muros ſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. His[60] præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primò profectus eſt. réliqui legati vt tum exirent, cùm ſatis altitudo muri[61] exſtructa videretur,[62] præcepit: interim omnes[63] ſerui atq; liberi opus facerent, neq; vlli loco parcerẽt, ſiue ſacer eſſet, ſiue profanus, ſiue priuatus, ſiue publicus: & vndique, quod idoneum ad muniendum putarent,[64] cõgererent. Quo factum eſt, vt Athenienſium muri ex ſacellis,[65] ſepulcríſque conſtarent. Themiſtocles autem, vt Lacedæmonem venit, adire[66] ad magiſtratus noluit, & dedit operam, vt quàm longiſſimè tempus[67] duceretur, cauſam[68] interponens ſe collegas exſpectare. Cùm Lacedæmonij quererentur opus nihilominus fieri, cúmque ea re[69] conari fallere, interim réliqui[70] legati ſunt conſecuti: à quibus cùm audiſſet non[71] multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros[72] Lacedæmoniorum acceſsit, penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos contendit falſa his eſſe delata. quare æquum eſſe, illos, bonos viros, nobileisq; mittere, quibus[73] fides haberetur, qui rem explorarent. interea ſe obſidem retinerent. Geſtus eſt ei mos, tréſque legati, functi ſummis

honoribus, Athenas miſsi ſunt. Cum his collegas ſuos Themiſtocles iuſsit proficiſci: eíſque prædixit, vt ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quàm ipſe eſſet remiſſus. Hos poſtquàm Athenas perueniſſe eſt ratus,[74] ad magiſtratum, ſenatúmque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrimè[75] profeſſus eſt, Athenienſeis ſuo conſilio, quod communi iure gentium facere poſſent, deos publicos, ſuóſque patrios ac penateis, quo facilius ab hoſte poſſent defendere, muris ſæpſiſſe: neque[76] eos, quod inutile eſſet Græciæ feciſſe. nam illorum vrbem vt[77] propugnaculum oppoſitum eſſe barbaris, apud quam iam bis claſſem regiam feciſſe naufragium. Lacedæmonios autem male & iniuſte[78] facere, qui id potius intuerentur, quod ipſorum dominationi, quàm quod vniuerſæ Græciæ vtile eſſet. Quare ſi ſuos legatos recipere vellent, quos Athenas miſerant, ſe remitterent: aliter illos numquam in patriam eſſent recepturi. Tamen non effûgit ciuium ſuorum inuidiam. namq, ob[79] eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, teſtarum[80] ſuffragiis è ciuitate eiectus, Argos[81] habitatum conceſsit. Hîc cùm propter multas eius virtutes magna cum dignitate viueret, Lacedæmonij[82] legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, quòd ſocietatem cum[83] rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet. hoc crimine abſens proditionis[84] eſt damnatus. Id vt audiuit, quòd non ſatis tutum ſe Argis videbat,[85] Corcyram demigrauit. Ibi cùm[86] eius principes ciuitatis animaduertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonij & Athenienſes indicerent, ad[87] Admetum Moloſſorum regẽ, cum quo ei hoſpitium fuerat, confûgit. Huc cùm veniſſet, & in[88] præſentia rex abeſſet: quo maiore religione ſe receptum tueretur, filiam eius[89] paruulam arripuit, & cum ea ſe

in ſacrarium, quod ſumma colebatur cæremonia, coniecit. inde non prius egreſſus eſt, quàm rex eum data[90] dextra in fidem reciperet: quam præſtitit. nam cùm ab Athenienſibus & Lacedæmoniis[91] expoſceretur publicè, ſupplicem[92] nõ prodidit, [93] monuítque, vt conſuleret ſibi. difficile enim eſſe, in tam propinquo loco tutò eum verſari. Itaque [94] Pydnam eum deduci iuſsit, &, quod ſatis eſſet, præſidij dedit. Hic in nauem omnibus ignotus aſcendit: quæ cùm tempeſtate maxima Naxum ferretur, [95] vbi tum Athenienſium erat exercitus, ſenſit Themiſtocles, ſi eò perueniſſet, ſibi eſſe pereundum. hac neceſsitate coactus domino[96] nauis, quis ſit, aperit, [97] multa pollicens, ſi ſe conſeruaſſet. At ille clariſsimi viri captus miſericordia diem, noctémque procul ab inſula in ſalo[98] nauem tenuit in ancoris, neque[99] quemquam ex ea exire paſſus eſt. Inde[100] Epheſum peruenit, ibíque Themiſtoclem [101] exponit: cui ille pro meritis gratiam poſtea retulit. Scio [102] pleroſque ita ſcripſiſſe, Themiſtoclem Xerxe regnante in Aſiam tranſiſſe. ſed ego potiſsimùm Thucydidi credo, quòd ætate proximus erat, qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt, & eiuſdem ciuitatis fuit. Is autem ait, ad[103] Artaxerxem eum veniſſe, atque his verbis epiſtolam miſiſſe. Themiſtocles[104] veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cùm mihi neceſſe fuit aduerſus patrem tuum bellare, patriámque meam defendere. Idem multo plura bona feci, poſtquàm in tuto ipſe, & ille in periculo eſſe cœpit Nam cùm in Aſiam reuerti vellet, prœlio apud Salamina facto, litteris[105] eum certiorem feci, id agi, vt pons, quem in Helleſponto fecerat, diſſolueretur, atque ab hoſtibus circumiretur. quo nuntio ille periculo eſt liberatus. Nunc autem[106] ad te confúgi exagitatus[107] à cuncta Græ-

cia, tuam[108] petens amicitiam: quam ſi ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis,[109] quàm fortem inimicum ille expertus eſt. Ea autẽ rogo, vt de his rebus, de[110] quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eóque tranſacto me ad te venire patiaris. Huius rex animi magnitudinẽ admirans, cupiénsque talem virum ſibi conciliari, veniam[111] dedit. Ille omne illud tempus litteris, ſermoníque Perſarum dedit: quibus adeò eruditus eſt, vt multo[112] commodius dicatur apud regem verba feciſſe, quàm hi poterant, qui in Perſide erant nati. Hic cùm[113] multa regi eſſet pollicitus, gratiſsimúmque illud, ſi ſuis vti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit, domiciliúmque[114] Magneſiæ ſibi conſtituit. namque[115] hanc vrbem ei rex donauerat, his vſus verbis, quæ ei[116] panem præberet: ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant: Lampſacum, vnde vinum ſumeret: Myuntem, ex qua opſonium haberet. Huius ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo, ſepulcrum[117] prope oppidum, in quo[118] eſt ſepultus: ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cuius[119] morte multis modis apud pleroſque ſcriptum eſt: ſed nos eundem potiſsimùm Thucydidem auctorem probamus: qui illum ait Magneſiæ morbo[120] mortuum: neque[121] negat fuiſſe famam, venenum[122] ſua ſponte ſumſiſſe, cùm ſe quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare poſſe deſperaret. Idem oſſa eius clàm in Attica ab amicis eſſe ſepulta, quoniam legibus[123] non concederetur, quòd proditionis eſſet damnatus, memoriæ prodidit.

THEMISTOCLES.

NEocli filius) ſic habent boni libri, & ita loquebantur boni ſcriptores, quo modo ſæpe locutus eſt Cicero, vt admonuimus in notis Ciceronianis. Nicocli autem .i. Nicoclis.

2. generoſius fuit) At Plutarchus contrà. πατρὸς γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι. i. patre natus erat Neocle, homine non admodũ illuſtri Athenis.

3. is vxorem Halicarnaſsiam ciuem) ſequitur eos Probus, ſiue Nepos, qui matrem Themiſtoclis Carinam fuiſſe dicunt, in quibus eſt Fanias, vt refert Plutarchus. Halicarnaſſus enim vrbs eſt, Cariæ vrbium princeps & regia. Quin idem Plutarchus tradit Neanthem quendam memoriæ prodidiſſe, eam Halicarnaſsi natam eſſe. Alij autem Threſſam fuiſſe volũt, vt declarat auctor huius epigrammatis, Ἀβρότονον θρῇσσ' εἰμὶ γυνὴ γένος, ἀλλὰ τεκέσθαι Τὸν μέγαν Ἕλλησιν φημὶ Θεμιστοκλέα. i. Sum genere Abrotonum, mulier Threſſa: at peperiſſe Me Græcis magnum dico Themiſtoclea.

4. quòd & liberius iuſto) immo nimis licenter, & diſſolutè: vt volunt ij, qui Themiſtoclem ἀκόλαστον καὶ ἄσωτον fuiſſe in adoleſcentia dicunt: ob eámque cauſam à patre abdicatum: in quibus eſt Ælianus lib. 2. var. hiſtor. & Valerius Max. lib. VI. cap. X. in externis: quos refellit Plutarchus in Themiſtocle his verbis ἃ δὲ τούτων ἐξαρτῶσιν ἔνιοι διηγήματα, πλάττοντες ἀποκήρυξιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θάνατον δὲ τῆς μητρὸς ἑκούσιον ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς ἀτιμίᾳ περιλύπου γενομένης, δοκεῖ κατεψεῦσθαι. i. quòd autem nonnulli his aſſuunt, narrationes confingentes, abdicatum quidem eum eſſe à patre, matrem autem eius voluntaria morte vitam finiiſſe ex infamia filij graui mœrore afflictam, videntur eſſe falſa. Idem tamen περὶ τοῦ θείου βραδέως τιμωρ. eorum ſententiam videtur probare, cùm dicit, εἰ δέ τις τύραννος ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν Χερρονήσῳ πρότερον, ἢ Κίμωνα συνόντα τῇ ἀδελφῇ διώξας εἷλεν, ἢ Θεμιστοκλέους ἐφ' οἷς ἀσελγαίνων ἐκώμαζε καὶ ὕβριζε δι' ἀγορᾶς, ἀφείλετο τὴν πόλιν, ὡς ὕστερον Ἀλκιβιάδου γραψάμενος, ἆρ' οὐκ ἂν ἀπολώλεσαν ἡμῖν οἱ Μαραθῶνες, οἱ Εὐρυμέδοντες, τὸ καλὸν Ἀρτεμίσιον, &c. i. Si quis autem tyrannum interfeciſſet Miltiadem in Cherroneſo antea, aut Cimonem cum ſorore rem habentem, accuſatum damnaſſet, aut Themiſtocli, propterea quòd voluptatibus flagitioſis ſeruiens comiſſabatur, & libidinosè viuebat per forum, ciuitatem ademiſſet in iudicium adducto, vt poſtea Alcibiadi, nónne nobis periiſſent Marathones, Eurymedontes, præclarum Artemiſium? & ſimiliter in ἀποφθ. βασιλ. καὶ στρατηγ. Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὢν, ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξί. i. Themiſtocles cùm adhuc adoleſcens eſſet, in poculis & mulierculis volutabatur.

5. à patre exheredatus eſt) ἀποκηρυχθῆναι dicunt Græci, id eſt, abdicatus eſt, quod valet, repudiatus & reiectus eſt à patre vt nõ filius, vel vt patre indignus filius,

6. quem contumelia non f.) contumelia patris filium abdicantis. Sed videtur non fuiſſe illa contumelia, ſi pater flagitiis filij offenſus, & iuſto dolore affectus filium abdicauit.

7. totum ſe dedit reip.) totum ſe tradidit reip. totum ſe ad remp. contulit. Ælianus ποικίλ. ἱστ. lib. 2. ἐπεὶ γὰρ τῆς ἀσωτίας ἐπαύσατο Θεμιστοκλῆς, ἀποκηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ

παύσας, καὶ ὑπῆρχε τὸ πῶς τι σωφρονεῖν, καὶ τὰς μὲν ἑταίρας ἀπεῖπεν, ἤρα δ' ἔρωτα ἕτερον τὸν τῆς πολιτείας τῆς Ἀθηναίων, καὶ θερμότατα ἐπεχείρει ταῖς ἀρχαῖς, καὶ ἑαυτὸν ἐσπούδαζεν εἶναι πρῶτον, &c. id eſt, poſteaquàm enim luxurioſæ vitæ finem fecit Themiſtocles à patre abdicatus, & ſenſim ſapere, & temperanter viuere cœpit, & à mulieribus quidem impudicis diſceßit, alio autem amore flagrauit, amore reip. Athenienſium adminiſtrandæ, & feruentißimè magiſtratuum petitioni inſeruiit, & ſeipſum primum ciuitatu eſſe ſtuduit, &c

8. *famæque ſeruiens)* ſic M. Tull. epiſt ad Attic. lib. 6. ep. X. perſuaſum eſt omnibus meis ſeruiendum eſſe famæ meæ. & ep. XIIII. ſpero meos omneis ſeruire laudi meæ.

9. *in contionem populi prodibat)* εἰς τὴν ἐκκλησίαν. vel εἰς τὸ βῆμα παρῄει, ſeu παρέρχετο.

10. *quod & de inſtantibus, vt ait Thucyd.)* hæc ſunt fere ex Thucyd. expreſſa lib. 1. Sic autem ille. ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας, καὶ διαφερόντως τι εἰς αὐτὸ μᾶλλον ἄξιος θαυμάσαι· οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει, καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτ' ἐπιμαθών, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, &c. i. Themiſtocles enim firmißimè vim naturæ declararat, & egregiè præter ceteros dignus erat quem eius nomine mirarentur homines. Nam propria intelligentia fretus, cùm neque antea rem vllam ad naturam adiuuandam didiciſſet, neque poſtea: & rerum præſentium breuißimo conſilio inito optimus iudex erat, & futurarum in iis, quæ plerumque eueniunt, verißimus coniector, &c. Quem locum etiam M. Tullius profert epiſtol. 7. lib 10. ad Atticum.

11. *Quo factum eſt vt breui tempore illuſtr.)* Herod lib. 8. Θεμιστοκλῆς ταῦτα μὲν λέγων διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς, ἐφάνη ἐὼν ἀληθέως σοφός τε καὶ εὔβουλος, πάντως ἑτοῖμοι ἦσαν λέγοντι πείθεσθαι. i. Hæc Themiſtocles cùm diceret non ex animi ſententia, fidem fecit Athenienſibus. Quoniam enim qui antea ſapiens habitus eſſet, repertus eſt verè ſapiens, & conſultus, omnino parati erant ei dicenti parêre. ibid. infrà. ὅμως Θεμιστοκλέης ἐβώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλῶν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν Ἑλλάδα. id eſt Verùm tamen Themiſtoclis fama per totam Græciam celebrata eſt, & omnium Græcorum ſapientißimus habitus eſt.

12. *bello Corcyræo)* vel ex aliquo hiſtorico, qui hodie non exſtat, ſumſit hæc Probus, vel pro Corcyræo, Æginetico legendum. Sic enim Herod. lib. 7. paucis poſt oraculum Delphicum de muro ligneo. ἑτέρη δὲ Θεμιστοκλέϊ γνώμη ἔμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἠρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, &c. i. Altera autem Themiſtoclis ſententia ante hanc opportunè omnium optima habita eſt, cùm Athenienſibus magna ex publicis pecunia redeunte, futurum eſſet, vt, quæ vectigalia ex metallis Laurei ad eã accedebant, ea viritim, denas quiſque puber drachmas ſortitò acciperet, tunc Themiſtocles Athenienſeis ab hac diſtribuendæ pecuniæ ſententia demouit, eisque perſuaſit, vt hac pecunia naueis ducentas ad bellum ædificarent, bellum, quod aduerſus Æginetas conflatũ erat, dico. hoc enim bellum exortum Græciam tum ſeruauit, quòd eos marinos & belli naualis peri-

tos fieri coëgit, &c. Commemorat hoc bellum & Thucydides lib 1. ibi, ὀψέ τε ἀφ' οὗ Θεμιστοκλῆς ἀθηναίους ἔπεισεν αἰγινήταις πολεμοῦντας, καὶ ἅμα τοῦ βαρβάρου προσδοκίμου ὄντος τὰς ναῦς ποιήσασθαι *id eſt* Et ſerò tandem ab illo tempore, quo Themiſtocles perſuaſit Athenienſibus, bellum aduerſus Æginetas gerentibus, cùm eodem tempore Barbari aduentus in exſpectatione eſſet, vt naues ædificarēt. Refert hoc Polyænus lib. 1. Strategematum. 13. *ferociorem) elatiorem, animoſiorem.*

14. *ex metallu) ex argenti fodinis.*

15. *mare tutum) quod erat antea prædonibus infeſtum.*

16. *diuitiis ornanit, diuitiis inſtruxit: vno verbo, locupletauit.*

17. Xerxes) Darij filius. Herodotus, Thucydides, Diodorus Siculus, Plutarch. cæteri.

18. *bellum vniu. inferret) ſic habent codices emendatiores, non, bellum ferret, vt alij vulgati: & ita loquutur ſuprà in Miltiade: Scythis bellum inferre decreuit. ſic denique boni ſcriptores.*

19. *mille & ducentarum nauium) ſic fere Iſocrates in* Panathenaic. *ait triremeis fuiſſe mille ducentas, hominum vniuerſorum quingentas myriadas, id eſt quinquagies centena millia, militarium, & ad pugnam aptorum ac paratorum ſeptingenta millia, ſeu ſeptuaginta myriadas. ſic enim ille*, καὶ Ξέρξου τοῦ ποτε βασιλεύοντος τριήρεις μὲν συναγαγόντος διακοσίας καὶ χιλίας, τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς πεντακοσίας μυριάδας τῶν πάντων, ἑβδομήκοντα δὲ τῶν μαχίμων, &c. Idem in Panegyr. *triremeis item Perſarum dicit fuiſſe mille ducentas, pedeſtrem exercitum verò innumerabilem.* Herodotus *lib. 7. tradit vniuerſi pedeſtris exercitus fuiſſe centum & ſeptuaginta hominum millia, & quomodo numerata ſint exponit: triremeis autem, mille ducentas & ſeptem.* M. Tullius *lib. 1. accuſation. mille numero nauium claſſem* Perſas *ad* Delum *appuliſſe dicit.* Diodorus Siculus *lib.* XI. *princip.* ἐποιήσατο δὲ καὶ τὸν ἐξετασμὸν τῆς στρατιᾶς ἁπάσης. ἠριθμήθησαν δὲ τῆς πεζῆς δυνάμεως μυριάδες πλείους τῶν ὀγδοήκοντα. νῆες δὲ σύμπασαι μακραὶ πλείους τῶν χιλίων καὶ διακοσίων, &c. *i. recenſuit autem vniuerſum exercitum. ac pedeſtris quidem exercitus myriades octoginta, id eſt octingenta hominum millia, & amplius, numeratæ ſunt: naues autem plures quàm mille ducentæ.* Plutarch. περὶ [illegible], *cum Iſocrate congruens, quingentas hominum myriadas fuiſſe tradit.* Idem in Themiſtocle Æſchylum in Perſis ſecutus, *claſſem mille nauium barbarorum fuiſſe ſcribit.*

20. *& maximè* Athen. *peti dicer. propt. p M.)* οἱ δὲ ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο εἰς αὐτοὺς ᾤοντο παρασκευάζεσθαι, διὰ τὰ ἐν Μαραθῶνι γενόμενα. *i.* Athenienſes *autem has tantas copias in ſe comparari autumabant, propter id, quod in* Marathone *acciderat.* Sed Plato, *aut certè* Callicles *in* Gorgia *nullo alio iure hoc bellum illatum eſſe vult, quàm quo iure res imbecilliorum, ſunt potentiorum. ſic enim ille diſputat,* ἐπεὶ ποίῳ δικαίῳ χρώμενος Ξέρξης ἐπὶ τὴν ἑλλάδα ἐστράτευσεν, ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπὶ Σκύθας. ἢ ἄλλα μυρία ἄν τις ἔχοι τοιαῦτα λέγειν; *i nam quo iure fretus* Xerxes Græciæ *bellũ intulit, aut pater eius* Scythis, *an nõ alia ſexcenta talia quis proferre poſſit?*

21. *peti) elegánter dictum, & ſignificanter. petere enim dicuntur aduerſarium gladiatores.* Cicero Oratore perf. *ſub extr. Vt enim athletas, nec multo ſecus gladiatores videmus nihil nec vitando facere cautè, nec petendo vehementer, in*

quo nō motus hic habeat palæſtram,&c. Idem pro Ligario. Cuius latus ille mucro petebat? Horat ſat. 1. lib. 2. Dente lupus, cornu taurus petit.

22. propter pugnam Marathoniam) de qua ſuprà in Miltiade.

23. quidnam facerent de reb.) malim legi, quidnam f. rebus ſuis, deleta præpoſitione de. ſic enim potius loquuntur Plautus, Terent. Cicero: quamquam Cicero ſemel atque iterum præpoſitionem addidit, vt pro lege Maniliæ: qui cùm ex vobis quæreret, ſi in vno Pompeio omnia poneretis, ſi quid de eo factum eſſet, &c. in quo eſſetis ſpem habituri, &c. niſi forte etiam apud Ciceronem legendum eſt, ſi quid eo factum eſſet, deleta præpoſitione.

24. Deliberantibus) cur non dixit conſulentibus? ſic ſuprà in Milt. princip. Delphos deliberatum miſſi ſunt.

25. vt mœnibus ligneis ſe munirent) Oraculum, ſeu reſponſum, poſitum eſt ab Herodoto Polyhym. cuius hi duo ſunt verſus ad hunc locum maximè pertinentes. τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τό,τε τέκνα τ' ὀνήσει. i. Iuppiter altitonans dat mœnia ſola Mineruæ Lignea, recta vt ſtare queant, natoſque tueri. Refert & hoc Polyænus lib. 1. Strategem.

26. quò valeret) id eſt quò pertineret: quid ſibi vellet: quid ſignificaret.

27. Themiſtocles perſuaſit conſilium eſſe Apoll.) Herod. Polyhymn. παραρτέεσθαι ὧν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐόντος ξυλίνου τείχεος: i. ſuadebat igitur eis, vt ſe ad pugnam naualem pararent, tanquam hic eſſet murus ligneus, quem Pythia diceret. Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. περὶ τῶν ἐσομένων, οἱ χρησμολόγοι οἷον μάρτυρες, ὡς Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγων τεῖχος. i. de futuris, oraculorum interpretes, teſtes eſſe ſolent: vt Themiſtocles ſuadens Athenienſibus, vt prælio nauali cum Perſis dimicarent, dicit Pythiam per murum ligneum naueis ſignificare. Tyrius Max. oratione 3. ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς χρᾷ φράξασθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει. Θεμιστοκλῆς λέγει, ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχος αἱ τριήρεις εἶναι, &c. Deus autem eis reſpondet vt vrbem muro ligneo ſæpiant. Themiſtocles ait ſibi videri murum ligneum eſſe triremeis. cōprobarunt hæc Athenienſes, & cùm ex vrbe exiiſſent, in naueis conſcenderunt. Plutarch. Themiſt. τὸν δὲ χρησμὸν πάλιν ἐδημαγώγει λέγων μηδὲν ἄλλο δηλοῦσθαι ξύλινον τεῖχος, ἢ τὰς ναῦς. Oraculum autem rurſus populari oratione commendabat, cùm diceret nihil aliud per murum ligneum, quàm naueis, declarari.

28. partim Trœzenem) Herod. Vrania. οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστελλον, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. i. Plurimi in Trœzenem coniuges & liberos ſuos miſerunt, alij in Æginam, alij in Salaminem. M. Tull. lib. 3. off. Athenienſes, cùm Perſarum impetum nullo modo poſſent ſuſtinere, ſtatuerunt vt vrbe relicta, coniugibus & liberis Trœzene depoſitis, naueis conſcenderēt, libertatémque Græciæ claſſe defenderent. Frontinus lib. 1. cap. 3. Themiſtocles aduentante Xerxe, quia neque prælio pedeſtri, neque finium tutelæ, neque obſidioni credebat ſufficere poſſe Athenienſeis, auctor fuit eis liberos & coniuges Trœzena, & in alias vrbeis emittendi, relictóque oppido ſtatim belli ad nauale prælium transferendi.

29. ac ſacra procur.) quidam legi volunt, ad ſacra procur. ego nihil mutare auſim, neque tamen illam lectionem damno.

30. miſſi

30. *miſſi ſunt delecti) malim legi, dilecti, à verbo dilego. fuerunt autem hi trecenti numero.* Herod. Polyhymn. ὃς τότε ἥιε ἐς Θερμοπύλας ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τοὺς καθεστῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. i. qui (Leonides) tunc iuit ad Thermopylas dilectis viris mediæ ætatis trecentis, & quibus erant nati liberi. Idem eodem lib. paullo antè. ἦσαν δὲ οἵδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσην ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὁπλῖται, καὶ Τεγεητέων, καὶ Μαντινέων χίλιοι, καὶ ἡμίσεες ἑκατέρων· ἐξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίης εἴκοσι καὶ ἑκατόν. καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίης χίλιοι, &c. i. Erant autem ex Græcis hi, qui Perſam excipere parati erãt in hoc loco (in Thermopylis) Spartiatarum trecenti milites grauioris armaturæ: Tegæetarũ, & Mantineorum mille quingenti ex vtriſque: ex Orchomeno Arcadiæ vrbe centum & viginti, ex reliqua Arcadia mille. atque Arcades quidem tot erant. à Corintho autem, quadringenti: à Phliunte ducenti: Mycenæorum octoginta: à Bœotis & Theſpienſib. ſeptingenti: Thebanorum quadringenti. ad hos acceſſerunt euocati Locri & Opuntij cum vniuerſis copiis, & Phocenſium mille. Ex quibus verbis intelligere licet, ex Lacedæmoniis trecentos duntaxat fuiſſe, qui ad Thermopylas cum Perſis pugnarunt. quod confirmat & Plutarchus περὶ παραλλ. Λεωνίδας ἅμα τριακοσίοις ἐπέμφθη εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ Λακεδαιμονίων. i. Leonidas à Lacedæmoniis miſſus eſt ad Thermopylas cũ trecentis militibus. Sed Iſocrates in Panegyrico, mille fuiſſe dicit. ſic inim ille. Λακεδαιμόνιοι μὲν εἰς Θερμοπύλας πρὸς τὸ πεζὸν ἀπήντων, χιλίους αὑτῶν ἐπιλέξαντες, καὶ τῶν συμμάχων ὀλίγους παραλαβόντες ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσοντες αὐτοὺς προελθεῖν. i. Lacedæmonij quidem ad Thermopylas pedeſtribus barbarorum copiis obuiam ierunt, dilectis ex ſe mille viris, & paucis ex ſociis aſſumtis, tanquam in anguſtiis eos prohibituri longius progredi. Sic & in Archidamo. ἀναμνήσθητε δὲ τῶν προγόνων, &c. καὶ τῶν χιλίων τῶν εἰς Θερμοπύλας ἀπαντησάντων, οἳ πρὸς ἑβδομήκοντα μυριάδας τῶν βαρβάρων συμβαλόντες ἐν ἔργῳ, οὐδ᾽ ἡττήθησαν, &c. repetite memoriam maiorum noſtrorum &c. & illorum mille, qui ad Thermopylas ſeptingentis barbarorum millibus obuiam ierũt. Et ita Diodorus Siculus lib. XI. οὗτος δὲ (Λεωνίδης) λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ἐπήγγειλε χιλίοις μόνοις ἐπὶ τὴν στρατείαν ἀκολουθεῖν αὐτῷ, τῶν δὲ ἐφόρων λεγόντων, &c. Leonidas autem poteſtatem adeptus imperauit mille Lacedæmoniis tantum vt ſe ſequerentur. cùm autem Ephori dicerent eum paucos omnino aduerſus magnas copias ducere, & cùm mandarent, vt plureis aſſumeret: dixit eis arcanò, ad prohibendos quidem barbaros ne tranſeant, paucos eſſe: ad eam rem verò, ad quam nunc eunt, multos, quod Leonidæ breue & acutum reſponſum retulit Plutarchus inter ἀποφθέγματα Laconica. ſignificabat autem Leonidas ſe cum ſuis ad mortem ire.

31. Thermopylas) δίοδον appellat Herod. Polyhymn. Ibidẽ ait à pleriſque Græcis Thermopylas dici, ab incolis, & cultoribus loci, Pylas. καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πολλῶν Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων, καὶ περιοίκων πύλαι. Harpocratio ſcribit Thermopylas, Pylas. i. portas dici, propterea quòd anguſtus eſt hic introitus iis, qui è Theſſalia in Phocidem iter habent. T. Liuius lib. 36. Annalium. intra ſaltum Thermopylarum ſeſe recepit. id iugum, ſicut Apennino dorſo Italia diuiditur, ita mediam Græciã dirimit. cetera apud Liuium lege, quæ ad loci huius deſcriptionem pertinent. ex quibus tamen hoc præterire non poſſum. hoc in-

gum,ea aſpreta,rupeiſque interiectas habet,vt non modò exercitus,ſed ne expediti quidem facilè vllos ad tranſitum calleis inueniant. ſequitur paucis pòſt. ideò Pylæ,& ab aliis,quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt,Thermopylæ,locus appellatur : nobilis Lacedæmoniorum aduerſus Perſas morte magis memorabili, quàm pugna.

32\. *eóque loco omnes interier.) ex quo Leonidæ iocus, qui cùm videret milites ad pugnam paratos,iuſſit eos prandere,tanquam apud inferos eſſent cenaturi.Hanc autem pugnam multis verbis deſcribit Herodotus Polyhymnia.*

33\. *Omnes)Lacedæmonij trecenti,& circiter quingenti ex ſociis : qui Theſpienſes erant & Thebani.Nam Leonidas euentum pugnæ non ignorans,ſocios omneis,eorum vitæ parcens,domum reuerti iuſſerat.ſoli autem Theſpienſes & Thebani remanſerunt.*

34\. *At claſſis communis Gr. &c.) Herod. Vrania ſtatim à principio, narrat, Græcorum omnium naueis fuiſſe ducentas ſeptuaginta,& vnam,tantùm:Athenienſium,centum & quadraginta. Iſocrates Areopag. Athenienſium ſexaginta.*

35\. *apud Artemiſium) promuntorium eſt Eubœæ.*

36\. *anguſtias enim) Plutarch. in Themiſt.* καὶ τὸν Ἀριστείδην παρεκάλει τῶν ἐκείνων ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ συμπροθυμεῖσθαι, πίστιν ἔχοντα μᾶλλον, ὅπως ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχήσωσι. *i. & hortabatur Ariſtidem Themiſtocles, vt Græcos vnà ſecum reprehenderet,& ei rei operam daret,vtpote cui Græci maiorem fidem haberēt, vt in anguſtiis prælium nauale committerent.*

37\. *Hinc etſi pari prælio diſceſſ.) ſic Herod. Vran* τοῖς δὲ ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἰσοπαλέως ἀγωνιζομένοις νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. *i. eos autem,cùm hoc prælio nauali, ancipiti marte decertaſſent,nox interueniens diremit.ſic & Diod.Siculus lib.XI.* καὶ γενομένης μὲν ναυμαχίας ἰσχυρᾶς, μέρει μὲν τῶν νεῶν ἑκάτεροι περιεγίγνοντο, οὐδέτεροι δὲ ὁλοσχερῆ νίκην πλεονεκτήσαντες, νυκτὸς ἐπιλαβούσης διελύθησαν. *i. & cùm acre prælium nauale factum eſſet,parte quidem nauium vtrique ſuperiora habuerunt, neutri autem integra victoria potiti,nocte occupati atque oppreſſi,diremti ſunt .Iſocrates paullo aliter Panegyr.* οἱ δ' ἡμέτεροι τὰς μὲν προτέρας ἐνίκησαν, *&c. noſtri autem naueis aduerſariorum,quæ in primo ordine erant,ſuperarunt,&c.*

38\. *Athen.apud Salamina &c.)idque non ſine conſilio,& magno labore Themiſtoclis,cùm Græci in ſuas quiſque ſedeis reuerti vellent, multique adeò ſe domum recepiſſent.Herodotus Vran. & Diodor.Siculus lib. XI. quorum verba libet aſcribere: & primùm Diodori, deinde ad Herodotum veniemus .ſic igitur Diodorus,* Θεμιστοκλῆς δὲ συνεβούλευε περὶ τὴν Σαλαμῖνα ποιεῖσθαι τὸν ἀγῶνα τῶν νεῶν· πολλὰ γὰρ πλεονεκτήσειν ἐν ταῖς στενοχωρίαις τοὺς ὀλίγοις σκάφεσι διαγωνιζομένους πρὸς πολλαπλασίας ναῦς, *&c. id eſt Themiſtocles autem ſuadebat vt ad Salaminem nauium certamen inirent. multa enim ſuperiora eos habituros , qui in anguſtiis paucis nauibus aduerſus multis partibus plureis decertarent. vniuersè autem locum Iſthmo vicinum ipſis prorſus ad pugnam naualem ineptum fore aſſeuerabat. fore enim certamen marinum: & Perſas propter loci latitudinem facile pauciores naueis ſuis longè numero pluribus vexaturos, & contrituros . Herodotus in Vrania.* πρὸς μὲν τῷ ἰσθμῷ συμβάλων, ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυμαχήσεις, ἐς ὃ ἥ-

ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι νέας ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας, *&c. ſequitur aliquanto poſt,* πρῶτα μὲν ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγῃσι πρὸς πολλάς, ἢν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνῃ, πολλὸν κρατήσομεν· τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχέειν πρὸς ἡμέων ἐστί. ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. *&c. ſi ad Iſthmum conflixeris, (inquit Themiſtocles cum Eurybiade Lacedæmonio loquens) in mari aperto prœliũ nauale cõmittes. quod nobis minimè expedit, qui naueis habeamus grauiores, & numero pauciores. &c. ſequitur poſt aliquanto. Primùm quidem in anguſto loco confligentes paucis nauib. aduerſus multas, ſi probabilis belli euentus exſiſtat, multo ſuperiores erimus Nam in anguſtiis nauali prœlio dimicare, è re noſtra eſt: in lato mari verò, cum illis facit.*

39. acceſſit aſtu) acceſſit ad vrbem. ἄστυ *vox Græca eſt. vtitur ea & in Alcibiade. vtitur & Terentius Eunucho, An in aſtu venit? aliud ex alio malum Cicero de Legib. lib. 2. vt veſtri Attici priuſquam Theſeus eos demigrare ex agris, & in aſtu quod appellatur, omneis ſe conferre iuſſit, & Sunij erant iidem, & Attici: ſic nos & eam patriam dicimus, vbi nati, & illã, qua excepti ſumus. Vtrùm autem ſcribatur aſtu, an aſty, nihil intereſt, cùm u. breue, & y idem ſonent, vt oſtendimus in oratione noſtra, quam anno ſuperiore habitã in gymnaſio Cardinalitio, nuper edidimus.*

40. id cùm nullis defendentibus) vrbem nulli defenderunt, ſed arcem defenderunt, qui in ea relicti erant, fortiſſimè atque acerrimè, neque eam ſine magno labore, multiſque machinis, ac telis Perſæ ceperunt, ſed via quadam ardua & præcipiti reperta, quam nemo iccirco cuſtodiebat, quod eà neminem aſcenſurum quiſpiam ſuſpicari poterat. Herod. Vrania.

41. incendio deleuit) ſic Herod. ibid. τὸ ἱρὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν *Sed aliter Gellius lib. 6. cap 17. Sed omnem illam poſtea librorum copiã Xerxes Athenarum potitus, vrbe ipſa præter arcem incenſa, abſtulit, aſportauitque in Perſas.*

42. cuius fama perterr.) cuius, ſubintell. incendij. claſſiarij autem, id eſt Græci, qui in nauibus erant. huius incendio nuntio narrat Herodotus in Vran. ita perterritos eſſe Græcos, qui ad Salaminem erant, vt nonnulli etiam duces, conſilio mutato, paſſis velis fugam ornarint.

43. Themiſtocles vnus reſtitit) exſtat oratio Themiſtoclis, qua ad Eurybiadem vſus eſt, apud Herodot. in Vran. quem cùm in ſententiam ſuam adduxiſſet, aduerſus Corinthios, qui ad Salaminem pugnare nolebant, fuit alia aſtutia adhibenda: de qua mox Probus. Alij tamen nec Eurybiadem ſatis motum eſſe narrant, quibus aſſentiri videtur Plutarch. apophth Lacon. ibi, μὴ πείθων δὲ Εὐρυβιάδην ἐν τοῖς στενοῖς ναυμαχῆσαι, κρύφα πρὸς τὸν βάρβαρον ἔπεμψε, *&c. id eſt Cùm autem non perſuaderet Eurybiadi vt in anguſtiis prœlium nauale committeret, clam miſit ad Barbarum &c.*

44. qui tum ſummæ imp. pr.) Athenienſium, & Themiſtoclis conceſſu, vt narrat Herodotus lib. 8. principio. τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐρυβιάδην τὸν Εὐρυκλείδεω. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν. ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἕψεσθαι ἡγεομένοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στράτευμα· ἐγέ-

γενο γὰρ κατ᾽ ἀρχὰς λόγος πρὶν ἢ εἰς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν ἀθηναίοισι χρεὼν εἴη ἐπιτρέπειν. ἀντιβαίνων δὲ τῶν συμμάχων, εἶκον οἱ ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν ἑλλάδα, καὶ γνόντες εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολέεται ἡ ἑλλάς, ὀρθὰ νοεῦντες· στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κάκιόν ἐστι, ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ᾽ εἶκον, μέχρι οὗ κάρτα ἐδέοντο αὐτῶν ὡς διέδεξαν. id eſt Imperatorem ſummi imperij compotem Spartiatæ præbuerunt, Eurybiadem Euryclidæ fil. Nam ſocij negarũt ſe Athenienſeis duces ſecuturos, niſi Lacon dux eſſet: quin minati ſunt ſe exercitum futurum diſſoluturos. Habitus enim initiò hac de re ſermo fuerat prius quàm in Siciliam ad ſocietatem faciendam mitterent, claſſem Athenienſibus eſſe permittendam. Sed cùm ſocij reclamaſſent, ceſſerunt Athenienſes, nihil antiquius habentes, quàm vt Græcia barbaros ſuperaret, ſimulque non ignorantes, ſi diſcordabunt, & diſsidebunt inter ſe de ſummæ rei imperio, totam Græciam perituram: rectè ſentientes. nam ſeditio, diſcordiáque ciuilis bello conſpirante tanto tetrius malũ eſt, quanto bellum pace peius eſt. Hoc igitur cùm ſcirent, non reſtiterunt, ſed eò vſque ceſſerunt, quoad Græci eorum opera, auxilióque eguerunt, quo modo decreuerant. Porrò autem, ſummæ imperij, ſic dictum, vt ſumma rerum in Eumene, & in Pelopida, ſumma belli. quin ſic loquitur in Ariſtide, & Annibale, & iterum in Eumene, infrà, & in Datame.

45. noctu de ſeruis ſuis q. h. f.) nomine Sicinium, filiorum ſuorum magiſtrum & cuſtodem, ſeu pædagogum. Herod. lib. 8. Retulit & hoc Frontinus inter ſtrategemata lib. 2. cap 2 Themiſtocles dux Athenienſium cùm videret vtiliſsimum Græciæ aduerſus multitudinem Xerxis nauium in anguſtiis Salaminiis decernere, idque perſuadere ciuibus nõ poſſet, ſollertia effecit, vt à barbaris ad vtilitates ſuas Græci cõpellerẽtur. ſimulata nãque proditione miſit ad Xerxẽ, qui indicaret populareis ſuos de fuga cogitare, difficiliorémque rẽ ei futuram, ſi ſingulas ciuitates obſidione aggrederetur, &c. Refert hoc quoque Polyænus lib. I. Strateg.

46. hoc eò valebat, vt ingratiis) ſic hunc locum reſtitui, reclamantib. libris omnib. ſuffragante ipſa veritate. Ingratiis autem, id eſt inuiti, & vellent, nollent. ſic Plautus Curcul. tamen eſt eundum, quo imperauit, ingratiis Terent. Eunucho. opus faciam, vt defatiger vſque, ingratiis vt dormiam. Sic & apud Lucret. olim reponendum curaui lib. 3 in extr. at quod ſcilicet, vt fit, Effugere haud potis eſt, ingratis hæret & angit. vbi antea legebatur partim ingratus, partim ingratius, partim inuitus.

47. magis conſilio Themiſtoclis) ςρατηγήματι. ſed aliter iudicatũ eſt à Græcis, Lacedæmoniorũ obtrectatione & inuidia, vt narrat Diod Siculus lib. XI. pag. 257.

48. Interim ab eod. gradu dep.) Atqui ſcribit Herodotus lib. VIII. Xerxem poſt pugnam naualem, in Aſiam reuerti cogitaſſe: quamuis ea de re, quaſi dubia, cum Mardonio & Artemiſia conſultarit. dictum autem eleganter, depulſus de gradu: vt à M. Tullio deiectus de gradu.

49. certiorem eum fecit) per eundem ſeruum, vt tradit Herod. Vrania. At Polyænus qui etiam hoc refert lib. I. Strat. ſcribit Arſacem eunuchum miſſum eſſe.

50. minus triginta diebus) tanto maiore celeritate vſus eſt in fuga capeſ-

ſenda, quàm fuerat vſus in bello inferendo.

51. *Marathonio trop.* de quo ſuprà in Milt. *Eſt autem tropæum, verſorum in fugam hoſtium monumentum, dictum à voce Græca* τροπὴ, *quæ conuerſionem ſignificat.* Quare *vitioſè ſcribitur vulgò trophæum cum aſpirationis nota.*

52. *poſt hominum mem.) ſic loquuntur boni ſcriptores:* M. Tullius *quidem millies vſurpauit. vſurpat iterum & Probus in Ariſtide ſtatim à principio. ſignificat autem, homines non meminiſſe maiorem claſſem, tam paruo nauium numero eſſe ſuperatam.* Non *admodum diſsimile eſt illud, poſt homines natos: quod æquè eſt vſitatum veteribus* Latinis.

53. *nec min. in pace. Cùm enim &c.)* Diod. Siculus *lib.* XI. *pag.* 263. τοῦ γὰρ καλουμένου Πειραιέως οὐκ ὄντος λιμένος κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἀλλ' ἐπινείῳ χρωμένων τῶν Ἀθηναίων τῷ προσαγορευομένῳ φαληρικῷ μικρῷ παντελῶς ὄντι, ἐπενόησε τὸν Πειραιᾶ κατασκευάζειν λιμένα. i. *Nã cùm portus* Piræeus, *qui appellatur, tẽporibus illis non eſſet, ſed vterentur* Athenienſes *ſtatione nauium portu* Phalerico, *qui dicitur, omnino paruo, cogitauit portum* Piræeum *ædificare, &c.* Diodorus *autem contrario ordine ac* Probus, *portum à* Themiſtocle *ſtructum, prius quàm vrbis muros, tradit.*

54. *triplex* Piræei *portus.) pulchrè deſcribit hunc portum* Strabo *lib.* 9. *non longè à princip. lege & de eod.* Thucydidem *lib.* 1. *ibi* νομίζων τό τε χωρίον καλὸν εἶναι, λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενημένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν. i. *exiſtimans locum opportunum eſſe, vt qui treis portus haberet ſua ſponte natos, & quaſi natura factos, tum ſi ipſi* Athenienſes *nautici fierent, valde id vtile eſſe ad potentiam comparandam.* Si *etiam hoc ad rem pertinet, tres erant muri* Athenis, τεῖχος βόρειον, τεῖχος νότιον, τεῖχος φαληρικόν. i. *murus* Aquilonaris, *murus* Auſtralis, *murus* Phalericus. *commemorat & murum triplicem* Pauſanias *in* Atticis *ſtatim à principio.*

55. *æquipararet) ſic coniunxit cum accuſandi caſu hoc verbum* Virgil. Daphnide. Nec *calamis ſolùm æquiparas, ſed voce magiſtrum.* Vtitur *eodem* Probus *& infrà in* Alcibiade *ſub extr.*

56. *Idémque muros* Athenienſ. *reſt. pr. per. ſ.) narrat hoc &* Thucydid. *lib.* 1. *paullo ante eum locum, quem modò ex eodem protuli. &* Diod. Siculus *lib.* XI. *poſt narrationem de portu* Piræeo. & Frontinus *lib.* I. *cap.* I. *retulit inter ſtrategemata.* Commemorat *& hoc callidũ* Themiſtoclis *conſilium & commentum* Demoſthenes *in* Oratione *ad* Leptinem. λέγεται τοίνυν ἐκεῖνος (Θεμιστοκλῆς) τειχίζειν εἰπὼν τοῖς πολίταις, κἂν ἀφικνῆταί τις ἐκ Λακεδαίμονος, κατέχειν κελεύσας, οἴχεσθαι πρεσβεύων αὐτὸς ὡς τοὺς λακεδαιμονίους. λόγων δὲ γιγνομένων ἐκεῖ, καί τινων ἀπαγγελλόντων ὡς ἀθηναῖοι τειχίζουσιν, ἀρνεῖσθαι· καὶ πρέσβεις πέμπειν τοὺς σκεψομένους κελεύειν· ἐπειδὴ δὲ οὐχ ἧκον οὗτοι, πέμπειν ἑτέρους παραινεῖν· καὶ πάντες ἴσως ἀκηκόατε, ὃν τρόπον ἐξαπατῆσαι λέγεται λακεδαιμονίους. i. *Fertur igitur* Themiſtocles, *cùm ſuis ciuibus perſuaſiſſet, vt vrbẽ muris ſæpirent, ac munirent, iuſsiſſétque, ſi quis* Lacedæmone *veniret, vt eum retinerent, legatus ipſe ad* Lacedæmonios *profectus eſſe: cùm autem ſermones illic haberentur, & nonnulli nuntiarent,* Athenienſeis *vrbem ſuam munire, negauiſſe, & vt legatos* Athenas *mitterent, qui inſpicerent, hortatus eſſe: his autem non reuertentibus, vt alios mitterent, ſuaſiſſe: reliqua iam omnes audiſtis fortaſſe.*

quomodo Lacedæmonios illuſiſſe ac decepiſſe dicatur, &c.

57. *Marathonia* duce *Miltiade parta, de qua ſuprà in Miltiade.*

58. *Salaminia, duce Themiſtocle, & auctore.*

59. *quare eos quàm infirm. eſſe voleb.)* Admonet me hic locus, vt prudenti, & rerum ciuilium perito lectori, (ſi quis forte in rep. adminiſtranda verſatus, in has commentationes incidet, rem obſeruandam, & memoriæ mandandam, ab iis, qui de rep. adminiſtranda ſcripſerunt, traditam, ante oculos ponam, omni reip. adminiſtrandæ formæ, ſiue ſit monarchia, ſiue ariſtocratia, ſiue democratia, populum, aut principatum, aut regnum vicinum, magnopere eſſe metuendū, vt inimicum, & infidum, & æmulum, atque inuidum: neque vmquam, vbi conſultatur de pace & bello, eorum legatos, quantumuis nomine & ſpecie ſint amici, in conſilium publicum eſſe adhibendos. hoc eſt enim arbitratu hoſtis de rebus maximis deliberare: quo quid dementius? Cùm ſit autem hoc præceptum vſquequaque verum, diligentérque tenendum, tum maximè in diſcordiis, bellíſque ciuilibus eſt clauo trabali figendum. Nam quòd interdum vicini principes beneuolentiam quandam præ ſe ferentes, pecunia & viris meliorem, & aut æquitate cauſæ, aut poſſeſſionis antiquitate ſuperiorem partem iuuant, vel contrà, id non beneuolentia adducti, ſed augendæ diſcordiæ cupiditate affecti facere exiſtimandi ſunt, quaſi addentes oleum camino. Non enim malis reip. vicinæ, aut regni finitimi, anguntur, ſed potius delectantur: ſi ſint ipſi imbecilliores, ne ſub illius ditionem ac poteſtatem redigantur: ſi ſint æquales, vt poſſint eſſe ſuperiores: ſi validiores, & potentiores, vt facilius imperio potiri poſſint. Quo moleſtius, acerbiúſque ferebam nuper hoc altero bello ciuili proximo (duo enim bella ciuilia breui inter ſe interuallo diſiuncta, hac mea ætate ingraueſcente vidi) non ſolùm eos non audiri, qui auctores & ſuaſores compoſitionis erant, ſed etiam hoſteis patriæ, & impios haberi: contrà, qui quotidie animos ægros, ſaucios, exulceratos, ardenteis, magis ac magis ſtimulabant, acuebant, incenuebant, atque inflammabant, qui bellicum aſſiduè canebant, qui concordiam & pacem diſſuadebant, eos bonos ciueis, & pios viros, & optimè de rep. meritos exiſtimari. Omnino erat optabile, vnam eſſe religionem in Gallia, atque adeò in toto orbe terrarum: quis negat? Verùm quando humano conſilio hoc obtineri aut præſtari non poteſt, concordia ciuilis bello inteſtino ſemper eſt anteponenda. Itaque aliquando tandem proximis hiſce diebus viſum eſt Regi noſtro Carolo edicendum, vt ſedatis ac ſublatis diſcordiis, omnes ſui ciues concordiam inter ſe colant, omnéſque ſuperiores iniuriæ, & mala præterita, quæ ex belli calamitate orta ſunt, ſempiterna obliuione deleantur, lege quadā ἀμνηστίας ſeu obliuionis ad exēplum Græcarū ciuitatū ſapientiſſimæ ciuitatis lata. Quod cùm ſalutariter, & ſapienter, & planè regiè eum feciſſe res ipſa declaret, videntur & qui in alia ſententia fuerunt, parum oculati, aut cordati fuiſſe, & qui otio publico ſuffragati ſunt, plus vidiſſe, iudicióque & prudentia præſtitiſſe.

60. *His præſentibus deſierunt)* Thucydides lib. 1. paullo aliter non enim præſentibus Lacedæmoniorum legatis Athenienſeis opus intermiſiſſe, ſed Themiſtoclis iuſſu (qui ad eos certum hominem occultè miſerat) diſſimulanter, & obſcurè

legatos detinuiſſe, neque dimiſiſſe priuſquàm legati, quos ipſi miſiſſent, Athenas *reuerſi eſſent.* Diodor. Siculus *autem lib. ſuprà commemorato ſic,* πρέσβεις προσιόντες τοῖς οἰκοδομοῦσι προσέταττον ἀφίστασθαι τῶν ἔργων τὴν ταχίστην. ἀπορουμένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ὅ,τι χρὴ πράττειν, Θεμιστοκλῆς ἀποδοχῆς τότε παρ' αὐτοῖς τυγχάνων τῆς μεγίστης, συνεβούλευεν ἔχειν ἡσυχίαν· ἐὰν γὰρ βιάζωνται, ῥᾳδίως τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν Πελοποννησίων στρατεύσαντας κωλύσειν αὐτοὺς τειχίζειν τὴν πόλιν, *&c. id eſt,* Cùm autem Athenienſes Lacedæmoniis vetantibus ne vrbem munirent, non parérent, legati miſſi à Lacedæmoniis interuenerunt Athenienſibus munientibus, & iuſſerunt vt ab opere quàm primùm deſiſterent. Dubitantibus autem Athenienſibus quid agendum eſſet, Themiſtocles, cuius tum magna erat in ciuitate auctoritas, ſuaſit vt deſinerent. Nam ſi Lacedæmoniis inuitis munire perſeuerarent, facile Lacedæmonios cum Peloponneſiis bello illato prohibituros. *Apud* Plutarch. *in* Themiſtocle. *neque de legatis retentis, neque de opere intermiſſo vllum verbum.*

61. *exſtructa) exaggerata, & exædificata.*

62. *præcepit)* Athenienſibus. *eleganter autem & bene* Latinè. *non enim dixit, imperauit, ſed præcepit. præcipit autem, qui docet, aut qui non ſine ratione, vt aliquid fiat, monet.*

63. Interim omnes *ſerui &c.) ſic fere* Thucydides *lib.* I. *eo, quem ſuprà indicaui, loco.*

64. *congererent) ſic habent exempla* Germanica, *idque magis probo. nam* Aldina & Florentina, & Pariſienſia *habent, cogerent. quod tamen non damno.* Thucydides *quidem vtitur verbo* ἐγκαταλέγησαν. *i. ad id opus allecta ſunt, ſeu in id opus congeſta ſunt.* Admonendus *præterea lector eſt, in nonnullis exemplis impreſſum eſſe, ſed vndique &c. ad muniendum autem, id eſt, ad murum ſtruendũ:* πρὸς τὸν τειχισμόν.

65. *ſepulcriſque)* Thucydides, πολλαί τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων. *i. multique cippi ex monumentis congeſti ſunt.*

66. *adire ad magiſtr.) ſic ſæpe loquitur* Probus, *conſuetudinem bene* Latine *loquentiũ ſecutus. quãquam etiã altero modo, detracta præpoſitione licebat.* Videtur *autem* Thucydidem *ad verbum expreſſiſſe: cuius hæc verba ſunt, eod. lib.* καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν, οὐ προσῄει πρὸς τὰς ἀρχάς.

67. *duceretur) produceretur. ſic dicunt boni ſcriptores, ducere bellum, & ducere diem, pro extrahere, ſeu protrahere, ſeu proferre, ſeu protollere.*

68. *cauſam interponens)* Thucyd. ἀλλὰ διῆγε, καὶ προὐφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων, διὰ τί οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινόν, ἔφη τοὺς συμπρέσβεις ἀναμένειν. *erant autem collegæ eius* Abronychus, Lyſiclis *fil.* & Ariſtides Lyſimachi *fil.*

69. *ea re) id eſt ob eam rem. aliĳ libri habent, eóque in ea re conari fallere.*

70. *reliqui leg.)* Ariſtides, & Abronychus.

71. *non mult. ſup. munit.)* Thucyd. ἔχει ἱκανῶς τὸ τεῖχος. *ſupereſſe autem. id eſt reſtare.*

72. Ephoros) *de* Ephoris *dicemus in* Pauſania.

73. *quibus fid. hab.) ſic legendum, non vt habent vitioſi codices, adhiberetur. nam adhibere fidem, aliud eſt, quàm habere fidem. illud eſt vti fide, ſeu præbere*

ſe fidelem in negotio aliquo ſuſcepto, ſeu recepto: quod Græci *dicunt,* πιστὸν ἑαυτὸν παρέχειν. *habere fidem, eſt credere, quod* Græci *dicunt* πιστεύειν. *Denique ſic dictum eſt adhibere fidem, vt adhibere diligentiam: habere fidem, vt habere honorem.*

74. *ad magiſt. &c.) ſic ſuprà locutus eſt* Probus.

75. *profeſſus eſt) antiquiſsimi cod. impreſsi habent proſecutus eſt. vnde ego ſuſpicor legendum prolocutus eſt. Verum tamen nihil muto.*

76. *neque eos quòd) ſic legendum, vt rectè legendum coniecit* Claudius Puteanus. *nam vulgata lectio, eò quòd, corrupta eſt.*

77. *vt propugnaculum oppoſitum)* ὡς πρόβολον, καὶ φρούριον, *vel* ἐπιτειχισμόν. *ſic* M. Tullius *pro* Fonteio. Narbo Martius *propugnaculum iſtis ipſis nationibus oppoſitum & obiectum.*

78. *iniuſtè facere)* ἀδικεῖν.

79. Namque *ob eundem timorem) ne dominari* vellet. Vide *ſuprà* in Miltiade, *in extr.*

80. *teſtarum ſuffr. è ciuitate eiectus)* ὀστρακισμὸν *appellant* Græci, *vt ait &* Probus. Fuit *autem oſtraciſmus lege inſtitutus poſt exactum* Hippiam *tyrannum* Piſiſtrati *filium, ne quis ob nimiam præſtantiam ac potentiam libertate oppreſſa tyrannidem occuparet.* Fiebat *autem hoc modo. vnuſquiſque ciuium in teſtula eius nomen inſcribebat, qui maximè populi libertatem & principatum euertere poſſe videretur: quo facto teſtulam in locum fori cancellis circumſæptum quiſque deferebat.* Magiſtratus *autē, ſeu archontes primùm quidē vniuerſam teſtularum multitudinem numerabant.* Nam *ſi, qui ſcripſiſſent, ſex millibus pauciores fuiſſent, inanis erat & irritus oſtraciſmus.* Deinde *vnoquoque nomine ſeorſum ab aliis poſito, eum, cuius nomen à pluribus ſcriptum eſſet, è ciuitate in decennium relegabāt, conceſſo ei ſuorum bonorū vſu & fructu.* Nō *enim eū, vt pœnā, aut multam ei irrogarent, ſed vt eius excellentiam minuerent, exſulare iubebant, immò, vt ait* Plutarchus, *nomine & ſpecie, erat potentiæ, & excellētiæ depreſsio, atque imminutio: reuera inuidiæ populi ſolatium.* Qui *plura de oſtraciſmo cognoſcere* volet, *legat* Plutarch. *in* Themiſtocle, Ariſtide, Alcibiade. Diodor. Siculum *lib.* XI. Ariſtotelem *lib. 3. polit.* Suidæ *tamen in* voce ὀστρακισμὸς, & Andocidæ *contra* Alcibiadem, *verba aſcribam.* Sic *igitur* Suidas, ὀστρακισμὸς φυγῆς διαφέρει, ὅτι τῶν μὲν φυγῆς ἁλόντων αἱ οὐσίαι ἐδημεύοντο. τῶν δὲ ὀστρακισμῷ ἀποστάντων, οὐκ ἀφῄρει τὰ χρήματα ὁ δῆμος. καὶ τοῖς μὲν χρόνος ἐνδέδεικνυται καὶ τόπος· οἱ δὲ φεύγοντες οὐδέτερον τούτων ἔχουσιν. *id eſt oſtraciſmus ab exſulio differt, quòd eorum quidem, qui exſulio damnati erant, bona publicabantur: iis autem, qui per teſtulam è ciuitate ſummoti erant, pecunias populus non adimebat: & his quidem tempus, quandiu exſulent, & locus certus, in quo habitent, præfinitus eſt: qui exſulant autem, neutrum horum habent. ſic* Andocides. νομίζω δὲ καὶ τὸν θέντα τὸν νόμον, τοῦτον τὴν διάνοιαν ἔχειν· ἀποβλέψαντα τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς κρείττους τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν νόμων, ἐπειδὴ παρὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν ἰδίᾳ δίκην λαβεῖν, δημοσίαν τιμωρίαν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων κατασκευάσαι. *i. arbitror autem, eius, qui hanc legem condidit, hanc mentem fuiſſe, cùm aſpectum retuliſſet ad eos ciueis, qui plus poſſunt, quàm magiſtratus & leges, quia de his pœnas priuatim ſumere non licet, ſupplicium publicum pro iis, qui iniuria afficiuntur, comparaſſe.*

comparaſſe. Idem valuiſſe apud Syracuſanos petaliſmum, quod apud Athenienſeis oſtraciſmum, tradit Diod. Siculus eod. lib. ſub extr dictus autem petaliſmus περὶ τὸ πέταλον. oportebat enim in oleagino folio nomen eius, qui plus iuſto potens videretur, inſcribi: & foliis numeratis eum, cui plurima folia obtigiſſent, quinquennium exſulare.

81. *Argos habitatum conc.) ſic Thucyd. lib. 1. non longè ab extr.* ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος, καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει, ἐπιφοιτῶν δὲ, *&c. Sciendum eſt autem Argos, locum fuiſſe certum ac definitum, in quo commorabantur qui teſtarum ſuffragiis è ciuitate eiecti erant.*

82. *Lacedæmonij legatos) ſic Thucyd. lib. 1. eod. fere loco. & Diodor. Siculus lib. XI. pag. 270. Plutarch. in Themiſt.*

83. *cum rege Perſarum) alij libri habent, cū rege Perſiæ: alij cum rege Perſidis.*

84. *proditionis eſt damn.) neque ei profuerunt ſuperiora ſua in patriam benè promerita, pugna Salaminia, & legatio ad Lacedæmonios obita, vt ſcribit Ælianus lib. 3. variæ hiſtoriæ in extr.*

85. *Corcyram demigr.) Thucyd. ibidem.* φεύγει ἐκ πελοποννήσου ἐς κέρκυραν. *quia de Corcyrenſibus erat bene meritus, vt ſubiicit idem Thucyd.* ὢν αὐτῶν εὐεργέτης.

86. *Ibi cùm eius principes) ſic Thucyd. eod. loco.* δεδιέναι δὲ φασκόντων τῶν κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν, ὥστε λακεδαιμονίοις καὶ ἀθηναίοις ἀπεχθέσθαι, *&c. i. Cùm autē dicerent Corcyrenſes ſe vereri ne ſi eum apud ſe haberent, inimicitias Lacedæmoniorum & Athenienſium ſibi conflarent, & cet.*

87. *ad Admetum Mol. r.) ſic fere Thucyd lib. eod. & Diodor. Siculus lib. XI. & Plutarchus in Themiſt. ſed in eo quòd mox narrat Probus, Themiſtocli cum Admeto fuiſſe hoſpitium, non conſentiunt Thucydides & Plutarchus. Thucydides enim ſic,* παρὰ Ἄδμητον τὸν μολοσσῶν βασιλέα, ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον. *i. ad Admetum Moloſſorum regem, qui ei non erat amicus. Plutarch. ſic,* καταφυγὼν πρὸς Ἄδμητον, ὃς βασιλεὺς μὲν ἦν μολοσσῶν, δεηθείς δέ τι τῶν ἀθηναίων, καὶ προπηλακισθεὶς ὑπὸ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δι' ὀργῆς εἶχεν αὐτὸν ἀεὶ, καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάβοι, τιμωρησόμενος. *i. cùm ad Admetum confugiſſet, qui rex quidem Moloſſorum erat, ſed quia, cùm aliquid olim ab Athenienſibus petiuiſſet, à Themiſtocle contumelia fuerat affectus, quo tempore in rep. potens erat, perenneis cum eo inimicitias gerebat, & præ ſe ferebat, ſi eum nactus eſſet, ſe pœnas de eo ſumturum. Diod. Siculus nullum de amicitia, aut odio verbum facit. Eſt autem Moloßia in Epiro.*

88. *& in præſentia rex abeſſ.) immò aderat, vt vult Diodorus. nam ille accepit eum comiter, & hortatus eſt vt bono animo eſſet, & omninò pollicitus eſt ſe curaturum vt tutus & ſaluus eſſet. Secutus eſt igitur Probus Thucydidem, qui ita narrat,* καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν, *&c. i. & ille quidem nō aderat. Themiſtocles autem vxoris eius ſupplex factus docetur ab ea, vt accepto ipſorum filio ad focum ſederet. Plutarchus duas diuerſas hac de re hiſtorias ponit, partim Thucydidem, partim alios, qui Admeto præſente Themiſtoclem filium eius prehendiſſe, & ad aram ſeu focum confugiſſe narrat. Diodorus autem de filio Admeti nullam mentionem facit.*

89. *filiam eius paruulam) Thucyd. & Plutarch. filium dicunt à Themiſtocle*

eſſe apprehenſum. Quare vel lapſus eſt Probus, vel alios ſecutus eſt hiſtoricos, vel erratum eſt librariorum.

90. *data dextra) nullum de data dextra apud hiſtoricos, qui exſtant, verbum. Probabiliter autem hoc à Probo, ſiue ab aliis ſumtum, ſiue de ſuo additum, poſitum eſt. Nam qui ſanctè aliquid promittebant, & fidem dabant, dextras dabant apud veteres. ſic apud Xenoph. ἀναβ. α. non longè à princip.* ἐκ τούτου δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες, ἐπὶ τούτοις ἀπέπεμπον τὸν Ὀρόντ. *ſic M. Tull. Philipp. XI. dextræ, fidei teſtes, perfidia ſunt & ſcelere violatæ. Idem lib. 7. epiſtolarum ad Atticum epiſtola I. contra Cæſarem, vbi ſunt denſæ illæ dexteræ? Heſych.* Δεξιαί, αἱ γινόμεναι κατὰ συνθήκας ἐπαφαὶ τῶν δεξιῶν χειρῶν εἰς σύμβολον τοῦ βέβαια εἶναι, καὶ τὰ συντεθέντα. *i. dexteræ, dicuntur, quæ fiunt in conuentionibus, & pactionibus dexterarum manuum coniunctiones, ad declarandum ſtabilia fore & eſſe quæ conuenerunt. Diod Siculus lib. 16. in med.* καὶ τὴν δεξιὰν ἔδωκε τῷ Θετταλίωνι. ἔστι δὲ ἡ πίστις αὕτη βεβαιοτάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις. *i. & dextram dedit Theſſalioni. eſt autem hæc fides firmiſsima apud Perſas. Virgil. lib I. Æn. cur dextræ iūgere dextram Non datur? idem lib. 3. Iungimus hoſpitio dextras, & tecta ſubimus. Hom. Iliad. ω.* Ὣς ἄρα φωνήσας ἐπὶ καρπῷ χεῖρα γέροντος Ἔλλαβε δεξιτερήν, μή πως δείσει' ἐνὶ θυμῷ. *i. Sic fatus Priami dextram, ne forte timeret, Prendit, & hoc dubiam firmauit pignore mentem. Ad quem locum tamen notat Euſtathius non in vola manus, ſed in iunctura fuiſſe apud heroas illos fidei ſedem. ſic & idem Probus infrà in Datame. ſi ei rex promitteret fore, vt, quodcumque vellet, liceret impune facere, fidémque de ea re more Perſarum dediſſet.*

91. *expoſceretur) depoſceretur ad ſupplicium. ſic enim Cæſar loquitur. ſic Diod. Siculus,* ἐξῄτουν αὐτὸν πρὸς τιμωρίαν: *id eſt depoſcebant eum ad ſupplicium.*

92. *ſupplicem non prodidit) ſic Thucydides lib. I.* καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ τοῖς τε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐλθοῦσι, καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσι. *i. & non multo pòſt Lacedæmoniis & Athenienſibus, cùm veniſſent, multáque dixiſſent, vt Admetus Themiſtoclem ſibi dederet, non tradidit.*

93. *monuítque vt conſ.) Cùm ſupplicē prodere nollet, dedecúſque, quod ſubiturus eſſet, ſi fidem falleret, vereretur: & cùm altera ex parte Lacedæmonios, ne ſibi bellum inferrent, niſi Themiſtoclem eis traderet, metueret, ſuaſit Themiſtocli, vt clam aufugeret, eique magnam vim auri dedit, fugæ viaticum. Hæc fere ex Diod. Siculo.*

94. *Itaque Pydnam) ſic fere Thucydides. Eſt autem Pydna vrbs Macedoniæ.*

95. *vbi tum Athen.) ſic fere Thucyd. Naxus porrò inſula eſt. vna ex Cycladib.*

96. *domino nauis)* ναυκλήρῳ.

97. *multa pollicens) addit Thucydides, immò priore loco ponit.* καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτὸν, ἐρεῖν, ὅτι χρήμασι πεισθεὶς ἄγει αὐτόν. *i. & niſi ipſum ſeruabit, minatus eſt ei ſe dicturum Athenienſibus eum pecunia adductum eſſe, vt ſe veheret. Hac de re apud Diodorum nullum verbum. Polyænus verò refert lib. I. Strategem.*

98. *in ſalo nauem tenuit) Thucyd. eod. libro.* καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου. *in ſalo, i. in alto mari, vndarum, & fluctuum pleno, miniméque*

à ventis tuto. Cicero accuſ. lib. 4. *Iam ſeſe in terrã è naui eiecerat; quadriremémque in ſalo fluctuantem reliquerat.* Idem pro Cæcinna, *Vt ſi qui ex alto, cùm ad patriam acceßiſſet, tempeſtate ſubitò reiectus optaret, vt vnde eſſet deiectus, eò reſtitueret: hoc, opinor, optaret, vt, à quo loco depulſus eſſet, in eum ſe fortuna reſtitueret, non in ſalum, ſed in ipſam vrbem, quam petebat,*

99. *neque quemquam ex ea exire)* quod ei præceperat Themiſtocles, vt narrat Thucydides his verbis, τὴν δ' ἀσφάλειαν εἶναι, μηδένα ἐκβῆναι ἐκ τῆς νεὼς μέχρι πλοῦ γένηται. i. *hanc autem eſſe viam vitandi periculi, ſi nemo ex naui exeat donec ventus ſit ſecundus.* Sed alij tradunt Themiſtoclem domino nauis minatum eſſe ſe dicturum Athenienſibus, eum corruptum à ſe eſſe vt ſe veheret, in quibus eſt Thucydides, vt ſuprà diximus, refert & hoc Polyænus lib. I. Strategem.

100. *Inde Epheſum)* Thucyd. ὕστερον ἀφικνεῖται εἰς Ἔφεσον. Diodorus autem multo aliter eod. libro.

101. *exponit)* eleganter, & ex bene Latinè loquentium conſuetudine. Horat. ſat. I. lib. I. *quarta vix demum exponimur hora.* Cæſar lib. 3. de bello ciuili, *quibus regionibus exercitum expoſuiſſet.*

102. *pleroſque)* Ephorum, Dinonem, Clitarchum, quod & refert Plutarchus.

103. *Artaxerxem)* Xerxis filium, qui μακρόχειρ cognomento dictus eſt. Plutarch. ἀποφθ. βασιλ.

104. *Themiſtocles veni ad te)* Iuuabit hæc conferre cum Thucydidis verbis, ſi quis Græcis litteris delectatur. ſunt enim hæc Probi, ſeu Nepotis, ex Thucydide propemodum ad verbum expreſſa.

105. *certiorem feci id agi, vt pons)* hac de re ſuprà ſatis multa notauimus. Sed paullo antè quidam libri habent, *reuerti nollet.*

106. *ad te confugi)* Thucyd. πάρειμι, *adſum.* fortaſſe legendum, *confugio.*

107. *exagitatus à cuncta Gr.)* διωκόμενος διὰ τὴν σὴν φιλίαν. id eſt *qui exagitor propter tuam amicitiam.*

108. *tuam petens amicit.)* hoc addidit de ſuo Probus. non enim credibile eſt illa Græca, διὰ τὴν σὴν φιλ. Latinè reddidiſſe, *tuam petens amicit.*

109. *quàm fortem)* quid intereſt inter fortem, & bonum? videtur enim & qui fortis eſt, bonus eſſe, & qui bonus eſt, fortis. itaque putabam legendũ eſſe, *quàm acrem inimicum.*

110. *de quibus tecum loqui volo)* περὶ ὧν ἥκω. Thucydides legendus, Plutarchus in Themiſtocle, & apophth. reg. & ducum, quo loco ſimiliter illud profert de tela contracta & explicata, in qua varia animalia ſunt acu depicta: cui orationem ſimilem eſſe dicebat.

111. *veniam dedit)* id eſt conceßit ei annum, vt hoc temporis ſpatio linguã & inſtituta Perſica diſceret. ſic loquitur infrà in Pauſania. *quòd ſi eam veniam ſibi dediſſet, &c.* Sic & M. Tull. ad Q. Fratrem lib. 3. *Cæſar tibi amãtiſſimè petenti veniam non dedit.* Idem lib. I. de oratore ad Q. Fratr. *Date nobis hanc veniam, vt ea, quæ ſentitis de omni genere dicendi, ſubtiliter perſequamini.* Non narrat hîc Probus, quanto in periculo Themiſtocles verſatus ſit, cùm à Mandane Darij filia, Xerxis ſorore, accuſatus eſt: quod expoſitum eſt à Diod. Siculo lib. XI.

112. *vt multo comm.*) Probabilius Thucydides, qui dicit, eum linguam Perſicam didiciſſe quoad fieri potuerit: & Plutarchus, qui dicit ἀποχρώντως ἐκμαθεῖν, i. vbi tantum quantum ſatis erat, didiciſſet, &c. Retulit hoc & Valerius Max. lib.8.cap.7.

113. *Hic cùm multa regi eſſet pollicitus*) Cicero lib.10. epiſt.ad Att. Themiſtocles non vidit, quid Xerxi polliceretur. &c.

114. *Magneſiæ*) Μαγνησία πόλις παρὰ Μαιάνδρῳ, Stephanus. id eſt Magneſia, vrbs apud Mæandrum fluuium.

115. *Namque hanc vrbem*) exempla Germ. habent, cum duab. aliis. mihi hoc totum, cum duab. al. ſuſpectum eſt.

116. *quæ panem pr.*) ſic Thucyd. Diod. Siculus, Plutarchus. Diodori verba aſcribam. Μαγνησίαν μὲν τὴν ἐπὶ τῷ Μαιάνδρῳ πλεῖστον σῖτον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων ἔχουσαν, εἰς ἄρτους· Μυοῦντα δὲ εἰς ὄψον, ἔχουσαν θάλατταν εὔιχθυν· Λάμψακον δὲ ἀμπελόφυτον, ἔχουσαν χώραν πολλὴν, εἰς οἶνον. i. Magneſiam ad Mæandrum ſitam, omnium, quæ in Aſia ſunt, vrbium frumenti feraciſsimam, in panes: Myuntem in opſoniũ, quæ mare habeat piſcoſum: Lampſacum in vinum, quæ in regione ſita eſt multis vitibus conſita. Plutarchus ex Neanthe & Phania addit Percotam, & Palæſcepſin in ſtragula & veſtitum: quos ſequitur Athenæus lib.I. Hunc morem Perſarũ in donando commemorat & M. Tull. lib.3. accuſ. Solere aiunt barbaros reges Perſarum ac Syrorum plureis vxores habere: his autem vxoribus ciuitates attribuere, hoc modo, Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crineis.

117. *ſepulcrum prope opp.*) quod commemorat Pauſanias Atticis in princip. καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους, &c. per Oppidum enim Athenæ ſignificantur.

118. *in quo eſt ſep.*) Nam eius oſſa Magneſia ſublata Athenas deportarunt eius propinqui, vt refert Pauſan. ibid.

119. *De cuius morte*) lege Plutarch. & Diod. Siculum, & M. Tull. Bruto, cuius verba aſcribam. Nam quem Thucydides, qui & Athenienſis erat, & ſummo loco natus, ſummúſque vir, & paullo ætate poſterior, tantùm mortuum ſcripſit, & in Attica clam humatum: addidit fuiſſe ſuſpicionem veneno ſibi conciuiſſe mortem. hunc iſti aiunt, cùm taurum immolauiſſet, excepiſſe ſanguinem patera, & eo epoto mortuum concidiſſe.

120. *morbo mortuum*) Thucyd. νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον.

121. *neque negat f. fam.*) hæc fere ſunt ex Thucydide expreſſa.

122. *venenum*) ſanguinem taurinum. in qua ſententia videtur & Ariſtophanes fuiſſe. ſic enim ille in Equitib. βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν. ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος. propterea autem venenum eſt taurinus ſanguis, quia, vt tradit Plinius lib. XI. cap. 38. celerrimè coit, atque dureſcit.

123. *quoniam legib. non conced.*) leges enim vetabant, eius, qui vel ſacra legiſſet, vel patriam prodidiſſet, oſſa in Attica ſepeliri: idque refert & Xenophon lib. I. ἑλλην. ſub extr. his verbis, τοῦτο δὲ εἰ βούλεσθε, κατὰ τὸν νόμον κρίνατε, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις, καὶ προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδῷ, ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κατακριθέντα ἐν δι-

τηρίῳ, ἂν καταγνωσθῇ, μὴ ταφῆναι ἐν τῇ ἀττικῇ. τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ δημόσια εἶναι. i. hoc autem, ſi vultis, ô Athenienſes, lege iudicatote, quæ in ſacrilegos, & proditores lata eſt, ſi quis aut ciuitatẽ prodiderit, aut rerum ſacrarum furtũ commiſerit, vt is iudicio damnatus, ſi ſententia in eum lata fuerit, ne in Attica ſepeliatur, pecunia autem eius publicetur,

ARISTIDES.

ARiſtides[1] Lyſimachi filius Athenienſis, æqualis ferè fuit[2] Themiſtocli. itaque cum eo de[3] principatu contendit. namque[4] obtrectarunt inter ſe. In his autem cognitum eſt, quanto[5] antiſtaret eloquentia innocentiæ.[6] quamquam enim adeò excellebat Ariſtides[7] abſtinentia, vt vnus poſt [8] hominum memoriã, quod quidem nos audierimus,[9] cognomine iuſtus ſit appellatus, tamen à Themiſtocle[10] collabefactus teſtula[11] illa exſulio decem annorum multatus eſt. Qui quidem cùm intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe, cedénsque[12] animaduerteret quendam ſcribentem, vt patria pelleretur, quæſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tanta pœna dignus duceretur. Cui ille reſpondit, ſe[13] ignorare Ariſtidem, ſed ſibi nõ placere, quòd cupide elaboraſſet, vt præter ceteros iuſtus appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non[14] pertulit. nam poſtquàm Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto ferè anno pòſt, quã erat expulſus,[15] plebiſcito in patriam reſtitutus eſt.[16] Interfuit autem pugnæ nauali apud[17] Salamina, quæ facta eſt prius, quàm pœna liberaretur. Idem prætor fuit Athenienſium apud[18] Platæeas in prœlio, quo[19] Mardonius fuſus, barbarorúmque exercitus eſt interfectus. Neque aliud eſt vllum huius in re militari illuſtre factum, quàm [20] huius imperij memoria. Iuſtitiæ verò, & æquitatis, & innocentiæ multa. In primis, quòd eius æquitate factum eſt,

cùm in communi claſſe eſſet Græciæ ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, vt ſumma imperij maritimi à Lacedæmoniis transferretur ad Athenienſeis. nanque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonij, tum autem &[21] intemperantia Pauſaniæ, & iuſtitia[22] factum eſt Ariſtidis, vt omnes ferè ciuitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent, & aduerſus barbaros hos duces deligerent ſibi, quo facilius repellerent, ſi fortè bellum[23] renouare conarentur. Ad claſſeis ædificandas, exercitúsque comparandos quantum[24] pecuniæ quæque ciuitas daret, Ariſtides delectus eſt, qui conſtitueret. eius arbitrio quadringenta & ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata. id enim[25] commune ærarium eſſe voluerunt. Quæ omnis pecunia poſtero tempore Athenas tranſlata eſt. Hic qua fuerit abſtinentia, nullum[26] eſt certius indicium, quàm quòd, cùm tantis rebus præfuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, vt[27] qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum eſt, vt filiæ eius publicè alerentur, & de[28] communi ærario dotibus datis collocarentur. Deceßit autem ferè poſt annum quartum, quàm Themiſtocles Athenis erat expulſus.

ARISTIDES.

ARiſtides) etiam huius vitam ſcripſit Plutarchus.

2. Themiſtocli) Themiſtocli poteſt ſic accipi, vt ſit generandi caſus, pro Themiſtoclis, poteſt & eſſe dandi caſus.

3. de princip. contendit) fuiſſe contentionem inter Ariſtidem & Themiſtoclem etiam à pueris, refert Plutarchus in Ariſtide: neque tacuit Herodotus in Vrania. ibi. ςὰς ὦν οὗτος ἐπὶ τὸ συνέδριον, ἐξεκαλέετο Θεμιςοκλῆα ἐόντα μὲν ἑωυτῷ οὐ φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιςα, &c. id eſt, hic vir ſtans in conſilio, Themiſtoclem euocabat, qui erat ipſi non amicus, immò verò inimiciſsimus. Et iterum Plutarch. in ἀποφθεγμ. βασιλ. καὶ ςρατ. indicat, ibi, ἐχθρὸς δ' ὢν Θεμιςοκλέους, &c. id eſt Cùm autem eſſet Themiſtoclis inimicus.

4. obtrectarunt inter ſe) ἐζηλοτύπουν. M. Tull. Tuſc. quæſt. lib. IIII. Obtrectatio

eſt ea, quam intelligi zelotypiam volo. Idem alibi, illud ipſum æmulari & obtre-ctare, non eſſe inutile.

5. *antiſtaret) id eſt præſtaret. Vtitur eod. verbo & Catullus ad Verannium. Veranni omnibus è meis amicis Antiſtans mihi millibus trecentis, &c. ſic enim reſtituerat paullo antequàm decederet è vita, Adr. Turneb. M. Tull. de Inuent. lib. 2. Etenim quodam tempore Crotoniatæ multùm omnibus, corporum virib. & dignitatibus antiſteterunt, &c. ſic enim legendum potius, quàm anteſteterunt, quãuis ſecutus codices vulgat. ita ediderim.*

7. *Quamquam enim) immò propter hanc ipſam, & ſolam cauſam è patria pulſus eſt, vt continuò cognoſcemus.*

6. *abſtinentia) id eſt integritate, eá que virtute, quæ in eo conſiſtit, vt nulli fiat iniuria, nullique res ſua auferatur.*

8. *poſt hominum memoriam) notauimus hoc genus loquendi ſuprà in Themiſt.*

9. *cognomine iuſtus ſit appell.)* Herod. in Vrania, eo, quem paullo antè protuli, loco. τὸν ἐγὼ νενόμικα πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνῃσι, καὶ δικαιότατον. *Æſchines oratione* κατὰ Κτησιφ. *& item* περὶ παραπρεσβ. *vbi ſic ille,* ὡς ὁ Ἀριστείδης ὁ τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος *&c.* Cicero *pro.* Sextio, *& Tuſc.* V. *Ariſtides nónne ob eam cauſam expulſus eſt patria, quòd præter modum iuſtus eſſet?* Plutarch. *in Ariſtide, &* Diod. Siculus *lib.* XI. καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης δίκαιος ἐπωνομάσθη: *id eſt propter excellentem iuſtitiam cognomine iuſtus dictus eſt.*

10. *collabefactus) perculſus, euerſus.*

11. *teſtula illa)* Herod. Vrania, ἐξωστρακισμένος ὑπὸ τοῦ δήμου. *de oſtraciſmo ſuprà ſatis multa diximus in* Themiſtocle.

12. *cedénſque animaduert.) hæc refert &* Plutarchus *in* Ariſtide, *& apophthegm. regum & ducum. ſed paullo aliter. ait enim hunc non nominatum, ſiue ruſticum, ſiue vrbanum, fuiſſe litterarum omnium & ſcribendi imperitum, ſeu* ἀγράμματον. *Itaque eum ad* Ariſtidẽ *ſibi ignotũ acceſſiſſe cum teſtula, rogaſſéque vt in ea* Ariſtidis *nomen inſcriberet.* Ariſtidem *autem cùm ab eo quæſiſſet, eſſétne ei notus* Ariſtides, *ille autem reſpondiſſet, ſibi quidem ignotum eſſe, ſed ſibi appellationem, ſeu cognomentum* Iuſti *diſplicere, tacitum eius rogatu nomen ſuum in caput ſuum ſcripſiſſe. cedens, autem habent exempla* Germanica, *& alia præterea: alia, ſedens: quod minus probo.*

13. *ignorare) non nouiſſe ſic* Terent. Heautontim. *Et me ignoras* Cteſipho?

14. *non pertulit) decennium íntegrum patria non caruit.*

15. *plebiſcito)* κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου.

16. *interfuit autem pugnæ) quod ex* Herodoto *intelligere licet in* Vrania, *lòco, quem ſuprà commemoraui. & paullo infrà, vbi narrat ille præclarum & memorabile eius facinus.*

17. *apud* Salamina) Fortaſſe *legẽdum apud* Salaminam, *aut apud* Salaminem.

18. Platæeas) *Vrbem* Bœotiæ.

19. *Quo* Mardonius *fuſus) quem reliquit in* Græcia Xerxes *poſt cladem* Salaminiam: *de cuius morte, & pugna* Platæenſi Herodotus *in* Calliope. *fuit autem.*

in ea pugna lapide percuſſus, vt refert Plutarch. in Ariſtide.

20. *quàm huius imper. m.) victoria tamen Platæenſis tributa eſt Pauſaniæ Lacedæmoniorum duci, vt infrà cognoſcemus in Pauſania. quin Herodotus in Calliope, vbi hæc pugna, victoriáque Græcorum narratur, nullam Ariſtidis mentionem facit, nuſquam eum appellat: Pauſaniæ nomen contrà milies commemorat.*

21. *intemperantia) impotentia, ſæuitia, ſuperbia, iniuſtitia.*

22. *& iuſtitia fact. eſt Ariſt.) narrat hoc Diod. Siculus lib. XI. pag. 265. ibi.* Ἀριστείδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος τῷ καιρῷ χρώμενος, ἐμφανῶς ἐν ταῖς κοινολογίαις ἀνελάμβανε τὰς πόλεις, καὶ διὰ τῆς ὁμιλίας προσαγόμενος, ἰδίας ἐποίει τοῖς Ἀθηναίοις. *id eſt Ariſtides Athenienſis, occaſione oblata vtens apertè in conſiliis & colloquiis communibus ciuitates alienatas recuperabat & recōciliabat, & oratione alliciens Athenienſibus adiunxit. Sic & Plutarch. in Ariſtide, ibi.* ἐπεὶ δὲ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς μετὰ Κίμωνος ἐπὶ τὸν πόλεμον ἑώρα τόν τε Παυσανίαν, καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τῶν Σπαρτιατῶν ἐπαχθεῖς καὶ χαλεποὺς τοῖς συμμάχοις ὄντας, αὐτός τε πρᾴως καὶ φιλανθρώπως ὁμιλῶν, *&c. Poſteaquam autem Ariſtides prætor cum Cimone ad bellum miſſus, vidit, Pauſaniam, & alios Spartiatarum præfectos, graueis ac ſæuos eſſe in ſocios, ipſe leniter & humanè cum eis congrediens & colloquens, & Cimonem commodum, & communem, & facilem erga eos in expeditionibus, & caſtris reddens, occultè & furtim Lacedæmoniis ademit principatum non armis, non nauibus, non equis, ſed æquitate, & facilitate, & ciuili quadam ſcientia. Tangit hoc idem Thucyd. lib. I. quamquam Ariſtidem non commemorat.*

23. *bellum renouare) ſic loquitur Cæſar lib. de bello Gall.*

24. *quantum pecuniæ quæque ciuit. d.)* συντάξεις *appellarunt Athenienſes nomine ſpecioſo, & leni, quia nomen* φόρος *moleſtè ferebant Græci, inquit Harpocratio. Iſocrates* περὶ εἰρήνης. ἡμεῖς γὰρ οἰόμεθα μὲν, ἢν τὴν θάλατταν πλέωμεν πολλαῖς τριήρεσι, καὶ βιαζώμεθα τὰς πόλεις συντάξεις διδόναι, *&c. i. Nos enim putamus ſi mare nauigemus multis triremibus, ciuitates per vim cogamus tributa nobis penſitare, &c. appellabant tamen &* φόρους ἀπὸ τοῦ φέρειν. *Æſchin.* περὶ παραπρεσβ. ὡς ὢν Ἀριστείδης, ὁ τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *i. quaſi ſit Ariſtides, qui Græcis vectigalia deſcripſit, is, qui iuſtus cognomento dicebatur. Diod. Siculus lib. XI.* ταχθεὶς δ' ἐπὶ τὴν διάταξιν τῶν φόρων, οὕτως ἀκριβῶς καὶ δικαίως τὸν διαμερισμὸν ἐποίησεν, ὥστε πάσας τὰς πόλεις εὐδοκῆσαι *i. præpoſitus autem tributorum deſcriptioni, ita accuratè & iuſtè diſtributionem ac deſcriptionem fecit, vt omnes ciuitates comprobarint. Itaque cùm videretur vnum quiddam ex iis rebus, quæ fieri poſſe non videbantur, perfeciſſe, maximam iuſtitiæ nomine gloriam conſecutus eſt.*

25. *id enim commune) Thucyd. lib. I.* ταμιεῖον Δῆλος ἦν αὐτοῖς καὶ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίγνοντο *id eſt ærarium eis erat Delus: & conuentus in eo templo fiebant, ſeu habebantur. Solebant autem veteres in fanis pecunias ſuas priuatas, & publicas deponere. ſic infrà in Annibale. Has Gortyniis præſentibus deponit in templo Dianæ. M. Tull lib. 2 de legib. Alexāder in Cilicia depoſuiſſe apud Solem in delubro pecuniam dicitur: & Athenienſis Cliſthenes Iunoni Samiæ ciuis egregius, cùm rebus timeret ſuis, filiarū dotes credidit. Plautus Bacchidib. Nos apud Theotimum*

timum

tlmum omne aurum deponimus, Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ. Ibidem paullo pòſt. Quin ipſa in æde Dianæ conditum eſt ibi.

26. *nullum eſt cert. indicium) ſic Plutarchus* ἀποφθ. βασιλ. τάξας δὲ τοὺς φόρους τοῖς ἕλλησι, τοσούτῳ πενέστερος ἐπανῆλθεν, ὅσον εἰς τὴν ἀποδημίαν ἀνήλωσεν. *i. Cùm autem tributa Græcis deſcripſiſſet, quantum quæque ciuitas penderet, tanto pauperior rediit, quantum in peregrinationem inſumſit.*

27. *vt, qui efferretur) id eſt, vt vnde efferretur. vix rel. vel ex quo efferr. ſic fere loquuntur Plautus & Terentius. Efferre autem vſitatè, pro mortuum domo ad ſepulturam exportare. ſic Terent. Andria. Effertur: imus.* ἐκφέρειν *dicunt & Græci, ex quo* ἐκφορά. *Iam verò etiam Ariſtophanes in Pluto ſummam paupertatem declarare volens, ſic loquitur,* Ὡς μακαρίτην, ὦ Δάματερ, τὸν βίον αὐτοῦ κατέλεξας, εἰ φεισάμενος, καὶ μοχθήσας, καταλείψει μηδὲ ταφῆναι. *i. Quàm beatã, bone deus, vitam eius prædicaſti, Si, cùm parſerit, & ærumnosè vixerit, ne vnde ſepeliatur quidem relinquet.*

28. *& de comm. ærario dot. d) ſic & Æſchines oratione* κατὰ Κτησιφῶντος *in extr.* Ἀριστείδην δὲ τὸν τοὺς φόρους τάξαντα τοῖς ἕλλησιν, οὗ τελευτήσαντος τὰς θυγατέρας ἐξέδωκεν ὁ δῆμος, *&c. i. Ariſtidem autẽ, qui tributa Græcis deſcripſit, quo mortuo populus eius filias dotibus datis collocauit, &c. Plutarch. in Ariſtid.* καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ἱστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι, δημοσίᾳ τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης, καὶ προῖκα τρισχιλίας δραχμὰς ἑκατέρᾳ ψηφισαμένης. *&c. i. & eius quidem filias narrant ex Prytanéo ſponſis eſſe in matrimonium collocatas, ciuitate publicè nuptias ſpondente, & in dotem ter mille drachmas vtrique decernente, &c.*

PAVSANIAS.

PAuſanias[1] Lacedæmonius, magnus[2] homo, ſed[3] varius in omni genere vitæ fuit. nã vt virtutibus eluxit: ſic[4] vitiis eſt obrutus. Huius illuſtriſſimum eſt prœlium apud[5] Platæas. nanque illo duce[6] Mardonius[7] ſatrapes regius, natione Medus, regis[8] gener, in primis omnium Perſarũ &[9] manu fortis, &[10] conſilij plenus, cum[11] ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitũ, haud ita[12] magna manu Græcia fugatus eſt: eóque ipſe dux cécidit[13] prœlio. Qua victoria elatus plurima miſcere[14] cœpit, & maiora concupiſcere. Sed primùm in eo eſt reprehenſus, quòd[15] cùm ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto,[16] in quo erat hæc ſententia, ſuo ductu barbaros apud Platæas eſſe deletos,[17] eiúſque victoriæ ergò,

Apollini donum dediſſe: hos verſus Lacedæmonij[18] *exſculpſerunt, neque aliud*[19] *ſcripſerunt, quàm nomina earum ciuitatum, quarum auxilio Perſæ erant victi. Poſt*[20] *id prælium, eundem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum, atque Helleſpontum miſerunt, vt ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re vſus elatius:* [21] *ſe gerere cœpit, maioréſque appetere res. Nam*[22] *cùm Byzantio expugnato cepiſſet*[23] *complureis Perſarum nobileis, atque in his nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinclis publicis effugiſſe, & cum his Gongylum* [24] *Eretrienſem, qui litteras regi redderet, in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides*[25] *memorię prodidit. Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantij ceperat, poſtquàm propinquos tuos cognouit, tibi muneri miſit, ſéque tecum affinitate coniungi cupit. quare, ſi tibi videtur, des*[26] *ei filiam tuam nuptũ. Id*[27] *ſi feceris, & Spartam, & ceteram Græciam ſub tuam*[28] *poteſtatem ſe adiuuante redacturum pollicetur. Horum*[29] *igitur ſiquid geri volueris, certum*[30] *hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur. Rex tot hominum ſalute tam ſibi neceſſariorum magnopere gauiſus, confeſtim cum epiſtola* [31] *Artabazum ad Pauſaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit, ne*[32] *cui rei parcat ad ea perficiẽda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius*[33] *rei à ſe repulſam laturum. Huius Pauſanias volũtate cognita alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem*[34] *cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum*[35] *reuocatus, accuſatus capitis, abſoluitur: multatur tamen pecunia. quam ob cauſam ad claſſem remiſſus non eſt. At ille poſt non multo ſua ſponte ad exercitum rediit, & ibi non*[36] *callida, ſed dementi ratione, cogitata patefecit. Non*[37] *enim mores patrios ſolùm, ſed etiam cultum, veſtitúmque muta-*

nit. Apparatu regio vtebatur,[38] veſte Medica: ſatellites Medi & Aegyptij ſequebantur: epulabatur more Perſarum luxurioſius, quàm, qui aderant, perpeti poſſent:[39] aditum petentibus conueniendi non dabat:[40] ſuperbè reſpondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Colonas, qui locus in agro Troade eſt, ſe contulerat. ibi conſilia cùm patriæ, tum ſibi inimica capiebat. Id poſtquàm Lacedæmonij reſciuerunt, legatos[41] ad eum cum[42] ſcytala miſerunt: in qua more illorum erat ſcriptum, niſi domum reuerteretur, ſe capitis eum damnaturos. Hoc nuntio motus, ſperans ſe etiam pecunia & potentia inſtans periculum poſſe depellere, domum rediit. huc vt venit, ab[43] ephoris in vincla publica coniectus eſt. licet[44] enim legibus eorum cuiuis ephoro hoc facere regi. hinc tamen ſe expediuit: neque eo magis carebat [45] ſuſpicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere ſocietatem. Eſt genus quoddam hominum, quod[46] Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſeruorúmque munere fungitur. hos quoque[47] ſollicitare ſpe libertatis exiſtimabatur. ſed quòd harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui poſſet, non[48] putabant de tali, támque claro viro ſuſpicionibus oportere iudicari: ſed exſpectandum, dum ſe ipſa res aperiret. Interim[49] Argilius quidam, adoleſcentulus, quem puerum Pauſanias amore Venereo dilexerat, cùm epiſtolam ab eo ad ArtabaZum accepiſſet, eíque[50] in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptum, quòd[51] nemo eorum rediiſſet, qui ſuper tali cauſa eodem miſſi erant: vincula[52] epiſtolę laxauit, ſignóque detracto cognouit, ſi pertuliſſet, ſibi eſſe pereundum. Erant in eadem epiſtola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem, Pauſaniámque conuenerant. Has ille litteras ephoris tradidit.

Non eſt prætereunda grauitas Lacedæmoniorum hoc loco.[53] nam ne huius quidem indicio impulſi ſunt, vt Pauſaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putauerunt, quàm ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici, quid fieri vellent,[54] præceperunt. Fanum Neptuni eſt[55] Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eò ille index confûgit: in ara[56] conſedit. hanc iuxta[57] locum fecerunt ſub terra, ex quo poſſet audiri, ſi quis quid loqueretur cum Argilio. huc[58] ex ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias, vt audiuit Argilium confugiſſe in aram, perturbatus eò venit: quem cùm ſupplicem[59] dei videret in ara ſedentem, quærit cauſæ quid ſit tam repentini conſilij. huic ille, quid ex litteris comperiſſet, aperit. Tanto[60] magis Pauſanias perturbatus orare cœpit, ne enuntiaret, nec ſe meritum de illo optimè proderet. quòd ſi[61] eam veniam ſibi dediſſet, tantíſque implicitum rebus ſubleuaſſet, magno[62] eſſe ei præmio futurum. His rebus ephori cognitis, ſatius[63] putauerunt in vrbe eum comprehendi. quò cum eſſent profecti, & Pauſanias placato Argilio (vt putabat) Lacedæmonem reuerteretur, in itinere, cum iam in eo eſſet, vt comprehenderetur, è[64] vultu cuiuſdam ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. Itaque paucis antè gradibus, quàm qui ſequebantur, in ædem Mineruæ, quæ[65] Chalciœcus vocatur, confûgit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim ephori[66] valuas eius ædis obſtruxerunt, tectúmque ſunt demoliti, quo facilius ſub dio interiret. Dicitur[67] eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe, eámque iam[68] magno natu, poſtquàm de[69] ſcelere filij comperit, in [70] primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attuliſſe. Sic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculauit. Hic cùm[71] ſemianimis de templo elatus eſſet,

[72] confeſtim animam efflauit. Cuius mortui corpus cùm[73] eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quò hi, qui ad ſupplicium eſſent dati, diſplicuit pluribus: &[74] procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde poſterius dei Delphici[75] reſponſo erutus, atque in eo loco ſepultus, vbi vitam finierat.

PAVSANIAS.

PAuſanias) Pauſanias Cleombroti filius. Herod. Calliope. Thucyd. lib. I.

2. magnus homo) ſic & Cicero lib. 2. epiſt. ad Att. epiſt. 2. O magnum hominem, & vnde multo plura didiceris, quàm de Procillio. Vſitatius tamen, magnus vir.

3. ſed varius) ſignificanter & proprie dictum. Sic Cicero de Catilina in oratione pro Cœlio. Hac ille tam varia, multiplicique natura cùm omneis omnibus ex terris homines improbos, audaceíſque collegerat, tum &c. mendosè autem habent alij codices, vanus.

4. ſic vitiis eſt obr.) Itaque vituperat eum acerrimè Diod. Siculus lib. XI. pag. 266. ibi. οὐκ ἐάσομεν τὴν Παυσανίου κακίαν, καὶ προδοσίαν ἀκατηγόρητον, &c. id eſt non relinquemus Pauſaniæ improbitatem, & proditionem ab accuſatione intactam.

5. apud Platæas, Itaque crebrò eum commemorat Herod. Calliope. vide ſuprà in Ariſtide.

6. Mardonius) de quo ſuprà in Ariſtide.

7. Satrapes) præfectus, vox eſt Perſica. Vtitur ea & Terent. Heautontim. Satrapes ſi ſiet Amator numquam ſufferre eius ſumtus queat. Iſocr. πανηγυρ. ὑβρίζουσι οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν εἰς τὴν θάλατταν, οὓς καλοῦσι σατράπας, &c. Iterum Probus infrà ibid. & ſæpe alibi.

8. regis gener, immo vir ſororis. erat enim Mardonij vxor, Darij filia, Xerxis ſoror. Herod. lib. VI.

9. manu fortis) ſic idem Probus de Datamis patre, in princip. pater eius Comiſſares. quòd & manu fortis, & bello ſtrenuus, &c. Idem in Timoleonte bis. ſemel de Artaxerxe Longimano: & eadem pag. iterum. de Dionyſio maiore. nam & manu fortis, & belli peritus fuit.

10. conſilij plenus) licet tamen intelligere ex Herod. in Calliope, in Mardonio plus fuiſſe audaciæ, quàm conſilij, aut prudentiæ, vel ex eo loco, vbi narrat Herodotus, Perſam quendam vnà cum Therſandro Orchomenio in eodem lecto accumbentem, cùm ei voluiſſet ſententiæ ſuæ monumentum relinquere, dixiſſe ei, ex quinquaginta Perſarum principibus, qui vnà cenarent, & ex toto exercitu Perſarum, quem ad Aſopum fluu. reliquiſſent, paucos ſuperfuturos. Qua re audita Therſandrum admiratum dixiſſe, Ergo hæc Mardonio, & ceteris Perſarum ducibus dicere opus eſt. illum autem ſic reſpondiſſe, ξεῖνε ὅ,τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ.

θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς· ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἑπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. ἐχθίστη δὲ ὀδύνη ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν. i. hoſpes, quod diuinitus futurum eſt, nulla ratione homo auertere pôteſt. Nam neque iis, qui certa & fida loquuntur, quiſquam parêre, aut fidem habere vult. Atque hæc cùm multi ex Perſis probè ſciamus, ſequimur tamen, quaſi à neceſſitate vincti. Omnium autem moleſtiarum, quæ ſunt apud homines, hæc grauiſſima eſt, multa intelligentem, nihil auctoritate valere, nulliúſque rei compotem eſſe.

11. cum ducentis) Herodotus narrat in Calliope, in Mardonij exercitu triginta fuiſſe barbarorum myriadas: Græcorum ſociorum quinque. At Diod. Siculus lib. XI longe plureis fuiſſe refert. nempe barbarorum quinquaginta myriadas.

12. haud ita magna manu) XI myriadibus vt vult Herod. eod. lib. i. centū decem hominum millibus. vt Dioxorus, X. myriad. id eſt centum hominum millibus.

13. cécidit) lapide ictus, vt ſuprà diximus in Ariſtid.

14. miſcere) moliri & turbare.

15. quòd cùm ex præda) Herod. hunc tripodem commemorat lib. IX.

16. in quo erat hæc ſententia) Tale fuit elegéum, ſeu epigramma, vt eſt apud Thucyd. lib. I. Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

17. eiúſque vict. ergò) id eſt & ob eam victoriam. ergô hîc productum eſt, vt docet Feſtus: & ſignificat χάριν, gratia.

18. exſculpſerunt) id eſt deleuerunt. videtur legendum potius exſcalpſerunt, quod & alius item venit in mentem. Thucyd. lib. I. ἐξεκόλαψαν.

19. neque al. ſcripſ quàm n. ear.) Thucyd. καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις, ὅσαι ξυγκαθελοῦσαι τὸν βάρβαρον, ἔστησαν τὸ ἀνάθημα: id eſt & earum ciuitatum nomina inſcripſerunt, quæ cùm ad Barbarum fugandum adiuuiſſent, donum poſuerant.

20. Poſt id prælium eund. Pauſ.) ſic Diod. Siculus lib. XI. pag. 264. ibi. Λακεδαιμόνιοι δὲ Παυσανίαν τὸν ἐν Πλαταιαῖς στρατηγήσαντα κατέστησαν ναύαρχον, προστάξαντες ἐλευθεροῦν τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, ὅσαι βαρβαρικαῖς φυλακαῖς διέμενον ἔτι φρουρούμεναι. i. Lacedæmonij autem Pauſaniæ, qui ad Plateas præfuit exercitui, mandauerunt, vt vrbeis Græciæ, quæcumque barbarorum præſidiis adhuc deuinctæ eſſent, liberaret. Profectus eſt vnà cum eo & Ariſtides, triginta triremibus à populo acceptis, vt refert eod. loco Diod.

21. elatius ſe ger.) Thucyd ἦρτο.

22. Nam cum Byz.) hæc omnia ex Thucyd.

23. complur. Perſ. nob.) Thucyd. εἶχον δὲ Μῆδοι αὐτὸ, καὶ βασιλέως προσήκοντές τινες καὶ ξυγγενεῖς, οἳ ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ. i tenebant autem Byzantium Medi, & quidam regis propinqui & conſanguinei, qui in ea vrbe capti ſunt.

24. Gongylum Eretrienſem) ſic legendum, non vt alij cod. habent, Cretenſem. nam & Thucyd. & Diod. Siculus libris indicatis, & commemoratis, Eretriēſem dicunt: ad quos accedat Xenophon lib. 3. ἑλλην. non longè à princip. ibi. δῶρον δὲ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλῳ, ὅτι μόνος Ἐρετριέων μηδίσας ἔφυγε. i. donatæ autem fuerant hæ vrbes Gongylo, quia ſolus ex Eretrienſibus, rebus Me-

dorum fauiſſet, eóque nomine exſularet.

25. Thucyd.memor. prod.) iuuabit cum Thucydide lib.I.Probum cōparare.

26. des ei fil t.n.)ſic loquitur in Dione: Areten Dionis vxorem aliĳ nuptum dedit. ſic Terent.Andr.Datúrne illi hodie nuptum Pamphilo?

27. Id ſi feceris) aliquanto vberius, & licentius Probus noſter hîc Thucydidem interpretatus eſt.

28. ſub tuam poteſtatem) ὑποχείριον ποιῆσαι.Thucyd eod.lib.

29. Horum igitur ſiq.)Thucyd.εἴ τι οὖν σε τούτων ἀρέσκει.i.ſi quid igitur horum tibi placet.

30. certum hom.) ἄνδρα πιστὸν,Thucyd.

31. Artabazum) Pharnaci fil.Thucyd eod.lib.Herod lib.IX.

32. ne cui rei parc.) hæc Thucyd.plurib. verbis,quæ Probus in pauca contulit.

33. nullius rei repulſ.) nihil non à ſe impetraturum.

34. in ſuſpicionem cécidit)accuſatus eſt à Peloponneſiis. Diod.Siculus lib.XI. Sic autem locutus eſt & Cicero.or. pro Milone,ibi,multi autem hæc timentes in ſuſpicionem caderent.& Philipp. XI. quia in eandem cadere ſuſpicionem collega,vir clariſſimus,non poteſt.

35. domum reuocatus)Thucyd.lib.eod. Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν αὐτόν:id eſt Lacedæmoniĳ eum reuocarunt.

36. & ibi non callida,ſed d.r cogitata p)ſic reſtitui ex Thucyd.pro quo vulgati codices habebant mendosè,cognita pat. ſic autem ille, δι' ἔργων βραχέων προὐδήλου,ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἔπειτα ἔμελλε πράξειν i.ſed factis paruis declarabat,ac præ ſe ferebat quas res poſtea maioris momēti agere cogitaret. Quidam legi præterea hîc volunt,calida,id eſt præcipiti,feruida,inconſiderata . à quibus diſſentio.nam idem fere diceret.

37. Non enim mores patr.)hæc breuiter Thucyd.quæ Probus copiosè perſequitur.Herodotus tamen lib.IX narrat, Pauſaniam apparatum & luxum Perſicum irriſiſſe potius,quàm æmulatum eſſe.

38. veſte Medica)id eſt Perſica.Athen lib.12. Παυσανίας ὁ τῆς Σπαρτιατῶν βασιλεὺς καταθέμενος τὸν πάτριον τρίβωνα, τὴν Περσικὴν ἐνεδύετο στολήν. id eſt Pauſanias rex Lacedæmoniorum, poſito panno patrio, amictum Perſicum induit. Sed quòd Xenophon in Cyri pæd.lib.I. Perſarum victum,cultúmque,tenuem & frugalem fuiſſe narrat:id fuit antequàm Medi à Perſis ſubacti eſſent . poſtquàm verò vnū Medorum & Perſarum fuit imperium , luxuriam Medorum Perſæ arripuerunt. Itaque apud ſcriptores Latinos ſæpe Medi pro Perſis ponuntur, quia vnius imperio parebāt.Horat.oda vltima lib.I.Perſicos odi,puer, apparatus. Idem eod.lib. óda.2.Neu ſinas Medos equitare inultos Te duce Cæſar.Catull.ad Hortal.Cùm Medi irrupere nouum mare,&c.

39. aditum petent.conu.)Thucyd.δυσπρόσοδόν τε αὑτὸν παρεῖχε:id eſt difficilem ſe aditu,ſeu ad adeundum præbebat.hanc Pauſaniæ ſuperbiam, inſolentiam, crudelitatem,ſæuitiam pulchrè deſcribit Plutarchus in Ariſtide.Quin cùm Ariſtides aliquando Pauſaniam monere & docere voluiſſet,tradit Plutarchus,eum vultu obducto,& contracta fronte,illi reſpōdiſſe,ſe nō eſſe vacuū,& audire noluiſſe.

40 *ſuperbè reſp.) ferociter reſpondebat. Cicero Philipp. de Antonio, ſuperba reſponſa. Horat. epiſt. I. lib. I. An qui fortunæ te reſponſare ſuperbè Liberum & erectum, &c. ſic enim legunt docti quidã, non ſuperbæ. obſerua autem hic ὁμοιοτέλευτα, dabat, reſpondebat, imperabat, nolebat.*

41. *legatos) Thucyd. κήρυκα i. nuntium.*

42. *cum ſcytala) quid eſſet ſcytala docet Plutarchus in Lyſandro. Thucyd. interpres, lib. I. Gellius lib. 17. cap. 9. ſic Plutarchus, vt quidẽ nos vertimus in quàm pauciſſima conferentes. Vbi nauarchũ, aut imperatorẽ miſerunt Ephori, ex duob. lignis teretib. æquali craſſitudine, & longitudine, alterum ipſi ſeruant, alterum dant ei, qui mittitur, atque hæc ligna ſcytalas vocant. Cùm igitur recõditum aliquid imperatori, aut præfecto ſignificare volũt, membranam, aut chartam, vt lorum, longum, & anguſtum redditam, ei ſcytalæ, quam domi habent, circumdant nullo interuallo relicto, ſed totius ligni libramẽto charta, ſeu membrana ita ſecta cooperto. quo facto, quod volunt in ea membrana ita ligno circumdata inſcribunt. eam detractam, ſine ligno ad imperatorem mittunt. ille autem acceptum lorum, quod nomine ligni, quod eam continet, ſcytala appellatur, legere aliter nõ poteſt, quia litteræ ſunt diuulſæ, niſi lignum, quod habet apud ſe, adhibuerit, & ei lorum, ſeu membranam circumdederit. tum enim litteræ ſuo loco, ſuóque ordine poſitæ cõmodè legi poſſunt. Thucydidis ſcholiaſtes ſic. ἔστι δὲ σκυτάλη, ξύλον στρογγύλον ἐξεσμένον, ἐπιμηκές. δύο δὲ παρὰ Λακεδαιμονίοις ὑπῆρχον σκυτάλαι, καὶ τὴν μὲν μίαν κατεῖχον οἱ ἔφοροι τῶν Λακεδαιμονίων· τὴν δὲ ἑτέραν τῷ ἐκπεμπομένῳ τῶν στρατηγῶν παρεῖχον. καὶ ὁπότε ἐβούλοντο ἐπιστεῖλαι αὐτῷ, φέροντες ἱμάντα λευκὸν περιεῖλον τὴν σκυτάλην, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱμάντος ἔγραφον, καὶ ἀνελίξαντες παρεῖχον τὸν ἱμάντα τῷ διαφέροντι. τοῦτο δὲ ἐποίουν ἵνα μὴ μάθωσιν οἱ ἀποφέροντες τὰ ἐν τῷ ἱμάντι γεγραμμένα. ὁ δὲ στρατηγὸς λαβὼν τὸν ἱμάντα, τῇ ἑαυτοῦ σκυτάλῃ περιείλησε, καὶ ἔγνωσκε τὴν τῶν γραμμάτων περιοχήν. i. Erat autem ſcytala lignum rotundum, raſum, oblongum. duæ autem erant Lacedæmoniis ſcytalæ: quarum alteram retinebant Ephori Lacedæmoniorũ: alteram ei prætori, qui mittebatur in prouinciam, dabant: & cùm ad eum ſcribere volebant, membranam candidam in lora diſſectam ſcytalæ circumplicabant: atque in mẽbrana ſcribebant, eámque reuolutam ac replicatam ei, qui perlaturus erat, dabãt. hoc autem faciebant, ne tabellarij quæ ſcripta eſſent, cognoſcerẽt. Prætor acceptũ lorum ſuæ ſcytalæ circumdabat, & litterarum ſententiam cognoſcebat. Conſentanea his ſunt ea, quæ refert Gellius lib. 17, cap. 9. vbi ſcytalas illas, ſurculos appellat tereteis, oblongulos, pari craſſamento, eiuſdem longitudinis. Iam quòd in quibuſdam libris ſcriptum eſt, lancea, in aliis, lana, errata puto eſſe ex annotationibus orta.*

43. *ab Ephoris) licebat enim Ephoris etiam regem in vincula coniicere, vt ait Thucyd. lib. I. ibi. ἔξεστ δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, nempe εἰς εἱρκτὴν ἐμβαλεῖν, quæ ſunt fere ad verbum à Probo ſic expreſſa, Licet enim legibus eorum, cuiuis Ephoro hoc facere regi. Sic & Xenophon Lacedæm. polit. ἔφοροι οὖν ἱκανοὶ μέν εἰσι ζημιοῦν ὃν ἂν βούλωνται. κύριοι δὲ ἐκ πράττειν παραχρῆμα: κύριοι καὶ ἄρχοντας μεταξὺ καὶ καταπαῦσαι, καὶ εἷρξαί γε, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστῆσαι, &c. i. Ephori igitur poſſunt in quem velint, multam conſtituere: penes eos autem poteſtas eſt*

ſtas eſt cogendi, vt continuò multam irrogatam ſoluat. penes eoſdem poteſtas eſt magiſtratum, interea dum magiſtratu fungitur, abdicādi magiſtratu, & in carcerem coniiciēdi, eique periculum capitis creādi. iidem etiam quotidie rerum contrahendarum controuerſias diſceptant, & diiudicant. Ephororum poteſtatem atque auctoritatem multis verbis perſequitur, & multis partibus exagitat Ariſtoteles lib. 2. cap. 7. polit. Plato lib. 3. de Legib. ait Ephororum poteſtatem, tāquam frenum iniectum eſſe regum imperio. Idem lib. 4. Ephororum poteſtatem ait mirificè eſſe tyrannicam. M. Tull. lib. 3. de Legib. Quare nec Ephori Lacedæmonij ſine cauſa à Theopompo ſunt oppoſiti regibus, nec apud nos conſulibus tribuni.

44. *licet enim legib. eor.) hæc ſunt fere ex Thucydide ad verbum expreſſa, vt ſuprà indicauimus.*

45. *ſuſpicione) ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, quæ exſtant in antiquis editionibus, ſuſpicor legendum, ſuſpectione. qua voce veteres libentius vtebantur.*

46. *Helotes)* εἵλωτες. *de his Ariſtot. lib. 2. polit. cap. 7. helotes, inquit, perpetuò veluti caſibus eorum aduerſis inſidiantes imminent. (ſic enim vertimus) de iiſdem Plato lib. VI. de Legib. Erant autem helotes Lacedæmoniis, iidem, qui peneſtæ Theſſalis, ſerui quidam publici, agris arandis & colendis præfecti: quod & teſtatur Probus, & declarat illud Cleomenis apud Plutarch. apophth. Lacon.* Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδου τὸν μὲν Ὅμηρον λακεδαιμονίων εἶναι ποιητὴν ἔφη, τὸν δὲ Ἡσίοδον τῶν εἱλώτων· τὸν μὲν γὰρ ὡς χρὴ πολεμεῖν, τὸν δὲ, ὡς χρὴ γεωργεῖν, παρηγγελκέναι. *i. Cleomenes Anaxandridæ fil. Homerum Lacedæmoniorum poëtam eſſe dicebat: Heſiodum helotum: illum enim quomodo bellandum: hunc quomodo arandum, præcæpta dediſſe. Idem Plutarch. ibidem cùm oſtendere vellet, Lycurgum Lacedæmoniis otiandi facultatem ampliſsimam dediſſe: nullam enim artem illiberalem ac ſordidam eis licebat exercere, inquit: cùm autem ſtudium rei faciendæ, & pecuniæ quærendæ, plenum moleſtiæ ſit, ne hoc quidem eis opus erat, quia Lycurgus diuitias non fecit apud eos expetendas, neque honoratas. Iam verò helotes agros eis colebant, mercede accepta antiquitus præſtituta. lege autem vetitum erat pluris locare, vt illi quidem lucrum facientes, libentius colerent: hi verò nihilo plus deſiderarent. Suidas tradit Helotas eſſe dictos ab oppido quodam Peloponneſi, cui nomen eſt* Ἕλος, *quòd aliquot captiui quondam in eo oppido, vt ibi habitarent, fuerunt collocati. Ex quibus, qui poſtea nati ſunt ſerui, helotes ſunt appellati.*

47. *hos quoque ſollicitare) id eſt labefactare, & quaſi ſolo & loco mouere.*

48. *non putabāt de tali) ſic Thucyd. vt nos quidē vertimus: ne helotibus quidē credi rati oportere, æquū eſſe nō iudicarunt, quicquam noui in eum facere, inſtitutum ſuum ſecuti, ne celeres eſſent in viro Spartiata ſine indiciis certis, & controuerſia carentibus, ad aliquid, quod mutari non poſſet, in eum decernendum.*

49. *Argilius quidam adoleſc.) Thucyd.* ἀνὴρ Ἀργίλιος, παιδικά ποτε ὢν αὐτοῦ, καὶ πιστότατος ἐκείνῳ. *id eſt vir nomine Argilius, quem quondam Pauſanias in deliciis habuerat: quique erat illi fidiſsimus.*

50. *eique in ſuſp.) id eſt, & cùm is Argilius ſuſpicatus eſſet, &c. ſic dictum, vt illud, Mihi in mentem venit.*

51. *quòd nemo eorꝛed) ſic Thucyd.* ὅτι οὐδείς πω τῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν

H

ἀφίκετο. id eſt quia nullus eorum nuntiorũ, qui antè miſſi erant, reuerſus erat. Tale eſt illud Horatianum epiſt. I lib. I. Olim quod vulpes ægroto cauta leoni Reſpondit, referam: quia me veſtigia terrent Omnia, te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.

52. *vincula epiſt lax.*) Thucydides, λύει τὰς ἐπιστολάς. Diod. Siculus, ἀνέῳξε τὰς ἐπιστολάς.

53. *nam ne huius quidem*) aliam rationem affert Diod. Siculus, nempe quia literas apertas tradiderat. τούτων δὲ ἀπιστουμένων διὰ τὸ ἀνεῳγμένας αὐτοῖς τὰς ἐπιστολὰς ἀναδεδόσθαι.

54. *præceperũt*) hunc indicẽ docuerũt. ſic ſuprà locutus eſt: idque indicauimus.

55. *Tænari*) Tænarus, promuntorium, & vrbs in finib. agri Lacedæmonij, vbi aiunt eſſe Orci ianuam. Horat. oda 34. lib. I. & inuiſi horrida Tænari Sedes.

56. *in ara conſ.*) ad aras confugiebant, qui ſibi timebant, & ſerui, & liberi. Plaut. Moſtellaria. Tran. Ego interim hanc aram occupabo. Terent. Heautontim. Ne te admiſce. nemo accuſat Syre te. nec tu aram tibi, Neque precatorem pararis. Virgil. lib. Æn. 2. Ædibus in mediis, nudóque ſub ætheris axe Ingens ara fuit, iuxtáque veterrima laurus Incumbens aræ, atque vmbra complexa penates. Hîc Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum, &c. Ibidem de Helena, Illa ſibi infeſtos euerſa ob Pergama Teucros, Et pœnas Danaûm, & deſerti coniugis iras Permetuens, Troiæ & patriæ communis Erinnys, Abdiderat ſeſe, atque aris inuiſa ſedebat. Erat autem in foro curiæ ara, vt declarant illa Xenophontis lib. 2. de reb. Græcor. ad quam Theramenes à Critia oppreſſus cõfũgit. ἀκούσας ταῦτα ὁ Θηραμένης, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἑστίαν, καὶ εἶπεν, &c. ſequitur paullo pòſt, καὶ τοῦτο μὲν, ἔφη, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι οὐδέν μοι ἀρκέσει ὅδε ὁ βωμός. id eſt Atque hoc quidem, inquit, non ignoro, hanc aram mihi præſidio non futuram.

57. *locum fecerunt ſub t.*) Thucyd. διπλῆν διαφράγματι καλύβην, duplex pariete interpoſito tugurium, ſeu latibulum. Non ſatis hoc expreſſit Cornelius. Diod. Siculus, διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο. i. duplex tabernaculum circumdedit, ſeu circumpoſuit. Quo fit vt fere aſſentiar iis, qui ſpecum pro, locum, ſcribendum cenſent. verum tamen nihil mutare auſim ſine auctoritate codicum veterum. Tangit hoc Pauſaniæ indicium M. Tull. Topicis, his verbis, Multi etiam in res odioſas imprudentes inciderunt: vt Staleno nuper accidit, qui ea locutus eſt bonis viris ſubauſcultantibus, pariete interpoſito, quibus patefactis, in iudiciúmque prolatis rei capitalis iure damnatus eſt. huic ſimile quiddam de Lacedæmonio Pauſania accepimus. hanc iuxta autem, id eſt iuxta hanc. ἀναστροφή.

58. *huc ex Ephoris quid. deſc.*) Thucyd. ἐς ἣν τῶν τε ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε. i. in quod Argilius quoſdam ex Ephoris abdidit. Diod. Siculus. καὶ τοὺς μὲν ἐφόρους, καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν τινὰς ἔκρυψε. i. & Ephoros, aliorúmque Spartiatarum nonnullos in eo tabernaculo occultauit.

59. *dei*) Neptuni.

60. *tanto magis Pauſ.*) vel ſic legendum, vel multo magis, vt quidam teſtantur in codicib. antiq. eſſe ſcriptum.

61. *Quòd ſi eam ven. ſibi ded.*) id eſt quòd ſi hoc ſibi conceſſiſſet, &c. ſic locutus eſt ſuprà in Themiſtocle.

62. *magno eſſe ei pr.fut.) malim legi,magno id ei præmio futurum.* Diod. Sicul. ἔτι δὲ δεηθέντος ὅπως συγκρύψῃ, καὶ δωρεὰς μεγάλας ὑπισχνουμένου. *i. præterea cùm oraſſet* Pauſanias, *vt rem celaret,magnáque ei præmia promitteret,&c.*

63. *ſatius put. in vrbe eum compr.)* Thucyd. ἐν τῇ πόλει τὴν σύλληψιν ἐποιοῦντο. *i. eum in vrbe comprehendebant: vel, vt magis ad verba accedam,comprehenſionem eius in vrbe faciebant.*

64. *è vultu cuiuſdam ephor.) ſic* Thucyd. λέγεται δὲ αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἑνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει· ἄλλου δὲ νεύματι χρησαμένου, καὶ δηλώσαντος εὐνοίᾳ, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ. *i. Aiunt autem,eum , cùm inibi eſſet vt comprehenderetur in via , vt vnius ephori ad ſe accedentis vultum animaduertit,quamobrem veniret,cognouiſſe: cùm autem alius innuiſſet , & beneuolentia adductus quid ageretur, indicaſſet , illum curſim in ædem* Mineruæ Chalciæci *confugiſſe.*

65. *in ædem Min.quæ Chalc.voc.)ſic* Thucyd. πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου. & Diod. Sicul. εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου. *Mineruam* Chalciæcum *commemorant multi alij ſcriptores,in his* Lycurgus *oratione in* Leocratem *, quo loco de hac eadem re loquitur.* Παυσανίαν γὰρ τὸν βασιλέα αὐτῶν προδιδόντα τῷ Πέρσῃ τὴν Ἑλλάδα λαβόντες, ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγὼν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν, τὴν θύραν ἀποικοδομήσαντες, καὶ τὴν ὀροφὴν ἀποσκευάσαντες, καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπῆλθον, πρὶν λιμῷ ἀπέκτειναν. *i. Cùm enim* Pauſaniam *regem ſuum* Græciam *regi* Perſarum *prodere cogitaſſe comperiſſent, poſteaquàm ille in templum* Mineruæ Chalciæci *confugit, prius, quàm comprehenſus eſſet:templi foribus obſtructis, & tecto ſublato, & templo hominibus circumſeſſo.ac circumuallato , non prius diſceſſerunt, quàm eum fame necauiſſent.* Plutarch. in Lycurgo. ἀρχομένης δὲ τῆς ταραχῆς ὁ βασιλεὺς Χαρίλαος φοβηθεὶς ὡς ἐπ' αὐτὸν ὅλης τῆς πράξεως συνισταμένης, κατέφυγε πρὸς τὴν Χαλκίοικον. *i oriente autem motu & turba, rex* Charilaus *metu perterritus,tanquam re tota in eius caput redundante , in ædem* Mineruæ Chalciæci *confugit. quem locum tamen is,qui Gallicè* Plutarchi *vitas interpretatus eſt, non ſatis rectè vertit patrio ſermone,* Dedans le temple de Iuno ſurnómé Chalciœcos: *quæ verba Latinè reddita hanc ſententiam continent , In templum* Iunonis, *cognomento* Chalciæcum *dictum . Nam primum templum erat* Mineruæ, *non* Iunonis: *deinde* Minerua *ipſa dicitur* Chalciæcus, *non eius templum, quamquam quòd ad hoc poſterius attinet,* T Liuij *auctoritate defendi poteſt lib.* XLV. *annalium, vbi huius* Mineruæ *templum æreum dicit.* Idem Plutarch. περὶ παραλλήλ. ἑλλ. καὶ ῥωμ. *de hoc* Pauſaniæ *facto, & caſu loquens,* φωραθέντος δὲ τούτου (Παυσανίου) Ἀγησίλαος ὁ πατὴρ μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου συνεδίωξεν Ἀθηνᾶς, καὶ τὰς θύρας τοῦ τεμένους πλίνθῳ φράξας, λιμῷ ἀπέκτεινεν· ἡ δὲ μήτηρ καὶ ἄταφον ἔρριψεν. *i. deprehenſum autem* Pauſaniam Ageſilaus *pater vſque ad templum* Mineruæ Chalciæci *cum aliis perſecutus eſt. eius autem mater etiam inhumatum proiecit . Idem in* Agide & Cleom. τῶν δὲ βασιλέων ὁ μὲν Ἆγις ἐπὶ τὴν Χαλκίοικον κατέφυγε, ὁ δὲ Κλεόμβροτος &c. Ælianus *lib. 9. variæ hiſtoriæ, ad extr. de hoc ipſo* Pauſania. ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τῷ Χαλκιοίκῳ, καὶ διεπάλαιε τῷ λιμῷ, καὶ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν ἀνθρώπων ἀγριώτατα, &c. *i. Poſteaquàm autem confugeras iam ad ædem* Mineruæ Chalciæci, & *cum fame*

luctabatur, & moriturus erat mortalium acerbiſſimè, &c. T. Liuius lib. 45. annalium: Ætoli circa Chalciæcon (Mineruæ eſt templum æreum) congregati cædũtur. Suidas. χαλκίοικος ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Σπάρτῃ, ἢ ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς χαλκιδεῖς, τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ φυγάδας αὐτὴν κτίσαι. *i. Chalciæcus Minerua Spartana, vel quòd domum æream habebat, vel quòd Chalcidenſes, qui ſunt in Eubœa, exſules, id templum condiderant. Iterum Plutarch.* ἀποφθ. λακων. δύο δέ τινων διαιτητὴν αὐτὸν λαβόντων, ἀγαγὼν εἰς τὸ τῆς χαλκιοίκου τέμενος ἐξώρκισεν ἐμμεῖναι τοῖς κριθεῖσιν αὐτοῖς. *i. cùm duo quidam eum (Archidamum) ſumſiſſent arbitrũ, ille eos in templũ Mineruæ Chalciæci perductos iurare coëgit, ſtaturos rebus iudicatis. Idẽ ibid. infrà de Agide.* καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἔφθασεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς καταφυγών, *&c. Polyb. lib. 4* δι' ἃς δὴ συλλαλήσαντές τισι τῶν νέων, ἐκήρυξαν εἰς τὸ τῆς χαλκιοίκου τέμενος μετὰ τῶν ὅπλων ἰέναι τοὺς ἐν ἡλικίᾳ. *i. propter quas cauſas cum quibuſdam iuuenibus collocuti, proclamari per præconem iuſſerunt, vt omnes ætate corroborata in templum Mineruæ Chalciæci cum armis concurrerent. Pauſanias Laconicis, pag 15.* ἐνταῦθα Ἀθηνᾶς ἱερὸν πεποίηται, πολιούχου καλουμένης, καὶ χαλκιοίκου τῆς αὐτῆς: *id eſt hic Mineruæ templum factum eſt, quæ Poliuchus, & Chalciæcus eadem appellatur.*

66. *valuas eius ædis obſtrux.) ſic Lycurgus, cuius verba ſuprà poſui. & Thucyd.* μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον, καὶ τὰς θύρας, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, καὶ ἀπολαβόντες εἴσω, ἀπῳκοδόμησαν. προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. *i. poſtea autem templi tectum deripuerunt, & valuas, eo intus retento atque aſſeruato, obſtruxerunt, & aſſidentes fame eum expugnarunt.*

67. *dicitur eo tempore matrem) more Græcorum locutus eſt. ſic enim Thucyd. eod. loco.* λέγεται δ' αὐτὸν μέλλοντα συλληφθήσεσθαι, *&c. quem locum ſuprà protulimus. & Diod. Siculus hanc ipſam rem narrans,* λέγεται τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον δὲ βαστάσασαν ἀναθεῖναι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον. *i. dicitur autem matrem Pauſaniæ cùm ſe ad templum contuliſſet, nihil aliud neque dixiſſe, neque egiſſe, præterquàm quòd laterem eô deportatum coniecit in templi aditum. & Plutarch. in Cimone,* λέγεται δὲ παρθένον τινὰ βυζαντίαν ἐπιφανῶν γονέων, *&c. Vt igitur ad id, quod dicere cœperã, reuertar, ſic Latini loqui ſolent, Dicitur mater dixiſſe, aut feciſſe: vel dicunt matrem dixiſſe, &c. non, dicitur matrem dixiſſe, &c.*

68. *eámque iam magno natu) malim legi, magnam natu, vt alibi loquitur.*

69. *de ſcelere) propriè, & benè Latinè dixit. eſt enim ſcelus patriam prodere. hominem interficere ſcelus eſt. denique quicquid impiè fit, vt in patriam, aut parenteis, aut deum, & quod manus contaminat, vt cædes, id ſcelus eſt.*

70. *in primis ad claudendum ſil.) huc etiam pertinet exemplum paullo antè ex Diod. poſitum.*

71. *Hic cũ ſemianimis) vtitur hoc nomine Cic. in Mario: ex quo proferũtur verſus aliquot lib. 1 de diuinatione. vtitur & Virgil. lib. IIII. Æn. Semianimémque ſinu germanam amplexa fouebat: & præterea alibi.*

72. *confeſtim anim. eff.) Thucyd.* καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. *ſed Xenophon lib. 3. de reb. Gr. in extr. Pauſaniam ſcribit damnatum Tegeam profugiſſe, ibique morbo confectum, mortuum eſſe.*

73. cùm eodem nonnulli dicer. &c.) ſic Thucyd. καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲ εἰς τὸν κααιάδαν, οὗπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν. ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που καπορύξαι. i. atque eum fuerunt in Cæadam coniecturi, quò maleficos coniicere ſoliti erant: ſed poſtea viſum eſt in propinquum aliquem locum defodere. quidam libri habent, eodem loci.

74. & procul) prope Cæadam. Thucyd.

75. dei Delphici) Apollinis. ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗπερ ἀπέθανε, καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι. i. Deus autem Delphicus & vt corpus Pauſaniæ in eum locum, vbi mortuus eſt, transferrent, conſulentibus Lacedæmoniis reſpondit, & nunc poſitum eſt in veſtibulo templi, quod cippi ſcriptura declarant. Diod. Siculus tradit, corpus propinquis eſſe condonatum & conceſſum, vt id ſepulturæ mandarent: ſed Apollinem Lacedæmoniis iratum, quòd ſupplicum perfugium violaſſent, conſultum reſpondiſſe, ſupplicem deo reſtitui oportere: quod cùm fieri non poſſe viderent: pro vno corpore vino, duas ſtatuas Pauſaniæ poſuiſſe. Herodotus autem de conceſſo propinquis Pauſaniæ corpore nullum verbum facit; ſed deum conſultũ iuſſiſſe Lacedæmonios duo corpora pro vno Mineruæ Chalciæco reddere: illos autem oraculum ſic interpretatos eſſe, vt pro vno Pauſania necato, duas Pauſaniæ ſtatuas dedicarent,

CIMON.

Cimon Miltiadis filius Athenienſis, [1] duro admodum initio vſus eſt adoleſcentiæ. nam cùm pater eius litem [2] æſtimatam populo ſoluere non potuiſſet, ob eámque cauſam in [3] vinculis publicis deceſſiſſet; Cimon eadem cuſtodia tenebatur; neque legibus Athenienſibus emitti poterat, niſi [4] pecuniam, qua pater multatus eſſet, ſoluiſſet. Habebat [5] autem in matrimonio ſororem germanam ſuam, nomine Elpinicen; non [6] magis amore, quàm patrio more, ductus. nã [7] Athenienſibus licet eodem patre natas vxores ducere. Huius coniugij cupidus Callias [8] quidam, non tam generoſus, quàm pecunioſus, qui magnas pecunias ex [9] metallis fecerat, egit [10] cum Cimone, vt eam ſibi vxorem daret. id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is [11] cùm talem condicionem aſpernaretur, Elpinice negauit ſe paſſuram Miltiadis progeniẽ in vinclis publicis interire: [12] quoniámq; prohibere poſſet, ſe Calliæ nupturam, ſi ea, quæ polliceretur, præſtitiſſet.

Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum peruênit. Habebat[13] enim ſatis eloquentiæ,[14] ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cùm iuris ciuilis, tum [15]rei militaris, quòd cum patre à puero in exercitu fuerat verſatus. Itaque hic & populum vrbanum in ſua tenuit poteſtate, & apud exercitum plurimùm valuit auctoritate. Primùm imperator apud [16]flumen Strymona magnas copias [17]Thracum fugauit: oppidum[18] Amphipolim conſtituit, eóque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud[19] Mycalen Cypriorum & Phœnicum ducentarum nauium claſſem deuictam cepit. eodémque die pari fortuna in terra vſus eſt. nanque[20] hoſtium nauibus captis, ſtatim ex claſſe[21] copias ſuas eduxit, barbarorum vno concurſu maximam vim proſtrauit. Qua victoria magna[22] præda potitus cùm domum reuerteretur, quòd iam nonnullæ inſulæ propter acerbitatem imperij defecerant, [23]bene animatas confirmauit, alienatas ad officium[24] redire coëgit.[25] Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quòd [26] contumacius ſe geſſerat,[27] vacue fecit:[28] ſeſſores veteres vrbe, inſuláque eiecit:[29] agros ciuibus diuiſit:[30] Thaſios opulentia fretos, ſuo aduentu fregit. His è manubiis Athenarum arx, quà[31] ad meridiem vergit, eſt ornata. Quibus rebus cùm vnus in ciuitate maxime floreret[32] incidit in eandem inuidiam, quam pater ſuus, ceteríque Athenienſium principes. nam teſtarum ſuffragiis,[33] quod illi oſtraciſmum vocant, decem annorum exſulio multatus eſt.[34] Cuius facti celerius Athenienſeis, quàm[35] ipſum, pœnituit. nam cùm ille forti animo inuidiæ ingratorum ciuium ceſſiſſet, bellúmque Lacedæmonij Athenienſibus indixiſſent, confeſtim notæ eius virtutis deſiderium conſecutum eſt. Itaque poſt[36] annum quintum, quo

expulſus erat, in patriam[37] reuocatus eſt. Ille quòd[38] hoſpitio Lacedæmoniorum vtebatur, ſatius[39] exiſtimans eos, & ciueis ſuos inter ſe vna voluntate conſentire, quàm armis contendere, Lacedæmonem ſua ſponte eſt profectus, pacémque inter duas potentiſſimas ciuitates conciliauit. pòſt neque ita multo in[40] Cyprum cum ducentis nauibus imperator miſſus, cùm eius maiorem partem inſulæ deuiciſſet, in morbum[41] implicitus, in oppido[42] Citio eſt mortuus. Hunc Athenienſes non ſolùm in bello, ſed in pace diu deſiderauerunt. Fuit[43] enim tanta liberalitate, cùm compluribus locis prædia, hortóſque haberet, vt[44] numquam eis cuſtodem impoſuerit fructus ſeruandi gratià, nequis impediretur, quo minus eius rebus, quibus vellet, frueretur. Semper[45] eum pediſequi cum nummis ſunt ſecuti, vt, ſiquis opis eius indigeret, haberet, quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, cùm aliquem offenſum[46] fortuna videret minus[47] bene veſtitũ, ſuum[48] amiculum dedit. Quotidie ſic cena ei coquebatur, vt,[49] quos non vocatos vidiſſet in foro,[50] omneis deuocaret: quod[51] facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit. multos locupletauit: complureis pauperes mortuos, qui,[52] vnde efferrentur, non reliquiſſent, ſuo ſumtu extulit. Sic ſe gerendo minimè eſt mirandum, ſi & vita eius fuit[53] ſecura, & mors acerba.

CIMON.

DVro) *laborioſo, & ærumnoſo. ſic* Sueton. Tiberio, *non lòngè à principio.* In*fantiam habuit laborioſam & exercitam. ſic enim legendum, non, vt vulgò, luxurioſam & exercitatam. quamquam exercitatam, pro exercitam, id eſt vexatam, & fatigatam ferri poteſt: ſed luxurioſam, nullo modo: ídque cùm vidiſſet non ita pridem vir clariſs.* Err. Memmius, *reperiſſétque in vno codice ſuo manuſcripto, laxorioſam, valde* ἀϛόχως *nuper cùm eius domi eſſem repo-*

nendum eſſe iudicauit,laborioſam: quo modo ei in meo codice iam ab illo tempore,quo in Italia primùm commoratus ſum,emendatum, poſtridie quàm mihi locum illum Suetonij oſtendiſſet,ſuámque coniecturam expoſuiſſet,indicaui.

2. litem æſtimatam) quinquaginta talentis. ſuprà in Miltiade litis æſtimationem. Græci τίμημα appellant.

3. in vinculis publ. deceſſ) ſuprà in Miltiade.

4. niſi pecuniam,qua pat.) atqui tradit Herodotus, Cimonem hanc pecuniam ſoluiſſe,his verbis, τὰ δὲ ἑξήκοντα τάλαντα. ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων: id eſt ſexaginta autem talenta exſoluit eius filius Cimo.

5. Habebat autem in matrim.) nodus inexplicabilis. nam quod hîc dicit Æmilius Probus,ſeu Cornelius Nepos,Cimonem inſtituto,& more patrio feciſſe, alij fere omnes dicunt contra leges, & iura eſſe factum, eóque nomine per teſtulam è ciuitate ad aliquot annos pulſum eſſe. Andocides in oratione contra Alcibiadē. ἀναμνήσθητε δὲ καὶ τοὺς προγόνους, ὡς σώφρονες καὶ ἀγαθοὶ ἦσαν, οἳ ἐξωστράκισαν τὸν Κίμωνα διὰ παρανομίαν, ὅτι τῇ ἀδελφῇ τῇ ἑαυτοῦ συνῴκησεν. i. recordamini autem etiam maiorum veſtrorum, quàm frugi, & boni viri eſſent: qui Cimonem per teſtulam è ciuitate ad tempus exterminarunt, propterea quòd contra leges commiſiſſet in eo, quòd ſororem ſuam vxorem duxiſſet. Plutarch. in Cimone εἰσὶ δὲ οἳ τὴν Ἐλπινίκην οὐ κρύφα τῷ Κίμωνι, φανερῶς δὲ γημαμένην συνοικῆσαι λέγουσιν, ἀξίου τῆς ἀδοξίας νυμφίου, διὰ τὴν πενίαν ἀποροῦσαν. i. Sunt autem qui Elpinicem non furtim & occultè cum Cimone concubuiſſe, ſed aperte & palam ei nupſiſſe dicunt. Idem Plutarch. περὶ τῆς ὑπὸ Θουκυδ. ὕμ. οἱ δὲ ὡς ὁ τύραννος ἀπέκτεινε Μιλτιάδην ἐν Χερρονήσῳ πρότερον, ἢ Κίμωνα συνόντα τῇ ἀδελφῇ διώξας εἶπεν, &c. quem locum ſupra in Miltiade protulimus. Athen. lib. 13. καὶ Κίμωνος δὲ Ἐλπινίκῃ τῇ ἀδελφῇ παρανόμως συνόντος, εἶθ᾽ ὕστερον ἐκδοθείσης Καλλίᾳ, καὶ φυγαδευθέντος, μισθὸν ἔλαβε τῆς καθόδου αὐτοῦ ὁ Περικλῆς τὸ τῇ Ἐλπινίκῃ μιχθῆναι. i. Et cùm Cimo contra leges cum Elpinice ſorore rem habuiſſet (quæ deinde cum Callia in matrimonium collocata eſt) & in exſulium pulſus eſſet, reditus eius mercedem accepit Pericles, concubitum Elpinices. Suidas. Κίμων Ἀθηναῖος. οὗτος τῇ ἀδελφῇ Ἐλπινίκῃ συγκοιμηθεὶς, διεβλήθη πρὸς τοὺς πολίτας. καὶ διὰ τοῦτο ἐξωστρακίσθη πρὸς τῶν Ἀθηναίων. i. Cimo Athenienſis hic quòd cum ſorore Elpinice concubuiſſet, in crimen vocatus eſt apud cíueis ſuos: atque iccirco ab Athenienſibus per teſtulam in exſulium ad certum tempus pulſus eſt. Idem Suidas in voce ὄστρακος. Ex iis, quæ protulimus, intelligere licet, ſiue Cornelium, ſiue Æmilium, vel alios hiſtoricos, qui non exſtent, ſecutum, hæc, tradidiſſe, vel lapſum eſſe. Nam quòd quidam dicunt, Cimonem icircò in exſulium pulſum eſſe, quòd non contracto matrimonio, cum ſorore rem habuit: non expediunt hunc nodum. Nam diſertè dicit Probus Cimonem habuiſſe ſororem germanam in matrimonio. Atque ita pugnant ea, quæ traduntur à Probo, cum aliorum ſcriptis, & ſententiis, ſi hoc ſcripſerunt & ſenſerunt, Cimonem non contractis nuptiis cum ſorore germana concubuiſſe.

6. non magis amore) venuſta paronomaſia.

7. nam Athenienſib. licet eod. patre) hoc fortaſſe ſpectauit Probus. lex erat Athenis, vt orbæ proximis cognatis nuberent: & eadem lege illi orbas cognatas du-

cere

cere iubebantur. Hanc legem commemorat Terentius Phorm. Lex eſt, vt orbæ, qui ſint genere proximi, his nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet. Idem Adelph. hæc virgo orba eſt patre. Hic meus amicus illi genere eſt proximus: Huic leges cogunt nubere hanc. Fortunatianus lib. I. rhetoric. Ius in poſterum quemadmodum fit? Cùm ex præſenti iudicio conſtituitur, quod poſtea ſit obſeruãdum, vt: Lex eſt, orba proximo nubat: vel, ſi eam noluerit in matrimonium ducere, det X. millia. &c.

8\. *Callias quidam) Plutarch. in Ariſtide hunc Calliam omnium mortalium tradit crudeliſſimum legúmque negligentiſſimum fuiſſe, & barbarum quẽdam hominem, qui ei aurum in terra defoſſum indicarat, occidiſſe, vt aurum liberè, atque impune tollere poſſet indice necato: atque iccirco* λακκόπλουτον, *& eius poſteros* λακκοπλούτους *eſſe dictos. eundem commemorat in Cimone. Lege & Suidam in voce* λακκόπλουτος.

9\. *ex metallis) ex argenti fodinis.*

10\. *egit cum Cimone) verba fecit, ſeu locutus eſt cum Cimone. nam qui loquitur, agit.*

11\. *Is cùm tal. cond. aſper.) Plutarchus contrà,* ἐπεὶ δὲ Καλλίας τῶν εὐπόρων τις ἐρασθεὶς προσῆλθε, τὴν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καταδίκην ἐκτίσειν ἕτοιμος ὢν πρὸς τὸ δημόσιον, αὐτή τε πεισθῆναι, καὶ τὸν Κίμωνα· τῷ Καλλίᾳ συνοικῆσαι τὴν Ἐλπινίκην. *i. Poſtquàm autem Callias quidam ex locupletium & copioſorum numero, amore Elpinicæ captus ad Cimonem vênit, multam patri irrogatam reip. ſoluere paratus, aiunt Elpinicæ ipſi & Cimoni perſuaſum eſſe, vt ita fieret, & Elpinicen Calliæ nupſiſſe.*

12\. *quoniam prohibere poſſet) quidam libri ſic habent, quoniámque prohiberet, id eſt quoniámque Cimon prohiberet ipſam nubere Calliæ: nonnulli ſic, quoniam prohibere poſſet, ſe Call. n. non malè, hac ſententia, Negauit ſe paſſuram Milt. prog. in vinc publ. interire, & quoniam ipſa ne id fieret, prohibere poſſet: ſequitur deinceps, ſe Calliæ nupturam. Licet etiam ſic legere, vt habent alij codices. Elpinice neg. ſe paſſ. Milt. prog in vinclis publ. interire, quoniam id prohibere poſſet: ſéque Calliæ nupturam.*

13\. *habebat enim ſatis eloquent.) etiam Plato in Theage Cimoni eloquentiam tribuit. nam facit eum virum politicum, & cum Pericle comparat: idque agnoſcit Ariſtides Sophiſta in Cimone. ſed Plutarchus in Cimone auctorem ſecutus Steſimbrotum, ſcribit, eum omnis liberalis doctrinæ expertem fuiſſe, & ſollertia dicendi, atque vrbanitate Attica caruiſſe.*

14\. *ſummam liberal.) hanc virtutem omnes ei tribuunt: de qua mox dicemus.*

15\. *tum rei mil.) fuit enim ſummus imperator, quippe qui cum Themiſtocle, & Miltiade, & ſimilibus belli ducibus conferatur.*

16\. *apud flumen Strym.) Thucyd. lib. I.* πρῶτον μὲν Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων, *&c. Diod. Sicul. lib. XI.* οὗτος δὲ παραλαβὼν τὸν στόλον, καὶ ἐκ Βυζαντίου καταπλεύσας ἐπὶ πόλιν τὴν ὀνομαζομένην Ἠιόνα, ταύτην τῶν Περσῶν κατεχόντων ἐχειρώσατο, *&c. id eſt Hic autem claſſe accepta cùm Byzantio in vrbem, quæ Eion appellatur, nauigaſſet, quam Perſæ tenebant, eam cepit. Plutarch. in Cimone. ibi.* Κίμων δὲ τῶν συμμάχων ἤδη προσκεχωρηκότων αὐτῷ, στρατηγὸς εἰς Θρᾴκην ἔπλευσε, πυν-

θανόμενος Περσῶν ἄνδρας ἐνδόξους καὶ συγγενεῖς βασιλέως, Ἠιόνα πόλιν παρὰ τῷ Στρυμόνι κειμένην ποταμῷ κατέχοντας ἐνοχλεῖν τοὺς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον Ἕλληνας. πρῶτον μὲν αὐτοὺς μάχῃ τοὺς Πέρσας αὐτοὺς ἐνίκησε, &c. i. Cimo autem cùm iam ſocij ad eum acceßiſſent, imperator in Thraciam nauigauit, quia audiebat Perſas quoſdam claros viros, & regis conſanguineos, Eïonem vrbem ad Strymonem fl. ſitam occupanteis, negotium faceſſere Græcis illam oram incolentibus. Primùm igitur Perſas ipſos prælio commiſſo ſuperauit, &c. Herod. Polyhymn. narrat, Bogen quendam Perſam, Eïonis propugnatorem fuiſſe, oppugnante eam Cimone: illum autem tanta conſtantia & fide in regem Xerxem fuiſſe, vt, cùm liceret ei vrbe dedita, ſaluo in Aſiam reuerti cum vxore, & liberis, & omnibus fortunis ſuis, noluerit, ne regi ob ignauiam ſuperfuiſſe videretur: ſed omnia pertulerit, & ad extremum perſeuerarit, ac perdurarit: tandem omnium rerum inopia ac penuria oppreſſus, magna ligni materia exſtructa, & accenſa, vxorem, liberos, concubinas, ſeruos ſua manu interfectos in flammam iniecerit: poſteáque auri & argenti quicquid erat in vrbe, ex vrbis muro in Strymonem dißiparit: his factis ſe poſtremam victimam in rogum cõiecerit. Commemorat hanc Cimonis victoriam, & vrbis illius expugnationem Pauſanias in Arcadicis.

17. Thracum) immò Perſarũ, niſi forte etiã Thraces in exercitu Perſarũ fuerũt.

18. Amphipolim) etiam vrbem in Thracia, quæ prius ἐννέα ὁδοὶ dicebatur, id eſt nouem viæ. Amphipolis autem poſtea dicta, quòd vtrinque à Strymone fl. allueretur.

19. Mycalen) vrbem in Caria. lege Thucyd. lib I. & Plutarch. in Cimone.

20. Namque hoſtium nauib.) ad Eurymedontem. Thucyd. lib. I. ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἡ ἐπ᾽ Εὐρυμέδοντι ποταμῷ ἐν Παμφυλίᾳ πεζομαχία, καὶ ναυμαχία Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς Μήδους. i. commiſſa eſt autem poſtea & pedeſtris pugna in Pãphylia ad Eurymedontem, & naualis Athenienſium & ſociorum aduerſus Medos. ſic & Plutarch. Κίμων δὲ ὥσπερ ἀθλητὴς δεινὸς ἡμέρᾳ μιᾷ δύο καθῃρηκὼς ἀγωνίσματα, καὶ τὸ μὲν ἐν Σαλαμῖνι πεζομαχίᾳ, τὸ δὲ ἐν Πλαταιαῖς ναυμαχίᾳ παρεληλυθὼς, τρόπαιον ἐπηγωνίσατο ταῖς νίκαις. i. Cimo autem tanquam egregius athleta, duobus vno die certaminibus perfunctus, cùm Salaminiam quidem pugnam terreſtri prælio, Platæenſem verò nauali ſuperaſſet, tropæum victoriis alio certamine adiecit. Hanc pugnam multis verbis deſcribit & Diod. Sicul. lib. XI.

21. copias ſuas eduxit.) operæ pretium eſt quo aſtu Cimon barbaros ad Eurymedontem profligarit, ex Diodoro & Polyæno cognoſcere. ſic igitur Diod. lib. XI. pag. 273 μετὰ δὲ ταῦτα Κίμων ἐν ἀρισταῖς τηλικαύτῃ νίκῃ, παραχρῆμα παντὶ τῷ στόλῳ προκατῆρεν ἐπὶ τὸ πεζικὸν τῶν Περσῶν στρατόπεδον, οὔσης τῆς παρεμβολῆς πρὸς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν. βουλόμενος δὲ καταστρατηγῆσαι τοὺς βαρβάρους, ἐνεβίβασεν εἰς τὰς αἰχμαλωτίδας ναῦς τῶν ἰδίων τοὺς ἀρίστους, τιάρας, καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν περιθεὶς Περσικήν. οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς πλέοντες ἀπὸ τοῦ στόλου, ταῖς Περσικαῖς ναυσὶ καὶ παρασκευαῖς ψευσθέντες ὑπέλαβον τὰς ἰδίας τριήρεις εἶναι. διόπερ οὗτοι μὲν προσεδέξαντο τοὺς Ἀθηναίους, ὡς φίλους ὄντας. ὁ δὲ Κίμων νυκτὸς ἤδη ἐπιγενομένης ἐκβιβάσας τοὺς στρατιώτας, καὶ προσδεχθεὶς ὡς φίλος ὑπ᾽ αὐτῶν, εἰσέπεσεν εἰς τὴν στρατοπεδείαν τῶν βαρβάρων. ταραχῆς δὲ μεγάλης γενομένης παρὰ τοῖς Πέρσαις, οἱ μὲν περὶ τὸν Κίμωνα πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔκτε-

ναι. καὶ τὸν μὲν στρατηγὸν τῶν βαρβάρων τὸν ἕτερον Φερενδάτην, ἀδελφιδοῦν τοῦ βασιλέως, ἐν τῇ σκηνῇ καταλαβόντες ἐφόνευσαν, τῶν δ' ἄλλων οὓς μὲν ἔκτεινον, οὓς δὲ κατετραυμάτιζον, πάντας δὲ διὰ τὸ παράδοξον τῆς ἐπιθέσεως φεύγειν ἠνάγκασαν, &c. id eſt, Poſtea autem Cimo tanta victoria non contentus, continuò totam claſſem ad exercitum pedeſtrem Perſarum appulit, cùm caſtra poſuiſſent ad Eurymedõtem fl. cùm autem vellet ille barbaros conſilio aliquo ſollerti & callido capere, & circumuenire, milites impoſuit in naueis captiuas, qui ex ſuis erant fortiſſimi, tiaris & cetero ornatu Perſico amictos. Barbari autem nauibus, & apparatibus Perſicis decepti, quaſi iam claſsis Perſica nauigaret, triremeis ſuas eſſe exiſtimabant. Quocirca hi quidem Athenienſeis, tanquam amicos, receperunt: Cimo verò nocte iam appropinquante militibus ſuis expoſitis, receptus ab eis, vt amicus, in caſtra barbarorũ irrupit. Magna autem trepidatione apud Perſas coorta, Cimo cum ſuis omneis qui occurrebant, occidebat: & alterum quidem barbarorum ducem Pheredatem, Regis fratris filium in tabernaculo oppreſſum interfecit: aliorum autem hos quidem interimebat, illos verò vulnerabat, omneis propterea quòd inopinatò facta erat hæc impreſsio, terga dare cogebat, &c. Polyænus hoc ſtrategema Cimonis ſic refert lib. I. Κίμων ἐπ' Εὐρυμέδοντι ποταμῷ νικᾷ τοὺς βασιλέως σατράπας· καὶ πολλὰ σκάφη βαρβαρικὰ ἑλὼν, εἰς ταῦτα τοὺς Ἕλληνας ἐμβῆναι κελεύει. καὶ στολὰς ἐνδῦναι Μηδικὰς, καὶ πλεῖν ἐπὶ Κύπρου. Κύπριοι τῇ ὄψει τοῦ βαρβαρικοῦ σχήματος ἐξαπατώμενοι, τὸν στόλον, ὡς φίλιον, ὑπεδέχοντο. οἱ δὲ ἀποβάντες καὶ προσδραμόντες ἀντὶ βαρβάρων Ἕλληνες ἐφαίνοντο, καὶ Κυπρίους ἐνίκησαν μείζω τὴν ἔκπληξιν τῆς δυνάμεως ἔχοντες: id eſt Cimo ad Eurymedontem fl. regis ſatrapas vincit: & cùm multas naueis barbaricas cepiſſet, in has Græcos imponit, eóſque amictum induere Perſicum, & ad Cyprum nauigare iubet. Cyprij, qui veſtitus barbarici ſpecie deciperentur, claſſem, vt amicam, receperunt. Illi autem egreſsi, pro barbaris Græci exſtiterunt, & Cyprios ſuperarunt, terrore magis, quàm copiis, valentes.

22. magna pr. pot.) Diod. Sicul. eod. lib. αἰχμαλώτους γὰρ εἰλήφει τριήρεις τριακοσίας, καὶ τετταράκοντα ναῦς. ἄνδρας δὲ ὑπὲρ δισμυρίους· χρημάτων πλῆθος ἀξιόλογον. i. triremeis enim bello cepit trecentas, & quadraginta naueis, virorum viginti millia, pecuniæ vim ſermone & prædicatione dignam.

23. bene animatas confirm.) hoc membrum deerat in exemplis Aldinis, & Florentinis: quod ex alijs libris reſtitui. oppoſuit autem benè animatas alienatis, eleganter.

24. ad offic.) ſic dixit ad officium redire, vt redire ad ſanitatem, redire ad ingenium dicunt Latini, & ſimil. ſed de hoc infrà.

25. Scyrum) hæc videntur expreſſa ex Thucyd. eod. libro & loco. Σκῦρον τὴν ἐν Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν i. Scyrum inſulam in mari Ægæo, quã Dolopes incolebant, ciuibus orbarunt, hoc eſt cineis in ſeruitutem abripuerunt. Diod. Siculus habitatam fuiſſe à Pelaſgis & Dolopibus narrat eod libro. Dolopes ſolos commemorat Plutarchus in Cimone, ibique hanc hiſtoriam multis verbis exponit.

26. quòd contumac. ſe geſſ.) quòd imperium contemſerant. à cõtemnendo enim contumaces dicti ſunt.

27. *vacuefecit) exinaniuit, ciuibus orbauit. quod* ἠνδραπόδισεν *dixit Thucydides, rectè Probus vacuefecit nam qui vrbem, aut inſulam aliquam vacuefacit, is eius vrbis ciueis. aut inſulæ poſſeſſores in ſeruitutem redigere intelligitur.*

28. *ſeſſores)* οἰκητὰς, *habitatores. quidam legunt poſſeſſores. ego nihil muto. quamquam ſi veteris alicuius lib. auctoritate nitatur, hoc malim, quàm ſeſſores.*

29. *agros ciuibus diuiſit) Thucyd.* ᾤκισαν αὐτοὶ, *i. coloniam eò deduxerunt, vt declarat interpres. & ita Diodor. Siculus.* Σκύρον δὲ πλασγῶν, καὶ δολόπων ἐνοικούντων ἐκπολιορκήσας, καὶ κτίστην ἀθηναῖον καταστήσας κατεκληρούχησε τὴν χώραν. *i. Scyrum autem, quam Pelaſgi & Dolopes incolebant, expugnauit, & Athenienſi conditore conſtituto, agros colonis eò ex vrbe ſortitò miſsis diuiſit.*

30. *Thaſsios opulen fr.) qui etiam ab Athenienſib. defecerant. Thucyd. ibid.* χρόνῳ δ' ὕστερον συνέβη θασίους ἀποστῆναι, *&c. i. aliquanto autem pòſt tempore áccidit, vt Thaſsij ab Athenienſib. deficerent, &c. hanc rem enim copioſè eo loco perſequitur. opulentia fretos autem, id eſt opibus feroceis, & ſuperbos. ſic M. Tull in Catone. Solo Piſiſtrato quærenti qua tandem re fretus ſibi tam audacter obſiſteret, reſpondit, ſenectute.*

31. *quà ad meridiem vergit) ſic legendum vel ex Plutarcho: ibi.* πραθέντων δὲ τῶν αἰχμαλώτων λαφύρων εἴς τε τὰ ἄλλα χρήμασιν ὁ δῆμος ἐῤῥώσθη, καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν ἀπ' ἐκείνης εὐπορήσας στρατείας. *i. venditis autem manubiis cùm alias ad res populus pecunia abundauit, tum arcis eum murum, qui ad Auſtrum vergit, exſtruxit, ex illa expeditione & militia copioſus, & locuples factus.*

32. *incidit in eand. iniur. q. p.) cur non dixit in quam &c. ſic ſolet loqui Probus, vt aliàs indicabimus. Præterea cur non dixit pater eius? hîc ſuus rectè reciprocatur ad Cimonem, quòd eſt nomen, vt Grammatici vocant, ſuppoſitum verbo incidit, cùm ſit pronocabulo, ſuus, proximum, fiátque, vt Priſcianus loquitur, retranſitio ad id nomen.*

33. *quod illi* ὀστρακισμὸν *voc.) de oſtraciſmo ſatis multa diximus in Themiſtocle. Commemorat autem Plato hunc Cimonis oſtraciſmum in Gorgia his verbis.* πάλιν δὲ λέγε μοι περὶ Κίμωνος, οὐκ ἐξωστράκισαν αὐτὸν οὗτοι, οὓς ἐθεράπευεν, ἵνα αὐτοῦ δέκα ἐτῶν μὴ ἀκούσειαν τῆς φωνῆς; *i rurſus dic mihi de Cimone, nónne eum ij, quibus ſeruiebat, teſtarum ſuffragiis è ciuitate expulerunt, vt eius voce decem annos carerent? Non pugnant autem hæc Platonis cum iis, quæ mox dicentur à Cornelio, Cimonem pœnam decennij non pertuliſſe. Non enim hoc negat Plato, ſed pœnam legitimam decem annorum in eum conſtitutam eſſe ſignificat. hoc tantum: in quo à Cornelio non diſcrepat. fuit autem perquàm leuis huius exſulij cauſa, vt mox dicemus.*

34. *cuius facti celerius) ſic Plutarch. ex quo ſuſpicari licet, Cimonem etiam minus diu, quàm quinquennium, afuiſſe. ſic enim is, quem dico, Plutarch.* ὅθεν οὐδὲ πρὸς Κίμωνα θυμῷ πολὺν χρόνον ἐνέμειναν. *i. Quare non diu in iracundia ſua aduerſus Cimonem perſeuerarunt.*

35. *quàm ipſum) Atqui Cimonem facti pœnituiſſe dici non poteſt, niſi impropriè. non enim fuit in eius poteſtate, ne non pelleretur. hîc igitur, ipſum pœnituit, interpretor, ipſi doluit. ſic M. Tull. pro M. Cœlio, quod obiectū eſt de pudicitia, etc.*

id numquam tam acerbè feret M. cœlius vt eum pœniteat non deformem eſſe natum. de quo vide Gellium lib. 17 cap. I.

36. *poſt annum q.) ſic ſuprà de Ariſtide.*

37. *reuocatus eſt; decreto Periclis, vt tradit Plutarch. ibid.* ἐκάλεσαν ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, καὶ κατῆλθε, τὸ ψήφισμα γράψαντος τοῦ Περικλέους.

38. *quòd hoſpitio Laced.) hoc Græcè diceretur hoc modo,* ὅτι πρόξενος ἦν τῶν Λακεδαιμονίων. *Propter hoc hoſpitium autem, Lacedæmoniorum rebus ſtudere, ac fauere putabatur, hoc eſt quod Græci dicunt* λακωνίζειν. *hæc enim fuit oſtraciſmi cauſa, vt tradit Plutarch. in Cimone, quam appellat* μικρὰν πρόφασιν: *id eſt leuem, ſeu paruam cauſam.*

39. *ſatius exiſt.) ſic Plutarch.* Εὐθὺς μὲν οὖν κατελθὼν ἔλυσε τὸν πόλεμον, καὶ διήλλαξε τὰς πόλεις. *i. ſtatim igitur vt Cimo reuerſus eſt ab exſulio, bellum compoſuit, & ciuitates inter ſe conciliauit. Erat autem hic locus in libris fere omnibus vulgatis lacer, & mutilus.*

40. *in Cyprum) Diod. Siculus lib. 12. non longè à principio.* καταρτίσαντες δὲ στόλον διακοσίων τριήρων, καὶ στρατηγὸν ἑλόμενοι Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου, προσέταξαν πλεῖν ἐπὶ Κύπρον. *i. cùm autem claſſem ornaſſent ducentarum triremium, & Cimonē Miltiadis fil. prætorem creaſſent, mandarunt ei, vt in Cyprum nauigaret. Plutarch.* ἐπλήρου διακοσίας τριήρεις ὡς ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Κύπρον αὖθις ἐκστρατευσόμενος. *i. triremeis ducentas inſtruebat, tanquam Ægypto & Cypro bellum illaturus. Thucyd. lib. I.* ἐς δὲ Κύπρον ἐστρατεύοντο ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων, Κίμωνος στρατηγοῦντος, *&c. i. Cypro autem bellum intulerunt ducentis nauibus partim ipſorum, partim ſociorum, Cimone prætore.*

41. *in morbum impl.) ſic loquitur in Ageſil. in extr. alij dicere ſolent, implicitus morbo. Lucret. lib. VI. extr. vbi ſe quiſque videbat Implicitum morbo, &c. T. Liuius vtroque modo loquitur, & implicitus morbo: & Implicitus in morbū.*

42. *in oppido Citio eſt mort.) Citium vrbs eſt Cypri, in qua natus eſt Zeno, Stoicorum princeps: vnde & Citieus dictus eſt. Thucyd. paullo aliter hanc rem narrat, quàm Diodorus. Thucydides enim videtur ſignificare, Cimonem Citium non expugnaſſe, ſed in obſidione, & oppugnatione vrbis morte occupatum atque oppreſſum eſſe. ſic enim ille.* Κίτιον ἐπολιόρκουν. Κίμωνος δὲ ἀποθανόντος, καὶ λιμοῦ γενομένου ἀπεχώρησαν ἀπὸ Κιτίου. *i. Citium Athenienſes oppugnabant. ſed Cimone mortuo, & peſte coorta, à Citio abſceſſerunt. Diodorus verò ait Cimonem mari potientem, Malum & Citium, vrbeis Cypri, expugnaſſe, & in victos humanum ſe præbuiſſe. ſic ille lib. 12.* ὁ δὲ Κίμων καταπλεύσας εἰς τὴν Κύπρον, καὶ θαλαττοκρατῶν, Κίτιον μὲν καὶ Μαλὸν ἐξεπολιόρκησε, *&c. Quòd autem ad eius mortem attinet, ſic idem Diodorus paullo pòſt.* συνέβη δὲ καὶ τὸν Κίμωνα περὶ τὴν Κύπρον διατρίβοντα νόσῳ τελευτῆσαι. *i. accidit autem, vt Cimo, dum in Cypro commoratur, morbo implicitus, è vita exceſſerit. Thucyd.* Κίμωνος δὲ ἀποθανόντος, καὶ λιμοῦ γενομένου, *&c. id eſt Cimone autem mortuo, & peſte coorta: quem locum ſuprà proximè protulimus.*

43. *fuit enim tanta liberal.) Cimonis liberalitatem cùm in omneis, tum in populareis & curialeis ſuos Laciadas commemorant multi ſcriptores, in iis Theophraſtus, Ariſtoteles, Theopompus, Plutarchus, Athenæus ex Theopompo, M. Tul-*

lius. M. Tullij verba hæc ſunt lib. de off. 2. Theophraſtus quidem ſcribit, cimonem Athenis etiam in ſuos curialeis Laciadas liberalem fuiſſe. ita enim inſtituiſſe, & villicis imperaſſe, vt omnia præberentur quicumque Laciades in villam ſuam deuertiſſet. Plutarchus tradit, eum agris ſæpeis detraxiſſe, vt & peregrinis, & ciuibus iis, qui fructus ex iis carpere vellent, paterent. Athenæus ex Theopompo his conſentanea refert, vt mox oſtendemus.

44. vt numquam eis cuſt. imp.) ſic Athenæus lib. 12 ex Theopompo. Κίμων ὁ Ἀθηναῖος ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς κήποις οὐδένα τοῦ καρποῦ καθίστη φύλακα, ὅπως οἱ βουλόμενοι τῶν πολιτῶν εἰσιόντες ὀπωρίζωνται, καὶ λαμβάνωσιν εἴ τινος δέοιντο τῶν ἐν τοῖς χωρίοις. i. cimo Athenienſis agris & hortis nullum fructus cuſtodem apponebat, vt ciues, qui vellent, fructus carperent auctunnaleis, & ſiqua alia re egerent, in villis ſumerent. Sic autem dixit Nepos, eis cuſtodem impoſuerit, vt cicero in oratione pro Plancio, villicum imponere. quamquam non negat Nepos cimonem villicos agris & villis impoſuiſſe, ſed negat cuſtodes appoſuiſſe. Nam ex iis, quæ ſuprà ex aliis ſcriptoribus protulimus, licet intelligere, cimonem villicos habuiſſe.

45. ſemper eum pediſequi cum n.) hoc ex Theopompo videtur eſſe deſcriptum atque expreſſum: cuius verba exſtant apud Athenæū lib. XII. καὶ λέγουσιν ὡς περιήγετο μὲν νεανίσκους δύο, ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα: τούτοις δὲ διδόναι προσέταττεν, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος. i. & aiunt eum duos, aut treis iuuenes, qui nummos haberent, ſecum circumducere ſolitum, & iis mandare, vt darent quoties aliquis ad eum egens ac poſcens accederet. ſic fere & Plutarchus in cimone, & præterea in Pericle.

46. offenſum fortuna) id eſt cui fortuna eſſet iniqua, irata, atque infenſa. offenſus enim interdum ſignificationem habet actiuam, vt apud M. Tull. in cluentiana. etiam ſi is inuidioſus, aut multis offenſus eſſe videatur: etiam ſi eum oderitis. Idem accuſ. lib. 3 O miſerum atque inuidioſum, offenſúmque paucorum culpa ordinem ſenatorium: de quo plura leget, qui volet, ad illum locum. Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ, oda 15. epod. in commentariis noſtris Horatianis.

47. minus benè veſtitum) Theop. κακῶς ἠμφιεσμένον. i. male veſtitū. Plutarchus paullo aliter, ἠμφιεσμένος ἐνδεῶς. i. parū copioſè, ſeu, vt ita dicam, egēter veſtitus.

48. ſuum amiculum dedit) Theop. καὶ ἐκέλευεν αὐτῷ μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ. i. iubebat cimo, ei ab aliquo ex adoleſcentulis, qui ipſum ſequebantur, detracta veſte trita ac lacera, alium amictum dari. Plutarch. fere ſic, vt Nepos. διημείβετο πρὸς αὐτὸν τὰ ἱμάτια. i. commutabat cum eo veſtimenta. eadem idem Plutarch. in Pericle.

49. vt, quos non vocatos) ſic legendum, non vt vulgò, conuocatos. natum erratum ex ſimilitudine, con & non: cuiuſmodi multa ſæpe librariorum peccata & animaduerti, & indicaui.

50. omneis deuocaret) puto hîc legendum, conuocaret, non vt eſt in libris vulgatis, deuocaret. quod hîc, meo iudicio, locum habere non poteſt. eſt enim deuocare propriè deorſum vocare, vt apud Horat. epod. oda XVII. Refixa cælo deuocare ſidera. & apud ciceron. Tuſc. V. Socrates primus philoſophiam deuocauit è cælo. niſi dicamus deuocare etiam valere, de aliquo loco vocare, vt idem cice-

ro.de prouinc. conſularib. Quare ſi qui hominem non diligunt, nihil eſt, quòd eum de prouincia deuocent: ad gloriam deuocant. & Cæſar lib. VI. de bello Gallico non longè à princip. dixit, ſe non deuocaturum in dubium exercitus fortunas: vbi tamen quidam legi volunt, reuocaturum. Omnino malim hîc legi, conuocaret, aut certè vocaret.

51. quod facere null. d. p.) ſic Plutarch. καὶ δεῖπνον οἴκοι παρ' αὐτῷ λιτὸν μὲν, ἀρκοῦν δὲ πολλοῖς ἐποιεῖτο καθ' ἡμέραν. i. & cenam domi apud ſe minimè ſumtuoſam quidem illam, ſed tamen quæ multis ſatis eſſet, quotidie inſtruebat. Sic & Theop. apud Athen. eod. loco. καὶ δεῖπνον ἀεὶ ὡς πλεῖς παρεσκευάζεσθαι πολλοῖς ἀνθρώποις, καὶ τοὺς ἀπόρους προσιόντας τῶν Ἀθηναίων εἰσιόντας δειπνεῖν. i. & cena ab eo minimè ſumtuoſa apparabatur multis hominibus, & Athenienſes ij, qui inopes erant, domum ingreßi cenabant.

52. qui vnde effer.) ſuprà de Ariſtide, in eius vita, in tanta paupertate deceßit, vt, qui efferretur, vix reliquerit. Athen. eod. lib. ex Theopompo. καὶ φασὶ μὴν αὐτὸν καὶ εἰς ταφὴν εἰσφέρειν, &c. i. & aiunt eum etiam ad ſepulturam pecuniam contuliſſe.

53. ſecura) ex beneuolentia enim ciuium. ſumma naſcitur vitæ ſecuritas, & (vt ipſe Probus ait in Dione) nullum eſt imperium tutum niſi beneuolētia munitum: liberalitate autem maximè beneuolentia hominum comparatur, vt docet M. Tullius lib. 2. de officiis.

LYSANDER.

LYſander Lacedæmonius magnam reliquit ſui famam magis felicitate, quàm[1] virtute, partam. Athenienſeis enim in Peloponeſios ſexto[2] & viceſimo anno[3] bellum gerenteis[4] confeciſſe appáret. Id[5] qua ratione conſecutus ſit, latet: non enim[6] virtute ſui exercitus, ſed[7] immodeſtia factum eſt aduerſariorum: qui quòd dicto[8] audientes imperatoribus ſuis non erant,[9] diſpalati in[10] agris, relictis nauibus, in hoſtium[11] venerunt poteſtatem. quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, cùm antea ſemper[12] factioſus, audáxque[13] fuiſſet, ſic ſibi[14] indulſit, vt eius opera in maximum[15] odium Græciæ Lacedæmonij peruenerint. Nam cùm hanc cauſam Lacedæmonij dictitaſſent ſibi eſſe belli, vt Athenienſium[16] impotentem dominationem refringerent, poſtquàm apud[17] Aegos flumen Lyſander claſ-

ſis hoſtium[18] eſt potitus, nihil aliud[19] molitus eſt, quàm vt omneis ciuitates in ſua teneret poteſtate, cùm id ſe Lacedæmoniorum cauſa facere ſimularet. nanq; vndique qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, eiectis, decem[20] delegerat in vnaquaque ciuitate, quibus ſummũ imperium, poteſtatémq; omnium rerum committeret. horum in numerũ nemo admittebatur, niſi qui aut eius hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide cònfirmarat. Ita[21] decemuirali poteſtate in omnibus vrbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur: cuius de crudelitate, ac[22] perfidia ſatis eſt vnam rem exempli[23] gratia proferre, ne de eodem plura enumerando, fatigemus lectores. Victor ex Aſia cùm reuerteretur, Thaſſúmque deuertiſſet, quòd ea ciuitas præcipua fide fuerat erga Athenienſeis, proinde[24] ac ſi iidem firmiſsimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam peruertere concupiuit. vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum vt Thaſij[25] dilaberentur, conſulerêntque rebus ſuis.[26]

deſideratur hìc exemplum
Lyſandri crudelitatis &
perfidiæ in Thaſios.

Itaque decemuiralem ſuam poteſtatem[27] ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt. quo[28] dolore incenſus iniit conſilia, reges Lacedæmoniorũ tollere. ſed ſentiebat id ſe ſine[29] ope deorum facere non poſſe, quòd[30] Lacedæmonij omnia ad oracula referre conſueuerant. Primùm[31] Delphos corrumpere eſt conatus. Cùm id nõ potuiſſet,[32] Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus dixit, ſe vota[33] ſuſcepiſſe, quæ Ioui[34] Ammoni ſolueret, exiſtimans[35] ſe Afros facilius corrupturum. Hac ſpe cùm profectus eſſet in Africam, multùm[36] eum antiſtites Iouis fefellerunt. nam[37] non ſolùm corrumpi non potuerũt, ſed

etiam

*etiam legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum ac-
cuſarent, quòd ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet. Ac-
cuſatus hoc crimine, iudicúmque[38] abſolutus ſententiis, Or-
chomeniis miſſus ſubſidio, occiſus[39] eſt à Thebanis apud Ha-
liartum. Quàm verè de eo foret iudicatum, oratio indicio
fuit, quæ poſt[40] mortem in domo eius reperta eſt, in qua ſua-
det Lacedæmoniis, vt regia poteſtate diſſoluta, ex omnibus
[41] dux deligatur ad bellũ gerendũ, ſed ita ſcripta, vt[42] deorũ
videretur congruere ſententiæ, quam ille ſe habiturum, pe-
cunia[43] fidens, non[44] dubitabat. hanc ei ſcripſiſſe Cleon[45]
Halicarnaſſeus dicitur. Atque hoc loco non eſt prætereun-
dum factum[46] Pharnabazi ſatrapis regij. nam cùm Lyſan-
der præfectus claſsis in bello multa crudeliter, auaréque fe-
ciſſet, déque[47] his rebus ſuſpicaretur ad ciueis ſuos eſſe per-
latum, petiit à Pharnabazo, vt ad Ephoros ſibi teſtimo-
nium daret,[48] quanta ſanctitate bellum geſsiſſet, ſociósque
tractaſſet, de eáque re accuratè ſcriberet. magnam enim eius
auctoritatem in ea re futuram. Huic ille[49] liberaliter polli-
cetur. librum[50] grauem multis verbis conſcripſit, in quo ſum-
mis eum effert laudibus. quem cùm legiſſet, probaſſétque,
dum[51] obſignatur, alterum[52] pari magnitudine, vt diſcerni
non poſſet, ſignatum[53] ſubiecit: in quo accuratiſsimè eius a-
uaritiam, perfidiámque accuſarat. Hinc Lyſander domum
cùm rediſſet, poſtquàm de ſuis rebus geſtis apud[54] maximum
magiſtratum, quæ voluerat, dixerat, teſtimonij loco librum
à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, ſummoto Lyſandro,
cùm Ephori cognoſſent, ipſi legendum dederunt. Ita ille im-
prudens ipſe[55] ſuus fuit accuſator.*

LYSANDER.

QVàm virtute) erat enim ſubdolus, multiplex, fallax, verſutus, perfidus, periurus: & ſolebat dicere, vbi leonina pellis non proficeret, vulpinam eſſe aſſuendam. Idem iubebat pueros quidem taxillis, homines verò iureiurando fallere. hæc fere Plutarch. in Lyſandro. M. Tullius de Off. lib. I. Quo in genere verſutiſſimum & patientiſſ. Lyſandrum accepimus. Idem tamen in Catone maiore, Lyſander Lacedæmonius vir ſummæ virtutis, inquit.

2. ſexto & viceſimo; ſic Thucyd. lib. V. ibi. ἔτη δὲ ἐς τοῦτο τὰ ξύμπαντα ἐγένετο τῷ πολέμῳ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, &c. Sed cur non dixit ſextum & viceſimum annum? Omnino videtur ita loqui debuiſſe, ſi hæc verba cum participio, gerenteis, cohæreant. Quòd ſi cum verbo, confeciſſe. ſexto & viceſimo quadrabit.

3. bellum gerenteis) & peſtilentia conflictanteis, vt tradunt Plutarch. in Lyſandro, & Xenoph lib. 2. de reb. Græc. Diodor. Sicul. lib. 13. in extr.

4. confeciſſe app.) ordo hic videtur eſſe, appáret Lyſandrum confeciſſe, id eſt, expugnaſſe, & ſuperaſſe, & contudiſſe Athenienſeis, ſexto & viceſimo anno bell. ger. in Peloponneſios. ſed, ſi hoc ordine verba ſtruentur, legendum erit, ſextum & viceſimum annum, vt paullo antè dixi: atque ita fortaſſe ſcripſit Nepos. Quòd ſi hic ſit ordo verborum, confeciſſe Athenienſeis anno ſexto & viceſimo, bellum gerenteis in Peloponneſios, nihil mutandum.

5. qua ratione conſec.) qua ratione ad eas anguſtias Athenienſeis redegeris, vt eos ad Ægos fluuium vicerit, obſcurum eſt: & videtur diuinitus eſſe factum, non humanitus. Rem enim maximam minimo labore confecit, vt ſcribit Plutarch. & hora vna tempus longiſſimum, & bellum omnium, quæ ante ipſum fuerunt, maximè varium, & cladibus, & caſibus maximè incertum atque infidum, ſuſtulit & confecit. Verba Græca qui volet, ex Plutarcho in Lyſandro petat. hæc narrantur etiam à Xenophonte lib 2. ἑλλην. & à Diod Siculo lib. 13. Et à Polyæno lib. I. Strategematum: cuius verba aſcribam. Sic Polyænus, Ἐν αἰγὸς ποταμοῖς οἱ Ἀθηναῖοι πολλάκις ἀνήχθησαν ἐφ' ᾧ τε ναυμαχεῖν. Λύσανδρος ὁ Λάκων οὐκ ἀντανήγετο· οἱ μὲν οὖν ἀποπλέοντες γαννύμενοι παιᾶνας ᾖδοντες. Λύσανδρος δὲ κατόπιν πέμπει δύο τριήρεις. οἱ δὲ τριήραρχοι τοὺς Ἀθηναίους ἐκβαίνοντας ὡς εἶδον, σημεῖον μετέωρον αἴρουσι, χαλκῆν ἀσπίδα. Λύσανδρος αὐτίκα ὑποσημαίνει ἐπίπλουν· καὶ οἱ Λάκωνες εἰρεσίᾳ τε καὶ ἐπιπλέουσι. καὶ τοὺς Ἀθηναίους καταλαμβάνουσιν ἄρτι ἐκβαίνοντας· ὧν οἱ μὲν ἀνεπαύοντο, οἱ δὲ ἄλλος ἄλλῃ ἔδρα, γυμνοὶ πάντες. οἱ δὲ Λάκωνες ἄφνω προσπεσόντες ὡπλισμένοι γυμνοῖς, συνταραχθεῖσι ἀπροσδοκήτοις ἐνίκησαν. αἱροῦσιν οὖν ἄνδρας αἰχμαλώτους, καὶ τὰς τριήρεις ἁπάσας, ὅτι μὴ μία ἡ Πάραλος ἔφυγεν Ἀθήναζε, μόνη τῆς νίκης ἄγγελος. id eſt, Ad Ægos flumen Athenienſes ſæpenumero altum petiuerunt, vt prælium nauale committerent. Sed Lyſander Laco non producebat triremeis contrà. Itaque Athenienſes læti in portum redeūt Pæanas canentes. Lyſander porrò à tergo mittit triremeis duas, quid agerent Athenienſes ſpeculaturas. Triremium præfecti vbi Athenienſeis è nauibus egreſſos viderunt, ſignum tollunt, æneam caſſidem. Lyſander autem ſignum dat ſuis, vt Athenienſes contento curſu eos adoriantur. Hic Lacones remis, veliſque, omnique impetu in aduerſarios feruntur: & Athenienſeis offendunt modò egreſſos: quorū

hi quieſcebant, illi alius aliud agebant, omnes nudi atque inermi. Lacones autem repente adorti armati inermos, inſtructi, & diſpoſiti diſſipatos ac perturbatos vicerunt. Viros captiuos abducunt, triremeis omneis capiunt, vna excepta, quam paralum nominant, quæ fugit Athenas cladis nuntia.

6. non enim virtute ſui exercitus) non virtute ſuorum militum. ſic ſæpe loquitur Cæſar, vt alibi indicabimus.

7. ſed immodeſtia) ſic infrà in Alcibiad. Periculum eſt ne immodeſtia militum noſtrorum occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitus. cuius loci lectio ad hunc pertinet. Hanc militum immodeſtiam pulchrè deſcribit Plutarch. in Lyſandro, his verbis. ὡς γὰρ ἐξέβησαν, οἱ δ᾽ οὐς ἀπὸ μηδὲν προσδοκοῦντες, ἠγόραζον, ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἠριστοποιοῦντο, πορρωτάτω, τοῦ μέλλοντος ἀπειρίᾳ τῶν ἡγουμένων ὄντες. i. vbi enim è nauibus egreſſi ſunt, ſtatim, vtpote nihil periculi exſpectantes, aut ſuſpicantes, emebant, vagabantur circum illius regionis loca, dormiebant ſub tabernaculis, prandebant, cùm longiſſime abeſſent à ſuis ducibus, ignoratione eius, quod futurum erat, vel cùm longiſſimè abeſſent à cogitatione rei euenturæ, culpa ducum imperitorum. Sed Ariſtides ſophiſta λευκτρικῷ λόγῳ A. dicit, negligentia imperatorum hoc eueniſſe, non immodeſtia militum. ſic Ariſtides. τοῦτο δὲ καὶ ἐν αἰγὸς ποταμοῖς ἀμελείᾳ τῶν στρατηγῶν τὰς ναῦς ἀπολέσασα, &c. id eſt partim in Ægos flumine imperatorum negligentia naueis amiſiſſet, &c.

8. quòd dicto aud. imper. ſ. n) id eſt quòd ſuis imperatorib. non parebant. Sic loquuntur boni ſcriptores. M. Tullius, accuſ. lib. I. Sunt illi quidem dicto audientes, quamdiu adſunt ij, qui imperant, &c. Idem lib. IIII. accuſ. Reſpondit, id quod neceſſe erat, ſcilicet dicto audientem fuiſſe prætori. & lib. V. quorum ſociorum opera Syracuſani nobis dicto audientes ſunt.

9. diſpalati) diſperſi, diſſipati. Xenoph. lib. 2. ὅταν κατίδωσιν αὐτοὺς ἐκβεβηκότας καὶ ἐσκεδασμένους κατὰ τὴν χερρόνησον, ὅπερ ἐποίουν πολὺ μᾶλλον καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, &c. vbi viderint Athenienſeis è nauibus egreſſos, & diſpalatos in peninſula, quod multo magis faciebant quotidie, &c. Sic & Plutarch. loco ſuprà commemorato, & indicato. ἦν δὲ οὐδὲν ἔργον αὐτῷ τῆς σπουδῆς ἐσκεδασμένων τῶν ἀνθρώπων. i. Nihil autem proficiebat Cononis ſtudium hominibus diſpalatis. Hac autem eadem voce vſus eſt Nepos in Annibale, eiúſque generis magnam multitudinem diſpalatam immiſit. ſic Salluſtius: multitudo diſpalata. Siſenna hiſtor. lib. III. diſpalati, ab ſignis digreſſiomnes, ac diſſipati.

10. in agris) apud Ægos flumen.

11. in hoſtium venerunt poteſt.) in quibus erat Philocles imperator: quem Lyſander Lampſaci interficiendum curauit: & naues omnes præter octo, aut nouē, cum quibus Conon ad Euagoram ſe contulit, vt ſuo loco dicetur. fuerunt autem naues numero ferè ducentæ captæ. Quòd autem ſubiicit Probus, Athenienſeis ſeſe dedidiſſe, etiam vrbis & Piræi muri à Lyſandro diruti ſunt, vt in Cimone cognoſcemus. Vrbs quoque ipſa funditus deleta eſſet, niſi Lyſander obſtitiſſet.

12. factioſus) Feſtus. Factio & factioſus, initiò honeſta vocabula erant. vnde adhuc factiones hiſtrionum & quadrigariorum dicuntur: modò autem nomine factionis, ſeditio, & arma vocantur. Nonius Marcellus. Factio dicitur malorum

conſenſus, & conſpiratio. Salluſt. bello Iugurthino. Inter bonos amicitia, inter malos factio.

13. audáxque) Plutarch. in Lyſandro. ἦν δὲ καὶ λόγῳ θρασὺς καὶ καταπληκτικὸς πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας. i. erat enim oratione audax & terrificus aduerſus eos, qui ei aduerſabantur.

14. ſic ſibi indulſit) tantam licentiam ſibi ſumſit. ſic M. Tull. lib. 4. Tuſc. ipſáque ſibi imbecillitas indulget, in altúmque prouehitur imprudens.

15. in maximum odium Gr. Lac. peru.) ſic loquitur & Cicero lib 2. de Finib. Ne in odium veniam, ſi amicum deſtitero tueri. & lib. 10. epiſt. ad Att. epiſt. 7. ipſi illi egenti ac perditæ multitudini in odium acerbiſſimum venerit.

16. impotentem) ἀκρατῆ, immoderatam, nimiam. ſic M. Tull. epiſt. impotens dominatus.

17. Apud Ægos flumen) ſic infrà in Alcib. Sed cur non dixit Ægos flumina? ſic enim Græci. Xenoph. lib. 2. de rebus Gr. ἀπέπλευσαν πάλιν εἰς Αἰγὸς ποταμούς. Ariſtot. lib. I. de reb. ſuperis. ἐπεὶ καὶ ὅτε ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπεσε λίθος, &c. Plutarch. in Lyſandro. κατηνέχθη γὰρ, ὡς ἡ δόξα τῶν πολλῶν, ἐξ οὐρανοῦ παμμεγέθης λίθος εἰς Αἰγὸς ποταμούς. i. décidit enim, vt eſt vulgi opinio, ingens lapis ex cælo in Ægos fluuios. Diod. Siculus lib. 13. τότε μὲν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καθώρμισε τὰς ναῦς, id eſt tunc enim in Ægos fluminibus naueis conſtituit. Stephanus. Αἰγὸς ποταμοὶ πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ. i. Ægos flumina. ſeu Ægos potamæ, vrbs in Helleſponto. Iterum Plutarch. ἀποφθ. λακων. de Lyſandro, & hac re ab eo geſta loquens, νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ἐνέδρας περὶ Αἰγὸς ποταμούς, καὶ λιμῷ πιέσας αὐτούς, παρεστήσατο τὴν πόλιν, καὶ ἔγραψε τοῖς ἐφόροις, ἑάλωκαντι ταὶ Ἀθᾶναι. i. Victis autem per inſidias Athenienſib. ad Ægos flumina, & fame oppugnatis, vrbem ad deditionem compulit, & in poteſtatẽ ſuam redegit, & ſcripſit ad Ephoros, captæ ſunt Athenæ. Latini numero ſingulari appellant Ægos flumen: & ita Plinius lib. 2. cap. 58. & lib. 4. cap. 10. Pomponius Mela lib. 2. In ea (Cherroneſo) flumen Ægos naufragio claſſis Atticæ inſigne.

18. claſſis hoſtium potitus) ſic loquitur in Ageſilao. imperij potitus eſt. ſic Cæſar de bello Gall. lib. I totius Galliæ ſeſe potiri poſſe ſperant.

19. nihil aliud molitus eſt) Narrat Xenophon lib. 2. ἑλλην. totam Græciam defeciſſe ab Athenienſib. poſt pugnam illam naualem, præter Samios.

20. decem deleg) δεκαδαρχίας appellat Iſocrates, πανηγυρικῷ. ibi. τοιούτων τοίνυν ἡμῶν γεγενημένων, &c. τολμῶσι κατηγορεῖν οἱ τῶν δεκαδαρχιῶν κοινωνήσαντες. i. nos igitur, qui taleis nos præbuimus, audent accuſare ij, qui decadarchiarum participes fuerunt. Idem ad Philipp. σὺ μὲν τοὺς Ἕλληνας εὔνους ἕξεις, &c. ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὰς δεκαδαρχίας, τὰς ἐπὶ Λακεδαιμονίων, ὡς ἔτι δυσμενεστάτους. i. tu quidem Græcos benè animatos erga te habebis, &c. illi autem propter decadarchias, & decem virorum imperia, à Lacedæmoniis principatum Græciæ obtinentib. in ciuitatibus conſtituta, alieniſſimos. Sic & Diodor. Siculus lib. 14. non longè à princip. Λύσανδρος δὲ ὁ Σπαρτιάτης, ἐπειδὴ πάσας τὰς ὑπὸ Λακεδαιμονίους πόλεις διῴκησε κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων γνώμην, ἐν αἷς μὲν δεκαδαρχίας, ἐν αἷς δὲ ὀλιγαρχίας καταστήσας, περίβλεπτος ἦν ἐν τῇ Σπάρτῃ. i. Lyſander autem Spartiata poſteaquam omneis ciuitates ſub ditionem Lacedæmoniorum ſubiunctas, de Ephororum ſententia rexit, cùm in aliis decadar-

chias, in aliis oligarchias conſtituiſſet, omnium oculos Spartæ in ſe conuertebat. At Xenoph. lib. 3. ἑλλην. δεκαρχίας appellat, niſi locus mendoſus eſt. πρὸς δὲ τούτῳ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτὸς ξυνεξελθεῖν αὐτῷ ἐβούλετο, ὅπως τὰς δεκαρχίας τὰς κατασταθείσας ὑπ᾽ ἐκείνου ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐκπεπτωκυίας δὲ διὰ τοὺς ἐφόρους, &c. πάλιν καταστήσειε μετ᾽ Ἀγησιλάου. id eſt, Hac ratione inita cum eo etiam ipſe congredi volebat, vt decarchias, ſeu decemuiratus in ciuitatibus ab illo conſtitutos, ſed ephororum opera ſublatos, de integro conſtitueret cum Ageſilao. Idem eod. libro in oratione Thebanorum apud Athenienſeis. ἀντὶ γὰρ ἐλευθερίας διπλῆν αὐτοῖς δουλείαν παρεσχήκασιν· ὑπό τε γὰρ τῶν ἁρμοστῶν τυραννοῦνται, καὶ ὑπὸ δέκα ἀνδρῶν, οὓς Λύσανδρος κατέστησεν ἐν ἑκάστῃ πόλει. i. Nam pro libertate duplicem eis ſeruitutem impoſuerunt. Nam & ab Harmoſtis, id eſt præfectis, & à decemuiris, quos Lyſander in vnaquaque ciuitate conſtituit, tyrannicè reguntur. Idem in contione Autoclis. ἔτι δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον αὐτονομίᾳ, καθίστατε, ἔνθα μὲν δεκαρχίας, ἔνθα δὲ τριακονταρχίας. i. Præterea verò, id quod maximè libertati, & poteſtati ſuis legibus vtendi aduerſarium eſt, conſtituitis alibi decarchias, id eſt decemuiratus: alibi triacontarchias, id eſt trigintauiratus.

21. *ita decemuirali poteſt.)* δεκαδαρχίας, ſeu δεκαρχίας καθισταμένης.

22. *ac perfidia)* talem Lyſandrum ſuprà deſcripſimus ex Plutarcho, principio annotationum in hanc vitam.

23. *exempli gratia)* M. Tull. lib. 1. accuſat. Verum tantum inuéni, iudices, quod apud vos tantum exempli cauſa proferre poſſum. pro Murena. vt, quia in alicuius libris, exempli cauſa, id nomen inuenerunt, &c. Philipp 13. exempli cauſa paucos nominaui.

24. *proinde ac ſi iidem &c.)* ſecutus ſum editionem Florentinam & Aldin. ceteræ enim habent contrariè. proinde ac ſi iidem firmiſſ. ſolerent eſſe inimici, qui conſt. fuiſſ. amici. Ex Thucydide lib. VIII. licet intelligere, Thaſios antequam tantam fidem in Athenienſeis præſtitiſſent, eorum fuiſſe inimicos, & Lacedæmoniorum ſocios atque amicos. Nunc igitur quia Athenienſibus eos videt amicos eſſe factos Lyſander, & in hac amicitia permanſuros iudicat, eos reuertere cupit.

25. *dilaberentur)* diffugerēt. huc & illuc elaberentur, ſeu diuerſi elaberentur.

26. *conſulerént que reb. ſ.)* deſunt hîc nonnulla. icci rco lacunam relinqui iuſſi. deſunt autem ea, quæ de Lyſandri crudelitate, & perfidia in Thaſios narrabat Probus, & fortaſſe quædam alia, propter quæ Ephori adducti eſſent, vt decemuiraleis poteſtates in ciuitatibus ab eo conſtitutas tollerent. omnino, vt de aliis affirmare non auſim, ita non dubiū eſt, quin narratio de Lyſandri facinore in Thaſios deſit. Hanc autem hiſtoriam apud Diod. Sicul. ſolum reperi, quam hîc referā, quamuis aliquantùm à Probo diſcrepet. Probus enim Lyſandrum dolo, & inſidiis vſum eſſe dicit ad Thaſios opprimēdos: Diodorus vi Thaſum cepiſſe. ſic Diodorus lib. 12. Λύσανδρος δὲ μετὰ τῶν πλείστων νεῶν ἐπὶ Θάσον τῆς Καρίας πλεύσας κατὰ κράτος αὐτὴν εἷλεν Ἀθηναίοις συμμαχοῦσαν· καὶ τοὺς μὲν ἡβῶντας ὀκτακοσίους ὄντας ἀπέσφαξε, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας λαφυροπωλήσας, κατέσκαψε τὴν πόλιν. i. Lyſander autem cum plurimis nauibus in Cariam profectus, eam vi cepit, cùm eſſet belli ſocietate cum

Athenienſib. coniuncta: ac puberes quidem octingentos trucidauit: pueris autem & mulieribus ſub haſta venditis, vrbem à fundamentis euertit. Magis igitur huic loco conueniſſet id, quod de Mileto refert Plutarchus in Lyſand. Eſt enim exemplum illuſtre & luculentum crudelitatis cum perfidia coniunctæ. ſic igitur Plutarch. τῶν δὲ ἀξιούντων μὴ πολεμεῖν μετὰ δόλου τοὺς ἀφ' Ἡρακλέους γεγονότας, καταγελᾶν ἐκέλευεν· ὅπου γὰρ ἡ λεοντῆ μὴ ἐξικνεῖται, προσραπτέον ἐκεῖ τὴν ἀλωπεκῆν. τοιαῦτα δ' αὐτοῦ καὶ τὰ περὶ Μίλητον ἱστόρηται. τῶν γὰρ φίλων καὶ ξένων, οἷς ὑπέσχετο συγκαταλύσειν τὸν δῆμον καὶ συνεκβαλεῖν τοὺς διαφόρους, μεταβαλλομένων καὶ διαλλαγέντων τοῖς ἐχθροῖς, φανερῶς μὲν ἥδεσθαι προσεποιεῖτο, καὶ συνδιαλλάττειν, κρύφα δὲ λοιδορῶν αὐτοὺς καὶ κακίζων, παρώξυνεν ἐπιθέσθαι τοῖς πολλοῖς. ὡς δ' ᾔσθετο γινομένην τὴν ἐπανάστασιν, ὀξέως βοηθήσας, καὶ παρεισελθὼν εἰς τὴν πόλιν, οἷς πρώτοις ἐπέτυχε τῶν νεωτεριζόντων, ἐχαλέπαινε τῇ φωνῇ, καὶ προσῆγε τραχυνόμενος ὡς ἐπιθήσων δίκην αὐτοῖς. τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευε θαρρεῖν, καὶ μηδὲν ἔτι προσδοκᾶν δεινὸν αὐτοῦ παρόντος. ὑπεκρίνετο δὲ ταῦτα καὶ διεποίκιλλε, τοὺς δημοτικωτάτους καὶ κρατίστους βουλόμενος μὴ φυγεῖν, ἀλλ' ἀποθανεῖν ἐν τῇ πόλει μείναντας, ὃ καὶ συνέβη. πάντες γὰρ ἀπεσφάγησαν οἱ καταπιστεύσαντες. i. eos autem, qui dicerent non debere qui ab Hercule prognati eſſent, dolum in bello gerendo adhibere, derideri iubebat. quò enim leonina pellis peruenire, & porrigi non poſſet, eò vulpinam eſſe aſſuendam. Tale autem eius factum in Miletum memoriæ proditum eſt. cùm enim eius amici, & hoſpites Mileſii, quibus pollicitus erat, ſe eis adiumento futurum ad potentiam populi euertendam, populúmque opprimendum, & operam nauaturum ad eorum aduerſarios è ciuitate eiiciendos, ſententia mutata in gratiam cum inimicis ſuis rediſſent: palàm quidem ſe ea re lætari ſimulabat, eámque reconciliationẽ gratiæ approbare oſtendebat: clam verò eis maledicens, & ignauiæ crimen obiiciens, iram acuebat, animóſque incitabat, & ſtimulabat, vt multitudinem adorirẽtur. Vbi autem ſenſit impreſſionem ab optimatibus in plebem fieri eſſe cœptam, confeſtim opitulatus, & ingreſſus in vrbem, in quemcumque ex potentioribus, qui res nouas moliri cœperant, inciderat, ei voce ſuccenſebat, & vultu ad aſperitatem compoſito, & horroris pleno, ſe de eis pœnas ſumturum minabatur: alios autem bono animo eſſe, & nihil mali grauioris metuere iubebat, ſe præſente. hoc autem ſimulabat, & occultata ſui animi ſententia voce & vultu præ ſe ferebat eo conſilio, ne ciues maximè populares, & præſtantiſſimi de plebe viri diffugerent ac dilaberentur, ſed in vrbe manentes interirent. quod & accidit. Omnes enim, qui ei fidem habuerunt, ſeſéque ei crediderunt, trucidati ſunt. Hæc inſignem Lyſandri crudelitatem declarant cum pari perfidia coniunctam: illa de Thaſiis crudelitatem quidem hominis aperiunt, & indicant, ſed perfidiam non item. non enim dicit Diodorus Lyſandrum fidem dediſſe Thaſiis ſe eis parſurum, & temperaturum: illos autem fide ei habita, & eo in vrbem recepto, dolis inductos & circumuentos eſſe, quod conſentaneum eſt Probum narraſſe. ſed hoc tantùm, eum vi in vrbem introiuiſſe, & talem crudelitatem in eos expromſiſſe. Refert & Polyænus facinus illud Lyſandri in Mileſios perfidũ ſimul & crudele, lib. I. Strategem. his verbis. Λύσανδρος τοῖς ἐν Μιλήτῳ φίλοις ὑποσχόμενος τὸν δῆμον συγκαταλύειν, ἧκεν εἰς Μίλητον. καὶ τοῖς μὲν νεωτερίζουσι λόγῳ χαλεπὸς ἦν· τοῖς δὲ δημόταις ἐλευθερίαν συμπράξειν ἐπηγγέλλετο. πιστεύσας ὁ δῆμος Λυσάνδρῳ χρηστὰ λέγοντι ἀδεέστερος ἤλπιζε τὰ βελτίονα.

οἱ φίλοι δὲ κοινῷ συνθήματι ἐπανίσταντο. καὶ τὸν δῆμον περιεσπούδαζον κλείσαντες πολλοὺς καὶ πολλαχοῦ. καὶ ἡ Μίλητος ἦν ὑπὸ τοῖς φίλοις Λυσάνδρου. id eſt Lyſander ſuis, quos Mileti habebat, amicis pollicitus ſe populi potentiam vnà cum eis ſublaturum, Miletum venit. Et iis quidem, qui rebus nouis ſtudebant, verbo ſæuus, & aſper erat: popularibus vero ſe ad libertatem retinendam eis adiumento fore promittebat. Cui orationem boni viri imitanti, & benignè promittenti cùm credidiſſet populus, imparatus & ſecurus ſperabat meliora. Amici autem Lyſandri, ſigno dato vno tempore arma capiunt, & impetu in populum facto magnam cædem multis locis edunt. Et ita Miletus ſub poteſtatem amicorum Lyſandri redacta eſt. Cùm ſuperiora illa iam ſcripſiſſem, diúque hoc exemplum crudelitatis & perfidiæ Lyſandri in Thaſios quæſiuiſſem, reperi tandem apud Polyænum lib. I. Strategem. Sic igitur Polyænus. Λύσανδρος ἐκράτησε Θασίων· παρ' οἷς ἦσαν ἀττικίζοντες πολλοὶ κρυπτόμενοι τῷ Λάκωνος φόβῳ· ὁ δὲ τοὺς Θασίους εἰς τὸ Ἡρακλέους ἱερὸν συναγαγὼν, φιλανθρώπους λόγους διεξῆλθεν, ὡς δέοι συγγνώμην ἔχειν τοῖς κρυπτομένοις ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων· καὶ ὅτι θαρρεῖν αὐτοὺς προσῆκεν, ὡς μηδὲν δεινὸν πεισομένους, τῶν λόγων ἐν ἱερῷ γινομένων, καὶ ταῦτα ἐν Ἡρακλέους πόλει τοῦ πατρῴου. οἱ μὲν οὖν κεκρυμμένοι τῶν Θασίων πιστεύσαντες τῇ τῶν λόγων φιλανθρωπίᾳ προσῆλθον· Λύσανδρος δὲ διαλιπὼν ὀλίγας ἡμέρας, ὅπως ἀδεέστεροι γένοιντο, προσέταξε συναρπασθέντας ἀποσφαγῆναι. id eſt Lyſander Thaſiorũ potitus eſt, apud quos multi erant Athenienſium fautores, qui deliteſcebant Laconis metu. Ille autem Thaſiis in templum Herculis coactis, & congregatis, orationem humanitatis plenam habuit, iis, qui laterent, tanta rerum commutatione facta, ignoſci oportere. Et verò eos conuenire confidere, & bona ſpe eſſe, quaſi nihil ipſe in eos grauius ſtatuturus eſſet, præſertim cùm verba fieret in templo, eóque Herculis, qui Thaſiorum ciuitati deus eſſet patrius. Qui igitur deliteſcebant, verborum humanitate adducti, vt Lyſandro crederent, ad eum acceſſerunt. Lyſander paucis diebus interpoſitis, vt eſſent metu & cura ſoluti, iuſſit eos correptos iugulari.

27. ſui) Lacedæmonij, ſeu Ephori.

28. quo dolore inc. iniit conſ) Aliam cauſam fuiſſe vult Diodorus, nempe elationem animi, & ferociam, quòd bellum Peloponneſiacum confeciſſet, & Lacedæmoniis principatum Græciæ terra & mari peperiſſet. ſic enim ille. καταλύσας γὰρ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. τῇ πατρίδι περιθεὶς τὴν ἡγεμονίαν ὁμολογουμένην, καὶ τὴν κατὰ γῆν, καὶ τὴν κατὰ θάλατταν. διόπερ ἐπὶ τούτοις πεφρονηματισμένος διενοεῖτο καταλῦσαι τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν βασιλείαν, &c. id eſt bello enim Peloponeſiaco confecto patriæ ſuæ incontrouerſum Græciæ principatum terra & mari conciliarat. Iccirco ſublatis animis, & ferocior factus Heraclidarum regnum euertere cogitabat.

29. ſine deorum ope) Plutarch. ait hoc eſſe machinam, ſeu deum ex machina adhibere, vt fit in tragœdiis. Solent autem ad hæc commenta confugere magni viri, cùm vis, aut ratio humana non ſatis valet ad id quod cõcupiſcunt, efficiendum. Diod. ἐνόμιζε γὰρ, εἰ χρησμὸν λάβοι σύμμαχον ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς, ῥᾳδίως ἥξειν ἐπὶ τέλος τὴν προαίρεσιν. i putabat enim, ſi oraculum nactus eſſet, à quo adiuuarentur ſui conatus, ſe facile ad exitum ſuorum conſiliorum peruenturum. Sic Piſiſtratus tyrannus cùm eiectus è ciuitate fuiſſet, commentus eſt illud omnibus no-

tum de Pallade armata, à qua in currum impoſita, edicendum curauit à præconibus, Piſiſtratum in ciuitatem, atque adeò in arcem reſtitui: cùm re vera eſſet mulier nomine Phya ingenti corporis ſtatura, ita ornata, vt ſpeciem Palladis præbere videretur. Tale fuiſſe commentum maiorum noſtrorum de virgine & puella illa Aurelianenſi, à viris cordatis & prudentibus accepi: quæ adhibita fuit ad metum Gallis eximendum, animúmque reddendum, vt Britannos è Gallia pellere auderent.

30. *quòd Lacedæm.)* Diod. eod. lib. θεωρῶν τοὺς λακεδαιμονίους μάλιστα τοῖς μαντείοις προσέχοντας. i. quòd videret Lacedæmonios maximè ad oracula animos attendere.

31. *primùm Delphos)* Diod. ἐπεχείρησε τὴν ἐν Δελφοῖς προφῆτιν διαφθεῖραι χρήμασι. i. conatus eſt ſacerdotem Delphicam corrumpere pecunia. Plutarch. Ἔφορος μὲν οὖν φησὶν αὐτὸν ὡς τὴν πυθίαν ἐπιχειρήσας διαφθεῖραι, καὶ τὰς δωδωνίδας αὖθις ἀναπείθων διὰ Φερεκλέους ἀπέτυχεν, εἰς Ἄμμωνος ἀναβῆναι. i. Ephorus igitur ait eum, vbi Pythiam corrumpere conatus, & deinde ſacerdotes Dodonæas tentans per Phereclem, ſpe ſua décidit, & repulſus eſt, ad Ammonis oraculum ſe contuliſſe. Delphi vrbs in Parnaſſo iuxta Phocidem, in qua eſt templum & oraculũ Apollinis.

32. *Dodonam)* vrbem Chaoniæ, vel, vt Stephanus, Moloſsiæ in Epiro: in qua Iupiter Dodonæus colebatur, & conſulebatur.

33. *vota ſuſc.)* ſic Diod. προφάσει μὲν ὡς εὐχὰς ἀποδιδοὺς Ἄμμωνι, τῇ δ' ἀληθείᾳ διαφθεῖραι βουλόμενος τὸ μαντεῖον. i. *hanc cauſam prætexens, quaſi vota Ioui Ammoni ſoluturus, re vera oraculum corrumpere volens.*

34. *Ioui Ammoni)* ab arena ſic dicto: quam ἄμμον Græci dicunt. de Ioue Ammone Arrianus lib. 3. & Q. Curtius lib. 4.

35 *Afros)* alioqui ſubdolos, & fallaceis. ſed non pugnant hæc inter ſe, eum, qui ſit ſubdolus natura, pecunia capi.

36. *multùm eum antiſt. Iou. f.)* feſellerunt eius ſpem & opinionem.

37. *nam non ſolùm corr.)* ſic Diod. οὐ μόνον ἀπέτυχε τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ καὶ συνεξέπεμψαν οἱ τοῦ μαντείου προεστῶτες πρέσβεις τοὺς κατηγορήσοντας τοῦ Λυσάνδρου περὶ τῆς τοῦ χρηστηρίου διαφθορᾶς. i. non ſolùm à conatu ſuo repulſus eſt, & ſpe ſua décidit, ſed etiam oraculi antiſtites miſerunt legatos, qui Lyſandrum accuſarent de oraculi corruptela.

38, *iudicúmque abſ. ſent.)* Diod. κρίσεως αὐτῷ προτεθείσης ἀπολογησάμενος πιθανῶς ὑπὲρ αὑτοῦ. i. in iudicium vocatus, cauſa pro ſe dicta, fidem fecit ſe innocentẽ eſſe.

39. *occiſus eſt)* cùm Haliartum obſideret, vrbem Bœotiæ. ſic Xenoph. lib. 3. ἑλλην. & Plutarch. in Lyſandro.

40. *quæ poſt mortem)* Diod ibid. μετὰ δὲ τινὰ χρόνον ἄρτι λόγον γεγραμμένον πανουργῶς, ὃν ἐπραγματεύσατο πρὸς τὰ πλήθη, πείθων ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν αἱρετοὺς γίνεσθαι βασιλεῖς. i. *aliquanto poſt eius mortem repererunt Lacedæmonij orationem accuratè & apparatè ſcriptam, quam adornauit ad multitudinem, ſuadens ei, vt ex ciuibus omnibus reges crearentur.* Plutarch. εὑρόντα βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ πολιτείας λόγος, &c. *cùm librum reperiſſet Ageſilaus, in quo erat oratio de rep. adminiſtranda. ex quibus Plutarchi verbis videtur legendum apud Diod.*

ſuprà

ſuprà πολιτικῶς, pro πολυπλῶς.

41. ex omnib. dux delig.) Diod. vt paullo antè retulimus, ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν, &c. At Plutarch. ὡς χρὴ τὴν Εὐρυποντιδῶν, καὶ Ἀγιαδῶν τὴν βασιλείαν ἀφελομένους, εἰς μέσον θεῖναι, καὶ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν ἐκ τῶν ἀρίστων. i. Oportere regnum ademtum Eurypontidis, & Agiadis ponere in medio, & electionem, ſeu optionem fieri ex optimis.

42. deorum ſententiæ) deorum reſponſis & oraculis.

43. pecunia fidens) pecunia fretus, eáque ſperans ſe ſacerdotes & antiſtites fanorum poſſe corrumpere.

44. non dubitabat) Non dubitabat ſe habiturum, genus loquendi Probo vſitatum, vt antea admonuimus, pro quo Cicero diceret, non dubitabat quin habiturus eſſet.

45. Cleon Halicarn.) ſic Plutarch. καὶ λόγον ἐξεμάνθανε πρὸς ταύτην γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος Ἁλικαρνασέως. i. & orationem ediſcebat, quæ in hanc ſententiã & quæſtionem ſcripta erat à Cleone Halicarnaſſeo.

46. Pharnabazi) de quo in Alcibiade. commemorat eum Thucyd. lib. 8. & ſæpe Xenophon lib. 3. & 4. ἑλλην. Iſocrates Panegyrico, Plutarch. in Lyſand. erat autem hic Pharnabazus Cretenſis Pharnabaci filius, olim Darij, & poſtea Artaxerxis ſatrapes, qui Alcibiadem interfecit, vt ſcribit Diod. lib. 14

47. déque his rebus ſuſp.) hoc narrat Plutarch. multis verbis: qui fere in ceteris cum Probo congruens, in hoc diſcrepat, quòd Probus ſemel tantùm ſcriptum à Pharnabazo indicat, Plutarchus bis. ſic enim ille. καὶ συνελθὼν ἐδεῖτο γράψαι περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἑτέραν ἐπιστολὴν, ὡς οὐδὲν ἠδικημένος, οὐδ' ἐγκαλοῦντα. i. & cum Pharnabazo congreſſus Lyſander, petebat ab eo, vt ad magiſtratus aliam de ſe epiſtolam ſcriberet, quaſi nullam ab ipſo accepiſſet iniuriam, neque quicquam de ipſo quereretur. Paullo antè Plutarchus dicit Pharnabazum certos homines miſiſſe, qui Lyſandrum accuſarent. quin idem Plutarchus tradit, Ephoros auditis Lyſandri accuſatoribus à Pharnabazo miſsis, ad eum ſcytalam miſiſſe, iubenteis vt Lacedæmonem rediret.

48. quanta ſanctitate) quanta abſtinentia, iuſtitia, integritate, pietate.

49. huic ille liberal. pollic.) Plutarch. ὑπισχνεῖτο ἅπαντα ποιήσειν, &c. i. pollicitus ſe omnia facturum, &c. ſic loquitur Q. Cicero de petitione conſul. homines non modo promitti ſibi, præſertim quæ à candidato petant, ſed etiam largè atque honorificè promitti volunt.

50. librum gr.) Plutarch. ἔγραψεν οἵαν ὁ Λύσανδρος ἠξίωσεν ἐπιστολήν. id eſt ſcripſit qualem Lyſander poſtulauit, epiſtolam.

51. dum obſign.) alij codices habent, dum ſignatur. nonnulli, deſignatur, mendosè. Plutarch. ἐν δὲ τῷ σφραγίζειν ἐπιβάλλειν. i. interea dum ſigna imprimit.

52. pari magnitudine, vt) quidam libri habent, pari magnitudine, & tanta ſimilitudine, vt &c. ſed ego hoc totum, & tanta ſimilitudine, ſubditum ſuſpicor. Plutarch. hanc ſententiam his verbis exprimit, ὑπαλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει. i. commutatis inter ſe libris nihil ſpecie differentibus. Refert hoc & Polyænus lib. VII. Strategem. cuius verba aſcribam. Φαρνάβαζος κατὰ Λυσάνδρου Λακεδαιμο-

νίους ἔγραψεν· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἀνεκαλέσαντο, σκυτάλην πέμψαντες. Λύσανδρος ἱκέτευε Φαρνάβαζον ἄλλην ἐπιστολὴν ὑπὲρ αὐτοῦ γράψαι φιλάνθρωπον. Φαρνάβαζος ὑποσχόμενος, φανερῶς μὲν ἔγραψεν οἵαν ὁ Λύσανδρος ἠξίωσε· κρύφα δὲ εἶχεν ἑτέραν γεγραμμένην. ἐν δὲ τῷ τὴν σφραγῖδα ἐπιβαλεῖν, ὑπαλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει, δίδωσιν αὐτῷ τὴν κρύφα γεγραμμένην. Λύσανδρος ἐπανελθὼν ἐς Λακεδαίμονα, τοῖς ἐφόροις κατὰ τὸ ἔθος ἀποδίδωσι τὰ γράμματα. οἱ δ' ἀναγνόντες ἔδειξαν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν, περιττῆς μηδὲν ἀπολογίας δεῖσθαι, αὐτὸν καθ' αὑτοῦ γράμματα κομίσαντα. id eſt, Pharnabazus ad Lacedæmonios in Lyſandrum ſcripſit. Illi autem eum ex Aſia reuocarunt ſcytala miſſa. Lyſander ſupplex à Pharnabazo petit, vt aliam pro ſe ad Lacedæmonios epiſtolam ſcribat, humanã. Pharnabazus liberaliter ei pollicitus, palàm quidem & aperte talem epiſtolam ſcripſit, qualem Lyſander poſtulauit: clàm verò & occulte alteram aliter ſcriptam habebat. Interea igitur dum ſignum litteris imprimit, chartis furtim mutatis nihil inter ſe ſpecie differentibus, dat eam Lyſandro epiſtolam, quæ occultè erat ſcripta. Lyſander Lacedæmonem reuerſus, Ephoris, vt erat conſuetudo, litteras reddidit. Illi autem lectas litteras ei oſtenderunt, præfati eum nihil defenſione egere, qui ipſe in caput ſuum litteras attuliſſet.

53. *ſubiecit)* ſuppoſuit, ſubſtituit. ſic vulpes à vulpe capta eſt: & vt ait Plutarch. Lyſander aduerſus Cretenſem, ſeu Cretẽ cretiſſans, Pharnabazũ ignorabat.

54. *apud max. mag)* Plutarch. περὶ τὸ ὄχλον.

55. *ſuus)* cur non dixit, ſui accuſator, ſed ſuus? ita ſcilicet, vt meus & tuus defenſor dicitur, qui me, & te defendit. imprudens autẽ, quia litteras in caput ſuum ſcriptas, quaſi Bellerophon, aliter exiſtimans, ad ſuos tulit.

ALCIBIADES.

ALcibiades[1] Cliniæ filius, Athenienſis. In hoc natura, quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omneis, qui de eo memoriæ[2] prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius vel in[3] vitiis, vel in virtutibus. Nam in ampliſſima ciuitate, ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multo formoſiſſimus, ad omneis res aptus,[4] conſiliique plenus. Namq; imperator fuit ſummus mari & terra, diſertus, vt in primis dicendo valeret: & tanta[5] erat commendatio oris, atque orationis, vt[6] nemo ei dicendo poſſet reſiſtere. idem cùm tempus poſceret,[7] laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus non minus in vita, quàm victu: affabilis, blandus,[8] temporibus callidiſſimè inſeruiens. Idem ſimul ac ſe remiſerat, nec cauſa ſube-

rat, quare animi laborem perferret,[9] luxurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur, vt omnes admirarentur, in vno homine tantam[10] ineſſe diſſimilitudinem, támque diuerſam naturam. Educatus eſt in domo Periclis, (priuignus[11] enim eius fuiſſe dicitur) eruditus[12] à Socrate. ſocerum [13] habuit Hipponicum, omnium[14] Græcorum diuitiſſimum, vt, ſi ipſe fingere vellet, neque plura bona[15] reminiſci, neque maiora poſſet conſequi, quàm vel fortuna, vel natura tribuerat. Ineunte adoleſcentia amatus eſt à multis more Græcorum[16]: in eis à Socrate, de quo mentionem facit Plato in ſympoſio. namque[17] eum induxit commemorantem ſe pernoctaſſe cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius à parente debuerit. Poſtea, quàm[18] robuſtior eſt factus, non minus multos amauit. in quorum amore, quoad licitum eſt, odioſa multa[19] delicatè, iocoſéque fecit: quæ referremus, niſi maiora, potioráque haberemus. Bello Peloponneſiaco huius [20] conſilio atque auctoritate Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt. ad quod gerendum ipſe dux delectus eſt.[21] duo præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id cùm appararetur, prius quàm claßis exiret, áccidit, vt vna nocte omnes[22] Hermæ, qui in oppido erant Athenis,[23] deiicerentur, præter vnum, qui ante[24] ianuam Andocidis erat, Andocidísque Hermes vocatus eſt. hoc cùm[25] apparêret non ſine magna multorum conſenſione eſſe factum, quòd non ad priuatam, ſed ad publicam rem pertineret, magnus[26] multitudini timor eſt iniectus, ne qua repentina vis in ciuitate exſiſteret,[27] quæ populi libertatem opprimeret. Hoc[28] maxime conuenire in Alcibiadem videbatur, quòd & potentior & maior, quàm priuatus, exiſtimabatur. multos enim liberalitate deuinxerat, plureis etiam opera forenſi ſuos[29] reddide-

rat. quare fiebat, vt omnium[30] oculos, quotieſcunque in pu-
blicum prodiſſet, ad ſe conuerteret, neque ei par quiſquam in
ciuitate[31] poneretur. Itaque non ſolùm ſpem in eo habebant
maximam, ſed etiam[32] timorem, quòd & obeſſe plurimùm
& prodeſſe poterat.[33] Aſpergebatur etiam infamia quòd in
[34] domo ſua facere myſteria dicebatur: quod nefas erat more
Athenienſium: ídque non ad religionem, ſed ad[35] coniuratio-
nẽ pertinere exiſtimabatur. Hoc[36] crimine in contione ab ini-
micis cõpellabatur. Sed inſtabat tempus ad bellũ proficiſcen-
di. Id ille intuens, neque ignorans ciuium ſuorum conſuetu-
dinem,[37] poſtulabat, vt, ſi quid de ſe agi vellent, potius de
præſenti quæſtio haberetur, quàm abſens inuidiæ[38] crimine
accuſaretur. Inimici[39] verò eius quieſcendum in præſenti,
quia nocere ſe ei non poſſe intelligebant, & illud tempus
exſpectandum decreuerunt, quo exiſſet, vt ſic abſentem ag-
grederentur. Itáq; fecerunt. nam poſtquàm in Siciliam eum
perueniſſe crediderunt, abſentem, quòd ſacra violaſſet, reum
fecerunt. Qua de re cùm[40] ei nuntius à magiſtratu in Sici-
liam miſſus eſſet, vt domum ad cauſam dicendam rediret,
eſſetq; in magna ſpe prouinciæ benè adminiſtrandæ, non pa-
rêre noluit, & in[41] triremem, quæ ad eum deportandum erat
miſſa, aſcendit, ac[42] Thurios in Italiam peruectus, multa[43]
ſecum reputans de immoderata ciuium ſuorum licentia, cru-
delitatéque erga nobileis, vtiliſſimum[44] ratus impendentem
euitare tempeſtatem, clam ſe à cuſtodibus ſubduxit, & inde
primùm[45] Elidem, deinde Thebas vênit. Poſtquàm autem ſe
[46] capitis damnatum bonis[47] publicatis audiuit, &, id quod
vſu venerat,[48] Eumolpidas & Cerycas à populo coactos vt
[49] ſe[50] deuouerent, eiúſque deuotionis, quo teſtatior eſſet
memoria, exemplum, in[51] pila lapidea inciſum, eſſe poſitum,

in publico, Lacedæmonem demigrauit. Ibi, vt ipſe[52] prædicare conſueuerat, non aduerſus patriam, ſed inimicos ſuos bellum geſſit, quòd iidem hoſtes eſſent ciuitati. nam cùm[53] intelligerent ſe plurimùm prodeſſe reipublicæ, ex ea eieciſſe, plúsque iræ ſuæ, quàm vtilitati communi paruiſſe. Itaque huius conſilio Lacedæmonij[54] cum Perſarum rege amicitiam fecerunt: deinde[55] Deceliam in Attica munierunt, præſidióque perpetuo ibi poſito in obſidione Athenas tenuerunt. Eiuſdem opera[56] Ioniam à ſocietate auerterunt Athenienſium. quo facto, multo ſuperiores bello eſſe cœperunt.[57] Neq; verò his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quàm timore ab eo alienati. nam cùm acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipſis deſciſceret, & [58] cum ſuis in gratiam rediret. Itaque[59] tempus eius interficiendi quærere inſtituerunt.[60] Id Alcibiadi diutius celari non potuit. erat[61] enim ea ſagacitate, vt decipi non poſſet, præſertim, cùm animum attendiſſet ad cauendum.[62] Itaque ad Tiſſaphernem[63] præfectum regis Darij ſe contulit:[64] cuius cùm in intimã amicitiam perueniſſet, & Athenienſium,[65] male geſtis in Sicilia rebus, opes[66] ſeneſcere, contrà Lacedæmoniorum creſcere videret: initiò cum[67] Piſandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu ſuo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, ſenſu,[68] populi potentiæ non amicus, &[69] optimatum fautor.[70] Ab hoc deſtitutus, primùm per Thraſybulum, Lyci filium, ab exercitu recipitur, prætórque fit apud Samum: poſt ſuffragante[71] Theramene plebiſcito reſtituitur, paríque abſens imperio præficitur ſimul cum Thraſybulo & Theramene. Horum imperio[72] tanta commutatio rerum facta eſt,

vt Lacedæmonij,qui paullo antè victores viguerant, perterriti[73]pacem peterent.[74]victi enim erant quinque prœliis terreſtribus, tribus naualibus: in[75]quibus ducentas naueis triremeis amiſerant,quæ captæ in hoſtium venerant poteſtatem. Alcibiades ſimul cum collegis receperat Ioniam, Helleſpontum,multas præterea vrbeis Græcas,quæ in ora ſitæ ſunt Aſiæ: quarum expugnauerant[76]complureis,[77]in his Byzantium.neque minus multas conſilio ad amicitiam adiunxerant, quòd in captos[78]clementia fuerant vſi. Inde [79]præda onuſti locupletato exercitu maximis rebus geſtis Athenas venerunt.His cùm obuiam vniuerſa ciuitas in Piræeum deſcendiſſet,[80]tanta fuit omnium exſpectatio viſendi Alcibiadis,vt ad eius triremem vulgus conflueret,proinde ac ſi ſolus adueniſſet.[81]ſic enim populo erat perſuaſum,& aduerſas ſuperiores,& præſenteis ſecundas res accidiſſe eius opera.Itaque & Siciliæ[82]amiſſum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant, quòd talem virum ex ciuitate expuliſſent.Neque id ſine cauſa arbitrari videbantur. nam poſtquàm exercitui præeſſe cœperat,neque terra,neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. Hic vt naui egreſſus eſt, quamquam Theramenes & Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant,ſimúlque venerant in Piræeum,tamen illum vnum omnes[83]proſequebantur, &, id quod numquam antea vſu venerat,[84]niſi Olympiæ victoribus,[85]coronis aureis,æneiſque vulgò donabatur.Ille[86]lacrymans talem beneuolentiam ciuium ſuorum[87]accipiebat,reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquàm[88]aſty vênit,[89]contione aduocata ſic verba fecit,vt nemo tam ferus fuerit,quin eius caſum lacrymarit, inimicúmque his ſe oſtenderit, quorum opera patria pulſus fuerat:[90]proinde ac ſi alius populus, non ille ipſe, qui

tum flebat, eum[91] *ſacrilegij damnaſſet.*[92] *Reſtituta ergo huic ſunt publice bona:*[93] *iidéq; illi Eumolpidæ ac Ceryces rurſus*[94] *reſacrare ſunt coacti, qui eum deuouerant:*[95] *piláq; illæ, in quibus deuotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ. Hæc Alcibiadi lætitia minus fuit diuturna. nam cùm ei eſſent omnes honores decreti,*[96] *totáque reſpublica domi, bellíque tradita, vt vnius arbitrio gereretur, &*[97] *ipſe poſtulaſſet, vt duo ſibi collegæ darentur Thraſybulus & Adimantus, neque id negatum eſſet: claſſe in Aſiam profectus, quòd*[98] *apud Cymen minus*[99] *ex ſententia rem geſſerat, in*[100] *inuidiam recidit. nihil*[101] *enim eum non efficere poſſe ducebant. ex quo fiebat, vt omnia minus proſperè geſta eius culpæ tribuerent, cùm eum aut negligenter, aut malitioſe feciſſe loquerentur, ſicut accidit. nã corruptũ à*[102] *rege, capere*[103] *Cymen noluiſſe arguebant.*[104] *Itaque huic maximè putamus malo fuiſſe nimiam opinionem ingenij, atque virtutis. timebatur enim non minus, quàm diligebatur, ne ſecunda fortuna, magníſque opibus elatus, tyrannidem concupiſceret. Quibus rebus factum eſt, vt abſenti magiſtratum abrogarent, &*[105] *alium in eius locum ſubſtituerent. Id ille vt audiuit,*[106] *domum reuerti noluit, & ſe*[107] Perinthum *contulit, ibíque tria caſtella communiuit,*[108] *Bornos,*[109] *Byziam,*[110] *Themeonticos: manúque collecta,*[111] *primus Græciæ in Thraciam introiit, glorioſius exiſtimans barbarorum præda locupletari, quàm Graiorum. Qua ex re creuerat eius fama cum opibus, magnámque amicitiam ſibi cum*[112] *quibuſdam regibus Thraciæ pepererat.*[113] *Neque tamen à caritate patriæ potuit recedere. nam cùm apud*[114] *Aegos flumen*[115] Philocles *prætor Athenienſium claſſem conſtituiſset ſuam,*[116] *neque longè abeſset: Lyſander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupa-*

tus, vt[117] bellum quàm diutiſſimè duceret, quòd ipſis pecunia [118] à rege ſuppeditabatur: contrà [119] Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naueis nihil [120] erat ſuper: Alcibiades ad Athenienſium vênit exercitum, ibíque præſente [121] vulgo agere cœpit, ſi vellent, ſe [122] coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere: [123] Lacedæmonios eò nolle confligere claſſe, quòd pedeſtribus copiis plus, quàm nauibus, valerent: ſibi [124] autem eſſe facile [125] Seuthen regem Thracum deducere, vt eos terra depelleret: quo facto neceſſariò aut claſſe conflicturos, aut [126] bellum compoſituros. Id etſi verè dictum [127] Philocles animaduertebat, tamen poſtulata facere noluit, quòd [128] ſentiebat, ſe, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum. &, ſiquid ſecundi eueniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore: [129] contra ea, ſi quid aduerſi accidiſſet, ſe vnum eius delicti futurum reum. Ab hoc diſcedens Alcibiades, quoniam, inquit, victoriæ patriæ repugnas, [130] illud moneo, iuxta hoſteis caſtra habeas nautica. periculum eſt enim, ne [131] immodeſtia militum noſtrorum occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitus. Neque [132] ea res illum fefellit. nam Lyſander cùm [133] per ſpeculatores comperiſſet, vulgum Athenienſium in terram prædatum exiſſe, nauéisque pæne inaneis relictas, [134] tempus rei gerendæ non dimiſit, eóque impetu totum bellum [135] deleuit. At Alcibiades victis Athenienſibus non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitrans, [136] penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem [137] abdidit, ſperans ibi facillimè ſuam fortunam occuli poſſe: falsò. nam Thraces poſtquàm eum cum magna pecunia veniſſe ſenſerunt, [138] inſidias ei fecerunt. qui ea, quæ apportauit, abſtulerunt: ipſum capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locum ſibi tutum in Græcia, propter potentiam [139] Lacedæmoniorum,

rum, ad Pharnabazum in[140] *Aſiam tranſiit.*[141] *quem quidem adeò ſua cepit humanitate, vt eum nemo in amicitia antecederet. namque ei*[142] *Grunium dederat in Phrygia caſtrum, ex quo*[143] *quinquaginta talenta vectigalis habebat.* [144] *Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſeruire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. Sed videbat id ſine*[145] *rege Perſarum non poſſe fieri. ideóque eum amicũ ſibi cupiebat adiungi.*[146] *neque dubitabat facilè ſe conſecuturum, ſi modò eius conueniendi habuiſſet poteſtatem. nam*[147] *Cyrum fratrem ei bellum clàm parare*[148] *Lacedæmoniis adiuuantibus ſciebat. id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat. Hæc cùm moliretur, peterétque à Pharnabazo, vt ad regem*[149] *mitteretur, eodem tempore*[150] *Critias, ceteríque tyranni Athenienſium*[151] *certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. His Lacon rebus commotus ſtatuit accuratius ſibi*[152] *agendum cum Pharnabazo. huic ergo renuntiat,*[153] *ſocietatem, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſet, ſtare non poſſe,*[154] *fœderáque irrita futura, niſi Alcibiadem viuum, aut mortuum tradidiſſet.*[155] *Non tulit hoc ſatrapes, & violare clementiam, quàm regis opes minui, maluit.*[156] *Itaque miſit Syſamithren & Bagoam ad Alcibiadem interficiendum, cùm ille eſſet in Phrygia, itérque ad regem compararet.*[157] *Miſſi, clàm*[158] *vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, vt eum interficiãt. Illi cùm eum*[159] *ferro aggredi non auderent, noctu*[160] *ligna contulerunt*[161] *circa domum ſtramineam, in qua quieſcebat.*

eámque ſuccenderunt, vt incendio conficerent,[162] quem manu ſuperari poſſe diffidebant. Ille autem ſonitu flammæ excitatus, quòd gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui[163] ſubalare telum eripuit. namque erat cum eo quidam ex Arcadia hoſpes, qui numquam diſcedere voluerat. hunc ſequi ſe iubet, &[164] id, quod in præſentia veſtimẽtorũ fuit, arripuit. his in ignem[165] eiectis flãmæ[166] vim tranſiit. Quem vt barbari incendium effugiſſe eminus viderunt,[167] telis miſsis interfecerunt, capútque eius ad Pharnabazum retulerunt.[168] At mulier, quæ cum eo viuere conſueuerat,[169] muliebri ſua veſte contectum, ædificij incendio mortuum[170] cremauit, quod ad viuum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum. Hunc[171] infamatum à pleriſque tres grauiſsimi hiſtorici ſummis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiuſdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit pòſt aliquanto natus: & Timæus: qui[172] quidem duo maledicentiſsimi, neſcio quo modo, in illo vno laudando conſenſerunt. nam ea, quæ ſuprà diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, cùm Athenis [173] ſplendidiſſima ciuitate natus eſſet, omneis Athenienſeis ſplendore ac dignitate vitæ ſuperaſſe: poſtquàm inde expulſus Thebas venerit, adeò ſtudiis eorum inſeruiſſe, vt nemo eum labore, corporíſque viribus poſſet[174] æquiparare. omnes enim Bœotij magis[175] firmitati corporis, quàm ingenij[176] acumini inſeruiunt. eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus ſumma virtus[177] in patientia ponebatur, ſic duritiæ ſe dediſſe, vt parſimonia victus atque cultus omneis Lacedæmonios vinceret: fuiſſe apud Thracas,[178] homines vinolentos, rebúſque Venereis deditos: hos quoque in his rebus anteceſsiſſe: veniſſe ad Perſas, apud quos ſumma laus eſſet

179 fortiter venari, 180 luxurioſè viuere: horum ſic imitatum conſuetudinem, vt illi ipſi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus effeciſſe, vt apud quoſcunque eſſet, 181 poneretur princeps, haberetúrque 182 cariſſimus. Sed ſatis de hoc, reliquos ordiamur.

ALCIBIADES.

ALcibiades Clin. fil.) *Genus Alcibiadis copioſè exponit Iſocrates in oratione* περὶ ζεύγους, *quæ habetur ab Alcibiadis filio: & Plutarch. in Alcibiade.*

2. *memoriæ prodid.) cur non dixit, memoriam prodiderunt? aut cur non ita? qui aliquid de eo memoriæ prodiderunt.*

3. *vel in vitiis, vel in virtutib.) tale quiddam M. Tullius de Catilina memoriæ prodidit in Cæciliana, vt infrà referemus. De eodem ſic Diod lib. 13.* ἦν γὰρ καὶ λόγῳ δεινότατος, καὶ τόλμῃ πολὺ προέχων τῶν πολιτῶν, ἐν δὲ εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ πρῶτος Ἀθηναίων. *i. erat enim & ſumma dicendi facultate præditus, & audacia longè ciuibus antecellens, nobilitate & diuitiis Athenienſium primus. Idem eod. lib. infrà.* θράσει γὰρ πολὺ διέφερε τῶν ἄλλων, καὶ δεινότατος ἦν εἰπεῖν, καὶ κατὰ μὲν τὴν στρατηγίαν ἄριστος, κατὰ δὲ τὴν τόλμαν πρακτικώτατος. ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν κατὰ τὸ ὑπερβάλλον εὐπρεπής, καὶ τὴν ψυχὴν λαμπρὸς, καὶ μεγαλεπίβολος, *&c. i. audacia enim multo aliis præſtabat, & dicendi facultate excellebat, & in re militari quidem erat optimus, in audacia autem efficaciſſimus. erat porrò & aſpectu pulcherrimus, & animo maximo, & res magnas ſibi, quas peteret, proponebat. Multa de eodem apud Platonem & Xenoph.*

4. *conſiliíque plenus) quod declarauit cùm multis aliis in rebus, tum in ea re, eóque tempore, cùm exſul monuit Athenienſeis, vt ſtationem mutarent, docens, eos loco incommodo naueis collocatas habere: Athenienſium autem prætores, in his Tydeus & Menander, ei parêre noluerunt: quin eum verbis malè acceperũt, & abire iuſſerunt. vnde Athenienſiũ clades ad Ægos flumen nata eſt: quam vrbis expugnatio, & reip. commutatio eſt conſecuta. ſic autem ſuprà locutus eſt in Pauſania.*

5. *tanta erat comm. oris &c.) ita eum os & oratio commendabant, vt &c.*

6. *vt nemo ei dicendo) Itaque belli Siculi ſuaſor, & auctor fuit, Nicia fruſtra diſſuadente. Thucydides lib. VI. & Probus infrà.*

7. *laborioſus) hanc morum & ingenij inæqualitatem multis verbis ex Satyro refert Athenæus lib. 12.* λέγεται ὅτι ἐν Ἰωνίᾳ μὲν ὢν, Ἰώνων ἐφαίνετο τρυφερώτερος· ἐν Θήβαις δὲ σωμασκῶν καὶ γυμναζόμενος, τῶν Θηβαίων αὐτῶν μᾶλλον Βοιώτιος· ἐν Θετταλίᾳ δ' ἱπποτροφῶν καὶ ἡνιοχῶν, τῶν Ἀλευαδῶν ἱππικώτερος. ἐν Σπάρτῃ δὲ καρτερίαν καὶ ἀφελείας ἐπιτηδεύων, ἐνίκα τοὺς Λάκωνας· ὑπερῆρε δὲ καὶ τὴν τῶν Θρακῶν ἀκρατοποσίαν, *&c. i. videbatur autem, vt ferũt, Alcibiades in Ionia quidem cùm eſſet, Ionibus luxurioſior ac delicatior: Thebis corpore exercendo, magis quàm Thebani ipſi Bœotius: in*

Theſſalia equis alendis & aurigandis, magis equeſtris, equitandíque peritior Aleuadis: Spartæ laboris patientiam & induſtriam colens Lacones ſuperabat: idem Thracum vinolentiam, & vini meri bibendi conſuetudinem bibendo vincebat. Eadem fere & Plutarchus in Alcibiade, quæ mox proferemus. Paullo antè vbi omnes libri vulgati habebant, deinde, præter vnum, in quo erat, id eſt, ego excudendum curaui, Idem, rectè, niſi fallor.

8. temporib callidiß.inſ.) hac de re ſic Plutarch. ἦν γὰρ, ὥς φασι, μία δεινότης αὕτη τῶν πολλῶν ἐν αὐτῷ καὶ μηχανὴ θήρας ἀνθρώπων, συνεξομοιοῦσθαι, καὶ συνομοιοπαθεῖν τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ ταῖς διαίταις ὀξυτέρας τρεπομένῳ τροπὰς τοῦ χαμαιλέοντος, &c. i. Erat enim, vt aiunt, vna hæc ex multis in eo ſollertia, & machina captandorum & aucupandorum hominum, torquere ſuos mores, & flectere, ac verſare ſuam naturam ad aliorum ſtudia, & vitæ degendæ rationes, & cultus, cùm celerius verteretur, atque in plureis colores mutaretur, quàm chamæleon. hoc etiam chamæleontem vincebat, quòd chamæleon ſe ipſe colori candido ſimulare non poteſt: Alcibiadi autem per bona pariter & mala meanti nihil erat, quod imitando, & colendo exprimere non poſſet: ſed Spartæ exercitationibus corporis ſtudebat, tenuiter & parcè viuebat, ſeuerus ac triſtis erat: in Ionia mollis, iucundus, animo remiſſo, ac diſſoluto: in Thracia ebrioſus, & in equitatione aßiduus: cum Tiſſapherne commorans, amplitudine apparatus & ſumtu magnificentiam Perſicam ſuperabat. Talem fere deſcribit Catilinam Cicero in Cæliana. Erant apud illum illecebræ libidinum multæ: erant etiam induſtriæ ſtimuli ac laboris: flagrabant vitia libidinis apud illum: vigebant etiam ſtudia rei militaris. neque vmquam fuiſſe tale monſtrum in terris vllum puto, tam ex contrariis, aduerſiſque, atque inter ſe pugnantibus naturæ ſtudiis, cupiditatibúſque conflatum, &c. ſequitur mox, Quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate auarior? quis in largitione effuſior? Illa verò iudices, in illo homine mirabilia fuerunt, &c. verſare ſuam naturam, & regere ad tempus, atque huc & illuc torquere, & flectere: cum triſtibus ſeuerè, cum remiſſis iucundè, cum ſenibus grauiter, cum iuuenibus comiter, cum facinoroſis audacter, cum libidinoſis luxurioſè viuere.

9. luxurioſus, diſſ. libid. intemp.) Idem Athenæus eod. lib. copioſè item perſequitur luxuriam, & intemperantiam Alcibiadis: ex quibus illud inſigne, quòd, cùm peregrè proficiſcebatur, quattuor ſociis ciuitatibus, tãquam ancillis, vtebatur. Nã tabernaculũ Perſicũ ei præbebant Epheſij: pabulum eius equis Chij: Cyziceni victimas ad ſacrificia, & viſcerationes, & carniũ diſtributiones: Leſbij vinum, & cetera ad victum quotidianum. Colligit & alia Plutarch. in Alcibiade.

10. tantam ineſſe diſsimilitudinem) tantam morum inæqualitatem, ſeu inæquabilitatem, ἀνωμαλίας. ex qua chamæleon dictus eſt, vt ſuprà diximus. à quibuſdam codicibus abeſt infinitiuus, ineſſe.

11. priuignus) immo ſororis filius, ſiue ἀδελφιδοῦς, vt tradit Diod. Sicul. lib. 12. ſic ille. Ἀλκιβιάδης ὁ ἀδελφιδοῦς, ὀρφανὸς ὤν, τρεφόμενος παρ' αὐτῷ, παῖς ὢν καθ' ἡλικίαν, &c. & Suidas, & Gellius. ſic Gell. lib 15. cap. 17. cùm apud auunculum Periclem puer artib. ac diſciplinis liberalib. erudiretur.

12. *eruditus à Socrate) licet hoc ex Platone & Xenophonte cognoſcere, quamquam Socrates in Apologia à Platone ſcripta, negat ſe cuiuſquam magiſtrũ fuiſſe. Sed hoc facile ſolui poteſt.*

13. *ſocerum habuit Hipponicum) Iſocrates* περὶ τοῦ ζεύγους. *in qua oratione loquitur Alcibiadis fil.* μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἡμετέραν ἔγημεν. ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν ὢν πρῶτος τῶν ἑλλήνων, γένει δ' οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν. *i. Poſtea autem matrem noſtram vxorem duxit. exiſtimo enim eum hanc quoque, vt præmium virtutis ſuæ, adeptum eſſe. Nam pater eius Hipponicus, diuitiis quidem Græcorum primus erat, genere verò nulli ciuium ſecundus. Erat autem Alcibiadis vxor, Hipponici filia, nomine Hipparete.*

14. *omnium Græcorum diuitiſſimum) ſic hunc locum reſtitui, in libris omnibus vulgatis inquinatum. ſic enim fere habent, Græcæ linguæ eloquentia diſertiſſimum: quod primùm parum Latinè dictum eſt: deinde quoquomodo dictum ſit, falſum eſt, neque à quoquam memoriæ proditum: poſtremò nihil hoc ad rem pertinet. natum erratum ex voce diuitiſſimum, quam ſemidocti non intelligentes, aut non probantes, deprauarunt, ex eáque fecerunt, diſertiſſimum: cetera deinde ſunt ab eiſdem auctoribus inculcata, & deprauata. Confirmat hanc emendationem Iſocrates in oratione* περὶ ζεύγους, *eo loco, quem paullo antè protuli, ibi* πλούτῳ μὲν ὢν πρῶτος τῶν ἑλλήνων, *&c. & Plutarch. in Alcibiade.* Ἱππόνικον δὲ τὸν Καλλίου πατέρα, καὶ δόξαν ἔχοντα μεγάλην καὶ δύναμιν ἀπὸ πλούτου καὶ γένους, *&c. i. Hipponico Calliæ patri & ob diuitias, & ob genus magnam gloriam & potentiã conſecuto, &c. & Lyſias in orat.* ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφ. χρημ. Καλλίας γὰρ ὁ Ἱππονίκου, ὅτε νεωστὶ ἐτεθνήκει ὁ πατήρ, ὡς πλεῖστα τῶν ἑλλήνων ἐδόκει κεκτῆσθαι, *&c. id eſt, Callias igitur Hipponici filius, paullo poſt mortem patris, qui plurima omnium Græcorum poſſidere exiſtimabatur, &c.*

15. *reminiſci) memoria repetere, vel memoria complecti. Sed non diſſimulabo lectori, hoc reminiſci, mihi eſſe ſuſpectum. Cur non dixit potius, concupiſcere, aut optare?*

16. *Græcorum) de hoc Græcorum more, quod ad taleis amores attinet, diximus nonnulla ſuprà in præfatione, licuiſſe ſcilicet adoleſcenteis amare modò honeſtè, & pudenter, & ſine probro, & turpitudine, cuiuſmodi amoris exſtat præclarum exemplum apud Xenoph. lib. V. de reb. Græc. inter Cleonymum & Archidamũ: ſed præſtat præter illa, quæ antè notata ſunt, etiam ea aſcribere, quæ ſcripſit idem Xenoph.* λακεδαιμ. πολιτ. *Sic igitur ille.* οἱ μὲν τοίνυν ἄλλοι ἕλληνες, ἢ ὥσπερ Βοιωτοί, ἀνὴρ καὶ παῖς συζυγέντες ὁμιλοῦσιν, ἢ ὥσπερ ἠλεῖοι διὰ χαρίτων τῇ ὥρᾳ χρῶνται. εἰσὶ δὲ καὶ οἳ παντάπασι τοῦ διαλέγεσθαι τοὺς ἐραστὰς εἴργουσιν ἀπὸ τῶν παίδων. ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐναντία καὶ τούτοις πᾶσι γνούς, εἰ μέν τις αὐτὸς ὢν οἷον δεῖ, ἀγασθεὶς ψυχὴν παιδὸς πειρῷτο ἄμεμπτον φίλον ἀποτελέσασθαι, καὶ συνεῖναι, ἐπῄνει, καὶ καλλίστην παιδείαν ταύτην ἐνόμιζεν. εἰ δέ τις παιδὸς σώματος ὀρεγόμενος φανείη, αἴσχιστον τοῦτο θείς, ἐποίησεν ἐν Λακεδαίμονι μηδὲν ἧττον ἐραστὰς παιδικῶν ἀπέχεσθαι, ἢ γονεῖς παίδων, ἢ καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφῶν εἰς ἀφροδίσια ἀπέχονται. *i. Græci igitur aut quo modo Bœoti vir & puer coniugati, inter ſe congrediuntur, aut quemadmodum Eléi Gratiis approbantibus ætatis flore vtuntur. Sunt autem qui amatores ita à pueris arcent ac prohibent, vt illos ne colloqui quidem cum his ſi-*

nant. At Lycurgus cùm in alia atque hi omnes, ſententia fuiſſet, ſi quis, qui ſit ipſe talis, qualem eſſe oportet, animum pueri admiratus, eum conaretur amicum ab omni reprehenſione vacuum, ac purum reddere, & cum eo verſari, laudabat, atque hanc inſtitutionem pulcherrimam exiſtimabat: ſin quis pueri corpus concupiſcere reperiretur, hoc turpiſſimum cùm ſtatuiſſet, fecit vt Lacedæmone amatores non minus à pueris, quos amarent, ſibi temperarent, quàm parentes à liberis, aut fratres maiores à fratribus ad res venereas ſibi temperare ſolēt. Quibus conſentanea ſunt quæ prodita ſunt ab Æliano variæ hiſtoriæ lib. 3. οὐκ εἰσὶ (inquit) θρυπτικοὶ πρὸς τοὺς ἐραστὰς οἱ λακεδαιμονίων καλοὶ, οὐδὲ ἀγαζόντες, &c. ſatis eſt enim nobis locum indicaſſe, & Latinè Græca reddere: Non ſunt feroces aduerſus ſuos amatores Lacedæmoniorum pueri formoſi, neque arrogantes. Nam contrà atque apud alios formoſos, horum inſtituta cognoſcere licet. ipſi enim rogant amatores ſuos vt ſe ament. Lacedæmoniorum hæc vox eſt, amare oportere: Spartiatam & amorem nullius rei turpis ſibi conſcios eſſe. Nam ſiue adoleſcentulus auſus eſt amatoris libidinem & probrum in corpore ſuo perpeti, ſiue amator probrum inferre adoleſcentulo, neutri vtile fuit Spartæ manere. aut enim è patria expulſi ſunt, aut, quod eſt grauius, vita priuati. Accedat ad hos Plutarchus Laconicis apophth. ἐρᾶν τῶν τὴν ψυχὴν σπουδαίων παίδων ἐφεῖτο, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν ἐνενόμιστο, ὡς τοῦ σώματος ἐρῶντας, ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς. ὁ δὲ ἐγκληθεὶς ὡς ἐπ' αἰσχύνῃ πλησιάζων, ἄτιμος διὰ βίου ἦν. i. amare pueros animi virtutibus præditos conceſſum ac permiſſum erat: commiſceri verò turpe habebatur, quaſi amarent corpus, non animum. qui verò accuſatus eſſet, quòd flagitij & probri cauſa congreſſus eſſet, per totam vitam infamis erat.

17. namque eum induxit commemor.) ſic Plato. εὖ γὰρ ἴστε μὰ θεούς, μὰ θεάς, ὅτι οὐδὲν περιττότερον καταδεδαρθηκὼς ἀνέστην μετὰ Σωκράτους, ἢ εἰ μετὰ τοῦ πατρὸς καθηῦδον, ἢ ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου i. certo ſcitote, per deos, & per deas vobis iuro, me cùm dormiuiſſem cum Socrate, nihilo delicatius cum eo dormitaſſe, nihilóque ſecius è lecto ſurrexiſſe, quàm ſi cum patre, aut fratre maiore dormiuiſſem. Refert & Plutarch. in ſermone primo de fort. & vict. Alexand. ſub extr. Σωκράτης ὑπείχετο συγκοιμηθέντος Ἀλκιβιάδου. id eſt Socrates ſe continebat, Alcibiade vnà dormiente.

18. robuſtior eſt factus) corroboratus eſt: robur ſumſit: adoleuit.

19. delicatè) τρυφερῶς, molliter, voluptariè.

20. huius conſ. atque auct.) de hoc ſuprà diximus. de eodem lege & Diod. Sicul lib. 12 in extr.

21. duo præterea coll. d.) ſic Thucyd. lib. 6. & Diod. lib. 12. eo, quem modò indicaui, loco.

22. omnes Hermæ) id eſt omnes Mercurij, ſeu Mercurij ſtatuæ. erant autē Mercurij ſtatuæ, lapideæ, quadratæ, & ad cubi figuram conformatæ, nimirum ſine manibus, quòd omnem rem (vt ſcribit Feſtus) ſine manibus ſermo conficiat: quibus corporis partibus qui carent, κυλλοὶ vocantur, ex quo Mercurius Cyllenius dictus eſt, inquit ille. Thucydidis ſcholiaſtes his conſentanea fere ſcribens, Quoniam aiunt, inquit, Mercurium ſermonis & veritatis eſſe antiſtitem & præſidē, idcirco imagines, ſeu ſtatuas eius quadratas, & cubica figura conficiebant, ob-

ſcurè ſignificantes, hanc figuram, in quamcumque partem ceciderit, omni ex parte ſtabilem eſſe, & rectam ſtare: idemque de ſermone & veritate ſentiendum. Suidas non multo ſecus. πάντων νεώτατον ἑρμῆν ἐργάζονται διὰ τὸ μὴ γηράσκειν τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ τετράγωνον αὐτὸν ποιοῦσι διὰ τὴν στερρότητα τοῦ ἀληθοῦς λόγου. i. omnium maximè ætate iuuenem, & admodum adoleſcentem Mercurium fingunt, quia oratio non ſeneſcit: quin etiam eum quadratum faciunt, propter firmitatem & ſoliditatem orationis veræ. Plutarch. autem in ſermone, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, ſcribit præterea, Mercuriis affícta fuiſſe membra virilia intenta ac porrecta, manus autem & pedes detractos, vt ſignificarẽt veteres, ſe ſenes non deſiderare, qui corporis muneribus fungantur: ſed ſatis eſſe, ſi ſermonem habeant agilem, efficacem, aut fæcundum. ſic Plutarch. in extr. διὸ καὶ τῶν ἑρμῶν τοὺς πρεσβυτέρους ἄχειρας καὶ ἄποδας, ἐντεταμένους δὲ τοῖς μορίοις δημιουργοῦσιν, αἰνιττόμενοι τῶν γερόντων ἐλάχιστα δεῖσθαι διὰ τοῦ σώματος ἐνεργούντων, ἐὰν τὸν λόγον ἐνεργὸν, ὡς προσήκει, καὶ γόνιμον ἔχωσι. Membra autem his Mercuriis fuiſſe affícta indicat idem Thucydidis ſcholiaſtes eodem loco, ex Pauſania, his verbis. ἰστέον ὅτι ἐν τῇ συμπεπονημένῃ αὐτῷ τῶν ἀττικῶν ὀνομάτων συναγωγῇ, τοὺς τραχήλους, καὶ τὰ αἰδοῖα τοὺς ἑρμᾶς περικοπῆναί φησι· καὶ τοὺς τοῦτο δράσαντας, ἑρμοκοπίδας καλεῖσθαι. i. ſciendum eſt Pauſaniam dicere in collectione nominum Atticorum à ſe facta, Mercuriis etiam colla, & membra obſcœna amputata fuiſſe, & eos, qui hæc fecerunt, Hermocopidas. i. Mercuriorum ſectores appellari.

23. deiicerentur) immo circumciderentur, aut mutilarentur. ſic enim Thucyd. lib. VI. ἐν δὲ τούτῳ ὅσοι ἑρμαῖ ἦσαν λίθινοι ἐν τῇ πόλει, καὶ ἰδίοις προθύροις, καὶ ἐν ἱεροῖς, μιᾷ νυκτὶ οἱ πλεῖστοι περιεκόπησαν τὰ πρόσωπα: καὶ τοὺς δράσαντας ᾔδει οὐδείς. i. Interea autẽ quotquot Hermæ, ſeu Mercurij erant lapidei in vrbe, & in priuatis atriis ac veſtibulis, & in fanis, vna nocte iis ora amputata ſunt & qui hoc feciſſent, ſciebat nemo. Sic & Diod. Sicul. lib. 13. princip. ἤδη δὲ τοῦ στόλου παρεσκευασμένου, τοὺς ἑρμᾶς τοὺς κατὰ τὴν πόλιν παμπληθεῖς ὄντας συνέβη μιᾷ νυκτὶ περικοπῆναι. i. Claſſe autem iam parata atque ornata, accidit vt omnes Hermæ, qui quàm plurimi erant in oppido, circumciderentur. ſic & Plutarch. in Alcib. ἡ μέντοι τῶν ἑρμῶν περικοπὴ μιᾷ νυκτὶ τῶν πλείστων ἀκρωτηριασθέντων τὰ πρόσωπα, πολλοὺς καὶ τῶν περιφρονούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν. i. Hermarum porrò circumciſio, & mutilatio, quibus vna nocte ora mutilata ſunt, multos etiam ex iis, qui talia contemnunt, perturbauit. Et Andocides oratione περὶ τῶν μυστηρίων. Ἐκεῖθεν ἐπηγγέλλετο τῇ βουλῇ, εἰ οἱ ἄδειαν δοῖεν, μηνύσειν περὶ τῶν μυστηρίων συνεργὸς ὢν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ποιοῦντας μεθ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ περὶ τῆς τῶν ἑρμῶν περικοπῆς. i. Illinc autem (Megaris) promittebat ſenatui, ſi ſibi impunitatem, & à metu ſecuritatem darent, indicaturum cùm ipſe adiutor & particeps fuiſſet, etiam alios facinoris ſocietate ſecum coniunctos, & quod ad myſteria attineret, & quod ad Hermarum circumſectionem, ſeu mutilationem. Ibid. infrà, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἀκούσεν, ὅτι οἱ ἑρμαῖ εἶεν περικεκομμένοι.

24. qui ante ianuam Andocidis erat, Andocidíſque Hermes voc.) ſic hunc locum reſtitui, hiſtoriam & veritatem ſecutus. Mendosè enim habent libri vulgati partim, Androcidéſque vocatus eſt, partim, Andocidéſque vocatus eſt. Æſchines oratione κατὰ Τιμάρχου. Ἔπειτα τὸν ἑρμῆν τὸν Ἀνδοκίδου καλούμενον, ἐκ Ἀνδοκίδου, ἀλλ᾽ αἰγηΐδος φυλῆς ἐστὶ ἀνάθημα. i. deinde Hermen Andocidis qui appellatur, non

Andocidis, ſed Ægeidis tribus eſſe donum diis conſecratum. Andocides in oratione, quam habuit ipſe de myſteriis. καὶ διὰ ταῦτα ὁ ἑρμῆς, ὃν ὁρᾶτε πάντες, ὁ παρὰ τὴν πατρῴαν οἰκίαν τὴν ἡμετέραν, ὃν ἡ αἰγηῒς ἀνέθηκεν, οὐ περιεκόπη μόνος τῶν ἑρμῶν τῶν Ἀθήνησιν, ὡς ἐμοῦ τοῦτο ποιήσαντος, &c. i. Atque iccirco Hermes, ſeu Mercurius, quem tribus Ægeis poſuit, & conſecrauit, vnus Mercuriorum, qui ſunt Athenis, non fuit truncatus, tanquam ego hoc fecerim. Harpocratio. Ἀνδοκίδου ἑρμῆς. Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου, ἔπειτα, &c. καὶ αὐτὸς Ἀνδοκίδης ἐν τῷ περὶ τῶν μυστηρίων, ὅτι τῆς αἰγηΐδος εἴη τὸ ἀνάθημα, εἴρηκεν. ὥστε ὁ Δοῦρις αὐτοσχεδιάζει Ἀνδοκίδου αὐτὸ ἀνάθημα εἶναι λέγων. i. Andocidis Hermes. Æſchines in oratione in Timarch. deinde, &c. Et ipſe Andocides in oratione de myſteriis, à tribu Ægeide eſſe poſitum dixit. Quare Duris inconſideratè & temerè dicit eſſe ab Andocide poſitum. Plutarch. in Alcib. ὕποπτον δ' οὐχ ἥκιστα τῆς τῶν ἑρμῶν περικοπῆς ἐποίησεν ὁ μέγας ἑρμῆς, ὁ πλησίον αὐτοῦ τῆς οἰκίας, ἀνάθημα τῆς αἰγηΐδος φυλῆς ἱδρυμένος. ἐν γὰρ ὀλίγοις πάνυ τῶν ἐπιφανῶν μόνος σχεδὸν ἀκέραιος ἔμεινε. διὸ καὶ νῦν Ἀνδοκίδου καλεῖται, καὶ πάντες οὕτως ὀνομάζουσι, τῆς ἐπιγραφῆς ἀντιμαρτυρούσης. i. in Andocidem autem ſuſpicio truncationis Hermarum commota eſt non minimùm propter magnum Hermem, qui eſt iuxta eius ædeis conſecratus à tribu Ægeide. Nam inter paucos admodum inſigneis ſolus ferè manſit integer. Quocirca etiam nunc Andocidis Hermes appellatur, omnéſque ita vocant, inſcriptione reclamante, & teſtimonium contrà dicente. Idem Plutarch. in Andocide, rhetorum vitis. τούτου δ' ἐπώνυμός ἐστι καὶ ἑρμῆς ὁ Ἀνδοκίδου καλούμενος. ἀνάθημα μὲν ὢν φυλῆς αἰγηΐδος, ἐπικληθεὶς δὲ Ἀνδοκίδου, διὰ τὸ πλησίον παροικῆσαι τὸν Ἀνδοκίδην. i. Ab hoc autem (Andocide) cognomen tulit Hermes ille, qui Andocidis appellatur, à tribu quidem Ægeide dictus, ſed Andocidis Hermes cognomento appellatus, quia Andocides iuxta eum habitabat.

25. Hoc cùm apparêret) ſic Diod. Sicul. lib. 13. ὁ μὲν οὖν δῆμος οὐχ ὑπὸ τῶν τυχόντων νομίσας γεγενῆσθαι τὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν προεχόντων ταῖς δόξαις ἐπὶ τῇ καταλύσει τῆς δημοκρατίας, ἐμισοπονήρει, καὶ τοὺς πράξαντας ἐζήτει. i. Populus igitur ab hominibus non contemtis & forte fortuna oblatis id factum eſſe ratus, ſed excellentibus & illuſtribus ad euertendam populi libertatem ac poteſtatem, improbos, atque impios acerrimo odio perſequebatur, & facinoris auctores quærebat. Plutarch. in Alcib. ὀργῇ δ' ἅμα καὶ φόβῳ τὸ γεγονὸς λαμβάνοντες ὡς ἀπὸ συνωμοσίας ἐπὶ πράγμασι μεγάλοις τετολμημένον, ἅπασαν ἐξήταζον ὑπόνοιαν πικρῶς. i. Cùm autem iram commoueret ſimul, timorémque iniiceret id factum, quaſi ex multorum cõſenſione & coniuratione hæc tam audacia facinora ſuſcepta eſſent ad res magnas moliendas, omnem ſuſpicionem amarè expendebant. Et Thucyd. lib. VI. καὶ ἐπὶ συνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων, καὶ δήμου καταλύσεως γεγενῆσθαι. i. & videbantur ea eſſe facta non ſine coniuratione nouarum rerum, & popularis poteſtatis opprimendæ, atque euertendæ.

26. magn mult. tim.) Plutarch. ibid. paullò aliter. πολλοὺς καὶ τῶν περιφρονούντων τὰ τοιαῦτα διετάραξεν. i. multos etiam eorum, qui talia contemnunt, perturbauit.

27. populi libert. oppr.) ἐπὶ τῇ δημοκρατίας καταλύσει.

28. Hoc max. conu. in Alc.) Itaque accuſabatur cùm ab aliis, tũ ab Andocide.

29. ſuos reddiderat) ſic legendum, quo modo habent codices emendati, non

quo modo alij mendoſi,reduxerat.licet etiam legere redegerat,idque ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ:quo modo interdum loquitur Cæſar.

30. *omnium ocul.) ſic loquitur & Cicero aliquando,exempli cauſa, lib. 2. de offic.cúmque aliqua his ampla & honeſta res obiecta eſt, totos ad ſe conuertit, & rapit.*

31. *poneretur)numeraretur.*

32. *ſed etiam timorem)noue dictum,timorem in eo habebant:ſed quia non dixit diſertè, habebant timorem (nam verbum habebant cum voce ſpem cohæret proximè)icцirco hæc locutio non eſt vitioſa, ſed elegans potius & venuſta propter rotunditatem & ambitum.*

33. *Aſpergebatur etiam) ſic locutus eſt & M.Tullius pro Cælio:qui iſtius facti non modò ſuſpicione, ſed ne infamia quidem eſt aſperſus.*

34. *quod in domo ſ.facere myſt.) Thucyd.ibid.* καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ὡς ποιοῖτο ἐφ' ὕβρει.i. *& dicitur ſimul ab indicibus, Alcibiadem myſteria factitaſſe in ædibus priuatis per ludibrium, atque in contemtum religionis.* Plutarch. ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγός, ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπάς, καὶ τῶν μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῶν φίλων κατηγοροῦντας.i. *Interea autem Androcles popularis orator ſeruos quoſdam, & inquilinos produxit,qui Alcibiadem,eiúsque amicos accuſabant quòd alias ſtatuas truncaſſet, & quòd myſteria in vino imitatus eſſet.*

35. *ſed ad coniurationem) licet etiam huc accõmodare illud Thucydidis,quod ſuprà poſuimus.* καὶ ἐπὶ ξυνωμοσίᾳ ἅμα νεωτέρων πραγμάτων. *Itaque Diod. Sicul. eodem lib. dicit eum abſentem eſſe accuſatum,quòd aduerſus populi libertatem, coitionem & coniurationem feciſſet, cum accuſationis nulla alia in promtu cauſa eſſet,quàm ſtatuarum mutilatio.ſic Diod.* τούτων δὲ πραττομένων, οἱ κατὰ τὴν ἰδίαν ἔχθραν μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην ἐν Ἀθήναις πρόφασιν ἔχοντες τὴν τῶν ἀγαλμάτων περικοπὴν, διέβαλον αὐτὸν ἐν ταῖς δημηγορίαις, ὡς συνωμοσίαν τοῦ δήμου πεποιημένον.

36. *Hoc crimine in contione ab in.cõpellabatur)Sic edendũ curaui. Facti autem mei prius quàm rationem afferam, vulgatam lectionem videamus. Sic igitur habent codices Veneti & Florentini. Hoc crim.in contentionem ab in.compellebatur:quam lectionem olim cùm veram eſſe exiſtimabam,ſic explicabam: hoc crimine Alcibiades ab inimicis in iudicium,& diſceptationem inuitus trahebatur. Itaque,in contentionem,interpretabar,* εἰς ἀγῶνα, *in certamen, in iudicium, in diſcrimen.Sed venit mihi poſtea in mentem,Probum dicturum fuiſſe potius, vocabatur.Auxit ſuſpicionem mendi,ſcripturæ varietas.alij enim libri habẽt, in contentione compellabatur. ex qua ſcriptura cùm Claudius Puteanus Clementis fil. iuuenis perquàm eruditus,conieciſſet legendum eſſe,in contione compellabatur, eámque coniecturam mihi planè probaſſet, ceteras omneis ſcripturas damnaui, atque hanc ſolam ſecutus ſum,cùm præſertim eam confirment Diodorus, Plutarchus,Thucydides:qui perſpicuè oſtendunt,Alcibiadem accuſatum eſſe apud populum, atque adeò in contione. Adde quòd benè Latinè dictum eſt,compellare crimine:quomodo ſcilicet dixit Cælius lib.VIII epiſt. compellari ea lege me voluerunt,qua dicere non poterant:& compellare in contione. Cicer. ad Attic. lib.*

N

2.epiſt 2.in extr.Nigidium minari,in contione ſe iudicem,qui non affuerit, compellaturum.Idem pro domo ſua. nominatim alij compellabantur,alij citabantur, alij relegabantur . Erant autem Alcibiadis inimici Theſſalus Cimonis filius , & Androcles.

37. poſtulabat,vt,ſi quid de ſe agi) ſic Thucyd. ὁ δ' ἔν τε τῷ παρόντι πρὸς τὰ μηνύματα ἀπελογεῖτο, καὶ ἑτοῖμος ἦν πρὶν ἐκπλεῖν, κρίνεσθαι, εἴ τι τούτων εἰργασμένος ἦν. i. Ille autem in præſenti aduerſus indicia & crimina pro ſe dicebat , & paratus erat, priuſquàm proficiſceretur,iudicium ſubire,ſi quid horum feciſſet.lege cetera,quæ valde ad hunc locum pertinent.Plutarchus non multo aliter. cuius verba ſic interpretor.Ille autem in contionem progreſſus dicebat, horribile eſſe, ſe non diſſolutis criminibus,& calumniis in ſe confictis,dimitti ex vrbe ſuſpenſum atque incertum cum tanta claſſe,tantíſque copiis.verba Græca non aſcribam. Xenophon ſic lib.I.de reb.Gr. ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι παραχρῆμα τῆς αἰτίας ἄρτι γεγενημένης, ὡς ἠσεβηκότος ἐς τὰ μυστήρια, ὑπερβαλόμενοι οἱ ἐχθροὶ τὰ δοκοῦντα δίκαια εἶναι, ἀπόντα αὐτὸν ἐστέρησαν τῆς πατρίδος. i.cùm autem vellet in præſentia ad crimen illatum , quòd myſteria,ſacráque violaſſet, reſpondere, & cauſam dicere, inimici quæ iuſta videbantur exſuperantes,eum patria abſentem priuarunt. Eadem de re ſic Iſocrates in oratione περὶ ζεύγους. Latinè autem illa reddemus tantùm , Græca verba omittemus,vt breuiores ſimus.Cùm autem ſcirent eius inimici,in iis,quæ ad deos pertinent,ciuitatem grauiſſimè iraſci ſolere, ſi quis in myſteria peccare videretur:in ceteris,ſi quis populi libertatem labefactare auderet , hoc vtroque crimine comparato & confiсto, accuſarunt eum in ſenatu,cùm dicerent,patrem meum ſodalitia cogere ad res nouas moliendas : hos autem ſodaleis in ædibus Polytionis vnà cenanteis myſteria factitare.erecta autem ciuitate propter magnitudinem criminum. & celeriter aduocata contione, ita manifeſtò eos mendacij coarguit , vt populus de accuſatoribus libẽter pœnas ſumturus fuerit , patrem in Siciliam prætorem creatum miſerit. Poſt illa hic quidem nauigauit , vt iam falſis criminibus liberatus,atque abſolutus:illi autem coacto ſenatu, & oratoribus in ſuam poteſtatem redactis,de integro rem excitarũt, & iudices ſubornatos immiſerũt, &c.

38. inuidiæ crimine) non dixit inuidioſò crimine , ſed inuidiæ crimine : quaſi Alcibiades nullam aliam ob culpam in contione compellaretur , aut in iudicium vocaretur,quàm quòd inuidia laborarẽt:id eſt quòd ei ſui ciues inuiderent.

39. Inimici verò eius) Huc quoque accommodare atque aſcribere licet verba illa Xenophontis,quæ paullo antè protuli ex lib.I.de reb.Græc. ἐθέλοντος δὲ τότε κρίνεσθαι παραχρῆμα &c. id eſt cùm autem vellet in præſentia &c.

40. cùm ei nuntius) miſſa eſt ad eum nauis Salaminia, in qua Athenas reueheretur ad cauſam dicendam.Plutarch. καὶ τέλος ὁ δῆμος ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν παροξυνθεὶς, ἀπέστειλε τὴν Σαλαμινίαν ναῦν εἰς Σικελίαν, κελεύων τὴν ταχίστην ἥκειν Ἀλκιβιάδην ἐπὶ τὴν κρίσιν. i.populus à contionatoribus popularibus concitatus , miſit nauem Salaminiam in Siciliam,iubens vt quàm primùm Alcibiades veniret ad iudicium ſubeundum.Sic Thucyd.lib.V. ὥστε βουλόμενοι αὐτὸν εἰς κρίσιν ἀγαγόντες ἀποκτεῖναι, πέμπουσιν οὕτω τὴν Σαλαμινίαν ναῦν ἐς τὴν Σικελίαν, &c. id eſt, Itaque volentes eum ad iudicium perductum necare , ita mittunt nauem Salaminiam in Sici-

liam, &c. Idem eod. lib. καὶ καταλαμβάνουσι τὴν Σαλαμινίαν ναῦν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἥκουσαν ἐπί τε Ἀλκιβιάδην ὡς κελεύσουσαν ἀποπλεῖν εἰς ἀπολογίαν ὧν ἡ πόλις ἐνεκάλει, καὶ ἐπ' ἄλλους τινὰς, &c. i. *Et inciderunt in nauem Salaminiam Athenis veniētem cùm ad Alcibiadem, tanquam iuſſuram eum decedere ex Sicilia ad defenſionem criminum, quæ ei ciuitas inferebat, tum ad alios quoſdam ex militum numero, qui cum eo fuerant indicati, partim quaſi impij fuiſſent in ſacra ac myſteria, partim quaſi Mercurios mutilaſſent.*

41. *& in triremem, quæ ad eum dep.) immò in ſuam.* Diod. eod. lib. Ἀλκιβιάδης ἀκούσας τῶν πρέσβεων τὰ δόξαντα τῷ δήμῳ, τοὺς συνδιαβεβλημένους ἀναλαβὼν εἰς τὴν ἰδίαν τριήρη, &c. i. *Alcibiades cùm audiſſet à legatis, quæ à populo decreta eſſent, receptis in ſuam nauim iis, qui vnà ſecum accuſati erāt, cum naue Salaminia deceßit.* Et ita Thucyd. lib. V. καὶ ὁ μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ ναῦν καὶ οἱ συνδιαβεβλημένοι ἀπέπλεον μετὰ τῆς Σαλαμινίας, &c. i. *Atque ille quidem ſuam nauem habens, & qui vnà cum eo falsò fuerant accuſati, è Sicilia decedebant cum naui Salaminia, &c.* Nauis autem Salaminia mittebatur (vt docet Suidas) ad eos reuocandos, qui peccaſſe videbantur, ad cauſam dicendam.

42. *ac Thurios) ſic fere* Thucyd. eod. lib. καὶ ἐπειδὴ ἐγένοντο ἐν Θουρίοις, οὐκέτι ξυνείποντο, ἀλλ' ἀπελθόντες ἀπὸ τῆς νεὼς οὐ φανεροὶ ἦσαν. i. *vbi autem ad Thurios peruenerunt, non iam amplius conſequebantur, ſed naui relicta, non comparuerunt.* Sic & Diod. eod. lib. ἐπεὶ δ' εἰς Θουρίους κατέπλευσαν, εἴτε καὶ συνειδὼς ἑαυτῷ τὴν ἀσέβειαν ὁ Ἀλκιβιάδης, εἴτε καὶ φοβηθεὶς τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, μετὰ τῶν συνδιαβεβλημένων διαδρὰς ἐκποδὼν ἐχωρίσθη. i. *Poſteaquàm autem Thurios peruectus eſt, ſiue impietatis ſibi conſcius Alcibiades, ſiue etiam periculi magnitudinem veritus, vnà cum criminum ſociis elapſus receßit de medio.* Plutarch. in Alcibiade, ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποδρὰς τῆς τριήρους ἔκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ διέφυγε τοὺς ζητοῦντας. i. *Vbi autem Thurios delatus eſt, egreſſus è triremi, ſeipſum occultauit, & eos, qui eum quæſitum venerant, effugit.* Θούριοι πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις, Stephanus: *Thurij vrbs Italiæ, quæ prius Sybaris dicebatur. Non videor mihi quicquā à re propoſita alienũ facturus, ſi, quoniam de Thuriis mentio facta eſt, argenteorum nũmorum, quos mihi Err. Memmius, vir clariß. & Clemens Teuenimus, homo antiquitatis Ro. peritiſſimus mihi nuper oſtenderunt, inſcriptiones, & figuras in eis impreſſas, ad hunc locum, meo iudicio pertinenteis, humanitate polito & eleganti lectori conſiderandas exponam. Hi igitur nummi cùm ſint inter ſe vſquequaque fere ſimiles, habēt in antica parte impreſſum caput Mineruæ galeatæ. galea porrò præter conum eminentem, & per galeam totam mediam permeantem, habet præterea criſtam cono adiectam, vel plumeam, vel ex cauda equina, vel ex alia re aliqua factam, quales ſæpe deſcribuntur ab Homero in Iliade. In poſtica verò primum inſcriptũ eſt hoc nomē, ΘΟΥΡΙΩΝ, in generādi caſu, in ora extrema atque infima. In media, taurus integer impreſſus eſt hoc ſtatu, atque hoc ſitu, vt videatur cũ altero luctari, aut aliquē cornu petere velle. habet enim caput obliquè demiſſum, & cornua ad feriendum accommodata & compoſita: pedes autem inflexos, & incuruatos, quaſi eis terram fodere, & puluerem ſpargere conetur: qualem taurum deſcribit Virg. in Palæm. & lib. 9 Æn. Iam cornu petat, & pedibus*

quiſpargat arenam. Videntur autem mihi horum nummorum inſcriptiones & ſpecies, ſignificare, Thurios dictos eſſe ab impetu faciendo, quod Græci dicunt θορεῖν, quod valet ὁρμᾶν. Vnde θούριος dictus eſt Mars: id eſt, bellicoſus, ſeu pugnax, & ad impetum faciendum expeditus: cuiuſmodi eſt taurus, & maximè membris ita, vt deſcripſimus, compoſitis. Atque horum nummorum facta mentio, aliorum duorum inter ſe diſsimilium, quorum mihi idem ille Clemens Teueninus inſpiciendorum copiam fecit, memoriam refricuit: eóſque hîc alieno loco commemorabo, quoniam fugit me eos ſuo loco deſcribere. pertinet autem vterque ad Lyſandri vitam, alter ad eum locum, vbi à me refertur ex Polyæno exemplum Lyſandri in Thaſios crudelitatis & perfidiæ, pag. 79. alter ad eum locum, vbi poſita eſt annotatiuncula ad illa verba Ioui Ammoni, pag. 80. Prior igitur nũmus in antica, ſeu anteriore parte caput Bacchi continet, pampinis, & corymbis, & hederaceis frondibus redimitum. In poſtica, ſeu poſteriore, & inuerſa, totus Hercules deſignatus eſt: ſcriptúmque Græcis litteris in latere læuo, ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ, in dextro, ΣΩΤΗΡΟΣ. i. Herculis ſeruatoris. infrà, ΘΑΣΙΩΝ. Si quis autem quærat ex me huius nummi rationem, hæc afferre poſſum. Hercules deus eſt Thaſiorum antiquus, ac patronus auitus, præſes, cuſtos, ſeruator, πατρῷος, πολιοῦχος. Idque ex Stephano de vrbibus in voce Thaſos, & ex verbis Polyæni, quæ ſuprà in Lyſandro protulimus, intelligere licet. Sed quærat nunc aliquis, quid Baccho cum Hercule commune? Multa. primùm vterque Iouis eſt filius: deinde vterque longinquas terras bella gerens peragrauit, ita vt propter hanc cauſam, vt vult Pauſanias, vterque ad inferos deſcendiſſe traditus ſit. Poſtremò Bacchus cùm ex bello Indico rediens, & per Thraciam iter faciens, in eam inſulam deuertiſſet, eius incolas vitium colendarum rationem docuiſſe fertur. Itaque vinum Thaſium in optimis numeratur ab Athen. lib. I. quamquam locus mutilatus eſt. neque prætermiſit ſilentio Virgil. lib. 2. georg. Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ. Venio ad alterum nummum. hic in recta, ſeu antica parte caput Iouis Ammonis habet, cornuti, qualis pingitur à pictorib. & deſcribitur à poëtis: in altera laſerpitium ita fere impreſſum, vt deſcribit Plin. lib. 19. cap. 3. ibi. Ab his proximum dicetur auctoritate clariſsimum Laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, &c. quod magni pretij fuiſſe, vt omittam Plinium eodem capite, vbi ſcribit, Cæſarem dictatorem initio belli ciuilis inter aurum, argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo CXI. declarant vel illa verba Ariſtophanis in Pluto, οὐδ᾽ ἂν τι δοίης γέ μοι τὸν Πλοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸ Βάττου σίλφιον. Scriptum eſt præterea litteris Græcis, ΚΥΡΑΝΑ, id eſt, Cyrene. quamquam poſtremæ litteræ ſunt vetuſtate exeſæ. Præter Plinium autem in eo, quem indicauimus, loco, etiam Catullus carmine ad Leſbiam, ſatis ſignificat, laſerpitium in Africa prope Cyrenas naſci ſolitum, his verſib. Quàm magnus numerus Libyſſæ arenæ Laſerpitiferis iacet Cyrenis.

43. *multa ſecum reput.) ſic fere Diod. vt oſtendimus.*

44. *vtiliſsimum ratus) Plutarch. in Alcibiade.* ἐπιγνόντος δέ τινος, καὶ εἰπόντος, οὐ πιστεύεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, τῇ πατρίδι; τὰ μὲν ἄλλα, ἔφη, πάντα, περὶ δὲ τῆς ψυχῆς τῆς ἐμῆς οὐδὲ τῇ μητρὶ, μήπως ἀγνοήσασα, τὴν μέλαιναν, ἀντὶ τῆς λευκῆς, ἐπενέγκῃ ψῆφον. *i. cùm autem eum latentem quidam agnouiſſet, non credis, inquit, Alcibiades, patriæ? cetera,*

inquit ille, omnia: ſalutem autem & vitam meam, ne matri quidem, ne forte aliquo pacto ignorans, nigram, pro candida, tabellam ferat. Idem in ἀποφθεγμ. βασιλ. καλούμενος δὲ ἐπὶ κρίσιν θανατικὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ Σικελίας, ἔκρυψεν ἑαυτόν, εἰπὼν εὐήθη εἶναι τὸν δίκην ἔχοντα, ζητεῖν ἀποφυγεῖν, ἐξὸν φυγεῖν· εἰπόντος δέ τινος, &c. Cùm autem deuocaretur ab Athenienſib. è Sicilia ad iudicium capitis, ſeipſum occultauit, dicens, ſtultum eſſe, cùm litem habeas, abſolutionem quærere, ſi liceat fugere. ſequuntur deinceps illa, quæ ſuprà iam poſita ſunt de nigro & candido calculo. Hoc idem retulit & Ælianus lib. 13. variæ hiſtoriæ.

50. & inde primùm Elidem) Thucyd. lib. VI. ἐπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον: id eſt traiecit in Peloponeſum. Diod. lib. 13. ἐκ τῆς Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην, &c. cùm ex Italia in Peloponeſum traieciſſet, Spartam ſe contulit. Atque ita fere Plutarch. Narrat enim eum in Peloponeſum traieciſſe, & poſteaquàm à Lacedæmoniis petiuiſſet, vt ſibi tutò apud eos commorari liceret, ad eos confugiſſe. Elis autem Argiuorum eſt oppidum,

46. capitis damnatum) Thucyd. θάνατον κατέγνωσαν αὐτοῦ τε, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. id eſt capitis damnarunt Alcibiadem, & eos, qui vnà erant. Diod. δίκην ἐρήμην κατεδίκασαν θανάτου i. indictà cauſa, & abſentem eum capitis damnarunt.

47. bonis publicatis) damnationem enim in iudicio capitis ſequebatur publicatio bonorum.

48. Eumolpidas & Kerycas) ſecutus ſum exemplà Veneta & Florentina, quæ ſic habent. nam alia habent, Eumolpidas ſacerdotes: non malè: alia, Olympiadas ſacerdotes, planè mendosè. Quamquam autem teſtantur quidam vocem, Cerycas, abeſſe à codicibus manuſcriptis, ego tamen vulgatos Aldinos, & Florentinos ſequi arrogantis eſſe non putaui, præſertim cùm hæ duæ voces κήρυκες, & Εὐμολπίδαι ſæpe ita reperiãtur coniunctim poſitæ apud Græcos: vt apud Æſchinem. κατὰ Κτησιφ. καὶ οὐ μόνον ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ κοινῇ τὸ γένος, Εὐμολπίδας, καὶ κήρυκας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, &c. Suidas in voce Εὐμολπίδαι. Εὐμολπίδαι γένος ἀπὸ Ὀρφέως τοῦ Θρᾳκός, ὃς καὶ τὴν μύησιν εὗρεν, ἢ ἀπὸ τοῦ Μουσαίου υἱοῦ, &c. ἐπηράσαντο δὲ αὐτῷ Εὐμολπίδαι καὶ κήρυκες. καὶ αὖθις. εἶτα μέντοι παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος τὰ σεμνὰ Εὐμολπιδῶν καὶ κηρύκων, καὶ τῶν ἄλλων γενῶν ἱερῶν τε ὄντων καὶ θεοφιλῶν, &c. id eſt, Eumolpidæ genus ab Orpheo Thrace. qui & initiationem reperit: aut à Muſæi filio, &c. auctor non nominatus. Exſecrati ſunt autem & deteſtati ſunt eum Eumolpidæ & Keryces. & rurſus, Deinde verò pro nihilo putans res venerandas Eumolpidarum & Kerycum, & aliorum generum, quæ & ſacra ſunt, & diis cara, &c. Iſocrates Panegyrico. Εὐμολπίδαι δὲ καὶ κήρυκες ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων διὰ τὸ τούτων μῖσος, καὶ τοῖς ἄλλοις βαρβάροις εἴργεσθαι τῶν ἱερῶν, ὥσπερ τοῖς ἀνδροφόνοις προαγορεύουσι. i. Eumolpidæ autem & præcones, ſeu Keryces in initiis myſteriorum propter horum odium, etiam alios barbaros arceri à ſacris, vt paricidas, antè proclamãtes iubent. & Thucyd. lib. 8. καὶ Εὐμολπιδῶν καὶ κηρύκων περὶ τῶν μυστικῶν, δι' ἅπερ ἔφυγε, μαρτυρουμένων, καὶ ἐπιθειαζόντων μὴ κατάγειν. i. & Eumolpidis, & præconibus, quos Græci Kerycas appellant, de rebus ad myſteria pertinentibus, propter quas in exſulium pulſus erat, teſtimonium dicentibus, & deorum fidem implorantibus, religionémque populo obiicientibus, ne eum reuocaret. Plutarch. in Alcib. περὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ καθιε-

κατὰ τὰ ὑπό τε Εὐμολπιδῶν καὶ κηρύκων.i.contra leges & inſtituta Eumolpidarum & Kerycum.Idem ibidem tamen,de hac exſecratione loquens, non Eumolpidas & Kerycas,ſed ſacerdotes viros & fœminas Alcibiadem deuouiſſe dicit. ſic Plutarch.ἔτι καταρᾶσθαι προσεψηφίσαντο ἱερέας, καὶ ἱερείας.i.Præterea decreuerunt,vt ſacerdotes viri & fœminæ Alcibiadem deuouerent. Idem rurſus vbi loquitur de eius reductione ab exſulio,Eumolpidas & Kerycas appellat, vt ſuo loco oſtendemus.Sunt autem κήρυκες nuntij, præcones,interpretes hominum ac deorum.Cicero lib.2.de legib.Eumolpidas nominat,vbi de ſacris nocturnis loquitur.Quid ergo aget Iachus,Eumolpidæque veſtri,& auguſta illa myſteria,ſi quidem ſacra nocturna tollimus?

49. ſe) Alcibiadem.

50. deuouerent) exſecrarentur.vtebantur & multis aliis in rebus tali exſecratione Athenienſes:exempli gratia, exſecrationes publicæ erant conſtitutæ in eos, qui erranti viam non monſtrarent.

51. in pila lapidea)hoc fere ſolebat fieri in damnatos,& infamia notatos.Itaque στηλίτης,infamia publicè notatus:& στηλιτευθῆναι dicebantur, quorum bona erant publicata.

Lacedæm.demigr.) ſic Plutarch. in Alcibiade,& Diodor.Sicul.lib. XIII. ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐκ τῆς Ἰταλίας διαπλεύσας ἐπὶ Πελοπόννησον, ἔφυγεν εἰς Σπάρτην καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους παρώξυνεν ἐπιθέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις. id eſt, Alcibiades autem ex Italia tranſmiſſo freto in Peloponneſum nauigauit, & Spartam profūgit, & Lacedæmonios impulit,vt Athenienſeis inuaderent. Hoc item Polyænus refert plurib. verbis lib.I.Strategematum: cuius verba libet adſcribere. Ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τῶν ἑρμῶν, καὶ τῶν μυστηρίων στρογγύλης νεὼς ἐπιβὰς εἰς Λακεδαίμονα κομίζεται. καὶ πείθει τὴν ταχίστην πέμψαι Συρακουσίοις βοήθειαν, καὶ Δεκέλειαν αὐτοῖς ἐπιτειχίσαι, ὡς ἂν αὖ ἔτι χρῶνται οὔτε ταῖς ἀπὸ τῆς χώρας προσόδοις, οὔτε ταῖς ἀπὸ τῶν ἀργυρείων ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ νησιῶται πολιορκουμένους αὐτοὺς ἰδόντες αὐτομολήσουσι. τούτων γενομένων ἐψηφίσαντο Ἀθηναῖοι κάθοδον Ἀλκιβιάδῃ. id eſt, Alcibiades ex Sicilia ad iudicium de Hermis & myſteriis reuocatus, nauem quandam turbinatam, ſeu rotundam ingreſſus Lacedæmonem vehitur:ibique perſuadet Lacedæmoniis,vt primo quoque tempore Syracuſanis auxilium ferant,& Deceliam ſibi ipſis muniant. ita fore, vt neque ex agro Attico, neque ex argenti fodinis vectigalia ad Athenienſeis ſint reditura. Præterea verò,inquit,qui habitant in inſulis, vbi Athenienſeis obſideri videbunt,ab eis deficient. His factis, Athenienſes Alcibiadi reditum ab exſulio decreuerunt.

52. vt ipſe præd.conſ.)Thucydides lib.VI.in ea oratione, quam Lacedæmone habuit,οὐδ' ἐπὶ πατρίδα οὖσαν ἔτι,ἡγοῦμαι νῦν ἰέναι:πολὺ δὲ μᾶλλον τὴν οὐκ οὖσαν ἀνακτᾶσθαι:id eſt neque me nūc aduerſus eam, quæ mihi patria etiamnum ſit,ire puto,ſed multo potius eam,quæ mihi ademta eſt,& qua careo,recuperare.

53. cùm intellig.ſe) ſe,Alcibiadem,rectè: ſubintelligitur enim illud, prædicare conſueuerat.

54. cum Perſarum) ſic habent exempla quædam Germanica: quæ ſecutus ſum. alia,cum Perſa rege:alia,cum Perſis.

55. *Deceliam) vnde dictum bellum Decelicum, vt mox oſtendemus.* Δεκέλεια δῆμος τῆς ἱπποθοωντίδος φυλῆς, *&c. i. Decelia oppidũ, ſeu (vt Romani loquuntur) municipum tribus Hippothoontidis. Deceliam commemorat & Thucyd. hac de re ſcribens. ſic ille lib. 7.* καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης προσκείμενος ἐδίδασκε τὴν Δεκέλειαν τειχίζειν, καὶ μὴ ἀνιέναι τὸν πόλεμον. *i. Alcibiades docebat Lacedæmonios, vt Deceliam muro interſæptrent, ac munirent, neque bellum remitterent. Idem eodem lib. infrà.* ἡγεῖτο δ' Ἆγις ὁ Ἀρχιδάμου λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ πρῶτον μὲν τῆς χώρας τὰ περὶ τὸ πεδίον ἐδῄωσαν, ἔπειτα δὲ Δεκέλειαν ἐτείχιζον, κατὰ πόλεις διελόμενοι τὸ ἔργον. ἀπέχει δὲ ἡ Δεκέλεια σταδίους μάλιστα τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως εἴκοσι καὶ ἑκατόν. *i. Præerat autem exercitui Agis Archidami fil. Lacedæmoniorum rex. ac primùm quidem agri eam partem, quæ campis adiacet, populati ſunt: deinde verò Deceliam munierũt, per ciuitates opere diſtributo. abeſt autem Decelia Athenis maximè ſtadia centum & viginti. Hac de re ſic & Iſocrates oratione de Pace.* εἰς τοῦτο γὰρ κατέστησαν τῇ μὲν οἰκείων ἀμελείας, τῶν δ' ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, ὥστε λακεδαιμονίων ἐμβεβληκότων εἰς τὴν χώραν, καὶ τοῦ τείχους ἤδη τοῦ δεκελικοῦ συνεστηκότος, εἰς Σικελίαν τριήρεις ἐπλήρουν. *i. in eam autem & rerum ſuarum negligentiam, & alienarum cupiditatem venerunt, vt cùm Lacedæmonij inuaſiſſent in agrum Atticum, & murus Decelicus eſſet iam exſtructus, aduerſus Siciliam triremeis ornarent, &c. Idem* περὶ ζεύγους. καὶ διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν ὡς Δεκέλειαν ἐπετείχισεν. *i. & calumniari conantur patrem meũ quaſi Deceliam munierit. Diod. Sicul. lib. 13.* καταλαβόμενοι δὲ χωρίον ὀχυρὸν Δεκέλειαν, φρούριον ἐπετείχισαν κατὰ τῆς Ἀττικῆς. διὸ καὶ συνέβη τὸν πόλεμον τοῦτον δεκελικὸν προσαγορευθῆναι. *i. Cùm autem occupaſſent locum munitum Deceliam, ex eo fecerunt aggerem & caſtellum ad Atticam oppugnandam. quapropter euênit, vt hoc bellum Decelicum fuerit appellatum. Plutarch. in Alcibiade tradit, Alcibiadem ſtatim, vt Lacedæmonem venit, tria effeciſſe, primùm vt Lacedæmonij, qui in ea re tardiores erant, continuò Syracuſanis auxilium ferrent, adducti vt Gylippum imperatorem mitterent, & Athenienſium potentiam frangerent: alterum, vt bellum inde in Athenienſeis transferrent: tertium maximum, vt Deceliam munirẽt. Idem* ἀποφθ. βασιλ. *Alcibiades (inquit) cùm audiſſet ſe ab Athenienſibus capitis eſſe damnatũ, oſtendamus ergo (inquit) eis nos viuere: & ad Lacedæmonios verſus, bellum Decelicum excitauit. Quòd autem mox ſubiicit Probus, præſidióque perpetuo ibi poſito in obſid. Athenas tenuerunt: cur non addidit, & eas in poteſtatem ſuam redegerunt? Hoc enim factum eſt: atque etiam de vrbe funditus delenda & ſubruenda deliberatum eſt: ſed Lyſander obſtitit, vt ſuprà diximus.*

56. *Ioniam à ſocietate auert.) ſic propemodum Thucydides lib. 8.*

57. *Neque verò his reb.) multas cauſas affert Plutarchus quamobrem Lacedæmonij ab Alcibiade alienati fuerint, his verbis.* ὁ δ' Ἆγις ἐχθρὸς μὲν ὑπῆρχεν αὐτῷ διὰ τὴν γυναῖκα κακῶς πεπονθώς, ἤχθετο δὲ καὶ τῇ δόξῃ. τὰ γὰρ πλεῖστα γίνεσθαι, καὶ προχωρεῖν δι' Ἀλκιβιάδην λόγος ἦν. τῶν δ' ἄλλων σπαρτιατῶν οἱ δυνατώτατοι καὶ φιλοτιμότατοι ἤδη τὸν Ἀλκιβιάδην ἐβαρύνοντο διὰ φθόνον. *i. Agis autem inimicus ei quidem erat, propter iniuriam, quam ab eo acceperat in vxore ſua, cum qua ille rem habuiſſe dicebatur, ſed etiam eius gloria vrebatur. pleraque enim conſilio, & opera Alcibiadis geri, & bene procedere fama erat. Aliorum autem Lacedæmoniorum*

potentiſſimus & ambitioſiſſimus quiſque iam Alcibiadem grauiter ferebat propter inuidiam. Thucyd. lib. 8. Ἀλκιβιάδης μετὰ τὴν Χαλκιδέως θάνατον, καὶ τὴν ἐν Μιλήτῳ μάχην, τοῖς Πελοποννησίοις ὕποπτος ὤν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀφικομένης ἐπιστολῆς πρὸς Ἀστύοχον ἐκ Λακεδαίμονος, ὥστ' ἀποκτεῖναι (ἦν γὰρ Ἄγιδι ἐχθρὸς, καὶ ἄλλως ἄπιστος ἐφαίνετο.) πρῶτον μὲν ὑποχωρεῖ δείσας, παρὰ Τισσαφέρνην, *&c. i. Alcibiades poſt Chalcidei mortem, & pugnam ad Miletum commiſſam, quòd Peloponneſiis ſuſpectus eſſet, & quia Lacedæmone ad Aſtyochum perlata erat epiſtola in eius caput ſcripta, vt eum interficeret. (Erat enim Agidi inuiſus, & ceteroqui infidus habebatur) primùm quidem ſe ſubducit veritus, ad Tiſſaphernem, &c.*

58. & cum ſuis in gratiam) quod fecit.

59. Itaque tempus eius interficiendi) ſic Thucydides, vt declarant ea, quæ proximè protulimus. Plutarch. Alcib. ἴσχυσαν οὖν, καὶ διεπράξαντο τοὺς οἴκοθεν ἄρχοντας ἐπιστεῖλαι πρὸς Ἰωνίαν ὅπως ἀποκτείνωσιν αὐτόν. *i. Tantum igitur potuerunt illi, tantóque ſtudio eum oppugnarũt, vt magiſtratus vrbani domo litteras ad Ioniam miſerint, quibus mandabant vt eum necandum curarent.*

60. Id Alcibiadi) licebat etiam ita loqui, id Alcibiadem diutius celari non potuit, &c.

61. ſagacitate) ἀγχινοίᾳ. *ſic canes dicuntur ſagaces.*

62. ad Tiſſaph.) ſic Thucyd. vt ſuprà oſtendimus: & Plutarch. Τισσαφέρνῃ τῷ βασιλέως σατράπῃ δοὺς ἑαυτόν, *&c. i. cum ſe Tiſſapherni regis præfecto tradidiſſet.*

63. præfectum) σατράπην. *Gell. lib. X. cap. 18. prouinciæ Græciæ præfectus, quem* σατράπην *Græci vocant.*

64. cuius cùm in amicit.) morum ſimilitudo ſcilicet eos coniunxit. Itaque (vt narrat Plutarch.) ſtatim apud eum fuit Alcibiades primus & maximus. Nã cùm Tiſſaphernes eſſet minimè ſimplex, ſed malitioſus, & rerum improbarum amori deditus, mores Alcibiadis verſatileis & varios, & inæquabileis, & ſingularem ingenij ſollertiam admirabatur. Sic Plutarch. εὐθὺς ἦν παρ' αὐτῷ πρῶτος καὶ μέγιστος. τὸ μὲν γὰρ πολύτροπον καὶ περιττὸν αὐτοῦ τῆς δεινότητος, αὐτὸς ὢν οὐχ ἁπλοῦς, ἀλλὰ κακοήθης, καὶ φιλοπόνηρος ἐθαύμαζεν ὁ βάρβαρος.

65. malè geſtis in Sic. r.) lege Thucydidem hac de re lib. 7. & 8. & Diod. Sic. lib. 13. Nam longum eſſet cladeis, quas in Sicilia acceperunt Athenienſes, ob calamitoſam illius belli euentum referre.

66. ſeneſcere) minui, decreſcere.

67. Piſandro) quem commemorat Thucyd. lib. 8. cuiuſque, & collegarum eius opera, & legatione, reclamante initiò Phrynicho, deinde ipſo quoque ſuffragante, & maximè Theramene, tandem perſuaſum eſt populo, vt Alcibiadem reuocaret, & reip. adminiſtrandæ formam commutari pateretur, quadringentis viris ſummæ rei præpoſitis.

68. populi potentiæ) δημοκρατίᾳ.

69. optimatum fautor) ἀριστοκρατικός.

70. Ab hoc deſtitutus) immo magnopere adiutus, vt diximus ex Thucyd. Adiuuit tamen eum & Thraſybulus, vt narrat Plutarch. homo Athenienſium vocaliſſimus. συνέπραξε δ' αὐτῷ Θρασύβουλος ὁ Στειριεὺς ἅμα παρὼν καὶ κεκραγώς· ἦν γὰρ,

ὡς

ὡς λέγεται, μεγαλοφωνότατος: id eſt eum autem adiuuabat Thraſybulus, Stiricus, qui vnà aderat, & vociferabatur, Erat enim, vt aiunt, vocaliſſimus.

71. Theramene) Thucyd. eod. lib. καὶ Θηραμένης ὁ τοῦ Ἅγνωνος ἐν τοῖς ξυγκαταλύουσι τὸν δῆμον πρῶτος ἦν, ἀνὴρ οὔτε εἰπεῖν, οὔτε γνῶναι ἀδύνατος. i. & Theramenes Agnonis fil. inter eos, qui populi potentiam tollebant, princeps erat, vir neque dicendi, neque intelligendi facultatis expers. Diod. Sic. lib. 13. καὶ γὰρ ὁ τῆς πολιτείας ἀφηγούμενος Θηραμένης, ἀνὴρ, εἰ καί τις ἄλλος, δόξας εἶναι συνετὸς, τῷ δήμῳ συνεβούλευσε κατάγειν τὸν Ἀλκιβιάδην. i. Etenim is, qui in rep. adminiſtranda dux ac princeps erat, vir, ſi quis alius, intelligens habitus, ſuaſit populo, vt Alcibiadem reuocaret.

72. tanta commut.) quid & quantum profuerit Athenienſibus Alcibiadis reditus, multis verbis perſequitur Iſocrates in oratione περὶ ζεύγους. quem locum ſatis erit mihi indicaſſe lectori. ſic Iſocr. ἡγούμενος δὲ μεθ' ὑμῶν ἔπειθε μὲν Τισσαφέρνην μὴ παρέχειν χρήματα Λακεδαιμονίοις, &c.

73. perterr. pacem pet.) poſt pugnam ſcilicet naualem ad Cyzicum pugnatam, in qua Mindarus Lacedæmoniorum imperator pugnans ab Alcibiade interfectus eſt, vt tradunt Xenophon lib. I. de reb. Gr. & Diod. lib. 13. pag. 357. & Plutarch. in Alcibiade. Xenophon ibid. has litteras, quæ mittebantur Lacedæmonem huius cladis nuntiæ, ab Athenienſibus eſſe interceptas narrat, Ἔρρει τὰ καλά, Μίνδαρος ἀπέσσυται, πεινῶντι τ' ὤνδρες, ἀπορέομες τί χρὴ δρᾷν. i. perierunt res præclaræ, Mindarus óccidit, eſuriunt viri, dubitamus quid facto opus ſit. Sed libet & ex Polyæno hanc hiſtoriam illuſtrare, lib. I. Strateg. Sic igitur ille: Ἀλκιβιάδης περὶ Κύζικον Θηραμένην καὶ Θρασύβουλον ἔπεμψε μετὰ τῶν πλειόνων νεῶν, ὅπως τοὺς ἐς τὴν πόλιν ἀποχωρήσαντας πολεμίους ἀνείργοιεν. αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων τριήρων ἐπὶ τὴν ναυμαχίαν ἀνήγετο. Μίνδαρος καταφρονήσας μετὰ πλειόνων ἀνήχθη. ὡς δὲ πλησίον ἦσαν, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην προσεποιήσαντο φεύγειν, οἱ δὲ περὶ τὸν Μίνδαρον περιχαρεῖς, ὡς νικῶντες, ἐδίωκον. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς τῶν περὶ τὸν Θηραμένην καὶ Θρασύβουλον ἐγένοντο, Ἀλκιβιάδης μὲν τὸ σημεῖον ἄρας ἐπιστρέψας τὰς ναῦς ἀντιπρώρους. Μινδάρου δὲ ἀποσχίσαντος περὶ τὴν πόλιν, οἱ περὶ τὸν Θηραμένην ἀπέτεμνον ἀποκλείοντες. ὁ δὲ ἐπὶ τοὺς Κλήρους καλουμένους τῆς Κυζικηνῶν γῆς ἀποχωρεῖν ἐπειρᾶτο. ἀλλὰ κἀκεῖ Φαρναβάζου στρατόπεδον ἐκβαίνειν ἐκώλυεν. Ἀλκιβιάδης δὲ διώκων τὰς μὲν μετεώρους τῶν νεῶν ἐμβολαῖς ἀνέρρηγνυε. τὰς δὲ προσορμιζούσας τῇ γῇ, σιδηρῶν χειρῶν ἐπιβολαῖς ἀνεῖλκε. τοὺς δὲ ἀποβαίνοντας ἀνέκοπτον οἱ Φαρναβάζιοι. τέλος δὲ Μίνδαρος πεσὼν Ἀλκιβιάδῃ λαμπροτάτην νίκην ἔδωκεν. id eſt, Alcibiades Theramenem & Thraſybulum ad Cyzicum miſit cum maiore parte nauium, vt hoſteis eos, qui in vrbem ſe receperant, intercluderent. Ipſe autem cum paucis triremibus ad prælium nauale committendum nauigans, altum petebat. Mindarus Alcibiadis triremium paucitate contemta cum pluribus vela fecit. Vbi autem non longè inter ſe diſtiterunt, Alcibiades ſe fugere ſimulauit. Mindarus autem gaudio elatus, quaſi victor perſequebatur. Cùm autem Therameni & Thraſybulo iam appropinquaſſent, Alcibiades ſigno ſublato naueis conuertit proris contrà oppoſitis. At vbi Mindarus ad vrbem naueis ſuas auertit, Theramenes aditum interſæpiens, ei obuiam iuit Ille autem ad Kleros agri Cyzicenorum, qui appellãtur, abſcedere conabatur. Verùm etiam illic Mindarum Pharnabazi exercitus ab exitu prohibebat. Alcibiades porrò perſequens Mindari naueis alias roſtris perfringebat, alias

ad portum appulſas, manibus ferreis admotis ſurſum attrahebat. Eos autem, qui è nauibus egrediebantur, Pharnabazi milites, concidebant. Ad extremum Mindarus cùm occubuiſſet, Alcibiadi clariſsimam victoriam præbuit.

74. *Victi enim) lege Diod. lib. 13. pag. 357.*

75. *in quib. ducent. n.) ſic Diod. eod. lib.* ἦγον γὰρ τῶν αἰχμαλώτων νεῶν ἐκ πλάτους διακοσίας. *Idem Diodorus tradit, à Lacedæmoniis Endium legatum Athenas de pace fuiſſe antea miſſum, cuius exſtat apud eum oratio: quam optimo cuique Athenienſium probatam eſſe, ſed certos homines, quibus mala publica, vectigalia eſſent, quibúſque bellum eſſet quæſtuoſum & fructuoſum, pax inutilis & ſterilis, pacem diſſuaſiſſe, in his Cleophontem quendam, contionatorem ſeditioſum ac turbulentum: quem commemorat Æſchines in oratione* περὶ παραπρεσβείας.

76. *complureis) ſic legendum, non, vt vulgò legitur, quamplureis.*

77. *in his Byzantium) Diod Sic. eod. lib. tradit, proditione à quibuſdam Byzantiis facta, Byzantium ab Alcibiade noctu ſcalis ad murum admotis, eſſe captum. Plutarchus cum Diod congruẽs, vnum ex proditorib. Anaxilaum Byzantium nominat. Xenoph.* ἐν α. *hos proditores enumerat Cydonem, Ariſtonem, Anaxicratem, Lycurgum, Anaxilaum: qui poſtremus Lacedæmone poſteà proditionis accuſatus, dixit, ſe, qui Byzantius, non Lacedæmonius eſſet, non vrbem prodidiſſe, ſed vxorem & liberos fame pereunteis ſeruaſſe, quòd omne frumentum Clearchus Lacedæmonius ſuis militibus daret. & ita abſolutus eſt.*

78. *clementia) Diod eod lib. ſcribit, Athenienſes vrbe non fuiſſe potituros, niſi prædicandum à præcone curaſſent, ſe ab iniuria Byzantiorum, & ab omni maleficio ſibi temperaturos, eiſque omnibus parſuros. quod ſanctè ſeruarunt. Nã & Byzantiis vrbem reddiderunt, in ſocietatem receptis, & in Lacedæmonios, qui ad aras confugerant, non ſæuierunt, ſed eos Athenas miſerunt, vt de eis ſuo arbitrio populus ſtatueret.*

79. *præda onuſti) Diod. Siculus: adducebant, inquit, (ſic enim Latinè reddidimus) naueis non pauciores ducentis, virorum captiuorum, & manubiarum magnam vim & copiam. habebant autem naueis ſuas armis & coronis aureis, & hoſtium ſpoliis ac manubiis, & aliis rebus omnibus diligenter exornatas.*

80. *tanta fuit omn. exſp.) Diod. eod. lib.* πλεῖστοι δ' ἐπὶ τὴν Ἀλκιβιάδου θέαν συνέδραμον ἐπὶ τοὺς λιμένας, ὥστε παντελῶς ἐρημωθῆναι τὴν πόλιν, συμφιλοτιμουμένων τοῖς ἐλευθέροις τῶν δούλων. *i. plurimi autem ad ſpectandum Alcibiadem conuenerunt in portus, ita vt vrbs prorſus eſſet deſerta, certantibus viſendi ſtudio ſeruis cum liberis. Plutarch Alcibiade.* ἐπεὶ δ' ἀπέβη, τοὺς μὲν ἄλλους στρατηγοὺς οὐδ' ὁρᾶν ἐδόκουν ἀπαντῶντες οἱ ἄνθρωποι, πρὸς δ' ἐκεῖνον συντρέχοντες ἐβόων, ἠσπάζοντο, παρέπεμπον, ἐστεφάνουν προσιόντες. *i. Poſteaquàm autem è naui exiit, alios quidem prætores ne cernere quidem ſibi videbantur homines, qui obuiam procedebant: ad illum verò concurrentes clamabant, amplectebantur, deducebant, coronabant propius ad eum accedentes. Iterum Diodorus eod. loco:* ἐπεὶ δ' οὖν κατέπλευσεν ὁ στόλος, &c. *i. Poſteaquàm igitur claſsis appulſa eſt ad portum, contulit ſe multitudo ad nauem Alcibiadis: ex qua egreſſum omnes libentibus animis, & porrectis dexteris excipiebant, ei res ab ipſo proſperè geſtas, & reditum gratulantes.*

81. Sic enim populo) Diod ibid. καὶ πολλὰ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπολογησάμενος, εἰς τοσαύτην εὔνοιαν τοὺς ὄχλους ἤγαγεν, ὥστε ὁμολογεῖν πάντας τὴν πόλιν αἰτίαν γεγονέναι τῶν κατ' ἐκείνου ψηφισμάτων. i. *& cùm multa de criminibus ſibi illatis pro ſe dixiſſet, in tantam erga ſe beneuolentiam plebem perduxit, ac perpulit, vt faterentur omnes decretorum in eum factorum culpam in ciuitatem eſſe conferendam.* Xenoph. βιβλ. α. ἑλλ. *ſcribit nõ vnã populi fuiſſe orationem, neque vnã ſententiã, ſed dixiſſe alios, Alcibiadem ciuem optimum eſſe, & ſolum non iuſtè exſulare: eos, qui minus poſſent in ciuitate, quique minus dicendo valerent, qui denique ad ſuũ quæſtum remp. adminiſtrarent, ei inſidiatos eſſe, cùm reip. commodis ſemper conſuleret atque inſeruiret, cúmque criminibus recentibus, quibus arguebatur ſacra violaſſe, iudicium ſubire vellet. &c. Alios, eum ſolum malorum præteritorum, quæ ſibi accidiſſent, culpam ſuſtinere, atque auctorem eſſe, ſolúmque eorum, quæ ciuitati impendérent, periculorum videri poſſe ducem ac principem eſſe.* Iſocrat. *oratione ad Philipp. perſpicuè calamitates & quæ Lacedæmoniis, & quæ Athenienſibus acciderunt, Alcibiadi aſcribendas eſſe dicit. ſic ille.* εἰς τοσαύτην δὲ ταραχὴν κατέστησεν οὐ μόνον τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμονίους, καὶ τοὺς ἄλλους ἕλληνας, ὥστε ἡμᾶς μὲν παθεῖν, ἃ πάντες ἴσασι, τοὺς δ' ἄλλους τηλικούτοις κακοῖς περιπεσεῖν, ὥστε μηδέπω νῦν ἐξιτήλους εἶναι τὰς συμφορὰς τὰς δι' ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἐν ταῖς πόλεσι γεγενημένας, λακεδαιμονίους δὲ τοὺς τότε δόξαντας εὐτυχεῖν, εἰς τὰς νῦν ἀτυχίας δι' Ἀλκιβιάδην καθεστάναι. i. *in tantam autem perturbationem non ſolùm ciuitatem, verùm etiam Lacedæmonios & alios Græcos redegit (Alcibiades) vt nos quidem eas calamitates pertulerimus, quæ ſunt omnibus notæ, alij autem in tanta mala inciderint, vt nondum obliteratæ ſint calamitates, quas bellum illud ciuitatibus importauit: Lacedæmonij verò, qui tunc fortunati eſſe videbantur, in eas res aduerſas, in quibus etiam nunc verſantur, opera Alcibiadis deuenerint. Cùm enim eis ab illo perſuaſum eſſet, vt imperium maris concupiſcerent, etiam terræ principatum amiſerunt. Quare ſi quis dicat initium præſentium malorum ab illo tempore eis ductum eſſe, quo tempore maritimum imperium adepti ſunt, mendacij coargui non poſſit. Ille igitur cùm tantarum rerum cauſa exſtitiſſet, in ciuitatem reuocatus eſt, magnam ille quidem gloriam conſecutus, non eam tamẽ, quæ ab omnibus laudetur.* Plutarch. *in Alcibiade ſcribit, eum tantam populi in ſe beneuolentiam populariter contionando conciliaſſe, vt populus cuperet eum Athenis regem atque adeò tyrannum eſſe, vt plebiſcitis & legibus omnibus ſublatis, inuidia maior remp. ſuo nutu atque arbitratu gereret.*

82. *amiſſum) amiſſionem. talia ſunt illa apud* M. Tull. *iudicatus, pro iudicatio: comperendinatus, pro comperendinatio, &c. Apud* Lucret *conlectus ſeu conſectus, opinatus, refutatus, pro conlectio, &c. Quòd autem ad ſententiam huius loci attinet, cum* Probo *planè congruit* Plutarchus.

83. *proſequebantur) quidam libri habent perſequebantur.*

84. *niſi* Olympiæ vict *)* Olympiæ victores, *ſeu* Olympionicæ *non donabantur coronis aureis* Olympiæ *ob victoriam* Olympicam *partam, ab iis, qui præmia dabant quod* Cornelius *ſignificare videtur, ſed in patriam ſuam reuerſi à ciuibus ſuis coronis aureis interdum donabantur: & item legati, qui benè & è rep. le-*

gationem obierant: & reip. moderatores, qui remp. benè adminiſtrarant, & de rep. benè meriti erant, vt intelligere licet ex orationibus Æſchinis & Demoſth. περὶ παραπρεσβείας, & κατὰ Κτησιφ. & περὶ στεφάνου.

85. coronis aureis) Plutarch. ſimpliciter dicit, ἐστεφάνουν .i. coronas eis imponebant.

86. lacrymans) gaudio, & recordatione præteritorum laborum ac malorum. Plutarch. in Alcib. πολὺ δὲ καὶ δάκρυον τῷ χαίροντι τῆς πόλεως ἀνεκέκρατο. καὶ μνήμη πρὸς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν τῶν πρόσθεν ἀτυχημάτων. i. multa autem lacryma gaudio ciuitatis miſcebatur: & memoria præteritarum rerum aduerſarum præſenti felicitati. ex quibus verbis intelligimus non Alcibiadem, ſed populum, gaudio lacrymaſſe.

87. accipiebat) approbabat.

88. in aſtu) in oppidum, ſeu in vrbem, vt ſuprà diximus in Themiſtocle.

89. contione aduoc.) in qua pro ſe dicens, oſtendit, ſe nihil impiè feciſſe, & cõtra iura omnia è ciuitate exterminatum eſſe. Xenoph. lib. 1. de reb. Gr.

90. proinde ac ſi alius pop.) ſic Cicero pro Murena, vbi loquitur de comitiis. Sæpe etiam ſine vlla aperta cauſa fit aliud atque exiſtimaris, vt nonnumquam ita factum eſſe etiam populus admiretur, quaſi verò non ipſe fecerit.

91. ſacrilegij) immo impietatis, ἀσεβείας. Nam non ille res ſacras ſuſtuliſſe, ſed ſacra violaſſe, & Hermas circumcidiſſe, ac truncaſſe arguebatur. Sic enim Probus ſuprà: aſpergebatur etiam infamia, quòd in domo ſua facere myſteria dicebatur: niſi fortè ſacrilegus eſt, qui ſacra violat, aut qui deorum ſtatuas conſecratas deiicit, aut mutilat.

92. Reſtituta erg) Diod. eod. lib. διόπερ αὐτῷ τήν τε οὐσίαν ἀπέδωκαν, ἣν ἐδήμευσαν, &c. i. Quocirca & bona ei reſtituerunt, quæ publicarant, &c.

93. iidem illi Eumolp. & Ker.) Diod. ibid. ἐψηφίσαντο δὲ καὶ τοὺς Εὐμολπίδας ἀφεῖναι τὴν ἀρὰν, ἣν ἐπεποιήσαντο κατ' αὐτοῦ, καθ' ὃν καιρὸν ἔδοξεν ἀσεβεῖν περὶ τὰ μυστήρια. i. decreuerunt autem & vt Eumolpidæ exſecrationem, ſeu deuotionem tollerent, quã fecerant, quo tempore viſus fuerat impiè feciſſe aduerſus myſteria. etiam hoc loco in quibuſdam libris legitur, Eumolpidæ ſacerdotes: ſed mendosè. nam vel Eumolpidæ legendum, deleta voce ſacerdotes, vel addendum Keryces: vel deleto Eumolpidæ, relinquendum ſacerdotes. Ego lectionem Aldinam & Florentinam tueor. Sic autem & Plutarchus cum Diodoro, & Probo conſonans, & congruẽs. ἐψηφίσαντο δὲ τὴν οὐσίαν ἀποδοῦναι αὐτῷ, καὶ τὰς ἀρὰς ἀφοσιώσασθαι πάλιν Εὐμολπίδας καὶ κήρυκας, ἃς ἐποιήσαντο τοῦ δήμου προστάξαντος. i. decreuerunt autem vt bona ei reſtituerentur, & vt Eumolpidæ & Keryces precationes deprecarentur, & retexerent, quas fecerant populi iuſſu. Narrat eod. loco Plutarchus, Theodorum quẽdam ſacerdotem, ceteris reſacrantibus quod exſecrati fuerant, nihil tale feciſſe: cuius rei ratio cùm ab eo quæreretur, quoniam (inquit) neque ei vllum malum precatus ſum, ſi nihil in ciuitatem peccauit.

94. reſacrare) quod ſacrarant, id eſt exſecrati fuerant, ſeu deuouerant, religione ſoluere, ac liberare.

95. pilæque illæ) ſuprà vnam pilam duntaxat commemorauit. Diod. autem

dicit non pilas in mare præcipiteis actas, ſed δίκας, *id eſt ſententias, & liteis.* ἔπειτα δὲ τὰς δίκας καταπεπτώκασι: *id eſt deinde & ſententias demerſerunt.*

96. totáque reſp. domi, bellique tradita) Diod. τὸ δὲ τελευταῖον αὐτὸν στρατηγὸν κατέστησαν αὐτοκράτορα, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν. *&c. i. ad extremũ autem cùm eũ prætorẽ creaſſent, data ei poteſtate pro ſuo iure terra & mari imperãdi, &c.*

97. & ipſe poſtul.) Diod. εἵλετο δὲ καὶ στρατηγοὺς ἑτέρους ἑαυτῷ, οὓς ἤθελεν, Ἀδείμαντον, καὶ Θρασύβουλον. *i. optauit autem, ſeu elegit ille & alios prætores, quos voluit, Adimantum, & Thraſybulum.* Xenoph. *lib.* I. *de reb.* Gr. *narrat, cum eo Ariſtocratem & Adimantum Leucorophidæ fil. miſſos eſſe, qui electi fuerant, vt terra, ſeu terreſtres eſſent imperatores.*

98. quòd apud Cymen) Κύμη πόλις Αἰολίδος περὶ τῆς Λέσβου. Steph. *Cume, ſeu Cyme, ſeu Cyma vrbs Æolidis ante Leſbum. ſed* Diod. *eod. lib. narrat Alcibiadem conſtituiſſe naueis circum Notium vrbem Ioniæ: cum quo videtur congruere Xenophõ, quamquam paullò poſt Cumam naueis appuliſſe Alcibiadem tradit. Plutarchus locum non deſignat, neque deſcribit. Itaque dicẽdum eſt, pugnam naualem, quam abſente Alcibiade Antiochus eius gubernator, pugnauit cum Lyſandro, ad Cumam non eſſe commiſſam.*

99. minus ex ſent. r. g.) culpa Antiochi gubernatoris, quem vetuerat Alcibiades ſe abſente prælio decertare. Xenoph. ἐπιστείλας μὴ ἐπιπλεῖν ἐπὶ τὰς Λυσάνδρου ναῦς. *&* Diod. διακελευσάμενος αὐτῷ μὴ ναυμαχεῖν ἕως ἂν αὐτὸς παραγένηται. *i. cùm vetuiſſet eum prælium nauale committere donec ipſe adeſſet.* Plutarch. ὁ δ᾽ ἀπολειφθεὶς ἐπιμελητὴς Ἀντίοχος, ἀγαθὸς μὲν ἦν κυβερνήτης, ἀνόητος δὲ τἆλλα καὶ φορτικός, ἔχων δὲ πρόσταγμα παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου μηδ᾽ ἂν ἐπιπλέωσιν οἱ πολέμιοι, διαναυμαχεῖν, *&c. Antiochus autem relictus nauium curator, & cuſtos, bonus quidem erat gubernator, ſed in ceteris excors, ſtolidus atque ineptus, cui mandatum erat ab Alcibiade, ne, etiã ſi hoſtes laceſſerent, prælium nauale committeret. De eodem Antiocho* Diod. *eod loco,* ὁ δ᾽ Ἀντίοχος ὢν τῇ φύσει πρόχειρος, *&c. Antiochus cùm eſſet promtus natura, &c. Sed, vt dixi, hæc pugna naualis, quam ex aliis hiſtoricis retuli, non longè à Leſbo ad Notium commiſſa eſt, non ad Cymen. ad Cymen autem aliud ab Alcibiade peccatum eſt, vel quòd eam capere non potuit: vel quòd, cùm eſſet vrbs ſociorum, eam oppugnauit. qua de re ſic* Diod. *lib.* 13. Ἀλκιβιάδης δὲ ἐκ Σάμου μετὰ πασῶν τῶν νεῶν πλεύσας εἰς Κύμην, ψευδεῖς αἰτίας ἐπέρριψε τοῖς Κυμαίοις, βουλόμενος αὐτῶν μετὰ προφάσεως διαρπάσαι τὴν χώραν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον πολλῶν αἰχμαλώτων σωμάτων κυριεύσας, ἀπῆγαγεν ἐπὶ τὰς ναῦς. ἐκβοηθησάντων δὲ τῶν ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ, καὶ προσπεσόντων ἀπροσδοκήτως, χρόνον μέν τινα διεκαρτέρουν οἱ περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην· μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς Κυμαίοις προσγενομένων πολλῶν τῶν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας, ἠναγκάσθησαν καταλιπόντες τοὺς αἰχμαλώτους καταφυγεῖν ἐπὶ τὰς ναῦς. *i. Alcibiades autem cùm ex Samo cum omnibus nauibus in Cumen nauigaſſet, falſa crimina Cumanis intulit, eo conſilio, vt cum aliqua cauſa probabili & honeſta agrum eorum popularetur & vaſtaret. ac primùm quidem multorum hominum captiuorum potitus, eos in naueis abduxit. ſed cùm ſubſidio veniſſent ex vrbe Cuma ciuibus omnibus, qui modò arma ferre poſſent, eductis, & inopinatò atque improuiſò in Athenienſeis impetum feciſſent, aliquãdiu Alcibiades cum ſuis eorum impetum*

ſuſtinuerunt, & reſtiterunt: ſed cùm multi ad Cumanos & ex vrbe, & ex agro accederent, coacti ſunt tandem Athenienſes captiuis relictis receptui canere, atque ad naueis confugere.

100. *in inuid.)* Xenoph. eod. lib. οἱ δ' ἐν οἴκῳ ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἠγγέλθη ἡ ναυμαχία, χαλεπῶς εἶχον τῷ Ἀλκιβιάδῃ &c. i. *Athenienſes autem, qui domi erant, vbi nuntius ad eos pugnæ naualis perlatus eſt, grauiter irati fuerunt Alcibiadi. Plutarch. ſcribit, Thraſybulum Athenas confeſtim veniſſe, & ab eo Alcibiadem multis criminibus accuſatum eſſe. cum quo congruit Diodorus, eo excepto, quòd Thraſybulum non nominat, neque tot criminibus inſimulatum eſſe Alcibiadem dicit, ſed eum & à Cumæis, & à quibuſdam militibus accuſatum eſſe tradit: à Cumæis, quòd vrbem ſociorum oppugnaſſet, agrúmque vaſtaſſet: à militibus, quòd Lacedæmoniorum rebus ſtuderet, & quòd ei cum Pharnabazo amicitia intercederet,*

101. *Nihil enim eum non eff.)* Xenoph. ibid. οἰόμενοι δι' ἀμέλειάν τε καὶ ἀκράτειαν ἀπολωλεκέναι τὰς ναῦς. i. *exiſtimantes eum ſua negligentia, & incontinentia naueis perdidiſſe.*

102. *à rege) aut ab eius ſatrape Pharnabazo, cui arguebant eius inimici eum eſſe amicum* Diod. eod. loco. καὶ κατηγόρησαν ἐν ἐκκλησίᾳ Ἀλκιβιάδου, ὅτι τὰ λακεδαιμονίων φρονεῖ, καὶ πρὸς Φαρνάβαζον ἔχει φιλίαν. i. *& accuſarunt Alcibiadem in contione his criminibus, & quòd Lacedæmoniis ſtuderet, & quod Pharnabazo amicus eſſet.*

103. *Cymen) non congruit cum Probo Diodorus. nam ſi Cyme vrbs erat ſociorum, eóque nomine accuſatus fuerat Alcibiades, quòd eam oppugnaſſet: non eam ab Alcibiade eſſe captam, ſed ab eo eſſe oppugnatam, moleſtè ferre debebant Athenienſes.*

104. *Itaque huic m. putamus malo fuiſſe, &c.) ſic legendum, non, vt in libris fere omnibus vulg. inputamus malo cauſam fuiſſe, planè ineptè & ſolœcè. ſic autem dictum, Alcibiadi malo fuiſſe, vt illud Caſſianum, cui bono fuerit: & illa, mihi ſaluti fuit. Verres Siciliæ calamitati fuit. denique, vt idem planè exemplum afferamus, ſic Cicero epiſt. vltima libri 14. ep. ad Att. Clementiam illi (Cæſari) malo fuiſſe: qua ſi vſus non fuiſſet, nihil ei tale accidere potuiſſe. Quod autem ad ſententiam attinet, ſic ferè Plutarch.* ἔοικε δέ, εἴ τις ἄλλος, ὑπὸ τῆς αὑτοῦ δόξης καταλυθῆναι καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης· μεγάλη γὰρ οὖσα καὶ τόλμης, καὶ συνέσεως γέμουσα ἀφ' ὧν κατώρθωσεν, ὕποπτον ὅτ' αὐτὸ τὸ ἐνλεῖπον, ὡς οὐ σπουδάσαντος, ἀπιστίαν τοῦ μὴ δυνηθῆναι παρεῖχε· σπουδάσαντα γὰρ οὐδὲν ἂν διαφυγεῖν. i. *videtur autem, ſi quis alius, & Alcibiades à ſua gloria, & ab ea opinione, quam de eo ſui ciues habebant, perculſus atque afflictus eſſe. Nam cùm magna eſſet, & audaciæ, atque intelligentiæ plena ex rebus ab eo benè geſtis, quòd omne eius delictum populo ſuſpectum eſſet, quaſi ſtudium non adhibuiſſet, faciebat vt eſſet incredibile eum aliquid non potuiſſe. ſi enim operam dediſſet, nihil non eum fuiſſe aſſecuturum.*

105. *& alium) immò alios, eóſque decem, quorum nomina commemorant Xenophon & Diodorus: Cononem, Diomedontem, Leontem, vt Xenophon, Lyſaniam, vt Diod. Periclem, Eraſimidem, Ariſtocratē, Archeſtratum, Protomachum, Thraſylum, Ariſtogenem.*

106. *domum reuerti nol.)* Diod. αὐτὸς αὑτοῦ καταγνοὺς φυγὴν. *id eſt, ſe ipſe exſuliŭ damnauit.*

107. *Perinthum) ſic legendum, vt rectè coniicit* Longolius. *conſtat enim,* Alcibiadem *poſt hos caſus aduerſos ſe in* Thraciam *contuliſſe.* Perinthus *autē vrbs* Thraciæ *eſt.* Plin. *lib.* 43. *cap.* XI. Ptolem. *lib.* 3. Stephanus *de vrbibus.* Præterea *hanc lectionem confirmat vetuſtus codex impreſſus, in quo eſt* Peritam *: ex quo factum eſt ab aliis* Pataram. Atqui Patara *vrbs eſt* Lyciæ, *vt docet* Stephanus. Plin. *lib.* 2 *cap.* CVII.

108. *Bornos) locus eſt obſcurus, mihi quidem ignotus.*

109. *Byzіam)* Byzia *(inquit* Plin. *lib.* 43. *cap.* XI.) *arx regŭ* Thraciæ. *apud* Ptolem. *ſic ſcriptum eſt hoc nomen* Βιζύη, *id eſt Latinè* Bizya.

110. *Themeonticos) nomen loci mihi ignoti. ſatis nobis ſit loca eſſe* Thraciæ Perintho *vicina.* Conſtat *autem,* Alcibiadem *poſteaquàm cognouit ſe iterum veniſſe in odium ciuium ſuorum, in* Thraciam *abiiſſe, vbi bellum intulit* Thracibus *iis, qui regum imperio non parebant, vt tradit* Plutarch. *ſic enim ille.* καὶ συναγαγὼν ξένους ἐπολέμει ἀβασιλεύτοις Θρᾳξὶν ἰδίᾳ.

111. *primus* Græciæ *in* Thr.) *locus hic fœdè inquinatus erat adiectione vocis alienæ, ciuitates, ex qua naſcebatur ſententia abſurda atque inepta.* Nunc *autem ſententia eſt & plana, & rei, de qua agitur, accommodata.* Primus *(inquit)* Græciæ, *id eſt primus ex* Græcis *hominibus,* Alcibiades *manu coacta, & exercitu cōparato in* Thraciam *inuaſit ſiquis tamen retinere volet nomen, quod deleui, licebit ita legere. primus* Græciæ *in* Thraciæ *ciuitates introiit. quam lectionem tamen non admodum probo. dixiſſet enim potius, in vrbeis* Thraciæ.

112. *cum quibuſdam reg.* Thr.) *cum* Medoco & Seuthe. Diod. *lib.* 13. καὶ λέγοντος ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ Θρᾳκῶν βασιλεῖς, εἰσὶν αὐτῷ φίλοι, &c. & *cùm diceret* Alcibiades Medocum & Seuthem Thraciæ *reges, ſibi eſſe amicos, &c.*

113. *neque tamen à car. patr.) quæ vna omneis omnium caritates complexa eſt.* Diod. *eodem lib. cùm cuperet (inquit)* Alcibiades *magnum quiddam è re patriæ efficere, vt populum in antiquam erga ſe beneuolentiam reſtitueret.*

114. *Ægos fl.)* Αἰγὸς ποταμοὺς, *vrbem* Helleſponti, *vt ſuprà diximus.*

115. Philocles) *ſic legendum, non, vt habent libri quidam vulgati,* Philodes. *ſic enim* Xenoph. *lib.* 2. *de reb.* Gr. πρὸς δὲ τούτῳ εἵλοντο Ἀδείμαντον, καὶ τρίτον Φιλοκλέα. *id eſt* Cum *eo, ſeu præter eum elegerunt* Adimātum, *tertium* Philoclem. & Diod. *lib.* 13. Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν στρατηγῶν, ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔταξαν Φιλοκλέα. i. Athenienſes *poſtquàm de medio ſublati fuerunt prætores,* Philoclem *claſſi præfecerunt.*

116. *neque longè abeſſ.) erat enim* Lampſaci, *quam vrbem paullò antè ceperat.* Lampſacus *autem diſtat ab* Helleſponto, *vt ait* Xenoph. *ſtadia circiter quindecim: vbi erat* Alcibiades, *vt ſuprà cognouimus.*

117. *vt bellum quàm diutiſs. duc.) ſic* Xenoph. *lib.* 2. *de reb.* Græc. & Diod. *lib.* 13 μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιπλέοντες τοῖς πολεμίοις καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, εἰς ναυμαχίαν προεκαλοῦντο. οὐκ ἀντεπαναγομένων δὲ τῶν Πελοποννησίων οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διηπόρουν ὅ,τι χρήσαιντο τοῖς πράγμασι, &c. i. Poſt *illa autem* Athenienſes *claſſem aduerſus hoſteis educen-*

tes quotidie, ad pugnam naualem eos prouocabant. ſed cùm Peloponneſij naueis ſuas non deducerent in aciem, Athenienſes quidem, quò ſe verterent, non habebant, &c. ſic fere & Plutarch in Alcib. Dictum autem benè Latinè, & vſitatè, & venuſtè ducere bellum: quod idem valet atque producere, & trahere bellum. ſic autem ſæpe loquuntur boni ſcriptores, M. Tullius, Iul. Cæſar, ceteri. M. Tull. epiſt, 3 lib. 7. epiſt. ad fam. Suadere inſtitui vt bellum duceret Cæſ. lib. I. de bello Gall. idque oppidum ſic natura loci muniebatur, vt magnam ad ducendum bellum daret facultatem.

118. à rege) à Cyro Darij fil. Plutarch. in Lyſandro, & Diod. lib. 13. καὶ χρήματα πολλὰ παρέλαβε πρὸς τὰς τῆς στρατιᾶς διατροφάς. i. & pecunias multas à Cyro accepit ad alendum exercitum.

119. Athenienſib. exhauſtis) Diod. οὐ δυνάμενοι τὸν πλείω χρόνον ἐκεῖ διατρίβειν, καὶ διατρέφειν τὰς δυνάμεις i. cùm diutius non poſſent illic commorari, & alere ſuas copias. Idem paullò pòſt. τὸ, τὸ στρατόπεδον σιτοδεία κατεῖχε. i. & exercitus frumenti inopia premebatur.

120. nihil erat ſuper) ἀναστροφὴ, nihil ſupererat, id eſt nihil erat réliqui.

121. præſente vulgo) παρόντος πλήθους, præſentib. militibus.

122. ſe coact. Lyſandr.) paullo aliter Plutarch. καὶ τοῖς προπέμπουσι τῶν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου γνωρίμοις ἔλεγεν, ὅτι μὴ προπηλακισθεὶς οὕτως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ὀλίγαις ἂν ἡμέραις ἠνάγκασε λακεδαιμονίους διαναυμαχεῖν αὐτοῖς ἄκοντας, ἢ τὰς ναῦς ἀπολιπεῖν. i. & iis, qui eum proſequebantur ab exercitu viris notis dicebat, ſe, niſi ita contumelioſè acceptus eſſet à prætoribus, paucis diebus coacturum fuiſſe Lacedæmonios aut claſſè confligere inuitos, aut naueis relinquere. & Diod. etiam aliter. διόπερ αὐτοὺς ἠξίου μεταδοῦναι ἑαυτῷ τῆς ἡγεμονίας, ἐπαγγελλόμενος αὐτοῖς δυεῖν θάτερα, ἢ ναυμαχεῖν τοὺς πολεμίους ἀναγκάσειν, ἢ πεζῇ μετὰ Θρᾳκῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωνιεῖσθαι. i. Quapropter poſtulabat, vt ſe in ſocietatem & communionem imperij reciperent, promittens eis duorum alterum, ſe aut coacturum hoſteis claſſe decertare, aut terra Thracibus ſibi adiunctis cum illis conflicturum.

123. Lacedæmonios eò nolle) vel ex hoc loco appáret, hunc ſcriptorem valde eſſe inquinatum ab iis, qui ſibi plus nimio tribuunt atque indulgent, quíque ſibi valde docti, atque intelligentes videntur, cùm ſint pingues atque indocti. putarunt, hoc, quod deinceps ſequitur, eſſe reſponſionem Athenienſium, quibuſcum egerat Alcibiades de communicando ſecum imperio. iccirco addiderunt de ſuo, Reſpondent. ſed non eſt ita. Eſt enim etiam hæc Alcibiadis oratio. dicebat enim Alcibiades, vt perſuaderet Athenienſib. id, quod cupiebat, Lacedæmonios eò nolle claſſe confligere, quòd pedeſtribus copiis plus, quàm nauibus, valerent, &c.

124. ſibi autem facile eſſe) Diod. καὶ λέγοντος αὐτοῖς Ἀλκιβιάδου, ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ Θρᾳκῶν βασιλεῖς εἰσὶν αὐτῷ φίλοι, καὶ δύναμιν πολλὴν ὡμολόγησαν δώσειν, ἐὰν βούληται διαπολεμεῖν τοῖς λακεδαιμονίοις, &c. i. Cùm autem Alcibiades diceret eis, Medocum & Seuthem Thraciæ reges ſibi amicos eſſe, & magnum exercitum ſibi eſſe pollicitos, ſi cum Lacedæmoniis bellum gerere vellet, &c. Plutarch. ἐδόκει δὲ τοῖς μὲν ἀλαζονεύεσθαι, τοῖς δ᾽ εἰκότα λέγειν, εἰ Θρᾷκας ἐκ γῆς ἐπαγαγὼν πολλοὺς, ἀκοντιστὰς καὶ ἱππεῖς, προσμάχοιτο, καὶ διαταράττοι τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. i Videbatur autem aliis arrogan-

gan ter

ganter de ſe prædicare, aliis probabilia dicere, ſi Thracibus multis à terra immiſſis, iaculatoribus & equitibus, in Lacedæmonios impetum faceret, & eorum copias perturbaret.

125. *Seuthem)* ſic legendum ex Xenoph. Plutarcho, Diodoro, non vt vulgò, Scotym, aut Seucem.

126. *bellum comp.)* ſic loquitur noſter Probus & in Hamilcare, & in Annibale. Sic & Pollio ad Cicer. lib. 10. tanquam nihil peius timerent, quàm ne ſine maximo reip. detrimento bellum componeretur.

127. *Philocles)* Xenoph. tradit, prætores, & maximè Tydeum, ac Menandrũ, iuſsiſſe eum abire: ſe enim, non illum, exercitui præeſſe. Sic Xenoph. οἱ δὲ στρατηγοί, μάλιστα δὲ Τυδεὺς, καὶ Μένανδρος, ἀπιέναι αὐτὸν ἐκέλευσαν. Plutarch. οὐ προσεῖχον οἱ στρατηγοί, Τυδεὺς δὲ καὶ πρὸς ὕβριν ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν. i. non audierunt Alcibiadem prætores: quin Tydeus contumelioſis verbis acceptũ abſcedere eum iuſsit. Diodorus, ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι, καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ. i. eum celeriter iuſſerunt abire, neque amplius ad exercitum propè accedere.

128. *quòd ſentiebat, ſe, Alc.)* ſic Diod. οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ νομίσαντες τὴν μὲν ἐλαττώματος ἑαυτοῖς τὴν μέμψιν ἀκολουθήσειν, τὰ δ' ἐπιτεύγματα προσάψειν ἅπαντας Ἀλκιβιάδῃ, ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι, &c. i. Athenienſium autem prætores rati, ſiquid aduerſi accideret, eius culpam in ſe collatum iri: ſiquid ſecundi eueniſſet, id omneis Alcibiadi attributuros, eum celeriter iuſſerunt abire.

129. *contra ea)* ſic ſolet loqui Probus: exempli cauſa, in præfatione, contra ea, pleraque noſtris moribus ſunt decôra, &c. In Ageſilao. Contra ea Tiſſaphernes nihil aliud, quàm bellum comparauit. & item alibi.

130. *illud moneo, iuxta hoſteis)* Plutarch. & Probus hoc inter ſe hîc differunt, quòd, quæ apud Probum priore loco ponũtur, de communicatione imperij, & de amicitia, & auxilio regum Thraciæ, déque promiſsis Alcibiadis: hæc poſteriore loco apud Plutarch. ſcribuntur: quæ apud Probum poſteriore loco ſunt, de mutanda ſtatione nauium, ea apud Plutarch. priore loco locata ſunt. Xenophon autem lib. 2. de reb. Gr. nullum de poſtulatis Alcibiadis, vt imperij eſſet particeps, nullum de magnificis eius promiſsis verbum facit. hoc tantum tradit, quod nunc refert Probus, his verbis. Ἀλκιβιάδης δὲ κατιδὼν ἀπὸ τῶν τειχῶν τοὺς μὲν Ἀθηναίους ἐν αἰγιαλῷ ὁρμοῦντας, καὶ πρὸς οὐδεμίαν πόλιν τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐκ Σηστοῦ μεταπέμποντας πεντεκαίδεκα σταδίους ἀπὸ τῶν νεῶν. τοὺς δὲ πολεμίους ἐν λιμένι, καὶ πρὸς πόλιν ἔχοντας πάντα. οὐκ ἐν καλῷ, ἔφη, αὐτοὺς ὁρμεῖν, ἀλλὰ μεθορμίσαι εἰς Σηστὸν παρῄνει πρός τε λιμένα, καὶ πρὸς πόλιν, οὗ ὄντες ναυμαχήσετε, ἔφη, ἐὰν βούλησθε. i. Alcibiades autem cùm ex muris & locis munitis, in quibus erat, proſpexiſſet, Athenienſeis quidem in littore naueis ſuas conſtituiſſe, nulla vrbe propinqua, ita vt res neceſſarias ex Seſto longè à nauibus quindecim ſtadia peterent: hoſteis verò in portu, & iuxta vrbem, rebus omnibus abundanteis: negauit eos commodo, aut idoneo loco naueis ſuas habere collocatas: & ſtatione mutata vt ad Seſtum naueis conſtituerent, in portu, & iuxta vrbem, ſuadebat, vbi cùm eritis, claſſe confligetis, cùm voletis, inquit. Plutarch. ἐδίδασκε τοὺς στρατηγοὺς, ὅτι κακῶς ὁρμοῦσιν ἐν χωρίοις ἀλιμένοις, καὶ πόλιν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ πόρρωθεν ἐκ Σηστοῦ τὰ ἐπιτήδεια λαμβάνοντες, καὶ περιορῶντες τὸ ναυτικὸν ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς γένηται, πλα-

νόμενοι, ὅποι τις θέλοι καὶ διασπειρόμενοι, ἀντιφορμοῦντος αὐτοῖς στόλου πρὸς ἐπίταγμα μοναρχικὸν εἰθισμένου σιωπῇ πάντα ποιεῖν. ταῦτα δὲ λέγοντος τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ παραινοῦντος εἰς Σηστὸν μεθορμίσαι τὸν στόλον, οὐ προσεῖχον οἱ στρατηγοί, i. docebat prætores Alcibiades, eos incommodè naueis conſtitutas habere, nempe in locis portu carentibus, neque vrbem propinquam habere, ſed longè à nauibus ex Seſto res neceſſarias petenteis ſinere milites naualeis & claſſiarios, vbi in terram egreſſi fuerint, vagari quocumque quis voluerit, & diſſipari, præſertim claſſe aduerſaria eis imminente, & contrariam ſtationem obtinente, quæ ad vnius imperatoris iuſſum ac nutum tacitè omnia facere conſueuerit. Cùm hæc diceret Alcibiades, & ſuaderet, vt claſſem in aliam ſtationem transferrent, non attendebant prætores, neque obtemperabant.

131. *immodeſtia*) ἀταξία, licentia. ſic ſuprà in Lyſandro. Sed hæc immodeſtia militum naſcebatur ex negligentia ducum, vt ibidem non obſcure ſignificauimus ex Ariſtide Sophiſta.

132. *neque ea res illum feſ.*) ſic Plutarch. ſed pluribus verbis: ὅτι μέντοι τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἀθηναίων ὀρθῶς συνεῖδε, ταχὺ τὸ ἔργον ἐμαρτύρησεν. i. peccata autem Athenienſium Alcibiadem non latuiſſe, citò res ipſa teſtata eſt.

133. *per ſpeculatores*) paullo aliter Xenoph lib 2. tradit enim iuſſiſſe Lyſandrũ, ſuorum aliquot, ſtatim vt vidiſſent Athenienſeis, ſuo more prouocanteis ad pugnam, & ad ſtationem ſuam reuertenteis, quòd ipſe eis obuiam non iret, neque faceret pugnæ copiam, è longinquo ſubſequi, & cùm primùm animaduertiſſent, eos (quod in dies maiore fiducia & ſecuritate facere ſolebant) è naui egreſſos & diſperſos, & cibaria ementeis, & ſuam cunctationem contemnenteis, quòd eis obuiam non iret, ad ſe reuerti, & in medio curſu caſſidem attollere: illos autem, quod imperatum erat, diligenter feciſſe: tum Lyſandrum omnibus ſignum nauigandi dediſſe, & ita Athenienſeis diſperſos, & imparatos oppreſſiſſe. Diod. lib. 13. narrat, Philoclem, qui eo die imperabat, triremeis triginta inſtruxiſſe, ceteris imperaſſe, vt reliquas naueis iuſto militũ & remigum numero implerent atque ornarent: ſe anteceſſurum, & hoſteis ad pugnam elicere conaturum: ipſi, cùm reliquas naueis inſtruxiſſent, ſequerentur. quod cùm Lyſander à quibuſdam tranſfugis cognouiſſet, confeſtim in Philoclem impetum feciſſe, eúmque in fugam vertiſſe, & incidiſſe in reliquas naueis imparatas, & nondum inſtructas.

134. *tempus*) καιρὸν, occaſionem.

135. *deleuit*) confecit. omnes enim naues in Lyſandri poteſtatem venerunt, nouem, aut decem exceptis: Philocles & Adimantus imperatores viui capti ſunt: quorum Philocles à Lyſandro ſupplicio affectus eſt, quòd decreuiſſet Athenis, vt omnibus hoſtibus, qui in bello caperentur, pollex manus dexteræ præcideretur, quo haſtam ferre non poſſent, remigare poſſent, quemadmodum narrat Plutarch. in Lyſand. & Xenoph. lib. 2. de reb. Gr. quamquam Xenophon vt tota dextera manus bello captis præcideretur, ab Athenienſib. decretum fuiſſe ſcribit. Hic idem Philocles, vt refert Xenoph. Corinthios aliquot & Andrios bello captos è ſaxo deiecerat.

136. *penitus in Thraciam*) Plutarch. eum in Bithyniam profectum eſſe tradit:

ibique à Thracibus,, qui illic erant, compilatum & ſpoliatum. Bithyniæ autem partem Thraces incolebant. Xenoph.lib.3. ἑλλην. ἐλθὼν ὁ Δερκυλλίδας εἰς τὴν Βιθυνίαν Θρᾴκην.

137. *pen.abdidit) ſignificanter & propriè, penitus abdidit, quaſi in intimam Thraciam abdidit.*

138. *inſidias ei fecer.) ſic loquūtur boni ſcriptores. Cicero proœmio actionis primæ in Verrem. iſtius inſidiæ nefariæ, quas vno tempore mihi, vobis, M' Glabrioni prætori, ſociis, exteris nationibus, & cet. facere conatur.*

139. *Lacedæmoniorum) qui terræ & maris imperium obtinebant. Plutarch.* φοβηθεὶς ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης Λακεδαιμονίους.

140. *in Aſiam) in Phrygiam, in qua erat Pharnabazus: quo adiutore & interprete ſperabat fore, vt ſibi ad Artaxerxem aditus patêret.*

141. *quem quidem adeò) Plutarch.* καὶ συνδιῆγε θεραπεύων ἅμα καὶ τιμώμενος. *i. & vnà cum eo vitam degebat, cùm & eum coleret, & ab eo viciſſim coleretur, atque honore afficeretur.*

142. *Grunium) ſic legendum, non vt habent libri quidam vulgati, Grimium: quamquam licet etiam Grynium legere, vt eſt in exemplis Baſileenſib. & idem valet. commemorat hunc locum & Xenoph. lib.3.* ἑλλ. *non longè à principio.* ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβελον καὶ Παλαιγάμβελον· ὁ δὲ Μυρίναν καὶ Γρύνιον. δῶρον δὲ καὶ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως, *&c. i. cùm alter quidem haberet Gambrium & Palægambrium: alter verò Murinam & Grunium, ſeu Grynium. fuerant autem hæ vrbes à rege dono datæ Gongylo.*

143. *quinquag. tal. vect.) ſic loquitur in Conone. Pecuniæ L. talenta, &c. & in Phocione. Muneramagnæ pecuniæ.*

144. *Quæ fort. Alcib. non erat cont.) hoc fere idem Plutarch. in Alcib. ſed ex perſona populi. facit enim populum cùm deplorantem fortunas ſuas, & commemorantem atque enumerantem peccata ſua, in quibus primo loco ponentē ſecundam ſuam in Alcibiadem iracundiam ac ſæuitiam: tum ſperantem ſe ex his malis emerſurum, ſi reuertatur Alcibiades. nam neque antea cùm exſularet, otioſa & quieta vita contentum fuiſſe, neque nunc paſſurum, etiam ſi eius rationibus ſatis bene conſultum ſit, vt & Lacedæmonij ſuperbè ac contumelioſè Athenienſibus inſultent, & triginta tyranni impune in ciueis diutius perbacchentur.*

145. *rege Perſ.) Artaxerxe, Darij filio.*

146. *neque dubit. ſe facilè conſ.) more ſuo dixit Probus, pro neque dubitabat quin id facile conſecuturus eſſet.*

147. *Cyrum fr.) Cyrum minorem, Darij & Paryſatidis fil. qui cùm in prælio fratrem Artaxerxem grauiter vulneraſſet, ipſe dum pugnæ ſucceſſu elatus incautius in hoſteis fertur, à quodam ignobili Perſa percuſſus cécidit. Xenoph. lib. I.* ἀναβ. *Diod. lib. 12.*

148. *Lacedæmoniis) quorum dux erat Clearchus.*

149. *mitteretur) quidam legendum putant, admitteretur.*

150. *Critias) vnus ex XXX. tyrannis, de quo Xenoph. lib. 2. de reb. Gr. & Plutarch. in Lyſ. vt mox referemus.*

151. *certos homines ad Lyſ.) ſed Plutarchus tradit, non antè adductum eſſe Lyſandrum, vt Alcibiadem de medio tollendum curaret, quàm id nominatim ab Ephoris ei mandatum eſſet, ſiue quòd ingenium viri ad res magnas ſuſcipiendas promtum, atque expeditum extimeſcerent, ſiue quòd Agidi gratum facere vellēt. Idem ibid. paullo antè ſcribit, non eſſe mirum, ſi populus ea, quæ ſuprà retuli, ſomniabat, cùm triginta tyrannis veniret in mentem, non eſſe negligendum quid ageret Alcibiades, & quid cogitaret: quin Critiam tandem docuiſſe Lyſandrum, Athenienſib. nullum iam populi politiæ veſtigium retinentibus, ſed paucorum imperio parentibus, licere Lacedæmoniis tutò Græciæ principatum obtinere. Verùm Alcibiadem, quandiu viueret, tametſi Athenienſes ſatis faciles ſe præberent ad paucorum potentiam ferendam, non paſſurum eos in hoc ſtatu quietos permanere. Quibus conſentanea ſunt illa, quæ ſunt apud Iſocrat. oratione περὶ ζεύγους. οὐ λακεδαιμόνιοι καὶ Λύσανδρος ὁμοίως ἔργον ἐποιήσαντο ἐκεῖνον κλεῖναι, καὶ τὴν ἡμετέραν καταλῦσαι δύναμιν, οὐδεμίαν ἡγούμενοι πίστιν ἕξειν παρὰ τῆς πόλεως, εἰ τὰ τείχη καταβάλοιεν, εἰ μὴ καὶ τὸν ἀναστῆσαι δυνάμενον ἀπολέσειαν; i. Nónne Lacedæmonij & Lyſander æquè ſtuduerunt illum interficere, & potentiam noſtram euertere, exiſtimantes nihil à ciuitate ſibi dari aut fieri poſſe, quare credere & confidere deberent, ea, quæ feciſſent, rata futura, etiam ſi muros eius diruiſſent, niſi etiam eum, qui hos de integro excitare poſſet, necarent?*

152. *agendum cum Pharnab.) cum Pharnab. vel coràm, vel per litteras, & nūtios colloquendum.*

153. *ſocietatem) quam exponit Thucyd. lib. 8. ibi. ἐπὶ τοῖς δὲ ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο, &c.*

154. *fœderáque irrita f.) quæ commemorat etiam Thucyd. eod. lib. ibi: ξυνθῆκαι λακεδαιμονίων καὶ τῶν ξυμμάχων πρὸς βασιλέα Δαρεῖον, καὶ τοὺς παῖδας τοῦ βασιλέως, καὶ Τισσαφέρνην σπονδὰς εἶναι καὶ φιλίαν κατὰ τάδε, &c. i. Conuentiones, Lacedæmoniorum, & ſociorum cum rege Dario, & filiis Regis, & Tiſſapherne, fœdera & amicitiam eſſe, his legibus, &c. Hunc locum autem mirè contaminatum in libris omnib. vulgatis ordinis verborum perturbatione, partim coniectura ductus, partim ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ, perpurgaui.*

155. *Non tulit hoc ſatr.) Diod. lib. 14. de morte Alcibiadis duplicem affert hiſtoriam: vnam breuem & nudam: Pharnabazum Darij ſatrapen, vt gratiam iniret à Lacedæmoniis, comprehenſum Alcibiadem Athenienſem occidiſſe. Φαρνάβαζος, inquit ille, ὁ Δαρείου σατράπης, Ἀλκιβιάδην τὸν Ἀθηναῖον συλλαβὼν ἀνεῖλε χαρίσασθαι βουλόμενος λακεδαιμονίοις. Alteram longiorem, & ſuarum cauſarum expoſitione ornatam atque illuſtratam: cuius auctorem Ephorum ſcribit, quæ eſt huiuſmodi: Alcibiadem cùm cognouiſſet, Cyrum de bello fratri inferendo cogitare, veniſſe ad Pharnabazum, ab eóque petiuiſſe, vt ſibi omnium primo liceret eo adiuuante, & aditum ad regem patefaciente, Cyri conſilium regi Artaxerxi enuntiare: Pharnabazum Alcibiadi hoc inuidiſſe, & quod ab Alcibiade acceperat, ſibi vendicantem, fidos homines ad regem miſiſſe, qui Cyri cogitata ei ſignificarēt: Alcibiadem à Pharnabazo repulſam paſſum, ad Paphlagoniæ ſatrapam ſe contuliſſe, vt, quod ſibi negarat Pharnabazus, ab eo impetraret: Pharnabazum hoc*

comperto, certos homines, qui eum in itinere interficerent, miſiſſe, &c.

156. *Suſamithrem & Bagoam)* ex Plutarcho didicimus, Suſamithrem Pharnabazi patruum: Magæum, fratrem fuiſſe.

157. *Miſſi) ij, qui miſſi fuerant à Pharnabazo.*

158. *vicinitati)* Plutarch. & Diod. κώμη. ſic & M. Tull. vſurpauit nomen vicinitatis. Hanc vicinitatem, ſeu hunc vicum, Meliſſam ſcribit eſſe appellatum Athen lib. 13.

159. *cùm ferro aggr.)* libri quidam vet. habent, cùm ſecurò aggr. quæ ſcriptura quomodo ferri poſſit, aut quid ſibi velit, non video, niſi dicamus, ſecurò poſitum pro ſecurè: vt arcanò, dicebant veteres pro arcanè, & tutò, pro tutè, & manifeſtò pro manifeſtè, & ſimilia. Plutarch. οὐκ ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν. i. non auſi ſunt ingredi domum, in qua erat.

160. *ligna contul.)* ſic Plutarch. & maximè Diod. κύκλῳ περιθεῖναι ξύλων πλῆθος. i. noctu circumdediſſe domui, ſeu tabernaculo, in quo quieſcebat, lignorũ copiã.

161. *circa domum ſtramineam)* Plutarch. οἰκίαν dicit. i. domum. iccirco nos, domum, edendum curauimus. Quod autem Samineam quidam volunt oppidum fuiſſe, ratio & ſententia reclamant. nam locum, in quo quieſcebat, vrbem fuiſſe dicere, ridiculum eſt: neque quiſquam dici conuenienter poteſt in vrbe quieſcere, potius, quàm in domo, aut deuerſorio. licet etiam legere, caſam ſtramineam, idque doctis quibuſdam placet. Quòd autem ſtramineam pro Samineam repoſuimus, id & alios ſecuti, & probabili coniectura ducti fecimus. Nam cùm Alcibiades propter metum Pharnabazi & barbarorum, itineribus deuiis iter facere cogeretur, per monteis ſcilicet & ſiluas, in quibus deuerſoria non erant, vt declarat & Ariſtoteles lib. VI, de hiſtor. animal. cap. 29. qui ſcribit, Alcibiadẽ in monte Phrygiæ Elaphoente mortuum eſſe: veriſimile eſt eum in caſa aliqua ſtraminea, aut tabernaculo ſtramineo quieuiſſe, ibique ab inſidiatoribus oppreſſum eſſe. Putaui aliquando etiam legi poſſe, ſcenam ſtramineam. Suidas enim locum, quem incenderunt barbari, σκηνὴν vocat. οἱ δὲ δορυφόροι ἐπιστάντες σκηνὴν ὑφῆψαν. i. percuſſores autem, ſeu ſatellites aggreſſi ſcenam ſuccenderunt. Et Diodor. eodem libro, ſic hanc rem deſcribit. τοὺς δὲ καταλαβόντας ἔν τινι κώμῃ Φρυγίας καταυλισμένον, &c. id eſt, illos autem occupato & oppreſſo Alcibiade in vico quodam Phrygiæ in tabernaculo deuerſantem, ſeu quieſcentẽ, noctu lignorũ copiam circũpoſuiſſe, &c.

162. *quem manu ſup.)* Nam, vt Plutarch. tradit, nemo ei obſiſtere, nemo cum eo pedem conferre auſus eſt. Suprà autem proximè quidam libri habẽt, cõficeretur.

163. *ſubalare)* quod ille ſub alis geſtare conſueuerat. Videtur autem legendum ſuprà, quemadmodum edendum curauimus, quòd gladius ei erat ſubductus, nõ, vt in omnib. libris vulgatis, & ſi gladius ei erat ſubductus. nõ enim telum familiari ſuo ſubalare ademiſſet, niſi ei ſuus ſubductus eſſet, neque mirum eſt Alcibiadem telum familiari ſuo ademiſſe, ſi gladius ei ſuus fuerat ſubductus. Aut igitur ſic legendum, vt edidimus, aut dicendum aliud mendum ſubeſſe.

164. *& id quod in præſentia)* ſic Plutarch. τῶν ἱματίων τὰ πλεῖστα, καὶ τῶν στρωμάτων συναγαγὼν ἐπέρριψε τῷ πυρί. i. veſtimenta & ſtragula plurima congeſta in ignem conjecit.

165. eiectis) malim iniectis, ſeu coniectis: vel dic Alcibiadem è caſa, ſeu tabernaculo, in quo deuerſabatur, & quieſcebat, veſtimenta eieciſſe, & ita vim flammæ tranſiiſſe.

166. flammæ vim) ſic habent multa vulgata exempla. alia, flammæ viam: quod minus probo.

167. telis miſſis interf.) ſic Plutarch. ἀλλ᾽ ἀποϛάντες ἔϐαλον ἀκοντίοις καὶ τοξεύμασι. i. ſed longè diſtantes eum iaculis & ſagittis petiuerunt. Diod. aliter, κρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πυρός, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, πληγῆναι. i. Alcibiadem autem ab igni, & ab iis, qui iacula in eum coniiciebant, ſuperatum, animam efflaſſe.

168. At mulier) Timandra, vt tradit Plutarch. cuius filiam fuiſſe Laïdem Corinthiam dicunt: quod confirmat Athen. lib. 12. eo loco, quo loco dicit, Alcibiadem, dum prætor, aut imperator eſſet, ſecum ſemper circumducere ſolitũ & hanc Timandram, & Theodotam, puellam Atticam. Sed idem Athen. lib. 13. primùm tradit, Alcibiadem ſepultum, & crematum in Meliſſa Phrygiæ vico, non à Timandra, ſed à Theodota Attica: deinde ſcribit, alteram illam puellam Corinthiã, non Timandram, ſed Damaſandram eſſe nominatam: additque ſe Alcibiadis ſepulcrum vidiſſe, cùm in vrbẽ principẽ & regiam Phrygiæ Synadam iter haberet.

169. muliebri ſua veſte) Plutarch. καὶ τοῖς αὐτῆς περιϐαλοῦσα, καὶ περικαλύψασα χιτωνίσκοις, ἐκ τῶν παρόντων ἐκήδευσε λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως. i. & eum ſuis amiculis & palliis inuolutum & contectum, pro ea, quæ ſuppetebat, copia, funus ei fecit ſplẽdidum atque honorificum. Solebant enim veteres cadauera veſte tegere, & ita cremare, & honore ſepulturæ afficere. Sic Antonius Brutum etiam hoſtem mortuum repertum chlamyde purpurea valde pretioſa contexit, & libertum quendam ſuum, cui mandauerat vt eum ſepeliret, quòd id neglexiſſet, chlamydémque ſuſtuliſſet, interfecit. Non erit à re alienum ſomnium, quod ei paullo antè quàm interiret, dormienti obiectum eſt, aſcribere ex Cicerone lib. 2. de Diuinat. quod & à Plutarcho, & à Suida, & ab aliis relatum eſt. Sic igitur Cicero. Qui (Alcibiades) paullo ante interitum viſus eſt in ſomnis, amicæ eſſe amictus amiculo. is cùm eſſet proiectus inhumatus, ab omnibus deſertus iacéret: amica eius corpus texit ſuo pallio.

170. cremauit) combuſſit. lege M. Tullium lib. 1. Tuſc. quæſt. de variis ſepulturæ generibus.

171. à pleriſque infam.) lege hac de re Athen. lib. 12. infamatum autem, participium eſt à verbo infamari vſitato non malis ſcriptoribus.

172. duo maledicentiſſ.) Theopompum Iſocratis diſcipulum, acerrimo ingenio fuiſſe teſtatur M. Tullius in Bruto: Ephorum leniſſimo: ex quo credibile eſt illum talem fuiſſe, qualem dicit Probus: de Timæo vel ex Suida licet cognoſcere, eum amarum & acerbum fuiſſe aliorum accuſatorem.

173. ſplendidiſſima ciuitate) has voces inculcatas ſemper exiſtimaui. quod & aliis videri video. Quid ſi tamen ita legamus? Cùm Athenis natus eſſet, ſplendidiſſimam ciuitatem ſplendore ac dignitate vitæ, &c. deletis his aliis duabus vocibus, omneis Athenienſeis.

174. æquiparare) æquare. ſic Virgil. Daphn. Nec calamis ſolùm æquiparas, ſed

voce magiſtrum. De hac Alcibiadis natura ſequaci, ingenióque verſatili & flexibili, ad omnium gentium, hominúmque mores, ſuprà diximus.

175. magis firm. corp.) ſunt enim pingues & valentes Thebani. Cic. de Fato. Horat. epiſt. lib. 2. Bœotum in craſſo iurares aëre natum. ad quem locum nos ſat multa.

176. acumini) Cic. Tuſc. quæſt. 1. Vbi eſt acumen tuum? Idem lib. 1. de oratore ad Q. fr. acumen dialecticorum.

177. in patient.) Horat. lib. 1. od. 7. Me nec tam patiens Lacedæmon, &c.

178. homines vinolẽtos) Horat. od. 27. lib. 1. Natis in vſum lætitiæ ſcyphis Pugnare Thracum eſt. Idem eod. lib. oda 36. Baſſum Threïcia vincat amyſtide.

179. fortiter venari) Xenophon lib. 1. Κύρου παιδ. non longè à principio.

180. luxurioſè viuere) Horat od. vlt. lib. 1. Perſicos odi, puer, apparatus. de Perſarum luxuria lege Athen. lib. 12.

181. poneretur) ſtatueretur, numeraretur. ſic ſuprà in proœmio. quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota ponuntur.

182. cariſſimus) Quidam legi volunt, clariſſimus. ego nihil muto.

THRASYBVLVS.

Thraſybulus[1] Lyci filius Athenienſis. Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito an hunc primum omnium ponam. illi ſine dubio neminem præfero fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore. nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab vno tyranno patriam liberare, huic contigit, vt à[2] triginta oppreſſam tyrannis ex ſeruitute in libertatem vindicaret. Sed neſcio quo modo, cùm eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate[3] præcurrerunt. Primùm Peloponneſiô bello[4] multa hic ſine Alcibiade geſſit, ille nullam rem ſine hoc: quæ ille vniuerſa[5] naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna, quòd in[6] prælij concurſu[7] abit res conſilio[8] ad vireis, vímque pugnantium. [9] Itaque iure ſuo nonnulla ab imperatore miles, plurima verò fortuna vindicat, ſéque hîc plus valuiſſe, quàm ducis prudentiam, verè poteſt prædicare. Quare illud[10] magnificentiſſimum factū, proprium eſt Thraſybuli. nam cùm[11] trigin-

ta tyranni præpoſiti à Lacedæmoniis,ſeruitute oppreſſas tenerent Athenas,[12]plurimos ciueis,quibus in bello[13]pepercerat fortuna,partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent, plurimorum bona publicata inter ſe diuiſiſſent: non ſolùm [14]princeps,ſed & ſolus initiò bellum his indixit. Hic enim cùm[15]Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſsimum,non plus habuit ſecum,[16]quàm triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Atticorum, hoc robur libertatis clariſsimæ ciuitatis.[17] Neque verò hic ~~non~~ contemtus eſt primò à tyrannis, ~~neque~~ sed eius ſolitudo.quæ quidem res & illis contemnentibus,perniciei, & huic deſpecto, ſaluti fuit. hæc enim illos ad perſequendum[18]ſegneis,hos autem tempore ad comparandum dato fecit robuſtiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis eſſe debet,[19]NIHIL IN BELLO OPORTERE CONTEMNI, nec ſine cauſa dici, MATREM[20] TIMIDI FLERE NON SOLERE. Neque tamen pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt[21]opes.nam[22]iam tum illis temporibus fortius[23]boni pro libertate loquebantur, quàm pugnabant.Hinc[24]in Piræeum tranſiit,[25]Munychiámque muniuit.Hanc bis tyranni oppugnare ſunt adorti, ab eáque turpiter repulſi,protinus in vrbem armis,[26]impedimentisq; amiſsis refugerunt. Vſus eſt Thraſybulus non minus[27]prudentia,quàm fortitudine. nam cedenteis violari vetuit. ciueis enim ciuibus parcere æquum cenſebat.[28]neq; quiſquam eſt vulneratus,niſi qui prior impugnare voluit.[29]neminem iacentem veſte ſpoliauit.nil attigit,niſi arma, quorum indigebat, &[30]quæ ad victum pertinebant. In ſecundo[31]prœlio cécidit Critias,dux tyrannorũ,cùm quidem aduerſus Thraſybulum fortiſsimè pugnaret.Hoc[32]deiecto Pauſanias vênit

Atticis

Atticis auxilio,rex Lacedæmoniorum. Is inter Thraſybulum,& eos,qui vrbem tenebant,fecit[33] pacem his[34] condicionibus,ne qui,præter triginta tyrannos,& decem,qui poſtea prætores creati,ſuperioris more crudelitatis erant vſi,afficerentur exſulio, néve cuiuſquam bona publicarentur:[35] reipublicæ procuratio populo redderetur. Præclarum hoc quoque Thraſybuli,quòd reconciliata pace cùm plurimùm in ciuitate poſſet,legem tulit,[36] ne quis anteactarum rerum accuſaretur,néve multaretur : eámque illi legem obliuionis appellarunt.neque verò hanc tantùm ferendam curauit,ſed etiam,[37] vt valeret,effecit.nam cùm quidam ex iis, qui ſimul cum eo in exſulio fuerant,cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, publicè prohibuit : & id, quod pollicitus erat,præſtitit. Huic pro tantis meritis[38] honoris ergô corona à populo data eſt,facta è duabus virgulis oleaginis:quæ, quòd amor ciuium, non vis,[39] expreſſerat, nullam habuit inuidiam,[40] magnæq; fuit gloriæ. Benè ergo Pittacus ille,qui ſeptē ſapientum numero eſt habitus,[41] cùm ei Mitylenæi multa millia iugerum agri muneri darent,nolite(rogo vos)inquit,mihi dare,quod multi inuideant,plures etiam concupiſcant.quare ex iſtis nolo amplius, quàm centum iugera, quæ & meam[42] animi æquitatem, & veſtram voluntatem indicent.nam parua munera,diutina: locupletia, non[43] propria eſſe conſueuerunt. Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſiuit, neque quemquam honore ſe anteceſsiſſe exiſtimauit. Hic ſequenti tempore cùm prætor claſſem[44] ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris eius agerentur vigiliæ,[45] à barbaris ex oppido,noctu eruptione facta,in tabernaculo interfectus eſt.

THRASYBVLVS.

THraſybulus) Diod.lib.14. ὁ Τυρεὺς ὀνομαζόμενος. i. qui Tyrieus nominabatur.
2. à triginta) à quibus ipſe in exſulium pulſus fuerat. Diod.ibid.
3. præcurrerunt) id eſt ſuperarunt, præuenerunt. ſic Græci παρῆλθον. Demoſth. περὶ στεφάνου, non longe à principio. exempla Germanica editionis Baſileenſis, & Colonienſis habent, præcucurrerunt.
4. multa hic ſine Alcib.) quæ Xenoph.lib.I. de reb.Gr. & Diod. lib.13. narrant.
5. naturali quodam bono) εὐφυΐᾳ. M. Tull. pro Cælio. Qua in ætate niſi qui ſe ipſe ſua grauitate, & caſtimonia, & cùm diſciplina domeſtica, tum etiam naturali quodam bono defenderet, &c.
6. in prælij concurſu) Horat.ſat.I.lib.I quid enim? concurritur. horæ Momento aut cita mors venit, aut victoria læta.
7. abit res conſil.) id eſt abit res à conſilio. ſic infrà in Timotheo. omneiſque eas genteis, quæ mare illud adiacent.
8. ad vireis, vímque, locus ſuſpectus. ego legendum putabam, ad vireis, virtutémque pugnantium, id eſt militum. Nam etiam militum virtutem dicunt ſcriptores. M.Cic. pro M.Marcello, Militum virtus, locorum opportunitas, &c. Cæſar de bello Gallico lib.2 non admodum longè ab extr. Milites non longiore oratione eſt cohortatus, quàm vt ſuæ priſtinæ virtutis memoriam retinerent, &c. eod.lib. infrà. Tantam virtutem præſtiterunt, &c, Idem lib.7. Militum virtus ſingularis. Sed Claudius Puteanus Clementis fil. iuuenis bonarum artium ac litterarum ſtudio in primis deditus, valdéque ingenioſus atque eruditus, &, quæ virtutes rarò in tali ætate reperiuntur, egregiè cordatus, continens, temperans ac modeſtus, exiſtimat legendum, leui immutatione facta, ad vices, vímque pugn. vt vim intelligamus eſſe interpretationem nominis vices. Poſteaquam enim imperator munere ſuo functus eſt, hoc eſt arte & conſilio rem militarem & bellicam gubernauit, vices militis ſunt fortiter pugnare. vices autem, hoc eſt parteis, munus.
9. itaque iure ſuo) Hunc locum in alius libris omnibus (qui ferè ſic habent, plurima verò à fortuna vindicat, ſéque his plus valuiſſe, quàm ducis prudentia, vere p. prædic.) contaminatum, præclarè (præfiſcini præfatus dixerim) in ſuum nitorem reſtitui, primùm deleto à, deinde mutato, his, in hîc. hîc autem videlicet, in prælij concurſu. Nam quòd, prudentiã, edidi, reperi ita impreſſum in editione Colonienſi. pro quo tamẽ, vt dixi, alij ferè omnes libri vulg. habẽt, prudentia. vnus, ne quid diſsimulem, manet ſcrupulus. mouet enim me omnium librorum conſenſus in prouocabulo, his: facítque vt ſuſpicer hoc totum, ducis prudentia, ſiue, vt edidi, prudentiam, eſſe ſubditum: & eo detracto, ſic hunc locum eſſe legendum. Itaque iure ſuo nonnulla ab imp.mil. plur. verò fort. vindicat: ſéque his plus valuiſſe verè poteſt prædicare. his autem, nempe imperatore, & milite. Alioqui ſiquis contendat, ducis prudentiam, eſſe retinendum, vt verum & germanum, cur non addidit Probus, & vim, ſeu virtutem militum? Vt ſic legatur, ſéque hîc plus valuiſſe, quàm virtutem militum, & ducis prudentiam vere poteſt prædicare. nam ratio & veritas hanc ſententiam poſtulant. Sunt enim tria, fortuna, impera-

tor,ſeu imperatoris conſilium,milites,ſeu militum virtus.Hoc igitur videtur velle, aut debere dicere Probus. Quamuis in bello multum valeat imperatoris conſilium,tamen in prælio tota res abit à conſilio imperatoris, & ad vireis ac lacertos militum transfertur, ſed plurima ab imperatore, & milite fortuna vindicat, ſéque his plus valuiſſe verè poteſt gloriari.Sic igitur legi vellem,ſi libri veteres adiuuent. plurima verò à milite & imperatore fortuna vindicat, ſeque his plus val. verè pot. prædic. Conſideret igitur hunc locum attentè lector. editio noſtra tamen,tolerabiliſſ.& probabiliſſima eſt.Videtur autẽ Probus locum illum Cicer. æmulatus eſſe in orat.pro M.Marcello.Nam bellicas laudes ſolent quidam extenuare verbis,eáſque detrahere ducibus, communicare cum militibus,ne propriæ ſint imperatorum.Et certè in armis militum virtus,locorum opportunitas,auxilia ſociorum,claſſes,commeatus multùm adiuuãt. maximam verò partem quaſi ſuo iure fortuna ſibi vindicat, &,quicquid eſt proſperè geſtum,id pæne omne ducit ſuum. Sic ferè Iſocr.Archid. εἰσὶ δὲ τῆς πόλεως κακίαι καταφανεῖς οὐχ ἧττον ἐν ταῖς βουλεύμασιν, ἢ ταῖς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνοις· τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖ γιγνομένων τὸ πλεῖστον μέρος τῇ τύχῃ μέτεστι. τῶν δ' ἐνθάδε γνωσθέντων αὐτῆς τῆς διανοίας σημεῖόν ἐστιν.*i. declarantur, & pateſiunt ciuitatum vitia non minus in talibus conſultationibus, quàm in belli periculis.eorum enim,quæ illic fiunt, maximam partem fortuna ſibi vindicat:ea verò,quæ hîc decreta & deliberata ſunt, ciuitatis mentem, conſiliúmque indicant.Sic ferè Cæſar lib.3 de bello ciuili. Sed fortuna plurimùm poteſt cùm in reliquis rebus, tum præcipuè in bello paruis momentis magnas rerum commutationes efficit.Æſchines in orat.* περὶ παραπρεσβ. *paullo aliter. Ait enim,rerum bellicarum facta & euenta eſſe fortunæ ſimul & imperatoris: & in horum vtriuſque poteſtate illa eſſe ſita:in ſuaſoris autem & legati manu nihil præter beneuolentiam in cineis ſuos & verba. ſic Æſchin.* ἡ μὲν τύχη καὶ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων κύριοι, ἐγὼ δὲ τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας, καὶ τῶν λόγων. *Accedat ad hos Plutarchus,* ἀποφθ. βασιλ. *princip.* ἀλλὰ τῶν μὲν πράξεων αἱ πολλαὶ τύχην ἀναμεμιγμένην ἔχουσιν· αἱ δὲ γινόμεναι παρὰ τὰ ἔργα, καὶ τὰ πάθη, καὶ τὰς τύχας ἀποφάσεις καὶ ἀναφωνήσεις, ὥσπερ ἐν κατόπτροις καθαρῶς παρέχουσι τὴν ἑκάστου διάνοιαν ἀποθεωρεῖν *i. ſed pleræque actiones fortunam habent admixtam:quæ verò in factis & affectibus animorum, & fortunæ caſibus expromuntur ſententiæ, voces, atque orationes, eæ tanquam in ſpeculis, mentem cuiuſque purè ſpectandam præbent. À quo non admodum diſcrepat hoc Philippi Macedonis:quod refert Polyænus lib.IIII.Strategem.* Φίλιππος οὐκ ἐλάττω δι' ὁμιλίας, ἢ διὰ μάχης κατειργάζετο. καὶ τὸ δία μεῖζον ἐφρόνει ἐφ' οἷς διὰ τῶν λόγων ἐκράτει, ἢ διὰ τῶν ὅπλων· τῶν μὲν γὰρ κοινωνεῖν αὐτῷ τοὺς στρατιώτας. τῶν δὲ αὐτῷ μόνῳ μετεῖναι. *id eſt Philippus non pauciora ſermone & colloquio, quàm prælio, conficiebat. Et verò magis gloriabatur, maioréſque ſpiritus ſumebat ob eas res, quarum compos oratione fiebat, quàm ob eas, quarum potiebatur armis. Illarũ enim ſocios ſe milites habere:harumſe ſolum dominum eſſe.*

10\. *magnificentiſſ.) magnificentiſſimum appellat, vel quod Græci* λαμπρότατον, *aut* μεγαλοπρεπέστατον, *vel quod à maximo animo eſt profectũ. Sed quantũuis hoc ſit magnificum, non potuit hoc fieri, niſi eadem opera bellum patriæ inferret. aut dicemus, hoc non eſſe patriæ bellum inferre, ſed tyrannis patriam liberare, & ita*

tyrannis bellum inferre. M. Tull. lib. 8. epiſt. ad Att. epiſt. 3. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fecero, quod in Cinnæ dominatione L. Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius, quoquo modo ea res huic quidem ceciderit: qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id ferè vidiſſe, quod factum eſt: ſed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thraſybulus, & fortaſſe melius, & c.

11. triginta tyranni) de quib. & in Alcib. & in Lyſandro.

12. plurimos civeis) mille quingentos indicta cauſa necarunt, inquit Æſchines in orat. περὶ παραπρεσβ. & κατὰ Κτησιφ. ἕνιοι δὲ καὶ αὐτοί, τῶν τριάκοντα ἐφόρων. καὶ πλείους, ἢ χιλίους καὶ πεντακοσίους τῶν πολιτῶν ἀκρίτους ἀπέκτειναν.

13. peperc. fort.) ſic Ennius, Quorum virtuti belli fortuna pepercit.

14. princeps) id eſt primus. ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores.

15. Phylē) Φυλὴ δῆμος οἰνηΐδος φυλῆς, Stephanus. Xenoph. lib. 2. de reb. Gr. ἐκ δὲ τούτου Θρασύβουλος ὁρμηθεὶς ἐκ Θηβῶν ὡς σὺν ἑβδομήκοντα Φυλὴν καταλαμβάνει χωρίον ἰσχυρόν. i. Ex hoc tempore Thraſybulus Thebis eruptione facta, cum ſeptuaginta circiter viris Phylen occupat, locum munitum. Diod lib. 14. τῶν δὲ Θηβαίων ἀγανακτούντων ἐπὶ τοῖς γινομένοις, καὶ φιλοφρόνως τοὺς φυγάδας ὑποδεχομένων, Θρασύβουλος ὁ Τυριεὺς ὀνομαζόμενος, ὢν Ἀθηναῖος. ὑπὸ δὲ τῶν τριάκοντα πεφυγαδευμένος, συνεργούντων αὐτῷ λάθρα τῶν Θηβαίων, κατέλαβε τὸ χωρίον τῆς Ἀττικῆς ὀνομαζόμενον Φυλήν. ἦν δὲ τοῦτο τὸ φρούριον ὀχυρόν τι σφόδρα, καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέχον σταδίους ἑκατόν, ὥστε πολλὰς ἀφορμὰς αὐτοῖς παρέχεσθαι πρὸς τὴν ἔφοδον. i. Thebanis autem ea, quæ fiebant, indignè ferentib. & exſules comiter accipientibus, Thraſybulus, qui Tyrius dicebatur, civis Athenienſis quidem ille, ſed à triginta tyrannis in exſilium pulſus, adiuvantibus eum occultè iiſdem Thebanis, locum Atticæ Phylen nomine occupavit. Erat autem caſtellum & valde natura, manúque munitum, & Athenis diſtans ſtadiis centum, ita vt multas facultates eis ad irruptionem in oppidum faciendam præberet.

16. quàm triginta) immo circiter ſeptuaginta tradit fuiſſe Xenophon.

17. neque verò hic contemt.) hic quoque locus valde corruptus eſt in libris vulgatis, & variè impreſſus. Alij ſic habent, Neque verò hic non contem. eſt primò à tyr. neque eius ſollicitudo: vt Veneti & Florentini. Alij, Neque verò hic modò cont. eſt pr. à tyr. ſed eius ſolitudo: & ita Baſileenſis: alij, Neque verò hic modò contemtus eſt primò à tyrannis ſed eius ſollicitudo: Alij aliter. Ego aut nihil, aut parum admodũ à ſcripturæ vet. veſtigiis recedens, & Probi ſenſum, meo quidem iudicio, ſententiámque perſequens, ſic edendum curaui, Neque verò hic contemtus eſt primò à tyrannis, ſed eius ſolitudo. quorum verborum ſententia non eſt obſcura. hoc enim ſignificant, Thraſybulum non fuiſſe primò à tyrannis contemtum, quòd ſcirent eum ſcilicet eſſe virum acrem, fortem, ac ſtrenuum, &, quod caput eſt, prudentem: ſed eius imbecillitatem, & militum paucitatem: quam vocat Probus ſolitudinem, ex perſona tyrannorum, ὑποκοριστικῶς. vocem, modò, quæ eſt in aliis libris, ego ſubditam eſſe exiſtimaui, propter particulam aduerſandi, ſed. in cuius locum alij libri habent negationis particulam, non, ex ipſo vocabulo, modo, natam.

18. ſegneis) tardos & pigros.

19. tempore ad comp. d.) locus ſuſpectus. nam vel legendum videtur, ad ſe comparandum, ſeu ſe comparandos, vel ad exercitum comparandum, vel hoc totum, ad ſe comparandum, vt ſuperuacaneum, delendum. ſed iudicet lector ingenioſus.

19. nihil in bello oportere contemni) congruit cum hoc loco ille in Pelop. Hoc loco licet interponere, & ſi ſeiunctum à re propoſita eſt, nimia fiducia quātæ calamitati ſoleat eſſe. Exſtat huius rei exemplum apud Iſocratem in Euagora, vbi loquitur de Artaxerxe. τὸν μὲν γὰρ ἀκούων τὰς παρασκευάς, τοσοῦτον κατεφρόνησεν, ὥστε διὰ τὸ μὴ φροντίζειν, μικροῦ δεῖν ἔλαθεν αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια ἐπιστάς. πρὸς δὲ τοῦτον οὕτω δεδιότως ἔσχεν, ὥστε μεταξὺ πάσχων εὖ, πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπεχείρησε, δίκαια μὲν οὐ ποιῶν, οὐ μὴν παντάπασιν ἀλόγως βουλευσάμενος. i. Artaxerxes enim audiens Cyri bellicos apparatus, ita eum contemſit, vt, quia non curaret, propemodum imprudens eum in regia ſua conſtituerit. in Euagoram autem ita timidè fuit animatus, vt interea dum ab illo beneficiis afficiebatur, bellum ei inferre conatus ſit, æqua non faciēs quidem ille, ſed tamen non malè ſuis rebus conſulens. exſtat & aliud apud Xenoph. lib. 4. de reb. Gr. ibi. καταφρονητικῶς δέ ποτε καὶ ἀφυλάκτως, διὰ τὸ μηδὲν πρότερον ἐσφάλθαι, λαμβανόντων τῶν στρατιωτῶν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπιτίθεται αὐτοῖς ὁ Φαρνάβαζος, &c. Cùm autem aliquando contigiſſet, vt milites contemtim, & incautè, quia antea ab eis nihil erat titubatum, neque offenſum, res neceſſarias ſumerent, de improuiſo irruit in eos Pharnabazus. Apud eundem tamen lib. 3. Ageſilaus hoſtem contemnere vtile eſſe cenſet, quòd ea res robur & vireis afferat militibus. Et Polyænus refert hoc inter ſtrategemata lib. 2. his verbis: Ἀγησίλαος ἐπὶ τῆς Ἀσίας τοὺς στρατιώτας ἔπεισε καταφρονεῖν τῶν βαρβάρων, οὓς πρὶν ἐδεδοίκεσαν, αἰχμαλώτους Πέρσας ἀποδύσας, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιδείξας τὰ μὲν σώματα αὐτῶν ἀσθενῆ, καὶ λευκὰ διὰ τὴν τρυφήν· τὸν δὲ κόσμον καὶ τὴν ἐσθῆτα πολυτελῆ· καὶ τοῦτο λακωνικῶς εἰπών, πρὸς οὓς μὲν τὸν ἀγῶνα ἔχομεν, οὗτοί εἰσιν· ὑπὲρ ὧν δέ, ταῦτα. id eſt Ageſilaus in Aſia militibus perſuaſit vt barbaros contemnerent, quos antea metuebant, captiuis Perſis exutis, & corporibus eorum infirmis, & candidis propter luxuriam & mollitiem ante oculos Græcorum expoſitis, ornatu verò & veſtitu Perſico ſumtuoſo, ac pretioſo demonſtrato: illóque ad extremum Laconicè addito, aduerſus quos prœliamur, hi ſunt: de quibus certamus, hæc ſunt. Sed hoc non pugnat cum eo, quod præcipit Probus. Eò enim pertinet hoc Probi præceptum, vt milites cauti ſint, & excubent, videántque ne ab hoſtib. opprimantur imparati. quod diligentiſſimè, & vſquequaque teneri debet. At quod Ageſilaus cenſet, eò valet vt milites aduerſariorum ignauia perſpecta & cognita, maiore fiducia, & fortiore animo pugnent. argumento eſt ei, quod dico, Ageſilai factum. non enim ſuis militibus edicit, vt in vtramque aurem dormiant, & vigilias agere deſinant: ſed apud Xenophontem voce præconis prædicari iubet, vt barbarorum captiuorum corpora nudentur, & ita vendantur. Ita enim fore, vt, cùm ſui illos viderint eſſe cute candida, quia numquam ſine veſte ſint: corpore molli, & tenero, & ad laborem inepto, quia ſemper curribus veherentur, exiſtiment nihil intereſſe, vtrùm cum illis, an cum mulieribus pugnent. verba Xenophontis non aſcribam, vt tanto ſim breuior. ſed reperiet ea lector, ſi fortè requiret, non admodum longè ab extremo. Vtile eſt tamen interdum imperatoris

nempe cùm ampliorem habet exercitum, & plureis numero milites, quàm aduerſarij, hanc opinionem hoſtibus afferre, ſuos eſſe, numero pauciores, quàm re vera ſint, vt horum paucitate contemta, audeant illi prœlium inire: deinde ſpe & opinione falſi terga vertant: Et contrà *expedit, cùm pauciores milites habet, contrariam opinionem in hoſtium animus gignere, & amplioris exercitus ſpeciem præbere, vt ne horũ paucitate contemta, audeant manũ conſerere, & noſtros numero impares adoriri, vel vt multitudinis ſpeciem animo obiectam, & cogitatione informatam metuentes deſpondeant animum.* Idque *licet cùm ex aliis multis exemplis intelligere, tum ex* Iphicratis *optimi imperatoris ſtrategemate, quod ponit* Polyænus *lib.3.* Strategematum. Cuius *hæc verba ſunt.* Ἰφικράτης εἰ μὲν πλείους τῶν πολεμίων ἔχοι στρατιώτας, βουλόμενος λαθεῖν ἵνα καταφρονοῦντας αὐτοὺς λάβοι, μίαν στιβάδα τοὺς δύο στρατιώτας ἐκέλευσε ποιεῖσθαι, ἐπὶ ταύτης ἀνὰ μέρος ἀναπαύεσθαι· καὶ τὰ ὅπλα ἐπάλληλα τιθέναι. εἰ δὲ ὀλίγους ἔχοι, ὅπως μὴ καταφρονοῖντο, τὸν ἕνα στρατιώτην δύο στιβάδας ποιεῖσθαι προσέταξε. καὶ ταχέως ἐς ἄλλο χωρίον μετανίστατο. τῶν δὲ πολεμίων τὰς στιβάδας καταμαθόντων, καὶ τὸ πλῆθος καταπλαγέντων, τηνικάδε προσιὼν συνῆπτε μάχην. *i.* Iphicrates *ſi quidem pauciores milites, quàm hoſtes, haberet, volens id eis occultare, vt eos contemnenteis opprimeret: duos milites vnum ex gramine lectum facere iubebat; (cuiuſmodi lecti militares & caſtrenſes eſſe conſueuerunt) atque in hoc viciſſim quieſcere, & arma armis imponere, atque aggregare, non ſuo quæque loco collocare.* Sin *paucos haberet, vt ne contemneretur, vnum militem duos lectos facere imperabat.* Atque *ita caſtra celeriter in alium locum mouebat.* Vbi *autem aduerſarij lectos viderant, & multitudine ſimulata perterriti fuerant, tum impetu facto prœlium committebat.*

20. *matrem timidi) quia quì timidus eſt, conſideratus & cautus eſt. qui cautus eſt autem, is à periculo ferè tutus eſt.* Timidus *igitur accipiendus eſt hîc non pro ignauo, ſed pro eo, qui timere ſolet, potius, quàm confidere, natura.* Nam *(vt ſcribit* Ariſtot. *lib.2. rhet.* ὁ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ. *i. timor facit ad conſultandum promtos atque expeditos.* Contrà *(vt eſt apud* Thucyd *lib.2. in orat. funebri* Periclis*)* ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. *i. inſcientia, ſeu incogitantia audaciam, cogitatio autem & conſideratio timorem & cunctationem affert.* Itaque M. Tullius *lib.* VI. *epiſtolarum ad familiareis, epiſt.* XV. *ita de ſe ſcribit.* Nam *ſi quiſquam eſt timidus in magnis, periculoſiſque rebus, ſempérque magis aduerſos rerum exitus metuens, quàm ſperans ſecundos, is ego ſum: &, ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor.* Idem *lib.4. epiſt.* XIII. *ſcribit, cùm prædicebat, ſi viciſſent* Pompeiani, *quàm crudelis eſſet futura victoria: ſin victi eſſent, quãtus eſſet ciuium partim ampliſſimorum, partim optimorum interitus futurus, ab his ipſis nimiùm timidum potius, quàm ſatis prudentem exiſtimari ſolitum.* Tanta *eſt timiditati cum prudentia ſocietas, & coniunctio.*

21. *opes) copias, potentiam. ſic* M. Tull. *lib.14, epiſtolarum ad* Att. *ep.4 reliquæ res opes & copias deſiderant.* Tradit *tamen* Diodorus *lib.* XVIII. *pag.* 414. *breui tẽpore conueniſſe homines mille & ducentos: & his copiis eductis eũ irrupiſſe mane inopinatò ac de improuiſo in triginta tyrannorum caſtra, multiſque eorum interfectis, illos* Athenas *ſe recipere coëgiſſe.*

22. Nam iam tum illis temp.) Etiam hic locus declarat, auctorem harum vitarum vixiſſe iis temporibus, quibus Romani erant liberi, nondúmque ab imperatoribus, ſeu tyrannis erat oppreſſa ciuitas ac libertas.

23. fort. boni pro lib.) ſic M. Tull. eod. lib. epiſt. VI. ad Att. Nihil enim tam σόλοικον, quàm tyrannoctonos in cælo eſſe, tyranni facta defendi. Sed vides conſules, vides reliquos magiſtratus, ſi iſti magiſtratus: vides languorem bonorum. exſultant lætitia in municipiis. dici non poteſt quantopere gaudeant, vt ad me concurrant, vt audire cupiant verba mea de re. nec vlla interea decreta. Idem eod. lib. epiſt. 15. Quid ergo? culpa iſta Brutorum? minimè illorum quidem, ſed aliorum Brutorum, qui ſe cautos & ſapienteis putant, quibus ſatis fuit lætari, nonnullis etiam gratulari, nullis permanere.

24. hinc in Piræeum) ſic Diod. lib. 14 niſi quòd tradit, hoc factum eſſe poſt irruptionem illam nocturnam, ſeu potius matutinam factam in caſtra aduerſariorum, quam modò retuli. verba eius ſunt hæc. μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μὲν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν πειραιέα, καὶ κατελάβετο τὴν μουνυχίαν, λόφον ἔρημον καὶ καρτερόν. i. Poſt prælium autem Thraſybulus ſtatim inuaſit in Piræeum, & occupauit Munychiam, collem deſertum, & natura munitum. Cum Diodoro congruit & Xenophō lib. 2. Addit præterea, in eo prælio ex equitibus Nicoſtratum pulchrum occubuiſſe, & alios duos in lectis oppreſſos eſſe.

25. Munichiáq;) Munichia, vt Harpocratio docet, locus eſt mari vicinus in Attica. Stephan. Μουνυχία λιμὴν ἀττικῆς. i. Munychia portus Atticæ. Strabo lib. 2. λόφος δ᾽ ἐστὶν ἡ Μουνυχία χερρονησίζων, καὶ κοῖλος καὶ ὑπόνομος πολὺ μέρος φύσει τε καὶ ἐπιτηδές, ὥστε οἰκήσεις δέχεσθαι, στομίῳ δὲ μικρῷ τὴν εἴσοδον ἔχων. i. Collis autem, ſeu tumulus. eſt Munychia, Cherroneſi ſpeciem præbens, & magna ex parte ſubcauus, & ſuffoſſus & natura, & de induſtria, ita vt domicilia recipiat: introitum autem habens oris anguſti.

26. impedimentísque) impedimenta in caſtris & in exercitu, eæ res ſunt, quæ portantur, aut vehuntur neceſſitatis, aut commoditatis gratia: etiam extra caſtra, vt Cicero pro Milone. Obuiam fit ei Clodius expeditus in equo, nulla rheda, nullis impedimentis.

27. non minus prudentia) Conon tamen Thraſybulum, Thraſybulum appellabat, tāquam audaciorem, quàm prudentiorem, ſeu conſideratiorem, vt eſt apud Ariſtot lib. 2 rhetoric.

28. Neque quiſquam eſt vuln.) ſic Cæſar lib. I. de bello ciuili. Cæſar in eam ſpem venerat, ſe ſine pugna, & ſine vulnere ſuorum rem conficere poſſe, quòd re frumentariā aduerſarios intercluſiſſet. Cur etiam ſecundo prælio aliquos ex ſuis amitteret? cur vulnerari pateretur optimè meritos de ſe milites? cur denique fortunam periclitaretur? præſertim cùm non minus eſſet imperatoris conſilio ſuperare, quàm gladio. Mouebatur etiam miſericordia ciuium, quos interficiendos videbat: quibus ſaluis atque incolumibus rem obtinere malebat. M. Tull. pro M. Marcello. Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam, gladium vagina vacuum in vrbe non vidimus. quos amiſimus ciueis, eos vis Martis perculit, non ira victoriæ, vt dubitare debeat nemo, quin multos, ſi poſſet, C. Cæſar ab-

inferis excitaret, quando ex eadem acie conſeruat quos poteſt. Idem pro Q. Ligario. Cognita verò clementia tua quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo, niſi armatus?

29. Neminem iacentem ſpol.) *teſtatur & hoc* Xenoph. lib. 2. de reb. Gr. *his verbis.* καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν. i. *& arma quidem ceperunt, tunicas autem & veſteis nulli ciui detraxerunt. Fere autem apud* Homerum *qui proſtratos & iacenteis ſpoliant, ab aliis occupantur, & interimuntur. quamquam* ἐναρίζειν, *quod valet* σκυλεύειν, *i. ſpoliare, apud illum poëtam ſæpe vſurpatur pro* κτείνειν, *hoc eſt interficere, quòd qui ceciderint in acie, ſoleant à victoribus ſpoliari.*

30. *& quæ ad vict pert.) id eſt & niſi ea, quæ ad victum pertinebant.*

31. *in ſecundo pr. ce. Cr) cécidit vnà cũ eo &* Hippomachus, *vt narrat* Xenophon *lib. 2 de reb.* Gr *Primus autem omnium eorum, qui cum Thraſybulo erant, occubuit vates: qui fati ſui non ignarus, præcepit commilitonibus ſuis, ne in hoſteis irruerent priuſquàm aliquis ſuorum cecidiſſet, aut vulneratus eſſet. vbi hoc euenerit, inquit, nos præibimus, & victoria noſtra erit mihi autem mors certa imminet. In quo non fefellit eum ſua opinio. nam veluti afflatu quodam diuino concitatus, primus exſiliit, & hoſteis adortus primus interiit. alij autem exſules vicerunt.*

32. Hoc deiecto, Pauſ.) *robus, dum properat, & ſtudet breuis eſſe, onn dicit,* Lyſandrum *ante* Pauſaniam *auxilio* XXX. *tyrannis eſſe miſſum, & exſules, qui in* Piræeo *erant, mari & terra circumſediſſe, eorúmque res in anguſtum redegiſſe:* Pauſaniam *verò* Lyſandro *inuidentem, cùm aliquandiu dicis cauſa* Piræeum *oppugnaſſet, miſsis clàm internuntiis, exſules & tyrannidis fautores inter ſe in gratiam reduxiſſe, bellúmque compoſuiſſe.*

33. *fecit pacem)* Diod. lib. 14. Παυσανίας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, φθονῶν μὲν τῷ Λυσάνδρῳ, θεωρῶν δὲ τὴν Σπάρτην ἀδοξοῦσαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐξῆλθε μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καὶ παραγενηθεὶς εἰς Ἀθήνας, διήλλαξε τοὺς ἐν τῇ πόλει πρὸς τοὺς φυγάδας. i. Pauſanias *autem rex* Lacedæmoniorum, *partim quòd* Lyſandro *inuideret, partim quòd videret,* Spartam *malè audire, & infamia laborare apud* Græcos, *caſtra mouit, magnámque partẽ exercitus abduxit, &, cùm* Athenas *veniſſet, eos, qui in vrbe erant, cum iis, qui erant in* Piræeo, *in gratiam reconciliauit, ac pacem fecit.* Xenoph. lib. 2. de reb. Gr. οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων προχωρούντων, Παυσανίας ὁ βασιλεὺς, φθονήσας Λυσάνδρῳ, εἰ κατειργασμένος ταῦτα ἅμα μὲν εὐδοκιμήσειεν, ἅμα δὲ ἰδίας ποιήσοιτο τὰς Ἀθήνας, πείσας τῶν ἐφόρων τρεῖς, ἐξάγει φρουράν. ξυνείποντο δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι πάντες πλὴν Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων. i. *rebus autem ita procedentibus,* Pauſanias *rex cùm* Lyſandro *inuideret, ſi ob has res confectas apud omneis* Græciæ *ciuitates clarus & glorioſus eſſet, ſimúlque* Athenas, *ſuas faceret: adductis in ſuam ſentẽtiam tribus ephoris, præſidium ex vrbe educit. vnà autem ſecuti ſunt ſocij præter* Bœotos *&* Corinthios.

34. *his condicionib.)* Xenoph. *eod lib.* οἱ δὲ διήλλαξαν ἐφ' ᾧ εἰρήνην μὲν ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, ἀπιέναι δὲ ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἑκάστους, πλὴν τῶν τριάκοντα, καὶ τῶν ἕνδεκα, καὶ τῶν ἐν τῷ Πειραιεῖ ἀρξάντων δέκα, &c. *id eſt,* Quindecim *autem illi viri ab* Ephoris *miſsi,*

& Pauſanias

& Pauſanias, pacem inter eos his condicionibus fecerint, vt ad ſuas quiſque res, & poſſeßiones rediret, præter XXX. tyrannos, & XI. viros, & X. viros, qui in Piræeo imperarant. Diod. eod. lib. διόπερ Ἀθηναῖοι μὲν ἐκομίσαντο τὴν πατρίδα, καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπολιτεύσαντο, *&c. i. Quapropter Athenienſes quidem patriã recuperarunt, & reliquo tempore ſuis legibus remp. adminiſtrarunt, &c.*

35. *reip. procur. pop.) democratia, id eſt populi potentia, & gubernandæ reip. poteſtas populo redderetur.*

36. *nequis anteact. rerum) Xenoph.* καὶ ὀμόσαντες ὅρκους ἦ μὴν μὴ μνησικακήσειν, ἔτι καὶ νῦν ὁμοῦ τε πολιτεύονται, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος. *i. & dato iureiurando ſe præteritas iniurias non recordaturos, etiam nunc ſimul ciuiliter viuunt, & populus iuſiurandum ſeruat. Æſchin. orat.* κατὰ Κτησιφ. νῦν δὲ ἐκεῖνοι μὲν μεγάλων κακῶν συμβάντων, ἔσωσαν τὴν πόλιν, τὸ κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα φθεγξάμενοι, μὴ μνησικακεῖν. *i. illi autẽ poſt magnas calamitates acceptas, ciuitatẽ ſeruarunt, pulcherrimo, quod ex doctrina petiuerãt, verbo vſurpato, præteritarum iniuriarũ memoriã obliuione ſempiterna eſſe delendam. Idem* περὶ παραπρεσβ. πάλιν δὲ σωφρόνως πολιτευθέντων, καὶ τοῦ δήμου κατελθόντος ἀπὸ Φυλῆς, Ἀρχίνου καὶ Θρασυβούλου προστατούντων τοῦ δήμου, καὶ τὸ μὴ μνησικακεῖν πρὸς ἀλλήλους ἔνορκον ἡμῖν καταστησάντων, ὅθεν σοφωτάτην πάντες τὴν πόλιν ἡγήσαντο εἶ). *& cet. i. Rurſus autem ſapienter rep. adminiſtrata, & populo à Phyla reducto ac reſtituto, Archino & Thraſybulo ducibus, & iureiurando inter nos interpoſito, nos priores offenſiones & diſcordias ſempiterna obliuione deleturos, & rerum anteactarum nomine neminem in iudicium vocaturos, ex qua hanc ciuitatem omnes mortales ſapientißimam exiſtimarunt, &c. Dion. lib. 44. hiſtor. Rom. in contione Cicer.* ἐκεῖνοι μὲν οὖν στασιάσαντές ποτε, καὶ ἐκ τούτου καὶ ὑπὸ Λακεδαιμονίων καταπολεμηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων πολιτῶν τυραννηθέντες, οὐ πρότερον ἀπηλλάγησαν τῶν κακῶν πρὶν συνθέσθαι καὶ διομολογήσασθαι τῶν συμβεβηκότων σφίσι, πολλῶν που καὶ δεινῶν ὄντων, ἐπιλήσεσθαι, καὶ μηδένα τὸ παράπαν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε ἐγκαλέσειν ποτὲ, μήτε μνησικακήσειν τινί. *i. Illi igitur (Athenienſes, cùm inter ſe diſcordaſſent, ac ſeditione concitati fuiſſent aliquando, atque ex hoc etiam à Lacedæmoniis bello ſubacti, & à potentioribus ciuibus ſuperba dominatione oppreßi eſſent, nõ prius his malis liberati ſunt, quàm pacti fuerint, & fidem inter ſe iurati dederint, ſe malorum, quæ ſibi acciderant, multorum & atrocium, memoriam obliuione ſempiterna deleturos, neque omnino ob ſuperiora facinora quemquam in ius, iudiciúmve vocaturos, neque ſuperiorum iniuriarum memores futuros. M. Tull. Philipp. 2. In quo templo, quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis, Athenienſiúmque renouaui vetus exemplum, Græcum etiam verbum vſurpaui, quo tum in ſedandis diſcordiis ciuitas illa erat vſa: atque omnem memoriam diſcordiarum obliuione ſempiterna delendam cenſui. Iſocrat.* περὶ τοῦ ζεύγους. εἶτα κηδεστὴς μὲν οὖν ἐκείνου, βεβουλευκὼς δὲ ἐπὶ τῶν τριάκοντα, τολμᾷς ἑτέροις μνησικακεῖν, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ τὰς συνθήκας παραβαίνων, δι' ἃς αὐτὸς οἰκεῖς τὴν πόλιν; *i. Et cùm ſis illius quidem gener, XXX. tyrannis autem dominantibus, conſiliarius & ſenator fueris, audes mala præterita, & ſuperiores iniurias in aliorum perniciem recordando refricare? neque te pudet conuentiones perfringere, propter quas in vrbe habitas? Commemorat & Plutarchus* παραγγελμ. πολιτ. *hanc conuentionem, vbi* ἀμνηστίας ψήφισμα. *i*

obliuionis decretum, vel, vt mox Probus, obliuionis legẽ appellat: & Val. Max. lib. 4. cap. I. Plebiſcitum, inquit, interpoſuit, nequa præteritarum rerum mentio fieret: hæc obliuio, quam Athenienſes ἀμνηστίαν vocant, concuſſum & labentem ciuitatis ſtatũ in priſtinũ reuocauit. Huiuſmodi lex nuper à Rege noſtro Chriſtianiſſimo, Carolo IX. a. d. X. Kalendas Aprileis. anno CIↃ IↃ. LXVIII. poſt alterũ bellum ciuile, horribiliſſimum & calamitoſiſſimum, quod anno ſuperiore coortũ, & per vniuerſam Galliam ſeptem circiter menſeis verſatum eſt, compoſitum, lata, & capite ſancita eſt: cuius verba ea, quæ ad hanc obliuionem iniuriarum, & concordiam ciuium pertinent, (cui rex clementiſſimus conſulere, quàm ſuo dolori parere maluit) adſcribam, & quantum conſequi potero, poſteritati prodam, ad ſempiternam, aut certè quàm maximè diuturnã inauditæ regis noſtri erga ſuos ciueis clementiæ memoriam. Hæc igitur legis ſunt verba, Vt autem in poſterum omnes turbarum, & tumultuum, & ſeditionum occaſiones præciſæ, & ſublatæ ſint, atque vt ciuium noſtrorum animos ac voluntates inter ſe melius conglutinemus, & facilius recõciliemus, huiúſque cõcordiæ ſic renouatæ, ac redintegratæ obſeruationem pro ea, quam ciues noſtri nobis debent, pietate, ſtabiliamus, ac ſanciamus: ediximus, edicimus: hoc noſtrum conſilium, hæc noſtra mens eſt: hoc volumus, hoc nobis placet: omneis iniurias, atque offenſiones ſuperiores, quas temporis iniquitas, & occaſiones ex ea natæ inter ciueis noſtros pepererunt: omnia mala præterita, quæ ex ſuperioribus motibus, ac tumultibus manarunt, funditus exſtingui, eorúmque memoriam ſempiterna obliuione deleri, atque obrui, vt proinde ſint, quaſi omnino nunquam eueniſſent: vetamúſque diſertiſſimè, planiſſimè, atque apertiſſimè, & capite ſancimus, nequi ex noſtris ciuibus, cuiuſcumque ſint ordinis, loci, gradus, aut fortunæ, audeant inter ſe laceſſere, prouocare, irritare, præterita obiiciendo, aut exprobrando, néve vlla de re anteacta inter ſe altercari, rixari, iurgare, & contendere, néve conuiciari, & maledicere, néve facto, aut verbo contumelioſo inter ſe offendere, ac lædere, ſed potius ſibi moderentur, ac temperent, concordiámque & pacem in omni vita degenda colant, tanquam fratres, & amici, & boni, concordéſque ciues. Qui ſecus faxint, quíque auctores, & origo iniuriæ atque offenſionis inde ortæ fuerint, continuò, & ſententia de plano lata, ſine vlla alia iuris, iudiciíque formula, ex hac lege & eius ſummo iure pœnas luunto.

37. *vt valeret) non eſt enim ſatis legem ferri, ſed etiam debet ſeruari. alioquin & inanis eſt, & fruſtrà fertur. Quin, quod grauius eſt, ſcriptor, aut lator legis contemnitur, & contumelioſè læditur, ſi lex ab eo lata non valeat, & negligatur. Quare quiſquis legum ferendarum ius, & poteſtatem habet, primùm debet nouas leges quàm pauciſſimas ferre: deinde quas tulit, eas debet ſummo ſtudio, modis omnibus ſeruandas curare.*

38. *honoris ergô) ſic reſtitui, nam libri vulgati non habent ergô.*

39. *expreſſerat) ſubintellige eam, nempe coronam, & à ciuibus, vt ſit à ciuibus expreſſerat, id eſt cineis adduxerat, & impulerat, vt eam Thraſybulo darẽt. ſic apud M. Tull. oratione contra Rullum ad populum. Rectè facto exigua laus, & ab inuitis expreſſa proponitur. Idem lib. 3. accuſ. cùm tam iniquas pactiones,*

vi & metu expreſſas cognouerit. Idem pro Sextio. *Non recito decretum officio aliquo expreſſum.* Omnino malim ſic legi, *quæ* ꝙ *eã amor ciuiũ, non vis expreſſ.*

40. *magnæque fuit gloriæ) ſic habent codices emendatiores, & ita legendum, non, vt in alijs, magnáque fuit gloria.*

41. *cùm ei Mitylenæi multa m. iug.)* Variè hoc refertur à ſcriptorib. Plutarch. περὶ γῆρ. πολιτ. ſic. ἧς γὰρ ἐκτήσατο χώρας τοῖς πολίταις, γῆν, ἣν αὐτὸς ἐθέλοι λαβεῖν κελευσθεὶς, ἔλαβε τοσαύτην, ὅσην ἐπῆλθε τὸ ἀκόντιον αὐτοῦ βαλόντος. i. *Nam eius terræ, quam ciuibus quæſierat ac pepererat, tantum agri, quantum vellet, ſumere iuſſus, tantum ſumſit, quantum percurrere potuit iaculum ab eo iactum.* Diog. Laertius in Pittaco ſic. καὶ χώραν αὐτῷ ἀπένειμαν οἱ Μιτυληναῖοι. ὁ δὲ ἱερὰν ἀνῆκεν, ἥτις νῦν Πιττάκειος καλεῖται. i. *& agrum ei tribuerunt Mitylenæi: at ille eum, vt ſacer eſſet, remiſit: qui nunc Pittaceus appellatur.* Valerius Max. lib. 6. cap. 5. ſic. *Atque etiã cùm ei recuperati agri dimidia pars offerretur, auertit animum ab eo munere, deforme iudicans, virtutis gloriam magnitudine prædæ minuere.*

42. *animi æquitatem) animi æquitas, eſt animi habitus, quo quis mediocria concupiſcit, & humana fert moderatè.* M. Tull. orat in Rullum in ſenatu. *Etenim ſi eius æquitatem animi probè noui, vendet non inuitus* Idem pro Q. Ligar. *Hîc tu modum vitæ tuæ non ſalute reip ſed æquitate animi definies?*

43. *non propria) id eſt non ſtabilia, neque diuturna* Horat. ſat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maia nate, niſi vt propria hæc mihi munera faxis.* Virgil. lib. VI. Æn. *propria hæc ſi dona fuiſſent.*

44. *ad Ciliciam; ſic legendum, non Siciliam, quod & Longolius iam antè viderat. Eurymedon enim & Aſpendum, circa quem locum occiſus eſt Thraſybulus, in Cilicia ſunt, aut certè in Pamphylia. Cilicia autem & Pamphylia ſunt inter ſe finitimæ. Hac porrò de re ſic Diod. lib 14.* Θρασύβουλος δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἐκ τῆς Λέσβου κομιζόμενος μετὰ τοῦ στόλου πρὸς Ἄσπενδον, ὥρμισε τὰς τριήρεις εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν. χρήματα δὲ εἰληφότος αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἀσπενδίων, ὅμως τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἐδῄωσαν τὴν χώραν. γενομένης δὲ νυκτὸς, οἱ μὲν Ἀσπένδιοι χαλεπῶς φέροντες ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασιν, ἐπέθεντο τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ τόν τε Θρασύβουλον, καὶ τινὰς ἄλλους ἀνεῖλον, οἱ δὲ, *&c. i. Thraſybulus autem Athenienſium imperator, cùm è Leſbo cum claſſe Aſpendum veheretur, naueis in Eurymedonte flumine conſtituit. Cùm autem pecuniam ab Aſpendiis accepiſſet, nihilominus nonnulli ex eius militibus agrum Aſpendium hoſtili more populati ſunt. quas iniurias cùm moleſtè ferrent Aſpendij, prima noctis vigilia in Athenienſeis impetum fecerunt, & cùm Thraſybulum ipſum tum nonnullos alios interfecerunt* Xenoph. lib. 4. de reb. Gr ἐκ δὲ τούτου ἔκ τε τῶν ἄλλων ἠργυρολόγει, καὶ εἰς Ἄσπενδον ἀφικόμενος ὡρμίσατο τὰς ναῦς εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν. ἤδη δ' ἔχοντος χρήματα αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἀσπενδίων, ἀδικησάντων τι ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν στρατιωτῶν, ὀργισθέντες οἱ Ἀσπένδιοι τῆς νυκτὸς ἐπιπεσόντες κατακόπτουσιν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτόν. *i. Thraſybulus cùm ex aliis multis vrbib. pecuniam coëgerat, tum Aſpendũ profectus naueis ad Eurymedontem appulit. cùm autem coacta iam ab Aſpendiis pecunia, milites eius nihilominus in agris aliquas iniurias eorum colonis feciſſent, irati Aſpendij noctu irruptione facta eum in tabernaculo confoderunt.*

45. *a barbaris) ab Aſpendiis.*

CONON.

CONON[1] Athenienſis Peloponneſio bello acceſſit ad rempublicam, in eóq; eius[2] opera magni fuit. nam & [3] prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis res magnas mari geſſit. Quas ob cauſas[4] præcipuus ei honos habitus eſt. namque[5] omnibus vnus inſulis præfuit. in qua poteſtate[6] Pharas cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello prætor, cùm[7] apud Aegos flumen copiæ Athenienſium à Lyſandro ſunt deuictæ. Sed tum[8] afuit, eóque peius res adminiſtrata eſt. nam & [9] prudens rei militaris, & [10] diligens erat imperij. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi affuiſſet, illam Athenienſeis calamitatem accepturos non fuiſſe. Rebus autem afflictis cùm patriam[11] obſideri audiſſet, non quæſiuit, vbi ipſe[12] tutò viueret, ſed vnde præſidio poſſet eſſe ciuibus ſuis. Itaque[13] contulit ſe ad Pharnabazum[14] ſatrapen Ioniæ & Lydiæ, eundémque[15] generum regis & propinquum: apud quem vt multùm gratia valeret, multo labore, multíſque effecit periculis. Nam cùm Lacedæmonij Athenienſibus deuictis in ſocietate non manerent, quam[16] cum Artaxerxe fecerant,[17] Ageſilaúmque bellatum miſiſſent in Aſiam, maximè impulſi[18] à Tiſſapherne, qui ex[19] intimis regis ab amicitia eius defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat ſocietatem: hunc aduerſus Pharnabazus habitus eſt imperator,[20] re quidem vera exercitui præfuit Conon, eiúſque omnia arbitrio geſta ſunt. Hic militum ducem ſummum Ageſilaum impediuit, ſæpéque eius conſiliis obſtitit. neque[21] verò non fuit apertum, ſi ille non fuiſſet, Ageſilaum Aſiam[22] Tauro tenus regi fuiſſe erepturum. Qui poſtea quàm domum à ſuis ciuibus[23] reuo-

catus eſt, quòd Bœotij & Athenienſes Lacedæmoniis bellum indixerant, Conon nihilo ſecius apud præfectos regis verſabatur, iiſque omnibus magno erat vſui. Defecerat à rege Tiſſaphernes, neque id tam Artaxerxi, quàm ceteris, erat apertum. multis enim, magníſque meritis apud regem, etiam cùm in[24] officio non maneret, valebat. neque admirandum, ſi non facilè ad credendum inducebatur, [25]reminiſcens eius ſe opera Cyrum fratrem ſuperaſſe. [26]Huius accuſandi gratia Conon à Pharnabazo ad regem miſſus, poſtquàm vênit, primùm ex more Perſarum ad[27] chiliarchum, qui ſecundum gradum imperij tenebat, Tithrauſtem acceſſit, ſéque oſtendit cum rege colloqui velle. nemo enim ſine hoc admittitur. huic ille inquit, nulla mora eſt: ſed tu delibera vtrùm colloqui malis, an per litteras[28] edere, quæ cogitas. neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te regem, quod [29] προσκυνεῖν illi vocant, hoc ſi tibi graue eſt, per me nihilo ſecius editis mandatis conficies, quod ſtudes. Tum Conon, mihi verò, inquit, non eſt graue quemuis honorem habere regi, ſed vereor, ne[30] ciuitati meæ ſit opprobrio, ſi, cùm ex ea ciuitate ſim profectus, quæ ceteris gentibus imperare conſueuerit, potius barbarorum, quàm illius, more fungar. Itaque quæ volebat, [31]huic ſcripta tradidit. Quibus cognitis rex tãtùm auctoritate eius motus eſt, vt Tiſſaphernẽ hoſtem iudicarit, & Lacedæmonios bello perſequi iuſſerit, [32] & ei permiſerit, quem vellet eligere ad diſpenſandam pecuniam. Id arbitriũ Conon negauit[33] ſui eſſe conſilij, ſed ipſius, qui optimè ſuos noſſe deberet: ſed ſe ſuadere, Pharnabazo id negotij daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare eſt miſſus, vt Cypriis, & Phœnicibus, ceteríſque ciuitatibus maritimis naueis longas imperaret, claſsémque, qua proxima

æſtate mare tueri poſſet, dato adiutore Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. Id vt Lacedæmoniis eſt nuntiatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt, quòd maius bellum imminere arbitrabantur, quàm ſi cum barbaro ſolùm contenderent. nam [34]ducem fortem, & prudentẽ, [35]regis opibus præfuturum, ac ſecum dimicaturum videbant: quem neque conſilio, neque copiis ſuperare poſſent. Hac mente magnam contrahũt claſſem, [36]proficiſcũtur Piſandro duce.[37] Hos Conon apud Cnidum adortus magno prœlio fugat, multas naueis capit, complureis deprimit. Qua[38] victoria non ſolùm Athenæ, ſed etiam cuncta Græcia, quæ ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata eſt.[39] Conon cum parte nauium in patriam venit, [40] muros dirutos à Lyſandro vtroſque & Piræei, & Athenarum reficiendos curat: [41]pecuniæq́; L. talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, ciuibus ſuis donat. Accidit huic, quod ceteris mortalibus, vt [42]inconſideratior in ſecunda, quàm in aduerſa eſſet fortuna. nam claſſe Peloponneſiorum deuicta, [43]cùm vltum ſe iniurias patriæ putaret, plura concupiuit, quàm efficere potuit. Neque[44] tamen ea non pia & probanda fuerunt, quòd potius patriæ opes augeri, quàm regis, maluit. nam cùm magnam auctoritatem ſibi pugna illa nauali, quam apud Cnidum fecerat, conſtituiſſet non ſolùm inter barbaros, ſed etiam inter omneis Græciæ ciuitates, clàm dare operam cœpit, vt Ioniam & Aeoliam reſtitueret Athenienſibus.[45] Id cùm minus diligenter eſſet celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem euocauit, ſimulans ad regem ſe mittere eum velle. Magna feſtinatione huius nuntio parens cùm veniſſet, in vincula coniectus eſt: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, ibique[46] periſſe ſcriptum reliquerunt. Contra ea[47] Dinon

hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit. illud addubitat, vtrùm Tiribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

CONON.

Conon) Timothei filius.

2. *in eóque eius opera magni fuit) ſic reſtitui, Cl. Puteani coniecturam ſecutus, planè rectam & veram. lectionis autem varietas ſatis declarat, locum eſſe corruptum in libris vulgatis. alij enim habent, in eóque opere magnus fuit: alij, in eóque operæ eius magnus fuit vſus: alij, in eóque eius opere magnus fuit: quæ poſtrema quamuis ſit perſpicuè mendoſa, reperitur tamen in antiquiſſ. exemplis, videtúrque non longe abeſſe à ſincera ſcriptura. quod vidit Puteanus. cùm enim vocem, vſus, aut, vſui, in eo codice non reperiſſet, ſuſpicatus eſt, eam eſſe ab aliquo additam, & legendum, in eóque eius opera magni fuit, quo modo iterum locutus eſt Probus in Datame nõ longè à princip. Namque hîc multis millibus regiorum interfectis magni fuit eius opera.*

3. *prætor) στρατηγὸς, vt ſæpe alibi.*

4. *præcipuus) eximius, ἐξαίρετος.*

5. *omnib. vnus inſ. præſ.) hoc neque apud Xenoph. neque apud Diod. neque apud alium quemquam reperi: niſi forte id tempus intelligamus, quo tempore victis ad Cnidum Lacedæmoniis adiutore Pharnabazo, claſsi regis Perſarũ præfectus, omneis inſulas à Lacedæmoniis auertit, & Græcos ſuperbo Lacedæmoniorum dominatu liberauit, qua de re infrà cognoſcemus.*

6. *Pharas) ſic reſtitui, libris omnibus reclamantib veritatis vocem, & hiſtoriæ fidem ſecutus. Pheræ enim vrbs eſt Theſſaliæ, neque vmquam eò colonia à Lacedæmoniis deducta eſt. Pharas autem commemorat Pauſanias in Achaicis. Δύμη μὲν πρὸς Ἤλιδος πρόκειται μάλιστα δὲ αὐτὴν Ὤλενος, καὶ Φαραί. Stephanus, Φαραὶ, πόλις Μεσσήνης, ὅθεν ἦσαν οἱ ἀφαρητιάδαι. ἔστι δὲ καὶ Ἀχαΐας. Itaque apud Plin. lib. 4. cap. 5. legendum puto Pharæ, non Pheræ. & apud Xenoph. lib. 4. de reb. Græc. καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φαρὰς, ἐδῄωσε ταύτην τὴν χώραν. id eſt, Cùm autem nauigaſſet Pharas, hanc regionem populatus eſt, & ferro, incendióque vaſtauit. Exiſtimaui etiam aliquando legendum Patras. Patræ enim vrbs eſt Achaiæ. Plin. lib. 4. cap. 4. Patræ colonia in longiſſimo promuntorio Peloponneſi cóndita, ex aduerſo Ætoliæ, & fluminis Eueni. Neque eſt quòd quiſquam mihi dicat, Plinium ſimpliciter dicere, colonia, non colonia Lacedæmoniorum, quaſi probabilius ſit, eum per coloniam, ſignificare coloniam Romanorum: quia Romani poſt pugnam Actiacam eò coloniam deduxerunt, vt teſtatur Strabo lib. 8. Illud enim non me mouet: Nam ex Pauſania in Laconicis in princ. licet intelligere, Lacedæmonios coloniam Patras deduxiſſe, ibi. ἐπὶ τούτου Πατρεὺς ὁ τοῦ Πρευγένους κτίζει ἐν Ἀχαΐᾳ πόλιν, ἣν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πατρέως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰκισμοῦ. συνήρατο δὲ καὶ &c. i. hoc Agide regnãte Lacedæmonij Patreum Preugenis fil. cùm vrbem in Achaia, quam Patras etiam ad noſtram ætatem ab hoc Pa-*

treo vocant, conderet, adiuuerunt ad eam frequentandam & incolendam. Adiutores autem etiam Graïdi Echelati filio fuerunt (cuius Echelati pater fuit Penthilus Oreſtis filius) cùm ille nauibus in coloniam illam proficiſceretur. Patras commemorat & Thucyd. lib. 2. paullo ante contionem Cnemi Lacedæmonij. Verùm tamen nunc Pharas potius legendum arbitror, quo modo edendum curaui.

7. cùm apud Ægos flumẽ) de hoc flumine, & hac pugna dictũ eſt in Lyſandro.

8. ſed tum afuit) id eſt non interfuit ei prœlio. ſcribendum eſſe afuit ſine b. & alij ante nos docuerunt, & nos in commentariis Horatianis ſecundæ editionis, & item alibi admonuimus. Sed quod ad rem attinet, falſum eſt quod dicit Probus, ſi quidem vera ſunt, quæ Xenophon, Iſocrates, Diod. Siculus, & ceteri tradunt. Xenoph. lib. 2. de reb. Gr. Κόνων δὲ ἰδὼν τὸν ἐπίπλουν, ἐσήμηνεν ἐς τὰς ναῦς βοηθεῖν κατὰ κράτος, &c. id eſt, Conon autem cùm videret aduentum atque irruptionem nauium hoſtilium, ſignum dabat, vt milites & remiges celeriter naueis conſcenderent, ſummiſque viribus ſubſidio venirent. & Plutarch. in Lyſand. Κόνων δὲ πρῶτος ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἰδὼν ἐπιπλέοντα τὸν στόλον, ἐξαίφνης, ἀνεβόησεν ἐμβαίνειν, καὶ περιπαθῶν τῷ κακῷ τοὺς μὲν ἐκάλει, τῶν δὲ ἐδεῖτο, τοὺς δὲ ἠνάγκαζε πληροῦν τὰς τριήρεις, &c. i. Conon autem Athenienſium prætor cùm primùm è terra claſſem Lacedæmoniorum repente aduentantem, atque inuadentem vidit, exclamauit, vt omnes in naueis conſcenderent, & malo, quod inſtaret, valde commotus ac perturbatus, alios nominatim appellabat, alios orabat, alios cogebat naueis inſtruere atque ornare, &c. Præterea conſtat Cononem poſt hanc pugnam cum aliquot nauibus fugiſſe, atque ad Euagoram ſe contuliſſe, vt notauimus ſuprà in Alcibiade, & Lyſandro. id quod Iſocrates in laudibus Euagoræ ponit, & obſeruat Ariſtoteles lib. 2. rhetor. atque ex hoc præceptum laudandi ſumit, his verbis. καὶ περὶ Εὐαγόρου ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί. Κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπὼν, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν. i. Conon enim plaga accepta à fortuna, omnibus aliis relictis ad Euagoram profectus eſt. Iterum Iſocrat. ad Philipp. Κόνων δ᾽ οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον αὐτὰ τἀναντία τούτων ἔπραξεν. ἀτυχήσας γὰρ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ Ἑλλήσποντον οὐ δι᾽ αὑτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς συνάρχοντας, οἴκαδε μὲν ἀφικέσθαι κατῃσχύνθη, πλεύσας δὲ εἰς Κύπρον χρόνον μέν τινα περὶ τὴν ἰδίαν ἐπιμέλειαν διέτριψεν, &c. i. Conon autem non multis pòſt annis egit his planè contraria. expertus enim in prœlio fortunam aduerſam, non ſua, ſed ſuorum collegarum culpa, domum quidem ne reuerteretur, pudore deterritus eſt: cùm autem in Cyprum nauigaſſet, & aliquantum temporis in curandis & gerendis negotiis priuatis conſumſiſſet, &c. Diod. lib. 14. πολεμικώτατος δ᾽ ὢν, ἐν Κύπρῳ διέτριβε παρ᾽ Εὐαγόρᾳ τῷ βασιλεῖ. i. cùm autem bellicoſiſſimus eſſet Conon, in Cypro commorabatur apud Euagoram regem. Iſocrates in Euagora. Κόνωνα δὲ τὸν διὰ πλείστας ἀρετὰς πρωτεύσαντα τῶν Ἑλλήνων, τίς οὐκ οἶδεν ὅτι δυστυχησάσης τῆς πόλεως, ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος, ὡς Εὐαγόραν ἦλθε. id eſt Cononẽ autem, qui propter plurimas virtutes Græcorum princeps fuit, quis neſcit poſt calamitatem ciuitatis, ex omnibus Euagoram delegiſſe, atque ad eum ſe contuliſſe?

9. prudens rei militaris) prudens iunctum cum patrio caſu, notandum. ſic interdum M. Tull. vt orat. pro P. Quinctio. Ceterarum rerum paterfamilias prudens, &c. & Horat. lib. 4. oda 9. eſt animus tibi Rerúmque prudens, & ſecundis

rundis Temporibus, *dubiíſque rectus.*

10. *diligens erat imperij)* Diligens imperij. *ſic* M. Tull. *pro* Cælio, *ſub extr.* Caſtiſſimo viro, *atque omnis officij diligentiſſimo.* Idem *pro* Cn. Plancio. *hominem ſtudioſiſſimum & diligentiſſimum ſalutis meæ.* Idem *pro* L. Flacco. *cum ciuitate mihi res eſt acerrima, & conficiendarum litterarum diligentiſſima.*

11. *obſideri)* ab Ageſilao & Lyſandro, *vt ſuprà dictum eſt in* Lyſandro.

12. *vbi ipſe tutò) ſic* Cicero *lib.* 8. *epiſt. ad* Att. *ep.* I. *ei ſtatim reſcripſi, hominémque certum miſi de comitibus meis, non me quærere vbi tutiſſimè eſſem.*

13. *contulit ſe ad* Pharnab.) Cononem ad Pharnabazum *ſe contuliſſe, licet & ex* Xenophonte *cognoſcere lib.* 4. *de reb.* Gr. *cùm multis aliis locis, tum eo loco, vbi narrat, à* Pharnabazo & Conone Lacedæmonios *prælio nauali ad* Cnidum *eſſe victos, & ex* Diod. Sicul. *lib.* 14. *ibi.* Φαρνάβαζος δὲ τὰς πρὸς λακεδαιμονίους ἀνοχὰς θέμενος, ἀνέβη πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ συνέπεισεν αὐτὸν στόλον ἑτοιμάσαι, καὶ ναύαρχον ἐπιστῆσαι Κόνωνα, τὸν ἀθηναῖον· ἦν γὰρ ἔμπειρος τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων. *i.* Pharnabazus *autem factis cum* Lacedæmoniis *induciis, ad regem* Perſarum *aſcendit, eique perſuaſit, vt claſſem compararet, & claſſi* Cononem Athenienſem *præficeret. hic enim erat peritus certaminum bellicorum. Quo modo autem vel ad eum, quem dico,* Pharnabazum, *vel ad regem* Artax. *peruenerit, multis verbis exponit* Plutarchus *in* Artaxerxe: *ex quibus non eſt prætereundum id, quod ille narrat,* Cononem *epiſtolam ad regem de ſuis conſiliis & cogitatis miſiſſe: quam epiſtolam fortaſſe ſignificat* Probus, *infrà.*

14. Satrapen) *præfectum.*

15. *generum)* Apamam *enim, vnam ex* Artaxerxis *filiabus, vxorem duxerat, vt tradit* Plutarch. *in* Artaxerxe.

16. *quam cum* Artax. *fecerant)* Plutarch. *ibid dicit eam eſſe appellatam* εἰρήνην τὴν ἐπ' Ανταλκίδου, *pacem factam* Antalcide *interprete & legato: ſi fas eſt, inquit ille, contumeliam & proditionem, pacem appellare.* Hanc *commemorat &* Xenophon *lib.* 4. *de reb.* Gr. Sed *hæc pax poſterius facta eſt quàm* Ageſilaus *in* Aſiam *claſſem, exercitúmque traiecíſſet, vt intelligere licet ex* Plutarcho *in apophth.* Lacon. *ibi.* ἐπεὶ δὲ Κόνων καὶ Φαρνάβαζος τῆς βασιλέως ναυτικῆς θαλαττοκρατοῦντες, &c. Videtur *igitur ea ſocietas eſſe intelligẽda, quam* Lacedamonij *cum* Dario *ſecundo, huius* Artaxerxis, *qui* Μνήμων, *id eſt* Memor, *dictus eſt, &* Cyri *patre, fecerunt: de qua* Thucyd. *lib.* 8. *ſed diſcrepat à* Xenophonte, & Plutarcho Probus. Illi *enim narrant,* Ageſilaum *eò in* Aſiam *à* Lacedæmoniis *eſſe miſſum, quòd audierant, regem* Perſarum Artaxerxem, *exercitum & claſſem aduerſus* Græcos *parare:* Xenoph. & Plutarch. *in* Ageſilao. Non *igitur* Lacedæmonij, *ſed* Perſæ *in ſocietate non manebant.*

17. Ageſilaúmque bell. miſ.) *hac de re in* Ageſilao Probus, & *nos ad illũ locũ.*

18. *à* Tiſſapherne) *tradit* Xenoph. *in* Ageſilao, *huic regis iuſſu caput à* Tithrauſte *eſſe abſciſſum.* ὁ μέντοι περσῶν βασιλεὺς νομίσας Τισσαφέρνην αἴτιον εἶναι τοῦ κακῶς φέρεσθαι τὰ ἑαυτοῦ, Τιθραύστην καταπέμψας ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλήν. *id eſt,* Rex *autem* Perſarum *ratus in* Tiſſapherne *cauſam reſidêre, quamobrem res ſuæ male gerantur, & male procedant,* Tithrauſte *miſſo iuſsit ei caput præcidi.* Idem *tra-*

dit & Diod.lib.14.ibi. Ἀρταξέρξης δ' ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς, τὰ περὶ ἐλαττώματα πυθόμενος, καὶ καταῤῥωδῶν τὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας πόλεμον, δι' ὀργῆς εἶχε τὸν Τισσαφέρνην· τοῦτον γὰρ αἴτιον τοῦ πολέμου γεγονότα, &c. i. Artaxerxes autem rex Aſiæ, & quòd audiret tot detrimẽta in bello eſſe accepta, & quòd bellum aduerſus Græcos ſuſceptum pertimeſceret, iratus erat Tiſſapherni. hunc enim vt belli auctorem, & cauſam, rogatus erat à matre Paryſatide ſupplicio afficere.

19. ex intimis regis) ex amicis intimis. Cicero lib. VI. epiſt. ad famil. epiſt. 20. Tanta eſt enim intimorum multitudo, vt ex his aliquis potius effluat, quàm nouo ſit aditus.

20. re quidem vera exerc.) Diod. Sicul. lib. 14. pag. 417. ibi. Φαρνάβαζος τὸν πρὸς λακεδαιμονίους αἰσχῶν ... &c. & paucis pòſt verſibus. Τῷ δὲ Κόνωνι περὶ τῆς ναυαρχίας διαλεχθεὶς, &c. id eſt Cum Conone autem de nauium præfectura collocutus, eum maritimo imperio præfecit, magnas ei à rege ſpes proponens, &c.

21. Neque verò non fuit ap. ſi ille n.) Quid ſit illud, quod fecerit Conon, quo tam præclarum Ageſilai conatum & cõſilium diſcuſſerit, tantámque ei gloriam, paratam iam, & quaſi deſponſatam, extorſerit è manibus, ſi quis ex me quærat, nihil aliud eſſe puto, quàm conſilium illud acutum, quod refert Polyænus lib. I. Strategem. & Plutarchus commemorat ἀποφθ. Λακων. ſed obſcurius, & Cononis nomine, commentóque illo ſollerti & callido, tacito, tantúmque Ageſilai dicto acuto expoſito Polyæni igitur verba aſcribamus. Κόνων Φαρναβάζῳ συμμαχῶν, Ἀγησιλάου Ἀσίαν πορθοῦντος ἔπεισε τὸν πέρσην χρυσίον πέμψαι τοῖς δημαγωγοῖς τῶν πόλεων τῆς ἑλλάδος· οἱ λαβόντες πείσουσι τὰς πατρίδας ἐκφέρειν τὸν πρὸς λακεδαιμονίους πόλεμον. οἱ μὲν οὖν βιασθέντες ἔπεισαν, καὶ συνέστη πόλεμος Κορινθιακός· οἱ δὲ σπαρτιᾶται τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας ἀνεκαλέσαντο. id eſt Conon cùm Pharnabazo belli adiutor eſſet, Ageſilao Aſiam vaſtante, perſuaſit Perſarum regi, vt aurum ad populareis ciuitatum Græciæ contionatores mitteret, qui auro accepto perſuaderent ſuis patriis, vt bellum Lacedæmoniis inferrent. Illi igitur ab auro impulſi perſuaſerunt ciuitatibus, vt bellum ſuſciperent: vnde conflatum eſt bellum Corinthiacum: Spartiatæ verò Ageſilaum ex Aſia reuocarunt.

22. Tauro tenus) Taurus mons Lyciæ.

23. reuocatus eſt) Probus in Ageſilao ibi. Hic cùm in animo meditaretur proficiſci in Perſas, &c.

24. in offic. non man.) Sic locutus eſt & Cornificius lib. IIII. Rhet. ad Herenn. Sic autem dictum manere in officio, vt manere in voluntate, manere in ſententia, manere in amicitia, & fide.

25. reminiſcens ſe eius opera) qua de re neque apud Xenoph. neque apud Plutarch. in Artax. vllum verbum, quod quidem meminerim.

26. Huius accuſ.) Diod. Sicul. lib. 14 Paryſatidis regis matris odio potius, quàm Pharnabazi & Cononis opera, Tiſſaphernem interiiſſe tradit, vt paullo antè diximus. Oderat autem Tiſſaphernem Paryſatis, quia Cyrum, quem illa amabat, apud Artaxerxem accuſarat.

27. chiliarchum) tribunũ militum, de Tithrauſte Diod. Sicul. lib. 14. pag. 439.

28. edere) exponere.

29. προσκυνεῖν) Herod. Polyhymn. οὔτε γὰρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν. i. negarunt Lacedæmonij hunc morem eſſe apud ſe, hominem venerari. Iſocr. Panegyr. de barbaris. θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, καὶ δαίμονα προσαγορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον, ἢ τῶν ἀνθρώπων καταφρονοῦντες. i. qui virum mortalem venerantur, & deum ſalutant: deos autem magis, quàm homines contemnunt. Plutarch. in Themiſtocle ex perſona Artabani chiliarchi, ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων καὶ καλῶν ὄντων, κάλλιστος οὗτός ἐστι, τιμᾶν βασιλέα, καὶ προσκυνεῖν εἰκόνα θεοῦ τοῦ τὰ πάντα σώζοντος. i. Cùm autem multæ nobis ſint leges, & præclaræ, hæc eſt pulcherrima, Regem colere, & imaginem dei omnia ſeruantis ac tuentis venerari. Xenoph. in Ageſ. τοὺς μὲν πρόσθεν Ἕλληνας προσκυνεῖν ἀναγκαζομένους, ὁρῶν τιμωμένους ὑφ' ὧν ὑβρίζοντο. τοὺς δ' ἀξιοῦντας καὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς καρποῦσθαι, τούτους ποιήσας μηδ' ἀντιβλέπειν τοῖς Ἕλλησι δύνασθαι. i. cùm videret, Græcos, qui antea Perſam venerari cogebantur, ab iis coli, & honorari, à quibus contumelioſè tractabantur: eos verò, qui quaſi pro ſuo iure ſibi deorum honores poſtulabant, atque arrogabant, non poſſe Græcos rectis, & irretortis oculis intueri.

30. editis mandatis) ſic M. Tullius dixit edere poſtulata lib. V. accuſ. ſic iuriſconſul. i. edere actionem, edere rationes, edere inſtrumenta, &c. Exſtat in digeſtis iuris ciuilis titulus de edendo lib. 2.

30. ne ciuitati meæ) ſic & Iſmenias Thebanus apud Ælianum lib. I. var hiſt. cuius verba Græca non adſcribam: ſed ea Latine reddam, vt tanto ſim breuior. Hic cùm ad regem Perſarum pro patria ſua legatus miſſus eſſet, eóque perueniſſet, volebat ipſe iis de rebus, propter quas à ſuis miſſus erat, cum rege agere, & colloqui. Chiliarchus igitur, Tithrauſtes nomine, qui nuntios, & legationes ad regem perferebat, legatóſque ad eum producebat, atque intromittebat: at hoſpes Thebane, inquit: (dicebat autem hæc per interpretem) lex hæc eſt Perſarum, vt, qui in conſpectum regis venire vult, ne ei prius orationis habendæ poteſtas fiat, quàm regem veneratus ſit. Si igitur ipſe per te cum rege congredi, & agere vis, faciendũ tibi eſt, vt iam iam legi pareas. hoc ſi tibi graue eſt, nihilo ſecius per me tibi id quod ſtudes, confectum erit, etiamſi non fueris regem veneratus. Iſmenias autem, age, duc me ad regem, inquit. Tum ille, cùm in conſpectum regis perueniſſet, detractum è digito annulum abiecit in terram ante pedes ſuos, ita tamen vt nemo animaduerteret. Et ſtatim demiſſo capite, quaſi regem venerans, annulum humo ſuſtulit, ac ſpeciem quidem venerantis regi præbuit, nihil tamen fecit quod eſſet indecorum, & apud Græcos flagitioſum, probróque vertendum. & omnia, quæ voluit, confecit, neque à rege repulſam tulit.

31. Itaque quæ volebat, huic ſcr.) ſic legendum, non vt in aliis libris impreſſum eſt, quæ huic volebat ſcr. tr. Quidam tamen ſic legi malunt, quæ hunc volebat, ei ſcripta tradidit. Diod. Sicul. lib. 14. paullo aliter. Κόνων δ' ὁ τῶν Περσῶν ναύαρχος ἐπὶ μὲν τοῦ στόλου κατέστησεν Ἱερώνυμον καὶ Νικόδημον, Ἀθηναίους ὄντας· αὐτὸς δὲ σπεύδων ἐντυχεῖν τῷ βασιλεῖ παρέπλευσεν εἰς Κιλικίαν· κἀκεῖθεν εἰς Θάψακον τῆς Συρίας πορευθεὶς ἀνὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἔπλευσεν εἰς Βαβυλῶνα· ἐκεῖ δ' ἐντυχὼν τῷ βασιλεῖ, καταναυμαχήσειν ἐπηγγείλατο τοὺς Λακεδαιμονίους, &c. Conon autem Perſarum naui-

bus præfectus, claßi præpoſitis Hieronymo *&* Nicodemo Athenienſibus, *ipſe cum rege colloqui properans, in* Ciliciam *nauigauit: indéque* Thapſacon *vrbem* Syriæ *profectus, ſecundo* Euphrate *fluuio* Babylonem *nauigauit. ibi cum rege congreſſus & collocutus, promiſit ſe cum* Lacedæmoniis *pugna nauali decertaturum, ſi ſibi pecuniam, & alium apparatum ſuppeditaret de ſuo.*

32. *& ei permiſerit)* Diod. *paullo aliter eod. lib.* ὁ δ' Ἀρταξέρξης ἐπαινέσας αὐτὸν, καὶ δωρεαῖς μεγάλαις τιμήσας, συνέστησε ταμίαν τὸν χορηγήσοντα χρημάτων πλῆθος, ὅσον ἂν προστάττῃ Κόνων· καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ λαβεῖν τὸν εἰς τὸν πόλεμον συναγωνισόμενον, ὃν ἂν προαιρῆται τῶν Περσῶν. Κόνων μὲν οὖν Φαρνάβαζον ἑλόμενος τὸν σατράπην, κατέβαινεν εἰς τὴν θάλατταν, ἅπαντα διῳκηκὼς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. i. Artaxerxes *verò eo collaudato, & magnis præmiis affecto, quæſtorem conſtituit, qui pecuniæ vim ei ſuppeditaret, quantam* Conon *ediceret: & poteſtatem ei fecit ſumendi atque optandi adiutoris & collegæ, viri natione* Perſæ, *qui vnà cum eo ad bellum proficiſceretur.* Conon *igitur ſumto* Pharnabazo *ſatrape, ad mare deſcẽdit, rebus omnibus pro ſua facultate adminiſtratis.*

33. *ſui eſſe conſilij) id eſt negauit* Conon *dare ſe regi conſilium debere, quid de diſpenſatore ſtatueret. Sic loquitur* M. Tullius *lib. 3. epiſtolar. ad familiar. epiſt. 2. Quid in eo genere efficere poßis, tui conſilij eſt.*

34. Nam *ducem fortem &c.)* Cononem.

35. *regis opibus) regis copiis.*

36. *proficiſcuntur* Piſandro *duce) ſic legendum,* Piſandro *duce, non* Lyſandro, *vt habent libri alij vulgati. ſic enim* Xenophon, *vt iam oſtendam.*

37. Hos Conon) Xenoph. lib. 4. de reb. Gr. ἐλέγετο δὲ καὶ ὡς εἴη ναυμαχία ἐγένετο· εἶναι μὲν γὰρ περὶ Κνίδον τὸν ἐπίπλουν ἀλλήλοις. Φαρνάβαζον δὲ ναύαρχον ὄντα ξὺν ταῖς Φοινίσσαις εἶναι· Κόνωνα δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔχοντα τετάχθαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ. ἀντιπαραταξαμένου δὲ τοῦ Πεισάνδρου, &c. i. Dicebatur *autem & quo modo prælium nauale commiſſum eſſet: concurriſſe enim naueis, & conflixiſſe ad* Cnidum: Pharnabazum *nauibus* Punicis *præfectum fuiſſe:* Cononem *verò claßis* Græcorum *ducem ante eum conſtitiſſe. Cùm autem* Piſander *claſſem aduerſus inſtruxiſſet, &c. ſequitur aliquanto pòſt.* αὐτὸν δὲ Πείσανδρον ἐπὶ τῇ νηὶ μαχόμενον ἀποθανεῖν. i. *ipſum autem* Piſandrum *in naui pugnantem periiſſe.* Diod. lib. 14. Πείσανδρος δὲ (*ſic autem legendum apud* Diod. *non* Περίαρχος) ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ναύαρχος ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Κνίδου τριήρεσιν ὀγδοήκοντα πέντε, καὶ κατηνέχθη πρὸς Φύσκον τῆς Χερρονήσου. ἐκεῖθεν δὲ ἐκπλεύσας περιέπεσε τῷ στόλῳ τῷ βασιλέως, &c. i. Piſander *autem* Lacedæmoniorum *nauarchus, è* Cnido *cum triremibus octoginta quinque egreſſus, & ad* Phuſcum Cherroneſi *delatus, illinc profectus, in claſſem regis* Perſarum *incidit: & cum iis nauibus, quæ primæ procurrerant, congreſſus, ſuperior erat: vbi autem naueis* Perſicæ *vnà cum triremibus denſo agmine ſubueniſſent, ſociis omnibus ad terram in fugam verſis, nauem ſuam conuertit, turpe eſſe ratus, &* Sparta *indignum ignauè fugere. Itaque cùm magnificè decertaſſet, & multos hoſteis interemiſſet, mortem tandem patria dignam pugnans oppetiit. Porrò autem* Conon *cum ſuis ad terram vſque* Lacedæmonios *perſecutus, quinquaginta nauium potiti ſunt. ex viris autem plurimi natando terram & ſalutem adepti ſunt: circiter quingenti,*

capti ſunt: reliquæ triremes Cnidum fugientes ſalutem repererunt. Hanc pugnam commemorat & Pauſanias Atticis princ. his verbis. πρὸς δὲ τῇ θαλάττῃ Κόνων ᾠκοδόμησεν Ἀφροδίτης ἱερὸν, τριήρεις λακεδαιμονίων κατεργασάμενος περὶ Κνίδον, τὴν ἐν τῇ Καρικῇ χερρονήσῳ. *i. iuxta mare verò Conon templum Veneris ædificauit, triremibus Lacedæmoniorum ad Cnidum, quæ eſt in Carica Cherroneſo, ſuperatis.*

38. *Qua victoria) Iſocrat.* πρὸς Φίλιπ. συστάντος αὐτῷ ναυτικοῦ περὶ Κνίδον, νικήσας τῇ ναυμαχίᾳ, λακεδαιμονίους μὲν ἐξέβαλεν ἐκ τῆς ἀρχῆς, τοὺς δ' ἄλλους ἕλληνας ἠλευθέρωσεν. *i. cùm autem ei claßis ad Cnidum conſtitiſſet, prælio nauali ſecundo vſus Lacedæmonios quidem imperio Græciæ ſpoliauit, ceteros verò Græcos liberauit. Idem in Euag.* ναυτικοῦ δὲ συλλεγέντος λακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν. οἱ δὲ ἕλληνες ἠλευθερώθησαν. *i. claſſe autem comparata & contracta, Lacedæmonij quidem prælio nauali ſuperati, & imperio ſpoliati ſunt, Græci verò in libertatem vindicati. Diod. lib. 14 idem pluribus verbis exponit.* Φαρνάβαζος δὲ καὶ Κόνων μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἀνήχθησαν ἁπάσαις ταῖς ναυσὶν ἐπὶ τοὺς τῶν λακεδαιμονίων συμμάχους. καὶ πρῶτον μὲν κῴους ἀπέστησαν, εἶτα νισαίους, καὶ τηΐους. μετὰ δὲ ταῦτα χῖοι τὴν φρουρὰν ἐκβαλόντες, προσέθεντο τοῖς περὶ Κόνωνα. παραπλησίως δὲ μετέβαλον οἱ μιτυληναῖοι, καὶ ἐφέσιοι, καὶ ἐρυθραῖοι. τοιαύτης δὲ τῆς καταστάσεως οὔσης, σπουδή τις εἰς τὰς πόλεις ἐνέπεσεν, ὧν αἱ μὲν ἐκβαλοῦσαι τὰς φρουρὰς τῶν λακεδαιμονίων τὴν ἐλευθερίαν διεφύλαττον· αἱ δὲ τοῖς περὶ Κόνωνα προσετίθεντο. καὶ λακεδαιμόνιοι μὲν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχὴν ἀπέβαλον, οἱ δὲ, &c. *i. Pharnabazus autẽ, & Conõ poſt pugnam naualem, cum omnibus nauibus aduerſus Lacedæmoniorum ſocios cõtenderunt: primùm quidẽ Coos à Lacedæmoniorũ ſocietate abalienarunt atque auerterũt: deinde Niſiæos, & Tios. poſt illa Chij præſidio Lacedæmoniorum eiecto, ſeſe ad Cononem applicauerunt. ſimiliter voluntatem mutarunt Mitylenæi, & Epheſij, & Erythræi. Talis autem cùm eſſet rerum ſtatus, ſtudium quoddam ciuitatibus iniectum eſt, partim ſeruitutis excutiendæ, & libertatis recuperandæ, partim dominorum commutandorum: quarum aliæ Lacedæmoniorum præſidiis eiectis, libertatem retinebant, aliæ ſeſe ad Cononem applicabant. Atque ab hoc tempore Lacedæmonij quidem imperium maritimum amiſerunt, &c. Prætereo quæ narrat Xenophon lib. 4. de reb. Gr. Cononem vrbeis aliquot maritimas Lacedæmoniorum partim diripuiſſe, partim cepiſſe, ne ſim longior.*

39. *Conon cum parte nauium) qua oratione vſus hoc libente Pharnabazo fecerit Conon, exponit Xenophon lib IIII. his verbis.* λέγοντος δὲ τοῦ Κόνωνος Φαρναβάζῳ, ὅτι, εἰ ἐῴη αὐτὸν ἔχειν τὸ ναυτικὸν, θρέψει μὲν ἀπὸ τῶν νήσων, καταπλεύσας δ' εἰς τὴν πατρίδα συνανασταίη τά τε μακρὰ τείχη τοῖς ἀθηναίοις, καὶ τὸ περὶ τὸν πειραιᾶ τεῖχος, οὐκ εἰδέναι ἔφη, ὅτι λακεδαιμονίοις οὐδὲν ἂν βαρύτερον γένοιτο· καὶ τοῦτο σὺ, ἔφη, τοῖς μὲν ἀθηναίοις κεχαρισμένος ἔσῃ, τοὺς δὲ λακεδαιμονίους τετιμωρημένος· ἐφ' ᾧ γὰρ πλεῖστα ἐπόνησαν, ἀτελὲς αὐτοῖς ποιήσεις· ὁ δὴ Φαρνάβαζος ἀκούσας ταῦτα ἀπέστειλεν αὐτὸν προθύμως εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ χρήματα προσέθηκεν αὐτῷ εἰς τὸν ἀνατειχισμόν. *i. Cùm autem diceret Conon Pharnabazo, ſi ſe ſineret claſſem habere, ſibi facile fore eam ab inſulis alere: ſeque in patriam reuerſum, eadem opera longa mœnia, & murum Piræei Athenienſibus refecturum: quo nihil grauius Lacedæmoniis accidere poſſe ſe ſcire dicebat: atque hoc facto, inquit, & ab Athenienſibus gratiam inibis, & de Lacedæmoniis*

pœnas ſumes. nam id, in quo plurimùm laborarunt, ipſe ad nihilum recidere facies: Pharnabazus his auditis libenter & cupidè eum cum claſſe Athenas dimiſit, & pecuniã præterea ei prolixè & cumulatè largitus eſt ad muros reficiẽdos.

40. muros dirutos à Lyſ.) Xenoph. eod. loco. ὁ δὲ ἀφικόμενος, πολὺ τοῦ τείχους ὤρθωσε, τά τε αὐτοῦ πληρώματα παρέχων, καὶ τέκτοσι καὶ λιθολόγοις μισθὸν διδούς, καὶ ἄλλο, εἴ τι ἀναγκαῖον ἦν, δαπανῶν, &c. i. Ille autem, vbi Athenas peruenit, magnã murorũ partem excitauit, cùm & remiges, operáſque nauticas præberet, & fabris, ſtructoribus, lapidum coactoribus mercedem perſolueret, & aliud, ſi quid neceſſe erat, inſumeret. Diod. Sic. eod. lib. περὶ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Κόνων ὁ τοῦ βασιλικοῦ στόλου τὴν ἡγεμονίαν ἔχων ὀγδοήκοντα τριήρεσι καταπλεύσας εἰς τὸν πειραιᾶ, τοῖς πολίταις ὑπέσχετο τὸν περίβολον τῆς πόλεως ἀνοικοδομήσειν. τά τε γὰρ πειραιέως τείχη, καὶ τὰ μακρὰ σκέλη καθῄρητο κατὰ τὰς λακεδαιμονίων συνθήκας, ὅτε κατεπολεμήθησαν ἐν τῷ πελοποννησιακῷ πολέμῳ. ὁ δ' οὖν Κόνων μισθωσάμενος πλῆθος τεχνιτῶν, καὶ τὸν ἐκ τῶν πληρωμάτων ὄχλον εἰς ὑπηρεσίαν παραδούς, ταχέως τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ τείχους ἀνῳκοδόμησε· καὶ γὰρ Θηβαῖοι πεντακοσίους τεχνίτας καὶ λιθοτόμους ἀπέστειλαν, καὶ τινὲς ἄλλαι τῶν πόλεων παρεβοήθησαν. i. His autem circiter temporibus Conon claſsi regiæ præfectus, octoginta triremibus ad Piræeũ appulſis, ciuibus ſuis pollicitus eſt, ſe circuitum vrbis deintegro excitaturum. nam & Piræei muri, & longa crura (hoc eſt vrbis mœnia) diruta fuerant ex Lacedæmoniorum pactionibus, quo tempore bello Peloponneſiaco proſtrati & afflicti ſunt Athenienſes. Conon igitur magna artificum multitudine conducta, & turba operarum nauticarum ad eius operis miniſterium ſuppeditata, celeriter maximam muri partem redintegrauit. Nam & Thebani quingentos artifices, & lapidum ſectores, ſeu latomos miſerunt, & nonnullæ aliæ ciuitates adiuuerunt. Iſocr. ad Philipp. οὐ μόνον δὲ τὰ τείχη τῆς πατρίδος ἀνώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν προήγαγεν. i. non ſolùm autem muros patriæ deintegro excitauit, verùm etiam ciuitatem ad priſtinam gloriam produxit ac prouexit. Pauſan. lib. I. non longè à princ. ἀνιόντων δὲ ἐκ πειραιῶς ἐρείπια τῶν τειχῶν ἐστίν, ἃ Κόνων ὕστερον τῆς πρὸς Κνίδῳ ναυμαχίας ἀνέστησε· τὰ γὰρ Θεμιστοκλέους μετὰ τὴν ἀναχώρησιν οἰκοδομηθέντα τῶν μήδων, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθῃρέθη τῶν τριάκοντα ὀνομαζομένων. i. Aſcendentibus autem ex Piræeo ruinæ murorum apparent, quos Conon poſt pugnam naualem ad Cnidum commiſſam deintegro excitauit. Nam qui à Themiſtocle poſt Medorum in Aſiam reditum fuerant ædificati, triginta tyrannis, qui appellantur, dominantibus, diruti fuerant. Athen. lib. I. Κόνων δὲ τὴν περὶ Κνίδον ναυμαχίαν νικήσας λακεδαιμονίους, καὶ τειχίσας τὸν πειραιᾶ, ἑκατόμβην τῷ ὄντι θύσας, καὶ οὐ ψευδωνύμως, πάντας ἀθηναίους εἱστίασεν. i. Conon verò Lacedæmonijs prælio nauali ad Cnidum ſuperatis, & muris Piræei excitatis, hecatomben re vera, & non falſo nomine immolauit, omneiſque Athenienſeis ad epulas inuitatos opiparè accepit. & Demoſth. in Leptin. ἔστι γὰρ ἀνὴρ (Κόνων) ὡς ὑμῶν τινῶν ἔστιν ἀκοῦσαι, τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ὄντων, μετὰ τὴν τοῦ δήμου κάθοδον τὴν ἐκ τοῦ πειραιῶς, ἀσθενοῦς ἡμῶν τῆς πόλεως οὔσης, καὶ ναῦν οὐδεμίαν κεκτημένης, στρατηγῶν βασιλεῖ, παρ' ὑμῶν οὐδ' ἡντινοῦν ἀφορμὴν λαβὼν κατεναυμάχησε λακεδαιμονίους, καὶ πρότερον τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττοντας, εἴθισεν ἀκούειν ὑμῶν, καὶ τοὺς ἁρμοστὰς ἐξήλασεν ἐκ τῶν νήσων· καὶ μετὰ ταῦτα δεῦρο ἐλθὼν ἀνέστησε τὰ τείχη, καὶ πρῶτος πάλιν περὶ τῆς ἡγεμονίας ἐποίησε τῇ πόλει τὸν λόγον πρὸς λακεδαιμονίους εἶναι. καὶ γάρ τοι μόνῳ τῶν πάν-

πων αὐτοῦ τοῦτ' ἐν τῇ στήλῃ γέγραπται, ἐπειδὴ Κόνων, φησὶν, ἠλευθέρωσε τοὺς Ἀθηναίων συμμάχους, &c. i. Hic vir enim, vt ex nõnullis veſtrûm audire licet, qui ſunt eiuſdem ætatis, poſt populi ex Piræeo reditum, cùm imbecilla, & infirma eſſet noſtra ciuitas, neque nauem vllam haberet: quo tempore regis Perſarum claſſi præerat, nullis à vobis facultatibus inſtructus, nulliſque rebus adiutus, Lacedæmonios prælio nauali ſuperauit, & eos, qui antea aliis imperabant, & leges dabant, aſſuefecit vobis obtemperare, & harmoſtas, id eſt Lacedæmonios præfectos ex inſulis eiecit: & poſt illa huc reuerſus muros dirutos deintegro excitauit, & primus fecit vt iterum ciuitati cum Lacedæmoniis de principatu Græciæ eſſet contentio. Itaque ei ſoli ex omnibus hoc in pila ſcriptum eſt, Quoniam, inquit, Athenienſium ſocios liberauit, &c. Sed videtur falſum, muros vrbis à Lyſandro fuiſſe dirutos, ſi Polyæno credimus, cuius hæc verba ſunt lib. 8. Strategematum. Λύσανδρος τὰς Ἀθήνας κατασκάπτειν βουλομένων Λακεδαιμονίων, καὶ τῶν συμμάχων, ἔφη μηδαμῶς συμφέρειν· τὴν γὰρ Θηβαίων πόλιν ἐγγὺς οἰκουμένην, ἰσχυροτέραν καὶ μείζονα κατ' αὐτῶν γενήσεσθαι. ἐὰν δὲ διὰ τυράννων κατέχωσι τὰς Ἀθήνας, ἐγγύθεν παραφυλάξειν τοὺς Θηβαίους, καὶ διὰ παντὸς ἕξειν ὑποδεεστέρους. ἄριστα λέγειν δόξας Λύσανδρος, ἔπεισε τὰς Ἀθήνας μὴ κατασκάψαι. id eſt, Lyſander cùm Lacedæmonij & ſocij Athenas ſubruere, & funditus delere vellent, diſſuaſit, dicens id non expedire. Nam vrbem Thebanorum propinquam, potentiorem ac robuſtiorem, & maiorem in ipſos futuram. Quòd ſi Athenas per tyrannos teneant, & coërceant, ſe è propinquo loco Thebanorum ciuitatem ſpeculaturos, & obſeruaturos, & omni tempore metu compreſſam habituros. cùm optimè ſentire ac dicere viſus eſſet Lyſander, perſuaſit Lacedæmoniis ne Athenas ſubruerent, funditúsque delerent. Reſpondeo, quamquam reſponſionem res non magnopere deſiderat: eſt enim in promtu poſita, & per ſe clara & plana: Probum dicere muros vrbis à Lyſandro fuiſſe dirutos, idque non negare Polyænum: ſed hoc dicere tantùm, Lyſandrum, cum totam vrbem Lacedæmonij & ſocij funditus delere vellent, diſſuaſiſſe, & oſtendiſſe ſatius eſſe vrbe ſalua relicta, muros eius diruere, & præſidium in eã imponere.

41. pecuniæque quinquagintat.) ſic locutus eſt ſuprà in Alcib. ibi, quinquaginta talenta vectigalis.

42. vt inconſideratior in ſec.) Itaque difficilius eſt ſecundam, quàm aduerſam fortunam ferre, vt multis locis abunde collectis oſtendimus in comm. Horatianis ad illum locum, bene ferre magnam Diſce fortunam, od. 27. lib. 3. quibus hunc adde ex Diod. Sicul. lib. 19. διόπερ ἔνιοι προσηκόντως ὑπολαμβάνουσι δυσχερέστερον ὑπάρχειν συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιδεξίως, ἢ τὰς διὰ μεγέθους δυνάμεις ἐμφρόνως· αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν περὶ τοῦ μέλλοντος φόβον ἐπαναγκάζουσιν ἐπιμελεῖσθαι· αἱ δὲ διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα περιττῆς ἐποιοῦντο καταφρονεῖν πάντων. i. Quocirca nonnulli conuenienter & meritò exiſtimant facilius eſſe res aduerſas concinnè, quàm ſecundas ſapienter ferre. illæ enim propter metum eorum, quæ vt futura exſpectãtur, diligentiam adhibere cogunt: hæ verò propter ea, quæ proſperè euenerunt, omnium rerum cõtemtum afferunt. Et hunc ex Thucydide lib. 3. τὰ δὲ πολλὰ κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχοῦντα, ἀσφαλέστερα ἢ παρὰ δόξαν· καὶ κακοπραγίαν, ὡς εἰπεῖν, ῥᾷον ἀπωθοῦνται, ἢ εὐδαιμονίαν διασώζονται. i. plerumque res ſecundæ, quæ conſilio & ratione hominib. euenerũt,

ſtabiliores ac tutiores, quàm quæ temerè, & præter opinionem: & homines fere calamitatem facilius repellunt, quam ſecundam fortunam tuentur. Sic idem Probus in Timoleonte, *& id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam, quàm aduerſam fortunam.*

43. *cùm vltum) alij libri habent, cùm vlciſci: alij cùm vltum. ego vltum malo.* Nam re vera *vltus erat patriæ iniurias, muris refectis, & deintegro excitatis, quos illi diruerant.* Patriæ *iniurias autem, id eſt iniurias à* Lacedæmoniis *patriæ illatas.*

44. *Neque tamen ea non pia) ſi fuerunt pia, fuerunt & probanda quicquid enim pium eſt, probandum eſt. ſed vereor ne non fuerint pia, quia non honeſta, & perfidioſa. non enim quicquid pro patria ſuſcipitur, & geritur, pium eſt: ſed quod, cùm honeſtum, & rectum ſit, vtile patriæ, aut ſalutare eſt.* Nihil *autem honeſtum eſt, quod contra fidem eſt.*

45. *Id cum minus diligenter) valde hic diſcrepant inter ſe hiſtorici. nam* Xenophon *quidem lib. 4.* ἑλλην. *narrat,* Lacedæmonios, *poſteaquàm cognouiſſent* Cononem *muros vrbis &* Piræei *à* Lyſandro *dirutos, pecunia regia de integro excitaſſe, & vrbeis* Ioniæ *&* Æoliæ *in continente ſitas ad* Athenienſeis *transferre cogitare, conſtituiſſe his de rebus* Tiribazum *præfectum regium docere, cō- fore hoc pacto, vt ille aut ſecum ſocietatem coiret, aut* Cononi *ſumtus in claſſem ſuppeditare deſineret:* Qua re *audita,* Athenienſeis *contrà cum* Conone *legatos quattuor,* Hermogenem, Dionem, Calliſthenem, Callimedontem *ad* Tiribazum *miſiſſe, legatos etiam à ſociis, qui vnà proficiſcerentur, euocaſſe: quorum orationibus auditis* Tiribazum *clam* Antalcidæ Lacedæmoniorum *legato pecuniam dediſſe, vt claſſe ab iis inſtructa,* Athenienſes, *& eorum ſocij cupidius pacem expeterent atque exoptarent:* Cononem *autem tăquam iniuriam regi facientem, in vincula conieciſſe.* Sic Xenophon *(locum enim lectori indicare tantùm volo)* οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες ὅτι Κόνων καὶ τὸ τεῖχος τοῖς ἀθηναίοις ἐκ τῶν βασιλέως χρημάτων ἀνορθοίη, *&c.* Diod. *verò lib. 14. ſcribit,* Tiribazum Cononi, *ob res proſperè ab eo geſtas, inuidiſſe, & hac cauſa prætexta, quòd vrbeis* Athenienſibus *acquireret claße & copiis regis, eum* Sardeis *perductum in vincula conieciſſe. ſic* Diod. Τιρίβαζος δὲ ὁ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πεζικῶν δυνάμεων ἀφηγούμενος, ἐφθόνει τῇ τοῦ Κόνωνος εὐπραξίας, καὶ πρόφασιν μὲν λαβὼν ὅτι ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσι τὰς πόλεις ἀθηναίοις κατακτᾶται, προσαγόμενος δὲ αὐτὸν εἰς Σάρδεις συνέλαβε, καὶ δήσας εἰς φυλακὴν κατέθετο. Iſocrat *apertè ſignificat in* Panegyr. Cononem *immeritò à* Perſis *eſſe comprehenſum. ſic enim ille in barbaros inuehens, eorúmque infidelitatem, & inæquabilitatem ingenij coarguens.* ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, καὶ μὴ καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ πολὺ, τίς ἢ τῶν πολεμησάντων αὐτοῖς οὐκ εὐδαιμονήσας ἀπῆλθεν, ἢ τῶν ὑπ' ἐκείνοις γενομένων, οὐκ αἰκισθεὶς τὸν βίον ἐτελεύτησεν; οὐ Κόνωνα μὲν, ὃς ὑπὲρ τῆς Ἀσίας στρατηγήσας τὴν λακεδαιμονίων ἀρχὴν κατέλυσεν, ἐπὶ θανάτῳ συλλαβεῖν ἐτόλμησαν. Θεμιστοκλέα δὲ, ὃς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος αὐτοὺς κατεναυμάχησεν, καὶ μεγίστων δωρεῶν ἠξίωσαν; *i.* Atque *vt ſemel dicam, neque ſingula perſequar, ſed ea tantùm, quæ plerumque eueniunt, commemorem, quis aut eorum, qui bellum eis intulerunt, non opulentior & beatior factus ab eis diſceßit: aut eorum, qui ſeſe eis ſubiecerunt, non malè ab iis mulcatus, &*

tus, & contumelioſè acceptus mortem obiit? Non Cononem *quidem, qui pro* Aſia *imperandi munere functus,* Lacedæmoniorum *opes fregit, imperiúmque euertit, ad eum necandum comprehēdere auſi ſunt:* Themiſtoclem *verò, qui eos pro* Græcia *pugnans prælio nauali ſuperauit, etiam amplis muneribus ornarunt?*

46. *ibique periiſſe)* Diodor. Sicul. *de eo ſupplicium ſumtum eſſe ſignificat lib.* 15. *his verbis.* ὑποπτεύσας ὁ Ἰφικράτης μὴ συλληφθῇ, καὶ τιμωρίας τύχῃ, καθάπερ Κόνων ἔπαθεν ὁ Ἀθηναῖος. *i.* Iphicrates *veritus ne comprehenderetur, & ſupplicio afficeretur, vt* Cono Athenienſis.

47. *Dinon hiſtoricus) hunc* Dinonem *commemorat* Plutarch. *in* Themiſtocle *pag.* X. Ἔφορος δὲ, καὶ Δείνων, καὶ Κλείταρχος, καὶ Ἡρακλείδης, *&c. & ſæpe alibi. Et item* Athenæus *non vno loco.*

DION.

DION[1] *Hipparini filius, Syracuſanus, nobili genere natus, vtraque implicatus tyrannide Dionyſiorum.* [2]*namque ille ſuperior* [3] *Ariſtomachen, ſororem Dionis, habuit in matrimonio,* [4] *ex qua duos filios Hipparinum & Nyſæum procreauit, totidémque filias Sophroſynen, & Areten. quarum priorem Dionyſio filio eidem, cui regnum reliquit,* [5]*nuptum dedit, alteram Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generoſámque maiorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile,* [6]*come, aptum ad arteis optimas,* [7]*magnam corporis dignitatem,* [8]*quæ non minimùm commendat: magnas præterea diuitias à patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat* [9] *intimus Dionyſio priori,* [10]*neque minus propter mores, quàm affinitatem. namque etſi Dionyſij crudelitas ei diſplicebat, tamen ſaluum eſſe*[11]*propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſa ſtudebat.*[12]*aderat in magnis rebus: eiúsque conſilio multùm mouebatur tyrannus, niſi qua in re maior ipſius cupiditas*[13]*interceſſerat.*[14]*Legationes verò omnes, quæ eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur: quas quidem illę diligenter obeundo, fideliter admini-*

ſtrando, crudeliſſimum nomen tyranni[15] ſua humanitate leniebat. Hunc à Dionyſio miſſum Karthaginienſes ſuſceperunt,[16] vt neminem vmquam Græca lingua loquentem magis ſint admirati.[17] Neque verò hæc Dionyſium fugiebant. nam quanto eſſet ſibi ornamento ſentiebat. quo fiebat, vt vni huic maximè indulgeret, neque eum ſecus diligeret, ac filium.[18] qui quidem cùm Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata,[19] adoleſcenti negare non potuit, quin eum[20] arceſſeret, cùm Dion eius audiendi cupiditate flagraret.[21] Dedit ergo huic veniam,[22] magnáque eum ambitione Syracuſas perduxit. quem Dion adeò admiratus eſt, atque adamauit, vt ſe totum ei traderet. neque verò minus Plato[23] delectatus eſt Dione. Itaque cùm à Dionyſio tyranno[24] crudeliter violatus eſſet,[25] quippe quem venundari iuſsiſſet, tamen[26] eodem rediit, eiuſdem Dionis precibus adductus. Interim[27] in morbũ incidit Dionyſius: quo cùm grauiter[28] conflictaretur, quæſiuit à medicis Dion, quemadmodum ſe haberet,[29] ſimúlque ab his petiit, ſi forte maiori eſſet in periculo, vt ſibi faterentur.[30] nam velle ſe cum eo colloqui de partiendo regno,[31] quòd ſororis ſuæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. Id[32] medici non tacuerunt, & ad Dionyſium filiũ ſermonẽ retulerunt. quo ille cõmotus, ne[33] agendi cũ eo eſſet Dioni poteſtas, patri[34] ſoporem medicos dare coëgit. Hoc[35] æger ſumto, ſomno ſopitus, diem obiit ſupremum.[36] Tale initium fuit Dionis & Dionyſij ſimultatis,[37] eáque multis rebus aucta eſt: ſed tamen primis temporibus aliquandiu ſimulata inter eos amicitia manſit. cúmque Dion non deſineret obſecrare Dionyſium, vt Platonem Athenis arceſſeret, & eius conſiliis vteretur, ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari,[38] morem ei geſſit. eodem-

que tempore[39] Philiſtum hiſtoricum Syracuſas[40] reduxit, hominem[41] amicum non magis tyranno, quàm tyrannidi. Sed de hoc in eo meo[42] libro plura ſunt expoſita, qui de hiſtoricis conſcriptus eſt. Plato autem tantùm apud Dionyſium auctoritate potuit, valuítque eloquentia, vt[43] perſuaſerit tyrannidis facere finem, libertatémque reddere Syracuſanis. à qua[44] voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquanto crudelior eſſe cœpit. Qui quidem cùm à Dione ſe ſuperari videret[45] ingenio, auctoritate, amore populi,[46] verens, ne ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi, nauem[47] ei triremem dedit, qua[48] Corinthum deueheretur, oſtendens,[49] ſe id vtriuſque facere cauſa, ne, cùm [50] inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id cùm factum multi[51] indignarentur, magnæq́;[52] eſſet inuidiæ tyranno, Dionyſius omnia,[53] quæ moueri poterant, Dionis in [54] naueis impoſuit, ad eúmque miſit. Sic enim exiſtimari volebat, id ſe non odio hominis, ſed ſuæ ſalutis feciſſe cauſa. Poſtea verò quàm audiuit, eum in Peloponneſo manum [55] comparare, ſibíque bellum facere conari: Areten[56] Dionis vxorem alij nuptũ dedit:[57] filiumq́; eius ſic[58] educari iuſſit, vt indulgẽdo turpiſſimis imbueretur cupiditatibus. nã puero prius, quàm pubes eſſet, ſcorta adducebantur: vino, epulisq́; obruebatur, neque vllum tempus ſobrio relinquebatur. Is [59] vſque eò vitæ ſtatum commutatum ferre non potuit, vt, poſtquàm in patriam rediit pater (namque[60] appoſiti erant cuſtodes, qui eum à priſtino victu deducerent) ſe è[61] ſuperiore parte ædium deiecerit, atque ita interierit. Sed illuc reuertor. Poſtquàm Corinthum peruênit Dion, & eodem perfúgit[62] Heraclides ab eodem expulſus Dionyſio, qui præfectus fuerat equitum: omni ratione bellum comparare cœpe-

*runt. ſed non multum proficiebant, quòd[63] multorum anno-
rum tyrannis magnarum[64] opum putabatur. quam ob cau-
ſam[65] pauci ad ſocietatem periculi perducebantur. Sed Dion
fretus non[66] tam ſuis copiis, quàm odio tyranni, maximo a-
nimo,[67] duabus onerariis nauibus, [68] quinquaginta anno-
rum imperium, munitum quingentis longis nauibus, decem
equitum, centúmque peditum millibus, profectus oppugna-
tum, quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum,[69] adeò
facile perculit, vt poſt diem tertium, quàm Siciliam attige-
rat,[70] Syracuſas introierit Ex quo intelligi poteſt,[71] nullum
eſſe imperium tutum, niſi beniuolentia munitum. Eo[72] tem-
pore aberat Dionyſius, & in Italia[73] claſſem opperiebatur,
aduerſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe ven-
turum.[74] quæ res eum fefellit. nam Dion iis ipſis, qui ſub
aduerſarij fuerant poteſtate,[75] regios ſpiritus repreſſit, to-
tiúsque eius partis Siciliæ[76] potitus eſt, quæ ſub Dionyſij
poteſtate fuerat: paríque modo vrbis Syracuſarum, præter
arcem &[77] Inſulam adiunctam oppido. eóq; rem perduxit,
vt talibus[78] pactionibus pacem tyrannus facere vellet; Sici-
liam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas[79] A-
pollocrates, cui[80] maximam fidem vni habebat Dionyſius.
Has tam proſperas, támque inopinatas res conſecuta eſt ſu-
bita commutatio, quòd fortuna ſua mobilitate, quem[81] paul-
lo antè extulerat,[82] demergere eſt adorta: primùm in filio,
de quo commemoraui ſupra,[83] ſuam vim exercuit. nam cùm
[84] vxorem[85] reduxiſſet, quæ alij fuerat tradita,[86] filiúmque
vellet reuocare ad virtutem à perdita luxuria, accepit gra-
uiſſimum parens vulnus[87] morte filij:[88] deinde orta diſſen-
ſione inter eum, & Heraclidem: qui[89] Dioni principatum
non concedens,[90] factionem comparauit. neque enim minus*

valebat apud optimateis: quorum conſenſu præerat claſſi, cùm Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit[91] ex ſecunda rhapſodia: in quo hæc ſententia eſt, Non[92] poſſe bene geri remp. multorum imperiis.[93] quod dictum magna inuidia cõſecuta eſt. nãque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. hanc ille non[94] lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit, Heraclidemq́;, cùm Syracuſas veniſſet,[95] interficiẽdum curauit. Quod factum[96] omnibus maximũ[97] timorem iniecit. nemo enim illo interfecto ſe tutum putabat. Ille autem aduerſario remoto[98] licentius eorum bona, quos ſciebat aduerſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertiuit. quibus diuiſis cùm quotidiani maximi fierent ſumtus,[99] celeriter pecunia deeſſe cœpit.[100] neque quò manus porrigeret, ſuppetebat, niſi[101] in amicorum poſſeſſiones. id eiuſmodi erat, vt, cùm milites reconciliaſſet,[102] amitteret optimateis. quarum rerum cura frangebatur; &[103] inſuetus malè audiendi non æquo animo ferebat, de ſe ab iis[104] malè exiſtimari, quorum paullo antè in cælum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem[105] offenſa in eum militum voluntate liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dictitabat. Hæc ille intuens, cùm[106] quemadmodum ſedaret, neſciret, &[107] quorſum euaderẽt, timeret:[108] Callicrates quidam, ciuis Athenienſis, qui ſimul cum eo ex Peloponneſo in Siciliam venerat,[109] homo & callidus, & ad fraudem acutus,[110] ſine vlla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait, eum in magno periculo eſſe propter offenſionem populi, & odium militum: quod nullo modo euitare poſſet, niſi alicui ſuorum negotium daret, qui ſe ſimularet[111] illi inimicum;[112] quem inueniſſet idoneum.[113] facilè omnium animos cogniturum, aduerſarióſ-

que ſublaturum, quòd inimici[114] eius[115] diſsidenti ſuos ſenſus aperturi forent. Tali conſilio probato[116] excipit has parteis ipſe Callicrates: & ſe armat[117] imprudentia Dionis: ad eum interficiendum ſocios conquirit, aduerſarios eius cónuenit,[118] coniuratione confirmat. Res, multis conſciis quæ gereretur, elata refertur ad Ariſtomachen, ſororem Dionis, vxorémque Areten. Illæ timore perterritæ[119] conueniunt, cuius de periculo timebant. At ille negat, à Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa, quę agerentur, fieri[120] præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſecius Callicratem in[121] ædem Proſerpinæ deducunt, ac iurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. [122] Ille hac religione non modò ab incepto non deterritus, ſed [123] ad maturandum concitatus eſt, verens ne prius conſilium aperiretur ſuum, quàm[124] conata perfeciſſet. Hac mẽte proximo die feſto, cùm à conuentu remotum ſe Dion domi teneret, atque in[125] conclaui edito recubuiſſet: conſciis loca munitiora oppidi tradidit,[126] domum cuſtodibus ſæpſit:[127] à foribus qui non diſcederent, certos præfecit: nauem triremem armatis ornat.[128] Philocratíque, fratri ſuo, tradit: eámque in portu agitari iubet, vt ſi exercere remiges vellet, cogitãs, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna,[129] vt haberet,[130] quò fugeret ad ſalutem. ſuorum autem è numero[131] Zacynthios adoleſcenteis quoſdam elegit, cùm audaciſsimos, tum viribus maximis: hiſque dat negotium, vt ad Dionem eant[132] inermes,[133] ſic vt conueniendi eius gratia viderentur venire. Hi propter notitiam ſunt intromiſsi. At illi, vt limen eius intrarunt,[134] foribus obſeratis in lecto cubantem inuadunt: [135] colligant, fit ſtrepitus, adeò vt exaudiri poſſet foris. Hîc, ſicut antè ſæpe dictum eſt, quàm inuiſa ſit[136] ſingularis potentia, & miſeranda[137] vita, qui ſe metui, quàm amari ma-

lunt, cuius facile intellectu fuit. namque illi ipſi cuſtodes, [138] ſi propitia fuiſſent voluntate, foribus effractis ſeruare eum potuiſſent, quòd illi inermes telum foris flagitantes viuum tenebant. cui cùm ſuccurreret nemo, [139] Lyco quidam Syracuſanus per feneſtras gladium dedit, quo Dion *interfectus eſt. Confecta cæde cùm multitudo viſendi gratia introiiſſet, nonnulli ab inſciis pro noxiis conciduntur. nam [140] celeri rumore dilato* Dioni *vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus diſplicebat. Hi falſa ſuſpitione ducti immerenteis inermeis, vt ſceleratos, occidunt. Huius de morte vt palàm factum eſt, [141] mirabiliter vulgi immutata eſt voluntas. nam qui viuum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ, tyrannique expulſorem prædicabant. Sic ſubitò miſericordia odio ſucceſſerat, vt eum ſuo ſanguine, ſi poſſent, ab [142] Acherunte cuperent redimere. Itaque in [143] vrbe, celeberrimo loco, [144] elatus publicè, ſepulcri monumento donatus eſt. diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, [145] quartum poſt annum, quàm ex Peloponneſo in Siciliam redierat.*

DION.

DION Hipparini *fil.) ſic* Diod. Sicul *lib.* 16. ἐπὶ δὲ τούτων Δίων ὁ Ἱππαρίνου, συγκλητικῶν ὑπάρχων ἐπισημότατος, ἔφυγεν ἐκ τῆς Σικελίας, καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς ἠλευθέρωσε συρακουσίους, καὶ τοὺς ἄλλους σικελιώτας, *&c. i.* Licinnio, *&* C. Sulpicio *coſſ.* Dio Hipparini *fil.* Syracuſanorum *clariſſ. ex* Sicilia *exſulauit, & propter animi magnitudinem,* Syracuſanos, *& alios* Siculos *liberauit, &c. ſic &* Suidas.

2. *Namque ille ſuperior) qui duodequadraginta annos tyrannidem obtinuit, cùm* V. *&* XX. *annos natus dominatum occupaſſet, inquit* M. Tullius *lib.* V. *Tuſc. quæſt. & ita* Diod. Siculus *lib.* 14. μετ᾽ ὀλίγον δὲ χρόνον Διονύσιος εἰς ἀῤῥωστίαν ἐμπεσὼν ἐτελεύτησε δυναστεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ: *id eſt paullo pòſt* Dionyſius *morbo implicitus mortuus eſt, cùm duo de quadraginta regnaſſet annos.*

3. *Ariſtom. ſor.* Dion.) *ſic* Diod. *lib.* 14. Habuit enim duas vxores Dionyſius *ſuperior, vt tradit eo, quem dixi, libro,* Diodorus, *vnam nomine* Dorida, *natione*

Locram, Xeneti viri ciuium ſuorum nobiliſſimi fil. alteram Syracuſanam, nomine Ariſtomacham, Hipparini filiam, Dionis ſororem: ex qua duos liberos procreauit, Hipparinum, & Narſæum: vel, vt Probus, Nyſæum Sed Ælianus lib. 13. variæ hiſtor. aliter. ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δύο γυναῖκας ἠγάγετο Διονύσιος, Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα, καὶ Ἀρισαινέτην τὴν Ἱππαρίνου, Δίωνος δὲ ἀδελφήν· καὶ παρ' ἑκατέρᾳ ἐπαύετο ἐν μέρει· καὶ ἡ μὲν ἠκολούθει στρατευομένῳ· ἡ δὲ ἐπανιόντα ὑπεδέχετο. i. vno die duas vxores duxit Dionyſius: Dorida Locram, ſeu Locridem: & Ariſtænetam Hipparini fil. Dionis ſororem: & cum vtraque cubabat viciſſim: & altera quidem ſequebatur eum in caſtra, & militiam: altera reuertentem excipiebat. Idem Ælianus non ſolùm ab aliis, ſed etiam à ſe ipſe diſſidens, & diſcrepans, lib. 12. Ariſtomacham facit Dionis vxorem, Areten ſororem: & ita Dionyſij vxorem. ſic enim ille. Δίων δὲ παραλαβὼν Συρακούσας ἀποδράντος εἰς Λοκροὺς Διονυσίου, ἐνταῦθα ἡ μὲν Ἀρήτη (ſeu Ἀρετὴ potius) ἡ τοῦ Δίωνος ἀδελφὴ προσεῖπεν αὐτὸν, ἡ δὲ Ἀριστομάχη εἵπετο δι' αἰδοῦς ἐγκαλυπτομένη, καὶ οὐ τολμῶσα προσειπεῖν ὡς ἄνδρα, ἐπεὶ βιασθεῖσα τὸν θεσμὸν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνῆς οὐ διεφύλαξεν· ἐπεὶ δὲ &c. i. Dion autem captis Syracuſis, poſteaquam iam aufugiſſet ad Locros Dionyſius: tunc Arete quidem Dionis ſoror eum ſalutauit: Ariſtomache verò ſequebatur à tergo præ pudore faciem tegens, & ſalutare non audēs vt virum, quoniam vi coacta legem thori cum eo communis nō ſeruauerat caſtam, & impollutam, &c. Sequamur igitur alios potius, quàm Ælianum, præſertim cùm Plutarchus cum illis congruat. ſic enim Plutarch. in Dione. Διονύσιος δὲ τὴν ἀρχὴν ἀναλαβὼν, καὶ κρατυνάμενος, αὖθις ἄγεται δύο γυναῖκας ἅμα, τὴν μὲν ἐκ Λοκρῶν ὄνομα Δωρίδα· τὴν δὲ ἐπιχώριον, Ἀριστομάχην, θυγατέρα Ἱππαρίνου πρωτεύσαντος ἀνδρὸς Συρακουσίων, καὶ Διονυσίῳ συνάρξαντος ὅτε πρῶτον αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὸν πόλεμον ᾑρέθη στρατηγός. i. Dionyſius autem imperium adeptus, & robur nactus, rurſus duas vxores ducit vno tempore, alteram ex Locris, nomine Doridem: alteram Syracuſanam, Ariſtomacham, Hipparini fil. viri inter Syracuſanos principis & primarij, quique Dionyſij collega fuerat, quo tempore primùm ad bellum gerendum imperator factus eſt. & M. Tull. lib. V. Tuſc. Cúmque duas vxores haberet, Ariſtomacham ciuem ſuam, Doridem autem Locrenſem: ſic noctu ad eas ventitabat, vt omnia ſpecularetur, & perſcrutaretur antè.

4. ex qua d. fil. Hipp.) Diod. Sicul. eod. lib. Hipparinum & Narſæum. Plutarchus in Dione, non negat quidem ille, Dionyſio maiori ex Ariſtomacha filios eſſe natos, ſed ſcribit, ex peregrina Dionyſium, cuius hîc vita ſcribitur, antequam illa grauida fieret, natum eſſe, & Ariſtomacham diu infæcundam fuiſſe. Sed quod ad rem attinet, Plutarchus tradit Areten nupſiſſe prius Thearidæ Dionyſij fratri: eo mortuo verò, Dioni, cùm eſſet ſororis filia. ſic Plutarchus in Dione. Σωφροσύνην μὲν Διονυσίῳ τῷ υἱῷ συνῴκισεν, Ἀρετὴν δὲ Θεαρίδῃ τῷ ἀδελφῷ. τελευτήσαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Θεαρίδου Δίων ἔλαβεν Ἀρετὴν ἀδελφιδῆν οὖσαν. Idem paullo poſt ſcribit treis liberos Dionyſio ex Locrenſi vxore eſſe natos: quattuor ex Ariſtomacha, duos mares, totidémque fœminas.

5. nuptum dedit) ſic ſuprà locutus eſt ſiue Nepos, ſiue Probus. in Pauſania. des ei filiam tuam nuptum. & iterum infrà, Areten Dionis vxorem alij nuptum dedit. In Timoleonte verò in extr. cùm filiam ſuam Seleuco in matrimoniū dediſſet, &c.

ſet, &c. Terent. Andria, datur illa hodie Pamphilo nuptum? Idem in Hecyra. Perij. ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?

6. *come) Atqui fuit contumax, & acerbus natura, vel Platonis, qui eum optimè nouerat, teſtimonio: qui eum reprehendens in epiſtola quadam, ſic ad eum ſcribit:* ἐνθυμοῦ δ' ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεεστέρως τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι. μὴ οὖν λανθανέτω σε, ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστίν. ἡ δὲ αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος. *id eſt cogita autem te nonnullis videri non ſatis ad homines obſeruandos & colendos propenſum. noli igitur ignorare rerum agendarum facultatem ex eo, quòd quis placeat hominibus, & eorum beneuolentia comparari: contumacia autem, ſeu præfractus animus ſolitudini contubernalis eſt. Sic & Plutarch. in Dione.* ἀμέλει δὲ καὶ φύσει τινὰ τὸ ἦθος ὄγκον εἶχεν αὐτοῦ, καὶ τραχύτητα δυσπρόσοδον ἐντεύξει, καὶ δυσξύμβολον *&c. id eſt, habebant autem profectò mores eius tumorem quendam, & aſperitatem adeuntibus difficilem, & rem aliquam contrahere cum eo volentibus inſuauem, &c. Idem ſub extr. eandem morum aſperitatem notat, & verba illa ſuperiora Platonis profert.*

7. *magnam corp. dign.) M. Tull. off. 1. Cùm autem pulchritudinis duo genera ſint, quorum in altero venuſtas ſit, in altero dignitas: venuſtatem, muliebrem ducere debemus: dignitatem, virilem. Idem pro Cælio. Quis eſt enim, cui via iſta non pateat? qui iſti ætati, ac dignitati non poßit, quàm velit, petulanter, etiam ſi ſine vlla ſuſpicione, at non ſine argumento, maledicere? ſic enim legit Agretius, vetus grammaticus.*

8. *quæ non minimùm commendat.) ſic legendum eſt, non, vt vulgò, commendatur. natum mendum eſt ex ignoratione verbi. commendat enim hoc loco valet, ornat, facit amabilem, beneuolentiam atque amorem conciliat: & ſubintelligendum eſt, homines, ſeu viros. ſic Cicero lib. 1. de orat. ſub extr. & in voce, quæ vna maximè eloquentiam vel commendat, vel ſuſtinet, &c. Idem off. 2. P. Rutilij adoleſcentiam ad opinionem & innocentiæ, & iuris ſcientiæ P. Mucij commẽdauit domus. Idem oratione poſt reditum in ſen. cùm eum præter ſimulatam, verſutámque triſtitiam, nulla res commẽdaret. Idem iterum de oratore ad Q. Fr. oratio placida, ſummiſſa, lenis reos commendat. Horat. epiſt. 15. lib. 1.*

Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.

9. *Erat intimus) vſus eſt eod. nomine ad eand. rem & ſuprà in Conone.*

10. *neque minus propter m.) Plutarch. paullo aliter.* ἐν ἀρχῇ μὲν εἶχε τιμὴν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς, ὕστερον δὲ τοῦ φρονεῖν διδοὺς πεῖραν, ἤδη καθ' ἑαυτὸν ἠγαπᾶτο παρὰ τοῦ τυράννου. *i. Initio quidem in honore & pretio erat propter ſororem: pòſt autem ſuæ prudentiæ ſpecimine edito, iam per ſe diligebatur à tyranno.*

11. *propter neceßit.) propter affinitatem.*

12. *aderat) aderat tyranno Dion: adhibebat Dionem tyrannus in conſilium magnis de rebus.*

13. *interceſſerat) obſtiterat: vel interpoſita fuerat.*

14. *Legationes verò omnes; ſic Plutarch. in Dione.* οὐ μὴν ὅγε Δίων ἔλαττον εἶχε παρὰ τῷ Διονυσίῳ τιμῆς, ἢ πίστεως, ἀλλὰ πρεσβείας τε τὰς μεγίστας διῴκει. πεμπόμενός τε πρὸς Καρχηδονίους ἐθαυμάσθη διαφερόντως. *i. non tamen iccirco Dio minus honora-*

tus, aut fidus erat apud Dionyſium, ſed & legationes maximas adminiſtrabat, atque obibat, & cùm ad Karthagineñſeis mitteretur, magnam ſui admirationem commouerat, atque excitarat.

15. ſua humanitate leniebat) ſic edendum curaui, cõiectura ductus. Nam cùm in exemplis Aldinis, & Florentinis, & nonnullis aliis, reperiſſem ſcriptum, tenebat, neque hoc verbum ad hunc locum mihi quadrare poſſe videretur, ex tenebat, leui & facili immutatione feci, leniebat neque me mouet lectio Germanica, in qua eſt, tegebat. hoc enim tegebat, ex tenebat, factum eſt, coniectura facili illa quidem, & propinqua, quòd ad litteras attinet, ſed quòd ad verbi vim, & ſermonis Romani conſuetudinem, minus apta. crudelitatem enim, aut crudele nomen humanitate lenire, conuenienter, & tranſlatione illuſtri dicitur: tegere verò nõ item. quòd ſi quis huic verbo locus quæreretur, factum, aut facinus crudele tegi aptius diceretur, quàm nomen, meo quidem iudicio.

16. vt nem. vmq. Gr. l. l. m. ſ. adm.) ſic fere Plutarchus, vt ſuprà proximè retulimus.

17. Neque verò hæc Dion fug.) id eſt, neque verò hæc Dionyſio, priori ſcilicet, obſcura, aut ignota erant. ſic loquuntur optimi ſcriptores. M. Tull. pro Cæcina. alia ſi qua forte eſt actio, quæ nos fugiat, dic quæ ſit. diſcere cupio. Innumerabilia ſunt & apud hunc eundem, & apud alios exempla.

18. qui quidem cùm Platon.) Platonem Tarentum veniſſe, & cum Archita locutum eſſe, ex ipſius Platonis ad Dionis propinquos epiſtola intelligere licet. refert M. Tull. in Catone maiore his verbis: cum quidem ei ſermoni interfuiſſet Plato Athenienſis, quem Tarentum veniſſe L. Camillo, P. Claudio coſſ. reperio. Refert & Diogenes Laërt. in Platon.

19. adoleſcenti) Dioni: qui, vt tradit Plutarchus, Platonem audiuit, prius quàm Plato tyrannum conueniret: ab eóque fuit, cùm valde eſſet docilis, & ingenio acerrimo, ad ſtudium virtutis & ſapiētiæ mirificè inflammatus: quod & Plato in epiſtola quadam ſcripſit, Δίων μὲν γὰρ δὴ μάλα εὐμαθὴς ὢν, πρός τε τἆλλα, καὶ πρὸς τοὺς τότε ὑπ' ἐμοῦ λόγους λεγομένους, οὕτως ὀξέως ὑπήκουσε καὶ σφόδρα, ὡς οὐδεὶς πώποτε ὧν ἐγὼ προσέτυχον νέων. καὶ τὸν ἐπίλοιπον βίον ζῆν ἠθέλησε διαφερόντως τῶν πολλῶν Ἰταλιωτῶν τε καὶ Σικελιωτῶν, ἀρετὴν περὶ πλείονος ἡδονῆς, τῆς τε ἄλλης τρυφῆς ἠγαπηκώς. i. Dio enim cùm eſſet valde docilis, cùm ad alia, tum ad ea, quæ à me tum de virtute dicebantur, ita facilem, acrémque ſe præbuit auditorem, vt nemo vmquam adoleſcens, quem conuenerim, aut in quem inciderim, magis: & reliquo vita tempore ita viuere inſtituit, vt egregiè præter alios Italos & Siculos virtutem voluptati, & ceteris ſimilibus deliciis anteferret.

20. arceſſeret) ſic habent omnia exempla, quæ quidem viderim. quod eò dico, vt ſæpius lectorem minus in lingua Latina exercitatum, admoneam, verbum acceſſo non eſſe Latinum.

21. Dedit ergo huic veniam) conceſſit Dionyſius Dioni, vt Plato arceſſeretur, ſic locutus eſt & ſuprà in Themiſt. ſub extr. & item alibi.

22. magnáque eum ambit.) id eſt, & eum ambitioſè atque honorificè Syracuſas pertraxit. magna ambitione, id eſt magnis collatis in eum honoribus, & eius

gratiã aucupans.ſic M.Tullius dixit in epiſt.1.lib.X.ad Att. petiuitque à me, vt eam ne ambitioſe corrigerem antequàm ederent. ambitioſe corrigere dixit, pro eo,quod eſt,in corrigendo aſſentari,& non liberè,neque audacter corrigere.Idẽ lib.13.ad famil.dixit,ſine ambitione commendare.Vel dic ambitioſe,ſeu magna ambitione dictum eſſe pro eo,quod Græci vſurpant,φιλοτίμως,quod eodẽ rẽcidit.

23. delectatus eſt) propter eius ingenium & virtutem.

24. crudeliter viol.) cauſam , quamobrem tali iniuria Platonem affecerit tyrannus,hanc affert Plutarchus,quia Dionyſius Platonis de virtute viri boni, & de iuſtitia diſputantis orationem ferre non potuerit,cùm diceret, quemuis potius, quàm tyrannum,eſſe fortem:& vitam iuſtorum eſſe beatam, tyrannorum miſeram,& calamitoſam. Laërtius addit,tyrannum Platonis ſermone offenſum Platoni dixiſſe,verba eius γεροντιᾶ,id eſt ſenium,& ſenile delirium redolere:illum autem reſpondiſſe,οἱ δὲ τυραννιῶσι,id eſt,at tua tyrannidem , ſeu tyranni mores olent.Sic ſunt tyranni,& mali principes:omni honeſta,& libera, & ſeuera,& vera oratione offenduntur. nihil libenter audiũt,nihilque amplectuntur,niſi flagitioſum,aut humile,aut ſceleratum,aut ridiculum,aut falſum.

25. quippe quem venundari) Plutarch.in Dione, & Diogenes in Platone. Quin Plutarch.tradit,nominatim mandaſſe Dionyſium Pollidi , vt eum vel in curſu interficeret,(erat enim Pollis in Æginam nauigaturus) vel venderet. Diodorus Sicul.lib.15. τὸ μὲν πρῶτον ἀποδοχῆς ἠξίου τῆς μεγίστης,ὁρῶν αὐτὸν παρρησίαν ἔχοντα ἀξίαν τῆς φιλοσοφίας· ὕστερον δὲ ἔκ τινων λόγων προσκόψας αὐτῷ , παντελῶς ἀπηλλοτριώθη,καὶ προαγαγὼν εἰς τὸ πρατήριον,ὡς ἀνδράποδον ἀπέδοτο μνῶν εἴκοσι.i. primùm quidem Dionyſius Platonem accepit honorificentiſſimè,quòd eum videbat libertatem vſurpare philoſophia dignam: poſterius verò quibuſdam eius ſermonibus offenſus,prorſus ab eo alienatus eſt,eúmque in forum productum,tanquam mãcipium,vendidit minis viginti.

26. eodem rediit) multis verbis rationes ſecundi in Siciliam aduentus exponit Plato in epiſtola quadam . Sed ſciendum eſt,mortuo iam priore Dionyſio , Platonem iterum in Siciliam nauigaſſe,& ſecundi Dionyſij arceſſitu, cùm ille Platoni polliceretur per litteras,ſe omnia Dioni exſulanti,quæ vellet Plato, remiſſurum, largiturum,& conceſſurum,Syracuſas repetiiſſe.

27. in morbum incid.) morbi cauſam fuiſſe,immoderatas epulas,compotationes,& ebrietatem tradit Diodorus Sicul.lib.15, his verbis. ἑστιῶν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους,καὶ κατὰ τοὺς πότους φιλοτιμότερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀρρωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐυφορηθέντων ὑγρῶν.i.Cùm autem opiparis conuiuiis ſuos amicos acciperet,& ſeſe in poculis cupidius ac liberalius inuitaret , & ebrietati totum ſe dediſſet:in morbum grauiorem incidit propter humorum copiam.

28. conflictaretur) iactaretur, vexaretur,laboraret.ſic M.Tullius dixit conflictari moleſtiis,Celſus conflictari doloribus,Cæſar conflictari graui annona,Tacitus conflictari tempeſtatibus.

29. ſimúlque ab iis) ſecutus ſum aliquot exempla, quæ ſic habent,Colon. Baſil.Pariſ.Nam alia quædam habent, de iis petiit.

30. Nam velle ſe cum eo coll.) Plutarch.in Dione. ἐπεὶ δὲ τοσοῦτον ὁ Διονύσιος ἐδα-

ξεν ἀβιώτως ἔχειν, ἐπεχείρησεν αὐτῷ διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἐκ τῆς Ἀριστομάχης τέκνων ὁ Δίων. i. Poſteaquàm autẽ Dionyſius morbo laborans viſus eſt non eſſe vitalis, ex eóque morbo moriturus, conatus eſt Dio cum eo de filiis ex Ariſtomacha natis colloqui.

31. quòd ſororis ſ. fil.) duos enim ex Ariſtomacha filios maſculos procrearat, totidémque filias fœminas Dionyſius prior.

32. Id medici non tac.) Plutarch. οἱ δὲ ἰατροὶ τῷ μέλλοντι τὴν ἀρχὴν διαδέχεσθαι χαριζόμενοι, καιρὸν οὐ παρέσχον. i. medici autem ab eo, qui imperium erat excepturus, gratiam ineuntes, tempus Dioni non præbuerunt, ſcilicet cum Dionyſio moribundo colloquendi.

33. ne agendi) agendi cum patre. id eſt colloquendi.

34. ſoporem) id eſt pharmacum ſoporiferum. ſic enim Plutarch. ex Timæo hiſtorico. ὡς δὲ Τίμαιός φησι, καὶ φάρμακον ὑπνωτικὸν αἰτοῦντι δόντες, ἀφείλοντο τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ, θανάτῳ συνάψαντες τὸν ὕπνον. i. quemadmodum autem Timæus ait, etiam medicamento ſoporifero petenti dato, ſenſum ei moriendi ademerũt, ſomno cum morte connexo. Somnus autem à morte nulla re differt, præterquàm temporis breuitate. ex quo mortem, longum ſomnum, & χάλκεον, & νήδυμον, & νήγρετον ὕπνον appellant poëtæ Græci. Horat. oda XI. lib. 3. ne longus tibi ſomnus, vnde Non times, detur. ad quem locum plura à nobis notata ſunt in commentar.

35. Hoc æger ſumto) alij quidam codices habent, Hoc ergo ſumto, &c.

36. Tale initium fuit Dion.) Aliter Plutarchus & Diodorus. apud Plutarch. in Dione nullum hac de re verbum. quin tradit ille, Dionyſium poſteriorem Dionis animi magnitudinem valde admiratum eſſe, & propenſam in ſe voluntatem vehementer dilexiſſe. ὁ μὲν οὖν Διονύσιος ὑπερφυῶς τὴν μεγαλοψυχίαν ἐθαύμασε, καὶ τὴν προθυμίαν ἠγάπησεν. Diod. lib. 16. autem ab vtroque diſcrepans, Δίων δὲ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς εἰς ὑποψίαν ἦλθε τυράννῳ, δόξας ἀξιόχρεως εἶναι καταλῦσαι τὴν τυραννίδα. i. Dion autem propter nobilitatem, & magnitudinem animi in ſuſpicionem venit Dionyſio tyranno (minori) quippe idoneus ei viſus, qui tyrannidem euertere poſſet.

37. eáque multis rebus) Plutarchus apertiſſimas & maximas odij & ſimultatis, & inuidiæ in Dionem cauſas fuiſſe ſcribit, vitæ degendæ diſſimilitudinem, & victus conſuetudinem à communicatione & ſocietate alienam, eáſque creuiſſe crebris comitum, & intimorum Dionyſij vocibus, quibus illius animum in Dionem exulcerabant, ſuſpicionémque regni à Dione appetiti illi iniiciebant.

38. morem ei geſſit) ad Platonem ſcripſit, vt teſtatur Plato, exſtátque eius epiſtola ſumma in epiſtolis Platonis. ſic autem Plato. ἔπεμψε δὲ ἐπιστολὴν πάνυ μακράν, εἰδὼς ὡς πρὸς Δίωνα διεκείμην, καὶ τὴν αὖ τοῦ Δίωνος προθυμίαν τοῦ ἐμὲ πλεῖν, καὶ εἰς Συρακούσας ἐλθεῖν. i. miſit autem ad me Dionyſius epiſtolam valde longam, ſciens quo animo eſſem erga Dionem, & quantopere cuperet Dion me nauigare, & Syracuſas ire, &c. multæque ab eodem in eandem ſententiam ad illum ſcriptæ epiſtolæ Athenas ventitabant, (inquit Plutarchus.) Addit eodem loco Plato, ad ſe ſcripſiſſe etiam Architam Tarentinum, alióſque ciueis Tarentinos, Dionyſij ſtudium ſapientiæ commemoranteis, & collaudanteis.

39. Philiſtum hiſtoricum) quem multis locis commemorat Diodorus: & maxi-

mè lib. 15. vbi eum Thuriis exſulaſſe narrat: commemorat & Plutarchus, atque fuiſſe litteris eruditum, & morum tyrannicorum peritum. de eodem & Suidas.

40. reduxit) ab exſulio. Plutarch. ἔπεισαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς φυγῆς μεταπέμπεσθαι Φίλιστον. i. perſuaſerunt Dionyſio ij, qui metuebant ne Plato Dionyſium immutaret, atque à vita tyrannica ad philoſophicam traduceret, vt Philiſtum ab exſulio reuocaret, ac reſtitueret, eum Platoni opponere cogitantes. Exſulabat autem Philiſtus circum Adriam à Dionyſio maiore pulſus, vt tradit Plutarchus: vt Diod. Siculus lib. 15. Thuriis, vt modò diximus.

41. hominem amicum non m. tyr.) ſic legendum, non vt habent exempla Veneta & Florentina, hominem inimicum, &c. ſic enim Plutarch. ὁ γὰρ δὴ Φίλιστος ἐξαρχῆς τε τῇ τυραννίδι καθισταμένῃ προθυμότατον ἑαυτὸν παρέσχε, καὶ τὴν ἄκραν διεφύλαξε φρουραρχῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον. i. Philiſtus enim & ab initio ſe in tyrannidem à Dionyſio maiore conſtitutam optimè animatum præbuit, & arcem cuſtodiit, præſidio, quod in ea poſitum erat, præfectus ad longum tempus.

42. in eo meo libro) quem deſideramus.

43. vt perſuaſerit) Itaque narrat Plutarchus, cùm aliquanto poſt Platonis aduentum tempore, in quodam ſacrificio tyrannico, & celebri, præco prædicaſſet, & precatus eſſet illud vſitatum & ſollemne, διαμένειν τὴν τυραννίδα ἀσάλευτον πολλοὺς χρόνους. i: vt tyrannis multa ſæcula permaneat immota & incolumis: tyrannum aſtantem dixiſſe, non deſines nobis malè precari? quod Philiſtum valde pupugit, veritum ne Platonis apud tyrannum auctoritas, & oratio, tempore & conſuetudine eſſet inexpugnabilis atque inuicta. Huc libet aſcribere, quod refert Ælianus lib. 4. variæ hiſtoriæ. ὅτι κατῆλθε Πλάτων εἰς Σικελίαν καλοῦντος, πολλὰ ἐπιστολαῖς ἐπιστείλαντος τοῦ Διονυσίου, καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἅρμα ὁ νέος Διονύσιος, αὐτὸς μὲν ἡνιοχῶν, παραβάτην δὲ ποιησάμενος τὸν Ἀρίστωνος. τότε δέ φασι Συρακούσιον ἄνδρα χαρίεντα, καὶ τὸν Ὁμήρου μὴ ἀπαίδευτον, ἡσθέντα τῇ ὄψει ταύτῃ εἰπεῖν τὰ ἐξ Ἰλιάδος ἐκεῖνα παρατρέψαντα ὀλίγον, μέγα δ᾽ ἔβραχε φήγινος ἄξων βριθοσύνῃ· δεινὸν γὰρ ἄγε βροτὸν ἄνδρα τ᾽ ἄριστον. i. Reuerſus in Siciliam Plato Dionyſij minoris arceſſitu, qui multas ad eum epiſtolas miſerat, cùm ab eo in currum ſublatus eſſet, & ipſe quidem tyrannus aurigaret, Plato verò ei comes aſſideret, aiunt Syracuſanum quendam, virum politum & venuſtum, neque carminum Homeri rudem, hoc aſpectu delectatum, verſus illos Homericos paullùm inflexos, atque immutatos, ad rem accommodatè protuliſſe: Magnum autem ſonitum dedit ingens faginus axis Pondere: namque hominem mirum, egregiúmque ferebat Præſtanti virtute virum.

44. à qua voluntate) Dionem apud tyrannum criminando, & multas, graueisque ſuſpiciones in illum commouendo. acceſſit & Dionis epiſtola ad Karthaginienſium magiſtratus & procuratores data, intercepta, & ad Dionyſium allata.

45. ingenio) Vides omnem præſtantiam inuiſam, & ſuſpectam eſſe tyrannis, & malis principibus, etiam ingenij ac virtutis. Contrà veri reges & boni principes præſtanteis ingenio & doctrina, & virtute viros amplectũtur, augent honoribus, præmiis ornant. Salluſt. Coniur. Catil. princip. Nam regib. boni, quàm mali, ſuſpectiores ſunt: ſempérque iis aliena virtus formidoloſa eſt.

46. verens, ne, ſi eum ſecum) Plato in epſt. ſuprà commemorata. μικρὸν δὲ χρόν-

ἴσως τετάρτῳ Δίωνα Διονύσιος αἰτιώμενος ἐπιβουλεύειν τῇ τυραννίδι, σμικρὸν εἰς πλοῖον ἐμβιβάσας ἐξέβαλεν ἀτίμως. i. menſe autem ferè poſt meum aduentum fortaſſe quartò Dionyſius Dionem arguens, quòd tyrannidi inſidias compararet, eum in nauiculam impoſitum turpiter & ignominioſè eiecit.

47. nauem ei trir.) Plato σμικρὸν πλοῖον, paruum nauigium. Plutarch. ἀκάτιον, nauem piſcatoriam.

48. Corinthum) Plutarch. in Italiam: Diodorus propius accedens, in Peloponneſum. Corinthus enim eſt in Peloponneſo.

49. oſtendens, ſe id vtr.) Plutarch. tradit in Dione, Dionyſium lecta Dionis ad Karthaginienſeis epiſtola, adhibito & præſente Dione, ex qua Dionyſius arguebat Dionem cum Karthaginienſibus aduerſus ſe, & tyrannidem conſenſiſſe, & ſocietatem coïuiſſe, cùm Dion pro ſe dicere, & ſe purgare conaretur, ſtatim non facta Dioni reſpondendi poteſtate, ſed è veſtigio, impoſito in nauiculam piſcatoriam Dione, mãdaſſe nautis ad ſe vocatis, vt eum in Italiam exponerent. ſic Plutarch. ἀπολογεῖσθαι δὲ βουλόμενον τοῦ Δίωνος, οὐκ ἀνασχόμενος, ἀλλ' αὐτὸς, ὡς εἶχε, θέμενος εἰς ἀκάτιον, προσέταξε τοῖς ναύταις κομίζοντας αὐτὸν ἐκθεῖναι εἰς Ἰταλίαν. Diodorus autem lib. 15. nullum de epiſtola verbum facit, neque in vlla fere alia re cum Plutarcho congruit, ſed ait Dionyſium veritum, ne à Dione opprimeretur, ſtatuiſſe illũ comprehendere, & de medio tollere: Dionem verò hoc comperto, ſeu animaduerſo, primùm apud quoſdam amicos delituiſſe, deinde ex Sicilia cum Megacle fratre, & Heraclide tribuno militum in Peloponeſum fugiſſe. Sic Diodorus. ὁ δὲ Δίων αἰσθόμενος τὸ μὲν πρῶτον ἐκρύφθη παρά τισι τῶν φίλων, μετὰ δὲ ταῦτα ἔφυγεν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς Πελοπόννησον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Μεγακλέα, καὶ Ἡρακλείδην, & cet. Plutarchus rurſus poſt illa, quæ ſuprà ex eo retuli, ſcribit, cum his, quæ hîc à Probo narrãtur, propemodum concinens, cùm ex eo, quod feciſſet Dionyſius, magnus per totam vrbem ſtrepitus eſſet coortus, tota ciuitas erecta eſſet nouarum rerum exſpectatione, domus ipſius tyranni muliebri ploratu, & luctu perſonaret: illum metu perterritum Dionis amicos, & mulieres eſſe conſolatũ, quaſi non eſſet hoc exſulium, ſed peregrinatio, & abſentia, ne forte ipſe offenſus, & commotus Dionis contumacia, & animi elatione, aliquid grauius in eum ſtatuere, aut facere cogeretur, cuius ipſum poſtea pœniteret. Hoc ſpectauit M. Tullius, cùm illud ſcripſit lib. 15. epiſt. ad Att. epiſt. 10. ægreferens, rumorem eſſe de Bruto in Aſiam mittendo, Caſſio in Siciliam, vt frumentum emendum, & ad vrbem mittendum curarent, quòd illa prouincia, ſeu legatio eſſet illis viris indigna, & relegatio potius, quàm legatio: ludos verò non facere, inquit, quid fœdius? frumentum imponere. quæ eſt alia Dionis legatio? aut quod munus in rep. ſordidius?

50. inter ſe timerent) ſic dictum, vt inter ſe amare. Terent. Adelph. amant inter ſe: pro quo vulgus, amant ſe inter ſe.

51. indignarentur) indignè ferrent, quod Græci dicunt ἀγανακτεῖν.

52. magnæque eſſet inuid. tyr.) id eſt & magnã inuidiã conflaret tyrãno, &c.

53. omnia, quæ mou. pot.) Plutarchus paullo aliter, quàm Probus, δύο δὲ ναῦς παραλαβόντες οἱ Δίωνος οἰκεῖοι ἐνέβαλον ἐνθέμενοι ὅσα βούλοιντο τῶν ἐκείνου, χρήματα καὶ θεράποντας, ἀπῆγον πρὸς αὐτὸν εἰς Πελοπόννησον. ἦν δὲ οὐσία μεγάλη τοῦ Δίωνος καὶ σχεδὸν ἐν τῷ

ῥαννικὴ τιμὴ, καὶ κατασκευὴ περὶ τὴν δίαιταν, ἣν οἱ φίλοι συλλαβόντες ἐκόμιζον· ἄλλα δὲ ἐπέμπετο πολλά, &c. i. Cùm autem duas naueis Dionis propinquis tradidiſſet, iuſſit eos pecunias illius, quas vellent, & famulos in eas imponere, atque ad eum in Peloponeſum deportare. Res autem familiaris erat Dioni magna, & propemodum tyrannica pompa & ſupellex in victu & cultu adhibebatur: quam amici eius congeſtam exſportarunt: multáque alia à mulieribus & ſodalibus aggregata atque accumulata ſunt.

54. in naueis) alij libri habent in nauim.

55 manum comparare) quod eum feciſſe tradit Diodorus eod. lib. καταπλεύσας δ' εἰς τὴν Κόρινθον, τοὺς μὲν Κορινθίους ἠξίου συναντιλαβέσθαι τῆς ἐλευθερίας τῶν Συρακουσίων· αὐτὸς δὲ μισθοφόρους συνῆγε, καὶ πανοπλίας συνήθροιζε, &c. i. cùm autem Corinthum nauim appuliſſet, à Corinthiis poſtulabat, vt ſe libertatis Syracuſanorum adiutores præberent: ipſe autem mercenarios milites colligebat, & arma coaceruabat, &c.

56. Areten Dionis vx.) Hanc Plutarchus tradit inuitam à Dionyſio Timocrati, vni ex eius amicis, eſſe in matrimonium collocatam.

57. filiúmque eius) Aretæum, vt vult Timæus, à matre ſic appellatum: Hipparinum, vt tradit Timonides Dionis familiaris: cui potius credendum eſſe cenſet Plutarchus.

58. ſic educari iuſſit) legant, & rélegant hunc locum patres, & ex eo intelligant, nullam ſe in filiis iniuriam accipere poſſe grauiorem, quàm ſi quis eos vitioſa educatione à virtute abducat, mollíque & diſſoluto, & luxurioſo victu cultúque corrumpat: contrà non poſſe ſe peius de filiis ſuis mereri, quàm ſi eos intemperanter & profuſè, & molliter, & luxurioſè, & libidinoſè viuere ſinãt.

59. Is vſque eò vitæ ſtatum) Plutarch. in Dione, Dionis filium adoleſcentulum dolore & ira puerili impulſum ſe è tecto præcipitem egiſſe tradit: nihil præterea. ſic ille. ἐκ δή τινος λύπης καὶ ὀργῆς μικρᾶς καὶ παιδικῆς ἀπαρχὴν λαβούσης ἔρριψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ διεφθάρη. hunc caſum commemorat & in παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών.

60. appoſiti erant cuſtodes) venuſtè, & eleganter dictum. ſic enim Latinĩ loqui ſolent, addere, vel apponere cuſtodes. notauimus ad illum locum Horatij oda 4. lib. 3. nequitiæ additus Cuſtos.

61. è ſuperiore parte æd.) ἀπὸ τοῦ τέγους. Plutarch.

62. Heraclides) homo turbulentus, ſeditioſus, mobilis, infidus, rei militaris imperitus. Plutarch.

63. quòd mult. ann. tyrannis) Sic legendum, non, vt vulgò, multorum annorum tyrannus. Non enim tyrannus, ſed tyrannis multorum erat annorum. Atque hanc lectionem confirmant, quæ mox dicemus: & quæ ipſe Probus ait infrà non longè, ibi, quinquaginta annorum imperium.

64. magnarum opum) Itaque Dionyſius maior dicebat, ſe relinquere filio tyrãnidem adamante, ſeu vinculis adamantinis vinctam. Plutarch. in Dione. Diod. Siculus lib. 15. καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς λεγομένην ἀδάμαντι δεδέσθαι τυραννίδα. i. & eam, quæ à patre dicebatur adamante vincta tyrannis. Ælianus lib. 6. καὶ τοίνυν ὑπο-

θαῤῥῶν ὁ Διονύσιος, ἀδάμαντι δεδεμένην ᾤετο τὴν ἀρχὴν κεκτῆσθαι. i. his confiſus Dionyſius putabat ſe imperium adamante vinctum poſſidere. Ex quibus verbis perſpicuum eſt, legendum eſſe ſuprà tyrannis, non tyrannus.

65. pauci ad ſociet.) Diodor. Siculus eod. lib. contrà. ταχὺ δὲ πολλῶν ὑπακουόντων, &c, i, cùm autem celeriter multi Dionem audirent, & ſequerentur, &c. ſed dic paucos fuiſſe, ſpectata Dionyſij potentia, aduerſus quem bellum comparabatur: multos ex perſona Dionis prófugi & exſulis. vel potius, paucos fuiſſe Syracuſanos exſules, qui periculi ſocietatem cum Dione coïre voluerint: multos fuiſſe ex reliqua Græcia. tradit enim Diodorus, triginta Syracuſanos, qui in Peloponeſo exſulabant, Dionem ſecutos eſſe.

66. non tam ſuis copiis) quæ erant exiguæ & tenues, ſi tyrannicas opes ſpectes, quæ quales, & quantæ eſſent, iamiam ex Diodoro referemus.

67. duabus oner. nauib.) Diod. Siculus eod. lib. ἐλαχίσταις δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων χρησάμενος ἀφορμαῖς μεγίστην δυναστείαν τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην κατέλυσεν ἀνελπίστως. τίς γὰρ ἂν ἐπίστευσεν, ὅτι δυσὶ φορτηγοῖς ναυσὶ καταπλεύσας παρεγένετο δυνάστου ναῦς μὲν μακρὰς ἔχοντες τετρακοσίας, στρατιώτας δὲ πεζοὺς μὲν εἰς δέκα μυριάδας· ἱππεῖς δὲ μυρίους· ὅπλων δὲ, καὶ σίτου, καὶ χρημάτων τοσαύτην παρασκευὴν, ὅσην εἰκὸς ἦν κεκτῆσθαι τὸν μέλλοντα χορηγήσειν δαψιλῶς ταῖς προειρημέναις δυνάμεσι· χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, πόλιν μὲν ἔχοντα μεγίστην τῶν Ἑλληνίδων. λιμένας δὲ καὶ νεώρια, καὶ κατεσκευασμένας ἀκροπόλεις ἀναλώτους· ἔτι δὲ συμμάχων δυνατῶν ἔχοντα πλῆθος. i. Minimis autem omnium ante ſe mortalium facultatibus & copiis fretus, omnium, quæ ſunt in Europa, maximam tyrannidem euertit inſperatò. Quis enim ſperaret, eum duabus nauibus onerariis nauigantem tyranno ſuperiorem futurum, qui naueis longas haberet quadringentas, militum peditum millia centum, equitum circiter decem, armorum, & frumenti, & pecuniarum tantum apparatum, quantum credibile eſt eum habuiſſe, qui copioſe & prolixe ſuppeditaturus eſſet commeatum iis, quas diximus copiis, & præter ea, quæ dicta ſunt, qui vrbem haberet Græcarum vrbium maximam? portus, & naualia, & arceis exſtructas inexpugnabileis? poſtremò qui ſociorum potentium multitudine inſtructus eſſet?

68. quinquaginta annor. imp.) etiam hic locus emendationem illam noſtram confirmat, tyrannis pro vulgato, & recepto, tyrannus.

69. adeò facile perculit) adeò facilè peruertit, & proſtrauit. de vi huius verbi ſatis multa diximus in commentariis Horatianis, & notis Ciceronianis. mendosè autem habent exempla Veneta & Florentina, pertulit.

70. Syracuſas introierit) & vnà cum eo Megacles eius frater, & Callippus Athenienſis, & aliquot exſules Syracuſani, omnes coronati: ſed medius inter fratrem & Callippum Dion, præ omnibus inſignis atque illuſtris, & armis luculentis totus vndique collucens. Lætitiam autem ciuitatis, & dies feſtos, & epulas ob ſpem recuperandæ breui tempore libertatis, & gratulationes, & vota pulchrè deſcribunt Plutarchus, & Diod. Sicul. libris & locis ſuprà indicatis.

71. Nullum eſſe imperium tut.) Faxit deus optimus max. vt hoc ediſcant reges, atque in animis infixum teneant. eſſent eorum opes ſtabiliores: eſſent eorum ciues beatiores: non neceſſe haberent illi in præſidio externo ſpem ſalutis & incolumi-

tatis

tatis ſuæ conſtituere, ſuorum voluntatibus diffiſi, neque ſtipatores corporis, & cuſtodes capitis aduenas adhibere, à ſuis ciuibus ſibi metuentes. Præclarè igitur Dio, *cùm* Dionyſio *ſuaderet, vt* Platonem Athenis *arceſſeret, totúmque ſe ei viro traderet philoſophiæ præceptis, & documentis imbuendum, docens, adamantina vincula imperij (quod eius pater* Dionyſius *dicere ſolebat) non eſſe vim & metum, neque magnum robuſtorum iuuenum numerum, & ingentem barbarorum corporis cuſtodum multitudinem, neque arceis montibus impoſitas, vt ait* Flaccus, *ſed ciuium beniuolentiam, & propenſam in principem voluntatem, ex eius virtute, & iuſtitia in illorum animis inſitam: quæ quamuis ſint contentis illis, & duris vinculis molliora, eſſe tamen ad diuturnitatem imperij ſolidiora, ac validiora.* Quòd *autem tyrãni arceis munitas in urbibus condunt non aduerſus hoſteis externos, ſed aduerſus ciueis ſuos, quos habent hoſtium loco: vehementer errant, & peſſimè ſibi conſulunt, & qui ſunt illis auctores, vt id faciant, peſſimè de eis merentur. nam talibus arcibus ciuium in illos odium magis ac magis incenditur atque augetur.* At *odia populorum plus poſſunt ad peſtem atque interitum, quàm loca vel munitiſſima ad ſtabilitatem ac ſalutem.* Huc *pertinet quod infrà in eadem vita dicitur, niſi quòd de iis intelligitur, qui in libera ciuitate dominari, & tyrannidem obtinere volunt, quales fuerunt* Dionyſius, & Cæſar. *Sic igitur* Probus. Hic, *ſicut antè ſæpe dictum eſt, quàm inuiſa ſit ſingularis potẽtia, & miſerãda eorũ vita, qui ſe metui, quàm amari malunt, cuiuis facile intellectu fuit. ſic* M. Tull. *de Off. lib. 2.* Rerum *autem omnium nec aptius eſt quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quàm diligi: nec alienius, quàm timeri.* Præclarè *enim* Ennius, Quem *metuunt, oderunt: quem quiſque odit, periſſe expetit.* Multorum *autem odiis nullas opes poſſe obſiſtere, ſi antea fuit ignotum, nuper eſt cognitum. ſequitur paucis pòſt. malus enim eſt cuſtos diuturnitatis metus: contráque beniuolentia, fidelis vel ad perpetuitatem. ibidem paullo pòſt.* Quod *igitur latiſſimè patet, neque ad incolumitatem ſolùm, ſed etiam ad opes, & potẽtiam valet plurimùm, id amplectamur, vt metus abſit, caritas retineatur.*

72. Eo *tempore aberat* Dionyſ.) *commiſerátque arcis cuſtodiam* Timocrati *illi, de quo ſuprà. erat autem circa* Cauloniam *in* Italia, *venitque* Syracuſas *ſeptimo poſt* Dionis *introitum die:* Diod. Siculus *lib.* A5.

73. *claſſem opperiebatur) claſſem exſpectabat: cui præerat* Philiſtus: *qui cùm veniſſet tandem cum multis triremibus, ſed ſerò, naui, qua veheretur, capta: manus ſibi attulit: vel, vt alij tradunt, in poteſtatem aduerſariorum vênit, ab eiſque fœdè & contumelioſè trucidatus eſt.* Plutarch. & Diod. Siculus *lib.* 16.

74. *quæ res eum feſ.) quæ opinio eum feſellit.*

75. *regios ſpiritus)* βασιλικὸν, *ſeu* τυραννικὸν φρόνημα. *i. regiã ſuperbiã ac ferociã.*

76. *potitus eſt) verbum potior cum patrio caſu numeri ſingularis iunxit, vt & aliàs.*

77. & Inſulam) Inſula, *pars erat vrbis* Syracuſarum, & *inſtar vrbis, vt ait* M. Tullius *in* Verr. Syracuſæ *enim conſtabant, ex quattuor vrbibus.* Sic M. Tull. *lib.* IIII. *accuſation.* Syracuſas *deſcribens,* Ea *tanta eſt vrbs (inquit) vt ex quattuor vrbibus cõſtare dicatur: quarum vna eſt ea, quam dixi,* Inſula: *quæ duobus*

portubus cincta, in vtriuſque portus oſtium, aditúmque proiecta eſt: in qua domus eſt, quæ regis Hieronis fuit: qua prætores vti ſolẽt. in ea ſunt ædes ſacræ complures, ſed duæ, quæ longè ceteris antecellunt, Dianæ vna, & altera, quæ fuit ante iſtius aduẽtum ornatiſsima, Mineruæ. In hac inſula extrema, eſt fons aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſsimus piſcium: qui fluctu maris &cet. Altera eſt vrbs Syracuſis, cui nomen Acradina eſt, in qua forum maximum, &c. Tertia eſt vrbs, quæ, quòd in ea parte fortunæ fanum antiquum fuit, Tuche nominata eſt: in qua gymnaſium ampliſsimum eſt, & complures ædes ſacræ: colitúrque ea pars, & habitatur frequentiſsimè. Quarta autem eſt, quæ quia poſtrema ædificata eſt, Neapolis nominatur, &c. Sic Liuius lib. XXV. annal. Epicides ab Inſula, quam ipſi Naſon vocant, citato profectus agmine, &c. ſequitur paucis pòſt verſib. retro in Acradinam agmen conuertit, non tam vim, multitudinémque hoſtium metuens, quàm nequa inteſtina fraus per occaſionem oriretur, clauſasque inter tumultum Acradinæ, atque inſulæ inueniret portas, &c. ſequitur XXX. fere pòſt verſib. Marcellus vt Euryalum neque tradi, neque capi vidit poſſe, inter Neapolim & Tycham (nomina partium vrbis & inſtar vrbium ſunt) poſuit caſtra, &c. Quoniam autem ſuprà ex Cicerone cognouimus, duas ædeis ſacras alteram Dianæ, alterã Mineruæ fuiſſe in ea Syracuſarum parte, quæ Inſula, ſeu Naſos nominabatur: proponam ac proferam lectori bonis litteris polito nummos argenteos (eorum notas, & inſcriptiones, inquam) quorum mihi fecerunt copiam Herricus Memmius, vir clariſs. & Clemens Teueninus, homo totius antiquitatis inueſtigator atque indagator diligẽtiſsimus. Hi igitur nummi habebant altera in parte Mineruæ caput impreſſum galeatæ: in altera Dianam totam canibus venaticis ſuccinctam, paſsis comis, veſte reeincta, nudis genibus, & cruribus: geſtantem, humero læuo pharetram: qualem deſcribit Virgil. lib. I. Æneid. virginem Spartanam, aut Harpalicam illam Threſſam, his verſibus. Namque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum Venatrix: dederátque comam diffundere ventis, Nuda genu, nodóque ſinus collecta fluenteis. Poſtremò ſcriptum erat circum oras nummorum extremas, Græcis litteris, ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Hos igitur duos nummos his notis impreſſos, planè inter ſe ſimileis nuper vidi mihi à duobus illis viris indicatos. Duos autem præterea alios (quoniam in Syracuſarum & nummorum ad eas pertinentium mentionem incidimus) non ita pridem in ædibus Herrici Memmij, & attentè conſideraui, cùm apud eum ego, & Hieronymus Chomedæus, affinis meus, vir optimus, & diſertiſsimus, harum rerum non indiligens obſeruator, & I. A. Baifius Lazari Baifij F. homo paternarũ virtutum æmulus, pranſi eſſemus: quorum alter in antica parte præ ſe fert caput vrbis Syracuſarum in muliebrem figuram conformatum, cum hac inſcriptione, recta linea, ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ: in poſtica, ſpicam, & treis delfinos circum ſpicã ita diſpoſitos, vt ſi à ſingulis ad ſingulos lineæ producantur, triquetra figura appareat: quæ notæ ſignificant, opinor, partim agrorum illius inſulæ fertilitatem, & frumenti feracitatem. quæ vel ex M. Tullij Frumentia perſpici poteſt, partim nauigationis & maris opportunitatem: alter, quòd ad anticæ partis notam atque inſcriptionem attinet, nihil à ſuperiore differt: in poſtica verò parte habet quadri-

gas impreſſas: quæ ſignificant, opinor, regum, & principum Syracuſanorum Olympicas, & Iſthmicas, & ceteras Circenſeis victorias: quas Pindarus tamen magis, quàm vlli nummi, immortalitati conſecrauit.

78, vt talib. pactionib.) Diod. Siculus eod. lib. Διονύσιος δὲ τὸν μὲν πρακτικώτατον τῶν φίλων ἀποβαλὼν, καὶ στρατηγὸν μὲν ἕτερον ἀξιόχρεων οὐκ ἔχων, αὐτὸς δ' οὐ δυνάμενος φέρειν τὸ τοῦ πολέμου βάρος, ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Δίωνα, τὸ μὲν πρῶτον τὴν ἡμίσειαν τῆς ἀρχῆς παραδιδοὺς, ὕστερον δὲ βουλόμενος ὅλην ἐγχειρίζειν. τῷ δὲ &c. i. Dionyſius autem amicorum quidem ſuorum ad agendum promtiſſimo & efficaciſſimo, amiſſo: alterum autem, imperatorem idoneum non habens, cùm ipſe onus belli ſuſtinere nõ poſſet: legatos ad Dionem miſit primùm quidem, dimidiam imperij partem tradens, deinde verò totum tradere paratus, &c. Plutarch. paullo aliter. μετὰ δὲ τὴν Φιλίστου τελευτὴν Διονύσιος ἔπεμπε πρὸς Δίωνα, τὴν μὲν ἀκρόπολιν ἐκείνῳ παραδιδοὺς, καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς μισθοφόρους, καὶ πέντε μηνῶν ἐντελῆ τούτοις μισθὸν, αὐτὸς δὲ ἀξιῶν ὑπόσπονδος εἰς Ἰταλίαν ἀπελθεῖν, κἀκεῖ κατοικῶν καρποῦσθαι τῆς Συρακουσίας τὰ καλούμενα Γύατα, πολλὴν καὶ ἀγαθὴν χώραν ἀνήκουσαν ἀπὸ θαλάττης εἰς τὴν μεσόγειον. οὐ προσδεξαμένου δὲ τοῦ Δίωνος, &c. i. poſt mortem autem Philiſti, miſit ad Dionem legatos Dionyſius, arcem, & arma, & milites conductos, & integrum in quinque menſeis ſtipendium tradens, poſtulánſque, vt ſibi, pactis fœderibus, in Italiã abire, & illic habitanti agri Syracuſani, cui Gyata nomen eſt, fructus percipere liceret: quæ regio eſt lata, & opima, pertinens à mari ad mediterraneam Siciliæ partem. cùm autem Dio legatis reſpondere noluiſſet, ſed eos ad Syracuſanos reieciſſet, &c.

79. Apollocrates) Dionyſij filius natu maior.

80. cui max. fid. hab. vni Dionyſius) ſic legendum, non vt vulgo, Dion. hic autem Apollocrates arcem tandem Dioni dedidit, partim rei frumentariæ inopia, partim vi oppugnantium coactus.

81. quem paullo antè extulerat) hic eſt fortunæ ludus ſollemnis, & vſitatus. Horat. oda 29. lib. 3. Fortuna ſæuo læta negotio, Ludum inſolentem ludere pertinax, Transmutat incertos honores, Nunc mihi, nunc alij benigna.

82. demergere) deprimere. tralatio eſt ab iis, qui in aquam merguntur. neque malè oppoſuit inter ſe demergere, & efferre. Nam ſic Virgilius de Neptuno lib. I. Æneid. qui intelligitur in aquam fuiſſe demerſus, placidum caput extulit vnda.

83. ſuam vim exercuit) alij libri habent, ſuam ſæuitiam exercuit: & ſuprà, in filium. Omnino hoc totum, ſuam vim, ſeu ſuam ſæuitiam exercuit, videtur eſſe ſubditum. nam hoc detracto, oratio mollius, & facilius curret, & ſententia planior erit: idémque Claudio Puteano videbatur. Ita igitur legẽdum, hoc, quod alienum eſt, deleto, quòd fortuna ſua mob. q. p. a. ext. d. eſt adorta, primùm in filio, de quo commemoraui ſuprà. Nam cùm &c. Hic enim ordo eſt, adorta eſt eum fortuna primùm in filio, &c. deinde orta diſſ. &c.

84. vxorem) Areten, quæ Timocrati nupſerat, expulſo Dione.

85. reduxiſſet) de integro duxiſſet, oratu Ariſtomachæ ſororis. narrant enim hiſtorici, Dione arce potito, Ariſtomacham quidem ſororem Dionis, Hipparino eius filio ſecum adducto, cupidè Dioni obuiam proceſſiſſe, Areten verò pudore deterritam, quòd alteri viro, nempe Timocrati, vt ſuprà diximus, nupſiſſet, à ter-

go ſtetiſſe,neque auſam eſſe in viri conſpectum prodire: Dionem tamen audita Ariſtomacha ſorore vxorem purgante,cùm diceret,illam neceſſitate coactam alij viro nupſiſſe,totóque illo tempore miſeram fuiſſe, illacrymatum, vxorem oſculatum eſſe,eíque domum ſuam redire iuſſæ,filium Hipparinum reddidiſſe.

86. filium,quem Dionyſius corruperat,vt ſuprà dictum eſt,vino,epulis,ſcortis, denique viuendi genere molli,profuſo,luxurioſo,& libidinoſo.

87. morte filij) de qua ſuprà dictum eſt.

88. deinde orta diſſ.) ſemel atque iterum inter ſe diſſenſiſſe Dionem & Heraclidem,totiésque in gratiam reductos eſſe narrat Plutarch. Diod. Siculus autem tradit,inter Syracuſanos ſeditionem coortam eſſe,aliis ſummam imperij Heraclidi,aliis Dioni deferre volentib.

89. qui Dioni princip.non conc.) exſtat apud Plutarchum Heraclidis oratio, qua Dionem apud Syracuſanos accuſat,quòd Dion ſolus imperaret, ipſe tamquã priuatus,rerum gerendarum non eſſet particeps:quòd arcem nõ ſubruiſſet, quòd populo Dionyſij maioris ſepulcrum reſcindere, & cadauer inſepultum proiicere volenti obſtitiſſet,quòd Corintho conſiliarios, & imperij collegas arceſſeret, ciueis indignos eſſe,qui remp.gerant,exiſtimans,&c.

90. factionem) ſeditionem,ſiue malorum conſenſum, & conſpirationem. Salluſt bello Catil. Erat eodem tempore Cn.Piſo adoleſcẽs nobilis:ſummæ audaciæ, egens,factioſus:quem ad perturbandam remp.inopia,atque mali mores ſtimulabant Idem ibid.in C.Manlij ad Q.Martium regem mandatis, quoniam factioni inimicorum reſiſtere nequiuerit, fortunæ cedere. Sed de hac voce ſuprà.

91. ex ſecunda rhapſod.) ex ſecundo lib. Iliad. ſic enim appellantur Homeri libri,vel ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν τὴν ᾠδήν.i.à conſuendis & connectendis carminibus, ſeu cãtibus:vel ἀπὸ τῆς ῥάβδου καὶ ᾠδῆς.i.à virga & cantu,quòd qui carmina recitarent, virgam tenerent.Sed priorem ſententiam magis probant eruditiores. Erãt autem Homeri carmina diſiecta,& diſſipata,ſeu potius confuſa antè quàm à Piſiſtrato in libros,ſeu rhapſodias digeſta ſint, vt teſtatur & M. Tullius lib. III. de orat. ad Q.Fr.

92. Non poſſe bene geri) ſic Homer.lib.2. ſub perſona Vlyſſis. Οὐ μέν πως πάντες βασιλεύσομεν ἐνθάδ' ἀχαιοί. Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Διὸς παῖς ἀγκυλομήτεω.i. Non vllo Græci pacto regnabimus omnes. Multorum capitum dominatio inutilis: vnus Rex,dominúsque eſto, vafri cui filius vltro Saturni dedit altitonans,regnator Olympi.

93. quod dict.m.inuid.conſ.)i.quod dictum Dioni valde fuit inuidioſum, vel magnam Dioni inuidiam conflauit.

94. non lenire obſequio)cùm minimè comis eſſet Dion,miniméque blandus,ſed acerbior & aſperior natura. quod vitium, ſi vitium eſt,vt eſt, etiam Plato in eo reprehendit,eúmque admonuit,vt intelligeret,blandiendo , & placendo hominibus res magnas geri:addiditque ad extremum illud,contumaciæ,& ſuperbiæ ſolitudinem eſſe contubernalem: ſic Plato epiſt.ad Dionem. ἐνθυμοῦ δὲ καὶ ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεεστέρως τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι. μὴ οὖν λανθανέτω σε,ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστίν· ἡ δὲ αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος.i.conſidera

autem etiam te quibuſdam videri minus quàm cónuenit, ad obſeruandos & colendos homines propenſum natura. noli igitur ignorare etiam res geri obſeqnio & blanditiis. contumacia vero ſolitudini contubernalis eſt.

95. interficiendum curauit) cùm eum videret inſanabilem, cùm aliquoties iam cum eo in gratiam rediiſſet, cùm denique antea militibus eum interficere volentibus, vt ſeditioſum, & factioſum, & popularem, & turbulentum, & inuidum, & maleuolum, & bonis conſiliis, ac rationibus obſtantem, longa oratione habita eripuiſſet, ac ſeruaſſet.

96. Quod factum omnib.) Plutarch. ἠνίασε δὲ σφόδρα τοὺς συρακουσίους ἀποθανών. i. moleſtiſsimè autem tulerunt mortem Heraclidis Syracuſani.

97. timorem iniecit) ſic loquitur ſæpe Cicero, vt contra Rullum in ſenatu ſub extr. ſpem improbis oſtendiſtis, timorem bonis inieciſtis, & item alibi. Sic & noſter Probus ſuprà in Alcibiade. magnus multitudini timor eſt iniectus.

98. licentius eorum bona) Immo cùm Dion Syracuſanos ſibi aduerſanteis luculenta pugna ſuperaſſet, acceptarum iniuriarum memor non fuit, ſed cùm præcones ad eum miſsi eſſent orantes, vt tollere, & ſepelire liceret eos, qui in acie cecidiſſent, eis veniam dedit, poteſtatémque tollendi fecit: & captiuos omneis, qui multi erant, nullo pretio redemtionis cauſa accepto, liberos dimiſit. Diod. Siculus lib. 16.

99. celeriter pecunia deeſſe c.) Nam largitio nõ habet fundum, vt ait M. Tullius off. lib. 2. Quod non ſolùm verum eſt in priuatis hominibus, verùm etiam in ciuitatibus, & regibus. Neque enim debent reges exiſtimare, pecuniam, quantumuis effusè largiantur, & quãtumuis multis, numquam ſibi defuturam. Quin res ipſa declarat, interdum regum opes ac diuitias immoderatis ſumtibus, infinitísque donationibus ac largitionibus exhauriri. Quod cùm fit: (fit autem ſæpius, quàm reip. expediat) quia reges egere neque didicerunt, neque poſſunt, ad priuatorum poſſeßiones manus porrigant neceſſe eſt, vt ait Probus. Quòd ſi Tiberius ille apud Cornelium Tacitum lib. 2. annal. cùm M. Hortalus adoleſcens nobiliſsimus, Q. Hortenſij Hortali nepos, olim Auguſti liberalitate ad vxorem ducendam inuitatus, atque illectus, & quattnor filiis ſuſceptis, ad ſummam egeſtatem redactus, peteret à ſenatu, & ab eo ipſo, quem dixi, principe, vt inopiam ſuam leuarent, reſpondit ei, non oportere numero, atque ætate liberorum vrgere modeſtiam ſenatus, & eandem vim in principem transferre, ac veluti ærarium perfringere: ne, ſi ambitione exhauſtum fuerit, per ſcelera ſupplendum ſit: quanto conſtantius ac fidentius reſpondere debent Chriſtiani principes quibuſdam auidiſsimis, iiſdémque aut nequiſsimis, aut turbulentiſsimis hominibus, qui quamuis partim domi ſuæ ſint abundantiſsimi & copioſiſsimi, partim numquam de regibus bene meriti fuerint, numquámque vllam præclaram operam reip. nauarint: non in bello, non in ſententia dicenda ſint vtiles: denique non vllis bonis artibus, aut litteris eruditi, non vlla doctrina expoliti ſint: aſsidue tamen ab illis petunt, perpetuò ſuas commentitias iacturas, (nullæ enim fuerunt vmquam) commemorant: ſemper inopiam rei ſuæ familiaris, quæ refertiſsima, & florentiſsima eſt, falſis lacrymis deplorant: aſsiduè rogant, aſsiduè flagitant: quanto igitur proba-

bilius, atque æquius bonus princeps talibus ærarij, aut fiſci hirudinibus ita reſpondebit. Si vobis, quantum vultis, & quoties petitis, donabo: quod viris bonis & dignis donem, breui tempore non habebo: aut ſi etiam habebo, tamen viris de me & de rep. bene meritis, quibus hæc debentur, vobis largiendo, iniuriam facere videbor. Quòd ſi fiſcum largitionibus intempeſtiuis, & ſumtibus non ſolùm ſuperuacaneis, verùm etiam indecóris, atque iniuſtis exhauſero: eum per iniuriã ſupplere neceſſe habebo: quæ à perſona, quam ſuſtineo: à nomine, quod gero, alieniſſima eſt. Iccirco enim reges & ſumus, & appellamur, vt populos ratione & conſilio regamus, vt ciueis noſtros iniuria prohibeamus: bonos, & bene de patria meritos præmiis ornemus: improbos, & malè meritos pœnis afficiamus. Quare vobis ea, quæ viris bonis, & ſapientibus, & bene de rep. meritis, & doctis, & reip. vtilibus parata ſunt, ego non donabo. Hi enim mihi, & imperio meo præſidio ſunt, atque ornamento: vos, quantum in vobis eſt, ſummo dedecori, maximóque malo.

100. neque quò manus porr.) nonnulla exempla ſic habent, neque amplius quid porrigeret, ſuppetebat, niſi amicorum poſſeſſiones. ego hanc lectionem retineo, illique antepono.

101. niſi in amicor. poſſ.) non memini me hoc de Dione legere apud Plutarch. aut Diod. aut omnino apud quemquam: eum, ſuis bonis conſúmtis, alienis manus afferre neceſſe habuiſſe, aut etiam, quod grauius eſt, amicos ſuos ſpoliaſſe.

102. amitteret optim.) Atqui cùm aliquando Heraclidæ ſententia Dion vnus imperator pronuntiatus ac declaratus eſſet, optimatibus approbantibus: turba nautica, & opificum illiberalium multitudo reclamauit. auctor Plutarchus in Dione.

103. inſuetus malè aud.) ſic loquitur M. Tullius lib. 2. epiſt. ad Att. epiſt. 21. tam vehemens vir, támque acer in ferro, & tam inſuetus contumeliæ. ſic Cæſar. Inſuetus laboris, pugnæ, nauigandi. Eadem ratione dixit Salluſt. bello Iugurth. pars inſolita rerum bellicarum.

104. malè exiſtimari) quid ſit de aliquo malè exiſtimare, cognoſcere ex M. Tull. off. 2. licet, ſi quis forte hoc diſcere habet neceſſe. ſic ille. Non enim omneis eos contemnunt, de quibus malè exiſtimãt. nam quos improbos, maledicos, fraudulentos putant, & ad faciendam iniuriam inſtructos, eos contemnunt quidem numquam, ſed de iis malè exiſtimant. & contrà, bene de aliquo exiſtimare. Idem lib. 16. epiſt. ad familiareis, epiſt. 4. De medico bene exiſtimari ſcribis, & ego ſic audio.

105. offenſa in eum mil. vol.) id eſt alienata ab eo militum voluntate. Cic. Tuſc. quæſt. propter alienam & offenſam populi voluntatem.

106. quemadmodum ſedaret, neſciret) cùm ſedandi rationem non reperiret, ἀμηχανῶν, ᾗ ἀπορῶν.

107. & quorſum euad. tim.) & cùm timeret quem exitum haberent, quóve erumperent. euaderent autem legendum, non, vt vulgò, euaderet. idque vidit etiam Claudius Puteanus.

108. Callicrates quidam) Immo Callippus, vt volunt Plutarchus, & Diodo-

rus. ſed credibile eſt, hunc Callicratem Callippi fratrem fuiſſe, & Probum Callippi fratrem pro Callippo ſumſiſſe: quemadmodum poëtæ interdum Pollucem pro Caſtore appellant. Fuiſſe autem duos fratres, licet ex Platone intelligere, in epiſtola ad Dionis propinquos. ὕστερον κατιὼν οἴκαδε Δίων, ἀδελφὼ δύο προσλαμβάνει Ἀθήνηθεν, οὐκ ἐκ φιλοσοφίας γεγονότε φίλω, ἀλλ' ἐκ τῆς περιτυχούσης ἑταιρείας ταύτης τῆς τῶν πλείστων φίλων, ἣ ἐκ τοῦ ξενίζειν τε καὶ μυεῖν, καὶ ἐποπτεύειν πραγματεύεται. i. poſterius autem domum reuertens Dio, fratres duos Athenis aſſumit, non ex Philoſophia factos ſibi amicos, ſed ex hac quotidiana & circumforanea plurimorum amicorũ ſodalitate, quæ ex inuitationibus hoſpitalibus, & ex initiandi, ſacráque inſpiciendi ritu comparari ſolet.

109. *homo & callidus &c.)* Plutarch. μιαρώτατος. i. impuriſſimus. Idem paucis poſt. διέφθειρε, καὶ προσκατεσκεύαζέ τινας τῶν ξένων ἐπὶ τὸν Δίωνα, κακοηθεστάτην ἀρχὴν, καὶ πανουργοτάτην ποιησάμενος. i. corrumpebat, & ſubornabat aduenas quoſdam in Dionem, orſus ab initio malitioſiſſimo, & verſutiſſimo.

110. *ſine vlla religione ac fide)* impium fuiſſe, ex iureiurando illo ſanctiſſimo & religioſiſſimo, quod violauit ac perfregit, de quo mox dicemus, ſatis apparet: perfidum, ex eo, quòd fidem & amicitiam violauit.

111. *illi)* Dioni.

112. *quem inueniſſet idon.)* quem, ſcilicet ſuorum, & quem ex ſuis amicis, inueniſſet idoneum ad hoc ſimulandum.

113. *facile omn. animos cogn.)* hanc rationem conſilij ſui Callippus, ſiue Callicrates afferebat.

114. *eius)* Dionis.

115, *diſſidenti)* illi Dionis amico, qui ſe ſimularet ab eo diſſidere, & eius eſſe inimicum. Libet huc aſcribere ex Plutarcho huius Callicratis, ſeu Callippi ſingularem improbitatem, ac malitiam. ἀεὶ γάρ τινας φωνὰς τῶν στρατιωτῶν πρὸς ἐκεῖνον ἢ λελεγμένας ἀληθῶς ἀναφέρων, ἢ πεπλασμένας ὑπ' αὐτοῦ, ταύτην ἐξουσίαν ἔλαβε διὰ τὴν πίστιν, ὥστε ἐντυγχάνειν κρύφα, καὶ διαλέγεσθαι μετὰ παρρησίας οἷς βούλοιτο κατὰ τοῦ Δίωνος, αὐτοῦ κελεύοντος, ἵνα μηδεὶς λανθάνῃ τῶν ὑπούλως καὶ δυσμενῶς ἐχόντων. ἐκ δὲ τούτου συνέβαινε τοὺς μὲν πονηροὺς καὶ νοσοῦντας εὑρίσκειν ταχὺ, καὶ συνιστάναι τὸν Κάλλιππον· εἰ δέ τις ἀπωσάμενος τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ τὴν πεῖραν, ἐξείποι πρὸς τὸν Δίωνα, μὴ ταράττεσθαι, μηδὲ χαλεπαίνειν ἐκεῖνον, ὡς ἃ προσέταξε, τοῦ Καλλίππου περαίνοντος. i. Nam cùm ſemper voces quaſdam militum contumelioſas in Dionem, aut verè iactatas & prolatas, aut à ſe confictas, ad eum referret: talem licentiam nactus eſt propter fidem, quam illi habebat Dio, vt occultè cum quibuſcumque vellet, congrederetur, & liberè contra Dionem loqueretur ipſo Dione iubente; vt ne quis ex iis, qui ſuboffenſo & maleuolo in Dionem eſſent animo, ignotus eſſet. Ex his autem eueniebat, vt Callippus improbos, & ſaucios, & Dioni iniquos citò reperiret, & ſibi conciliaret: ſin quis orationem eius, qua tentaretur, aſpernatus, Dioni enuntiaret, vt ille non permoueretur, neque ſuccenſeret, tamquam quæ mandarat ipſe, perficiente, atque exſequente Callippo.

116. *excipit)* ſuſcipit, ſeu recipit has parteis quaſi traditas. venuſta tralatio, ab iis, qui pilam, aut aliquid ſimile traditum excipiunt.

117. *imprudentia* Dionis)*ignoratione* Dionis*: quia quo conſilio* Callippus, *ſeu* Callicrates *ita loqueretur, & milites concitaret, ignorabat, neque ſibi inſidias comparari exiſtimabat.*

118. *coniuratione)* συνωμοσία, *iureiurando communi.*

119. *conueniunt) ſubintellige eum, nempe* Dionem, *cuius de periculo, &c. ſic ſolet loqui* Probus, *vt prætermittat nomen, ſeu pronomen antecedens, vt grammatici appellant.* Sed *hæc paullo aliter* Plutarch. ἤδη δὲ καὶ τὸν Δίωνα, καὶ τὰς γυναῖκας ὑπόνοια τῶν πραττομένων εἶχε· καὶ μηνύσεις ἐγίνοντο πανταχόθεν. *i. iam verò &* Dioni, *& mulieribus ſuſpicio quædam earum rerum, quæ agebantur, oriebatur: & indicia vndique ad eas ventitabant.*

120. *præcepto ſuo)* ἐξ ὑποθήκης ἑαυτοῦ.

121. *in ædem* Proſerp*) ſic* Plutarch. in Dione. τὰς δὲ γυναῖκας ὁρῶν ὁ Κάλιππος ἐξεταζούσας ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, ἦλθε πρὸς αὐτὰς ἀρνούμενος, καὶ δακρύων, καὶ πίστιν, ἣν βούλονται, διδόναι βουλόμενος· αἱ δ' ἠξίουν αὐτὸν ὀμόσαι τὸν μέγαν ὅρκον· ἦν δὲ τοιοῦτος. καταβὰς εἰς τὸ τῶν θεσμοφόρων τέμενος ὁ διδοὺς τὴν πίστιν, ἱερῶν τινων γενομένων, περιβάλλεται τὴν πορφυρίδα τῆς θεοῦ, καὶ λαβὼν δᾷδα καιομένην ἀπόμνυσι. *i.* Videns *autem* Callippus *mulieres rem accuratè exquirenteis & ſcrutanteis, venit ad eas negans, & lacrymans, & fidem, quam vellent, dare volens. illæ autem poſtulabant, vt magnum iuſiurandum iuraret. quod erat tale.* Deſcēdit *in templum legiferarum dearum is, qui fidem daturus eſt: & interea dum ſacra quædam fiunt, amictum deæ purpureum induit, & tenens manu facem ardentem iurat.*

122. *Ille hac religione)* Plutarch. ταῦτα ποιήσας ὁ Κάλιππος πάντα, καὶ τὸν ὅρκον ἀπομόσας, οὕτω κατεγέλασε τῶν θεῶν, ὥστε περιμείνας τὴν ἑορτὴν, ἧς ὤμοσε θεοῦ, δρᾷ τὸν φόνον ἐν τοῖς κουρείοις. *&c. i. hæc omnia cùm feciſſet* Callippus, *& iuraſſet, ſic deos irriſit, vt exſpectato die feſto eius deæ, per quam iurarat, eo ipſo die cædem admiſerit.*

123. *ad maturand.) ad facinus accelerandum, & maturè, id eſt primo quoque tempore faciendum.* Salluſt. *de coniur.* Catil. *facinoris maturandi cauſa.* Horat. *lib.* I. *od.* 7. *maturare necem.*

124. *conata)* Nonius, *conatus maſc.* Neutro Accius, Atreo, Ego incipio, *conata exſequar.*

125. *in conclaui edito)* Plutarch. καὶ καθεζομένου Δίωνος ἐν οἰκήματι κλίνας παρέχοντι μετὰ τῶν φίλων. *i. & cùm* Dio *in conclaui quodam, in quo lecti inerant, cum amicis ſederet.*

126. *domum cuſtodib. ſæpſit.)* Plutarch. οἱ μὲν ἔξω τὴν οἰκίαν περιέστησαν. *i. alij foris domum circumſteterunt.*

127. *à forib. qui non diſc.)* Plutarch. οἱ δὲ πρὸς ταῖς θύραις τοῦ οἴκου, καὶ ταῖς θυρίσιν ἦσαν. *i. alij ad fores domus, & feneſtras aſtabant.* Eſt *autem hic ordo, certos præfecit, qui à foribus non diſcederent.* Mendosè *porrò legitur in nonnullis codicibus, diſcedebant.*

128. Philocrati*) immo* Callippus *&* Callicrates *fratres erant, vt diximus, ex aliorum auctoritate.*

129. *vt haberet) cogitans ita facere expedire, vt haberet, &c.*

130. quò

130. *quò fugeret) quò confugeret.*

131. *Zacynthios adoleſc,) ſic Plutarch. & Diod. qui* Ζακυνθίους *dicunt fuiſſe. i. Zacynthios. eſt autem Zacynthus inſula non longè à Cephalenia. Quidam tamẽ hic legi volunt, Sagũthinos. ſed Polyb lib. 3. Saguntum,* Ζακανθαν *appellat. quæ vrbs eſt in finibus Iberiæ & Celtiberiæ, non longè à mari. Non eſt diſsimulandum tamen, videri ex Stephano Saguntũ, & Zacynthũ vno eodémque nomine apud Græcos ſignificari. ſic enim Stephanus,* Ζάκυνθος πόλις ἀπὸ Ζακύνθου τοῦ Δαρδάνου. Ὅμηρος· καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος. δευτέρα Ἰβηρίας. τρίτη Λιβύης.

132. *inermes)* παρῆλθον ἄνευ ξιφῶν ἐν τοῖς χιτῶσιν. *i. ingreſsi ſunt ſine gladiis, tunicati.*

133. *ſic vt conuen.) id eſt tanquam conueniendi &c. malim legi, ſic vt ſi conuen. verumtamen nihil muto.*

134. *forib. obſeratis, forib. clauſis. Plutarch. fores ab iis qui erant extrà, clauſas, ſeu potius adductas & attractas eſſe tradit.* οἱ μὲν ἔξω ἐπισπασάμενοι τὰς θύρας, *&c. obſerare, & reſerare, inter ſe opponuntur: & vtrumque à nomine, ſera, factum eſt.*

135. *colligant) Plutarch.* κατεῖχον ἐπιπεσόντες, καὶ συνέτριβον· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ᾔτουν ξίφος. *i. conabantur continere, & conterere, (vel* συνθλίβειν, *comprimere, vel* συμπνίγειν *ſpiritum intercludere: quod fortaſſe ſignificatur per verbum* συντρίβειν) *vt autem nihil proficiebant, gladium poſcebant.*

136. *ſingularis potentia)* μοναρχία, τυραννίς. *Etiam ex hoc loco licet intelligere, huius libri auctorem non vixiſſe ætate Theodoſij, neque omnino vllius ſuperiorũ imperatorum. ſed in libertate fuiſſe educatum, & tyrannidi, ac regiæ poteſtati fuiſſe inimicum acerrimum.*

137. *vita, qui,) vita eorum, qui. ſic ſolet loqui Probus.*

138. *facilè intellectu) ſic legendum eſt, non, vt habent codices Veneti, & Florentini, intellecta.*

138. *ſi propitia) emendata ſcriptura. nonnulli alij codices habent, prona, &c. mendoſè opinor: alij peſsimè, propiore. Propitia autem, id eſt placata, non irata, pia. Terent. Adelph. parentes propitij.*

139. *Lyco quidam Syr.) Plutarch.* διατριβῆς γενομένης Λύκων Συρακούσιος ὀρέγει τινὶ τῶν Ζακυνθίων διὰ τῆς θυρίδος ἐγχειρίδιον, ᾧ καθάπερ ἱερεῖον, τὸν Δίωνα κρατούμενον πάλαι, καὶ δεδιττόμενον ἀπέσφαξαν. *i. mora interpoſita, Lyco Syracuſanus cuidam ex Zacynthiis per feneſtram pugionem porrigit, quo, veluti victimam, Dionem, qui iampridem tenebatur, & perterrebatur, iugularunt. Diod. lib. 16.* Δίωνος τοῦ στρατηγοῦ σφαγέντος ὑπὸ Ζακυνθίων τῶν μισθοφόρων. *i. Dione imperatore à Zacynthiis conductis iugulato.*

140. *nam celeri rumore dilato) dilato. i. diſsipato. ſic autem legendum, nõ delato. ſic Plautus dicit, differre famam: & Terent. differre rumorem: cui par eſt, didere Virgil lib. 7. Diditur hìc ſubitò Troiana per agmina rumor.*

141. *mirabiliter vulgi) Callippus tamen Dione interfecto principatum excepit, & menſeis tredecim imperauit, vt tradit Diodorus Siculus. Plutarchus verò narrat, eum initio quidem clarum, & illuſtrem fuiſſe, & Syracuſas tenuiſſe: ſed bre-*

ui pòſt tempore pœnas dediſſe, & à Leptine quodam & Polyperchonte eo ipſo pugione, quo Dio cæſus erat, percuſſum interiiſſe.

142. ab Acherunte) ab inferis. ſic M. Tull. poſt reditum in ſenatu. & omneis Metellos præſtantiſſ. ciueis pæne ex Acherunte excitatos,

143. in vrbe, celeberrimo loco) malim legi, in vrbis celeberrimo loco. Fuit autem hic eximius honor. nam non ſolebant veteres quemquam in vrbe ſepelire, niſi forte imperatores Ser. Sulpicius ad M. Cicer. lib 4 epiſt. ad familiareis. Ab Athenienſibus, locum ſepulturæ intra vrbem vt darent, impetrare non potui, quòd religione ſe impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam conceſſerāt. Idem lib. 5 Tuſc. Cuius ego quæſtor ignoratum ab Syracuſanis, cùm eſſe omnino negarent, ſæptum vndique, & veſtitum vepribus, & dumetis indagaui ſepulcrum, &c. ſequitur, Ego autem cùm omnia colluſtrarem oculis (eſt enim ad portas Acraganas magna frequentia ſepulcrorum) animaduerti columellam non multùm è dumis eminentem, &c. Quin apud Homerum, & ceteros poëtas Græcos monumenta omnia etiam regum & principum, ſunt extra vrbium portas. exempla proferrem, niſi properarem.

144. elatus p.) de hoc verbo ſuprà. ſic autem diſtinguendum eſt, elatus publicè: vt illa, in vrbe, vel in vrbis celeberrimo loco, cohæreant cum his, ſepulcri monumento donatus eſt. Præterea hoc ſepulcri monumento me ſuboffendit, putóque vocem, ſepulcri, eſſe ſuppoſitam, & delendam. ſic Seruius in epiſtola modò commemorata: poſteáque curauimus, vt iidem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. & Tuſc. V. eodem loco, quem modò indicauimus. tenebam enim quoſdam ſenariolos, quos in eius monumento inſcriptos acceperam, &c. At paullo antè ſepulcrum appellarat.

145. quartum poſt annum) cur non dixit quarto pòſt anno? Virgil. Tityro, longo pòſt tempore venit ad quem locū lege Seruium. ſed vtrumque genus loquendi eſt vſitatum. M. Tull. lib. 9. epiſt. ad Att. Hoc ſcribis poſt diem quartum, quàm ab vrbe diſceſſimus. Idem pro Roſc. Amer. aliquot poſt menſeis occiſus eſt. Idem alibi. Multis pòſt annis pecunia recuperata eſt. Plautus, paucos dies poſt Tarenti mortuus eſt.

IPHICRATES.

Iphicrates Athenienſis non[1] tam genere, aut magnitudine rerum geſtarū, quàm[2] diſciplina militari nobilitatus eſt. fuit enim talis dux, vt non ſolùm ætatis ſuę cum primis compararetur, ſed ne de maioribus natu quidem quiſquam anteponeretur. multùm verò in bello eſt verſatus, ſæpe exercitibus præfuit,[3] nuſquam culpa malè rem geſſit, ſemper conſilio vicit, tantúmq; eo valuit;[4] vt multa in re militari partim noua attulerit, partim meliora fecerit.[5] namque ille pe-

deſtria arma mutauit, cùm ante illum imperatorem maximis clypeis, breuibúſque haſtis, minutis gladiis, vterentur. Ille contrariò[6] peltam pro[7] parma fecit,[8] à qua poſtea peltaſtæ pedites appellantur, vt ad motus, concurſúſque eſſent leuiores.[9] haſtæ modum duplicauit.[10] gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutauit, & pro ferreis atque æneis [11] lineas dedit. quo facto expeditiores milites reddidit.[12] nam pondere detracto, vt æquè corpus tegerent, & leues eſſent, curauit. Bellum cum[13] Thracibus geſſit:[14] Seuthen ſocium Athenienſium in regnum reſtituit.[15] Apud Corinthum tanta ſeueritate exercitui præfuit, vt nullæ vmquam in Græcia neque exercitatiores copiæ,[16] neque magis dicto audientes fuerint duci: in eámque conſuetudinem adduxit, vt, cùm prœlij ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera ſic ordinatæ conſiſterent, vt ſinguli ab peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc[17] exercitu moram Lacedæmoniorum[18] intercepit: quod maximè tota celebratum eſt Græcia. [19] Iterum eodem bello omneis copias eorum fugauit. quo facto magnam adeptus eſt gloriam.[20] Cùm Artaxerxes[21] Aegyptio regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Athenienſibus petiuit ducem,[22] quem præficeret exercitui[23] conducto, cuius numerus[24] duodecim millium fuit. quem quidem ſic omni diſciplina militari erudiuit, vt, quemadmodum quondam[25] Fabiani milites Romani appellati ſunt, ſic Iphicratenſes apud Græcos in ſumma laude fuerint.[26] Idem ſubſidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardauit impetus. nam niſi eius aduentus appropinquaſſet, non prius Thebani Sparta abſceſſiſſent, quàm captam incendio deleſſent. Fuit autem & animo magno, & corpore: imperatoriáque forma, vt ipſo aſpectu cuiuis[27] iniiceret admiratio-

nem ſui. ſed in labore[28] *remiſſus nimis, parúmque patiens, vt Theopompus memoriæ prodidit. bonus verò ciuis, fidéque magna. quod cùm in aliis rebus declarauerit, tum maximè in*[29] *Amyntæ Macedonis liberis tuendis namque*[30] *Eurydice, mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confúgit, eiúsque opibus defenſa eſt. Vixit ad ſenectutem placatis in ſe ſuorum ciuium animis.*[31] *Cauſam capitis ſemel dixit*[32] *bello ſociali ſimul cum Timotheo, eóque iudicio eſt abſolutus. Meneſthea filium reliquit ex*[33] *Threſſa natũ,*[34] *Coti regis filia. Is cùm interrogaretur, vtrùm pluris patrem, matrémne faceret: matrem, inquit. id cùm omnibus mirum videretur: at ille, meritò, inquit, facio. nam pater,*[35] *quantum in ſe fuit, Thracem me genuit:*[36] *contrà mater Athenienſem.*

IPHICRATES.

NON *tam genere, aut magnit.) ſic edendum curaui, rectius, quàm quo modo eſt in vulgatis, quorum alij habent, non tam magnitudine rerum geſtarum, quàm diſc. mil. Alij, non tam genere, quàm magnit. r. g quàm diſcipl. mil.* Fuit autem habitus ſutoris filius. Plutarch. ἀποφθ. στρατηγ. Ἰφικράτης δοκῶν εἶναι υἱὸς σκυτοτόμου. i. Iphicrates cùm ſutoris filius haberetur. ſic & Suidas. Significat & Ariſtoteles eum obſcuro genere fuiſſe natum lib. I. rhet. καὶ ὁ Ἰφικράτης αὑτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα. id eſt ex quibus hæc ſuppeterẽt, ſeu parta eſſent. & eod. lib. infrà, ἐξ οἵων, εἰς οἷα. id eſt ex qualibus, ad qualia perueniſſet. Neque obſtat illud Plutarchi. præceptis politicis, vbi dicit, eum, cùm ab Ariſtophonte dicendi facultate in contione, ſeu in iudicio vinceretur, reſpondiſſe, βελτίων μὲν ὁ τῶν ἀντιδίκων ὑποκριτής, δρᾶμα δὲ τοὐμὸν ἄμεινον. i. melior quidem eſt aduerſariorum actor, ſed mea fabula præſtat. ſignificabat, res ſuas geſtas, & facta ſua eſſe præclara, ſed ab oratione aduerſarij vinci.

2. *quàm diſcipl mil) fuit tamen idem & bonus rhetor, exſtántque multa apud* Ariſtot. in rhet. ex eius orationib. prolata. Suidas. Ἰφικράτης Ἀθηναῖος σκυτέως παῖς, ῥήτωρ καὶ στρατηγός. i. Iphicrates ſutoris filius, Athenienſis rhetor, & imperator.

3. *nuſquam culpa male r. g.)* Xenophon tamen reprehendit eius conſilium in rẽ militari lib. . de reb. Gr. in extr. εἰμὶ οὖν ἄλλα πάντα καλῶς ἐστρατηγηκέναι ψέγω. ἐκεῖνα μέντοι, ἃ ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ ἔπραξε, πάντα εὑρίσκω ἢ μάταια ἢ ἀσυμφόρως πεπραγμένα αὐτῷ. ἐπιχειρήσας μὲν γὰρ φυλάττειν ἐπὶ τῷ Ὀνείῳ, ὅπως μὴ δύναιντο οἱ Βοιωτοὶ,

ἀπελθεῖν οἴκαδε, παρέλιπεν ἀφύλακτον τὴν καλλίστην παρὰ Κεγχρειὰς πάροδον. μαθεῖν δὲ βουλόμενος εἰ παρεληλυθότες εἶεν οἱ Θηβαῖοι τὸ Ὄνειον, ἔπεμψε σκοποὺς τούς τε Ἀθηναίων ἱππέας, καὶ τοὺς Κορινθίους ἅπαντας, &c. i. Si quid igitur aliud ex ratione artis imperatoriæ & militaris rectè geſſit Iphicrates, non vitupero. Illa verò, quæ illo tempore geſſit, reperio omnia partim fruſtra, partim inutiliter ab eo eſſe adminiſtrata. Conatus enim in Onéo impedire, ne Bœotij domum reuerti poſſent, tranſitum ad Cenchreas ſine cuſtodia reliquit. Cùm autem ſcire vellet, vtrùm Onéum tranſiſſent Thebani, nécne, miſit explorandi gratia omneis Athenienſium, & Corinthiorum equites. Atqui non minus pauci idonei ſunt ad ſpeculandum, quàm multi: & ſi referre pedem oporteat, multo facilius eſt paucis, quàm multis & viam expeditam inuenire, & tacitè ſe recipere. multos autem producere, & admouere ad hoſteis, & tamen hoſtibus numero inferiores, & impares, nónne eſt magnæ imprudentiæ?

4. vt multa in re mil.) Conſentanea his tradit Diodorus Sicul. lib. 13. ex iiſdem hiſtoricis deſcripta, vnde Probus expreſſit. Sic ille. οὐκ ἀνοίκειον δ' ἐστὶ τὰ περὶ τὴν Ἰφικράτους ἀρετὴν ἱστορούμενα διελθεῖν. παραδέδοται γὰρ περὶ αὐτοῦ στρατηγική τις ἀγχίνοια ἐσχηκέναι, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀγαθὴν φύσει κεχρῆσθαι διαφόρως. προσλαμβανόμενος οὖν αὐτὸς τὴν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ πολυχρόνιον ἐμπειρίαν τῶν στρατιωτικῶν ἔργων, ἐπινοήσασθαι πολλὰ τῶν εἰς τὸν πόλεμον χρησίμων, καὶ μάλιστα τῶν περὶ τὸν καθοπλισμὸν φιλοτεχνῆσαι. i. Non eſt autem à re alienum, quæ traduntur de Iphicratis virtute, aſcribere. hunc enim accepimus, & acumen imperatorium habuiſſe, & ad omnem inuentionem vtilem natura præſtanti vſum eſſe. Itaque vſu diuturno rerum militarium adiuncto, quem in bello Perſico ſibi comparauit, cùm multa ad bellum vtilia excogitaſſe, tum maximè in iis, quæ ad armaturam pertinent, elaboraſſe, operámque poſuiſſe.

5. namque ille pedeſtr.) Diod. ibidem. τῶν γὰρ Ἑλλήνων μεγάλαις ἀσπίσι χρωμένων, καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπίδας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους, ἀμφοτέρων εὖ στοχασάμενος, τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, καὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς χρωμένους ταῖς πέλταις διὰ τὴν κουφότητα, παντελῶς εὐκινήτους ὑπάρχειν. i. Nam cùm Græci magnis clypeis vterentur, atque iccirco ægrè mouerentur, clypeos contraxit, & peltas fecit magnitudine moderata, & conuenienti commenſu, vtrumque præclarè aſſecutus, & vt illæ ſatis tegerent corpora, & vt qui peltis vterentur, propter earum leuitatem, agili omnino & mobili corpore eſſe poſſent.

6. peltam) pelta, ſcutum breue eſt & fere quadratum, aut folij hederæ figuram præ ſe ferens: denique parma breuius, & mobilius. ſic apud Liuium lib. 8. Latini clypeis antea Romanis vſi ſunt: deinde poſteaquàm ſtipendiarij facti ſunt, ſcuta pro clypeis fecere, &c.

7. pro parma) Nonius Parma eſt ſcutum breue. Salluſt. hiſtoriar. lib. IIII. Hi locorum perignari, & ſoliti nectere ex viminibus vaſa agreſtia, ibi tum, quòd inopia ſcutorum fuerat, ad ea arte ſe quiſque in formam parmæ equeſtris armabat. Virgil. lib. VIII. Æn. Enſe leuis nudo, parmáque inglorius alba.

8. à qua poſtea peltaſtæ) Diod ibid. τότε δὲ ἀπὸ τῆς πέλτης πελτασταὶ μετωνομάσθησαν. i. tunc autem à pelta peltaſtæ nomine mutato dicti ſunt; cùm antea dicerentur

tur ὁπλῖται.*id eſt grauioris armaturæ pedites.*

9. *haſtæ modum dupl.)* Diod. ηὔξησε τὰ δόρατα ἡμιολίῳ μεγέθει. *i. haſtas magnitudine ſeſquialtera auxit:hoc eſt tantas fecit, vt totam magnitudinem antiquarum continerent, & præterea dimidiam.*

10. *glad.long.f.)* Diod. τὰ δὲ ξίφη σχεδὸν διπλάσια κατεσκεύασε. *i. gladios autem propemodum duplo maiores fecit.*

11. *lineas) fuerunt tamen & heroicis temporibus* λινοθώρηκας, *id eſt milites, qui vterentur thoracibus lineis, vt teſtatur* Hom. Il β. *de* Aiace Oileo. ὀλίγος μὲν ἔην λινοθώρηξ. *Nonnulli legunt hîc, linteas, & ita habent exempla* Germanica. *ſed non admodum intereſt, vtro modo legas.*

12. *nam pondere detracto, vt æquè corp.tegerent) ſic* Diod. τοῦ τε σκέπειν ἱκανῶς τὰ σώματα, *&c. nam ſuprà retulimus. ſic autem legendum eſſe, non vt habent libri* Veneti *&* Florentini, *quódque corpus tegeret, &c. neque vt* Germ. *quod æquè corpus tegeret, &c. &* Diodori *verba, & ſcripturæ varietas, & ſententia, declarant.* Hoc *enim ſignificat* Probus, *loricas ab* Iphicrate *repertas, pondere detracto, nihilo minus corpus texiſſe, quàm antiquas, & fuiſſe præterea leuiores. quod conſentaneum eſt cum iis, quæ ſcripſit* Diodorus.

13. *bellum cum* Thracib.*geſſ.) vel ex* Frontino, Iphicratē *bellum geßiſſe aduerſus* Thracas *intelligere licet: qui hoc ſcribit de* Iphicrate *lib.1.* Strategem *cap.6.* Iphicrates *cùm propter condicionem locorum, lōgum agmen deduceret, & nuntiatum ei eſſet, hoſteis ſummum agmen aggreſſuros, cohorteis in vtraque latera ſecedere, & conſiſtere iußit, ceteros fugere, & iter maturare. tranſeunte autem toto agmine, certißimos quoſque retinuit, & ita paßim circa prædam occupatos hoſteis, iam etiam fatigatos, ipſe recentibus & ordinatis ſuis aggreſſus fudit, exuitque præda.* Exſtat *& aliud eiuſdē ſtrategema in eoſdē apud eundē lib.11.cap.12.* Præterea Æſchines *in oratione* περὶ παραπρ. *non longè à princip. ait* Iphicratē *imperatorem ab* Athenienſib. *ſuffragio eſſe creatum aduerſus* Amphipolim, *quæ eſt vrbs* Thraciæ. Xenoph. *lib.4. de reb.Gr. in extr. tradit,* Iphicratem *occiſo* Thraſybulo, *in* Thraciam *ab* Atheniēſib. *miſſum eſſe, ibique cum* Lacedæmoniis, *duce* Anaxibio, *commiſſo prælio, ſuperiorem diſceßiſſe,* Anaxibiúmque *occubuiſſe cum ducētis* Lacedæmoniis, *& decem harmoſtis, id eſt, præfectis: quo facto* Iphicratem *in* Cherroneſum *reuertiſſe. quod &* Frontinus *lib. 2.* Strateg. *cap.5. retulit.* Poſtremò Polyænus *lib.*III *ſtrateg. profert. aliquot* Iphicratis *ſtrategemata, quibus in* Thracia *vſus ſit: ex quibus vnum exempli cauſa referamus.* Ἰφικράτης ἐν Θρᾴκῃ προσκαθημένων τῶν πολεμίων ἐνέπρησε νύκτωρ τὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων ὕλην· καὶ τὰ σκευοφόρα, καὶ πολλὰ τετράποδα καταλιπών, ὑπὸ τοῦ καπνοῦ σκοτεινοτέρας τὴν νύκτα ποιοῦντος, ἀνεχώρησεν εἰς τόπον δασὺν, καὶ σύσκιον. ἡμέρας δὲ γενομένης οἱ Θρᾷκες ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες, οὐδένα τῶν ἐναντίων εὑρόντες ὥρμησαν ἐπὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν τετραπόδων καὶ τῶν σκευοφόρων. Ἰφικράτης διεσπαρμένοις ἐπιθεὶς ἐκ τοῦ χωρίου συνεσπασμένος, καὶ τοὺς πολεμίους ἐνίκησε, καὶ τὰ σκευοφόρα ἔσωσε. *id eſt,* Iphicrates *in* Thracia *cum aßidēſes ſibi inſtarent hoſtes, noctu ſiluam inter duo caſtra interiectam incendit: & multis iumentis, quæ impedimenta gerebant, multíſque quadrupedibus relictis, cùm fumus noctem tenebroſiorem redderet, ſe in locum denſum, & opacum re-

cepit. Die autem poſtero mane Thraces cùm in eius caſtra veniſſent, nullo Græco homine reperto, ſeſe ad direptionem quadrupedum & veterinorum contulerũt. Iphicrates ex illo loco eruptione facta compoſitus, ordinatus, atque inſtructus diſperſos ac diſsipatos adortus hoſteis ſuperauit, & veterina cum impedimentis recuperauit, ac ſeruauit.

14. Seuthen) ſic legendum, atque hoc modo impreſſum eſt in exemplis Germanicis, non Scotym, quomodo habent Veneta, & Florentina. Seuthen autẽ & Medocum, Thraciæ reges, commemorat Diodorus Sicul. lib. 14. & Thraſybulum cũ eis ſocietatem feciſſe tradit. De his diximus nonnulla in Alcib.

15. apud Corinthum) de bello Corinthio dicentur nonnulla in Ageſilao. Apud Corinthum autem Iphicratem bellum geſsiſſe, etiam ex Polyæno eodem libro cognoſcere licet, ibi. Ἰφικράτης ὄντος ἐν Κορίνθῳ, &c. & ibi, Ἰφικράτης ἐν Κορίνθῳ πυθόμενος, ὡς οἱ τὰ ἐναντία φρονοῦντες μισθοφόρους ἐκ Λακεδαίμονος νύκτωρ ἐκδέχεσθαι μέλλουσιν, &c. id eſt, Iphicrates Corinthi cùm audiſſet, Corinthios eos, qui aliis partibus ſtudebant, noctu mercenarios milites ex Lacedæmone eſſe recepturos, &c.

16. neque magis dicto aud.) id eſt neque magis obedientes. ſic ſuprà locutus eſt in Dione, & item alibi. Has copias, quæ conſtabant ex peltaſtis, ſic horrebant Arcadum milites grauioris armaturæ, (quod tradit Xenophon lib. 4. de reb. Gr.) vt pedem conferre cum eis non auderent: contrà ſic Lacedæmonios timebant Iphicratis peltaſtæ, vt intra telorum iactum non prodirent in aciem. Itaque Lacedæmonij ſalsè peltaſtas illos audebant his verbis illudere, atque irridere, ſocios ſuos ſic perterreri à peltaſtis, vt pueri à laruis, aut lemuribus. ſic Xenophon. ὥστε οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐπισκώπτειν τοὺς πελταστὰς ἐτόλμων, ὡς οἱ σύμμαχοι φοβοῖντο τοὺς πελταστὰς, ὥσπερ μορμόνας παιδάρια, &c. Commemorat & Diod. Siculus aliquot fortia, & præclara Iphicratis ad Corinthum facinora, lib. 14. ibi. μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος, &c. quem locum mox ſuo loco referemus. Non eſſe autem artis militaris partem minimam, milites efficere duci dicto audienteis, conſtat.

17. hoc exercitu moram Lacedæm.) mora, vox Græca eſt, hoc primùm: deinde valet idem, quod μοῖρα, hoc eſt pars, quòd ſit pars exercitus. Vtebantur autem hac voce Lacedæmonij maximè, & Dores. Et conſtabat μόρα vel, vt quidam volunt quingentis militib. vel, vt alij, ſeptingentis: vel, vt alij, nongentis. Itaque Diod. Siculus loco, quem proximè indicaui, ſi eadem res ibi à Diod. narratur, quæ hîc à Probo ſignificatur, μέρος appellat. ſic Diodorus. μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῶν Λακεδαιμονίων μέρος τῆς στρατιᾶς διῄει διὰ τῆς Κορινθίας χώρας· οἷς Ἰφικράτης, καί τινες τῶν συμμάχων ἐπιθέμενοι, τοὺς πλείστους ἀνεῖλον. i. poſt aliquot dies pars Lacedæmoniorum exercitus iter faciebat per agrum Corinthium: quos cùm Iphicrates, & nonnulli ex ſociis adorti eſſent, plurimos eorum interfecerunt. Andromachus, ſiue auctor incertus etymologici, Μόρα, inquit, τάγμα στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις, οὕτω λεγόμενον. καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μόρα, ἐπὶ μέρους ὄχλου, ὡς φθείρω φθορά. ἔστι δὲ ἡ μόρα τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Id eſt, Mora eſt ordinatio hominum militaris apud Lacedæmonios, dicta à verbo μείρω, quod valet partior, ſeu diuido, habétque locum in parte aliqua multitudinis, vt à φθείρω φθορά. Eſt autem mora, multitudo ordinata ex quingentis viris, aut ſeptingentis, aut tre-

centis. Hæc ille. Xenophon huius cohortis caſum & cladem multis verbis exponit lib. 4. de reb. Gr. & vtitur hoc ipſo vocabulo Græco, quod vſurpauit Probus: ibi. ἐγένετο δὲ τὸ τῆς μόρας πάθος τοιῷδε, &c. Eſſet enim longum ea referre: ſed hæc ſumma eſt: Iphicr. item cum Callia Hipponici filio, qui erant Corinthi, Lacedæmoniorum cohortem incautam ad Lechæum intercepiſſe, & ad trecentos viros interfeciſſe. Commemorat & Pauſanias in Laconicis pag. VIII. & μοῖραν appellat. ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι καθ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἰφικράτης διέφθειραν: id eſt, hanc manum, ſeu cohortem in itinere adorti Athenienſes duce Iphicrate interfecerunt. De mora, hoc eſt περὶ μόρας, ſeu μοίρας, lege Plutarch. in Pelopida, ibi. ἦσαν δὲ δύο μόραι λακεδαιμονίων. τὴν δὲ μόραν Ἔφορος μὲν ἄνδρας φησὶ πεντακοσίους εἶναι, &c. ſexta fere pagina. Xenophon de Lacedæmoniorum rep. ἑκάστη δὲ τῶν πολιτικῶν μορῶν ἔχει πολέμαρχον ἕνα, λοχαγοὺς τέσσαρας, πεντηκοστῆρας ὀκτώ, ἐνωμοτάρχους ἑκκαίδεκα, &c. i. vnaquæque autem ciuilium cohortium habet polemarchum: id eſt belli præfectum, vnum: manipuli duces, ſeu tribunos quatuor, centuriones octo, turmæ ductores ſexdecim. Commemorat & hanc Iphicratis rem geſtam Plutarchus libello πότερον Ἀθηναῖοι, &c. in extr. καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ περὶ Λέχαιον Ἰφικράτης κατέκοπτε τὴν λακεδαιμονίων μοῖραν, &c. i. & interea dum Iphicrates Lacedæmoniorum cohortem concidebat, &c. Et Æſchines in orat. κατὰ Κτησιφ. καὶ πύθου παρ' αὐτῶν διὰ τί τὰς δωρεὰς αὐτοῖς ἔδοσαν, καὶ τὰς εἰκόνας ἔστησαν. ἅπαντες γὰρ ἅμα σοι ἀποκρινοῦνται, ὅτι Χαβρίαν μὲν διὰ τὴν περὶ Νάξον ναυμαχίαν. Ἰφικράτην δὲ, ὅτι μοῖραν λακεδαιμονίων ἀπέκτεινεν, &c. i. & quære à iudicibus quamobrem præmiis eos affecerint, & ſtatuas eis ſtatuerint. Omnes enim vno tempore tibi reſpondebunt, Chabriæ ſtatuam donaſſe, propter pugnam naualem ad Naxum commiſſam: Iphicrati, quia cohortem Lacedæmoniorum concîdit. Et item Plutarchus in Ageſilao, ἧκόν τινες ἀγγέλλοντες αὐτῷ τὴν μόραν ὑπὸ Ἰφικράτους κατακεκόφθαι. i. venerunt autem quidam ei nuntiantes moram, id eſt cohortem, ſeu partem certam exercitus ab Iphicrate eſſe conciſam.

18. intercepit) id eſt incautam & imparatam occupauit. quidam legi volunt, interfecit. ego nihil muto: quamquam eis, qui interfecit, legi volunt, ſuffragatur Æſchines, & alij.

19. Iterum eod. bello, &c.) nec vbi, nec quando hoc prælium commiſſum ſit, vſquam reperio: niſi forte id ſignificat, quod narrat Xenophon lib. VI. de reb. Gr. non longè admodum à princip. Iphicratem decem triremibus, quæ à Dionyſio Lacedæmoniis Anippo duce ſubſidio mittebantur, non longè à Cephalenia, vnà cũ viris omnibus, interceptis, & nauibus nonaginta ex Corcyra aſſumtis, in Cephaleniam nauigaſſe, & ab illius inſulæ ciuitatibus pecunias partim libentibus obtinuiſſe, partim inuitis extorſiſſe, iiſque rebus geſtis agros Lacedæmoniorum populatum eſſe ac vaſtaſſe, vrbeiſque aduerſariorum Athenienſibus voluntarias adiunxiſſe: quæ noluerint ſe dedere, iis bellum intuliſſe. Quo loco Iphicratis belli gerendi rationem, & ſcientiam rei militaris laudat Xenophon. ſic enim ille. ἐγὼ μὲν οὖν ταύτην τὴν στρατηγίαν τὴν Ἰφικράτους οὐχ ἥκιστα ἐπαινῶ. i. ego verè hanc rationem belli gerendi, & artem ducendi exercitus, eorum, quæ ſunt laudanda in Iphicrate, non minimè laudo.

20. Cùm

20. Cùm Artaxerxes) Diodorus Siculus lib. 15. tradit, Pharnabazum Artaxerxis præfectum, legatos ad Athenienſes miſiſſe, qui & Chabriā accuſarent, quòd Ægyptiorum regi Acori, populi iniuſſu operam daret, atque ita regem Perſarum à populo Athenienſi alienaret: & Iphicratem à populo imperatorem poſtularēt. Athenienſes verò ſtudentes Perſarum regem ſibi adiungere, & Pharnabazi beniuolentiam ſibi conciliare, celeriter & Chabriam reuocarunt, & Iphicratem ad Pharnabazum miſerunt, vt Perſæ eo adiutore vterentur. verba Diodori ſunt hæc, ſi quis forte deſiderabit. Φαρνάβαζος δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀναδεδειγμένος στρατηγὸς ἐπὶ τῆς περσικῆς δυνάμεως παρασκευὰς μεγάλας ἐποιήσατο τῶν πρὸς πόλεμον χρησίμων. ἐξέπεμψε δὲ καὶ πρὸς Ἀθηναίους πρέσβεις, κατηγορῶν μὲν Χαβρίου, ὅτι τῶν αἰγυπτίων ἡγούμενος ἀπαλλοτριοῖ τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν ἀπὸ τοῦ δήμου, παρακαλῶν δὲ στρατηγὸν Ἰφικράτην αὐτῷ δοῦναι. οἱ δ' Ἀθηναῖοι βουλόμενοι τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν εἰς εὔνοιαν προσαγαγέσθαι, καὶ τὸν Φαρνάβαζον ἰδιοποιήσασθαι, ταχέως τὸν τε Χαβρίαν ἐξ Αἰγύπτου μετεπέμψαντο, καὶ τὸν Ἰφικράτην στρατηγὸν, ἐξαπέστειλαν συμμαχήσοντα τοῖς Πέρσαις. Tradit autem idem ibidem, bellum intuliſſe Artaxerxem regi Ægyptiorum Q. Craſſo, Ser. Cornelio, Sp. Papyrio, Fabio Alb. tribunis pro conſulib. Sed parum Perſis profuit Iphicrates, non ſua, ſed Pharnabazi culpa, qui Iphicrati bene monenti, & præcipienti obtemperare noluit, vt tradit Diod. eod. lib. infrà.

12. Ægypt. regi) Acori.

22. quem præficeret) Diod. ibid. ἡγεῖτο δὲ τῆς δυνάμεως Φαρνάβαζος μὲν τῆς βαρβαρικῆς, Ἰφικράτης δ' ὁ Ἀθηναῖος τῶν μισθοφόρων, ὄντων δισμυρίων. i. præerant autem copiis Pharnabazus quidem barbaricis, Iphicrates verò Athenienſis, cōductitiis, hoc eſt Græcis, qui erant numero vicies mille. Lubet huc aſcribere, quod tradit Diodorus eod. lib. & loco. (Græca autem verba Latinè reddam, vt tāto ſim breuior) fuiſſe hunc virum (Iphicratem ſignificat) A rege Perſarum Athenis euocatum, & exercitui præpoſitum propter artem, & virtutem imperatoriam: cùm autem Pharnabazus annos duos in exercitu comparando, ceteriſque rebus apparandis conſumſiſſet, Iphicratem videntem eum eſſe lingua quidem, & dicendi facultate promtum atque expeditum, in rebus agendis verò ſegnem ac tardum, libertate orationis apud eum vſum eſſe, & dixiſſe, mirarī ſe, quare ille oratione quidem eſſet impiger, & celer, factis verò piger, & cunctabundus: illum autem reſpondiſſe, quia orationis quidem & verborum ipſe dominus eſſet, factorum verò Artaxerxes.

23. conducto) alij libri habent, conductitio: quam ſcripturam probo. vtitur eadem voce & in Chabria, princip.

24. duodecim mill.) immò XX. millium, ex Diod. Siculo.

25. Fabiani milites) Feſtus, ſi forte illa ad hunc locum pertinent, Fabiani, & Quintiliani (inquit) appellabātur à Fabio, et Quītilio, præpoſitis ſuis. nihil aliud de Fabianis compertum habeo. Sed, quòd dicit hîc Probus, Iphicratis milites ſic omni diſciplina militari fuiſſe eruditos, libet huc aſcribere quæ in hanc ſententiam tradit Polyænus lib. III. de Iphicratis arte & diligentia, quam adhibere ſolebat in militibus erudiendis atque exercendis. Sic igitur ille. Ἰφικράτης ποικίλως ἐγύμναζε τοὺς στρατιώτας, μηχανώμενος ψευδοβοηθείας, ψευδενεδρίας, ψευδοπροδοσίας,

ψευδαυτομολίας, ψευδεφόδους, ψευδοπανικὰ, ἵν' ἀεί ποτε, κἂν τι τοιοῦτο γένοιτο, μηδαμῶς πτοῶνται: *id eſt, Iphicrates variè milites exercebat, falſa auxilia excogitans, ſeu machinans, falſas inſidias, falſas proditiones, falſa ad hoſteis transfugia, falſas hoſtium irruptiones, falſos terrores panicos, vt ſemper, ſi quid aliquando tale accideret, præparati eſſent, & ne vllo pacto permouerentur. Idem ibidem.* οὐ μὴν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς οὐδὲ σχολάζειν, ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ πόλεμος ἦν, ἀεὶ τὴν στρατιὰν ἢ ὀρύττειν, ἢ τειχοδομεῖν, ἢ δένδρα κόπτειν, ἢ σκευαγωγεῖν, ἢ μετασκευάζειν, ὡς ἐν τῇ σχολῇ νεωτερίζειν βουλομένων. *id eſt, numquam ſinebat eos otiari, aut ceſſare, ſed etiam ſi bellum non eſſet, ſemper eos iubebat aut aliquid fodere, aut foſſas ducere, aut arbores cædere, aut caſtra mouere aut vaſa colligere, & transferre, tanquam in otio homines rebus nouis ſtudere fere velint.*

26. *idem ſubſidio Laced.) poſt cladem Leuctricam, victorib. Thebanis, quorum dux erat Epaminondas: qua accepta, Lacedæmoniorum opes afflictæ ſunt. Debent autem ex illo Lacedæmoniorum caſu documentum capere reges, & ciuitates, quanta ſit vis neceſſitatis & fortunæ, quantáque imbecillitas, & inconſtantia rerum humanarum. Nam Lacedæmonij, qui paucis antè annis vrbis Athenarum muros diruerant, eóſque refici vetuerant, tyrannos triginta impoſuerant, de vrbe funditus euertenda, & aratro ſubigenda, & compaſcua reddenda deliberarãt: hi clade illa accepta, ſuis opibus fractis, à ſociis omnibus deſerti, ad eos ipſos, quos miſerabilem in modum affecerant, confugere, ab iiſque ſupplices auxilium petere coacti ſunt: Athenienſes autem tantam animi magnitudinem, & humanitatem in eos præbuerunt, vt, à quibus grauiſſimis detrimentis, atque iniuriis affecti fuerant, iis neque præteritorum malorum memores, neque Thebanorum potentia, quorum inimicitias erant ſuſcepturi, deterriti, auxilium ferendum cenſuerint, duodecímque hominum millia ſubſidio miſerint, quibus Iphicratem imperatorem præfecerunt. Hæc fere ex Diod. Siculo lib. 15.*

27. *Epaminondæ ret.) Hac de re in Epaminonda fortaſſe dicetur.*

27. *iniiceret admirat.) pulchrè dictum, pro excitaret, quo potius M. Tull. vti ſolet. Sic dicimus Latinè, iniicere timorem, ſpem, ſuſpicionem, ſtudium, &c.*

28. *remiſſus)* ἀνειμένος, *laxus, languidus.*

29. *Amyntæ) cuius filius Philippus, pater Alexandri Magni. Hic Amyntas autem Pauſaniam Macedoniæ regem Aëropi regis filium interfecit: regnauítque annos XXIIII. Diod. lib. 14.*

30. *Eurydice mater Perd.) Æſchines in oratione* περὶ παραπρεσβ. *multis verbis hanc hiſtoriam narrat: cuius verba appingemus. ſic igitur Æſchines non longè à princip. referens quæ, legatus cùm eſſet in Macedonia, dixerit Philippo.* ἀφικομένου δ' εἰς τοὺς τόπους Ἰφικράτους μετ' ὀλίγων τὸ πρῶτον νεῶν ἐπὶ κατασκοπὴν μᾶλλον τῶν πραγμάτων, ἢ πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἐνταῦθα, ἔφην ἐγὼ, μετεπέμψατο αὐτὸν Εὐρυδίκη ἡ μήτηρ ἡ σή. καὶ ὥσγε δὴ λέγουσιν οἱ παρόντες πάντες, Περδίκκαν μὲν, τὸν ἀδελφὸν τὸν σὸν καταστήσασα εἰς τὰς χεῖρας τὰς Ἰφικράτους, σὲ δὲ εἰς τὰ γόνατα τὰ ἐκείνου θεῖσα παιδίον ὄντα, εἶπεν, ὅτι Ἀμύντας ὁ πατὴρ τῶν παίδων τούτων, ὅτ' ἔζη, υἱὸν ἐποιήσατό σε, τῇ δὲ Ἀθηναίων πόλει οἰκείως ἐχρήσατο. ὥστε συμβαίνει σοι καὶ ἰδίᾳ τῶν παίδων τούτων γεγενῆσθαι ἀδελφῷ, καὶ δημοσίᾳ φίλον ἡμῖν εἶναι. καὶ μετὰ ταῦτα ἤδη, δέησιν ἰσχυρὰν ἐποιεῖτο καὶ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑπὲρ αὑτῆς, καὶ

ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅλως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας. ἀκούσας δὲ ταῦτα Ἰφικράτης ἐξήλασε Παυσανίαν ἐκ Μακεδονίας, καὶ τὴν δυναστείαν ὑμῖν ἔσωσε. i. Cùm autem Iphicrates in ea loca peruenisset, cum paucis initio quidem ille nauibus, & ad res explorandas potius, quàm ad vrbem obſidendam, tum (inquam ego) eum arceſſiuit Eurydice, mater tua, atque, vt aiunt omnes, qui aderant, Perdicca fratre tuo in manus Iphicratis tradito, te in eiuſdem genibus, quia paruulus puer eras, collocato, ita locuta eſt: Te, Iphicrates, Amyntas horum puerorum pater, cùm viuebat, filium adoptauit: cum Athenienſium autem ciuitate magnus ei vſus erat, magnáque neceſſitudo intercedebat. Quare euênit tibi, vt & priuatim ſis horum puerorum frater, & publicè nobis amicus. Atque hæc locuta, te iam & pro vobis, & pro ſe, & pro imperio, & omnino pro ſalute omnibus precibus obſecrauit, atque obteſtata eſt. Iphicrates autem his auditis, & Pauſaniam ex Macedonia expulit, & vobis imperium conſeruauit.

31. Cauſam capitis) proditionis accuſatus. hac de re in Timotheo: vbi narrat Probus, Timotheum eſſe damnatum. non pugnant autem hæc cum iis, quæ tradit Diodorus lib. 15. Iphicratem accuſatum eſſe à Pharnabazo, quòd eius culpa Ægyptum capere non potuerit. non enim dicit Diodorus, Iphicratem reum fuiſſe, & cauſam dixiſſe apud ciueis ſuos, accuſante Pharnabazo, ſed primùm, miſſos eſſe legatos à Pharnabazo, qui Iphicratem accuſarent, quaſi eius culpa Ægyptus capta non eſſet: deinde Athenienſeis Perſis reſpōdiſſe, ſe de Iphicrate ſupplicium ſumturos, ſi eum peccaſſe comperiſſent: poſtremò ipſos Iphicratem breui pòſt tempore claſſi præfeciſſe. ſic Diod. ὁ δὲ Φαρνάβαζος πρέσβεις ἐκπέμψας κατηγόρησε τοῦ Ἰφικράτους, ὡς αἰτίου γεγονότος τοῦ μὴ ληφθῆναι τὴν Αἴγυπτον. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοῖς μὲν Πέρσαις ἀπόκρισιν ἔδωκαν, ὅτι ἐὰν εὕρωσιν αὐτὸν ἠδικηκότα, κολάσουσι κατὰ τὴν ἀξίαν· αὐτοὶ δὲ μετ' ὀλίγον χρόνον στρατηγὸν κατέστησαν Ἰφικράτην ἐπὶ τὸ ναυτικόν. Cauſam autem apud ciueis ſuos ſimul cum Timotheo dixiſſe Iphicratem, & multatos eſſe, tradit idem Diod. lib. 16. ibi, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παροξυνθέντες ἐζημίωσαν αὐτοὺς πολλοῖς ταλάντοις, καὶ τῆς στρατηγίας ἀπέπαυσαν. Athenienſes autem irati Iphicratem & Timotheum in iudicium vocatos multis talantis multarunt, & imperandi munere abdicarunt. Polyænus cum Probo cōgruens Iphicratem & accuſatum eſſe ſignificat, & abſolutum. Sed operæ pretium eſt, qua ratione iudicium effugerit, eadem opera ex eodem cognoſcere. Sic igitur ille. Ἰφικράτης θανάτου δίκην φεύγων παρεστήσατο νεανίσκους ἐγχειρίδια κατέχοντας, οἳ παραφαίνοντες τοῖς δικασταῖς τὰς λαβὰς, οὕτως αὐτοὺς κατέπληξαν, ὥστε φοβηθέντες ἀπεδίκασαν τὴν δίκην. id eſt, Iphicrates capitis reus factus collocauit iuuenes aliquot pugionibus inſtructos, qui iudicibus capulos oſtendētes tantum eis timorem iniecerunt, vt illi perterriti Iphicratem abſoluerint. Idem ibidem tradit, cùm eſſet illi poſt abſolutionem obiectum, eum vi iudicibus illata, & timore armorum iniecto, abſolutum eſſe, ita reſpondiſſe: næ ego valde ſtultus ſim, ſi pro Athenieſibus ſtrenuè bella geram, pro me verò non item fortiter decertem. Ad hanc rem fortaſſe etiam pertinet illud, quod eſt apud Ariſtotelem lib. 2. de arte dicendi, vbi loquitur de locis, non admodum longè ab extremo. Ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς, πρὸς τὸν εἰπόντα. διαφέρει δὲ ὁ τρόπος· οἷον τὸ ἐν τῷ Τεύκρῳ· ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς τὸν Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν· οὐ φά-

σκοπῶς δ' εἶπε, φησί, σὺ μ̃ Ἀριστοφῶν ὤν, ἐκ ἂν προδοίης· ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης προδοίην ἄν; id eſt, Alius locus ex iis, quæ conuenienter ipſorum moribus dicta ſunt, aduerſus eum ipſum, qui prior dixit, & laceßiuit: quale eſt illud in Teucro: quo vſus eſt Iphicrates in Ariſtophontem, qui interrogauit eum, an ob pecuniam naueis prodere animum induceret. quod cùm ille negaſſet: Et tu, qui es Ariſtophon, non proderes: ego, qui Iphicrates ſum, proderem? Eundem locum tractans Quintilianus lib. V. cap. XII. ita ſcribit. His quidam probationes adiiciunt, quas παθητικὰς vocant, ductas ex affectibus. Atque Ariſtoteles quidem potentißimum putat ex eo, qui dicit, ſi ſit vir optimus: quod vt optimum eſt, ita longè quidem, ſed ſequitur tamen, videri. Inde illa nobilis Scauri defenſio, Q. Varus Sucronenſis ait Æmilium Scaurum remp. populi Rom. prodidiſſe: Æmilius Scaurus negat. Cui ſimile quiddam feciſſe Iphicrates dicitur, qui cùm Ariſtophontem, quo accuſante, ſimilis criminis reus erat, interrogaſſet, an is accepta pecunia remp. proditurus eſſet, isque id negaſſet: Quod igitur, inquit, tu non feciſſes, ego feci?

32. bello ſociali) de bello ſociali dicemus in Chabria.

33. Treſſa) ex muliere Threſſa, id eſt in Thracia nata. ἐκ Θρᾴσσης γυναικός. Sic autem legendum, non, vt vulgo, Tarſa, vt habent exempla Veneta, & Florẽtina.

34. Coti regis filia) Κότυν vocant Græci. Probus autem Latina inflexione tertia, Cotum dixit. alij hîc Cotyis legi volunt, cum quibus non pugnabo, ſed Coti non improbo.

35. quantum in ſe fuit) quia vxorem duxit Threſſam.

36. contrà mat. Athen.) quia mater nupſit Athenienſi.

CHABRIAS.

CHabrias Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus,[1] rés que multas memoria dignas geßit. Sed ex his elucet maxime[2] inuentum eius in prælio, quod apud Thebas fecit, cùm Bœotiis ſubſidio veniſſet. namque in ea victoria fidentem[3] ſummum ducem Ageſilaum, fugatis iam ab eo conductitiis cateruis,[4] reliquam phalangem loco vetuit cedere,[5] obnixóque genu ſcuto,[6] proiectáque haſta impetum excipere hoſtium docuit. Id nouum Ageſilaus intuẽs, progredi non eſt auſus, ſuósque iam incurrenteis[7] tuba reuocauit. Hoc vſque eò in Græcia[8] fama celebratum eſt,[9] vt illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quæ publicè ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt, vt poſtea athletæ, ceterique artifices his ſtatibus in ſtatuis

[10]ponendis vterentur, in quibus victoriam eſſent adepti. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtrauit, cùm dux Athenienſium eſſet: [11]multa in Aegypto ſua ſponte geſſit. nam[12] Nectanebum adiutum profectus, regnum ei conſtituit.[13]Fecit idem Cypri, ſed publicè ab Athenienſibus Euagoræ adiutor datus. neque prius inde diſceſſit, quàm totam inſulam bello deuinceret. qua ex re Athenienſes magnam gloriam ſunt adepti. Interim[14]bellum inter Aegyptios & Perſas conflatum eſt: &[15]Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant, Lacedæmonij cum Aegyptiis. à quibus magnas[16]prædas Ageſilaus rex eorum faciebat. Id [17]intuens Chabrias cùm in re nulla Ageſilao cederet, ſua ſponte eos adiutum profectus, Aegyptiæ claſſi præfuit:[18]pedeſtribus copiis Ageſilaus. Tum[19] præfecti regis Perſiæ legatos miſerunt Athenas queſtum, quòd Chabrias aduerſum regem bellum gereret cum Aegyptiis.[20]Athenienſes diem certam Chabriæ præſtituerunt,[21] quam ante domum niſi rediſſet, capitis ſe illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque[22]ibi diutius eſt moratus, quàm fuit neceſſe. Non enim libenter erat[23]ante oculos ciuium ſuorum, quòd & viuebat lautè, & indulgebat ſibi liberalius, quàm[24]vt inuidiam vulgi poſſet effugere. Eſt enim hoc commune vitium in magnis,[25]liberiſque ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes ſit. & libenter de iis detrahunt, quos emergere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam[26]opulentum[27]intuentur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat,[28]plurimùm aberat.[29]Neque verò ſolus ille aberat Athenis libenter, ſed omnes ferè principes fecerunt idem: quòd tantùm ſe ab inuidia putabant[30]afuturos, quãtùm à conſpectu ſuorum receſſiſſent. Itaque Conon pluri-

mum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. [31] *Diſsimilis quidem Chares horum & factis & moribus, ſed tamen Athenis & honoratus, & potens. Chabrias autem* [32] *periit bello ſociali tali modo.* [33] *oppugnabant Athenienſes Chium. erat in claſſe Chabrias* [34] *priuatus, ſed omneis, qui in magiſtratu erant, auctoritate anteibat, eúmque magis milites, quàm qui* [35] *præerant, aſpiciebant. quæ res ei* [36] *maturauit mortem.* [37] *nam dum primus ſtudet portum intrare, & gubernatorem iubet eò dirigere nauem: ipſe ſibi perniciei fuit.* [38] *cùm enim eò penetraſſet, ceteræ non ſunt ſecutæ. quo facto circumfuſus hoſtium concurſu, cùm fortiſsime pugnaret,* [39] *nauis roſtro percuſſa, cœpit* [40] *ſidere. hinc cùm refugere non poſſet, niſi ſe in mare deieciſſet,* [41] *quòd ſuberat claſsis Athenienſium, quæ exciperet natantem, perire maluit,* [42] *quàm armis abiectis nauem relinquere, in qua fuerat vectus. id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum peruenerunt. at ille præſtare honeſtam* [43] *mortem exiſtimans turpi vitæ, comminus pugnans telis hoſtium interfectus eſt.*

CHABRIAS.

Res*que multas mem. dign.*) Demoſthenes oratione in Leptinem, cùm magnis efferat Chabriam laudibus, tum eius res geſtas ſemel atque iterum enumerat: ibi. πρὸς ἅπαντας πελοποννησίους παρετάξατο ἐν Θήβαις, Γοργώπαν ἀπέκτεινεν ἐν Αἰγίνῃ, πολλὰ τρόπαια ἔστησεν, &c. i. aduerſus omneis Peloponeſios acie conflixit apud Thebas, Gorgopam (Lacedæmoniorum harmoſtam, ſeu præfectum ab Hierace nauarcho Lacedæmonio Æginæ conſtitutũ) interfecit in Ægina, multa tropæa fixit, &c. Idem paucis pòſt, ἑπτακαίδεκα πόλεις εἷλεν, ἑβδομήκοντα ναῦς ἔλαβε, τρισχιλίους δ' αἰχμαλώτους ἐχειρώσατο· δέκα δὲ καὶ ἑκατὸν τάλαντα ἀπήνεγκε, τοσαῦτα δὲ ἔστησε τρόπαια, &c i. decem & ſeptem vrbium potitus eſt, ſeptuaginta naueis cepit, tria millia captiuorum abduxit, decem & centum talanta peperit ciuitati, tot tropæa conſtituit, &c. legendus & Xenophon lib. 5. de reb. Gr. non longè à princip. vbi etiam illius Gorgopæ cædem exponit. enumerat & aliquot inſulas à Chabria captas Diod. ſiculus lib. 15. Peparathum, Sciathum, & nonnullas alias, quæ ſub

poteſtate Lacedæmoniorum erant. Sed miris effert laudibus victoriam eius naualem, qua ad Naxum inſulam potitus eſt, deuicta, & fugata Lacedæmoniorum claſſe, cui præerat Pollis. Itaque poſt illius pugnæ deſcriptionem, & prædicationem, ſubiicit ad extremum. Χαβρίας μὲν οὖν ἐπιφανῆ ναυμαχίαν νικήσας, κατέπλευσε μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς τὸν Πειραιέα, καὶ μεγάλης ἀποδοχῆς ἔτυχε παρὰ τοῖς πολίταις· μετὰ γὰρ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον, Ἀθηναῖοι ταύτην πρώτην ναυμαχίαν ἐνίκησαν. τὴν γὰρ περὶ Κνίδον οὐκ ἰδίᾳ διηγωνίσαντο, τῷ δὲ βασιλικῷ στόλῳ χρησάμενοι, προσενίκησαν. *i: Chabrias igitur inſigni victoria nauali potitus, reuectus eſt multis ſpoliis ornatus in Piræeũ, valdéque honorificè, & cum magna omnium gratulatione à ciuitate exceptus eſt. namque hæc prima poſt bellum Peloponeſiacum victoria Athenienſes potiti fuerant. pugnam enim naualem ad Cnidum non ipſi propriè pugnauerant, ſed claſſe regia freti, ſuperiores fuerant. Quibus conſentanea ſunt quæ ſcribit Plutarchus in Phocione, ibi.* πρώτην οὖν ἐκείνην ναυμαχίαν ἡ πόλις αὐτὴ δι' αὐτῆς ἀγωνισαμένη τοῖς Ἕλλησι μετὰ τὴν ἅλωσιν, καὶ κατατυχοῦσα, τόν τε Χαβρίαν ὑπερηγάπησε, καὶ τοῦ Φωκίωνος, ὡς ἀνδρὸς ἡγεμονικοῦ, λόγον ἔσχεν. *i. Cùm igitur pugnam illam naualem primam ipſa per ſe ciuitas pugnaſſet poſt vrbem captam, & ex ſententia rem geſſiſſet, Chabriam plurimùm dilexit, & Phocionis, qui eum ſecutus erat, tanquam viri principatu digni, rationem habuit. Idem in Camillo.* τῇ μὲν δὲ φθίνοντος ἐν Ἀρτεμισίων ... Ἀθηναῖοι τὴν περὶ Νάξον ἐνίκων ναυμαχίαν, ἧς Χαβρίας ἐστρατήγει, τοῦ Βοηδρομιῶνος περὶ τὴν πανσέληνον. *i. Quinto autem die menſis intereuntis, ſeu decreſcentis, id eſt XXVI. die menſis Boëdromionis. i. ſextilis, ſeu ſeptembris, quo die Chabrias præerat exercitui, circiter plenilunium, &c. refert hanc Châbriæ, Athenienſiúmque victoriam & Xenophon lib. 5. de reb. Gr. ſub extr.*

2. *inuentum eius) de quo mox dicetur.*

3. *ſummum ducem Ageſ.) de quo in Ageſilao.*

4. *reliquam phal. loco vet. ced.) Diod. lib. 15. hanc pugnam, atque hanc artem Chabriæ ſic narrat.* Χαβρίας δὲ ὁ Ἀθηναῖος τῶν μισθοφόρων ἀφηγούμενος παρήγγειλε τοῖς στρατιώταις δέχεσθαι τοὺς πολεμίους καταπεφρονηκότως, ἅμα καὶ ἐν τῇ τάξει μένοντας, καὶ τὰς ἀσπίδας πρὸς τὸ γόνυ κλίναντας ἐν ὀρθῷ τῷ δόρατι μένειν. ὧν ποιησάντων πρὸς τὸ παράγγελμα, ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς παρακελεύσματος, ὁ Ἀγησίλαος θαυμάσας τήν τε εὐταξίαν τῶν πολεμίων, καὶ τὴν καταφρόνησιν, τὸ μὲν βιάζεσθαι πρὸς ὑπερδεξίους τόπους, καὶ συναναγκάζειν τοὺς ἐναντίους, ἄνδρας ἀγαθοὺς γίνεσθαι πρὸς τὸν ἐκ χειρὸς κίνδυνον, οὐκ ἔκρινε. πεῖραν δὲ λαβὼν ὅτι τολμήσουσιν ἀναγκαζόμενοι διαγωνίζεσθαι περὶ τῆς νίκης, ἐν τῷ πεδίῳ προεκαλεῖτο. *i. Chabrias autem Athenienſis, conductitiis militibus præfectus, ſignificauit ſuis, vt hoſteis ſuſtinerent, & exciperent contemtim, vnóque tempore & locum tenentes, & clypeos ad genu acclinantes, porrecta, ſeu erecta haſta manerent. qui cùm quod iuſſi erant, feciſſent, quaſi vna ſignificatione, & cohortatione intellecta, Ageſilaus hoſtium & ordinem rectum, & contemtum admiratus, vim quidem eis afferre iniquo loco & arduo, cogeréque aduerſarios, forteis & ſtrenuos eſſe in certamine comminus ineundo, non putauit expedire. expertus autem, eos, ſi cogantur, de victoria auſuros dimicare, in planitiem prouocabat. Refert & Polyænus lib. 2. ſtrategem. his verbis.* Λακεδαιμόνιοι Θηβαίοις ὁμοῦ περιπεσόντες. τὸ μὲν δὴ κοῦφον καὶ πλατυστικὸν τοῖς λάκωσι ἀχρεῖον ἦν. τὴν δὲ φάλαγγα ὅλην ἐπάγειν ἔδοξεν Ἀγησιλάῳ.

Χαβρίας ἀθηναίοις, Γοργίας Θηβαίοις παρήγγειλαν μὴ προεκδραμεῖν, ἀλλὰ μένειν ἡσυχῇ. τὰ μὲν δόρατα ὀρθὰ προτεινομένοις. τὰς δὲ ἀσπίδας ἐς γόνυ προσερεισαμένοις. Ἀγησίλαος δὲ καταπλαγεὶς τὸ στάσιμον σχῆμα τῆς μάχης, ἀνεχώρησε, στρατηγικὸν ἡγούμενος πολεμίων ῥώμην φυλάξασθαι. id eſt, Lacedæmonij aduerſus Thebanos & Athenienſeis in acie ſtabant. Pedites igitur leuioris armaturæ, & peltaſtæ, ſeu ſcutati, ſeu ſcutigeri Lacedæmoniis erant inutiles. Itaque viſum eſt Ageſilao phalangem totam in aciē producere. At Chabrias Atheniēſibus, Gorgias Thebanis præcipiunt, vti ne procurrant, ſed eodem in loco maneant, haſtas quidem rectas protendentes, ac porrigentes, clypeos verò ad genu firmiter admouentes atque applicantes. Ageſilaus obſtupefactus ſtataria pugnæ figura, receptui cecinit, imperatorium eſſe exiſtimans hoſtium robur euitare. Hinc fortaſſe inſtitutum olim eſt à Romanis, vt triarij genibus flexis intra ſcuta ſubſiderent. Quod quamobrem facerent, ex Vegetio cognoſcere licet: cuius hæc verba ſunt lib. I. cap. XX. Sed triarij genibus flexis ſolebant intra ſcuta ſubſidere, ne ſtantes vulnerarentur venientibus telis: & vt, cùm neceſſitas poſtulaſſet, tanquam recreati à labore, vehementius hoſteis inuaderent: à quibus cōſtat ſæpe factā, al. partā eſſe victoriam, cùm haſtati illi, & qui priores ſteterant, interiſſent. Phalanx porrò apud Macedones idem fere, quod apud Rom. legio, niſi quòd phalanx ampliore militum numero conſtabat. octo enim hominum millia continebat, cùm legio nō amplius quàm ſex millibus conſtaret. vtitur hac voce ſæpe & Cæſar, & Liuius. Cæſar lib. 3. de bello Gall. phalangem perfregerunt.

5. obnixóque genu ſc.) id eſt obfirmato genu ad ſcutum. videtur à Probo dictum eſſe obſcurius, propter caſuum ſimilitudinem: quod expreſſit Diodorus planius lib. 15. καὶ τὰς ἀσπίδας πρὸς τὸ γόνυ κλίναντας. i. & clypeis ad genu acclinatis. & Polyænus. τὰς ἀσπίδας πρὸς γόνυ προσερεισαμένους: id eſt, clypeis ad genu firmiter acclinatis. Planius, explicatiúſque dixiſſet hoc modo, obnixo genu in ſcutum.

6. proiectáque haſta) ſi locus emendatus eſt. (vt mihi quidem videtur) proiecta, poſitum pro, porrecta, ſeu antè erecta. προβεβλημένης ἀσπίδος. ſic Siſenna lib. 2. apud Macrob lib. 6. cap. 4. ſcutis proiectis. Idem proiectis ramis. M. Tull. de ſignis. ſed quòd erat eiuſmodi loco, atque ita proiecta in altum, &c. Idem lib. 2. de rep. Iuſtitia foras ſpectat, & proiecta tota eſt, atque eminet. Idem de orat. ad Q. Fratrem lib. 3. brachium procerius proiectum, quaſi quoddam telum orationis. Idem in oratore perfecto, brachij proiectione in contentionib. contractione in remiſſionibus. Quidam legi volunt porrecta. Ego nihil muto.

7. tuba reuocauit) cecinit receptui: dedit militibus ſignū tuba, vt ſe reciperēt.

8. fama celebr.) ſic Cicero dixit pro Cluentio, cædem omnium ſermone celebratam: & pro domo ſua, omnium ſermone celebratum.

9. vt illo ſtatu Chabrias) Diod. Siculus eodem libro. ὁ δὲ Χαβρίας πολλῶν αὐτῷ πεπραγμένων κατὰ πόλεμον, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα ἐσεμνύνετο τῷ στρατηγήματι, καὶ τὰς εἰκόνας τὰς ὑπὸ τοῦ δήμου δοθείσας αὐτῷ, καθίστανεν ἐχούσας τοῦτο τὸ σχῆμα. i. Chabrias autem quamuis multæ & præclaræ ab eo res eſſent in bello geſtæ, hoc tamen acuto & ſollerti conſilio maximè gloriabatur, & ſtatuas ſibi à populo donatas, hoc ſtatu, & hac figura collocabat.

10. his

10. *his ſtatib. in ſtat. pon. vter. in quib.) aſſenſus ſum* Claudio Puteano, *qui vidit, hunc locum eſſe mendoſum, vt eſt vulgò impreſſus. ſic enim habent omnia exempla, his ſtatibus ſtatuis ponendis vterentur, cùm victoriam eſſent adepti, inepta & abſurda prorſus ſententia.* Nam *primùm vox, artifices, non ad pugiles, aut gladiatores, & ſimileis tantùm pertinet, ſed & ad omneis alios multum diſſimileis artem aliquam profitenteis. At hic ſtatus, ſiue hæc figura, non niſi ad pugilis, aut gladiatoris ſtatuam quadrare poteſt. Deinde eſto per artifices hîc ſignificari gladiatores, & ſimileis tantùm: nonne fiebat* Chabriæ *iniuria, ſi omnes vel infimi gladiatores eadem figura, eodémque ſtatu ſibi ſtatuam fingendam curabant, quo ſtatu* Chabrias *ſibi fieri voluerat?* Nunc *autem quo modo edidimus, ſententia eſt & facilis, & probabilis: nempe ceteros artifices poſt hanc* Chabriæ *ſtatuam, curaſſe vt ſtatuæ ſibi ob victoriam donatæ, eo ſtatu, habitúque fingerentur, ac ponerentur, in quo ipſi ſtatu viciſſent.*

11. *multa in Æg. ſ. ſp.) priuato officio, non publicè à populo delata, ac mandata:* Diod *lib. 15, cum* Probo *in eo congruit, quòd dicit,* Tachum Aegypti *regem, ſiue ſatrapen,* Chabriæ *publicè non ab* Athenienſib. *miſſo, ſed priuatim perducto & adhibito, claſſis imperium, ac præfecturam tradidiſſe: in eo diſcrepat, quòd narrat,* Nectanebum, *ſeu, vt eſt apud* Plutarch. *in* Ageſilao, Nectanebin, Tachi *filium, vel, vt* Plutarch. ἀνεψιὸν, *i. fratris aut ſororis filium, patre abſente regnum* Aegypti *corruptis præfectis occupaſſe, ita vt pater* Tachus *ad hoſtem* Artaxerxē *confugere coactus ſit.* Nam *ſi id verum eſt, quod ait* Probus, Chabriam Nectanebo *adiumento fuiſſe ad regnum* Aegypti *ei conſtituendum, & conſtabiliendum: falſum eſt quod à* Diodoro *dicitur,* Chabriam *à* Tacho *claſſi præfectum fuiſſe, niſi quis dicat,* Chabriam Tachi *deſertorem ac proditorem fuiſſe: quod non fit mihi veriſimile. quamquam etiam* Ageſilaum, *qui fuerat à* Tacho *euocatus, vt ſibi opitularetur, ab illo ad* Nectanebum *deſciuiſſe, in* Ageſil. *cognoſcemus.*

12. *Nectanebum)* Tachi Aegypti *regis filium, vel, vt alij volunt, fratris, ſororisve filium: qui patrem ſeu patruum, ſeu auunculum, è regno expulit, vt tradit* Diodorus. *ſed, vt idem narrat, breui pòſt tempore* Tachus *quod amiſerat ſcelere filij, facile recuperauit opera & beneficio* Ageſilai, *vt in* Ageſilao *cognoſcemus: &, vt narrat* Diodorus: *à quo diſcrepat* Plutarchus: *& verò ipſe* Probus, *hoc loco.* Nam *ſi* Nectanebo *regnum conſtituit* Chabrias, *eripuit* Tacho, *qui cum* Nectanebo *de regno* Aegypti *contendebat.*

13. Fecit idem Cypri) *Hac de re nihil reperi præter id, quod eſt apud* Diod. Siculum *lib. 16. ſi forte ad rem pertinet.* Nam Phocionem *&* Euagoram, *non* Chabriam *&* Euagoram Cyprum *oppugnatum iuiſſe narrat. ſic enim ille.* ὁ δὲ (Ἰδριεὺς τῆς Καρίας δυνάστης) ὀξέως παρασκευασάμενος τριήρεις μὲν τεσσαράκοντα, στρατιώτας δὲ μισθοφόρους ὀκτακισχιλίους, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Κύπρον, ἐπιστήσας στρατηγοὺς Φωκίωνα, τὸν Ἀθηναῖον καὶ Εὐαγόραν, τὸν ἐν τοῖς ἐπάνω χρόνοις βεβασιλευκότα κατὰ τὴν νῆσον. οὗτοι μὲν οὖν καταπλεύσαντες εἰς τὴν Κύπρον, εὐθὺς ἐπὶ τὴν μεγίστην τῶν πόλεων Σαλαμῖνα τὴν δύναμιν ἤγαγον. βαλόμενοι δὲ χάρακα καὶ τὴν παρεμβολὴν ὀχυρώσαντες, ἐπολιόρκουν τοὺς Σαλαμινίους κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν, *&c. i.* Idrieus *autem (*Cariæ *regulus, ſeu tyrānus) cùm celeriter triremeis paraſſet quadraginta, milites conductitios octies*

mille miſit aduerſus Cyprum, belli ducibus præpoſitis Phocione & Euagora, qui ſuperioribus temporibus in inſula regnum obtinuerat. Hi igitur cùm ad Cyprum nauigaſſent, ſtatim aduerſus maximam vrbium Salaminem copias duxerunt. Vallo autem vrbe cincta, & caſtris ſuis munitis Salaminios terra & mari oppugnabant, &c. Credibile eſt Diod. Siculum vel Phocionem pro Chabria poſuiſſe, cùm Phocion Chabriæ comes eſſet, vel alium hiſtoricum ſecutum eſſe, quàm quē ſecutus eſt auctor noſter.

14. Interim bellum inter Aegypt.) Diod. lib. 15. ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἄκωρις ὁ τῶν αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἀλλοτρίως διακείμενος πρὸς τὸν περσῶν βασιλέα, δυνάμεις ξενικὰς ἀξιολόγους ἤθροισε· μεγάλους γὰρ μισθοὺς τοῖς ὑπακούουσι προτιθεὶς, καὶ συχνοὺς εὐεργετῶν, ταχὺ πολλοὺς ἔσχε τῶν ἑλλήνων ὑπακούοντας πρὸς τὴν στρατείαν. οὐκ ἔχοντων δὲ στρατηγὸν ἀξιόχρεων, μετεπέμψατο Χαβρίαν τὸν ἀθηναῖον, ἄνδρα καὶ συνέσει τῇ στρατηγικῇ διάφορον, καὶ δόξαν ἐπ' ἀρετῇ μεγάλην περιπεποιημένον, &c. i. Dū hæc geruntur Acoris rex Aegyptiorum, offenſus in regem Perſarum copias externas ſermone dignas collegit. Nam quòd magna ſtipendia, ampláque congiaria iis, qui nomina darent, adnumerabat, multóſque beneficiis inuitabat, atque alliciebat, citò multos Græcos habuit ei militiæ operam danteis. ſed cùm ducem non haberent idoneum, Chabriam arceſſiuit, virum & ſcientia rei militaris atque imperatoriæ præſtātem, & magnam gloriam ob virtutem conſecutum. Narrat & aliud bellum Diodorus eod. lib. à rege Aegypti Tacho regi Perſarum illatum, ibi. ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ Ταχὼς ὁ βασιλεὺς τῶν αἰγυπτίων, κρίνας πολεμεῖν τοῖς πέρσαις. &c. quod ad hūc locum videtur potius pertinere. In hoc enim bello Ageſilaus & Chabrias interfuerunt, regémque Tachum adiuuerunt, vt tradit Plutarch. in Ageſ.

15. & Athen. cum Artax. ſoc. hab.) Quocirca & Pharnabazo regis Perſarum ſatrapæ petenti Iphicratem belli ducem dederunt: & Chabriam eiuſdem Pharnabazi admonitu & rogatu reuocarunt, vt tradit Diodorus eod. lib.

16. magnas præd. A. r. e. facieb.) Facere prædam dixit & Cæſar lib. 4. de bello Gallico. ſub extr. & quanta prædæ faciendæ, atque in perpetuum ſui liberandi facultas daretur. & Cicero lib. III. accuſ. maximos quæſtus, prædáſque feciſſe. Dicunt Latini & agere prædam. Cæſar lib. VI. de bello Gall. ſub extr. præda ex omnibus locis agebatur. ſic ſæpe loquitur & T. Liuius.

17. Id intuens Chabrias) contrà Diodorus, qui tradit, eum fuiſſe ab Acoride arceſſitum, vt ſuprà oſtendi. In hoc tamen cum Probo congruit, quòd ſine ſuffragio, aut decreto populi Chabriam prouinciam illam belli ſuſcepiſſe dicit. ſic Diod. eod. lib. & loco οὗτος μὲν οὖν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης προσδεξάμενος τὴν στρατηγίαν, ἀφηγεῖτο τῆς κατ' Αἴγυπτον δυνάμεως, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς παρεσκευάζετο πολεμεῖν πρὸς τοὺς πέρσας. i. Hic igitur (Chabrias) ſine populi decreto ſuſceptis ducendi exercitus, & belli gerendi partibus, præerat exercitui Aegyptio, & magno ſtudio bellum aduerſus Perſas gerere parabat.

18. pedeſtr. cop.) hac de re in Ageſil. cognoſcemus.

19. Tum præfecti regis) Pharnabazus. Sic enim Diod ibid. ἐξέπεμψε δὲ (Φαρνάβαζος) καὶ πρὸς ἀθηναίους πρέσβεις κατηγορῶν μὲν Χαβρίου, ὅτι τῶν αἰγυπτίων ἡγούμενος ἀλλοτριοῖ τὴν τοῦ βασιλέως εὔνοιαν ἀπὸ τοῦ δήμου, παρακαλῶν δὲ στρατηγὸν Ἰφικράτην.

αὐτῷ δοῦναι. i. *Miſit autem Pharnabazus legatos ad Athenienſeis partim Chabriam accuſans, quòd cùm præeſſet Aegyptiis, regis animum à populo alienaret, partim petens vt Iphicratem ſibi belli ducem darent. Quem locum memini me proferre in Iphicrate.*

20. *Athenienſes diem cert.*) Diodor. ibid. οἱ δ' Ἀθηναῖοι σπεύδοντες τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν εἰς εὔνοιαν προσαγαγέσθαι, καὶ τὸν Φαρνάβαζον ἰδιοποιήσασθαι, ταχέως τόν τε Χαβρίαν ἐξ Αἰγύπτου μετεπέμψαντο, καὶ *&c. i. Athenienſes autem regis Perſarum beniuolentiam ſtudentes ſibi conciliare, & Pharnabazum ſibi beneficio deuincire, celeriter & Chabriam ex Aegypto reuocarunt, & Iphicratem belli ducem, qui Perſis adiumento eſſet, ad bellum gerendum miſerunt.*

21. *quam ante*) *ante quam.* ἀναστροφή.

22. *ibi*) *Athenis.*

23. *ante oculos*) *in oculis, in conſpectu. Sic Cicero pro Plancio. habitaui in oculis: preſſi forum. & lib 3. de off. qui in oculis ciuium quondam viximus. Idem epiſt. ad Q. fratr. lib. I. In oculis clariſſimæ prouinciæ, atque in auribus omniũ gentium ac nationum eſſe poſitum. Nunc quod ad rem attinet, Ephorus lib. 13. Philippic apud Athenæum lib 12* οὐ δυνάμενος (Χαβρίας) δὲ ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν διὰ τὴν ἀσέλγειαν, τὰ δὲ διὰ τὴν πολυτέλειαν τὴν αὐτοῦ τὴν περὶ τὸν βίον. τὰ δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἅπασι γὰρ τοῖς ἐνδόξοις εἰσὶ χαλεποί, *&c. i. cùm autem Chabrias in ciuitate viuere non poſſet, partim propter libidinem, & ſumtuoſum viuendi genus, partim propter Athenienſeis: in omneis enim claros viros aſperi, & ſæui ſunt, &c.*

24. *vt inuid. glor. com*) *Itaque non facilè ferunt præſtanteis aliqua virtute viros. Horat epiſt. I. lib. 2. Vrit enim fulgore ſuo qui prægrauat arteis Infra ſe poſitas. ad quem locum de inuidia plura. Morte autem exſtinguitur. Cicero pro Corn. Balbo. ibi. mors enim cùm exſtinxiſſet inuidiam, res eius geſtæ ſempiterna nominis gloria niterentur. Horat. eod. loco, de Hercule loquens.*

Comperit inuidiam ſuprema luce domari.

25. *liberiſque ciuitatib*) *Ratio eſt, quia in liberis ciuitatib. qualis erat ciuitas Athenienſis, omnes ciues ſunt libertate pares, atque æquales. At libertate ſola, aut maximè, ius, & dignitas ciuis in eis æſtimantur. Itaque omnem aliam præſtantiam & excellentiam oderunt, vt ſuſpectam, verentes, ne, qui excellunt, libertatem populi opprimant, & tyrannidem occupent.*

26. *opulentum*) *ſic habent omnes libri: quæ lectio ſi emendata eſt, vt mihi quidem videtur, opulentum patrij caſus eſt, à recto opulens. ſic violens poſitum ab Horatio od. 30. lib. 3. quà violens obſtrepit Aufidus. & epiſt. 10. lib. I. Sed poſtquàm victor violens diſceſſit ab hoſte. Quemadmodum igitur violens & violentus dixerunt veteres ſic opulens & opulentus.*

27. *intuentur*) *quidam libri habent, intuuntur, non malè. vtrumque enim dixerunt veteres, tuor, & tueor, pro eadem re, ſeu actione. vt Lucr. lib. 4. dilutáque contrà cùm tuimur miſceri abſinthia, tangit amaror. notat Pompeius Feſtus in voce tuor, quamquam eo loco mendoſus eſt.*

28. *plurimùm*) *id eſt plerumque,* ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

29. *Neque verò ſolus ille aber. Athen.*) *expreſſa ſunt hæc ex Ephoro, cuius*

verba refert Athen. libro ſuprà commemorato. Διὸ καὶ εἵλοντο αὐτῶν οἱ ἔνδοξοι, ἔξω τῆς
πόλεως καταβιοῦν, Ἰφικράτης μὲν ἐν Θρᾴκῃ, Κόνων δὲ ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δὲ ἐν Λέσβῳ,
Χάρης δ' ἐν Σιγείῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Χαβρίας ἐν Αἰγύπτῳ. i. Quapropter & qui fuerunt ex
Athenienſib. clari viri, & glorioſi, extra ciuitatem vitam degere maluerũt: Iphi-
crates in Thracia, Cono in Cypro, Timotheus in Leſbo, Chares in Sigéo, & ipſe
Chabrias in Aegypto.

30. *afuturos) ſic legendum non abfuturos, vt eſt in nonnullis libris, neque aſ-
futuros, vt eſt in Venetis, neque futuros, vt in Germanicis.*

31. *Diſsimilis quidem Ch. hor.)* de Charete ex Ephoro, & Theopompo refert
quædam Athenæus, quæ quia ad hunc locum non admodum pertinent, (tardum
enim & ſegnem fuiſſe dicit, & voluptarium, hoc tantùm) prudens prætermitto.
Demoſthenes & Aeſchines in orationib. ſuis ſæpe Charetem aut nominatim com-
memorantes, aut tacito nomine deſcribentes, ſignificant, eum parum ſtrenuum
fuiſſe imperatorem, eiúſque culpa cladem ad Chæronéam, victore Philippo, eſſe
acceptam. Diod. Siculus lib. 15. in extr. dicit, eùm fuiſſe ignauum & timidum in
hoſteis, iniuſtum in ſocios. ſic enim ille. οὗτος δὲ (Χάρης) τοῖς μὲν πολεμίοις εὐλαβούμε-
νος, τοῖς δὲ συμμάχοις ἀδικῶν διετέλει. i. hic autem Chares perpetuò hoſteis quidem
metuebat, ſocios verò iniuſtè lædebat ac vexabat. ſic Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. ὀρ-
γιζομένων δὲ τοῖς Βυζαντίοις τῶν ἀθηναίων, μὴ δεξαμένοις τῇ πόλει Χάρητα πεμφθέντα μετὰ
δυνάμεως αὐτοῖς βοηθὸν πρὸς Φίλιππον, εἶπεν ὁ Φωκίων, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς ἀπιστοῦσι τῶν συμ-
μάχων, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστουμένοις τῶν στρατηγῶν ὀργίζεσθαι, αὐτὸς ᾑρέθη στρατηγὸς, καὶ πιστευθεὶς
ὑπὸ τῶν Βυζαντίων ἐποίησε τὸν Φίλιππον ἀπελθεῖν ἄπρακτον. i. Cùm autem iraſcerentur
Byzantiis Athenienſes, quòd Charetem ad eos adiutorem aduerſus Philippum
cum claſſe miſſum in vrbem non recepiſſent, Phocio dixit oportere non ſociis, qui
diffiderent, ſed imperatoribus, quibus ſocij diffiderent, iraſci. quo dicto commoti
Athenienſes Phocionem imperatorem crearunt: ille autem à Byzantiis dignus
cui fides haberetur, exiſtimatus, atque in vrbem receptus, Philippum re infecta
diſcedere coëgit. Idem lib. 16. diſertè ait, Charetem non fuiſſe quouis alio fortè o-
blato imperatorem nec in re gerenda, neque in conſilio capiendo meliorem. Sic il-
le eo loco, vbi de pugna ad Chæronéam commiſſa loquitur: παρὰ δὲ τοῖς ἀθηναίοις
οἱ μὲν ἀγαθώτατοι τῶν στρατηγῶν ἐτετελευτήκεισαν, Ἰφικράτης, καὶ Χαβρίας, ἔτι δὲ Τιμόθεος·
τῶν δὲ ὑπολειπομένων Χάρης προτεύων, οὐδὲν διέφερε τῶν τυχόντων ἰδιωτῶν κατὰ τὴν ἐν τῷ
στρατηγεῖν ἐνέργειαν, καὶ βουλήν. i. apud Athenienſeis verò optimi duces è vita exceſſe-
rant, Iphicrates, & Chabrias, & præterea Timotheus: iis autem, qui réliqui erãt,
Chares antecellens, nihil à quibuſlibet priuatis neque agendi celeritate in du-
cendo exercitu, atque in imperando, neque conſilio differebat. Sic & ipſe Probus
in Timotheo commemorat eum Xenophon aliquoties lib. 7 de reb. Græc.

32. *periit bello ſociali)* Diod. Siculus lib. 16. de bello ſociali hæc tradit. οἱ δ' ἀ-
θηναῖοι, χίων, καὶ ῥοδίων, καὶ κῴων, ἔτι δὲ Βυζαντίων ἀποστάντων, ἐνέπεσον εἰς πόλεμον τὸν ὀνο-
μασθέντα συμμαχικὸν, ὃς ἔμεινεν ἔτη τρία· εἵλοντο δὲ στρατηγοὺς Χάρητα καὶ Χαβρίαν ἀπέ-
στειλαν μετὰ δυνάμεως. i. Athenienſes autem cùm Chij, & Rhodij, & Coi, præterea
verò & Byzantij ab iis deſciuiſſent, in bellum ſociale, quod appellatur, incide-
runt, quod annos treis productum eſt. De bello ſociali lege & argumentum ora-

tionis de pace, Iſocratis. Quomodo autem interierit, iam cognoſcemus.

33. oppugnabant Ath. Chium) Diodorus ibidem. οὗτοι δὲ πλεύσαντες ἐπὶ τὴν Χίον, κατέλαβον παραγεγονότας συμμάχους τοῖς Χίοις, &c. ſequitur mox. ἐκτάξαντες δὲ τὴν δύναμιν, ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλατταν. i. hi autem (Chabrias & Chares) curſu ad Chium directo, belli ſocios à Byzantiis, Rhodiis, Cois, prætereа à Mauſolo Cariæ regulor Chiis ſubſidio miſſos offenderunt. copiis autem diſpoſitis vrbem terra & mari oppugnabant.

34. priuatus) Contrà Diodorus, vt ſuprà oſtendi. fuerat enim cum Charete dux belli à populo factus.

35. quam qui præerant) id eſt, quàm eos, qui præerant. ſic ſolet loqui Probus, vt iam ſæpius lectorem admonuimus.

36. maturauit) id eſt, accelerauit. ſic M. Tullius pro Cluentio. huic mortem maturabat inimicus, quod illi vnum in malis erat perfugium calamitatis. Horatius oda 7. lib. 3. vt Prœtum mulier perfida credulum Falſis impulerit criminibus nimis Caſto Bellerophonti Maturare necem, refert. Aliter apud Virg. Æn. I. Maturate fugam, regique hæc dicite veſtro. quamuis Nonius etiam illo loco accelerare interpretetur.

37. Nam dum primus) ſic Diod. eod. lib. ὁ δὲ Χαβρίας προσπλεύσας, ἐν τῷ λιμένι ναυμαχίαν καρτερὰν συνεστήσατο, καὶ τῆς νεὼς τοῖς ἐμβόλοις ἀναρραγείσης κατεπονεῖτο. οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἄλλων νεῶν εἴξαντες τῷ καιρῷ διεσώθησαν· ὁ δὲ ἀντὶ τῆς ἥττης ἀλλαξάμενος τὸν εὐκλεᾶ θάνατον, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς νεώς, καὶ τρωθεὶς ἐτελεύτησε. i. Chabrias autem cùm ante ceteros nauigationem acceleraſſet, in portu acrem pugnam edidit, eiúsque naui nauium aduerſariarum roſtris percuſſa, & effracta, valde laborabat. Atq; ij quidē, qui in aliis nauibus erant, tempori cedentes, ſeruati ſunt: ille autem hanc iacturam, & cladem glorioſa morte depactus, pro ſua naui certans, & vulneribus aliquot acceptis mortem oppetiit.

38. cùm enim eò) cùm enim portum intraſſet.

39. nauis roſtro) nauis Chabriæ roſtro aduerſariæ nauis icta.

40. ſidere) ſubſidere.

41. quòd ſuberat, &c.) ne quis diceret: quid profeciſſet Chabrias, ſi ſe in mare deieciſſet? nam æquè periiſſet: ſubiecit Probus, quia ſuberat claſſis Athenienſium, quæ eum exciperet natantem.

42. quàm armis abiectis) flagitium eſt in re militari, arma abiicere. Itaque Epaminondas victor moriens quærit, an clypeus ſuus ſaluus ſit: & apud Cæſ. miles quidam, qui in bello Britannico clypeum amiſerat, quamuis victor, tamen ab imperatore, peccati veniam petit. Ariſtot. lib. 2. rhet. αἰσχρά ἐστιν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστὶν· οἷον, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ. i. turpia, & flagitioſa ſunt facta omnia, quæ oriuntur ab ignauia, & nequitia: quod genus, arma abiicere, aut fugere. Idem lib. V. de morib. προστάττει δ᾽ ὁ νόμος καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν, οἷον μὴ λείπειν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. i. lex autem viri fortis muneribus fungi iubet, vt locum atque ordinem in acie tenere, neque fugere, neque arma abiicere. Iſocrates in oratione de pace, loquens de Lacedæmoniis, eorúmque regibus. ὑπὲρ ἐκείνων δὲ οἱ μὲν ἐθέλοντες ἐν ταῖς μάχαις ἀποθνήσκειν, ἀτιμότεροι γίγνονται τῶν

τὰς τάξεις λειπόντων, ἢ ἀσπίδας ἀποβαλλόντων. i pro illis (regibus) autem ῃ, qui non audent in prælus mortem oppetere, maiore ignominia afficiuntur, quàm qui ordines relinquunt, & clypeos abiiciunt. Et Lacedæmoniæ *mulieres filios ſuos in militiam dimittentes, hoc eis mandare, & præcipere ſolebant,* ἢ σὺν τούτῳ, ἢ ἐπὶ τούτου. *i aut cum hoc, aut ſuper hoc. quo ſignificabant, ſe monere, vt aut ſcutum referrent, aut ſuper clypeum mortui efferrentur.*

43. *honeſtam mortem &c.)* Si Achilles *vitam breuem glorioſam, vitæ longæ gloriæ experti antepoſuit: quanto magis mors honeſta, vitæ turpi anteponenda eſt?* Nam *bene & beatè viuere ſine gloria licet: bene beatéque viuere cum infamia & dedecore nõ licet.* cui *autem bene beatéque viuere non licet, ei vitæ dulcedo erepta eſt.* cui *vitæ dulcedo erepta eſt, ei, cur vitam retinere velit, cauſa nulla eſt.* Hæc *ſunt fere ex ſententia* Ariſtotelis. Nam *religionis noſtræ alia vox eſt.*

TIMOTHEVS.

Timotheus,[1] Cimonis filius, Athenienſis. hic à patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. fuit enim[2] diſertus,, impiger,[3] laborioſus,[4] rei militaris peritus, neque[5] minus ciuitatis regendæ. Multa huius ſunt præclarè facta, ſed hæc maximè illuſtria.[6] Olynthios & Byzantios bello ſubegit. Samum cepit. in qua oppugnanda ſuperiori bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumſerant. id ille ſine vlla publica impenſa populo reſtituit. Aduerſum[7] Cotym bella geßit. ab eo mille & ducentá talenta prædæ[8] in publicum detulit.[9] Cyzicum obſidione liberauit.[10] Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: à quo cùm[11] Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille ciueis ſuos agro, atque vrbibus[12] augeri maluit, quàm id ſumere, cuius partem domum ſuam ferre poſſet. Itaque accepit[13] Erichthonem & Seſtum. Idem claßi præfectus[14] circumuehens Pelopõneſum,[15] Laconicam populatus, claſſem eorum fugauit.[16] Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit: ſociósque idem adiunxit Epirotas,[17] Athamanas, Chaonas, omneísque eas genteis, quæ[18] mare illud adiacent. quo facto Lacedæmonij de

diutina contentione deſtiterunt, & ſua ſponte Athenienſibus imperij maritimi principatum conceſſerunt, pacémque his legibus conſtituerunt, vt Athenienſes[19] mari duces eſſent. Quæ victoria tanta fuit Atticis lætitiæ, vt tum primum aræ[20] paci publicæ ſint factæ, eíque deæ[21] puluinar ſit inſtitutum. Cuius laudis vt memoria maneret, Timotheo publicè ſtatuam[22] in foro poſuerunt. qui honos huic vni ante hoc tempus contigit: vt, cùm patri populus ſtatuam poſuiſſet, filio quoque daret.[23] Sic iuxtà poſita recens filij, veterem patris renouauit memoriam. Hic cùm eſſet[24] magno natu, & magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes vndique premi ſunt cœpti. defecerat Samus: deſcierat Helleſpontus: Philippus[25] iam tunc valens Macedo multa moliebatur: cui oppoſitus[26] Chares cùm eſſet, non ſatis in eo præſidij putabatur. Fit Meneſtheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, [27] & vt ad bellum proficiſcatur, decernitur. Huic in conſilium dantur duo vſu & ſapientia præſtantes, [28] quorum conſilio vteretur,[29] pater & ſocer, quòd in his tanta erat auctoritas, vt magna ſpes eſſet, per eos,[30] amiſſa poſſe recuperari. Hi[31] cùm Samum profecti eſſent, & eodem Chares eorum aduentu cognito cum ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtum videretur: áccidit, cùm ad inſulam appropinquarent,[32] vt magna tempeſtas[33] oriretur: quam euitare duo veteres imperatores vtile arbitrati, ſuam claſſem[34] ſuppreſſerunt.[35] At ille temeraria vſus ratione non ceſſit maiorum natu auctoritati:[36] &, vt ſi in ſua manu eſſet fortuna, quò contenderat, peruênit: eodémque vt ſequerentur, ad Timotheum, & Iphicratem nuntium miſit. hinc malè re geſta, compluribus amiſsis nauibus, eodem, vnde erat profectus, ſe recepit, litteráſque Athenas publicè miſit, ſibi

procliue fuiſſe Samum capere, niſi à Timotheo & Iphicrate deſertus eſſet.[37] ob eam rem in crimen vocabantur. populus acer, ſuſpicax, mobilis,[38] aduerſarius, inuidus etiam potentiæ, domum reuocat: accuſantur proditionis. Hoc iudicio [39] damnatur Timotheus, líſque eius æſtimatur centum[40] talentis. Ille odio ingratæ ciuitatis coactus, [41] Chalcidem ſe contulit. Huius poſt mortem populus, cùm eum iudicij ſui pœniteret, multæ nouem parteis detraxit, & decem talenta Cononem eius filium, ad muri quandam partem reficiendam iuſsit dare. in quo fortunæ[42] varietas eſt animaduerſa. nam quos[43] auus Conon muros ex hoſtium præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos cum ſumma ignominia familiæ ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ, ſapientíſque vitæ, cùm pleraque poſsimus proferre teſtimonia, vno erimus contenti, quòd ex eo facilè coniici poterit, quàm carus ſuis fuerit. Cùm Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolùm amici, priuatíq; hoſpites ad eum defendendum conuenerunt, ſed etiam in eis[44] Iaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſsimus. Hic cùm in patria[45] ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine vllo præſidio venit: tantíque hoſpitem fecit, vt mallet ſe capitis periculum adire, quàm Timotheo[46] de fama dimicanti deeſſe. [47] Hunc aduerſus tamen Timotheus poſteà populi iuſſu bellum geſsit:[48] patriæque ſanctiora iura, quàm hoſpitij, eſſe duxit.[49] Hæc extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa vrbe fuit dignus memoria.

TIMO-

TIMOTHEVS.

Cononis fil.) & Threſſæ mulieris, impudicæ, vt refert Athenæus *lib.* 13. *pag.* 11. Τιμόθεος δὲ ὁ στρατηγήσας Ἀθηναίων ἐπιφανῶς, ἑταίρας ἦν υἱός, Θρᾴττης τὸ γένος, σεμνῆς δ' ἄλλως τοὺς τρόπους. μεταβάλλουσαι γὰρ αἱ τοιαῦται εἰς τὸ σῶφρον, τῶν ἐπὶ τούτῳ σεμνυνομένων εἰσὶ βελτίους. ὁ δὲ Τιμόθεος καὶ σκωπτόμενός ποτε, ὅτι τοιαύτης εἴη μητρὸς, ἔχει χάριν αὐτῇ, φησὶν. οἶδα, ὅτι δι' αὐτὴν Κόνωνός εἰμι υἱός. *i.* Timotheus *autem, qui* Athenienſium *dux belli fuit clarus, & illuſtris, puellæ impudicæ filius erat, genere* Threſſæ, *alioqui moribus caſtis atque integris.* Nam *tales mulieres ſi ſemel à vita impudica ſeſe ad temperantiam transferant, iis, quæ hoc nomine gloriantur, & magnificè ſe circumſpiciunt, meliores euadunt.* Timotheus *verò cùm aliquando ſalsè luderetur, quòd talis matris eſſet filius: ego verò, inquit, etiam gratiam ei habeo, quia eius opera* Cononis *ſum filius.*

2. *disertus)* Cicero *lib.* 1. *de off.* Africanus *eloquentia cumulauit bellicam gloriam: quod idem fecit* Timotheus, Cononis *filius: qui cùm belli laude non inferior fuiſſet, quàm pater, ad eam laudem, doctrinæ & ingenij gloriam adiecit. licet etiam ex* Demoſth. *oratione* περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ *ſub extr. intelligere,* Timotheum *eloquentem fuiſſe. profert enim fragmentum quoddam ex eius oratione ad populum habita, ſpiritus, & acrimoniæ plenum ſic* Demoſth. ἴστε γὰρ δή που τοῦθ', ὅτι Τιμόθεός ποτ' ἐκεῖνος ἐν ὑμῖν ἐδημηγόρει, ὡς δεῖ βοηθεῖν, καὶ τοὺς Εὐβοέας σώζειν, ὅτε Θηβαῖοι κατεδουλοῦντο αὐτούς· καὶ λέγων εἶπεν οὕτω πως. εἰπέ μοι· βουλεύεσθε, ἔφη, Θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ, τί χρήσεσθε, καὶ τί δεῖ ποιεῖν; οὐκ ἐμπλήσετε τὴν θάλατταν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τριήρων; οὐκ ἀναστάντες ἤδη πορεύσεσθε εἰς τὸν Πειραιᾶ; οὐ καθέλξετε τὰς ναῦς; οὐκοῦν εἶπε μὲν ταῦτα ὁ Τιμόθεος· ἐποιήσατε δ' ὑμεῖς. *i. Scitis enim,* Timotheum *illum quondam apud vos contionatum eſſe, & dixiſſe,* Eubœenſibus *auxilium ferre, & eos ſeruare oportere, cùm eos* Thebani *in ſeruitutem redigere conarentur. & cùm apud vos orationem haberet, ita locutus eſt: Agite dum: vos cùm* Thebanos *in inſula eſſe auditis, quam rem geratis, aut quid faciendum ſit, conſultatis? non mare triremibus,* Athenienſes, *implebitis? non iam exſurgetis, & in* Piræeum *ibitis? non naueis in portum deducetis? Ergo hæc quidem* Timotheus *dixit: vos autem feciſtis.* Poſtremò M. Tull. *lib.* 3. *de orat. ad* Q. Fr. *ſcribit,* Timotheum *ab* Iſocrate *fuiſſe inſtitutum atque eruditum.*

3. *laborioſus)* φιλόπονος.

4. *rei milit. per.)* στρατηγικὸς, τῆς πολεμικῆς ἔμπειρος. *fuit præterea fortunatus, ac felix: & verò ita cognomento dictus, vt teſtantur* Plutarch. Suidas, Ælian. *var. hiſt lib.* 13. *interpres* Ariſtoph. *ad illum locum* Χρ. ὁ Τιμοθέου δὲ πύργος. Καρ. ἐμπέσοι γέ σοι. *& item alibi.*

5. *neque min. ciuit. reg.) repete* ἀπὸ κοινοῦ, *peritus: hoc eſt, quod* Græci *dicunt, politicus.*

6. *Olynthios, &* Byzãt.) *bello, opinor, ſociali. verũ nullũ hac de re verbũ apud* Diod. *quod quidẽ meminerim: niſi quòd lib.* 16. *ſcribit, bello ſociali,* Chios, Rhodios, Byzantios, Coos, *ceteros, qui ab* Athenienſib. *defecerant,* Imbrum, & Lemnum, *quæ erant* Athenienſium, *diruiſſe: agrum* Samium *populatos eſſe, ac diri-*

puiſſe, vrbem Samum obſediſſe atque oppugnaſſe: Athenienſeis verò ducibus Iphicrate, Charete, Timotheo, Byzantium oppugnaſſe: Chios autem, & Rhodios, ceteróſque qui ab Athenienſib. defecerant, claſſe eò appulſa, Byzantium obſidione liberaſſe: quæ nihil ad hunc locum videntur pertinere.

7. Cotym) Paphlagoniæ regem.

8. in publicum) in ærarium.

9. Cyzicum obſ.) Diod. Siculus lib. 15. Τιμόθεος ὁ Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἔχων δύναμιν πεζικήν τε, καὶ ναυτικὴν, Τορώνην μὲν καὶ Ποτίδαιαν πολιορκήσας εἷλε, κυζικηνοῖς δὲ πολιορκουμένοις ἐβοήθησεν. i. Timotheus autem Athenienſium imperator habẽs exercitum pedeſtrem, & naualem, Tyronam, & Potidæam cepit: Cyzicenos, qui obſidebantur, obſidione liberauit.

10. Ariobarzani) regis Perſarum ſatrapæ in Lydia: qui Mithridate mortuo, regnum Ponti obtinuerat: de quo & Probus in Datame. Nulla autem de hoc bello neque apud Diod neque apud Plutarch. mentio fit, quod ſciam.

11. Laco) Ageſilaus.

12. augeri) aliàs, augere.

13. Erichthonẽ & Seſtum) locus ſuſpectus, atque adeò corruptus. de Erichthone quidem non video quo modo ferri poſſit. nam vrbem huius nominis nullam reperio. Quid ſi legamus, Erythinos? Erythini Paphlagoniæ oppidum. Quid ſi Cteſiphontem? Cteſiphon vrbs eſt Paphlagoniæ. Omnino hîc mihi aqua hæret.

14, circumuehens) malim circumiens: & ita Puteano videbatur. verùm tamen nihil mutare auſus ſum. Et verò fortaſſe vſurpauit, circumuehens, pro eo quod eſt, circumnauigans, ſeu περιπλέων, tamquam participium à verbo deponente circumuehor: quemadmodum inuehens ab inuehor.

15. Laconicam) Laconicam regionem.

16: Corcyr. ſub imp. Ath. red.) aliter Diod. lib. 15. pag. 48. ibi. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ πάλαι μὲν ἀπεστάλκεισαν Τιμόθεον τὸν Κόνωνος ἐπὶ βοήθειαν τοῖς Κερκυραίοις μετὰ νεῶν ἑξήκοντα. Οὗτος δὲ πρὸ τῆς συμμαχίας ταύτης πλεύσας ἐπὶ Θρᾴκης, καὶ πολλὰς πόλεις ἐπὶ συμμαχίαν προσκαλεσάμενος, προσέθηκε τριάκοντα τριήρεις. τότε δὲ καθυστερῶν τῆς τῶν Κερκυραίων συμμαχίας, τὸ μὲν πρῶτον ἀπέβαλε τὴν στρατηγίαν τοῦ δήμου χαλεπῶς ἔχοντος. ὡς δὲ περιέπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἄγων πρέσβεων πλῆθος τῶν τὴν συμμαχίαν συνθεμένων, καὶ τριάκοντα τριήρεις προσθήκας, πάντα τε τὸν στόλον εὖ κατεσκευακὼς πρὸς τὸν πόλεμον μετενόησεν ὁ δῆμος, καὶ πάλιν αὐτῷ τὴν στρατηγίαν ἀποκατέστησε, &c. id eſt, Athenienſes autem iam pridem Timotheum Cononis fil. ad auxilium Corcyrenſibus ferẽdũ cũ nauibus ſexaginta miſerũt. Hic autẽ cùm ante hanc ſocietatẽ in Thraciã nauigaſſet, & multas ciuitates ad ſocietatẽ belli aduocaſſet, atque adiũxiſſet: etiã triginta triremibus claſſem ſuã auxit. Sed cùm tardior eſſet in illa Corcyrenſium ſocietate, primùm imperium amiſit, populo in eum grauiter commoto, atque offenſo. deinde vt nauigauit Athenas, primùm legatorum multitudinem adduxit, qui ſocietatem cum Athenienſibus conſtituerent & paciſcerentur, deinde triginta nauibus ad eas, quas habebat, additis, & omni claſſe rectè, atque ordine ad bellum parata atque adornata: populum pœnituit, & imperiũ ei reddidit, &c. Paucis pòſt verſibus narrat ille, Iphicratem & Timotheum claſſi A-

theninſium præfectos, cùm bello iam confecto in Corcyram veniſſent, eósque Lacedæmonij anteuertiſſent, nihil memorabile geſsiſſe, niſi quòd nouem triremeis Siculas à Dionyſio miſſas ad auxilium Lacedæmoniis ferendum, in quas inciderant, cum viris ceperunt. οὗτοι δὲ τῶν τριήρων ὑστερηκότες ἄλλο μὲν οὐδὲν ἔπραξαν μνήμης ἄξιον, τελευταῖον δὲ Σικελικαῖς περιτυχόντες, &c. αὐτάνδρους εἷλον οὔσας ἐννέα. Sed intellige, Timotheum anteà quidem Corcyram ſub imperium Athenienſium redegiſſe, poſteà verò Lacedæmoniis Corcyram obſidentibus, Timotheum imperatorem ad eam obſidione liberandam, & ſeruandam miſſum, ſerius veniſſe. Xenophon quidem lib. 5. de reb. Gr. in extr. diſertè narrat, Timotheum Corcyram ſubegiſſe, his verbis. ὁ μέντοι Τιμόθεος περιπλεύσας, Κέρκυραν μὲν εὐθὺς ὑφ' ἑαυτῷ ἐποιήσατο· οὐ μέντοι ἠνδραποδίσατο, οὐδὲ ἄνδρας ἐφυγάδευσεν, οὐδὲ νόμους μετέστησεν· ἐξ ὧν τὰς περὶ ἐκεῖνα πόλεις ἁπάσας εὐμενεστέρας ἔσχεν. i. Timotheus porrò nauigationis flexu circumacto, Corcyra quidem ſtatim potitus eſt: non tamen ciueis in ſeruitutem redegit, neque in exſulium expulit, neque leges mutauit: ex quo omneis illius loci ciuitates maiore beniuolentia ſibi deuinxit. Idem lib. 6. non longe admodum à princip. tradit, Athenienſeis, cùm audiſſent, Corcyram à Lacedæmoniis eſſe obſeſſam, eiúſque inſulæ opportunitatem cognouiſſent, Timotheum, data ei claſſe ſexaginta nauium, eò ſubſidio miſiſſe: illum autem, quòd ex ciuitate naueis remigibus inſtruere non potuerat, nauigatione ad inſulas circumacta, illinc ſupplementum ſumere cogitaſſe: Athenienſeis verò hoc audito exiſtimanteis illum tempus fruſtrà contriuiſſe, & occaſionem rei gerendæ amiſiſſe, ei ſuſcenſuiſſe, & imperium ademiſſe, Iphicratem denique in eius locum ſubſtituiſſe. verba Græca Xenophontis non aſcribam. Sed Æſchines in oratione κατὰ Κτησ. cum Probo congruit, ad extr. ibi. διὰ τί τὰς δωρεὰς αὐτοῖς ἔδοσαν, καὶ τὰς εἰκόνας ἔστησαν. ἅπαντες γὰρ ἅμα οἱ ἀποκρινοῦνται ὅτι Χαβρίᾳ μὲν διὰ τὴν περὶ Νάξον ναυμαχίαν, Ἰφικράτει δὲ, ὅτι μόραν Λακεδαιμονίων ἀπέκτεινε, Τιμοθέῳ δὲ διὰ τὸν περίπλουν τὸν εἰς Κέρκυραν, &c. id eſt, Quamobrem Chabriæ, Iphicrati, Timotheo præmia dederint, ſtatuáſque poſuerint, quære ex iudicibus. Reſpondebunt omnes tibi ſe Chabriam præmio affeciſſe propter pugnam naualem ad Naxum commiſſam: Iphicratem quia Lacedæmoniorum cohortem interfecit: Timotheum, propter nauigationem Corcyræ obſidione liberandæ cauſa ſuſceptam: ceteros denique propter multas cuiuſque res ac præclaras in bello geſtas.

17. Athamanas) Ætoliæ, vel, vt vult Stephanus, Theſſaliæ populos. Sed videtur legendum, Acarnanas, ex Diodoro, eod. lib. καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν πόλεις ὁμοίως ἔπεισεν ἀποκλῖναι πρὸς Ἀθηναίους. i. & ciuitatib⁹ Acarnaniæ ſimiliter perſuaſit, vt ſeſe ad Athenienſeis applicarent. Sunt autē Acarnanes populi ad Acheloū ſiti.

18. quæ mare illud adiac.) dictum antiquè, pro, quæ mari illi adiacent, ſeu, ad mare illud adiac. nam veteres non fere præpoſitiones iterabant, vt, adigere arbitrum, apud Cic. propugnare nugis apud Horat. epiſt lib 1. ad quem locum plura. Sic in Ageſ. & homines ſuis rebus abalienaret. ſic apud Homer. Il. π. τῷ δὲ καὶ Αὐτομέδων ὕπαγε ζυγὸν ὠκέας ἵππους. dictum enim ὕπαγε ζυγὸν ἵππους, pro ὕπαγε ζυγὸν ὑπὸ ἵππους. Mox tamen contrà præpoſitio iteratur, ibi, de diutina contentione deſtiterunt.

19. *mari)* κατὰ θάλατταν,*id eſt in mari.*

20. *ara paci publicæ)* Atqui Plutarchus in Cimone,tradit,*aras pacis eſſe poſitas poſt victoriam illam Cimonis ad* Eurymedontem *partam contra* Perſas:*quam pax illa omni ſermone celebrata* (περιβόητον *appellat* Plutarchus. & Demoſth. *oratione* περὶ παραπρεσβ.*contra Æſchin.* τὴν ὑπὸ πάντων ὑμνουμένην)*conſecuta eſt. ſic* Plutarch.φασὶ δὲ καὶ βωμὸν εἰρήνης διὰ ταῦτα τοὺς ἀθηναίους ἱδρύσασθαι,&c *i aiunt autem* Athenienſeis *propter hæc aram pacis poſuiſſe,&c. publicæ,autem edidimus,codices* Baſileenſeis,& Colonienſeis *ſecuti,non reclamaturi,ſi quis,publicè,reponi malit,quo modo habent exempla* Veneta,& Germanica.

21. *puluinar) puluinar à polutis, inquit* Varro *lib.4 Erant autem puluinaria, lectuli, ſeu puluilli ex aluta facti, molli tomento farti, qui ſterni in quibuſdam templis conſueuerant,vt in eis collocarentur deorum ſtatuæ. Interdum puluinaria pro templis ponimus,inquit* Seruius *ad illum locum* Virgilij *4.georg.vris Imparibus ductos alta ad donaria currus:ad extr. libri. Cic. de haruſp. reſp.* Qui *ſacerdotem ab ipſis aris,puluinaribúsque detraxiſti.*

22. *ſtatuam in foro poſ.)* Æſchin.*orat.* κατὰ Κτησιφ.*vt ſuprà non longè retulimus.* Commemorat & Pauſanias *Cononis ſtatuam in* Atticis.*ſed eam inter eas numerat,quæ in arce* Mineruæ *poſitæ ſunt.*

23. Sic iuxta poſita r.fil.)*ordo verborum hic videtur eſſe,*Sic recens filij memoria,*hoc eſt ſtatua (ſtatuæ enim vt ſunt,ſic & dicuntur monumenta eorum, quorum ſimilitudinem referunt) iuxta ſtatuam patris poſita,veterem patris memoriã renouauit.vel dic hoc modo.* Sic recens *filij ſtatua iuxta patris ſtatuam poſita, veterem patris memoriam renouauit.* Quidam *libri habent, memoria, in ſeptimo caſu.*

24. *cùm eſſet magno natu) id eſt,cùm eſſet magnus,ſeu grandis natu.ſic in* Datame.*ab hoc tamen viro* Sciſmas *maximo natu filius deſciit. At in* Ageſ.*princip. qui maximus natu eſſet ex liberis,&c.*

25. *iam tunc valens)* Methonam *ceperat,*Pydnam, Potidæam, Pagaſas, Thraciæ *vrbeis aliquot.*

27. & *vt ad bellum proficiſc.) quidam libri non habent particulam, vt, fortaſſe non malè.*

28. *quorum conſilio vteretur) videtur* ταυτολογία. *nam ſi dati erant in conſiliũ, dati erant vt eorum conſilio vteretur.* Dicendum *eſt igitur eſſe* ἐπεξήγησιν, *ſeu* ἑρμηνείαν.

29. *pater & ſocer)* Iphicrates,*pater:*Timotheus,*ſocer.*

30. *amiſſa poſſe rec.) propriè & benè* Latinè. Cicero *poſt reditum in ſenatu, in extr. præſertim cùm illa amiſſa recuperarim, virtutem & fidem numquam amiſerim.*

31. Hi cùm Samum) Diod.Siculus *lib.15.pag 521. non* Meneſtheum *cum* Iphicrate & Timotheo *claßi præfuiſſe: ſed* Iphicratem & Charetem:*neque illos* Samum,*ſed* Byzantium *oppugnaſſe tradit:niſi fortè quæ ibi narrat* Diodorus, *alio tempore geſta ſunt.ſic autem ille.* ὅτι δὲ Σάμον πολλῇ δυνάμει στρατεύσαντες, τὴν μὲν χώραν ἐδῄωσαν, τὴν δὲ πόλιν ἐπολιόρκουν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας

νῆσον, &c. i. hi autem(nempe Chij,Rhodij,Byzantij,&c.) cùm Samo magna cũ claſſe bellum intuliſſent,agrum quidem vaſtarunt, vrbem autem terra & mari oppugnarunt:multas porrò & alias inſulas,quæ ſub Athenienſiũ imperio erant, vexarunt,& ab iis pecunias extorſerunt ad vſus belli. Athenienſium verò duces omnes in vnum congreßi, primùm quidem cœperunt Byzantiorum vrbem obſidêre,atque oppugnare,&c.

32. *vt magna tempeſtas) Ita Athenienſib. Byzantium obſidentibus, & iamiam futura nauali pugna,tanta ſubitò vis venti exſtitit,tantaque tempeſtas coorta eſt,vt conſilio deſiſtere coacti ſint. ſic Diod. eod. loco.* μελλούσης δὲ γίνεσθαι τῆς ναυμαχίας περὶ τὸν Ἑλλήσποντον, μέγας ἄνεμος ἐπιπεσὼν, διεκώλυσεν αὐτῶν τὴν προαίρεσιν. *i.cùm iam in eo eſſent Athenienſes, & aduerſarij, vt prælium nauale committerent,magna vis venti coorta,eorum conſilium impediuit.*

33. *oriretur)al.oreretur:quod non damno.tale eſt poteretur.*

34. *ſuppreſſerunt) id eſt ſuſtinuerunt,repreſſerunt,* ἐπέσχον.

35. *At ille tem. vſus rat.) at ille, Meneſtheus ſcilicet. Sic Chares apud Diod. cùm aliis inuitis,& aduerſa tempeſtate pæne reuocante, pugnare vellet: quòd diſſenſerant collegæ,neque naueis ſuas producere voluerant,ſuos collegas apud milites iniquè criminatus eſt,& ſcripſit ad populum,ſe à collegis eſſe deſertum: & niſi hoc eſſet factum,ſe fuiſſe victorem futurum.temeraria vſus ratione autem,id eſt,* ἀβουλίᾳ χρησάμενος. *Sed quomodo ratio,temeraria eſſe poteſt? Nam temeritas,eſt fortunæ:ratio,conſilij,& mentis. Ratio hîc ponitur non pro poteſtate illa animi,qua differimus à mutis animantibus,propriè & anguſtè: ſed pro modo, & via agendi,impropriè,& latè: vt dicunt Latini,ratio defendendi,ſeu defenſionis,ratio belli gerendi,ratio concludendi,ratio perſuadendi, & ſimil. Vel dicamus,ita Probum dixiſſe,rationem temerariam, quaſi Græcè dixiſſet* λόγον ἄλογον. *i.rationem necrationem: qualia ſunt illa nuptiæ innuptæ,ſepultura inſepulta, ſtrenua inertia,&c.*

36. *& vt ſi in ſua manu) ſic legendũ,non,vt eſt in libris Venetis & Florent. vt in ſua manu: neque vt eſt in Baſileenſib. & ceteris Germ. & vt in ſua naui: neque vt alij habent, & vt in ſua manu.in ſua manu autem.i.in ſua poteſtate. proinde quaſi,inquit,in ſua poteſtate fortunam haberet,&c. proinde quaſi fortuna ipſius arbitrio & nutu pugnam eſſet gubernatura. Sic M.Tull.pro Quintio, princip.propterea quòd omnes,quorum in alterius manu vita poſita eſt, ſæpius illud cogitant quid poßit is,cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quàm quid debeat facere. & Salluſt.coniur.Catil.oratione Cæſaris. Poteſt alio tempore, alio conſule,cui item exercitus in manu ſit falſum aliquid pro vero credi.*

37. *ob eam rem in cr.) diſſentiunt hîc inter ſe libri editi. nam Veneti & Florentini ſic habent,deſertus eſſet. populus acer,ſuſp. ob eámque rem mobilis, aduerſarius,inuidus etiam potentiæ in crim. vocabatur:dom.reu.accuſantur prod. planè mendosè,quis non videt? Baſileenſes ſic,vt edidimus. cl. Puteanus ſuſpicans ordinem eſſe à Germanis mutatũ,putabat exempla Veneta. & Florentina paullum abeſſe à recta ſcriptura. Itaque vna vocula addita, ſic legendum exiſtimabat,aduerſarius,inuidus etiam potẽtiæ,quæ in crimen vocabatur, domum reuo-*

tat. accuſantur proditionis. acer. i. ὀξὺς ὀξύθυμος, aſper, iracundus. Diod. ἦν δ' ἀθυ-ταῖσι προξενῆτις, &c. ſuſpicax. i. ad ſuſpicandum facilis ac procliuis.

38. aduerſarius; inu.) Plutarch. præceptis polit. ἐπεὶ δὲ παντὶ δήμῳ τὸ κακόηθες, καὶ φιλαίτιον ἔνεστι πρὸς τοὺς πολιτευομένους, &c. i. Sed quoniam in omni populo ineſt ingenium malignum, & accuſatorium in eos, qui remp. adminiſtrant, &c.

39. damnatur Tim.) abſoluitur Iphicrates, vt ſuprà cognouimus in Iphicr.

40. centum talentis) talentum, auctore Feſto, valet ſex millia drachmarum, aut denariorum. denarius Romanus autem, qui argenteus erat, decem aſſeis, ſeu quattuor ſeſtertios nummos valebat. Drachma porrò, apud Græcos, & denarius apud Rom. idem valebant, vt docet Budæus noſter.

41. Chalcidem ſe contulit; quæ eſt in Eubœa.

42. fortunæ varietas) Cicero lib. 2. de nat. deorum. nónne ipſa varietas, quæ eſt propria fortunæ, &c.

43. quos auus Conon) vt ſuprà in Conone expoſitum eſt.

44. Iaſon tyrannus) Iaſonem Pharſaliorum, ſeu Theſſalorum ducem commemorat Xenophon lib. 6. de reb. Gr. non longè à princip. eiúſque potentiam, & ſcientiam rei militaris, & virtutem, multis verbis exponit; ſub perſona Polydamantis Pharſalij, in ea contione, quam apud Lacedæmonios habuit. commemorat & Iſocrates orat. ad Philipp. non admodum longè ab extr. his verbis, ἐκ πολλῶν δὲ κατανοήσας, ὅτι δεῖ τοῦτον τὸν τρόπον πράττειν, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν Ἰάσονι συμβάντων· ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον σὺ, κατεργασάμενος, μεγίστης δόξης ἔτυχεν, οὐκ ἐξ ὧν ἔπραξεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἔλεγε· τοιούτους γὰρ τοὺς λόγους ἐποιεῖτο, ὡς εἰς τὴν ἤπειρον διαβησόμενος, καὶ βασιλεῖ πολεμήσων. i. Cùm ex multis autem rebus intellexeris, ſic agẽdum eſſe, tum maximè ex iis, quæ Iaſoni euenerunt. Ille enim cùm tale nihil, quale tu, feciſſet, maximam gloriam conſecutus eſt, non ex iis, quæ geſſit, ſed ex iis, quæ dixit. Prædicarat enim, ſe in terram continentem tranſiturum, & regi Perſarũ bellum illaturum, &c. De eodem & Diod Sicul. mentionem facit lib. 15. ibi. Ἰάσων ὁ Φερῶν τύραννος, ἀεὶ μᾶλλον αὐξόμενος, ἐστράτευσεν εἰς τὴν Λοκρίδα, &c. i. Iaſon autem Pherarum tyrannus, magis in dies creſcens, bellum Locridi intulit. Idem paucis pòſt. ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Ἰάσων ὁ Φερῶν τύραννος, συνέσει τε στρατηγικῇ διαφέρων, καὶ πολλοὺς τῶν περιοίκων εἰς συμμαχίαν προσαγόμενος, ἔπεισε τοὺς Θετταλοὺς ἀντιποιεῖσθαι τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας. i. eodem tempore dum hæc aguntur, Iaſon Pherarum tyrannus; ſcientia rei militaris excellens, cùm multos finitimos ad ſocietatem perduxiſſet. perſuaſit Theſſalis, vt Græciæ principatum ſibi depoſcerent, ac vendicarent. Poſtremò & Plutarch. præceptis polit. eum commemorat, eiúſque hanc ſententiam refert, ὡς ἀναγκαῖον ἀδικεῖν τὰ μικρὰ, τοὺς βουλομένους τὰ μεγάλα δικαιοπραγεῖν. i. eos oportere leueis & paruas iniurias facere, qui velint magnis iuſtitiæ muneribus fungi. Idem ἀποφθ. βασιλ. tradit, eum aliquando ad Epaminondam, qui valde pauper erat, duo aureorum millia miſiſſe: illum autem accipere noluiſſe. Atque vtrobique Plutarch. eum Theſſalorum μονάρχην appellat. Hic Iaſon, tanta ſuæ virtutis opinione atque admiratione concitata, tantáque exſpectatione rerum commota, vt Xenophon eodem libro ſcribit, & Diodorus Siculus lib. 16. ex Ephori hiſtorici ſententia, à quibuſdam ſeptem adoleſcentibus coniu-

ratis inſidioſè interfectus eſt. vt alij volunt à fratre. cauſam cædis non afferunt illi, ſed affert Val. Maximus *lib. 9. cap. 11.*

45. *ſine ſatellitib.)* ἄνευ δορυφόρων, καὶ σωματοφυλάκων. *ſine ſtipatoribus haſtatis, & corporis cuſtodibus.*

46. *de fama dimicanti) in periculo famæ verſanti, de fama decernenti, ſeu certanti.* M. Tullius, *qui de vita gloriæ cauſa dimicât.* Idem Philipp. *vlt. in extr. cúmque vrbem, templa deorum immortalium, bona, fortunáſque omnium; liberóſque conſeruarint dimicatione, & periculo vitæ ſuæ.*

47. Hunc *aduerſus)* ἀιασχοφὶ, *aduerſus hunc, vt & aliàs.*

48. *patriæque ſanct. iura, q. hoſp.) ſic* Demoſth. *(vt ait Æſchines oratione* περὶ παραπρεσβ. *hoc ei maledicti loco obiiciens) dixit, ſe anteponere ſalem ciuitatis hoſpitali menſæ Æſchinis verba ſunt hæc.* ἔφησθα γὰρ τοὺς τῆς πόλεως ἅλας περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τῆς ξενικῆς τραπέζης: *id eſt, dixiſti enim te ſalem ciuitatis pluris facere, quàm hoſpitalem menſam.*

49. Hæc *extrema fuit ætas) ſic fere* Diod. *lib. 15. de* Epaminonda *loquens:* κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἡλικίαν τὴν τούτου, γεγόνασιν ἄνδρες ἐπιφανεῖς, Πελοπίδας ὁ Θηβαῖος, ἔτι δὲ καὶ Τιμόθεος, καὶ Κόνων, καὶ Χαβρίας, καὶ Ἰφικράτης ἀθηναῖοι· πρὸς δὲ τούτοις Ἀγησίλαος ὁ Σπαρτιάτης βραχὺ τοῖς χρόνοις πρότερος. *i. huius autem (*Epaminondæ*) ætate fuerunt viri clari, & illuſtres, &* Pelopidas Thebanus, *& præterea* Timotheus, *&* Cono, *&* Chabrias, *&* Iphicrates Athenienſes: *& præter hos* Ageſilaus Spartiata *paulo tempore antiquior.*

50. *dignus memoria) dignus, cuius facta, aut res geſtæ memoriæ mandentur,* ἀξιομνημόνευτος, *memorabilis.*

DATAMES.

VEnio nunc ad fortiſſimum virum,[1] *maximíque conſilij omnium barbarorum, exceptis duobus Karthaginienſibus, Hamilcare, & Annibale. de quo hoc plura referemus, quòd &*[2] *obſcuriora ſunt eius geſta pleraque: & ea, quæ proſperè ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilij, quo*[3] *tantùmnon omneis ſuperabat, acciderunt: quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparêre non poterunt. Datames patre Camiſſare,*[4] *natione Care, matre*[5] *Scythiſſa natus, primùm*[6] *militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. pater eius Camiſſares, quòd &*[7] *manu fortis, & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit prouinciam*[8] *Ciliciæ iuxta Cappa-*

dociam, [9] quam incolunt [10] Leucoſyri. [11] Datames militare munus fungens primùm qualis eſſet apparuit in bello, quod rex aduerſus [12] Caduſios geſsit. namque hîc [13] multis millibus hoſtium, & regiorum interfectis magni [14] fuit eius opera. quo factũ eſt, vt, cùm in eo bello cecidiſſet Camiſſares [15] paterna ei traderetur prouincia. Pari ſe virtute poſtea præbuit, cùm [16] Autophradates iuſſu regis bello perſequeretur eos, [17] qui defecerant. namq; eius opera hoſtes, cùm caſtra iam intraſſent, [18] profligati ſunt, exercitúſque reliquus conſeruatus eſt. qua ex re maioribus rebus præeſſe cœpit. Erat eo tempore [19] Thyus dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, à [20] Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello à [21] Patroclo interfectum ait. Is [22] regis dicto audiens non erat. quam ob cauſam bello eum perſequi cõſtituit, eíque rei præfecit Datamem propinquum Paphlagonis. namque ex [23] fratre & ſorore erant nati. quam ob cauſam Datames omnia [24] primùm experiri voluit, vt ſine armis propinquum ad officium [25] reduceret: Ad quem cùm veniſſet ſine præſidio, quòd ab amico nullas vereretur inſidias, pænè interiit. nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat [26] mater cum Datame ámita Paphlagonis. ea, quid ageretur, [27] reſciit: filiúmq; monuit. Ille fuga periculum euitauit, bellúmque indixit Thyo. In quo cùm ab Ariobarzane [28] præfecto Lydiæ, & Ioniæ, totiúsque Phrygiæ deſertus eſſet, [29] nihilo ſegnius perſeuerauit, viuúmque Thyum cepit cum vxore & liberis. cuius facti ne prius fama ad regem, quàm ipſe, perueniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis eò, vbi erat rex, venit: poſteróque die Thyum, hominem maximi corporis, [30] terribiliq; facie, quòd & niger, & capillo longo, barbáque [31] erat prolixa, optima veſte contexit, quam ſatrapæ regij [32] gerere conſueuerant.

ſueuerant.ornauit etiam torque,atque[33] armillis aureis,ceteróque regio cultu:ipſe agreſti,[34] duplicíque amiculo circumdatus,[35] hirtáque tunica, gerens in capite galeam[36] venatoriam,dextra manu clauam,ſiniſtra[37] copulam,qua vinctum ante ſe Thyum[38] agebat,vt ſi feram beſtiam captam duceret. Quem cùm omnes proſpicerent propter nouitatem ornatus,ignotámque formam, ob eámque rem magnus eſſet concurſus:fuit nemo, qui agnoſceret Thyum, qui non regi nuntiaret. Ac primò non credidit.itaque[39] Pharnabazum miſit exploratum. à quo vt rem geſtam comperit, ſtatim [40] admitti iuſsit,magnopere delectatus cùm facto,tum ornatu:in primis,quòd[41] nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnificè Datamem donatum ad exercitum miſit,[42] qui tum contrahebatur duce Pharnabazo,& Tithrauſte ad bellum Aegyptium,paríque eum,atque illos,imperio eſſe iuſsit. Poſtea verò quàm Pharnabazum rex reuocauit,illi[43] ſumma imperij tradita eſt. Hic cùm maximo ſtudio compararet exercitum, [44] Aegyptúmque proficiſci pararet:ſubitò à rege litteræ ſunt ei miſſæ,vt Aſpim aggrederetur,qui Cataoniam tenebat.quæ gens iacet ſupra Ciliciam,confinis Cappadociæ. namque Aſpis ſaltuoſam regionem,caſtellíſque munitam incolens, non ſolùm imperio regis non parebat,ſed etiam finitimas regiones[45] vexabat,& quæ regi portarentur,abripiebat.Datames & ſi longè aberat ab his regionibus, & à [46] maiore re abſtrahebatur, tamen regis voluntati[47] morem gerendum putauit.Itaq; cum paucis,ſed viris fortibus,[48] nauem conſcendit,exiſtimans,id quod áccidit,facilius ſe[49] imprudentem,& imparatum parua manu oppreſſurum, quàm paratum, quamuis magno exercitu.Hac delatus in Ciliciam,egreſſus[50] inde, dies, no-

dociam, [9] quam incolunt [10] Leucoſyri. [11] Datames militare munus fungens primùm qualis eſſet apparuit in bello, quod rex aduerſus [12] Caduſios geßit. namque hîc [13] multis millibus hoſtium, & regiorum interfectis magni [14] fuit eius opera. quo factũ eſt, vt, cùm in eo bello cecidiſſet Camiſſares [15] paterna ei traderetur prouincia. Pari ſe virtute poſtea præbuit, cùm [16] Autophradates iuſſu regis bello perſequeretur eos, [17] qui defecerant. namq; eius opera hoſtes, cùm caſtra iam intraſſent, [18] profligati ſunt, exercitúsque reliquus conſeruatus eſt. qua ex re maioribus rebus præeſſe cœpit. Erat eo tempore [19] Thyus dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus, à [20] Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello à [21] Patroclo interfectum ait. Is [22] regis dicto audiens non erat. quam ob cauſam bello eum perſequi cõſtituit, eíque rei præfecit Datamem propinquum Paphlagonis. namque ex [23] fratre & ſorore erant nati. quam ob cauſam Datames omnia [24] primùm experiri voluit, vt ſine armis propinquum ad officium [25] reduceret: Ad quem cùm veniſſet ſine præſidio, quòd ab amico nullas vereretur inſidias, pænè interiit. nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat [26] mater cum Datame ámita Paphlagonis. ea, quid ageretur, [27] reſciit: filiúmq; monuit. Ille fuga periculum euitauit, bellúmque indixit Thyo. In quo cùm ab Ariobarzane [28] præfecto Lydiæ, & Ioniæ, totiúsque Phrygiæ deſertus eſſet, [29] nihilo ſegnius perſeuerauit, viuúmque Thyum cepit cum vxore & liberis. cuius facti ne prius fama ad regem, quàm ipſe, perueniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis eò, vbi erat rex, venit: poſteróque die Thyum, hominem maximi corporis, [30] terribiliq; facie, quòd & niger, & capillo longo, barbáque [31] erat prolixa, optima veſte contexit, quam ſatrapæ regij [32] gerere conſueuerant.

ſueuerant.ornauit etiam torque,atque[33] armillis aureis,ceteróque regio cultu:ipſe agreſti,[34] duplicíque amiculo circumdatus,[35] hirtáque tunica, gerens in capite galeam[36] venatoriam,dextra manu clauam,ſiniſtra[37] copulam,qua vinctum ante ſe Thyum[38] agebat,vt ſi feram beſtiam captam duceret. Quem cùm omnes proſpicerent propter nouitatem ornatus,ignotámque formam, ob eámque rem magnus eſſet concurſus:fuit nemo, qui agnoſceret Thyum, qui non regi nuntiaret. Ac primò non credidit.itaque[39] Pharnabazum miſit exploratum. à quo vt rem geſtam comperit, ſtatim [40] admitti iuſſit,magnopere delectatas cùm facto,tum ornatu:in primis,quòd[41] nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnificè Datamem donatum ad exercitum miſit,[42] qui tum contrahebatur duce Pharnabazo,& Tithrauſte ad bellum Aegyptium,paríque eum,atque illos,imperio eſſe iuſſit. Poſtea verò quàm Pharnabazum rex reuocauit,illi[43] ſumma imperij tradita eſt. Hic cùm maximo ſtudio compararet exercitum, [44] Aegyptúmque proficiſci pararet:ſubitò à rege litteræ ſunt ei miſſæ,vt Aſpim aggrederetur,qui Cataoniam tenebat.quæ gens iacet ſupra Ciliciam,confinis Cappadociæ. namque Aſpis ſaltuoſam regionem,caſtellíſque munitam incolens, non ſolùm imperio regis non parebat,ſed etiam finitimas regiones[45] vexabat,& quæ regi portarentur,abripiebat. Datames & ſi longè aberat ab his regionibus, & à[46] maiore re abſtrahebatur, tamen regis voluntati[47] morem gerendum putauit.Itaq; cum paucis,ſed viris fortibus,[48] nauem conſcendit,exiſtimans,id quod áccidit,facilius ſe[49] imprudentem,& imparatum parua manu oppreſſurum, quàm paratum, quamuis magno exercitu.Hac delatus in Ciliciam,egreſſus[50] inde, dies, no-

ctéisque iter faciens,[51] Taurum tranſiit, eóque, quò ſtuderat, vênit. quærit quibus locis ſit Aſpis. cognoſcit haud longè abeſſe, profectúmque eum venatum:[52] quem dum[53] ſpeculatur, aduentus[54] eius cauſa cognoſcitur. Piſidas cum iis, quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames vbi audiuit, arma capit, ſuos ſequi iubet, ipſe[55] equo concitato ad hoſtem[56] vehitur. quem procul Aſpis conſpiciens[57] ad ſe ferentem pertimeſcit, atque à conatu reſiſtendi deterritus ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit[58] Mithridati. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiſcens à quanto[59] bello ad quàm paruam rem principem ducum miſiſſet, ſe ipſe reprehendit, & nuntium ad exercitum[60] Acæum miſit, quòd nōdum Datamē[61] profectū putabat: qui[62] ei diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic priuſquàm perueniret, quò erat profectus, in itinere[63] conuênit, qui Aſpim ducebant. Qua celeritate cùm magnam beniuolentiam regis Datames conſecutus eſſet, non minorem[64] inuidiam[65] aulicorum[66] excepit, quòd illum vnum pluris, quàm ſe omneis, fieri videbant. quo facto cuncti ad eum opprimendum[67] conſenſerunt. Hæc Pandates, gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami,[68] perſcripta ei mittit. in quibus docet, eum magno fore in periculo, ſiquid illo imperante in Aegypto aduerſi accidiſſet. namque[69] eam eſſe conſuetudinem regum, vt caſus aduerſos[70] hominibus tribuant, ſecundos[71] fortunæ ſuæ: quo facilè fieri, vt impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male geſtæ nuntientur. illum hoc maiore fore in diſcrimine, quòd,[72] quibus rex maximè obediat, eos habeat inimiciſſimos. Talibus ille litteris cognitis cùm[73] iam ad exercitum Acæum veniſſet, quòd non ignorabat ea verè ſcripta:[74] deſciſcere à rege conſtituit. neq;

tamen quicquam fecit, quod fide ſua eſſet indignum. nam [75] Androclem Magnetem exercitui præfecit. ipſe cum ſuis in Cappadociam diſcedit, [76] coniunctámque huic [77] Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate eſſet in regem. clàm cum [78] AriobarZane facit amicitiam, manum comparat, vrbeis munitas ſuis tuendas tradit. Sed hæc propter hiemale tempus minus proſperè ſuccedebant. Audit, [79] Piſidas quaſdam copias aduerſus ſe parare. filium eò Aridæum cum exercitu mittit. cadit in prœlio adoleſcens. proficiſcitur eò pater non ita magna cum manu, celans [80] quantum vulnus accepiſſet, quòd prius ad hoſtem peruenire cupiebat, quàm de male re geſta fama ad ſuos perueniret ne cognita filij morte animi debilitarentur militum. Quò contenderat, péruenit, iísque locis caſtra ponit, vt neque [81] circumiri multitudine aduerſariorum poſſet, neque impediri, quo minus ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo MithrobarZanes ſocer eius, præfectus equitum. is deſperatis generi rebus [82] ad hoſteis transfugit. Id Datames vt audiuit, ſenſit, ſi in turbam [83] exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe eſſe relictum, futurum vt ceteri conſilium ſequerentur. [84] in vulgus edit, ſuo iuſſu MithrobarZanem profectũ pro perfuga, quo facilius receptus hoſteis interficeret. quare eum relinqui [85] non par eſſe, ſed omneis confeſtim ſequi. quòd ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum, vt aduerſarij non poſſent reſiſtere, cùm & intra vallum, & foris cæderentur. Hac re probata exercitum educit, MithrobarZanem perſequitur, [86] qui tantùm quòd ad hoſteis peruenerat. Datames [87] ſigna inferri iubet. Piſidæ noua re commoti, [88] in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, [89] compoſitóque feciſſe, vt [90] recepti, eſſent maiori calamitati. primùm eos adoriuntur.

[91]illi, cùm quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti ſunt cum eis pugnare, ad quos tranſierant,[92] ab hisque ſtare, quos reliquerant. quibus cùm neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtenteis Datames inuadit: primo impetu pellit, fugienteis perſequitur, multos interficit, caſtra hoſtium capit.[93] Tali conſilio vno tempore & proditores[94] perculit, & hoſteis[95] profligauit: & quod ad ſuam perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem conuertit. quo neque acutius vllius imperatoris[96] cogitatum, neque celerius factum vſquam legimus. Ab hoc tamen viro Sciſmas[97] maximo natu filius deſciit, & ad regem tranſiit, & de defectione patris detulit. quo nuntio Artaxerxes commotus, quòd intelligebat ſibi cum viro[98] forti ac ſtrenuo negotium eſſe,[99] qui, quod cogitaſſet, facere auderet, & prius cogitare, quàm conari conſueſſet, Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare poſſet ſaltum, in quo[100] Ciliciæ portæ ſunt ſitæ, Datames præoccupare ſtuduit. ſed tam ſubitò copias contrahere non potuit. à qua re depulſus cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, vt neque circumiretur ab hoſtibus, neque præteriret aduerſarius, quin ancipitibus locis premeretur: &,[101] ſi dimicare eò vellet, non multum obeſſe multitudo hoſtium ſuæ paucitati poſſet. Hæc etſi Autophradates videbat,[102] ſatius tamen ſtatuit congredi, quàm cum tantis copiis refugere, aut tam diu vno loco ſedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centũ millia, quos illi[103] Gardates appellant. eiuſdemq; generis[104] III. funditorum. præterea Cappadocum VIII. Armeniorum X. Paphlagonum V. Phrygum X. Lydorũ V. Aſpendiorum & Piſidarum circiter III. Cilicum II. Captianorum totidem, ex Græcia conductorum III. millia: le-

uis armaturæ maximum numerum. Has aduerſus copias ſpes omnis conſiſtebat Datami[105] in ſe, locíque natura. namque huius partem non habebat viceſimam militum.[106] Quibus fretus conflixit, aduerſariorúmque multa millia concîdit, cùm de ipſius exercitu non amplius[107] hominum mille cecidiſſet. quam ob cauſam poſtero die tropæum poſuit, quo loco pridie pugnatum. Hinc cùm caſtra mouiſſet, vt inferior copiis, ita ſuperior omnibus prœliis diſcedebat,[108] quòd numquam manum conſereret, niſi aduerſarios locorum anguſtiis clauſiſſet. quod perito regionum, callidéque cogitanti ſæpe accidebat. Autophradates cùm[109] bellum duci maiore regis calamitate, quàm aduerſariorum, videret, ad pacem atque amicitiam hortatus eſt, vt cum rege in gratiam rediret. Quam ille[110] & ſi non fidam fore putabat, tamen condicionem accepit, ſéque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum, quod rex aduerſus Datamem ſuſceperat,[111] ſedatum. Autophradates in Phrygiam ſe recipit.[112] At rex quòd implacabile odium in Datamem ſuſceperat, poſtquàm bello eum opprimi non poſſe animaduertit,[113] inſidiis interficere ſtuduit. quas ille pleraſque vitauit. ſicut cùm nuntiatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero. de quibus quòd[114] inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putauit. experiri voluit[115] verum, falſúmne ſibi eſſet relatum. Itaque eò profectus eſt, in quo itinere futuras inſidias illi dixerant. ſed elegit corporis ſtatura ſimillimum ſui, eíque veſtitum ſuum dedit, atque[116] eò loci ire, quò ipſe conſueuerat, iuſſit. ipſe autem ornatus veſtitu militari inter[117] corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquàm in eum locum[118] agmen peruênit, [119] decepti ordine, atque veſtitu in eum faciunt impetum; qui

ſuppoſitus erat.[120] Prædixerat autem Datames, cum quibus iter faciebat, vt parati eſſent facere,[121] quod ipſum vidiſſent. Ipſe, vt concurrenteis inſidiatores animaduertit, tela in eos coniecit. hoc idem cùm vniuerſi feciſſent, priuſquàm peruenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis Ariobarzanis filij dolo. namque is[122] pollicitus eſt regi, ſe eum interfecturum,[123] ſi ei rex promitteret, vt, quodcunque vellet, liceret impunè facere:[124] fidémque de ea re, more Perſarum, dextra dediſſet.[125] hanc vt accepit, ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum rege inimicitias: copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit, regis prouinciam [126] vexat, caſtella expugnat,[127] magnas prædas agit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamem mittit. pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo perſuaſit homini, ſe infinitum aduerſus regem[128] ſuſcepiſſe bellum, cùm nihilo magis,[129] ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque[130] colloquium eius petiuit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens[131] amicitiam gerebat, vt non beneficiis mutuis, ſed[132] odio communi, quod[133] erga regem ſuſceperant, [134] contineri viderentur. Id cùm ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamem, tempus eſſe maiores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi. de qua re, ſi ei videretur, quo vellet, in colloquium veniret. Probata re[135] colloquendi tempus ſumitur, locúſque, quò conueniretur. Huc Mithridates cum vno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribúſque locis ſeparatim[136] gladios obruit, eáque loca diligenter [137] notat. ipſo autem colloquendi die, vtrique locum, qui explorarent, atque[138] ipſos ſcrutarentur, mittunt. Deinde ipſi

ſunt congreſſi. Hîc cùm aliquandiu in colloquio fuiſſent, & [139] diuerſi diſceſſiſſent, iámq; procul Datames abeſſet: Mithridates priuſquàm ad ſuos perueniret, ne quam [140] ſuſpicionem páreret, in eundem locum reuertitur, atque [141] ibi, vbi telum erat poſitum, reſedit, [142] vt ſi à laſſitudine cuperet acquieſcere: Datamémque reuocauit, ſimulans ſe quiddam in colloquio eſſe oblîtum. interim telum, [143] quod latebat, protulit: nudatúmque vagina veſte texit, ac Datami venienti ait [144] digrediendum: ſe animaduertiſſe, locum quendam, qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda eſſe idoneum. quem [145] cùm digito monſtraret, & ille conſpiceret, auerſum ferro transfixit: priúsque, quàm quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos conſilio, [146] neminem perfidia ceperat, ſimulata captus eſt amicitia.

DATAMES.

M*Aximíque conſilij)* καὶ εὐβουλότατον, *& maxime conſilio valentem.*

2. *obſcuriora ſunt eius geſta pleraque)* nihil verius. nam exceptis paucis quibuſdam de Datame verbis apud Diod. Siculum, & Polyænum, & Frontinum, hic vnus auctor ſiue Probus, ſiue Nepos, Datamis memoriam ab obliuione vindicauit.

3. *quo tantumnon omneis ſuperabat)* Omnes libri, quos quidem viderim, ſic habent, quo tamen omneis ſuperabat: in qua oratione, vox, tamen, non videtur ad hunc locum quadrare. Itaque niſi librorum omnium, in quibus reperitur, conſenſus reclamaſſet, ego eam ſuſtuliſſem, nullámque aliam in eius locum ſubſtituiſſem, niſi mihi clementis Teuenini, viri Romanæ antiquitatis peritiſſimi, & humaniſſimi coniectura mirum in modum probaretur: quæ talis eſt: quo tantumnon omneis ſuperabat. tantumnon autem, id eſt, μονονουχὶ. propemodum, fere. Terent. Phorm. princip. modò non monteis auros pollicens. Nequis autem putet hãc coniecturam nimis eſſe violentam, & à ſcriptura recepta remotam, faciam iam vt aliter ſentiat. ſcribatur tantumnon, quo more ſcribebant librarij ſcriptores breuitati ſtudentes, tmnon: fiat ex duob. primis pedib. a ex trib. ſequentib. m. ex o, verò e. ſeruetur n. Ita conflabitur vox, tamen. Sic igitur Teueninus putabat ex tantumnon, recto & vero, quod ſic eſſet in libris manuſcriptis, deſcriptũ, tmnon, factum eſſe, tamen, mendoſum & deprauatum. Idem tamen putabat pro hac eadem particula, tamen, legi poſſe, tum. Ex, tum, enim facilis calami lapſus fuit ad, tamen.

4. *natione Care) qui pater natione Car erat. Eſt autem Caria regio Aſiæ, ab occaſu mare Myrtoum, & Græciam: ab ortu Lyciam, & Pamphyliam: à ſeptētrionibus Ioniam, & Phrygiam: à meridie Rhodum, & mare Rhodium ſpectans.*

5. *Scythiſſa) in Scythia nata, Scythide.*

6. *militum numero) militum ordine & loco.*

7. *manu fortis) ſic locutus eſt ſuprà in Pauſania, princip. Mardonius ſatrapes regius, &c. manu fortis, & conſilij plenus.*

8. *prouinc. Ciliciæ iuxta Capp.) Prouinciam Ciliciæ, &c. id eſt prouinciam Ciliciam, quæ eſt iuxta Cappadociam, vt mox dicemus.*

9. *quam) Cappadociam.*

10. *Leucoſyri) qui nunc dicuntur Cappadoces, à fluuio Cappadoce. Plin. lib. 6. cap. 3.*

11. *Datames militare munus fung.) ſic loquitur & Plautus Menæchm. Nam paraſitus octo hominū munia facile fungitur. Idem Trinummo. Sequere hac me, vt munus fungaris tuum. Lucil. ſat. lib. I. Munu' tamen fungi, & muros ſeruare potiſſent. Idem lib. 5. Læliu' pauperem ait ſe ingentia munera fungi. Hæc ex Nonio. M. Tull. verò cum ſeptimo caſu iungere ſolet. exempla vulgatiſsima, & notiſsima ſunt. Per regem autem, Perſarum regem ſignificat.*

12. *Caduſios)* Καδούσιοι, ἔθνος μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου. *Stephan. de vrbib. i. Caduſij, gens inter mare Caſpium & Pontum. Plin. lib. 6. cap. 17. ait, populos Caduſios à Græcis dici, quos Gelas dicunt Latini: eóſque circa Hyrcanū mare locat, à Caſpiis, orientem verſus.*

13. *multis millib. hoſtium, & reg.) ſecutus fere ſum editionem Colonienſem, quæ ſic habet, multis millib. hoſtium, regiorum quoque non paucis interfectis. nā à ceteris abeſt vox hoſtium, & illud totum, quoque non paucis: quæ recipienda, & probanda fortaſſe ſunt. nihil tamen affirmo. nam cùm hæc hiſtoria nuſquam alibi ſcripta ſit, quod ſciam, aut certè non exſtent hiſtorici, qui ſcripſerint, difficile eſt coniicere, vtrùm regiorum militum, an regiorum hoſtium tantùm, an vtrorumque multa millia in eo prœlio ceciderint. Omnino tametſi ſuſpicari licet vocem hoſtium, & ceteras eſſe adiectas, tamen ea lectio, quam repoſuimus, probabiliſsima eſt. hic autem, id eſt, in hoc bello. In editione Baſileenſi, ita impreſſum eſt, vt in Venetis, multis millib. regiorum interfectis. Per regios autem, Regis Perſarum milites ſignificantur.*

14. *magni fuit eius opera.) ſic ſuprà eſt locutus, in Conone, princip. in eáque eius opera magni fuit.*

15. *paterna ei trad. prou.) Cappadocia. Nam Diod. lib. 15. ſcribit, Datamē Cappadociæ ſatrapen fuiſſe. ſic ille.* Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντεστράτευσεν αὐτῷ, *&c. i. cùm Artabazus regis imperator cum magno exercitu in Cappadociam irrupiſſet, huius regionis ſatrapes Datames exercitum aduerſus eum duxit, &c. Sed Probus ſuprà Camiſſarem patrem Datamis prouinciæ Ciliciæ præfuiſſe dicit.*

16. *Autophradates) Lydiæ ſatrapes, ſeu præfectus: de quo Diod. lib. 15. hanc*

ipſam hiſtoriam narrans, ſed paullo aliter, vt mox referemus.

17. *eos, qui defecerant)* Lycios, Piſidas, Pamphylios, Cilices, Syros, Phœnices, *& propemodum omneis maritimos populos, inquit* Diod. lib. 15. *Sed quod dicit* Probus, *Autophradatem iuſſum eſſe à rege, eos bello perſequi, qui ab ipſo defecerant,* Diodorus *eo, quem indicaui, libro tradit,* Autophradatem *vnum fuiſſe ex iis, qui à rege* Perſarum *defecerant. Hos enim enumerat,* Ariobarzanem Phrygiæ *ſatrapen, qui &* Mithridate *mortuo, eius regni compos & dominus factus erat:* Mauſolum Cariæ *dynaſten, multorúmque locorum munitorũ, atque vrbium dominatum obtinentem, quorum princeps, & regia erat* Halicarnaſſus: Orontem *Myſiæ ſatrapen,* Autophradatem *Lydiæ: ex* Ionibus *autem,* Lycios, Piſidas, Pamphylios, *&c. ſuprà enumeratos. Atque hi, qui à rege* Perſarum *defecerant,* Orontem *ſummæ imperij præfecerant, eúmque imperatorem, ac ducem totius exercitus delegerant. Hic autem imperium adeptus, ſtipendióque vicies mille militum annuo accepto, eos, qui ſe ei crediderant, prodidit, & maiorum præmiorum ſpe ductus, cum rege* Perſarum *ſeſe coniunxit. hæc fere* Diod. lib. 15. *ab* Æmilio Probo *in eo maximè diſcrepans, quòd* Autophradatem *in iis, qui à rege* Perſarum *defecerant, numeret.*

18. *profligati ſunt) perditi, & ad interitionẽ adducti ſunt. ſic* Nonius *in verbo profligare. Iterum* Probus *infrà eadem vita: Tali conſilio, vno tempore & proditores perculit, & hoſteis profligauit.*

19. Thyus *dyn.* Paphl.*) hunc commemorat* Athen. *lib. 4. cuius verba aſcribã, quòd à re non ſint prorſus aliena. ſic igitur ille.* Θεόπομπος δ' ἐν τῇ τριακοστῇ καὶ πέμπτῃ τῶν ἱστοριῶν τὸν παφλαγόνων φησὶ βασιλέα Θῦν ἑκατὸν πάντα παρατίθεσθαι δειπνοῦντα ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἀπὸ βοῶν ἀρξάμενον, καὶ ἀχθέντα αἰχμάλωτον ὡς βασιλέα, καὶ ἐν φυλακῇ ὄντα, πάλιν τὰ αὐτὰ παρατίθεσθαι, ζῶντα λαμπρῶς· διὸ καὶ ἀκούσαντα Ἀρταξέρξην, εἰπεῖν ὅτι οὕτως αὐτῷ δοκεῖ ζῆν, ὡς ταχέως ἀπολούμενος. *i.* Theopompus *autẽ libro triceſimo quinto hiſtoriarũ, ait* Paphlagonum *regem* Thym, *ſeu* Thyum *cenantem ſingula centena in menſa apponere ſolitum, à bobus initio facto, & cùm captiuus ad regem* Perſarum *abductus eſſet, & in cuſtodia eſſet, eadem rurſus ſibi apponi iuſſiſſe, ſumtuosè, & opiparè viuentem: quod cùm audiſſet rex* Perſarum Artaxerxes, *dixiſſe, hunc ſibi ita viuere videri, tamquam citò moriturum. Vtrùm autem ſcribatur* Thyus, *an* Thuys *an* Thuus, *nihil refert. ſed malim ſcribi* Thys, *ſiue* Thus, *vnica ſyllaba.* Θῦς *enim à* Græcis *dicitur. Commemorat eundem idem* Athen. *lib. 10.*

20. *à* Pylæmene *illo) quem cõmemorat* Homerus *Il. 3.* Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ, *&c. i.* Paphlagonũ *autẽ dux erat* Pylæmenes *vir cordatus.*

21. *à* Patroclo *interf.)* Immò à Menelao, *ſic enim* Homerus *Il. ε.* Ἔνθα Πυλαιμένεα ἑλέτην ἀτάλαντον Ἄρηϊ, Ἀρχὸν παφλαγόνων μεγαθύμων, ἀσπιστάων· Τὸν μὲν ἄρ' Ἀτρεΐδης δουρυκλυτὸς Μενέλαος Ἑσταότ' ἔγχεϊ νύξε κατὰ κληῗδα τυχήσας, *&c. i. Hîc* Pylæmenem *occiderunt cum Marte conferendum,* Paphlagonum *magnanimorum, clypeatorum principem: Hunc quidem* Menelaus *ſtantem haſta confodit in iugulo percuſſum, &c. Quod ab aliis animaduerſum & notatum eſſe video.* Troico *autem, hoc eſt* Troiano.

d

22, *regis dicto audiens non er.) ſic ſæpe loquitur* Probus*: ſuprà in* Lyſandro*, princip.qui quòd dicto audientes imperatoribus ſuis non erant,&c.*

23. *ex fratre & ſor.)ita patrueles & amitini erant.*

24. *omnia primùm exper.)ſic* Terent.Eun. *Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet.*

25. *ad offic.reduc.) ſic ſuprà dixit ad officium redire,in* Cimone: *& itẽ infra.*

26. Erat mater cum Dat)*mater* Datamis*,ſoror patris* Thyi*,& ita eiuſdem* Thyi *amita,erat cum* Datame.

27. *reſciit) propriè,& ſignificanter.reſcimus enim occulta,& celata,& inſperata.Gellius lib.2.cap.19.*

28. *Ariobarz præf.Lydiæ) ſic* Diod.*lib.15.*

29. *nihilo ſegnius) ſic loquitur &* Cæſar *lib. 2. de bello ciuili.Maßilienſes tamen nihilo ſegnius ad defenſionem vrbis reliqua apparare cœperunt.*

30. *terribili)horribili,terrifica,terrorem incutiente.*

31. *barbáque erat prolixa)id eſt barbámque habebat multam,& largam,& denſam.Virgil.* Pharmac. *Hirſutúmque ſupercilium,prolixáque barba.* Claudius Puteanus*, iuuenis valde eruditus, idémque optimis moribus præditus, admonuit me,quoſdam notauiſſe,hîc ex veteribus libris,promiſſa,legi oportere: quod approbo,atque amplector.* Nam Feſtus *docet,promiſſum,ſignificare interdũ longum,vt promiſſus capillus,promiſſa barba.* Cæſar *quidem lib. 5. de bello Gallico ſic loquitur.Omnes verò ſe Britanni vitro inficiunt, quod cæruleum efficit colorem,atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu, capillóque ſunt promiſſo,&c. prolixa tamen non damno,præſertim ſi libri veteres non reclament.*

32. *gerere) vſitatè dictum.gerere veſtem,vt gerere ſpeciem,perſonam,annulũ, colorem.notauimus in commentationib.Lucretianis.*

33. *armillis aureis)* Feſtus*.armillas ex auro,quas viri militares ab imperatorib. donati gerunt,dictas eſſe exiſtimant,quòd antiqui humeros cum brachiis armos vocabant.vnde arma ab his dependentia ſunt vocata.*

34. *duplicique amiculo) quod eſt indumẽtum humilium perſonarum, aut certè ſenum,& philoſophorum,& ſimilium.Virgil.lib.5. duplicem ex humero reiecit amictum.* Horat.*ep.17 lib.I.Cõtrà quem duplici panno patiẽtia velat,&c.*

35. *hirtáque) hirſuta,hiſpida.* Horat. *epiſt.3.lib.I. non tibi paruum* Ingenium *eſt,non incultum,nec turpiter hirtum.* Virg.*georg.2.hirtæ ſub cornibus aures.*

36. *galeam venatoriam) quæ quid differat à militari, non nimis diligenter quæſiui licet tamen ſuſpicari,eã fuiſſe figura prorſus rotunda,omníque ex parte æquabilem,ſine cono,& criſta,talíque vllo ornamento,vt differret à militari.*

37. *copulam) vinculum.*

38. *agebat) ſignificanter,quaſi de fera,aut pecude loqueretur. itaque ſubiunxit,vt ſi feram beſtiam,&c.* Virgil.*Mœride,* Et potum paſtas age Tityre: *& inter agendum,* Occurſare capro,*&c.*

39. Pharnabazum) *ſatrapen:de quo ſæpe alibi.* 40. *admitti) intromitti.*

41. *nobilis rex) ſic legendum potius,quàm quo modo habent alij libri,non vilis rex.Erat enim à* Pylæmene *illo* Homerico *progenitus.*

42. *qui tum contrahebatur) quæritur vbi cõtraheretur hic exercitus, in Phrygiáne, an in Cilicia, an in Syria? namque hoc ſcire intereſt ad ea, quæ ſequuntur, vt admonebimus lectorem ſuo loco. In Cilicia non. nam primùm ſtatim dicit Probus, Datamem longè ab iis locis, vbi exercitum comparabat, euocatum eſſe, in Cataoniam, ſupra Ciliciam, & iuxta Cappadociam: deinde nauem conſcendiſſe, vt eò perueniret, & in Ciliciam delatum eſſe. At, ſi in Cilicia fuiſſet, non longè à Cataonia afuiſſet: neque nauigare, neque omninò iter facere ei neceſſe fuiſſet. Relinquitur vt aut in Syria, aut in Phrygia. in Phrygia, propterea quòd Pharnabazus Phrygiæ præfectus erat. ex quo probabile eſt, eum ibi exercitum cõtrahere inſtituiſſe: in Syria, quia Phrygiæ præfectura eò vſque pertinebat: ex Syria autem in Ægyptum, aduerſus quam bellum parabat, breuior erat traiectio. Cataonia autem, vt docet Plinius lib. VI. cap. 3. Cappadociæ pars eſt, quâ Comagenam attingit.*

43. *ſumma imperij) ſic loquitur in Eumene. etenim ſemper habiti ſunt fortiſsimi, qui ſummam imperij potirentur.*

44. *Ægyptúmque prof. par.) quò breuis erat traiectio ex Syria, & maximè ex Ace, quæ poſtea Ptolemais dicta eſt. Plin. lib. 5. cap. 19. Stephan. de vrbib.*

45. *vexabat, ἐκάκου, populabatur, diripiebat, ἦγε καὶ ἔφερε. Virgil Sileno. Dulichias vexaſſe rateis. Cicero pro Milone. Omni ſcelere vexare rempubl.*

46. *à maiore re) à bello Ægyptio.*

47. *morem gerend.) eleganter, & ex conſuetudine ſcriptorum benè Latine loquentium, qui morem gerere dicunt, pro obſequi, & obtemperare. Interdum tamen, & ſæpius in re turpi locum habet, vt docet Donatus ad illum locum Terentij Adelph. adoleſcenti morem geſtum oportuit.*

48. *nauem conſcendit) ex aliqua vrbe mari vicina ſcilicet.*

49. *imprudentem & imparatum) ſic locutus eſt in Ageſ. Quo factum eſt, vt omneis imperatores imparatos, imprudenteíſque offenderit.* 50. *inde) è naui.*

51. *Taurum) mõtem. de quo lege Plin. lib. 5. cap. 27. & Strabonem lib. 14. ibi λέγουσι γὰρ ἀρχὴν εἶναι τοῦ Ταύρου τὰ ὑπερκείμενα ὄρη τῶν Χελιδονίων νήσων, αἵπερ ἐν μεθορίῳ τῆς Παμφυλίας, καὶ τῆς Λυκίας πρόκεινται. ἐντεῦθεν γὰρ ἐξαίρεται πρὸς ὕψος ὁ Ταῦρος, &c. i. aiunt enim Tauri initium eſſe monteis quoſdam, qui ſupra Chelidonias inſulas ſiti ſunt, quæ in mediis Pamphyliæ & Lyciæ finibus prominent. hinc enim Taurus attollitur, &c.* 52. *quem) Aſpin.*

53. *dum ſpecul.) dum veluti è ſpecula proſpicit hinc dicti ſunt ſpeculatores.*

54. *eius) Datamis. cognoſcitur ab Aſpi cauſa quam ob rem Datames venerit.*

55. *equo concitato) equo calcarib. incitato, & ſtimulato.*

56. *vehitur.) propriè dictum, vehitur equo. Virgil. lib. 12. volat ecce per hoſteis Vectus equo. Vehimur tamen etiam naui, & curru.*

57. *ad ſe ferentem) vel legendum ad ſe ruentem, uel ſe ad ſe ferentem, vel notandus locus.*

58. *Mithridati) Ariobarzanis filio, à quo poſteà per dolum & perfidiam interfectus eſt, vt infrà cognoſcemus. Sed huius nominis facta mentio admonet me, vt rem indicem lectori fortaſſe leuem, ſed tamen homini polito non negligẽdam:*

Mithridatis nomen in nummis antiquis reperiri aliter ſcriptum, quàm quo modo nunc ſcribimus. Cum igitur nuper eſſem in ædibus Errici Memmij, libellorum in Regia magiſtri, Viri clariſs. oſtendit ille mihi duos nummos, quorum alter erat æreus, perantiquus: alter argenteus, item antiquiſs. In ærei parte antica impreſſum erat Lyſimachi caput: in poſtica ſcriptæ erant hæ litteræ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΩΡΟΣ. In argentei parte poſtica exuuiæ leonis, claua Herculis, tridens: in antica ſcriptum, vt in ſuperiore, litteris Græcis ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΓΑΤΩΡΟΣ. Duos huic poſteriori planè ſimilei, argenteos mihi domi ſuæ oſtendit & clemens Teueninus, homo cùm in aliis rebus ingenuo dignis, tum in his, elegantiſsimi ac limatiſsimi iudicij.

59. bello) Ægyptio.

60. ad exercitum Acæum) ſic edendum curaui, reclamantib. libris omnib. in quibus impreſſum eſt, ad exercitum acrem, planè mendosè. nam Probus ſine dubio locum aliquem certum huius exercitus indicat. Ace autem vrbs eſt Phœniciæ, ſeu Syriæ, quæ poſtea Ptolemais dicta eſt, vt ſuprà diximus. ſic & Stephanus, Ἄκη πόλις Φοινίκης· αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Idem Probus infrà non longè eandem rem, eundémque locum deſcribens, Talibus ille litteris (inquit) cognitis, cùm iam ad exercitum Acæum veniſſet, &c. vbi item vulgò legitur, acrē: quāquam cod. colonienſes habent, Agneæ, nulla probabili, meo quidem iudicio, ratione. fatebor tamen ingenuè, me non admodum in hac lectione, quam repoſui, acquieſcere. viſa autem eſt paullo vulgata tolerabilior. hoc tantùm. ab Ace autem Acæum à Græcis dici, docet Stephanus eodem loco. Licet etiam legere Acenſem, conſuetudine & inflexione Latina, idque fortaſſe melius, quàm Acæum. propterea quòd cùm antiquiſſimi codices habeant Ageen, minus longe ab antiquæ ſcripturæ veſtigiis recedat.

61. profectum) ad Aſpim perſequendum atque aggrediendum.

62. qui ei diceret) fortaſſe legendum, qui ediceret, verbis regis ſcilicet, Verumtamen nihil muto. qui autem, nuntius ſcilicet. & paullo pòſt, Hic, nuntius, ſubintell.

63. conuênit qui) conuênit eos, qui &c. genus loquendi Probo vſitatum, & ſollenne.

64. inuidiam) malum in aulis principum frequens, & latè patens.

65. aulicorum) eorum, qui regis aulam frequentabant, & terebant.

66. excepit) ſuſcepit, ſubiit, ἐξεδέξατο. ſic ſuprà.

67. conſcenſerunt) conſpirarunt.

68. perſcripta) accuratè in litteris ſcripta. perſcripta autem habent omnes libri vna voce, præter Baſileenſem, in quo impreſſum eſt, præſcripta, mendosè, opinor: & Venetos ac Florentinos, in quibus eſt per ſcripta duabus vocibus, fortaſſe non male, vt per ſcripta interpretemur, per litteras. ſed recepta lectio probabilior videtur, meo quidem iudicio, quamquam alteram non damno.

69. eam eſſe conſ. reg.) Attende quale regum ingenium faciat Probus.

70. hominib. tribuant) in homines conferant.

71. fortunæ ſuæ) felicitati ſuæ.

72. *quòd quib. rex max. obediat) Mirum dictu, regem aliquibus ſuorum obedire. ex quo putabam hunc locum eſſe corruptum, & legendum, quibus rex maximè, vel maximam fidem habeat, vel aliquo alio modo: verumtamen nihil mutandum. obedire enim hoc loco videtur idem fere valere, quòd* πείθεσθαι, *credere, & fidem habere, ſequi alicuius conſilium, & fidem.*

73. *cùm iam ad exercitum Acæum veniſſ.) ceteri libri vulgati habent, ad exercitum acrem, exceptis* Colonienſib. *in quib eſt* Agneæ. *Licet hîc etiam legere* Acenſem, *vt ſuprà.*

74. *deſciſcere) deficere.*

75. Androclem) *ſic legendum potius, quàm* Androdèm, *aut* Mandrodem, *aut.* Mandroclem, *quæ reperiuntur in aliis editionibus.*

76. *coniunctámque huic) vt ſuprà dictum eſt.*

77. Paphlagoniam) *cuius regem* Thyum *ceperat, & ad regem* Artaxerxem *captiuum duxerat.*

78. *cum* Ariobarzane) Phrygiæ *ſatrape, qui à rege multo antè defecerat., vt ſcribit* Diodorus Siculus.

79. Piſidas) Piſidia *eſt ſupra* Lycaoniam, *infra* Cappadociam. Plin. *lib. 5. cap. 27. Cetera* Homonadum *caſtella* XLIIII. *inter aſperas conualleis latent. Inſident verticem* Piſidæ *quondam* Solymi *appellati: quorum colonia* Cæſarea, *eadem* Antiochia. *Sed quod ad hanc hiſtoriam attinet, diſcrepat à* Probo Diodorus *lib. 15. Tradit enim ille,* Perſas *duce* Artabazo *in* Cappadociam, *quam tenebat* Datames, *inuaſiſſe.* Datamen *verò magno cum exercitu ei obuiam iuiſſe. ſic* Diod.: Ἀρταβάζου γὰρ τοῦ βασιλέως στρατηγοῦ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐμβαλόντος εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ μὲν ταύτης τῆς χώρας σατράπης Δατάμης ἀντιστρατοπέδευσεν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν ἱππεῖς ἠθροικὼς, δισμυρίους δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔχων αὑτῷ συστρατεύοντας, &c. i. *Cùm enim* Artabazus *regis imperator cum magno exercitu in* Cappadociam *inuaſiſſet, huius prouinciæ præfectus, ſeu ſatrapes* Datames, *aduerſus eum copias eduxit, multis equitibus coactis, viginti peditum conductorum millia ſecum in caſtris habens, &c.*

80. *quantum vulnus accep.) quantum dolorem, ſeu quantum detrimentum accepiſſet. tralatio eſt.*

81, *circumiri à multitudine) omnes quidem libri habent, circumiri multitudine, ſine præpoſitione à, eóque nihil putabam mutandum, quamuis vſitatius videatur cum præpoſitione, circumiri à multitudine. nam &* M. Tullius *ita locutus eſt* Philipp. 13. *qui ſe circumiri totius belli fluctibus, quàm illum aut regredi, aut progredi maluit, &c. Sed cùm meminiſſem* Probum *infrà non longè in eadem vita præpoſitionem adhibere, ibi, vt neque circumiretur ab hoſtibus, neque &c. ego conſtantiæ cauſa à multitudine edendum curaui. Quod ſi quis improbabit, cum eo non pugnabo.*

82. *ad hoſteis transfugit) ſic* Diod. *eod. lib.* ὁ δὲ κηδεστὴς τοῦ Δατάμου Μιθροβαρζάνης τῶν ἱππέων ἀφηγούμενος, χάριν τῷ βασιλεῖ βουλόμενος καταθέσθαι, καὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας ἅμα προνοούμενος, ἀπὸ σῆς νυκτὸς μετὰ τῶν ἱππέων ἀπεχώρησε πρὸς τοὺς πολεμίους, συνθέμενος πρὸς Ἀρτάβαζον τῇ προτέρᾳ ἡμέρᾳ περὶ τῆς προδοσίας. i. *ſocer autem* Datadi

tamis Mithrobarzanes,*præfectus equitum,partim gratiam à rege* Perſarum *ini-re,partim ſaluti ſuæ conſulere volens, noctu è caſtris egreſſus cum equitibus,ad hoſteis transfugit,pridie eius noctis cum* Artabazo *de proditione pactus. cetera, quæ ad hanc rem pertinent,mox aſcribemus.*

83. *ſi in turbam exiſſet)ſi in vulgus emanaſſet.*Cic.*pro* Roſc. Amerino.*nequa-quam tamen ſimiliter exire,atque in vulgus emanare poterit.*

84. *in vulgus edit)ſpargit rumorem.*

85. *non par eſſe,) non æquum eſſe,non conuenire.*

86. *qui tantùm quòd ad hoſt peru.) ſic reſtitui, & ita legendum. deprauatus fuerat hic locus ignoratione venuſtiſſimæ, & bonis auctoribus* Latini *ſermonis vſitatiſſimæ locutionis,tantùm quòd ad hoſteis peruenerat,quod valet,vix dum ad hoſteis peruenerat,quo modo impreſſum eſt in codicib.* Baſileenſib. *vel com-modum ad hoſteis peruenerat, vel modò primùm ad hoſteis peru. non amplius quàm quòd.Sic loquitur* M. Tull.*lib.*7.*epiſt.ad fam. epiſt.* 23. *Tantùm quòd ex* Arpinati *veneram,cùm mihi à te litteræ redditæ ſunt,&c.*Idem *ad* Att *lib.*15.*e-piſt.*13.*Hæc cùm ſcriberem,tantùm quòd exiſtimabam orationẽ ad te eſſe perlatã.* Idem *lib.acc.*3.*Tantùm quòd aratoribus* Metellus *obſides non dedit, ſe nulla in re* Verri *ſimilem futurum.* Donatus *ad illum locum* Terentij Phorm. *cum hoc id agebam commodum,notat,commodùm,tantùm quòd.*

87. *ſigna inferri) ſic* Cæſar. *Proximos colleis capere vniuerſos, atque eò ſi-gna inferri iubet.*Cic.*pro* L. Flacco, *qui* Catilinam *ſigna inferentem patriæ inte-remit.*Idem *pro* Milone,*qui non calumnia litium,non iniuſtis vindiciis ac ſacra-mento alienis fundos,ſed caſtris, exercitu,ſignis inferendis petebat.*

88. *in opinion.adduc.)ſic loquitur* Cic.*orat.pro* Cæcinna. *& in eam opinio-nem* Ceſenniam *adducebat, vt mulier imperita,&c.*

89. *compoſitóque)compoſitò,id eſt,quòd* Græci *dicunt,* ἐκ συνθήκης,*id eſt,re inter ipſos comparata, & conſtituta.*Terent.Phorm.*Compoſitò factum eſt, quo modo hanc amans habere poſſet.*Virgil.æn.*lib.* 2. *Compoſito rumpit vocem, & me deſtinat aræ.*

90. *vt recepti, eſſent m.) vt cùm recepti eſſent, maiorem calamitatem im-portarent.* 91. *illi) perfugæ.*

92. *ab hiſque ſtare)id eſt,& pro his pugnare.*

93. *Tali conſilio &c.) referunt hoc &* Frontinus *lib.*2.*ſtrategem. &* Polyæ-nus *lib.*7.*&* Diod. Siculus *lib.*15.*Sed & hi tres à* Probo, *& ipſi inter ſe diſſidẽt, ac diſcrepant tum nominibus, tum etiam totius rei geſtæ narratione. ſic* Frontin. Datames *dux* Perſarum *aduerſus* Autophradatem *in* Cappadocia *cùm partem equitum ſuorum transfugere comperiſſet,ceteros omneis venire ſecum iuſſit, aſ-ſecutúsque trãſfugas collaudauit,quòd eum alacriter præceſſiſſent,hortatúsque eſt eos etiam, vt fortiter hoſtem adorirentur. pudor attulit transfugis pœnitẽtiam, & conſilium ſuum (quia non putabant deprehenſum) mutauerunt.* Polyænus *ſic.* Δατάμης πολεμίοις παρετάσσετο. ἐν τῷ κινδύνῳ τῆς μάχης ἵππαρχος ἀπὸ χειρὸς [illegible] τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν, αὐτομολεῖ πρὸς τοὺς ἐναντίους. ὁ δὲ τοὺς πεζοὺς καταπεπληγμένους τὴν προδοσίαν, ἀγαθὴν τὴν φάλαγγα τηρεῖν παρεκάλει, ὡς καὶ τῶν ἱππέων ἐν καιρῷ συνε-

πεπεισμένων, ὅτι αὐτοὺς εἴη διδαχώς. ἐπίστευσαν οἱ πεζοὶ προλαβεῖν τῶν ἱππέων τὴν νίκην ἔσπευσαν καὶ αὐτοὶ πάντες ἐρρωμένως ἐμβαλόντες τοῖς πολεμίοις ἐνίκησαν· καὶ μετὰ τὴν νίκην ἔμαθον τὴν προδοσίαν τῶν ἱππέων. i. Datames aciem aduerſus hoſteis inſtruxerat. in ipſo pugnæ periculo præfectus equitum à læuo cornu equitib. ſecum abductis ad hoſteis transfugit. Ille autē ad pedites proditionis metu perterritos accurrens, eos, vt totam phalangem tuerentur ac ſeruarent, hortatus eſt, tamquam equites vnà cum eis in hoſteis eſſent impetum facturi, tempus idoneū nacti, quod ipſe eis præſcripſerat. pedites crediderunt. præripere equitibus victoriam ſtuduerunt. omnes magnis viribus in aduerſarios impreſſione facta, vicerunt: & poſt victoriam, equitum proditionem cognouerunt. Diodorus autem deinceps poſt illa verba, quæ paullo antè protuli, de Datamis ſocero, cui nomē erat, Mithrobarzani, qui ad hoſteis trāsfugerat, ſic: Δατάμης δὲ παρακαλέσας τοὺς μισθοφόρους, καὶ δωρεὰς ὑποσχόμενος, ὥρμησε πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας· καταλαβὼν δ' αὐτοὺς ἤδη συνάπτοντας τοῖς πολεμίοις, καὶ προσπεσὼν ἅμα τοῖς περὶ τὸν Ἀρτάβαζον, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἔκτεινε τοὺς εἰς χεῖρας ἐρχομένους. ὁ δ' Ἀρτάβαζος τὸ μὲν πρῶτον τὸ ἀληθὲς ἀγνοῶν, ὑπολαβὼν δὲ τὸν ἀποστάτην τοῦ Δατάμου πρῶτον πάλιν προδοσίαν ποιεῖσθαι, παρήγγειλε τοῖς ἰδίοις κτείνειν τοὺς προσιόντας ἱππεῖς· ὁ δὲ Μιθροβαρζάνης ἐν μέσοις ἀποληφθείς, καὶ τῶν μὲν ὡς προδότην ἀμυνομένων, τῶν δὲ πάλιν ὡς προδότην τιμωρουμένων, ἐν ἀπορίᾳ καθεστήκει· τῆς δὲ ἀπορίας οὐκ ἐώσης βουλεύσασθαι, πρὸς ἀλκὴν ἐτράπετο, καὶ πρὸς ἀμφοτέρους διαμαχόμενος, πολὺν ἐποίει φόνον. τέλος δὲ πλειόνων, ἢ μυρίων ἀναιρεθέντων, τοὺς ὑπολειφθέντας ὁ Δατάμης τρεψάμενος, καὶ πολλοὺς φονεύσας ἀνεκαλέσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς διώκοντας στρατιώτας· τῶν δ' ἱππέων τῶν ὑπολειφθέντων οἱ μὲν πρὸς τὸν Δατάμην ἀποχωρήσαντες, ἠξίουν τυχεῖν συγγνώμης· οἱ δὲ λοιποὶ τὴν ἡσυχίαν ἦγον, οὐκ ἔχοντες ὅποι τράπωνται. καὶ τέλος εἰς πεντακοσίους ὄντες κυκλωθέντες ὑπὸ Δατάμου κατηκοντίσθησαν. Δατάμης μὲν οὖν καὶ πρότερον ἐπὶ στρατηγίᾳ θαυμαζόμενος, πολλῷ τότε μᾶλλον ἔσχε περιβόητον τήν τε ἀνδρίαν, καὶ τὴν ἐν τῷ στρατηγεῖν σύνεσιν. i. Porro Datames cohortatus milites cōductos, magnáq; præmia iis pollicitus, caſtris motis ad eos, qui defecerāt, ſe contulit. Cùm autem eos offendiſſet ſeſe iam cum hoſtibus cōiungenteis, ipſe impetu facto & in Artabazi milites, & in equites, qui defecerant, omneis, qui in eius manus inciderunt, interfecit. Artabazus autem primò cùm rei veritatem ignoraret, eóſque, qui antea à Datame defecerāt, rurſus proditione facta à ſe deſciſcere putaret, edixit ſuis, vt equites perfugas conciderent. Porrò autem Mithrobarzanes inter eos, ad quos transfugerat, medius interceptus, cùm hi ei, vt proditori, repugnarēt, illi rurſus de eo, vt proditore, pœnas ſumerent: conſilij inopia laborabat, nec quid faceret, reperiebat. Cùm autem in talibus anguſtiis, conſultationi locus non eſſet, rationem expediendæ ſalutis ſibi à virtute petendam eſſe exiſtimauit: & cum vtriſque depugnans, magnā eorum ſtragem edebat. ad extremum autem cùm plures, quàm decies mille equites interiiſſent, reliquis in fugam verſis, & multis eorū interfectis, Datames ſuis tuba ſignum dedit, vt perſequendi finem facerent. Atque ex equitib. qui erant reliqui, alij ad Datamem ſe contulerunt, ab eóque vt ſibi ignoſceret, petiuerunt: ceteri quieuerunt, quò ſe verterent, non habentes. atque hi tandem cùm eſſent numero circiter quingenti, vndique à Datame circumuenti, telis confixi ſunt. Ita Datamis, qui iam antea ob ſcientiam ducendi exercitus apud omneis mortaleis,

magnam ſui admirationem concitarat, multo magis & virtus hominum fama ac ſermone celebrata eſt, & prudentia bene imperandi. Tali cõſilio igitur, *id eſt, tali ſollertia, & belli acumine, ſeu ſtrategemate.*

94. *perculit) peruertit, proſtrauit.*

95. *profligauit) confecit, perdidit, vt ſuprà.*

96. *cogitatum) cogitatum hic nomen eſt, & ſubſtantiuè poſitum. ſuprà autem non longè, ibi. fuerat cogitatum, perſpicuè eſt participium adiectiuum: vt fortaſſe ſuprà in* Pauſania, *ibi, non callida, ſed dementi ratione cogitata perfecit.* Quamquam *malim illic legi, conata.*

97. *maximo natu) alij libri habent, maximus natu, non malè. hîc tamen nihil muto.* Sic *enim & alibi loquitur.*

98. *forti ác ſtrenuo.)* Horat *epiſt. 7. lib.* I. *Strenuus* ac *fortis.*

99. *qui quod cog. ſ aud. & pr. cog. q.) ſic* Salluſtius *procem. belli* Catilin. Nam *& prius quàm incipias, conſulto: & vbi conſulueris, maturè facto opus eſt.*

100. *Ciliciæ portæ)* Plin. *lib. 5. cap. 27. de monte* Tauro *loquens,* Torquetur *itaque colliſus (inquit) inter hæc clauſtra, & tamen victor flexuoſus euadit vſque ad cognata* Rhipæorum *montium iuga, numeroſis nominibus & nouis, quacumque incedit, inſignis:* Imaus *prima parte dictus &c. ſequitur deinde, iterúmque* Taurus, *etiam vbi dehiſcit, ſéque populis aperit: portarum tamen nomine vnitatẽ ſibi vindicans, quæ alibi* Armeniæ, *alibi* Caſpiæ, *alibi* Ciliciæ *vocantur.*

101. *& ſi dimicare eò vellet) ſi hic locus integer, & à mendo vacuus eſt, ſic eum explicabo: & ſi ob eam cauſam, quòd premeretur ancipitib. locis, dimicare vellet* Autophradates, *non multum obeſſe, &c.* Sed *quibuſdam videtur vocula, eò, ſuperuacanea, & inanis eſſe, atque iccirco delenda: quibus aſſentior. verumtamen quando ea in omnibus libris reperitur, retineatur potius.*

102. *ſatius tamen ſtatuit) ſatius, ſubintell. eſſe. ſatius eſt, autem, id eſt, præſtat, melius eſt. vtuntur hoc genere omnes boni ſcriptores. vox, ſatius, autem deſiderabatur in libris ferè omnibus, omiſſa à librariis propter ſimilitudinẽ verbi, ſtatuit.*

103. *quos illi* Gardates) Sic *Cæſar lib* III. *de bello* Gallico. *cum ſexcentis deuotis, quos illi ſoldurios appellant: (quorum hæc eſt condicio, &c.* Idem *lib.* I *qui ſummo magiſtratui præerant, quem* Vergobretum *appellant* Hedui *: qui creatur annuus) &c.*

104. III. *funditorum) tria funditorum millia.*

105. *in ſe) in ſeipſo, vel in ipſo.*

106. *quibus fretus) quibus paucis militib. fretus* Datames *ſigna contulit cum* Autophradate. Sed *antequàm cõfligeret* Datames, *credibile eſt, eum, licétque hoc intelligere ex illis verbis* Probi, *ſuprà non longè, locum delegit talem, &c. ſæpe perſequentem* Autophradatem *fugiſſe, ne iniquo loco cum tanta multitudine hoſtium, habens ipſe paruam manum, confligere cogeretur.* Omnem *autem dubitationem tollit* Polyænus *lib. 7. ſtrategem. qui refert, quo modo aliquãdo* Datames Autophradatem *perſequentem, in tranſitu fluminis eluſerit. ſic* Polyænus. Δατάμης Αὐτοφραδάτην διώκοντα φεύγων, ἤδη ἐγγὺς ποταμοῦ. τὸν δὲ πόρον ὀκνήσας προσεποιήσατο στρατοπεδεύειν, τὰς μὲ μεγίστας καὶ ὑψηλοτάτας σκηνὰς κατ᾽ ἀντίπορον σκηνῶσαι κελεύσας

κελεύσας. τὰ δὲ σκευοφόρα λύειν ὄπισθεν ἐκέλευσε· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς στρατιώτας ἀποδύσασθαι τὰ ὅπλα ἐπέτρεψεν. οἱ πολέμιοι τὰς σκηνὰς ὁρῶντες, καὶ αὐτοὶ κατεσκήνωσαν, καὶ τὰ σκευοφόρα διέλυσαν, καὶ τοὺς ἵππους ἀφῆκαν ἐπὶ νομήν, καὶ παρασκευῇ τοῦ δείπνου προσεῖχον. Δατάμης ἐπιμελῶς παρεσκευασμένην ἔχων τὴν δύναμιν, διὰ τοῦ ποταμοῦ διήγαγεν· οἱ πολέμιοι διεσκεδασμένην τὴν δύναμιν αὐτῶν ἕως ἀνεκάλουν, καὶ συνέλεγον, καὶ συνέταττον, καὶ τοὺς ἵππους ἐπεσκεύαζον, καὶ τὰ ὅπλα ἀνελάμβανον, οἱ περὶ Δατάμην φθάσαντες ᾤχοντο. i. Datames Autophradatem perſequentem fugiens ad fluuium propius acceſsit: trãſitu autem fluuij declinato ac vitato, ſe caſtra metari ſimulauit, cùm maxima quidem & altiſsima tabernacula à fronte collocari iuſsiſſet, iumenta verò à tergo ſolui vetuiſſet: ne milites quidem arma deponere, atque exuere permiſiſſet. hoſtes, qui tabernacula videbant, ipſi quoque tabernacula collocarunt, & iumenta ſoluerunt, & equos paſtum dimiſerunt, atque ad cenam parandam animum attenderunt Datames paratum, & armis vaſisque inſtructũ habens exercitum flumen traiecit. Interea dum hoſtes milites diſperſos reuocabant, & contrahebant, dúmque equos onerabant, ac iumenta iungebant, & arma ſumebãt, Datames cum ſuis anteuerterat, & diſceſſerat. Libet hoc quoque ſtrategema illi adiungere, quòd ad elabẽdum è manibus hoſtium pertinere videatur, à Polyæno eodem libro relatum. Δατάμης Εὐφράτην διαβὰς ἐπολέμει μεγάλῳ βασιλεῖ. ὁ δὲ μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπῄει, οὐ πάνυ τῶν ἐπιτηδείων εὐπόρως ἔχων, χαλαίπερον ὁδεύων. Δατάμης ἄνω τοῦ ποταμοῦ πολλὴν ὁδὸν παρελάσας, τὰς ἁμάξας συνδύο ζεύξας, ἐπέθηκε καὶ ἄλλας δύο κατ' αὐτῶν, καὶ συνήλωσε πρὸς ἀλλήλας. καὶ περὶ τοὺς καίθους κάτω σανίδας προσήλωσεν, ὅπως οἱ τροχοὶ ἐς τὴν ἰλὺν τοῦ ποταμοῦ μὴ καταδύοιντο· ἄνδρας δὲ ἐρρωμενεστάτους τὰ ἰσχυρότατα τῶν ὑποζυγίων ἐπισύραντας ἀπὸ κάλου διανήξασθαι προσέθηκεν. ἔπειτα ἐνῆγε τὰς προσηλωμένας ἁμάξας εἰς τὸν ποταμόν, τῶν μὲν ὄπισθεν ὠθούντων, τῶν δὲ διανηξαμένων ἔμπροσθεν ἑλκόντων κάλοις μεγάλοις ἐξηρτημένους· καὶ ἐπιβαλὼν ἄνω κλήματα καὶ ξύλα, διέβη τὸν ποταμὸν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, καὶ ἐς τὴν αὐτοῦ ἀφίκετο ἡμέραις δέκα πρότερον, ἢ τὸν βασιλέα ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἀφικέσθαι. i. Datames Euphrate traiecto regi Perſarum bellum inferebat. Ille magno contracto exercitu obuiam ire cœperat, quòd rebus ad alendum exercitum non admodum abundaret, tardius iter faciens. Datames, qui multorum dierum viam ſupra Euphratem proceſſerat, binus curribus iunctis alteros binos impoſuit, & clauis inter ſe coagmentauit, & colligauit. Tum ab infima parte rotarum ferramentis, ſeu canthis tabulas clauis adfixit, vt ne rotæ in limum fluuij penetrarent, atque ita currus in eo adhæreſcerent: viros autem robuſtiſsimos, qui iumenta valentiſsima fune attraherent, tranare iuſſos, in vlteriore parte fluminis poſuit: deinde currus illos ita coniunctos in fluuium immiſit, aliis quidem à parte poſteriore eos impellentibus, ac trudentibus: illis verò, qui tranarant, ab anteriore trahentibus, magnis funibus aptos, & annexos. Atque iniectis à ſumma parte ſarmentis & lignis, fluuium cũ toto exercitu traiecit: & domum peruẽnit decem diebus antè quàm rex fluuio appropinquaſſet.

107. non amplius hominum mille) id eſt, non amplius, quàm hominum mille, ſeu homines mille. ſic ſuprà locutus eſt in Miltiade, mille miſit militum.

108. numquam manum conſereret) numquam pedẽ conferret, numquam præ-

lium committeret. Manum conſerere tamen interdum genus eſt actionis, ſeu formulæ prætoriæ, & ſignificat, qua de re diſceptatur, ſiue ſit ager, ſiue quid aliud, in re præſenti, aduerſario manu prehenſo, omnibus verbis vindicare, idque præſente prætore: vnde illud, ex iure manum conſertum vocare, de quo lege A. Gellium, lib. 20. cap. 9. vbi hos verſus profert Ennij. Non ex iure manum conſertum, ſed magi' ferro Rem repetunt, regnúmque petunt, vadunt ſolida vi. proferuntur & à M. Tullio, oratione pro Muræna.

109. *bellum duci) bellum produci. ſic ſuprà in Alcib. vt bellum quàm diutiſſimè duceret.*

110. *& ſi non fidam) etſi inſidioſam, infirmam, infidam fore exiſtimabat, &c.*

111. *ſedatum) compoſitum.*

112. *At rex quòd impl. &c.) hoc Diodorus valde breuiter retulit, quod Probus multis verbis perſecutus eſt. Diod.* ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης πυθόμενος τὴν στρατηγίαν τοῦ Δατάμου, καὶ σπεύδων ἀνελέσθαι τοῦτον, δι' ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἐδολοφόνησεν. *i. Rex autem Artaxerxes audita Datamis in bello gerendo ſollertia, & ſtudens, ſeu feſtinans hunc de medio tollere, dolo, & inſidiis eum interemit. Sic autem dixit Cicero, implacabiles iracundias, epiſt. ad Q. Fr. lib. I. & Probus implacabile odiū. & idem Probus, ſuſcipere odium, vt Cicero, ſuſcipere inimicitias.*

113. *inſidiis interficere)* δολοφονεῖν. *Diodorus.*

114. *quòd inimici detul.) inimici eorum, qui Datami inſidiari arguebantur.*

115. *verum, falſúmne) legendum fortaſſe eſt, verúmne, an falſum &c.*

116. *eò loci) id eſt, in eum locum ſic autem legendum, non, vt vulgò, eo loco. ſic Terent. Andr. Commigrauit huc viciniæ, id eſt, in hanc viciniam.*

117. *corporis cuſtod.)* σωματοφύλακας.

118. *agmen) agmen, id eſt, multitudo hominum perpetuo ordine, & continenti ſerie incedens. dictum ab agendo. agmen fluminis, agmen aquarum, agmen auium, agmen militum.*

119. *decepti ordine atque veſtitu) hāc hiſtoriā refert & Polyænus lib. 7. his verbis.* Δατάμης μαθὼν ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπὸ στρατιωτῶν ἰδίων ἐν Ἀσπενδίῳ πεδίῳ μέλλων συμβάλλειν πολεμίοις, ἄλλον διεσκεύασε τῇ αὐτοῦ πανοπλίᾳ, ἐν ἄλλῃ δὲ αὐτὸς ἐκινδύνευσεν. οἱ δὲ ἐπιθέμενοι ἐγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ σχήματος ἐξαπατηθέντες. *i. Datames cùm cognouiſſet ſibi à ſuis militibus inſidias comparari, in Aſpendio campo cum hoſtibus prælium commiſſuro, alium ſua armatura inſtruxit: ipſe in aliis armis periclitatus eſt. inſidiatores autem cogniti, & deprehenſi ſunt, ornatus & armaturæ ſimilitudine decepti.*

120. *Prædixerat autem Dat. cum quib.) id eſt, Prædixerat autem Datames iis, cū quibus &c. nō diſſimulabo tamē, in quibuſdā lib. ita legi, iis cū quibus, &c.*

121. *quod ipſum vidiſſent) quod ipſum facere vidiſſent.*

122. *pollicitus eſt regi) paullo aliter refert hoc Polyænus, vt mox oſtendemus.*

123. *ſi ei rex promitt.) cur non dixit, ſi ſibi rex promitteret?*

124. *fidémque de ea re, m. P. d. d.) ſuprà in Themiſtocle. Inde non prius congreſſus eſt, quàm rex eum data dextra in fidem reciperet. ad quem locum de hoc more diximus nonnulla.*

125. *hanc vt accepit ſimulat ſe cum r. ſuſcepiſſe inim.*) In vna editione hanc ferè lectionem reperi, neque eam tamen ſatis ſinceram, neque integram. nam primùm in ea eſt inimicitiam, pro inimicitias: quamquam inimicitiam dixit Ennius. Eo ingenio natus ſum, Inimicitiam atque amicitiam in fronte promtam gero. deinde, ordo verborum perturbatus & peruerſus eſt. Ceteræ editiones, quæ habēt, Hanc vt recepit à rege miſſam, copias p. deprauatæ ſunt à recta.

126. *vexat*) κακῶς ποιεῖ, diripit, populatur. Sic ſuprà eadem vita, ſed etiam finitimas regiones vexabat.

127. *magnas prædas agit*) de hoc genere locutionis ſuprà in Chabria. ibi. à quibus magnas prædas Ageſilaus rex eorum faciebat. Quòd autem in aliquot editionibus legitur, prædas capit, mĕdoſæ ſunt, & legendum agit, vt nos edidimus, vel certè, facit. agit autem minus longè abeſt ab antiquæ ſcripturæ veſtigiis. Græci autem dicunt vno verbo λεηλατεῖν, quod Latinè diceres, prædas agere, ſeu facere.

128. *ſuſcepiſſe bellum*) atqui nondum bellum ſuſceperat, vt appáret ex iis, quæ paucis pòſt verſibus ſequuntur. ibi. certiorem facit Datamem tempus eſſe maiores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi. Quare legendum hîc arbitror, perſuaſit homini (id eſt, Datamæ, ſeu Datami) ſe infinitum aduerſus regem ſuſcepiſſe odium: quo modo ſuprà locutus eſt, quòd implacabile odium in Datamem ſuſceperat. & infrà non longè, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperat.

129. *ne quam ſuſpicionem illi præb.*) ſic loquitur & Tacitus quodam loco.

130. *neque colloq. eius pet.*) ſic loquitur & Cæſar non ſemel.

131. *amic. gereb.*) M. Tull. epiſt. 8. lib. 3. ad famil. quorum ſunt de amicitia gerenda præclariſsimè ſcripti libri.

132. *ſed odio communi*) rectè. nam nõ ij ſoli ſunt inter ſe amici, qui ſunt iiſdem amici, verùm etiam ij, qui eoſdem oderunt, & iiſdem ſunt inuiſi, atque odioſi, vt docet Ariſtot. lib. 2. de arte dicendi. καὶ τοὺς φιλοῦντας, οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι, καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς, καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθρούς, καὶ μισοῦντας, οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις ταὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς, ὥστε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά, ὅπερ ἦν τοῦ φίλου. i. & ſolent homines illos amare, qui amant eos, quos amant ipſi, & qui iis ſunt inimici, quibus ſunt & ipſi, & qui eos oderunt, quos & ipſi oderunt, & qui iis inuiſi ſunt, quibus ipſi quoque ſunt inuiſi. His enim omnibus eadem videntur expedire, quæ & ipſis, ita vt hi velint ipſis bona euenire: quod amici propriũ eſſe dicebamus.

133. *erga regem*) aduerſus regem. erga, hîc pro in, & aduerſus poſitum eſt, cõtra grammaticorum præceptiones & obſeruationes. ſed ſic interdum Plautus & Terent. vſurpant.

134. *contineri*) συνέχεσθαι, in amicitia mutua permanere, vel coniuncti eſſe, & quaſi quodam vinculo vincti & colligati retineri.

135. *colloquendi tempus ſumitur*) ſic Cæſar dixit lib. I. de bello Gallico. diem ſe ad deliberandum ſumturum, &c.

136. *gladios obruit*) gladios defoſſos terra operit. ſic M. Tull. in Catone. Nec

e 2

verò quemquam ſenum oblitum audiui quo loco theſaurum obruiſſet.
137. *notat)* notis diſtinguit, & deſignat.
138. *ipſos)* Datamem & Mithridatem.
139. *diuerſi diſceßiſſent)* in diuerſa loca diſceßiſſent, Datames huc, Mithridates illuc. Virgil. lib. V. an. Quò diuerſus abis? Idem lib. I. ſubmerſaſque obrue puppeis, Aut age diuerſas, & diſiice corpora ponto.
140. *ne quam ſuſpicionem páreret)* ne quam ſuſpicionem præberet, vt ſuprà locutus eſt. vel vt Cicero, ne quam ſuſpicionem iniiceret.
141. *vbi telum erat poſ.)* Videtur oblitus eſſe Probus quid paullo antè dixerit. non enim tela, ſed gladios ſeparatim à Mithridate eſſe obrutos dixit. gladij autẽ non ſunt tela: neque gladiorum appellatione tela continentur.
142. *à laßitudine cuperet requieſcere)* ſic dixit M. Tull. à bellis, & ab armis conquieſcere. pro Cornelio Balbo, & pro Milone.
143. *quod latébat)* quod erat terra obrutum.
144. *ait digrediendum)* legendum fortaſſe eſt, degrediendum.
145. *quem cùm digito monſtraret, &c.)* totam hanc hiſtoriam refert & Polyænus lib. 7. aliquantum tamen à Probo diſcrepans, his verbis, Μιθριδάτῃ βασιλεὺς προσέταξεν ἀποστάντα Δατάμην κτεῖναι, ἢ ἀγαγεῖν. Μιθριδάτης ὑποκρίνεται καὶ αὐτὸς ἀποστῆναι βασιλέως. οὐ μὴν ὅγε Δατάμης ἐπίστευσεν, εἰ μὴ πρόσθεν πολλὰ λυμανεῖται τῇ βασιλέως ἀρχῇ. καὶ δὴ πολλὰ ἐλυμήνατο, φρούρια βασιλέως κατέσκαψε, κώμας κατέπρησε, φόρους ἥρπασε, λείας ἤλασεν· ἔδειξεν ἄρα πολέμιος ὢν βασιλεῖ. ἄμφω δὴ τότε συνῆλθον γυμνοὶ, διαλεξόμενοι περὶ ὧν χρή. Μιθριδάτης ἐν τῷ χωρίῳ προκατεσκευάσατο γύλλων ἐγχειρίδια πολλὰ, κεκρυμμένον ἄλλο ἀλλαχοῦ, καὶ τούτοις ἐπέκειτο σημεῖον. διαλεγόμενος δὲ προσῆγεν αὐτὸν ἠρέμα βαδίζων· ἐπεὶ δὲ ἅλις ἦν τοῦ λόγου, Δατάμης ἀσπασάμενος ἀπῄει· Μιθριδάτης ἓν τῶν ἐγχειριδίων ἀνελόμενος διὰ τάχους, καὶ ὑπὸ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ κρύψας, ἀνεκαλέσατο Δατάμην, ὡς ἐπιλαθόμενος δή τινος ὧν ἐχρῆν εἰπεῖν. προσελθόντα δὲ ἐκεῖνον, τὸ ὄρος ἐκέλευσεν ὀχυρῶσαι μάλιστα. οὕτως ἀφορῶντα Δατάμην ἐς τὸ ὄρος, τῷ ἐγχειριδίῳ Μιθριδάτης πλήξας ἀπέκτεινεν. i. rex Perſarum Mithridati mandauit, vt Datamem, qui à ſe defecerat, aut interficeret, aut captiuum adduceret. Mithridates, vt hoc efficere poſſet, ſimulat ſe quoque à rege defeciſſe: non tamen Datames aliter credidit, niſi Mithridates multa detrimẽta regis imperio antè intuliſſet. Itaque multis ille detrimentis regem affecit: caſtella regis munita ſubruit, vicos incẽdit, vectigalia diripuit, prædas egit. Ita oſtendit, ſe regis hoſtem eſſe. Tunc igitur ambo conuenerunt nudi atque inermes, de iis, quæ opus eſſent, locuturi. Mithridates in hoc loco multos pugiones noctu præpararat: eos diuerſis in partib. occultarat, & his notam aliquam appoſuerat. colloquendo igitur eum huc adduxit, leniter & remiſsè ambulans. vbi autem ſibi viſi ſunt ſatis eſſe collocuti, Datames illum cõplexus abiit. Mithridates interea vno ex pugionibus celeriter ſublato, & ſub alam læuam abdito, Datamem reuocauit, tanquam aliquid eorum, quæ opus eſſent, oblitus. Datamem, cùm acceßiſſet, iuſsit montem illum, quem digito indicabat, maximè munire. ita Datamem, dum montem illum ſpectat, pugione percuſſum interemit.
146. *neminem perfidia)* contrà Polyænus eodem libro, his verbis, Δατάμης Θο-

βουλεῦσαι σινωπεῦσι ναυτικὸν ἔχουσιν, αὐτὸς ναυπηγῶν, καὶ τεκτόνων ἀπορούμενος, φιλίαν συνθέμενος πρὸς αὐτούς, ἐπηγγείλατο Σηστὸν αὐτοῖς ἐκπολιορκήσας παραδώσειν, ἣν πολεμιωτάτην ἡγοῦντο. ἐπίστευσαν οἱ σινωπεῖς, καὶ παρεκάλεσαν, ὧν ἂν ἐς τὸν πόλεμον δέοιτο, παρ' αὐτῶν λαμβάνειν. ὁ δὲ ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἔφη δεῖσθαι, ὡς λαμπρὰν χορηγίαν ἔχων καὶ χρημάτων, καὶ σωμάτων· τοὺς δὲ τὰ μηχανήματα, κριούς, καὶ χελώνας κατασκευάζοντας οὐκ ἔχειν, ἃ δὴ μάλιστα ὠφέλιμα τοῖς πολιορκοῦσιν. οἱ σινωπεῖς πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει τεχνίτας, καὶ ἀρχιτέκτονας ἔπεμψαν αὐτῷ. ὁ δὲ ταῖς τέχναις αὐτῶν χρησάμενος, ναῦς πολλὰς καὶ μηχανήματα κατασκευάσας, ἀντὶ Σηστοῦ τὴν Σινώπην ἐπολιόρκει. i. Datames cùm Sinopenſeis *inſidiis capere vellet, qui claſſem habebant, ipſe autem nauium opificibus & fabris carebat, amicitiam cum eis pactus, promiſit ſe Seſtum expugnaturum, eamque à ſe expugnatam eis traditurum, quam illi ſibi inimiciſsimam exiſtimabant. crediderunt Sinopenſes, & rogarunt eum, vt, quibuſcunque rebus ad bellum egeret, eas à ſe peteret, ac ſumeret. Ille autem ſe nulla quidem alia re egere dixit, tamquam & pecuniæ, & virorum copia abunde inſtructus: ſed fabros, qui machinas, arietes, teſtudines fabricarētur, non habere: quæ vrbium expugnatoribus maximè vtilia & neceſſaria ſunt. Sinopenſes, omneis, qui in vrbe erant, artifices, & architectos ad eum miſerunt. Ille autem eorum arte & opera vſus, naueis multas, & machinationes fabricatus, pro Seſto, Sinopen oppugnauit. Hoc profectò Datamis conſilium vafrum & callidum perfidia non vacat, ſi quid intelligo quid ſit fidem ſeruare, & fallere. Idem tamen Datames huius vrbis obſidionem atque oppugnationem inchoatam relinquere regis iuſſu coactus eſt, vt ex eodem Polyæno intelligere licet: cuius verba non videtur à re alienum aſcribere, vt ex eis duo diſcamus, alterum, Datamem Sinopen miro aſtu contra fidem datam oppugnaſſe: &, cùm forte eius perfidia regi Perſarum non eſſet probata, illéque Datamem à Sinopes oppugnatione deſiſtere iuſsiſſet, hunc non minore conſilio & calliditate dolorem ignominiæ occultaſſe ac diſsimulaſſè.* Δατάμης πολιορκῶν Σινώπην γράμματα παρὰ βασιλέως δεξάμενος οὐκ ἐῶντος πολιορκεῖν, ἀναγνοὺς προσεκύνησε τὴν ἐπιστολήν, καὶ ἔθυσεν εὐαγγέλια, ὡς μεγάλα δὴ ἀγαθὰ παρὰ βασιλέως λαβών, καὶ νυκτὸς ἐπιβὰς τῆς νεὼς ἀπέπλευσεν. *id eſt, Datames cùm Sinopen obſideret, litteras à rege Perſarum accepit, quibus iubebatur ab oppugnanda Sinope deſiſtere. has lectas continuò veneratus eſt, & ob lætum nuntium acceptum diis immortalibus gratias egit, & hoſtias immolauit, quaſi magno beneficio à rege affectus: & noctu nauem ingreſſus, è portu ſoluit, & diſceſsit.*

EPAMINONDAS.

EPaminondas[1] Polymni filius, Thebanus. De hoc priuſquàm ſcribamus, hæc[2] præcipienda videntur lectoribus, ne alienos[3] mores ad ſuos referant, néue ea, quæ ipſis leuiora ſunt, pari modo apud ceteros fuiſſe arbitrētur. Scimus enim, [4]muſicen noſtris moribus abeſſe à principis perſona: [5]ſalta-

re etiam in vitiis poni.[6] quæ omnia apud Græcos & grata & laude digna ducuntur. Cùm autem[7] exprimere imaginem conſuetudinis, atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam.[8] Quare dicemus primùm de genere eius: deinde quibus diſciplinis, & à quibus ſit eruditus: tum de moribus, ingeniíque facultatibus, & ſi qua alia digna memoria erũt: poſtremò de rebus geſtis, quæ plurimis omnium anteponuntur virtutibus. Natus igitur[9] patre, quo diximus, honeſto genere,[10] pauper iam à maioribus relictus.[11] Eruditus autem ſic, vt nemo Thebanus magis. nam &[12] citharizare, & cantare ad chordarum ſonum doctus eſt à[13] Dionyſio: qui non minore fuit in muſicis gloria, q̃[14] Damon, aut[15] Lamprus, quorum peruulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis ab[16] Olympiodoro, ſaltare à[17] Calliphrone. At philoſophiæ præceptorem habuit[18] Lyſim Tarentinum, Pythagoréum: cui quidem ſic fuit deditus, vt adoleſcens triſtem & ſeuerum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit: neque prius eum à ſe dimiſerit, quàm doctrinis tanto anteceſſit condiſcipulos, vt facilè intelligi poſſet, pari modo omneis in ceteris artibus ſuperaturum. Atque hæc[19] ad noſtram conſuetudinem ſunt leuia, & potius contemnenda: at in Græcia[20] vtique olim magnæ laudi erant. Poſtquàm[21] ephebus factus eſt, &[22] palæſtræ dare operam cœpit: non tam magnitudini virium ſeruiuit, quàm[23] velocitati. illam enim ad athletarum vſum, hanc[24] ad belli exiſtimabat vtilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimùm currendo & luctandò[25] ad eum finem, quoad ſtans[26] complecti poſſet, atque[27] contendere. In armis plurimum ſtudij conſumebat. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona ac-

ceſſerant. erat enim[28] modeſtus, prudens, grauis,[29] temporibus ſapienter vtens, peritus belli,[30] fortis manu, animo maximo: adeò[31] veritatis diligens, vt ne iocò quidem mentiretur. Idem[32] continens, clemens,[33] patiénsque admirandum in modum: non ſolùm populi,[34] ſed etiam amicorum ferens iniurias: in primíſque[35] commiſſa celans:[36] quod interdum non minus prodeſt, quàm diſertè dicere.[37] Studioſus audiendi. ex hoc enim facillimè diſci arbitrabatur. Itaque cùm in[38] circulum veniſſet, in quo aut de republica diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur, numquam inde prius diſceſſit, quàm ad finem ſermo eſſet[39] deductus.[40] Paupertatem adeò facilè perpeſſus eſt, vt de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo[41] caruit facultatibus, fide ad alios ſubleuandos ſæpe ſic vſus eſt, vt poſſit iudicari omnia ei cum amicis fuiſſe communia. nam cùm aut ciuium ſuorum aliquis ab hoſtibus fuiſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem[42] collocari non poſſet,[43] amicorum concilium habebat, & quantum quiſque daret, pro cuiusque facultatibus imperabat, eámq; ſummam cùm faceret, prius, quàm acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos, qui conferebant: eíque vt ipſi numerarent, faciebat, vt ille,[44] ad quem ea res perueniebat, ſciret quibus, & quantum cuique deberet. Tentata autem eius eſt abſtinentia[45] á Diomedonte Cyziceno. namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. hic magno cum pondere auri Thebas venit, &[46] Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimùm diligebat. Micythus Epaminondam conuenit, & cauſam aduentus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedonte coràm, Nihil, inquit, opus

*pecunia eſt.nam ſi ea rex vult,quę Thebanis ſint vtilia,gra-
tis facere ſum paratus.ſin autem contraria, non habet auri,
atque argenti ſatis. namque[47] orbis terrarum diuitias acci-
pere nolo pro patriæ caritate.[48] Te,qui me incognitum ten-
taſti,tuíque ſimilem exiſtimaſti,non miror,tibi ignoſco. ſed
egredere properè, ne alios corrumpas,cùm me non potueris.
[49] tu argentum huic redde,aut niſi id confeſtim facis, ego te
tradam magiſtratui. Hunc Diomedon cùm rogaret,vt tu-
tò exire,ſuáque,quæ attuliſſet,liceret efferre: iſtud,inquit,
faciam,neque tua cauſa,ſed mea:ne,ſi tibi ſit pecunia adem-
ta,aliquis dicat ad me[50] ereptum perueniſſe, quod delatum
accipere noluiſſem.à quo cùm quæſiſſet, quò ſe duci vellet,
& ille Athenas dixiſſet:præſidium dedit, vt eò tutò perue-
niret.neque verò id ſatis habuit, ſed etiam vt inuiolatus in
nauem aſcenderet,per Chabriam Athenienſem curauit: de
quo ſuprà mentionem fecimus: [51] abſtinentiæ erit hoc ſatis
teſtimonium.Plurima quidem proferre poſſemus, ſed modus
adhibendus eſt:quoniam vno hoc volumine vitas excellen-
tium virorum complurium concludere couſtituimus, quo-
rum ſeparatim[52] multis millibus verſuum complures ſcripto-
res ante nos explicarunt.Fuit & diſertus,vt nemo Theba-
nus ei par eſſet eloquentia: neque minus[53] concinnus in bre-
uitate reſpondendi, quàm in perpetua oratione ornatus.
Habuit obtrectatorem[54] Meneclidem quendam,[55] indidem
Thebis,[56] aduerſarium in adminiſtranda republica,[57] ſatis
exercitatum in dicendo, vt[58] Thebanum ſcilicet. namque
[59] illi genti plus ineſt virium,quàm ingenij.Is quòd in re mi-
litari florere Epaminondam videbat, hortari ſolebat The-
banos,vt pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris ope-
ra deſideraretur.huic ille,[60] fallis, inquit, verbo ciueis tuos,*

quòd

quòd hos à bello auocas.[61] otij enim nomine ſeruitutem concilias.[62] nam paritur pax bello. itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati eſſe debent. quare ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis vtendum, non palæſtra. Idem ille Meneclides cùm huic obiiceret, quòd liberos non haberet,[63] neque vxorem duxiſſet,[64] maximéque[65] inſolentiam, quòd ſibi Agamemnonis, bello, gloriam viderrtur conſecutus: at ille, deſine, inquit, Meneclide de vxore mihi exprobrare. nam nullius in iſta re minus, quàm tuo, vti conſilio volo.[66] Habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterij Quòd autem me Agamemnonem æmulari putas, fall eris [67] namque ille cum vniuerſa Græcia vix decem annis vnam cepit vrbem: ego contrà ex vna vrbe noſtra,[68] diéque vno totã Græciam, Lacedæmoniis fugatis,[69] liberaui. Idem cùm in[70] conuentum veniſſet Arcadum, petens vt ſocietatem cum Thebanis & Argiuis facerent: contrà[71] Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentia[72] omneis eo præſtabat tempore, poſtularet, vt potius amicitiam ſequerentur Atticorum, & in oratione ſua[73] multa inuectus eſſet in Thebanos & Argiuos,[74] in eíſque hoc poſuiſſet,[75] animaduertere debere Arcadas, qualeis vtraque ciuitas ciueis procreaſſet, ex quibus de ceteris poſſent iudicare: Argiuos enim fuiſſe Oreſtem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Oedipum natum, qui cùm[76] patrem ſuum interfeciſſet, ex[77] matre liberos procreaſſe. Hîc in reſpondendo Epaminondas cùm de ceteris peroraſſet, poſtquàm ad illa duo opprobria peruênit: admirari ſe dixit ſtultitiã rhetoris Attici, qui non animaduerterit innocenteis illos natos, domi ſcelere admiſſo cùm[78] patria eſſent pulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus. Sed maximè eius eloquentia eluxit Spartæ, quò cùm omnium

ſociorum conueniſſent legati, coràm frequentiſſimo legationum conuentu, [79] ſic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, vt non minus illa oratione opes eorum concuſſerit, quàm [80] Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod pòſt apparuit, vt [81] auxilio ſociorum Lacedæmonij priuarentur.

Fuiſſe autem patientem, ſuorúmque iniurias ferentem ciuium, [82] quòd ſe patriæ iraſci nefas eſſe duceret, [83] hæc ſunt teſtimonia. Cùm eum propter [84] inuidiam ciues exercitui præficere noluiſſent, [85] dúxque eſſet delectus belli imperitus, cuius errore eò eſſet deducta res illa militum, vt omnes de ſalute pertimeſcerent, [86] quòd locorum anguſtiis clauſi ab hoſtibus obſidebantur: deſiderari cœpta eſt Epaminondæ diligentia. [87] erat enim ibi priuatus [88] numero militis. à quo cùm peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque verò hoc ſemel fecit, ſed ſæpius: maximè autem fuit illuſtre, cùm in Peloponneſum exercitum duxiſſet aduerſus Lacedæmonios, haberétque collegas duos, quorum alter erat [89] Pelopidas, vir [90] fortis ac ſtrenuus. [91] hîc cùm criminibus aduerſariorum omnes in inuidiam veniſſent, ob eámque rem imperium his eſſet [92] abrogatum, atque in eorum locum alij prætores ſucceßiſſent: Epaminondas plebiſcito non paruit, [93] idémque vt facerent, perſuaſit collegis, & bellum, quod ſuſceperat, geßit. namque animaduertebat, [94] vbi id feciſſet, totum exercitum propter prætorum imprudentiam, inſcientiámque belli periturum: [95] Lex erat Thebis, quæ morte multabat, ſiquis imperium diutius retinuiſſet, quàm lege præfinitum foret. hanc Epaminondas cùm reipubl. conſeruandæ cauſa latam videret, ad perniciem ciuitatis conferre noluit, & [96] quattuor menſibus diutius,

quàm populus iuſſerat,[97] geſſit imperium. Poſtquàm domum reditum eſt,[98] collegæ eius hoc crimine accuſabantur. quibus ille permiſit, vt omnem cauſam in ſe transferrent, ſuáque opera factum contenderent, vt legi non obedirent. qua defenſione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat, quòd, quid diceret, non haberet. At ille in iudicium vênit: nihil eorum negauit, quæ aduerſarij crimini dabant, omniáque, quæ collegæ dixerant, confeſſus eſt, neque recuſauit, quo minus legis pœnam ſubiret: ſed vnum ab his petiuit, vt[99] in periculo ſuo conſcriberent, EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MVLTATVS EST, QVOD EOS COEGIT [100] APVD LEVCTRA SVPERARE LACEDAEMONIOS, QVOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORVM[101] AVSVS FVIT ASPICERE. IN ACIE QVOQVE VNO PROELIO NON SOLVM THEBAS [102] AB INTERITV RETRAXIT, SED ETIAM[103] VNIVERSAM GRAECIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQVE RES VTRORVMQVE PERDVXIT, VT[104] THEBANI SPARTAM OPPVGNARENT, LACEDAEMONII SATIS HABERENT,[105] SI SALVI ESSE POSSENT: NEQVE PRIVS BELLARE DESTITIT, QVAM[106] MESSENA CONSTITVTA VRBEM EORVM OBSIDIONE CLAVSIT. Hæc cùm dixiſſet,[107] riſus omnium cum hilaritate coortus eſt: neque quiſquam iudex auſus eſt[108] ferre ſuffragium. Sic à iudicio capitis maxima diſceſſit gloria. Hic extremo tempore imperator[109] apud Mantinéam, cùm[110] acie inſtructa audacius inſtaret hoſtibus, cognitus à Lacedæmoniis, quòd in eius vnius pernicie, patriæ ſitam putabant ſalutem, vniuerſi in vnum im-

petum fecerunt, neque prius abſceſſerunt, quàm magna cæde facta, multíſque occiſis, ipſum Epaminondam pugnantem, ſparo[111] *eminus percuſſum concidere viderunt.*[112] *Huius caſu aliquantùm retardati ſunt Bœotij: neque tamen prius pugna exceſſerunt, quàm repugnanteis profligarunt.* [113] *At Epaminondas, cùm animaduerteret, mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimúlque, ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet,*[114] *animam ſtatim amiſſurum: vſque eò retinuit, quoad renuntiatum eſt viciſſe Bœotios. Id poſtquàm audiuit: ſatis, inquit, vixi. inuictus enim morior. Tum ferro extracto confeſtim*[115] *exanimatus eſt. Hic* [116] *vxorem numquam duxit. in quo cùm reprehenderetur à Pelopida,*[117] *qui filium habebat infamem: maléque eum in eo patriæ conſulere diceret, quòd liberos non relinqueret: vide, inquit, ne tu peius conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis. neque verò ſtirps mihi poteſt deeſſe. namque ex* [118] *me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modò mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit neceſſe eſt. Quo tempore,*[119] *duce Pelopida, exſules Thebas occuparunt, & præſidium Lacedæmoniorum ex*[120] *arce expulerunt, Epaminondas, quàm diu facta eſt cædes ciuium, domi ſe*[121] *retinuit, quòd neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus*[122] *ſuorum ſanguine cruentaret. namque omnem*[123] *ciuilem victoriam, funeſtam putabat. Idémque poſtquàm ad*[124] *Cadmíam pugnari cum Lacedæmoniis*[125] *cœpit,*[126] *in primis ſtetit. Huius de virtutibus, vitáque ſatis erit dictum, ſi hoc vnum adiunxero, quod nemo*[127] *eat infitias,*[128] *Thebas & ante Epaminondam natum, & poſt eiuſdem interitum, perpetuò alieno paruiſſe imperio: cum eo, quàm diu ille præfuerit reipub, caput fuiſſe totius Græ-*

ciæ: ex quo intelligi poteſt[129] *vnum hominem pluris, quàm ciuitatem, fuiſſe.*

EPAMINONDAS.

Polymni) *Ælianus lib.* XI. *var. hiſtor.* Polymnidis.

2. *præcipienda) de huius verbi vi in Themiſtocle dictum eſt.*

3. *ne alienos mores ad ſuos ref.) ſed conſiderent omnia maiorum inſtitutis, & patriis moribus iudicari, & alia aliis populis eſſe honeſta ac turpia, vt dictum eſt in proœmio.*

4. *muſicen noſtris m. abeſſe) diſcebant tamen fidibus antiqui, vt teſtatur Cato apud M. Tull. in Catone maiore.*

5. *ſaltare etiam in vit.) Cic. pro Mur. ſaltatorem appellat L. Murenam Cato: Maledictum eſt, ſi verè obiicitur, vehementis accuſatoris: ſin falsò, maledici conuiciatoris, &c. Nemo enim ſaltat ſobrius, niſi forte inſanit, atque in ſolitudine: neque in conuiuio moderato atque honeſto, &c. Idem in oratione pro Plancio, Gabinium ſaltatorem maledicti loco nominat. Martis ſacerdotes tamen, qui ſalij à re dicti ſunt, nõ tam ſalire, quàm ſaltare ſolebant iis diebus, quibus Martem venerabantur & colebant. Sed de ſaltatione mox plura dicemus.*

6. *quæ omnia apud Gr.) apud Græcos muſicam & ſaltationem in honore & pretio fuiſſe vel ex Platone intelligere licet, qui multis locis eas commemorat & commendat, Socratémque vtramque didiciſſe atque vſurpaſſe ſcribit. Sed de muſica, conſtat, eam nobilium virorum filios æquè vt grammaticam diſcere conſueuiſſe. Ariſtoteles quidem docet multis verbis lib. 8. polit. muſicam, artem ad liberorum hominum vitæ degendæ rationem & conſuetudinem eſſe vtilem, immò non eſſe neceſſariam neque vtilem, ſed liberalem atque honeſtam. vtilitatẽ enim & fructum, inquit ille, vbique conſectari, non conuenit viris magnanimis, & liberalibus. Itaque accepimus, Herculem & Achillem muſica eſſe vſos, quorum magiſter fuit Chiron, centaurorum ſapientiſſimus, ac iuſtiſſimus, cùm eſſet muſicæ ſimul, & medicinæ, & iuſtitiæ doctor inſignis, & præclarus. Quamuis autem muſicæ cognitio apud Græcos laudi duceretur, vt contrà ignoratio probro vertebatur: ex quo Themiſtocles, quòd lyram in conuiuio recuſaſſet, habitus eſt indoctior: non tamen omnibus organis in muſica diſcenda & tractanda vti honeſtum erat: verbi gratia, tibiarum vſus illiberalis habebatur: & tibias reiicit & improbat Ariſtoteles eodem libro: aítque ibidem, fabulam illam de Minerua, & tibiis, quam veteres confinxerunt, habere rationem probabilem. Traditum enim eſſe à veteribus, Mineruam tibias reieciſſe, non eò ſolùm quòd oris deformitate, quam tibiarũ inflatio afferre ſolet, offenſa fuerit, ſed etiam ob eam cauſam, multóque adeò magis, quòd tibiarum inflandarum diſciplina nihil ad mentis agitationẽ, cognitionémque rerũ cõferat: cuius antiſtes, & dea ſit Minerua. Itaque accepimus, Alcibiadẽ cùm primùm ad diſciplinas ſe contulit, cetera muſicæ genera didiciſſe, ceteráque organa recepiſſe, atque approbaſſe: tibias verò aſpernatum eſſe, quòd lyra quidem, & plectra nullam neque figuræ, neque formæ, quæ libe-*

rum deceat, partem corrumpant, aut deforment: tibiæ verò hominis, eas ore inflantis, ſpeciem ita diducant atque immutent, vt ne familiariſsimi quidem interdum agnoſcant. Præterea lyra quidem cum eo, qui ea vtitur, conſonat, concinit, & pæne dicam, colloquitur: tibia verò homini tibia canenti os obturat, vocem intercludit, ſermonem adimit. Quare, inquit Alcibiades, tibia canant Thebanorum filij: non enim loqui ſciunt. nos autem Athenienſes, quibus, vt à patribus accepimus, Minerua eſt princeps, atque antiſtes, Apollo deus patrius, quorum alter Marſyam tibicinem pelle exuit, altera tibias abiecit, lyra, ac ceteris libero dignis organis vtamur. Tibiarum rectarum inuentorem fuiſſe Marſyam ferunt: obliquarum Midam Phrygium: atque eas primùm ex gruum tibiis, deinde ex arundinibus eſſe factas. Sed Athen. lib. 4. in extr. ait ſcriptũ eſſe à Chamæleonte quidẽ Heracleota, Lacedæmonios tibia diſcere ſolitos, & Heracleotas, qui Pontũ incolunt, & viros Athenienſium clariſsimos, Calliam Hipponici fil. & Critiam Callæſchri: à Duride verò, etiam Alcibiadem tibia canendi ſcientiam à Pronomo didiciſſe, multóſque Pythagoricos, & Archytam ipſum. M. Tullius verò lib. I. Tuſc. Epaminondam non tibia, ſed fidibus præclare ceciniſſe dicit. Quòd autem ad ſaltationem attinet, iidem erant olim ſaltatores & philoſophi. Itaque refert Athenæus lib. I. philoſophum Pythagoréum quendam, Memphim cognomine, diſciplinam Pythagoréam, quæ ſilentio continetur, ſaltando planius demonſtraſſe, quàm qui artem dicendi profitentur, verbis explicare poſſent: & Teleſtem Æſchyli ſaltatorem, tantum fuiſſe ſaltandi artificem, vt tragœdiam quandam totam ſaltando exprimeret, doceret, ac declararet. Proteum non aliam ob cauſam rerum variarum ſpeciem, formámque induiſſe ferunt, quàm quòd ſaltando omnium rerum, omniúmque animãtium formas referret, ita vt & aquæ humorem, & leonis iracundiam, & pardali feritatem, & ignis celeritatem, & arboris agitationem, motionis pernicitate imitaretur. Empuſa, quam putant vulgò ſpectrũ fuiſſe, mulier ſaltatrix fuit, quæ celerrimo pedum, totiúſque corporis motu, varias rerum formas ſpectantium oculis obiiceret. Corymbantes, quos fabulantur poëtæ vagitum Iouis naſcentis ab auribus Saturni auertiſſe: Caſtor & Pollux, quorum alterum equitem, alterum pugilem fuiſſe memoriæ proditũ eſt, Orpheus, Muſæus, Bacchus ipſe, præſtantes ſaltatores fuerunt. Prætermitto, Salios, Martis ſacerdotes, de quibus paullo antè mentionem feci, non niſi ſaltando ſacerdotij ſui munere fungi potuiſſe. Lacedæmonij, Æthiopes, Indi in aciem prodeuntes, & cũ hoſte manum conſerere, pedémque conferre parantes, ſaltabant. Quid quòd Dauid rex idem & vates, & Chriſti ſimulacrum ac figura, (ſi licet ſacra profanis miſcere) ſaltandi non imperitus fuit? Dies me deficiat, ſi, quæ de ſaltationis laudibus dici poſſunt, colligere velim. Plura autem de muſica, & ſaltatione qui cognoſcere volet, legat Plutarchi librum de muſica, & Luciani de ſaltatione, & Athenæi lib. XIIII. pag. 10. 11. 12. denique à pagina tertia vſque ad extr. Laudat & Polybius multis verbis muſicam lib. 4. Ephorum refellens, qui ſcripſit muſicam initio eſſe comparatam ac repertam ad homines capiendos & fallendos: & Plato lib 4. de rep. & Ariſtot. lib. 8. polit. à capite tertio vſque ad extrem.

7. exprimere imag. conſ.) ſic fere loquitur Cic. pro Roſcio Am. vt effictos no-

ſtros mores in alienis perſonis, expreſſamque imaginem vitæ noſtræ quotidianæ videremus.

8. *Quare dicemus)* Huius diuiſionis ordinem in explicanda Epaminondæ vita diligenter ſeruat Probus.

9. *patre, quo dix.)* Polymno.

10. *pauper iam)* de paupertate Epaminondæ infrà dicemus.

11. *Eruditus autẽ ſic)* Diod. lib. 16. tradit, Epaminondã, & Philippũ Amyntæ fil. Alexãdri Magni patrẽ, ab eodem magiſtro, philoſopho Pythagoreo (quem non nominat ille quidem, ſed conſtat eum Lyſim appellatum eſſe.) & apud Pammenem Thebanum, eruditos fuiſſe, & vtrumque diſcipulum, cùm ad diſcendum ingenium & induſtriam attuliſſet, virtute præſtantem euaſiſſe. Quæ cùm lego, & ſimilia de multis aliis regibus & imperatoribus, temperare mihi non poſſum, quin non dicam rideam, (non eſt enim res tanti momenti, ridicula) ſed ingemiſcam, partim cernens oculis tantam hodiè in inſtituendis principum filiis negligentiam adhiberi, quaſi doctrina ſit principibus inutilis, aut indecora: partim audiens quorumdam, qui nobiles dicuntur, voces, principes nihil præter vſum armorum, & artem militarem ſcire oportere: litteras & doctrinam principum virorum perſonam dedecorare ac dedecere. quorum vtrumque à vero perquàm remotum eſt. Nam, quod ad doctrinam attinet, optabile ſit principes tanto ceteris hominibus eſſe eruditiores, quanto plurib. præſunt atque imperant, tantóque ſcientia & virtute eſſe præſtantiores, quanto opibus, & potentia ſuis ciuibus antecellunt. De armis autem & arte militari, vt non ſunt ſtudia armorum principibus negligenda, ita ſapientiæ & iuſtitiæ prima debet eis eſſe cura. His enim artibus ac diſciplinis optimè reſp. gubernatur, illis iniuria externa facillimè propulſatur: & doctrina quidem ac virtute ſemper opus eſt: arma verò, & ſcientia rei militaris, belli tempore tantùm vſui ſunt. Sed refellit & coarguit horum ſententiam regum noſtrorum inueterata iam & recepta conſuetudo, qui ſemper magnam diligentiam adhibere conſueuerunt, vt filij ſui optimis, & doctiſſimis magiſtris freti, optimè inſtituantur, optimíſque diſciplinis erudiantur. Si quis autem videre cupit, quãtum conferat philoſophia ad rem militarem, legat Chionis Platonici ad Matridem epiſtolam, in qua poſteaquàm ille multis verbis expoſuit, quo pacto Xenophon Socraticus decem millia Græcorum, Cyro mortuo, & belli ducibus contra fidem, & fœdera trucidatis, per mediam hoſtilem terram incolumia reduxerit, tumultúmque illum Byzantij coortum, & metum direptionis ac cædis Byzantiis iniectum, militibus ad vrbem diripiẽdam concitatis iam, atque expeditis, vnus Xenophon prudentia & eloquentia ſua compreſſerit, ac ſedarit, tantámque ſubitò commutationem rerum fecerit, vt, qui paullo antè, ſe vrbem direpturos minabantur, tubarum clangore vndique iam ad impetum faciendum hortante, ij ſtatim Xenophonte audito, cum ciuibus Byzantiis in foro res ad victum cultúmque neceſſarias emere cernerentur: colligit ad extremum, ſe putauiſſe antea temperantiam quidem & iuſtitiam, ceteráſque virtutes ex philoſophia hauriri, ſed ab ea animorum neruos molliri, atque ineptos ad actiones militareis & bellicas reddi: nunc autem vſu didiciſſe & comperiſſe longe ali-

ter eſſe: & eos, qui ſapientiæ dederunt operam, hoc eſt, qui philoſophati ſunt, & quotidie philoſophantur, maximè ad fortiter & ſtrenuè agendum exacui, atque excitari, atque adeò verè fortiter agere, & res forti viro dignas gerere: exercitus, vrbeísque, &, cùm velint, expugnare, & cùm eis commodum ſit, incolúmeis conſeruare: ceteros autem, qui litteras, & doctrinam contemnunt, & aſpernantur, innumerabilia quotidie, & in rep. adminiſtranda, & in bello gerendo peccare: quòd ſiquid interdum bene & ex animi ſui ſententia gerant, id non tam eorum virtuti, quàm fortunæ aſcribere, & referre acceptum oportere. Quietem ſanè ad vitam beatam efficiendam magis, quàm negotium, & laborem, valere: ſed eum, qui benè quieſcere, & otium rectè ponere didicerit, omnia melius adminiſtraturum atque acturum, quàm qui honeſtè otiari non poßit: quales ſunt inertißimi, & nequißimi quidam homines, qui bonas horas, & otium ſuum in rebus ludicris, íiſque illiberalißimis, & plerumque flagitioſis & turpibus, & homine indignis collocant & conſumunt. Nam omnino qui cupiditates ſuas, & affectus animorum coërcere & domare poteſt, eo, qui bellum gerit, maiorem eſſe: à quibus vrbium & exercituum victores ſæpe ſubiguntur & vincuntur, & in turpißimam ac miſerrimam ſeruitutem rediguntur. Ego igitur, inquit Chilo, philoſophia fretus ſpero, atque adeò confido, me cùm aliis in rebus fore vulgo hominum meliorem, tum etiam in prœliis, ſi quando pro rep. aut libertate pugnandum fuerit, fortiorem, & ad res bellicas compoſitiorem. Hæc fere ex Chilone, quæ nos non verbum verbo reddentes, ſed arbitratu noſtro Latinè vertimus.

12. *citharizare*) κιθαρίζειν, *cithara canere.*

13. Dionyſio) commemorat hunc Dionyſium Plutarchus in libro de Muſica, & Lamprum, IX. *fere pagina*· *ibi*. καὶ μαθεῖν ἄλλα τε τῶν εὐδοκιμούντων, καὶ δὴ καὶ τὰ Πινδάρου καὶ τὰ Διονυσίου τοῦ Θηβαίου, καὶ τὰ Λάμπρου.

14. Damon) Damonem commemorat Plato & in Alcibiade primo, *medio fere dialogo: & in* Lachete *bis. & lib*.4. *de repub. vbi ſcribit* Plato, Damonis *eſſe hoc verbum, nuſquam moueri muſicæ modos, ſine ciuilibus legib. iiſque maximis. ſic* Plato: οὐδαμοῦ γὰρ κινοῦνται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὥς φησί τε Δάμων, καὶ ἐγὼ πείθομαι.

15. *aut* Lamprus) Lamprum, *vt paullo antè dixi, commemorat* Plutarchus: & *præter eum* Athenæus *lib*. I. *pag*. X. *apud quem narrat ille* Sophoclem *ſaltare didiciſſe. mendosè autem in exẽplis Venetis & Florẽtinis impreſſum eſt*, Lampus.

16. Olympiodoro) *de quo ſuprà ex* Athenæo. Olympiodorum *quendam commemorat philoſophum* Suidas, *alium, opinor, ab hoc muſico, & tibicine.*

17. Calliphrone) *de* Calliphrone *ſaltatore nihil me legere memini.*

18. Lyſim Tarentinum) Lyſim Tarentinum Pythagoréum, Epaminondæ *magiſtrum fuiſſe in philoſophicis etiam* M. Tullius *teſtatur lib*.3. *de orat. ad* Q. *fratrem, his verbis*, Aliúsne *artibus inſtituit* Pythagoréus *ille* Lyſis Thebanum Epaminondam, *haud ſcio an ſummum virum omnis* Græciæ? & Diogenes Laërtius *in* Pythagora, *non longè à princip*. τὸ δὲ φερόμενον ὡς Πυθαγόρου, Λύσιδός ἐστι τοῦ Ταραντίνου πυθαγορικοῦ, φυγόντος εἰς Θήβας, καὶ Ἐπαμινώνδα καθηγησαμένου. *i. liber autem, qui circumfertur, tanquam* Pythagoræ, Lyſidis *eſt* Tarentini Pythagorici, *qui*

Thebas

Thebas exſul ſe contulit, & Epaminondæ magiſter fuit. & Diod. lib. 15. οὗτος γὰρ (Ἐπαμινώνδας) οὐ μόνον ὁμοεθνειώτων, ἀλλὰ καὶ πάντων Ἑλλήνων πολὺ προεῖχεν ἀνδρείᾳ τε καὶ στρατηγικῇ συνέσει· μετέσχε γὰρ ἐπὶ πολὺ πάσης τῆς παιδείας, καὶ μάλιστα τῆς πυθαγορικῆς φιλοσοφίας· πρὸς δὲ τούτοις, φυσικοῖς προτερήμασι κεχορηγημένος, εἰκότως καὶ πράξεις ἐπιφανεστάτας συνετέλεσεν, &c. i. hic enim (Epaminondas) non ſolùm eiuſdem ciuitatis & gentis hominibus, ſed etiam omnibus Græcis virtute & ſciẽtia rei militaris, & artis imperatoriæ longè præſtitit. fuit enim cùm omni liberali doctrina valde politus, tum philoſophia Pythagorica imbutus. præterea verò cùm præcipuis quibuſdam philoſophiæ naturalis documentis inſtructus eſſet, res clariſſimas probabili ratione ad exitum perduxit, & confecit, &c. Mendosè autem legitur in omnibus libris vulgatis, Lyſiam, contra veritatis vocem, & hiſtoriæ fidem..

19. ad noſtram conſ.) ſi ad noſtram conſuetudinem referantur. i. Romanam.

20. vtique) omnino, planè, prorſus.

21. ephebus) pubes.

22. palæſtræ dare op.) ſolebant etiam γυμναστικῇ. i. arti corporum exercẽdorum, operam dare veteres in Græcia, vt ex Platone, Xenophonte, Ariſtotele, Plauto, & Terentio, ceteris intelligere licet. Facta palæſtræ mentio admonet me, vt Epaminondæ conſilium, quod refert Polyænus lib. 2. ſtrategematum, huc adſcribam. Ἐπαμινώνδας τοὺς Θηβαίους ἔπειθε τοῖς ἐπιδημοῦσι λακεδαιμονίων ἐν τοῖς γυμνασίοις παλαίειν. οἱ δὲ εὐκόλως καταβαλόντες αὐτοὺς, ἐδιδάχθησαν καταφρονεῖν αὐτῶν, καὶ ὡς ἀνδρειότεροι τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον θαρροῦντες ἐξήνεγκαν. id eſt, Epaminondas perſuaſit Thebanis, vt cum Lacedæmoniis, qui Thebas venirent, in gymnaſiis luctarentur. Illi autem cùm facilè Lacedæmonios percellerent, ac proſternerent, eos contemnere didicerunt, & tanquam fortiores, fiducia pleni, & optima ſpe confirmati bellum eis intulerunt.

23. velocitati) quæ in bello, & in re militari vtilis eſt, vt mox oſtendet Probus. ex quo ab Homero Achilles πόδας ὠκὺς dictus, id eſt, celeritate pedum valẽs.

24. ad belli exiſt. vtilit.) M. Tullius, ſi & belli vtilitatem, & pacis dignitatem ſuſtinere vultis.

25. ad eum finem) id eſt, vſque ad eum finem, vſque eò. M. Tull. lib. I. de orat. ad Q. Fr. aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria poſſem comprehendere. Idem pro M. Cælio. Quem ergo ad finem putas cuſtodiendam illam ætatem fuiſſe? Idem. I. Catilinar. quem ad finem ſeſe effrenata iactabit audacia?

26. ſtans compl.) quod eſt luctantis.

27. contendere) quod eſt currentis. horum verborum autem hæc ſententia eſt, eò vſque luctabatur, & currebat, donec etiamnum ſtans, manibus, brachiiſque complecti poſſet, & currendo contendere: neque tantopere ſe luctando, currendóque defatigabat, vt neque complecti manibus, neque currere pedibus amplius poſſet.

28. modeſtus) σώφρων, κόσμιος.

29. temporib ſap. vtens) quod monebat Pittacus, γνῶθι καιρόν. i. cognoſce tempus. Excidit hîc Probo verſus imprudenti. Eſt enim verſus hic conſtans ex duobus dactylis, & duobus choréis, ſeu vno choréo & vno ſpondéo.

30. *fortis manu)ſic de* Comiſſare Datamis *patre,non longè à princip.quod & manu fortis,&c.*

31. *veritatis diligens)vno verbo Græco,* φιλαλήθης.

32. *continens)* ἐγκρατής.

33. *patiénsque)* καρτερικός.

34. *ſed etiam amic fer. iniur.) ſic infrà. fuiſſe autem patientem, ſuorúmque iniurias ferentem,&c.* Cic.de Orat.ad Q. Fr.*lib.2. dixit perferentes iniuriarum,in generandi caſu.*

35. *commiſſa celans)* Horat.*ſat.4.lib.*I.*commiſſa tacere* Qui *nequit, hic niger eſt:hunc tu* Romane *caueto.*Idem *epiſt.* XVIII.*lib.*V. Commiſ*ſúmque teges, & vino tortus & ira.*

36. *quod interdum non min.prod.) benè & opportunè tacere, interdum æquè vtile eſt,vt benè dicere.*Horat.*oda* 2. *lib.3.Eſt & fideli tuta ſilentio* Merces.*vetabo qui* Cereris *ſacrum* Vulgarit *arcanæ,ſub iiſdem* Sit *trabibus ,fragilémque mecum* Soluat *faſelum.*

37. *ſtudioſus aud.)* φιλήκοος.

38. *circulum) cœtum hominum circumſtantem, ſeu circumſedentem.* M. Tull. *epiſt.*18.*lib.2.epiſt.ad* Att. *hac tamen in oppreßione ſermo in circulis duntaxat, & in conuiuiis eſt liberior.*Idem *lib.*I.*de Orat.ad* Q. Fr.*quemcumque patremfamilias arripuiſſetis ex aliquo circulo,eadem vobis percunctantib.reſpondiſſet.*

39. *deductus) legendum fortaſſè eſt,perductus.*

40. *paupertatem adeò facilè perp.)* Itaque Epaminondam inter eos numerat Athen.*lib.*IO.*qui tenuißimè, & parciſsimè vixerunt,* Pythagoram , Ariſtidem, Phocionem,Phormionem,M'. Curium.Plutarchus *in* Pelopida *non longè à princip.ait,*Epaminõdam, *cùm eſſet à patre pauper relictus,paupertatem feciſſe philoſophando facilem,leuem,& tolerabilem .* De paupertate Epaminondæ ſic Ælianus *lib.5.var.hiſt.non longè ab extremo.* Ἐπαμεινώνδας ἕνα εἶχε τρίβωνα, καὶ αὐτὸν ῥυπῶντα. εἴ ποτε δὲ αὐτὸν ἔδωκεν εἰς γναφεῖον, αὐτὸς ὑπέμενεν οἴκοι δι᾽ ἀπορίαν ἑτέρου. ἐν δὴ τοιαύτῃ τῆς ἀπορίας ὤν, τοῦ Περσῶν βασιλέως πέμψαντος αὐτῷ πολὺ χρυσίον, οὐ προσήκατο, καί, εἴ τι ἐγὼ νοῶ, μεγαλοφρονέστερος ἦν τοῦ διδόντος ὁ μὴ λαβών. i. *Epaminondas veſtem vnam habebat,eámque tritam, & immundam , ſordibúsque ſqualentem. quòd ſi quando fulloni dabat eam lauandam,& interpolandam,domi ſe continebat,propterea quòd ei alia deerat . Cùm igitur hæ facultates & copiæ ei ſuppeterent,& rex* Perſarum *magnam vim auri ad eum miſiſſet:non admiſit,neque accepit:& ,ſi quid ego intelligo,ac ſapio, maiore erat animo is, qui non accipiebat,quàm qui dabat.*

41. *caruit) vti noluit.*

42. *collocari)in matrimonium dari.*

43. *amicorum concil.hab.) amicos in vnum locum congregatos conuenire iubebat.*

44. *ad quem ea res peru.) al.ad quem ea res pertinebat.*

45. *à* Diomedonte Cyziceno*)* refert hoc Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. *his verbis* αὖθις δὲ τοῦ Περσῶν βασιλέως τρισμυρίους δαρεικοὺς ἀποστείλαντος αὐτῷ, καθήψατο πικρῶς Διο-

μάθοιτης, εἰ τοσούτῳ πλούτῳ τηλικοῦτον διαφθείρων Ἐπαμινώνδαν. πρὸς δὲ τὸν βασιλέα λέγειν ἐκέλευσεν, ὅτι τὰ συμφέροντα Θηβαίοις φρονῶν ἕξει προῖκα φίλον Ἐπαμινώνδαν, τὰ δὲ μὴ συμφέροντα, πολέμιον. i. rurſus autem cùm rex Perſarum triginta Daricorum millia ad eum miſiſſet, acerbè & amarè Diomedontem reprehendit, quòd tantam nauigationem ſuſcepiſſet, vt Epaminondam corrumperet: regi Perſarum autem nũtiare iuſsit, eum, ſi, quæ eſſent è re Thebanorum, cogitaret ac ſentiret, Epaminondam ſibi amicum gratis habiturum: ſin aliter, hoſtem. Idem Plutarch. ibid. ſuprà, tradit, etiam ab Iaſone Theſſalorum tyranno Epaminondæ abſtinentiam tentatam eſſe, miſsis ad Epaminondam acri paupertate laborantem duobus aureorum millibus: hunc autem aurum accipere noluiſſe: ſed coniectis in eum oculis dixiſſe, iniuria me laceſsis, vel manus mihi infers, nulla laceſsitus iniuria, ἄρχης χειρῶν ἀδίκων. Refert & Ælianus var. hiſt. lib. XI. ſub extr.

46. Micythum adoleſc.) Athenæus lib. 13. adoleſcentem quendam Epaminondæ delicias, Aſopicum nomine commemorat, ſiue ſit alius, ſiue idem, diuerſis nominibus appellatus.

47. orbis terr. diuitias &c.) videntur hæc è Græcis expreſſa, cuiuſcunque auctoris fuerint. Græca autem talia credibile eſt fuiſſe. τὸν τῆς οἰκουμένης πλοῦτον αἱρεῖσθαι οὐ βούλομαι ἀντὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα εὐνοίας. Vel, τὸν τῆς οἰκουμένης πλοῦτον τῆς εἰς τὴν πατρίδα εὐνοίας οὐκ ἐθέλω ἀντικαταλλάττεσθαι. Vel quo modo Xenophon in Ageſilao loquitur, πᾶσαν τὴν γῆν οὐκ ἂν δεξαίμην ἀντὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα εὐνοίας. Videtur autem legendum hoc loco, (& ſanè ita Cl. Puteano videtur) præ patriæ caritate, non, vt vulgò, pro patriæ caritate.

48. Te) ô Diomedon.

49. tu) tu Micythe. quidam libri habent vocem Micythe, expreſſam.

50. ereptum) id ereptum perueniſſe ad me, quod &c. id eſt me id eripuiſſe, & ereptum tenere, quod cùm delatum eſſet, accipere noluiſſem.

51. abſtinentiæ erit hoc ſatis teſt.) videbatur aliquid deſiderari, & ita legendum, abſtinentiæ erit hoc ſatis magnum teſtimonium, ſed nihil deeſt. hic enim ordo, & hæc ſententia eſt: hoc abſtinentiæ teſtimonium, quod expoſuimus, ſatis erit: vel dic legendum, abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonij.

52. multis millib. verſuum) ſic ſolebant veteres ex verſuum numero libri magnitudinem ſignificare ac notare: fortaſſe ne quid alienum inculcaretur, ac ſupponeretur, vel ne quid detraheretur. Sic Diogenes Laërtius in Ariſtot. poſteaquàm libros ab Ariſtotele ſcriptos enumerauit, ſubiicit, γίνονται αἱ πᾶσαι μυριάδες στίχων τέτταρες καὶ τετταράκοντα πρὸς τοῖς πεντακισχιλίοις καὶ διακοσίοις ἑβδομήκοντα. καὶ τοσαῦτα μὲν αὐτῷ πεπραγμάτευται βιβλία, &c. i. efficiantur omnino verſuum myriades quattuor & quadraginta, cũ quinque millib. & ducẽtis, & ſeptuaginta. ſic & in Theophraſto, vbi numeri partim deſunt, partim corrupti ſunt. ſic autẽ reſtituẽdos puto. ἃ γίνονται στίχων μυριάδες ἑκατὸν, ὀκτακόσιοι ὀκτώ. i. in ſumma, fiunt verſuum myriades centum, octingenti octo. Plin. lib. 30. cap. I. Hermippus, qui de tota ea arte diligentiſsimè ſcripſit, & vicies centum millia verſuum à Zoroaſtre còndita, indicib. quoque voluminum eius poſitis explanauit, &c. Iuſtinianus imperator in epiſtola Græca ad magnum ſenatum & populum, & omneis orbis terræ

rum ciuitates, ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἅπερ ἦν μὲν ἀμφὶ τὰ δισχίλια, ἀριθμὸν δὲ εἶχον στίχων μυριάδων τριακοσίων, &c. i. ex librorum circiter duobus millib. qui numerum trecentarum myriadum verſuum continebant, &c. ibid. aliquanto pòſt, de ſuis Digeſtis, quæ Pandecten, quòd omnia contineat, appellauit, ὃ περαιτέρω τι πέντε καὶ δέκα μυριάδων στίχων ἀριθμὸν αὐτῷ δόντες, &c. i. cùm ei non ſupra quindecim myriadas verſuum tribuerimus, &c. Idem in epiſtola Latina ad Anteceſſores. ex tanta legum multitudine, quæ in librorum quidem duo millia, verſuum autem tricies centena extendebantur, &c. Quæ omnia ferè à Duareno noſtro notata, atque obſeruata ſunt, & à Claudio Puteano mihi indicata.

53. concinnus) lepidus, venuſtus, comtus. M. Tull. in Bruto. Sententiæ non tam graues & ſeueræ, quàm venuſtæ & concinnæ. Horat. Sat. 3. lib. I. ineptus, Et iactantior hic paullo eſt? concinnus amicis Poſtulat vt videatur. Lucret. lib. 4. Et ſimul ipſa viris Venus vt concinnior eſſet.

54. Meneclidem) hunc Plutarchus commemorat in Pelopida, eúmque dicit fuiſſe δεινότατον μὲν λέγειν, ἀκόλαστον δὲ καὶ κακοήθη τὸν τρόπον. i. diſertiſſimum quidem, ſed moribus intemperãtiſſimum, & malitioſiſſimum. quod & Probus dicit infrà non longè. Idem Plutarch. præceptis polit. τὸ μὲν γὰρ ἀνδρὶ χρηστῷ, καὶ δι᾽ ἀρετὴν πρωτεύοντι προσμάχεσθαι κατὰ φθόνον, ὡς Περικλεῖ Σιμμίας, Ἀλκμαίων δὲ Θεμιστοκλεῖ, Πομπηΐῳ δὲ Κλώδιος, Ἐπαμινώνδᾳ δὲ Μενεκλείδης ὁ ῥήτωρ, οὔτε πρὸς δόξαν καλὸν, οὔτε ἄλλως συμφέρον. i. Nam cum viro bono, & virtute præſtanti inuidia impulſum pugnare & contendere, vt Simmias cum Pericle, Alcmæon cum Themiſtocle, Clodius cum Pompeio, Meneclides cum Epaminonda, neque ad bonam exiſtimationem eſt honeſtum, neque alioqui vtile.

55. indidem Thebis) ſic Cic. pro Roſc. Am. Indidémne Ameria, an hoſce ex vrbe ſicarios?

56. aduerſarium) ἀνταγωνιστὴν, ἀντίπαλον.

57. ſatis exercitatum in dic.) ſic fere Plutarch. vt paullo antè retulimus.

58. vt Thebanum) quaſi Thebani non ſoleant eſſe diſerti, quia ſunt pingues, & hebetes: qua de re alibi dictum. Sic loquitur Cic. in Bruto. Tum etiam Græcis litteris, vt temporib. illis, ſatis eruditus. Idem in Catone, Multæ etiam, vt in homine Ro. litteræ.

59. illi genti plus ineſt virium) ſic in Alcib. in extr. ibi, Omnes enim Bœotij magis firm corp. &c.

60. fallis verbo) παραλογίζῃ.

61. Otij enim nom.) id eſt, quam tu pacem appellas, ea ſeruitus eſt dicẽda. nam qui nimis otio conſulunt, vel qui omni ratione otio conſulendum putant, neque iniuriam externam propulſare volunt, propterea quòd belli laborem ferre non poſſunt, aut quia rei militaris ſcientiam vſu conſecuti non ſunt, pacem iniquiſſimis condicionibus facere, & ſeruire coguntur. poteſt & ſic hic locus explicari, otij, ſeu pacis nomine, quod eſt populare, & ſpecioſum, ſeruitutis iugum nobis imponis: otij, ſeu pacis nomine, id eſt, pace, quæ nomine tantùm pax eſt, non re, ſeruitutem concilias, ſubintell. ciuibus tuis: id eſt, quæris, & comparas.

63. Nam paritur bello pax) Iccirco bellum geritur, vt in otio, & pace vitam

degere poſsimus,inquit Ariſtot.lib.X.de Morib.ad Nicom. & lib.8.polit. Itaque quiſquis bellum gerit,aut ſuſcipit:ea mente, eóque conſilio facit, vt pacem obtineat. Quòd ſiquis eo animo ſit, vt bellum perpetuò facere velit, numquámque vllum belli finem, aut modum conſtituendum putet: hic immanis quidam ſicarius, & carnifex cæde cruentus,aut monſtrum ex omni genere feritatis, & crudelitatis conflatum & concretum exiſtimari debet.

63. *neque vxorem duxiſſet) Aqui filium habuit Steſibrotum nomine,quamquam eum pater, quòd in bello aduerſus Lacedæmonios ſuſcepto, ſe abſente,ſuóque iniuſſu,atque adeò contrà imperium ſuum prœlium commiſiſſet, interfici iuſsit.auctor Plutarch.* περὶ [illegible] *&c.Et Polyæn. lib. 2.ſtrategem. perſpicuè indicat,Epaminondam vxorem habuiſſe, vbi refert à Phœbida Lacedæmonio Epaminondæ vxorem amatam fuiſſe. ſic ille.* Ἐπαμινώνδου τῆς γυναικὸς ἠράσθη Φοιβίδας φρουρῶν τὴν Καδμείαν. ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ τὴν πεῖραν ἐμήνυσεν. Ἐπαμινώνδας προσέταξεν αὐτῇ τὸν Φοιβίδαν φιλεῖν ὑποκρίνεσθαι, καὶ νύκτα συνθέσθαι, *&c. i. Epaminondæ vxoris Phœbidas,qui Cadméam præſidio deuinctam tenebat, & cuſtodiebat, amore captus erat. Illa autem viro ſe à Phœbida tentatam eſſe ſignificauit. Epaminondas præcepit ei, vt ſimularet ſe Phœbidæ amore captam eſſe, & noctem ei polliceretur,ac conſtitueret,&c.*

64. *maximéque inſolentiam,quòd) ſi locus eſt ſincerus, ſic videtur explicandus,Et maximè ei Meneclides obiiceret inſolentiam, quòd ſibi videretur Agamemnonis gloriam bello eſſe conſecutus,&c.verùm,vt dicam quod ſentio,vox, inſolentiam,videtur mihi eſſe ſuppoſita, & aliena. Nam omnino ea deleta ſententia eſt facilis,plana, & integra.Verùm tamen eam delere non auſim.*

65. *quòd ſibi Agam.)oratio implicata:quæ ſic explicanda eſt,quòd ſibi Epaminondas Agamemnonis gloriam bello videretur conſecutus.*

66. *habebat enim Menecl.ſuſp.adult.) Quid ſibi vult, aut quid ſentit Probus? vtrùm Meneclidem fuiſſe adulterum,an eius vxorem? ſi Meneclidem fuiſſe adulterum,non videtur Epaminondæ reſponſio ſatis apta, aut acuta fuiſſe: ſin vxorem eius,parum videtur Probus dilucidè locutus eſſe.debuit enim ita potius dicere.habebat enim Meneclidis vxor ſuſpicionem adulterij: id eſt, vxor Meneclidis ſuſpecta erat adulterij:niſi dicamus,horum verborum, habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterij,hanc eſſe ſententiam:Meneclides enim ſuſpicabatur vxorem ſuam eſſe adulteram.Talis autem mariti ſuſpicio de vxore, marito, magnum malum.Quod autem ad genus loquendi attinet, M.Tull.lib.8.epiſtolarum,epiſt.15.princip. habere ſuſpicionem vſurpauit* ἐνεργητικῶς,*ſeu,actiuè. ſic enim ille ad Pompeium. ſuſpicionem nullam habebam te reip. cauſa mare tranſiturum.*

67. *namque ille cum vniu.Gr.vix d.) Hæc cùm ex aliis poëtis,tum ex Homero nota ſunt. Lōgum eſſet Homeri, & aliorum poëtarum verſus referre ad hanc rem pertinēteis. Satis ſit nobis Chalcātis augurium protuliſſe: quem ex paſſerum numero,belli Troiani annos auguratum eſſe canit Homerus in β. Noti ſunt verſus:eósque Latinè vertit M.Tullius lib.2 de Diuinatione. Ex quibus hos tantùm aſcribam. Nam quot aueis tætro mactatas dente videtis;Tot nos ad Troiam belli*

g 3.

exanclabimus annos: Quæ *decimo cadet, & pœna ſatiabit* Achiuos. Edidit hæc Chalcas: *quæ iam matura videtis*. Sic Hom. Ὡς οὗτος κατὰ τέκν' ἔφαγε στρουθοῖο, καὶ αὐτὴν, Ὀκτὼ, ἀτὰρ μήτηρ ἐνάτη ἦν, ἣ τέκε τέκνα. Ὣς ἡμεῖς τοσσαῦτ' ἔτεα πολεμίξομεν αὖθι. Τῷ δεκάτῳ δὲ πόλιν αἱρήσομεν εὐρυάγυιαν. Κεῖνος τὼς ἀγόρευε. τὰ δὴ νῦν πάντα τελεῖται.

68. *diéque vno) quo* Lacedæmonios *vicit* Epaminondas *in* Leuctris.

69. *liberaui) ſuperba* Lacedæmoniorum *dominatione.*

70. *in conuentum veniſſet* Arcad.) εἰς τοὺς μυρίους. *ſic enim dicebatur* Arcadum *conuentus*. Harpocratio. μυρίοι ἐν μεγάλῃ πόλει. Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου. συνέδριόν ἐστι κοινὸν ἀρκάδων. *i.* Myrij, *ſeu* Myriæ, *in vrbe* Arcadiæ, *quæ dicitur* Megalepolis. *ſeu* Megalopolis. *vtitur* Demoſthenes *in oratione contra* Æſchinem *de falſa legatione*. *cõcilium, ſeu conuentus eſt communis* Arcadum. Xenoph. *lib.* 6. *de reb.* Gr. οἱ δὲ ἄρχοντες φάσκοντες αὐτοὺς λυμαίνεσθαι τὸ ἀρκαδικὸν, ἀνεκαλοῦντο εἰς τοὺς μυρίους, &c. *i.* Magiſtratus *autem cùm dicerent eos lædere rem communem* Arcadum, *euocabant eos ad conuentum* Arcadum, &c.

71. Calliſtratus) *de quo* Xenoph. *lib.* 6. *de reb.* Gr. *cuiúſque exſtat oratio apud* Lacedæm. *habita, eod. lib.* Commemorat *eum &* Æſchines *oratione* περὶ παραπρεσβ. *non admodum longè ab extr.* ὁ μὲν γὰρ Λεωσθένης ὁ φεύγων ἐνθένδε διὰ τοὺς συκοφάντας, οὐ δυνατὸς ἦν ἐπιδέξιος ἐπιστολὴν γράψαι, ὃν ἔνιοι οὐκ ὀκνοῦσι λέγειν ἀποφαίνεσθαι μετὰ Καλλίστρατον τὸν ἀφιδναῖον τῶν ἄλλων μάλιστα εἰπεῖν δύνασθαι, &c. *i.* Leoſthenes *igitur, qui hinc in exſulium pulſus eſt opera ſycophantarum, non poterat commodè epiſtolam conſcribere: quem non dubitarunt quidam poſt* Calliſtratum Aphydnæũ *aliorum omnium pronuntiare diſertiſſimum*, &c.

72. *omneis)* Cicero *dixiſſet, omnibus præſtabat.* Virgil. *tamen cum accuſandi caſu iunxit lib.* XI. *Ibo animis contrà: vel magnum præſtet* Achillem. Probus *vtroque modo loqui ſolet.*

73. *multa) more* Græcorum *dixit,* πολλά. *i. multum.* Virgil. *lib.* 4. *georg. & ſpiritus oris* Multa *reluctanti obſtruitur. Idem lib.* 3. *æn. Ipſe pater dextram* Anchiſes *haud multa moratus* Dat *iuueni. vel dic, multa, nomen eſſe, non aduerbium, &* Probum Græcos *ſecutum eſſe.*

74. *in eísque) multis.*

75. *animaduertere deb.) refert hoc* Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. ἐπεὶ δὲ ἀργεῖοι μὲν ἐγένοντο σύμμαχοι θηβαίων, ἀθηναίων δὲ πρέσβεις εἰς Ἀρκαδίαν παραγενόμενοι κατηγόρουν ἀμφοτέρων, καὶ Καλλίστρατος ὁ ῥήτωρ ὠνείδισε τὸν Ὀρέστην, καὶ τὸν Οἰδίποδα ταῖς πόλεσιν· ἐπαναστὰς Ἐπαμινώνδας, ὁμολογοῦμεν, ἔφη, καὶ παρ' ἡμῖν πατροκτόνον γενέσθαι, καὶ παρ' ἀργείοις μητροκτόνον. ἀλλὰ τοὺς ταῦτα δράσαντας ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο. *i. poſteaquam autem* Argiui *quidem* Thebanorum *ſocij fuerunt,* Athenienſium *autem legati in* Arcadiam *venerunt, & vtroſque accuſarunt, in quibus* Calliſtratus Athenienſis *orator, ciuitatibus illis* Oreſtem & Oedipum *maledicti loco obiecit: tum* Epaminondas *cùm ſurrexiſſet, fatemur, inquit, & apud nos patricidã* Oedipum *natum eſſe, & apud* Argiuos, Oreſtem *matricidam: ſed eos, qui hæc ſcelera admiſerunt, nos eiecimus,* Athenienſes *receperunt.* Idem Plutarch. πολιτ. παραγγέλ. ὡς τῷ Ἐπαμινώνδου πρὸς Καλλίστρατον ὀνειδίζοντα θηβαίοις ἢ ἀργείοις τὴν Οἰ-

Οἰδίποδος πατροκτονίαν, καὶ τὴν Ὀρέστου μητροκτονίαν, ὅτι τοὺς ταῦτα ποιήσαντας ἡμῶν ἐκβαλόντων, ὑμεῖς ἐδέξασθε. i. reſponſiones, quæ in eum, qui maledixit, retorquentur & cõuertuntur, ſine ſtomacho & iracundia prolatæ, ſed lenitatem cum lepôre & venuſtate coniunctam declarantes, elinguem propemodum aduerſarium reddunt, qualis fuit illa Epaminondæ in Calliſtratum, qui obiiciebat Thebanis & Argiuis Oedipodis patricidium, & Oreſtis matricidium: at cùm eos, qui hæc admiſerunt, nos eiecerimus, vos recepiſtis. Alcmæon Amphiarai & Eriphyles filius. hic matrem interfecit, quòd illa monili aureo corrupta, viri ſui, Alcmæonis patris ſalutem prodidiſſet. De Oreſte & Clytemneſtra, eius matre, Oedipo & Laio eius patre, notæ fabulæ: & quibus ignotæ ſunt, legendus Sophoclis Oedipus tyrannus, & Euripidis Oreſtes.

76. patrem ſuum) Laium.

77. matre) Iocaſta, Creontis Thebanorum regis filia.

78. cùm patr. eſſ. p.) Sic Plutarchus, vt ſuprà retulimus, ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν, Ἀθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο: id eſt nos quidẽ eos eiecimus, Athenienſes verò receperũt.

79. ſic Lacedæm. tyr. coarg.) de hac Epaminondæ apud Lacedæmonios contione, nihil apud quemquam alium me legere memini. paullo antè eluxit, id eſt apparuit, illuſtris fuit, emicuit, à verbo eluceo, non ab elugeo.

80. Leuctrica pugna) de qua Diod. lib. 15. vbi narrat ille quo modo inſtruxerit Epaminondas exercitum. de eadem & Xenoph. lib. 6. de reb. Gr. & Plutarch, in Pelopida, & Pauſanias Bœoticis. occiderunt in ea pugna Lacedæmoniorum, vt narrat Diod. & alij, quattuor millia, & rex eorum Cleombrotus: vt Pauſanias in Bœot. plures quàm mille: Bœoti circiter trecenti. exponunt autem Xenophon & Diodorus prodigia & oſtenta, quæ cladem illam anteceſſerunt, & præſignificarunt. Polyænus lib. 2 ſtrategem. aliquot Epaminõdæ in hoc prælio refert ſtrategemata: ex quibus vnum atque alterum ponam. Ἐπαμινώνδας Θηβαίων ἡγεῖτο, Λακεδαιμονίων Κλεόμβροτος· Λεῦκτρα, ἔνθα ἦν ἡ μάχη. τὸ μὲν ἔργον ἰσόρροπον ἦν. Ἐπαμινώνδας δὲ παρὰ Θηβαίων ᾐτήσατο, ἓν βῆμα χαρίσασθέ μοι, καὶ τὴν νίκην ἕξομεν. ἐπείσθησαν. οἱ λάκωνες εἶξαν· καὶ Κλεόμβροτος ὁ βασιλεὺς ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. i. Epaminondas Thebanorum dux erat, Lacedæmoniorum Cleombrotus: Leuctra, locus, in quo pugna committebatur: & certamen erat anceps & æquale. Epaminondas autem à Thebanis petiuit, vt ſibi vnum gradum largirentur: id eſt, vt vno gradu longius progrederentur: & ita, inquit, vincemus: paruerunt Thebani: ceſſerunt Lacedæmonij. & Cleombrotus rex in eo prælio cecidit. Addamus & hoc alterum ex eodem libro. Ἐπαμινώνδας ἐν Λεύκτροις προσῆγεν ἤδη τὴν φάλαγγα. Θεσπιεῖς ἐθελοκακοῦντες εἵποντο. οὐκ ἠγνόησεν Ἐπαμινώνδας· ἀλλ᾽ ὅπως μὴ ταράττοιτο ἡ τάξις ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, ἐκήρυξε, Βοιωτῶν ἀπιέναι τοῖς βουλομένοις ἐξέστω. Θεσπιεῖς μὲν αὐτοῖς ὅπλοις ἀπηλλάσσοντο. Ἐπαμινώνδας δὲ τοῖς μείνασιν ὁπλίταις συντεταγμένοις, καὶ προθύμοις χρησάμενος, ἀνικήτως ἐνίκησεν. id eſt, Epaminondas in Leuctris producebat legiones in aciem, & ſigna inferebat. Theſpienſes non ſatis ad pugnandum alacres ſequebãtur. Id non ignorauit Epaminondas: ſed ne in ipſo prælij committendi tempore ordines turbarentur, hoc iuſſit à præconibus prædicari: Bœotiis iis, qui volent, diſcedere liceat. Ita Theſpienſes cum armis ex acie exceſſerunt, & domum reuerterũt.

Epaminondas verò militibus grauioris armaturæ, qui permanſerant, ordinatis, & egregia animi alacritate ad pugnam excitatis vſus, magna cum laude vicit. Iam verò Leuctra, vicus eſt Bœotiæ non longè à Theſpiis.

81. *vt auxil. ſociorũ Laced.) id eſt vt Lacedæmonij à ſociis ſuis deſererentur.*

82. *quòd ſe patriæ iraſci) tanquam parenti. ſic Plato, vim afferre patriæ negat fas eſſe. Idem lib. 5. de rep. ſcribit, patriam ciuibus maiore ſtudio colendam eſſe, quàm matrem liberis. ſic ille pag 6.* θεραπεύειν αὐτὴν δεῖ μειζόνως, ἢ μητέρα παῖδας. *Quòd ſi vultu ſæpè, vt ait M. Tullius pro Roſc. Am. læditur pietas: quibus ſupplieiis eorum impietas lui, aut expiari poteſt, qui non ſolùm hoſteis patriæ ciuibus anteponunt, verùm etiam ipſi in patriam hoſtes acerrimi reperiuntur, Galliámque omni ſcelere lacerant, quæ eſt antiquiſſima, & ſanctiſſima omnium noſtrûm parens?*

83. *hæc ſunt teſtimonia) legendum fortaſſe eſt, hæc ſunt teſtimonio: quamquam nihil muto.*

84. *inuidiam) id eſt inuidentiam.*

85. *dúxque eſſet delectus) qui non nominatur, neque à Diod. neque ab aliis.*

86. *quòd locorum anguſtiis, &c.) hoc ſic narrat Diod. lib. 15. pag. 494, & his verbis.* πορείας οὔσης διὰ χώρας πεδιάδος, Ἀλέξανδρος ἐπηκολούθει πολλοῖς ἱππεῦσι, καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἐπέκειτο. τῶν δὲ Βοιωτῶν οἱ μὲν κατακοντιζόμενοι συνεχῶς ἀπέθνησκον, οἱ δὲ τραύμασι περιέπιπτον, τέλος δὲ οὔτε μένειν, οὔτε προάγειν δυνάμενοι, εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον, ἅτε δὴ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιζόντων. ἤδη δ᾽ αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ἀπογινωσκόντων, Ἐπαμινώνδας ἰδιωτεύων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν κατεστάθη στρατηγός. εὐθὺς δὲ διαλέξας τούς τε ψιλοὺς, καὶ τοὺς ἱππεῖς, τούτους μὲν αὐτὸς ἀνέλαβε, καὶ ταχθεὶς ἐπὶ τῆς οὐραγίας, διὰ τούτων ἀνέστελλε τοὺς ἐπακολουθοῦντας πολεμίους, καὶ πολλὴν ἀσφάλειαν παρείχετο τοῖς προηγουμένοις ὁπλίταις. ποιούμενος δὲ μάχας ἐξ ὑποστροφῆς, καὶ τάξει φιλοτέχνῳ χρώμενος, διέσωσε τὸ στρατόπεδον, *&c. i. Cùm autem caſtra mouiſſent Thebani, ſeu Bœotij, eúmque iter facerent per loca plana, Alexander Theſſalorum tyrannus cum multis equitibus ſequebatur, & in eos, qui in extrema parte agminis erant, impetum faciebat. Bœotiorum autem alij aſſiduè telis confixi interibãt, alij vulnera comminus accipiebãt: & tándem cùm eis neque manere, neque procedere per hoſteis liceret, magna conſilij inopia & difficultate laborabant, vtpote quos res ad victum neceſſariæ deficerent. Itaque cùm iam ſalutem deſperarẽt, Epaminondas, qui tum priuatus erat, à militibus factus eſt imperator. ac ſtatim pedites aliquot leuioris armaturæ, & equites delectos in ordinem redegit, & cùm ſe in extremum agmen contuliſſet, horum opera hoſteis inſequenteis reprimebat, tutámque atque ab omni periculo vacuam itineris faciendi facultatem iis, qui antecedebant, grauioris armaturæ militibus præbebat. redintegratis autem militum animis prœlia committens, & diſpoſitione artificioſa vtens exercitum ſeruauit. ſemper autem ſecundis rebus magis ac magis augens ſuam gloriam, magnam apud ciueis ſuos, & ſocios beneuolentiam, gratiámque ſibi cõparauit.*

87. *erat enim ibi priuatus) ſic Diod. vt ſuprà proximè retulimus. Sed quamobrem talis vir aliquando priuatus fuerit, ex eodem oſtendamus. Sic igitur Diod. eod. loco.* ἐπιζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας πῶς ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἰδιώτης ὢν ἐστρατεύετο μετὰ τῶν

εἰς

εἰς Θετταλίαν ἀποσταλέντων, ἀποδοτέον τὸν οἰκεῖον λόγον τῆς ἀπολογίας. τῇ μὲν γὰρ περὶ Κόρινθον Ἐπαμινώνδας διακόψας τὴν ἐπὶ τῷ ἐπιτειχίσματι φυλακὴν τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ δυνάμενος πολλοὺς ἀνελεῖν τῶν πολεμίων, ἠρκέσθη τῷ προτερήματι, καὶ τῆς ἐπὶ πλεῖον μάχης ἀπέστη. ψιθυρισμὸς δὲ περὶ αὐτὸν ἱκανῆς ὑποψίας, ὡς πεφεισμένου τῶν Λακεδαιμονίων ἰδίας ἕνεκα χάριτος, οἱ φθονοῦντες αὐτῷ τῇ δόξῃ καιρὸν ἔλαβον εὔλογον διαβολῆς. ἐπενεγκάντων οὖν αὐτῷ προδοσίας ἔγκλημα, τὸ πλῆθος παροξυνθὲν ἀπέστησεν αὐτὸν τῆς βοιωταρχίας, καὶ ἰδιώτην ποιήσαν, ἐξαπέστειλε μετὰ τῶν ἄλλων. i. Quoniam autem quæritur, quam ob cauſam talis vir cum iis, qui in Theſſaliam miſſi ſunt, priuatus militabat: eius rei propria ratio exponēda eſt. Cùm Epaminondas in prælio ad Corinthum commiſſo, præſidium Lacedæmoniorum, quod in arcem fuerat impoſitum, concidiſſet, cúmque longe numero plureis hoſteis occidere potuiſſet: pugnæ ſucceſſu contentus fuit, & a longiore prælio deſtitit. Cùm autem in eum cōmota eſſet proditionis ſuſpicio, quaſi Lacedæmoniis gratiæ cauſa pepercisset: ij, qui eius gloriæ inuidebant, probabilis calumniæ occaſionem nacti ſunt. Epaminonda igitur ab illis in proditionis iudicium & crimen vocato, multitudo irritata, & cōcitata, abrogauit ei imperium & magiſtratum, eúmque priuatum factum nihilo minus cum aliis in Theſſaliam miſit.

88. numero milit.) ἐν τάξει, vel ἐν μέρει στρατιώτου.

89. Pelopidas) cuius vitam etiam Plutarchus ſcripſit, ibique, vnde nata ſit Epaminondæ & Pelopidæ amicitia, multis verbis expoſuit pag. 2. Hic, vt ibidem Plutarchus tradit, in pugna Leuctrica non habebat imperium, neque erat Bœotarches, ſed ſacræ cohorti tantùm præerat. conſtabat autem ſacra cohors ex amantibus, & iis, qui amarentur. Secutus ſum autem paullo antè exempla Baſil. Colon. & omnium antiquiſſima, Argentor. in quibus impreſſum eſt, haberétque collegas duos, &c. Nam cetera habent, haberétque coll. ſuos. ſic autē legendū eſſe, declarat id, quod ſequitur, quorum alter erat &c. Ita ex auctoritate Probi tres erant imperatores. Neque obſtat quod dicunt alij, ſex fuiſſe. Nam non ſemper inter ſe congruunt hiſtorici, vt apparet.

90. vir fortis ac ſtren.) ſic ſuprà in Datame hæc nomina cōiunxit, ibi, quòd intelligebat ſibi cum viro forti ac ſtrenuo negotium eſſe.

91. Hîc cùm criminib. aduerſ.) paullo aliter Plutarchus in Pelopida. Narrat enim, poſt pugnam Leuctricam, Epaminōdam & Pelopidam, ſolos ex iis, qui imperium obtinebant (qui ſex erāt numero) cùm pauci dies imperij ſupereſſent, & aut imperium aliis bœotarchis tradere ex lege oporteret, aut, ni facerent, extremo ſupplicio affici: ſolos, inquam, aliis imperatoribus exercitum reducere, & magiſtratu ſe abdicare paratis, in Lacedæmonem irrupiſſe, Eurotam tranſiiſſe, totum agrum Lacedæmonium vſque ad mare vaſtaſſe. & Diod. lib. 15. nullum de aliis ſucceſſoribus, aut aliis imperatoribus in eorum locum ſubrogandis, neque de lege, verbum facit. Iterum Plutarch. παραγγελ. πολιτ. pag. 15. Epaminondam quattuor menſes contra legem imperio addidiſſe dicit, quibus in Lacedæmonem irrupit, & res illas ad Meſſenam geſſit. Sed hac de re mox plura. Dictum eſt autem, in inuidiam venire. ſic, vt in odium venire, in diſcrimen. in dubium, in ora hominum, & ſimil.

92. abrogatum) per plebiſcitum, vt ex iis, quæ ſequuntur, intelligere licet.

93. idémque vt facerent) ne plebiſcito parérent.

94. vbi id feciſſet) vbi ſe imperio abdicaſſet, aut vbi exercitum ſucceſſoribus tradidiſſet, plebiſcitóque paruiſſet.

95. lex erat Thebis) M. Tull lib. I. de inuentione, eo loco, quo loco de argumentatione loquitur. Ergo in hac cauſa, quæ apud Græcos eſt peruagata, quòd Epaminondas Thebanorum imperator, ei, qui ſibi ex lege prætor ſucceſſerat, exercitum non tradidit: & , cùm paucos ipſe dies contra legem exercitum tenuiſſet, Lacedæmonios funditus vicit: poterit accuſator argumentatione vti per inductionem, cùm ſcriptum legis contra ſententiam defendet, ad hunc modum, &c. Ælianus de varia hiſt. lib. 13. Ἐπαμινώνδας ἔφευγε δίκην θανάτου ἐπανήκων ἐκ τῆς Λακωνικῆς, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ βοιωταρχίᾳ τέτταρας μῆνας παρὰ τὸν νόμον, &c. i. Epaminōdas reus agebatur in iudicio capitis ex agro Lacedæmonio reuerſus, quòd Bœotarchiæ, id eſt, imperio, menſeis quattuor contra legem addidiſſet, &c. quæ infrà ſuo loco proferemus. Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς Λακωνικῆς ὑποστρέψας ἔφευγε θανάτου δίκην μετὰ τῶν στρατηγῶν, ὡς ἐπιβαλὼν τῇ βοιωταρχίᾳ τέτταρας μῆνας παρὰ τὸν νόμον, &c. i. Poſteaquam autem ex agro Laconico reuerſus Epaminondas, adductus eſt in iudicium capitis cum ſuis collegis, quòd mēſeis quattuor imperio addidiſſet contra legem, &c.

96. & quattuor menſib.) ſic Plutarch. in præcept. polit. & apophth. reg. & ducum. & Ælian. lib. 13. vt diximus. ſic idem Plutarch. in Pelopida, ibi, τέτταρας ὅλους προσεπιβάλοντο μῆνας, &c. i. totos quattuor menſeis addiderunt, &c.

97. geſſit imper.) ſcilicet lege naturali, & immortali, diuinæque obtemperans, quam humanæ imitari & ſequi debent: quòd ſi ſecus fiat, nō ſunt bonæ, neque vtiles leges: immò verò non ſunt leges. Leges enim ad ſalutem ciuium, ciuitatúmque incolumitatem, vitámque omnium quietam & beatam conditæ ſunt, vt ſcribit M. Tullius lib. 2. de Legibus. Ex quo intelligi debet (inquit ille ibidem) eos, qui pernicioſa, & iniuſta populis iuſſa deſcripſerint, cùm contrà fecerint, quàm polliciti, profeſſique ſint, quiduis potius tuliſſe, quàm leges, &c.

98. collegæ) Plutarch. in Pelopida, videtur dicere non plureis accuſatos eſſe, quàm Epaminondam & Pelopidam. ſic enim ille. θανάτου γὰρ ἀμφότεροι δίκας ἔφυγον ἐπανήκοντες, ὅτι τοῦ νόμου κελεύοντος ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ παραδοῦναι τὴν βοιωταρχίαν ἑτέροις, ὃν Βουκάτιον ὀνομάζουσι, τέτταρας ὅλους προσεπεβάλοντο μῆνας, &c. i. ambo enim (Epam. & Pelop) in iudicium capitis adducti ſunt reuerſi, quia, cùm lex iuberet primo menſe imperium aliis prætoribus tradere, quem Bucatium nominant: quattuor totos menſeis adiecerunt, &c. Idem in apophth. reg. cum Probo congruens, τοὺς μὲν, inquit, συνάρχοντας ἐκέλευσεν εἰς ἑαυτὸν ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν ὡς ἐκβιασθέντας, &c. i. collegas quidē ſuos iuſſit in ſe culpam omnem cōferre, vt coactos. &c. & item Ælian. loco ſuprà commemorato. τοὺς μὲν οὖν συνάρχοντας ἐκέλευσεν, &c. iiſdem enim verbis vtitur, atque Plutarchus.

99. petiuit, vt in periculo ſuo) locus obſcurus propter vocem vulgo incognitam, periculum. itaque alij, vt Aldus, pro periculo, ſepulcro, ediderunt: alij, periſtylio reponi volunt: ego quid ſentiam, mox aperiam. ſed antè videndum, ecquid

hæc lectio ferri poſsit. Primùm teſtantur homines fide digni, & teſtes locupletes, ſic eſſe ſcriptum in lib. manuſcr. vt edendum curaui, in periculo. ego in omnib. libris impreſsis, præter quàm in Florentinis & Venetis, ita impreſſum reperi. deinde Cuiatius noſter, cuius iudicio multum tribuo, vt debeo, hanc ſcripturam tuetur lib. obſeruationum & emendation. 5. cap. 25. vbi docet, periculum, idem fere valere, atque indicem. index autem eſt (inquit ille) ex latiore ſcriptura breuis quædam ſubnotatio, aut breue ſcriptum. Sed hæret ſcrupulus, quòd στήλη, *qua voce vtuntur Plutarchus, & Ælianus, hanc hiſtoriam narrantes, non videtur poſſe ſignificare ſententiam, neque periculum, ſeu indicem: ſed potius cippum, aut columellam, quæ ſepulcris imponi ſolebat: quamuis Gregorius Nazianzenus expoſitionem per indicem* στηλογραφίας *dicere videatur. ſic autem Plutarch.* ἀποφθ. βασιλ. *eo, quem paullo antè indicaui, loco.* αὐτὸς δὲ ἔφη βεβαιοτέρας ἔχειν τῶν ἔργων λόγους. εἰ δὲ δεῖ τι πάντως εἰπεῖν πρὸς τοὺς δικαστὰς, ἀξιοῦν, ἂν ἀποκτείνωσιν αὐτὸν, ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ τὴν καταδίκην, ὅπως οἱ Ἕλληνες εἰδῶσιν, ὅτι μὴ βουλομένους Θηβαίους Ἐπαμινώνδας ἠνάγκασε τὴν λακωνικὴν πυρπολῆσαι, πεντακοσίοις ἐνιαυτοῖς ἀδῄωτον οὖσαν, οἰκῆσαι δὲ Μεσσήνην δι' ἐτῶν τριάκοντα καὶ διακοσίων, συντάξαι δὲ συναγαγεῖν εἰς ταὐτὸ Ἀρκάδας, ἀποδοῦναι δὲ τοῖς Ἕλλησι τὴν αὐτονομίαν, *&c. i. Ipſe autem negauit ſe verba factis habere meliora. quòd ſiquid omnino apud iudices dicendum ſit, ſe poſtulare, vt ſi ſe interfici iubeant, cippo ſuo inſcribant ſententiam aduerſus ſe latam, vt ſciant Græci, Epaminondam Thebanos inuitos coëgiſſe, vt Lacedæmonium agrum incendio vaſtarent, à ferro, manúque hoſtili totos quingentos annos intactum, integrum, atque immunem, Meſſenam autem poſt annos triginta & ducentos de integro excitarent, & ciuibus frequentem ac celebrem redderent, Arcadas diſtractos, in vnum cœtum, conciliúmque contraherent, Græcis libertatem, & ſuarum legum vſum reſtituerent. Sic & Ælian. eo, quem ſuprà indicaui, & protuli, loco, & verò iiſdem fere verbis, quibus Plutarchus, vt videatur vterque ex eodem fonte hauſiſſe.* ἐπιγράψαι μόνον τῇ στήλῃ, *&c. Solebant autem veteres monumentis, aut ſepulcris cippos, ſeu columellas, ſeu pylas quaſdam imponere, quibus breuiter inſcriberent mortuorum nomina, & virtutes, & ſtudia, factáque laudabilia, & præclara. Homer.* Ἰλιάδ. Π· Ἔνθα ἑ ταρχύσουσι κασίγνητοί τε, ἔται τε, Τύμβῳ τε, στήλῃ τε· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. *id eſt, Hîc eum ſepelient fratres, & amici, ſepulcro & cippo decoratum. hoc eſt enim mortuorum præmium atque ornamentum. Sic M. Tullius lib. V. Tuſcul. quæſt. de monumento Archimedis: in quo ſcribit ille. columellam è dumis eminentem fuiſſe. Eius verba alibi protulimus. Nunc ſi quis, quid de hoc loco ſentiam, quærat: amplius de hoc deliberandum, & conſiderandum: ſcripturam tamen receptam retinendam, interea dum aliquid melius reperiatur, Cuiatiíque noſtri, viri & noſtræ ætatis, & ætate ſuperiorum iuriſconſultorum doctiſsimi ſententiam, atque auctoritatem eſſe amplectendam. Omnino, ne quid diſsimulem, mihi videtur* στήλη *& periculum plurimum inter ſe, vt nominibus & litteris, ita & re diſtare: &, ſi quis liber adiuuet, multo malim legi, in cippo, ſeu cippulo ſuo: aut, vt Err. Memmius, vir clariſs. arbitratur, in ſcapulo ſuo, quàm in periculo ſuo. Nam omnino niſi hæc verba inſcriberentur in cippo, ſed tantùm in charta, aut in tabula aliqua cerata, quæ ſententiam in reum latam*

contineret: non poſſet ea verba quiuis in Græcia natus videre, ſed Thebani tantùm. At Plutarchus ſcribit, Epaminondam iccirco à iudicibus poſtulaſſe, vt ſententiam in ſe latam in columna inſcriberent, quo Græci omnes intelligerēt, Lacedæmonios opera Epaminondæ à Thebanis eſſe ſuperatos.

100. *apud Leuctra) alij videntur velle, ac ſignificare, Epaminondam cum ſuis collegis aduerſus legem commiſiſſe poſt pugnam Leuctricam.*

101. *auſus fuit aſpicere)* ἐπιμόνως ἀντιβλέπειν, vel ἀντοφθαλμεῖν, hoc eſt, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, *rectis, & irretortis oculis intueri. prouerbium olet. notauimus in commentar. Horatianis ad illum locum od. 2. lib. 2. Quiſquis ingenteis oculo irretorto Spectat aceruos.*

102. *ab interitu retraxit) al. ab interitu extraxit. retraxit tamen non damno, & interpretor, reuocauit, & quaſi pereuntem, & ad exitium præcipitantem retinuit, ac ſeruauit.*

103. *vniuerſam Gr. in libert. vind.) nam Lacedæmonij clade Leuctrica, & Mantineenſi accepta, principatum Græciæ amiſerunt: quod & Diod. teſtatur lib. 15. pag. 474.* τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐν Λεύκτροις ἡττηθέντες πολλοὺς ἀπώλεσαν τῶν πολιτῶν. ἐν οἷς καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Κλεόμβροτος ἔπεσε. μετὰ δὲ ταῦτα περὶ Μαντίνειαν πολεμήσαντες, τοῖς ὅλοις ἐσφάλησαν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν αἰσχρῶς ἀπέβαλον. *i. Primùm enim Lacedæmonij in Leuctris ſuperati, complureis è ciuibus amiſerunt, in quibus & Cleombrotus eorum rex occubuit: deinde cùm de Mantinéa bellum ſuſcepiſſent, aciéque cōtendiſſent, funditus conciderunt, & corruerunt, Græciæque principatum amiſerūt.*

104. *vt Thebani Spart. oppugn.) Spartam à Thebanis duce Epaminonda eſſe oppugnatā teſtis eſt hiſtoria, & hac de re dicētur à nobis in Ageſilao nonnulla. Interea tamen videor neque alienum à meo inſtituto facturus, neque lectorem inani ſermone moraturus, ſi duo Epaminondæ ſtrategemata, quæ à Polyæno lib. 2. referuntur, ad hanc rem pertinentia, ad hunc locum aſcribam. Sic igitur Polyænus.* Ἐπαμινώνδας ἀεὶ τὴν δύναμιν ἅμα ἡλίῳ προῆγε, δόξαν ἐμποιῶν, ὡς ἐκ τοῦ φανεροῦ διαμάχεται. ἐν δὲ Πελοποννήσῳ νυκτὸς ἐπαναστὰς προσέπεσεν ἀπροσδοκήτως Λακεδαιμονίοις ἔτι καθεύδουσιν. *id eſt, Epaminondas copias ſuas ſemper oriente ſole producebat, vt opinionem afferret hoſtibus ſe aperto Marte decertare velle. In Peloponneſo autem de nocte ſuis ſurgere iuſsis, impetum fecit inſperatò in Lacedæmonios etiam tum dormienteis. Idem eodem libro.* Ἐπαμινώνδας ἐνέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικήν. ἐξὸν δέ τι διαρπάσαι τὴν Λακεδαιμονίων πόλιν· ἀλλὰ μεταγνοὺς, οὐχ ἁψάμενος τῆς πόλεως, ἀνέζευξεν. οἱ συνάρχοντες ἠπείλουν αὐτῷ δίκην. ὁ δὲ δείξας αὐτοῖς τοὺς συμμάχους, Ἀρκάδας, Μεσσηνίους, Ἀργείους, καὶ ὅσοι ἄλλοι Πελοποννήσιοι, εἰ Λακεδαιμονίους ἀναστάτους πεποιήκειν, ἔφη, νῦν ἐχρῆν πᾶσι τούτοις μάχεσθαι· ὡς καὶ νῦν συμμαχοῦσιν ἡμῖν, Λακεδαιμονίους καθαιροῦντες οὐχὶ Θηβαίους αὔξοντες. *id eſt, Epaminondas in agrū Laconicum inuaſit, & in eius erat manu Lacedæmoniorum vrbem capere, ac diripere: ſed eum incœpti pœnituit, vrbéque intacta relicta diſceſsit, & caſtra mouit. Collegæ eius iudicium ei minabantur. Ille autem cùm ſocios eis demonſtraſſet, Arcades, Meſſenios, Argiuos, & alios omneis Peloponneſios, ſi Lacedæmonios euertiſſem, inquit, nunc cū his omnibus nos pugnare oporteret. Nam & nunc ea gratia, eóque conſilio nobis belli ſocietate coniūcti ſunt, nóſque adiuuant, vt La-*

ſedæmonios deleant, non vt noſtram potentiam augeant.

105. *ſi ſalui eſſe poſſent)ſi vrbem defendere poſſent.* Diod. lib. 15. pag. 491. Spartam à Thebanis eſſe oppugnatã, & à Lacedæmoniis ægrè illam quidem defenſam, ſed tamen non ſine Thebanorum incommodo ac detrimento, multis verbis refert.

106. *Meſſena conſtituta)* quæ multos annos deſerta fuerat, atque adeò diruta, atque euerſa iacuerat, vt ex iis, quæ ſuprà protuli, cognitum eſt: & narrat item Diodorus eodem loco, his verbis Ἐπαμινώνδας δὲ φύσει μεγαλεπίβολος ὤν, καὶ δόξης ὀρεγόμενος αἰωνίου, συνεβούλευσε τοῖς τε Ἀρκάσι, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις οἰκίσαι τὴν Μεσσήνην, πολλὰ μὲν ἔτη γεγενημένην ἀνάστατον ὑπὸ Λακεδαιμονίων, τόπον δὲ εὔθετον ἔχουσαν κατὰ τῆς Σπάρτης· συγκαταθεμένων δὲ πάντων, ἀνεζήτησε τοὺς ἀπολελειμμένους τῶν Μεσσηνίων, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς βουλομένους καταλέξας εἰς τὴν πολιτείαν, ἔκτισε τὴν Μεσσήνην, πολλοὺς ποιήσας αὐτῆς οἰκήτορας. i. Epaminondas autem magnarum rerum cupidus, magnáque ſibi proponens natura, & gloriæ auidus ſempiternæ, ſuaſit Arcadibus, & aliis ſociis, vt Meſſenam incolendam, & frequentandam curarent, à Lacedæmoniis quondam dirutam, multóſque annos deſertam, atque incultam relictam, loco autem aduerſus Lacedæmonem opportuno ſitam: cui cùm omnes aſſentirentur, Meſſenios, qui réliqui erant, diligenter perquiſiuit, & aliis, qui vellent, in ciuitatem receptis, atque in remp. allectis, Meſſenam de integro condidit, & conſtituit multiſque habitatoribus celebrem reddidit. Eadẽ de re ſic & Pauſanias Bœoticis, quo loco elegẽia ſtatuæ eius inſcripta refert. τῷ δ' ἀνδριάντι τῷ Ἐπαμινώνδου καὶ ἐλεγεῖα ἔπεστι, ἄλλα τε ἐς αὐτὸν λέγοντα, καὶ ὅτι Μεσσήνης γένοιτο οἰκιστής, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ὑπάρξαι ἐλευθερία δι' αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἐλεγεῖα.

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
  Μεσσήνη δ' ἱερὰ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θῆβαι δ' ὅπλοισι μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
  Αὐτόνομος δ' ἑλλὰς πᾶσ' ἐν ἐλευθερίῃ. i.
Conſiliis noſtris laus eſt attonſa Laconum,
  Meſſene natos denique nunc recipit.
Sacræ nunc armis Thebæ ſunt vndique ſeptæ,
  Et retinet leges Græcia læta ſuas.

107. *riſus omnium)* ſic Plutarch. ἀποφθ. βασιλ. eod. loco. ἐξῆλθον οὖν οἱ δικασταὶ σὺν πολλῷ γέλωτι, μηδὲ τὰς ψήφους ἐπ' αὐτὸν ἀναλαβόντες. i. exierunt igitur iudices multo riſu profuſo, ne calculis quidem aduerſus eum in manus ſumtis.

108. *ferre ſuffr.)* id eſt, ferre ſententiam. ferre ſuffragium autem dixit, quia Græci calculis vtebantur in ſententia ferenda. Ita per ſuffragium, calculum ſignificat.

109. *apud Mantinéam)* hoc prælium res Lacedæmoniorum afflixit, vt ait Diodorus lib. 15. μετὰ δὲ ταῦτα περὶ Μαντίνειαν πολεμήσαντες, τοῖς ὅλοις ἐσφάλησαν, &c. quem locum paullo antè protulimus. Idem Diodor hoc prælium copiosè deſcribit eodem lib. non admodum longè ab extr. numerúmque Græciæ populorum ab vtraque parte pugnantium, diſpoſitionem vtrinſque aciei, pugnæ initium, progreſſum, & euentum multis verbis exponit: ex quibus mox pauca proferemus,

& ante eum Xenophon lib.7.de reb.Gr.non longè ab extr. Eſt autem Mantinea vrbs Arcadiæ.

110. *cùm acie inſtructa &c*)Diod.eo,quem proximè indicauimus, loco. ἰσορ-ρόπου δὲ μάχης ἐπὶ πολὺ τῷ χρόνῳ γινομένης, καὶ τοῦ κινδύνου μηδεμίαν ῥοπὴν λαμβάνοντος, ὁ μὲν Ἐπαμινώνδας ὑπολαβὼν τῆς ἰδίας ἀρετῆς προσδεῖσθαι τὴν νίκην, ἔγνω δι' αὑτοῦ κρῖναι τὸν κίνδυνον. εὐθὺς οὖν ἀναλαβὼν τοὺς ἀρίστους, καὶ μετὰ τούτων συμφράξας, ἐνέβαλεν εἰς μέσους τοὺς πολεμίους. καθηγούμενος δὲ τοῦ συντάγματος, καὶ πρῶτος ἀκοντίσας, ἔβαλε τὸν ἡγούμενον τῶν Λακεδαιμονίων. εὐθὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων εἰς χεῖρας ἐρχομένων, οὓς μὲν ἀνελών, οὓς δὲ καταπληξάμενος, διέκοψε τὴν φάλαγγα τῶν πολεμίων. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπαμινώνδου, καὶ τὸ βάρος τοῦ περὶ αὐτὸν συστήματος καταπλαγέντες, ἀνεχώρουν ἐκ τῆς μάχης. ἐπικειμένων δὲ τῶν Βοιωτῶν, καὶ τοὺς ἐσχάτους ἀεὶ φονευόντων, νεκρῶν ἐσωρεύθη πλῆθος. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι θεωροῦντες Ἐπαμινώνδαν προθυμότερον προεπιπίπτοντα, τῷ θυμῷ συνέδραμον ἐπ' αὐτόν. πολλῶν δὲ καὶ πυκνῶν φερομένων βελῶν, τὰ μὲν ἐξένευε, τὰ δὲ διεκρούετο, τινὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος ἐξαιρῶν, τούτοις ἠμύνετο τοὺς ἐπιφερομένους. ἡρωικῶς δ' ὑπὲρ τῆς νίκης ἀγωνιζόμενος, καιρίαν ἔλαβε πληγὴν εἰς τὸν θώρακα, &c. i. *Cùm autem acre prælium ad multum temporis fieret, & neutram in partem diſcriminis fieret inclinatio, Epaminondas ratus victoriam ſua virtute egere, conſtituit periculum per ſe cernere, ac diiudicare. Statim igitur aſſumtis ex toto exercitu militum fortiſſimis, & teſtudine facta, in medios hoſteis irruit. Cùm autem phalangem duceret, & primus iaculum torſiſſet, Lacedæmoniorum ducem ictum perculit. Statim autem aliis quoque in manus incidentibus, & aliis interfectis, aliis perterritis, hoſtium aciem perfregit, ordinésque perturbauit. Lacedæmonij verò cùm auctoritate ac dignitate Epaminondæ, tum globo ac mole multitudinis eum circumſtantis timefacti, pedem è prælio retulerunt, ac retroceſſerunt. Inſtātibus autem Bœotiis, & poſtremum quemque occidentibus, cadauerum aceruo campus coopertus eſt. At Lacedæmonij Epaminondam videntes audacius ruentem, in eū concurrerunt. Telis autem multis & crebris in eum volantibus, alia capitis nutu declinabat, alia diſcutiebat, alia è corpore auellens, his ipſis aduerſarios incurrenteis vlciſcebatur, & configebat. tandem cùm heroicè de victoria certaret, mortiferum vulnus in thorace accepit, &c.* Plutarch. apophth. Lacon. ἐν δὲ τῇ περὶ Μαντίνειαν μάχῃ παρεκελεύσατο Ἀγησίλαος τοῖς Λακεδαιμονίοις, τοὺς ἄλλους ἐάσαντας πάντας, Ἐπαμινώνδᾳ μάχεσθαι, μόνους λέγων τοὺς ἔμφρονας ἀνδρείους εἶναι, καὶ μόνους νίκης αἰτίους ὑπάρχειν. εἰ οὖν τοῦτον ἀνέλοιμεν, ῥᾷστα τοὺς ἄλλους ὑποχειρίους ποιήσειν. ἄφρονας γὰρ εἶναι, καὶ οὐδενὸς ἀξίους. ὃ καὶ συνέβη· τῆς γὰρ νίκης σὺν Ἐπαμινώνδᾳ οὔσης, καὶ φυγῆς γενομένης, ἐπιστραφέντα αὐτὸν, καὶ ἀνακαλούμενον τοὺς ἰδίους, τῶν Λακεδαιμονίων τις καιρίως ἐπάταξε, καὶ πεσόντος, αἰασχέφαντες ἀπὸ τῆς φυγῆς οἱ σὺν Ἀγησιλάῳ ἐφάμιλλον τὴν νίκην ἐποίησαν, &c. i. *In pugna autem ad Mantinéam pugnata hortatus eſt Ageſilaus Lacedæmonios, vt aliis omnibus omiſſis, vnum Epaminondam ferro peterent, cùm diceret, ſolos prudenteis eſſe forteis, & ſolos victoriæ auctores. Si igitur, inquit, hunc interfecerimus, facillimè alios in poteſtatem noſtram redigemus. imprudenteis enim eſſe, & nullius pretij. quod & accidit. Nam cùm victoria vnà cum Epaminonda eſſet, & fuga Lacedæmoniorum facta: conuerſum eum, & ſuos reuocantem & cohortantem, Lacedæmoniorum aliquis opportune, hoc eſt,*

mortifero vulnere illato, percuſſit, eóque perculſo ac proſtrato, Ageſilaus cum ſuis victoriam dubiam & controuerſam reddiderunt, &c. Xenoph. verò lib. 7. de reb. Gr. Epaminonda multis verbis laudato, idque duobus locis non longè inter ſe diſtantibus, & quo modo exercitus ab Epaminonda inſtructus ſit, explicato, ita de huius pugnæ euentu ſcribit. τὴν μὲν οὖν συμβολὴν οὕτως ἐποιήσατο· καὶ οὐκ ἐψεύσθη τῆς ἐλπίδος· κρατήσας γὰρ ᾗ προσέβαλεν, ὅλον ἐποίησε φεύγειν τὸ τῶν ἐναντίων. ἐπεί γε μὴν ἐκεῖνος ἔπεσεν, οἱ λοιποὶ οὐδὲ τῇ νίκῃ ὀρθῶς ἔτι ἐδυνήθησαν χρήσασθαι· ἀλλὰ φυγούσης μὲν αὐτοῖς τῆς ἐναντίας φάλαγγος, οὐδένα ἀπέκτειναν οἱ ὁπλῖται, οὐδὲ προῆλθον ἐκ τοῦ χωρίου, ἔνθα ἡ συμβολὴ ἐγένετο. φυγόντων δὲ αὐτοῖς καὶ τῶν ἱππέων, ἀπέκτειναν μὲν οὐδ᾽ οἱ ἱππεῖς διώκοντες οὔτε ἱππέας, οὔτε ὁπλίτας· ὥσπερ δὲ ἡττώμενοι, πεφοβημένως διὰ τῶν φευγόντων πολεμίων διέπεσον. καὶ μὴν οἱ ἅμιπποι, καὶ οἱ πελτασταὶ συνενικηκότες τοῖς ἱππεῦσι, ἀφίκοντο μὲν ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου ὡς κρατοῦντες. ἐκεῖ δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἀπέθανον. τούτων δὲ πραχθέντων, τοὐναντίον ἐγεγένητο, οὗ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι. συνεληλυθυίας γὰρ σχεδὸν ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀντιτεταγμένων πασῶν πόλεων, οὐδεὶς ἦν ὅστις οὐκ ᾤετο, εἰ μάχη ἔσοιτο, τοὺς μὲν κρατήσαντας ἄρξειν, τοὺς δὲ κρατηθέντας ὑπηκόους ἔσεσθαι. ὁ δὲ θεὸς οὕτως ἐποίησεν, ὥστε ἀμφότεροι μὲν ὡς νενικηκότες τρόπαιον ἐστήσαντο· τοὺς δὲ ἱσταμένους, οὐδέτεροι ἐκώλυον, &c. i. Atque hoc ſanè modo certamen iniit, & cum hoſtibus conflixit: neque eum ſpes ſua fefellit. Nam quà impreſſionem fecit, victoria potitus, aduerſarios omneis terga vertere coëgit. Poſteaquàm verò ille cécidit, réliqui ne victoria quidem rectè vti amplius potuerunt: ſed neque pedites grauioris armaturæ, cùm fugiſſet ea phalanx, quæ eis oppoſita fuerat, quemquam interfecerũt, aut ex eo loco, vbi conflictus fieri cœptus erat, progreſſi ſunt: neque equites, cùm aduerſariorum equitatus diffugiſſet, quemquam aut ex equitib. perſequentes occiderunt, aut ex peditibus grauioris armaturæ: ſed quaſi victi per medios hoſteis in fugam verſos timidè dilapſi ſunt. Et verò qui erant ſine equis, & peltaſtæ, iiſdem conſiliis vſi, atque equites in ſiniſtrum cornu ſe contulerunt, tamquam victores: ſed illic ab Athenienſibus plerique eorum interemti ſunt. His autem rebus geſtis contraria euenerũt, atque omnes mortales futurum putauiſſent. Nam cùm tota fere Græcia conueniſſet, & omnes Græciæ ciuitates dimicandi cauſa eſſent cõgreſſæ: nemo erat, qui non exiſtimaret, ſi prœlium committeretur, victores quidem imperio potituros: victos verò, ſub alterius partis iura, & poteſtatem caſuros. At deus ſic rem totam moderatus eſt, vt vtrique tanquam victores tropæum poſuerint: eos autem, qui tropæum ponerẽt, neutri prohibuerint: corpora mortuorum vtrique tanquam victores ad ſepulturam pactis interpoſitis dederint: & rurſus vtrique vt victi ad ſepulturam pactione interpoſita acceperint. cùm autem vtrique ſe viciſſe prædicarent, neutri tamen neque agro, neque vrbe, neque imperio auctiores, quàm ante prœlium, viſi fuerint: ſed contrà maior in Græcia poſt pugnam, quàm antea, confuſio, & perturbatio verſata ſit. Hactenus Xenophon. Atque hæc quoque Xenophontis aſcripſi, vt videat lector, quanta ſit in pugnis, earumque euentis exponẽdis, etiam inter hiſtoricos, qui illa narrãt, pugna.

III. ſparo eminus perc.) ſparus, genus teli. Virgil. æn. 4. Agreſteis manus armat ſparus. Salluſt. de coniur. Cat. non longè ab extr. ceteri, vt quemque caſus armauerat, ſparos, lanceas: alij præacutas ſudeis portabant. Interdum etiam neutrius

generis eſt. Lucil. Tum ſpara, tum rumices. Nonius. Sed quæritur à quo ſit percuſſus Epaminondas. ex iis, quæ paullo antè ex Plutarcho retulimus, cognouimus, eum à Lacedæmonio aliquo non nominato eſſe percuſſum. Sed aliud à Pauſania traditum eſt non vno loco. ſic enim ille in Arcadicis pag. 8. Ἐπαμινώνδαν δὲ ἀποθανεῖν μαντινεῖς μὲν ὑπὸ Μαχαιρίωνος μαντινέως φασὶν ἀνδρός· ὡσαύτως δὲ καὶ λακεδαιμόνιοι σπαρτιάτην λέγουσιν εἶ). ἐκαλεῖτο δὲ Μαχαιρίωνα ὄνομα καὶ οὗτος τῷ ἀνδρί. ὁ δὲ ἀθηναίων ἔχει λόγος, ὁμολογοῦσι δὲ αὐτῷ καὶ θηβαῖοι, τρωθῆναι τὸν Ἐπαμινώνδαν ὑπὸ Γρύλλου. παραπλήσια δὲ σφισι ἐστὶ καὶ τὰ ἐν τῇ γραφῇ τὸ ἔργον ἐχούσῃ τὸ ἐν Μαντινείᾳ. φαίνονται δὲ οἱ μαντινεῖς Γρύλλον μὲν δημοσίᾳ τε θάψαντες, καὶ ἔνθα ἔπεσεν ἀναθέντες εἰκόνα ἐπὶ στήλης ἀνδρὸς ἀρίστου τῶν συμμάχων. Μαχαιρίωνα δὲ λόγῳ μὲν καὶ αὐτοὶ οἱ λακεδαιμόνιοι λέγουσιν ἔργῳ δὲ οὔτε ἐν Σπάρτῃ, οὔτε παρὰ Μαντινεῦσι Μαχαιρίων ἐστὶν οὐδείς. i. Epaminondam autem occiſum eſſe Mantineenſes quidem à Machærione quodam Mantineenſi dicunt: Lacedæmonij verò ſimiliter etiam à Lacedæmonio quodam, & ei homini Machærionis nomen fuiſſe volunt. Sed fama eſt apud Athenienſeis, cum qua conſentiunt, & congruunt etiam Thebani, vulneratum eſſe Epaminondam à Gryllo, (Xenophontis fil.) Similia autem & conſentanea ſunt his ea, quæ inſunt in tabula picta pugnam Mantineenſem continente. quin appáret, Mantineenſeis Gryllum publicè ſepeliuiſſe, & quo loco cécidit, ſtatuam ei poſuiſſe, ac dicaſſe ſuper cippum, viri ſociorum fortiſſimi. Machærionem autem etiam Lacedæmonij verbo quidem dicunt, ſed re neque Machærio quiſquam eſt Spartæ, neque apud Mantineenſeis huic Machærioni tanquam viro forti honos vllus habitus eſt. Idem Bœoticis. καὶ Ἀθήνῃσιν ἐν ἵππων μάχῃ τὸν Ἐπαμινώνδαν ὁ ἀνὴρ ἐστὶ γεγραμμένος φονεύων Γρύλλος ὁ Ξενοφῶντος. i. & Athenis in equorum pugna vir iſte pictus eſt Epaminondam interficiens, Gryllus Xenophontis filius.

112. huius caſu) ſic legendum, non, vt habent omnes, quos quidem viderim, libri vulgati, huius cauſa.

113. At Epam. cùm animad.) Diod. eod. loco. Ἐπαμινώνδας ἔτι ζῶν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπηνέχθη, καὶ τῶν συγκληθέντων ἰατρῶν ἀποφηναμένων, ὅτι πάντως, ὅταν ἐκ τοῦ θώρακος ἐξαιρεθῇ τὸ δόρυ, συμβήσεται καὶ τὸν θάνατον ἐπακολουθῆσαι, δι' εὐψυχοτάτην τοῦ βίου καταστροφὴν ἐποιήσατο. πρῶτον μὲν τὸν ὑπασπιστὴν προσκαλεσάμενος, ἐπηρώτησεν, εἰ διασέσωκε τὴν ἀσπίδα. τοῦ δὲ φήσαντος, καὶ θέντος αὐτὴν πρὸ τῆς ὁράσεως, πάλιν ἐπηρώτησε, πότεροι νενικήκασι. ἀποφαινομένου δὲ τοῦ παιδὸς, ὅτι Βοιωτοὶ νενικήκασι. ὥρα, φησὶν, ἐστὶ τελευτᾶν καὶ προσέταξεν ἐκσπάσαι τὸ δόρυ. i. Epaminondas autem adhuc viuens in caſtra deportatus eſt, & cùm medici conuocati pronuntiaſſent, vbi primùm ex thorace extractũ fuiſſet ſpiculum, prorſus fore vt mors ſubſequeretur, generoſiſſimi pectoris, & maximi animi indicem exitum vitæ fecit. Primùm enim ſcutigero euocato, ab eo quæſiuit, ſaluúsne clypeus eſſet: cùm ille reſpõdiſſet, ſaluum eſſe, eúmque in eius conſpectu poſuiſſet: rurſus quæſiuit, vtri vicíſſent. cùm autem reſpondiſſet puer, Bœotiós eſſe victores: tempus eſt, inquit, mihi moriendi: & tum iuſſit ſibi ſpiculum auelli. Pauſanias Arcadicis ſtatim poſt eum locũ, quem paullo antè protuli: ὡς δὲ ἐτέτρωτο Ἐπαμινώνδας, ἐκκομίζουσιν ἔτι ζῶντα ἐκ τῆς παρατάξεως αὐτόν. ὁ δὲ τέως μὲν τὴν χεῖρα ἔχων ἐπὶ τῷ τραύματι, ἐταλαιπώρει, καὶ ἐς τοὺς μαχομένους ἀφεώρα· ὁπόθεν δὲ ἀπέβλεπεν ἐς αὐτούς, ὀνόμασαν σκοπὴν ἔπειτα. λαβόντες δὲ ἴσω

εδ

δὲ ἀγῶνος φέρας, οὕτω τὴν χεῖρα ἀπέχει ἀπὸ τοῦ τραύματος. καὶ αὐτὸν αὐτίκα τὴν ψυχὴν ἔθαψαν ἔνθα σφίσιν ἐγένετο ἡ συμβολή. τῷ τάφῳ δὲ κίων τε ἐφέστηκε, καὶ ἀσπὶς ἐπ' αὐτῷ δράκοντα ἔχουσα ἐπειργασμένον. ὁ μὲν δὴ δράκων ἐθέλει σημαίνειν γένους τῶν σπαρτῶν καλουμένων εἶναι τὸν Ἐπαμινώνδαν. i. vbi autem ſauciatus eſt Epaminondas, eum ex acie adhuc viuum exportant. Ille autem tum quidem manu vulneri admota, atque oppoſita, dolorem perferebat, & pugnanteis ſpeculabatur ac proſpiciebat. locum autem, vnde proſpiciebat, poſteri ſpeculam ex re nominarunt. Adepto autem æqualem euentum prœlio, tum à vulnere manum amouit: eúmque anima efflata humarunt quo loco prœlium commiſſum eſt. in ſepulcro autem pyla poſita eſt, & in ea clypeus draconem cōtinens manu factū. Ac draco quidem ſignificat, Epaminondā ex eo hominū genere originē trahere, qui ex ſatis draconū dētibus nati ſunt. M. Tull. lib. V. epiſt. ad fam. in epiſtola illa elaboratiſſima ad L. Lucceiū Q. fil. Quē enim noſtrûm ille moriēs apud Mantinēā Epaminōdas nō cū quadā miſeratione delectat? qui tum denique ſibi auelli ſpiculum iubet, poſteaquàm ei percunctanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Idem lib. 2. de finib. bon. Non ego iam Epaminondæ, non Leonidæ mortem huius morti antepono: quorum alter cùm viciſſet Lacedæmonios apud Mantinéam, ſimúlque ipſe graui vulnere exanimari videret ſe: vt primùm deſpexit, quæſiuit, ſaluus ne eſſet clypeus. cùm ſaluum eſſe flentes ſui reſpondiſſent: rogauit, eſſent ne fuſi hoſtes: cúmque id quoque, vt cupiebat, audiuiſſet, euelli iuſſit eam, qua transfixus erat, haſtam. ita multo ſanguine profuſo, in lætitia & in victoria eſt mortuus, &c. Ælian. var. hiſt. lib. 12. Ἐπαμινώνδας ὅτε ἐτρώθη ἐν Μαντινείᾳ καιρίαν, εἰς τὴν σκηνὴν κομισθεὶς ἔτι ἔμπνους Διόφαντον ἐκάλει, ἵνα ἀποδείξῃ στρατηγόν. οἱ δὲ ἔφασαν τεθνάναι τὸν ἄνδρα. εἶτα Ἰολαΐδαν καλεῖν διὰ ταχέων ἠξίου. ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλέχθη τεθνάναι, συνεβούλευσε διαλύσασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ φιλίαν θέσθαι, ὡς μηκέτι στρατηγοῦ καταλαμβανομένου ἐν Θήβαις. i. Cùm Epaminondas ad Mantinéam mortiferum vulnus accepiſſet, in tabernaculū ſuum delatus adhuc ſpirans, Diophantum arceſſebat, vt eum belli ducem declararet. dixerūt autem ei ſui virum illum interiiſſe: deinde Iolaidam celeriter euocari poſtulabat. Vbi autem hic quoque periiſſe dictus eſt, ſuaſit, vt cum hoſtibus belli controuerſias componerent, ac deciderent, quaſi non iam vllo Thebis imperatore comparente. Eadem fere exſtant apud Plutarchum in apophth. reg. vt videatur vterque ex eodem fonte hauſiſſe. Appingerem his & quod Valerius eadem de re retulit lib. 3. cap. 2. niſi ad alia properarem.

114. animam ſtatim amiſſ.) id eſt, vitam ſtatim amiſſurum. ſic ſæpe loquitur Plautus.

115. exanimatus eſt) animam efflauit.

116. Hic vxorem numq) falſum hoc eſſe ſuprà oſtendimus, ſi Plutarcho & Polyæno credimus.

117. qui filium inſ) ex Plutarcho cognoſcere licet, filios aliquot Pelopidam ex vxore ſua habuiſſe. hoc enim refert ille: ſed neque quot fuerint, neque vllum ex eis infamem fuiſſe narrat. Cùm & Claudio Puteano, & mihi in hoc loco, vt & in multis aliis ordo verborū videretur eſſe perturbatus (ſic enim vulgò legitur:)

Hic vxorem numquam duxit.in quo cùm reprehenderetur,quòd liberos non relinqueret, à Pelopida, qui filium habebat infamem: maléque eum in eo patriæ conſulere diceret:vide,inquit,ne tu peius,&c ego ſic reſtituendum curaui. Hic vxorem numquam duxit.in quo cùm reprehenderetur à Pelopida,qui filium habebat infamem:maléque eum in eo patriæ conſulere diceret,quòd liberos non relinqueret:vide,inquit,ne tu peius,&c. Quod erudito iuueni,Claudio Puteano, venit in mentem, prius quàm animum attendiſſem.

118. . ex me natam rel.) aliter Diod.eod loco. ἀναβοησάντων δὲ τῶν παρόντων φίλων, καὶ τινὸς εἰπόντος, ὅτι τελευτᾷς ἄπαις, Ἐπαμινώνδα, καὶ δακρύσαντος. οὐ μὰ Δία μὲν οὖν, φησὶν, ἀλλὰ καταλείπω δύο θυγατέρας, τήν τε ἐν Λεύκτροις νίκην, καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ. καὶ τοῦ δόρατος ἐξαιρεθέντος, ἀθορύβως τὸ πνεῦμα ἐξέλιπεν.i.Cùm autem exclamaſſent amici præſentes,& quidam ex iis dixiſſet, at ſine liberis moreris, Epaminonda:& illacrymaſſet:minimè verò,inquit:ſed duas filias relinquo,victoriam in Leuctris partam, & victoriam ad Mantinéam. Ac tum haſta extracta ſine omni perturbatione animam efflauit.

119. duce Pelopida) hac de re in Pelopida.

120. ex arce) Cadméa.

121. retinuit)malim,continuit.Sed nònne debuit potius Epaminondas,quamuis Thebanus eſſet,ex auctoritate & lege Solonis,qui capite ſanxit,ſi quis in ſeditione non alterutrius partis eſſet,cum Pelopida ſe coniungere,& improbos ciueis oppugnare ?fortaſſè non debuit. Cur autem non debuerit, & quamobrem laudanda ſit Epaminondæ quies, ſiquis audire volet,ex Plutarchi,& Ariſtotelis ſententia exponam.Longè diſſimilis eſt(inquit Plutarch præcept.polit.)apũ procurandarum ratio,ciuitatum & reip.adminiſtrationi.Qui ſunt apum curandarum,atque alendarum periti,ex ſuſurro,& ſtrepitu, & murmure aluearia bene affecta eſſe iudicãt.At,quibus Deus hoc munus aſsignauit,vt ciuitatem aliquam, aut remp.gubernent,ex quiete & tranquillitate,ſalutem ac beatitudinem populi conicere debent.Quare non oportet aut bonum ciuem, aut peritum reip.gerendæ moderatorem,in ſeditione,aut bello ciuili alterutri parti ſuum conſilium, ſuámve operam admiſcere,& ita malum publicum amplificare:ſed potius ſe ab vtraque,animo & voluntate,& factis quàm longiſsimè remouere.Neque verò eſt,quòd quemquam moueat Solonis auctoritas. nam quemadmodum in corpore humano malè affecto & morboſo,ab ea parte,quæ laborat,non proficiſcitur bonæ valetudinis,aut ſanitatis initium,ſed à ſana & integra:ſic in ciuitate,quæ ſeditione conflictatur,ſi modò ſeditio non ſit peſtifera, & ad interitum præceps, oportet aliquam populi partem ab affectu vitioſo vacuam,& integram, & incolumẽ remanere,vnde publicæ trãquillitatis & ſalutis principium naſcatur.Ita fiet enim,vt ad totũ corpus ciuitatis,ab iis,qui rectè ſentiũt,& ſapiũt,& iudicio, cõſilióq; valẽt,ad eos,qui conſilij ſunt inopes,& errãt,& inſaniũt,per reliquam partem ciuitatis ægram,& corruptam ſalus perueniat,ac permãnet. Ciuitates verò,quæ omnibus in partibus ſeditione & diſcordia perturbantur,funditus intereunt,niſi quis caſus inſperatus,aut deus propitius ac benignus eas ſeruet. Neque tamen oportet bonum ciuem in ſeditione, veluti ſenſus omnis expertem,

& ſtupidum, & dolore carentem, & mala communia nihil ad ſe pertinere exiſtimantem, domi otioſum ac ſecurum ſedere, ſua indolentia, ſuáque animi tranquillitate lætantem, de aliorum amentia, & calamitate nihil aut parum ſollicitum: ſed cónuenit eum Theramenis illius cothurno indutum cum vtriſque congredi, & colloqui, & neutris aſſentiri, neque adhærere. Ita enim videbitur non eò quòd vnà cum ceteris inſaniat, neque iniuriam cuiquam faciat, ab vtriſque alienus: ſed eò quòd vtriſque conſulat & opituletur, amicus omnium communis. Neque verò quòd rerum aduerſarum non fuerit particeps, id erit ei inuidioſum: ſed quòd videatur pari moleſtia vnà cum omnibus affici, id ei fidem apud vtramque partem conciliabit. Cùm ſint autem hæc fere ciuitatum bona maximè exoptáda, pax externa, libertas, frugum vbertas, bonorum & fortium virorum multitudo, concordia: quòd ad pacem externam attinet, eius procurandæ in noſtra reip. adminiſtrandæ forma, qui regum imperio paremus, nulla opera ad populum pertinet, ſed eius arbitrium & poteſtas penes regem eſt. Et verò hodie ſanè nos à bello externo tuti ſumus. Iam de libertate: libertatis noſtræ caput eſt, bonis, & iuſtis, & clementibus principib. quales eſſe conſueuerunt Gallorũ reges, libenter parêre, ac ſeruire. Frugum vbertas, fortium & bonorum virorum copiæ, à deo optandæ, & precibus, votiſque expetédæ ſunt. Reliqua eſt concordia, quam ſecundum regem, magiſtratus, & qui aliquam reip. partem attigerunt, maximè in animis ciuium inſerere, & ingenerare, atque omnibus modis conſtituere, & conſtitutam retinere ac tueri debent. Hæc enim ſola, aut certè maximè, in hominum manu poſita eſt, & hæc maximè ciuitates incolumeis conſeruat: contrà diſcordia omnium malorũ ciuilium maximè eas perdit, delet, ac perimit. Itaque ſcribit Ariſtoteles in libris de moribus, amicitia ciuitates contineri, eámque ſcriptoribus legum maiori curæ, quàm iuſtitiam, eſſe conſueuiſſe. Nam & concordiam, inquit, amicitiæ ſimillimam ac geminam, ſibi maximè proponunt, ſummóque opere expetunt: & ſeditionem illi diſſimillimam, atque adeò repugnantem, omni ſtudio eiiciunt, atque exterminant: & ſi ciues amicitiam inter ſe colant, nulla cauſa ſit, quamobrem iuſtitiam deſiderent. at quamuis iuſti ſint, tamen amicitiæ concordiæque acceſſionem requirant. Ex quo intelligere licet, eos eſſe capitaleis & pernicioſos reip. ciueis, & grauiſſimis ſuppliciis afficiendos, qui in ciuitatibus ſerunt diſcordias. Illi enim, quantum in ipſis eſt, ſocietatis humanæ vinculum diſſoluunt ac perfringunt, concordiam. Sic igitur (vt eò, vnde degreſſa eſt, reuertatur oratio) geſſit ſe in ſeditione Thebana Epaminondas: ſic in duobus bellis ciuilibus Pomponius Atticus: ſic alij multi ſapientiſſimi, & laudatiſſimi viri: quorum exemplum ſecuti nuper innumerabiles boni ac ſani ciues, & moderati viri, religionisque antiquæ retinentes, theologi, fanorum ac ſacrorum antiſtites, ſenatores, libellorum in regia magiſtri, Regis conſiliarij, iudices, iuriſconſulti, cauſarum actores, medici, bonarum artium doctores ac magiſtri, negotiatores, mercatores bene de re ſua familiari conſtituti, hoc proximo bello ciuili, quo iterum iam vniuerſa Gallia conflagrauit, dum alij arreptis armis paſſim ruunt ac volitant, quieuerunt: in quibus ego fui. primum enim exiſtimaui, ciueis inter ſe virtute, non armis certare & contendere oportere: illam enim contentio-

nem eſſe honeſtam, & laudabilem, & reip. vtilem, ac ſalutarem: hanc turpem, vituperabilem, & patriæ calamitoſam, ac funeſtam: deinde non putaui, decere me, qui totam ætatem antè actam in ſtudio litterarum conſumſiſſem, aut caſtra perſequẽtem bellis ciuilibus intereſſe: aut in vrbe manentem, præter perſonæ meæ decorum, armatum exſultare. Hoc ſi feciſſem, ridiculum me futurum exiſtimaſſem. Quòd ſi præterea manus meas ſanguine ciuili cruentaſſem, aut alicui viro bono & integro periculum capitis & fortunarum creaſſem, aut terrorem proſcriptionis denuntiaſſem, aut rem ſuam familiarem eripuiſſem, eiúsque partem aliquam in meam domum tranſtuliſſem, (quæ perditi ciues legibus inter arma ſilentibus impunè fecerunt) impium me & ſceleratum fore putauiſſem. Neque tamen ego interea aut otioſus domi ſedi, aut incommodorum communium, malorúmque publicorum ſecurus fui: ſed cum aliis bonis ciuibus pro aris ac focis excubans, communia pericula pro mea parte virili ac ciuili propulſare conatus ſum: imperatam ac deſcriptam in capita, & in oſtia ad ſtipendium militum, & mercedem eorum, qui aggerem iaciebant, foſſásque ducebant, pecuniam (quamuis iure ciuili, & more maiorum, bonarum artium doctores ſint immunes) libenter tamen contuli: hominem armis inſtructum, meæ operæ vicarium, armorũ tractandorum non imperitum, qui & noctu vigilias ageret, & interdiu ad vrbis portas in præſidio ſtaret, ipſe ad arma geſtãda ineptus & ſtudio, & natura, præbui: omnia denique munera, atque onera boni ciuis mihi cum aliis ciuibus communiter vel à rege, vel à præfectis vrbis impoſita, non inuitus ſubij ac ſuſtinui. Neque eo contentus fui: ſed moleſtiam mihi ex malis publicis obortam partim legendo & ſcribendo, partim munus docendi mihi à rege mandatum diligenter adminiſtrando minui ac leuaui. Quod quamuis quidam homines improbarint, ac reprehenderint (quos ego non reprehendo, ſiquid non omnibus bonis probatum fecerint, quòd facti ſui probabilem rationem afferre poſſunt, vt ego mei,) conſilij tamen mei me non pœnitet, méque & meæ optimæ, rectiſſimæque voluntatis conſcientia, & ſincero ampliſſimorum, optimorúmque virorum de me iudicio tueor, conſolor, ac ſuſtento. Poſtremò omnibus votis expeto, vt Gallia noſtra, duobus iam bellis ciuilibus conquaſſata, & pæne afflicta, quamprimùm impiis ciuibus ad ſanitatem reuerſis, ſempiterniſque hoſtibus domitis ac ſubactis recreata, ſuam priſtinam dignitatem recuperet: bonæque litteræ, & liberales doctrinæ eodem motu labefactatæ, & perculſæ, Carolo noſtro IX. laboribus omnibus, & periculis perfuncto, in eum ſtatum, locúmque reſtituantur, in quo à Rege Franciſco I. bonarum artium ac litterarum parente, quõdam fuerãt collocatæ.

122. *ſuorum ſanguine) ſanguine ciuili. ſic M. Tull. Philipp. 13. de M. Lepido. res familiaris cùm ampla, tum caſta à cruore ciuili: nemo ab eo ciuis violatus, multi beneficio & miſericordia liberati.*

123. *omnem ciuil. vict. fun. put.) quod ita eſt. & M. Tull. in epiſtola quadam ad Varr. lib. 9. ſcribit, belli ciuilis victoriam eſſe malorum omnium extremum. Idémque in epiſtola quadam ad Att. lib. 7. tanquam verus vates, prædixerat, ex victoria ciuili cùm multa mala, tum tyrannidem exſtituram.*

124. *Cadmiam) arcem Thebarum. Καδμεία, Θηβῶν ἀκρόπολις, Stephan. vtrum*

autem Cadmía, in Cadméa ſcribatur, nihil réfert.

125. *cœpit) cur non dixit cœptum eſt, vt & alibi? erat enim veteribus vſitatius: quamquam hoc etiam modo loqui ſolent. Horatius epiſtola ad Piſones, in princip. amphora cœpit Inſtitui: currente rota cur vrceus exit? ad quem locum plura.*

126. *in primis)* ἐν προμάχοις, *in iis, qui in primis ordinibus pugnabant.*

127. *quod nemo eat inf.) quod nemo neget. Terent. Adelph. Si infitias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat. Propriè tamen infitiari, eſt creditum fraudare, vt docet Feſtus. M. Tull. Catil. II. infitiatores lentos.*

128. *Thebas & ante Epam. nat) ſic Diod. lib. 15. eodem fere loco.* τοιγαροῦν ἡ πατρὶς αὐτοῦ ζῶντος μὲν ἐκτήσατο τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. τελευτήσαντος δὲ, ταύτης ἐστερήθη, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀεὶ μεταβολῆς ἐπειράθη, καὶ πέρας διὰ τὴν ἀφροσύνην τῶν ἡγουμένων, ἀνδραποδισμοῦ καὶ κατασκαφῆς ἔλαβε πεῖραν. *i. Itaque huius patria, eo quidem viuo Græciæ principatum comparauit: mortuo verò, eum amiſit, & commutationem ſemper in deterius experta eſt: ad extremum propter imprudentiam eorum, qui reip. præerant, in ſeruitutem redacta, & funditus euerſa eſt. Idem eod. lib. pag. 498. de eodem.* εἰ μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ οὗτος πλείω χρόνον ἐπέζησεν, ὁμολογουμένως ἂν οἱ Θηβαῖοι τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν, καὶ τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν περιεποιήσαντο. ἐπεὶ δὲ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐν τῇ περὶ τὴν Μαντίνειαν μάχῃ λαμπροτάτην τὴν νίκην τῇ πατρίδι περιποιήσας ἡρωϊκῶς ἐτελεύτησεν, εὐθέως καὶ τὰ τῶν Θηβαίων πράγματα τῇ τούτου τελευτῇ συναπέθανεν. *i. Si igitur hic vir diutius vixiſſet, ſine controuerſia Thebani terræ principatum, & præterea maris imperium comparaſſent. Sed quoniam breui pòſt tempore in prælio ad Mantinéam commiſſo clariſſima patriæ victoria parta, heroicè interiit, ſtatim & res Thebanorum vnà cum hoc pereunte perierunt.*

129. *Vnum hominem) Ita vnus homo interdum inſtar eſt multorum millium: immo vnus homo pluris eſt, quàm multa hominum millia: idque in vtramque partem: verbi gratia, vnus vir bonus, & ſapiẽs, & virtute præſtans, poteſt multis perditis hominibus repugnantibus, modò audiatur, remp. ſeruare: & contrà vnus homo perditus, & ſceleratus, & impius auctoritatem nactus, multis bonis reclamantibus, & ad reip. ſalutem incumbentib. poteſt regnum florentiſſimum ac potentiſſimum euertere.*

PELOPIDAS.

Pelopidas Thebanus[1] magis hiſtoriis, quàm vulgo, notus: cuius de virtutibus dubito quemadmodum[2] exponam, quòd vereor, ne, ſi res explicare incipiam, non vitam eius enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodò[3] ſummas attigero, ne[4] rudibus litterarum Græcarum minus[5] lucidè appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque vtrique rei

occurram, quantum potero, & medebor cùm[6] ſatietati, tum [7]ignorãtiæ lectorum.[8] Phœbidas Lacedæmonius, cùm exercitum Olynthum duceret, itérque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ[9] Cadméa nominatur, occupauit,[10] impulſu perpaucorum Thebanorum, qui[11] aduerſariæ factioni quo facilius reſiſterent,[12] Laconum rebus ſtudebant:[13] ídque ſuo priuato, non publico, fecit conſilio. quo facto eum Lacedæmonij [14]ab exercitu remouerunt, pecuniáque multarunt:[15] neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quòd ſuſceptis inimicitiis ſatius ducebant eos obſideri, quàm liberari. nam poſt [16] Peloponneſium bellum, Athenâſque deuictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant: & eos eſſe ſolos,[17] qui aduerſus reſiſtere auderent. Hac mente[18] amicis ſuis ſummas poteſtates dederant,[19] alterius factionis principes[20] partim interfecerant, alios in exſulium eiecerant. in quibus Pelopidas hic, de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus patria carebat. Hi omnes fere[21] Athenas ſe contulerant, non vt ſequerentur otium, ſed vt, quemcumque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo[22] patriam recuperare niterentur. Itaque cùm tempus eſt viſum rei gerendæ,[23] communiter cum his, qui Thebis idem ſentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, ciuitatémque liberandam,[24] eum, quo maximi magiſtratus ſimul conſueuerant epulari. Magnæ ſæpe res non ita magnis copiis ſunt geſtæ: ſed profectò numquam ab tam tenui initio tantæ opes ſunt profligatæ. nam[25] duodecim adoleſcentuli [26]coierunt ex iis, qui exſulio erant multati, cùm omnino non eſſent[27] amplius centum, qui tanto ſe offerrent periculo. qua paucitate[28] percuſſa eſt Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis aduerſariorum factioni, quàm Spartanis eo tempore bellum intulerunt: qui principes erant totius Græciæ.

quorum[29] imperioſa maieſtas neque ita multo poſt Leuctri-cta mpugnam ab hoc initio perculſa cécidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cùm Athenis interdiu exiſſent, vt[30] veſperaſcente cælo Thebas poſſent peruenire, cum[31] canibus venaticis exierunt,[32] retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpicione facerent iter. qui cùm tempore ipſo, quo[33] ſtuduerant, perueniſſent: domum Charonis[34] deuerterunt. à[35] quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco libet interponere, etſi ſeiunctum à[36] re propoſita eſt, NIMIA[37] FIDVCIA QVANTAE CALAMITATI SOLEAT ESSE. nã[38] magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aureis peruênit, exſules in vrbem deueniſſe. id illi vino, epulíſque dediti vſque[39] eò deſpexerunt, vt ne quærere quidem de tanta re laborarint. acceſſit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. allata[40] eſt enim epiſtola Athenis ab Archia[41] hierophante Archiæ, qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exſulum ſcripta erant. quæ cùm iam accubanti in conuiuio eſſet data, ſicut erat ſignata, in puluinum ſubiiciens, in craſtinum,[42] inquit, differo res ſeueras. At illi omnes, cùm iam[43] nox proceſſiſſet,[44] vinolenti ab exſulibus duce Pelopida ſunt interfecti.[45] Quibus rebus cõfectis, vulgò ad arma, libertatémque vocato, non ſolùm qui in vrbe erant, ſed etiam vndique ex agris concurrerũt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberarunt. auctores[46] Cadméæ occupandæ partim occiderunt, partim in exſulium eiecerunt. Hoc tam turbido tempore (ſicut ſuprà docuimus) Epaminondas, quoad cum ciuibus dimicatum eſt, domi[47] quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: cetera ferè

omnes communes cum Epaminonda. namq; in[48] Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux[49] delectæ manus, quæ[50] prima phalangem proſtrauit Laconum. omnibus præterea periculis affuit, ſicut Spartam cùm[51] oppugnauit, alterum tenuit cornu: quóque[52] Meſſena celerius reſtitueretur,[53] legatus in Perſas eſt profectus. Denique hæc fuit[54] altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda, ita, vt[55] proxima eſſet Epaminondæ.[56] Conflictatus autem eſt cum aduerſa fortuna. nam & initio (ſicut oſtẽdimus) exſul patria caruit: & cùm Theſſaliam[57] in poteſtatẽ Thebanorum cuperet redigere, legationíſque[58] iure ſatis tectum ſe arbitraretur, quod apud omneis[59] genteis ſanctum eſſe conſueſſet, à tyranno Alexandro Pheræo ſimul cum Iſmenia comprehenſus, in vincula coniectus eſt. Hunc Epaminondas[60] recuperauit bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum, numquam[61] is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque [62] perſuaſit Thebanis, vt ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannóſque eius expellerent. Cuius[63] belli ſumma cùm ei eſſet data, eóque cum exercitu profectus eſſet, non dubitauit,[64] ſimulac conſpexit hoſtem, confligere. in quo prælio [65] Alexandrum vt animaduertit, incenſus ira, equum in eum[66] concitauit, procúlque degreſſus à ſuis, coniectu[67] telorum confoſſus cécidit.[68] Atque hoc ſecunda victoria áccidit. nam iam[69] inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto omnes[70] Theſſaliæ ciuitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & ſtatuis æneis, liberóſque eius multo agro donarunt.

PELO-

PELOPIDAS.

MAgis hiſtor. quàm vulgò n.) Quid ſibi vult ſiue Æmilius, ſiue Cornelius? aut quid ſentit? hoc, vt opinor: Pelopidæ genus clarum quidem & antiquum eſſe, ſed nullis populi honoribus recentibus illuſtratum: hoc eſt, maiores Pelopidæ proximos & nouiſsimos, nullis à populo honorib. fuiſſe ornatos: ſed eos tantùm, qui antiquiſsimi ſunt, & vnde initium generis ducit, fuiſſe illuſtreis, & claros. ſic M. Tull. de Ser. Sulpicio, in oratione pro L. Murena. Tua verò nobilitas Ser. Sulpici, tametſi ſumma eſt, tamen hominib. litteratis & hiſtoricis notior eſt: populo verò & ſuffragatorib. obſcurior. pater enim fuit equeſtri loco: auus nulla illuſtri laude celebratus. Itaque non ex ſermone hominum recenti, ſed ex annalium vetuſtate eruenda memoria eſt nobilitatis tuæ.

2. exponam) verbum exponendi iunxit cum auferendi caſu. ex quo videtur nihil mutandum à lectione recepta ſuprà in proœmio, ſeu præfatione, in extr. ibi, & in hoc exponemus libro de vita excellentium imperatorum: (ſic enim habent plerique libri) vbi ego edidi, ſecutus alios codices, in hoc exponemus libro vitas excell. imper. Verumtamen non muto factum nam neque vitæ, neque vitas, neque vitis in numero multitudinis, reformido: quibus caſibus vſi ſunt & veteres. verbi gratia, Terent. Adelph. denique inſpicere tanquam in ſpeculum, vitas omnium iubeo, &c. Virgil. æn. VI.

Conciliúmque vocat, vitáſque, & crimina diſcit.

3. ſummas) τὰ κεφάλαια. Virgil. lib. I. Æn. longa eſt iniuria, longæ Ambages: ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.

4. rudib. litt. Gr.) ſic loquitur Cic. lib. I. off. princip. vt non modò Græcarum litterarum rudes, ſed etiam docti, &c.

5. lucidè) dilucidè.

6. ſatietati) medebor ſatietati lectorum, ſummas tantùm attingendo, & breuitati ſtudendo.

7. ignorantiæ lect.) medebor ignorantiæ lectorum, Pelopidæ vita breuiter exponenda, & quantum ſatis ſit ad hoc, ne tanti viri virtutes à lectorib. ignorētur.

8. Phœbidas Lacedæm. cum exerc.) Diod. lib. 15. pag. 468. Φοιϐίδας ὁ σπαρτιάτης, πεπεμμένος ἐπί τινος ἡγεμονίας, καὶ δύναμιν ἄγων ἐπὶ ὀλυνθίους, κατελάβετο τὴν καδμείαν. i. Phœbidas Spartiates cùm imperium quoddam obtineret, & exercitum aduerſus Olynthios duceret, Cadméam occupauit. Hunc Phœbidam commemorat & Ariſtides ſophiſta in oratione pro Thebanis prima, princip. ἀναμνῆσαι δ' ὑμᾶς ἐγῷ τοι βούλομαι, ὅτι Φοιϐίδας ἠγγέλθη τὴν καδμείαν κατειληφὼς, &c. i. volo autem vobis in memoriam redigere, quo tempore vobis nuntiatum eſt, Cadméā à Phœbida eſſe occupatam, quis veſter ſenſus, quæ veſtra mens fuerit, &c. Sed Xenophon vnus omnium pleniſsimè, vt mox oſtendemus.

9. Cadméa) Arx Thebarum, à Cadmo, Agenoris Phœnicum & Tyriorum regis filio, Thebarum conditore, ſic appellata.

10. impulſu perpauc.) Plutarch. in Pelopida, eos nominat, & hanc hiſtoriam ſic narrat, Ἀρχίας καὶ Λεοντίδας, vel, vt Xenophon, Λεοντιάδης, καὶ Φίλιππος, ἄνδρες ὀλ-

ἀρχικοὶ, καὶ πλούσιοι, καὶ μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες, ἀναπείθουσι Φοιβίδαν τὸν Λάκωνα, μετὰ στρατιᾶς διαπορευόμενον, ἐξαίφνης καταλαβεῖν τὴν Καδμείαν, &c. i. Archias & Leontidas, ſeu Leontiadas, & Philippus, viri potentiam paucorum ſpirantes, & diuites, nihilque moderatum ſentientes, perſuadent Phœbidæ Laconi, vt cũ exercitu pr fectus repente Cadméam occupet, & iis, qui ipſis aduerſentur, eiectis, reip. ſtatum, paucorum potentia conſtituta, ad parendum Lacedæmoniis adducat atque accommodet. Exſtat porrò apud Xenophontem lib. 5. de reb. Gr. Leontiadæ oratio, qua perſuaſit Phœbidæ, vt eam rem conaretur, & ſuſciperet. ἔξεστί σοι ὦ Φοιβίδα τῇδε τῇ ἡμέρᾳ μέγιστα ἀγαθὰ τῇ σαυτοῦ πατρίδι ὑπουργῆσαι· ἐὰν γὰρ ἀκολουθήσῃς ἐμοὶ σὺν τοῖς ὁπλίταις, εἰσάξω σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν. τούτου δὲ γενομένου, νόμιζε τὰς Θήβας παντάπασιν ὑπὸ τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ ἡμῖν τοῖς ὑμετέροις φίλοις ἔσεσθαι, &c. i. Datur tibi, Phœbida, hodie optimè de tua patria mereri, præclarámque ei operam nauare. Nam ſi me ſecutus fueris cum tuis peditibus grauioris armaturæ, te in arcem introducam. Quo facto, exiſtima Thebas prorſus in Lacedæmoniorũ, & noſtra, qui vobis amici ſumus, poteſtate futuras, &c. ſubiungit idem Xenophon paucis interpoſitis. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φοιβίδας ἀνεκουφίσθη· καὶ γὰρ ἦν τοῦ λαμπρόν τι ποιῆσαι πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῦ ζῆν, ἐραστής· οὐ μέντοι λογιστικός γε, οὐδὲ φρόνιμος πάνυ ἐδόκει εἶναι. i. his autem auditis Phœbidas, ſublatus animo, & magna ſpe inflatus eſt. erat enim præclari alicuius facinoris edendi, quàm vitæ retinendæ, cupidior: non tamen ſatis conſideratus, neq; prudens eſſe videbatur. Idẽ paucis pòſt verſibus, quo modo, & quo die, & cuius opera, atque adiumento Cadméam occuparit, exponit.

11. aduerſariæ factioni) viris aduerſariæ factionis, Iſmeniæ, Pelopidæ, Pherenico, Androclidæ, Epaminondæ: quamquam hic propter paupertatem, & philoſophiam minus timebatur.

12. Laconum reb. ſtud.) ἐλακώνιζον.

13. ídque ſuo) hoc licet vel ex iis, quæ ſuprà retulimus, intelligere. Sed tamen Diod. lib. 15. tradit, ephoros clam mandaſſe præfectis, & ducibus, vt Cadméam occuparent. ſic enim ille. ἐπὶ δὲ τούτων Λακεδαιμόνιοι κατελάβοντο τὴν Καδμείαν ἐν ταῖς Θήβαις διὰ τοιαύτας τινὰς αἰτίας. ὁρῶντες τὴν Βοιωτίαν ἔχουσαν πόλεων πλῆθος, καὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν ἄνδρας ὑπάρχοντας ἀλκῇ διαφόρους· ἔτι δὲ τὰς Θήβας ἐχούσας παλαιὸν ἀξίωμα, καὶ τὸ σύνολον ὥσπερ ἀκρόπολίν τινα τῆς Βοιωτίας οὔσας, εὐλαβοῦντο μήποτε καιροῦ ἐπιδράξασαι ἴσως οἰκείου τῆς ἡγεμονίας ἀντιποιήσονται. διόπερ τοῖς ἡγεμόσι οἱ Σπαρτιᾶται παρήγγελλον ἐν ἀπορρήτοις, ἵνα, ἐάν ποτε καιρὸν λάβωσι, καταλάβωνται τὴν Καδμείαν, &c. i. ſex tribunis Romæ pro conſulib. remp. moderantib. M. Cornelio, &c. Lacedæmonij Cadméam propter taleis quaſdam cauſas occuparunt. Cùm viderent Bœotiam vrbibus abundare, & eos, qui eam incolerent, viros eſſe fortitudine præſtanteis: præterea verò Thebas ſuam antiquam dignitatem tueri, & omnino, veluti Bœotiæ arcem eſſe, metuebant nequando occaſione idonea oblata, principatum ſibi vendicarent. Quapropter Spartiatæ ducibus occultè & arcanò mandarunt ac præceperunt, vt occaſionem nacti, Cadméam occuparent. Neque verò hoc negat Plutarchus, qui in Pelopida ait Lacedæmonios verbo quidem erga Thebanos ita ſe geſſiſſe, vt erga amicos, & ſocios: re vera ſpiritus, &

ferociam, & potentiam illius ciuitatis eis ſuſpectam fuiſſe. Xenoph. verò lib. 5. de reb. Gr. hac de re ſic ſcribit. ἅμα δὲ (Λεοντιάδης) ἐκεῖ εὗρε μὲν ἐφόρους, καὶ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως χαλεπῶς ἔχοντας τῷ Φοιβίδᾳ, ὅτι οὐ προσταχθέντα ὑπὸ τῆς πόλεως ταῦτα ἐπεπράχει· ὁ μέντοι Ἀγησίλαος ἔλεγεν, ὅτι, εἰ μὲν βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι. εἰ δ᾽ ἀγαθά, ἀρχαῖον εἶναι νόμιμον ἐξεῖναι τὰ τοιαῦτα αὐτοσχεδιάζειν, *&c. i. Reperit autem illic, id eſt, Lacedæmone, Leontiades ephoros & populum Phœbidæ iratos, quòd hæc feciſſet præter iuſſum ac mandatum ciuitatis. Verùm Ageſilaus dicebat, ſi res Lacedæmoni damnoſas egiſſet, ſupplicio, aut multa dignum eſſe: ſi vtileis, antiquam eſſe legem, licere hæc cuiuis iniuſſu ciuitatis, & ſuo priuato conſilio agere.*

14. *Lacedæm. ab exerc.) ne videretur factum probare ſcilicet. ſed ridiculè, atque abſurdè. nam arcem retinentes, ratum ſe habere declarabant. Hoc igitur erat dicis cauſa Phœbidæ factum improbare: vt mox cognoſcemus, & res in promtu eſt.*

15. *neque eo magis arcem Theb.) ſic Plutarchus in Pelopida.* ἐπεὶ δὲ Λακεδαιμόνιοι Φοιβίδαν μὲν ἀφείλοντο τῆς ἀρχῆς, καὶ δέκα δραχμῶν μυριάσιν ἐζημίωσαν, τὴν δὲ Καδμείαν οὐδὲν ἧττον φρουρᾷ κατεῖχον· οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες, ἐθαύμαζον τὴν ἀτοπίαν, εἰ τὸν μὲν πράξαντα κολάζουσι, τὴν δὲ πρᾶξιν δοκιμάζουσι. *i. poſteaquàm autem Lacedæmonij Phœbidæ quidem magiſtratum, ſeu imperium ademerunt, & decem drachmarum myriadib. i. centum drachmarum millib. multarunt, Cadméam autem nihilo ſecius præſidio deuinctam tenebant: alij quidem Græci rei abſurditatem mirabantur, quòd facti auctorem multarent, actionem probarent. Thebanis verò &c. Polyb. lib. 4. hiſtor.* Λακεδαιμόνιοι τὴν Καδμείαν Φοιβίδου παρασπονδήσαντος, τὸν μὲν αἴτιον ἐζημίωσαν, τὴν δὲ φρουρὰν οὐκ ἐξήγαγον, ὥσπερ λυομένης τῆς ἀδικίας διὰ τῆς τοῦ πράξαντος βλάβης· παρὸν τἀναντία ποιεῖν. *i. Lacedæmonij cùm Phœbidas contra pacis pactiones & fœdera Cadméam occupaſſet: eum qui fecerat, multarunt, ſed præſidium non deduxerunt, quaſi verò multa in auctorem facti irrogata, expiaretur, aut ſarciretur iniuria.*

16. *poſt Peloponn. b.) de quo ſuprà in Pauſania & Lyſandro.*

17. *qui aduerſus reſiſt.) Mirum loquendi genus. putabam ſic legendum, qui ſibi: reſiſtere auderent, deleta voce, aduerſus: vel certè, qui ſe aduerſus, ſeu aduerſus ſe. ſed nihil mutare ſum auſus. ſic enim habent omnia exempla.*

18. *amicis ſuis) potentiæ paucorum fautoribus, quales erant Thebis Archias, Leontidas, Philippus.*

19. *alterius factionis princ.) Iſmeniam capitis accuſatum damnarunt: Androclidas, Pelopidas, Pherenicus, & multi alij, plus quadringenti Athenas profugerunt, ex quibus Androclidem Leontidas dolo interficiendum curauit, vt Xenophon & Plutarchus narrant. Epaminondas remanſit, neque relegatus eſt, eò quòd propter paupertatem, & ſtudium doctrinæ contemnebatur, vt paullo antè diximus.*

20. *partim interfecer.) ſic loquitur & M. Tull. lib. I. de nat. deorum. Beſtiarum autem terrenæ ſunt aliæ, partim aquatiles, aliæ quaſi ancipites, &c. partim hic ſemel poſitum eſt, & idem vales, quod aliæ. ſic A. Gellius lib. 12. cap. 2. princip.*

De Anneo Seneca partim exiſtimant, vt de ſcriptore minimè vtili, cuius libros attingere nullum pretium operæ ſit, &c. Alij verò elegantiæ in verbis parum eſſe non infitias eunt, &c. Alibi ſemel item dumtaxat poſitum eſt ſine voce, alij, vt M. Tullius lib. 2. accuſ. De quo homine hoc auditum eſt vmquam, quod tibi áccidit, vt eius in prouincia, ſtatuæ in locis publicis poſitæ, partim etiam in ædibus ſacris, per vim, & per vniuerſam multitudinem deiicerentur? ſic Lucret. lib. 5. quibus exibant humore fluenta Lubrica, proluuie larga láuere humida ſaxa: Humida ſaxa ſuper viridi ſtillantia muſco, Et partim plano ſcátere, atque erumpere campo. De voce, partim, lege & quæ obſeruauit Gellius lib. 12. cap. 13.

21. Athenas ſe cont.) ſic Xenoph. Plutarch. Diodorus.

22. patr. recuper.) patriam, ſcilicet amiſſam recuperare. propriè dictum. nam recuperari dicuntur amiſſa, atque erepta. recuperare autem dictum à verb. recipio. Itaq; vtro modo ſcribatur & dicatur, recuperare, an reciperare, nihil réfert.

23. communiter cum iis) Xenoph. lib. 5. de reb. Gr. tradit, Melonem vnum ex Thebanis exſulibus cum quodã Phyllida nomine, qui Archiæ, polemarchi Thebani, ſcriba erat, ac non ita pridem Athenas venerat, & Archiam, ceteróſque tyrannos oderat, eſſe de opprimendis aduerſariis collocutum.

24. eum, quo max. m.) Xenoph. eod. lib. ait diem fuiſſe, quo magiſtratus, imperiúmque deponi ſolebat: & Phyllidam, qui operam dabat coniuratis, has parteis ſuſcepiſſe, vt ad polemarchos, epulari, & indulgere Genio, & litare Veneri cogitanteis ac paranteis, matronas quaſdam nobileis & formoſas perduceret. Neque hanc de mulieribus ad epulas exſpectatis hiſtoriam omiſit Plutarchus, cuius hæc verba ſunt. εἰς δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκ παλαιοῦ κατηγγελκὼς τοῖς περὶ τὸν Ἀρχίαν πότον ἑταιρικὸν καὶ συνουσίαν, καὶ γυναῖκας τῶν ὑπάνδρων, ἐπηγγέλλετο αὐτοῖς, ὅπως ὅτι μάλιστα ταῖς ἡδοναῖς ἐκλελυμένοις, καὶ κατοίνοις, ὥστε τὸ πρᾶγμα ῥᾴδιον μεταχειρίσασθαι παρέξει τοῖς ἐπιτιθεμένοις, &c. id eſt, Cùm autem in diem illum iam pridem Archiæ, & eius ſodalibus atque amicis compotationem quandam, & cœtum hominum ad omnem remiſsionem animorum ſolutorum, & matronas quaſdam nobileis contuliſſet, hoc agebat, vt voluptatibus maximè eneruati, & vino obruti eſſent, quo rem facilem atque expeditam ad conficiendum iis, qui aggredi cogitabant, præberet. verba Xenophontis ſunt hæc, καὶ δὴ καὶ γυναῖκας πάλαι ὑποσχόμενος ἄξειν αὐτοῖς τὰς σεμνοτάτας καὶ καλλίστας τῶν ἐν Θήβαις, τότε ἔφη ἄξειν, &c. i. Et verò iampridem Phyllidas pollicitus ſe ad eos adducturum mulieres omnium, quæ Thebis eſſent, clariſsimas, & pulcherrimas, tunc ſe eas perducturũ dixit, &c. Illi autẽ (tales enim erant) ſe valde iucundè pernoctaturos ſperabant. Poſteaquam autem cenarunt, & illo libenter adiuuante citò ebrij facti ſunt, cùm mulieres promiſſas flagitarent, domo egreſſus ille, adduxit Melonem cum ſex aliis iuuenibus, treis ornatos habitu & cultu dominarum: ceteros ancillarum. Ita tres pro mulieribus intromiſſi, ſtatim vt aſſederunt, illos interfecerunt. reliqui tres interea domum Leontidæ ducti, eum quoque recepti interemerunt. Cetera ſuo loco dicentur. Polyænus quoque teſtatur promiſsiones interceſsiſſe mulierculàrum producendarũ, quamquam paullo aliter apud illum, quàm apud alios, hæc hiſtoria explicatur. ſic enim ille lib. 2. ſtrateg. Θήβας ἐφύλαττε φρουρὰ Λακωνική. ὁ φρούραρχος ἐπὶ τῆς Καδ-

μείας ἐπίταχθο. ἦν Ἀφροδίτης ἑορτή. αἱ μὲν γυναῖκες ἔπαιζον τῇ θεῷ. οἱ δ' ἄνδρες ἀμφὶ ταύτας εἶχον. ἔδοξε τῷ φρουράρχῳ τιμῆσαι τὴν θεόν. ἐκάλεσεν ἑταίρας. ἔχων ξιφίδιον κρυπτὸν Πελοπίδας εἰσέρχεται, καὶ τὸν φρούραρχον ἀποκτείνας, ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. i. *Thebas cuſtodiebat præſidium Laconicũ. & præſidij præfectus collocatus erat in Cadméa. dies erat feſtus Veneris. ac mulieres quidem deæ ludum ludebant. viri autem circum eas verſabantur. viſum eſt præſidij præfecto deam colere. puellas euocauit. Pelopidas gladiolum occultum habens ingreditur, & interfecto præſidij præfecto, Thebas liberauit.*

25. *duodecim adoleſc.) Xenoph. tradit, ſex duntaxat exſules fuiſſe cum Melone, qui erat ſeptimus. Plutarch. cum Probo congruit: cuius verba aſcribam.* γενόμενοι δὲ οἱ σύμπαντες δώδεκα, καὶ τοὺς ἀπολειπομένους ἀσπασάμενοι, καὶ προπέμψαντες ἄγγελον τῷ Χάρωνι, προῆγον ἐν χλαμυδίοις σκύλακάς τε θηρατικὰς καὶ στάλικας ἔχοντες, ὡς μηδεὶς ὑποπτεύοι τῶν ἐντυγχανόντων καθ' ὁδόν, *&c. i. cùm eſſent autem omnino duodecim, & reliquis ſalutatis, & præmiſſo ad Charonem nuntio, procedebant breuib. chlamydibus amicti. catulos agentes venaticos, & perticas tenentes ad feras indagine cingendas, vt nequis eorum, qui in via occurrerent, ſuſpicaretur eos aliquid noui moliri, ſed huc & illuc vagari & venari exiſtimaret.*

26. *coierunt) conuenerunt, ſocietatem coierunt.*

27. *amplius centum) erant tamen exſules amplius quadringenti.*

28. *percuſſa eſt) labefacta eſt, ſeu permota eſt. al. perculſa eſt. i. euerſa eſt: quã ſcripturam æquè probo. nam bellum, quod Spartæ dignitatem, ac maieſtatem fregit, quódque Lacedæmonios maris & terræ imperio ſpoliauit, ex illa nocte, qua hi duodecim iuuenes Thebani tyrannos oppreſſerunt, natum eſt. Sed melius Plutarch. in Pelopida. pag. 6.* ὁ γὰρ καταλύσας τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, καὶ παύσας ἄρχοντας αὐτοὺς γῆς τε καὶ θαλάττης πόλεμος, ἐξ ἐκείνης ἐγένετο τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ Πελοπίδας οὐ φρούριον, οὐ τεῖχος, οὐκ ἀκρόπολιν καταλαβὼν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν δωδέκατος κατελθὼν, εἰ δεῖ μεταφορᾷ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔλυσε, καὶ διέκοψε τοὺς δεσμοὺς τῆς λακεδαιμονίων ἡγεμονίας, ἀλύτους, καὶ ἀρρήκτους εἶναι δοκοῦντας. *i. bellum enim, quod Spartæ amplitudinem & maieſtatẽ perculit, quod'que Lacedæmonios imperio maris & terræ ſpoliauit, ex illa nocte ortum eſt: in qua Pelopidas non caſtello, non muro, non arce occupata, ſed in domum duodecimus ingreſſus, ſi per tranſlationem ſermonis verum dicendum eſt, diſſoluit, & comminuit imperij Lacedæmoniorum vincula, quæ indiſſoluta, & irrupta eſſe videbantur. ſic & Diod. lib. 15.* πλεῖστα δὲ συνεβάλετο πρὸς τὴν τῶν Θηβαίων αὔξησιν· ἐν γὰρ τῇ τῶν φυγάδων καταλήψει, καθ' ἣν ἀνεκτήσαντο τὴν Καδμείαν, ὁμολογουμένως ἅπαντες τούτῳ τὰ πρωτεῖα τοῦ κατορθώματος ἀπονέμουσι. τὴν δὲ εὐημερίαν ταύτην συνέβη πάντων τῶν ὕστερον γενομένων ἀγαθῶν αἰτίαν γενέσθαι. *i. plurimum autem adiumenti attulit Pelopidas ad Thebanorum opes amplificandas. Nam in ea occupatione, quam fecerunt exſules qua Cadméam à Lacedæmoniis antè occupatam receperunt, ſine controuerſia huic omnes huius rei benè geſtæ primam laudem tribuunt. Sic autem fors tulit, vt hæc proſperitas omnium rerum ſecundarũ, quæ poſtea acciderunt, cauſa fuerit.*

29. *imperioſa maieſtas) ſic legendum, non vt vulgo, imperio maieſtas, ſine vlla ſententia, ac ratione. Imperioſam autem Lacedæmoniorum maieſtatem appellat.*

imperium Lacedæmoniorum ſuperbum. Imperioſus enim vitium ſonat, vt imperioſus dominus, imperioſus conſul. Cic. parad. Imperioſa domina cupiditas. Horat. od. 14. lib. 1. imperioſius Æquor. Sed videtur hic locus prætereà mendoſus, & ſic emendandus, quorum imperioſa maieſtas, neque ita multo pòſt, Leuctrica pugna, ab hoc initio perculſa, cécidit: vt ſit hæc ſententia. quorum imperioſa maieſtas ab hoc initio perculſa, cécidit funditus pugna Leuctrica, idque non multo pòſt. Atque hæc Cl. Puteano priori in mentem venerunt.

30. veſperaſc. cælo) veſperaſcente die: cùm aduesperaſceret. Sic Xenoph. qui tradit, eos ea hora ad vrbis portas veniſſe, qua hora ab opere ruſtico in vrbem ij redeunt, qui poſtremi, & maximè ſerò redeunt. περὶ τὰς πύλας ἦλθον, ὡς δὴ ἐξ ἀγροῦ ἀπιόντες, ἡνίκα περ οἱ ἀπὸ τῶν ἔργων ὀψιαίτατοι. ſic & Diod. καὶ κατῆλθον εἰς πατρίδα νυκτός. i. & redierunt in patriam noctu. Sed Plutarch. aliter. οἱ δὲ περὶ τὸν Πελοπίδαν, ἐσθῆτας τὰς γεωργῶν μεταλαβόντες, καὶ διελόντες αὑτοὺς ἄλλοι κατ᾽ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως, παρεισῆλθον ἔτι ἡμέρας οὔσης. i. At Pelopida & eius comites ſumtis veſtibus agricolarum, & diſtributi alij in alias vrbis parteis, ingreßi ſunt cùm etiam dies eſſet. Idem tamen ſubiicit deinceps. ἦν δέ τι πνεῦμα, καὶ νιφετὸς, ἀρχομένου τρέπεσθαι τοῦ ἀέρος, καὶ μᾶλλον ἔλαθον καταπεφευγότων ἤδη διὰ τὸν χειμῶνα τῶν πλείστων εἰς τὰς οἰκίας. i. Increbreſcebat autem ventus, & ningebat, aëre mutari incipiente: atque eo magis fefellerunt, ſeu latuerunt, quòd plerique iam propter aduerſam tempeſtatem in ædeis ſuas confugiſſent.

31. cum canibus venaticis) Plutarch. vt ſuprà numero 25. indicauimus.

32. retia ferentes) Plutarch. ϗ σάλικας ἔχοντες. i. & furcas, ſeu perticas ferentes.

33. quò ſtuduerant) ſic ſuprà alibi Probus. Græci, οἷ ἔσπευσαν.

34. domum Charonis deuert.) Xenoph. διενυκτέρευσαν παρὰ Χάρωνί τινι, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διημέρευσαν. i. apud Charonem quendam noctem illam pernoctarunt, & diem ſubſequentem traduxerunt. Plutarch. οἷς δ᾽ ἦν ἐπιμελὲς τὰ πραττόμενα γινώσκειν, ἀνελάμβανον τοὺς προσερχομένους, καὶ κατῆγον εὐθὺς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος. i. quibus autem erat curæ ea, quæ agerentur, cognoſcere, receperũt illos aduenienteis, & ſtatim eos in ædibus Charonis collocarũt. Erat autem hic Charon, vir bonus, & impauidus, & in ſententia ſua perſeuerans, vt ait Plutarch. Iam verò quòd libri vulgati habent, domum Charonis deuenerunt, mendum manifeſtum eſt, ex veræ ſcripturæ ignoratione, deuerterunt, natum. Cic. pro Deiot. cùm domum regis hoſpitis tui deuertiſſes, &c. Videtur autem, domum deuerterunt, dixiſſe, pro, domi deuerterunt.

35. à quo & tempus) nihil hac de re Xenoph. nihil Plutarch. niſi quòd hic diẽ ad rem gerendam præſtitutum fuiſſe tradit, neque dicit à quo. ſed quid ſibi vult, & tempus, & dies? nónne idem ſunt tempus & dies? vtrum tempus diei ſignificat, an tempus anni?

36. à re poſita) ſic quidem habent omnes libri: ſed malim tamen, à re propoſita.

37. nimia fiducia) nimia ſecuritas.

38. nam magiſtr. Theb.) ſic Plutarch. οὔπω δὲ πάνυ πόρρω μέθης ὄντι αὐτοῖς, προσέπεσέ τις οὐ ψευδὴς μὲν, ἀβέβαιος δὲ, καὶ πολλὴν ἀσάφειαν ἔχουσα περὶ τῶν φυγάδων, ὡς ἐν τῇ πόλει κρυπτομένων, μήνυσις. i. cùm autem nondum admodum longè abeſſent ab

ebrietate magiſtratus Thebani, peruénit ad eos non falſum quidem illud, ſed neque ſatis conſtans, & valde obſcurum atque incertum de exſulibus indicium, quaſi in vrbe latentibus.

39. *vſque eò deſpexer.) contrà Plutarchus, qui tradit, Archiam, vnum ex miniſtris ſuis ad Charonem miſiſſe, qui eum ſuis verbis arceſſeret: Charonem autem initio commotum, compoſito tandem, quo ad eius maximè fieri potuit, ad trãquillitatem & ſerenitatem vultu, ad Archiam veniſſe. cùm iam ad foreis Charon perueniſſet, Archiam ei obuiam vnà cum Phyllida proceſſiſſe, & ita eum interrogaſſe, quósnã audio, Charon, in vrbem veniſſe, & alicubi occultari, & nõnullis ciuib. adiutorib. aliquid noui moliri? Tum Charonem primò conturbatum eſſe, deinde quæſiuiſſe ex Archia, quínam eſſent ij homines, qui veniſſent, & qui eſſent ij, qui illos occultarent: poſtremò vt viderit, Archiam nihil certi poſſe dicere: ſuſpicatum, à nemine, qui ſciret, rem illi indicatam eſſe, dixiſſe: videte igitur ne vos inanis rumor conturbet. verumtamen exquiram, & ſcrutabor quid ſit. oportet enim fortaſſe nihil contemnere. Hæc à Phyllida approbata eſſe, & Archiam ab illo è veſtigio in triclinium reductum eſſe, & illos pocula popoſciſſe, & compotationem redintegraſſe atque inſtauraſſe.*

40. *allata eſt enim epiſt.) hac de re nullum verbum apud Xenophontem. Plutarchus autem eam ſic narrat.* ἧκέ τις ἐξ Ἀθηνῶν παρὰ Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον, ξένον ὄντα καὶ φίλον, ἐπιστολὴν κομίζων, οὐ κενὴν ἔχουσαν, οὐδὲ πεπλασμένην ὑπόνοιαν, ἀλλὰ σαφῶς ἕκαστα περὶ τῶν πραττομένων φάσκουσαν, ὡς ὕστερον ἐπεγνώσθη. τότε δὲ μεθύοντι τῷ Ἀρχίᾳ προσαχθεὶς ὁ γραμματοφόρος, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀποδιδοὺς, ὁ ταύτην, ἔφη, πέμψας, ἐκέλευσεν εὐθὺς ἀναγνῶναι· περὶ σπουδαίων γὰρ τινῶν γεγράφθαι· καὶ ὁ Ἀρχίας μειδιάσας, οὐκοῦν εἰς αὔριον, ἔφη, τὰ σπουδαῖα· καὶ τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενος, ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ὑπέθηκεν· αὐτὸς δὲ πάλιν τῷ Φυλλίδᾳ περὶ ὧν ἐτύγχανον διαλεγόμενοι, προσεῖχε. ὁ μὲν οὖν λόγος οὗτος ἐν παροιμίας τάξει περιφερόμενος μέχρι νῦν διασώζεται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, *&c. i. venit quidam Athenis ab Archia hierophante ad Archiam eiuſdem nominis, hoſpitem illius & amicum, epiſtolam afferẽs, quæ non inanem, neque fictam ſuſpicionem continebat, ſed apertè ſingula de iis, quæ agebantur, aperiebat ac declarabat, vt poſterius cognitum eſt: tunc autem ad Archiam ebrium adductus tabellarius, epiſtola reddita, Is (inquit) qui hanc ad te miſit, iuſſit te continuò legere. de quibuſdam enim rebus ſeriis eſſe ſcriptam. Archias autem ſubridens, ergo in diem craſtinum ſeria: & acceptam epiſtolam ſub ceruicali poſuit: ipſe autem rurſus ad Phyllidam aureis & animum iis de rebus, de quibus loqui cœperant, attendebat. Hoc igitur verbum, locum prouerbij apud Græcos occupauit, & adhuc obtinet.*

41. *ab Archia hierophante) ſecutus ſum exempla Veneta & Florentina, quãuis aſſentiar doctis quibuſdam viris, qui putant huius ſcripturæ auctorem eſſe Aldum Manutium, quia libri antiquiſsimi impreſsi, & manu ſcripti habeant, ab Archia vno Tinarchiæ, contendúntque, Probum properantem, & aliud agẽtem, ita ſcripſiſſe, cùm hæc Græca verba apud hiſtoricum Græcum reperta,* ἀπ' Ἀρχίου τινὸς τιν' ἀρχίᾳ, *ſic Latinè redderet, ab Archia quodam Tinarchiæ, quaſi ſcriptum eſſet,* Τιναρχίᾳ *vno vocabulo, cùm eſſent duo,* τιν' Ἀρχίᾳ, *pro* τῷ Ἀρχίᾳ, *cùm debe-*

retita vertere, ab Archia quodam, cuidam Archiæ. Quod erratum ſi à Probo, ſeu Nepote admiſſum eſt, negari non poteſt illum in hoc loco vertendo vel negligentem fuiſſe & dormitaſſe, vel aliud egiſſe, & animo peregrinatum eſſe. Nã linguæ Græcæ ignoratione peccaſſe, & incredibile eſt, & nefas eſt dicere. Omninò, hæc mea ſententia eſt, ex omnibus libris hãc maculam eſſe delendam, vt tam inſignis negligentiæ crimine Probum, ſiue Nepotem liberemus. Aliis contrà placet, hanc ſcripturam intactam eſſe relinquendam, vt meminerint lectores, magnos viros interdum negligentia labi, & dormitare: hócque illis concedi atque ignoſci oportere: quod etiam Homero contigit: de quo Horatius, & idem Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus. Hierophantes autem, ſeu hierophanta, ſignificat eum, qui oſtendit populo ſacra, æditum, ſeu æditimum, & ſacerdotem. dictus eſt tamen primus hierophanta, vt docet Harpocratio & Suidas, qui ſacra ex bello abeuntia populo oſtendebat.

42. in craſtin. inquit, diff.) ſic Plutarch. εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. i. in diem craſtinum ſeria, ſubintellige ἀναβαλλώμεθα, differamus: ſeu ἀναβάλλω, differo, vt ſuprà retulimus. Probus verbum non tacuit, niſi fortè à Probo prætermiſſum, ab aliquo lectore ad oram libri aſcriptum eſt, & inde in contextum tranſlatum. nam omninò venuſtius & concinnius tacetur, quàm exprimitur.

43. cùm iam nox proceſſ.) Diod. lib. 15. eod. loco, καὶ πρῶτον μὲν τοὺς τὰ Λακεδαιμονίων φρονοῦντας ἐν ταῖς οἰκίαις ἰδίαις ἐφόνευσαν, ἔτι κοιμωμένους καταλαβόντες, &c. i. & primùm quidem eos, qui rebus Lacedæmoniorum ſtudebant, in ſuis domibus occiderunt, etiam tunc dormienteis, &c. Nullum hîc Probus de exſulib. veſtitu muliebri ornatis verbum facit, neque Diodorus. Ceteri, Xenophon, Plutarchus, Polyænus mulierum nobilium nocteis promiſſas fuiſſe, & iuuenes exſules muliebri ornatu intromiſſos eſſe in domos tyrannorum, Lacedæmoniorum reb. ſtudentiũ, congruentes inter ſe narrãt. Ac Polyæni quidem verba ſuprà numero 24. poſuimus: Xenophontis autem ea fere, quæ ad hanc rem cognoſcendam ſunt ſatis, Latinè verſa retulimus. reſtat vt & ex Plutarcho quæ ad interitum tyrannorum pertinent, proferamus. ſic igitur Plutarch. τῆς δὲ πράξεως δοκούσης ἔχειν ἤδη τὸν οἰκεῖον καιρόν, ἐξώρμησαν δίχα διελόντες αὑτούς, οἱ μὲν περὶ Πελοπίδαν καὶ Δαμοκλείδαν ἐπὶ τὸν Λεοντίδαν, καὶ τὸν Ὑπάτην ἐγγὺς ἀλλήλων οἰκοῦντας. Χάρων δὲ καὶ Μέλων ἐπὶ τὸν Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον, ἐσθῆτας ἐπενδεδυμένοι γυναικείας τοῖς θώραξι, καὶ δασεῖς στεφάνους ἐλάτης τε καὶ πεύκης περικείμενοι, καταισκιάζοντες τὰ πρόσωπα. διὸ καὶ ταῖς θύραις τοῦ συμποσίου τὸ πρῶτον ἐπιστάντων, κρότον ἐποίησαν καὶ θόρυβον, οἰομένων, ἃς πάλαι προσεδόκων, γυναῖκας ἥκειν. ἐπεὶ δὲ περιβλέψαντες ἐν κύκλῳ τὸ συμπόσιον, καὶ τῶν κατακεκλιμένων ἕκαστον ἀκριβῶς καταμαθόντες ἐσπάσαντο τὰς μαχαίρας, καὶ φερόμενοι διὰ τῶν τραπεζῶν ἐπὶ τὸν Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον, ἐφάνησαν οἵπερ ἦσαν, ὀλίγους μὲν ὁ Φυλλίδας τῶν κατακειμένων ἔπεισεν ἡσυχίαν ἄγειν. τοὺς δὲ ἄνω ἀμυνομένους μετὰ τῶν πολεμάρχων ἐπιχειροῦντας καὶ συνεξανισταμένους, διὰ τὴν μέθην οὐ πάνυ χαλεπῶς ἀπέκτειναν, &c. i. Cùm autem actionis obeundæ videretur iam tempus maturum atque idoneum veniſſe, exierunt in duas parteis diſtributi, Pelopidas & Damoclides cum ſuis comitibus in Leontidam, & Hypatem inter ſe vicinos: Charo verò & Melo in Archiam & Philippum, veſtibus ornati muliebribus, vt tamen ſubiecti thoraces laterent, & denſis coronis ex abiete, &

te, & picea redimiti, quibus ora inumbrabant. Quocirca cùm foribus conuiuij primùm aſtitiſſent, plauſus & ſtrepitus à conuiuis editus eſt, exiſtimantibus, eas, quas iampridem exſpectabant, mulieres venire. Poſteaquam autem illi conuiuas oculis colluſtrantes circumſpexerunt, & ſinguli ſingulos agnouerunt, & eductis gladiis, per menſas in Archiam & Philippum irruentes, apparuerunt, vt erant, viri: paucis quibuſdam Phyllidas accumbentibus perſuaſit, vt quieſcerent: alios cum polemarchis vim repellere conanteis, & vna exſurgenteis, non magno negotio propter ebrietatem interfecerunt.

43. *Vinolenti) Plutarch. non omneis fuiſſe vinolentos, ſed Leontidam ſiccum & ſobrium, & ſollertem fuiſſe tradit, eóque Pelopidam plus negotij habuiſſe in eo tollendo. ſic Plutarch.* τοῖς δὲ περὶ Πελοπίδαν ἐργωδέστερον ἀπήντα τὸ πρᾶγμα· καὶ γὰρ ἐπὶ νήφοντα, καὶ δεινὸν ἄνδρα τὸν Λεοντίδαν ἐχώρουν. *i. Pelopidæ autem & eius comitibus, negotium difficilius, atque operoſius occurrit. Nam aduerſus Leontidam virum ſobrium, & ſollertem ibant. ſequitur deinceps.* καὶ κεκλεισμένην τὴν οἰκίαν εὗρον ἤδη καθεύδοντος, καὶ πολὺν χρόνον κόπτουσιν αὐτοῖς ὑπήκουεν οὐδείς· μόλις δέ ποτε τοῦ θεράποντος αἰσθομένου προσιόντος ἔνδοθεν, καὶ τὸν μοχλὸν ἀφαιροῦντος: ἅμα τῷ πρῶτον ἐνδοῦναι καὶ χαλάσαι τὰς θύρας, ἐπιπεσόντες ἀθρόοι, καὶ τὸν οἰκέτην ἀνατρέψαντες, ἐπὶ τὸν θάλαμον ὥρμησαν. ὁ δὲ Λεοντίδας αὐτῷ τεκμαιρόμενος τῇ κλίνῃ, καὶ δρόμῳ τὸ γινόμενον, ἐξανέστη μὲν ἐγχειρίδιον ἐξαρπάσας· ἔλαθε δὲ αὐτὸν καταβαλεῖν τὰ λύχνα, καὶ διὰ σκότους αὐτοὺς ἑαυτοῖς περιπετεῖς ποιῆσαι τοὺς ἄνδρας. ἐν δὲ φωτὶ πολλῷ καθορώμενος, ὑπήντα πρὸς τὰς θύρας αὐτοῖς τοῦ θαλάμου, καὶ τὸν πρῶτον εἰσιόντα Κηφισόδωρον πατάξας, κατέβαλε. πεσόντος δὲ τούτου, δευτέρῳ συνεπλέκετο τῷ Πελοπίδᾳ, καὶ τὴν μάχην χαλεπὴν ἐποίει καὶ δύσεργον ἡ στενότης τῶν θυρῶν, καὶ κείμενος ἐμποδὼν ἤδη νεκρὸς Κηφισόδωρος. ἐκράτησε δ' οὖν ὁ Πελοπίδας, καὶ κατεργασάμενος τὸν Λεοντίδαν ἐπὶ τὸν Ὑπάτην εὐθὺς ἐχώρει μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ παρεισέπεσον μὲν εἰς τὴν οἰκίαν ὁμοίως, αἰσθόμενον δὲ ταχέως, καὶ καταφυγόντα πρὸς τοὺς γείτονας ἐκ ποδῶν διώξαντες εἷλον καὶ διέφθειραν. *i. & clauſam domum repererunt, dormiente iam Leontida: eiſque diu pulſantibus nemo reſpondebat. vix tandem cùm famulus experrectus audiſſet, & proceſſiſſet vt oſtium aperiret, & vectem oppoſitum demeret, cùm primùm cœptæ ſunt cedere, & laxari fores, illi conferti, impreſſione facta, famulo perculſo & proſtrato, in cubiculum irruperunt. Leontidas cõiectura rei, quæ ageretur, ex ſtrepitu & curſu facta, exſurgens gladium nudauit: ſed fugit eum lucernas deiicere, & efficere vt ipſi per tenebras inter ſe incurrentes ſibi impedimento eſſent. Ita cùm in multo & largo lumine cerneretur, iis obuiam iit ad oſtium cubiculi, & primum in cubiculum ingredientem Cephiſodorum percuſſum perculit: cùm hic cecidiſſet, cum ſecundo Pelopida manum conſeruit, pedémque contulit: ac pugnam difficilem, & operoſam, & impeditam reddebant oſtij anguſtiæ, & Cephiſodorus iacens iam in medio mortuus. Vicit igitur tandẽ Pelopidas: & confecto Leontida, in Hypatem recta contendebat cum ſuis comitib. & in domum ſimiliter irrumpebat. Illum autem cùm citò ſenſiſſet, & ad vicinos confugiſſet, è veſtigio perſecuti, prehenderunt, & interfecerunt.*

45. *Quibus rebus confectis, &c.) paullo aliter Plutarch.* διαπραξάμενοι δὲ ταῦτα, καὶ τοῖς περὶ Μέλωνα συμβαλόντες, ἔπεμψαν μὲν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ τοὺς ὑπολειπομ-

μένοις ἐκεῖ τῶν φυγάδων· ἐκάλουν δὲ τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τοὺς προσιόντας ὥπλιζον, &c. i. his autem rebus confectis, & cum Melone. eiúſque comitib. congreſsi, miſerunt in Atticam ad eos, qui illic relicti erant, exſules: ciueis autem ad libertatem vocabant, & omneis aduenienteis armabant, ſpolia è porticibus circùm ſuſpenſa deripientes, & eorum, qui haſtas faciunt ac poliunt, eorúmque, qui gladios fabricantur, officinas effringentes, &c. ſequitur paucis pòſt verſib. ἡ δὲ πόλις ἤδη μὲν αἰσθομένη πᾶσα, καὶ πολὺς θόρυβος ἦν, καὶ φῶτα περὶ τὰς οἰκίας, καὶ διαδρομαὶ πρὸς ἀλλήλους. οὔπω δὲ συνειστήκει τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἐκπεπληγμένοι πρὸς τὰ γινόμενα, καὶ σαφὲς οὐδὲν εἰδότες, ἡμέραν περιέμενον. i. ciuitas autem iam quidem ſpe & metu perculſa, atque attonita erat, & multus erat in vrbe ſtrepitus, & circum domos lumina, & concurſationes hominum inter ſe. Sed nondum in vnum conuenerat multitudo, ſed obſtupefacti rerum nouitate, nihílque exploratum habentes, diem exſpectabant.

46. auctores Cadmeæ occup.) de quibus ſuprà.

47. domi quietus fuit) atqui Plutarchus tradit, ſtatim poſtquàm tyranni, & potentes illi interfecti ſunt, Epaminondam & Gorgidam, non paucis iuuenib. & ex ſenum numero, iis, qui erant fortiſsimi, coactis, ſubſidio Pelopidæ, & eius comitibus veniſſe.

48. Leuctrica pugna) de qua ſuprà in Epaminonda.

49. hic fuit dux delectæ manus) præfuit Pelopidas cohorti trecentorum iuuenum, ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων. i. & qui amabant, & qui amabantur, quos Plutarchus appellat ἐπιλέκτους. i. delectos, ſeu dilectos potius, non à diligendo, ſed à diligendo. & ἱερὸς λόχος dicebatur, id eſt, ſacra cohors: de qua multa Plutarch. in Pelopida.

50. quæ prima phalangem) hoc qua ſollertia effecerit Pelopidas, operæpretium eſt ex Plutarcho cognoſcere: qui hanc hiſtoriam explicat luculentè his verbis, pag. 9. ἐν δὲ τῇ μάχῃ, τοῦ Ἐπαμινώνδου τὴν φάλαγγα λοξὴν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἕλκοντος, ὅπως τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀποτάτω γένηται τὸ δεξιὸν τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ τὸν Κλεόμβροτον ἐξώσῃ προσπεσὼν ἀθρόως κατὰ κέρας καὶ βιασάμενος· οἱ μὲν πολέμιοι καταμαθόντες, &c. nam ſatis erit fortaſsis hunc locum Latinè reddere. In prœlio autem Epaminonda phalangem obliquè in læuam partem trahente, vt dextrum cornu Spartiatarum ab aliis Græcis quàm longiſsimè remotum eſſet, & ipſe impetu facto, & magna vi irrumpens, directa acie, Cleombrotum de gradu depelleret, & cedere cogeret: aduerſarij, re, quæ agebatur ab Epaminonda, cognita, ſe ipſi ordine mutato, cœperunt loco mouere, & dextrum cornu explicabant, & circumducebant, tanquam Epaminondam multitudine ſua circumuenturi, & complexuri. At Pelopidas interea præcurrit, & ſuis trecentis curſim conuerſis, Cleombrotum anteuertit, antè quàm cornu ſuum vel explicaret, vel iterum eodem reduceret & contraheret, ordinémque clauderet, impreſsione facta in Lacedæmonios nondum certo ordine collocatos, ſed inter ſe trepidanteis & perturbatos. ſequitur paucis pòſt verſib. τότε δὴ ἡ τοῦ Ἐπαμινώνδου φάλαγξ ἐπιστρεφὴ μόνοις ἐκείνοις, καὶ παραμελοῦσα τοὺς ἄλλους, ὅ, τι Πελοπίδας μετὰ τάχους ἀπίστου καὶ τόλμης ἐν τοῖς ὅπλοις γενόμενος, συνέχεε τὰ φρονήματα, καὶ τὰς ἐπιστήμας αὐτῶν οὕτως, ὥστε φυγὴν καὶ φόνον ...

πατῶν, ὅσων οὔπω πρότερον, ἠφανίσθαι. διὸ τῷ Ἐπαμινώνδᾳ βοιωταρχοῦντι μὴ βοιωταρχῶν, καὶ πάσης ἡγουμένῳ τῆς δυνάμεως μικροῦ μέρους ἄρχων, ἴσον ἠνέγκατο δόξης τῆς νίκης ἐκείνης, καὶ κατορθώματος. i. *Tunc igitur Epaminondæ phalanx in ſolos illos irruens, alióſque prætcriens, & Pelopidas incredibili celeritate & audacia ad comminus pugnandum expeditus, eorum cogitata & ſpiritus, & diſciplinas ita confudit, vt fuga, cædéſque Spartiatarum inaudita, atque inuſitata, facta ſit. Quocirca cùm magiſtratum Bœotium non gereret, neque imperator eſſet, ſed paucis militibus præeſſet, æqualem atque Epaminondas Bœotiæ præfectus, & totius exercitus imperator, victoriæ illius, & rei bene geſtæ gloriam conſecutus eſt. Conſentanea fere ſunt his Plutarchi, ea, quæ tradit Diodorus Siculus lib. 15.* διὸ καὶ λοξὴν ποιήσας τὴν φάλαγγα, τῷ διὰ τῶν ἐπιλέκτων ἔχοντι κέρατι ἔγνω κρίνειν τὴν μάχην, *&c. id eſt, Quapropter Epaminondas phalange in obliquum inflexa, eo cornu aciei, in quo erant dilecti milites, quibus præerat Pelopidas, prælium diiudicare conſtituit. Malim autem hîc legi, dilectæ, quàm delectæ, vt ſuprà dixi.*

51. *Spartam cùm oppugn.) Plutarchus narrat, Pelopidam primum aſſenſum eſſe Epaminondæ, poſt victoriam Leuctricam de exercitu aduerſus Spartam ducendo, & ciueis ſuos ab illo excitatos in Spartam duxiſſe, & Eurotam tranſiſſe, & multis Lacedæmoniorum vrbib. captis, omnem agrum Lacedæmoniorum vſque ad muros ferro, flammáque vaſtaſſe, cùm ſeptuaginta Græcorum millib. præeſſet, quorum vix duodecima pars erant Thebani.*

52. *Meſſena celerius reſtit.) hac de re dictum eſt in Epaminonda.*

53. *legatus ad Perſas) de hac legatione ſic Plutarch.* οἱ δὲ Θηβαῖοι περὶ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων αἰσθόμενοι πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα πρέσβεις ἀναβαίνοντας ὑπὲρ συμμαχίας, ἔπεμψαν καὶ αὐτοὶ Πελοπίδαν ἄριστα βουλευσάμενοι πρὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ. πρῶτον γὰρ ἐπῄει διὰ τῶν βασιλέως ἐπαρχιῶν ὀνομαστὸς ὢν, καὶ περιβόητος, *&c. i. Thebani autem cùm legatos à Lacedæmoniis & Athenienſib. ad regem Perſarum de ſocietate miſſos eſſe ſenſiſſent, miſerunt & ipſi Pelopidam: qua in re optimè rebus ſuis conſuluerunt, multúmque viderunt, ſpectata ea, quæ de eo erat, hominũ opinione & fama. Primùm enim iter fecit per regis prouincias, cùm eſſet magna eius nominis gloria, & omnium ſermone, vocéque celebrata, &c.*

54. *hæc fuit altera perſ.) ſecunda ſcilicet, vt mox ſubiicit. videtur à fabulis tranſlatum.*

55. *vt proxima eſſet Epam.) ita vt breuiſſimo interuallo Epaminondam ſequeretur. aliter Virgil lib. V. æn de Salio. Proximus huic, longo ſed proximus interuallo Inſequitur Salius. & Cic de L. Philippo in Bruto. Duobus igitur ſummis Craſſo, & Antonio L. Philippus proximus accedebat, ſed longo interuallo tamẽ proximus. Itaque eum, etſi nemo intercedebat, qui ſe illis anteferret, neque ſecundum tamen, neque tertium dixerim. & Horat. de Pallade oda 12. lib. 1. Vnde nil maius generatur ipſo, Nec viget quicquam ſimile, aut ſecundum: Proximos illi tamen occupauit Pallas honores.*

56. *Conflictatus) colluctatus, vel contritus, & colliſus. conflictatio enim (vt docet Donatus ad illud Terent. Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi, &c. in Andria) eſt corporum tactus inuicem & colliſio. ſignificat Pelopidam fortu-*

nam non habuiſſe vſquequaque ſibi propitiam, benignam, atque amicam: ſed interdum infeſtam, iratam, atque aduerſariam, ita vt cum ea neceſſe haberet pugnare & luctari. vſurpauit idem verbum Probus etiam in Timoleonte infrà non longè à princip. ſed iunxit cum eodem caſu ſine præpoſitione: ibi. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt.

57. *& cùm Theſſ.)* Diod. lib. 15. παραλαβὼν Ἰσμηνίαν ἄνδρα φίλον μὲν ἑαυτοῦ, θαυμαζόμενον δὲ ἐπ' ἀρετῇ, παρῆλθεν εἰς Θετταλίαν, & c. i. *Pelopidas adiuncto ſibi Iſmenia amico quidem ſuo, ſed ob virtutem admirando, in Theſſaliam tranſiit.* Plutarch. ὡς οὖν ἐστράτευσεν ἐπὶ Θετταλίαν μετὰ δυνάμεως, τήν τε Λάρισσαν εὐθὺς παρέλαβε, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἐλθόντα, καὶ δεόμενον, διαλλάττειν ἐπειρᾶτο, καὶ ποιεῖν ἐκ τυράννου πρᾶον ἄρχοντα τοῖς Θετταλοῖς, καὶ νόμιμον, & c. i. *Poſteaquàm igitur Pelopidas coacto exercitu, Theſſaliæ bellum intulit, ſtatim Lariſſam deditione facta in fidem ſuam recepit, & Alexandrum tyrannum ad ſe venientem, & orantem, cum Theſſalu reconciliare in gratiam, & ex tyranno clementem in Theſſalos, & legitimum principem reddere conabatur.*

58. *legationiſque iure)* nulla legationis ſit mentio neque apud Diod. neque apud Plutarch. Diodorus hoc tantum ſcribit, Pelopidam & Iſmeniam, cùm Alexandro, Pherarum tyranno, obuij facti eſſent, temere, & ſine vlla probabili ratione ab eo comprehenſos eſſe, & in cuſtodiam datos. verba Græca non aſcribãꝰ, ſunt autem lib. 15. Plutarchus verò ſic. ἄρτι δ' αὐτοῦ παρεληλυθότος, Ἀλέξανδρος ὁ τύραννος ἐπεφαίνετο μετὰ τῆς δυνάμεως. καὶ νομίσαντες οἱ περὶ τὸν Πελοπίδαν ἀπολογησόμενον ἥκειν, ἐβάδιζον αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν, ἐξώλη μὲν ὄντα, καὶ μιαιφόνον εἰδότες. διὰ δὲ τὰς Θήβας, καὶ τὸ περὶ αὐτοὺς ἀξίωμα καὶ δόξαν οὐδὲν ἂν παθεῖν προσδοκήσαντες. ὁ δὲ ὡς εἶδεν ἀνόπλους, καὶ μόνους προσιόντας, ἐκείνους μὲν εὐθὺς συνέλαβε, τὴν δὲ Φάρσαλον κατέσχε. i. *Cùm autem Pelopidas paullo antè Lariſſam è Macedonia reuerſus eſſet, & modò veniſſet, ecce Alexander tyrannus cum exercitu apparuit. ac Pelopidas quidẽ & Iſmenias rati illum vt ſe defenderet, & ad crimina reſponderet, veniſſe, ipſi ad eum ſe contulerunt, perditum quidem hominem, & cæde cruentum eſſe ſcientes, ſed propter Thebas, & ſuam ipſorum dignitatem, & gloriam, nullum ſe ab illo detrimentum, nullámque iniuriam accepturos ſperantes. At ille vt vidit Pelopidam & Iſmeniam inermeis, & ſolos ad ſe venienteis, illos quidem ſtatim comprehendit, Pharſalum autem occupatam tenuit.*

59. *apud omneis gent.)* M. Tull. lib. I. accuſ. *Legati nomen eiuſmodi eſſe debet, quod non modo inter ſociorum iura, ſed etiam inter hoſtium tela incolume verſetur.*

60. *hunc Epaminondas recup.)* quo conſilio qua arte, quáque moderatione vſus, narrat Plutarchus. *non enim omneis ſuos neruos contendit, neque omnibus ſuis opibus illum oppugnauit, ne eum ad deſperationem rerum ſuarum redactũ, ad ſæuiendum in Pelopidam impelleret: ſed eam belli gerendi rationem adhibuit, vt tyrannus impetratis XXX. dierum indutiis Pelopidam liberarit.*

61. *numquam is animo placari pot.)* Itaque *Theſſali multis prœliis ab Alexãdro, Pherarum tyranno, ſuperati, multiſque imperatorib amiſſis, legatos Thebas miſerunt, petentes, vt ſibi opem ferrent, Pelopidámque imperatorem mitterent.*

Nam cùm ſcirent illum implacabileis cum tyranno inimicitias gerere, tum eum virtute, & ſcientia rei militaris, ſecundum Epaminondã, omnib. mortalib. præſtare ſibi perſuaſerant, vt ſcribit Diod. lib. 15. pag. libri 41. neque multo aliter Plutarch. in Pelop. pag. X. vbi is quoque tradit, Theſſaliæ ciuitates, legatis ad Thebanos miſſis, auxilium ab illis petiuiſſe: Pelopidam autem, qui videret Epaminondam res Peloponeſiacas adminiſtrare, illúmque vnum ei negotio ſatis eſſe, neque alium deſiderari imperatorem, vbi Epaminondas imperaret: ſuam operam vltrò Theſſalis obtuliſſe, ſibique hanc prouinciam depopoſciſſe, vt Theſſalis aduerſus tyrannum, à quo iniuſtè læſus fuerat, ſubueniret.

62. Itaque perſuaſit Theb.) paullo aliter Diod. & Plutarchus, vt proximè oſtendimus.

63. cuius belli ſumma cùm ei) id eſt, cùm ei ſumma eius belli adminiſtrandi poteſtas data eſſet: cùm eſſet factus dux eius belli ſummus, & ſolus. ſic ſæpe loquitur Probus, ſumma belli, ſumma imperij.

64. non dubitauit ſim. ac conſp.) ſic Diod. eod. fere loco. ὡς δὲ κατήντησεν εἰς τὴν Θετταλίαν, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον κατέλαβε προκατειλημμένον τοὺς ἐπιδεξίους τόπους, καὶ στρατιώτας ἔχοντα πλείους τῶν δισμυρίων, ἀντεστρατοπέδευσε μὲν τοῖς πολεμίοις, προσλαβόμενος δὲ συμμάχους παρὰ τῶν Θετταλῶν, συνῆψε μάχην τοῖς ἐναντίοις. i. vbi autem in Theſſalia pedem poſuit, & Alexandrum offendit, in locis opportunis & idoneis iam antè caſtra metatum, & militum habentem amplius XX. millia: primùm ipſe quoque caſtra locauit contrà, & ſocios à Theſſalis nactus, cum aduerſariis conflixit. ſic & Plutarch. ὡς οὖν εἰς Φάρσαλον ἐλθὼν ἤθροιζε τὴν δύναμιν, εὐθὺς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον. i. ſtatim autem vt Pharſalum venit, exercitúmque comparauit, aduerſus Alexandrum contendit.

65. in quo prœlio Alex vt animadu.) Plutarch. hanc rem multis verbis expoſuit: quæ iuuabit fortaßis audire. ὁ δὲ Πελοπίδας ἀπὸ τῶν ἄκρων κατιδὼν ἅπαν τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, οὔπω μὲν εἰς φυγὴν τετραμμένον, ἤδη δὲ θορύβου καὶ ταραχῆς ἀναπιμπλάμενον, ἔστη, καὶ περιέσκεπεν αὐτὸν, ζητῶν τὸν Ἀλέξανδρον. ὡς δ᾽ εἶδεν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ παραθαρρύνοντα, καὶ συντάττοντα τοὺς μισθοφόρους. οὐ κατέσχε τῷ λογισμῷ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ πρὸς τὴν βλέψιν ἀναφλεχθεὶς, καὶ τῷ θυμῷ παραδοὺς τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς πράξεως· πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἐξαλλόμενος ἐφέρετο βοῶν, καὶ προκαλούμενος τὸν τύραννον. ἐκεῖνος μὲν οὖν οὐκ ἐδέξατο τὴν ὁρμὴν, οὐδ᾽ ὑπέμεινεν, ἀλλὰ ἀναφυγὼν πρὸς τοὺς δορυφόρους ἐνέκρυψεν ἑαυτόν, &c. i. Pelopidas autem cùm ex collib. vniuerſum hoſtium exercitum deſpexiſſet, nõdum illum quidem in fugam verſum, ſed tumultus iam & trepidationis plenum: ſtetit, & circumſpexit, Alexandrum quærens. vbi autem eum vidit in loco idoneo mercenarios cohortantem, & diſponentem, non potuit iram ratione continere: ſed hoſtis aſpectu ira deintegro accenſa, & corpore & principatu actionis iracundiæ tradito ac permiſſo, longè ante alios exſiliens, vociferans, & tyrannum prouocans ferebatur. Ille igitur Pelopidæ impetum nõ excepit, neque ſuſtinuit, ſed refugiens ad ſatellites, ſe ipſe occultauit.

66. equum in eum concit.) ſic loquitur in Datame. Ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur.

67. coniectu telorum confoſſus;) Plutarch. ὁ δὲ πολλοῖς τοῖς δόρασι πόρρωθεν τῶν

οἱ πλεῖστοι τύπτοντες αὐτὸν, κατετραυμάτιζον, *&c. i. plerique autem haſtis amentatis eminus eum per arma percuſſum vulnerabant.*

68. Atque hoc *ſecunda victoria) Quid ſibi vult, hoc ſecunda victoria? nulla enim victoria eſt aduerſa: & omnis victoria ſecunda eſt: niſi quis dicat, aliquas eſſe* Cadméas, *nonnullas etiam funeſtas: vel per ſecundam victoriam ſignificari* ἐπιφανεστάτην, *id eſt, clariſsimam, & luculentiſsimam.* Atqui *nihil hoc ad rem. ſignificat enim* Probus, Pelopidam *cecidiſſe ſecundo prælio, id eſt, parta ſuis victoria.* Ne *igitur lectorem diutius ſuſpenſum teneam, legendum, & ſcriptum à* Probo, *ſeu* Nepote *arbitror, ſecunda pugna. hanc autem ſcripturam receptam, natam eſſe puto ex annotatione, cùm primùm eſſet ad oram libri aſcriptum, id eſt victoria: deinde vox victoria, in contextum verborum tranſlata.* Sed *quòd ad rem attinet, ſic* Diodorus *eod. libro.* Τέλος δὲ ἐπιθεὶς τῷ κινδύνῳ, καὶ τοὺς πολεμίους τρεψάμενος τὴν μὲν νίκην ἑαυτῷ περιεποιήσατο, τὸν δ' αὑτοῦ βίον ἀπέβαλε, πολλοῖς περιπεσὼν τραύμασι, καὶ τὸ ζῆν ἡρωϊκῶς προέμενος. *i. fine autem periculo impoſito victoria quidẽ ipſe potitus eſt, vitam autem ſuam amiſit, multis vulneribus acceptis perculſus, & anima heroicum in morem profuſa.*

69. *inclinatæ erant) i. in fugam verſæ. nam dum certamen eſt anceps, atque* ἰσόῤῥοπον, *ſeu* ἰσοτάλαντον. *i. æquale, ſeu æqualis momenti, interea vtraq; acies ſtat: vbi fugit altera pars, in anteriorem partem prona, & propenſa ruit: quod* Homerus *non vno loco dicit* ῥέπειν. *i. inclinari.* Cic. *lib. 2. epiſt. ad famil. epiſt. 16. vt me exiſtimares tam improuidum, qui ab excitata fortuna, ad inclinatam & prope iacentem deſciſcerem. &* Cæſar *epiſt. 9. lib. 10. ſcribendum ad te exiſtimaui, & pro noſtra beneuolentia petendum, ne quò progredereris, inclinata iam re, qua integra progrediendum tibi non exiſtimaſſes.*

70. *omnes* Theſſaliæ *ciuit.) Mira* Plutarchus *narrat de honore habito à* Theſſalis *& ſociis* Pelopidæ *mortuo.* Nam *cùm omnem honorem humanum virtuti conueniẽtem decretis exſuperarint, tum magis affectu & mærore ſuam in illum beniuolentiam declararunt. quin milites neque thoracem poſuerunt, neque frenos equis detraxerunt, neque vulnera obligarunt, poſtquàm de eius morte audierunt: ſed cum armis, & etiã tum puluere ſordidi, & calidi ad cadauer quaſi ſentiens, hoſtium ſpolia certatim deportarunt: equos totonderunt, ipſi quoque tõſi fuerunt: multi in tabernacula ſua reuerſi, neque ignem accenderunt, neque cenati ſunt: ſilentium autem & luctus tota caſtra occupauit, quaſi non glorioſiſsimam & maximam victoriam peperiſſent. ſed à tyranno victi, & in ſeruitutem redacti eſſent.* Ex *ciuitatibus autem, vbi nuntius ad eas perlatus eſt, aderãt magiſtratus, & in eis ephebi, (id eſt, puberes,) & pueri impuberes, & ſacerdotes, ad ſubeundum humeris cadauer, trophæa, & coronas, & totius corporis armaturas aureas afferentes. habitæ ſunt etiam orationes funebres miſerabiles, & mæſtiſsimæ.* Quid *multa? nullæ vmquam ſepulturæ videntur hac fuiſſe magnificentiores, neque clariores, iis hominibus qui magnificentiam non in auro, aut ebore, aut purpura, ſed in ſtudio, & officio, & affectu, & vero mærore ponunt.* Sed Diodorus *tradit hoc eueniſſe poſteriore pugna. duas enim pugnas fuiſſe ſignificat, his verbis.* ὁ δὲ Ἀλέξανδρος δευτέρᾳ μάχῃ ληφθεὶς, (al. λειφθεὶς) καὶ τοῖς ὅλοις συν-

τριβεὶς, ἠναγκάσθη καθ' ὁμολογίας τοῖς μὲν Θετταλοῖς τὰς καταπεπολεμημένας πόλεις ἀποδοῦναι. μάγνητας δὲ, καὶ τοὺς φθιώτας, καὶ ἀχαιοὺς παραδοῦναι βοιωτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν Φερῶν μόνον ἄρχοντα, σύμμαχον εἶναι βοιωτοῖς. i. Alexander autem altero prœlio captus, ſeu victus, & omnino confractus atq; afflictus, coactus eſt ex conuentione Theſſalis quidem vrbeis expugnatas reddere: Magnetas verò, & Phthiotas, & Achæos Bæotiis tradere, & in reliquum tempus Pheris tantùm imperātem, ſocium eſſe Bæotorum. Legendum eſt autem ſuprà in princip. Pelopidæ, magis hiſtoricis, quàm vulgo notus.

AGESILAVS.

AGeſilaus Lacedæmonius cùm à ceteris ſcriptoribus, tum[1] *eximiè à Xenophonte*[2] *Socratico collaudatus eſt. eo*[3]*enim vſus eſt familiariſſimè. Hic primùm de regno cum*[4] *Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos eſt enim à maioribus Lacedæmoniis traditus, vt duos haberent ſemper reges, nomine magis, quàm*[5] *imperio, ex duabus*[6] *familiis Proclis & Euryſthenis, qui principes ex*[7] *progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. harum*[8] *ex altera in alterius familiæ locum*[9] *fieri non licebat. itaque vterque ſuum retinebat ordinem. Primus in eo habebatur,*[10] *qui maximus natu eſſet ex liberis eius, qui regnans deceſſiſſet. ſin is virilem ſexum non reliquiſſet, tum dilegebatur, qui proximus eſſet*[11] *propinquitate. Mortuus erat*[12] *Agis rex, frater Ageſilai. filium reliquerat Leotychidem,*[13] *quem ille viuus non agnorat: eundem*[14] *moriens ſuum eſſe dixerat. Is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo contendit: neque id,*[15] *quod petiuit, conſecutus eſt. nam Lyſandro*[16] *ſuffragante, homine (vt*[17] *oſtendimus ſuprà) factioſo, & his temporibus potente, Ageſilaus antelatus eſt. Hic ſimulatque imperij potitus eſt, perſuaſit*[18] *Lacedæmoniis, vt exercitum emitterent in Aſiam,*[19] *bellúmq; regi facerent, docens*[20] *ſatius eſſe in Aſia, quàm in Europa, dimicare. namque*[21] *fama exierat, Artaxerxem comparare claſſem, pedeſtreiſque exercitus, quos in Græ-*

ciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate vſus eſt, vt prius in Aſiam cum copiis peruenerit, quàm regij ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, vt omneis imperatores[22] imparatos, imprudentéisque[23] offenderet. Id vt cognouit Tiſſaphernes, qui ſummū imperium tum inter præfectos habebat regios, indutias à[24] Lacone petiuit, ſimulans ſe dare operam, vt Lacedæmoniis[25] cum rege conueniret: re autem[26] vera ad copias comparandas: eáſque impetrauit [27] trimeſtreis. Iurauit autem vterque ſe ſine[28] dolo indutias conſeruaturum: in qua[29] pactione ſumma fide manſit Ageſilaus:[30] contra ea Tiſſaphernes nihil aliud, quàm bellum cōparauit. Id & ſi ſentiebat Laco, tamen iuſiurandum ſeruabat, multúmque in eo conſequi ſe dicebat, quòd[31] Tiſſaphernes periurio ſuo & homines ſuis rebus[32] abalienaret, & deos ſibi iratos redderet: ſe autem ſeruata[33] religione confirmare[34] exercitum, cùm animaduerteret deorum numen [35] facere ſecum, hominéſque[36] ſibi conciliari, quòd his ſtudere conſueſſent, quos conſeruare fidem viderent. Poſtquàm indutiarum præteriit dies, barbarus non dubitans, quòd ipſius erant plurima[37] domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletiſsima, eò potiſsimùm hoſteis impetum facturos: omneis ſuas copias eò contraxerat. At [38] Ageſilaus in Phrygiam ſe conuertit, eámque prius depopulatus eſt, quàm Tiſſaphernes vſquam ſe moueret Magna præda militibus locupletatis[39] Epheſum hiematum exercitum reduxit, atque ibi officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum parauit: & quo ſtudioſius armarentur, inſigniúſque ornarentur, præmia[40] propoſuit, quibus donarentur,[41] quorū egregia in ea re fuiſſet induſtria.[42] Fecit idem in exercitationum generibus, vt, qui ceteris præſtitiſſent, eos

magnis

magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, vt ornatiſſimum, & exercitatiſſimum haberet exercitum. Huic [43]cùm tempus eſſet viſum copias extrahere ex hibernaculis: vidit, ſi, quò eſſet iter facturus, [44]palàm pronuntiaſſet, hoſteis non credituros, aliáſque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud eſſe facturum, ac pronuntiaſſet. Itaque cùm ille[45] Sardis ſe iturum dixiſſet, Tiſſaphernes eandem [46]Cariam defendendam putauit. In quo cùm eum opinio fefelliſſet, victúmque ſe vidiſſet conſilio: ſerò ſuis[47] præſidio profectus eſt. nam cùm illò veniſſet, iam Ageſilaus multis locis expugnatis[48] magna erat præda potitus. Laco autem, cùm videret, hoſteis equitatu ſuperare, numquam[49] in campo ſui fecit poteſtatem, & his locis manum conſeruit, quibus plus pedeſtres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotieſcumque congreſſus eſt, multo maiores aduerſariorum copias, & ſic in Aſia verſatus eſt, vt omnium opinione victor duceretur. Hic cùm animo meditaretur proficiſci in Perſas: & ipſum regem adoriri, [50] nuntius ei domo vênit Ephorûm iuſſu, bellum Athenienſeis & Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis:[51] quare venire non dubitaret. In hoc non minus eius pietas[52] ſuſpicienda eſt, quàm virtus bellica: qui cùm [53]victori præeſſet exercitui, maximámque haberet fiduciam regni Perſarum *potiundi, tanta modeſtia dicto audiens fuit iuſſis abſentium magiſtratuum, vt ſi priuatus[54] in comitio eſſet Spartæ.[55] Cuius exemplum vtinam imperatores noſtri ſequi voluiſſent. ſed illuc redeamus. Ageſilaus opulentiſſimo regno præpoſuit[56] bonam exiſtimationem, multóque glorioſius duxit, ſi[57] inſtitutis patriæ paruiſſet, quàm ſi bello Aſiam ſuperaſſet. Hac igitur mente Helleſpontum copias traiecit, tantáque[58] vſus eſt celeritate, vt, quod iter*

Xerxes[59] anno vertente confecerat, hic[60] tranſierit triginta [61] diebus. Cùm iam haud longè abeſſet à Peloponneſo,[62] obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes, & Bœotij, ceteríque eorum ſocij,[63] apud Coronéam: quos omneis graui prœlio vicit. Huius victoriæ vel maxima fuit laus, quòd, cùm plerique ex fuga ſe[64] in templum Mineruæ conieciſſent, quæreretúrque ab eo,[65] quid his fieri vellet,[66] etſi aliquot vulnera acceperat eo prœlio, & iratus videbatur omnibus, qui aduerſus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque hoc ſolùm in Græcia fecit, vt templa deorum[67] ſancta haberet: ſed etiam[68] apud barbaros ſumma religione omnia ſimulacra, aráſque conſeruauit. Itaque[69] prædicabat, mirari ſe non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus eorum nocuiſſent: aut non [70] grauioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quàm qui fana ſpoliarent. Poſt hoc prœlium, collatum eſt omne bellum circa Corinthum: ideóque[71] Corinthium eſt appellatum. Hic cùm vna pugna decem[72] milia hoſtium,[73] Ageſilao duce, cecidiſſent: eóque facto opes aduerſariorum debilitatæ viderentur: tantùm[74] afuit ab inſolentia gloriæ, vt [75] commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quòd tam multi à ſe victi vitio aduerſariorũ concidiſſent. namq; illa multitudine, ſi ſana[76] mens eſſet, Græciæ ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem cùm aduerſarios intra mœnia compuliſſet, &, vt Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: negauit [77] id ſuæ virtuti conuenire. ſe enim eum eſſe dixit, qui[78] ad officium peccanteis redire cogeret, non qui vrbeis nobiliſſimas expugnaret Græciæ.[79] nam ſi, inquit, eos exſtinguere voluerimus,[80] qui nobiſcum aduerſus barbaros ſteterunt, noſmetipſi nos expugnauerimus, illis quieſcentibus.[81] quo fa-

cto ſine negotio,cùm voluerint,nos oppriment.Interim ácidit illa calamitas[82] apud Leuctra Lacedæmoniis , quò ne proficiſceretur, cùm à pleriſque ad exeundum premeretur, vt[83] ſi de exitu diuinaret,exire noluit.Idem cùm[84] Epaminondas Spartam oppugnaret,eſſétque[85] ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit,vt eo tempore omnibus apparuerit,[86] niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. In quo quidem diſcrimine celeritas eius conſilij ſaluti fuit vniuerſis. nam cùm quidam adoleſcentuli hoſtium aduentu perterriti ad Thebanos transfugere vellent,[87] & locum extra vrbem editum cepiſſent: Ageſilaus,qui pernicioſiſſimum fore videret, ſi animaduerſum eſſet, quemquam ad hoſteis transfugere conari, cum ſuis[88] eò vênit,atque, vt ſi bono animo feciſſent,[89] laudauit conſilium eorum,quòd eum locum occupaſſent: & ſe,id quoque fieri debere, animaduertiſſe. Sic adoleſcentulos ſimulata laudatione[90] recuperauit, & [91] adiunctis de ſuis comitibus,locum tutum reliquit.namque [92] illi aucto numero eorum,[93] qui expertes erant conſilij, commouere ſe non ſunt auſi, eóque libentius, quòd[94] latêre arbitrabantur,quæ cogitarant.Sine dubio poſt Leuctricam pugnam Lacedæmonij ſe[95] numquam refecerunt,neq;[96] priſtinum imperium recuperarunt: cùm interim Ageſilaus non deſtitit, quibuſcumque rebus poſſet, patriam iuuare. nam cùm præcipuè Lacedæmonij indigerẽt pecunia:[97] ille omnibus,qui à rege defecerant, præſidio fuit.à[98] quibus magna donatus pecunia, patriam ſubleuauit.Atque in hoc illud in primis fuit admirabile,cùm maxima munera ei ab regibus, & dynaſtis,ciuitatibúſque conferrentur,nihil vmquam in domum ſuam[99] contulit, [100] nihil de victu, nihil de veſtitu Laconũ mutauit. Domo eadem fuit contentus, qua[101] Eu-

ryſthenes,progenitor maiorum ſuorum fuerat vſus : quam qui intrarat,nullum ſignum libidinis,nullum luxuriæ videre poterat:[102] contrà plurima patientiæ , atque abſtinentiæ. [103] Sic enim erat inſtructa , vt nulla in re differret[104] à cuiuſuis inopis atque priuati. Atq; hic tantus vir vt naturam [105] fautricē habuerat in tribuendis animi virtutibus,ſic maleficam nactus eſt in corpore , exiguus,&[106] claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem:atque[107] ignoti faciem eius cùm intuerentur , contemnebant. qui autem virtutem nouerant,non poterant admirari ſatis. Quod ei vſu venit , cùm annorum[108] octoginta ſubſidio [109] Thaco in Aegyptum iuiſſet, & in[110] acta cum ſuis accubuiſſet, ſine vllo tecto:ſtratúmque haberet tale , vt terra tecta eſſet ſtramentis:neque[111] huc amplius,quàm pellis eſſet iniecta,eodémque comites omnes accubuiſſent , veſtitu humili , atque obſoleto , vt eorum ornatus[112] non modò in his regem neminem ſignificaret , ſed hominis non beatiſſimi ſuſpicionem præberet.Huius de aduentu fama cùm ad regios eſſet perlata,celeriter munera eò cuiuſque generis ſunt allata.His quærentibus Ageſilaum[113] vix fides facta eſt vnum eſſe ex iis,qui tum accubabant.Qui cùm regis verbis, quæ attulerant,dediſſent,ille præter vitulina , & huiuſmodi genera opſonij , quæ præſens tempus deſiderabat , nihil accepit . vnguenta,[114] coronas,[115] ſecundámque menſam[116] ſeruis diſpertiit,ceteráque referri iuſsit. Quo facto eum barbari magis[117] etiam contemſerunt , quòd eum[118] ignorantia bonarum rerum illa potiſsimùm ſumſiſſe arbitrabantur.Hic cùm ex Aegypto reuerteretur, donatus à rege[119] Nectanabe [120] ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo ſuo daret: veniſſétque[121] in portum,qui Menelai vocatur, iacens

inter[122] Cyrenas & Aegyptum: in[123] morbum implicitus deceſsit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre poſſent,[124] quòd mel non habebant, cera circumfuderunt: atque ita domum retulerunt.

AGESILAVS.

TVM *eximiè à Xenoph.) quæ etiam nunc exſtat laudatio.*
2. *Socratico) Socratis diſcipulo, vt ex ſcriptis Xenophontis facilè apparet. Vtrùm autem Plato & Xenophon inter ſe obtrectarint, & æmulati ſint, nécne, diſputat A. Gellius lib. 14. cap. 3.*
3. *eo enim vſus eſt familiariſsimè, dubium eſt vtrùm dicat Probus, Xenophontem vſum eſſe Ageſilao familiariſsimè, an Ageſilaum Xenophonte. Mihi quidem videtur illud potius.*
4. *cum Leotych. fr. fil.) ſic Xenophon in Ageſ.* ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου δὲ ὡς Ἀρχιδάμου, *&c. i. cùm de regno contendiſſent Leotychides & Ageſilaus, ille vt Agidis fil. hic vt Archidami, &c.*
5. *nom. mag. quàm imperio) Nam ita ephori oppoſiti fuerant à Theopompo regibus, vt reges ephororum poteſtati ſubiecti eſſent, vt ſuprà diximus in Pauſania pag. 57. Sic in Timoleonte, in extr. vbi de regibus loquitur, Lacedæmonius Ageſilaus nomine, non poteſtate fuit rex, ſicut cæteri Spartani. Itaque eo diuturnius fuit regnũ Lacedæmoniorũ. Quãto enim, vt ait Ariſtoteles lib. V. cap. XI. de optima reipubl. forma, paucior ũ rerũ penes principes ſingulareis poteſtas eſt, tãto diutius omnis principatus ſingularis maneat neceſſe eſt. Nam cùm ipſi minus fiunt dominorum in morem imperioſi, tum moribus efficiuntur magis ad æquitatem, atque æqualitatem propenſi, tum ciuibus minus ſunt inuidioſi. Tradit porrò Xenophon Lacedæm. polit. in extr. Lacedæmone reges, & ephoros ſingulis menſibus mutuò iurare conſueuiſſe: ephoros pro ciuitate: reges pro ſeipſis. Iuſiurandum autem tale fuiſſe, regum quidem, ſe ex legum ſcriptarum præſcripto regnaturos: ephororum verò, & ciuitatis, ſe regnum firmum & ſtabile redditur am, ſi rex iuſiurandum ſeruet. Idem in Ageſil. ſcribit, neque ciuitatem vnquam regibus inuidiſſe quòd aliis anteponantur, eorùmque imperium euertiſſe: neque reges plura, quàm quibus cõdicionibus regnum adepti ſunt, concupiuiſſe. Itaque nullum aliud imperium, inquit ille, apparet permanſiſſe diuturnum, & indiſſolutũ, neque populi potentiam, neque paucorum principatum, neque tyrannidem: ſed hoc ſolum regnum manet perpetuum & peremne. Verba Græca non aſcribam.*
6. *ex duab. fam. Proclis & Euryſth.) Quoniam videntur Herodotus, Plutarchus, Pauſanias & Probus non ſatis inter ſe congruere, plurib. verbis tota hæc regum Lacedæmoniorum generis ratio explicanda eſt. Ac primùm ſanè ab Herodoto ordiamur. Sic igitur Herodotus lib 7. ſeu Polyhymn. fere ſub extr.* Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδεω, τοῦ Λέοντος, τοῦ Εὐρυκρατίδεω, τοῦ Ἀναξάνδρου, τοῦ Εὐρυκράτεος, τοῦ Πολυδώρου, τοῦ Ἀλκαμένεος, τοῦ Τηλέκλου, τοῦ Ἀρχέλεω, τοῦ Ἡγησίλεω, τοῦ Δορύσσου, τοῦ Λεωβώ-

πω, τοῦ Εχεςράτου, τοῦ Ηγήσιος, τοῦ Εὐρυσθένεος, τοῦ Αριςοδήμου, τοῦ Αριςομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Υλλου, τοῦ Ηρακλέος. i. Leonides rex Lacedæmoniorum, filius Anaxandridæ, filij Leontis, cuius pater Eurycratidas, filius Anaxandri, qui filius erat Eurycratis, filij Polydori, cuius pater erat Alcamenes, cuius pater Telecles, filius Archelai, filij Ageſilai, filij Doryagi, filij Leobotis, filij Echeſtrati, cuius pater Hegeſis, filius Euryſthenis, filij Ariſtodemi, filij Ariſtomachi, filij Cleodæi, filij Hylli, filij Herculis. Ex quibus verbis intelligimus, reges Lacedæmoniorum vltimam originem ab Hercule repetere. Hoc poſito, illud prætereà tenendum eſt, non ſemper, neque omneis Heraelidas apud Lacedæmonios regnum obtinuiſſe: ſed tum demum cùm in regnum reſtituti ſunt, Ariſtodemi filij, Procles & Euryſthenes, quos commemorat Pauſanias in Laconicis non longè à principo, & M. Tull. lib. 2 de diuinat. M. Tullij verba ſunt hæc. Procles & Euryſthenes Lacedæmoniorum reges, gemini fratres fuerunt. At hi nec totidem annos vixerunt: anno enim Proclis vita breuior fuit, multóque is fratri rerum geſtarum gloria præſtitit. Pauſanias ſic. Εὐρυσθένει πρεσβυτέρῳ τῶν Αριςοδήμου παίδων ὄντι ἡλικίαν, γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν Αγιν. ἀπὸ τούτου δὲ τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένους καλοῦσιν Αγιάδας. i. Euryſthenis natu maioris Ariſtodemi liberorum filium fuiſſe dicunt Agin. ab hoc genus Euryſthenis Agidas appellant. Idem pag. 6. Προκλῆς ὁ Αριςοδήμου τὸ παιδίον ἔσχεν, ᾧ ὄνομα τίθεται Σόον. Εὐρυπῶντα δὲ τὸν Σόου φασὶν ἐς τοσοῦτον ἀφικέσθαι δόξης, ὡς καὶ τὴν οἰκίαν ταύτην, Εὐρυποντίδας ὄνομα ἀπ' αὐτοῦ λαβεῖν, Προκλείδας ἐς ἐκεῖνον καλουμένους. i. Procles alter Ariſtodemi filius, filium habuit, cui nomen impoſuit Soo: Eurypontem autem Soi filium aiunt ad tantam gloriam perueniſſe, vt hæc familia Eurypontidarum nomen ab eo conſecuta ſit, qui antea Proclidæ vſque ad illum appellati fuerant. Nunc ad Plutarchum veniamus. ſic igitur Plutarch. in Lyſandro. Εὑρόντα δὲ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὁ περὶ τῆς πολιτείας λόγος, ὡς χρὴ τῶν Εὐρυποντιδῶν (ſic autem legendum, non vt vulgò, Εὐρυπωντιδῶν, aut Εὐρυπωνιδῶν, quod mendum ſecuti ſunt omnes interpretes: niſi corruptus eſt Pauſanias: quod non ſit mihi veriſimile) καὶ Αγιαδῶν, ſeu Αγιδῶν, τὴν βασιλείαν ἀφελομένους εἰς μέσον θεῖναι, καὶ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν ἐκ τῶν ἀρίστων, ἵνα μὴ τῶν ἀφ' Ηρακλέους, ἀλλ' οἷος Ηρακλῆς τῇ ἀρετῇ κρινομένων τὸ γέρας ᾖ, ᾗ κἀκεῖνος εἰς θεῶν τιμὰς ἀνήχθη, &c. i. Reperit autem Ageſilaus libellum à Lyſandro ſcriptum de rep. adminiſtranda, oportere regnum Eurypontidis & Agiadis ademtum in medio ponere, optionémq;, ſeu electionem ex viris optimis facere, vt non eorum, qui ab Hercule prognati eſſent, ſed eorum, qui tales virtute iudicarentur, qualis Hercules fuit, munus ac præmium eſſet: qua & ille ad honores deorū ſublatus eſt. Quid igitur hæc aut inter ſe, aut à Probo diſcrepāt? nihil, aut parum admodum. Probus ait, reges Lacedæmoniorum ex duabus familiis creari ſolitos, Proclis, & Euryſthenis. Plutarchus ſignificat ex Eurypontidarum, & Agidarum familiis ſumi conſueuiſſe: Herodotus ad Herculem refert regum Spartanorum genus, tanquam ad fontem, ac parentem. hæc omnia inter ſe conſentiunt. Nam Procles & Euryſthenes filij erant Ariſtodemi: Ariſtodemus ab Hercule prognatus erat. Familiæ, à quibus reges Lacedæmonij ſumebantur, Proclidarum, & Euryſthenidarum antea dicebantur, vt tradit Pauſanias. poſtea verò qui Proclidæ dicebantur, Eurypontidæ ab Euryponte Proclis filio ob

Eurypontis excellentem ac præſtantem virtutem appellati ſunt: & qui Euryſthenidæ appellabantur, ij, Agidæ, ſeu Agiadæ dicti ſunt, ab Agide Euryſthenis filio. Rectè igitur Plutarchus, qui Lacedæmoniorum reges ex Eurypontidarum, & Agidarũ familiis fuiſſe ſignificat: rectè Probus, qui ex Euryſthenidarum, & Proclidarum, ſeu Euryſthenis, & Proclus familiis fuiſſe dicit. Eurypontidæ enim orti erant à Proclidis: Agidæ ab Euryſthenidis.

7. *ex progenie Herc.) hoc paullo antè ſatis apertè, opinor, oſtendimus.*

8. *harum ex altera) Qui erat ex familia Proclidarum, ſeu Eurypontidarum, non poterat rex fieri in locum eius, qui fuiſſet ex familia Euryſthenidarum, ſeu Agidarum: neque contrà.*

9. *fieri) regem.*

10. *qui maximus natu) Herod. lib. ſuprà commemorato.* οὕτω δὴ ἐς Λεωνίδην ἀπίκατο ἡ βασιληίη· καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνεε Κλεομβρότου. ἦν γὰρ δὴ νεώτατος Ἀναξανδρίδεω παῖς, *&c. i. ſic igitur ad Leonidam regnum peruenerat, tum propterea quòd erat Cleombroto natu minor. hic enim Anaxandridæ filiorum natu minimus erat, &c.*

11. *propinquitate)* συγγένεια.

12. *mortuus erat Agis) de morte Agidis & ſepultura lege Xenophontem lib. 3. de reb. Gr.*

13. *quem ille viuus non agn.) ſecutus ſum exempla Veneta, & Florentina. nam alia habent partim, quem ille viuens non agnorat: partim, quem ille natum non agnorat. Veriſimile eſt ex voce, viuus, factũ eſſe, viuens, vt reſponderet voci, moriens, quaſi viuus minus quadraret: quamquam, viuens, non damno. natũ, ſuſpicor eſſe inculcatũ, quamquam ferri poteſt, vt intelligamus, natũ Leotychidẽ à patre non eſſe agnitũ: aliquãto poſtquàm natus eſt tẽpore eſſe agnitũ. Nõ agnorat autẽ Leotychidẽ Agis, quia ſuſpicabatur, ab Alcibiade procreatum. Conſentanea his Plutarchus ſcribit in Agide.* ὁ δὲ παῖς τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ὕποπτος ἦν τῷ Ἄγιδι, καὶ γνησίου τιμὴν οὐκ εἶχε παρ' αὐτῷ. νοσοῦντι δὲ προσπεσὼν, καὶ δακρύων, ἔπεισεν ἑαυτὸν υἱὸν ἀποφῆναι πολλῶν ἐναντίον. *i. puer autem antea quidem ſuſpectus erat Agidi, & germani filij locum, & honorem non obtinebat apud eũ. cùm autem ſe ad pedes patris ægrotantis abieciſſet, & multas lacrymas profudiſſet, perſuaſit ei, vt ſe multis præſentibus filium pronuntiaret. Athen. lib. 12 pag. 13. de Alcibiade loquens:* ἐν Σπάρτῃ δ' ὢν ἔφθειρε τὴν Ἄγιδος τοῦ βασιλέως γυναῖκα Τιμαίαν· ἐπιπληττόντων δ' αὐτῷ τινῶν, οὐκ ἀκρασίας ἕνεκεν συνελθεῖν ἔφη, ἀλλ' ἵνα ὁ γενόμενος ἐξ αὐτοῦ βασιλεύσῃ τε τῆς Σπάρτης, καὶ μηκέτι λέγωνται οἱ βασιλεῖς ἀφ' Ἡρακλέους, ἀλλ' ἀπ' Ἀλκιβιάδου. *i. Spartæ autem cùm eſſet Alcibiades, regis Agidis vxorem corrupit, Timæam. obiurgantibus autem eum quibuſdam, ſe non libidinis & incõtinentiæ cauſa cum illa concubuiſſe dixit, ſed vt is, qui ſibi naſceretur, Spartæ regnaret, & ne amplius reges Spartani ab Hercule, ſed ab Alcibiade orti dicerentur. Pauſanias in Laconicis ſcribit, Agidi mali genij impulſu hoc ei in mentem veniſſe, vt audientib. ephoris, diceret ſe non putare Leotychidem filium ſuum eſſe. ſic Pauſan.* καὶ οἱ κατὰ τοῦτο ἀγαθὸν δαίμονα ἐσελθεῖν ἐς ἐπήκοον τῶν ἐφόρων εἰπεῖν, ὡς οὐχ αὑτοῦ νομίζοι Λεωτυχίδην.

14. *eundem moriens ſuum eſſe d.)idem Pauſanias ibid.* ἐπῆλθε μέντοι καὶ Ἄγι μεταμέλεια ὕστερον· καὶ ἔφερον γὰρ τελευτῶντα ἀχθέντα ἐξ Ἀρκαδίας αὐτὸν νοσοῦντα, ὡς ἐγίνετο ἐν Ἡραίᾳ, καὶ τὸ πλῆθος μάρτυρας ἐποιεῖτο, ἦ μὴν Λεωτυχίδην ἑαυτοῦ παῖδα ἡγεῖσθαι. καὶ σφισιν σὺν ἱκετείᾳ καὶ δακρύοις ἐπέσκηψε πρὸς Λακεδαιμονίους ταῦτα ἀπαγγέλλειν. *i. pænituit tamen Agin poſterius eius, quod dixerat. Nam cùm eſſet in vrbe Heræa, cúmque domum morbo implicitus ex Arcadia reuerteretur, teſtatus multitudinẽ affirmauit, ſe Leotychidem filium ſuum exiſtimare: & eis mandauit ſupplex & lacrymans, vt hæc Lacedæmoniis renuntiarent. Hæc Pauſanias.*

15. *neque id, quod pet. conſ.) quia Ageſilaus rex à ciuitate declaratus eſt: qua de re deinceps dicemus.*

16. *nam Lyſandro ſuffr.) ſic Plutarchus in Ageſ.* οὐ μὴν ἀλλὰ τελευτήσαντος τοῦ Ἄγιδος, ὁ Λύσανδρος ἤδη καταναυμαχηκὼς Ἀθηναίους, καὶ μέγιστον ἐν Σπάρτῃ δυνάμενος, τὸν Ἀγησίλαον ἐπὶ τὴν βασιλείαν προῆγεν, ὡς οὐ προσήκουσαν ὄντι νόθῳ τῷ Λεωτυχίδῃ. *i. verumtamen Agide mortuo Lyſander Athenienſib. iam prælio nauali ſuperatis, plurimum Spartæ auctoritate & opibus valens, & factioſus, Ageſilaum ad regnum produxit, ac prouexit, tamquam Leotychidæ, qui nothus eſſet, minimè cõueniret. Xenophon in Ageſilao non dicit, vllam ea re Lyſandri operam fuiſſe. ſic enim ille.* ἐπεὶ γὰρ Ἆγις βασιλεὺς ὢν ἐτελεύτησεν, ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου δὲ ὡς Ἀρχιδάμου, κρίνασα ἡ πόλις, ἀνυπαιτιώτερον, (al. ἀνεπικλητότερον) εἶναι Ἀγησίλαον καὶ τῷ γένει, καὶ τῇ ἀρετῇ, τοῦτον ἐστήσατο βασιλέα. *i. Poſtquàm enim Agis cùm rex eſſet, mortuus eſt, de regno inter ſe contendentibus Leotychida & Ageſilao, Leotychida quidem, vt Agidis filio, Ageſilao verò vt Archidami, ciuitas arbitrata Ageſilaum & genere, & virtute minus affinem eſſe reprehenſioni, aut criminationi, hunc regem creauit. Ne illud quidem prætermittendũ eſt, quod iis reſpondiſſe Lyſandrum tradit Plutarchus, qui proferebãt oraculum, quo monebantur Lacedæmonij cauere, ne regnum claudicaret: ídque ita interpretabantur, claudum hominem in regnum recipiendum non eſſe: quare Ageſilaum, qui claudus eſſet, à regno eſſe repellendum. hoc igitur Lyſandrum illis oppoſuiſſe, ac retuliſſe narrat Plutarchus: ſi Lacedæmonij illo oraculo commouerentur, ac terrerentur, Leotychidem eis eſſe vitandum. Nihil enim referre deo, vtrùm aliquis offenſo pede claudicet, nécne: ſed ſiquis non germanus ciuis, neque ab Hercule prognatus, regnet. hoc enim eſſe claudum regnum. Sed præſtat Xenophontis verba aſcribere, vnde videtur illa ſumſiſſe Plutarchus: apud quem tota hæc inter Ageſilaum & Leotychidem de regno contentio illuſtri dialogo exponitur. ſic igitur Xenoph. lib. 3. de reb. Gr.* ἐπεὶ δέ, ὡς εἰώθεσαν, αἱ ἡμέραι παρῆλθον, καὶ ἔδει βασιλέα καθίστασθαι, καὶ Ἀγησίλαος βασιλεύειν ἠξίου· ἀντέλεγον περὶ βασιλείας Λεωτυχίδης, υἱὸς φάσκων Ἄγιδος εἶναι. Ἀγησίλαος δὲ ἦν ἀδελφός· εἰπόντος δὲ τοῦ Λεωτυχίδου, ἀλλ' ὁ νόμος, ὦ Ἀγησίλαε, οὐκ ἀδελφόν, ἀλλ' υἱὸν βασιλέως βασιλεύειν κελεύει· εἰ δὲ υἱὸς μὴ τυγχάνοι ὤν, ὁ ἀδελφὸς βασιλεύοι. ἐμὲ τοίνυν ἂν δέοι, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος. πῶς; ἐμοῦ γε ὄντος; ὅτι ὃν σὺ καλεῖς πατέρα, οὐκ ἔφη σε εἶναι ἑαυτοῦ. ἀλλ' ἡ πολὺ κάλλιον εἰδυῖα μήτηρ καὶ νῦν ἔτι φησίν. ἀλλὰ καὶ ὁ Ποσειδῶν ὡς μάλα ψευδομένην κατεμήνυσεν, ἐκ τοῦ θαλάμου ἐξελάσας σεισμῷ εἰς τὸ φανερὸν τὸν σὸν πατέρα. συμμαρτυρεῖ ταῦτ' αὐτῷ καὶ ὁ ἀληθέστατος λεγόμενος χρόνος εἶναι. ἀφ' οὗ γάρ τοι ἔφευγε, καὶ ἐφάνη ἐν τῷ θαλάμῳ, δεκάτῳ μηνὶ ἐγένου. οἱ μὲν τοιαῦτα ἔλεγον.

Διοπείθης

Διοπείθης δὲ μάλα χρησμολόγος ἀνήρ, Λεωτυχίδῃ συναγορεύων εἶπε, ὡς καὶ Ἀπόλλωνος χρησμὸς εἴη, φυλάξασθαι τὴν χωλὴν βασιλείαν. Λύσανδρος δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ Ἀγησιλάου ἀντεῖπεν, ὡς οὐκ οἴοιτο τὸν θεὸν τοῦτο κελεύειν φυλάξασθαι, μὴ προσπταίσας τις χωλεύσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐκ ὢν τοῦ γένους βασιλεύσῃ. παντάπασι γὰρ ἂν χωλὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ὁπότε τις μὴ ἀπὸ Ἡρακλέους, τῆς πόλεως ἡγοῖτο. τοιαῦτα ἀκούσασα ἡ πόλις ἀμφοτέρων, Ἀγησίλαον εἵλοντο βασιλέα. i. *Poſtquàm dierum numerus vſitatus præteriit, & regem creari oportebat, & Ageſilaus vt regnaret, poſtulabat: de regno Ageſilao reclamabat Leotychides, cùm ſe Agidis filium eſſe diceret. Ageſilaus autē frater erat. cùm autem dixiſſet Leotychides, At lex, Ageſilae, non fratrem, ſed filium regis regnare iubet: quòd ſi filius non exſtet, fratrem: Me igitur, inquit Ageſilaus, regnare oporteat. Quo pacto, inquit ille, me filio ſuperſtite? quia, inquit, is, quem patrem appellas, te filium ſuum negauit eſſe. Quin ea, quæ multo certius ſcit, quàm ille, mater, etiam nunc idem dicit. Iam verò Neptunus index aduerſus te, mentiri te indicauit, qui patrem tuum ex lecto geniali terræ motu excuſſum in propatulo poſuit. Teſtimonium in te vnà cum eo dixit & id, quod veriſſimum eſſe dicitur, tempus. Nam poſteaquàm Agis cum matre tua poſtremùm rem habuit, & in lecto geniali poſtremùm viſus eſt, menſe decimo natus es. Talia quidem hi dicebant. Diopithes autem, homo oraculorum interpres clariſſ. Leotychidæ ſuffragans, dicebat Lacedæmonios oraculo Apollinis moneri, vt regnum claudum vitent. Lyſander verò ei pro Ageſilao contrà reſpondebat, ac referebat, ſe non exiſtimare, deum hoc vetare, ne quis pede offenſo titubet, aut claudicet, ſed potius ne quis, non ex Herculis genere, regnet. Omnino enim claudum eſſe regnum cùm qui non ab Hercule prognatus eſt, ciuitati præeſt. Talibus ab vtroque auditis, ciuitas Ageſilaum regem creauit. Proferunt autem oraculum illud Plutarchus in Ageſ. & Pauſanias in Laconicis. quod tale eſt,*

Φράζεο δὴ Σπάρτη καίπερ μεγάλαυχος ἐοῦσα,
Μὴ σέθεν ἀρτίποδος βλάστῃ χωλὴ βασιλεία, *id eſt,*
Sparta vide, ſis ipſa ferox licet atque ſuperba,
Ne te, quæ recta es, lædat claudo pede regnum.

17. *vt oſtendimus ſuprà) in Lyſandro: quem fuiſſe Ariſtocriti filium, quia fugit nos admonere lectorem ſuo loco, hîc vel alieno relatum ſit potius, quàm prætermiſſum.*

18. *perſuaſit Lacedæm.) Immo verò Lyſander (vt tradit Plutarchus) cupiens in Aſiam reuerti, & amicis ſuis, quos in Aſiæ vrbibus reliquerat, opitulari: cùm quidam nuntiaſſent, Perſarum regem exercitum & claſſem comparare, vt Lacedæmonios è mari pelleret: Ageſilao perſuaſit, vt huius belli gerēdi prouinciam ſibi depoſceret, & quàm longiſſimè à patria bellaret, & regis Perſarum apparatum anteuerteret: eadémque opera, atque uno tempore ad amicos ſuos eos, qui erant in Aſia, ſcripſit, vt certos homines Lacedæmonem mitterent, qui Ageſilaum imperatorem poſcerent. Sic fere Xenophon lib. 3. de reb. Græc.* μετὰ ταῦτα Ἡρώδας τις Συρακούσιος ἐν Φοινίκῃ ὤν, μετὰ ναυκλήρου τινός, καὶ ἰδὼν τριήρεις φοινίσσας, &c. ἐξήγγειλε τοῖς Λακεδαιμονίοις ὡς βασιλέως, καὶ Τισσαφέρνους τὸν στόλον τοῦτον παρασκευαζομένων· ὅποι δὲ, οὐδὲν ἔφη εἰδέναι. ἀνεπτερωμένων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τοὺς συμμάχους συναγα-

γόντων, καὶ βουλευομένων τί χρὴ ποιεῖν, Λύσανδρος νομίζων καὶ τῷ ναυτικῷ πολὺ περιέσεσθαι τοὺς ἕλληνας, καὶ τὸ πεζὸν λογιζόμενος ὡς ἐσώθη τὸ μετὰ Κύρου ἀναβάν, πείθει τὸν Ἀγησίλαον ὑποστῆναι, εἰ αὐτῷ δώσουσι τριάκοντα σπαρτιατῶν, ἐς δισχιλίους δὲ τῶν νεοδαμωδῶν, ἐς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίαν. πρὸς δὲ τούτῳ τῷ λογισμῷ, καὶ αὐτὸς συνεξελθεῖν αὐτῷ ἐβούλετο, ὅπως τὰς δεκαρχίας τὰς κατασταθείσας ὑπ' ἐκείνου ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐκπεπτωκυίας δὲ διὰ τοὺς ἐφόρους, οἳ τὰς πατρίους πολιτείας παρήγγειλαν, πάλιν καταστήσειε μετ' Ἀγησιλάου. i. *Poſtea verò Herodas quidam Syracuſanus, cùm in Phœnicia eſſet cum quodam nauclero, & triremeis Phœniſſas vidiſſet, &c. id Lacedæmoniis nuntiauit, tanquam rex Perſarum, & Tiſſaphernes hanc claſſem compararent. quò autem, ſcire ſe negauit. Lacedæmoniis porrò hoc nuntio excitatis atque erectis, cùm ſocios ſuos in vnum coëgiſſent, & quid opus eſſet facto, vnà conſultarent: Lyſander exiſtimans claſſe Græcos longè ſuperiores futuros, & pedites, qui cum Cyro in Aſiam profecti erant, ſeruatos eſſe incolumeis cum animo ſuo reputans, perſuadet Ageſilao vt promittat ac recipiat Lacedæmoniis, ſi ſibi dent ciueis Spartanos triginta, qui ſibi in conſilio adſint, nouorum ciuium autem ad duo millia, ſociorum ad ſex millia, ſe Aſiæ bellum illaturum. In hac ratione ineunda vnà cum eo in Aſiam proficiſci volebat, vt decemuiraleis poteſtates in vrbibus Aſiæ ab illo conſtitutas, quæ ab ephoris ſublatæ erãt, qui antiquam & patriam reip. adminiſtrandæ formam ſeruari iuſſerant, cum Ageſilao reſtitueret. Idem in Ageſ. paullo aliter, quàm in lib. 3. de reb. Gr. & fere ita vt Probus. ſic enim ille.* ἄρτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ἐξηγγέλθη βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα, ὡς ἐπὶ τοὺς ἕλληνας. βουλευομένων δὲ περὶ τούτων λακεδαιμονίων, καὶ τῶν συμμάχων Ἀγησίλαος ὑπέστη, ἐὰν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα μὲν σπαρτιατῶν, τρισχιλίους δὲ νεοδαμώδεις, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ πειράσεσθαι ἀναγκάζειν τὸν βασιλέα ἤτοι εἰρήνην ποιῆσαι, ἢ, ἂν πολεμεῖν βούληται ὁ βάρβαρος, ἀσχολίαν αὐτῷ παρέξειν στρατεύειν ἐπὶ τοὺς ἕλληνας. i. *Tantùm quòd autem Ageſilaus regnum obtinere cœperat, cùm allatus eſt nuntius, regem Perſarũ claſſem, & exercitum pedeſtrem ingentem comparare, tanquam Græcis bellum illaturum. Conſultantib. autem his de rebus Lacedæmoniis, ac ſociis, Ageſilaus promiſit ac recepit, ſi ſibi dederint Lacedæmonij quinquaginta Lacedæmonios, quorum conſilio vtatur, nouorum ciuium tria millia, ſociorum autem ad ſex millia, ſe in Aſiam tranſiturum, & vel regem Perſarum, vt pacem faciat, cogere conaturum atque experturum: vel, ſi bellum paci barbarus anteponat, ſe tantum ei negotij exhibiturum, vt de bello Græcis inferendo deſinat cogitare. Diod. autem lib. 14. ſic hanc rem narrat.* κατὰ δὲ τὴν ἑλλάδα λακεδαιμόνιοι προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ πρὸς πέρσας πολέμου, τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων Ἀγησίλαον ἐπέστησαν τοῖς πράγμασιν. οὗτος δὲ ἑξακισχιλίους στρατιώτας ἐπιλέξας, τριάκοντα δὲ τῶν πολιτῶν εἰς τὸ συνέδριον τοὺς ἀρίστους καταταξας, διεβίβασε δύναμιν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς Ἔφεσον. i. *In Græcia autem Lacedæmonij belli Perſici magnitudinem prouidentes, alterum ex regib. Ageſilaum reb. gerendis præfecerunt. Hic autem ſex militum millibus, & triginta Spartiatarum fortiſſimis, atque optimis ad conſilium cum eis ineundum ſumtis, traiecit exercitum ex Aſia Epheſum. Sed non videtur ſilentio prætereundum quod ſcriptum reliquit Plutarchus in apophth. Lacon. neque vſquam alibi reperi, Ageſi-*

laum, cùm vellet regi Perſarum bellum inferre, vt Græcos, qui erant in Aſia, liberaret, conſultū iuiſſe Dodonæum oraculū: cùm autē Iuppiter Dodonæus reſponſo ſuo Ageſilai conſilium, conatúmque approbaſſet, reſponſúmque Iouis ephoris renuntiaſſet: illos iuſsiſſe eum eadem de re Delphos proficiſci, & Apollinem conſulere: cùm ille ad oraculum Delphicum perueniſſet, Apollinem ſic interrogaſſe, Apollo, idémne tibi videtur, quod patri? cùm ille idem, quod patri, ſibi probari reſpondiſſet, idque Ageſilaus Lacedæmoniis renuntiaſſet, imperatorem ad bellum Perſicum miſſum eſſe. Verba Plutarchi Græca non aſcribam.

19. bellúmque regi fac.) ſic ſæpe loquitur M. Tullius, exempli cauſa lib. 6. accuſ. Tu, quos ſeruos arma capere, ac bellum facere in Sicilia voluiſſe cognoras, & de conſilij ſententia iudicaras, hos, &c. & Catilinaria ſecunda. nullus rex, qui bellum populo Ro. facere poßit.

20. docens ſatius eſſe) ſic Xenophon in Ageſ. εὐθὺς μὲν οὖν πολλοὶ ἠγάσθησαν, αὐτὸ τοῦτο ἐπιθυμῆσαι, ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτόν, τό, τε αἱρεῖσθαι ἐπιόντα μᾶλλον, ἢ ὑπομένοντα, μάχεσθαι αὐτῷ· καὶ τὸ τἀκείνου δαπανῶντα μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων, βούλεσθαι πολεμεῖν· κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι. i. Statim igitur multi admirati, atque amplexi ſunt Ageſilai conatum, quòd cùm Perſæ antea in Græciā tranſiſſent, nunc Ageſilaus contrà in Perſas tranſire cuperet, & quòd eum adortus, quàm eius aduentu exſpectato; cum eo dimicare: résque illius, quàm Græcorum, conſumendo, bellum gerere mallet. Omnium autem pulcherrimum iudicabatur, eū non de Græcia, ſed de Aſia certare. Non laudat tamen Iſocrates hunc Ageſilai conatū, in oratione ad Philippum, eò quòd non prius Græcos inter ſe conciliarit, quàm regi Perſarum bellum inferret.

21. namque fama exierat.) ſecuti ſumus exempla Baſileenſ. aliáque multo antiquißima: quæ ſic habent. Nam in Venetis & Florent. impreſſum eſt, famam exire, vt ſint verba Ageſilai ſcilicet, non Probi: minus rectè, opinor.

22. imparatos, imprud.) ſic locutus eſt ſuprà in Datame. ibi. facilius ſe imparatum, imprudentémque parua manu oppreſſurum.

23. offenderet) καταλάβοι, occuparet, deprehenderet, opprimeret, reperiret. Sic loquitur & M. Tull. lib. 2. epiſtol. ad famil. aut ne ad eā meditere, imparatum te offendam. & Terentius Heautont. Texentem telam ſtudioſè ipſam offendimus.

24. indutias à Lacone petiuit) Xenoph. lib. 3. de reb. Gr. ἐπεὶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἀφίκετο, πρῶτον μὲν Τισσαφέρνης πέμψας, ἤρετο αὐτόν, τίνος δεόμενος ἥκοι. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι αὐτονόμους καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις εἶναι, ὥσπερ καὶ τὰς παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι· πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Τισσαφέρνης, εἰ τοίνυν θέλεις σπείσασθαι ἕως ἂν ἐγὼ πρὸς βασιλέα πέμψω, οἶμαι ἂν ταῦτα διαπράξασθαι. ἀλλ' οἶμαι ἄν σοι ταῦτα διαπραξαμένου, ἀποπλεῖν, εἰ βούλοιο. ἀλλὰ βουλοίμην ἄν, ἔφη, εἰ μὴ οἰοίμην ὑπὸ σοῦ ἐξαπατᾶσθαι. ἀλλ' ἔξεστιν, ἔφη, σοὶ τούτων πίστιν λαβεῖν, ἦ μὴν ἀδόλως σοῦ πράττοντος ταῦτα, ἡμᾶς μηδὲν τῆς σῆς ἀρχῆς ἀδικήσειν ἐν ταῖς σπονδαῖς. ἐπὶ τούτοις ῥηθεῖσι Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσε τοῖς πεμφθεῖσιν, &c. i. Poſteaquàm autem illuc (Epheſum) peruénit Ageſilaus, primùm quidem Tiſſaphernes miſsis ad eum certis hominibus, interrogauit eum, quamobrem veniret. Ille autem reſpondit, ſe ea gratia venire, vt ciuitates, quæ ſunt in Aſia, proinde liberæ ſint. & ſuis legib. vtan-

n 2

tur, vt quæ ſunt in Græcia. Ad hæc Tiſſaphernes, Si vis, inquit, mecum paciſci, & facere indutias dum ad regem mitto, ſpero me hoc confecturum. At puto me, inquit Ageſilaus, ſi iſta confeceris, in Græciam reuerſurum, ſi velis. Ego verò velim, inquit ille, niſi verear ne à te decipiar. At licet tibi, inquit Ageſilaus, horũ fidem accipere, ſi iſta ſine dolo conficias, Me ſine maleficio & iniuria per totam prouinciam tuam intra indutiarum & fœderum tempus, iter facturum. His condicionibus iatis, & his verbis præſcriptis, iurauit Tiſſaphernes iis, qui ab Ageſilao miſſi ad eum fuerant, Erippidæ, & Dercyllidæ, & Megalio, ſe ſine dolo pacem ſeruaturum. Illi autem contrà iurarunt, &c. Idem in Ageſil. paullo breuius. Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσεν Ἀγησιλάῳ, εἰ σπείσαιτο ἕως ἔλθοιεν οὓς πέμψειε πρὸς βασιλέα ἀγγέλους, διαπράξεσθαι αὐτῷ ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑλληνίδας. Ἀγησίλαος δὲ ἀντώμοσε, &c. i. Tiſſaphernes quidem iurauit Ageſilaò, ſi ſecum paciſceretur indutias, donec nuntios ad regem mitteret, ſe ei effectum daturum, vt ciuitates Græcorum, quæ ſunt in Aſia, liberentur, ſuiſque legibus vti poßint. Ageſilaus autem contrà iurauit, ſe indutias ſine dolo ſeruaturum, tribus menſibus ad rem conficiendam præfinitis. Polyænus hac de re ſic lib. 2 ſtrategem. Ἀγησίλαος εἰς Ἀσίαν ὅτε διέβη, καὶ τὴν βασιλέως ἐλυμαίνετο, Τισσαφέρνης ἀνοχὰς συνέθετο. αἱ δὲ ἀνοχαὶ εἰς τρεῖς μῆνας ἐφ᾽ ᾧ τὸν βασιλέα πεῖσαι, ὅσαι πόλεις ἑλληνίδες ἐν Ἀσίᾳ, αὐτονόμους ἀφεῖναι. οἱ μὲν οὖν ἕλληνες ἀνέμενον τὴν προθεσμίαν. ὁ δὲ πέρσης πολλὴν χεῖρα συμμίξας ἐπέθετο τοῖς ἕλλησιν. ὀρρωδία καὶ φόβος. Ἀγησίλαος δὲ καὶ φαιδρὸς τὴν ὄψιν, δηλαδὴ χαιρόμενος ἐστρατήγησε, λέγων ὅτι χάριν οἶδα Τισσαφέρνῃ τῆς ἐπιορκίας. ἑαυτῷ γὰρ πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐποίησεν, ἡμῖν δὲ συμμάχους. ἴωμεν θαρροῦντες, ὡς μαχούμενοι μετὰ τηλικούτων συμμάχων. ἀνεθάρρησαν οἱ ἕλληνες τῷ λόγῳ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ συμβαλόντες, ἐνίκησαν τοὺς βαρβάρους. i. Ageſilaus cùm in Aſiã tranſiiſſet, & regis Perſarũ imperij fineis popularetur, Tiſſaphernes indutias cum eo pactus eſt. Indutiæ autem trium menſium fuerunt, his condicionibus, vt regi Perſarum perſuaderet, quotquot Græcorum ciuitates eſſent in Aſia, vt eas ſuis legibus vti ſineret, & liberaret. Græci igitur diem præſtitutam exſpectabant. Tiſſaphernes autem magna manu facta Græcos inuaſit. Illi totis caſtris metu trepidare. At Ageſilaus contrà hilari vultu, gaudens ſcilicet, exercitum ducebat, cùm diceret ſe Tiſſapherni habere gratiam, quòd peieraſſet. ſibi enim, inquit, deos inimicos, atque infeſtos reddidit, nobis autem adiutores, ac ſocios adiunxit. Eamus igitur bona ſpe freti, tanquam prœlium commiſſuri, tam potentib. belli adiutoribus ac ſociis ad nos aggregatis. Animus Græcis acceßit imperatoris oratione cõfirmatis: & prœlio commiſſo, barbaros ſuperarũt. Piget aſcribere quæ Plutarchus eadem de re tradit in Ageſil. pag. 3 ἐπεὶ δὲ Τισσαφέρνης ἐν ἀρχῇ μὲν φοβηθεὶς τὸν Ἀγησίλαον, ἐποιήσατο σπονδάς, &c. i. Poſteaquàm autem Tiſſaphernes cùm initiò Ageſilaum pertimuiſſet, indutias cum eo fecit, &c. ſatis eſt enim mihi locum lectori indicaſſe.

25. Vt Lacedæmoniis cum rege conu.) Vt Lacedæmonij à rege quæ vellent, impetrarent: id eſt, vt rex Perſarum ſineret ciuitates Græciæ quæ erant in Aſia, eſſe liberas, & vti ſuis legibus. Ita enim futurum erat, vt Lacedæmoniis cum rege conueniret.

26. re autem vera ad cop. comp.) repete ἀπὸ κοινοῦ, petiuit. Nam hæc verborum

ſe ies eſt, petiuit indutias à Lacone, ſimulàs ſe d.op. &c. ſed re vera petiuit indutias ad cop comp.

27. *trimeſtre.) ſic Xenophon, Plutarchus, Polyænus, vt ſuprà oſtendimus.*

28. *ſine dolo.) ἀδόλως, bona fide.*

29. *in qua pactione.) manere in officio, manere in fid., manere in ſententia, manere in pactione & pulchrè dictum, & bonis ſcriptorib. vſitatum, & à Græcis expreſſum, atque imitatum. ſic enim illi ἐμμένειν ταῖς σπονδαῖς, τοῖς ὡμολογημένοις, τοῖς νομίμοις, ſeu τῷ νόμῳ, & ſim. Virgil. lib. 8. æn. at tu dictis Albane maneres. ſine præpoſitione.*

30. *contra ea) ſic ſolet loqui Probus, vt alibi indicauimus: pro quo alij contrà, ſimpliciter. quanquam etiam à Cæſare aliquando, contra ea, vſurpatum eſſe oſtendimus.*

31. *quòd Tiſſaphernes periur.) ſic Xenophō in Ageſilao. ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἃ ὤμοσεν, εὐθὺς ἐψεύσατο. ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρήνην πράττειν, στράτευμα πολὺ παρὰ βασιλέως, πρὸς ᾧ πρόσθεν εἶχε, μετεπέμπετο. Ἀγησίλαος δὲ, καίπερ αἰσθόμενος ταῦτα, ὅμως ἐνέμεινε ταῖς σπονδαῖς. i. Tiſſaphernes igitur, quæ iurauit, continuò mēdacio perturbauit. Nam pro eo vt pacem ſeruaret, magnum exercitum à rege, præter eum, quem anteà habebat, arceſſiuit. Ageſilaus verò, quamuis hæc ſentiret, tamen in pactione & fœdere manebat. Sic ferè idem Xenophon lib. 3. de reb. Græc. atque adeò iiſdem propemodum verbis. Polyænus quoque re congruit, vt paullo antè indicauimus: Plutarch. paullo aliter, vt mox oſtendemus.*

32. *ſuis reb. abalien.) id eſt, à ſuis rebus alienaret. licebat & repetita præpoſitione ita dicere, à ſuis rebus abalienaret: quo de genere aliàs. Quod ad rem attinet autem, ſic Xenoph. in Ageſ. ἐμοὶ οὖν τοῦτο πρῶτον καλὸν δοκεῖ διαπράξασθαι, ὅτι Τισσαφέρνην μὲν ἐμφανίσας ἐπίορκον, ἄπιστον πᾶσιν ἐποίησεν. ἑαυτὸν δ᾽ αὖ ἐπιδείξας πρῶτον μὲν ὅρκους ἐμπεδοῦντα, ἔπειτα δὲ συνθήκας μὴ ψευδόμενον, πάντας ἐποίησε καὶ Ἕλληνας, καὶ βαρβάρους συνθέσθαι αὐτῷ, εἰ βούλοιτο. i. Mihi igitur primùm videtur hoc præclarè feciſſe, quia cùm Tiſſaphernem declarauit eſſe periurum, infidum in omneis reddidit: Cùm autem ſe oſtendit, primùm quidem iuſiurandum ſanctè ſeruare, deinde verò in pactione manere neque fidem fallere, effecit vt omnes & Græci & Barbari, ſi vellet, ſeſe cum eo coniungerent. Idem lib. 3 de reb. Gr. Ἀγησίλαος δὲ μάλα φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι Τισσαφέρνει τοὺς πρέσβεις ἐκέλευσεν, ὡς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχοι, ὅτι ἐπιορκήσας, αὐτὸς μὲν πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐκτήσατο, τοῖς δ᾽ Ἕλλησι συμμάχους ἐποίησεν. i. Ageſilaus autem valde hilari vultu Tiſſapherni legatos renuntiare iuſſit, ſe magnam ei gratiam habere, quòd periurio ſuo ſibi quidem deos iratos reddidiſſet, Græcis verò adiutores ac ſocios adiunxiſſet. Sic Polyænus, Ἀγησίλαος δὲ καὶ φαιδρὸς ἦν ὄψει, &c. nam ſuprà iam retulimus.*

33. *ſeruata religione) id eſt, ſeruato iureiurando. Cic pro Fonteio. religio iuriſiurandi. Idem non ſemel, neque vno loco, religioſus iudex, religioſus teſtis. teſtes autem & iudices iurabant.*

35. *facere ſecum.) ſe adiuuare, ἑαυτῷ συμπράττειν. Cicero pro Cæcinna. rem & ſententiam interdicti ſecum facere fatebatur.*

n 3

35. *confirmare exercitum.)fiducia, & bona ſpe complere exercitum.* θαῤῥῶσαι τὴν δύναμιν, *vel* τὸν ςρατόν. *ſequitur deinceps cùm animaduerteret, ſcilicet exercitus.*

36. *hominéſque ſibi conciliari)ſic edēdum curaui deleta voce, amiciores, quæ in omneis editiones, quas quidem viderim, ex oris librorum irrepſit, cùm forte ad eas interpretandi gratia, hoc aſcriptum eſſet, è regione verbi, conciliari, id eſt, amiciores fieri. Nam omnino Latinè dici non poteſt, conciliari amicum, ſeu amiciorem, pro fieri amicum, ſeu amiciorem. dicunt enim Latini, vel aliquem conciliari ſimpliciter, vel aliquem amicum fieri, vel amicitiam alicuius conciliari. Quare legendum eſt hoc loco, vel, vt edendum curauimus, hominéſque ſibi conciliari, vel, hominéſque ſibi fieri amiciores, vel hominum ſibi amicitiā conciliari.*

37. *plurima domicilia.) & in eis horti amœniſsimi, arborib. vndique magno ſumtu cōquiſitis, & ceteris reb. ad voluptatem & delicias ſummo artificio comparatis inſtructi.* Diod. lib. 14.

38. *At* Ageſil. *in* Phryg)Xenophon *lib. 3. de reb.* Gr. *paullo aliter hanc rē narrat.* ὁ δὲ Τισσαφέρνης καὶ ὅτι ἱππικὸν οὐκ εἶχεν ὁ Ἀγησίλαος, ἡ δὲ Καρία ἄφιππος ἦν, καὶ ὅτι ἡγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀπάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Καρίαν αὐτὸν ὁρμήσειν, τὸ μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε· τὸ δ᾽ ἱππικὸν ἅπαν εἰς τὸ Μαιάνδρου περιῆγε πεδίον, νομίζων ἱκανὸς εἶναι καταπατῆσαι τῷ ἵππῳ τοὺς Ἕλληνας πρὶν εἰς τὰ δύσιππα ἀφικέσθαι. ὁ δ᾽ Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς εἰς τἀναντία ἀποστρέψας, ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο, καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπληθῆ χρήματα ἐλάμβανε. *i.* Tiſſaphernes *autē tum quia equitatum non habebat* Ageſilaus, *Caria autem equis incepta erat, tum quia exiſtimabat eum ſibi iratum eſſe propter fallaciam, re vera arbitratus eum in* Cariam, *vbi erat eius domicilium, impreſſionem facturum, vniuerſum pedeſtrem exercitum illuc traiecit, equitatum verò in campum* Mæandri *circumduxit, exiſtimans ſe eo poſſe* Græcos *conculcare, priuſquàm ad loca aſpera, & ad equitationem minimè opportuna peruenirent. At* Ageſilaus *pro eo vt in* Cariam *inuaderet, ſtatim flexo in contrarias parteis itinere in* Phrygiam *contendit, & vrbeis, quæ ei obuiā factæ ſunt, ſubegit, eáſque inſperatò adortus, multarū pecuniarum potitus eſt. Atque idem ita fere, iiſdémque verbis in* Ageſ. Polyænus *autem lib. 2.* Strateg. *in ceteris cum* Probo *&* Xenophonte *ferè congruens, in hoc diſcrepat, quòd illi* Ageſilaum Phrygiam, *hic* Lydiam *peruaſiſſe ac diripuiſſe narrat. Sic enim* Polyænus. Ἀγησίλαος ἐπὶ Σάρδεις ἐλαύνων καθῆκε λογοποιούς, ὡς ἐξαπατᾷ Τισσαφέρνην. στέλλεται μὲν γὰρ φανερῶς ἐπὶ Λυδίας, τρέψεται δὲ ἀφανῶς ἐπὶ Καρίας. ἠγγέλθη ταῦτα Τισσαφέρνῃ. ὁ μὲν σὺν στρατιᾷ ὥρμησε Καρίαν φυλάττειν. ὁ δὲ Λάκων κατέδραμε Λυδίαν, καὶ λείαν πολλὴν κατήλασεν. *i.* Ageſilaus *cùm in* Sardeis *exercitum duceret, miſit homines, qui hos rumores diderēt ac diſsiparēt,* Ageſilaum *fucū facere, & verba dare* Tiſſapherni. *apertè enim & ſpecie in* Lydiam *inuadere: occultè verò, & re vera in* Cariam. *Hæc* Tiſſapherni *nuntiata ſunt.* Perſa *igitur inſtituit* Cariam *tutari.* Laco *verò* Lydiam *peruaſit, & magnam prædam egit. Sic &* Frontin. *lib. I. cap. 8.* Ageſilaus Lacedæmonius *cùm inferret bellum* Tiſſapherni, *Cariam ſe petere ſimulauit, quaſi aptius locis montoſis aduerſus hoſtem equitatu preualentem pugnaturus. Per hanc conſilij*

oſtenſionem aduocato in Cariam Tiſſapherne, ipſe in Lydiam, vbi caput hoſtium regni erat, irrupit, oppreſſisque, qui illic agebant, pecunia regia potitus eſt. Plutarchus autem in Ageſil. cum Probo congruens, εὐθὺς οὖν ἀμυνόμενος *(inquit)* Ἀγησίλαος ἀπάτῃ δικαίᾳ τὴν Τισαφέρνους ἐπιορκίαν, ἐπέδειξεν ὡς ἐπὶ Καρίαν προάξων· ἐκεῖ δὲ τοῦ βαρβάρου τὴν δύναμιν συναθροίσαντος, ἄρας εἰς Φρυγίαν ἐνέβαλε· καὶ πόλεις μὲν εἷλε συχνὰς, καὶ χρημάτων ἀφθόνων ἐκυρίευσεν, ἐπιδεικνύμενος τοῖς φίλοις, ὅτι τὸ μὲν σπεισάμενον ἀδικεῖν, τῶν θεῶν ἐστι καταφρονεῖν· τὸ δὲ τοὺς πολεμίους παραλογίζεσθαι οὐ μόνον τὸ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ δόξαν πολλὴν, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς κερδαίνειν ἔνεστι. *i. Statim igitur Ageſilaus, iuſto dolo Tiſſaphernis periuriū vltus, præ ſe tulit, ſe in Cariam progreſſurū. cùm autem barbarus illuc copias ſuas contraxiſſet, caſtris motis in Phrygiam inuaſit. atque vrbeis quidem cepit multas & multarum pecuniarum compos factus eſt, oſtendens amicis, iniuriam alteri facere, poſteaquàm fœdus percuſſeris, eſſe deos contemnere: in decipiendis verò hoſtibus non ius ſolùm, verùm etiam magnam gloriam & lucrum cum voluptate coniunctum ineſſe.*

39. *Epheſum hiematum, Xenophon lib. 3. de reb. Gr. & in Ageſil.* ἐπειδὴ δ' ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον. *i. vbi autem ver appropinquare cœpit, vniuerſum exercitum Epheſum contraxit. Idē lib. 3. de reb. Gr. eandem rem narrans, eadem quoque verba iterat. Cauſam autem cur longius non ſit progreſſus, hanc affert, quia exta ſacrificanti parum læta fuerant, victimæ ſine fibris exſtiterant: quod & à Diodoro lib. 14. relatum eſt, his verbis.* Ἀγησίλαος δ' ἐπεχείρησε μὲν εἰς τὰς ἄνω προάγειν σατραπείας, ὁ δὲ τοῖς ἱεροῖς οὐ δυνάμενος καλλιερῆσαι, πάλιν ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. *i. Ageſilaus autem conatus eſt quidem in ſuperiores præfecturas progredi, ſed ab extis minus lætis deterritus, exercitum ad mare reduxit. Præterea cognouit, ſe, niſi equitatum haberet, barbaris imparem futurum iccirco equitatum ſibi eſſe comparandum exiſtimauit. Xenoph lib. 3. de reb. Gr.* γινώσκων δ' ὅτι, εἰ μὴ ἱππικὸν ἱκανὸν κτήσαιτο, οὐ δύναιτο κατὰ τὰ πεδία στρατεύεσθαι, ἔγνω τοῦτο κατασκευαστέον εἶναι, ὡς μὴ δραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι. *i. Cùm autem videret niſi equitatum idoneum haberet, ſe non poſſe in apertis campis & exporrectis, planiſque locis bellum gerere, exiſtimauit ſibi hunc eſſe comparandum, ne neceſſe haberet fugiens præliari. ſic fere & in Ageſil. Quo conſilio autem, & qua arte vſus ſit ad equitatum quàm primùm parandum, operæpretium eſt ex eodem ſcriptore cognoſcere, cuius hæc verba ſunt lib. 3. de reb. Gr. neque admodum differunt, quæ ſcripſit in Ageſil. ſic igitur ille.* καὶ τοὺς μὲν πλουσιωτάτους ἐκ πασῶν τῶν ἐκεῖ πόλεων ἱπποτροφεῖν κατέλεξε. προειπὼν δὲ ὅστις παρέχοι ἵππον, καὶ ὅπλα, καὶ ἄνδρα δόκιμον, ὅτι ἐξέσται αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι, ἐποίησεν οὕτω συντόμως πράττεσθαι, ὥσπερ ἄν τις τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανούμενον προθύμως ζητοίη. *i. & ditiſſimas quidem ex omnibus Aſiæ ciuitatibus delegit, qui equos alerent. cùm autem prædixiſſet, quiſquis equum, & arma, & virum ſpectatum ac probatum præberet, ei ſe vacationem militiæ daturum, aſſecutus eſt vt ita celeriter ea res ageretur, tanquam ſi quis eum, qui pro ſe moriturus eſſet, cupidè & alacriter exquireret. Plutarch. in Ageſil.* τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐλαττωθεὶς, καὶ τῶν ἱερῶν ἀλόβων φανέντων, ἀναχωρήσας εἰς Ἔφεσον, ἱππικὴν συνῆγε, τοῖς δ' εὐπόροις προειπὼν, εἰ μὴ βούλονται στρατεύεσθαι, παρασχεῖν ἕκαστον ἵππον ἀνθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄνδρα, *&c. i. Cùm autem aduerſarios equitatu præſtare, & ſu-*

periores eſſe animaduerteret, & præterea ſacrificanti victimæ ſine extorum fibris repertæ eſſent, Epheſum ſe recepit, & equitatum comparauit: quod vt maturè fieret, hoc pacto aſſecutus eſt. Prædixit diuitibus, & copioſis, vt ſi militiam obire nollent, equum quiſque & virum pro ſe præberet: erant autem hi multi. Ita contigit Ageſilao, vt pro peditibus leuioris & grauioris armaturæ, citò multos equites idoneos, & militareis haberet. Idem apophth. Lacon. τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐλαττωθεὶς, ἀνεχώρησεν εἰς Ἔφεσον, καὶ τοῖς εὐπόροις προεῖπε παρέχειν ἵππον ἀντὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἄνδρα, ἀπολυομένους τῆς στρατείας· ὥστε ταχὺ συνήχθησαν ἵπποι καὶ ἄνδρες ἐπιτήδειοι ἀντὶ δειλῶν καὶ πλουσίων. τὸν Ἀγαμέμνονα ἔφη ζηλοῦν. καὶ γὰρ ἐκεῖνον θήλειαν ἵππον ἀγαθὴν λαβόντα κακὸν ἄνδρα καὶ πλούσιον τῆς στρατείας ἀπολῦσαι. *i. Equitibus autem inferior, Epheſum ſe recepit, & diuitibus edixit, vt equum pro ſe, & virum quiſque præberet, ea lege, vt à militia immunus eſſet, atque vbi equi & viri idonei pro ignauis & diuitibus coacti ſunt, Agamemnonem ſe æmulari dixit. Nam illum quoque bona equa accepta, hominem ignauum & diuitem militiæ munere ſolutum è caſtris miſſum feciſſe.*

40 *Præmia propoſuit) Xenoph. eod. lib. de reb. Gr.* ἀσκῆσαι δὲ αὐτὸ βουλόμενος, ἆθλα προύθηκε ταῖς τε ὁπλιτικαῖς τάξεσιν, ἥτις ἄριστα σωμάτων ἔχοι, καὶ ταῖς ἱππικαῖς, ἥτις κράτιστα ἱππεύοι, καὶ πελτασταῖς δὲ, καὶ τοξόταις ἆθλα προύθηκεν, ὅσοι κράτιστοι πρὸς τὰ προσήκοντα ἔργα φανεῖεν. *i. cùm autem exercitum vellet exercere, & ordinibus peditum grauioris armaturæ, qui optimè corporib. eſſent conſtituti, & equeſtribus, qui optimè equitarent, præmia propoſuit: peltaſtis quoque, & ſagittariis præmia propoſuit, qui optimè exercitati ad munera ſibi accommodata viderentur.*

41. *quibus donar. quorum) quibus donarentur ij, quorum egr. &c. ſæpe iam admonuimus ſic ſolere Probum, ſeu Nepotem loqui, nempe tacito antecedenti ponere relatiuum. exempli cauſa in Datame: in itinere conuenit, qui Aſpim ducebant i. conuenit eos, qui &c. ibid. Vtrique locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt: id eſt vtrique aliquos mittunt, qui locum expl. &c. Idē in Themiſt. ſed ego potiſſimùm Thucydidi credo, quòd ætate proximus erat, qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt. id eſt proximus erat Themiſtocli. omnium, ſubintell. vel ex omnibus, qui illorum &c. infrà ibid. Ita prædicabat mirari ſe, non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus eorum nocuiſſent. ſubintelligendum eos. Idem in Chabria. ſed omneis, qui in magiſtratu erant, auctoritate anteibat, eúmque magis milites, quàm qui præerant, ſuſpiciebant. hic quoque ſubintelligendum eos, hoc modo, quàm eos, qui, &c.*

42. *Fecit idem in exercitation. gen.) hoc plurib. verbis perſequitur Xenoph. in Ageſil. & lib. 3. de reb. Gr. ex quibus hæc aſcripſiſſe ſatis habebo.* ἐκ δὲ τούτου παρῆν ὁρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια πάντα μεστὰ ἀνδρῶν τῶν γυμναζομένων· τὸν δ' ἱππόδρομον, τῶν ἱππαζομένων· τοὺς δὲ ἀκοντιστὰς, καὶ τοὺς τοξότας μελετῶντας. ἀξίαν δὲ καὶ ὅλην τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἦν, τὴν Ἔφεσον, θέας ἐποίησεν· ἥ τε γὰρ ἀγορὰ ἦν μεστὴ παντοδαπῶν καὶ ἵππων, καὶ ὅπλων, οἵ τε χαλκοτύποι, καὶ οἱ τέκτονες, καὶ οἱ χαλκεῖς, καὶ οἱ σκυτοτόμοι, καὶ οἱ ζωγράφοι πάντες πολεμικὰ ὅπλα κατεσκεύαζον, ὥστε τὴν πόλιν ὄντως οἴεσθαι πολέμου ἐργαστήριον εἶναι. *i. Ex hac autem videre erat gymnaſia quidem omnia virorum ſeſe exercentium plena: hippodromum verò (id eſt, curriculum, ſeu ſpatium, in quo currere ſolent equites)*

virorum

virorum equitantium: iaculatores, & ſagittarios, meditanteis. Iam verò etiam vrbem, in qua erat, Epheſum, totam viſendam, & ſpectatu dignam reddidit. Nam & forum equis omnis generis, & armis erat refertum: & fabri ærarij, & fabri lignarij, & fabri ferrarij, & ſutores, & pictores omnes arma militaria conficiebant, ita vt exiſtimares, vrbem re vera belli eſſe officinam.

43 Huic cùm temp.) delendum puto vocem tempus, vt ita legatur, huic cùm eſſet viſum copias extrahere, &c. ſic autem loquuntur Latini, viſum eſt mihi dicere, ſcribere, facere. Cic. in Catone Maiore. Nunc autem mihi viſum eſt de ſenectute aliquid ad te ſcribere.

44 palàm pronuntiaſſet) pleonaſmus. nam pronuntiare, eſt prodicere, ſiue palàm dicere.

45 Sardeis) vrbem Lydiæ regiam. Horat. epiſt. XI lib. I. Quid concinna Samos, quid Crœſi regia, Sardis?

46 eandem Cariam) quam antea tutatus fuerat. Xenoph. lib. 3. ἐκεῖ ὁ μὲν τοι Τισσαφέρνης ταῦτα μὲν ἐνόμισε λέγειν αὐτόν, πάλιν βουλόμενον ἐξαπατῆσαι, εἰς Καρίαν δὲ νῦν τῷ ὄντι ἐμβαλεῖν. τό, τε οὖν πεζόν, καθάπερ τὸ πρόσθεν, εἰς Καρίαν διεβίβασε, καὶ τὸ ἱππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδίον κατέστησεν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλ᾽, ὥσπερ προεῖπεν, εὐθὺς ἐπὶ τὸν Σαρδιανὸν τόπον ἐχώρησε. i. Tiſſaphernes igitur hæc quidem eum dicere exiſtimauit, quòd iterum fallere vellet, ſed nunc re vera in campum Mæandri irrupturum. Itaque & pedeſtreis copias, vt antea, in Cariam traiecit, & equitatum in Mæandri planitie conſtituit. At Ageſilaus non mentitus eſt: ſed, quemadmodũ prædixerat, ſtatim in locum Sardianum contendit. Sic & Plutarch. in Ageſil. καιροῦ δ᾽ ὄντος αὖθις ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πολεμίαν, προεῖπεν εἰς Λυδίαν ἀπάξειν, καὶ νῦν οὐ ψευδόμενος, ἐνταῦθα Τισσαφέρνην, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἐξηπάτησε, διὰ τὴν ἔμπροσθεν ἀπάτην ἀπιστῶν Ἀγησιλάῳ, καὶ νῦν γε αὐτὸν ἅψεσθαι τῆς Καρίας νομίζων, οὔσης δυσίππου, πολὺ τῷ ἱππικῷ λειπόμενον, &c. i. Cùm autem tempus iam eſſet iterum in terram hoſtilem irruendi, prodixit Ageſilaus ſe in Lydiam exercitum ducturum, neque iam hic mentiens, Tiſſaphernem, ſed ille ſeipſum decepit, propter ſuperiorem fallaciam Ageſilaum falſum pronuntiare ſuſpicans, & nunc quoque exiſtimans eum in Cariam iturum, quæ eſſet ad equitationem inepta, equitatu longè inferiorem. Eſt autem Caria Lydiæ proxima, ac finitima.

47. ſerò ſuis præſidio prof.) quarto die pòſt quàm Ageſilaus iam Lydiam ingreſſus ac populatus erat, vt tradit Xenoph. iiſdem locis.

48. magna erat præda potitus) Xenoph. iiſdem locis, πολλὰ δὲ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ εἶχε. al. παρεῖχε. hoc tantùm. i. multas res exercitui neceſſarias parauit.

49. numquam in campo conflixit tamen ad Mæandrum Ageſilaus, quòd videbat nondum peditatum hoſtium adeſſe: & cùm hoſtes, præmiſsi ab Ageſilao equitatus, interea dum pedeſtreis copias inſtruit, ac diſponit, impetum ſatis fortiter excepiſſent, reliquo iam exercitu producto, illi ſtatim terga dederunt, & eorum alij in Mæandrum ſe præcipiteis egerunt, alij in fuga ſpem ſalutis poſuerunt. Ageſilaus autem caſtris hoſtium potitus eſt, & plus quàm ſeptuaginta talenta prædæ nactus eſt, & camelos tum primùm barbarorum cepit, quos in Græciam abegit. Sic Xenoph. lib. 3. de reb. Gr. ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος γιγνώσκων ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις

οὔπω παρεῖναι τὸ πεζόν, αὐτῷ δὲ οὐδὲν ἀπεῖναι τῶν παρεσκευασμένων, καλὸν ἡγήσατο μάχην συνάψαι, εἰ δύναιτο, &c. i. Ageſilaus non ignorans hoſtib. nondum præſtò eſſe peditatum, ſibi autem nihil eorum, quæ apparata erant, abeſſe, rectum exiſtimauit prælium committere, &c. vt nos vertimus. ſic fere & Plutarch. Addunt ad ſuperiora alij ſcriptores, hac victoria parta Ageſilaum facultatem adeptum eſſe Aſiæ diripiendæ, ciúsque victoriæ beneficio Tiſſaphernem ſui periurij pœnas dantem, iucundiſſimum atque optatiſſimum Græcis ſpectaculum præbuiſſe. Nam rex Perſarum huius cladis accepto nuntio, Tithrauſtem miſit, qui Tiſſapherni caput præcidendum curaret. Plutarchi verba aſcribere libet. ἐκ ταύτης τῆς μάχης οὐ μόνον ὑπῆρχεν αὐτοῖς ἄγειν καὶ φέρειν ἀδεῶς τὴν βασιλέως χώραν, ἀλλὰ καὶ δίκην ἐπιδεῖν Τισσαφέρνην διδόντα, μοχθηρὸν ἄνδρα, καὶ τῷ γένει τῶν Ἑλλήνων ἐπαχθέστατον. ἔπεμψε γὰρ εὐθέως ὁ βασιλεὺς Τιθραύστην ἐπ' αὐτόν, ὃς ἐκείνου μὲν τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμε· τὸν δ' Ἀγησίλαον ἠξίου διαλυσάμενον ἀποπλεῖν οἴκαδε, καὶ χρήματα διδοὺς αὐτῷ προσέπεμψε. i. ex hoc prælio nõ ſolùm data eis eſt facultas regis Perſarum terræ impunè populandæ ac vaſtandæ, verùm etiam licuit eis Tiſſaphernem pœnas dãtem videre, hominem improbum, & Græcorum generi infeſtiſſimum. miſit enim ad eum continuò rex Perſarum Tithrauſtem, qui ei quidem caput abſcidit, ab Ageſilao verò poſtulauit, vt bello cõpoſito domũ reuerteretur: & præterea pecuniã per Tithrauſtem ad illum miſit.

50. nuntius ei domo venit) Diod lib. 14. λακεδαιμόνιοι ὁρῶντες τὰς μεγίστας τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεων ἐφ' ἑαυτοὺς συνισταμένας, ἐψηφίσαντο τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας μεταπέμψασθαι, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν. i. Lacedæmonij cùm viderent Græciæ ciuitatum maximas ſocietates aduerſus ſe coiuiſſe, decreuerunt & Ageſilaum ex Aſia eſſe arceſſendum, & eas, quæ cũ eo eſſent, copias. Xenoph. de reb. Gr. lib. 4. οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ σαφῶς ᾔσθοντο τά τε χρήματα ἐληλυθότα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς μεγίστας πόλεις ξυνεστηκυίας ἐπὶ πολέμῳ πρὸς ἑαυτούς, ἐν κινδύνῳ τε τὴν πόλιν εἶναι νομίσαντες, καὶ στρατεύειν ἀναγκαῖον ἡγήσαντο εἶναι. καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα παρεσκευάζοντο, εὐθὺς δὲ καὶ ἐπὶ τὸν Ἀγησίλαον πέμπουσιν Ἐπικυδίδαν. ὁ δ' ἐπεὶ ἀφίκετο, τά τε ἄλλα διηγεῖτο ὡς ἔχοι, καὶ ὅτι ἡ πόλις ἐπιστέλλοι αὐτῷ, βοηθεῖν ὡς τάχιστα τῇ πατρίδι. i. Lacedæmonij autem poſteaquàm certò cognorunt, & pecunias in Græciam à rege Perſarũ veniſſe, & maximas Græciæ ciuitates ad bellum ſibi inferendum conſenſiſſe: & ciuitatem ſuam in periculo verſari, & exercitum comparandum, bellumque ſuſcipiendum putauerunt: atque ipſi quidem hæc parabant: ſtatim verò etiam ad Ageſilaum mittunt Epicydidam. Ille autem vbi ad Ageſilaum peruénit, cùm alia narrabat, vt ſe haberent, tum ciuitatem ad eum ſcribere, vt quàm primùm patriæ ſubueniret. Sic fere & Plutarchus in Ageſ.

51. quare venire non dub.) quare ne dubitaret, quin ſibi veniendum eſſet: vel, quare ne cunctaretur venire. Sed nónne ſic legendum eſt potius? quare venire ne dubitaret. Hoc loco Plutarchus exclamãs, ὦ βάρβαρ' ἐξευρόντες Ἕλληνες κακά, inquit. τί γὰρ ἄν τις ἄλλο τὸν φθόνον ἐκεῖνον προσείποι, καὶ τὴν τότε σύστασιν καὶ σύνταξιν ἐφ' ἑαυτοὺς τῶν Ἑλλήνων; οἳ τῆς τύχης ἄνω φερομένης ἐπελάβοντο, καὶ τὰ ὅπλα πρὸς τοὺς βαρβάρους βλέποντα, καὶ τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος ἤδη ἐξῳκισμένον αὖθις εἰς ἑαυτοὺς ἔστρεψαν. i. O qui reperiſtis barbara vos Græci mala. Quo enim alio quiſpiam nomine appellet inuidiam illam, & coitionem, & conſpirationem, quam tum in ſe Græci conflauerunt

runt? qui fortunam ſurſum ſe attollentem, repreſſerunt, ac retinuerunt? & arma ad barbaros ſpectantia, bellúmque è Græcia iam exterminatum, rurſus in ſeipſos verterunt? Hæc Plutarch. quæ vtinam non item poſſemus nos Galli deflere ac deplorare. Nónne iam duo breuiſsimo temporis interuallo interpoſito bella ciuilia excitauimus? nónne ferrum in hoſteis Galliæ peremneis ac ſempiternos, qui nunc noſtris malis renident, ac triumphant, paratum ac deſtrictum, in nos ipſos conuertimus? nónne florem nobilitatis, ſummóſque imperatores, quibus eramus noſtris hoſtibus horribiles ac formidoloſi, diſcordiis noſtris ciuilibus amiſimus? nónne nationes longinquas, partim feras, atque immaneis, partim natura, & odio penitus inſito nobis inimicas atque infeſtas, nonnullas etiam finitimas æmulas atque inuidas, vltrò in mediam Galliam arceſsiuimus, eáſque impunè in agris, atque adeò in vrbibus Galliæ graſſari ac prædari, & quæ olim hoſtes noſtri captis vrbibus facere non ſolebant, ea in Gallorum vxores ac liberos facere & vidimus, & inuiti paſsi ſumus? Nónne Gallia ab iis ipſis, qui nobis belli adiutores veniſſe dicebantur, direpta, ac vaſtata eſt? nónne peſsima & atrociſsima poſt hominum memoriam facinora ſpecie religionis per cunctam Galliam facta ſunt? Nónne bello publicè compoſito, legéque obliuionis à rege Carolo lata, tamen qui vulgò contra legem regiã ciuileis ac publicas alebãt diſcordias, attentis auribus audiebantur? nónne pace publica à rege conſtituta, gladios tamen nondum in vagina reconditos videbamus? nónne miſerabileis Gallorum cædeis à Gallis ipſis & factas audiebamus, & fieri cernebamus? Ac malorum quidem, quæ Græciæ acciderunt, cauſam, Plutarchus Græcorum in Græcos inuidiæ, ſeu inuidétiæ aſcribit: ego verò noſtrarum diſcordiarum, & calamitatum nullam aliam cauſam, quàm iracundiam diuinam, id eſt θεομηνίαν, noſtris flagitioſis, & ſceleratis factis, inſignique impietate, & iniuſtitia, & occidendorum paſsim hominum, conniuentibus magiſtratibus, impunitate diuturna commotam, atque excitatam eſſe puto. Sed ſatis querelarum, ſatis lacrymarum. Ego homo alioqui religionis antiquæ retinentiſsimus, non potui non teſtari, mihi magnopere placere concordiam Mihi enim perſuaſum eſt, illud Quintij apud T. Liuium, eſſe veriſsimum, concordiæ in ciuitatib. principes, & ordines inter ſe, & in commune omnes ciuitates conſulere debere. aduerſus cõſentienteis hoſtem externum neminem ſatis validum fore. diſcordiã & ſeditionem omnia opportuna inſidiãtibus facere, cùm pars ea, quæ domeſtico certamine inferior ſit, externo potius ſe applicet, quàm ciui cedat. Nunc ad Ageſilai ex Aſia reuocationem redeamus: quam Pauſanias quoque in Laconicis commemorat, eiúſque cauſam non, vt Plutarchus, in Græcorum liuorem, atque inuidentiam, ſed in alicuius deorum maleuolentiam confert, qui Ageſilao optatum ſuorum conſiliorum & cogitationum exitum inuiderit. ſic enim ille. καί εἰ θεῶν τις ἐφθόνησε μὴ ἀγαγεῖν τὰ βουλεύματα εἰς τέλος. i. & ei deorum aliquis inuidit, ne ſua conſilia adducere ad exitum poſſet. Quaſi verò in deos maleuolentia, aut inuidia vlla cadat.

52. ſuſpicienda) admiranda, probanda, magni facienda.

52. tanta modeſt, dicto aud.) Xenoph. lib. 4. de reb. Gr. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκε, &c. i. Ageſilaus autem poſteaquàm illum audiuit, mo-

leſtè ſanè quidem tulit, animo reputans, qualib. honorib. & quali ſpe orbatus eſſet: verùm tamen ſocius conuocatis quæ a ciuitate mandabantur. eis aperuit, & dixit neceſſe eſſe patriæ ſubuenire. Idem in Ageſilao, ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ σκυτάλη ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν. βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπείθετο τῇ πόλει οὐδὲν ἧττον φερόντως, ἢ εἰ* ἐν τῷ ἐφορείῳ, (al. φορείῳ,) ἔτυχεν ἑστηκὼς μόνος παρὰ τοῖς πέντε, μάλα ἔνδηλον ποιῶν, ὡς οὐ τὴν δὴ πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ τῆς πατρίδος. i. At poſteaquàm ad eum venit ſcytala à magiſtratib urbanis, vt patriæ ſubueniret: ita dicto audiens fuit, vt ſi ſolus in * Ephoréo. i. loco in quem Ephori conuenire ſolebant, al. curru, ſeu lectica, ſtetiſſet, apud quinqueuiros: planè oſtendens ac declarans, ſe vniuerſum terrarum orbem patriæ non antepoſiturum. Plutarch. Ageſil. πῶς οὐκ ἦν ἄξιον τὴν Σπάρτην μακαρίσαι τῆς Ἀγησιλάου τιμῆς πρὸς ταύτην, καὶ τῆς πρὸς τοὺς νόμους εὐλαβείας; ὃς ἅμα τῷ τὴν σκυτάλην ἐλθεῖν, εὐτυχίαν τοσαύτην καὶ δύναμιν παροῦσαν, καὶ τηλικαύτας ἐλπίδας ὑφηγουμένας ἀφεὶς καὶ προέμενος, εὐθὺς ἀπέπλευσεν ἀτελευτήτῳ ἐπὶ ἔργῳ, πολὺν ἑαυτοῦ πόθον τοῖς συμμάχοις ἀπολιπών. i. nónne par erat Spartam beatam eo nomine prædicare, quòd Ageſilaus huic tantum honorem haberet, & quòd leges tantopere vereretur, & tam ſanctè ſeruaret, qui ſimulatque ad eum ſcytala venit, tanta felicitate, tantóque exercitu, quem tum habebat, & tam magna ſpe, quæ eum proſequebatur, omiſſa, ac proiecta, ſtatim ex Aſia nauigauit, re infecta, multo ſui deſiderio ſociis relicto? Idem apophth Lacon. πολλὴν δὲ τῆς Ἀσίας ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος, διέγνω χωρεῖν ἐπ' αὐτὸν βασιλέα, ὅπως παύσῃ σχολὴν αὐτὸν ἄγοντα, καὶ διαφθείροντα τοὺς τῶν Ἑλλήνων δημαγωγούς. μεταπεμφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἕνεκα τοῦ περιεστηκότος τὴν Σπάρτην Ἑλληνικοῦ πολέμου αἰτίας διὰ τὰ ὑπὸ Πέρσου διαπεμφθέντα χρήματα, εἰπὼν τὸν ἀγαθὸν ἄρχοντα δεῖν ὑπὸ τῶν νόμων ἄρχεσθαι, ἀπέπλευσε τῆς Ἀσίας, πολὺν ἑαυτοῦ πόθον τοῖς ἐκεῖσε Ἕλλησι καταλιπών. i. Cùm autem magnam Aſiæ partem ſubegiſſet, ac ſub ditionem ſuam ſubiunxiſſet, conſtituit ad ipſum regem contendere, vt ei negotium faceſſeret, & facultatem corrumpendorum Græciæ contionatorum adimeret. Reuocatus autem ab ephoris propter bellum, quod Spartæ imminebat, ob pecunias à rege miſſas conflatum, atque excitatum, cùm dixiſſet bonum imperatorem legibus parêre oportere, ex Aſia nauigauit, magno ſui deſiderio Græcis, qui Aſiam incolebant, relicto. Idem ibidem deinceps aſcribit, τοῦ δὲ Περσικοῦ νομίσματος χάραγμα τοξότην ἔχοντος, ἀναζευγνύων ἔφη τρισμυρίοις τοξόταις ὑπὸ βασιλέως ἐξελαύνεσθαι τῆς Ἀσίας· τοσούτων γὰρ εἰς Ἀθήνας, καὶ Θήβας κομισθέντων διὰ Τιμοκράτους χρυσῶν δαρεικῶν, καὶ διαδοθέντων τοῖς δημαγωγοῖς ἐξεπολεμώθησαν οἱ δῆμοι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας· καὶ ἀντέγραψε τοῖς ἐφόροις ἐπιστολὴν τήνδε. Ἀγησίλαος τοῖς ἐφόροις χαίρειν. Ἰαν πολλὰν τᾶς Ἀσίας κατεστραψάμεθα, καὶ τὼς βαρβάρως ἐλάσαμες, καὶ ἐν τᾷ Ἰωνίᾳ ὅπλα ἐποιήσαμες πολλά. ἐπὶ δὲ κέλεσθέ με κατὰ τὸ προηκόμενον παραγίνεσθαι, ἕπομαι τᾷ ἐπιστολᾷ, τάχα δ' αὐτὰ καὶ φθησῶ. ἄρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχάν, ἀλλὰ τᾷ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἀρχὰν ἄρχει ἀξιῶς κατὰ δίκαν, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἐφόρων, ἢ ὅσοι ἂν ἄλλοι ἐν πόλει ἀρχὰ ἔωντι. i. Cùm autem nummus Perſicus ſagittariũ inſculptum, ſeu impreſſum haberet: ex Aſia rediens, dicebat ſe triginta ſagittariorum millibus à rege Perſarum ex Aſia pelli tot enim Athenas & Thebas à Timocrate deportatis Dariciis aureis, & in contionatores Græciæ populareis ac turbulentos diſtributis, impulſi ſunt Græciæ populi ad bellum Lacedæmoniis inferendum: & hanc

epiſtolam ephoris reſcripſit. Ageſilaus Ephoris S. D. *Magnam Aſiæ partem ſubegimus, & barbaros repulimus, & in* Ionia *magnam armorum multitudinem parauimus. Quoniam verò me die præſtituta aduenire iubetis, ſequor hanc epiſtolam: quin propemodum eam vel anteuertam. gero enim imperium non mihi ipſi, ſed ciuitati, & ſociis: & tum imperator verè, & iure imperat, cùm legib. & ephoris paret, ſeu qualeſcunque alij ſint in ciuitate magiſtratus.* Commemorat *&* Polybius *hunc* Ageſilai *in* Græciam *rebus inchoatis relictis reditum, non longè à principio libri* III *his verbis:* ἦν δ' ἡ πρώτη μὲν τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου αἰτία ἡ τῶν μετὰ Ξενοφῶντος Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐπάνοδος, ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διαπορευομένων αὐτῶν, πολεμίαν ὑπάρχουσαν, οὐδεὶς ἐτόλμα μένειν κατὰ πρόσωπον τῶν βαρβάρων· δευτέρα δ' ἡ Ἀγησιλάου Λακεδαιμονίων βασιλέως διάβασις. εἰς τὴν Ἀσίαν· ἐν ᾗ ἐκεῖνος οὐδὲν ἀξιόχρεων, οὐδὲ ἀντίπαλον εὑρὼν ταῖς σφετέραις ἐπιβολαῖς, ἄπρακτος ἠναγκάσθη μεταξὺ διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλλάδα ταραχὰς ἐπανελθεῖν *id eſt,* Erat *autem prima quidem belli aduerſus* Perſas *ſuſcipiendi cauſa,* Græcorum *ex ſuperioribus prouinciis & præfecturis cum* Xenophonte *in* Græciam *reditus: in quo cùm per* Aſiam *totam, eámque hoſtilem iter facerent, nullus ex barbaris auſus eſt ſe eis aduerſa fronte opponere, eorúmve tranſitum impedire:* Secunda *cauſa fuit,* Ageſilai Lacedæmoniorum *regis in* Aſiam *tranſitus: in quo cùm nihil ſecum comparandum, neque ſuis conatibus par, aut æquale reperiſſet: re infecta, & in medio rerum inceptarũ curſu propter* Græciæ *turbas & diſcordias, reuerti coactus eſt.* Quod *autem ad* Daricos *illos, quibus ſagittarius pro nota impreſſus erat, attinet, vidi ego apud* Err. Memmium, *libellorum in regia magiſtrum, virum clariſs. atque ornatiſs. & apud* Clementem Teueninum *omnis antiquitatis inueſtigatorem acerrimum, & nummorum antiquorum interpretem ſollertiſsimum, atque acutiſs. nummum argenteum hac nota ſignatum, quam* Plutarch. *in* Darico *aureo fuiſſe ſcribit* Eſt *enim in eius parte antica caput* Iouis: *in poſtica ſagittarius, dextero genu in terram nixus, arcum tenens intentum, & iaculum mittens. eſt præterea ſcriptum in eadem parte litteris* Græcis *à tergo ſagittarij* ΘΑΣΙΩΝ. *de quo cùm ego dubitarem, propterea quòd nummus argenteus eſſet,* Plutarchus *autem* Daricos *aureos fuiſſe ſcriptum reliquiſſet: reſpondebat* Clemens, *omneis nummos aureos, fuiſſe eoſdem etiam argenteos, maxime in* Græcia. Dicebat *tamen idem ille vir politiſsimus, ſagittarium illum, ſuo iudicio, eſſe* Herculem: *qui à* Thaſiis *hac ſpecie colebatur: quod item mihi videtur.* Cuius *rei teſtis eſt &* Pauſanias *lib.* V *ſeu* Eliacorum *lib. pri. re. ſub extrem. quem locum probè meminerat* Teueninus, *eúmque mihi indicauit.* Sic Pauſanias. Θάσιοι δὲ φοίνικες, τὸ ἀνέκαθεν ὄντες, καὶ ἐκ Τύρου καὶ ἐκ Φοινίκης τῆς ἄλλης ὁμοῦ Θάσῳ τῷ Ἀγήνορος κατὰ ζήτησιν ἐκπλεύσαντες, τὴν Εὐρώπης, ἀνέθεσαν Ἡρακλέα ἐς Ὀλυμπίαν. τὸ βάθρον, χαλκοῦ ὁμοίως τῷ ἀγάλματι. μέγεθος μὲν δὴ τοῦ ἀγάλματος εἰσὶ πήχεις δέκα, ῥόπαλον δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ· τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ ἔχει τόξον. ἤκουσα δὲ ἐν Θάσῳ τὸν αὐτὸν σέβειν Ἡρακλέα, ὃν καὶ Τύριοι, σέβεσθαι &c. *id eſt,* Thaſij *autem* Phœnices *ex* Tyro *& reliqua* Phœnicia *oriundi, cũ* Thaſo Agenoris *filio ad* Europam *quærendam nauibus profecti,* Herculem Olympiæ *conſecrarunt: cuius baſis ænea eſt, quemadmodum & ſtatua. magnitudo autem decem cubitorum, dextra manu clauam, læua arcum tenet. Audiui*

autem, eos etiam Thaſi eundem Herculem, quem & Tyrios, colere, &c. Neque tamen hoc quicquam obſtat, quin Darici illi aurei hanc notam, quam deſcripſimus, præ ſe ferrent. Facit de hoc aureo Darico mentionem Plutarchus & in Ageſil. & in Artaxerxe: qui tum, cùm Ageſilaus bellum Aſiæ intulit, regnum Perſidis obtinebat.

53. victori præeſſet exerc.) ſecutus ſum exempla Germ. quæ ſic habent. nam in Venet. & Flor. impreſſum eſt, victor exerc. &c.

54. in comitio) Xenoph. ἐν τῷ ἐφορείῳ. quem locum attendat lector, & cum hoc conferat.

55. Cuius exemplum) vel hic vnus locus argumento eſt firmiſsimo, huius libri auctorem, ſiue ſit Cornelius Nepos, ſiue Æmilius Probus, ſiue quis alius, vixiſſe iis temporibus, quibus reſp. Ro. penes populum & ſenatum erat: nondum ſcilicet populi potentia & libertate ab imperatorib. i. à tyrannis, oppreſſa. Hæc enim perſpicuè in C. Iulium Cæſarem dicuntur, qui inuito ſenatu, & contra leges exercitum retinuit: vnde natum eſt bellum ciuile inter eum & Pompeium.

56. bonam exiſtimationem) εὐδοξίαν, bonam famam. Cic. lib. 2. de orat. ad Q. Fr. Si bona exiſtimatio diuitiis præſtat, & pecunia tantopere expetitur, quanto gloria magis eſt expetenda? Idem pro Q. Roſc. Comœdo. Illa oratio pro reo, hæc pro Roſcio: illa victoriæ, hæc bonæ exiſtimationis cauſa comparata.

57. inſtitutis) moribus. ſuprà in præfatione, ſeu procœmio: non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicari.

58. tantáque vſus eſt celerit.) Xenoph. in Ageſ. διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧν περ ὁ Πέρσης τῷ παμπληθεῖ στόλῳ, καὶ ἣν ἐνιαυτῷ ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον, ἢ ἐν μηνὶ, κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος. i. copiis autem Helleſpontum traiectis, per eaſdem genteis iter faciebat, per quas rex Perſarum cum innumerabili exercitu: & quod iter barbaro fuit annuum, hoc minus triginta diebus confecit Ageſilaus.

59. anno vertente) anno vertente. i. toto anno peracto & finito. annus eſt vertens natura, vt docet Cenſorinus lib. de die natali, cap. XVI. cùm ſol percurrens duodecim ſigna, eodem, vnde profectus eſt, redit. Cetera apud eundem lege, quot dierum ſit annus vertens. Cic. de nat. deorum lib. 2. Mercurij ſtella anno fere vertente ſigniferum luſtrat orbem. Idem pro Quinctio. ſex quidem illis mēſibus profectò: anno vertente ſine controuerſia. Antonius Hirtio. Philipp. 13. & apparuiſſe numen deorum intra finem anni vertentis,

60. tranſierit) legendum fortaſſe eſt, tranſegerit. Verumtamen nihil muto.

61. triginta diebus) mirum. nam obſiſtere ei conati ſunt Thraces, quos graui prælio ſuperauit, vt teſtatur Plutarchus in Ageſilao: idémq; conati ſunt & Theſſali, quorum dux erat Polycharmus Pharſalius: quos etiam in fugam vertit, alios interfecit, alios cepit, in eáque Theſſalorū fuga & clade Polycharmus ipſe occubuit. itaque tropæū inter Prantē, & Narthecium conſtituit, vt tradit Xenoph. in Ageſil. & lib. 4. de reb. Gr. neque prætermiſit Plutarchus. atque ex hac victoria magnam lætitiam cæpit Ageſilaus, quia, qui equitatu plurimum valebant, artéque equitandi valde gloriabantur, maximóſque ſpiritus eo nomine ſumebant,

vicerat, idque eo, quem ipſe confecerat, atque erudierat, equitatu. Xenophontis verba, quæ ad tropæum, & lætitiam ex ea victoria natam, pertinent, hæc ſunt in Ageſilao. καὶ τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιόν τε ἐστήσατο μεταξὺ Πράντος καὶ Ναρθακίου· καὶ αὐτοῦ κατέμεινε, μάλα ἡδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐφ' ἱππικῇ ἐνενικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς ἐμηχανήσατο ἱππικῷ. *i. & tunc quidem Ageſilaus tropæum inter Prantem & Narthecium poſuit, & ibi conſedit, magna lætitia, hac re geſta, affectus, quòd eos, qui plurimum ſibi arrogabant, maximóſque ſpiritus gerebãt ob artem equeſtrem, ſuperarat, idque eo, quem ipſe inuenerat, & excogitarat, equitatu. Verba Plutarch. in Ageſ. ab his Xenophontis in Ageſilao non admodum diſcrepantia, & Xenophontis lib. 4. de reb. Gr. iis, quæ idem memoriæ prodidit in Ageſilao conſimilia, & fere eadem, prateribo. Pauſanias autem quid hac de re ſcriptum reliquerit, mox cognoſcemus.*

62. *obſiſtere ei con. ſ.) hos enumerat Xenophon in Ageſ. & lib. 4. de reb. Gr. Thebanos, Athenienſeis, Argiuos, Corinthios, Ænianas, Eubœenſeis, Locros vtroſque: & multis verbis prælium illud, eiúsque euentum narrat, qui fuit huiuſmodi: In altero cornu Argiui à Lacedæmoniis pulſi, Heliconem fugientes petiuerũt: in altero Thebani Orchomenios in fugam verterunt. qua re cognita, Ageſilaus omiſſis Argiuis, phalangem explicauit, & in Thebanos ſigna conuertit: quod illi cùm vidiſſent, elabi cupierunt, ita tamen vt ordines ſeruarent, & conglobati, confertíque Ageſilai impetum declinarent. At Ageſilaus, cui licebat, facta illis euadendi poteſtate, victoriam incruentam obtinere, hoc contentus non fuit, ſed fronte in eorum frontem obuerſâ cum eis conflixit: ita aliquot vulneribus acceptis, & trecentis ſuorum amiſſis, vicit tamen, & tropæum fixit. Verba Græca Xenophontis non aſcribam: ne Plutarchi quidem, qui Xenophontem ſequitur: ſed Diodori, quòd in hoc prælio narrãdo, vt fere in ceteris, ſummam breuitatem adhibuit, referamus. Sic igitur ille lib. 14.* Ἀγησίλαος δὲ προσλαβόμενος ἐκ Πελοποννήσου στρατιώτας, ἐπειδὴ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπέβαινεν εἰς Βοιωτίαν, εὐθὺς οἱ Βοιωτοὶ μετὰ τῶν συμμάχων ἀπήντησαν αὐτῷ εἰς Κορώνειαν. γενομένης δὲ παρατάξεως, Θηβαῖοι μὲν τὸ καθ' αὑτοὺς μέρος τρεψάμενοι μέχρι τῆς παρεμβολῆς κατεδίωξαν. οἱ δ' ἄλλοι μικρὸν ἀντισχόντες χρόνον, ὑπ' Ἀγησιλάου, καὶ τῶν ἄλλων φυγεῖν ἠναγκάσθησαν. διὸ καὶ τῇ μάχῃ Λακεδαιμόνιοι δόξαντες νικῆσαι ἔστησαν τρόπαιον, καὶ τοὺς νεκροὺς τοῖς πολεμίοις ἔδωκαν. ἀπέθανον δὲ τῶν Βοιωτῶν, καὶ τῶν συμμάχων πλείους τῶν ἑξακοσίων. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ τῶν συναγωνισαμένων τριακόσιοι πεντήκοντα, καὶ αὐτὸς Ἀγησίλαος πολλοῖς περιπεπτωκὼς τραύμασι, εἰς Δελφοὺς ἐκομίσθη. *i. aſſumtis ex Peloponeſo militib. poſteaquàm cũ ſuis copiis in Bœotiam introiuit, ſtatim Bœotij cum ſociis ei obuiam ierunt ad Coronéam. commiſſo autem aciebus inſtructis prælio, Thebani quidem partem ſibi oppoſitam in fugã verterunt, & vſque ad caſtra fugauerunt. alij autem cùm pauliſper reſtitiſſent, ab Ageſilao, & iis, qui circum eum erant, fugere coacti ſunt. Quocirca Lacedæmonij diremto prælio, & ſuorum atque aduerſariorum cæſorum inito numero, tropæum fixerunt: & tollendorum cadauerum hoſtibus ad ſepulturam poteſtatem fecerunt. Interierunt autem ex Bœotis, & eorum ſociis plures, quàm ſexcenti, ex Lacedæmoniis, & iis, qui adiutores eorum fuerant, circiter trecenti quinquaginta. & Ageſilaus ipſe multis vulneribus acceptis, Delphos vectus, ibique*

curatus eſt. Multa autem profert lib. 2. ſtrategemata Polyænus, quib. vſus ſit Ageſilaus aduerſus Thebanos, ſibi obſiſtere conanteis, ex quibus hoc referam. Ἀγησίλαος ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐπανιὼν, διὰ Βοιωτίας ἐπορεύετο. Θηβαῖοι προκατέλαβον τὰ στενὰ, δι' ὧν ἐχρῆν πορεύεσθαι· ὁ δὲ ἐπιμηκύνας τὴν φάλαγγα ἦγεν ἐπὶ δύο τάξεις, al. τάξεως, προαγγείλας φανερῶς ὁρμᾶν ἐπὶ τὴν πόλιν. Θηβαῖοι δείσαντες μὴ καταλάβωσι τὰς Θήβας ἔρημον δυνάμεως οὔσας, καταλιπόντες τὰ στενὰ διὰ τάχους ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν. Ἀγησίλαος δὲ ἀσφαλῶς τὸ στράτευμα διεπέρασεν. i. Ageſilaus ex Aſia reuertens per Bœotiam iter faciebat. Thebani anguſtias, per quas eum iter facere oportebat, occuparunt. Ille autem phalange producta, exercitum duplici agmine facto ducebat, cùm palàm ſuis edixiſſet, vt in vrbem inuaderent. Thebani veriti ne Thebas præſidio orbas caperent Lacedæmonij, copiis abſentibus: anguſtiis relictis, properè in vrbem reuerterunt. Ageſilaus autem tutò exercitum traiecit. Hoc idem ſtrategema retulit & Frontinus lib. I. cap. 4. quamuis paullo aliter. Pauſanias Laconicis pag. 8. reuerſionem Ageſilai ex Aſia, à tranſmiſſione freti, quod eſt inter Seſtum & Abydum, vſque ad Coroneenſe prælium breuiſſimè perſequitur his verbis. ἐπεὶ δὲ ἐξ Ἀβύδου περαιωθεὶς ναυσὶν ἐς Σηστὸν, καὶ διεξελθὼν τὴν Θρᾴκην ἀφίκετο ἐς Θεσσαλίαν, ἐνταῦθα οἱ Θεσσαλοὶ χάριτι τῇ ἐς Θηβαίους τὸν πρόσω τὸν Ἀγησίλαον ἐπειρῶντο εἴργειν. ἦν δέ τι εὐνοίας ἐκ παλαιοῦ καὶ ἐς τὴν πόλιν αὐτοῖς τὴν Ἀθηναίων. Ἀγησίλαος δὲ Θεσσαλίαν τε διεξῆλθε, τρεψάμενος αὐτῶν τὸ ἱππικὸν, καὶ αὖθις διὰ Βοιωτῶν διελθὼν, Θηβαίους ἐν Κορωνείᾳ, καὶ τὸ ἄλλο ἐνίκησε συμμαχικόν. i. Poſteaquàm autem Ageſilaus nauibus ex Abydo ad Seſtum traiectus, & è Thracia egreſſus, in Theſſaliam peruênit, hîc Theſſali gratiam à Thebanis inire volentes, Ageſilao obſtare, quo minus progrederetur, conabantur. Erat & vetus quædam eorum in Athenienſium ciuitatem beneuolentia. Ageſilaus verò & Theſſaliam tranſiit, eorum equitatu fuſo, & poſtea per Bœotiam iter ſibi patefecit, Thebanis, eorúmque ſociis graui prælio ſuperatis.

63. apud Coronéam) Coronéa, vrbs eſt Bœotiæ. Hic locus, & huius vrbis facta mentio me admonet, vt emendem Plutarchum in Ageſilao, eo loco vbi hanc hiſtoriam narrat, ibi. ὁ δὲ Ἀγησίλαος εἴσω πυλῶν παρελθὼν, καὶ διοδεύσας τὴν Φωκίδα φίλην οὖσαν, ἐπὶ τῆς Βοιωτίας πρῶτον ἐπέβη, καὶ περὶ τὴν Χαιρώνειαν κατεστρατοπέδευσεν, &c. mendosè, inquam, ibi legitur Χαιρώνειαν: quod nulli interpretes emendauerunt, aut omnino animaduerterunt, cùm ſit mendum perſpicuum. Chæronea enim vrbs eſt Phocidis. At Plutarchus Ageſilaum iam tum traiecta Phocide, in Bœotiam ingreſſum fuiſſe dicit, cùm ad eam vrbem, quæ hîc commemoratur, caſtra locauit. non poteſt autem qui eſt in Bœotia, ad Chæronéam, quæ eſt in Phocide, caſtra locata habere: id eſt, non poteſt, qui eſt in Bœotia, eſſe in Phocide. legendum igitur eſt περὶ Κορώνειαν. meam ſententiam confirmat præter ea, quæ dixi, id, quod aliquot pòſt verſibus ſequitur apud Plutarch. ἰόντι δὲ πρόσω, καὶ γενόμενος ἐν Κορωνείᾳ, κατεῖδε τοὺς πολεμίους &c. i. poſteaquàm autem progreſſus, & ad Coronéam prouectus, aduerſarios conſpexit, &c. Non debet autẽ quemquam mouere eiuſdẽ rei iteratio. ſolent enim hoc facere ſcriptores, ad memoriã lectorum quaſi refricandam cùm aliqua interpoſuerunt. Plutarchus igitur cùm, poſtquàm dixerat Ageſilaum in Bœotiam introiuiſſe, & ad Coronéam perueniſſe, interpoſuiſſet

longiuſculum

longiuſculum ſermonem de cladis Lacedæmoniorum ad Cnidum acceptæ nuntio ad eum perlato, interruptam illius cladis commemoratione narrationem de integro exorſus eſt, hoc modo, ἐπεὶ δὲ προσιών, *&c. Atque hanc iterationem, cauſam fuiſſe puto, quare Plutarchus corruptus ſit, & ſuprà ex* Κορώνειαν, Χαιρώνειαν *factum ſit. Eadem iteratione offenſi quidam interpretes, hoc totum,* καὶ διαβὰς ἐν Κορωνείᾳ, *præterierunt, neque interpretati ſunt. quo facto hanc totam Plutarchi narrationem obſcurarunt, atque adeò mutilarunt. eſt enim prælij, quod narratur, caput, ſcire, vbi prælium commiſſum ſit. quod, quantum in eis eſt, qui verba illa præterierunt, ignoratur.*

64. *in templum Mineruæ) quaſi in aſylum. ſic Xenoph. in Ageſilao; & lib. 4. de reb. Gr. & Plutarch. in Ageſ. vt mox referemus. Templum autem Mineruæ, intellige cognomento Itoniæ, vt docet Pauſanias Laconicis. Sic enim ille: hac de re loquens.* ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοί, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. *id eſt, Simul atque autem Bœoti in fugam verſi ſunt; confugiunt aliquot ex iis in templum Mineruæ cognomento Itoniæ.* Ἰτὼν *autem vrbs Theſſaliæ eſt. Homer.* Ἰτωνά τε μητέρα μήλων. ἀπὸ Ἰτώνου ἥρωος, ἀφ' οὗ καὶ Ἰτωνία Ἀθηνᾶ *(inquit Stephanus) id eſt à quodam Itono heroe: à quo & Itonia Minerua.*

65. *quid his fieri vellet) ſic loquuntur boni ſcriptores, vt ſuprà oſtendimus.*

66. *& ſi aliquot vuln.) Xenoph. lib. 4. de reb. Gr.* ἐπειδὴ δὲ ἡ νίκη σὺν Ἀγησιλάῳ ἐγένετο, τετρωμένος αὐτὸς προσηνέχθη πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες τῶν ἱππέων, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις ὑπὸ τῷ ναῷ εἰσί, καὶ ἠρώτων τί χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων, ὅμως οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θείου, ἀλλ' ἐᾶν τε ἀπιέναι, ᾗ βούλοιντο, ἐκέλευσε, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴα. *i. parta autem victoria cùm Ageſilaus vulneratus ad phalangem delatus eſſet, quidam equites equis incitatis ad eum accurrunt, nuntiántque ex hoſtibus fere octoginta cum armis in templum confugiſſe: & quærebant ex eo, quid iis fieri vellet. Ille autem quamuis multis vulnerib. acceptis, tamen non fuit immemor deorum numinis: ſed & vt eos, quò vellent, abire ſinerent, imperauit: & ne qua fieret eis iniuria, vetuit. Eadem ſunt planè, & quidem iiſdem verbis in Ageſilao. Plutarchus autem in Ageſil. ſic.* Ἀγησίλαος δὲ καίπερ ὑπὸ τραυμάτων πολλῶν κακῶς τὸ σῶμα διακείμενος, οὐ πρότερον ἐπὶ σκηνὴν ἀπῆλθεν, ἢ φοράδην ἐνεχθῆναι πρὸς τὴν φάλαγγα, καὶ τοὺς νεκροὺς ἰδεῖν ἐντὸς τῶν ὅπλων συγκεκομισμένους. ὅσοι μέντοι τῶν πολεμίων εἰς τὸ ἱερὸν κατέφυγον, πάντας ἐκέλευσεν ἀφεθῆναι. πλησίον γὰρ ὁ νεὼς ἦν ὁ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς. *i. Ageſilaus autē quãuis corpore eſſet ex vulnerib. in prælio acceptis male affecto & debilitato, non antè tamē in tabernaculum ſuum abiit, quàm lectica ad phalangem delatus eſſet, & cadauera vidiſſet intra arma, & præſidia ſua, comportata. Eos autem hoſteis omneis, qui in templum confugerant, iuſſit incolumeis dimitti. non longè enim à Coronéa abeſt templum Mineruæ Itoniæ. Pauſanias eo, quem paullo antè indicauimus, loco: immo verò cuius hæc ipſa verba, quæ iam iteramus, retulimus:* ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοί, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας. Ἀγησίλαος δὲ ἔχων τραῦμα ἐκ τῆς μάχης. ἐς δὲ τοὺς ἱκέτας παρηνόμησεν οὐδ' οὕτως. *id eſt, vt autem in fugam verſi ſunt Bœoti, confugiunt aliquot ex eis in templum Mineruæ cognomento Itoniæ. Ageſilaus porrò, quamuis in prælio vulnus accepiſſet,*

ſupplices tamen contra iura humana & diuina violandos eſſe non putauit. Polyænus verò lib. 2. ſtrategem. aliam cauſam affert, quamobrem Ageſilaus iis, qui in templum illud confugerant, pepercerit. ſic enim ille. Ἀγησίλαος ἐν Κορωνείᾳ Ἀθηναίους, al. Βοιωτούς, ἐνίκησεν. ἤγγειλέ τις ἐν πολεμίων συμφεύγειν ἐς τὸ νεὼ τῆς Ἀθηνᾶς· ὁ δὲ προσέταξεν ἐᾶν αὐτοὺς ἀπιέναι, οἷ καὶ βούλονται, ὡς ἄρα εἴη σφαλερὸν συμπλέκεσθαι τοῖς ἐξ ἀπονοίας ἀναμαχομένοις. i. Ageſilaus ad Coronéam Athenienſeis (al. Bœotios) vicit. Nuntiauit ei aliquis, hoſteis in templum Mineruæ confugere. Ille autem iuſſit, vt eos, quò vellent, ſinerent abire: quod eſſet periculoſum cum eis confligere, qui in rebus deſperatis prœlium de integro inirent.

67. ſancta haberet) id eſt non violaret.

68. ſed etiam apud barb.) hæc videntur ex Xenophonte expreſſa, vt mox oſtendemus.

69. prædicabat) palàm dicebat.

70. aut non grauiorib. p. aff.) audi, & diſce ex Ageſilao, grauiorib pœnis dignos eſſe, qui religionem minuunt, quàm qui fana ſpoliant religionem autem poſuit pro vera, & laudabili religione, tametſi temporib. illis nulla eſſet neque in Græcia, neque vſquam gentium, præterquàm in Syria, vera religio. Nam alioqui religio interdum vocabulum eſt anceps & medium, ſeu μέσον. M. Tull. pro Sylla. Quis eius peruerſam & impiam religionem recordatur, &c. Idem lib. 2. de legib. vt publicus ſacerdos imprudentiam conſilio expiatam metu liberet, audaciam in admittendis religionib. fœdis damnet, atque impiam iudicet. Quòd ſi Ageſilaus exiſtimabat grauiſſimis pœnis eos affici oportere, qui religionem receptã, quæ vera haberetur, minuunt & violant: quid de iis ſentiendum, qui noſtram, id eſt, Chriſtianam, quæ per ſe recta, & vera eſt, non ſolùm vita turpi, & facinoroſa, verùm etiam oratione peruerſa, atque impia deprauãt ac diſſoluunt? Totus autem hic locus videtur, vt dixi, ex Xenophonte expreſſus: cuius hæc verba ſunt in Ageſ. Ἀγησίλαος μὲν οὖν ἱερὰ καὶ ἐν τοῖς πολεμίοις ἐσέβετο, ἡγούμενος τοὺς θεοὺς οὐχ ἧττον ἐν τῇ πολεμίᾳ χρῆναι, ἢ ἐν τῇ φιλίᾳ, συμμάχους ποιεῖσθαι. ἱκέτας δὲ θεῶν οὐδὲ ἐχθροὺς ἐβιάζετο, νομίζων ἄλογον εἶναι, τοὺς μὲν ἐξ ἱερῶν κλέπτοντας, ἱεροσύλους καλεῖν. τοὺς δὲ βωμῶν ἱκέτας ἀποσπῶντας, εὐσεβεῖς ἡγεῖσθαι. i Ageſilaus igitur templa etiam ea, quæ eſſent apud hoſteis, colebat, exiſtimans non minus in terra hoſtili, quàm in pacata, deos ſibi adiungere belli ſocios, atque adiutores oportere: deorum autem ſupplices ne hoſteis quidem violabat, putans à ratione remotum eſſe, eos quidem, qui res ſacras furarentur, & templa ſpoliarent, ſacrilegos appellare: eos verò, qui deorum ſupplices ab aris auellerent, pios arbitrari.

71. Corinthium eſt appellatum) Pauſanias eodem loco. καὶ ὁ κληθεὶς Κορινθιακὸς πόλεμος, ἐς πλέον ἀεὶ προῆλθεν, ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίων ἀρξάμενος εἰς Βοιωτίαν ἐφόδου. i. & bellum Corinthiacum quod appellatum eſt, ſemper longius proceſſit, ducto à Lacedæmoniorum in Bœotiam expeditione initio. Idem Meſſenicis pag. 13. ὁ, τε ὀνομαζόμενος Κορινθιακὸς πόλεμος, ἀπὸ τούτων ἐξήφθη τῶν χρημάτων, &c. & bellum Corinthiacum quod appellatur, ex his pecuniis, quas rex Perſarum in Græciam miſit, exarſit, &c. Diod. lib. 14. τῶν δὲ κατὰ τὸν πόλεμον δεινῶν σχεδόν τι περὶ τὴν Κόρινθον γεγενημένων ὁ πόλεμος οὗτος ἐκλήθη Κορινθιακός, καὶ διέμεινεν ἔτη ὀκτώ. i. cùm autem mala,

quæ in bello acciderunt, fere circa Corinthum facta ſint, hoc bellum Corinthiacum, ſeu Corinthium eſt appellatum.

72. decem millia hoſt.) ſic Xenoph. in Ageſ. & Plutarch. in apophth. regum, & ducum, & Laconicis, & in Ageſ.

73. Ageſilao duce) mirum videtur, Ageſilao duce hoc prælium commiſſum eſſe, ex iis, quæ mox à nobis proferentur.

74. tantum afuit) ſic legendum, non, vt vulgò, abſuit: quod Latini non vſurpabant, vt & nos ſæpe admonuimus, & Victorius, vir doctiſſ. aliique ante nos docuerunt. Sed quid eſt, ab inſolentia gloriæ? genus loquendi meis auribus inſolens. Itaque malim legi, ab inſolenti gloria: vt Latini dicunt, inſolens alacritas, inſolens oſtentatio, inſolens faſtidium, inſolens lætitia. Verumtamen nihil auſus ſum immutare.

75. vt commiſeratus ſit fort. Gr.) ſic Xenoph. in Ageſ. ἐκεῖνος τοίνυν ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ ὡς ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ μάχῃ, ὀκτὼ μὲν λακεδαιμονίων, ἐχθρῶν δὲ μύριοι τεθναῖεν, οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγένετο. ἀλλ᾽ εἶπεν, ἄρα, φεῦ ὦ ἑλλάς, ὁπότε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας βαρβάρους. i. Ille igitur cùm ad eum nuntius perueniſſet, in pugna ad Corinthum pugnata, octo Lacedæmonios, decem hoſtium millia occubuiſſe, nullam lætitiam præ ſe tulit, ſed exclamans, ô infelicem Græciam. nam qui nunc mortui ſunt, ſatis multi erant viui ad barbaros omneis pugnando ſuperandos. Plutarch. in Ageſ. ὃς πυθόμενος μάχην μεγάλην γεγονέναι περὶ Κόρινθον, καὶ ἄνδρας τῶν πάνυ ἐνδόξων ὡς ἔνι μάλιστα αἰφίδιον ἀπολωλέναι, καὶ σπαρτιατῶν μὲν ὀλίγους παντάπασι τεθνηκέναι, παμπόλλους δὲ τῶν πολεμίων, οὐκ ὤφθη περιχαρὴς, οὐδ᾽ ἐπηρμένος, ἀλλὰ καὶ πάνυ βαρὺ στενάξας, φεῦ τῆς Ἑλλάδος, ἔφη, τοσούτους ἄνδρας ἀπολωλεκυίας ὑφ᾽ αὐτῆς, ὅσοι ζῶντες ἐδύναντο νικᾶν ὁμοῦ σύμπαντας τοὺς βαρβάρους μαχόμενοι. i. quũ (Ageſilaus) cùm audiſſet, magnum prælium ad Corinthum commiſſum eſſe, & viros admodum claros repente interiiſſe: & ex Spartiatis quidem paucos omnino, hoſtium autem maximam multitudinem periiſſe, viſus nõ eſt lætitia perfuſus, neque elatus, ſed graui admodũ gemitu facto, O infelicem Græciam, inquit, quæ tot viros tuo ferro perdidiſti, quot viui barbaros vniuerſos poterant pugnando ſuperare. Idem apophth. Lacon. hanc rẽ iiſdem verbis refert. Idẽ apophth reg. & duc. paullo aliis verbis, ſed eadem ſentẽtia. λακεδαιμονίων δὲ νικησάντων ἀθηναίους, καὶ τοὺς συμμάχους ἐν Κορίνθῳ, πυθόμενος τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων νεκρῶν, φεῦ τᾶς Ἑλλάδος, εἶπεν, ἃ τοσούτως ὑφ᾽ ἑαυτᾶς ἀπολώλεκεν, ὅσοι ἤρκουν τοὺς βαρβάρους νικᾶν ἅπαντας. i. Cùm autem Lacedæmonij Athenienſeis & eorum ſocios viciſſent ad Corinthum, audito mortuorum hoſtium numero, O infelicem Græciam, inquit, quæ tam multos viros ſua manu perdidit, quàm multi ſatis erant ad vniuerſos barbaros interficiendos. Ex his omnib. exemplis, quæ retulimus, & maximè verbis illis, ἀγγελίας ἐλθούσης αὐτῷ, & πυθόμενος, quod verbum ter vſurpauit Plutarchus in hac re narranda, id eſt, cùm ad eum nuntius perlatus eſſet, vel perueniſſet: & cùm audiſſet, ſeu cùm accepiſſet, appâret Ageſilaum non interfuiſſe huic prælio, nedum eo duce prælium commiſſum eſſe. nam ſi Ageſilaus eo prælio dux fuiſſet, non dixiſſet, cùm audiſſet, aut, cùm ad eum nuntius perueniſſet, ſed cùm cognouiſſet, cùm vidiſſet, &c. Licet tamen reſpondere, duces non ipſos cernere oculis

mortuorũ numerũ,ſed certis hominibus ex ſuis negotium dare,vt hoc cognoſcãt.
76. ſi ſana mens fuiſſ.) ſi ſana Græcorum mens fuiſſet.
76. Græciæ ſupplic. Perſ. d.p.) id eſt Græcos pœnas de Perſis ſumere potuiſſe. ſic Horat.od.2.lib.I. Audiet,ciueis acuiſſe ferrum, Quo graues Perſæ melius perirent. Sic & nobis Galliæ vicem miſerari,& deplorare licet,quæ tot fortiſſimos viros,& clariſſimos belli duces duobus bellis ciuilibus amiſit. Namque omnino ſi ſani fuiſſemus,hoſteis Galliæ ſempiternos ea multitudine, quæ interiit, & iis gladiis,quos in latera & pectora noſtra deſtriximus, aduerſariorum noſtrorum ferociam reprimere,& priſtinam belli gloriam, noſtris diſſenſionibus amiſſam, recuperare potuiſſemus.
77. negauit id ſuæ virt. conu.) Etiam hic locus videtur fere ex Xenophonte expreſſus,aut certè imitatus. Sic enim ille in Ageſil. κορινθίων γε μὴν τῶν φυγάδων, λεγόντων ὅτι ἐνδιδοίη αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχανὰς ἐπιδεικνύντων, αἷς πάντως ἤλπιζον ἑλεῖν τὰ τείχη, οὐκ ἤθελε προσβάλλειν, λέγων ὅτι οὐκ ἀνδραποδίζεσθαι δέοι ἑλληνίδας πόλεις, ἀλλὰ σωφρονίζειν. i. Corinthiis autem exſulibus,dicentibus vrbem ſibi cedere, ciueiſque remiſſius eam defendere, & machinas oſtentantibus, quibus omnes ſe mœnia euerſuros ſperabant,noluit vrbem oppugnare,cùm diceret, ciuitates Græciæ ſubigere,& in ſeruitutem redigere non oportere.ſed caſtigare, & ad officium redire cogere. vbi animaduertat lector,bonarum litterarum ſtudioſus, Probum σωφρονίζειν, Latinè reddidiſſe, cogere ad officium redire: rectè. eſt enim σωφρονίζειν.eum,qui ſit ἀκόλαστος, id eſt intemperans, & incaſtigatus, & demens, σώφρονα ποιεῖν,hoc eſt caſtigare, & ſanum facere.
78. ad officium pecc.red.) ſic & ſuprà locutus eſt Probus in Cimone,ibi,alienatas ad officium redire coëgit. ordo autem hic eſt, qui cogeret peccanteis ad officium redire.
79. Nam ſi,inquit,) Xenoph ibidem, aliter ille quidem,ſed præclarè. Itaque locum totum aſcribam. εἰ γὰρ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἔφη, ἡμῶν αὐτῶν ἀφανιοῦμεν, ὁρᾶν χρὴ μὴ οὐκ ἔχωμεν μεθ' ὅτου κρατήσομεν. εἰ δ' αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι καὶ ὁ πάλαι ἐξεστράτευσεν ὡς δουλωσόμενος τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ νῦν συμμαχεῖ μὲν τούτοις, μεθ' ὁποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν, δωρεῖται δ' ἐκείνοις, οὓς ἂν νομίζῃ λαβόντας πλεῖστα κακὰ τοὺς Ἕλληνας ποιήσειν, εἰρήνην δὲ συμπράττει, ἐξ ἧς ἂν ἡγῆται μάλιστα ἂν ἡμᾶς ἀλλήλοις πολεμήσειν. ὁρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες ταῦτα, ἐπεμελήθη δὲ τίς ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησιλάου, ἢ ὅπως τι φῦλον ἀποστήσεται τοῦ Πέρσου, ἢ ὅπως τὸ ἀποστὰν μὴ ἀπόληται, ἢ τὸ παράπαν ὡς καὶ βασιλεὺς κακὰ ἔχων μὴ δυνήσεται τοῖς Ἕλλησι πράγματα παρέχειν; ὃς καὶ πολεμούσης τῆς πατρίδος, ὅμως τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ τοῖς Ἕλλησιν ἐπεμελήθη. id eſt, Si enim de noſtris eos,qui peccant, delebimus,verendum eſt,ne cum quo vincamus,non habeamus. Quòd ſi pulchrum eſt, (loquitur nunc ex perſona ſua Xenophon ;odio penitus inſito Perſas perſequi, quia & ille,qui quondam fuit, exercitum in Græciam eduxit, tanquam eam in ſeruitutem redacturus: & hic,qui nunc eſt,cum his ſocietatem belli coit, cum vtriſcumque putet ſe maiora detrimenta nobis illaturum: illis largitur, quos ſperet accepta pecunia plurimis incommodis Græcos affecturum, pacem illam adiuuat,ex qua exiſtimet maximè nos inter nos bellum facturos: hoc igitur vident quidem omnes,ſed quis alius vnquam,præterquàm Ageſilaus,diligentiam ad-

hibuit aut vt gens aliqua à Perſa deficeret, aut vt quæ defeciſſet, ne interiret, aut omnino vt rex ſuis malis implicatus, Græcis negotia faceſſere non poſſet? qui cùm patria ſua in bello eſſet occupata, vtilitatis tamē omnium Græcorum communis curam non abiecit?

80. qui nobiſcum aduerſ. barb. ſt.) qui nobiſcum barbaros oppugnarunt. ſic fere loquitur M. Tull. pro Cluentio. Nemo contra perditos à ſenatu, & à bonorum cauſa ſtetit conſtantius.

81. quo facto, ſine neg.) locus præclarus, omnibúſque reip. moderatorib. diligenter attendendus, & memoriæ mandandus. Quem vtinam ſecuti eſſent noſtræ Galliæ principes. non patriam duobus bellis ciuilib. debilitatam ac laceratam, hoſtium ferro, cùm eis libuerit, opportunam, & ad ſubigendum facilem, (quod tamen omen deus auertat) reddidiſſent.

82. apud Leuctra) de Lacedæmoniorum clade, & calamitate Leuctrica dictum eſt in Epaminonda.

83. vt ſi de exitu diuin.) non admodum ab his abhorrent, quæ ſcribit Diodorus lib. 15. de Ageſilao verba faciens: qui, quærentibus ex eo, quamobrem cum Athenienſib. Chabria duce congreſſus, fugatis iam à ſe conductitiis copiis, reliquā phalangem quam Chabrias loco vetuerat cedere, & obnixo ad ſcutum genu, proiectaque haſta, impetum hoſtium excipere docuerat, aggredi non eſſet auſus: reſpondit, Lacedæmonios nunc quidem ſine periculo & iactura viciſſe: Thebanos autem ſuis agris, qui vaſtarentur, non eſſe auſos auxilium ferre. quòd ſi hoſtib. victoriam concedentib. vim intuliſſem, inquit, eóſque periculum ſubire, & impetum excipere coëgiſſem, fortaſſe propter inopinatos fortunæ caſus potuiſſent Lacedæmonij priores cladem accipere. Tunc igitur (inquit Diod.) viſus eſt Ageſilaus hoc reſponſo dato, mediocriter euentum rei auguratus eſſe. Sequitur deinceps. ὕστερον δὲ διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἔδοξεν οὐκ ἀνθρωπίνην ἀπόφασιν, ἀλλὰ θεῖόν τινα χρησμὸν εἰρηκέναι. οἱ γὰρ λακεδαιμόνιοι μετὰ πολλῆς δυνάμεως στρατεύσαντες ἐπὶ θηβαίους, καὶ συναναγκάσαντες αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνίσασθαι, μεγάλῃ συμφορᾷ περιέπεσον· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐν λεύκτροις ἡττηθέντες, πολλοὺς ἀπώλεσαν τῶν πολιτῶν, &c. i. poſterius autem propter ea, quæ euenerunt, viſus eſt non humanam ſententiam pronuntiaſſe, ſed diuinum quoddam oraculum edidiſſe, ac profatus eſſe. Lacedæmonij enim magno cōparato exercitu, cum Thebanis bellum intuliſſent, eóſque de libertate decertare coëgiſſent, in magnam calamitatem inciderunt. Primùm enim in Leuctris victi multos ciueis amiſerunt, &c.

84. cùm Epam. Sp. opp.) & noctu in oppidum irrumpere conatus eſſet, vt mox cognoſcemus.

85. eſſétque ſine muris opp.) vel ex Platone lib. 6. de rep. Lacedæmonem nullis muris ſæptam fuiſſe licet intelligere: cuius hæc ſunt verba pag. XI. Περὶ δὲ τειχῶν, ὦ Μέγιλλε, ἔγωγ' ἂν τῇ Σπάρτῃ ξυμφεροίμην, τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανιστάναι τῶνδε ἕνεκα. καλῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον, ἢ γήϊνα. τὸ δ' ἡμέτερον ἔτι πρὸς τούτοις, &c. i. De muris autem, Megille, equidem Spartæ aſſentiar, iacenteis in terra muros ſinere dormire, neque eos excitare harum rerum gratia. Præclarè verò & poë-

ticum dictum laudatur, æreos & ferreos potius, quàm terrenos eſſe muros oportere. Præterea verò quod apud nos factitatur, valde ridiculum eſſe meritò videatur, &c. Quod Lacedæmoniorum inſtitutum, vnà cum Platonis ſententia improbat Ariſtoteles lib. 7. de optima reip. adminiſtrandæ forma, his verbis, vt quidem nos vertimus. Muros autem in vrbibus qui negant eas ciuitates habere debere, quæ ſe virtutem colere profitentur, eiúsque poſſeſſionem ſibi vendicant, ac mordicus retinent, næ illi valde antiquè hac de re exiſtimant, idque, cùm videāt re & factis eas refelli, quæ ſe ita glorioſè venditabant. Et verò aduerſus ſimileis, neque admodum numero præſtanteis, in murorum præſidio ac munimento ſalutem collocare, non eſt honeſtum: ſed quandoquidem éuenit, & fieri poteſt, vt, qui adoriuntur, & impetum faciunt, virtute humana, eáque, quæ in ciuibus numero paucis ineſt, ſint ſuperiores ac potentiores: ſi ſalutis ratio habenda eſt, & non vltro accipienda detrimenta, & perferendæ contumeliæ: vt quæque munitio ſtabiliſſima & tutiſſima eſt, ita ad bellum accōmodatiſſima habenda eſt, præſertim cùm hodie reperta ſint telorum, & tormentorū, & machinarum genera ad vrbiū expugnationes exquiſitiſſima, & perfectiſſima, &c. Nam longum eſſet, quæ hac de re aduerſus Platonem, & Lacedæmonios diſputat Ariſtoteles, referre. & quæ retulimus, ea gratia protulimus, vt videat lector, Lacedæmoniorum vrbem aliquando muris caruiſſe. Licet hoc item ex acutè dicto Panthoidæ apud Plutarchū apophthegm. Lacon. cognoſcere, cùm legatus eſſet in Aſia, & oſtendiſſent ei quidam vrbis murum firmiſſimum, νὴ τοὺς θεούς, ἔφη, καλὴ γυναικωνῖτις. i. præclara verò profectò, hoſpites, gynæconitis, hoc eſt, domus muliebris: & præterea ex Ageſilai reſponſo: qui interrogatus, quamobrem Sparta mœnib. ſæpta non eſſet: reſpondit, ciuib. armatis demonſtratis, hæc ſunt Lacedæmoniorum mœnia. ſic Plutarch. ἄλλου δ' ἐπιζητοῦντος διὰ τί ἡ Σπάρτη ἀτείχιστος, ἐπιδείξας τοὺς πολίτας ἐξωπλισμένους, ταῦτ' ἐστιν, εἶπε, τὰ Λακεδαιμονίων τείχη. Ibid. ἄλλου τὸ αὐτὸ ἐπιζητοῦντος, οὐ λίθοις δεῖ καὶ ξύλοις τετειχίσθαι τὰς πόλεις, ἔφη, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἐνοικούντων ἀρεταῖς. i. alio hoc idem interrogante, non lapidib. inquit, neque lignis vrbeis oportet eſſe ſæptas ac munitas, ſed eorum, qui in eis habitant, virtutib.

86. niſi ille fuiſſet) ſic ſuprà locutus eſt. in Conone ibi. Neque verò non fuit apertum ſi ille non fuiſſet, Ageſilaum Aſiam Tauro tenus regi fuiſſe erepturum. Sed quod ad rem attinet, huc aſcribendum videtur, quod refert Polyænus lib. 2. ſtrategem. quamuis inter Epaminondæ ſtrategemata numeretur. Sic igitur ille. Ἐπαμινώνδας ἐπεχείρησε νυκτὸς καταλαβέσθαι Λακεδαιμονίων πόλιν, ἐρήμην οὖσαν τῶν πολιτῶν. Ἀγησίλαος τὴν ἐπίθεσιν παρ' αὐτομόλων μαθὼν, συντόμως δραμὼν μετὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, φθάσας εἴσω τῆς πόλεως παρῆλθεν, ἀνέμενε τοὺς Θηβαίους, οἱ δὲ προσπεσόντες ἐξώσθησαν μετὰ βίας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων· ὡς δὲ ἐν ἰσχυρῷ κινδύνῳ τὰ ἐσχάτως ἐμπεσόντες, καὶ διὰ νυκτὸς φεύγειν βιασθέντες, ἀπέβαλον πολλοὶ τὰς ἀσπίδας· Ἐπαμινώνδας ἰδὼν τὸ γεγονὸς, οὐ βουλόμενος ἐλεγχθῆναι τοὺς ῥιψάσπιδας, ἐκήρυξε, μηδεὶς τῶν ὁπλιτῶν αὐτὸς φερέτω τὴν ἀσπίδα, ἀλλὰ διδότω τοῖς ὑπασπισταῖς, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀκολούθοις, αὐτοὶ δὲ μόνα τὰ δόρατα, καὶ ἐγχειρίδια ἔχοντες, τῷ ἡγεμόνι ἐπίθωνται· οὕτως ἄρα τὸ πλῆθος ἔλαθον οἱ τὰ ὅπλα ἀποβαλόντες, καὶ προθυμότεροι ὑπήκουον τῷ Ἐπαμινώνδᾳ πρὸς τοὺς μέλλοντας κινδύνους αἰτίῳ τῆς εὐβουλίας ταύτης. i. Epaminondas vrbem Lacedæmoniorum noctu

cocupare conatus eſt, à ciuibus deſertam, atque à defenſoribus inopem. Ageſilaus verò Epaminondæ conſilio à transfugis cognito, via compendiaria Spartam cum ſuis copiis cucurrit, & Epaminondam anteuertit. Ita prior in vrbem ingreſſus Thebanos exſpectabat. Illi autem cùm irrupiſſent, per vim à Lacedæmonijs expulſi ſunt. Vbi autem, vt magno in diſcrimine, vrbem impetu facto, & perturbatis ordinibus, & tumultuoſè ingreſſi, & noctu fugere coacti, multi clypeos amiſerunt: Epaminondas eo, quod acciderat, cognito, cùm eos, qui clypeum abiecerant, coargui, & deprehendi nollet, hoc curauit edicendum, Ne quis miles grauioris armaturæ ipſe clypeum ferto, ſed geſtandum ſatellitib. aut aliis comitibus, ſeu pediſequis dato: ipſi autem ſolas haſtas & pugiones tenentes ducem ſequuntor. ſic igitur ij, qui arma amiſerant à multitudine ignorati ſunt, & alacrius in reliquis periculis Epaminondæ dicto audientes fuerunt, huius beneficij accepti gratiam imperatori referentes. Hanc eandem rem paullo aliter narrat Diod. lib. 15. nempe ſic, vt videatur Spartæ ſalutem aſcribere Agidis, non Ageſilai, prouidentiæ. Scribit enim, Agidem in alio bello occupatum, & vt Mantineenſib. ſubueniret, ex vrbe cum magna manu profectum, coniectura facta de futuris ex Epaminōdæ acumine, & calliditate, curſores quoſdam Cretenſeis ad eos, qui Lacedæmone remanſerant, miſiſſe, qui nuntiarent, Bœotos quàm primùm Lacedæmonem oppugnatum venturos: quamobrem vigilarent, & ad excipiendum, repellendùmque hoſtium impetum parati eſſent: ſe primo quoque tempore patriæ ſubſidio venturum. reliquæ iam ſunt Ageſilai partes. Sequitur enim. οὐ μὴν ἀλλ' Ἐπαμινώνδας ὅλην τὴν νύκτα διαγρυπνήσας, καὶ τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ κατὰ σπουδὴν διανύσας, ἅμ' ἡμέρᾳ προσέμιξε τῇ Σπάρτῃ. ὁ δὲ ἐπὶ τῆς φυλακῆς ἀπολελειμμένος Ἀγησίλαος ὀλίγῳ πρότερον παρὰ τῶν Κρητῶν ἀκούσας τὰ κατὰ μέρος, εὐθὺς μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὴν ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο τῆς πόλεως. τοὺς μὲν οὖν πρεσβυτάτους τῶν παίδων, καὶ τοὺς γεγηρακότας ἐπὶ τὰ στέγη τῶν οἰκιῶν ἀνεβίβασε, καὶ προσέταξεν ἀπὸ τούτων ἀμύνεσθαι τοὺς εἰς τὴν πόλιν βιαζομένους. αὐτὸς δὲ τοὺς ἀκμάζοντας ταῖς ἡλικίαις συντάξας εἰς τὰς πρὸ τῆς πόλεως δυσχωρίας, καὶ παρόδους, καὶ πάντας τοὺς δυναμένους τόπους δέξασθαι δίοδον ἐμφράξας, ἀνέμενε τὴν τοῦ Ἐπαμινώνδου ἔφοδον. Ἐπαμινώνδας δὲ εἰς πλείω μέρη διελόμενος τοὺς στρατιώτας, καὶ πάντη προσάγων κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς εἶδε τὴν τῶν σπαρτιατῶν σύνταξιν, εὐθὺς ἔγνω μεμηνυμένην τὴν πρᾶξιν. ὅμως δὲ προσμαχόμενος πᾶσι κατὰ μέρος, καὶ ταῖς δυσχωρίαις ἐλαττούμενος, συνῆπτεν εἰς χεῖρας. πολλὰ δὲ παθὼν, καὶ δράσας, οὐκ ἀνῆκε τῆς φιλοτιμίας, ἕως τὸ στράτευμα τῶν λακεδαιμονίων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην. *i. Verum enim verò Epaminondas cùm totam noctem peruigilaſſet, & magnum ſpatium itineris celeriter confeciſſet, albeſcente cælo Spartæ appropinquauit. qui autem in vrbis cuſtodia relictus erat Ageſilaus, paullo antè à Cretenſib. ſingillatim de omnib. rebus certior factus, continuò ſummum ſtudium, maximámque diligentiam in vrbe cuſtodienda adhibuit. Pueros igitur natu maximos, & ſenes in tectis domorum collocauit, & iuſſit ex his eos repellere, qui per vim in vrbem irrumpere conarentur. Ipſe autem iuuenib. & iis, qui eſſent ætate corroborata, in anguſtiis, quæ ante vrbem erant, & in vrbis aditibus, collocatis, locisque aliis omnibus, quà ad vrbē adiri, ac tranſiri poſſet, obſtructis, atque obſeptis, Epaminondæ aduentum exſpectabat. Epaminondas autem militibus in plureis parteis diſtributis, & perom-*

neis partcis vno tempore impreſſione facta, vt vidit Spartiatas in tectis & anguſtiis diſpoſitos, continuò rem indicatam & patefactam eſſe cognouit. verùm tamen cum omnibus viciſſim, & ſingillatim pugnans, & locorum anguſtiis inferior, manum cum hoſtibus conſeruit. Multis autem detrimentis & acceptis & illatis, non deſtitit à ſtudio laudis, & contentione ſuſcepta, donec Lacedæmoniorum exercitus, cui præerat Agis, Spartam rediit.

87. *& locum extra vrb.ed.)* λόφον, *collem, vt mox ex Polyæno cognoſcemus.*

88. *cum ſuis eò venit) ſic legendum, non, vt habent mendoſi codices, cum ſuis conuênit.*

89. *laudauit conſilium eor.) hoc ſtrategema retulit Polyænus lib. 2. quamuis paullo aliter, vt ex eius verbis intelligere licebit, quæ ſunt huiuſmodi.* Ἀγησίλαος ἐν τῇ Σπάρτῃ στάσεως γινομένης, ὥστε τῶν ὁπλιτῶν οἱ πολλοὶ κατελάβοντο λόφον ἱερὸν Ἀρτέμιδος ὀρθίας ἐγγὺς Πιτάνης· ἐνέκειντο δὲ Βοιωτοὶ καὶ Ἀρκάδες ἐμβεβληκότες. καὶ δέος ἦν ἀμήχανον ἐν τῷ πολέμῳ καὶ στάσεως· ὁ μὲν αὐτοὺς ἔδεισεν. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅπλοις ἐπιβιάζεσθαι τοῖς ἐπὶ τοῦ λόφου, σφαλερόν· τὸ δὲ ἱκετεύειν, ταπεινὸν παρῄει. αὐτὸς δὲ μόνος ἄοπλος ἀτρέπτῳ καὶ πολλῷ, (al. φαιδρῷ) τῷ προσώπῳ πρὸς τὸν λόφον ἐλθὼν, οὐκ ἐνταῦθα, ἔφη, ὦ νεανίαι, ὑμᾶς ἔταξα· ἀλλ' ὑμᾶς μὲν εἰς τόνδε τὸν λόφον, ἕτερον δείξας. ὑμᾶς δὲ εἰς τόνδε τὸ χωρίον ἄπιτε, καὶ φρουρεῖτε. οἱ δὲ Λάκωνες, ὡς ἀγνοοῦντος τὴν διάνοιαν αὐτῶν τῆς ἀποστάσεως κατῃδέσθησαν· καὶ οἷς προσέταξεν, ἀπιθῶς συνεχώρησαν. νύκτωρ δὲ τοὺς ἐξάρχους τῆς ἐπαναστάσεως πόλεως ἄνδρας δώδεκα, ἄλλον ἄλλῃ ὑπεξάγων, ἔλυσε τὴν μάχην. *i. Ageſilaus orta Lacedæmone ſeditione, cùm multi ex militibus grauioris armaturæ collem quendam Dianæ Orthiæ ſacrum non longè à Pitana occupaſſent (inſtabant autem Bœoti, & Arcades, ſuis copiis in fineis, agróſque Lacedæmoniorum adductis, & timor erat ineuitabilis, atque inexplicabilis in eo bello ciuitati iniectus, & ſeditio) non tamen ipſe timuit. ſed vim quidem iis, qui collem occuparant, inferre, periculoſum: ſupplicare verò, humile exiſtimabat. Itaque vtrumque omiſit. Verum ipſe ſolus inermus, immoto & obducto, al. ſereno, vultu, cùm in collem aſcendiſſet, non hic vos iuuenes, collocaui, inquit: ſed vos quidem in collem illum, alio demonſtrato: vos autem in illum abite, eúmque tuemini, & cuſtodite. Lacones autem vt illorum ſenſum, mentémque ignorantes, pudore affecti ſunt, & ij, quibus præcepit Ageſilaus quibus in locis in præſidio ſtarent, morem ei gerentes ad ſanitatem atque ad officium redierunt: noctu autem principes atque auctores ſeditionis ac ſeceſſionis ab vrbe, alium aliò clam emiſit, & prælium diremit. Sic fere Plutarchus in Ageſ.* ἐν δὲ Λακεδαίμονι τῶν πάλαι τινὲς ὑπούλων καὶ πονηρῶν, ὡς διακόσιοι συστραφέντες κατελάβοντο τὸ Ἰσσώριον, οὗ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν ἐστιν, ἐρυμνὸν καὶ δυσεκβίαστον τόπον. ἐφ' οὓς βουλομένων εὐθὺς ὠθεῖσθαι Λακεδαιμονίων, φοβηθεὶς τὸν νεωτερισμὸν ὁ Ἀγησίλαος, ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους ἡσυχίαν ἄγειν, αὐτὸς δὲ ἐν ἱματίῳ, καὶ μεθ' ἑνὸς οἰκέτου προσῄει βοῶν, ἄλλως ἀκηκοέναι τὸ πρόσταγμα τοὺς αὐτούς· οὐ γὰρ ἐνταῦθα κελεῦσαι συνελθεῖν, οὐδὲ πάντας, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐκεῖ, δείξας ἕτερον τόπον. τοὺς δὲ ἀλλαχόσε τῆς πόλεως. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἥσθησαν, οἰόμενοι λανθάνειν, καὶ διαστάντες ἐπὶ τοὺς τόπους, οὓς ἐκεῖνος ἐκέλευσεν, ἀπεχώρουν. ὁ δὲ τὸ μὲν Ἰσσώριον, εὐθὺς μεταπεμψάμενος ἑτέρους, κατέσχε· τῶν δὲ συστάντων ἐκείνων περὶ πεντεκαίδεκα συλλαβὼν, νυκτὸς ἀπέκτεινεν. *i. Lacedæmone autem quidam iam pridem malè ſani atque improbi circiter ducenti, conglobati Hiſſorium, vbi eſt templum Dianæ,*

Dianæ, occuparunt, locum vndique circumſæptum, & aſcenſu difficilem, ſi vis
ſit adhibenda, irruptióque facienda. In quos cùm ſtatim vellent Lacedæmonij
impetum atque impreſſionem facere, Ageſilaus, nequid rerum nouarum molirē-
tur, veritus, iuſſit alios quidem quieſcere, & manere: ipſe autem, veſtitus tantùm,
non etiam armatus, cum vno ſeruo ad eos acceſſit, vociferans eos ſecus intellexiſ-
ſe quod præcepiſſet, ac mandaſſet. non enim in hunc locum iuſsiſſe eos conuenire,
neque omneis in eundem locum, ſed alios illuc, alio loco demonſtrato, alios in a-
liam regionem vrbis. Illi autem cùm eum audiſſent, lætati ſunt, exiſtimantes ſua
conſilia non patēre: & diuerſi in ea loca, quæ iuſsit Ageſilaus, ſe contulerunt. Ille
verò Hiſſorium aliis continuò arceſsitis occupauit. Ex improbis autem illis, qui
coitionem fecerant, ad quindecim comprehenſos noctu necauit.

90. recuperauit) ἀνεκλήσατο, ἀνῳκειώσατο. de integro ſibi adiunxit.

91. & adiunctis de ſuis com. &c.) id eſt adiunctis aliis militib. de numero
ſuorum, de quorum voluntate & fide erga ſe minimè dubitabat, ad eos, qui ſe-
ceſſerant, & collem illum occuparant, locum illum tutum reddidit.

92. illi) adoleſcentes, qui ſeceſſerant, & montem occuparant.

93. expertes erant conſ.) qui non erant ſeceſsionis illius participes.

94. latēre) λανθάνειν, ignorari, & occulta eſſe, ſeu obſcura, atque incognita.

95. numquam refecerunt) i. numquam recrearunt. tralatio eſt ab iis, qui diu-
turno & graui morbo impliciti priſtinam valetudinem recuperare non poſſunt.

96. neque priſtinum imperium recup.) ἑρμηνεία. ſeu ἐπεξήγησις, id eſt, interpre-
tatio, ſeu ſubſequens declaratio eius, quod obſcurius dictum eſſe videbatur. Nam
hoc totum, neque priſtinum imperium recuperarunt, tātumdem valet, quantum,
numquam ſe refecerunt.

97. ille omnib. qui à rege def.) hanc rem ſic exponit Xenophon in Ageſ. ὡς γὰρ
τοῦ στρατεύεσθαι καὶ πεζῇ, καὶ ἐφ' ἵππων ἀπεῖργεν ἤδη τὸ γῆρας, χρημάτων δὲ ἑώρα τὴν πόλιν δεο-
μένην, εἰ μέλλοι σύμμαχόν τινα ἕξειν. ἐπὶ τὸ πορίζειν ταῦτα ἑαυτὸν ἔταξε. καὶ ὅσα μὲν ἐδύνα-
το οἴκοι μένων, ἐμηχανᾶτο, ἃ δὲ καιρὸς ἦν, οὐκ ὤκνει μετιέναι, οὐδ' ᾐσχύνετο, εἰ μέλλοι τὴν πό-
λιν ὠφελήσειν, πρεσβευτὴς ἐμπορευόμενος ἀντὶ στρατηγοῦ. ὅμως δὲ καὶ ἐν τῇ πρεσβείᾳ μεγά-
λου στρατηγοῦ ἔργα διεπράξατο. i. vbi enim eum à ducendo exercitu, bellóque ge-
rendo, & pedibus, & in equis, ſenectus iam prohibebat: pecuniis autem ciuitati
opus eſſe vidit, ſi ſocium aliquem habere vellet: has ſibi parteis ſumſit, vt pecu-
nias patriæ ſuæ ſuppeditaret. Atque omnia quidem, quæ domi manens poterat,
machinabatur, atque excogitabat. Quas res autē tēpora reip. poſtulabāt, eas res
neque piguit eum, perſequi & pertractare, neque puduit quaſi mercaturā facere,
legati perſonam pro imperatoria gerentem, modò ciuitati prodeſſet. verum tamē
etiam in legatione magni ducis munera obiit, magníque imperatoris res confecit.

98. à quib. magna d. p.) Ibid. Xenophon. Αὐτοφραδάτης τε γὰρ πολιορκῶν ἐν Ἄσσῳ
Ἀριοβαρζάνην σύμμαχον ὄντα, δείσας Ἀγησίλαον, φεύγων ᾤχετο. Κότυς τ' αὖ Σηστὸν πο-
λιορκῶν, &c. i. Nam & Autophradates, qui Ariobarzanem ſocium Lacedæmo-
niorum in Aſſo circumſidebat, Ageſilaum veritus, aufugit: & Cotus cùm Seſtum
obſideret, quæ etiam tunc Ariobarzanis erat, obſidione ſoluta diſceſſit. Itaque nō
immeritò etiam ex hac legatione tropæum ei de hoſtib. erectum eſſet. Mauſolus

porrò, qui vtraque illa loca mari centum nauibus obſidebat, non iam metu perterritus. ſed oratione Ageſilai adductus, domum ſe recepit. Sequitur deinceps, ἄξια θαύματος διεπράξατο· οἵ τε γὰρ εὖ πεπονθέναι νομίζοντες ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οἱ φεύγοντες αὐτὸν, χρήματα ἀμφότεροι ἔδοσαν, &c. i. res admirabileis effecit. nam & qui ſe ab eo beneficium accepiſſe exiſtimabant, & qui eum fugiebant, vtrique pecunias ei dederunt. Tachos porrò, & Mauſolus propter ſuperius Ageſilai hoſpitium conferentes etiam hi in Lacedæmonem pecunias, domum eum dimiſerunt, muneribus amplis ac magnificis proſecuti.

99. contulit) conuertit.

100. nihil de v. n. de veſt.) Plutarch. apophth. Lacon. καίτοι ὑπὸ πολλῶν τραυμάτων κακῶς τὸ σῶμα διακείμενος, καὶ τὴν μεγίστην μάχην, ὥς φησι Ξενοφῶν, τῶν καθ' ἑαυτὸν γενομένων νενικηκὼς, οὐδὲν τῆς περὶ τὸν βίον, καὶ τὴν δίαιταν διὰ τὰς τοσαύτας εὐτυχίας καὶ νίκας ἤλλαξεν οἴκαδ' ἐπανελθών. i. Atqui quamuis ob multa vulnera, quæ acceperat, corpore eſſet malè affecto ac debili, & ex prælio omnium, quæ ſua ætate commiſſa fuerant, maximo, ſuperior diſceſſiſſet, nihil tamen propter tot ac taleis res ſecundas, & victorias, de victu & cultu, domum reuerſus, immutauit.

101. Euryſthenes) Ariſtodemi fil. Proclis frater: de quo ſuprà hac eadem vita in princip.

102. contrà plurima pat.) oppoſuitne libidini patientiam, luxuriæ abſtinentiam, κατ' εὐθυωρίαν, id eſt, rectis lineis, quemadmodum Terent. in Andria, opponit laborem libidini, non longè à princip. Ita vt ingenium eſt omnium hominum à labore procliue ad libidinem. (patientia enim in laborib. perferendis verſatur) an κατὰ χιασμὸν, libidini abſtinentiam, luxuriæ patientiam, vt tertium reſpondeat ſecundo, quartum primo? quod videtur probabilius. Patientia enim verſatur etiam in tenuitate & duritie victus toleranda, cui opponitur luxuries. abſtinentia autem rectè opponitur libidini, vt abſtinentia intelligatur eadem eſſe atque continentia, ac temperantia. Nam quamquam abſtinentia ſæpius ea virtus intelligatur, quæ auaritiæ opponitur: Cic. lib. 5 epiſt. ad Att. ſic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinētiam attinet, vt nullus teruncius inſumatur in quemquam. & item ſæpe in eod. lib. Idem off. 2. Nulla alia re conciliare facilius beniuolentiam multitudinis poſſunt qui reip. præſunt, quàm abſtinentia & continentia: Videtur tamen interdum etiam eam virtutem, quæ in aſpernandis voluptatibus conſiſtit, ſignificare, id eſt, continentiam, ſeu temperantiã potius: vt apud M. Tull. off. 2. At enim, inquit Pericles, prætorem Sophocle decet non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinenteis habere.

103. Sic enim erat inſtr.) nullo in libro reperi verbum, erat: quod tamen videtur deſiderari.

104. à cuiuſuis inopis, &c.) ſubintell. domo. In quibuſdam libris non eſt, à. quæ lectio ſi probaretur, hæc eſſet ſententia, vt nulla in re cuiuſuis inopis & priuati domus ab Ageſilai domo differret.

105. fautricem) benignam & beneficam.

106. claudus altero pede) loripes. etiam hac de re ſuprà dictum eſt.

107. ignoti) id eſt, qui eum non nouerãt, actiuè, ſeu ἐνεργητικῶς, vt apud M. Tull.

epiſt.ad L.Luceium Q. fil.lib.V.epiſt.ad famil. Atque illi artifices corporis ſimulacra ignotis nota faciebant.Idem lib.accuſ.5. In iudicio coactu atque efflagitatu meo producere ad ignotos tanto pòſt eum, quem archipiratam eſſe diceres, &c.

108. *annorum oct.) Xenophon in Ageſilao.* ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα*.i.natus erat annos circiter octoginta.Plutarch.autem* ὑπὲρ ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη*.i.ſupra octoginta annos natus.*

109. *ſubſidio Tacho in Ægypt.) Xenophon in Ageſil.* κατανενοηκὼς δὲ τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα ἐπιθυμοῦντα τῷ Πέρσῃ πολεμεῖν, καὶ πολλοὺς μὲν πεζούς, πολλοὺς δὲ ἱππέας, πολλὰ δὲ χρήματα ἔχοντα, ἄσμενος ἤκουσεν, ὅτι μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ ταῦτα ἡγεμονίας ὑπισχνούμενος*.i.Cùm cognouiſſet regem Ægyptiorum regi Perſarum bellum inferre cupere. & magnum peditatum, magnumque equitatum habere, & pecunia abundare, libenter audiit cùm ab eo arceſſitus eſſet, præſertim qui belli imperiũ ſibi promitteret. Sed hoc Ageſilai inceptum, & factum ſcribit Plutarchus fuiſſe à pleriſque improbatum ac reprehenſum.* οὐ γὰρ ἠξίουν*, inquit, &c.i. Indignum enim iudicabant, virum totius Græciæ optimum ac fortiſſ. ab omnib.iudicatum, qui orbem terrarum ſua gloria impleuerat, homini barbaro, qui à rege Perſarum defeciſſet, corpus ſuum locare, nomenque ſuum & gloriam ſuam pecunia vendere, munere mercenarij & externorum militum ductoris, fungentem.*

110. *in acta, in littore,* ἐν ἀκτῇ *ſic M.Tull.accuſ.lib.5.tametſi in acta cum muliercul is iacebat ebrius, &c.Idem ibid. Vxorem eius parum poterat animo ſoluto ac libero tot in acta dies ſecum habere. Ibid. tum iſtius acta commemorabatur: tum flagitioſa illa conuiuia. nam (vt dicam* ἐν παρόδῳ*) mendosè in aliis libris vulg.legitur, commemorabantur. Virgil.lib 5.æn. At procul in ſola ſecretæ Troades acta Amiſſum Anchiſen flebant. lege Stephanum in voce* ἀκτή*.*

111. *neque huc amplius quicquam) neque terra alia vlla re, quàm pellib.ſtrata eſſet Sic Tubero ille, homo eruditiſſ. & Stoicus, in funere Scipionis Africani, cùm epulũ populo Ro.nomine Q. Maximi Africani daret, ſtrauit pelliculis hædinis lectulos Punicanos, & expoſuit vaſa Samia.auctor Cic. orat.pro Murena.*

112. *non modò in his regem) In hoc magnopere barbari fallebantur. Itaque oſtendit eis interea (vt ſcribit Plutarchus apophth.Lacon.) maieſtatem & dignitatem regiam ex virtute, & bona exiſtimatione, non ex veſtitu eſſe petendam, atque comparandam.*

113. *vix fides facta eſt) vix eis perſuaſum eſt, &c.*

114. *coronas) quæ fiebant ex gramine quodam non magni pretij, quod* βύβλον *Græci vocant, vnde charta conficiebatur: & taleis coronas, non reieciſſè dicitur Ageſilaus, vt refert Plutarchus ex Theophraſto. aliæ erant cariores, & ſumtuoſiores ex philyra: quas commemorat Horatius oda vlt.lib.1. Diſplicent nexæ philyra coronæ. Taleis fortaſſe aſpernatus eſt Ageſilaus, aut ſeruis diſtribuit.*

115. *ſecundámque menſam)* πέμματα, τραγήματα*, placentas, liba, bellaria. M. Tull.lib.14.epiſt.ad Att.epiſt.6. Hæc ad te ſcripſi, appoſita ſecũda mẽſa. Horat. lib.2.ſerm.ſat.2. penſilis vua ſecundas, Et nux ornabat menſas cum duplice ficu.*

116. *ſeruis diſpertiit) Plutarchus ſimilia munera Ageſilao à Thaſiis eſſe dono*

miſſa ſcribit apophth. Lacon. his verbis. θάσιοι γὰρ χώραν αὐτῶν διαπορευομένῳ μετὰ τοῦ στρατεύματος, ἄλφιτα, καὶ χῆνας, καὶ τραγήματα, καὶ μελίπηκτα, καὶ ἄλλα παντοδαπὰ βρώματά τε καὶ πόματα πολυτελῆ ἔπεμψαν· μόνα δὲ τὰ ἄλφιτα δεξάμενος, τὰ λοιπὰ ἀπάγειν ἐκέλευσεν ὀπίσω τοὺς κεκομικότας, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ὄντα χρήσιμα. λιπαρούντων δὲ καὶ δεομένων πάντως λαβεῖν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τοῖς εἵλωσι διαδοῦναι, *&c i. Thaſij Ageſilao per fineis ſuos cum exercitu iter facienti, farinas, anſeres, bellaria, & placentas, & alia omnis generis eſculenta, & poculenta ſumtuoſa miſerunt. Ille autem farinis ſolis acceptis, cetera eos, qui attulerant, referre iuſsit, vt ſibi prorſus inutilia. Cùm autem Thaſij omnib. precib. eum orarent, atque obſecrarent, vt acciperet, iuſsit eos helotis diſtribuere. Cuius rei cauſam cùm quærerent illi, reſpondit, eos, qui fortitudinem ſectarentur & colerent, non oportere taleis delicias recipere. Nam quæ ineſcant homines ſeruili ingenio præditos, ea à liberis eſſe aliena. Tale quiddã & de Lyſandro Ælianus var. hiſt. lib. 4. retulit.* Λυσάνδρῳ τῷ σπαρτιάτῃ ἐς Ἰωνίαν ἀφικομένῳ, οἱ κατὰ τὴν Ἰωνίαν ξένοι πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀπέπεμψαν, ἀτὰρ οὖν καὶ βοῦν καὶ πλακοῦντα. ὁ δὲ ἀπιδὼν εἰς τὸν πλακοῦντα, ἤρετο, τί βούλεται τὸ πέμμα ἐκεῖνο εἶναι. ὁ δὲ κομίζων ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐκ μέλιτος καὶ τυροῦ, καὶ ἄλλων τινῶν κατεσκευάσθαι. ὁ δὲ Λύσανδρος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν, εἶπε, δότε τοῖς εἵλωσι (*mẽdosè legitur in libr. vulg.* εἰδόσι) ἐλευθέρου γὰρ οὐκ ἔστι βρῶμα. τὸν δὲ βοῦν προσέταξε κατὰ τὰ πάτρια σκευασθῆναι, καὶ ἐδείπνησεν ἡδέως. *i. Lyſandro Spartiatæ cùm in Ioniam perueniſſet, hoſpites eius, qui erant in Ionia, tum multa alia munera miſerunt, tum præterea bouem & placentam. Ille oculis in placẽtam coniectis, quæſiuit quódnam eſſet illud cibi piſtorij genus. qui portabant autem, reſpondit ex melle & caſeo, & aliis quibuſdam rebus confectum eſſe. Lyſander verò, At hoc quidem, inquit, date helotibus. non eſt enim hominis liberi cibus. Bouem autem iuſsit more patrio apparari, & comedit in cena libenter & iucundè.*

117. *magis etiam contemſerunt) immò verò etiam irriſerunt, & dictis ſalſis, atque amaris inſectati ſunt, vt alij narrant, in quibus eſt Plutarchus, & Athenæus. ac primùm à Plutarcho ordiamur. ſic ille in Ageſ.* ἐπεὶ δὲ κατέπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εὐθὺς οἱ πρῶτοι τῶν βασιλικῶν ἡγεμόνων, καὶ διοικητῶν, ἐβάδιζον ἐπὶ ναῦν θεραπεύοντες αὐτόν. ἦν δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἰγυπτίων σπουδή τε μεγάλη, καὶ προσδοκία διὰ τοὔνομα καὶ τὴν δόξαν τοῦ Ἀγησιλάου. καὶ συνετρόχαζον ἅπαντες ἐπὶ τὴν θέαν. ὡς δὲ ἑώρων λαμπρότητα μὲν καὶ κατασκευὴν οὐδεμίαν, ἄνθρωπον δὲ πρεσβύτην κατακείμενον ἔν τινι πόᾳ παρὰ τὴν θάλατταν, εὐτελῆ καὶ μικρὸν τὸ σῶμα, τραχὺ καὶ φαῦλον ἱμάτιον ἀμπεχόμενον. σκώπτειν αὐτοῖς καὶ γελωτοποιεῖν ἐπῄει, καὶ λέγειν, ὅτι τοῦτ᾽ ἦν τὸ μυθολογούμενον, ὠδίνειν ὄρος, εἶτα μῦν ἀποτεκεῖν. ἔτι δὲ μᾶλλον αὐτοῦ ἀτοπίαν ἐθαύμασαν, ὅτι ξενίων προσκομισθέντων, ἄλευρα μὲν, καὶ μόσχους, καὶ χῆνας ἔλαβε, τραγήματα δὲ καὶ πέμματα, καὶ μύρα διωθεῖτο. καὶ βιαζομένων λαβεῖν, καὶ λιπαρούντων, ἐκέλευσε τοῖς εἵλωσι διδόναι κομίζοντας. *i. Poſteaquàm autem in Ægyptum nauigauit, continuò primi ex regiis ducibus & præfectis domus regiæ, quos diœcetas appellant Græci, ſeſe ad eius nauim conferebant, eum omnibus officiis comprehendere, omníque obſeruantia ſibi deuincire ſtudentes. Erat porrò & aliorum Ægyptiorum magnum in eum ſtudium, magnáque exſpectatio propter eius nomen & gloriam: & ad eum viſendum omnes concurrebant. vbi autem nullum ſplendorem, nullúmque apparatum viderunt, ſed hominem natu grandem in gramine recumbentem ad mare, deformem & breui cor-*

poris ſtatura, craſſa & obſoleta veſte amictum, venit illis in mẽtem dicta in eum falſa iacere, & riſum mouere, & dicere hoc illud eſſe, quod eſt in Æſopi fabulis, parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus. Multo verò magis eum mirati ſunt tamquam hominem communi ſenſu carẽtem, cùm muneribus ad eum allatis, atque aduectis, farinas quidem, & vitulos, & anſeres accepit, bellaria verò, & placentas, & vnguenta reiecit: & cùm ei vim propè afferrent, eúmque enixè oraret, vt acciperet, iuſſit illa dare helotis eos, qui portabant. Athen. lib. 14. pag. 2. καὶ Ταχὼς ὁ αἰγυπτίων βασιλεὺς Ἀγησίλαον σκώψας τὸν λακεδαιμονίων βασιλέα, ὅτι ἦλθεν αὐτῷ συμμαχήσων (ἦν γὰρ βραχὺς τὸ σῶμα,) ἰδιώτης ἐγένετο, ἀποστάντος ἐκείνου τῆς συμμαχίας. τὸ δὲ σκῶμμα τοῦτ' ἦν, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς ἐφοβεῖτο, τὸ δὲ ἔτεκε μῦν. ὅπερ ἀκούσας ὁ Ἀγησίλαος, καὶ ὀργισθεὶς, ἔφη. φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. *i. & Tachos rex Ægyptiorum quòd Ageſilaum Lacedæmoniorum regem dicto ſalſo & amaro vellicaſſet, quo tempore ad eum venit belli adiutor futurus (erat autem breui corpore) factus eſt ex rege priuatus ob dictum intempeſtiuum. Dictum autem hoc erat, parturiebat mons: Iupiter extimeſcebat: at ille murem peperit. quo audito Ageſilaus ira percitus, videbor (inquit) tibi aliquando etiam leo. Sed Diod. lib. 15. nihil tale de Ageſilao ſcriptum reliquit. quin narrat eum quamuis Tachos non ſemper eius conſilium ſecutus ſit, ſemper tamen à Tacho contra Perſarum regem, & eo mortuo contra Nectanebum eius filium, ſeu ſororis fil. qui eum regno ſpoliare conabatur, ſtetiſſe: & ad extremum eiuſdem opera & ſcientia benè imperandi, regnum pæne amiſſum recuperaſſe. verba Diodori non aſcribam: locum tantum, vbi ea ſunt, indicabo. reperiet illa lector in ea pagina, quæ extremam lib. 15. paginam antecedit. Xenophon autem in Ageſilao, tradit, Ageſilaum, quòd is, à quo arceſſitus eſſet (Tachos, opinor, non enim eum nominat) imperium belli, ſeu ſummam belli gerendi poteſtatem ſibi non dediſſet, indignè ferentem, & ſuccenſentem, tamquam in re maxima deceptum, cum animo ſuo conſideraſſe, quid ſibi agendum eſſet: illum autem à ſuis omnibus deſertum ac derelictum, metu perterritum Sidonem confugiſſe. deinde orta inter Ægyptios diſſenſione ac ſeditione, duobúſque regibus à populo diſſentiente creatis, Ageſilaum re multùm, diúque deliberata, cùm intelligeret, ſi neutri opitularetur, primùm neutrum ſtipendium militibus ſoluturum, commeatúmque præbiturum: deinde victoria alteri ſecundo prælij euentu adiudicata, victorem ſibi inimicum futurum: ſin alteri opem ferret, eum beneficio affectum, vt probabile eſt, gratiam ſibi relaturum, & amicum futurum: decreuiſſe, ei ex duobus de regno contendentibus auxilium ferre, qui animo eſſet erga Græcos beneuolo: hoc conſilio capto, coniunctis cum eo, qui Græcis amicus erat, copiis (Nectanabe ſcilicet) eum, qui animo erat ab eis alieno, graui prælio ſuperatum cepiſſe, alterúmque in regno conſtituiſſe, & magnis ab eo muneribus acceptis domum reuertiſſe. At Plutarchus, (cui maximam fidem habeo) ſcribit, Ageſilaum rem turpem ſpecioſo velamine, vtilitate patriæ, tegentem, à Tacho ad Nectanabem deſciuiſſe, & facto turpi honeſtum nomen impoſuiſſe. nam verum illius facti nomen, proditionem fuiſſe. Ita Nectanebum, vt ſemel Ageſilai auctoritatem ſequi cœpit: (nam aliquandiu ſuo arbitratu bellum adminiſtrauit, non Ageſilai, & quæ agebantur ab Ageſilao, improbauit, ita vt*

Ageſilaus cum eo aſſiduè colluctans & conflictans, & indignè ferens, ſe ei ſuſpectum eſſe, ad alterum fuerit tranſiturus, & re infecta diſceſſurus, niſi pudore deterritus eſſet) Ageſilao adiutore, ex animi ſententia rem geßiſſe, & regno Ægypti potitum eſſe, magnámque beneficij accepti gratiam ei retuliſſe.

118. ignorantia rerum bon.) ἀζηνείαν, ſeu ἀζηνείαν appellant Græci talem ſtultitiam. Sed non erat hæc ἀζηνεία, ſeu rerum bonarum ignorantia, niſi fortè placentæ, & ſimiles diuitum, & beatorum iſtorum (ſic enim vulgò appellantur) deliciæ, bonæ res ſunt appellãdæ: & qui eis carent, bonis rebus carent. quod longè aliter eſt.

119. Nectanabe) immo Tacho, vt vult Diodorus, eo, quem ſuprà indicauimus loco. vbi ſic ille. μετὰ ταῦτα ὁ μὲν Ταχὼς ἀνεκτήσατο τὴν κατ' Αἴγυπτον βασιλείαν. ὁ δ' Ἀγησίλαος, ὡς μόνος κατωρθωκὼς τὴν βασιλείαν, ἐτιμήθη ταῖς προσηκούσαις δωρεαῖς. i. poſtea Tachos quidem regnum Ægypti recuperauit: Ageſilaus verò, tamquam ſolus auctor rei benè geſtæ, regnóque Tacho reſtituto, conuenientib. munerib. ornatus eſt. Nectanebe autem legendum, non, vt habent exempla Veneta, Nathabide. Sic enim hunc appellant Plutarchus, Diod. Siculus, Polyænus, niſi quòd διαφόρως Nectanabus, & Nectanabis, & Nectanebis, Νεκτανάβως, Νεκτάναβις, Νεκτάνεβις ab illis nominatur. Quòd autem in apophth. Lacon. Νεκταβίου ſcriptum eſt, erratum eſſe puto. Nectanebum ſuprà commemorauit & Probus in Chabria princip.

120. ducentis vig. talen.) Plutarch ibid. προὔπεμψεν οὖν ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἄλλας τε λαβόντα τιμὰς καὶ δωρεάς, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀργυρίου διακόσια καὶ τριάκοντα τάλαντα. i. Proſecutus igitur eſt Nectanabis Ageſilaum honorificè, & magnificè, cùm aliis honorib. & muneribus ornatum, tum ad bellum domeſticum tolerandum ducentis & triginta talentis donatum.

121. in portum, qui Menel.) ſic Plutarch. καὶ περὶ τὴν Λιβύην εἰς χωρίον ἔρημον κομισθεὶς, ὃ καλοῦσι Μενελάου λιμένα, &c. i. & ad Libyam in oppidum quoddam delatus, quod Menelai portus appellatur, &c. Hunc Menelai portum commemorat Strabo lib. vlt. non longè ab extremo. ſed lib. I. explicatius, his verbis. καὶ ὁ Μενέλαος οὖν ἔσω εἰς Αἰθιοπίαν ἧκεν· οὕτω δὲ καὶ εἰς Λιβύην, ὅτι προσέσχε τόποις τισίν. ἀφ' οὗ καὶ ὁ κατὰ τὴν Ἀρδανίαν λιμὴν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Παραιτονίου, Μενέλαος καλεῖται. i. hic igitur Menelaus in Æthiopiam venit: ita verò & in Africam, quia ad quædam illius oræ loca eius naues appulſæ ſunt. à quo, qui eſt circa Ardaniam portus ſupra Parætonium, Menelaus appellatur.

122. Cyrenas) Κυρήνη πόλις Λιβύης. Stephanus. Cyrene vrbs Libyæ. Plinius lib. V. cap. V. Cyrenaica, eadem Pentapolitana regio, illuſtratur Hammonis oraculo, quòd à Cyrenis abeſt CCCC. M. paſſuum, fonte ſolis, vrbibus maxime quinque Berenice, Arſinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipſa Cyrene.

123. in morbum implicitus) Plutarch. ibid. ἀποθνήσκει βιώσας μὲν ὀγδοήκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη, βασιλεύσας δὲ Σπάρτης ἐνὶ τῶν τεσσαράκοντα πλείον, &c. i. Moritur cùm annos quattuor & octoginta vixiſſet, quadraginta & vnum, & amplius, Spartæ regnum obtinuiſſet, &c. Diod. lib. 15. ἐπανιὼν δ' εἰς τὴν πατρίδα διὰ Κυρήνης ἐτελεύτησεν. i. reuertens autem in patriam per Cyrenen, deceßit è vita. Quod autem

ad loquendi genus attinet, ſic loqui ſolet Probus, idque alibi indicauimus.

124. quòd mel non hab.) contrà Diodorus eodem loco. καὶ τὸ σῶμα τούτου ἐν μέλιτι κομισθέντος εἰς τὴν Σπάρτην, ἔτυχε τῆς βασιλικῆς ταφῆς τε καὶ τιμῆς. i. & corpus Ageſilai in melle Spartam deportatum, ſepultura regia, ceteriſque honorib. regi conuenientib. decoratum eſt. Plutarchus cum Probo congruens. ἔθους δὲ ὄντος λακωνικοῦ τῶν μὲν ἄλλων ἐπὶ ξένης ἀποθανόντων, αὐτοῦ τὰ σώματα κηδεύειν, καὶ ἀπολείπειν, τὰ δὲ τῶν βασιλέων οἴκαδε κομίζειν. οἱ παρόντες σπαρτιᾶται κηρὸν ἐπιτήξαντες τῷ νεκρῷ, μέλιτος οὐ παρόντος, ἀπῆγον εἰς Λακεδαίμονα. i. Cùm eſſet autem hæc conſuetudo apud Lacedæmonios, eorum, qui in locis externis mortui eſſent, corpora ibidem ſepelire & relinquere: regum verò domum deportare: Lacedæmonij, qui cum Ageſilao redibant, cera cadaueri illiquefacta, quia mel non ſuppetebat, Lacedæmonem retulerunt. Lacedæmonios autem ſolitos eſſe regum in externis locis mortuorum corpora in melle cóndita domum reportare, declarat quod ſcribit Xenophon lib. 5. de reb. Gr. de ſepultura Ageſipolidis regis, non longè ab vrbe Olyntho mortui. καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐν μέλιτι τεθεὶς, καὶ κομισθεὶς οἴκαδε, ἔτυχε τῆς βασιλικῆς ταφῆς. i. Atque ille quidem in melle cónditus, & domum reportatus, ſepultura regia affectus eſt.

EVMENES.

EVmenes[1] *Cardianus.* [2] *Huius ſi virtuti par data eſſet fortuna, non ille quidem maior fuiſſet, ſed multo illuſtrior; atque etiam honoratior,*[3] *quòd magnos homines virtute metiuntur, non fortuna prudentes. Nam cùm ætas eius incidiſſet in ea tempora, quibus*[4] *Macedones florerent, multum ei*[5] *detraxit viuenti, quòd alienæ erat ciuitatis. neque aliud huic defuit, quàm*[6] *generoſa ſtirps. tametſi enim ille*[7] *domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indignè ferebant: neque tamen non patiebantur. vincebat enim omneis*[8] *cura, vigilantia, patientia,* [9] *calliditate, &*[10] *celeritate ingenij. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi, Amyntæ filij: breuíque tempore*[11] *in intimam peruênit familiaritatem.*[12] *Fulgebat enim iam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit* [13] *ad manum*[14] *ſcribæ loco: quod multo*[15] *apud Graios honorificentius eſt, quàm*[16] *apud Romanos. nam*[17] *apud nos re vera, ſicut ſunt, mercenarij ſcribæ exiſtimantur. at apud il-*

los è cõtrario, nemo ad id officium admittitur,[18] niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita, quòd neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem.[19] illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim.[20] Nouiſſimo tempore præfuit etiam[21] alteri equitum alæ,[22] quæ hetærice appellabatur.[23] Vtrique autem &[24] in conſilio ſemper affuit, & omnium rerum habitus eſt particeps. Alexandro [25] Babylone mortuo[26] cùm regna ſingulis familiaribus diſpartirentur, &[27] ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem, [28] cui Alexander moriens annulum ſuum dederat, Perdiccæ, ex quo omnes coniecerant, eum regnum ei commẽdaſſe, quoad liberi eius[29] in ſuam tutelam perueniſſent: aberant enim[30] Craterus, &[31] Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat[32] Hephæſtio, quem viuum Alexander, quod facile intelligi poſſet,[33] plurimi fecerat: Hoc tempore data eſt Eumeni[34] Cappadocia,[35] ſiue potius dicta. nam [36] tum in hoſtium erat poteſtate. Hunc ſibi Perdiccas adiunxerat magno ſtudio, quòd in homine[37] fidem & induſtriam magnam videbat, non dubitans, ſi eum pellexiſſet, magno vſui fore ſibi in his rebus, quas apparabat. cogitabat enim, [38] quod ferè omnes in magnis imperiis concupiſcunt, omnium parteis[39] corripere, atque complecti. Neque verò hoc ſolus fecit, ſed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant[40] amici. Primus[41] Leonnatus[42] Macedoniam præoccupare[43] deſtinauerat. Is multis, magníſque pollicitationibus perſuadere Eumeni ſtuduit, vt Perdiccam deſereret, ac ſecum faceret ſocietatem. Cùm[44] eum perducere non poſſet, interficere conatus eſt: & feciſſet,[45] niſi ille clàm ex præſidiis eius effugiſſet. Interim[46] conflata ſunt illa bella, quæ[47] ad interne-

cionem

cionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt,[48] *omnéſq; concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. quem & ſi infirmum videbat, quòd vnus omnibus reſiſtere cogebatur, tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis,*[49] *quàm fidei, fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas*[50] *ei parti Aſiæ, quæ inter Taurum montem iacet, atque Helleſpontum: & illum vnum oppoſuerat*[51] *Europæis aduerſariis. Ipſe Aegyptum oppugnatum*[52] *aduerſus Ptolemæum erat profectus. Eumenes cùm neque magnas copias, neque firmas haberet, quòd inexercitatæ, & nō multo antè erant contractæ, aduentare autē dicerentur, Helleſpontúmque*[53] *tranſcurriſſe Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri tum claritate, tum vſu belli præſtantes: Macedones verò milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi,*[54] *qui ſummā imperij potirentur.*[56] *Eumenes igitur intelligebat ſi copiæ ſuæ, cognoſcerēt,*[57] *aduerſus quos ducerentur, non modò non ituras, ſed ſimul cum nuntio*[58] *dilapſuras. Itaq; hoc eius fuit prudentiſsimum conſilium, vt*[59] *deuiis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent: & his perſuaderet, ſe*[60] *contra quoſdam barbaros proficiſci. Itaque*[61] *tenuit hoc propoſitum, & prius in aciem exercitum eduxit, prœliúmque commiſit,*[62] *quàm milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione,*[63] *vt equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quàm peditatu,* [64]*quo erat deterior. Quorum acerrimo concurſu cùm magnam partem diei eſſet pugnatum,*[65] *cadit Craterus dux, & Neoptolemus,*[66] *qui ſecundum locum imperij tenebat. cum hoc concurrit ipſe Eumenes. qui cùm*[67] *inter ſe complexi in terram ex equis decidiſſent, vt facilè intelligi poſſet ini-*

mica mente contendiſſe, animóque magis etiam pugnaſſe, quàm corpore: non prius diſtracti ſunt, quàm[68] alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex prœlio exceßit,[69] ſed acrius hoſtibus inſtitit. Hîc equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea & maximè nobilibus captis, pedeſtris exercitus,[70] quòd in ea loca erat deductus, vt inuito Eumene elabi non poſſet, pacem ab eo petiit. quam cùm impetraſſet,[71] in fide non manſit, & ſe, ſimulac potuit,[72] ad Antipatrum recepit. Eumenes[73] Craterum ex acie ſemiuiuum[74] elatum[75] recreare ſtuduit. cùm id non poſſet, pro hominis dignitate, próque priſtina amicitia ([76] namque illo vſus erat, Alexandro viuo, familiariter)[77] amplo funere extulit, oſſáque in Macedoniam vxori eius, ac liberis remiſit. Hæc dum apud Helleſpontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum[78] interficitur à Seleuco & Antigono:[79] rerúmque ſumma ad Antipatrum defertur.[80] Hîc, qui deſeruerant, exercitu ſuffragium ferente, capitis abſentes damnantur, in his Eumenes.[81] Hac ille perculſus plaga non ſuccubuit, neque eo ſecius bellum adminiſtrauit. ſed exiles res animi magnitudinem,[82] & ſi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc perſequens[83] Antigonus, cùm omni genere copiarum abundaret,[84] ſæpe in itineribus vexabatur: neque vmquam[85] ad manum accedere licebat, niſi his locis, quibus pauci poſſent multis reſiſtere. Sed extremo tempore cùm conſilio capi non poſſet,[86] multitudine circumuentus eſt. hinc tamen multis ſuis amißis ſe expediuit, &[87] in caſtellum Phrygiæ, quod[88] Nora appellatur, cōfúgit. In quo cùm[89] circumſederetur, & vereretur, ne vno loco manens equos militareis perderet, quòd ſpatium non eſſet agitandi:[90] callidum fuit eius in-

uentum, quemadmodum[91] ſtans iumentum caleſieri, exercerí que poſſet, quo libentius & cibo vteretur, & à corporis motu nō remoueretur. Subſtringebat caput loro altius, quàm vt prioribus pedibus planè terram poſſet attingere: deinde pòſt verberibus cogebat exſultare, &[92] calceis remittere. qui motus[93] non minus ſudorem excutiebat, quàm ſi in ſpatio [94] decurreret. Quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, vt iumenta æquè[95] nitida ex caſtello educeret, cùm complureis menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus & planis ea locis habuiſſet. Quotieſcunque voluit & apparatum &[96] munitiones Antigoni alias incendit, alias diſiecit.[97] Tenuit autem ſe[98] vno loco, quàm diu fuit hiems. [99] quòd caſtrum ſubſidia habere non poterat, ver appropinquabat:[100] ſimulata deditione, dū de condicionibus tractat, [101] præfectis Antigoni[102] impoſuit: ſéque, ac ſuos omneis extraxit incolumeis. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri,[103] cùm litteras & nuntios miſiſſet in Aſiam conſultum,[104] vtrùm repetitum Macedoniam veniret, ([105] nam tum in Epiro habitabat) &[106] eas res occuparet: [107] an in Epiro maneret: huic ille primùm ſuaſit, ne ſe moueret,[108] & exſpectaret, quoad[109] Alexandri filius regnum adipiſceretur.[110] ſin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium iniuriarum obliuiſceretur, & in neminem acerbiore imperio vteretur. Horum nihil ea fecit. nam & in Macedoniam profecta eſt, & ibi[111] crudeliſſimè ſe geſſit. Petiit autem ab Eumene abſente, ne pateretur, Philippi domus & familiæ[112] inimiciſſimos regnare, amiciſſimos interire, ferrétque opem liberis Alexandri.[113] quam veniam ſi ſibi daret, quàm primùm exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. id quo facilius faceret, ſe omnibus præfectis, qui

*[114]in officio manebant,[115]miſiſſe litteras, vt ei parérent, e-
iúsque conſiliis vterentur. His verbis Eumenes permotus
ſatius duxit,[116]ſi ita tuliſſet fortuna, perire benemeritis re-
ferentem gratiam,[117]quàm ingratum viuere. Itaque copias
contraxit, bellum aduerſus Antigonum comparauit. Quòd
vnà erant Macedones complures nobiles, in his[118]Peuce-
ſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obti-
nebat* Perſidem: *&[119]Teutamus, cuius ſub imperio[120]pha-
lanx erat Macedonum:[121]inuidiam verens, ([122]quam ta-
men effugere non potuit)[123]ſi potius ipſe[124]alienigena ſum-
mi imperij potiretur, quàm alij Macedonum, quorum ibi e-
rat multitudo:[125]in principiis nomine Alexandri ſtatuit
tabernaculum, in eóque ſellam auream[126]cum ſceptro ac
diademate iuſsit poni, eóque omneis quotidie conuenire, vt
ibi de ſummis rebus conſilia caperentur, credens minore ſe
inuidia fore, ſi ſpecie imperij, nominíſque ſimulatione Ale-
xandri, bellum videretur adminiſtrare.[127]quod & fecit.
nam cùm non ad Eumenis[128]principia, ſed ad regia conue-
niretur, atque ibi de[129]rebus deliberaretur, quodammodo
latebat, cùm tamen per eum vnum omnia gererentur. Hic
[130]in* Parætacis *cum Antigono conflixit,[131]non acie inſtru-
cta, ſed[132]in itinere, eumq́;[133]male acceptũ in Mediam hie-
matum coëgit redire. ipſe[134]in finitima regione* Perſidis *hie-
matum copias[135]diuiſit, non vt voluit,[136]ſed militum vt co-
gebat voluntas. namque illa[137]phalanx Alexandri Ma-
gni, quæ Aſiam peragrarat, deuicerátque* Perſas, *inueterata
cùm gloria, tum etiam licentia, non parêre ſe ducibus,[138]ſed
imperare poſtulabat:[139]vt nunc veterani faciunt. itaque
periculum eſt, ne faciant, quod illi fecerunt ſua intemperan-
tia, nimiáque licentia,[140]vt omnia perdant, neque minus*

eos cum quibus ſteterint, quàm aduerſus quos fecerint. Quòd ſiquis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat:[141] neque rem vllam, niſi tempus, intereſſe iudicet. Sed ad illos reuertar. Hiberna ſumſerant non ad vſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam: longéque inter ſe[142] diſceſſerant. Hoc Antigonus cùm comperiſſet, intelligerétque ſe parem non eſſe paratis aduerſariis,[143] ſtatuit aliquid ſibi noui conſilij eſſe capiendum. Duæ erant viæ, quà ex Medis, vbi ille hiemabat,[144] ad aduerſariorum hibernacula poſſet perueniri. quarum breuior per loca deſerta, quæ nemo incolebat[145] propter aquæ inopiam,[146] ceterùm dierum erat ferè decem. illa autem,[147] quà omnes commeabant,[148] altero tanto longiorem habebat[149] amfractum, ſed erat copioſa, omniúmque rerum abundans. hàc ſi proficiſceretur, intelligebat prius aduerſarios reſcituros de ſuo aduentu, quàm ille tertiam partem confeciſſet itineris. ſin per loca[150] ſola contenderet, ſperabat ſe[151] imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiendam imperauit[152] quàm plurimos vtres, atque etiam culleos comparari: poſt hæc pabulum: præterea[153] cibaria cocta decem dierum:[154] útque quamminimè fieret ignis in caſtris. itérque, quod habebat, omneis celat. Sic paratus, quà conſtituerat, proficiſcitur. Dimidium ferè ſpatium confecerat,[155] cùm ex fumo caſtrorum eius, ſuſpicio[156] allata eſt[157] ad Eumenem, hoſtem appropinquare. conueniunt duces: quæritur quid opus ſit facto. intelligebant omnes, tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quàm Antigonus affuturus videbatur. Hîc omnibus[158] titubantibus, & de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, & imperata facere,[159] quod antè non fecerint, ſe[160] rem expediturum.[161] nam quod dicbus

quinque hoſtis tranſiſſe poſſet, ſe effecturum, vt non minus totidem dierum ſpatio retardaretur. quare circumirent, ſuáſque quiſque copias contraheret. Ad Antigoni autem[161] refrenandum impetum tale capit conſilium. Certos mittit homines ad infimos monteis,[162] qui obuij erant itineri aduerſariorum: híſque præcipit, vt[163] prima nocte quàm latiſſimè poſſint igneis faciant[164] quàm maximos: atque hos ſecunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant, vt aſsimulata caſtrorum conſuetudine[165] ſuſpicionē iniiciant hoſtibus, in his locis eſſe caſtra, ac de eorum aduentu eſſe prænuntiatum: idémq; poſtera nocte faciant. quibus imperatū erat,[166] diligenter præceptum curant.[167] Antigonus tenebris obortis igneis cōſpicatur: credit de ſuo aduentu eſſe auditum, & aduerſarios[168] illuc ſuas contraxiſſe copias. mutat conſilium, & quoniam imprudenteis adoriri non poſſet, flectit iter ſuum, & illum amfractum longiorem copioſæ viæ capit, ibíque diem vnum opperitur ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda iumenta, quo integriore exercitu[169] decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem[170] vicit conſilio, celeritatémque impediuit eius, neque tamen multùm profecit. nam[171] inuidia[172] ducum, cum quibus erat,[173] perfidiáque militum Macedonum[174] veteranorum, cùm[175] ſuperior prœlio diſceſsiſſet,[176] Antigono eſt deditus, cùm exercitus ei ter antè ſeparatis temporibus[177] iuraſſet, ſe eum defenſurum, nec vmquam deſerturum. Sed tanta fuit nonnullorum[178] virtutis obtrectatio, vt fidem amittere mallent, quàm eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cùm ei fuiſſet infeſtiſsimus, conſeruaſſet,[179] ſi per ſuos eſſet licitum, quòd ab nullo ſe plus adiuuari poſſe intelligebat in iis rebus, quas impendêre iam apparebat omnibus. Imminebāt enim

[180] Seleucus, [181] Lyſimachus, [182] Ptolemæus, opibus iam valentes: cum quibus ei de ſummis rebus erat dimicandum. ſed non paſsi ſunt [183] ij, qui circa erant, quòd videbant, Eumene recepto, omneis præ illo parui futuros. ipſe autem Antigonus [184] adeò erat incenſus, vt, niſi magna ſpe maximarum rerum, leniri non poſſet. Itaque cùm eum in cuſtodiam dediſſet, & præfectus cuſtodum quæſiſſet, quemadmodum ſeruari vellet: [185] vt acerrimum, inquit, leonem, aut vt ferociſsimum elephantum. [186] nondum enim ſtatuerat, conſeruaret eum, néc ne. Veniebat autem ad Eumenem vtrumque genus hominum, & qui propter odium [187] fructum oculis ex eius caſu capere vellent, & qui propter veterem amicitiam [188] colloqui, conſolaríque cuperent. multi etiam, qui eius formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tam diu, támque valde timuiſſent: [189] cuius in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes, cùm diutius in vinculis eſſet, ait [190] Onomarcho, penes quem ſumma imperij erat cuſtodiæ, ſe mirari, quare iam tertium diem ſic teneretur. non enim hoc conuenire Antigoni prudentiæ, [191] vt ſic ſe vteretur victo. [192] quin aut interfici, aut miſſum fieri iuberet. Hic cùm [193] ferocius Onomarcho loqui videretur, quid? tu, inquit, animo ſi iſto eras, [194] cur nõ in prœlio cecidiſti potius, [195] q̃ in poteſtatem inimici venires? Huic Eumenes, vtinam quidem iſtud eueniſſet, inquit: ſed eò non áccidit, [196] quòd numquam cum fortiore ſum congreſſus. non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi ſuccubuerit. non enim virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia, [197] décidi. Neque id falſum. nam & [198] dignitate fuit honeſta, & viribus ad laborem ferendum firmis. neque tam magno corpore, quàm figura venuſta. De hoc Antigonus cùm ſolus conſtituere

non auderet,[199] ad conſilium retulit. Hîc cùm[200] plerique omnes primò perturbati admirarentur, non iam de eo ſumtum eſſe ſupplicium, à quo tot annos adeò eſſent[201] male habiti, vt ſæpe ad deſperationem forent adducti: quíque maximos duces interfeciſſet: denique in quo vno eſſet tantum, vt,[202] quoad ille viueret, ipſi ſecuri eſſe non poſſent: interfecto[203] nihil habituri negotij eſſent: poſtremò,[204] ſi illi redderet ſalutem, quærebant, quibus amicis eſſet vſurus. ſeſe enim cum Eumene apud eum non futuros. Hîc cognita[205] conſilij voluntate, tamen vſque ad ſeptimum diem deliberandi ſibi ſpatium reliquit.[206] tum autem cùm vereretur, ne qua ſeditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti, &[207] quotidianum victum amoueri iuſsit. nam negabat, ſe ei vim allaturum, qui aliquando fuiſſet amicus. Hic tamen[208] non amplius, quàm triduum,[209] fame fatigatus,[210] cùm caſtra mouerentur, inſciente Antigono[211] iugulatus eſt à cuſtodibus. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cùm ab anno viceſimo ([212] vt ſuprà oſtēdimus) ſeptē annos Philippo[213] apparuiſſet, & tredecim apud Alexādrum eundem locū obtinuiſſet, in his[214] vni equitum alæ præfuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxiſſet, ſummóſque duces partim repuliſſet, partim interfeciſſet:[215] captus non Antigoni virtute, ſed Macedonū periurio, talem habuit exitū vitæ.[216] De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnū reges ſunt appellati, ex hoc facillimè poteſt iudicari, quòd nemo Eumene viuo rex appellatus eſt, ſed præfectus. ijdem poſt huius[217] occaſum, ſtatim[218] regium ornatum, noménque ſumſerunt: neque, quod initio prædicarant, ſe Alexandri liberis regnum ſeruare, id præſtare voluerunt, &

vno

vno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Huius ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus,[219] Lyſimachus,[220] Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum[221] propinquis eius ſepeliendum tradidit: qui eum militari, honeſtóq; funere, comitante toto exercitu, humauerunt, oſſáqne eius in Cappadociam[222] ad matrem, atque[223] vxorem, liberósq; eius deportanda curarunt.

EVMENES.

CArdianus) ſic Plutarch. in Eumene. Stephanus, Καρδία πόλις τῆς ἐν Θρᾴκῃ Χεῤῥονήσου. i. Cardia vrbs Cherroneſi eius, quæ eſt in Thracia. Vnde autem ſic dicta ſit, lege apud eundem.

2. Huius ſi virtuti p. d.) quod fere éuenit contrà. nam plerumque viri virtute præſtantes fortunam experiuntur ſibi maximè aduerſam, infeſtam, atque iniquam: deterrimis & nequiſſimis hominib. omnia ſæpe ex animi ſententia dormientibus procedunt. Quare optandum quidem illud eſt, virtutem habere ducẽ, comitem fortunam: & hæc duo maximè in imperatore requiruntur: vt in milite virtus & fides: ſed tamen virtus à fortuna derelicta ac deſerta, tueri locũ ſuum, & retinere dignitatem ſuam aliqua ratione poteſt. Quid interſit autem inter virtutem imperatoris, & virtutem militis alibi fortaſſe dicemus.

2. ſed multo illuſtrior) ſi fortunatior fuiſſet Eumenes, inquit, quàm fuit: non fuiſſet ille quidem maior: fortuna enim nihil afferre, aut addere poteſt ad animi magnitudinem, qua nihil maius fingi poteſt, vt docet Ariſtot. lib. 4. de Morib. ad Nicomach. ſed fuiſſet illuſtrior, &c. quia fortuna virtutem per ſe illam quidem claram atque illuſtrem, ſed tamen opinione, & iudicio hominum ſine fortuna obſcuram, atque humilem, in luce & oculis ciuium, atque adeò peregrinorum & externorum collocat, & eius actiones amplificat, atque illuſtrat, & quodã modo ſplendidiores facit.

3. quòd magnos hom.) Secutus ſum exempla Colonienſia & Baſileenſia. nam Veneta & Florentina, & multo omnium antiquiſſima Argentoratenſia, non habent vocem prudentes. quæ quamuis primo aſpectu videatur eſſe neceſſariò aſcribenda, videtur tamen mihi ab iis inculcata, & ſuppoſita, qui non videbant, ſic interdum loqui ſolere veteres, vt ſubintelligatur nomen, quod appellant Grãmatici ſuppoſitum: & hãc eſſe verã & germanã ſcripturã, quod magnos homines virt. met. non fortuna. Nam &c. Omnino multo malim ſic legi, quòd magnos viros homines virtute metiuntur, non fortuna. non tamen iccirco quicquam mutarim. Nam vel ſic locus explicandus eſt, vt vox, magnos, per ſe ſtet, neque cũ ſubſtantiuo, homines cohæreat, & ſubintelligatur, viros: vel contrà, vt hoc totum, magnos homines, coniunctè legatur, in verbo autem, metiuntur, ſubintelli-

gatur ſubſtantiuum, homines, vel, omnes, vel, plerique: quod bonis ſcriptoribus Græcis & Latinis eſt valde vſitatum, vt diximus. Quamuis autem magnus vir ſolet dicere M. Tullius potius, quàm magnus homo, hoc etiam modo tamen locutum eſſe, ſuprà in Pauſania oſtendimus, princ. Pauſanias Lacedæmonius, magnus homo. Sic & idẽ M. Tullius epiſt. I. lib. I. ad Q. Fr. Quare cùm permagni hominis eſt, & ipſa natura moderati, tum verò doctrina, & optimarum artium ſtudiis eruditi, ſic ſe adhibere in tanta poteſtate &c. Idem pro Deiotaro. An Cæcilium iſtum magnum hominem putabat?

4. *Macedones florerent)* propter Philippum Amyntæ fil. & Alexandrũ Magnum, Philippi fil. qui res omnium Macedonũ regum maximas geſſerũt. de quĩbus alibi plura.

5. *detraxit)* deminuit, demſit, decerpſit, detriuit.

6. *generoſa ſtirps)* ex antiquo genere Macedonico origo: vel εὐγένεια, id eſt, generis præſtantia.

7. *tametſi enim ille domeſt.)* nam & ſi erat domi nobilis, &c. ſic enim dicuntur à M. Tullio, qui Romæ ſunt ignobiles atque obſcuri. Diod. lib. 18. pag. 23. tradit, eum fuiſſe peregrinum, nihil præterea: alij dicunt aurigæ filium fuiſſe, vt teſtatur Plutarchus in Eumene.

8. *aliquando anteponi)* legendum fortaſſe, aliquanto anteponi: vel potius aliquantum, vt cum verbo indignè ferebant cohæreat. Veruntamen nihil muto.

8. *cura)* Cic. philipp. 2. in extr. Fuit in illo (Cæſare) ingenium, ratio, memoria, litteræ, cura, cogitatio, diligentia. Attende verò imperatorias virtutes & apud Ciceronem, & apud ſcriptorem noſtrum.

9. *calliditate)* Itaque Plutarchus eum πανοῦργον dicit fuiſſe.

10. *celeritate ingenij)* ἀγχίνοια.

11. *in intimam peru. fam.)* peruenit ad eam Philippi familiaritatem, vt eſſet ex eius intimis.

12. *fulgebat)* elucebat, & eminebat in eo, cùm etiam adoleſcentulus erat, indoles virtutis.

13. *ad manum)* id eſt, paratũ, & quaſi perpetuò ſibi apparentem, & aſtantem, κατὰ χεῖρα, διὰ χειρῶν, ἐπίμονον. alij, cuius manu ad epiſtolas ſcribendas vteretur: à quibus diſſentio. Sed hac de re lege Turnebi noſtri aduerſ. lib. 3 cap. vlt.

14. *ſcribæ loco)* Plutarch. ἀρχιγραμματέα Alexandri, id eſt ſcribarum principem Philippo mortuo fuiſſe tradit. Arrianus lib. V γραμματέα appellat ſimpliciter. θάψας δὲ, ὡς νόμος αὐτῷ, τοὺς πεσόντας, Εὐμένη τὸν γραμματέα ἐκπέμπει ἐς τὰς δύο πόλεις, τὰς συναφεστώσας τοῖς Σαγγάλοις, &c. id eſt, Alexander autem mortuis, ita vt inſtitutum eius erat, ſepultis, mittit Eumenem ſcribam ad duas vrbeis, quæ vnà cum Sangalis à ſe defecerant, &c. Idem lib. VI. Πτολεμαίῳ δὲ τῷ σωματοφύλακι, καὶ Εὐμένει τῷ γραμματεῖ τῷ βασιλικῷ τὰς Ἀρταβάζου παῖδας ἔδωκε. id eſt, Ptolemæo verò corporis cuſtodi, & Eumeni ſcribæ regio filias Artabazi in matrimonium collocauit.

15. *apud Graios)* Itaque Phyllidas Thebanus, non contemtus ciuis, Archiæ Thebani, & aliorum polemarchorum ſcriba erat, apud Xenoph. lib. 5. de reb. Gr.

& apud Iſocratem idem fungitur ſcribæ, & quæſtoris munere: & hoc vtrumque munus, laudi, gloriæque ſibi vertit. Sic Iſocrat. Αἰγυπτιακῷ. αἱρεθεὶς γὰρ ἄρχων αὐτοκράτωρ, ἐμὲ καὶ γραμματέα προείλετο, καὶ τῶν χρημάτων ταμίαν κατέστησεν. i. prætor enim ſummi imperij compos creatus me & ſcribam præ ceteris omnibus legit, & pecuniæ publicæ cuſtodem præfecit. Apud Gallos fortaſſe nihil aliud eſt eſſe cancellarium (qui honos ampliſsimus eſt viro togato) quàm eſſe ἀρχιγραμματέα.

16. *apud Ro.) Nam ſcribæ apud Ro. erant ſerui, aut certè liberti. Cic. lib. 5. epiſt. ad fam. epiſt. 20. Ad ea, quæ ſcripſiſti, commodius equidem poſſem de ſingulis ad te rebus ſcribere, ſi M. Tullius, ſcriba meus, adeſſet. Idem tamen lib. 3. accuſ. ait, ſcribarum ordinem eſſe honeſtum. ſic enim Cic. Ordo eſt honeſtus: quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? Eſt verò honeſtus, quòd eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculáque magiſtratuum committuntur. Itaque ex iis ſcribis, qui digni ſunt illo ordine, patribus familias, viris bonis, atque honeſtis, percunctamini quid ſibi iſtæ quinquageſimæ velint. nam omnes intelligent, nouam rem totam, atque indignam videri. Ad eos me ſcribas reuoca, ſi placet. noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis, ac de ſcenicorum corollariis cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem ciuitatis ſe veniſſe dicunt &c. ſequitur paucis pòſt. Tametſi cùm in eo ordine videamus eſſe multos non idoneos, qui ordo induſtriæ propoſitus eſt, & dignitati (ſenatorium ſignificat) mirabimur, turpeis aliquos in eo eſſe, quò cuiuis licet pretio peruenire? ex quibus verbis intelligere licet, ſcribarum ordinem apud Ro. ita honeſtum fuiſſe, vt tamen ad magiſtratus, & ad honores populi, aditus eis non pateret. Præterea Horatius ſcribam quendam, cognomine Sarmentum, eundémque ſcurram amarè exagitat ſat. 5. lib. 1. ſatíſque declarat, eum ſeruum fuiſſe, aut certè libertum, ſeu libertinum. Multa Cicerrus ad hæc: donaſſet iámne catenam Ex voto Laribus, quærebat. ſcriba quòd eſſet, Deterius nihilo dominæ ius eſſe. rogabat Denique cur vnquam fugiſſet, &c. Alium ſcribam more ſuo ludit, & irridet Sat. V. lib 2. plerumque recoctus Scriba ex Quinqueuiro coruum deludet hiantem. Admonendus autem eſt lector, verba illa, periculáque magiſtratuũ, quæ ſupra protuli ex lib. 3. accuſation. nõ eſſe ita accipienda, vt vulgus putat, ſed per pericula, illo loco, ſignificari indices, & ſummas ſententiarum à magiſtratibus latarum, aut etiam decretorum: de qua huius vocis ſignificatione ſuprà ex Cuiatij noſtri ſententia nonnulla ſuprà in Epaminonda diximus.*

17. *apud nos) apud Romanos.*

18. *niſi honeſto loco) Itaque cùm Neoptolemus ſcutigerorum princeps poſt Alexandri mortem dixiſſet, ſe Alexandrum ſecutum eſſe cum clypeo & lancea, Eumenem verò cum ſtilo, & tabella, irriſerunt illum Macedones, qui ſcirent, Eumenem præter alia ornamenta ab Alexandro in eum collata, etiam dignum eſſe habitum affinitate regis.*

19. *illo interfecto) à Pauſania: qua de re alibi dicemus.*

20. *Nouiſſimo) vltimo Brutus lib. XI. epiſt. ad fam. epiſt. I. cur nouiſſimũ tempus exſpectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur?*

21. *alteri equitum alæ) Claudius Puteanus admonuit me, notatum eſſe à qui-*

buſdam, in libris manuſcriptis ſcriptum eſſe, alteræ equitum alæ: quod ego amplector, ſi veri ſunt teſtes: neque hoc lectorem celare volui. Omnino ſic interdum loquebantur veteres, vt & multi alij obſeruarunt, & nos in commentariis Lucretianis notauimus. Sic Terent. Heautont. hoc ipſum in itinere alteræ dum narrat, fortè audiui Alam equitum autem ex conſuetudine Romana dixit. ſic M. Tullius lib. 2. de offic Quo in bello cùm te Pompeius alæ alteri præfeciſſet, magnam laudem & à ſummo viro, & ab exercitu conſequebare, &c. T. Liuius lib. 21. annal. Huic alæ equitum miſſi, vt antè dictum eſt, ab oſtio Rodani trecenti Romanorum equites occurrunt.

22. quæ hetærice app.) Harpocratio in voce πεζέταιροι, al. πεζέταιροι. Ἀναξιμένης ἐν πρώτῳ Φιλιππικῶν περὶ Ἀλεξάνδρου λέγων φησίν· ἔπειτα τοὺς μὲν ἐνδοξοτάτους ἱππεύειν συνεθίσας, ἑταίρους προσηγόρευσε. τοὺς δὲ πλείστους, καὶ τοὺς πεζοὺς εἰς λόχους, καὶ δεκάδας, καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς διελών, πεζεταίρους ὠνόμασεν, ὅπως ἑκάτεροι μετέχοντες τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας προθυμότατοι διατελῶσιν ὄντες. i. Anaximenes in primo Philippicorum libro de Alexandro loquens ait. Deinde cùm honoratiſſimos equitationi aſſuefeciſſet, ſodaleis, ſeu amicos appellauit. pleroſque autem, & pedites cùm in cohorteis, & decadas, & alios ordines diſtribuiſſet, pedites ſodaleis appellauit, vt vtrique regiæ ſodalitatis participes, propenſam in ipſum animi alacritatem perpetuò obtinerent. Diod. lib. 18. οἱ δὲ μέγιστοι ἔχοντες ἀξίωμα τῶν φίλων, καὶ σωματοφυλάκων συνεδρεύσαντες, καὶ προσλαβόμενοι τὸ τῶν ἱππέων τῶν ἑταίρων ὀνομαζομένων σύστημα, τὸ μὲν πρῶτον διαγωνίζεσθαι τοῖς ὅπλοις πρὸς τὴν φάλαγγα διέγνωσαν, &c. i. Qui autem ex amicis, & corporis cuſtodibus maxima dignitate præditi erant, conſilio inito, & adhibita equitum, qui hetæri, id eſt, ſodales & amici appellabantur, ala, primùm armis decertare cum legionibus in animo habuerunt, &c. Arrianus lib. VI. de rebus geſtis Alex. καί τις αὐτῶν καθ' ἡλικίαν τε, καὶ ἱππαρχίᾳ τῆς ἵππου τῆς ἑταιρικῆς οὐκ ἀφανής, Καλλίνης ὄνομα, τοιαῦτα εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, &c. i. Et quidem ætate, & præfectura equeſtri alæ equitum hetærices non obſcurus, Callines nomine, talia dixit, O rex, &c. Idem eodem lib. infra. Οὔκουν οὐδὲ ἄλλον τινὰ ἔταξεν ἀντὶ Ἡφαιστίωνος χιλίαρχον ἐπὶ τῇ ἵππῳ τῇ ἑταιρικῇ Ἀλέξανδρος, ὡς μὴ ἀπόλοιτο τὸ ὄνομα τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐκ τῆς τάξεως, &c. i. Itaque neque alium quemquam ſubrogauit chiliarchum in locum Hephæſtionis, equitum alæ hetæricæ Alexander, vt ne Hephæſtionis nomen ex illa equitum turma deleretur, &c.

23. vtrique) Philippo & Alexandro.

24. in conſilio. ſemp.) ſic loquitur & Cic. vt pro P. Quintio. certè & hos, qui tibi in conſilio adſunt, meliori mente noſtra verba audire oportebit. Idem lib. 2. accuſ. Me quoque Petilius, vt ſibi in conſilio adeſſem, rogauit.

25. Babylone mortuo) de morte Alexandri lege Arrianum lib. 7. non admodum longè ab extr. & Diod. lib. 17. in extr. Nos tamen dicemus de ea ſtatim poſt Timoleontem nonnulla.

26. cùm regna ſing. fam.) mox hac de re dicemus.

27. & ſumma rerum) ſic ſæpe alibi locutus eſt Probus.

28. cui Alex. mor. ann. ſ. d. Perd.) Diod. lib. 17. in extr. πονῶν δὲ τέλος, καὶ δεινῶς ἀλγηδόσι συσχεθεὶς Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ τὸ ζῆν ἀπέγνω, προσαγόμενος τὸν δακτύλιον. ἔδωκε

Περδίκκᾳ. τῶν δὲ φίλων ἐπερωτώντων, τίνι τὴν βασιλείαν ἀπολείπεις; εἶπε, τῷ κρατίστῳ. i. *Multis autem dolorib. & cruciatib. affectus* Alexander*, poſtquàm vitam deſperauit, detractum annulum* Perdiccæ *dedit. Amicis autem interrogantib. cui regnum relinqueret, optimo, inquit. Sic* Q. Curtius *lib. 10. propiúsque adire iußis amicis (nam & vox eum deficere cœperat) detractum annulum digito,* Perdiccæ *tradidit, adiectis mandatis, vt ſe ad* Hammonem *ferri iuberent: quærentibúsque his, cui relinqueret regnum: reſpondit, ei, qui eſſet optimus. Idem* Diodorus *lib. 18. non longè à princip.* εὐθὺς βασιλέα κατέστησαν τὸν Φιλίππου υἱὸν Ἀρριδαῖον, καὶ μετωνόμασαν Φίλιππον, ἐπιμελητὴν δὲ τῆς βασιλείας Περδίκκαν, ᾧ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν δακτύλιον τελευτῶν ἐδεδώκει· τοὺς δὲ ἀξιολογωτάτους τῶν φίλων καὶ σωματοφυλάκων, παραλαβεῖν τὰς σατραπείας ἠξίωσαν, καὶ ὑπακούειν τῷ τε βασιλεῖ, καὶ τῷ Περδίκκᾳ. οὗτος παραλαβὼν τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν, καὶ συνεδρεύσας μετὰ τῶν ἡγεμόνων, Πτολεμαίῳ μὲν τῷ Λάγου τὴν Αἴγυπτον ἔδωκε· Λαομέδοντι δὲ τῷ Μιτυληναίῳ τὴν Συρίαν. Φιλώτᾳ δὲ Κιλικίαν, καὶ Πίθωνι μὲν Μηδίαν, Εὐμένει δὲ Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν, καὶ πάσας τὰς συνοριζούσας ταύταις χώρας, ἃς Ἀλέξανδρος οὐκ ἐπῆλθεν, ἐγκλεισθεὶς ὑπὸ τῶν καιρῶν, ὅτι διεπολέμει πρὸς Δαρεῖον· Ἀντιγόνῳ δὲ Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν, καὶ τὴν καλουμένην Φρυγίαν. μετὰ δὲ ταῦτα Κασσάνδρῳ μὲν Καρίαν, Μελεάγρῳ δὲ Λυδίαν, Λεοννάτῳ δὲ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν. αὗται μὲν οὖν αἱ σατραπεῖαι τοῦτον τὸν τρόπον ἐμερίσθησαν. i. *ſtatim regem fecerunt* Philippi *filium* Arridæum*, eúmque mutato nomine* Philippum *nominarunt, & regni curatorem* Perdiccam *crearunt, cui rex* Alexander *annulum ſuum moriens dederat: ex amicis autem & corporis cuſtodibus eos, qui maximè virtute præſtarent, ſatrapias capere, regíque ac* Perdiccæ *dicto audiẽteis eſſe, exiſtimarunt oportere.* Perdiccas *ſummam rerum, imperiíque adeptus, & conſilio cum principibus habito,* Ptolemæo Lagi *filio* Ægyptum *tradidit:* Laomedonti Mitylenæo Syriam, Philotæ Ciliciam*, &* Pithoni *quidem* Mediam*,* Eumeni *verò* Paphlagoniam *&* Cappadociam*, omneísque his finitimas regiones, quas* Alexander *non peruaſerat temporibus excluſus, cùm* Dario *bellum inferebat:* Antigono *verò* Pamphyliam*, &* Lyciam*, & eam, quæ* Phrygia *appellatur. Poſteà verò* Caſſandro Cariã*,* Meleagro Lydiam*,* Leonnato *eam, quæ eſt ad* Helleſpontum*,* Phrygiam*. Hæ igitur ſatrapiæ hoc modo diſtributæ ſunt.*

28. *ex quo omnes coniecerunt) annulis ſignum in cera, aut charta imprimebãt veteres, quem morem etiam hodie plerique retinẽt. Ex eo fit, vt, cui princeps aliquis, aut imperator, annulum ſuum tradiderit, ei rerum gerendarum poteſtatem permiſiſſe, maximámque fidem habere videatur: cuius rei multa ſunt apud ſcriptores argumenta, ac teſtimonia.* Sueton. *in* Tiberio *in extr.* Seneca *eum ſcribit, intellecta defectione, exemtum annulum, quaſi alicui traditurum, parumper tenuiſſe: deinde rurſus aptaſſe digito, & compreſſa ſiniſtra manu iacuiſſe diu immobilem, &c. Et* Hannibalem *tradunt hiſtorici, cùm* Marcellum *cecidiſſe audiſſet, ceteriſque, qui vnà interierant, neglectis, ad* Marcellum *in equo accurriſſet, mortísque caſum inopinatum admiratus eſſet: annulo detracto,* Marcelli *corpus ſepeliendum curaſſe eúmque honorifica ſepultura affeciſſe. Annuli denique traditio in morte, videtur declarare eum heredem, cui annulus traditus eſt. quamquam* Q. Cæcilius *hoc perpetuò verum non eſſe re oſtendit. Nam præterito* L. Lu-

cullo, quem ſemper viuus præ ſe tulerat ſibi heredem eſſe velle, cuique moriens annulos ſuos dederat, Pomponium Atticum teſtamento adoptatum, omnium bonorum ſuorum heredem fecit: & M. Popilius cùm Oppium Gallum familiariſſimum ſuum, vnum ex omnibus, qui aſſidebant, moriens oſculatus eſſet, eique annulos ſuos tradidiſſet, heredem tamen non inſtituit, ſed aliis ſcriptus heredibus irriſit ac deluſit. auctor Valerius Max. lib. VII. cap. vltimo.

29. *quoad liberi eius*) Quæritur primùm, reliqueritne liberos Alexander, deinde quot. Diod. lib. 18. ait, Alexandrum mortuum eſſe ſine liberis. ſic enim ille fere in princip. Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως τετελευτηκότος ἄπαιδος, ἀναρχία, καὶ πολλὴ στάσις ἐγένετο περὶ τῆς ἡγεμονίας. i. Alexandro rege ſine liberis mortuo, vacuitas ab imperio, & magna ſeditio coorta eſt. Idem paullo pòſt addit, Arridæum Philippi fil. Alexandri regis fratrem ex alia matre, ab omnibus principibus regem eſſe factũ ac probatum, Perdiccam autem regni adminiſtratorem creatum, vt ſuprà diximus. Sed Plutarch. tradit, Roxanen ex Alexandro prægnantem fuiſſe relictam. ſic Plutarch. in Alexandro extr. ἡ δὲ Ῥωξάνη κύουσα μὲν ἐτύγχανε, καὶ διὰ τοῦτο ἐτιμᾶτο παρὰ μακεδόσιν. i. Rhoxane prægnans, ſeu prægnas, quidem erat, & icci rco apud Macedones ſummo erat in honore. Atque hunc incertum filium, regem eſſe, & ſe interea regni curatorem declarari Perdiccas volebat, vt ait eodem loco Plutarchus. Idem περὶ τῆς Alexandri τύχης, ἢ ἀρ. λόγῳ β. ſcribit, Alexandrum duas vxores habuiſſe, alteram Roxanen, alteram Statiram Darij filiam: vtrùm autem liberos pepererit, nécne, non addit. In Alexandro verò narrat Statiram, cùm prægnans eſſet, à Roxane epiſtola quadam inſidioſa & fallaci pellectam, eſſe interfectam, & in puteum deiectam. Alij ſcribunt Barſinen Artabazi, immo Darij (vt vult Arrianus) filiam Memmonis vxorem, viro mortuo, ab Alexandro compreſſam, filium peperiſſe, Herculem nomine, qui mortuo Alexandro, annum ætatis decimum quintum ageret: quem regni heredem eſſe oportere potius, quàm Roxanæ partum incertum ad regnum exſpectari, Nearchum contendiſſe. Quid igitur dicendum? Roxanes filius cùm Alexander exceſſit è vita, nondum natus erat, & non ita longo poſtquàm natus eſt tempore, à Caſſandro vnà cum matre interfectus eſt: & aliquanto antè Hercules Barſines filius ab eodem interemtus erat. Statira ex Alexandro numquam prægnans fuit. Quare Diodorum tueri poſſumus, qui dicit Alexandrum ſine liberis diſceſſiſſe. Contrà Probus, & ſiqui alij tradiderunt, Alexandro fuiſſe filios ſuperſtites, verè dixiſſe videri poſſunt. Nam & Roxane iuſta vxor peperit, & Barſine non ignobilis mulier, quamuis iuſta vxor non eſſet, multo antequàm Alexander moreretur, Herculem illum ediderat. Quòd ſiquis dicat, eum ſolum Alexandri filium fuiſſe dicendum, qui mortis tempore natus eſſet: ne in hoc quidem Probus mendacij arguendus eſt, quòd numero multitudinis vtatur. Nam liberorum appellatione filius vnus continetur, vt docet Caius lib. 8. ad L. Iuliam, his verbis. Non eſt ſine liberis, cui vel vnus filius, vnáve filia eſt. Hæc enim enuntiatio, habet liberos, non habet liberos, ſemper pluratiuo, ſeu plurali numero profertur, ſicut & pugillares, & codicilli. Nam quem ſine liberis eſſe dicere non poſſumus, hunc neceſſe eſt vt dicamus liberos habere. Verum tamen non vnum fuiſſe Alexandri filium poſt eius obitum, ex iis, quæ in-

ſtrà proferemus, intelligere licebit. De vxoribus autem Alexandri magna controuerſia eſt. Ex Arriano quidem intelligere licet, Alexandrum treis vno tempore habuiſſe vxores, Sunt enim eius hæc verba lib. VII. ὁ δὲ καὶ γάμους ἐποίησεν ἐν Σούσοις αὑτοῦ τε καὶ τῶν ἑταίρων· αὐτὸς μὲν τῶν Δαρείου θυγατέρων τὴν πρεσβυτάτην Βαρσίνην ἠγάγετο. ὡς δὲ λέγει Ἀριστόβουλος, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτῃ τῶν Ὤχου θυγατέρων τὴν νεωτάτην, Γαρύσατιν. ἤδη δὲ ἦν αὐτῷ ἠγμένη καὶ ἡ Ὀξυάρτου τοῦ Βακτρίου παῖς Γωξάνη. *id eſt, Alexander autē nuptias confecit Suſis & ſuas, & amicorum. Ipſe quidem filiarum Darij natu maximam duxit Barſinam. Vt autem narrat Ariſtobulus, etiam aliam cum hac filiarum Ochi natu minimam Γaryſatin. Iam verò in matrimonium habebat Oxyartæ Bactrij filiam Rhoxanen.*

29. *in tutelam ſuam peru.) ſic legendum eſt, quo modo habent exempla Colonienſia, & Baſileenſia, & Argentorat. non quo modo Veneta & Florent. quoad liberi eius extra tutelā ſuam perueniſſent, planè mendoſè, atque ineptè. ſic autem ſolebāt loqui Romani veteres, eiuſque locutionis exſtant cùm apud M. Tullium, tum maximè apud iuriſconſultos non pauca exempla. M. Tullius lib. 2. de Inuentione. Quidam pupillum heredem fecit: pupillus autem mortuus eſt antè quàm in ſuam tutelam veniret. Idem lib. I. de Oratore ad Q. Fr. ego autem defenderem: hac eum mente fuiſſe, vt, ſi ei filius non eſſet, qui in ſuam tutelam veniſſet, M'. Curius eſſet heres. Idem in Bruto. M'. Curium, cùm ita heres inſtitutus eſſet, ſi pupillus antè mortuus eſſet, quàm in ſuam tutelam veniſſet, pupillo non nato, heredem eſſe non poſſe. Iabolenus titulo de iure deliberandi, Digeſtis, Qui filium libertinum habebat, heredem eum inſtituerat, deinde ita ſcripſerat: ſi mihi filius nullus erit, qui in ſuam tutelam veniat, tunc Dama ſeruus liber eſto. Quid ſit autem in ſuam tutelam venire, docent iuriſcōſulti in inſtitutionib. iuris ciuilis lib. 2. titulo 16. de pupill. ſubſtit. ibi. Titus filius meus heres mihi eſto: &, ſi filius meus heres mihi non erit: ſiue heres erit, & prius moriatur, quàm in ſuam tutelā venerit: id eſt, antè quàm pubes factus ſit, tunc Seius heres eſto. quamquam in quibuſdam exemplis, ea verba, id eſt, antè quàm pubes factus ſit, non reperiuntur: & verò credibile eſt eſſe interpretationem illius antiquioris ſermonis, prius quàm in ſuam tutelam venerit. Nam dicitur is mortuus eſſe antequàm in ſuam tutelam venerit qui intra pubertatem deceſſit. quo modo etiam interdum iuris conſulti loquebantur. Vlpian. Digeſt. de vulg. & pupill ſubſtit. Qui liberis impuberib ſubſtituit: aut purè, aut ſub condicione ſolet ſubſtituere: purè ſic, Si filius meus intra pubertatem deceſſerit, Seius heres eſto, &c.*

30. *Craterus) quem Alexander ſecundum Hephæſtionem plurimùm amabat.*

31. *Antipater) Iolai fil in vrbe Macedoniæ Paliura natus: qui Macedoniæ regnum tandem obtinuit: cuius duo ſtrategemata, quæ relata ſunt à Polyæno lib. 4. ad hunc locum appingere nō grauabor.* Ἀντίπατρος τὸν Σπερχειὸν διαβῆναι ἐβούλετο. Θετταλῶν δὲ ἱππέων διαβαίνειν κωλυόντων, ὁ μὲν τὴν δύναμιν ἀπήγαγεν εἰς τὴν αὐτὴν στρατοπεδίαν. καὶ παρήγγειλε τοῖς μακεδόσι μένειν ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ τὰ σκευοφόρα μὴ λύειν. οἱ Θετταλοὶ δὲ εἰς τὴν Λαμίαν ἀφιππεύσαντες ἠριστοποιοῦντο κατὰ τὰς οἰκίας. Ἀντίπατρος τὸν ποταμὸν φθάσας διεβίβασε τὴν δύναμιν πρὶν ἐκβοηθῆσαι Θετταλούς, καὶ κατελάβετο τὴν Λαμίαν [illegible], *id eſt, Antipater Sperchium tranſire volebat. Theſſalis autem*

equitibus eum tranſire prohibentibus, ille copias ſuas in eundem locum, vbi caſtra locauerat, reduxit: & edixit vt Macedones in armis permanerēt, neque veterina ſoluerent. Theſſali in vrbem Lamiam reuerſi ſinguli in ſingulis domibus prandebant. Antipater prius interea fluuium copias traiecit, quàm Theſſali ſubſidio ſuis venire, Antipatrúmque prohibere potuiſſent, & Lamiam impetu facto captam occupauit. Sequitur alterum. Ἀντίπατρος ἐν Θετταλίᾳ βουλόμενος φαντασίαν τοῖς πολεμίοις παρασχεῖν ἱππέων πολλῶν, συναγαγὼν ὄνους πολλοὺς καὶ ἡμιόνους, συνέταξεν εἰς ἴλας, καὶ ἀνεβίβασεν ἄνδρας ὅπλα ἱππικὰ ἔχοντας. προσέταξε δὲ ἑκάστῃ ἴλῃ τινὰ προτάττειν ζυγὸν ἀληθινῶν ἱππέων. τούτους ὁρῶντες οἱ πολέμιοι, καὶ τοὺς ἑπομένους ἱππέας εἶναι νομίσαντες, καταπλαγέντες ἔφυγον. τούτῳ τῷ στρατηγήματι καὶ Ἀγησίλαος ἐχρήσατο πρὸς Ἀέροπον ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ Εὐμένης πρὸς Ἀντίγονον ἐν Ἀσίᾳ. i. Antipater cùm vellet in Theſſalia hoſtibus multorum equitum ſpeciem præbere, multos aſinos & mulos coactos in turmas diſtribuit, & diſpoſuit, eiſque viros armatura equeſtri ornatos impoſuit. Adiunxit autem vnicuique turmæ ſimulatæ primum ordinem equitum verorum. Hos cùm hoſtes viderent, & eos, qui ſequebantur, equites eſſe exiſtimarent: metu perterriti aufugerunt. Hoc eodem ſtrategemate vſus eſt & Ageſilaus aduerſus Aëropum in Macedonia, & Eumenes aduerſus Antigonum in Aſia.

32. Hephæſtio) quem plurimum omnium amauerat Alexander, &, vt ait Probus, plurimi fecerat. libri Baſileæ, Coloniæ, Argentorati, editi habent, quem vnum Alexander, &c. quæ fortaſsis eſt recta, & germana ſcriptura.

33. plurimi fecerat) ſic Diod. lib. 19. ζῶντα μὲν γὰρ προετίμησε πάντων τῶν φίλων, καὶ τοῦ Κρατέρου φιλίαν ἔχοντος ἐνάμιλλον· ἐπεί τινος τῶν ἑταίρων εἰπόντος μηδὲν καταδεέστερον Ἡφαιστίωνος τὸν Κράτερον ἀγαπᾶσθαι, ἀπεφήνατο· Κράτερον μὲν γὰρ εἶναι φιλοβασιλέα, Ἡφαιστίωνα δὲ φιλαλέξανδρον. i. Viuum enim Hephæſtionem omnium amicorum plurimi fecit: quamuis Craterus amore cum eo certaret. Cùm enim quidam ex amicis Alexandri dixiſſet, Craterum nihilo inferiorem locum in amicitia, quàm Hephæſtionem, apud Alexandrum tenere: acclamauit Alexander, Craterum quidem regis amantem eſſe, Hephæſtionē verò Alexandri. Eiuſdē, cùm Ecbatanis febre mortuus eſſet, mortem doluit intoleranter, & luxit inhumaniter. ſtatim equos & mulos omneis tonderi luctus cauſa iuſsit, omnium vicinorum oppidorū pinnacula & turreis diruendas curauit: medicum Glaucum, qui eum ægrum curauerat, in crucem egit, tibiarum cantum, & omnem aliam muſicam in caſtris eo vſque adhiberi vetuit, donec ab Ammone venit oraculum, quo iubebat Hephæſtionem ita coli, vt deum. Leuamentum & ſolatium recentis mœroris erat Alexandro, vrbeis expugnare, & vrbibus captis, in omneis ciueis vſque à pubertate ſæuire, eóſque trucidare. Atque hoc, Hephæſtioni parētare dicebatur. Vſque adeò interdum inſaniunt magni reges: qualis fuit Alexander.

34. Cappadocia) & Paphlagonia, & regiones eis confines, vt ſuprà ex Diodoro retulimus. Sic & Plutarchus in Eumene, ἐπεὶ δὲ ἀναμιχθέντες ἀλλήλοις οἱ στρατηγοί, καὶ καταστάντες ἐκ τῶν πρώτων ταραχῶν διενείμαντο σατραπείας, καὶ στρατηγίας, Εὐμένης λαμβάνει Καππαδοκίαν καὶ Παφλαγονίαν τὴν ὑποκειμένην τῇ Ποντικῇ θαλάττῃ μέχρι Τραπεζοῦντος, οὔπω τότε Μακεδόνων οὖσαν. i. Poſteaquam autem congreſsi ac permiſti inter ſe duces, & ex primis turbis ac diſcordiis ad concordiam reuocati

ac redacti,

ac redacti, præfecturas & imperia diuiſerunt: Eumenes aufert Cappadociam & Paphlagoniam mari Pontico ſubiacentem vſque ad Trapezuntem, cùm tamen nondum Macedonum eſſet.

35. ſiue potius dicta) correctio eſt. non data (inquit) ſed dicta, id eſt, verbo attributa atque addicta Cappadocia & Paphlagonia eſt: quia, vt alij tradiderũt, nondum eas regiones, ſeu prouincias ſubegerant Macedones, immò nondum in eas Macedonum tela, neque arma peruenerant.

36. nam tum in hoſtium) Plutarch. Ἀριαράθης γὰρ αὐτῆς ἐβασίλευε: i. Ariarathes enim eius regnum obtinebat.

37. quod in hom. fid. & ind.) ſic fere Plutarch. οὐ μὴν ἀλλ' ὁ Περδίκκας, ἐφ' ἃ μὲν ὥρμητο, δι' αὑτοῦ πιστεύων περιγενέσθαι, τὰ δὲ ὑπολειπόμενα δεῖσθαι δραστηρίου τινὸς καὶ πιστοῦ φύλακος οἰόμενος, λόγῳ μὲν, &c. i. Verum tamen Perdiccas confidens ſe ea, ad quæ animum adiecerat, atque incubuerat, per ſe ſibi adiuncturum & conciliaturum, reliqua verò exiſtimans virum efficacem, & cuſtodem fidum deſiderare, Eumenem ex Cilicia dimiſit, verbo in eius præfecturam, re vt confinem Armeniã in officio contineret, in qua Neoptolemus nonnulla turbarat.

38. quod fere omnes &c) ſed & habebat hoc in primis Perdiccas: & præterea ſæuus, atque ad cædem promtus erat. ex quo ad extremum alienauit à ſe voluntates ſuorum; & à quibuſdam equitibus interfectus eſt. Diod. lib. 18. de Perdicca loquens. καὶ γὰρ φονικὸς ἦν, καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων περιαιρούμενος τὰς ἐξουσίας, καὶ καθόλου πάντων βουλόμενος ἄρχειν βιαίως. i. etenim ſæuus, atque ad cædem promtus erat, & aliis ſuam poteſtatem, atque auctoritatem minuebat, & circumcidebat, & omnino omnib. per vim & iniuriam imperare volebat.

39. corripere) ſimul rapere: ad ſe vi, vel arte conuerrere, & corradere.

40. amici) ἑταῖροι.

41. Leonnatus) cui obtigerat Phrygia, quæ Helleſpõtum attingit, homo, vt eum Plutarchus nominat, ἔμπληκτος, καὶ φορᾶς μεστὸς ἀβεβαίου, καὶ ὀξείας. i. temerarius, ac ſtolidus, & incerto quodam, & celeri animi impetu præceps. Fuerat autem vnus ex Alexandri corporis cuſtodibus.

42. Macedoniam) Plutarch. λόγος μὲν γὰρ ἦν ἡ βοήθεια, καὶ πρόφασις. ἐγνώκει δὲ διαβὰς, εὐθὺς ἀντιποιεῖσθαι Μακεδονίας. i. verbo, & ſimulatione auxilium Antipatro ferre parabat: ſed re vera deſtinauerat, vbi primùm in Græciam tranſiſſet, Macedoniam occupatam ſibi vendicare.

43. deſtinauerat) conſtituerat: conſtitutum in animo habebat: deliberatum ei erat. Scio, libros fere omneis habere prædeſtinauerat: ſed, præ, geminatum eſſe exiſtimaui ex ſuperiore verbo, præoccupare.

44. eum perducere) ei perſuadere.

45. niſi ille clam ex præſid) Plutarchus, ἀπογνοὺς νυκτὸς ἀνέζευξε, τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν ἀναλαβών, &c. φυγὼν δὲ οὕτω πρὸς Περδίκκαν, καὶ τὰ Λεοννάτου βουλεύματα κατειπών, εὐθὺς μὲν ἴσχυε μέγα παρ' αὐτῷ, &c. i. Eumenes non probato Leonnati conſilio & conatu, noctu diſceſſit, ablatis vnà ſecum ſuis impedimentis & ſarcinis, &c. cùm autem ita ad Perdiccam fugiſſet, Leonnatique conſilia ei enuntiaſſet, ſtatim apud eum multum valuit, &c. Codices editionis Argentor. Colon. Baſil.

t

habent, niſi ille clam noctu ex præſ. quæ ſcriptura cum Plutarchi verbis cõgruit.

46. conflata ſunt, &c.) quæ narrantur à Diodoro lib. 18. 19. 20. & item ab aliis: ab Alexandro moriente prædicta. hanc enim poſtremam Alexandri vocem fuiſſe ait Diodorus lib. 17. ſub extr. καὶ προσεπιφθέγξατο τὴν τελευταίαν φωνὴν προϊέμενος, ὅτι μέγαν ἀγῶνα αὐτῷ ἐπιτάφιον συστήσονται πάντες οἱ προέχοντες τῶν φίλων. i. prætereáque hoc locutus eſt, hac poſtremò voce miſſa, omneis amicos ſuos, qui dignitate præſtarent, magnum certamen funebre ſibi conſtituturos. Conflata bella, autem dictum tranſlatè, vt conflata iniuria, inuidia, ſeditio, & ſimil. Dixit & M. Tullius conflatum bellum Philipp. 2. redeo ad bellum ciuile, quod natum, ſuſceptum, conflatum opera tua eſt.

47. quæ ad internecionem) libri quidam editionis antiquiſſimæ habent, internitionem: vnde ſuſpicabar legendum, ad interitionem, quod idem valet, atque, vſque ad interitum.

48. omnéſque) & in primis Craterus, & Antipater, Græcia ſubacta, bellóque Lamiaco confecto: & poſtea Antigonus.

49. quàm fidei) Plutarch. ἄρχοντος δὲ πλεονεξίας, τῷ ἀδικουμένῳ βοηθήσειν, μέχρις ἂν ἐμπνέῃ, καὶ μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ τὸν βίον, ἢ τὴν πίστιν προήσεσθαι. i. dixit Eumenes, ſe, quia Craterus iniuriam faceret, & alienum imperium in ſe tranſire conaretur, ei, qui iniuſtè læderetur, auxilium laturum, donec anima ſua ſpiraret: & corpus, ac vitam potius, quàm fidem, deſerturum ac proditurum.

50. ei parti Aſiæ) Plutarch. ὁ Περδίκκας αὐτὸς ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύων, ἀπέδειξε τὸν Εὐμένη τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων αὐτοκράτορα στρατηγὸν, &c. i. Perdiccas ipſe Ptolemæo bellum inferens, Eumenem earum, quæ in Armenia & Cappadocia erant, copiarum imperatorem ſummæ rei compotem fecerat.

51. Europæis aduerſ.) Cratero & Antipatro, & Pithoni, & Arridæo, Alexandri ex alia matre fratri: qui poſtea Philippus dictus eſt, vt ſuprà diximus.

52. aduerſus Ptolemæum) ſic Plutarch. vt paullo antè retulimus.

53. Helleſpontúmque tranſcurriſſe) id eſt, vt ſic dicam, tranſnauigaſſe. Nam & currere interdum pro nauigare, & curſum pro nauigatione vſurpant Latini, vt alias indicauimus. Sed, quod ad rem attinet, Probus dum properat, & breuis eſſe ſtudet, omittit illa, quæ ex Diodoro ſupplebo. ſic igitur Diod. lib. 18. pag. 643. Περδίκκας γὰρ ὑφορώμενος αὐτοῦ (Πτολεμαίου) τὴν αὔξησιν, αὐτὸς μὲν ἔκρινε μετὰ τῶν βασιλέων τῷ πλείστῳ μέρει τῆς δυνάμεως στρατεύειν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. Εὐμένη δὲ ἐξέπεμψεν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, κωλύσοντα τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κρατερὸν διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν, δοὺς αὐτῷ τὴν ἁρμόζουσαν δύναμιν. συνεξέπεμψε δὲ καὶ τῶν ἀξιολόγων ἡγεμόνων τοὺς ἱκανούς, ὧν ἦσαν ἐπιφανέστατοι Ἀλκέτας ὁ ἀδελφὸς, καὶ Νεοπτόλεμος, καὶ τούτοις παρεκελεύσατο πάντα πειθαρχεῖν Εὐμένει διά τε τὴν στρατηγίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν τῆς πίστεως βεβαιότητα. ὁ δὲ Εὐμένης παρελθὼν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ προκατασκευασάμενος ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας ἵππων πλῆθος, ἐκόσμησε τὴν στρατιὰν ἐλλιπῆ καθεστῶσαν κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. i. Perdiccas cùm ei ſuſpectum eſſet Ptolemæi incrementum, ipſe quidem decreuit, educta maxima parte exercitus ſui, cum regibus Ægypto bellum inferre. Eumenem verò in Helleſpontum miſit, vt Antipatrum & Craterum tranſitu in Aſiam prohiberet, dato ei iuſto & conuenienti exercitu. vnà autem cum eo miſit ex probatis ducibus ali-

quot, quorum erant clariſſimi Alcetas frater, & Neoptolemus: hóſque hortatus eſt, vt omnibus in rebus Eumeni obtemperarent cùm ob eius ſcientiam bene imperandi, & ducendi exercitus, tum ob fidem ſingularem. Eumenes autem cùm in Helleſpontum perueniſſet, & ex ſua præfectura equorum multitudinem præter eos, quos habebat, contraxiſſet, atque inſtruxiſſet, exercitum ſuum hac parte mancum & debilem exornauit.

54. qui ſummam imperij potirentur) ſic habent aliquot editiones: in his Veneta, & Florentina, & Pariſienſis, & Argentoratenſis omniũ antiquiſſima: hancque lectionem probo. Sic enim loquebantur veteres. Accius Phœniſſis. Natus virtute ſceptrum poteretur patris. Lucretius lib. 3. quorum vnus Homerus Sceptra potitus, eadem aliis ſopitu' quiete 'ſt. Colonienſis verò, ſumma imperij.

56. Eumenes intell.) ἐπανάληψις, propter longam interpoſitionem inter ea, quæ multo antè dicta ſunt, & quæ nunc dicenda ſunt. pendet enim ſententia ab illo loco, Eumenes cùm neque magnas copias, &c. iccirco repetitione, ſeu iteratione nominis vtitur ad memoriam lectoris renouandam, Eumenes, inquam, vel Eumenes igitur intelligebat, &c.

57. aduerſus quos ducer.) ducebantur ſcilicet aduerſus Craterum, & Neoptolemum. ſed Eumenes vt ſuos milites celaret de Neoptolemo, non laborabat: hoc ſtudebat, vt neſcirent ſe aduerſus Craterum duci.

58. dilapſuras) in diuerſa fugituras, vt ſuprà in Lyſandro.

59. deuiis itinerib.) non vſitatis, neque tritis, neque militaribus viis.

60. contra quoſdam barb.) aliter Plutarch. vt mox dicemus.

61. tenuit hoc propoſ.) manſit in eo, quod ſibi propoſuerat.

62. quàm milites ſui ſcirent, &c.) miris hoc Eumenis conſilium laudib. effert Plutarch. cuius verba aſcribam. τὸ μὲν οὖν προαισθέσθαι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ τὸν Εὐμένη, καὶ προπαρασκευάσασθαι, νήφοντος ἄν τις ἡγεμόνος εἴποι, οὐ μὴν ἄκρας ἔργον δεινότητος· τὸ δὲ μὴ μόνον τοὺς πολεμίους, ἃ μὴ καλῶς εἶχεν αἰσθέσθαι, διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους, ἀγνοοῦντας ᾧ μαχοῦνται, προσβαλεῖν τῷ Κρατέρῳ, καὶ ἀποκρύψαι τὸν ἀντιστράτηγον, ἴδιον δοκεῖ τοῦ ἡγεμόνος ἔργον γενέσθαι. διέδωκε μὲν οὖν λόγον, ὡς Νεοπτόλεμος αὖθις ἐπίοι, καὶ Πίγρης, ἔχοντες ἱππεῖς Καππαδόκων, καὶ Παφλαγόνων. i. Eumenem igitur eius aduentum præſenſiſſe, & ſe, ſuósque ad eum excipiendum antè comparaſſe, ponat hoc aliquis artis vigilantis & ſobrij imperatoris, non tamen ſummi cõſilij, neque præſtantis atque excellentis ſollertiæ. ſed nõ ſolùm quæ hoſtib. cõperta & cognita eſſe non oportebat, ea vt illis occulta eſſent, verùm etiam vt ſui milites ignorantes cum quo confligerent, in Craterum impetum facerent, eúmque grauiter vulnerarent, antè quàm ſcirent, quem peterent, operam dediſſe, éiſque imperatorem aduerſarium occultaſſe: hoc videtur proprium ducis munus fuiſſe. Sed idem Plutarch. & Diod. tradunt, ante hoc prælium, quod hîc & exponit Probus, & alij commemorant, aliud præterea commiſſum fuiſſe, in quo Neoptolemus victus cum paucis equitibus fugerit. Nam cùm Eumenem prodere cogitaret, non ita potuit ſua conſilia occultare, vt Eumenem, ſagaciſſimum & oculatiſſimum virum, falleret. Cùm autem ab Eumene euocaretur: dicto audiens nõ fuit, ſed exercitum inſtruxit: vbi Eumenes tum primùm cepit ſuæ prouidẽtiæ, & præ-

paratiõnis diligentis fructum. Nam cùm peditatu eſſet inferior, equitatu Neoptolemum ſuperauit ac fugauit, eiúſque impedimenta, & vaſa caſtrenſia diripuit: & cùm in eius phalangem diſsipatam, equitum ſuorum perſequentium globum immiſiſſet, coëgit milites arma ponere, & his redditis fidem & iuſiurandũ dare ſe cum ipſo militaturos. Ita Neoptolemus paucis quibuſdam ex fuga collectis & contractis, ad Craterum & Antipatrum confugit. hæc Plutarch. vt quidem nos in Latinum ſermonem conuertimus. Diod. autem lib. 18. eandem rem ſic exponit. τῶν δὲ περὶ Κράτερον καὶ Ἀντίπατρον διαβιβασάντων τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς Εὐρώπης, ὁ μὲν Νεοπτόλεμος φθονήσας τῷ Εὐμένει, καὶ περὶ αὑτὸν ἔχων μακεδονικὴν δύναμιν ἀξιόλογον, λάθρα διεπρεσβεύσατο πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. καὶ συνθέμενος κοινοπραγίαν, ἐπεβούλευσε τῷ Εὐμένει. καταφανὴς δὲ γενόμενος, καὶ ἀναγκασθεὶς μάχην συνάψαι, αὐτός τε ἐκινδύνευσεν ἀναιρεθῆναι, καὶ τὴν δύναμιν σχεδὸν ἅπασαν ἀπέβαλεν· ὁ γὰρ Εὐμένης νικήσας, καὶ πολλοὺς ἀνελὼν, τὸ λοιπόν τε πλῆθος τῶν στρατιωτῶν προσηγάγετο, καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἰδίαν οὐ μόνον διὰ τῆς νίκης ἐπηύξησεν, ἀλλὰ καὶ προσελαβόμενος μακεδόνων ἀγαθῶν ἀνδρῶν πλῆθος. Νεοπτόλεμος μὲν οὖν μετὰ τριακοσίων ἱππέων διασωθεὶς ἐκ τῆς παρατάξεως, ἀφίππευσε μετὰ τούτων πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀντίπατρον. *i. Cùm autẽ Craterus & Antipater ſuas copias ex Europa traieciſſet, Neoptolemus Eumeni inuidẽs, & exercitum Macedonicum iuſtum, minimèque contemnendum habens, clam ad Antipatrum legatos miſit, & rerum omnium gerendarum communionem ac ſocietatem cum eo pactus, Eumeni inſidiatus eſt. patefactis autẽ inſidiis, prœlium committere coactus, ipſe in diſcrimen ſalutis ac vitæ venit, totúmque ferè exercitum amiſit. Eumenes enim victoria potitus, & magno hoſtium numero interfecto, reliquam militum multitudinem ad ſe perduxit, ſibique adiunxit, & ſuas copias non ſolùm victoria, verùm etiam magna compluriũ Macedonum fortium virorum acceſsione valde auxit. Neoptolemus igitur cum trecentis equitibus ex acie ſeruatus, cum iiſdem ad Antipatrum equitauit.*

63. *vt equitatu potius dimic.)* Diod. eod. lib. Εὐμένης δὲ πυνθανόμενος προάγειν ἐπ' αὐτὸν τοὺς πολεμίους, ἤθροισε πανταχόθεν τὰς δυνάμεις, καὶ μάλιστα τὴν ἱππικήν· τοῖς γὰρ πεζοῖς οὐ δυνάμενος ἐξισωθῆναι τῇ μακεδονικῇ φάλαγγι, κατεσκεύαζεν ἀξιόλογον σύστημα τῶν ἱππέων, δι' ὧν ἤλπιζε κρατήσειν τῶν ἐναντίων. *i. Eumenes autem cùm audiret, hoſteis aduerſus ſe procedere, coëgit vndique copias, & maximè equeſtreis. Nam quòd peditatu phalangem Macedonicam æquiparare non poſſet, iuſtas equitum turmas, quibus ſe aduerſariis ſuperiorem futurum ſperabat, inſtruebat.*

64. *quo erat deterior)* quo erat inferior, ᾧ ἦν ἐνδεέστερος, ᾧ ἠλαττοῦτο.

65. *cadit Craterus)* Diod. eod. lib. ὁ μὲν Κράτερος πρῶτος μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ἐπιρράξας τοῖς πολεμίοις, ἠγωνίσατο μὲν περιβλέπτως, σφαλέντος δὲ τοῦ ἵππου, ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. διὰ δὲ τὸν φυρμὸν καὶ πυκνότητα τῶν ἐφιππευόντων ἀγνοηθεὶς ὃς ἦν, συνεπατήθη, καὶ τὸν βίον ἀδόξως κατέστρεψεν. *i. Craterus quidem primus cum delectis magno impetu hoſteis adortus, certauit ille quidẽ luculẽtè, ſed cùm eius equus offendiſſet, ac titubaſſet, cécidit in terram: propter cruorem autem & puluerem, quibus inquinatus erat, & propter multitudinem & crebritatem inequitantium, ignoratus quis eſſet, conculcatus fuit, & temeraria quadam ratione vitam finiit. Plutarchus,* γενομένης δὲ τῆς πρώτης συρράξεως βαρείας, καὶ τῶν δοράτων ταχὺ συντριβέντων, τοῦ δὲ ἀγῶνος

ἐν ξίφεσιν ὄντος, οὐ καταισχύνας ὁ Κρατερὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ πολλοὺς μὲν καταβαλών, πολλάκις δὲ τρεψάμενος τοὺς ἀντιτεταγμένους, τέλος δὲ πληγεὶς ὑπὸ Θρᾳκὸς ἐκ πλαγίων παριππάσαντος, ἀπορρύει τοῦ ἵππου. πεσόντα δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ἄλλοι παρήλασαν ἀγνοοῦντες, Γοργίας δὲ τῶν Εὐμένους στρατηγῶν, ἔγνω τε, καὶ καταβὰς περιέστησε φρουρὰν τῷ σώματι κακῶς ἤδη διακειμένου καὶ δυσθανατοῦντος. id est, Cùm autẽ primus concurſus acer & grauis exſtitiſſet, haſtæque citò perfractæ, & contritæ eſſent, certamen autem in enſibus conſiſteret, Craterus Alexandrum non dedecorans, ſed multis antè deiectis, ac perculſis, & aduerſariis ſæpe terga dare coactis, ad extremum à Thrace percuſſus, qui in eum ex tranſuerſo equum admiſiſſet, ex equo deturbatus décidit. eum autem lapſum alij quidem præterierũt ignorantes: Gorgias verò quidam ex Eumenis ducibus agnouit, & cùm ex equo deſcendiſſet, præſidium & cuſtodiam eius corpori appoſuit, malè iam affecto, & ægrè animam agenti.

66. qui ſecund. locum imp. ten.) Diod. eod. lib. de Cratero loquens, πάντων δὲ προθύμων γενομένων, ἔταξε τὴν δύναμιν, τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος αὐτὸς ἡγούμενος, τοῦ δὲ εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν παραδοὺς τῷ Νεοπτολέμῳ. i. Cùm autem milites omnes ad pugnandum alacriores facti eſſent, Craterus exercitum inſtruxit, & ipſe quidem dextro cornu præerat, Neoptolemo verò ſiniſtrum ducendum tradidit.

67. inter ſe complexi) hoc Diodorus verbo Græco æquè ſignificanti expreſſit, συνεπλάκησαν ἀλλήλοις. i. inter ſe complexi ſunt: quem locum mox integrum referemus.

68. alterum) Neoptolemum. Diod. eod. lib. κατὰ δὲ τὸ εὐώνυμον Νεοπτολέμου καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐμένους τεταγμένου, συνέστη φιλοτιμία μεγάλη τῶν ἡγεμόνων ἐπ' ἀλλήλους ὁρμησάντων. γνωρισθέντες γὰρ ἀπό γε τῶν ἵππων, καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων, συνεπλάκησαν ἀλλήλοις, καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς μονομαχίαν τὴν νίκην ἐποίησαν ἀκολουθῆσαι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον τοῖς ξίφεσιν ἀλλήλων καθικνούμενοι, παράδοξον καὶ παντελῶς ἐξηλλαγμένην μονομαχίαν συνεστήσαντο. ἐκφερόμενοι γὰρ τῷ θυμῷ, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους δυσμενείᾳ ταῖς ἀριστεραῖς χερσὶν ἀφέντες τὰς ἡνίας, ἀλλήλων ἐδράξαντο. οὗ συμβαίνοντος, οἱ μὲν ἵπποι κατὰ τὴν ὁρμὴν ἐξέδραμον, αὐτοὶ δ' ἐπὶ τὴν γῆν. τῆς δ' ἐπαναστάσεως διὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βίαν τοῦ πτώματος χαλεπῆς γενομένης ἀμφοτέροις, ἅτε καὶ τῶν ὅπλων ἐμποδιζόντων τὰ σώματα, ὁ μὲν Εὐμένης ἔφθασε, προεξαναστάς, τοῦ Νεοπτολέμου τὴν ἰγνύαν πατάξαι. μεγάλης δὲ γενομένης διαιρέσεως, καὶ παραλυθείσης τῆς βάσεως, ὁ μὲν πληγείς, παρειμένος ἔκειτο, κωλυόμενος ὑπὸ τοῦ τραύματος διαναστῆναι· ὅμως δὲ τῆς εὐψυχίας ὑπεραγούσης τὴν τοῦ σώματος ἐλάττωσιν, ἐν γόνασι βεβηκὼς ἔτρωσε τὸν ἀντίπαλον εἰς τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς μηροὺς τρισὶ πληγαῖς. οὐδεμιᾶς δ' οὔσης πληγῆς καιρίας, καὶ τῶν τραυμάτων ἔτι θερμῶν ὄντων, ὁ Εὐμένης δευτέραν πληγὴν ἐπὶ τὸν τράχηλον ἐπενέγκας, ἀπέκτεινε τὸν Νεοπτόλεμον. i. In ſiniſtro autem cornu cùm Neoptolemus aduerſus Eumenem locatus ſtaret, magna ducum cõtentio conflata eſt, magno inter ſe impetu irruentium. agniti enim alter ab altero cùm ex equis, tum ex aliis inſignibus, inter ſe complexi ſunt, & vt ſingulare certamen à ſe initum victoria ſequeretur, fecerunt. Primùm igitur cùm alter alterum tetigiſſent, admirabile quoddam & inuſitatum ſingularis certaminis genus ediderunt. Nam feruore animi, & inimica mente excitati, læuíſque manibus habenas amittentes, inter ſe contigerunt. quod cùm eueniſſet, equi magno cum impetu excucurrerunt,

ipſi in terram corruerunt. Cùm autem propter celeritatem, & vim caſus, difficilis eſſet vtrique exſurgendi ratio, quippe etiam armis corpora impedientibus: Eumenes quidem cùm prior ſurrexiſſet, occupatum Neoptolemum in poplite percuſſit. magno autem vulnere illato, & ingreſſu debilitato, ille, qui vulnus acceperat, eneruatus & reſolutus iacebat, cum à vulnere prohiberetur, quo minus exſurgeret. verumtamen animi virtute corporis incommodum ſuperante, genibus niſus, aduerſarium in brachio, & feminibus tribus plagis inflictis vulnerauit. cùm autem nulla ex his plagis eſſet mortifera, & vulnera adhuc calerent: Eumenes ſecunda plaga collo inflicta, Neoptolemum interemit. Plutarch. ἐν τούτῳ δὲ καὶ Νεοπτόλεμος Εὐμένει συνήρχετο· μισοῦντες γὰρ ἀλλήλους πάλαι, καὶ δι' ὀργῆς ἔχοντες, ἐν μὲν δυσὶν ἀναστροφαῖς οὐ κατεῖδον· ἐν δὲ τῇ τρίτῃ γνωρίσαντες ἀλλήλους, εὐθὺς ἤλαυνον, σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, καὶ βοῶντες. τῶν δ' ἵππων ἐξ ἐναντίας βίᾳ συμπεσόντων, ὥσπερ τριήρων, τὰς ἡνίας ἀφέντες, ἀλλήλων ἐπελάβοντο, ταῖς χερσὶ τά τε κράνη περισπῶντες, καὶ περιρρηγνύντες ἐκ τῶν ἐπωμίδων τοὺς θώρακας. πρὸς δὲ τὸν σπαραγμὸν ὑποδραμόντων ἅμα τῶν ἵππων, ἀπορρυέντες εἰς γῆν, καὶ περιπεσόντες ἀλλήλοις, ἐν λαβαῖς ἦσαν, καὶ διεπάλαιον. εἶτα ὁ μὲν Εὐμένης τοῦ Νεοπτολέμου προεξανισταμένου, τὴν ἰγνύαν ὑπέκοψεν αὐτὸς εἰς ὀρθὸν φθάσας καταστῆναι. ὁ δὲ Νεοπτόλεμος εἰς θάτερον ἐρεισάμενος γόνυ, θάτερον δὲ πεπηρωμένος, ἠμύνετο μὲν εὐρώστως κάτωθεν, οὐ θανασίμους δὲ πληγὰς ἐπιφέρων, πληγεὶς δὲ παρὰ τὸν τράχηλον, ἔπεσε, καὶ παρετάθη. τοῦ δ' Εὐμένους δι' ὀργὴν καὶ μῖσος παλαιὸν, τά τε ὅπλα περισπῶντος αὐτοῦ, καὶ κακῶς λέγοντος, ἔτι τὸ ξίφος ἔχων ἔλαθεν ὑπὸ τὸν θώρακα τρώσας, ᾗ παρέψαυσε τοῦ βουβῶνος ἀποβάς, ἡ δὲ πληγὴ μᾶλλον ἐφόβησεν, ἢ ἔβλαψε τὸν Εὐμένη δι' ἀσθένειαν ἀμαυρὰ γενομένη. σκυλεύσας δὲ τὸν νεκρὸν, &c. i. *Interea autem etiam Neoptolemus cũ Eumene congreſſus eſt. Nam iam pridem inter ſe offenſi atque irati, duabus primis conuerſionibus non viderunt, neque cognouerunt inter ſe. In tertia autem cùm cognouiſſet alter alterum, continuò equos incitarunt, nudatis gladiis, & clamore ſublato. Cùm autem equi diuerſis ex partibus vi magna concurriſſent, tãquam triremes: habenis emiſſis, inter ſe corripuerunt, galeas manibus diuellentes, & thoraces ex humeris & pectoribus diripientes. Cùm autem in hac armorum direptione, & dilaceratione equi eodem tempore aliquantum interualli excucurriſſent: illi in terram ex equis delapſi, & inter ſe implicati & complexi, luctantium ſpeciem præbebant. Deinde Eumenes Neptolemo, qui ſe prior ad ſurgendum erexerat, poplitem ſuccîdit, cùm ipſe prior in pedes conſtitiſſet. Neoptolemus autem altero genu niſus, altero debilis, ſe quidem infernè validè defendebat, ſed plagas opportunas & letaleis non infligebat. At ipſe in collo vulneratus cécidit, & exporrectus iacuit. Eumene autem propter iracundiam, & odium vetus arma ei detrahente, & maledicente, ille gladium etiam tum manu tenens, Eumenem ignarum & imprudentem ſub thorace vulnerauit in inguine. ſed plaga Eumenem magis terruit, quàm læſit, cùm propter Neoptolemi infirmitatem leuis & exilis fuiſſet. Eumenes autẽ mortuo armis ſpoliato quãuis ex vulneribus æger & ſaucius eſſet, quæ in brachio, & feminibus acceperat, tamen in equum denuò ſublatus ad alterum cornu ſe contulit, &c.*

69. *Sed acrius hoſt lib. inſt.)* ſic Plutarchus, vt proximè oſtendimus. & item Diodorus, vt mox referemus.

70. *quòd in ea loca &c.) ſecutus ſum exempla meo indicio emendatiſſima: quæ ſic habent, quòd in ea loca &c. Nam alia habent, qui in ea loca &c. minus, opinor, rectè: quamquam hanc lectionem non damno.*

71. *in fide non manſit) fidem non ſeruauit. ſic & alibi loquitur* Probus, *vt indicauimus.*

72. *ad* Antipatrum *rec.)* Diod. eod. lib. στήσας δὲ τρόπαιον, καὶ τοὺς νεκροὺς θάψας, διεπέμψατο πρὸς τὴν τῶν ἡττημένων φάλαγγα, παρακαλῶν ἑαυτῷ προσθέσθαι, καὶ διδοὺς ἐξουσίαν ἑκάστοις, ὅποι βούλονται, τὴν ἀποχώρησιν ποιήσασθαι. δεξαμένων δὲ τὰς διαλύσεις τῶν μακεδόνων, καὶ δόντων τὰς διὰ τῶν ὅρκων πίστεις, ἔλαβον ἐξουσίαν ἔν τισι κώμαις πλησίον κειμέναις ἐπισιτίσασθαι, καὶ παρεκρούσαντο τὸν Εὐμένη. ἀναλαβόντες δὲ ἑαυτοὺς, καὶ τὰς τροφὰς παρασκευασάμενοι, νυκτὸς ἀπηλλάγησαν, καὶ λαθραίως ἀπεχώρουν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. *i. tropæo autem poſito, & mortuis humatis, miſit* Eumenes *ad phalangem aduerſariorum, qui victi erant, hortans eos, vt ſe ſequerentur, & faciens cuique, qui vellet, domum reuertendi poteſtatem.* Cùm *autem* Macedones *condiciones accepiſſent, & fidem iureiurando confirmatam atque obſtrictam dediſſent, nacti cõmeatus, & rei frumentariæ facultatem in quibuſdam vicis propinquis,* Eumeni *verba dederunt: & cùm ſe ipſi recreaſſent, rèſque ad victum neceſſarias parauiſſent, noctu diſceſſerunt, & clam ad* Antipatrum *ſe receperunt.*

73. Craterum *ex acie ſem.)* Plutarch. *paullo aliter.* πυθόμενος δὲ τὴν Κρατέρου πλάνην, καὶ προσελάσας, ὡς εἶδεν ἔμπνεοντα καὶ συνιέντα, καταβὰς ἀπεδάκρυσε, καὶ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε· καὶ πολλὰ μὲν ἐλοιδόρησε τὸν Νεοπτόλεμον, πολλὰ δὲ ἐκεῖνον μὲν ᾠκτίσατο τῆς τύχης, αὑτὸν δὲ τῆς ἀνάγκης, δι' ἣν ἀνδρὶ φίλῳ καὶ συνήθει ταῦτα πεισόμενος, ἢ δράσων συνηνέχθη. *i.* Cùm *autem audiſſet* Eumenes Craterum *eſſe mortuum, & ad eum equitaſſet: vbi eum ſpirare, & etiamnum intelligere animaduertit, ex equo deſcendit, & illacrymauit, & dexteram eius dexteræ iunxit, & multis in* Neoptolemum *congeſtis maledictis, valde miſerabiliter &* Crateri *fortunam, & ſuam deplorauit, quòd neceſſe habuiſſet cum viro amico & familiari cõgredi, vt hæc aut perpeteretur, aut faceret.*

74. *elatum) ex acie exportatum: non funere elatum, vt infrà non longè. nam nondum mortuus erat.*

75. *recreare) reficere, recurare,* διαπνεῖν, ἀναλαμβάνειν.

76. *(namque illo vſus &c.) id eſt, namque* Eumenes *vſus erat* Cratero, Alexandro *viuo, familiariter. Quidam libri habent, namque illo viuo vſus erat* Alexander *&c. quam lectionem reieci, vt perſpicue mendoſam.*

77. *amplo funere ext.) ampla & honorifica ſepultura decorauit: honorificum ei funus fecit. Suprà in* Ariſtide: *in tanta paupertate deceſſit, vt, qui efferretur, vix reliquerit.* M. Tullius *lib.* III. *de natura deorum.* Cur Maximus *filium extulit conſularem?*

78. *interficitur à* Seleuco *&* Antig.) *aliter* Diod. *eod. lib. vbi narrat, poſt miſerabilem illum plus bis mille* Perdiccæ *militum in tranſitu* Nili *interitum, caſtra ploratus & luctus plena fuiſſe, omneiſque fere milites à* Perdicca *alienatos eſſe, atque ad* Ptolemæum *tranſire conſtituiſſe: deinde* Perdicca *grauiter à ducibus palàm accuſato, & circiter centum primis è ducibus in* Perdiccam *concitatis, in.*

quibus erat Pithon, Perdiccam ab aliquot equitibus in eius tabernaculum ingreſſis eſſe iugulatum. verba Diodori ſunt hæc, ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτὸς πλήρης ἦν παρεμβολὴ κλαυθμοῦ καὶ πένθους, τοσούτων μὲν ἀνδρῶν ἀλόγως ἀπολωλότων ἄνευ πολεμίας πληγῆς, καὶ τούτων οὐκ ἐλαττόνων ἢ χιλίων θηριοβρώτων γεγονότων· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἡγεμόνων συνίσταντο, καὶ κατηγόρουν τοῦ Περδίκκου. πᾶσα δὲ ἡ φάλαγξ τῶν πεζῶν ἀπανεστηκυῖα, φανερὰν διὰ τῆς ἀπειλούσης φωνῆς τὴν ἰδίαν κατεσκεύασεν ἀλλοτριότητα. διόπερ πρῶτοι τῶν ἡγεμόνων ἀπέστησαν ὡς ἑκατὸν, ὧν ἦν ἐπιφανέστατος Πίθων, ὁ τοὺς ἀποστάντας Ἕλληνας καταπολεμήσας, οὐδενὸς δὲ τῶν Ἀλεξάνδρου λειπόμενος φίλων ἀρετῇ τε καὶ δόξῃ. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν ἱππέων τινὲς συμφρονήσαντες ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Περδίκκου κατήντησαν, καὶ προσπεσόντες ἀθρόοι κατέσφαξαν τὸν Περδίκκαν. i. vbi nox terris incubuit, caſtra ploratu & luctu perſonabant, quia tot viri temerè, ſine hoſtili plaga perierant, atque ex his non pauciores, quàm mille à beſtiis, quæ in Nilo ſunt, deuorati fuerãt: & multi è ducum numero conueniebant, Perdiccámque accuſabant: tota autem peditum phalanx ab illo abalienata, vocibus minacibus iactatis, alienationem ſuam teſtata declarauit. Quapropter primi ex ducibus circiter centum à Perdicca defecerunt: quorum clariſſimus erat Pithon, is, qui Græcos omneis deuicerat, nulloque ex amicis Alexandri virtute & gloria inferior erat. Poſt illa autem etiam equites quidam cum illis conſpirantes & conſentientes in tabernaculum Perdiccæ impreſſionem fecerunt, & conglobati cum adorti interfecerunt.

79. rerúmque ſumma ad Antip. def.) Diod. narrat, antequàm hoc factum ſit, imperij ſummam, & regum curationem Pithoni & Arridæo de ſententia Ptolemæi & Macedonum delatam eſſe. ſic Diod. eod. lib. μεγάλης δὲ τυχὼν ἀποδοχῆς ὁ Πτολεμαῖος, καὶ δυνάμενος παραλαβεῖν τὴν ἡγεμονίαν τῶν βασιλέων διὰ τὴν τοῦ πλήθους εὔνοιαν, τοῦτο μὲν οὐκ ὠρέχθη, τῷ δὲ Πίθωνι καὶ Ἀρριδαίῳ χάριτας ὀφείλων, συνεσκεύασε τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν. οἱ δὲ μακεδόνες βουλῆς προτεθείσης περὶ τῆς ἡγεμονίας, καὶ συμβουλεύσαντος Πτολεμαίου, τούτους προθύμως εἵλοντο τῶν βασιλέων ἐπιμελητὰς αὐτοκράτορας Πίθωνα καὶ Ἀρριδαῖον, τὸν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως κατακομίσαντα. i. Ptolemæus autẽ cùm valde acceptus eſſet militibus, ſummãque imperij, & curationem regum conſequi poſſet, accipere ipſe noluit, ſed quia Pithoni & Arridæo obligatus erat ob beneficium ab eis acceptum, his imperium, & regum curationem conciliauit. Macedones conſilio de imperio inito, & Ptolemæo ad conſilium adhibito, omnes ſummo ſtudio Pithonem & Arridæum, eum, qui corpus Alexandri in Macedoniam deportarat, regum curatores ſummæ imperij compotes crearunt. Sequitur triginta circiter ſeptem pòſt verſibus, κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀρριδαῖος καὶ Πίθων, οἱ τῶν βασιλέων ἐπιμεληταὶ ἀναζεύξαντες ἀπὸ τοῦ Νείλου μετὰ τῶν βασιλέων, καὶ τῆς δυνάμεως, ἧκον εἰς Τριπαράδεισον τῆς ἄνω Συρίας. ἐνταῦθα δὲ Εὐρυδίκης τῆς βασιλίσσης πολλὰ περιεργαζομένης, καὶ ταῖς τῶν ἐπιμελητῶν ἐπιβολαῖς ἀντιπραττούσης, οἱ μὲν περὶ τὸν Πίθωνα δυσχεραινόμενοι, καὶ τοὺς μακεδόνας ὁρῶντες τοῖς ἐκείνης προστάγμασιν ἀεὶ μᾶλλον προσέχοντας, συνήγαγον ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ἀπείπαντο. οἱ δὲ μακεδόνες ἐπιμελητὴν εἵλοντο τὸν Ἀντίπατρον αὐτοκράτορα. i. in Aſia autem Arridæus & Pitho regum curatores, cùm à Nilo cum regib. & exercitu diſceſſiſſent, ad Triparadiſum venerunt ſuperioris Aſiæ. hîc cum Eurydice regina (erat hæc Alexandri Magni ſoror, Antipatri vxor) multa nihil ad ſe attinentia curioſius ageret, & curatorum conſiliis & conatibus

conatibus obſiſteret: Pitho & Arridæus cùm laborarent & conflictarentur magnis, multiſque difficultatibus, cúmque viderent Macedones ſemper ad illius mandata, inſſáque magis animos attendere: contionem aduocarunt; & curationem eiurarunt. Macedones autem curatorem regum ſummæ imperij compotem Antipatrum legerunt.

80. Hîc qui deſer) hîc, id eſt, apud Nilum fl. alij libri habent, Hi, qui deſer. quam lectionem minus probo. dixiſſet enim potius, Ii, qui deſeruerunt, vel, quod malim, deſeruerant. Sed quod ad rem attinet, ſic eam Diodorus exponit. οἱ δ᾽ οὖν μακεδόνες πυθόμενοι τὰ περὶ τὸν Εὐμένη, κατέγνωσαν αὐτοῦ θάνατον, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν πεντήκοντα, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀλκέτας ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου. i. Macedones igitur iis auditis, quæ ab Eumene geſta erant, eum capitis damnarunt, & qui vna cum eo erant, claros viros quinquaginta: in quibus erat & Alcetas Perdiccæ frater. Plutarch. εἰ μὲν οὖν ἔφθη Περδίκκας πυθόμενος τὴν Κρατέρου τελευτὴν, οὐκ ἂν ἄλλος ἐπρώτευσε μακεδόνων· νυνὶ δ᾽ ἀναιρεθεὶς Περδίκκας κατὰ στάσιν ἐν Αἰγύπτῳ δυσὶν ἡμέραις πρότερον, ἧκεν ὁ περὶ τῆς μάχης λόγος εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ πρὸς ὀργὴν εὐθὺς οἱ μακεδόνες θάνατον τοῦ Εὐμένους κατέγνωσαν. ἀπεδείχθη δὲ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς αὐτὸν Ἀντίγονος μετ᾽ Ἀντιπάτρου στρατηγός. i. At ſi Perdiccas certior antè factus eſſet de interitu Crateri, non alius Macedonum princeps exſtitiſſet. Nunc autem Perdiccâ biduo antè in Ægypto ex ſeditione interfecto, peruênit hæc de prœlio ad caſtra fama: ac ſtatim Macedones Eumenem capitis condemnarunt: Antigonus autem belli aduerſus eum gerendi dux cum Antipatro declaratus eſt.

81. Hac ille perculſ.) legendum fortaſsis eſt, percuſſus. i. permotus.

82. non ſuccubuit) Mirè laudat Plutarchus Eumenis animi magnitudinem, ex comparatione. Sed præſtat eius verba aſcribere. τὸ μὲν οὖν εὐτυχεῖν καὶ τοῖς φύσει μικροῖς συνεπικουφίζει τοῖς φρονήμασιν, ὥστε φαίνεσθαί τι μέγεθος περὶ αὐτοὺς, καὶ ὄγκον ἐκ πραγμάτων ὑπερεχόντων ἀποβλεπομένους. ὁ δ᾽ ἀληθῶς μεγαλόφρων καὶ βέβαιος, ἐν τοῖς σφάλμασι μᾶλλον καὶ ταῖς δυσημερίαις ἀναφέρων γίνεται καταφανὴς, ὥσπερ Εὐμένης. i. Res ſecundæ etiam eis, qui ſunt humiles, & demiſsi natura, ſpiritus vnà extollũt, vt eos magnitudo & amplitudo quædam comitari videatur, dum ex rebus præſtantibus, atque excellentib. ſpectantur. Sed qui re vera magno & conſtanti animo eſt, is in offenſionibus, & rebus dubiis atque aduerſis emergens, minimèque ſuccumbens, magis ſe aperit ac declarat.

82. & ſi non frãgebant, tamen imm.) conſentanea ſunt hæc cum illis, quæ principio poſuit Æmilius Probus, ibi. Huius ſi virtuti par data eſſet fortuna, &c. Nam quemadmodum fortuna ſecunda non facit animos maiores, ſed virtutem bonorum & fortium virorum reddit illuſtriorem, & veluti in bono lumine collocat: ita res aduerſæ non eripiunt illæ quidem viro bono & virtute prædito ſuam animi magnitudinem atque virtutem, quippe quæ altiſſimis eſt defixa radicibus, neque vnquam alienis ſordibus obſoleſcit, neque fortunæ ſuperbæ obtemperat, aut ſuccumbit: ſed eius actiones interdum vel remorantur, ac retardãt, vel etiam impediunt, imminuunt, ac deprimunt, vt virtutis ſpecies ac dignitas minus vulgo appareat, minúsque ſit illuſtris. nihilo ſecius tamen (inquit Ariſtoteles lib. I. de morib.) etiam in eis ſplendet atque elucet honeſti pulchritudo, tum

ſcilicet, cùm aliquis multas & magnas calamitates fert leniter & placidè, οὐ δι' ἀναλγησίαν, ἀλλὰ γενάδας ὢν καὶ μεγαλόψυχος. i. non quòd doloris ſenſu careat, ſed quòd generoſo, magnóque atque excelſo ſit animo. ſequitur paucis pòſt verſibus ſimile ductum à bono imperatore, qui eo, quem habet, exercitu bene vtitur, & in rebus dubiis maximè ſuam virtutem, ſcientiámque imperandi oſtendit, ac declarat. Sic igitur Ariſtoteles. τὸν μὲν ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν, καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν, καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα, &c. i. Nam qui verè bonus & ſapiens eſt, eum putamus omneis fortunæ caſus decenter, & ex perſonæ ſuæ dignitate ferre, ſempérque ex iis, quæ ſuppetunt, res pulcerrimas agere: quo modo bonum imperatorem eo exercitu, qui praſto eſt, ſemper vti bellicoſiſſimè, &c. Mendoſa autem eſt aliorum librorum ſcriptura, tamen non minuebant.

83. Antigonus) qui præfectus fuerat ab Antipatro magnæ Phrygiæ, & Ciliciæ: & præterea exercitui regio præeſſe iuſſus erat: eidem vt Eumenem bello perſequeretur, negotium datum fuerat, quemadmodum tradit Diodorus eod. lib.

84. ſæpe in itinerib. vexab) propterea quòd eum Eumenes multis erroribus, variis diuerticulis ac flexionibus viarum ludificabat: in quibus maximam ſpem conſtitutam habebat: fore enim ſperabat, vt Antigonus ſui perſequendi finem faceret, itinerum difficultate, & viarum aſperitate deterritus, ac defatigatus.

85. ad manum acced) manum conſerere, congredi, prælium committere.

86. multitudine circumuentus eſt) immo proditione Apollonidæ ſic enim Diodor. eod. lib. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἀντίγονος διαπεμψάμενος πρὸς Ἀπολλωνίδην τὸν τῶν ἱππέων ἀρχηγὸν ὄντα παρ' Εὐμένει, μεγάλαις ἐπαγγελίαις δι' ἀπορρήτων ἔπεισε προδότην γενέσθαι, καὶ κατὰ τὴν μάχην αὐτομολῆσαι. i. Poſtea autem Antigonus quidem miſſo quodam ex ſuis ad Apollonidem quendam equitibus præfectum apud Eumenem, perſuaſit ei magnis pollicitationibus, vſus notis reconditis, atque obſcuris, vt Eumenem proderet, & in prælio ipſo ad ſe transfugeret. ſequitur paucis pòſt verſib. εἶχε δὲ ὁ μὲν Ἀντίγονος κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς, πεζοὺς μὲν πλείους τῶν μυρίων (ὧν ἦσαν οἱ ἡμίσεις Μακεδόνες θαυμαστοὶ κατὰ τὰς ἀνδραγαθίας) ἱππεῖς δὲ δισχιλίους, ἐλέφαντας δὲ τριάκοντα. ὁ δ' Εὐμένης πεζοὺς μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν δισμυρίων, ἱππεῖς δὲ πεντακισχιλίους. γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς, καὶ τοῦ Ἀπολλωνίδου μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων πείσαντος ἀλόγως ἀπὸ τῆς ἰδίας διατάξεως, ἐνίκησεν ὁ Ἀντίγονος, καὶ ἀνεῖλε τῶν ἐναντίων εἰς ὀκτακισχιλίους. ἐκυρίευσε δὲ καὶ τῆς ἀποσκευῆς ἁπάσης, ὥστε τοὺς περὶ τὸν Εὐμένη στρατιώτας διὰ μὲν τὴν ἧτταν καταπεπλῆχθαι, διὰ δὲ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀποσκευῆς, ἀθυμῆσαι. i Habebat autem Antigonus temporibus illis pedites amplius, quàm decies mille (quorum dimidia pars conſtabat ex Macedonibus, admirabili virtute ac fortitudine præditis) equites bis mille, elefantos triginta. Eumenes verò peditum ad viginti millia, equitum quinque millia. Acri autem commiſſo prælio, cùm Apollonides cum iis equitibus, quibus præerat, inopinatò, & ſine probabili ratione ſeſe à ſuis diſiunxiſſet: vicit Antigonus, & aduerſariorum interfecit ad octo millia: omnibus autem eorum impedimentis potitus eſt, ita vt Eumenis milites, cùm propter cladem valde conturbati, ac perculſi fuerint, tum propter impedimentorum iacturam animos deſponderint.

87. caſtellum Phrygiæ) immo Armeniæ, vt vult Diod. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Εὐμέ-

τις ἐπιβάλετο φεύγειν εἰς Ἀρμενίαν, &c. i. poſtea autem Eumenes deſtinauit in Armeniam fugere. Sed intellige, Eumenem in Armeniam quidem fugere cogitaſſe, ſed nõ potuiſſe, vt mox dicemus. Plutarchus verò, χωρίον ἐν μεθορίῳ Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας. i. caſtellum ſitum in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ, dicit fuiſſe.

88. Nora) Diod. eod. lib. κατασχούμενος δὲ, καὶ τοὺς στρατιώτας ὁρῶν ἀποχωροῦντας πρὸς τὸν Ἀντίγονον, καταλαμβάνεται χωρίον ὀχυρὸν, ὃ προσηγορεύετο Νῶρα. τοῦτο δὲ τὸ φρούριον ὑπῆρχε παντελῶς μικρὸν, διὰ τὸ τὸν περίβολον ἔχειν μὴ πλεῖον δυεῖν σταδίων, κατὰ δὲ τὴν ἐρυμνότητα θαυμαστὸν ἐπὶ γὰρ πέτρας ὑψηλῆς εἶχε τὰς οἰκίας συνῳκοδομημένας· καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ δ' ὑπὸ τῆς ἐκ τῶν χειρῶν κατασκευῆς θαυμαστῶς ὠχύρωτο. εἶχε δὲ καὶ παράθεσιν σίτου πολλοῦ, καὶ ξύλων, καὶ τῶν ἄλλων. ὥστε εἰς ἔτη πολλὰ δύνασθαι χορηγῆσαι πάντα τοῖς εἰς αὐτὴν καταφυγοῦσι. συνέφυγον δὲ μετ' αὐτοῦ τῶν φίλων οἱ ταῖς εὐνοίαις διαφέροντες, καὶ κεκρικότες συναποθνήσκειν αὐτῷ κατὰ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους· οἱ δὲ πάντες ὑπῆρχον ἱππεῖς τε καὶ πεζοὶ περὶ ἑξακοσίους. i. Cùm autem aggere & munitione impediretur Eumenes, quo minus in Armeniam fugere poſſet, & quia videbat, milites ad Antigonum defluere: caſtellum munitum occupauit, quod Nora appellabatur. Erat autem hoc caſtellum prorſus paruum, quia eius ambitus non erat duobus ſtadiis maior: ſed munitione admirabile. habebat enim in alta rupe ædificia inædificata: & partim natura, partim manu, & opere egregiè erat munitum. Erat porrò inſtructum multo frumento, & lignis, & aliis rebus, ita vt in multos annos iis, qui eò confugiſſent, res omneis ad victum neceſſarias ſuppeditare poſſet. Eò porrò confugerunt vnà cum eo viri ſingulari beneuolentia eum complectentes, & cum eo extrema diſcrimina adire, & mortem oppetere animis parati. Conuenerant autē in eum locum equites & pedites omnino ſexcēti. Strabo lib. 12. non longè à princip. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ὅ, τε Ἄργος ἔρυμα ὑψηλὸν πρὸς τῷ Ταύρῳ, καὶ τὰ Νῶρα, ἃ νῦν καλεῖται Νηροασσὸς· ἐν ᾧ Εὐμένης πολιορκούμενος ἀντέσχε πολὺν χρόνον. i. in aliis autem eſt & Argus, munimentum editum ad Taurum ſitum, & Nora, quæ nunc Neroaſſus appellatur: quo in loco cùm Eumenes circumſideretur, diu reſtitit.

89. cùm circumſideretur) Diod. τὸ μὲν οὖν πρῶτον περιέλαβε τοὺς καταπεφευγότας εἰς τὸ φρούριον διπλοῖς τοῖς τείχεσι, καὶ τάφροις, καὶ χάραξι θαυμαστοῖς. i. Primùm igitur Antigonus eos, qui in caſtellum confugerant, duobus muris circumſæpſit, foſſaque & vallo admirabili cinxit. Idem eod. lib. pag. 656. εἰς τοῦτο δὲ συγκλεισθεὶς, καὶ περιληφθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων διπλοῖς τείχεσι. i. in hoc caſtellum incluſus, & duob. muris ab hoſtibus circumſæptus & circũuallatus. Plutarch. Εὐμένης δὲ πολιορκούμενος &c. i. cùm autem Eumenes circumſideretur &c.

90. callidum fuit eius inuentum) στρατήγημα. callidum & acutum conſilium.

91. ſtans) vno loco manens, ſine curſu.

92. calceis remittere) calceis reiicere, ſeu idētidem iactare, iterum atque iterũ iactare: niſi forte legendum eſt, calces emittere. verum tamen nihil mutandum cenſeo.

93. non minus ſudorem) hoc Eumenis inuentum ſic exponit Diod. eod. lib. ὁρῶν δὲ τοὺς ἵππους διὰ τὴν ἐν τῇ στενοχωρίᾳ βραχύτητα μὴ δυναμένους γυμνάζεσθαι. πρὸς τὴν ἐν ταῖς ἱππομαχίαις χρείαν ἀχρήστους ἐσομένους, ἐπενόησεν ἰδιάζουσάν τινα γυμνασίαν τῶν ἵππων. τὰς γὰρ κεφαλὰς αὐτῶν ταῖς σειραῖς ἀναδησάμενος ἐκ τῶν δο-

κίων, ὑπὸ παττάλων δύο ἢ τρεῖς δοκίδας αἰωροῦσαι, καὶ συναναγκάζων τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν ἐπιβεβηκέναι, τοῖς δ' ἐμπροσθίοις μόνοις ψαύειν τῆς γῆς μικρὸν ἀπολείποντας. εὐθὺς οὖν ὁ μὲν ἵππος βουλόμενος στηρίζεσθαι τοῖς ἐμπροσθίοις, διεπονεῖτο τῷ τε σώματι παντὶ, καὶ τοῖς σκέλεσι συμπασχόντων ἁπάντων τῶν κατὰ τὸν ὄγκον μερῶν. τοιαύτης δὲ γινομένης κινήσεως, ἱδρώς τε πολὺς ἐκ τοῦ σώματος ἐξεχεῖτο, καὶ τὸ τῶν πόνων ὑπερβολῇ τὴν ἀκρότητα τῶν γυμνασίων τοῖς ζώοις περιεποιεῖτο· τοῖς δὲ στρατιώταις ἅπασι τὰς αὐτὰς τροφὰς παρεῖχε, μετέχων αὐτὸς τῆς λιτότητος, καὶ διὰ τῆς ὁμοίας συμπεριφορᾶς πολλὴν εὔνοιαν ἑαυτῷ, τοῖς δὲ συμπεφευγόσι πᾶσιν ὁμόνοιαν συγκατεσκεύασεν. i. *Cùm autem videret Eumenes, equos propter loci anguſtias cum aſperitate coniunctas non poſſe exerceri, atque iccirco ad equeſtreis pugnas ineptos atque inutileis futuros: excogitauit peregrinam quandam, & nouam, & inuſitatam exercendorum equorum rationem. Nam cum eorum capita catenis & vinculis quibuſdam trabibus, aut palis religata ſuſpenderet, duabus aut tribus trabibus ſurſum elatis, & ita eos pedibus poſterioribus conſiſtere, anterioribus vix terram attingere, paullùm ab ea diſtanteis cogeret: continuò equus pedibus anterioribus niti, & veſtigia firmare volens, toto corpore, & cruribus laborabat, membris omnibus corporis ex contagione laboris partem ferentibus. Cùm autem talis motus fieret, multus ex corpore ſudor emanabat, & magnitudine laborum hoc aſſequebatur, vt equi nullum accuratiſſimæ exercitationis genus deſiderarent. Militibus autem omnibus eundem cibum, victúmque præbebat, eiuſdémque tenuitatis, & parſimoniæ ipſe particeps erat: atque ex hac communis apparatus ſimilitudine, & ſibi magnam militum beniuolentiam comparauit, & iis, qui in eundem locum confugerant, inter ipſos concordiam conflauit. Plutarch. eandem rem ſic perſequitur.* ἐπεὶ δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ πολιορκουμένους ἡ δυσχωρία μάλιστα πάντων ἔβλαπτεν ἐν οἰκήμασι μικροῖς, καὶ τόπῳ δυεῖν σταδίων ἔχοντι περίμετρον ἀναστρεφομένους· τροφὴν δ' ἀγυμνάστους μὲν αὐτοὺς λαμβάνοντας, ἀργοῖς δὲ τοῖς ἵπποις προσφέροντας. οὐ μόνον τὴν ἄλλως αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀπραξίας μαραινομένων ἀπαλλάξαι βουλόμενος, ἀλλὰ καὶ πρὸς φυγὴν, εἰ παραπέσοι καιρὸς, ἁμωσγέπως ἠσκημένοις χρήσασθαι· τοῖς μὲν ἀνθρώποις οἶκον, ὃς ἦν μέγιστος ἐν τῷ χωρίῳ, δεκατεσσάρων πηχῶν τὸ μῆκος, ἀπέδειξε περίπατον, κατὰ μικρὸν ἐπιτείνειν τὴν κίνησιν κελεύων. τῶν δ' ἵππων ἕκαστον ῥυτῆρσι μεγάλοις εἰς τὴν ὀροφὴν ἀναδεδεμένοις ὑποζώσας ἐκ τῶν περὶ τὸν αὐχένα μερῶν ἐμετεώριζε, καὶ παρῆγε διὰ τροχιλίας, ὥστε τοῖς μὲν ὀπισθίοις σκέλεσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐρείδεσθαι, τοῖς δ' ἐμπροσθίοις πλὴν ἀκρωνύχοις ἐπιψαύειν· οὕτω δὴ αἰωρουμένους οἱ ἱπποκόμοι παρεστῶτες ἅμα ταῖς τε κραυγαῖς, καὶ ταῖς μάστιξιν ἐπηρέθιζον. οἱ δὲ πιμπλάμενοι θυμοῦ καὶ ὀργῆς, τοῖς μὲν ὀπισθίοις ἐνήλλοντο, καὶ διεσκίρτων σκέλεσι, τοῖς δὲ μετεώροις ἀφιέμενοι στηρίσασθαι, καὶ κροτοῦντες τὸ ἔδαφος, κατετείνοντο τὸ σῶμα, καὶ πολὺν ἠφίεσαν ἱδρῶτα καὶ σταλαγμὸν, οὔτε πρὸς τάχος, οὔτε πρὸς ῥώμην γυμναζόμενοι κακῶς. i. *Quoniam autem eos, qui vnà cum eo obſidebantur, locorum anguſtiæ maximis detrimentis afficiebant, vtpote in domicilius paruis, & loco non amplius quàm ad duorum ſtadiorum in circuitu ſpatium explicato, commorantes: cibum autem & ipſos nulla exercitatione antegreſſa capienteis, & equis deſidibus & otio diffluentibus obiicienteis: cùm vellet Eumenes non ſolùm languorem & torporem eis adimere ex otio & inertia liqueſcentibus ac tabeſcentibus, verùm etiam eos ad fugam, ſi occaſio incideret, omnimodo exercitatos atq; expeditos habere: hominibus qui-*

dem locum, qui erat in toto caſtello omnium maximus, longitudine quattuordecim cubitorum, inquo ambularent, deſtinauit, atque attribuit, iubens eos ſenſim motum intendere: vnumquemque autem equorum magnis habenis ex laqueari, ſeu contignatione aptus ad ceruices religatum ac ſubſtrictum trochlea attollebat ac ſubrigebat, ita vt poſterioribus quidem crurib. in terra niteretur, anterioribus ſummis pedib. verò terram attingeret. Sic igitur ſublimeis ac ſuſpenſos equos equorum curatores adſtantes, clamoribus ſimul & flagellis irritabant. Illi autem animi atque iræ pleni poſteriorib. cruribus exſultabant, & calceis iactabant, anterioribus verò ſuſpenſis inſiſtere, & niti cupientes, & ſolum crebrò pulſantes, totum corpus contendebant, multúmque ſudorem & gemitum mittebant. quod exercitationis genus, & ad celeritatem, & ad robur non parum valebat. Frontinus quoque lib. 4. Strateg. cap. 7. retulit. Eumenes Cardianus ex ſucceſſoribus Alexandri in caſtello quodam clauſus, in quo equos exercere non poterat, certis quotidie horis eos ita ſuſpendebat, vt poſterioribus pedibus innixi, prioribus alleuati, dum naturalem aſſiſtendi appetunt conſuetudinem, ad ſudorem vſque crura iactarent.

94. *decurreret) elegãter, & benè Latinè. Virgil. lib. V. Æneid. Prona petit maria, & pelago decurrit aperto. Cic. Tuſc. quæſt. lib. V. nũc video calcem, ad quem cùm ſit decurſum, &c. Dicunt & decurrere ſpatium. Lucretius tranſlatè dixit lib. 4. ſpatium decurrere amoris.*

95. *nitida) id eſt, pinguia, non ſqualida, non horrida, neque ſtrigoſa. Horat. epiſt. 4. lib. I. Me pinguem, & nitidum bene curata cute viſes. Terent. Eunucho, qui nitor corporis? Virgil. lib. 6. æn. quæ cura nitenteis Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos. ſic Lucr. lib. 2. tranſlatè dixit, nitidas fruges, pingueis ſignificans & opimas.*

96. *munitiones) vallum, muros, aggeres, quibus circumſæptus erat. Non celabo lectorem, in aliquot editionibus ita legi, In hac concluſione, quotieſcumque voluit, & apparatum, &c. quam ſcripturam ſiquis probabit, in hac concluſione interpretabor, in hoc concluſo loco: vel interea dum in hoc loco clauſus erat.*

97. *Tenuit autem ſe vno loco) hic locus non vno modo impreſſus eſt in exemplis, quæ hodie exſtant, vt mox oſtendemus.*

98. *vno loco) in caſtello illo, Noris.*

99. *quòd caſtrum ſubſidia hab. non p) ſic edendum curaui. antequàm autem facti mei rationem reddam, lectionis & interpunctionis varietatem proponam. Exempla igitur Veneta, & Florentina, ſic habent: Tenuit autem ſe vno loco, quamdiu fuit hiems, quòd caſtrum ſubſidia habere non poterat, ver appropinquabat, ſimulata deditione, dum de, &c. quæ lectio, & interpunctio planè vitioſa eſt, nullámque probabilem ſententiam habet. Baſilienſia & Colonienſia ſic: Tenuit autem ſe vno loco q. f. h. quòd caſtrum ſubſidia hab. n. pot. donec ver appropinquabat. Simulata tunc ded. &c. Nonnulla etiam in ceteris conſentientia cum Baſil. & Colonienſibus, in eo diſcrepant, quòd pro, caſtrum ſubſidia, habent, caſtra ſubſidio. Exempla Argentorati impreſſa, omnium impreſſorum antiquiſſima, ita habent, vt Veneta & Florent. niſi quòd habent interpũctionem an-*

te, ſimulata. Quin vocis, Simulata, litteram primam, impreſſam habent, maiuſcula figura, vt Colonienſia & Baſilienſia. Pariſienſia ſic, Tenuit autem ſe vno loco quamdiu fuit hiems. Quòd caſtrum ſubſidia habere non poterat, ver appropinquabat, ſimulata deditione, dum de condicionibus tractat, præf. Antig. impoſ. &c. Atque hanc ſcripturam omnium iudicaui optimam. Per caſtrum autem Noram ſignificari arbitror: per ſubſidia, commeatus, & alia ad bellum ducendũ neceſſaria. Fatebor tamen, me olim hunc locum ſic legendum atque interpungendum putaſſe. Tenuit autem ſe vno l. q. f. hiems. Quòd caſtris ſubſidia hab. n. poterat, ver appropinquabat, &c. Atque hoc modo etiam exempla Pariſienſia ſecutus eram, niſi quòd ab eis in hoc diſcedebam, quòd caſtris ſubſidia excudi volebam. Caſtrûm tamen non reiiciebam, modò caſtrûm pro caſtrorum acciperemus, vt liberûm, & ſeſtertiûm, & ſimil. pro liberorum, & ſeſtertiorum, &c. quod & Cl. Puteano videbatur. Idem tamen nunc hanc, quam edendam curauimus, lectionem, tutiorem eſſe putat. Lector eruditus iudicabit.

100. *ſimulata ded. dum de condic. tr.) Plutarchus & Diod. paullo aliter, & multo plenius. nam Plutarchus, vt ab hoc ordiamur, tradit, Antigonum, cùm audiſſet, Antipatrum in Macedonia eſſe mortuum, & illic turbari, Caſſandro & Polyperchonte, ſeu, vt alij nominant, Polyſperchonte, inter ſe diſſentientibus: nihil iam paruum ſperantem, ſed animo totum imperium complectentem, ac velut ſpe deuorantem, voluiſſe Eumenis amicitiam ſibi conciliare, eúmque ſibi ad res gerendas adiutorem, ſociúmque adiungere. Quapropter miſſo ad eum Hieronymo cum eo fœdus percutere, & pactionem facere voluiſſe, iuriſiurandi formula ei propoſita, & præſcripta, quam ille in fide danda ſequeretur: eam Eumenẽ ſuo arbitratu correxiſſe, & cùm ita correcta eſſet, ad Macedones, à quibus circumſidebatur, retuliſſe, vtra iuriſiurandi formula eſſet æquior: Antigonum enim dicis cauſa, in principio iuriſiurandi, mentione regum facta, reliquum iuſiurãdum in ſe, noménque ſuum contuliſſe: Eumenem verò primo loco Olympiadem cum regibus poſuiſſe, deinde ſic iuſiurandum compoſuiſſe, vt iuraret ſe non in Antigonum ſolum beniuolum futurum, verùm etiam in Olympiadem & reges: neque ſibi eoſdem amicos & inimicos fore, qui eſſent Antigono tantùm, ſed qui eſſent Olympiadi & regibus. quæ cùm eſſent Macedonibus viſa iuſtiora, Macedones Eumene ad iuſiurandum adacto, obſidionem ſoluiſſe: & ad Antigonũ ſcripſiſſe, vt Eumeni pariter iuſiurandum daret. Interea Eumenem quos habebat Noris obſides Cappadocas, reddidiſſe: & contrà ab iis, qui obſides recuperarant, equos, & veterina animalia, & tabernacula accepiſſe: & eos milites, qui diſperſi ac diſsipati poſt fugam in illis locis vagabantur, contraxiſſe, & collegiſſe, ita vt tum mille ferè numero equites cum eo fuerint: cum quibus egreſſum fugiſſe, ab Antigono ſibi metuentem: neque id immeritò. Illum enim non ſolùm iuſſiſſe, vt eum Macedones rurſus circumſederent, & circumuallarẽt, verùm etiam acerbè & amarè Macedonibus reſcripſiſſe, quòd iuriſiurandi emendationem comprobaſſent. Græca verba non aſcribam. petat ex Plutarcho qui ea deſiderabit. Diodorus breuius, quàm Plutarchus, vberius quàm Probus, eod. lib.* ὄντα αὐτὸν δὲ ἐν τῇ πολιορκίᾳ, καὶ τῆς σωτηρίας ἀπεγνωσμένης, ἄρτι παραδόξως αὐτῷ ἐφάνη τῆς

ἀτυχημάτων. ὁ γὰρ πολιορκῶν τὸν Εὐμένη, καὶ σπεύδων ἀνελεῖν Ἀντίγονος, ἐκ μεταβολῆς παρεκάλεσεν αὐτὸν πρὸς κοινοπραγίαν. καὶ λαβὼν διὰ τῶν ὅρκων τὰς πίστεις, τῆς πολιορκίας ἀπελύθη. μετὰ δ' ἱκανὰ χρόνον ἀνελπίστως διασωθεὶς, τότε μὲν περὶ τὴν Μακεδονίαν διέτριβεν, ἀναλαμβάνων τοὺς προγεγονότας φίλους, καὶ τοὺς κατὰ τὴν χώραν πλανωμένους τῶν συνεστρατευκότων αὐτῷ πρότερον, &c. i. Cùm autem obſidio annua fuiſſet, & ſalus deſperaretur, repente præter ſpem atque inopinatò obſidione, rebúſque anguſtis atque aduerſis liberatus eſt. Nam qui Eumenem circumſedebat, & interficere ſtudebat Antigonus, mutata voluntate & ſententia, inuitauit eum ad colloquium & cõmunionem rerum gerendarum. Itaque fide ab Antigono accepta, illóque iuriſiurandi religione obſtricto, obſidione liberatus eſt. Aliquanto autem póſt tempore inſperatò ſeruatus, tunc quidem in Macedonia verſabatur, amicos, qui ſupererant, & milites, quorum opera antea vſus erat, in agris palanteis colligens, &c.

101. præfectu) Hieronymo, vt ſuprà ex Plutarcho oſtendimus.

102. impoſuit) verba dedit, fucum fecit. Cic. lib. 2. ad Q. Fr. cui egregiè impoſuit Milo noſter.

103. cùm litteras, & nuntios) ſic Diod. his verbis. ἧκε δὲ καὶ παρ' Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γράμματα, δεομένης καὶ λιπαρούσης βοηθεῖν τοῖς βασιλεῦσι καὶ ἑαυτῇ· μόνον γὰρ ἐκεῖνον πιστότατον ἀπολελεῖφθαι τῶν φίλων, καὶ δυνάμενον διορθώσασθαι τὴν ἐρημίαν τῆς βασιλικῆς οἰκίας. ἠξίου δὲ αὐτὸν ἡ Ὀλυμπιὰς συμβουλεῦσαι πότερον αὐτῇ δοκεῖ συμφέρειν, μένειν αὐτὴν ἐν Ἠπείρῳ, καὶ μὴ πιστεύειν τοῖς ἀεὶ δοκοῦσι μὲν τῶν βασιλέων ἐπιμεληταῖς εἶναι, τῷ δ' ἀληθείᾳ, τὴν βασιλείαν εἰς ἑαυτοὺς μεθιστᾶσιν, ἢ ἐπανέρχεσθαι. i. Venit autem ab Olympiade ad eum epiſtola, per quam ab eo petebat, omnibúſque precibus eum obſecrabat, vt regibus, & ſibi opem ferret. Illum enim ſolum ex amicis reliquum eſſe fideliſſimum, vnúmque ex omnibus, qui ſolitudinem domus regiæ reſtituere ac reparare poſſet. Conſulebat autem eum, vtrum duorum ei videretur magis è re ſua eſſe, ſe manere in Epiro, & non credere iis, qui ſpecie & verbo regum ſunt curatores, re autem vera regnum in ſe transferre conantur: an in Macedoniam reuerti. Idem Diodorus paullo antè narrat, Eumenem, antequàm litteras illas ab Olympiade acciperet, alias ad eum eſſe miſſas à Polyperchonte, nomine regum ſcriptas, quibus ei mandabat, ne cum Antigono in gratiam rediret, ſed ſe ad regũ amicitiã applicaret. Quòd ſi in Macedoniam venire vellet, licere ei vnà ſecum res gerere, & regnum adminiſtrare, regúmque curatori eſſe: ſin mallet in Aſia commorari, accepto exercitu, acceptáque pecunia, Antigonum bello perſequeretur, qui perſpicuè à regibus defeciſſet: reges præfecturam, quam ei Antigonus ademiſſet, omniáque alia munera, quibus antea in Aſia fruebatur, reſtituere & confirmare. Litterarum hæc erat clauſula, decere Eumenem domus regiæ curã iam antè ab eo ſuſceptam gerere, nihilque alienum à ſuperioribus rebus geſtis facere, ſed ſibi conſtare, & poſtrema cum primis contexere, quæ ad domum regiam conſtabiliẽdam adminiſtrata videbantur. quòd ſi maioribus ei copiis opus ſit, ſeipſum cum vniuerſo regio exercitu ex Macedonia exiturum, atque ad eum venturum. Subiicit mox Diodorus, donata ei eſſe à regibus quingẽta talenta, adſarcienda, quæ paullo antè acceperat, detrimenta, datáſque à regibus ad imperatores, & quæſtores regios, qui in Cilicia eſſent, litteras, quibus illi iubebantur quingenta illa talen-

ta Eumeni dare, & quãtum præterea pecuniæ poſceret ad exercitum externum comparandum, & ad alios vſus belli: ſcriptum præterea eſſe ad duces phalangis Macedonicæ, quæ conſtabat ex tribus hominum millibus, qui argyraſpides dicebantur, eò, quòd argenteos clypeos geſtarent, vt ſeſe Eumeni permitterent ac traderent, ei parérent, ei denique, vt vnico totius Aſiæ imperatori, omnibus in rebus ſe adiutores præberẽt. Quibus fere conſentanea ſunt, quæ ſcripſit Plutarchus in Eumene. φεύγοντι δὲ Εὐμενεῖ γράμματα κομίζεται παρὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ τὴν Ἀντιγόνου δεδιότων αὔξησιν, Ὀλυμπιάδος μὲν παρακαλούσης ἐλθόντα τὸ Ἀλεξάνδρου παιδίον παραλαβεῖν, καὶ τρέφειν, ὡς ἐπιβουλευόμενον· Πολυσπέρχοντος δὲ καὶ Φιλίππου τοῦ βασιλέως κελευόντων Ἀντιγόνῳ πολεμεῖν, τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ δυνάμεως ἄρχοντα, καὶ τῶν ἐν Κυΐνδοις χρημάτων πεντακόσια μὲν τάλαντα λαβεῖν εἰς τὴν τῶν ἰδίων ἐπανόρθωσιν· εἰς δὲ τὸν πόλεμον ὁπόσοις βούλεται χρῆσθαι. περὶ δὲ τούτων καὶ Ἀντιγένει, καὶ Τευτάμῳ τοῖς τῶν ἀργυρασπίδων ἡγουμένοις ἐγεγράφεισαν. i. *ad Eumenem autem, dum fugit, afferuntur litteræ ab iis, qui in Macedonia Antigoni incrementum metuebant, datæ, Olympiade, & Polyperchonte, & Philippo: quibus litteris illa eum hortabatur, vt in Macedoniam veniret, & Alexandri filium, puerum paruulum, tuendum atque alendum ſuſciperet, vt in quem inſidiæ compararentur: hi iubebant eum Antigono bellum inferentem, ei exercitui, qui eſſet in Cappadocia, præeſſe, & ex pecuniis, quæ Cuindis eſſent, ad ſupplendam ac farciẽdam iacturam rerum priuatarum, quingenta talenta ſumere: ad belli ſumtus tolerandos, quantam vellet. Atque his de rebus ad Antigonum & Teutamum argyraſpidum duces etiam litteras conſcripſerant.* Hic locus me admonet propter has duas voces ſic inter ſe coniunctas, litteras & nuntios, vt eleganti lectori impertiam emendationem loci illius, qui eſt in oratione pro lege Manilia, non longe à principio, iampridem à Franciſco Marcodurano, viro doctiſſ. ad me miſſam ex codice manu ſcripto ſumtam. Sic autem habent omnes libri vulgati: *vſque in Hiſpaniam legatos Ecbatanis miſit ad eos duces, quibuſcum tum bellum gerebamus, &c.* Ille igitur ſcripſit ad me, ſe reperiſſe diſertè & planè ſcriptum in codice manu ſcripto, *legatos & litteras miſit, &c.* quam ſcripturam exiſtimo rectam & ſinceram: receptam autem, deprauatam, & corruptam,

104. *vtrùm repetitum Maced. ven.)* ſic habent exempla editionis Baſileenſis: alia, *vtrùm repetitam in Macedoniam veniret*: quam lectionem minus probo. malimque, *expetitam*: id eſt cupitam, ſeu exoptatam. quamquam *repetitam* non damno. *repetitum veniret* autem, id eſt *repeteret*. Atque hoc modo locutus eſt Horat. epiſt. lib. I. *Ne ſi forte ſuas repetitum venerit olim Grex auium plumas, &c.*

105. *nam tum in Epiro habitabat)* ſic Diod. vt ſuprà proximè ex eo retulimus. In Epiro autem habitabat, quia Neoptolemi Epirotarum regis erat filia.

106. *eas res)* Macedonicas.

107. *an in Epiro maneret)* deerat hoc membrum: quod ex Diodoro & aliis reſtituimus. Fieri poteſt tamen, vt ſubintelligatur.

108. *& exſpectaret, &c.)* paullo aliter Diod. ὁ δ' Εὐμενὴς πρὸς μὲν Ὀλυμπιάδα παραχρῆμα ἀντέγραψε συμβουλεύων κατὰ τὸ παρὸν μένειν ἐν Ἠπείρῳ μέχρι ἂν ὁ πόλεμος λάβῃ τινὰ κρίσιν, &c. i. *Eumenes autẽ Olympiadi continuò reſcripſit, ſuadens ei in præſentia,*

præſentia, vt in Epiro maneret, donec bellum aliqua ex parte diiudicaretur, &c.
109. *Alexandri filius) ex Rhoxane ſuſceptus: cuius nomen quæro. Philippus, Alexandri frater erat, ex alia matre natus: qui antea Arridæus nominabatur, vt ſuprà ex Diodoro oſtendimus: niſi forte etiam Alexandri filio, Philippi nomen impoſitum fuit: quod credibile eſt, & hoc videtur ex Probo coniici poſſe in Phocione, vt ſuo loco indicabimus. ſed Herculem nominat Pomponius Trogus.*
110. *ſin aliqua cupiditate rap.) ex hoc loco fortaſſe confirmari poßit illa lectio, vtrùm expetitam in Macedoniam veniret.*
111. *crudeliſſimè ſe geßit) principes Macedonum muliebri magis, quàm regio more interfecit.* Diod. lib. 19. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον Ὀλυμπιὰς τῶν βασιλικῶν σωμάτων κυριεύσασα, καὶ χωρὶς κινδύνων τὴν βασιλείαν παραλαβοῦσα, τὴν εὐτυχίαν οὐκ ἤνεγκεν ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ τήν τε Εὐρυδίκην, καὶ τὸν ἄνδρα Φίλιππον, τὸ μὲν πρῶτον εἰς φυλακὴν κατέθετο, καὶ κακουχεῖν ἐπεχείρησε· περιοικοδομήσασα γὰρ αὐτοὺς ἐν βραχεῖ τόπῳ τὰ σώματα διὰ μιᾶς στενῆς ὑποδοχῆς ἐχορήγει τὰ ἀναγκαῖα. ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας παρανομήσασα εἰς τοὺς ἠτυχηκότας, ἐπειδὴ παρὰ τοῖς Μακεδόσιν ἠδόξει διὰ τὸν πρὸς τοὺς πάσχοντας ἔλεον, τὸν μὲν Φίλιππον προσέταξε Θρᾳξί τισιν ἐκκεντῆσαι, βασιλέα γεγενημένον ἓξ ἔτη, καὶ μῆνας τέτταρας. τὴν δὲ Εὐρυδίκην παρρησιαζομένην, καὶ βοῶσαν, αὐτῇ μᾶλλον προσήκειν, ἢ τῇ Ὀλυμπιάδι, τὴν βασιλείαν, ἔκρινε μείζονος ἀξιῶσαι τιμωρίας. εἰσέπεμψεν οὖν αὐτῇ ξίφος, καὶ βρόχον, καὶ κώνειον, καὶ συνέταξε τούτων ᾧ βούλοιτο καταχρήσασθαι πρὸς τὸν θάνατον, οὔτε τὸ προγεγενημένον ἀξίωμα τῆς παρανομουμένης ἐντραπεῖσα τὸ παράπαν, οὔτε τῆς κοινῆς τύχης εἰς οἶκτον ἐλθοῦσα. τοιγαροῦν τῆς ὁμοίας μεταβολῆς τυχοῦσα τῆς ὠμότητος ἀξίαν ἔσχε τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. Εὐρυδίκη μὲν γὰρ κατευξαμένη, παρόντος τοῦ κομίσαντος, τῶν ὁμοίων δωρεῶν Ὀλυμπιάδα τυχεῖν, τὸν μὲν ἄνδρα περιέστειλεν ἐπιμεληθεῖσα τῶν τραυμάτων, ὡς ποθ᾽ ὁ καιρὸς συνεχώρει· ἑαυτὴν δὲ ἀνακρεμάσασα τῇ ζώνῃ, κατέστρεψε τὸν βίον, οὔτε δακρύσασα τὴν ἑαυτῆς τύχην, οὔτε τῷ μεγέθει τῶν συμπτωμάτων ταπεινωθεῖσα. Ὀλυμπιὰς δὲ τούτων διαφθαρέντων, ἀνεῖλε μὲν τὸν Νικάνορα, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κασσάνδρου, κατέστρεψε δὲ τὸν Ἰόλλου τάφον, μετερχομένη, καθάπερ ἔφησε, τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον· ἐπέλεξε δὲ καὶ τῶν Κασσάνδρου φίλων τοὺς ἐπιφανεστάτους ἑκατὸν Μακεδόνας, οὓς ἅπαντας ἀπέσφαξεν. ἐν τοιούτοις δὲ τοῖς παρανομήμασι πληροῦσα τὸν ἑαυτῆς θυμόν, ταχὺ πολλοὺς τῶν Μακεδόνων ἐποίησε μισῆσαι τὴν ὠμότητα. πάντες γὰρ ἀνεμιμνήσκοντο τῶν Ἀντιπάτρου λόγων, ὅς, καθάπερ χρησμῳδῶν, ἐπὶ τῆς τελευτῆς παρεκελεύσατο μηδέποτε συγχωρῆσαι γυναικὶ τῆς βασιλείας προστατῆσαι. i. *Hoc igitur modo Olympias regiorum corporum poteſtatem nacta, & ſine periculo regnum adepta, ſecundam fortunam humanè non tulit, ſed Eurydicen, & eius virum Philippum primùm in cuſtodiam coniectos indignis modis tractare & vexare conata eſt. Namque iis in ædificio paruo vndique circumſæpto, nullúmque exitũ habente, concluſis, per vnam anguſtam feneſtram res neceſſarias eis præbebat. Ad multos autem dies ſæuitia inhumana, atque ab inſtitutis & legibus aliena expromta, poſteaquàm apud Macedones infamia flagrauit, propter illorum erga eos, in quos illa crudelitas vſurpabatur, miſericordiam, mãdauit Thracibus quibuſdam, vt Philippum, qui annos ſex, & menſeis quattuor regnarat, ferro compungerent & ſtimularent: Eurydicen verò, quòd liberius loquebatur, & quòd clamabat, ad ſe magis, quàm ad Olympiadem, regnum Macedoniæ pertinere, grauiore ſupplicio dignam eſſe indicauit. Itaque miſit ad eam gladium, & la-*

X

queum, & cicutam: vnóque tempore conſtituit, vt, quocumque horum vellet, ad mortem abuteretur, neque ſuperiorem eius, cui talis fiebat iniuria, dignitatem reuerita, neque communis hominum condicionis, & fortunæ miſerta. Quocirca ſimilem rerum mutationem conſecuta atque experta, crudelitate ſua dignum vitæ exitum habuit. Eurydice enim Olympiadi coram eo, qui illa attulerat, precata, vt ſimilia ei munera contingerent, virum quidem compoſuit, atque inuoluit, vulneribus lotis & curatis, prout tempus illud tulit: ipſa autem cùm ſe ſuſpēdiſſet, Zona gutturi innexa, vitam finiit, neque lacrymis fortunam ſuam proſecuta, neque magnitudine acerborum euentorum ſuorum fracta. Olympias autem horum cædem, Nicanoris Caſſandri fratris cæde cumulauit: Iollæ ſepulcrum euertit, Alexandri mortem, vt dicebat, vlciſcens. Elegit porrò & ex Caſſandri amicis viros clariſſimos Macedones centum, quos omneis iugulauit. Talibus autem & tam atrocibus, atque iniuſtis facinoribus iram ſuam explens, ac ſaturans, citò hoc effecit, vt Macedones eius crudelitatem abominarentur. Omnes enim Antipatri verba memoria repetebant, qui tamquam oracula fundens & vaticinans, Macedones moriens hortatus eſt, vt ne vmquam mulierem ſinerent regni clauum tenere. Hactenus Diodorus. Præclarè verò Antipater. Nam ſi mulieres omnes iure ciuili propter infirmitatem conſilij in tutorum ſunt poteſtate, neque ſuarum rerum gerendarum ſunt dominæ, aut arbitræ, & quod mulier ſine tutore auctore promiſerit, id ratum non eſt, neque debetur: quanto minus debet mulieri reip. procuratio, & regni adminiſtrandi poteſtas permitti, aut committi? &, ſi viri interdum, quorum maximè propria eſt fortitudo, quíque ſapientiores & cordatiores ſolent eſſe natura, imperium adepti, tamen licentia corrumpuntur, ac deprauantur: quid à mulieribus, quibus nihil natura finxit mollius, neque mobilius, neque infirmius, exſpectandum? Sed quòd ad Olympiadem attinet, quæ Alexandro mortuo aliquandiu regnauit, memini me vidiſſe in ædibus eius, quem ſæpe honoris cauſa commemoro, ac nomino, Errici Memmij, nummum argenteum his notis. In antica parte caput expreſſum eſt Olympiadis: in poſtica Græcis litteris impreſſum, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ. i. Macedonum primæ.

112. inimiciſſimos regnare, amiciſſimos interire) fœdum in modum deprauatus eſt hic locus in omnibus exemplis vulg. ex quibus ſic habent Veneta, & Florentina: ne pateretur Philippi domus & famil. inimiciſſimos interimere, ferréique opem, &c. Colonienſ. ne pat. Phil. dom & fam. amiciſſimos interire, ferrétque opem. al. inimiciſſimos, ſtirpem quoque interimere, ferrétque, &c. al. amiciſſimus, &c. quid multa? nihil ſinceri. natum mendum eſt ex antitheſi, & ſimilitudine vocum, amiciſſimos, inimiciſſimos, qua inductus ſcriptor librarius, aut typorum ſtructor, vel alterum membrum omiſit, vel aliquid aliud agens immutauit. Nos probabili coniectura ducti, ne ſententia claudicaret, ſic edendum curauimus. ne pat. Phil. domus & familiæ inimiciſſimos regnare, amiciſſimos interire. per inimiciſſimos Antigonum, per amiciſſimos Polyperchontem ſignificabat Olympias. Siquis ne hāc quidem lectionem probabit, licebit ita reponat. ne pat. Phil. domus & familiæ amiciſſimus ſtirpem eius interire: vel ſic. ne pat. Ph. domus & familiæ inimiciſſimos ſtirpem eius interimere. Omnino his omnibus eam, quam ſecu-

tus ſum, antepono.

113. *quam veniam ſi ſibi daret) id eſt, quod ſi ſibi concederet: id eſt, quam rem ſi faceret. ſic & alibi locutus eſt* Probus, *vt in* Themiſtocle, *non longè ab extr. & in* Pauſania. *ibi. quòd ſi eam veniam ſibi dediſſet, &c.*

114. *in officio maneb.) manere in fide, in officio, in ſententia, & ſimilia loquendi genera, iam antè oſtendimus & huic, & aliis bonis ſcriptoribus eſſe vſitatos.*

115. *miſiſſe litteras) hac de re ſuprà ſatis multa.*

116. *ſi ita tuliſſ. fort.) vt pereundum eſſet: id quod euénit.*

117. *quàm ingratum viuere)* Diod. αὐτὸς δὲ καὶ ἀεὶ τὴν εὔνοιαν βεβαιοτάτην πρὸς τοὺς βασιλεῖς τετηρηκὼς, ἔκρινεν Ἀντιγόνῳ μὲν μὴ προσέχειν, ἰδιαζομένῳ τὴν βασιλείαν. τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου παιδὸς προσδεομένου βοηθείας, διά τε τὴν ὀρφανίαν, καὶ διὰ τὴν τῶν ἡγεμόνων πλεονεξίαν, διέλαβεν ἁρμόζειν ἑαυτῷ πάντα κίνδυνον ἀναδέχεσθαι τῆς τῶν βασιλέων σωτηρίας ἕνεκα. *i. Ipſe autem, qui firmiſſimam erga reges beniuolentiam ſeruaſſet, ſtatuit* Antigono *quidem, qui regnum* Macedoniæ *ſuum facere conaretur, aureis attentas non præbere:* Alexandri *autem filio auxilij indigenti, cùm propter orbitatem, & ætatem, tum propter ducum cupiditatem & iniuſtitiam, exiſtimauit ſibi conuenire omne periculum, regum ſalutis gratia, excipere ac ſubire.*

118. *Peuceſtes, qui corp. cuſt.)* Peuceſtes, *in numerum corporis cuſtodum allectus fuerat ab* Alexandro *poſt victoriam* Indicam, *cùm antea fuiſſet hypaſpis, id eſt, clypei gerulus, vt tradit* Arrianus *lib. 6. ſub extr. vbi narrat idem, tum corporis cuſtodes, id eſt,* σωματοφύλακας Alexandri *fuiſſe ſeptem.* Leonnatum Antei *fil.* Hephæſtionem Amyntoris *fil.* Lyſimachum Agathoclis, Ariſtonoum Piſæi: *qui omnes erant* Pellæi: Perdiccam Orontæ, Ptolemæum Lagi, Pithonem Crateæ. *ad quos acceſſiſſe* Peuceſtem: *quem cogitabat* Alexander Perſidis *ſatrapen conſtituere. Hic multitudinem largitione, & epulis, & magnifico conuiuiorum apparatu corrumpebat, imperium ad ſe transferre cupiens. quod cùm animaduertiſſet* Eumenes, *eſſétque ei* Peuceſtes *hoc nomine ſuſpectus, falſas epiſtolas conſcripſit, quibus & milites ad prælia animoſiores reddidit, &* Peuceſtæ *ſuperbiam, ferociámque compreſſit. quarum litterarum hæc erat fere ſentētia,* Olympiadem *aſſumto* Alexandri *filio* Macedoniæ *regnum recuperaſſe,* Caſſandro *ſublato:* Polyperchontem *in* Aſiam *tranſiſſe* Antigono *bellum inferre cogitantem, validiſſimam & optimam copiarum regiarum partem, & elefantos ducentem: iámque adeò* Cappadociæ *appropinquare. Erant autem* Syriacè *ſcriptæ, tamquam ab* Oronte Armeniæ *præfecto,* Peuceſtæ *amico datæ. quibus cùm eſſet à* Peuceſta *creditum propter amicitiam veterem, quæ inter eos intercedebat,* Eumenes *eas litteras circumferri, & ceteris ducibus, & nonnullis militib. oſtendi iuſſit. Quo facto totus exercitus voluntatibus & animis immutatus, atque ad* Eumenem *verſus eſt, tamquam vnus poſſet regibus fretus & quos vellet locupletare, atque ad honores prouehere, & de iis, qui peccaſſent, pœnas ſumere. Hæc* Diod. *lib.* 19. *cuius verba Græca non aſcribam: mihíque ſatis erit ea Latinè reddidiſſe. Retulit autem hoc* Eumenis *commentum inter ſtrategemata lib. 4. ſtrateg.* Polyænus, *cuius verba non me pigebit aſcribere. Sic igitur ille.* Εὐμένης ἐν τῇ Περσίδι τοὺς στρατιώτας ὁρῶν ὑπὸ Πευκέστου δημαγωγουμένους σίτῳ καὶ διανομαῖς, δεδοικὼς μὴ προσελαύνοι τα-

σαν τὴν ἡγεμονίαν, ἐπιστολὴν προήνεγκεν, ὡς παρὰ Ὀρόντου τοῦ σατράπου τῆς Ἀρμενίας γεγραμμένην Συρίοις γράμμασι, δηλοῦσαν, ὡς Ὀλυμπιὰς ἐξ Ἠπείρου κατελθοῦσα, τὸν υἱὸν ἄγουσα τὸν Ἀλεξάνδρου, βιαίως Μακεδονίαν ἔχει Κασσάνδρου ἀναιρεθέντος. Μακεδόνες ταῦτα ἀκούσαντες, Πευκέστου μὲν ἐπελάθοντο· τὴν δὲ Ἀλεξάνδρου μητέρα, καὶ τὸν υἱὸν μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ χαρᾶς βασιλέας ἀνηγόρευον. i. Eumenes in Perſide videns milites à Peuceſta populariter vino, & congiariis, & largitionibus demulceri, atque allici, epiſtolam protulit, tamquam ab Oronta Armeniæ ſatrape, litteris Syriacis conſcriptam: per quam hoc ſignificabatur, Olympiadem ex Epiro reuerſam Alexandri filium paruulum ſecum ducentem, vi Macedoniam tenere, Caſſandro victo ac ſublato. Macedones his auditis, Peuceſtæ quidem obliti fuerunt, Alexandri matrem verò & filium magna cum voluptate & lætitia reges declararunt. Apud Plutarch. porrò nullum hac de re verbum. Sed aliud Eumenis conſilium non minus vafrum & callidum ab eo commemoratur, his verbis. Πευκέστης καὶ ἄλλοι σατράπαι τοὺς Μακεδόνας κολακεύοντες ἐκκεχυμένως, καὶ καταχορηγοῦντες εἰς δεῖπνα καὶ θυσίας, ὀλίγου χρόνου τὸ στρατόπεδον ἀσωτίας πανηγυριζούσης καταγώγιον ἐποίησαν, καὶ ἐδημαγώγουν ἐπὶ αἱρέσει στρατηγῶν ὄχλον, ὥσπερ ἐν ταῖς δημοκρατίαις. αἰσθόμενος δὲ ὁ Εὐμένης αὐτοὺς ἀλλήλων μὲν καταφρονοῦντας, αὐτὸν δὲ φοβουμένους, καὶ παραφυλάττοντας ἀνελεῖν, εἰ γένοιτο καιρός, ἐσκήψατο χρημάτων δεῖσθαι, καὶ συνεδανείσατο τάλαντα πολλὰ παρὰ τῶν μάλιστα μισούντων αὐτόν, ἵνα καὶ πιστεύωσι, καὶ ἀπέχωνται περὶ τῶν δανείων ἀγωνιῶντες. ὥστε συνέβη τὸν ἀλλότριον πλοῦτον αὐτῷ φύλακα τοῦ σώματος ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ σωτηρίᾳ διδόντων, μόνον ἐκ τοῦ λαβεῖν κτήσασθαι τὴν ἀσφάλειαν. i. Peuceſtes autem & alij ſatrapæ, effusè militibus aſſentando, epulas, & ſacrificia largè præbendo, breui tempore castra celebris intemperantiæ & luxuriæ deuerſorium fecerunt, & multitudini popularium contionatorum in morem, vt præfecturas & imperia ab ea obtinerent, blandiri inſtituerunt, vt fit in liberis ciuitatibus, in quibus penes populum ſummæ rei poteſtas eſt. Cùm autem ſenſiſſet Eumenes, eos quidem inter ſe contemnere, ſe autem ab eis metui, & tempus captari, atque obſeruari, quo ſe interficiant: ſimulauit ſe pecuniis egere, & multa talenta ab iis, quibus erat maximè odioſus atque inuiſus, mutua accepit, vt ſibi fidem haberent, & vitæ ſuæ parcerent, de pecuniis, quas mutuas dediſſent, laborãtes. Itaque contigit ei, vt diuitias alienas corporis ſui cuſtodes haberet, & cùm alij ob ſalutem dare ſoleant, ſolus Eumenes accipiendo, ſtabilem compararet incolumitatem. Quod & Diodorus retulit lib. 19. his verbis, σπουδάζων δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων σατραπῶν καὶ στρατηγῶν ὥσπερ ὅμηρα λαβεῖν τοῦ μὴ καταλείψειν αὐτόν, προσεποιήθη χρημάτων σπανίζειν, καὶ παρεκάλεσεν ἕκαστον κατὰ δύναμιν δανεῖσαι τοῖς βασιλεῦσι. λαβὼν δὲ παρ' ὧν ἔδοξεν συμφέρειν ἡγεμόνων τετρακόσια τάλαντα, τοὺς πρότερον ὑπόπτους ὄντας ἐπιβουλεύειν, ἢ καταλείψειν, πιστοτάτους φύλακας ἔσχε τοῦ σώματος, καὶ συναγωνιστάς. i. Cùm autem ſtuderet ab aliis ſatrapis & ducibus tamquam obſides & pignora accipere, ſe ab eis deſertum non iri: ſimulauit ſe pecuniarum difficultate, & inopia conflictari, & rogauit vnumquemque, vt pro ſua facultate regibus mutuam pecuniam daret. Acceptis autem ab iis, à quibus expedire videbatur, ducibus, talentis quadringentis, eos, quos antea ſuſpicabatur ſibi inſidiari, aut ſe deſerturos, fideliſſimos corporis ſui cuſtodes, & adiutores habuit.

119. *& Teutamus)erat & cum eo Antigenes,ut narrant Plutarchus, Diodorus,Polyænus,ceteri.*

120. *Phalanx Maced.) argyraſpides.*

121. *inuidiam verens)operæ pretium eſt,quæ in hanc ſententiam hoc loco ſcripſerit Diodorus,referre. ſed verba Græca non aſcribam. ea tantùm meo arbitratu Latinè interpretabor,ab illo loco,* πάντες δ' ἐθαύμαζον τὸ τῆς τύχης εὐμετάβολον, *&c.lib.18.pag.totius voluminis 659.i. Omnes autem fortunæ mobilitatem, & caſum inopinatum admirabantur,cùm viderent,reges & Macedones,qui paullo antè Eumenem,& eius amicos capitis damnarant, tunc iudicij ſui immemores,non ſolùm eum culpa & pœna liberaſſe atque abſoluiſſe, verùm etiam totius regni atque imperij ſummam ei tradidiſſe & concrediſſe. Atque hoc probabiliter iis omnibus accidebat,qui varios rerum euentus, quos habuerat Eumenes,intuebantur. Quis enim cùm vitæ humanæ inæquabilitatem ac varietatem conſiderarit,non fortunæ volubilitate,& mobilitate,& inconſtantia in vtramque partem,inſtar æſtus maritimi nunc accedentis,nunc recedentis, obſtupeſcat? aut quis poteſtatibus & opibus à ſecunda fortuna oblatis confiſus ſpiritus ſumat humana imbecillitate maiores? Nam vita communis,quæ à deo quodam gubernatur,viciſſim bonis & malis expoſita,perpetuò in orbem voluitur,ac circumagitur. Itaque admirabile,& inopinatum non eſt,ſiquid præter rationem & temerè accidit:ſed ſi,quicquid fit,non eſt inſperatum,tum verò homines mirari ac ſtupere debent. Quocirca non iniuria quis hiſtoriam magnopere amplexus fuerit atque adamarit. Actionum enim inæqualitate & mutatione, hinc fortunatorum ſuperbiam,illinc calamitoſorũ ſqualorem,luctúmque corrigit. Sequitur deinceps.* ἃ καὶ τότε διανοούμενος Εὐμενής, ἐμφρόνως τὰ καθ' ἑαυτὸν ἠσφαλίσατο, προορώμενος τὴν τῆς τύχης κακοτροπίαν· ὁρῶν γὰρ ἑαυτὸν μὲν ξένον ὄντα, καὶ μηδὲν προσήκοντα βασιλικῆς ἐξουσίας, τοὺς δὲ ὑποταττομένους Μακεδόνας, θάνατον αὐτοῦ προκατεγνωκότας, τοὺς δ' ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς ἡγεμονίαις διατρίβοντας, φρονήματος πλήρεις ὑπάρχοντας, καὶ μεγάλων πραγμάτων ὀρεγομένους· ὑπέλαβεν ὅτι ταχὺ περὶ αὐτὸν καταφρονήσουσιν ἅμα καὶ φθόνον, καὶ τὸ τελευταῖον, τὸν περὶ τοῦ ζῆν κίνδυνον· μηδένα γὰρ ποιήσειν ἑκουσίως τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἡττόνων εἶναι δοκούντων, μηδὲ καρτερήσειν διατασσόμενον τῶν ὀφειλόντων ἑτέροις ὑποτάττεσθαι. διὸ δὲ αὐτὸς περὶ τούτων λόγον, πρῶτον μὲν διδομένων αὐτῷ πεντακοσίων ταλάντων κατὰ τὰς τῶν βασιλέων ἐπιστολὰς εἰς ἀνάληψιν καὶ παρασκευήν, οὐκ ἔφησε λήψεσθαι, *&c. i. quæ & tunc cogitans Eumenes,res ſuas prudenter & ſapienter conſtabiliuit,fortunæ cõſuetudinem in rebus nouandis longè antè animo proſpiciens. Nam cùm videret, ſe quidem eſſe alienigenam & peregrinum,& à regia poteſtate atque auctoritate longè abeſſe: Macedones autem, eos, qui ſub imperium ſuum ſubiecti eſſent, ſententiam,qua capitis damnabatur,contra ſe tuliſſe: centuriones autem,& tribunos militum,ceteróſque duces,ſuperbos eſſe ac feroceis, rerúmque magnarum auidos: ſuſpicabatur ſe contemtum iri,ſimulque inuidia laboraturum, & ad extremum in vitæ diſcrimen venturum. Neminem enim quod ab iis,qui inferiores habentur,imperaretur,ſua ſponte facturum,neque quemquam æquo animo laturum,vt ij,qui ſub alterius dominatione eſſe debent,in ſe dominentur. Hac ratione ſecum inita, primùm quidem cùm quinquaginta talenta ex epiſtolis regum-*

ſibi darentur, tùm ad præterita reparanda, tùm inſtantia præparanda, negauit ea ſe accepturum. ſe enim tanta donatione non egere, vt pote qui nullum imperium gerere ſtuderet, &c.

122. *quam tamen effugere non potuit)* contra Diodorus lib. 18. pagina totius voluminis 650. ὁ δὲ Εὐμενὴς ἐν πᾶσι τοῖς χρηματιζομένοις, ἴσον ἑαυτὸν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν ἀποδεικνύων, καὶ πάντας ταῖς φιλανθρωποτάταις ὁμιλίαις δημαγωγῶν, τόν τε καθ' ἑαυτοῦ φθόνον ἀπετρίψατο, καὶ πολλὴν εὔνοιαν ἐν τοῖς ἡγεμόσι πρὸς ἑαυτὸν κατεσκεύασεν. i. *Eumenes autem in omnibus rebus, quæ adminiſtrabantur, parem ſeipſum aliis ducibus faciens, & omneis humaniſſimis & blandiſſimis ſermonibus, popularíque oratione ſibi concilians ac demulcens, & inuidiam à ſe depulit, & magnam erga ſe beneuolentiam apud duces comparauit.* Plutarchus paullo aliter. ἐπεὶ δὲ λαβόντες ἐκεῖνοι τὰ γράμματα, τῷ μὲν λόγῳ φιλανθρώπως ἐδέξαντο τὸν Εὐμενῆ, φθόνου δὲ καὶ φιλονεικίας ἐφαίνοντο μεστοί, δευτερεύειν ἀπαξιοῦντες ἐκείνῳ. τὸν μὲν φθόνον ὁ Εὐμενὴς ἐθεράπευσε, τῷ τὰ χρήματα μὴ λαβεῖν, ὡς οὐδὲν δεόμενος, &c. i. *Poſteaquàm autem illi acceptis litteris, verbo humaniter & officioſè Eumenem complexi ſunt: re vera inuidiam & contentionem præ ſe ferebant, indignum rati ſe illi ſecundas parteis ferre: inuidiam quidem leuauit* Eumenes *non accipiendis pecuniis, tamquam eis non egens: contentionibus autem de honore, religionem oppoſuit.*

123. *ſi potius)* coniunge hæc cum illis ſuperiorib. hoc modo, Inuidiam verens, ſi potius ipſe alienigena &c. id eſt, inuidiam verens, quam ſubiturus erat, ſi potius ipſe alienigena ſummi imperij pot. &c.

124. *alienigena)* ξένος. Diodorus.

125. *in principiis)* ἐν στρατηγίῳ, Appianus Ἀννιβαϊκῇ: vel in loco principis in caſtris, videlicet, ἐν προπύλοις. ἐν μέσῳ στρατοπέδῳ, in mediis caſtris, Polyænus. aliter apud Terent. Eun. *Tu hoſce inſtrue; hîc ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.*

126. *cum ſceptro & diadem.)* ſceptrum, geſtamen regium. Homerus Iliad. A. Σκηπτοῦχος βασιλεύς, ᾧ τε Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν. i. *Rex ſceptrum tenens, ſeu gerens, cui* Iupiter *gloriam dedit.* Erat autem inſigne regni, verborum, & iuris apud veteres, vt notat Euſthatius ad illũ locum Il. α. Χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ. dictúmque ἀπὸ τοῦ σκήπτεσθαι, quod valet niti. Virgil georg. 2. extr. *Ante etiam ſceptrum* Dictæi *regis.* M. Tull. pro Sextio. *Rex ſedens cum purpura, & ſceptro, & inſignibus illis regiis, &c.* tranſlatè dixit Lucret. lib. 3. *quorum vnus* Homerus *Sceptra potitus, eadem aliis ſopitu' quiete eſt.* Diadema quoque inſigne regum erat, capitis ornamentum, à verbo διαδεῖν, quod valet omni ex parte vincire, appellatum. M. Tull. Philipp. 2. *Tu diadema imponebas cum plangore populi: ille cum plauſu reiiciebat.* Quòd ſi quis ex me quærat quali figura fuerit diadema: putauerim ex Plutarcho, lati galeri, ſeu cauſiæ potius ſpeciem præbuiſſe, ex eóque vincula oblonga, ex multis liciis mollibus plexa, quibus collo religaretur, pependiſſe. Plutarchus in Demetrio. ἦν δ' ὡς ἀληθῶς τραγῳδία μεγάλη περὶ τὸν Δημήτριον, οὐ μόνον ἀμπεχόμενος, καὶ διαδούμενος περιττῶς καυσίαις διμίτροις, καὶ χρυσοπαρύφοις ἁλουργίσιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς ποσὶν ἐκ πορφύρας ἀκράτου συμπεπιλημένης χρυσοβαφεῖς πεποιημένος ἐμβάδας. i. *Erat enim re vera tragica quædã perſona* Demetrius. *non enim ſolùm veſtitus*

erat purpura auro intertexta, & cauſſis ex quibus duplices copulæ exquiſitis filis perfectæ, & ſummo artificio elaboratæ pendebant, redimitus, verùm etiam calceos induere ſolebat ex mera purpura, conſtipata confectos, & auro illitos.

127. quod & fecit) Conſtat inter omneis hiſtoricos, hoc eſſe ab Eumene factũ: neque quicquam à Probo diſcrepãt, niſi quòd illi narrant, Eumenem dixiſſe Macedonibus, hoc ſibi viſum eſſe in ſomnis, ſiue id finxerit, ſiue re vera ſomniarit. Probus nulla ſomnij mentione facta, Eumenem, id, quod hîc dicitur, inuidiæ vitandæ cauſa feciſſe tradit. Videamus igitur alios: atque à Plutarcho ordiamur. ταῖς δὲ φιλονεικίαις καὶ φιλαρχίαις αὐτῶν, μήτε ἡγεῖσθαι δυναμένων, μήτε ἕπεσθαι βουλομένων, ἐπῆγε δεισιδαιμονίαν. ἔφη γὰρ Ἀλέξανδρον αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους φανῆναι, καὶ δεῖξαι σκηνὴν κατεσκευασμένην βασιλικῶς, καὶ θρόνον ἐν αὐτῇ κείμενον. εἶτα εἰπεῖν, ὡς ἐνταῦθα συνεδρεύουσιν αὐτοῖς, καὶ χρηματίζουσιν αὐτὸς παρέσται, καὶ συνεφάψεται βουλῆς τε πάσης, καὶ πράξεως ἀρχομένοις ἀπ' αὐτοῦ. ταῦτα ῥᾳδίως ἔπεισε τὸν Ἀντιγένη, καὶ τὸν Τεύταμον, οὔτε ἐκείνων βαδίζειν βουλομένων πρὸς αὐτόν, οὔτε αὐτὸς ἀξιῶν ἐπὶ θύραις ἑτέρων ὁρᾶσθαι. καὶ θέντες οὕτω σκηνὴν βασιλικήν, καὶ θρόνον, Ἀλεξάνδρῳ καταφημισμένον, ἐκεῖ συνεπορεύοντο βουλευσόμενοι περὶ τῶν μεγίστων. i. Contentionibus autem eorum, & concertationibus de honore atque imperio, cùm neque imperare poſſent, neque parêre vellent, religionem oppoſuit. Dixit autem, Alexandrum ſibi in ſomnis adſtare viſum eſſe, & tabernaculum quoddam regiè conſtructum, & in eo ſellam auream poſitam oſtendiſſe: deinde dixiſſe, ſe hîc conſidentibus, & de ſummis rebus conſultantibus affuturum, omniáque eorum conſilia, & omneis actiones cũ eis adminiſtraturum, & in melius promoturum, ac fortunaturum, ita à ſeipſo facientibus initium. hæc Antigeni & Teutamo facilè perſuaſit, cùm neque illi ad ſe venire vellent, neque ipſe honeſtum ſibi eſſe exiſtimaret pro alienis foribus cerni. Ac tali tabernaculo adornato, cuius inuidia ſpecioſo Alexandri nomine tegeretur, & ſella in eo poſita, eò quotidie conueniebant, vt de rebus maximis conſultarent. Diod, eodem lib. ἀπεφαίνετο γὰρ αὐτὸν ἑωρακέναι κατὰ τὸν ὕπνον, ὄψιν παράδοξον, ἣν ἀναγκαῖον ἡγεῖσθαι δηλῶσαι πᾶσι· δοκεῖν γὰρ αὐτὴν τινὰ συμβήσεσθαι αὐτοῖς πρός τε ὁμόνοιαν, καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον· δόξαι γὰρ αὐτὸν κατὰ τὸν ὕπνον ὁρᾶν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα ζῶντα, καὶ τῇ βασιλικῇ σκευῇ κεκοσμημένον χρηματίζειν, καὶ τὰ προστάγματα διδόναι τοῖς ἡγεμόσι, καὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν διοικεῖν ἐνεργῶς. διόπερ οἶμαι δεῖν, ἔφη, ἐκ τῆς βασιλικῆς γάζης κατασκευάσαι χρυσοῦν θρόνον, ἐν ᾧ τεθέντος διαδήματος καὶ σκήπτρου, καὶ στεφάνου καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς, ἐπιθύειν ἅμα ἡμέρᾳ πάντας αὐτῷ τοὺς ἡγεμόνας, καὶ πλησίον τοῦ θρόνου συνεδρεύειν, καὶ τὰ προστάγματα λαμβάνειν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως, ὡς ζῶντος καὶ προεστηκότος τῆς ἰδίας βασιλείας. i. Aſſeuerabat enim ſibi in ſomnis ſpeciem eſſe obiectam admirabilem, quam ſe exiſtimare neceſſe eſſe omnibus aperire. Eam enim ſibi videri cùm ad concordiam, tum ad commune omnium emolumentum magno eis adiumento futuram. ſe enim ſibi viſum eſſe in ſomnis videre, Alexandrum regem viuum, & veſtitu cultúque regio ornatum, de ſumma re agere, & ducib. mandata dare, & res ad regnum pertinenteis cum optato exitu adminiſtrare. Quare arbitror (inquit) ſellam auream ex gaza regia fabricari oportere, poſitóque in ea diademate, & ſceptro, & corona, alióque ornatu regio, omneis ei duces manè ſacrificare, & propter eius ſellam conſidenteis conſultare, & man-

data ex Alexandri regis, tanquam viuentis, & regnum ſuum gubernantis, nomine accipere debere. Polyænus lib. 4. ſtrategem. Εὐμένης ἤδη συνιεὶς τῶν ἀργυρασπίδων ἀρχομένων νεωτερίζειν, μάλιστα δὲ Ἀντιγένους καὶ Τευταμάνου, οἱ στρατηγοὶ τούτων ἦσαν, ὑπερηφανῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων, καὶ βαδίζειν ἐπὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ κατοκνούντων. συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας, ἐνύπνιον ἔφη τοῦτο δεύτερον ἑωρακέναι διαπειλούμενον, εἰ μὲν πειθοίμεθα, κοινὴν σωτηρίαν· εἰ δὲ μή, κοινὸν ἅπασιν ἔσεσθαι κίνδυνον. ἦν δ' Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς σκηνῆς ἐν μέσῳ στρατοπέδῳ πηγνὺς προκαθήμενος ἐν θρόνῳ χρυσῷ, σκῆπτρον ἔχων, χρηματίζων ἅπασι. καὶ δὴ προσέταξε τοῖς ἡγεμόσι μηδὲν τῶν κοινῶν καὶ βασιλικῶν διοικεῖν ἔξω τῆς βασιλικῆς σκηνῆς, καὶ καλεῖν ταύτην μόνην, Ἀλεξάνδρου σκηνήν. προσεκύνησαν οἱ Μακεδόνες τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ συνεβουλεύσαντο ἐκ τῶν βασιλικῶν χρημάτων σκηνὴν κατασκευάσαι βασιλικήν, καὶ θρόνον βασιλικόν· παρὰ τὸν θρόνον ὅπλα, καὶ μέσον σκῆπτρον. καὶ πρὸ τοῦ θρόνου τράπεζαν χρυσῆν, καὶ λιβανωτόν, καὶ θυμιάματα εὐώδη ἅμα μὲν καὶ δίφρους ἀργυροῦς εἶναι ἐν τῇ σκηνῇ, ἐφ' ὧν οἱ πάντες ἡγεμόνες βουλεύοιντο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. ταῦτα μὲν δὴ κατεσκευάσαντο. Εὐμένης δὲ τὴν αὑτοῦ σκηνὴν ἦγε παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρου, καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἐφεξῆς. οὕτω δὴ συνέβαινε τὸν Εὐμένη εἰσιόντα, πάντας ἐκείνους ἡγεμόνας ὑποδέχεσθαι, μεθ' ὧν Ἀντιγένης καὶ Τευταμάνης οἱ στρατηγοὶ τῶν ἀργυρασπίδων ἐβάδιζον, τῷ μὲν ἔργῳ πρὸς Εὐμένη, τῇ δὲ τιμῇ πρὸς Ἀλέξανδρον. i. Eumenes iam intelligens Argyraſpidas (hoc eſt milites, qui clypeos argenteos geſtabant) res nouas moliri, ſed maximè Antigenem, & Teutamatem, ſeu, vt alij appellant, Teutamum, qui horum duces erant, ſuperbè & contumaciter in ſe eſſe animatos, & in tabernaculum ſuum grauatè, faſtidioſéque venire: ducibus conuocatis & coactis, dixit ſe hoc ſemel atque iterum ſomniaſſe, ſomniúmque ſibi tale quiddam promiſiſſe, ac minatum eſſe: ſi pareamus, inquit, omneis ſaluos fore: ſin minus, rem omnium communem in diſcrimen venturam. Præſidebat autem rex Alexander tabernaculo in mediis caſtris poſito in ſella aurea, ſceptrum tenens, & omnibus conſulentibus reſpondens, ac ius dicens. Et verò ducibus mandauit, nequam rem publicam & regiam extra tabernaculum regium adminiſtrarent, & hoc ſolum Alexandri tabernaculum appellarent. Alexandrum venerati ſunt Macedones, & conſilium ceperunt, vt ex pecuniis regiis tabernaculum regium conſtrueretur, & ſella regia fabricaretur, & iuxta ſellam arma ponerentur, & ſceptrum eſſet medium: & ante ſellam menſa aurea, & tus, & ſuauis, gratíque odoris ſuffimenta: porrò etiam ſellæ argenteæ eſſent in tabernaculo, in quibus duces omnes ſedentes de rebus communibus & publicis conſultarent. Hæc igitur facienda, & fabricanda curarunt. Eumenes autem tabernaculum ſuum iuxta Alexandri tabernaculum erectum collocauit, & duces alij deinceps. Ita igitur eueniebat, vt Eumenes ingreſſus, duces omneis illos exciperet, quibuſcum Antigenes, & Teutamates argyraſpidum duces ibant, re ad Eumenem: honoris ſpecie, ad Alexandrum.

128. *principia*) locum principis in caſtris, vt ſuprà.

129. *de rebus*) fortaſſe addita voce, ſummis, legēdū de ſummis rebus, vt ſuprà.

130. *Hic in Paratacis*) diu me torſit hic locus. nam vulgata lectio, impar ætatis, nullo modo mihi probabatur, non ſolùm propter ſententiam planè abſurdam, verùm etiam propter ſermonis genus, Latinis auribus inſolens, atque inauditum.

Putabam

Putabam initiò legendum, imparatus. ſed primùm hæc coniectura longè diſtabat à ſcriptura recepta: deinde hiſtoriæ repugnabat. Tantum enim abeſt, vt Eumenes eſſet imparatus, vt, cùm eſſet in Perſide, vltrò Antigono, quem audiebat eſſe in Media, & in Perſidem venire, obuiam iuerit, & cum eo conflixerit. Sic enim Diod. lib. 18. ἧκον τινὲς ἐκ Μηδίας ἀπαγγέλλοντες, ὅτι μετὰ τῆς δυνάμεως Ἀντίγονος τὴν ἀναζυγὴν ἐπὶ τῆς Περσίδος εἴη πεποιημένος. ἃ δὴ πυθόμενος, καὶ αὐτὸς ἀναζεύξας, διέγνω καὶ ἀπαντᾶν τοῖς πολεμίοις, καὶ διακινδυνεύειν. i. Venerant quidam ex Media, qui nuntiabant, Antigonum cum ſuis copiis in Perſidem iter habere. quibus auditis Eumenes ipſe quoque caſtra mouit, conſtitutum habens in animo hoſtibus obuiam ire, & belli fortunam tentare. Poſtremò Cl. Puteanus, iuuenis limatiſsimi, politiſsimique iudicij, cùm eſſet domi meæ, & mecum de hoc loco ſermonem haberet, conſenſum omnium librorum, qui habent ſine vlla varietate, impar ætatis, non eſſe negligendum fatebatur, neque dubitabamus, quin Probus pro hac voce corrupta, propriũ nomen loci alicuius, in quo prælium commiſſum eſſet, poſuiſſet. Conſulebã Plutarchum, & Diodorum. commemorari ab eis videbam Paſitigirm fl. ad quem pugnauerat cum Antigono Eumenes, multiſque hoſtibus partim captis, partim occiſis, Antigonum ſuperarat, ac fugarat. Sed non fiebat mihi veriſimile, ſcriptum hîc eſſe à Probo in Paſitigri, ſeu ad Paſitigrin (quamuis hic fluuius non admodum longè abſit ab iis locis, in quibus hoc prælium commiſſum eſt,) cùm propter vocum nimiã diſsimilitudinem ac differẽtiam, tum propterea quòd ex Diodoro & Plutarcho intelligebam hoc prælium aliud fuiſſe ab illo, quod ad Paſitigrin commiſſum eſt. Ad extremum cùm me in omnem cogitationem vertiſſem, & mihi perſuaſiſſem, per, impar ætatis, locum prælij deſignari: totámque hanc pugnam apud Diodorum Siculum diligenter relegiſſem, quæ lib. 19. ab eo multis verbis exponitur: ex eóque cognouiſſem, eam in Parætacis eſſe commiſſam: (dicit enim Diodorus, Eumenem poſtquàm cadauera humãda curauit, caſtra mouiſſe ex Parætacis, & Gabenam contendiſſe. Sic Diodorus. Ὁ δὲ Εὐμένης ἀπὸ τῆς τῶν τετελευτηκότων ταφῆς γενόμενος, ἀνέζευξεν ἀπὸ τῆς Παραιτάκης, εἰς τὴν Γαβιηνήν, οὖσαν ἀκέραιον, καὶ δυναμένην πάντα δαψιλῆ ταῖς δυνάμεσι παρέχεσθαι. Ἀπεῖχε δὲ συνιόντι τὴν χώραν ταύτην, &c. id eſt, Eumenes autem ſepultura mortuorum procurata, à Parætacis in Gabenas, ſeu Gabenam caſtra mouit, regionem integram, & quæ poſſet exercitui omnium rerum copiam ſuppeditare. Fortè autem aberat regio ab iis locis, in quibus erat Antigonus, ei, qui per loca culta, & celebria iter faceret, ſtationes viginti quinque: ei verò, qui per loca ſola, & arida, ſtationes nouẽ:) cùm igitur hoc ex Diodoro didiciſſem: cùm denique animaduertiſſem, à Plutarcho, & Diodoro admonitus, Eumenem & Antigonum verſari nunc in finibus Mediæ & Perſidis, ídque ex Diodoro maximè cognouiſſem, qui hoc loco Mediã & Perſepolim commemorat: (eſt autem Perſepolis vrbs Perſidis, caput regni, quam diruit Alexãder, vt Stephanus, & Plin. lib. 6. & Strabo lib. 15. docent) continuò redij in memoriã, Parætacenæ regionis, & Parætacorum: eadémque opera conſului Stephanũ, Ptolemæum, Strabonem, Arrianum. apud Stephanum reperi ſcriptum, παραιτακὰ πόλις Μηδική, &c. i. Parætaca vrbs Medica, &c. apud Strabonem lib. XV. ῥεῖ δὲ ὁ Αράξης ἐκ τῶν Παραιτακηνῶν, συμβάλλει δ' εἰς αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐκ Μηδίας ὁρμηθείς. i. iã verò

ſluit Araxes ex Parætacis: confluit autem in eum Medus ex Media eruptione facta. Idem eod. lib. ſuprà. ὁρίζεσθαι μὲν γάρ φησιν Ἐρατοσθένης τὴν Ἀριανὴν, ἐκ μὲν τῶν πρὸς ἕω, τῷ Ἰνδῷ. πρὸς νότον δὲ, τῇ μεγάλῃ θαλάττῃ· πρὸς ἄρκτον δὲ, τῷ παροπαμισῷ, καὶ τοῖς ἑξῆς ὄρεσι μέχρι Κασπίων πυλῶν. τὰ δὲ πρὸς ἑσπέραν, τοῖς αὐτοῖς ὅροις, οἷς ἡ μὲν Παρθυηνὴ πρὸς Μηδίαν, ἡ δὲ Καρμανία πρὸς τὴν Παραιτακηνὴν, καὶ Περσίδα διώρισται. *i. ait enim Eratoſthenes, Arianam ex his partibus, quæ Orientem ſpectant, Indo terminari: ex iis verò, quæ ad auſtrum, magno mari: ab iis, quæ ſeptentriones, Paropamiſo, & iis, quæ deinceps ſequuntur, montibus, vſque ad portas Caſpias: ex iis verò, quæ occidẽti oppoſitæ ſunt, iiſdẽ finibus, quibus Parthyena ad Mediã: Carmania ad Parætacenam & Perſidem terminata eſt. Apud Ptolemæum lib. 6. in poſitione, ſeu ſitu Perſidis.* καλεῖται δὲ τῆς Περσίδος ἡ μὲν παρὰ τὴν Μηδικὴν πᾶσαν Παραιτακηνὴ, ἧς εἰσὶν ἀπὸ μεσημβρίας Μεσσαβάται, καὶ Ῥαψῆς, ὑφ᾽ οὓς ἡ Τεμεσδία, καὶ μέχρι θαλάσσης ἡ Μαρδυηνὴ, καὶ ἡ Ταοκηνὴ, καὶ οἱ Ἱπποφάγοι, καὶ οἱ Σουζαῖοι, *&c. i. Appellatur Perſidis ea pars, quæ toti Medicæ regioni adiacet, Parætacena: cuius ſunt à meridie Meſſabatæ, & Rhapſeis, ſub quibus eſt Temeſdia, & vſque ad mare Mardene, & Toacene, & Hippophagi, & Suzæi, &c. Apud Arrianum lib. 4.* Ἀλέξανδρος δὲ ὡς τὰ ἐν Σογδιανοῖς αὐτῷ διαπεπρακτο, ἐχόμενος ἤδη καὶ τῆς πέτρας, ἐς Παραιτάκας προυχώρει, ὅτι καὶ ἐν Παραιτάκαις χωρίον τι ὀχυρὸν, ἄλλην πέτραν κατέχειν ἐλέγοντο πολλοὶ τῶν βαρβάρων, *id eſt, Alexander autem vbi res Sogdianenſes ab eo cõfectæ fuerunt, rupéſque iam tenebatur: in Parætaca progreſſus eſt, quia etiam in Parætacis caſtellum quoddam natura munitum, rupem aliam, tenere dicebantur multi barbari. Idem eod. lib. infrà.* Κρατερὸν δὲ τῶν ἑταίρων ἱππέας ἔχοντα ἑξακοσίους, καὶ τῶν πεζῶν τήν τε αὐτοῦ τάξιν, καὶ τὴν Πολυσπέρχοντος, καὶ Ἀττάλου, καὶ τὴν Ἀλκέτα, ἐπὶ Κατάνην τε καὶ Αὐστάνην ἐκπέμπει· οἳ δὴ μόνοι ὅτι ὑπελείποντο ἐν τῇ Παραιτακηνῶν χώρᾳ ἀφεστηκότες. *i. Craterum autem cum equitibus ſexcentis ex amicis, & ex peditibus cum peditatu partim ſuo, partim Polyperchontis, & Attali: partim Alcetæ, aduerſus Catanen, & Auſtanen mittit, qui ſoli in Parætacenorum regione réliqui erant ex iis, qui defecerant. Ad hos acceßit Plinius lib. 6. cap. 26. Inter Parthos & Arrianos excurrunt Parætaceni. His igitur tot locis memoria repetitis & collectis, & cum hoc comparatis, ego certißima cõiectura ductus, ex impar ætatis, feci in Parætacis. Omnem autem dubitationem ſuſtulit index eorum, quæ narrantur à Diodoro lib. 19. ante librum, vt fit, locatus. Cuius id, quod ordine nonum membrum eſt, ita habet.* Παράταξις Ἀντιγόνου πρὸς Εὐμένη, καὶ τοὺς σατράπας ἐν Παραιτάκοις. *i. instructus exercitus Antigoni aduerſus Eumenẽ & Satrapas in Parætacis: quæ verba, ſi alia omnia me deficerent, ſola tamen me ad hanc coniecturam quaſi ducere manu poſſent.*

131. *non acie inſtructa) non caſtris factis, & acie in campo inſtructa, ſed in itinere, vt ſubiicit. Alioqui ne Probus quidem ipſe dixerit, Eumenem, belli ducẽ prudentißimum, exercitu nõ antè inſtructo, ac diſpoſito, prælium commiſſurum fuiſſe, rem à ſcientia rei militaris alieniſsimam. Sed præſtat hanc rem ex aliis illuſtrare. Sic igitur Plutarch.* ὀλίγαις δ᾽ ὕστερον ἡμέραις, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοὺς πολεμίους βαδιζόντων, ἐπέλαχεν ὁ Εὐμένης ἐκ νόσου ἰσχνὸς ἐπισφαλοῦς ἐν φορείῳ κομιζόμενος ἔξω τοῦ στρατεύματος ἐν ἡσυχίᾳ διὰ τὰς ἀγρυπνίας. μικρὸν δὲ προελθοῦσιν αὐτοῖς ἄφνω λόφους τινὰς

ὑπερβαλόντες ἐξεφαίνοντο οἱ πολέμιοι καταβαίνοντες εἰς τὸ πεδίον. ὡς οὖν αἵ τε τῶν χρυσῶν ὅπλων αὐγαὶ πρὸς τὸν ἥλιον ἐξέλαμψαν ἀπὸ τῶν ἄκρων, τοῦ ἀγήματος ἐν τάξει πορευομένου, καὶ τῶν θηρίων τοὺς πύργους ἄνω, καὶ τὰς πορφύρας εἶδον, ὅσπερ ἦν αὐτοῖς κόσμος εἰς μάχην ἀγομένοις. ἐπιστήσαντες οἱ πρῶτοι τὴν πορείαν, ἐβόων Εὐμενῆ καλεῖν αὐτοῖς ἡγεμόνας. οὐ γὰρ ἂν προελθεῖν ἐκείνου μὴ στρατηγοῦντος. καὶ τὰ ὅπλα πρὸς τὴν γῆν ἐρείσαντες, ἀλλήλοις μένειν διεκελεύοντο, καὶ τοῖς ἡγεμόσιν ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ χωρὶς Εὐμενοῦς μὴ μάχεσθαι, μηδὲ κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους. ἀκούσας δὲ ὁ Εὐμενὴς ἧκε πρὸς αὐτοὺς δρόμῳ τοὺς κομίζοντας ἐπιταχύνας, καὶ τοῦ φορείου τὰς ἑκατέρωθεν αὐλαίας ἀνακαλύψας, προὔτεινε τὴν δεξιὰν γεγηθώς. οἱ δὲ ὡς εἶδον, εὐθὺς ἀσπασάμενοι μακεδονιστὶ τῇ φωνῇ, τάς τε ἀσπίδας ἀνείλοντο, καὶ ταῖς σαρίσαις ἐπιδουπήσαντες ἠλάλαξαν προκαλούμενοι τοὺς πολεμίους, ὡς τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῖς παρόντος. Ἀντίγονος δὲ παρὰ τῶν ἁλισκομένων ἀκούων τὸν Εὐμενῆ νοσεῖν, καὶ κομίζεσθαι κακῶς διακείμενον, οὐ μέγα ἔργον ἡγεῖτο συντρῖψαι τοὺς ἄλλους, ἐκείνου νοσοῦντος. εἶτα ὤφθη τὸ φορεῖον ἀπὸ θατέρου κέρως ἐπὶ θάτερον διαφερόμενον. γελάσας οὖν Ἀντίγονος, ὥσπερ εἰώθει, μέγα, καὶ πρὸς τοὺς φίλους εἰπών, τοῦτο ἦν τὸ φορεῖον, ὡς ἔοικε, τὸ ἀντιπαραταττόμενον ἡμῖν, εὐθὺς ἀπῆγε τὴν δύναμιν ὀπίσω, καὶ κατεστρατοπέδευσεν. *i. Paucis autem poſt diebus, cùm milites hoſtibus obuiam irent, Eumenes fortè morbo graui & periculoſo implicitus, in lectica extra exercitum leniter & tranquillè geſtabatur propter vigilias. Cùm autem paullum proceßiſſent, repente hoſtes collibus quibuſdam ſuperatis in campum deſcendentes apparuerunt. Poſteaquàm igitur & armorum aureorum fulgor à ſole percuſſus è cacuminibus montium eluxit, agmine ordinatim incedente, & ferarum turreis ſurſum erectas, & purpureas veſteis inſtratas viderunt, quod erat earum ornamentum cùm in aciem & pugnam producebantur: primi itinere & progreſſu repreſſo clamabant, vt duces Eumenem arceſſerent. ſe enim non progreſſuros eo non imperante. & armis in terram defixis, hortabantur alter alterum vt manerent, & duces ipſos, vt Eumenem exſpectarent, neque ſine Eumene prœlium inirent, neque fortunam belli experirentur. Quæ cùm audiſſet Eumenes, curſim ad eos venit, lecticariis properare iuſſis: & lecticæ velamentis apertis, dexteram porrexit gaudio perfuſus. Illi autem vt eum viderunt, ſtatim voce ſublata ſalutarunt, idque lingua Macedonica, & clypeos ſuſtulerunt, & ex eorum, lancearúmque colliſione ſonitu excitato, magnum clamorem ediderunt, hoſteis prouocantes, tamquam ducem ſecum habentes. Antigonus autem cùm à captiuis audiret, Eumenem ægrotare, & in lectica geri malè affectum, non putabat eſſe magni negotij illo ægrotante, ceteros conterere & conculcare. Deinde viſa eſt lectica, quæ ab altero cornu ad alterũ transferebatur. Ita Antigonus magno riſu, vt ſolebat, ſublato: hæc (inquit) erat illa lectica, quæ in acie inſtructa contra nos ſtat, vt appâret. Quæ locutus, exercitum ſigno dato reuocauit, & in caſtra ſe recepit.*

132. *in itinere) ſic Plutarch. & Diodorus, vt antea oſtendimus. Solet autem dicere Cæſar, ex itinere potius.*

133. *malè acceptum) Diodorus narrat, in hoc prælio ex Antigoni militib. pedites ter mille, ſeptingĕtos: equites quinquaginta quattuor cecidiſſe: vulneratos eſſe plureis quattuor millibus: ex Eumenis, pedites quingentos, & quadraginta, equites autem paucos: ſauciatos eſſe ad nongentos.*

134. *in finitima regione)ad* Gabenam,*vt* Plutarchus *&* Diodorus *appellant;* *vt* Polyænus,Gabienam:*vt* Ptolemæus *lib.6.in ſitu Mediæ,Gabena numero multitudinis. Sed videtur hîc legendum,in finitimam regionem.*

135. *diuiſit)quidam legi volunt, dimiſit. ego nihil muto: quamquam dimiſit non damno.*

136. *ſed militum vt cogebat voluntas) ſic edendum curaui. quamuis non admodum hac lectione acquieſcam,propter ſcripturæ varietatem. alij enim habent, ſed militum cogebat voluntas. alij, ſed militum it cogebat voluntas. vnde feci, ſed militum vt cogebat voluntas. Verùm legendum ſit fortaſſe potius, ſed militum id cogebat voluntas.*

137. *phalanx* Alexandri *Magni) argyraſpides.*

138. *ſed imperare poſtul.) ſic* Plutarch. οἱ δὲ μικρὸν ἀναπνεύσαντες, αὖθις ἐδημαγωγοῦντο, καὶ τοῖς ἡγεμόσιν ἐνθρυφῶντες, σχεδὸν ὅλην εἰς τὰ χειμάδια κατενείμαντο τὴν Γαβιηνῶν, ὥστε τοὺς ἐσχάτους τῶν πρώτων ἀποσκηνοῦν ὁμοῦ τι χιλίους σταδίους. *i. Illi autem (Macedones,Eumenis milites) ſe ad priſtinam intemperantiam,licentiámque retulerunt, & rurſus à ducibus popularibus blanditiis & largitionibus deleniebantur,& ſuis ducib. petulanter illudentes, propemodum totam* Gabenorum *regionem ad hiberna inter ſe partiti occuparunt: ita vt poſtremi à primis tabernacula locata haberent longè inter ſe diſtantia ſexaginta circiter millia paſſuum. ſic* Diod. ἔτυχον δὲ οὗτοι τὴν χειμασίαν ἔχοντες ἐν πολλοῖς μέρεσι διεζευγμένην, ὥστε ἐνίους ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχειν ὁδὸν ἡμερῶν ἕξ. *i. fortè autem hi (Eumenis milites) hibernacula habebant in multas parteis diſtracta, ac diſiuncta, ita vt nonnulli inter ſe ſex dierum iter diſtarent.*

139. *vt nunc veterani faciunt)* Etiam hic locus clamat, *huius libri auctorem floruiſſe ætate* M.Tullij,*&* Pomponij Attici,*&* Cn.Pompeij,*&* C Iulij Cæſaris, *& quo tempore lababat reſp.*Rom.*& ad tyrannidem propendebat: nōdum autem prorſus in vnius poteſtate vertebatur:quo minus credibile eſt ætate eũ* Theodoſij *vixiſſe. Sic autem queritur* M.Tullius *de veteranorum ſuperbia, & arrogantia,*Philipp.XI. *Quamquam,patres conſcripti, quouſque ſententias dicemus veteranorum arbitratu? quod eorum faſtidium,quæ tanta arrogantia eſt, vt ad arbitrium eorum etiam imperatores diligamus?*

140. *vt omnia perdant) velim ſic legi, hoc eſt, ſua intemp. nimiáque licentia vt omnia perdant,&c.*

141. *neque rem vllam,niſi temp.) id eſt,neque rem vllam, niſi tempus, inter hos & illos interiectum eſſe:vel ſic,neque re vlla, niſi tempore, hos ab illis differre.Sic loquitur &* M.Tullius *pro* Sextio*. Atque inter hanc vitam perpolitam humanitate,& illam immanem,nihil tam intereſt,quàm ius atque vis.*

142. *longéque inter ſe diſceſſerant) ſic legendum,non,vt vulgo, diſſenſerant. hoc enim ſentit ſiue* Probus,*ſiue* Nepos,*milites longè inter ſe diſceſſiſſe,ita vt primi à poſtremis longiſſimè diſtarent,quēadmodū tradiderunt* Plutarch. *&* Diod.

143. *ſtatuit aliquid,&c.)ſic* Diod.lib.19. κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντίγονος μὲν χειμάζων ἐν Γαδαμάλοις τῆς Μηδίας, καὶ θεωρῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀσθενεστέραν οὖσαν τῆς τῶν πολεμίων, ἐσπούδαζεν ἀνελπίστως αὐτοῖς ἐπιθέσθαι, καὶ καταστρατηγῆσαι. *i. in* Aſia *autem* An-

tigonus cùm in Gadamalis, qui Mediæ locus eſt, hibernaret, videretque ſuas copias aduerſariorum copiis eſſe infirmiores, ſtudebat eos inſperatò adoriri, & vafro aliquo conſilio capere.

144. ad aduerſariorum hibernacula) fortaſſe ad Gabenam, ſeu Gabena.

145. propter aquæ inop.) ἄνυδρα loca appellant Græci.

146. ceterùm) cetero qui, alioqui. τἄλλα δὲ. cetera.

147. quà omnes commeabant) via trita & vſitata,

148. altero tanto long.) ſic loquitur & M. Tullius in Oratore perf. aut altero tanto, aut ſeſqui eſſe maiorem.

149. amfractum) Nonius. Amfractum maſculino genere dici putant. neutro, Accius Euryſace, Super Oceani ſtagna alta patris terrarum amfracta reuiſam. Varro lib. V. de ling. Lat. Quid eſt, terrarum amfracta reuiſam? Amfractum eſt ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo, &c. M. Tullius Partition. Suaue genus erit dicendi, &c. deinde coniunctione, quæ neque aſperos habeat concurſus neque diſiunctos, atque hianteis: & ſit circumſcripta non longo amfractu. Lucret. lib. V. de ſole loquens, Imparibus currens amfractibus, ætheris oras Partit.

150. ſola) id eſt, deſerta, ἔρημα. Lucret. lib. 6. Cur etiam loca ſola petunt, fruſtráque laborant? Virgil. in Gallo. Pinifer illum etiam ſola ſub rupe iacentem Mænalus, & gelidi fleuerunt ſaxa Lycæi. Catull. carmine de Pelei & Thet. nuptiis. Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.

151. imprudentem hoſt.) id eſt quaſi imparatum. & verò hoc ipſum eſt, quod dixit Diodorus, αἰφνιδίως ἐπιθέσθαι, vt ſuprà retulimus: idémque paucis poſt, ἀπροσδοκήτως, vt iam ex eodem referemus. Nam hoc Antigoni conſilium callidum exponit ille ſic fere, vt Probus, his verbis. τὴν μὲν οὖν διὰ τῆς οἰκουμένης χώρας ὁδοιπορεῖν ἀπεδοκίμασε, διὰ τὸ καὶ μακρὰν εἶναι καὶ τοῖς πολεμίοις εὐθεώρητον. τὸ δὲ τολμῆσαι διὰ τῆς ἐρήμου καὶ ἀνύδρου προάγειν, ἐπίπονον μὲν ἔκρινεν, εἰς δὲ τὴν βεβουλευμένην ἐπιβολὴν χρησιμώτατον. οὐ μόνον γὰρ διὰ ταύτης συντόμως ἦν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ ῥᾳδίως λαθεῖν ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσόντα τοῖς διὰ τὴν ἄγνοιαν διερριμμένοις κατὰ κώμας, καὶ ῥαθυμοῦσι. ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, τοῖς μὲν στρατιώταις, &c. i. Iter igitur facere per regionem cultam & frequentem, reiecit atque improbauit, quia & longa via eſſet, & hoſtibus in conſpectu, promtúque poſita. Audere autem via deſerta, & ſitibunda, atque arida exercitum producere, laborioſum illud quidem iudicabat, ſed ad id, quod conabatur, conſiliúmque, quod ceperat, vtiliſſimum. Non enim hàc compendiariò ſolùm ire licebat, ſed etiam facilè latêre, inſperatò atque inopinatò eos adorientem, qui propter ignorationem conſiliorum ſuorum, per vicos eſſent diſperſi ac diſpalati, ſummáque animorum remiſſione, negligentiáque torperent. Cùm igitur hæc cogitaſſet, militibus quidem, &c. Aliquanto breuius Plutarchus. ταῦτα γνοὺς ὁ Ἀντίγονος, ὥρμησεν ἐξαίφνης ἐπ᾽ αὐτοὺς ὑποστρέψας χαλεπὴν μὲν ὁδὸν καὶ ἄνυδρον, σύντομον δὲ καὶ βραχεῖαν, ἐλπίζων, εἰ διεσπαρμένοις ἐπιπέσοι περὶ τὰ χειμάδια, μηδ᾽ ἂν συνελθεῖν ἔτι τὸ πλῆθος ῥᾳδίως εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς στρατηγοῖς. i. Hæc cùm comperiſſet Antigonus, repente in eos contendit, flectens iter via aſpera, & arenoſa, & aquarum experte: ſed compendiaria & breui, ſperans fore, vt ſi diſperſos ac diſſipatos per hiberna adoriatur,

non facilè poßit conuenire multitudo in eundem locum, atque belli duces.

152. *quàm plurimos vtres*) *ſaccos ex pellibus, qui aqua implerentur.*

153. *cibaria cocta*) *ſic* Liuius *lib. 21. annalium. edicto propoſito, vt ſocij naua-les decem dierum cocta cibaria ad naueis deferrent. cōtrà* Diodorus, ἄπυρα σιτία. *id eſt, cibaria, quæ nondum igni eſſent admota, nondum cocta: vel dic, quæ etiam cruda comedi poſſent.*

154. *vtque quàm minimè ignis fieret in caſtr.*) Diod. ταῦτα δὲ διανοηθεὶς, τοῖς μὲν στρατιώταις παρήγγειλεν ἑτοίμους εἶναι πρὸς ἀναζυγὴν, καὶ παρασκευάσασθαι δέχ᾽ ἡμερῶν ἄπυρα σιτία. αὐτὸς δὲ διαδοὺς λόγον ἐπ᾽ Ἀρμενίας προάξειν, ἄφνω παρὰ τὴν πάντων ὑπόληψιν ὥρμησε διὰ τῆς ἐρήμου, τῆς ὥρας οὔσης περὶ τὰς χειμερινὰς τροπάς· παρὰ δὲ τὰς στρατοπεδείας παρήγγειλε τῆς ἡμέρας μὲν τὰ πυρὰ κάειν· τῆς δὲ νυκτὸς κατασβεννύναι τελέως, ὅπως μή τινες νυκτὸς ἐκ τῶν μετεώρων κατανοήσαντες ἀπαγγείλωσι τὸ γινόμενον τοῖς πολεμίοις· ἦν γὰρ ἡ μὲν ἔρημος πᾶσα σχεδὸν πεδιὰς, περιείχετο δὲ ὑπὸ λόφων ὑψηλῶν, ἀφ᾽ ὧν ῥᾴδιον ἦν ἐκ πολλοῦ διαστήματος συνορᾶν τὴν αὐγὴν τοῦ πυρός. i. *Hæc cùm* Antigonus *cogitaſſet, militibus quidem edixit, vt parati eſſent, & decem dierum cibaria ignis expertia comparata haberent. Ipſe autem rumore didito ac dilato ſe in* Armeniã *exercitum producturum, repente præter omnium exiſtimationem iter flexit per ſolitudines, cùm eſſet anni tempus circiter ſolſtitium hibernum. In caſtrorum metationib. autem interdiu quidem iuſsit, vt igneis facerent: noctu verò vt prorſus exſtinguerent, ne, qui eum ex ſupernis locis animaduertiſſent, id, quod fieret, hoſtibus renuntiarent. Erat enim omnis ſolitudo illa plana & campana, ſed vndique collibus editis cincta, ex quibus facile erat ignis fulgorem longo interuallo conſpicere.*

155. *cùm ex fumo caſtrorum eius*) *Sed cur ignes fiebant contra imperatoris imperium atque edictum? diſcenda ex aliis cauſa & ratio. Sic igitur* Plutarchus. ἐμβαλόντι δὲ εἰς γῆν ἀοίκητον αὐτῷ, πνεύματα δεινὰ καὶ κρύη μεγάλα διηγυμαίνετο τὴν πορείαν ἐνοχλουμένου τοῦ στρατεύματος. ἦν οὖν ἀναγκαία βοήθεια, πυρὰ πολλὰ καίειν. ὅθεν οὐκ ἔλαθε τοὺς πολεμίους. ἀλλὰ τῶν βαρβάρων οἱ τὰ βλέποντα πρὸς τὴν ἀοίκητον ὄρη νεμόμενοι, θαυμάσαντες τὸ τῶν πυρῶν πλῆθος, ἔπεμψαν ἱππασίαις καμήλοις ἀγγέλους πρὸς Πευκέσταν. i. *Ei autem terram illam ſolam atque incultam ingreſſo venti vehementes, & frigora magna iter morabantur, & impediebant, exercituſque negotium faceſſebant, & valde infeſta ac moleſta erant. vnum erat huius mali remediũ, & neceſſarium, multos igneis accendere. ex quo hoſteis non fefellit. ſed barbari, qui mõteis ſolitudinem illam incultam ſpectanteis incolebant, ignium multitudinem admirati, nuntios ad* Peuceſten *in camelis ad ſeſſorem ferendum aſſuefactis, & ad curſum eruditis miſerunt.* Diod. ἐπιπόνως δὲ τῆς δυνάμεως πεντήμερον ὁδοιπορούσης, οἱ μὲν στρατιῶται διά τε τὸ ψῦχος, καὶ τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἔκαον πῦρ μεθ᾽ ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ ἐν ταῖς στρατοπεδείαις. ὃ δὴ συνιδόντες τινὲς τῶν παρὰ τὴν ἔρημον οἰκούντων, ἔπεμψαν τοὺς ἀπαγγελοῦντας αὐθήμερον τοῖς περὶ Εὐμένη καὶ Πευκέστην, δόντες δρομάδας καμήλους. διανύει γὰρ τὸ ζῷον τοῦτο σταδίους οὐ πολὺ ἐλάττους χιλίων πεντακοσίων. i. *Cùm autem exercitus quintum iam diem ægrè iter faceret, milites cùm ob frigus, tum ob neceſſarios vſus & interdiu & noctu ignem in caſtris accendebant: quem nonnulli ex iis, qui non longè à ſolitudine illa habitabant, conſpicati, miſerunt qui eo-*

dem die Eumeni & Peuceſtæ nuntiarent, datis, quibus veherentur, camelis ad curſum aſſuefactis atque expeditis. Contendit enim & conficit hoc animal vno die plus centum octoginta ſeptem paſſuum millia.

156. *allata eſt) ab incolis, vt ſuprà ex Plutarcho, & Diod. oſtendimus.*

157. *ad Eumenem) Diod. ad Eumenem & Peuceſtam: Plutarch. ad Peuceſtam, qui propius ab hoſtibus aberat. Quin ſcribit Plutarchus, hoc nuntio adeò hunc fuiſſe perturbatum ac perterritum, vt pæne de gradu mentis deiectus ſit, &, cùm alios ſimiliter affectos cerneret, ſeſe in fugam coniecerit, & proximum quemque ex militibus ſibi obuiam factum, ad fugam ſimiliter capeſſendam perpulerit. Sic enim Diod. eod. lib.* οἱ δὲ περὶ τὸν Πευκέστην πυθόμενοι κατὰ μέσην τὴν ὁδὸν ἑωρᾶσθαι τὰ στρατοπεδεῖα, διέγνωσαν ἀναχωρεῖν εἰς τοὺς ἐσχάτους τόπους τῆς χειμασίας, φοβούμενοι μὴ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων, πρὶν ἢ συναχθῆναι πανταχόθεν τὴν συμμαχοῦσαν δύναμιν. *i. Peuceſtes autem cùm audiſſet, in medio itinere caſtra eſſe viſa, conſtituit in vltima hibernorum loca ſecedere, veritus ne ab hoſtib. occuparetur, atque opprimeretur antè quàm ex omnib. partib. omnes copiæ contraherentur.*

158. *titubantib.) dubitantib. trepidantib. hæſitantib. tralatio eſt ab iis, qui pedib. ſunt infirmis. Nonius, Titubare, trepidare. M. Tullius Philipp. 8. Titubare, hæſitare, quò ſe verteret, neſcire. Virgil. æn. V. veſtigia preſſo Haud tenuit titubata ſolo. Terent. Heautont. verùm illa nequid titubet.*

159. *quod antè non fec.) imperata non fecerint.*

160. *rem expeditur ũ) rem impeditam expediturum. Sic loquitur M. Tullius lib. 2. de off. Nam & iis fidem habemus, quos plus intelligere, quàm nos, arbitramur, quósque & futura proſpicere credimus, & cùm res agatur, in diſcriménque ventum ſit, rem expedire, & conſilium ex tempore capere poſſe.*

161. *nam quod dieb. q. h. t. p.) Diod.* ὧν ὁρῶν τὴν ἀθυμίαν ὁ Εὐμένης, θαρρεῖν παρεκάλει τε, καὶ μένειν ἐπὶ τῶν ὀρῶν τῆς ἐρήμου. εὑρηκέναι γὰρ τρόπον, δι' οὗ ποιήσει τὸν Ἀντίγονον ὕστερον ἡμέραις τρισὶν ἢ τέτταρσι παραγενέσθαι. τούτου δὲ γενομένου τὴν μὲν ἑαυτοῦ δύναμιν ῥᾳδίως ἀθροισθήσεσθαι, τοὺς δὲ πολεμίους καταπεπονημένους, καὶ πάντων ἐνδεεῖς ὄντας, ὑποχειρίους γενήσεσθαι. *i. quorum animi contractionem ac deſperationem cernens Eumenes, hortabatur vt bono animo eſſent, & in montibus ſolitudinis manerent. ſe enim viam & rationem inueniſſe, qua effecturus ſit, vt Antigonus tribus, aut quattuor diebus tardius, quàm adfuturus eras, adueniret. quo facto ſuas quidem copias facilè conuenturas, hoſteis verò de via feſſos, & rerum omnium inopia laboranteis in ſuam poteſtatem venturos. Plutarch.* Εὐμένης τὴν ταραχὴν ἀφεῖλε καὶ τὸν φόβον, ὑπισχνούμενος ἐπιστήσειν τῶν πολεμίων τὸ τάχος, ὥστε τρισὶν ὕστερον ἡμέραις, ἢ προσδοκῶνται, παραγενέσθαι. *i. Eumenes autem trepidationem & metum eis exemit, promittens ſe celeritatem hoſtium ita retardaturum, vt tribus diebus poſterius, quàm exſpectentur, adfuturi ſint.*

161. *refrenandum) reprimendum, & cohibẽdum. tralatio eſt. ſic Cic. Philipp. XI. Brutus impetum furentis, atque omnia diuexare ac diripere cupientis, vitæ ſuæ periculo colligauit, progreſſu arcuit, à reditu refrenauit.*

162. *qui obuij erant itin.) ſic legendum eſt, non, vt vulgò, obuij eant. Nõ enim ſentit hoc Probus, miſiſſe Eumenem certos homines, qui obuiam aduerſariis pro-*

cederent, vel obuiam eorum itineri, quod eſt ineptum dictu, ſed miſiſſe certos homines ad infimos monteis, eos, qui obuij erant itineri aduerſariorum, &c. id eſt ad eos monteis, qui oppoſiti eſſent eis regionibus, iiſque locis, per quæ loca Antigonus iter facturus erat. Atque hoc modo legendum eſſe vidit & Claudius Puteanus. Hanc autem veram, & germanam eſſe ſcripturam, mox ex Diodoro cognoſcemus.

163. Prima nocte) prima parte noctis, quod Cicero & Cæſar ſolet dicere, prima vigilia. Cic. lib. 3. epiſtol. ad familiar. Cùm puer tuus ad me ſecunda fere vigilia veniſſet, &c. Cæſar lib. 2. de bello Gall. Ita re conſtituta, ſecunda vigilia, magno cum ſtrepitu ac tumultu caſtris egreſſi, &c. Diuidebant autem veteres noctem quouis anni tempore in quattuor vigilias: quæ ſingulæ ternas horas etiam quouis tempore continebant. erant enim horæ inæquales.

164. quàm maximos) & quàm latiſſimè, vt narrat Diod. cuius verba iamiam referemus, & ipſe Probus ſuprà proximè.

165. ſuſpicionem iniiciant) ſic loquuntur optimi ſcriptores. M. Tullius in Cluentiana. condemnare, cùm tanta conſilij infamia, & tam atrocis rei ſuſpicio eſſet iniecta, paullo poſterius patefacta re maluerunt.

166. diligenter præceptum curant) ij, quibus hoc imperatum eſt, diligenter id, quod ſibi præceptum, id eſt, præſcriptum erat, curant. hoc Eumenis conſilium acutum & callidum ſic exponit Diod. eod. lib. προσέταξεν ἀκολουθεῖν ἑαυτῷ πάντας τοὺς ἡγεμόνας μετὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, ἔχοντας ἐν ἀγγείοις πλείοσι πῦρ, ἐκλεξάμενος δὲ τῆς μετεώρου χώρας τόπον ἐσχαμμένον ἐπὶ τὴν ἔρημον, καὶ πρὸς τὴν ἀποθεώρησιν πανταχόθεν εὐφυῆ, σημεῖα θέμενος περιέλαβεν ὡς ἑβδομήκοντα σταδίων περιφέρειαν. διελὼν δὲ τόπους ἑκάστῳ τῶν συνακολουθούντων, συνέταξε νυκτὸς πῦρ καίειν. διεστῶτας δὲ ὡς ἂν εἴκοσι πήχεις, κατὰ μὲν τὴν πρώτην φυλακὴν πολλὴν φλόγα ποιεῖν, ὡς ἂν ἐγρηγορότων ἔτι, καὶ δεῖπνον παρασκευαζομένων. τῆς δὲ δευτέρας ἐλάττω, καὶ τῆς τρίτης ἀπολιπεῖν ὀλίγα παντελῶς, ὥστε δοκεῖν τοῖς ἐξ ἀποστήματος θεωροῦσιν ἀληθινὴν στρατοπεδείαν. τῶν δὲ στρατιωτῶν ποιησάντων τὸ προσταχθὲν κατιδόντες τινὲς τὰ πυρά, &c. i. iuſſit vt omnes duces cum priuatis, ſeu propriis militibus ſe ſequerentur, habentes in vaſis compluribus ignem. delecto autem ſupernæ regionis loco ad ſolitudinem verſo, & ad deſpectum vndique natura facto, notis appoſitis ambitum complexus eſt circiter nouies mille paſſuum. ſuo autem cuique eorum, qui vnà ſequebantur, loco diſtributo, mandauit vt crebros igneis facerent, & diſtantes inter ſe ſpatio circiter viginti cubitorum, prima vigilia, flammam magnam, amplámque facerent, tamquam militibus adhuc vigilantib. & cenam parantibus: ſecunda minuerent, tertia omnino perexiguam relinquerent, vt iis, qui longo interuallo interpoſito ſpectarent, vera caſtra viderentur. Cùm autem milites id, quod mandatum ac præceptum erat, diligenter feciſſent, nonnulli eorum, qui regionem montanam aduerſariorum itineri oppoſitã incolebant, & Pithoni Mediæ ſatrapæ amici erant, igneis animaduerterunt, &c. Plutarch. πεισθέντων δὲ αὐτῶν, ἅμα μὲν ἀγγέλους περιέπεμψε, τὰς δυνάμεις ἐκ τῶν χειμαδίων ἀθροίζεσθαι κατὰ τάχος κελεύων. ἅμα δὲ αὐτὸς ἐξιππασάμενος μετὰ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, καὶ τόπον ἐξ ἀπόπτου καταφανῆ τοῖς ὁδεύουσι κατὰ τὴν ἔρημον περιβαλόμενος, καὶ διαμετρήσας, ἐκέλευσε πυρὰ πολλὰ καίειν ἐν διαστήμασιν, ὥσπερ οἱ στρατοπεδεύοντες. i. Cum autem Eumenes

menes hoc eis perſuaſiſſet, vno tempore & nũtios in omnem partem dimittebat, iubens copias quàm primùm ex hibernis in vnum locum conuenire & ipſe cum aliis ducibus inde equo vectus, & locum ex ſpecula iis, qui iter in ſolitudine facerent, perſpicuum atque illuſtrem, complexus, & dimenſus, iubebat ibi multos igneis fieri certis interuallis, quemadmodum qui caſtra metantur, facere ſolent. Ne Polyænus quidem hoc Eumenis callidum conſilium prætermiſit, ſed lib. 4. ſtrateg. retulit: cuius hæc verba ſunt. Εὐμένης ἐν τῇ Περσίδι τὴν δύναμιν ἀνεῖκε κατὰ κώμας χειμάζουσαν. Ἀντίγονος τοῦτο πυθόμενος ἐπήρχετο. Πευκέστης πέμψας, ἤγγειλεν Εὐμένει. ὁ δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἐκέλευσε σὺν κύκλῳ μετὰ τῶν ἰδίων παίδων πῦρ ἐν ἀγγείοις ἔχοντας, τὰ μετέωρα τῆς χώρας, καὶ ἄποπτα περιϊππεύσαντας, ἐπὶ στάδια ἑβδομήκοντα διϊστάντας ἀπ᾽ ἀλλήλων ὅσον πήχεις εἴκοσι ὕλην ἱκανὴν καῦσαι· τὰ δὲ πυρὰ καίειν, πρώτης μὲν φυλακῆς δαψιλῆ, δευτέρας δὲ ἐλάττω, τρίτης δὲ μικρὰ παντάπασιν, ὡς τὴν μίμησιν δηλοῦν τῆς στρατοπεδείας προσποιουμένας. ταῦτα ὁρῶντες οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον, ἐνόμισαν συνῆχθαι τῷ Εὐμένει τὴν δύναμιν ἅπασαν· καὶ μὴ θαρρήσαντες ἐπελθεῖν, ἄλλην ὁδὸν ἐτράποντο τὴν οὐ κατεχομένην ὑπὸ τῶν πολεμίων. i. Eumenes in Perſide ſuas copias in hiberna dimiſerat, ſinebátque milites per vicos hibernare. Antigonus hoc audito exercitum contrà producebat. Peuceſtes miſſo nuntio Eumeni rem ſignificauit. Ille autem iuſſit duces cum famulis ſuis ignem in vaſis portanteis, loca regionis edita, & longè perſpicua atque illuſtria perequitanteis vſque ad nouem millia paſſuum, cubitos circiter decem inter ſe diſtanteis, materiam ſatis multam comburere: igneis autem facere prima quidem vigilia quàm maximos: ſecunda minores: tertia prorſus exiguos atque exileis, vt veram caſtrorum metationem imitentur ac referãt. Hæc cùm videret Antigonus, exiſtimauit omneis Eumenis copias in vnum conueniſſe: & ita non auſus aggredi, alia via iter fecit, quæ ab hoſtibus non erat occupata.

167. Antigonus tenebris obort.) Diod. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀντίγονον καταπλαγέντες, καὶ τῆς ὁδοιπορίας ἐπισχόντες, ἐβουλεύοντο πῶς χρηστέον τοῖς προσηγγελμένοις· ἦν γὰρ ἐπικίνδυνον τὸ κεκοπιακότας καὶ πάντων ἐνδεεῖς, συνηγμένοις ἤδη τοῖς πολεμίοις, καὶ πάντων εὐποροῦσι συμβαλεῖν. ὑπολαβόντες δὲ προδοσίαν γεγενῆσθαι, καὶ προακηκοότας τὸ μέλλον τοὺς πολεμίους ἠθροῖσθαι, τὸ μὲν ἐπ᾽ εὐθείας προάγειν ἀπέγνωσαν· εἰς δεξιὰ δὲ κλίναντες προῆγον ἐφ᾽ ἑκάτερα μέρη τῆς οἰκουμένης χώρας, βουλόμενοι τὴν δύναμιν ἐκ τῆς κακοπαθείας ἀναλαβεῖν. i. Antigonus autem perculſus ac perterritus, & itinere repreſſo, conſultabat de iis, quæ nuntiata eſſent, quid conſilij capiendum eſſet. Erat enim periculoſum & defeſſos, & omnium rerum pænuria laboranteis cum hoſtibus inſtructis, & contractis, & omnium rerum copia abundantibus, prælium committere. Ratus autem ſe eſſe proditum, & hoſteis de eo, quod facturi fuerant, certiores factos, in vnum conueniſſe: rectà progrediendi conſilium repudiauit: flexo autem in dexterum latus itinere, in vtramque partem regionis cultæ & celebris progreſſus eſt, exercitum ſuum ex laßitudine, & ærumna reficere volens. Plutarch. γενομένων δὲ τούτων καὶ τῶν πυρῶν τοῖς περὶ Ἀντίγονον ἐκ τῆς ὀρεινῆς καταφανέντων, ἄχος ἔσχε καὶ δυσθυμία τὸν Ἀντίγονον, οἰόμενον ᾐσθημένους ἐκ πάλαι τοὺς πολεμίους ἀπαντᾶν. ἵνα οὖν μὴ κατάκοπος, καὶ τετρυμμένος ἐκ πορείας ἀναγκάζηται μάχεσθαι πρὸς ἀνθρώπους ἑτοίμους, καὶ καλῶς κεχειμακότας, προέμενος τὴν σύντομον, ἦγε διὰ κωμῶν καὶ πόλεων, καθ᾽ ἡσυχίαν ἀναλαμβάνων τὸ στράτευμα. i. Cùm autem hoc factum eſſet, & ignes Antigono ex montanis par-

tibus apparuiſſent: mœror, & animi conſternatio Antigonum perceperunt, exiſtimantem, hoſteis, quod iam dudum conatus ſuos ſenſiſſent, ſibi obuiam venire. Ne igitur de via defeſſus, & itineris labore fractus & confectus cum hominibus recentibus & paratis, & qui commodè hibernaſſent, confligere cogeretur, omiſſa breui & compendiaria via, per vicos & vrbeis exercitum duxit, vt eum reficeret & recrearet, & vt militum laßitudinem otioſè, & ſine metu hoſtiũ, ſedaret.

168. *illuc) in ea loca, vbi igneis conſpicatur.*

169. *decerneret) decertaret.*

170. *vicit cõſilio) quod pòſt cognouit ipſe Antigon⁹. Plutarch. ibid.* τῶν δὲ περιχώρων λεγόντων στράτευμα μηδὲν ὦφθαι, πυρῶν δὲ κεκαυμένων μεστὸν εἶναι τὸν τόπον, ᾔσθετο καταστρατηγημένος ὑπὸ Εὐμένους· καὶ βαρέως φέρων προσῆγεν ὡς φανερᾷ μάχῃ κριθησόμενος. *i. Accolis autem & vicinis dicentibus, nullum exercitum eſſe viſum, locum quidem lignorum combuſtorum eſſe plenum: ſenſit ſe ab Eumene conſilio callido eſſe captũ: & grauiter ferens, exercitum admouit, aperto marte decertaturus.*

171. *inuidia) id eſt, inuidẽtia. Inuidiã enim diſtinguit M. Tull. lib. 3. Tuſc. quæſt. ab inuidentia. Etenim ſi ſapiens in ægritudinem incidere poſſet, poſſet etiam in inuidentiam: non dixi, in inuidiam, quæ tum eſt cùm inuidetur, &c. & lib. 4. vt ægritudini ſubiicitur inuidentia. vtendum eſt enim docendi cauſa verbo minus vſitato, quoniam inuidia non in eo, qui inuidet ſolùm dicitur, ſed etiam in eo, cui inuidetur.*

172. *ducum) Peuceſtæ, Antigenis, Teutami, Eudemi, Phædimi, & aliorum.*

173. *perfidiáque militum) perfidia argyraſpidum, qui quãquam Eumeni promiſerant, atque adeò iurauerant, ſe numquam ei defuturos, numquãmque eum deſerturos, tamen imperatorem ſuum Antigono prodiderunt, ac dediderunt, fidémque fefellerunt.*

174. *veteranorum) quorum qui erant natu minimi, ſexagenarij erant: alij partim annos erant ſeptuaginta nati, partim etiam hanc ætatem ſuperabant: omnes autem & vſu rei militaris, & viribus corporis inuicti. Itaque narrat Diod Siculus lib. 19. paullo ante hoc poſtremum prælium, militem quendam Macedonem ex illorum numero ab Antigene miſſum ad hoſtium phalangem, vſque eò vt exaudiri poſſet, clamore ſublato, dixiſſe, Itáne, ô improba capita? contra patres veſtros, qui cum Philippo & Alexandro tot res confecerunt? tot victorias peperẽrunt? quos breui & regib. & prælijs ſuperioribus ac victoriis dignos ſentietis. Plutarch. verò in ipſo concurſu, & prælio ineundo, milites ſic exclamaſſe tradit. Ac Plutarchi verba ſunt hæc,* διὸ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀντίγονον ἐπιόντες, ἐβόων, ἐπὶ τοὺς πατέρας ἁμαρτάνετε, ὦ κακαὶ κεφαλαί, καὶ μετ' ὀργῆς ἐμπεσόντες, ὅλην ὁμοῦ τὴν φάλαγγα συνέτριψαν, οὐδενὸς ὑποστάντος αὐτούς, τῶν δὲ πλείστων ἐν χερσὶ διαφθαρέντων. ταύτῃ μὲν οὖν ὁ Ἀντίγονος ἡττᾶτο κατὰ κράτος· τοῖς δὲ ἱππεῦσιν ἐπεκράτει. *i. Quocirca cùm in Antigoni milites impetum facerent, clamabant, in patres veſtros peccatis, ô improba capita: & cum ira irruentes, totam ſimul phalangem aduerſariorum perfregerunt, & contriuerunt, nemine quidem eos ſuſtinente, compluribus autem, qui in manus eorum inciderunt, interfectis. Hac igitur ex parte Antigonus planè victus eſt: equitatu verò ſuperior fuit.*

175. ſuperior prælio diſceß.) Huius prælij euentus talis fuit. præliũ primi inierunt elefanti, deinde equites, poſtremò legionarij milites: elefantorum anceps & æquale certamen fuit, niſi quòd vnus ex eorum magiſtris & ductoribus cum aduerſario robuſto congreſſus & colluctatus cécidit. equitatu iccirco fuit inferior, quòd Peuceſtes Antigono oppoſitus, eum cum ingenti equitum multitudine venientem conſpicatus, eóque viſo perterritus, eius impetum non ſuſtinuit, ac ne excepit quidem, ſed ex puluere & conflictu ſe cum ſuis equitibus ſubripuit, & vnà ſecum plus mille quingentos alios equites traxit. quo facto ſolus cum ſuis Eumenes relictus cùm aliquandiu fortiter aduerſariis reſtitiſſet, tandem ſentiẽs ſuos virtute, & animi alacritate ſuperiores eſſe, ſed hoſtium multitudine ſuperari atque obrui, è prælio cum reliquis equitibus exceßit, & ad alterum cornu, cui præerat Philippus, tranſgreſſus, eius equites, quibus ſignificatum erat, vt ſenſim retro cederent, excepit. pedites autem, & maximè argyraſpides, conferto agmine cùm in aduerſarios impetũ feciſſent, ita ſtrenuè fortitérq; pugnarũt, vt nullo ex ſuis amiſſo, aduerſariorũ quinque millia interfecerint, ceteros lõgè numero plureis terga vertere coëgerint. Quod cùm Antigonus ſenſiſſet: equitibus in duas parteis diſtributis, partem ſecũ retinẽs, quid cõſilij caperet, aut quid faceret Eumenes, obſeruabat: partẽ Pithoni tradidit, iuſſitq; eũ in argyraſpidas ab equitibus derelictos, ab omníq; alio ſubſidio nudos, atq; inopes impetũ facere: quod ſimulatque illi viderũt, quadrato agmine ſeſe ceßim ad flumen receperũt, atq; in tuto collocarunt, Peuceſtã accuſantes, quòd eius culpa, equites ſuperati, atq; in fugã verſi eſſent. In equitũ autẽ primo cõcurſu & cõflictu cùm ingẽs vis pulueris excitata eſſet, ita vt vix, quid ante pedes ageretur, cerni poſſet: (erat enim cãpus, in quo pugnabatur, vaſtus & immẽſus, neq; nimiũ profundus, neq; durus, & ſolidus, ſed littorũ in morẽ arenoſus, & ſalſuginis aridæ plenus: quæ tot hominum millibus prælij tempore calcata ac verberata, puluerem eﬄoreſcẽtem viuæ calcis inſtar ſurſum mittebat, quo aër totus albicabat: ora autem hominum turbida reddebantur) Antigonus hoc callidè, & acutè excogitarat, vt aliquot ex Media, & Tarento milites in caſtra Eumenis furtim mitteret, qui impedimenta, & ſupellectilem Eumenis, militúmque Macedonum partim diriperent, partim in caſtra ſua deportarẽt. ſperabat enim, caſtris Eumenis captis, & militum impedimentis direptis, ſibi facilem victoriam futuram. quod euênit. Nam cùm hæc cognouiſſent Macedones, & Eumenes prælium maximè equeſtre redintegrare vellet, cùm apud Macedones, conuocatis in conſilium ducibus, diceret, aduerſariorum phalangem eſſe cõciſam & contritam, ſuam integram, & victricem: equitatum verò vtrinque parem: Peuceſtes, & ceteri duces, & milites reclamarunt, propterea ſcilicet quòd impedimenta ſua, & res cariſſimas caſtris captis amiſerant. Itaque hoc Antigoni conſilium callidum retulit Polyænus inter ſtrategemata lib. 4. his verbis. Ἀντίγονος περὶ τὴν Γαβιηνὴν συνέβαλεν Εὐμένει μάχην. τὸ πεδίον λεπτόγεων, καὶ ψαμμῶδες. ἐν τούτῳ συνιόντων μεγάλων στρατευμάτων αἴρεται τιτανώδης κόνις, ἐπισκοποῦσα καὶ φιλίους, καὶ πολεμίους. ἡ μάχη μὲν ἐν χερσὶν ἦν. Ἀντίγονος δὲ τῶν Εὐμενείων στρατιωτῶν εἰδὼς ἐν πεδίῳ τὴν ἀποσκευὴν, ἐν ᾗ γυναῖκες ἦσαν αὐτῶν, καὶ τέκνα, καὶ παλλακαὶ, καὶ οἰκέται, καὶ χρυσὸς, καὶ ἄργυρος καὶ ἄλλα, ὅσα ἐκέκτηντο ἀπὸ τῆς μετ' Ἀλεξάνδρου στρατείας· ἐνταῦθα ἐπιλέκτους εἶλας

περιελάσαι τὴν ἀποσκευὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ στρατοπεδείαν· οἱ μὲν περιήλασαν ἀγνοηθέντες τῶν πολεμίων περὶ τὴν μάχην, καὶ τῆς κόνεως ἐπισκοτούσης. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀποσκευὴν εἶδον ἡρπασμένην, καὶ τοὺς οἰκείους ἀπολωλότας, ἀθυμία, καὶ θρῆνος ἦν τῶν νενικηκότων. ὥστε οἱ πλεῖστοι διὰ τὸν ἔρωτα τῶν οἰκείων ἐπρεσβεύοντο παρὰ Ἀντίγονον ἀξιοῦντες αὐτῷ προστίθεσθαι. Ἀντίγονος τὴν ἀποσκευὴν τῶν εἰλημμένων στρατιωτῶν ἁρπάσας, ἐπειδὴ βαρέως ἔφερον, ἀπολέσαντες τὰ βέλτιστα, ἐκήρυξε περὶ ἵνα ἀποδώσει τὰ ἡρπασμένα. οἱ δὲ πρὸς τὸ κήρυγμα, αὐτίκα μετεβάλλοντο εὐμενοῖ οἱ Μακεδόνες, ἀλλὰ καὶ μύριοι Περσῶν, ὧν ἦρχε Πευκέστης. καὶ γὰρ οὗτος τοὺς Μακεδόνας ἰδὼν αὐτομολίζοντας, ὡς τούτους ἐνέκλινε. τέλος δὲ τοσαύτη μεταβολὴ γνώμης, καὶ τύχης ἐγένετο, ὥστε οἱ ἀργυράσπιδες συλλαβόντες Εὐμένη δεσμώτην Ἀντιγόνῳ παρέδωκαν. Ἀντίγονος δὲ ἁπάσης τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἀνηγορεύθη. i. Antigonus ad Gabenam prælium committebat cum Eumene. erat autem campus, in quo pugnabãt, terra tenuis & arenoſa. In hoc magnis exercitibus concurrentibus puluis nebuloſus attollitur, amicos, & hoſteis inumbrans, & veluti tenebris inobſcurans. Præliũ quidẽ in manibus vertebatur. ſed Antigonus ſciens, ſupellectilẽ, & impedimenta militũ Eumenis ſequi, in quibus erant eorũ vxores, & liberi, & concubinæ, & famuli, & aurum, & argentum, & cetera omnia, quæ ex militia, quam cum Alexandro obierant, quæſierant, ac pararant: iuſsit turmas aliquot equitum dilectas, impedimenta illa in ſua caſtra abigere. Illi igitur abegerunt, hoſtibus in prælio occupatis, & puluere tenebras offundente. Vbi autem prælij finis factus eſt: (quinque autem Antigoni militum millia ceciderant, trecenti Eumenis) milites Eumenis magnos ob victoriam ſpiritus gerentes, diremti ſunt. Sed poſteaquàm impedimenta ſua direpta, & ſuos in poteſtatem hoſtium veniſſe cognouerunt: mæror, & luctus in caſtris eorum, qui vicerunt, verſabatur. Itaque complures amore ſuorum adducti, legatos ad Antigonum miſerunt, poſtulantes ab eo, vt ſibi per eum liceret, ſe cum eo coniungere. Antigonus, qui impedimenta Eumenis militum rapuerat, quoniam illi iniquo animo ferebant rerum cariſsimarum iacturam: prædicandum curauit, ſe, quæ erepta eſſent, redditurum. Illi autem hoc præconio audito mutata voluntate, ab Eumene ad Antigonum defecerunt, neque ſolùm Macedones, ſed etiam Perſarum decem millia, quibus Peuceſtes præerat. Nã hic quoque cùm videret Macedones defectionem meditari, ſeſe ad eos applicuerat. Ad extremum tanta animorum & fortunæ commutatio facta eſt, vt argyraſpides comprehenſum Eumenem, & vinculis conſtrictum Antigono tradiderint. Quo facto Antigonus vniuerſæ Aſiæ rex declaratus eſt.

176. Antigono eſt traditus) Diod. lib. 19. μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Μακεδόνες λάθρα διαπρεσβευσάμενοι πρὸς Ἀντίγονον, τὸν μὲν Εὐμένη συναρπάσαντες, αὐτῷ παρέδωκαν· τὰς δὲ ἀποσκευὰς κομισάμενοι, καὶ πίστεις λαβόντες, κατετάχθησαν εἰς τὸ Ἀντιγόνου στρατόπεδον. i. Poſteà autem Macedones clàm miſsis ad Antigonum legatis, Eumenem correptum ei dediderunt, ſuisque impedimentis receptis, & fide accepta, in eius caſtris collocati ſunt. Plutarch παυσαμένης δὲ τῆς μάχης, εὐθὺς οἱ περὶ τὸν Τεύταμον ἐπρεσβεύοντο περὶ τῆς ἀποσκευῆς. Ἀντιγόνου δὲ καὶ ταύτην ἀποδώσειν ὑπισχνουμένου τοῖς ἀργυράσπισι, καὶ τἆλλα χρήσεσθαι φιλανθρώπως, εἰ παραλάβοι τὸν Εὐμένη· βούλευμα δεινὸν οἱ ἀργυράσπιδες ἐβουλεύσαντο, ἐγχειρίσαι ζῶντα τοῖς πολεμίοις τὸν ἄνδρα, &c. i. Prælio autem facto continuò Teutamus, & ceteri duces legatos ad Antigonum de ſuis impedimentis miſerũt,

Antigono autem promittente, ſe etiam argyraſpidibus ſua impedimenta redditurum, & alioqui humanum ſe in eos præbiturum, ſi Eumenem ab eis accipiat: conſilium atrox & ſceleratum argyraſpides ceperunt, vt Eumenem hoſtibus viuum tradant, &c. Longum ſit referre quemadmodum milites Eumenem deceptum, cùm alij apud eum quererentur fortunas ſuas, & impedimentorum ſuorum iacturam, alij eum bono animo eſſe iuberent, alij alios duces accuſarent, tandem enſe & armis ſpoliatum, eiúſque manibus in tergum retortis, ac reuinctis, Nicanori ab Antigono, vt eum duceret, miſſo tradiderint: qualíque, & quàm miſerabili oratione apud eos vſus ſit, antequàm ad Antigonum duceretur. Ita milites, quaſi victoria in ſupellectile & impedimentis, non in armis, conſiſtat, imperatorem ſuum, vt res ſuas amiſſas recuperarent, Antigono, quem vicerant, quaſi victi, tradiderunt. Eumenem tamen vt aſpiceret Antigonus à ſe impetrare non potuit, propter amicitiam priſtinam, proptérque vetuſtam vitæ cum eo familiariter actæ conſuetudinem, vt narrat Plutarchus.

177. iuraſſet) Itaque apud Plutarchum orat milites Eumenes per Iouem exercituum præſidem, & per deos iuriſiurandi cuſtodes, vt ipſi ſua manu ſe interficiant potius, quàm viuum Antigoni hoſtis vultum ſubire cogant. Et verò ſui periurij, ſuæque perfidiæ pœnas dederunt. Nam Antigonus ipſe, vt narrat Plutarchus, cui maximè profuerant, eos, vt impios, atque immaneis proiiciens & conſputans, Iburtio cuidam Arachoſiæ rectori tradidit, iuſsítque vt omni modo eos de medio tolleret, ac malè perderet, nequis eorum in Macedoniam rediret, neque maria Græciæ videret. Quod & Polyænus retulit lib. 4. ſtrateg. his verbis. Ἀντίγονος τοὺς ἀργυράσπιδας, οἳ τὸν Εὐμένη δεσμώτην αὐτῷ παρέδωκαν, ἐτίμησε δωρεαῖς· τὸ δὲ ἄπιστον αὐτῶν φυλαττόμενος, χιλίους μὲν αὐτῶν ἔδωκε συμμάχους τῷ Σιγυρτίῳ (al. Ἰβυρτίῳ) τῷ σατράπῃ τῆς Ἀραβίας (al. Ἀραχωσίας) τοὺς δὲ ἄλλους εἰς ἄλλα χωρία φρουροὺς διέπεμψεν ἐχυρὰ καὶ δύσβατα, ἵνα φρουρὰν αὐτοὶ τὴν χώραν ἔχοιεν. διὸ ταχέως ἀφανεῖς πάντες ἐγένοντο. i. Antigonus argyraſpidas, qui Eumenem vinctum ei tradiderant, muneribus ornauit. ſed eorum perfidiam & infidelitatem cauens, mille ex iis Sigurtio cuidam Arabiæ (al. Arachoſiæ) ſatrapæ, vt eſſent belli ſocij dedit: alios in alia loca natura munita, & aſcenſu difficilia, dimiſit, vt regionem illam ipſi pro cuſtodia haberent. Ita omnes cito funditus deleti ſunt. Sic Lyſimachus proditorē quendam Andragathum nomine, vbi eo, quod volebat, potitus eſt, peſsimè mulcatum, & cruciatum interemit: vt tradit Polyænus lib. 4. ſtrategematum: quod alibi infrà referemus. Præclarè igitur Cic. lib. 1. accuſ. Omnium eſt communis inimicus, qui fuit hoſtis ſuorum. Nemo vnquam ſapiens proditori credendum putauit. ſic Demoſth. oratione περὶ στεφάνου. οἱ τότε γὰρ φίλοι, καὶ ξένοι, ἃ τότε ὠνομάζοντο, ἡνίκα ἐδωροδόκουν, νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ τἆλλα, ἃ προσήκει, πάντα ἀκούουσιν. οὐδεὶς γὰρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ τοῦ προδιδόντος συμφέρον ζητῶν, τῷ προδότῃ συμβούλῳ περὶ τῶν λοιπῶν ἔτι χρῆται. οὐδὲν γὰρ ἦν ἂν εὐδαιμονέστερον προδότου. ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα. πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἀλλ' ἐπειδὰν τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς ὁ ζητῶν ἄρχειν καταστῇ, καὶ τῶν ταῦτα ἀποδομένων δεσπότης ἐστί. τὴν δὲ πονηρίαν εἰδὼς, τότε δὴ τότε καὶ μισεῖ, καὶ ἀπιστεῖ, καὶ προπηλακίζει. i. Nam qui amici atque hoſpites tum, cùm donis ac muneribus corrumpebantur, nominari ſolebant: ii nunc aſſentatores, & diis immortalibus iniqui atque

inuiſi, & aliis id genus nominibus, quibus digni ſunt, appellantur. Nemo enim, Athenienſes, eo animo pecuniam conſumit, vt proditorum rationibus conſulat: neque quiſquam, poſteaquàm ea, quæ redemit, obtinuerit, atque in poteſtate ſua habuerit, proditorem reliquis de rebus in conſilium adhibet. Nihil enim proditore beatius eſſet. ſed non eſt ita. Quam ob cauſam tanti fieret proditor? longè aliter eſt. Sed ſimulatque is, qui principatum, dominationémque concupiſcit, fuerit rerũ potitus: etiam eorũ, qui has ſibi vendiderunt, dominus efficitur. Itaque illorum improbitate perſpecta & cognita, tum profectò eos odio habet, tum iis diffidit, tum eos vexat, & conculcat, nullúmque in eos contumeliæ genus prætermittit. Sed, vt redeam ad Antigonum, qui militibus ſui imperatoris proditoribus, tale præmium perſoluit, ne duci quidem eorum Antigeni pepercit. Nam (vt tradit Diodorus) eum in caueam æneam inclusum viuum combuſſit. Eudamum autem, qui ex India elefantos adduxerat, & Celbanum, & nonnullos alios interfecit.

178. virtutis obtrectatio) id eſt, quaſi æmulatio, atque inuidia. nam obtrectator laudum apud M. Tull. dicitur is, qui laudibus alienis inuidet, eáſque, quãtum poteſt, minuit & deterit. Itaque ſæpe ille hæc tria coniungit in libris Tuſc. quæſt. vt valde inter ſe ſimilia, inuidere, æmulari, obtrectare.

179. ſi per ſuos) Multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam inuito, facienda ſunt, vt ſcribit M. Tull. epiſt. 9. lib. 4. ad fam. Sic lib. 12. ad Cornif. Bellorum enim ciuilium hi ſemper exitus ſunt, vt nõ ea ſolùm fiant, quæ velit victor, ſed etiam vt iis mos gerendus ſit, quibus adiutoribus parta ſit victoria.

180. Seleucus) Babyloniæ præfectus: de quo infrà plura.

181. Lyſimachus) cui Thracia erat tradita, cum regionibus finitimis.

182. Ptolemæus) Ægypti ſatrapes, opinione hominum Lagi filius: re, Philippi.

183. ii, qui circa erant) id eſt, οἱ περὶ αὐτὸν, eius comites & familiares. Diod. ὁρῶν δὲ καὶ τὴν τῶν Μακεδόνων ὁρμὴν ἀπαραίτητον οὖσαν πρὸς τὴν κατ' Εὐμενοῦς τιμωρίαν, ἀνεῖλε τὸν ἄνδρα. i. Videns autem, Macedones toto mentis impetu ferri ad pœnas de Eumene ſumendas, neque exorari poſſe, hominem interfecit.

184. adeò erat incenſ.) adeò erat in Eumenem incenſus Antigonus, vt, niſi ſperaret, Eumenem ſibi ad eas res, quas concupiſcebat, perficiendas atque obtinendas, adiumento futurum, placari non poſſet.

185. vt acerr. (inquit) leonem) ſic Plutarch. πυνθανομένων δὲ τῶν παρειληφότων τὸ σῶμα, πῶς φυλάξουσιν· οὕτως, εἶπεν, ὡς ἐλέφαντα, ἢ ὡς λέοντα. i. quærentibus autem iis, quibus cuſtodiendus Eumenes fuerat traditus, quomodo eum aſſeruarent: vt elefantum, inquit, aut, vt leonem.

186. nondum enim ſtatuerat, &c.) Diod. eod. lib. Εὐμενῆ δὲ παραδοὺς εἰς φυλακὴν, ἐβουλεύετο πῶς αὐτῷ χρήσιμος εἴη. ἐσπούδαζε γὰρ ἔχειν μεθ' αὐτοῦ στρατηγὸν ἀγαθὸν, καὶ χάριτος ὑπόχρεων. οὐ λίαν δὲ ἐπίστευεν αὐτοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις, διὰ τὴν πρὸς Ὀλυμπιάδα, καὶ τοὺς βασιλεῖς φιλίαν, &c. i. Cùm autem Eumenem in cuſtodiam dediſſet, quid eo faceret conſultabat. ſtudebat enim ducem belli præſtantem ſibi beneficio deuinctum habere. Sed non admodum eius promiſſis credebat, propter eam, quam in Olympiadem, & reges habebat, beneuolentiam.

187. *fructum oculis, &c.*) ſic Cic. accuſ. lib. 5. homines maritimi Syracuſis, qui ſæpe iſtius ducis nomen audiſſent, ſæpe timuiſſent, cùm eius cruciatu atque ſupplicio paſcere oculos, animúmque exſaturare vellent, &c. Ibidem paucis pòſt verſibus. Nullum eſt autem teſtimoniũ victoriæ certius, quàm, quos ſæpe metueris, eos vinctos ad ſupplicium duci videre. Horat. oda 6. epod. Vos turba vicatim hinc & hinc ſaxis petens Contundet obſcenas anus. Poſt inſepulta membra different lupi, Et Eſquilinæ alites: Neque hoc parenteis, heu, mihi ſuperſtites, Effugerit ſpectaculum.

188. *colloqui*) legendum fortaſſe eſt, alloqui, id eſt, παρηγορεῖν, παραμυθῆσθαι.

189. *cuius in pernicie*) ſic Cic. pro Murena, de Mithridate. Itaque ipſe Põpeius regno poſſeſſo, ex omnibus oris ac notis ſedibus hoſte pulſo, tamen tantum in vnius anima poſuit, vt, cùm omnia, quæ ille tenuerat, adierat, ſperarat, victoria poſſideret: tamen non antè quàm illum vita expulit, bellum confectum iudicarit.

190. *Onomarcho*) de quo mox plura.

191. *vt ſic ſe vteretur victo*; ſic ſe victum tractaret. libri omnes, quos vidi, habent, deuteretur. quod verbum mihi eſt ignotum, neque puto eſſe Latinum. Itaque ex, deuteretur. feci ſe vteretur, coniectura ductus. verumtamen, ſi forte fallor, vt hominem probabile eſt, hoc teſtatum volui, deuteretur, in omnibus libris eſſe impreſſum.

192. *quin aut interfici*) id eſt, quamobrem non, ſeu, cur non aut interfici, aut miſſum f. iub. Cicer. lib. 4. epiſt. ad Attic. Quin tu huc aduolas?

193. *ferocius*) ſuperbius. Cicero Philipp. 2. Primò reſpondiſti planè ferociter.

194. *cur non in prælio*) ſic Plutarch. λέγεται δὲ τὸν Εὐμένη τοῦ φυλάσσοντος αὐτὸν Ὀνομάρχου πυθέσθαι, τί δήποτε Ἀντίγονος ἐχθρὸν ἄνδρα καὶ πολέμιον λαβὼν ὑποχείριον, οὔτ' ἀποκτείνει ταχέως, οὔτ' ἀφίησιν εὐγενῶς; τοῦ δὲ Ὀνομάρχου πρὸς ὕβριν εἰπόντος, ὡς οὐ νῦν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μάχης ἔδει πρὸς θάνατον ἔχειν εὐθαρσῶς. καὶ μὰ τὸν Δία, φάναι τὸν Εὐμένη, καὶ τότε εἶχον. ἐροῦ δὲ τοὺς εἰς χεῖρας ἐλθόντας. ἀλλ' οὐδενὶ κρείττονι προστυχὼν οἶδα. καὶ τὸν Ὀνόμαρχον, οὐκοῦν, ἐπεὶ νῦν, φάναι, τὸν κρείττονα εὕρηκας, τί οὐκ ἀναμένεις τὸν ἐκείνου καιρόν. i. Fertur autem Eumenes, ex eo, qui eum cuſtodiebat, Onomarcho, quæſiſſe, quamobrem Antigonus hoſtem à ſe captum, & ſub poteſtatem ſubiunctum, neque citò interficiat, neque liberaliter & benignè miſſum faciat. cui cùm Onomarchus contumelioſè reſpondiſſet, non nunc, ſed in prælio fidenter & fortiter mortem contemnere oportuiſſe: Ego verò (inquit Eumenes) etiam tum tali animo fui. quære ex iis, qui mecum manus conſeruerunt. At nemo vmquam, quod ſciam, melior me, mecum congreſſus eſt. ergo, inquit Onomarchus, quando nunc meliorem reperiſti, quamobrem eius commodum non exſpectas?

195. *quàm in poteſtatem inimici venires?*) mallem ſic legi, & erat facilius, atque vſitatius, quàm commiſiſti, vt in poteſtatem inimici venires? ſed nihil mutare ſum auſus, præſertim cùm omnia omnium editionum exempla, quæ quidem viderim, ſic habeant: & hæc lectio neſcio quo modo antiquitatem illam incorruptam & ſimplicem magis oleat.

196. *numq cum fort. ſum congr*) ſic ferè Plutarchus, vt ſuprà retulimus.

197. *décidi*) de eo gradu, ĩ quo me virtus mea, comite fortuna, collocarat, cécidi..

198. *dignitate) pulchritudine corporis viro digna, ſeu virili. Sic in Dione, magni corporis dignitatem, &c. Plutarch. in Eumene, de hoc ipſo Eumene.* ἦν δ᾽ ἦ τὸ εἶδος ἀστεῖος, οὐ πολεμικῷ καὶ τετελειωμένῳ δι᾽ ὅπλων ἐοικὼς, ἀλλὰ γλαφυρὸς, καὶ νεοπρεπὴς, καὶ πᾶν τὸ σῶμα διηρθρωμένος, ὡς ὑπὸ τέχνης ἀκριβοῦς τοῖς μέλεσι θαυμαστὴν συμμετρίαν ἔχουσιν. εἰπεῖν δὲ οὐ δεινὸς, αἱμύλος δὲ καὶ πιθανὸς, ὡς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν συμβαίνει λαβεῖν. *i. Erat autem Eumenes facie ſuaui, non viro militari, & armis fracto ſimilis, ſed lepidus & venuſtus, & iuuenili pulchritudine decorus, ita membris admirabili proportione, & æquabili commenſu figuratis, ita toto corpore aptè diſtincto & articulato, vt arte exquiſita & perfecta fictus eſſe videretur: in dicendo non admodum ſollers, neque callidus, ſed tamen orationis lepôre blandus, & ad perſuadendum accommodatus, & concinnus, vt ex epiſtolis eius colligere licet.*

199. *ad conſilium retulit) ſic M. Tull. lib. I. de diuinat. Sed de rebus & obſcuris, & incertis ad Apollinem cenſeo referendum. Idem lib. 2. Ad coniectorem retulit. Idem orat. pro L. Flacco. Retulit ad iuriſconſultos. Idem pro domo ſua. Atque ille tamen ad collegium retulit.*

200. *plerique omnes) id eſt, maxima pars: non omnes. Nearchus enim, & Demetrius Antigoni fil. & nonnulli alii, Eumenem ſeruari cupiebant: ceteri omnes necari volebant.*

201. *malè habiti) malè accepti, malè tractati. Sic dixit Tacitus quodam loco, auarè habita prouincia.*

202. *vt, quo ad ille viueret) ſic paullo antè, cuius in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. ſic infrà in Hannibale, de eo ipſo Hannibale.*

203. *nihil habituri neq) nihil habituri moleſtiæ. Sic loquitur M. Tullius non vno loco: exempli gratia: Quod æternum, beatúmque ſit, id nec habere ipſum negotii quicquam, nec exhibere alteri.*

204. *ſi illi redderet ſal.) ſi illum iam pæne mortuum & perditum, viuere ſineret, & veluti ab interitu vindicaret. Sic hunc locum declaro. non enim dixit Probus, daret ſalutem, ſed redderet.*

205. *conſilii) id eſt eorum, qui ei in conſilio aderant.*

106. *Tum autem) id eſt, die ſeptimo.*

207. *& quotidianum victum am.) ſic Plutarch.* ὡς δὲ οὖν ἔδοξε τῷ Ἀντιγόνῳ τὸν Εὐμένη κτείνειν, ἐκέλευσεν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἀφελεῖν. *i. Poſteaquàm igitur decretum fuit Antigono Eumenem interficere, iuſſit ei cibum ſubduci atque amoueri.*

208. *non amplius, quàm triduum) Plutarch.* καὶ δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος, οὕτω προσῆγε τὴν τελευτήν. *i. & biduum, aut triduum inedia fatigatus, ita ſenſim ad mortem ducebatur.*

209. *fame fatigatus) fame cruciatus. ſic dixit M. Tull. lib. 3. de offic. vinculis, & carcere, & igne fatigare. Sic Virgil. lib. 4. Georg. ſole fatigant: & V. æneid. curſúque fatigat: & 9. collecta fatigat edendi Ex longo rabies, & ſiccæ ſanguine fauces.*

21O. *cùm caſtra mouerentur) Plutarch.* αἰφνίδιον δ᾽ ἀναζυγῆς γενομένης. *i. cùm repente caſtra mota eſſent.*

211. *iugulatus eſt) Plutarch.* εἰσπέμψαντες ἄνθρωπον ἀποσφάττουσιν αὐτόν. *id eſt, Illi*

immiſſo

immiſſo homine eum iugulant.

212. *vt ſuprà oſt.)ſecutus ſum codices editionis* Argẽtor.Coloniẽſis,Baſilienſis. *nam alij habent,vt ſuprà,ſimpliciter.quam lectionem initiò ſecutus eram, eámque ſic interpretabar,vt ſupra,ſubintellige,dictum eſt,ibi ſcilicet:* Hic peradoleſcentulus *ad amicitiam acceſſit* Philippi,*&c.Sed* Cl.Puteanus *putabat legẽdum, & ſuprà.quæ lectio mihi probatur,vt intelligamus,hoc ſignificare* Probum,Eumenem *ab anno* XX. *& ſuprà,id eſt,ab anno* XX *aut* XXI. *in amicitiam regum venire cœpiſſe.(niſi quòd hæc ſentẽtia minus congruit cũ illo loco,*Hic peradoleſcentulus,*&c.*Nam *omnino qui natus eſt annos* XX. *non eſt peradoleſcentulus.)* Præterea *non eſt locutus ſupra de anno viceſimo,neq; certũ ætatis annũ definiuit, aut notauit,ſed hoc tantùm poſuit,* Hic peradoleſcentulus,*&c.* Quare *lectio,vt ſuprà,vix ferri poteſt,quamuis mihi minus inquinata videatur,quàm quo modo edidi.*Verbum *enim,oſtẽdimus,puto eſſe inculcatum,& ex annotatione natum.*

213. *apparuiſſet) ſemper præſtò fuiſſet, ad manum fuiſſet. à quo verbo dicuntur apparitores,qui ſemper appárent magiſtratibus, numquámque ab eorum pedibus,aut oculis diſcedunt.*

214. *vni equitum ala) ſic ſuprà.* Nouiſſimo *tempore præfuit etiam alteri, ſeu, vt veteres codices habere dicuntur,alteræ equitum alæ.* Itaque *fortaſſè hîc quoque iidem illi codices habent, vnæ equitum alæ.* In *his autem annis, tredecim ſcilicet.*

215. *captus non Antigoni virtute) ſuprà. non enim virtute hoſtium,ſed amicorum perfidia décidi.*

216. *De quo quanta fuerit)ſic legendum,non,vt vulgò,* In *quo quanta fuerit &c.Sic enim loquuntur Latini,magna,bona,honeſta,mala de aliquo opinio eſt.*

217. *occaſum,obitum,interitum.*M.Tull.*lib.*I. Academ. *quæſt poſt* L.Ælij *noſtri occaſum,&c.*

217. *regium ornatum) diadema,purpuram,ſceptrum.*

218. *Lyſimachus)*Thraciæ *præfectus.de quo alibi.*

219. *Caſſander)* Antipatri *fil.*Cariæ *præfectus,qui patre mortuo, bellum geſſit aduerſus* Polyperchontem Macedoniæ, *nomine liberorum* Alexandri,*præfectum.*De *quibus alibi.*

220. *propinquis eius ſepel trad.)* Diod. *lib.* 19. διὰ δὲ τὴν προγεγενημένην φιλίαν, Ἀντίγονος καύσας τὸ σῶμα, καὶ κατατιθέμενος εἰς ἀγγεῖον τὰ ὀστᾶ, πρὸς τοὺς οἰκείους ἀπέστειλεν.*i.*Antigonus *autem propter amicitiam, quæ olim inter ipſos interceſſerat, cremato corpore,oſſa in vrna poſita ad eius propinquos miſit.*Plutarch. τὸ δὲ σῶμα τοῖς φίλοις παραδοὺς ὁ Ἀντίγονος, ἐπέτρεψε καῦσαι, καὶ τὰ λείψανα συνθέντας εἰς ἀργυρᾶν ὑδρίαν κομίζειν ἀποδοθησόμενα τῇ γυναικὶ, καὶ τοῖς παισίν.*i.*Corpus *autem amicis eius traditum* Antigonus *permiſit vt cremarent,& oſſa in vrna argentea compoſita deportarent, & vxori ac liberis redderent.* Ex Plutarchi *verbis legendum videtur apud* Probum,*amicis eius ſepel. trad. non, vt habent omnia exempla, propinquis eius.*Et *verò vt ita legatur,ratio poſtulat. nam primum amici corpus* Eumenis *combuſſerunt,eíque funus honorificum fecerunt:deinde reliquias in vrna cónditas ad propinquos,quos* Diodorus *appellat* οἰκείους, *id eſt, matrem, vxo-*

rem, liberos, deportanda curarunt. Præterea ex Diodoro, & Plutarcho legẽdum, cremauerunt, non humauerunt. non enim corpus Eumenis humauerunt, id eſt, humo texerunt amici, ſed cremauerunt, ſeu combuſſerunt: & oſſa propinquis terræ mandanda, vel humanda reddiderunt. niſi dicamus, etiam apud Græcos, non ſolùm apud Ro. hũc morẽ, atq; hãc religionẽ fuiſſe, vt mortuus, quãuis crematus, tamen inſepultus habẽdus eſſèt, donec oßibus terra, ſeu gleba iniecta eſſet: iniecta gleba, tũ ſepultus intelligeretur: iccirco Antigonũ Eumenis corpus propinquis, ſeu potius amicis tradidiſſe, vt id cremarẽt primum, deinde iniecta gleba ἀφοσιώσεως ἕνεκα. i. religioni ſatisfaciẽdi cauſa, & quaſi perfunctoria opera humaſſe, ne inſepultus eſſet. Atq; ita ex cõſequẽti antecedens intelligemus. i. ex eo quod humatus eſt Eumenes, crematũ antè fuiſſe. vel dicamus, cùm de Græcorũ ſepultura loqueretur Probus, morem Rom. ſpectauiſſe. quod mihi non ſit veriſimile. De iniectione glebæ autem, ſeu pulueris, ſi plura cognoſcere voles, lege quæ notauimus ad illum locum Horatij oda 28 lib. 1. licebit Iniecto ter puluere, curras.

221, ad matrem, atque vxorem) Diod. πρὸς τοὺς οἰκείους. id eſt, ad propinquos. Plutarch. τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς παισί. id eſt, ad vxorem & liberos.

222. vxorem) Barſinen, mulierem natione Perſidem, Artabazi fil. cum qua omnium Perſiæ fœminarum prima rem habuit Alexander: ex qua filium ſuſcepit, Herculem nomine.

PHOCIO:

PHocio Athenienſis etſi[1] ſæpe exercitibus præfuit, ſummóſque magiſtratus[2] cepit, tamen multo eius notior integritas eſt vitæ,[3] quàm rei militaris labor. Itaque[4] huius [5] memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine[6] Bonus eſt appellatus. Fuit enim perpetuò[7] pauper, cùm[8] diuitiſſimus eſſe poſſet propter frequenteis delatos honores, poteſtatéſque ſummas, quæ ei à populo[9] mandabantur. Hic cùm à rege[10] Philippo[11] munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatíque[12] hortarentur accipere, ſimúlque admonerent, ſi ipſe his facilè careret,[13] liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertate tantam paternam tueri gloriam: hîc ille, ſi mei ſimiles erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit:[14] ſin diſsimiles ſunt futuri: nolo meis impenſis illorum[15] ali, augeríque luxuriam. Eidem cùm propè ad annum

octogeſimum proſpera permanſiſſet fortuna, extremis temporibus[16] magnum in odium peruênit ſuorum ciuium. Primò[17] cum Demade de vrbe tradenda Antipatro, conſenſerat:[18] eiúſque conſilio Demoſthenes cum ceteris, qui bene de republica mereri exiſtimabantur, plebiſcito in exſulium erant expulſi. Neque in eo ſolùm offenderat,[19] quòd patriæ malè conſuluerat, ſed etiam quòd[20] amicitiæ fidem non præſtiterat. namque auctus, adiutúſque à Demoſthene,[21] eum, quem tenebat, aſcenderat gradum,[22] cùm aduerſus Charetem eum[23] ſubornaret. ab eodem in iudiciis, cùm capitis cauſam diceret, defenſus, aliquoties[24] liberatus diſceſſerat. hunc non ſolùm in periculis non defendit,[25] ſed etiam prodidit. Cóncidit autem maximè vno crimine, quia cùm[26] apud eum ſummum eſſet imperium populi, &[27] Nicanorem Caſſandri præfectum. inſidiari Piræo Athenienſium[28] à Dercyllo moneretur: idémque poſtularet, vt prouideret, ne commeatibus ciuitas priuaretur: hinc, audiente populo, Phocio negauit eſſe periculum:[29] ſéque eius rei obſidem fore pollicitus eſt.[30] neque ita multo pòſt Nicanor Piræo eſt potitus. ad quem recuperandum cùm populus armatus concurriſſet: ille non modò neminem ad arma vocauit,[31] ſed ne armatis quidem præeſſe voluit· ſine[32] quo Athenæ omnino eſſe non poſſunt. Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum vna[33] populi cauſam agebat,[34] altera optimatium. in hac erat Phocio, &[35] Demetrius Phalereus. harum vtraque Macedonum patrociniis nitebatur. nam populares Polyperchonti fauebant: optimates cum Caſſandro ſentiebant. Interim[36] à Polyperchonte Caſſander Macedonia pulſus eſt: quo facto populus ſuperior factus,[37] ſtatim duces aduerſariæ factionis capitis damnatos patria pepulit: in his

Phocionem, &[38] Demetrium Phalereum:[39] déque ea re legatos ad Polyperchontem miſit, qui ab eo peterent,[40] vt ſua decreta confirmaret.[41] Huc eodem profectus eſt & Phocio. quò vt venit, cauſam apud[42] Philippum regem verbo, re ipſa quidem apud Polyperchontem,[43] iuſſus eſt dicere. namque is tum[44] regis rebus præerat. Hic cùm ab[45] Agnonide accuſatus eſſet, quòd Piræeum Nicanori prodidiſſet:[46] ex conſilij ſententia[47] in cuſtodiam coniectus, Athenas deductus eſt, vt ibi de eo legibus fieret iudicium. Huc vbi peruentum eſt, cùm propter ætatem pedibus iam non valeret,[48] vehiculóque portaretur: magni concurſus ſunt facti: cùm alij reminiſcentes veteris famæ,[49] ætatis miſererentur: plurimi verò ira exacuerentur[50] propter proditionis ſuſpicionem Piræei: maximéque, quòd aduerſus populi commoda in ſenectute ſteterat.[51] Qua de re ne perorandi quidem ei data eſt facultas, &[52] dicendi cauſam. Inde iudicio legitimis quibuſdam confectis damnatus, traditus eſt[53] vndecim viris, quibus ad ſupplicium more Athenienſium publicè damnati tradi ſolent. Hic cùm ad mortem duceretur, obuius ei fuit[54] Emphyletus, quo familiariter fuerat vſus. Is cùm lacrymans dixiſſet,[55] ô quàm indigna perpeteris Phocio: huic ille, at non inopinata, inquit. hunc enim exitum[56] plerique clari viri habuerunt Athenienſes. In hoc[57] tantùm fuit odium multitudinis, vt nemo auſus ſit eum liber ſepelire. Itaque à ſeruis ſepultus eſt.

PHOCIO.

Sæpe) quadragies & quinquies, auctore Plutarcho: cuius hæc verba ſunt. ἐστρατήγησε δὲ πλείστας οὐ μόνον τῶν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ, στρατηγίας, οὐ παραγγέλλων, οὐδὲ μετιὼν, ἀλλ' οὐδὲ φεύγων, οὐδὲ ἀποδιδράσκων τῆς πόλεως καλούσης. ὁμολογεῖται γὰρ ὅτι πέντε καὶ τεσσαράκοντα στρατηγίας ἔλαβεν. οὐδὲ ἅπαξ ἀρχαιρεσίαις παρατυχὼν, ἀλλ' ἀπόντα μεταπεμπομένων αὐτὸν ἀεὶ, καὶ χειροτονούντων. *i. Functus eſt autem*

imperio, ſeu imperatorio munere non ſuæ modò ætatis hominum, ſed etiam eorum, qui ante eum vixerunt, ſæpiſſimè, neque petens, neque ambiens: neque rurſus fugiens, neque tergiuerſans vocāte ciuitate. Conſtat enim inter omneis, eum exercitui præfuiſſe quinquies & quadragies, cùm ne ſemel quidem in comitiis interfuiſſet, ſed eum ciues ſemper arceſſiuiſſent, & ſuffragiis ſuis creaſſent.

2. cepit) adeptus eſt. ſic Cicero dixit, capere honorem, & capere conſulatum, & planè quo modo Probus, capere magiſtratum.

3. quàm rei militaris labor) notiſſimus eſt tamen ex Plutarcho.

4. huius) laboris militaris.

5. memoria eſt nulla) Immò multas eius res militiæ geſtas, & functiones imperatorias commemorat Plutarchus in Phocione. & eius vxor ornamenta ſua dicebat eſſe, Phocionis viri ſui conſilia, factáque imperatoria, id eſt ſtrategemata, vt tradit Plutarchus ibid. & refert princip. libelli περὶ [illegible]. Quinetiam ætatis octogeſimum agens annum, exercitui præfuit, aut certè præeſſe iuſſus eſt à populo, vt ex eod. Plutarcho intelligere licet, παραγγέλ. πολιτ. κελευ. ὁρμῆσαι Φωκίωνα εἰς Βοιωτίαν ἐμβαλεῖν παρὰ καιρὸν, ἐκήρυξεν εὐθὺς ἀκολουθεῖν ἀφ' ἥβης τοὺς μέχρις ἐτῶν ἑξήκοντα· καὶ θορυβούντων τῶν πρεσβυτέρων ἀναπηδήσας, τί δεινὸν, εἶπεν. ἐγὼ γὰρ ὁ στρατηγὸς ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη μεθ' ὑμῶν ἔσομαι. i. Cùm iuberetur Phocio Bœotiam inuadere intempeſtiuè, iuſſit continuò à præcone prædicari, vt ſe ciues ſequerentur ab anno pubertatis ad annum ſexageſimum. ſtrepitu autem, & murmure natu maiorum facto, quid incommodi eſt? inquit. ego enim imperator annos octoginta natus vobiſcum ero. Sed valuit hoc ſtrategema Phocionis ad populum, bellum Bœotis inferre cupientem, ab incœpto reuocandum. quod refert Polyænus lib. 3. his verbis: Φωκίων Ἀθηναίους ὡρμηκότας στρατεύειν ἐπὶ Βοιωτοὺς ἐκώλυεν. οἱ δὲ τῇ ὁρμῇ χρώμενοι τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, καὶ Φωκίωνα στρατηγόν. ὁ δὲ τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, ὅσοι Ἀθηναίων μέχρι ξ΄. ἐτῶν ἀπὸ ἥβης, πέντε ἡμερῶν σιτία λαβόντες, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἕπεσθαί μοι. ὁ θόρυβος ἦν πολύς· καὶ οἱ πρεσβύτεροι μάλιστα ἐβόων, ἀνεπήδων, ἠγανάκτουν. ὁ δὲ Φωκίων, οὐδὲν, ἔφη, δεινὸν ὑπομένετε. καὶ γὰρ ὁ στρατηγὸς, ὀγδοηκοστὸν ἔχων ἔτος, μεθ' ὑμῶν κείσομαι (al. ἔσομαι.) τοῦτο ἀκούσαντες Ἀθηναῖοι, τῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐπαύσαντο, καὶ μετέβαλον. i. Phocio Athenienſis bellum Bœotis inferre cogitanteis & cupienteis prohibebat. Illi autem belli ſtudio & cupiditate flagrantes, bellum decreuerunt, & Phocionem imperatorem crearunt. Ille porrò præconem prædicare iuſſit, vt, quotquot Athenienſes eſſent annorum ſexaginta vſque à pubertate, quinque dierum cibaria habentes Phocionem ſequerentur. Multus erat in vrbe ſtrepitus, & maiores natu multo magis clamabant, ſubſiliebant, indignè ferebant. Tunc igitur Phocio, nihil, inquit, mali perferetis. Etenim ego imperator octoginta annos natus, vobiſcum iacebo, (al. ero.) Hoc audito, Athenienſes bellum Bœotis inferre velle deſtiterunt, & ſententiam mutarunt. Omnium autem pugnarum imperatore Phocione pugnatarum nobiliſſima fuit pugna ad Tamynas, in Eubœa, quam multis verbis exponit Plutarchus in Phocione, & commemorat Æſchines in oratione περὶ παραπρεσβ. ſub extr. aitque ſe in illo prælio interfuiſſe, & vitæ periculum adiiſſe, eóque nomine à belli ducib. corona donatum eſſe, cùm eſſet ex ordine & numero militum delectorum, ſeu dilectorum, quos Plutarchus, & Æſchines ap-

pellant ἐπιλέκτους. *Denique longum eſſet omneis militias, quas obiit, quibúsque præfuit Phocio, commemorare. Sed, vt ait idem Plutarchus in Phocione, princip. cùm Phocionis virtus eſſet nacta aduerſariam grauem, & violentam, temporum inclinationem: illam (virtutẽ Phocionis dico) res aduerſæ Græciæ, obſcuram, & minus illuſtrem, minúsq; glorioſam reddiderunt. Quod idem de magnis, & præſtantib. viris hodie queri licet: quorum virtus, & ſapientia, & animi magnitudo, & doctrina, obſcura atque incognita eſt, propter iniquitatem temporum, doctrinæ, & virtuti infeſtorum, ignorationi litterarum & vitio omnia largiẽtium, atque indulgentium.*

6. Bonus) χρηστός. *ſic Plutarchus in Phocione, vbi ſcribit, mirum eſſe, quo pacto vir tam aſpera, triſtique, & truculenta natura, Boni cognomentum ſit cõſecutus.* ἔστι δέ, οἶμαι *(inquit ille)* χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οἶνον, καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν, ἡδὺν ἅμα, καὶ αὐστηρὸν εἶναι. καθάπερ ἕτεροι πάλιν φαινόμενοι γλυκεῖς, ἀηδέστατοι τοῖς χρωμένοις εἰσὶ, καὶ βλαβερώτατοι. *i. Difficile autem hoc quidem eſt, fieri tamen & euenire poteſt, vt, quemadmodum vinum, ſic & homo idem ſit ſuauis ſimul & auſterus. quemadmodum contrà, alij, qui videntur dulces, & ſunt oratione blandi, iniucundiſſimi tamen, & damnoſiſſimi ſunt iis, qui cum illis aliquid rei contrahunt, & cõmunicant. Idem Plutarch. princip. libelli de Muſica.* ἡ μὲν Φωκίωνος χρηστοῦ γυνὴ, κόσμον αὐτῆς ἔλεγεν εἶναι, τὰ Φωκίωνος στρατηγήματα, *&c. quæ verba paullo antè Latinè reddidi. & Suidas.* Φωκίων ὁ Φώκου πολλοῖς χρήματα ἔδωκε, καὶ θυγατέρας ξυνεξέδωκε, καὶ πᾶσιν αἰτεῖν τὰ αὐτοῦ. χρηστὸς οὖν ἐκλήθη κοινῇ ψήφῳ ἐν ἐκκλησίᾳ. *i. Phocio Phoci filius multis pecunias dono dedit, & ad filias in matrimonium collocandas adiutor fuit, & omnibus ſua conceſſit. Bonus igitur communi omnium ſuffragio in contione appellatus eſt.*

7. *pauper) Plutarch. in Phocione, & libello* περὶ φιλοπλουτίας. ὁ γοῦν Δημάδης ἐπιστὰς ἀριστῶντί ποτε Φωκίωνι, καὶ θεασάμενος αὐτοῦ τὴν τράπεζαν αὐστηρὰν καὶ λιτὴν, θαυμάζω σε, ὦ Φωκίων, εἶπεν, ὅτι οὕτως ἀριστᾶν δυνάμενος, πολιτεύῃ. *i. Demades cùm aliquando Phocioni prandenti aſtaret, & menſam eius vidiſſet auſteram, & tenui apparatu inſtructam: miror te, inquit, Phocio, remp. adminiſtrare, cùm ita prandere poſſis. Et Athenæus lib. 10. Phocionem numerat inter imperatores paupertatis patientia ornatos, Ariſtidem, Epaminondam, Phormionem, M' Curium.*

8. *diuitiſſimus) ditiſſimus. ſic ſuprà in Alcibiade. Hipponicum omnium Græcorum diuitiſſimum.*

9. *mandabantur) ſic ſolet loqui Cicero, vt accuſ. lib. 4. ne iſta præclara nobilitas deſinat queri, populum Ro. hominibus nouis induſtriis libenter honores mandare, ſempérque mandaſſe, &c. Idem pro lege Manilia. Nunc cùm & auctoritatis in me tantum ſit, quantum vos honoris mihi mandatum eſſe voluiſtis, &c. ſic enim legendum, non vt vulgò, quantum vos honoribus mandandũ eſſe voluiſtis.*

10. *à rege Philippo) immò ab Alexandro eius fil. vt teſtantur Plutarchus, & Ælianus. Plutarchi verba ſunt hæc in Phoc. eáque iterat in apophth. reg. & ducum.* τὸ μέντοι περὶ χρημάτων ὁμολογούμενόν ἐστιν, ὅτι δωρεὰν αὐτῷ κατέπεμψεν Ἀλέξανδρος ἑκατὸν τάλαντα. τούτων δὲ κομισθέντων εἰς Ἀθήνας, ἠρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δήποτε πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων, αὐτῷ μόνῳ τοσαῦτα δίδωσιν Ἀλέξανδρος. εἰπόντων δὲ ἐκεί-

των, ὅτι σε κρίνει μόνον ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν· οὐκοῦν ἐασάτω με καὶ δοκεῖν ἀεὶ καὶ εἶναι τοιοῦτον i. de pecuniis porrò, conſtat inter omneis, Alexandrum centum talenta ad eũ muneri miſiſſe. his autem Athenas delatis, quæſiuit Phocio ab iis, qui ferebant, quamobrem, cùm multi ſint Athenienſes, ſibi ſoli tantam pecuniam donet Alexãder. cui cùm reſpondiſſent illi, quoniam te ſolum virum honeſtum & probum iudicat: Ergo ſinat me (inquit) ſemper & videri, & eſſe talem. Ælianus lib. I. var. hiſtor. Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου, εἰ δέ τῳ δοκεῖ, ὁ τοῦ Διός. (ἐμοὶ γὰρ οὐδὲν διαφέρει) Φωκίωνι μόνῳ, φασί, τῷ Ἀθηναίων στρατηγῷ γράφων προσετίθει τὸ χαίρειν. οὕτως ἄρα ᾑρήκει τὸν Μακεδόνα ὁ Φωκίων. ἀλλὰ καὶ τάλαντα αὐτῷ ἀργυρίου ἔπεμψεν ἑκατόν, καὶ πόλεις τέσσαρας ὠνόμασεν, ὧν ἠξίου μίαν, ἣν βούλεται, προελέσθαι αὐτόν, ἵνα ἔχῃ καρποῦσθαι τὰς ἐκεῖθεν προσόδους. ἦσαν δὲ αἱ πόλεις αἵδε, Κίος, Ἐλαῖα, Μύλασα, Πάταρα. ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος μεγαλοφρόνως ταῦτα. καὶ μεγαλοπρεπῶς. ἔτι γε μὴν μεγαλοφρονέστερον ὁ Φωκίων, μήτε τὸ ἀργύριον προσέμενος, μήτε τὴν πόλιν. ὡς δὲ μὴ δοκοίη πάντη ὑπερφρονεῖν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐτίμησεν αὐτὸν κατὰ τοσοῦτο, τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ τῇ ἐν Σάρδεσι δεδεμένους ἄνδρας ἠξίωσεν αὐτὸν ἀφεῖναι ἐλευθέρους, Ἐχεκρατίδην τὸν σοφιστήν, καὶ Ἀθηνόδωρον τὸν Ἱμεραῖον, καὶ Δημάρατον, καὶ Σπάρτωνα. ἀδελφὼ δὲ ἄρα ἤστην τούτω Ῥοδίω. i. Alexãder Philippi, aut ſi cui videtur, Iouis fil. mea enim nihil réfert, ad Phocionẽ ſolũ, vt aiũt, Athenieſiũ imperatorẽ ſcribẽs, addebat χαίρειν. i. gaudere. Ita ſcilicet Macedonẽ Phocio ceperat. Quinetiã centũ argenti talẽta ad eũ miſit, & quattuor vrbeis nominauit, ex quibus poſtulabat ab eo, vt vnã deligeret, cuius fructus perciperet. Erant autẽ vrbes hæ, Cius, Elæa, Mylaſa, Patara. Magnitudinem igitur animi, & magnificentiam ſuam his muneribus declarauit Alexander: ſed maiorem Phocio, qui neque argentum, neque vrbem accipere voluit. verùm. vt ne prorſus Alexandrum deſpicere videretur, in hoc ei honorem habuit, quòd poſtulauit ab eo, vt liberaret Echecratem ſophiſtam, & Athenodorum Himeræum, & Demaratum, & Spartonem. Erant autem hi fratres Rhodij. Hæc eadem etiam à Plutarcho referuntur, quamquam paullo aliter.

11. *munera magnæ pecuniæ) ſic ſæpe loquitur Probus, vt in Conone, pecuniæq; quinquaginta talenta.*

12. *hortarentur accipere) hortarentur vt acciperet.*

13. *liberis tamen ſuis) reliqua de liberis Phocionis (attende autem appellatione liberorũ, vnum filium cõtineri. erat enim Phocus, opinor, vnicus Phocionis filius) paullo aliter à Plutarcho referuntur, eáque non Alexandro, ſed Menyllo aſcribuntur: cuius verba ſunt hæc.* Τὰς δὲ Μενύλλου δωρεὰς αὐτῷ, καὶ χρήματα διδόντος, ἀπεκρίνατο, μήτ᾽ ἐκεῖνον Ἀλεξάνδρου βελτίονα εἶναι, μήτε κρείττονα τὴν αἰτίαν, ἐφ᾽ ᾗ λήψεται νῦν ὁ τότε μὴ δεξάμενος. ἀλλὰ Φώκῳ γε τῷ παιδὶ λαβεῖν δεομένου τοῦ Μενύλλου· Φώκῳ μὲν, εἶπεν, ἐὰν μὲν σωφρονῇ μεταβαλλόμενος, ἀρκέσει τὰ τοῦ πατρός. ὡς δὲ ἔχει νῦν, οὐδὲν ἱκανόν ἐστιν. i. *Cùm Menyllus munera, & pecunias Phocioni daret, reſpondit, neque illum Alexandro eſſe meliorem, neque cauſam, propter quam nunc accepturus eſt, qui tum non accepit, eſſe honeſtiorem. Menyllo autem orante, vt, ſi pro ſe accipere nollet, at pro Phoco filio acciperet: Phocus, inquit, ſi mutata viuendi ratione, temperans & frugi fuerit, bona paterna ei ſatis erunt: quo modo autem nunc viuit, nihil ei ſatis eſt. Erat autem hic Phocus Phocionis filius, intemperans, libidinoſus, & luxurioſus.*

14. *diſſimiles) luxurioſi, intemperantes, libidinoſi nequam.*

15. *ali, augerique lux.) diuitiæ enim intemperanti & libidinoſo ſunt inſtrumenta, & adiumenta, atque adeò irritamenta nequitiæ.*

16. *magnum in odium peruenit) ſic interdum Ciceronem loqui ſolere, ſuprà notauimus. ſic idem Cic. venire, & peruenire in ſermonem hominum, & vituperationem, in inuidiam, &c.*

17. *cum Dem de vrbe trad. Antip.) hæc de re ſic Diod. lib. 18.* Ἀντίπατρος δὲ διὰ ταύτης τῆς στρατηγίας διαλύσας τὸ σύστημα τῶν Ἑλλήνων, ἤγαγε τὴν δύναμιν πᾶσαν ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους. ὁ δὲ δῆμος ἐρημωθεὶς τῆς τῶν συμμάχων βοηθείας, ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ καθειστήκει. πάντων δὲ καταφερομένων ἐπὶ τὸν Δημάδην, καὶ βοώντων τοῦτον ἐκπέμπειν πρεσβευτὴν πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, οὗτος μὲν καλούμενος σύμβουλος, οὐχ ὑπήκουσεν. ἦν γὰρ τρὶς ἡλωκὼς παρανόμων, καὶ διὰ τοῦτο γεγονὼς ἄτιμος, καὶ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν νόμων συμβουλεύειν· ἀπολαβὼν δὲ τὴν ἐπιτιμίαν ὑπὸ τοῦ δήμου, παραχρῆμα ἐξεπέμφθη πρεσβευτὴς μετὰ Φωκίωνος, καὶ τινῶν ἑτέρων. τοῦ δὲ Ἀντιπάτρου διακούσαντος τῶν λόγων, καὶ δόντος ἀπόκρισιν, ὡς ἄλλως οὐ μὴ συλλύσηται τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον, ἐὰν μὴ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ. (καὶ γὰρ ἐκεῖνοι συγκλείσαντες εἰς Λαμίαν τὸν Ἀντίπατρον, τὰς αὐτὰς ἀποκρίσεις πεποιῆσθαι πρεσβεύσαντος αὐτοῦ περὶ τῆς εἰρήνης) ὁ δὲ δῆμος οὐκ ὢν ἀξιόμαχος, ἠναγκάσθη τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν Ἀντιπάτρῳ δοῦναι περὶ τῆς πόλεως. ὁ δὲ φιλανθρώπως αὐτοῖς προσενεχθεὶς, συνεχώρησεν ἔχειν τήν τε πόλιν, καὶ τὰς κτήσεις, καὶ τἆλλα πάντα. τὴν δὲ πολιτείαν μετέστησεν ἐκ τῆς δημοκρατίας, καὶ προσέταξεν ἀπὸ τιμήσεως εἶναι τὸ πολίτευμα. καὶ τοὺς μὲν κεκτημένους πλείω δραχμῶν δισχιλίων, κυρίους εἶναι τοῦ πολιτεύματος, καὶ τῆς χειροτονίας. τοὺς δὲ κατωτέρω τῆς τιμήσεως ταύτης, ἅπαντας ὡς ταραχώδεις ὄντας, καὶ πολεμικοὺς, ἀπήλασε τῆς πολιτείας, *&c. i. Antipater autem cùm hoc imperatorio conſilio, & facto Græcorum copias in vnum contractas diſſoluiſſet, & diſſipaſſet: vniuerſum exercitum aduerſus Athenas eduxit. populus autem Athenienſis à ſociorum auxilio deſertus ac derelictus, magna difficultate, & inopia conſilij laborabat. Omnibus autem ſe ad Demadem conferentibus, & vt legatus ad Antipatrum de pace mitteretur clamantibus: hic cùm in conſiliũ vocaretur, non audebat. fuerat enim ter de decretis contra leges ſcriptis damnatus, atque iccirco ignominia affectus, infamiáque notatus: neque licebat ei per leges cum populo agere, neque conſilium deliberanti dare. Solutus autem Demades legibus à populo, & reſtitutus in integrum, recuperata denique incolumitate, miſſus eſt continuò legatus cum Phocione, & quibuſdam alius. Antipater verò legatorum verbis auditis, reſpondit eis, ſe alia condicione pacem cum Athenienſibus non facturum, niſi ſe ſibi totos permittant, niſíque de rebus ſuis omnibus conſtituendis ad arbitrium ſuum referant: quia illi cùm Antipatrum in vrbe Lamia incluſum obſediſſent, Antipatri legatis de compoſitione miſſis, tale reſponſum dederant. Populus autem viribus impar, neque ſatis ad bellum ſuſtinendum inſtructus, coactus eſt omnem de ſe, ſuáque ciuitate ſtatuendi poteſtatem Antipatro permittere. At ille humanitate in eos vſus, conceſſit eis, vt vrbem, & fortunas ſuas, aliáque omnia retinerent. Sed reip. adminiſtrandæ formam immutauit, iuſſitque vt reſp. adminiſtraretur ex cenſu, & vt qui plus, quàm duo millia drachmarum poſſiderent, penes eos eſſet reip. adminiſtrandæ, & ſuffragij ferendi poteſtas: qui infrà hunc*

cenſum

cenſum eſſent, omneis, vt turbulentos, & belli cupidos, ex reip. adminiſtrationis communione remouit: iis, qui vellent, locum in Thracia ad domicilium collocandum dedit. Hi igitur cùm eſſent plures viginti duobus hominum millibus, ex patria ſummoti ſunt. qui autem definitum, ac præſtitutum ab Antipatro cenſum habebant, circiter nouem virorum millia, ij facti ſunt & ciuitatis, & vrbis, agríque Attici compotes, & ex legibus Solonis remp. adminiſtrabant. Omnibus autem conceſſum fuit rem ſuam familiarem integram, atque intactam retinere. Sed præſidium, cuius dux erat Menyllus, nequid rerum nouarum molirentur, in vrbem recipere coacti ſunt. Plutarchus paullo quidem aliter, ſed ſumma eodem récidit. eius verba ſunt hæc. καὶ ἅμα ταῖς πόλεσιν αὐτῶν (τῶν ἑλλήνων) πειρῶντος Ἀντιπάτρου, διαρρυέντες, αἴσχιστα προήκαντο τὴν ἐλευθερίαν. εὐθὺς οὖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἄγοντος τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν δύναμιν, οἱ μὲν περὶ Δημοσθένην, καὶ Ὑπερείδην ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς πόλεως. Δημάδης δὲ μηθὲν μέρος, ὧν ὤφειλε, χρημάτων ἐπὶ ταῖς καταδίκαις ἐκτῖσαι τῇ πόλει δυνάμενος (ἑαλώκει γὰρ ἑπτὰ γραφὰς παρανόμων, καὶ γεγονὼς ἄτιμος, ἐξείργετο τοῦ λέγειν) ἄδειαν εὑρόμενος τότε, γράφει ψήφισμα, καὶ πέμπει πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ εἰρήνης πρέσβεις αὐτοκράτορας. φοβουμένου δὲ τοῦ δήμου, καὶ καλοῦντος Φωκίωνα, καὶ μόνῳ πιστεύειν ἐκείνῳ λέγοντος. ἀλλ' εἴγε ἐπιστευόμην, εἶπεν, ἐγὼ συμβουλεύων ὑμῖν, οὐκ ἂν νῦν ἐβουλευόμεθα περὶ πραγμάτων τοιούτων. οὕτω δὲ τοῦ ψηφίσματος ἐπικυρωθέντος, ἀπεστάλη πρὸς Ἀντίπατρον ἐν τῇ Καδμείᾳ στρατοπεδεύοντα, καὶ παρασκευαζόμενον εὐθὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν βαδίζειν· καὶ τοῦτο πρῶτον ᾔτει, τὸ μένοντα κατὰ χώραν ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. τοῦ δὲ Κρατέρου λέγοντος, ὡς οὐ δίκαια πείθει (al. αἰτεῖ) Φωκίων ἡμᾶς, τὴν τῶν συμμάχων καὶ φίλων καθημένους χώραν κακῶς ποιεῖν, δυναμένους ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ὠφελεῖσθαι. λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς ὁ Ἀντίπατρος, δοτέον, εἶπε, Φωκίωνι ταύτην τὴν χάριν. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τοὺς ἀθηναίους, ὥσπερ ἐν Λαμίᾳ Λεωσθένης ἐκεῖνον. ὡς οὖν ἐπανῆλθεν ὁ Φωκίων εἰς ἄστυ, καὶ τοῖς ἀθηναίοις ταῦτα ἔδοξεν ἀναγκαῖα, αὖθις εἰς Θήβας ἐβάδιζε μετὰ τῶν ἄλλων συμπρέσβεων, Ξενοκράτη τὸν φιλόσοφον τῶν ἀθηναίων προσῃρημένων, *&c. ſequitur paucis pòſt.* τῶν δὲ περὶ Φωκίωνα διαλεχθέντων, ἀποκρίνασθαι, φίλους ἔσεσθαι τοῖς ἀθηναίοις, καὶ συμμάχους, ἐκδοῦσι μὲν τοὺς περὶ Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην, πολιτευομένοις δὲ τὴν πάτριον ἀπὸ τιμήματος πολιτείαν, δεξαμένοις δὲ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν. ἔτι δὲ χρήματα τοῦ πολέμου, καὶ ζημίαν προσεκτίσασιν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἠγάπησαν, ὡς φιλανθρώπους τὰς διαλύσεις, πλὴν Ξενοκράτους. ἔφη γὰρ, ὡς μὲν δούλοις μετρίως κεχρῆσθαι τὸν Ἀντίπατρον. ὡς δὲ ἐλευθέροις, βαρέως. τοῦ δὲ Φωκίωνος παραιτουμένου τὴν φρουρὰν, καὶ δεομένου. λέγεται τὸν Ἀντίπατρον εἰπεῖν, ὦ Φωκίων, ἡμεῖς πάντα σοι χαρίζεσθαι βουλόμεθα, πλὴν τῶν καὶ σὲ ἀπολούντων, καὶ ἡμᾶς. οἱ δὲ οὐχ οὕτω φασὶν, ἀλλὰ ἐρωτῆσαι τὸν Ἀντίπατρον, εἰ τὴν φρουρὰν ἀνέντος αὐτοῦ τοῖς ἀθηναίοις, ὁ Φωκίων ἐγγυᾶται τὴν πόλιν ἐμμενεῖν τῇ εἰρήνῃ, καὶ μηδὲν πολυπραγμονήσειν. σιωπῶντος δὲ ἐκείνου, καὶ διαμέλλοντος, ἀναπηδήσαντα Καλλιμέδοντα τὸν Κάραβον, ἄνδρα θρασὺν καὶ μισόδημον, εἰπεῖν· ἐὰν δὲ οὗτος ὦ Ἀντίπατρε φλυαρῇ, σὺ πιστεύσεις, καὶ οὐ πράξεις ἃ ἔγνωκας; οὕτω μὲν ἐδέξαντο φρουρὰν μακεδόνων ἀθηναῖοι, καὶ Μένυλλον ἡγεμόνα, τῶν ἐπιεικῶν τινὰ, καὶ τοῦ Φωκίωνος ἐπιτηδείων. *i. Et ſimul eorum (Græcorum) vrbeis tentante Antipatro, dilapſi turpiſſimè libertatem ſuam proiecerunt. Confeſtim igitur Antipatro exercitum aduerſus Athenas educente, Demoſthenes & Hyperides ex vrbe diſceſſerunt. Demades autem, qui nullam partem pecuniarum, quibus ſententia contra ſe lata multatus erat, perſoluere ciuitati poſſet: ſepties enim de decretis contra leges*

*ſcriptis damnatus erat, eíque infamia notato verba facere ad populum per le-
ges non licebat: tum licentiam nactus, & legibus ſolutus, plebiſcitum ſcribit,
& legatos cum poteſtate omnia ſuo arbitratu agendi, ad Antipatrum de pace
mittendos cenſet. Cùm autem populus metueret, & Phocionem euocaret, ſeque
illi ſoli fidem habere diceret: At ſi mihi fidem habuiſſetis, inquit, vobis conſilium
danti: non nunc talibus de rebus conſultaremus. Ita plebiſcito confirmato, ad
Antipatrum miſſus eſt, qui in Cadméa caſtra locata habebat, & continuò Atti-
cam inuadere paratus erat. Atque hoc primùm ab eo petiuit, vt in eodem loco
manens, bellum componeret, & cum Athenienſibus de controuerſiis communi-
bus tranſigeret. Cùm autem Craterus diceret, Phocionem iniqua à ſe petere, vt ip-
ſi ibidem manentes, ſociorum & amicorum agros, bonáque diriperent, ac vexa-
rent cùm ex hoſtium agris vtilitatem capere, & locupletari poſſent: Antipater,
prehenſa eius dextra, danda, inquit, Phocioni hæc venia eſt. de reliquis autem
iuſſit Athenienſets ſuo arbitrio permittere, quemadmodum Leoſthenes bello La-
miaco ad ſe referri de pacis condicionibus voluerat. Vbi igitur in vrbem rediit
Phocio, & Athenienſib. idem neceſſariò probatum eſt: iterum cum aliis legatis
Thebas profectus eſt, quorum in numero Xenocrates philoſophus erat, populi ſuf-
fragio legatus factus, &c. Prætermitto illa de Antipatri in Xenocratem inhuma-
nitate & ſuperbia, atque adeò cõtumelia, qui primùm eum ne ſalutauit quidem,
cùm alios legatos comiter & liberaliter accepiſſet: deinde dicere conantem, ta-
cere coëgit, ei obloquendo, atqe obſtrependo. Sequitur iam, Cùm autem Phocio lo-
cutus eſſet, reſpondit Antipater, Athenienſibus ſocietatem & amicitiam cũ Ma-
cedonibus futuram, ſi Demoſthenem & Hyperidem ſibi traderent: ſi remp. inſti-
tuto patrio adminiſtrarent, ex cenſu: ſi præſidium in Munychiam reciperent: de-
nique ſi belli ſumtus ſarcirent, & præterea certam multam penderent. Alij igi-
tur legati has condiciones comprobarunt, tamquam æquas & humanas, præter
Xenocratem dixit enim, Antipatrum prabere ſe in Athenienſeis, ſiquidem eſſent
ſerui, æquum ac moderatum: ſin liberi, iniquum, & inhumanum. Cùm aute Pho-
cio præſidium deprecaretur, & vehementer oraret, ne faceret: fertur Antipater
dixiſſe, O Phocio, omnia tibi gratificari volumus, niſi ea, quæ & tibi, & nobis
perniciem, peſtémque afferre poſſint. Alij autem non ita dixiſſe Antipatrum tra-
dunt: ſed quæſiuiſſe ex Phocione, an, ſi præſidium Athenienſibus remittat, ſpon-
dere ſuo periculo vellet, Athenienſeis in officio manſuros, & pacem ſeruaturos,
nihílque rerum nouarum molituros. Illo autem tacente, & cunctante, Callime-
dontem cognomento Carabum, hominem audacem, & populo inimicum, atque
infeſtum, dixiſſe: At ſi iſte, Antipater, nugetur, tu ei credes, neque quod decreuiſti
facies? Sic præſidium Macedonum in vrbem receperunt Athenienſes, cui præerat
Menyllus quidam, vir bonus, & Phocioni familiaris, atque amicus. Ex his, quæ
ex Plutarcho, & Diodoro retulimus, perſpicuum eſt, hæc Probi verba, cum De-
made conſenſerat hoc ſignificare, Demadis decretum, vel plebiſcitum à Demade
ſcriptum comprobarat, & confirmarat. Sed quoniam de Demade mentio incidit,
fortaſſe, qualis eius vitæ exitus fuerit, non fuerit à re alienum, ex Plutarcho &
Diodoro exponere: quamquam hi aliquãtum inter ſe diſcrepant. Sic igitur Diod.*

lib.18. κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν Ἀντιπάτρου περιπεσόντος ἀῤῥωστίᾳ βαρυτέρᾳ, καὶ τοῦ γήρως συνεργοῦντος πρὸς τὴν ἀπόλυσιν τοῦ βίου, Ἀθηναῖοι μὲν ἐξέπεμψαν πρεσβευτὴν πρὸς Ἀντίπατρον Δημάδην δοκοῦντα καλῶς πολιτεύεσθαι τὰ πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἀξιοῦντες τὸν Ἀντίπατρον, καθάπερ ἦν ἐξ ἀρχῆς ὡμολογηκώς, ἐξαγαγεῖν τὴν φρουρὰν ἐκ τῆς Μουνυχίας. ὁ δὲ Ἀντίπατρος τὸ μὲν πρῶτον εὐνοϊκῶς διέκειτο πρὸς τὸν Δημάδην. ὕστερον δὲ Περδίκκου τελευτήσαντος, καὶ τινῶν βασιλικῶν ἐπιστολῶν εὑρεθεισῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς γράμμασιν, ἐν οἷς ἦν ὁ Δημάδης παρακαλῶν τὸν Περδίκκαν κατὰ τάχος διαβαίνειν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπ' Ἀντίπατρον· ἀπηλλοτριώθη πρὸς αὐτόν, καὶ κεκρυμμένην ἐτήρει τὴν ἔχθραν. διόπερ τοῦ Δημάδου κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ δήμου δεδομένας ἐντολὰς ἀπαιτοῦντος τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ παῤῥησιωδέστερον ἀπειλήσαντος περὶ τῆς φρουρᾶς· ὁ μὲν Ἀντίπατρος οὐδεμίαν δοὺς ἀπόκρισιν, παρέδωκε τοῖς ἐπὶ τὰς τιμωρίας τεταγμένοις αὐτόν τε Δημάδην, καὶ τὸν υἱὸν Δημέαν, συμπρεσβεύοντα τῷ πατρί. οὗτοι μὲν οὖν ἀπαχθέντες εἰς τὸ οἴκημα εὐτελὲς ἐθανατώθησαν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. i. *In Macedonia autem Antipatro in morbum grauem implicito, & ſenectute morbum augente, atque ad interitum adiuuante, Athenienſes ad Antipatrum Demadem legatum miſerunt, qui exiſtimabatur ea, quæ ad Macedonas pertinerent, rectè adminiſtrare, poſtulantes vt Antipater, quemadmodum initiò pollicitus erat, præſidium ex Munychia educeret. Antipater autem primò quidẽ beniuolo in Demadem erat animo: poſteà verò, Perdicca mortuo, & regiis quibuſdam epiſtolis in regiis ſcriptis repertis, in quibus erant & Demadis litteræ, quibus Perdiccam hortabatur, vt quàm primùm in Europam tranſiret aduerſus Antipatrum: ab eo alienatus eſt, & occultas cum eo inimicitias gerebat. Quapropter cùm Demades, quemadmodum ei fuerat à populo mãdatum, promiſſum flagitaret, & liberiore oratione vtens, de præſidio in Munychiam impoſito interminaretur: Antipater nullo ei reſponſo dato, Demadem & eius filium, qui vnà cum eo legatione fungebatur, lictoribus tradidit. Illi autem in domicilium quoddam humile, & parui precij abducti, necati fuerunt. Plutarchi verba ſunt hæc.*

ἐνοχλούντων δὲ τῷ Φωκίωνι τῶν Ἀθηναίων ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν φρουρὰν πείσας τὸν Ἀντίπατρον. εἴτε μὴ προσδοκῶν πείσειν, εἴτε μᾶλλον ὁρῶν σωφρονοῦντα τὸν δῆμον, καὶ πολιτευόμενον εὐτάκτως διὰ τὸν φόβον· ἐκείνην μὲν ἀεὶ διωθεῖτο τὴν πρεσβείαν, τὰ δὲ χρήματα μὴ πράττειν, ἀλλὰ μένειν, καὶ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἀντίπατρον ἔπεισε. μεταβάντες οὖν Δημάδην παρεκάλουν. ὁ δὲ προθύμως ὑπέστη, καὶ τὸν υἱὸν ἔχων ἀπῆρεν εἰς Μακεδονίαν, ὑπὸ δαίμονός τινος, ὡς ἔοικε, εἰς τοῦτο καιροῦ κομισθείς, ἐν ᾧ κατείχετο μὲν Ἀντίπατρος ἤδη νόσῳ· Κάσανδρος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γεγονὼς, εὗρεν ἐπιστολὴν Δημάδου γεγραμμένην πρὸς Ἀντίγονον. ἐς Εὐρώπην παρακαλοῦντος αὐτόν, ἐπιφανῆναι τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν, ἐκ παλαιοῦ καὶ σαπροῦ κρεμαμένοις στήμονος, τὸν Ἀντίπατρον οὕτω σκώψαντος. ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἀφιγμένον ὁ Κάσανδρος, συνέλαβε. καὶ πρῶτα μὲν τὸν υἱὸν ἐγγὺς προσαγαγὼν προσέσφαξεν, ὥστε καταδέξασθαι τοῖς κόλποις τὸ αἷμα τὸν πατέρα, καὶ καταπλησθῆναι τοῦ φόνου. μετὰ ταῦτα δὲ εἰς ἀχαριστίαν αὐτὸν καὶ προδοσίαν πολλὰ λοιδορήσας καὶ καθυβρίσας, ἀπέκτεινεν. i. *Cùm autem vrgerent Athenienſes hocionem, vt curaret præſidium è Munychia educendum, idque Antipatro perſuaderet: ſiue quòd non ſperaret id ſe Antipatro perſuadere poſſe, ſiue potius quòd videret populum ad ſanitatem reuerſum eſſe, & remp. rectè atque ordine moderari propter metum: illam quidem legationem ſemper à ſe repulit ac reiecit: ſed pecuniam ne exigeret, & vt ſolu-*

tionis diem proferret, Antipatro perſuaſit. Ita Athenienſes Phocione omiſſo, ſeſe ad Demadem contulerunt, ab eóque contenderunt, vt hanc legationem obiret. Ille autem eam cupidè ſuſcepit, & filio vnà ſecum ducto in Macedoniam profectus eſt, mali cuiuſdam Genij, vt appáret, impulſu: tali tempore eò delatus, quo tempore Antipater quidem morbo iam implicitus erat: Caſſander autem rerum compos, & ſummam imperij obtinens, Demadis epiſtolam ad Antigonum ſcriptã reperit, qua eum hortabatur, vt Europæ oculos adiiceret, rebúsque Græciæ, & Macedoniæ immineret, ex vetere & putri ſtamine pendẽtibus, Antipatrum amaro ioco perſtringens ac vellicans. Poſteaquàm igitur eum aduenisse vidit Caſſander, hominem comprehendit: & primùm quidem eius filium propius adductum priorem iugulauit, ita vt pater filij ſanguinem ſinu exceperit, & cæde reſperſus fuerit: deinde verò Demadem maledictis probríſque laceratum, vt ingratum & proditorem, interemit.

18. *eiúſque conſilio) id eſt, eo approbante, ſeu eo aſſentiente, quia ſcilicet plus poterat Antipater, quàm populus Athen. neque aliter ſaluti ciuitatis conſuli poterat.*

19. *quòd patriæ malè conſ.) miror hoc à Probo, ſeu Nepote, ſeu quo alio huius libri auctore, ſcriptum eſſe. quid enim Phocio faceret? vnúſne armis Antipatri obſiſteret? Præterea iam Demoſthenes, & Hyperides, & ceteri, antè quàm Antipater Atticæ appropinquaret, poſt pugnam ad Cranonem, vrbem Theſſaliæ, vt tradit Plutarchus, ſeu ad Penéum fl. vt ſcribit Diodorus, commiſſam, ex vrbe diſceſſerant populo diffidentes. Itaque abſentes, Antipatro iam victore, & armis plus valente, damnati ſunt.*

20. *quòd amicitiæ fidem nõ præſtiterat) Sed nónne patriæ iura, quàm amicitiæ, ſunt ſanctiora? præterea, quænam amicitia Phocionis cũ Demoſthene intercedebat, niſi ciuilis, & ex ſocietate reip. adminiſtrandæ, nata? Promiſerat ne Phocio Demoſtheni ſe eius cauſa omnia facturum, etiam contra reip. vtilitatem, & contra patriæ ſalutem? illa verò non iam amicitia, ſed coniuratio in remp. fuiſſet. Præterea profitebatur Phocio, vt teſtatur Plutarchus apophth. reg. & ducum, ſibi nihil eorum probari, quæ ab aliis & fierent, & dicerentur. Itaque cùm Atheniẽſes accepiſſent à vatibus, aut ab Apolline potius, vnum eſſe Athenis virum, qui omnium ſententiis aduerſaretur: & Athenienſes iuberent, quis ille eſſet, diligenter anquiri: Phocio vltrò ſe eum eſſe palàm confeſſus eſt. Poſtremò Demoſthenes cùm dicendi finem faceret, ſurgente ad dicendum Phocione, dicere ſolebat familiaribus ſuis propè ſedentibus, En verborum meorum bipennis: auctor idem Plutarchus in Phocione. Idem iterum in apophth. reg. & ducum, ſcribit, cùm aliquando Demoſthenes Phocioni ita dixiſſet, interficient te Athenienſes, ſi inſanire cœperint: reſpondiſſe, me quidem ſi inſanire: te verò, ſi ſapere cœperint. Ex quibus intelligere licet, non ita magnam Phocioni cum Demoſthene amicitiam interceſſiſſe, vt ea patriæ caritatem ſuperaret.*

21. *eum, quem tenebat, aſcenderat) ad eum, quem obtinebat, honoris gradum peruenerat falſum. nam ſua virtute & integritate, non cuiuſquam adiumento, aut opera, Phocio, populi honores erat conſecutus: neque eos ambitioſè,*

petitos, ſed vltrò à populo delatos, vt ſuprà diximus. Quod autem ad loquendi genus attinet, ſic locutus eſt & M. Tullius oratione pro Murena. qui primùm quoniam ex honoribus continuu familiæ, maiorúmque ſuorum vnum aſcendere gradum dignitatis conatus eſt, venit in periculum &c. Idem de off. lib. 2. nõ longè ab extr. In eos tamen, qui ſe adiuuari volent, non vt ne affligantur, ſed vt altiorem gradum aſcendant, reſtricti omninò eſſe nullo modo debemus.

22. *Cùm aduerſus Char.) vnde hæc ſumſerit Probus, coniicere non poſſum, niſi fortè ex Theopompo, aut Timæo, maledicentiſſimis hominibus, vt hic ſcriptor fatetur in Alcibiade. Nam ij, quos Plutarchus ſecutus eſt in Phocionis vita exponenda, nihil tale de Phocione, quod ſciam, ſcripſerunt. Quin Plutarch. in apophth. reg. & duc. refert contra hæc, quæ hîc à Probo dicuntur, Phocionẽ aliquando in Charetis locum à populo ſuffectum, & ſubſtitutum imperatorem, talem ob cauſam & rationem, fuiſſe. Athenienſium ſocij Byzantij, ad quos Chares belli adiutor aduerſus Philippum miſſus fuerat, Charetis iniuſtitia & auaritia cognita, aut certè alicunde audita, eum recipere in vrbem noluerant: idque moleſte ferebat populus Athenienſis, & populo Byzantio iratus erat. Tum Phocio in contionem prodiit, dixítque populum iraſci debere non ſocits, qui ſeſe, & ſua imperatoribus Athenienſib. concredere non auderent, ſed imperatoribus, de quibus ſocij tam malè exiſtimarent. Quibus dictis, & populo probatis, ille ipſe à populo continuò imperator in locum Charetis ſuffectus eſt: & à Byzantiis, vt dignus, cui fides haberetur, receptus, Philippum re infecta diſcedere coëgit. verba Plutarchi ſunt hæc.* ὀργιζομένων δὲ τοῖς βυζαντίοις τῶν ἀθηναίων μὴ δεξαμένοις τῇ πόλει Χάρητα πεμφθέντα μετὰ δυνάμεως βοηθὸν αὐτοῖς πρὸς Φίλιππον, εἰπὼν ὁ Φωκίων, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς ἀπιστοῦσι τῶν συμμάχων, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστουμένοις τῶν στρατηγῶν ὀργίζεσθαι, αὐτὸς ᾑρέθη στρατηγὸς, καὶ πιστευθεὶς ὑπὸ τῶν βυζαντίων, ἐποίησε τὸν Φίλιππον ἀπελθεῖν ἄπρακτον. *De Charete autem ſatis multa diximus in Chabria, & Timotheo.*

23. *ſubornaret) occultè ornaret, vel in alterius, nempe Charetis locum ornaret. Antonius Hirtio & Cæſari Philipp. 13. Apuleiana pecunia Brutũ ſubornaſti.*

24. *liberatus diſceſſ.) nihil hac de re me legere memini.*

25. *ſed etiam prodidit) non eſt hoc amicum prodere, ſi amicum tuum à potentiore aliquo oppreſſum tueri & ſeruare non poſſis: aut ſi, cùm ſeruare coneris, te non ſolùm inanem operam ſumere, ſed etiam tibi, & reip. periculum ſtruere videas, eum non liberare. Quid enim erat, quod Phocio præſtare poſſet? plus poterat Antipater, quàm totæ Athenæ, nedum Phocio. alia condicione cum Antipatro tranſigi, & bellum componi non poterat, niſi dederetur Demoſthenes, & ceteri oratores. nihil æqui ab Antipatro poterat impetrari. Ille leges, qualeis eius libido ferebat, non qualeis humanitatis ratio, aut Athenienſium dignitas poſtulabat, ciuitati imponebat. eas ſubire, & perferre neceſſitas cogebat. æqua poſtulabant Athenienſes: ſed arma Antipatri plus valebant, quàm æquitas & Athenienſium poſtulatio. Præterea quid erat cur Demoſthenem Phocio defendere conaretur, ſi Demoſthenes ipſe ſibi deerat? ſi ſe ipſe deſerebat, ſuámque ipſe ſalutem prodebat? Nam Demoſthenes, & ceteri oratores antequàm Antipater Atticæ appropinquaret, poſt eius victoriam ad Penéum & Cranonem partam, ſeſe ex vrbe ſubduxe-*

rant, ſalute ſua deſperata, vt ſuprà diximus. Quòd ſi quis dicat defendi abſentes à Phocione debuiſſe, nec Phocione tacente à populo damnari: eodem reuoluemur. Non poterat Phocio vnus ciuitatis pæne ſubactæ ciuis, Antipatro victore, armáque & vim intentante, & Demoſthenem cum minis expoſcente, multáque alia iniquiſsima poſtulante, atque adeò imperante, quo minus imperata faceret ciuitas, recuſare, nedum prohibere.

26. *cùm apud eum ſumm. eſſet imp.) lutarch. στρατηγὸς καὶ ἄρχων, id eſt, imperator, ſeu, dux exercitus, & archon, hoc eſt prætor.*

27. *& Nicanorem Caſſandri præf.) hoc, quia breuius à Probò relatum eſt, eorum gratia, quibus hæc hiſtoria ignota eſt, ex Plutarcho illuſtrandum. Antipater grauiter ægrotans, & moribundus, Polyperchontem imperatorem, ſumma rerũ ei tradita, declararat: Caſſandrum autem filium ſuum, chiliarchum, i. tribunum militum reliquerat. Paullo pòſt mortuo Antipatro, Caſſander exſurgens, & res præoccupans, mittit properè Nicanorem Menyllo ſucceſſurum, iubétque eum antequàm de morte Antipatri fama ad Athenienſium aureis perueniat, Munychiam occupare. Quo facto, & paucis pòſt diebus nuntio de morte Antipatri ad Athenienſeis perlato: illi Phocionem criminabantur, & maledictis inſequebantur, quaſi mortem Antipatri maturè cognouiſſet, & gratiæ à Nicanore ineundæ cauſa celauiſſet. Phocio autem hæc non negligebat, ſed cum Nicanore congrediẽs & colloquens, eum cùm in aliis rebus clementem, & beniuolum erga populum Athenienſem reddebat, tum ei perſuaſit, vt largitiones quaſdam ambitioſas in populum conferret: ludis faciendis ſumtus ſuſtineret: iiſque, qui optimè certarent, præmia proponeret. Interea Polyperchon, qui regis Macedonum curator erat, vt Caſſandrum callida reip. adminiſtratione ſupplantaret, miſit ad populum Athenienſem epiſtolam, nomine regis ſcriptam quaſi is populo potentiam, & priſtinã, ac patriam reip. adminiſtrãdæ formam redderet. Erat autem hæc machina etiam ad Phocionem capiendum comparata. Nam cùm Polyperchon vrbe potiri cogitaret, quemadmodum factis poſteà declarauit, nihil ſe profecturum ſperabat, niſi Phocionem è ciuitate expellendum, aut aliqua ratione de medio tollendum curaret. hoc autem ſe facilè aſſecuturum, ſi leues atque improbi contionatores & ſycophantæ ex vrbe eiecti, reuocarentur, & ad reip. adminiſtrationem de integro admitterentur, ſuggeſtúmque denuò occuparent. Tumultuantibus autem ad hæc Athenienſibus & trepidantibus, cùm Nicanor cum eis in Piræeo conſultantibus agere vellet: ſeſe Phocioni, fide ab eo accepta, credidit, & commiſit, & in Piræeũ venit. Dercyllus autem, qui præerat exercitui, neque longè ab vrbe aberat, eum comprehendere conatus eſt. quod cùm ille præſenſiſſet, exſiliit: & continuò præ ſe tulit, ſe pœnas de ciuitate ſumturum. Phocio cùm accuſaretur à ciuibus ſuis, quòd Nicanorem de manibus amiſiſſet, neque retinuiſſet, reſpondit, ſe de Nicanore benè exiſtimare, nihilque ab eo mali exſpectare: quòd ſi in hoc falleretur, malle ſe omnibus ſpectantibus iniuriam accipere, quàm facere. Sed videtur legendum, Piræeo Athenienſium portui: vel delendum, Athenienſium. verumtamen nihil mutare auſus ſum.*

28. *Dercyllo) Antipatri præfecto.*

29. *ſeque eius rei obſid.) ſic Cicero de Octauiano fidem ſuam populo Ro. obligauit: temerè omninò. Itaque eum pœnituit. verba eius ſunt hæc Philipp. V. ſub extr. Audebo etiam obligare fidem meam P.C. vobis, populóque Ro. reíque publicæ: quod profectò, cùm me nulla vis cogeret, facere non auderem, pertimeſcerémque in re maxima periculoſam opinionem temeritatis: promitto, recipio, ſpondeo, patres conſcripti, C. Cæſarem talem ſemper fore ciuem, qualis hodie ſit, qualémque eum maximè eſſe, velle & optare debemus.*

30. *neque ita multo pòſt Nicanor) Sed fefellit Phocionē Nicanor potius, quàm Phocio populum Athenienſem. Ita enim ſibi perſuaſerat Phocio, tantámque Nicanori fidem habebat, eum nihil contra Athenienſeis facturum, vt, cùm multi Nicanorem apud Phocionem arguerent, & criminarentur, eum Piræeo oculos adieciſſe, inſidiáſque comparare, & milites externos in Salaminem tranſmittere, & nonnullos eorum, qui in Piræeo habitarent, corrumpere: hos ſermones excuſſerit, atque adeò excluſerit, neque crediderit. Quin cùm Philomedes Lampreus plebiſcitum feciſſet, vt Athenienſes omnes arma caperent, & Phocioni imperatori parérent: neglexit, donec Nicanor armis ex Munychia ad Piræeum admotis, Piræeum circumuallauit, & circumſedit.*

31. *ſed ne armatis quidem pr. vol.) aliter Plutarchus, cuius hæc verba ſunt.* πραττομένων δὲ τούτων, ὁ μὲν Φωκίων ἐθορυβεῖτο, καὶ κατεφρονεῖτο, τοὺς ἀθηναίους ἐξάγειν βουλόμενος, *&c. i. Cùm autem hæc agerentur, Phocio quidem ſibilis & ſtrepitu excipiebatur, & contemnebatur, Athenienſeis educere volens, &c.*

32. *ſine quo) De Piræeo ſatis multa dicta ſunt in Themiſtocle.*

33. *populi cauſam agebat, democratiæ ſtudebat.*

34. *altera optimatium) id eſt, altera ariſtocratiæ fauebat.*

35. *Demetrius Phal.) de quo ſic Polyænus lib. 4.* κασανδρίζων ἐνόμιζετο. *i. cum Caſſandro ſentiebat, ſeu faciebat.*

36. *à Polyperchonte) cuius filius Alexander cum exercitu in Atticam venerat, verbo, vt Nicanorem oppugnaret: re, vt vrbem, ſi poſſet, occuparet, præſertim diſcordem, & ſeditione concitatam, atque implicatam. Nam & exſules vnà cum eo in vrbem irruerant, & peregrini ſimul & ciues infamia notati ſeſe ad eos aggregarant: ita Athenienſes contione aduocata, quæ ex talium hominum colluuione concreta eſſet & inordinata: in ea Phocioni imperium abrogarunt, alióſque imperatores ſuffragio crearunt. hæc ex Plutarcho: cum quo congruit Diodorus lib. 18. his verbis.* ἀπλείστων δὲ τῶν διαγγελιῶν οὐ τῶν, ἧκεν Ἀλέξανδρος ὁ Πολυσπέρχοντος υἱὸς μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἀττικήν. οἱ μὲν οὖν ἀθηναῖοι διέλαβον αὐτὸν ἥκειν ἀποκαταστήσοντα τῷ δήμῳ τήν τε Μουνυχίαν, καὶ τὸν Πειραιᾶ· τὸ δ' ἀληθὲς οὐχ οὕτως εἶχεν, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐτὸς ἰδίᾳ παραληψόμενος αὐτὰ πρὸς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ χρείας. *id eſt, Cùm autem Polyperchon promiſſa non faceret, venit Alexander Polyperchontis filius in Atticam cum exercitu. Athenienſes igitur exiſtimarunt eum veniſſe, vt reſtitueret populo Munychiam & Piræeum. ſed longe aliter erat. Ipſe enim vtrumque horum locorum ad vſus belli aſſumere cogitabat. Sciendum eſt autem, Polyperchontem, cùm videret expulſo ex Macedonia Caſſandro Antipatri filio, magnum ſibi ab eo bellum impendere, atque inſtare, Græciæ legatis, qui*

tum aderant, promiſiſſe eorum ciuitatibus libertatem, ſublata ea, quam Antipater conſtituerat, paucorum potentia: hac ſpe fretus, fore, vt hoc pacto & res Caſſandri labefactaret, & ſuas conſtabiliret, multorúmque beniuolentiam ſibi compararet. Sic Diod. eod. lib. προτεθείσης οὖν βουλῆς, πῶς τούτοις πολεμητέον ἐστὶ, καὶ πολλῶν καὶ ποικίλων λόγων περὶ τοῦ πολέμου ῥηθέντων, ἔδοξεν αὐτοῖς τὰς μὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεις, ἐλευθεροῦν, τὰς δὲ ἐν αὐταῖς ὀλιγαρχίας καθεσταμένας ὑπ' Ἀντιπάτρου καταλύειν. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὴν μὲν Κασσάνδρου ταπεινώσειν, ἑαυτοῖς δὲ μεγάλην δόξαν, καὶ πολλὰς συμμαχίας ἀξιολόγους περιποιήσειν. εὐθὺς οὖν τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων παρόντας πρεσβευτὰς προσκαλεσάμενοι, καὶ θαρρεῖν παρακαλέσαντες ἐπηγγείλαντο τὰς δημοκρατίας ἀποκαταστήσειν ταῖς πόλεσι. καὶ τὸ κυρωθὲν δόγμα γράψαντες ἔδωκαν τοῖς πρεσβευταῖς, ὅπως κατὰ τάχος εἰς τὰς πατρίδας ἐπανήκοντες, ἀπαγγείλωσι τοῖς δήμοις τὴν τῶν βασιλέων, καὶ τῶν ἡγεμόνων εἰς τοὺς Ἕλληνας εὔνοιαν. ἦν δὲ τὸ διάγραμμα τοιοῦτον. i. Conſultatione igitur propoſita quo pacto cum his bellum eſſet gerendum, multis, & variis orationibus de bello habitis, viſum eſt eis Græciæ ciuitates liberare, & paucorum potentias ab Antipatro in eis conſtitutas tollere. Ita enim ſe maximè opes Caſſandri deminuturos, & ſibi magnam gloriam, multáſq; ſocietates ſermone dignas adiuncturos. Continuò igitur ciuitatum Græciæ legatos, qui aderant, euocarunt, eóſque bono animo eſſe, & benè ſperare iuſſerunt, promittentes ſe ciuitatibus liberis libertatem priſtinam, & populi potentiam reſtituturos: decretúmque, ſeu edictum potius, conſcriptum & confirmatum legatis tradiderunt, vt quàm primùm in ſuas patrias reuerſi, ſuis ciuibus egregiam regum, & ducum in Græcos beniuolentiam renuntiarent. Erat autē decreti, ſiue edicti formula talis. Sequuntur deinceps edicti illius verba apud Diodorum, quæ longum ſit referre: ſed eorum ſententia ſuprà expoſita eſt. Polyſperchontem autem ſemper Diodorus Siculus, Polyperchontem appellat: & item Polyænus: apud quem exſtat hoc eius ſtrategema lib. 4. Πολυσπέρχων τὰ ὅρια φυλασσόντων πελοποννησίων, τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας προὔτρεψε πρὸς τὸν κίνδυνον. πῖλον ἀρκαδικὸν ἐπιθέμενος, καὶ τρίβωνα διπλοῦν ἐμπορπησάμενος, καὶ βακτηρίαν λαβὼν ἔφη πρὸς αὐτούς· πρὸς οὓς μὲν κινδυνεύειν μέλλομεν, ὦ συστρατιῶται, τοιοῦτοι τυγχάνουσιν ὄντες. ταῦτα δὲ ἀποθέμενος, καὶ τὴν πανοπλίαν λαβών· οἱ δὲ μέλλοντες πρὸς αὐτοὺς πολεμεῖν, τοιοῦτοι, μάχας ἤδη πολλὰς καὶ μεγάλους ἀγῶνας νενικηκότες. ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται, ἠξίουν μηκέτι μέλλειν, ἀλλ' εὐθὺς ἄγειν ἐπὶ τὴν μάχην. id eſt, Polyſperchon (al. Polyperchon) Peloponneſiis fineis ſuos cuſtodientibus, ſuos milites ad periculum adeundum excitat. pileo Arcadico capiti impoſito, & amictu trito duplici circumdato, fibuláque annexo, deinde baculo in manus ſumto ſic ad eos locutus eſt: ij, quibuſcum decertaturi ſumus, milites, tales ſunt. His autem poſitis & armatura totius corporis induta, Qui verò (inquit) aduerſus eos bellaturi ſunt, tales, qui vſque ad hunc diem multis & magnis prœliis ſuperiores diſceſſerunt. His auditis milites, poſtularunt, ne amplius cunctaretur, ſed continuò ipſos ad pugnā educeret. Addam eadem opera & Caſſandri ex eodem Polyæno ſtrategema libro, niſi fallor, eod. quòd in eo & Caſſandri, quē mox Probus cōmemorat, & Polyperchontis, de quo nunc loquimur, & Olympiadis matris Alexandri, mentio fiat. Sic igitur ille. Κάσανδρος Ὀλυμπιάδα καθείρξας ἐς Πύδναν τῆς Μακεδονίας, ἐπολιόρκει λιμῷ. Πολυσπέρχων νύκτωρ ἔπεμψε πεντηκοντόρην πλησίον ὑφορμοῦσαν. εἰσπεμ-

ται

ται τὴν Ὀλυμπιάδα προὔτρεπε διὰ γραμμάτων. ὁ γραμματοφόρος δ' ἁλοὺς καὶ ἀχθεὶς παρὰ Κάσσανδρον, ὡμολόγησε τὴν πρᾶξιν, ἐφ' ἣν ἐστάλη. ὁ δὲ τὴν μὲν ἐπιστολὴν ἐσφραγισμένην τῇ σφραγῖδι τῇ Πολυσπέρχοντος ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀποκομίσαι, μὴ μηνύειν προσειπὼν, ὡς Κάσσανδρος ταῦτα ἔγνω. καὶ ὁ μὲν εἰσεκόμισε. Κάσσανδρος δὲ τὴν πεντήρη συλλαβὼν, ἐποίησεν ἀφανῆ. Ὀλυμπιὰς πιστεύσασα τῇ σφραγῖδι τῇ Πολυσπέρχοντος, καὶ τοῖς γράμμασι τῆς πόλεως προελθοῦσα νύκτωρ, καὶ οὐχ εὑροῦσα τὴν πεντήρη, ὡς δὴ καὶ Πολυσπέρχοντος ἐγκαταλιπόντος, ἠθύμησεν, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὴν καὶ τὸ ἄστυ τὸ Πυδναίων Κασσάνδρῳ. id eſt, Caſſander Olympiadem in vrbe Pydna incluſam & circumuallatam oppugnabat. Polyſperchon miſit quinqueremem, quæ non procul latebat in portu. per litteras Olympiadem hortabatur, vt in nauem ingrederetur. tabellarius captus, & ad Caſſandrum ductus, ad quã rem miſſus eſſet, fatebatur. Ille autem epiſtolam quidem Polyſperchontis annulo obſignatam iuſſit eum ad Olympiadem perferre, non tamen etiam ei dicere, Caſſandro hæc eſſe nota. Atque ille quidem litteras pertulit. Caſſander verò quinqueremem comprehenſam è medio ſuſtulit. Cùm Olympias Polyſperchontis annulo, & litteris credidiſſet, & noctu ex vrbe prodiiſſet, neque quinqueremem reperiſſet, animum deſpondit, tamquam à Polyſperchonte deſtituta, ac decepta: & ſeipſum vnà cum oppido Pydnæorum Caſſandro tradidit.

37. *ſtatim duces aduerſ. fact.)* Diod. eod. lib. ὁ δὲ δῆμος εἰς ἐκκλησίαν συνελθὼν, τὰς μὲν ὑπαρχούσας ἀρχὰς κατέλυσεν· ἐκ δὲ τῶν δημοτικωτάτων τὰς ἀρχὰς καταστήσας, τοὺς ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας γεγονότας ἄρχοντας κατεδίκασε, τοὺς μὲν θανάτῳ, τοὺς δὲ φυγῇ, καὶ δημεύσει τῆς οὐσίας. ἐν οἷς ἦν καὶ Φωκίων, ὁ ἐπ' Ἀντιπάτρου τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν ἐσχηκώς. i. Populus autem contione aduocata, magiſtratus, qui tunc erant, ſuſtulit: ex ciuibus autem maximè popularibus, alios creauit, iis, qui in potentia paucorum creati fuerant, condemnatis, pœnáque in eos conſtituta partim capitis, partim exſuliĩ, partim bonorum publicationis: in quibus erat & Phocio, penes quem viuo Antipatro ſummum imperium fuerat.

38. *& Demetrium Phal.)* de Demetrio Phalereo nullum hoc loco verbum, neque apud Plutarchum, neque apud Diod. Commemorat eum Plutarchus tantum in extremo.

39. *déque ea re legatos ad Polyp.)* Plutarchus paullo aliter. narrat enim ille, Phocionem, & eius amicos, qui remanſerant, ſe ad Polyperchontem contuliſſe, & vnà cum eo Solonem Platæenſem, & Dinarchum Corinthium, qui Polyperchontis neceſſarij & familiares habebantur, Phocioni gratificandi cauſa, profectos eſſe. Cùm autem Dinarchus valetudine incommoda in itinere vſus eſſet: multos dies Elatéæ commoratos eſſe: interea Agnonide auctore & ſuaſore, populum legatos ad Polyperchontem miſiſſe, qui Phocionem accuſarent. Diodorus hæc de re ſic. οὗτοι δὲ ἐκβληθέντες ἐκ τῆς πόλεως κατέφυγον πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Πολυσπέρχοντος, καὶ διὰ τούτου τὴν ἀσφάλειαν ἑαυτοῖς πορίζειν ἐφιλοτιμοῦντο. προσδεχθέντες δὲ ὑπ' αὐτοῦ φιλοφρόνως, γράμματα ἔλαβον πρὸς τὸν πατέρα Πολυσπέρχοντα, ὅπως μηδὲν πάθωσιν οἱ περὶ Φωκίωνα τὰ ἐκείνου πεφρονηκότες, καὶ νῦν ἐπαγγελλόμενοι πάντα συμπράξειν. ἀποστείλαντος δὲ καὶ τοῦ δήμου πρεσβείαν πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, τὴν κατηγοροῦσαν μὲν τῶν περὶ Φωκίωνα, παρακαλοῦσαν δὲ Μουνυχίαν αὐτοῖς δοῦναι μετὰ τῆς αὐτονομίας. ὁ Πολυ-

πέρχων ἑαυτοῦ μὲν φρουρᾷ κατέχειν τὸν Πειραιᾶ διὰ τὸ πολλὰ δύνασθαι χρησιμεύειν τὸν λιμένα πρὸς τὰς ἐν πολέμοις χρείας. αἰσχυνόμενος δὲ ἐναντία πράξειν τῷ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ γεγραμμένῳ διαγράμματι, καὶ νομίζων ἄπιστος κριθήσεσθαι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐὰν εἰς τὴν ἐπιφανεστάτην παραγενομένην πόλιν, ματιώσει τὴν γνώμην. i. Hi autē (Phocio cum ſuis) è ciuitate eiecti, ad Alexandrum Polyperchontis fil. confugerunt, huiúſque opera ac beneficio ſaluti ſuæ conſulere ſtuduerunt. Eis autem comiter & liberaliter acceptis, litteras ad patrem dedit Alexander, quibus ab eo petebat, ne ſeſe in Phocionem, & eius comites duriorem præberet, néve in eos vllam pœnam conſtitueret, quippe qui & antea cum illo ſenſiſſent, & nunc ſe omnia eius cauſa facturos pollicerētur. Cùm autem etiam populus ad Polyperchontem legatos miſiſſet, qui & Phocionem apud eum accuſarent, & illum orarent, vt Munychiam ſibi cum libertate, & facultate ſuis legibus vtendi redderet: habebat ille quidem in animo, & magnopere ſtudebat Piræeum præſidio deuinctum tenere, propterea quòd portum illum ad multos vſus belli videbat ſibi poſſe eſſe opportunum. ſed cum eum puderet contra edictum à ſe conſcriptum facere, cúmque exiſtimaret ſe perfidum à Græcis iudicatum iri, ſi ciuitati totius Græciæ clariſſimæ, neglectis & violatis iuribus omnibus humanis, iniuriam faceret: ſententiam mutauit.

40. vt ſua decreta confirmaret) ſua, ambiguum nam vel populi decreta, id eſt, ſententias latas à populo de Phocione, & ceteris: vel Polyperchontis edicta de libertate ciuitatibus Græciæ reſtituenda, intelligere licet. malim tamen de Polyperchontis decretis accipi.

41. Huc eodem) ad Polyperchontem.

42. Philippum) Alexandri filium ex Rhoxane, etiamnum puerum. Alij putāt, fuiſſe fratrem, alij ſororis Eurydices virum, Epirotarum regem. Erat autem & alter Alexandri filius ex Barſina, nomine Hercules, quem Polyperchon Caſſandri promiſſis inductus de medio ſuſtulit, vt refert Diodorus lib. 20.

43. iuſſus eſt dicere) circa vicum quendam Phocidis, Pharyngas nomine, non longè ab Acrurio monte: auctor Plutarchus.

44. regis rebus præerat) curator regni, & adminiſtrator erat.

45. Agnonide) ſycophanta: cuius generis hominum maxima ſemper fuit Athenis vbertas.

46. ex conſilij ſententia) id eſt, ex ſententia eorum, qui erant in conſilio. ſic ſæpe loquitur Cicero, vt accuſ. lib. 3. de conſilij ſententia pronuntiarunt ſe lege Hieronica vendituros. Idem pro Roſcio Amer. de amicorum ſententia. Idem lib. 16. epiſt. ad Att. ep. 7. & res iſta eſt firma, vt debet eſſe, quam conſules de conſilij ſententia decreuerunt. Mendoſè autem vulgò legitur, ex conſimili ſententia. quod cùm facilè animaduertiſſemus, Cl. Puteano tamen iuueni doctiſſ. idem venerat in mentem.

47. in cuſtodiam coniectus, Ath. ded.) poſtulauerat enim Agnonides ſycophanta, vt vincti Athenas deducerētur, ibi cauſam dicturi, vt tradit Plutarchus, cuius hæc verba ſunt. ὡς δὲ θόρυβον καὶ κραυγὴν ἐποίουν, ἀντικατηγοροῦντες ἀλλήλων ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ προσελθὼν ὁ Ἀγνωνίδης εἶπεν, ἅπαντας ἡμᾶς εἰς μίαν ἐμβαλόντες γαλεάγραν Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λόγον ὑφέξοντας. ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν, οἱ δὲ περι-

ςώτων τῷ συνεδρίῳ μακεδόνων καὶ ξένων σχολὴν ἀγόντων ἐπιθυμούντων ἀκούειν. καὶ τοῖς πρέσβεσι παρακελευομένων ἀπὸ νεύματος ἐνταῦθα ποιεῖσθαι τὴν κατηγορίαν. ἦν δὲ οὐδὲν ἴσον, ἀλλὰ τῷ μὲν Φωκίωνι πολλάκις ἀντέκρουσεν ὁ Πολυπέρχων λέγοντι, μέχρις οὗ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὴν γῆν, ἀπέστη καὶ κατεσιώπησεν. Ἡγήμονος δὲ φήσαντος ὅτι μάρτυς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας Πολυπέρχων ἐστί· καὶ τοῦ Πολυπέρχοντος ἀποκριναμένου πρὸς ὀργὴν, παῦσαί μου πρὸς τὸν βασιλέα καταψευδόμενος. ἀναπηδήσας ὁ βασιλεὺς, ὥρμησε λόγχῃ τὸν Ἡγήμονα πατάξαι. ταχὺ δὲ διαλαβόντος αὐτὸν τοῦ Πολυπέρχοντος, οὕτω διελύθη τὸ συνέδριον. i. Cùm autem ſublato clamore, & facto ſtrepitu inter ſe accuſarent in conſilio, & Agnonides ad dicendum progreſſus, talia quædam locutus eſſet, Nos omneis in caueam coniectos ad Athenienſeis remittite, vt cauſam apud eos dicamus: rex quidem riſit. qui autem conſilium circunſiſtebant Macedones, & peregrini à negotiis vacui, & otioſi, audire cupiebant: & legatis innuebant, vt hoc loco potius accuſarent, & crimina exponerent. Sed certamen erat valde inæquale. Nam Polyperchon ſæpe Phocionem dicentem interpellabat, eíque obſtrepebat, donec terra baculo percuſſa, recedere de medio, & tacere iuſſit. Cùm autem Hegemon dixiſſet, Polyperchontem ſibi teſtem eſſe ſuæ erga populum beniuolentiæ: & Polyperchon ira incenſus, ita reſpondiſſet: deſine iſta contra me ementiri apud regem: exſiliit rex, & Phocionem conatus eſt impetu facto lancea ferire. Sed Polyperchon citò regem complexus, retinuit, & ita conſilium diremtum ac diſſolutū eſt. Apparet autem hunc regem, non tam ætate, quàm moribus puerum fuiſſe, negligenteiſque admodum, & improbos doctores ac magiſtros habuiſſe: qui eum non docuerint, regem cùm omni tempore, tùm maximè cùm ius dicit, aut cum iudex ſedet, omni iracundia, & aculeo carere debere, hoc eſt, iis, qui apud ſe cauſam dicunt, quamuis in manifeſto facinore ſint deprehenſi, certiſque argumentis, & locupletibus teſtibus conuicti, manus violentas afferre non debere. Planè enim reges, & iudices, omnésq; adeò, qui reip. præſunt, leges imitari debent, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur, vt ait M. Tullius. Quemadmodum autem reges & iudices non oportet ira concitatos, in eos, quos vel damnare, vel abſoluere ſua ſententia poſſunt, manibus allatis ſæuire: ita hoc maximè regum proprium munus eſt, & maleficia acerrimis ſupplicijs vindicare; & rectè facta ampliſſimis præmiis ornare. Ex quo intelligere licet, eos principes, qui aut viros innocenteis & integros iniquis iudiciis opprimi, atque adeò iugulari ſinūt, aut homines maleficos, & nocenteis, & ſanguine ciuium cruentos è iudicum ſententiis eripiunt, aut ipſi abſoluunt, non eſſe reges, ſed tyrannos, aut ſiquid tyranno tetrius eſt. Neque verò exiſtiment principes ſingulares, qui monarchi à Græcis appellātur, ſe legibus ſolutos eſſe. Quemadmodum enim rex ſuis ciuibus præeſt, ita lex regi: & quo modo ciueis ſuo regi parêre cōuenit, ita regem legi: quæ, vt ait Pindarus, omnium deorum atque hominum regina eſt. Non temere autem finxerunt philoſophi, & theologi illi veteres, Iuſtitiam, & Themin perpetuò Ioui aſſidere, id eſt τῷ Διὶ πάρεδρον εἶναι, vt loquitur Plutarchus libello πρὸς ἡγεμόνα ἀπαίδευτον. Hoc enim figmento ſignificarunt, reges, qui ſunt viuæ quædam dei omnia nutu ſuo gubernantis imagines, nihil niſi rectum ac iuſtum edicere, decernere, agere oportere: & taleis reges, deo optimo maximo eſſe cariſſimos, ampliſſi-

múmque ſui muneris probè adminiſtrati præmium conſecuturos: contrà qui ſunt horum diſsimiles, quique iniuſtitia, & ſæuitia, & crudelitate fulmen Iouis imitari conantur, beneficentiam autem & bonitatem dei in homines æmulari neque conantur, neque didicerunt, eos deo eſſe maximè inuiſos, horribileiſque aliquando ſuorum facinorum pœnas daturos. Quod eo dico, vt intelligamus, malorum regum, & iudicum, & magiſtratuum, deum eſſe vltorem. Neque enim fas eſt magiſtratum, aut regem, quantumuis improbum, atque iniuſtum, manu, aut ferro violare. Nam qualiſcumque ſit, poteſtatem à deo nactus eſt. Imponit enim deus interdum populis reges iniuſtos, inclementeis, inſipienteis, vt populos feroceis & impios, & legem diuinam negligenteis reſipiſcere, atque ad officium redire cogat. Hoc enim ferè ingenio ſunt homines, vt in rebus ſecundis inſoleſcant, iniuſtè atque impiè viuant, dei denique ſint immemores: in aduerſis ad ſanitatem reuertantur, pietatem colant, opem denique diuinam implorent. Præclarè enim à T. Liuio dictũ eſt lib. XXX. Annalium, Rarò ſimul hominibus bonam fortunam, bonámque mentem dari. Sed nos ad inſtitutum reuertamur.

48. *vehiculóque) Plutarch.* ἐφ' ἁμάξαις κομιζομένων αὐτῶν. *i. cùm in vehiculis portarentur. hic tamen, quem dico Plutarchus, non propter infirmitatem pedum ſic vectos eſſe ſignificat, ſed contumeliæ cauſa.*

49. *ætatis misererentur) Plutarch.* οἱ μὲν βέλτιστοι τῶν πολιτῶν ἐνεκαλύψαντο, καὶ κάτω κύψαντες ἐδάκρυον. *i. optimus quiſque ciuis faciem præ pudore & mæſtitia texit, & demiſſò capite illacrymauit.*

50. *propter proditionis ſuſpic. Pir.) hoc enim potiſsimùm crimine accuſatus eſt, vt mox ex Diodoro oſtendemus.*

51. *Qua de re ne peror.) Totam hanc rem copioſè & luculentè exponit Plutarchus, ab illo loco,* ἐκείνους Κλεῖτος εἰς Ἀθήνας ἀνῆγε, λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἔργῳ δὲ ἀποθανεῖν κατακεκριμένους, *&c. (nam ſatis eſt mihi locum indicaſſe, & ea Latinè reddidiſſe) i. Illos autem Clitus Athenas reduxit, verbo iudicium ſubituros, re vera iam capitis damnatos. Erat autem ſpecies ipſa, qua in vrbem portabantur, aſpectu triſtis, cùm vehiculis portarentur per Ceramicum vſque ad theatrum. Eos enim illuc adductos Clitus ibidem continuit, donec magiſtratus contionem aduocarunt, non ſeruo, non peregrino, non infami vllo excluſo, ſed aditu omnibus viris & fœminis ad ſuggeſtum & theatrum patefacto. Poſteaquàm autem primùm regis epiſtola recitata eſt, per quã ſignificabat, ſe certis quidẽ argumentis cõperiſſe homines eſſe proditores, ſed Athenienſib. integram iudicãdi poteſtatem reſeruaſſe, ac relinquere, quippe qui liberi ſint, & ſuis legibus vtendi ius habeant: deinde Clitus illos produxit: optimi quidem qui erant ex ciuibus, Phocione viſo, faciem operuerunt præ animi dolore, & demiſſo capite, deiectóque vultu illacrymarunt: quidam autem cùm ad dicendum ſurrexiſſet, dicere auſus eſt, cùm rex tantum iudicium populo tradiderit ac permiſerit, rectum eſſe ſeruos & peregrinos è contione ſummoueri. Quod cùm multitudo non tuliſſet, ſed clamaſſet, ſaxis petendos eſſe potentiæ paucorum fautores, & populi inimicos: nullus alius poſtea pro Phocione dicere auſus eſt: ipſe autem iracundè, & ægrè auditus, vtrum (inquit) me iniuſtè, an iuſtè necare vultis? cùm autem reſpondiſſent,*

nonnulli, iuſtè: At hoc, inquit, quo modo cognoſcetis, niſi audieritis? Vt autem nihilo magis audiebant: ille propius accedens, ego quidem, inquit, me peccaſſe, & contra leges feciſſe fateor, & hanc litem pœna capitis æſtimo: ſed hos viros, Athenienſes, quamobrem interficietis, qui nihil commeruerunt? cùm reſpondiſſent quidam, quia tibi ſunt amici: Phocio receßit de medio, & tacuit. Diodor. lib. 18. τοὺς δὲ περὶ Φωκίωνα παραλαβὼν ἀπέστειλε δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας, διδοὺς ἐξουσίαν τῷ δήμῳ εἴτε βούλεται θανατοῦν, εἴτε ἀπολῦσαι τῶν ἐγκλημάτων. συναχθείσης οὖν ἐκκλησίας ἐν ταῖς Ἀθήναις, καὶ προτεθείσης κρίσεως τοῖς περὶ τὸν Φωκίωνα, πολλοὶ τῶν τε φυγάδων γεγονότων ἐπ' Ἀντιπάτρου, καὶ τῶν ἀντιπολιτευομένων, κατηγόρησαν αὐτῶν θανάτου. ἦν δὲ ὁ σύμπας τῆς κατηγορίας λόγος, ὅτι οὗτοι παραίτιοι γεγόνασι μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον τῆς τε δουλείας τῇ πατρίδι, καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δήμου, καὶ τῶν νόμων. ὡς δὲ τοῖς ἀπολογουμένοις ὁ καιρὸς παρεδόθη τῆς ἀπολογίας, ὁ μὲν Φωκίων ἤρξατο ποιεῖσθαι τοὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγους. τὸ δὲ πλῆθος τοῖς θορύβοις ἐξέκρουσε τὴν ἀπολογίαν, ὥστε εἰς πολλὴν ἀπορίαν περιάγεσθαι τοὺς ἀπολογουμένους. λήξαντος δὲ τοῦ θορύβου, πάλιν ὁ μὲν Φωκίων ἀπελογεῖτο, ὁ δὲ ὄχλος κατεβόα, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ κινδυνεύοντος ἐκώλυεν ἐξακούεσθαι. τὸ γὰρ πλῆθος τῶν δημοτικῶν ἀπωσμένον τῆς πολιτείας, καὶ παρ' ἐλπίδας τετευχὸς τῆς καθόδου, πικρῶς διέκειτο πρὸς τοὺς ἀφῃρημένους τὴν αὐτονομίαν. βιαζομένου δὲ τοῦ Φωκίωνος, καὶ πρὸς ἔσχατον ἀπεγνωσμένην ὑπὲρ τοῦ ζῆν ἀγωνιζομένου, οἱ μὲν πλησίον ὄντες ἤκουον τῶν ὑποθέσεως δικαίων· οἱ δὲ μακρότερον διεστηκότες διὰ τὸ μέγεθος τῆς κραυγῆς τῶν θορυβούντων, ἤκουον μὲν οὐδέν, αὐτὴν δὲ μόνην ἐθεώρουν τὴν τοῦ σώματος κίνησιν γινομένην ἐναγώνιον, καὶ ποικίλην διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου. τέλος δὲ ἀπογνοὺς τὴν σωτηρίαν ὁ Φωκίων, ἐβόησε δεόμενος αὐτοῦ μὲν καταψηφίσασθαι τὸν θάνατον, τῶν δὲ ἄλλων φείδεσθαι. ἀνυποστάτου δὲ τῆς τοῦ πλήθους ὁρμῆς καὶ βιαίας (al. βίας) οὔσης, παρεπορεύοντό τινες τῶν φίλων συναγορεύσοντες τῷ Φωκίωνι· ὧν τὰς μὲν ἀρχὰς τῶν λόγων ἤκουον. ὁπότε δὲ προβαίνοντες φανεροὶ καθίσταντο τὴν ἀπολογίαν διεξιόντες, ἐξεβάλλοντο τοῖς θορύβοις, καὶ ταῖς ἀνασπωμέναις κραυγαῖς. i. *Polyperchon autem comprehenſum Phocionem, & eius comites ac ſocios in vincula coniecit, & vinctos Athenas miſit, poteſtate facta populo vel necandi, ſi vellet, vel abſoluendi. Aduocata igitur Athenis contione, & indicio Phocioni, eiúsque ſociis conſtituto, multi ex iis, qui in exſulium pulſi fuerant viuo Antipatro, quique in rep. adminiſtranda Phocioni aduerſati fuerant, eum in iudicium capitis vocarunt. Erat autem hæc totius criminationis ſumma, Phocionem cũ ſuis poſt bellum Lamiacum & ſeruitutis, & euerſionis potentiæ popularis, ac legum, cauſam patriæ fuiſſe. Vbi autem cauſæ dicendæ reis tempus datum eſt, Phocio quidem cœpit pro ſe dicere: multitudo verò ſibilis & ſtrepitu defenſionem excluſit, atque excuſſit, ita vt rei, quò ſe verterent, neſcirent. Strepitu autem & clamore ſedato, rurſus Phocio pro ſe dicebat: at altera ex parte multitudo omnia clamore miſcebat, & vocem hominis de vita dimicãtis audiri prohibebat. Nam magnus ciuium popularium numerus antea à reip. adminiſtratione expulſus, & nunc præter ſpem quaſi poſtliminio reuerſus, & reditum conſecutus, acerbè & amarè animatus erat in eos, qui libertatem, & ſuis legibus vtendi facultatem extorſerant. Cùm autem vis Phocioni inferretur, & in ſtatu rerum deſperato de vita decertaret: ij quidem, qui propius ſtabant, argumenta defenſionis, & diſſolutionis criminum audiebant: qui autem longius aberant, propter ingentem multitudinis concitatæ ſtrepitum*

& clamorem, nihil prorſus audiebant, ſed ipſum corporis motum ſolum, propter periculi magnitudinem varium & contentionis plenum, cernebant. Tandē Phocio ſalute deſperata, exclamans orauit populum, vt ſe quidem capitis condemnaret, aliis autem parceret. Cùm autem multitudinis impetus comprimi non poſſet, & violentus eſſet, accedebant nonnulli ad Phocionem, vt eum defenderent: quorum orationis principium audiebat multitudo: vbi verò longius progreſſi oſtenderant, ſe ea perſequi & pertractare, quæ ad defenſionem Phocionis pertinerent: ſtrepitu inimico, & clamoribus infeſtis eiiciebantur. Attende, obſecro te, lector, quam fera & horribilis ſit bellua, multitudo: quæ ne tum quidem, cùm iudicio præeſt, quo tempore ſummum debet adhiberi ſilentium, ſummáque animorum æquitas, & moderatio, ſibi ab inſita iracundia, & rabie temperare poteſt. Quid ab ea exſpectandum, ſi arma, ſi potentiam, ſi duces ſui ſimileis ſit nacta? Præclarè T. Liuius lib. 24. annalium. Hæc natura (inquit) multitudinis eſt, aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur. Libertatem, quæ media eſt, nec ſpernere modicè, nec habere ſciunt. Et non fermè deſunt irarum indulgentes miniſtri, qui auidos, atque intemperanteis plebeiorum animos ad ſanguinem & cædeis irritent.

52. & dicendi cauſam) & dicendæ cauſæ.

53. vndecimuiris) τοῖς ἕνδεκα. commemorat hos Plato ſemel in apologia, ter in Phædone. vnius loci ex Phædone verba referam. ſic igitur ille in extr. καὶ ἥκει ὁ τῶν ἕνδεκα ὑπηρέτης, καὶ στὰς παρ' αὐτόν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ καταγνώσομαί γε σοῦ, ὅπερ τῶν ἄλλων καταγινώσκω. ὅτι μοι χαλεπαίνουσι, καὶ καταρῶνται, ἐπειδὰν αὐτοῖς παραγγέλλω πίνειν τὸ φάρμακον, ἀναγκαζόντων τῶν ἀρχόντων. i. Et venit vndecimuirûm miniſter: & prope eum ſtans, ô Socrates, inquit, non te eius criminis arguam, cuius alios arguo: quòd mihi ſuccenſent, & . malè precantur, cùm eis denuntio bibēdum eſſe pharmacum, magiſtratuum coactu. Demoſth. κατὰ Τιμοκρ. ex Solonis lege. ἐὰν δέ τις ἀπαχθῇ, τῶν γονέων κακώσεως ἑαλωκὼς, ἢ ἀστρατείας, ἢ προειρημένον αὐτῷ τῶν νόμων εἴργεσθαι, εἰσιὼν ὅποι μὴ χρή, δησάντων αὐτὸν οἱ ἕνδεκα, καὶ εἰσαγόντων εἰς τὴν Ἡλιαίαν· κατηγορείτω δὲ ὁ βουλόμενος, οἷς ἔξεστιν. i. Si quis autem abductus fuerit, damnatus his criminibus, vel quòd parenteis impiè tractarit, vel quòd militiam ſubterfugerit, aut deſeruerit: vel quòd eò ingreſſus ſit, quò nefas erat eum intrare, cùm eſſet ei prædictum à legibus: hunc vndecimuiri in vincula coniiciunto, & in iudicium adducunto: ibique quiſquis volet, accuſato, eorum, quibus lege liceat. Ariſtot. lib. VI. de optima reip. adminiſtrandæ forma, cap. vlt. πολλαχοῦ δὲ διῄρηται καὶ ἡ φυλάττουσα πρὸς τὴν πραττομένην, οἷον Ἀθήνησι τῶν ἕνδεκα καλουμένων. i. Multis autem locis diuiſus ac diſtinctus eſt magiſtratus carceri, cuſtodiæque reorū præfectus ab eo, qui multas exigit ac flagitat: verbi gratia, Athenis eorum, qui XIviri dicuntur.

54. Emphyletus) Aſſentior iis, qui auctorem huius libri hoc loco dormitaſſe, neque ſatis diligenter Græci hiſtorici, quem ſecutus eſt, verba conſideraſſe putāt: qui, cùm Græcè ſcriptum eſſet, duobus vocabulis, ἐμφύλιός τις, id eſt, tribulis quidam, vel ciuis quidam, legerit vno nomine ἐμφύλητος, quaſi proprium eſſet alicuius viri nomen. fortaſſè etiam ſcriptum erat, τῶν φίλων τις, id eſt, quidam ex ami-

cis:vel potius, φυλέτης τις. *i. tribulis quidam.* Probus *verò,ſiue* Nepos,*aliud agens, quod interdũ magnis viris áccidit,putauit ſcriptum eſſe,* φύλετος, *ſeu* ἐμφύλετος, *idque exiſtimauit eſſe nomen proprium.* Fortaſſe *etiam codice mendoſo vſus eſt.*

55. *O quàm indigna perp.)* Diod.*eod.lib.ſimile quiddam tradit, his verbis.* συνηκολούθουν δὲ αὐτοῖς πολλοὶ τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν, ὀδυρόμενοι, καὶ συμπάσχοντες ἐπὶ τῷ μεγέθει τῶν ἀτυχημάτων. τὸ γὰρ προεστηκότας ἄνδρας ταῖς δόξαις, καὶ ταῖς εὐγενείαις, καὶ ταῖς εὐεργεσίαις πολλὰ προεσχηκότας ἐν τῷ ζῆν φιλάνθρωπα, μήτε λόγου, μήτε κρίσεως δικαίας τυγχάνειν, πολλοὺς ἦγεν εἰς ἐπίστασιν διανοίας καὶ φόβον. *i. ſequebantur autem eos vnà multi viri boni lamentantes,& parem animo dolorem ex rerum aduerſarum magnitudine capientes.*Nam *præſtantibus gloria,& beneficentia,& nobilitate generis viris,qui multa humaniter & clementer erga multos in vita feciſſent:iis neque dicendi poteſtatem fieri, neque æquum iudicium dari: ea res multos varia cogitare,& metuere cogebat.*Idem *ſubiicit deinceps.* ἀστάτου δὲ καὶ κοινῆς ἅπασι τῆς τύχης οὔσης, πολλοὶ καὶ τῶν δημοτικῶν καὶ πικρῶς διακειμένων πρὸς αὐτὸν, ἐλοιδόρουν τε ἀνηλεῶς, καὶ πικρῶς ὠνείδιζον αὐτοῖς τὰς συμφοράς. τὸ γὰρ ἐν ταῖς εὐτυχίαις σιωπώμενον μῖσος, ὅταν ἐκ μεταβολῆς ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἐκραγῇ τὰς ὀργὰς, ἀποθηριοῦται πρὸς τοὺς μισουμένους. *i.*Cùm *ſit autem inſtabilis,& communis omnibus fortuna,multi & ex popularibus,& ex iis,qui in eum offenſi,maléque animati erant, ei cùm immiſericorditer,& amarè maledicebant,tum calamitates exprobrabant.*Nam *quod in rebus ſecundis occultatur & tacetur odium, cùm mutata in rebus aduerſis fortuna in irã eruperit,immaniter in eos,qui ſunt inuiſi,cõcitatur,atq; efferatur.* Cùm *multa autem præclara* Phocionis *dicta,factáque hoc loco exponat* Plutarchus,*quæ referre longum ſit,tum hæc ſunt egregia:quorum primũ eſt, quòd cùm ad ſupplicium duceretur,& inimici accurrentes,et maledicerent, quidámque eorum ex aduerſa parte veniens eum conſputaſſet: verſa ad magiſtratus facie, hoc tantum dixiſſe fertur:*Ecquis *iſtum indecoram ſpeciem præbere, deformémque geſtum agere prohibebit?* Alterum *eſt, quòd cùm quidam ex amicis ab eo quæreret,ecquid filio* Phoco *nuntiari vellet:volo verò, inquit, dic ei meis verbis ne huius iniuriæ,quæ mihi fit ab* Athenieñſib.*meminiſſe velit.*Tertium, *quòd eùm* Nicocles,*qui erat ei amicorum fideliſſimus, oraret eum, vt ſineret ſe priore loco pharmacum bibere:rem ſanè,inquit,ô* Nicocles,*petis à me grauem & moleſtam: verùm tamen, quoniam nulla vnquam in alia tibi,dum vixi, non morem geſſi,hanc quoque tibi concedo.*

56. *plerique clari)in his* Socrotes *philoſophus,vt eos taceam, qui in rep.adminiſtranda verſati ſunt.*

57. *tantum fuit odium)*Atqui *lex vetabat,eos,qui proditionis damnati eſſent, ſepeliri.*Non *igitur odium multitudinis fecit, vt proiiceretur inſepultus, ſed ius & lex. cur damnaretur autem,odium certè cauſa fuit.*

58. *Itaque à ſeruis ſep.)* Plutarch. οὐ μὴν ἀλλὰ ὥσπερ ἐνδεέστερον ἠγωνισμένοις, τοῖς ἐχθροῖς ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωνος ἐξορίσαι, καὶ μηδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδένα, πρὸς τὴν ταφὴν, Ἀθηναίων. διὸ φίλος μὲν οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἅψασθαι τοῦ σώματος. Κωνωπίων δέ τις ὑπουργεῖν εἰθισμένος τὰ τοιαῦτα, μισθοῦ κομισθέντα τὸν νεκρὸν ὑπὲρ τὴν Ἐλευσῖνα πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς, ἔκαυσεν. ἡ δὲ Μεγαρικὴ γυνὴ παροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων,

ἐχώσε μὲν αὐτόθι χῶμα κενόν, καὶ κατέσπεισεν. ἐνθεμένη δὲ τῷ κόλπῳ τὰ ὀστᾶ, καὶ κομίσασα, νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν κατώρυξε παρὰ τὴν ἑστίαν, εἰποῦσα, σοί, ὦ φίλη ἑστία, παρακατίθεμαι ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα. σὺ δὲ αὐτὰ τοῖς πατρῴοις ἀπόδος ἠρίοις, ὅταν Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσιν. i. Verùm tamẽ viſum eſt eius inimicis, quaſi parum ſtrenuè certaſſent, vt corpus Phocionis etiam extra fineis Atticæ exterminaretur, & vt ne quis Athenienſis ad eius ſepulturam ignem accenderet. Quocirca nullus quidem ex amicis corpus eius tangere auſus eſt. Sed Conopio quidam talia quædam miniſteria ſubire ſolitus, cadauer mercede accepta trans Eleuſinem deportatum, igne ex terra Megarica ſumto combuſsit. mulier autem quædam Megarica cùm ei funeri cum ancillis ſuis interfuiſſet, eodem in loco terram exaggerauit, & ſepulcrum inane fecit, & libamina ſollemnia fecit. poſita autem in ſinu veſtis oſſa, & domum noctu deportata defodit apud focum ſuum ſic locuta, Apud te, ô cara Veſta, huius viri boni relliquias depono. Tu autem eas patriis tumulis reddito, cùm Athenienſes reſipuerint, atque ad ſanitatem reuerterint. Diod Siculus, διὰ δὲ τῆς τοῦ κωνείου πόσεως κατὰ τὸ πάτριον ἔθος τὸν βίον καταλύσαντες ἐρρίφησαν ἄταφοι ταύτης. ὁ μὲν οὖν Φωκίων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ διαβληθέντες τοιαύτην ἔσχον τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. i. potu autem cicutæ inſtituto patrio vita finita, proiecti ſunt omnes inſepulti. Phocio igitur, & qui cum eo erant, falſis criminibus circumuenti, talem habuerunt vitæ exitum. Quoniam autem alij cum Phocione damnati & ſupplicio affecti eſſe dicuntur, fortaſſe quærat lector diligens, quínam hi fuerint. Plutarchus igitur tradit hos fuiſſe, Nicoclem, Thudippum, al. Euippum, Hegemonem, Pythoclem: Demetrium Phalereum verò, & Callimedontem, & Chariclem, & nonnullos alios, abſenteis capitis eſſe damnatos. Idem deinceps poſt illa verba, quæ paullo antè de Phocionis cadauere in alias terras amandato protuli, narrat, breui pòſt tempore Athenieſes à rebus ipſis edoctos, qualem magiſtrum, cuſtodémque temperantiæ ac iuſtitiæ amiſiſſent, ſtatuam ei æneam poſuiſſe: oſſa autem eius publicis ſumtibus ſepeliuiſſe: Agnonidem verò ſycophantam communi omnium ſuffragio damnatum necauiſſe.

TIMOLEON.

Timoleon Corinthius, ſine dubio magnus omnium iudicio hic vir[1] exſtitit. namque huic vni contigit,[2] quod neſcio an nulli, vt patriam, in qua erat natus, oppreſſam[3] à tyrãno liberaret, & à Syracuſis,[4] quibus auxilio erat miſſus, inueteratam ſeruitutem depelleret: totámque Siciliam multos annos[5] bello vexatam, à barbaríſque oppreſſam, ſuo aduentu[6] in priſtinum reſtitueret. Sed in his rebus[7] non ſimplici fortuna conflictatus eſt, & id quod difficilius putatur,[8] multo ſapientius tulit ſecundam, quàm aduerſam fortunam.

Nam

Nam cùm frater[9] eius Timophanes, [10] dux à Corinthiis delectus, [11] tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, participéſque regni [12] poſſet eſſe: [13] tantum afuit à ſocietate [14] ſceleris, vt antetulerit ſuorum ciuium libertatem [15] fratris ſaluti: & patriæ legibus obtemperare [16] ſatius duxerit, [17] quàm imperare. Hac mente per [18] haruſpicem, communémque affinem, cui ſoror ex eiſdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curauit. Ipſe [19] non modò manus non attulit, [20] ſed ne aſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. nam, [21] dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum eius facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. nonnulli enim [22] læſam ab eo pietatem [23] putabant, & [24] inuidia laudem virtutis [25] obterebant. Mater verò poſt id factum neque [26] domum ad ſe filium admiſit, neque aſpexit, quin eum [27] fratricidam, impiúmque deteſtans [28] compellaret. Quibus verbis adeò ille eſt commotus, [29] vt nonnumquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere. Interim [30] Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius rurſus [31] Syracuſarum potitus eſt: [32] cuius aduerſarij opem à Corinthiis petiuerunt: ducémque, quo in bello vterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus [33] incredibili felicitate [34] Dionyſiũ tota Sicilia depulit: cùm interficere poſſet, noluit: [35] tutóque vt Corinthum perueniret, effecit, quòd vtrorumque Dionyſiorum opibus Corinthij ſæpe adiuti fuerant; cuius [36] benignitatis memoriam volebat [37] exſtare: & quòd eam præclaram victoriam ducebat, in [38] qua plus eſſet clementiæ, quàm crudelitatis: poſtremò vt non ſolùm [39] auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno [40] ad quam fortu-

nam detruſiſſet.[41] Poſt Dionyſij deceſſum cum[42] Iceta bellauit, qui aduerſatus fuerat Dionyſio. quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quòd ipſe expulſo Dionyſio imperium dimittere noluit.[43] Hoc ſuperato Timoleon[44] maximas copias Karthaginiẽſium[45] apud Crimeſſum flumen fugauit, ac[46] ſatis habere coëgit,[47] ſi liceret Africam obtinere, qui iam complureis annos poſſeſsionem Siciliæ tenebant.[48] Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicoſum, & potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectus cùm propter diuturnitatem belli non ſolùm regiones, ſed etiam vrbeis deſertas videret, conquiſiuit, primùm, quos potuit Siculos,[49] deinde Corintho arceſsiuit colonos, quòd ab his initiò Syracuſæ erant cónditæ. Ciuibus veteribus ſua reſtituit, nouis bello[50] vacuefactas poſſeſsiones diuiſit: vrbium mœnia diſiecta,[51] fanáque deleta refecit: ciuitatibus[52] leges, libertatémque reddidit: & maximo bellò tantum otium[53] toti inſulæ conciliauit, vt hic cónditor vrbium earum, non illi, qui initiò[54] deduxerant, videretur. Arcem Syracuſis, quam muniuerat[55] Dionyſius[56] ad vrbem obſidendam,[57] à fundamentis diſiecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, dedítque operam, vt quàm minimè multa veſtigia ſeruitutis manerent.[58] Cùm tantis eſſet opibus, vt etiam inuitis imperare poſſet, tantum autem[59] haberet amorem omnium Siculorum, vt nullo recuſante regnum obtineret:[60] maluit ſe diligi, quàm metui. Itaque, cùm primùm potuit,[61] imperium depoſuit, & priuatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. neque verò id imperitè fecit. nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic[62] beniuolentia tenuit. nullus honos huic defuit:[63] neque poſtea Syracuſis res vlla ge-

ſta eſt publica, de qua prius ſit decretum, quàm Timoleontis ſententia cognita. nullius vmquam conſilium non modò antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt.[64] neque id magis beniuolentia factum eſt, quàm prudentia. Hic cùm ætate iam prouectus eſſet, ſine vllo morbo[65] lumina oculorum amiſit. quam calamitatem ita moderatè tulit, vt neque eum querentem quiſquam audierit, neque eò minus priuatis, publicíſque rebus interfuerit. veniebat autem in theatrum, cùm ibi[66] concilium populi haberetur, propter valetudinem [67] vectus iumentis iunctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat: neque hoc illi quiſquam[68] tribuebat ſuperbiæ. nihil enim vmquam neque inſolens, neque[69] glorioſum [70] ex ore eius exiit. qui quidē cùm ſuas[71] laudes audiret prędicari, numquam aliud dixit, quàm ſe in ea re maximas diis gratias agere,[72] atque habere, quòd cùm Siciliam[73] recreare conſtituiſſent, tum ſe potiſsimùm ducem eſſe voluiſſent. nihil enim rerum humanarum[74] ſine deorum numine agi putabat. Itaque ſuæ domi[75] ſacellum Αὐτοματίας conſtituerat, idque ſanctiſsimè colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acceſſerunt caſus. Nam prœlia maxima[76] natali die ſuo fecit omnia: quo factum eſt, vt eiuſdem natalem feſtum haberet vniuerſa Sicilia. Huic[77] quidam Lameſtius, homo petulans, & ingratus[78] vadimonium cùm vellet imponere, quòd cum illo ſe[79] lege agere diceret, & complures concurriſſent, qui[80] procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon orauit omneis, ne id facerent.[81] namque id vt Lameſtio, ceteríſque liceret, ſe maximos labores, ſummáque adiiſſe pericula. hanc enim ſpeciem libertatis eſſe, ſi omnibus,[82] quod quiſque vellet, legibus experiri liceret. Idem, cùm quidam Lameſtij ſimilis, nomine

dd 2

Demænetus, in contione populi de rebus geſtis eius detrahere cœpiſſet,[83] *ac nonnulla inueheretur in Timoleonta: dixit,* [84] *nunc demum ſe voti eſſe damnatum. namque hæc à diis immortalibus ſemper precatum, vt talem libertatem reſtituerent Syracuſanis, in qua*[85] *cuiuis liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic*[86] *cùm diem ſupremum obiiſſet, publicè à Syracuſanis in gymnaſio,*[87] *quod Timoleontium appellatur,* [88] *tota celebrante Sicilia, ſepultus eſt.*

[1] *DE REGIBVS.*

HI *fere fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur, præter reges. namque eos attingere noluimus, quòd omnium res geſtæ*[2] *ſeparatim ſunt relatæ. neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus* [3] *nomine, non poteſtate fuit rex, ſicut ceteri* [4] *Spartani. Ex his verò, qui*[6] *dominatum imperio tenuerunt, excellentiſsimi fuerunt (vt nos iudicamus) Perſarum* [7] *Cyrus, &*[8] *Darius, Hiſtaſpis filius:*[9] *quorum vterque priuatus,*[10] *virtute regnum eſt adeptus. Prior horum*[11] *apud Maſſagetas in prælio cécidit.*[12] *Darius ſenectute diem obiit ſupremum. Tres ſunt præterea eiuſdem generis,*[13] *Xerxes, &*[14] *duo Artaxerxes, Macrochir, & Mnemon.* [15] *Xerxi maxime eſt illuſtre, quòd maximis poſt hominum memoriam exercitibus, terra maríque, bellum intulit Græciæ.*[16] *At Macrochir præcipuam habet laudem ampliſsimæ, pulcherrimǽque corporis formæ: quam incredibili ornauit* [17] *virtute belli. namque illo Perſarum nemo fuit*[18] *manu fortior.*[19] *Mnemon autem iuſtitiæ fama floruit.*[20] *nam cum matris ſuæ ſcelere amiſiſſet vxorem,*[21] *tantum indulſit do-*

lori, vt[22] eum pietas vinceret. Ex his[23] duo eodem nomine [24] morbo naturæ debitum reddiderunt:[25] tertius[26] ab Artabano præfecto ferro interfectus eſt. Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros anteceſſerunt rerum geſtarum gloria,[27] Philippus Amyntæ filius, &[28] Alexander Magnus. horum alter[29] Babylone morbo conſumtus eſt. Philippus [30] Aegis à Pauſania, cùm ſpectatum ludos iret, iuxta theatrum occiſus eſt.[31] Vnus Epirotes Pyrrhus, qui cum P. R. bellauit. is cùm Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, [32] lapide ictus interit.[33] Vnus item Siculus Dionyſius prior. nã &[34] manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno[35] non facilè reperitur,[36] minime libidinoſus, non luxurioſus, non auarus,[37] nullius rei denique cupidus, niſi ſingularis, perpetuíque imperij,[38] ob eámque rem crudelis. nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitæ, quem[39] eius inſidiatorem putaret. Hic cùm[40] virtute tyrannidem ſibi peperiſſet,[41] magna retinuit felicitate,[42] maiórque annis ſexaginta natu deceſsit[43] florente regno. neque in tam multis annis cuiuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, cùm ex[44] tribus vxoribus liberos procreaſſet, multíque ei nati eſſent nepotes. Fuerunt præterea multi reges[45] ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitum eius imperia ceperunt.[46] In his Antigonus, & huius filius Demetrius, Lyſimachus, Seleucus, Ptolemæus.[47] Ex his Antigonus cùm aduerſus Seleucum, Lyſimachúmque dimicaret, in prælio occiſus eſt.[48] Pari leto affectus eſt[49] Lyſimachus à Seleuco. nam ſocietate diſſoluta bellum inter ſe geſſerunt. At Demetrius cùm[50] filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuiſſet:[51] captus bello,[52] in cuſtodia ſocer generi periit morbo. neque ita multo pòſt[53] Se-

leucus[54] à Ptolemæo Cerauno dolo interfectus eſt:[55] quem [56] ille à[57] patre expulſum[58] Alexandria, alienarum opum indigentem, receperat.[59] Ipſe autem Ptolemæus,[60] cùm viuus filio regnum tradidiſſet, ab illo eodem vita priuatus dicitur. De quibus quoniam ſatis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem, & Hannibalem: quos & animi magnitudine, & calliditate[61] omneis in Africa natos præſtitiſſe conſtat.

TIMOLEON.

Timoleon) non admonerem lectorem de re leui, & aperta, niſi viderem, quibuſdam dubium eſſe, & in controuerſiam vocari, ſit'ne ſcribendum, Timoleon, *cum* T. & I. *an* Thymoleon *cum* Th. & Y. *vocali* Græca. *Omnino igitur nequis poſthac hac de re dubitet, aut nequi inter ſe ambigant, ſcribendum* Timoleon *ſine aſpirationis nota, & cum* i. Latina *vocali, ordine tertia.* Timoleontis *autem pater fuit* Timænetus, *auctore* Diodoro Siculo *lib.16. ſed, vt vult* Plutarchus *in* Timoleonte, Timodemus: *mater autem* Demariſte.

2. *quod neſcio an nulli) id eſt, quod arbitror nulli alij contigiſſe.* Sic *loquitur ſæpe* M. Tullius: *exempli cauſa, lib.3. de* Natura *deor. ſic haud ſcio an melius fuerit humano generi motum iſtum celerem cogitationis, acumen, ſollertiam, quam rationem vocamus, quoniam peſtifera ſit multis, admodum paucis ſalutaris, non dari omnino, quàm tam munificè, & largè dari, id eſt, melius fuit non dari.* Idem *lib.3. de off. quod cùm omnibus eſt faciendum, qui vitam honeſtam ingredi cogitant: tum haud ſcio an nemini potius, quàm tibi, id eſt, tum nemini potius, quàm tibi.* Idem *in oratore perf.* Atque *haud ſcio, an plerique noſtrorum oratorum ingenio plus valuerint, quàm doctrina, id eſt, plerique noſtrorum oratorum ingenio plus valuerũt, quàm doctrina.* Idem *lib.3. accuſ. id quod tametſi difficile eſt, tamen haud ſcio an fieri poſſit, id eſt, tamen fieri poteſt.*

3. *à tyranno) à fratre maiore natu* Timophane: *de quo mox plura.*

4. *quibus auxilio erat m.) hac de re etiam mox plura dicentur.*

5. *bello) quod geſtum eſt à* Karthaginienſibus *partim aduerſus tyrannum* Dionyſium *maiorem, duce* Dione: & Dione *interfecto,* Callippum, *qui menſeis* XIII. *tyrannidem obtinuit, vt narrat* Diod. *lib.16.* & Callippo *ſubacto,* Hipparinum Dionyſij *filium, qui annos duos imperio paterno potitus eſt: deinde* Dionyſium *ipſum, qui imperium amiſſum recuperauit.*

6. *in priſtin reſt.) integra erat locutio, in priſtinum ſtatum reſtitueret.*

7. *non ſimplici, id eſt, varia & multiplici: videlicet, nunc ſecunda & benigna: nunc aduerſa & maligna ſeu malefica.*

8. *multo ſapientius tulit ſec. q. aduerſ.) hac de re ſuprà in* Conone.

9. frater eius Timoph.) homo nulla in re Timoleontis fratris ſimilis, ſed planè cerebroſus, & mente captus, & tyrannidis amore ab improbis amicis, & hominibus militaribus, peregrinis, & mercenariis, qui ſemper eum circumſtabant, corruptus ac deprauatus: neſcio quo in re militari impetu rationis experte, & ſtudio quodam periculi adeundi, opinionem viri bellicoſi, & rei militaris periti, & efficacis, apud populum conſecutus: quia ciuibus ad ſe allectis, imperiis præponebatur, & ad ea obtinenda fratris opera, adiumentóque vtebatur, eius peccata omnia ratione occultãtis, ac celantis, aut certe extenuãtis, ac minora facientis: contrà ſiquid recti à natura habebat, id exornantis atque amplificantis. Hæc ex Plutarcho in Timoleonte, vt quidem nos vertimus.

10. dux à Corinthiis) In bello aduerſus Arginos, & Cleonæos.

11. tyrannidem per milites merc.) Corinthij veriti ne idem ſibi accideret, quod & antea, Corintho amiſſa, & à ſociis ipſis occupata: quadringentos milites mercenarios alere decreuerunt: quibus Timophanem præfecerunt. Ille autem rebus omnibus honeſtis & iuſtis neglectis ac deſpectis, confeſtim ea ad exitum perduxit, quibus ciuitatem in ſuam poteſtatem redigere poſſet: & multis ciuibus principibus ac primariis indicta cauſa necatis, ſe ipſe tyrannum conſtituit.

12. poſſet eſſe) Timoleon.

13. tantum afuit ſic legendum eſſe toties iam lectorem admonuimus, vt vereamur, ne eius memoriæ diffidere videamur.

14. ſceleris) attende, tyrannidem occupare in ciuitate libera, cuius is, qui tyrannidem occuparit, ciuis ſit, ſcelus eſſe. Talis enim ciuis, in patriam ſuam eſt impius: ergo ſceleratus.

15. fratris ſaluti) Plutarch. βαρέως δὲ φέρων ὁ Τιμολέων, καὶ συμφορὰν ποιούμενος ἑαυτοῦ τὴν ἐκείνου κακίαν, ἐπεχείρησε μὲν αὐτῷ διαλέγεσθαι, καὶ παρακαλεῖν, ἀφέντα τὴν μανίαν, καὶ δυστυχίαν τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης, ζητεῖν τινὰ τῶν ἡμαρτημένων ἐπανόρθωσιν πρὸς τοὺς πολίτας. ἀπωσαμένου δ᾽ ἐκείνου, καὶ καταφρονήσαντος, οὕτω παραλαβὼν τῶν μὲν οἰκείων Αἰσχύλον, ἀδελφὸν ὄντα τῆς Τιμοφάνους γυναικός, τῶν δὲ φίλων τὸν μάντιν, ὃν Σάτυρον μὲν Θεόπομπος, Ἔφορος δὲ καὶ Τίμαιος, Ὀρθαγόραν ὀνομάζουσι: καὶ διαλιπὼν ἡμέρας ὀλίγας αὖθις ἀνέβη πρὸς τὸν ἀδελφόν, καὶ περιστάντες αὐτὸν οἱ τρεῖς καθικέτευον, ἀλλὰ νῦν γε χρησάμενον λογισμῷ, μεταβαλέσθαι. τοῦ δὲ Τιμοφάνους πρῶτον μὲν αὐτῶν καταγελῶντος, ἔπειτα δὲ πρὸς ὀργὴν ἐκφερομένου καὶ χαλεπαίνοντος, ὁ μὲν Τιμολέων ἀποχωρήσας μικρὸν αὐτοῦ, καὶ συγκαλυψάμενος εἱστήκει δακρύων. ἐκεῖνοι δὲ τὰ ξίφη σπασάμενοι, ταχὺ διαφθείρουσιν αὐτόν. *i. Grauiter autem id ferens Timoleon, & illius vitium calamitatem ſuam eſſe ducens, eum conuenire conatus eſt, atque hortari vt omiſſo furore, relictáque cupiditate illa infelici, quæ peccaſſet, aliqua ratione apud ciueis corrigere ſtuderet. quod cùm ille lõgè repuliſſet, & cõtemſiſſet: hic adhibitis ex propinquis quidem & neceſſariis, Æſchylo Timophanis vxoris fratre: ex amicis verò haruſpice, quem Satyrum Theopompus, Ephorus autem & Timæus Orthagoram nominant: & paucis diebus interiectis rurſus ad fratrem aſcẽdit, & hi tres eum circumſtantes ſuppliciter orabant, vt, ſi antea non reſipuiſſet, at nunc aliquando certè ratione in conſilium adhibita ſententiam mutaret. Cùm autem Timophanes, primùm eos irriſiſſet, deinde ira exarſiſſet, & ſuſcenſuiſſet, Timoleon quidem*

paullum ab eo abſceßit, & operta facie ſtetit lacrymans. Illi autem gladiis nudatis celeriter eum interfecerunt. Idem præceptis polit. καὶ Τιμολέων ὁ Κορίνθιος τὸν ἀδελφὸν ἐπεὶ διδάσκων, καὶ δεόμενος οὐκ ἔπεισε τῆς τυραννίδος, συνέπραξε τοῖς ἀνελοῦσι. δεῖ γὰρ οὐκ ἄχρι τοῦ βωμοῦ μόνον φίλον εἶναι ὧ μὴ συνεπιορκοῦντα, ὥς ποτε Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου, καὶ δικαίου, καὶ συμφέροντος. i. & Timoleon Corinthius poſteaquàm fratrem ſuum docendo & orando à tyrannide reuocare non potuit, iis, qui interfecerunt, adiutor fuit. Oportet enim non vſque ad aram tantùm amicum eſſe, vt ne cum amico peieremus, vt quondam Pericles dixit, ſed vſque ad omnem legem & omne ius, & vtile. Sic Brutus epiſtola ad M. Tullium, cuius initium eſt, Particulam litterarum, libro ſingulari. Sed mihi prius omnia dij, deæque eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modò heredi eius, quem occidi, non conceſſerim, quod in illo non tuli, ſed ne patri quidem meo, ſi reuiuiſcat, vt, patiente me, plus legibus ac ſenatu poßit. Et Cic. de off. 3. Quid ſi tyrannidem occupare, ſi patriam prodere conabitur pater? ſilebitne filius? immò verò obſecrabit patrem ne id faciat. ſi nihil proficiet, accuſabit, minabitur etiam. ad extremum, ſi ad perniciem patriæ res ſpectabit, patriæ ſalutem anteponet ſaluti patris. Sic multi patres filios ſuos, quòd patriam oppugnare comperti, aut iudicati eſſent, necari iuſſerunt. de quib. Val. Max. lib. V. cap. 7. Diod. lib. 16. totam Timoleontis hiſtoriam, & quæ ad cædem fratris, & quæ ad res ab eo in Sicilia geſtas pertinet, breuiter & ſummatim complectitur. cuius verba non paruam lucem huic loco mihi videntur eſſe allatura, iccirco ea aſcribam. Τιμοφάνης γὰρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (Τιμολέοντος) προέχων τῶν Κορινθίων πλούτῳ τε καὶ τόλμῃ, πάλαι μὲν ἦν φανερὸς τυραννίδος ὀρεγόμενος, τότε δὲ τοὺς ἀπόρους ἀναλαμβάνων, καὶ πανοπλίας κατασκευαζόμενος, καὶ τοὺς πονηροτάτους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, κατὰ τὴν ἀγορὰν περιῄει, οὐ προσποιούμενος ὅτι τύραννός ἐστι, τὰ δὲ τῆς τυραννίδος ἔργα διαπραττόμενος. ὁ δὲ Τιμολέων ἀλλοτριώτατος ὢν μοναρχίας, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρει πείθειν τὸν ἀδελφὸν ἀποστῆναι τῆς ἐπιβολῆς. ὡς δὲ οὐχ ὑπήκουεν, ἀλλ' ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐπετείνετο τῇ τόλμῃ, ἀδυνατῶν αὐτὸν λόγῳ διορθώσασθαι, περιπατοῦν (al. περιπατοῦντα) κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀπέσφαξε. θορύβου δὲ γενομένου, καὶ τῶν πολιτῶν συνδραμόντων διά τε τὸ παράδοξον, καὶ τὴν δεινότητα τῆς πράξεως, στάσις ἐγίνετο. οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν δεῖν, ὡς ἐμφύλιον φόνον πεπραχότα τὸν Τιμολέοντα, τυχεῖν τῆς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίας· οἱ δὲ τοὐναντίον ἀπεφαίνοντο ἐπαινεῖν τὸν ἄνδρα, ὡς τυραννοκτόνον. τῆς δὲ γερουσίας συνεδρευούσης ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ τῆς περὶ τὴν πρᾶξιν ἀμφισβητήσεως ἐπὶ τὸ συνέδριον ἀναπεμφθείσης, οἱ μὲν ἐχθροὶ τοῦ Τιμολέοντος κατηγόρουν. οἱ δὲ χαριέστεροι συνηγοροῦντες συνεβούλευον σώζειν τὸν ἄνδρα. ἀκρίτου δὲ ἔτι τῆς ζητήσεως οὔσης, κατέπλευσαν ἐκ τῶν Συρακουσῶν οἱ πρέσβεις, καὶ τῇ γερουσίᾳ τὰς ἐντολὰς δηλώσαντες, ἠξίουν τὴν ταχίστην ἀποστεῖλαι τὸν στρατηγόν. ἔδοξεν οὖν τῷ συνεδρίῳ πέμπειν τὸν Τιμολέοντα, καὶ πρὸς τὸ κατορθῶσαι τὴν πρᾶξιν ξένας τινάς, καὶ παραδόξους αἱρέσεις αὐτῷ προέθηκαν. διεβεβαιώσαντο γὰρ ἐὰν μὲν καλῶς ἄρξῃ τῶν Συρακουσίων, κρινεῖν αὐτὸν τυραννοκτόνον. ἐὰν δὲ πλεονεκτικώτερον, ἀδελφοῦ φονέα. ὁ δὲ Τιμολέων οὐχ οὕτω διὰ τὸν ἐπικρεμασθέντα φόβον ὑπὸ τῆς γερουσίας, ὡς διὰ τὴν ἀρετὴν, καλῶς καὶ συμφερόντως προέστη τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν πραγμάτων. Καρχηδονίους μὲν γὰρ κατεπολέμησε, τὰς δὲ κατεσκαμμένας ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἑλληνίδας πόλεις ἀποκατέστησε· πᾶσαν δὲ Σικελίαν ἠλευθέρωσε. καθόλου δὲ τὰς Συρακούσας, καὶ τὰς ἑλληνίδας πόλεις παραλαβὼν ἐρήμους, ἐποίησε πολυανθρωπίᾳ διενεγκεῖν. i. Timophanes enim Timoleontis

leontis frater, diuitiis & audacia Corinthiis antecellens, iampridem ille quidem præ ſe ferebat, ſe tyrannidem concupiſcere: ſed tunc maximè cùm egenteis homines recipiens, & omnia armorum genera parans, & improbiſſimis hominibus ſtipatus, in foro deambulabat, quamuis ſe tyrannum verbo eſſe diſſimularet, facta tamen eum tyrannum eſſe arguebant. Timoleon porrò à ſingulari potentia, quam monarchiam Græci vocant, alieniſſimus, primùm perſuadere fratri conabatur, vt ab incepto deſiſteret. Vbi autem ille oratione Timoleontis nihil commotus eſt, ſed contrà magis ac magis in dies eius audacia augebatur: Timoleon videns, ſe non poſſe illum verbis ſanare: eum interea dum in foro ambulat, necauit. magno autem tumultu excitato, & ciuibus vndique concurrentibus cùm propter caſum inopinatum, tum propter rei atrocitatem, ſeditio inter ciueis coorta eſt. Alij enim dixerunt oportere Timoleontem, vt ſanguine ciuili cruentum, & ciuis interfectorem, ex legibus dare pœnas. alij contrà pronuntiabant, eum eſſe laudandum, vt tyrannicidam. Senatu in curia conſidente, & controuerſia ad conſilium relata ac reiecta, Timoleontem inimici accuſabant: homines autem elegantes & politi patrocinio eius ſuſcepto, ſuadebant vt virum ſeruarent. Quæſtione nõdum diiudicata, venerunt Syracuſarum legati, & mandatis ſuis in ſenatu expoſitis, poſtularunt, vt Corinthij imperatorem quàmprimùm mitterent Syracuſas. Decreuit itaque ſenatus, vt eò Timoleon mitteretur: atque vt negotium ſibi mandatum bene gerere ſtuderet, nouas eis quaſdam, & inopinatas condiciones propoſuerũt. Confirmarunt enim, ſe, ſi rectè & abſtinenter Syracuſanis præfuerit, eum tyrannicidam ſententia ſua pronuntiaturos: ſin cupidè & auarè, fratricidam. Timoleon non tam propter metum à ſenatu impendentem, quàm propter ſuam virtutem, bene, & vtiliter rebus Siculis præfuit. Nam Karthaginienſeis quidem bello ſuperauit: vrbeis verò Græciæ à barbaris dirutas atque euerſas reſtituit, ac redintegrauit, totam denique Siciliam liberauit. Vniuersè autem Syracuſas, & vrbeis Græciæ deſertas & incultas nactus, hominum multitudine celeberrimas & frequentiſſimas reddidit.

16. *ſatius duxerit) libris omnibus reclamantibus, qui habent, ſanctius duxerit, ſatius duxerit, edendum curaui. Scriptura enim illa, receptam dico, quæ talis eſt: & patriæ legibus obtemperare ſanctius duxerit, quàm imperare patriæ, ferri non poteſt, & ſe ipſa refellit. nam ſiquis fortè hanc vulgatæ lectionis partem, quàm imperare patriæ (quam reieci) retinẽdam cenſeat: de qua mox diſſeremus: cùm imperare patriæ, aut legibus patriæ, ſit impium, niſi fortè rex ſit, qui imperet & legitimũ ſit imperiũ: non poteſt eſſe ſanctũ. quod cùm ita ſit, non poſſunt hæc inter ſe cõparari, parêre legibus patriæ, & imperare. Quòd ſi, imperare, deleta voce, patriæ, legendũ ſit, vt mihi videtur: ne hæc quidẽ duo ſic inter ſe poſſunt comparari, vt alterum dicatur altero ſanctius. imperare enim bonum fortaſſe eſt: ſanctum nullo modo. Hæc igitur lectio reiicienda, & patriæ legibus obtemperare ſanctius duxerit, quàm imperare. Satius autem dicunt Latini, pro eo quod eſt, melius eſſe, præſtare. ſic ſuprà in Cimone, ſatius eſſe exiſtimans eos, & ciueis ſuos vna voluntate conſentire, quàm armis contendere. Sic M. Tull. accuſ. lib. 2. repertus eſt nemo, quin mori ſatius eſſe diceret, quàm & c. & item ſæpe alibi.*

17. *quàm imperare) vocem patriæ, quæ reperitur in omnib. lib. vulgatis, deleri iuſſi, vt ab aliquo inculcatam, & ex annotatione natam. repetendum eſt enim* ἀπὸ κοινοῦ, *legibus patriæ.*

18. *haruſpicem)* μάντιν, *ſiue* Satyrum, *ſiue* Orthagoram. Plutarch. *vt ſuprà retulimus.*

19. *non modò manus non att.) afferre manum, aut manus ſibi, aut alteri, loquendi genus bonis ſcriptoribus vſitatum.* Plancius Ciceroni *manus, quas iuſtius in* Lepidi *perniciem armauiſſet, ſibi afferre conatus eſt.* Cic. *lib.* I. *off.* Nam *qui iniuſtè impetum in quempiam facit, is quaſi manus afferre uidetur ſocio. Idem parad.* 3. *& æquè peccare ſe, ſi priuatis, ac ſi magiſtratibus manus afferant?*

20. *ſed ne aſpicere quidem) ſic* Plutarchus, *vt ſuprà retulimus.*

21. *dum res conficer.) tantiſper, vel interea dum res conficeretur.*

22. *læſam) violatam.* Cic *pro Roſcio* Amerino. *vultu ſæpe læditur pietas. lædere fidem, pudorem, exiſtimationem, &c.* Latinis *vſitata.*

23. *putabant) in quo fallebantur. nam patria omnium caritates amplexa eſt: & ſalus patriæ ſaluti patris, & filiorum, & fratrum, omnium denique neceſſariorum, & propinquorum, anteponenda eſt, vt ſuprà oſtendimus.*

24. *inuidia) inuidia concitanda: facinore eius in crimen vocando:* ἐκ Κοιν.

25. *obterebant) ſic loquitur &* Cic. *lib* V *accuſ. princip. ne obteri laudem imperatoriam criminibus auaritiæ velitis. ſic ferè* Horat *dixit deterere laudes* Cæſaris *culpa ingenij, oda* VI. *lib.* I *Quòd autem ad rem attinet, ſic* Plutarchus, τῆς δὲ πράξεως διαβοηθείσης οἱ μὲν κράτιστοι τῶν Κορινθίων ἐπῄνουν τὴν μισοπονηρίαν, καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ Τιμολέοντος, ὅτι χρηστὸς ὢν, καὶ φιλοίκειος, ὅμως τὴν πατρίδα τῆς οἰκίας, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον προετίμησε τοῦ συμφέροντος, ἀριστεύοντα μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος διασώσας τὸν ἀδελφὸν, ἐπιβουλεύσαντα δὲ αὐτῇ, καὶ καταδουλωσάμενον διασώσας τὸν ἀδελφόν. οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι ζῆν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, καὶ πρὸς τοὺς δυνάστας ἀποβλέπειν εἰωθότες, τῷ μὲν θανάτῳ τοῦ τυράννου προσεποιοῦντο χαίρειν. τὸν δὲ Τιμολέοντα λοιδοροῦντες ὡς ἀσεβὲς εἰργασμένον, καὶ μυσῶδες ἔργον, εἰς ἀθυμίαν περιέστησαν. *i. Re autem in vulgus didita & peruulgata,* Corinthiorum *quidem qui erant optimi,* Timoleontis *odium in improbos, & animi magnitudinem laudabant, quòd cùm eſſet homo frugi, & amans ſuorũ, patriam tamen ſuæ domui, & honeſtũ ac iuſtũ vtili antepoſuiſſet, quippe qui fratrem pro patria fortiter pugnantem ſeruaſſet: eundem patriæ inſidiantem, & ſeruitutis iugum imponentem occidiſſet. Qui autem non poterant in potentia populi viuere, & dynaſtarum nutum intueri conſueuerant, morte quidem tyranni ſe lætari ſimulabant,* Timoleontem *vero maledictis inſectantes & lacerantes, vt impio & abominando facinore contaminatum, ad animi deſperationem redigebant.*

26. *domum ad ſe) vel hæc duo, pro vno poſuit, domum ad ſe. nam apud* Plautum, *&* Terentium, *& alios* Latinos, *ad me, id eſt, domum meam, & apud me, id eſt, domi meæ.* Terent. *in* Eun. *Eamus ad me. vel, ad ſe, id eſt, eò, vbi eſſet. Sic* Donatus *ad illum locum* Terentij, *Si id non poterit, ad me adducito. ad me, interpretatur, eò, vbi ſum, vel vbi ero. nam poteſt quis alibi eſſe, quàm domi.*

27. *fratricidam)* Cic. *pro domo ſua, patricida, fratricida, ſororicida.*

28. *compellaret) criminoſè, & accuſatoriè appellaret. hoc enim plerumque ſignificat compellandi verbum, quemadmodum ſuprà admonuimus, in* Alcib.

29. *vt nonnumquam vitæ finem f)* Plutarch. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν μητέρα δυσφορεῖν πυθόμενος, καὶ φωνάς τε δεινὰς ἀφιέναι, καὶ κατάρας ἐπ' αὐτὸν ἀρᾶσθαι φρικώδεις, ἐβάδιζε παραμυθησόμενος. ἡ δὲ προσιδεῖν οὐχ ὑπέμεινε τὴν ὄψιν, ἀλλὰ τὴν οἰκίαν ἀπέκλεισε· τότε δὴ παντάπασι περίλυπος γενόμενος, καὶ συνταραχθεὶς τὴν διάνοιαν, ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἑαυτὸν, ἀπέχεσθαι τροφῆς· τῶν δὲ φίλων οὐ περιιδόντων, ἀλλὰ πᾶσαν δέησιν, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην προσενεγκαμένων ἔγνω ζῆν καθ' ἑαυτὸν ἐκ μέσου γενόμενος. καὶ πολιτείαν μὲν ἅπασαν ἀφῆκε, τοῖς δὲ πρώτοις χρόνοις οὐδὲ κατιὼν εἰς πόλιν, ἀλλ' ἀδημονῶν, καὶ πλανώμενος ἐν τοῖς ἐρημοτάτοις τῶν ἀγρῶν διετέλει. i. *Poſtquam autem audiuit, matrem hoc facinus grauiter, & iniquo animo ferre, & voces atroceis iactare, & diris atque horribilib. precibus ipſum deuouere: adiit ad eam vt ſolaretur. quæ vbi eum in conſpectum ſuum venire vetuit, & aſpicere noluit, neque admiſit, ſed contrà excluſit: planè mærore fractus, & animo conturbatus, cogitauit à cibo abſtinere, & inedia vitam finire. Cùm autem amici non ſinerent, ſed eum omnibus precibus obſecrarent, atque omni ratione prohiberent: conſtituit in ſolitudine vitam agere, ab hominum oculis & celebritate remotus: atque omnem quidem reip. adminiſtrationem miſſam fecit: primis autem temporibus ne in vrbem quidem deſcendens, ſed animo æſtuans, & cor ſuum exedens, hominúmque veſtigia & lucem vitans, in locis deſertiſſimis commorabatur.*

30. *Dione Syr. interfecto)* *qua de re ſuprà in* Dione *dictum eſt.*

31. *Syracuſarum potitus eſt)* Ita tamen *vt* Iceta *tyrannus* Acradinam & Neapolim *teneret,* Dionyſius Inſulam: *vt tradit* Diod. *lib.* 16.

32, *cuius aduerſarij, &c.)* Sic Diodorus Sicul. *lib.* 16. *quem locum ſuprà protulimus.*

33. *incredibili felic.) quam multa oſtenta, & prodigia, & ſomnia præſignificarunt, vt tradunt* Plutarch & Diod. *verba* Diodori *ſunt hæc eod lib.* ἴδιον δέ τι καὶ παράδοξον συνέβη γενέσθαι τῷ Τιμολέοντι κατὰ τὸν πλοῦν, τοῦ δαιμονίου συνεπιλαβομένου τῆς ἐπιβολῆς, καὶ προσημαίνοντος τὴν ἐσομένην περὶ αὐτὸν εὐδοξίαν καὶ λαμπρότητα τῶν πράξεων. δι' ὅλης γὰρ τῆς νυκτὸς προηγεῖτο λαμπὰς καιομένη κατὰ τὸν οὐρανὸν μέχρις οὗ συνέβη τὸν στόλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καταπλεῦσαι. ὁ δὲ Τιμολέων προακηκοὼς ἦν ἐν Κορίνθῳ τῶν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἱερειῶν, ὅτι κατὰ τοὺς ὕπνους αὐταῖς αἱ θεαὶ προσαγγείλαιεν συμπλεύσεσθαι τοῖς περὶ Τιμολέοντα κατὰ τὸν πλοῦν τὸν εἰς τὴν ἱερὰν αὐτῶν νῆσον. διόπερ ὁ Τιμολέων, καὶ οἱ συμπλέοντες περιχαρεῖς ἦσαν, ὡς τῶν θεῶν συνεργούντων αὐτοῖς. i. Proprium *autem quiddam, & admirabile* Timoleonti *inter nauigandum accidit, deorum numine eius conatus adiuuante, & gloriam eius futuram, actionúmque, & rerum geſtarum claritatem præſignificante. per totam enim noctem præibat lampas ardens in cælo, donec claſſis ad* Italiam *appulſa eſt.* Timoleon *porrò antequàm* Corintho *exiret, ex* Cereris & Proſerpinæ *ſacerdotibus audiuerat, deas eis in ſomnis nuntiaſſe, ſe vnà cum* Timoleonte *nauigaturas, & nauigationis ad inſulam ſibi ſacram inſtitutæ comites ac ſocias futuras. Itaque* Timoleon, & *qui cum eo nauigabant, lætitia efferebantur, tamquam deabus ſe adiuuantibus.* Hactenus Diodorus: *cum quo congruit &* Plutarchus. Verba *eius non aſcribam.*

34. *Dionyſium tota Sicilia dep.) noſter ſcriptor contrario ac ceteri, ordine hæc narrat. Nam alij poſt Icetam deuictum, Dionyſium à Timoleonte è Sicilia depulſum tradiderunt.*

35. *tutóque vt Corinthum peru.) huius facti tres cauſæ ab auctore afferuntur: prima, quòd vterq; Dionyſius de Corinthiis aliquando bene meritus eſſet: altera, quòd præclaram victoriam exiſtimabat, in qua victor ſe clementem in victos præberet, non ſæuum, neque crudelem: poſtrema eſt, vt omnibus eſſet in promtu mobilitas, inconſtātiáque fortunæ, quæ ex tam potente tyranno, ludi magiſtrum feciſſet.*

36. *benignitatis) liberalitatis, beneficentiæ,* εὐεργεσίας.

37. *exſtare) manere, vigere, non intermori, non deleri. Cic. pro Cluentio, exſtat memoria: ſunt litteræ publicæ. Idem pro Roſc. Am. Hæc cùm ſint omnia, tamen exſtent oportet expreſſa ſceleris veſtigia.*

38. *in qua plus eſſet clementiæ) in qua nemo vitam amitteret, niſi qui in acie cecidiſſet: vt, cui belli fortuna peperciſſet, ei victor parceret, eúmque conſeruaret.*

39. *auribus acciperetur) audiretur. ſic loquitur & M. Tull. Philipp. 8. Hæc tu mandata L. Piſo, & tu L. Philippe, principes ciuitatis, non dico animo ferre, verùm auribus accipere potuiſtis?*

40. *ad quam fortunam detr.) Quo pacto Dionyſius ſe, & arcem, & totum apparatum tyrannicum Timoleonti tradiderit, & ex potentiſſimo tyranno priuatus & imbecillis effectus ſit, exponit Plutarchus in Timoleonte, his verbis.* τὸ δὲ μέγιστον αὐτὸς Διονύσιος ἀπειρηκὼς ἤδη ταῖς ἐλπίσι, καὶ μικρὸν ἀπολιπὼν ἐκπολιορκεῖσθαι, *&c. ſequitur aliquanto poſt.* οἱ μὲν οὖν στρατιῶται (τοῦ Τιμολέοντος) παρέλαβον τὴν ἀκρόπολιν, καὶ τὰ τυραννεῖα μετὰ τῆς παρασκευῆς, καὶ τῶν χρησίμων πρὸς τὸν πόλεμον. ἵπποι τε γὰρ ἐνῆσαν οὐκ ὀλίγοι, καὶ πᾶσα μηχανημάτων ἰδέα, καὶ βελῶν πλῆθος. ὅπλων δ' ἀπέκειτο μυριάδες ἑπτὰ τεθησαυρισμένων ἐκ παλαιοῦ. στρατιῶται δὲ δισχίλιοι τῷ Διονυσίῳ παρῆσαν, οὓς ἐκεῖνος, ὡς τἆλλα, τῷ Τιμολέοντι παρέδωκεν. αὐτὸς δὲ χρήματα λαβὼν, καὶ τῶν φίλων οὐ πολλοὺς, ἔλαθεν ἐκπλεύσας τὸν Ἱκέτην. καὶ κομισθεὶς εἰς τὸ Τιμολέοντος στρατόπεδον, τότε πρῶτον ἰδιώτης καὶ ταπεινὸς ὀφθεὶς, ἐπὶ μιᾶς νεὼς μετὰ χρημάτων ὀλίγων εἰς Κόρινθον ἀπεστάλη, γεννηθεὶς μὲν καὶ τραφεὶς ἐν τυραννίδι, τῇ πασῶν ἐπιφανεστάτῃ καὶ μεγίστῃ· κατασχὼν δὲ ταύτην ἔτη δέκα, δώδεκα δ' ἄλλα μετὰ τὴν Δίωνος στρατείαν ἐν ἀγῶσι καὶ πολέμοις διαφορηθείς· ἃ δ' ἔπραξε τυραννῶν, οἷς ἔπαθεν, ὑπερβαλλόμενος. καὶ γὰρ υἱῶν ἐνηλίκων θανάτους, καὶ θυγατέρων καταπορνεύσεις παρθένων ἐπεῖδε, καὶ τὴν αὐτὴν ἀδελφὴν, καὶ γυναῖκα ζῶσαν μὲν εἰς τὸ σῶμα ταῖς ἀσελγεστάταις ὑπὸ τῶν πολεμίων ἡδοναῖς παραχρησθεῖσαν, βίᾳ δὲ ἀποθανοῦσαν μετὰ τῶν τέκνων, καὶ καταποντισθεῖσαν εἰς τὸ πέλαγος. *i. quod autem eſt omnium maximum, Dionyſius ipſe omni iam ſpe abiecta, & tantùmnon expugnatus, Icetam quidem contemſit, vtpote turpiter victum: Timoleontem verò admirans, illi & Corinthiis ſeipſum, arcémque tradidit. Timoleon porrò inſperata felicitate gauiſus, Euclidem & Telemachum Corinthios in arcem mittit, & vnà cum eis milites quadringentos, non vno tempore omneis, neque palàm (hoc enim fieri non poterat, imminentibus & ſpeculantibus in portu hoſtibus) ſed clàm, & in parteis diſtributos, & manipulatim illapſos. Milites igitur arcem, & tyrannicas ædeis ſibi traditas cū toto apparatu, & rebus ad bellum vtilibus, acceperunt. Nam &*

equi in ea inerant non pauci, & omne genus machinationes, & telorum multitudo, & armaturarum ſeptuaginta millia ab antiquis vſque temporibus in ea repoſitarum: militum præterea duo millia habebat Dionyſius*, quos, vt alia omnia,* Timoleonti *tradidit. Ipſe autem pecuniis acceptis, & amicis paucis aſſumtis, imprudente & inſcio* Iceta*, in* Timoleontis *caſtra naui delatus, tunc primùm priuatus & humilis viſus, vno nauigio cum paucis pecuniis in* Corinthum *vectus eſt, primùm procreatus & educatus in tyrãnide omnium clariſſima & maxima: deinde ea perfructus annos decem, & poſt* Dionis *mortem duodecim prœliis ac bellis conflictatus: pluribus autem incommodis, & calamitatibus acceptis, quàm rebus proſperè geſtis. Nam filiorum puberum morteis, & filiarum virginum conſtuprationes, ac proſtitutiones, & eandem ſororem & coniugem viuam quidem hoſtium libidines impuras, & voluptates flagitioſas, atque ab hominum inſtitutis & legibus alienas corpore perpeſſam, morte autem violenta cum liberis affectam, & demerſam vidit. Eadem de re ſic* Diod. lib. 16. ἐπὶ δὲ τούτων Τιμολέων καταπληξάμενος Διονύσιον τὸν τύραννον ἔπεισεν αὐτὸν παραδοῦναι τὴν ἀκρόπολιν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενον ἀπελθεῖν εἰς Πελοπόννησον ὑπόσπονδον, ἔχοντα τὰ ἴδια χρήματα. οὗτος μὲν οὖν δι' ἀνανδρίαν, καὶ ταπεινότητα ψυχῆς, τήν τε περιβόητον τυραννίδα, καὶ δεδεμένην, ὡς ἔφασαν, ἀδάμαντι, τὸν εἰρημένον τρόπον ἀπέλιπε, καὶ κατεβίωσεν ἀπορούμενος ἐν Κορίνθῳ. τὸν δ' ἴδιον βίον, καὶ τὴν μεταβολὴν ἔσχε παράδειγμα τοῖς καυχωμένοις ἀφρόνως ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις. ὁ γὰρ ἔχων τριακοσίας τριήρεις, μετ' ὀλίγον ἐν μικρῷ στρογγύλῳ πλοίῳ κατέπλευσεν εἰς Κόρινθον, περίβλεπτον ἔχων τὴν τῆς μεταβολῆς ὑπερβολήν. *i. his autem conſulibus* Timoleon Dionyſium *tyrannum perterritum huc perduxit, vt arcem traderet, & imperio depoſito in* Peloponeſum *abiret, facta ei poteſtate ſuarum pecuniarum exportandarum.* Hic *igitur per ſummam ignauiam & animi egeſtatem, cùm omnium ſermone famâque celebratam tyrannidem, & adamante, vt dicebãt, vinctam, hoc modo reliquit, tum rerum omnium inopia laborans* Corinthi *vitam tolerauit. Vitam autem ſuam, & rerum commutationem iis, qui inſipienter & ſtultè rebus ſecundis inſoleſcunt, propoſuit, vnde exemplum ſumerent. Nam qui modò trecentas triremeis habebat, paullo pòſt in paruula naui rotunda* Corinthum *nauigauit. Tradit autem* Plutarchus*,* Timoleontem *quinquageſimo die poſtquàm* Siciliam *intrauit, &* Syracuſarum *compotem factum eſſe, &* Dionyſium *tyrannum in* Peloponeſum *emiſiſſe.*

41. *poſt* Dionyſij *deceſſum) id eſt, poſteaquàm* Dionyſius Syracuſis *deceſſit, &c: deceſſum, id eſt, deceſſionem.*

42. *Iceta) hic* Syracuſas*,* Timoleonte Leptinem*, qui* Engyum *tyrannide oppreſſum tenebat, ex vrbe expellere conante, aliquandiu oppugnauit: ſed mox re infecta,* Leontinos*, vnde eruptionem fecerat, rediit. Idem conatus eſt* Timoleontem*, ſubornatis duobus ſicariis & percuſſoribus dolo interficere. ſed cùm hi* Adranũ*, vbi erat* Timoleon*, veniſſent, eũmque ſacrificantem offendiſſent: alter eorum fortè ibidem quendam conſpicatus, qui patrem ipſius interfecerat, omiſſo* Timoleonte*, ad quem interficiendum venerat, patris ſui interfectorem percuſſit: quo facto, enſem tenens, confeſtim ſe in altam quandam rupem ſaltu eorripuit: alter verò aram tangens, à* Timoleonte *facti veniam petiuit, pollicitus ſe ei omnia patefa-*

ſturum.ita miro quodam caſu Timoleon ſeruatus eſt.Hæc ex Plutarcho.

43. Hoc ſuperato)id eſt,arcem relinquere coacto,& ex arce depulſo,idque nullo ex Corinthiis vulnerato,vt tradit Plutarchus. Sed Diod.lib.16.narrat, Timoleontem cum Iceta pactionem feciſſe,& tranſegiſſe.ſic enim ille.ἔχων δὲ πόλεμον πρὸς Ἱκέταν, διελύσατο πρὸς αὐτὸν, καὶ προσλαβόμενος τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, οὐ μετρίως ηὔξησε τὴν ἰδίαν δύναμιν. i. Cùm autem Timoleon aduerſus Icetam bellum gereret,cum eo tranſegit,& aſſumtis,qui cum eo erant,militibus, non mediocriter auxit ſuum exercitum. Sed quæ hîc à Probo dicuntur, referenda ſunt ad ea, quæ poſtea conſecuta ſunt. nam Icetam etiam Diodorus tradit aliquando à Timoleonte eſſe ſuperatum,& honore ſepulturæ affectum.μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἱκέταν καταπολεμήσας ἀνεῖλε.Plutarchus quoque narrat, eum à Timoleonte viuum captum vnà cum filio,eóſque,vt tyrannos & proditores,ſupplicio eſſe affectos.Eſt autem hic Icetas is,qui Areten Dionis vxorem, & ſororem Ariſtomacham, & filium adhuc puerum,viuos merſerat.

44. maximas copias) peditum ſeptuaginta millia: equitum & curruum bellicorum circiter decem·naueis longas ducentas:onerarias, quæ partim equos, partim tela, partim frumentum,& cetera id genus,portabant, plureis mille, vt tradit Diod.eod.lib.cum quo congruit & Plutarchus, quod ad peditum numerum attinet.nam de cetero apparatu nullum apud illum verbum.

45. apud Crimeſum)ſic legendum,ex Plutarcho, qui hunc fluuium Κρίμισον, id eſt,Crimeſum appellat:ex Diodoro lib.19.fere in princip.(nam lib.16.vbi hac de re agitur,hunc fluuium nomine generis appellat,fluuium)Cremiſſum.ſic enim ille illo loco. καθ' ὃν δὴ χρόνον Τιμολέων μὲν ὁ Κορίνθιος νικήσας τὴν ἐπὶ τῷ Κριμισσῷ μάχην, τοὺς Καρχηδονίους, μετέδωκε τῆς ἐν Συρακούσαις πολιτείας πᾶσι τοῖς βουλομένοις, &c.id eſt,Quo tempore Timoleon Corinthius,is,qui prælio ad Cremiſſum commiſſo Karthaginienſeis vicit,omnibus,qui vellent, ius ciuitatis & reip. in vrbe Syracuſana impertiuit,&c.ex Strabone verò & Suida Crimiſum: & item ex Stephano in voce Κρίμισα.

46, ſatis habere)ἀγαπᾶν,hoc contentos eſſe:præclarè ſecum actum eſſe exiſtimare.Multis autem verbis hanc pugnam deſcribit, eiúſque euentum exponit Plutarchus:quæ longum ſit vel referre,vel interpretari: ſed hæc ſumma eſt: Timoleon cum ſeptem circiter hominum millibus tantæ barbarorum multitudini obuiam iuit:& cùm collem quendam,vnde hoſtium exercitum proſpecturus erat,aſcenderet: fortè fortuna áccidit,vt aſini apium portantes, in itinere eis occurrerent.quod cùm militibus inauſpicatum,& triſte portentum videretur,quia monumenta mortuorum apio coronari conſueuiſſent:Timoleon non ſatis habuit, eos omni religione,metúque liberare,ſed etiam oſtentum ita interpretatus eſt, vt verterit in contrarium,cùm diceret,coronas ſibi, vt iamiam futuris victoribus, ante victoriam ſua ſponte offerri:apud Corinthios enim victores ludorũ Iſthmiorum apio coronari ſolere. quo dicto ſibi coronam ex apio nexuit, eámque capiti impoſuit:quod ſecuti primùm ceteri duces,mox & milites,ita coronati,& optima ſpe confirmati,& iam victoriæ opinione præcepta, in hoſtem contenderunt. huc acceſſit,quòd augures duas aquilas exercitui oſtenderũt, quarum altera ſer-

pentem confixum ferebat: altera vocem mittens magnam, & fiduciæ plenam ſubuolabat. Cùm iam collem ſuperaſſent, aërque craſſus, & turbulentus ſummas montis parteis, planitiémque ſubiectam circumfunderet: ita fiebat, vt locum hoſtes non viderent, ſed confuſum quendam & inarticulatum ſtrepitum multitudinis exaudirent. aliquanto pòſt tempore diſcuſſis à ſole iis, quæ campum operiebant, tenebris, non iis, quæ collem occuparant: Crimeſus fluuius Corinthiis *apparuit, & hoſtes viſi ſunt eum tranſeuntes.* Timoleon *tempus pugnandi veniſſe, & ab ipſo fluuio tantam hoſtium multitudinem, cum quanta pugnare vellent, ſibi tradi, atque afferri ratus: cùm quadrigæ iam, & decem hominum millia fluuium tranſiiſſent, réliqui trepidè, & tumultuosè, & inordinatè tranſire conarentur: præmiſſis equitibus, ipſe cum peditibus ſubſecutus impetum in hoſteis fecit. quem cùm illi fortiter excepiſſent, quòd thoracibus, caßidibúſque ferreis armati, magnóſque clypeos geſtantes lancearum ictus facile repellerent: res deinde gladiis geri cœpta eſt ibi cùm haud minus arte, quàm virtute, opus eſſet, repente ex montibus horribilia tonitrua exſtiterunt, & fulgetra rutila eruperunt, totum denique illius loci cælũ terrifico ſonitu contremuit: ad quæ acceßit ingens nimbus ex grandine, & aqua, & vento conflatus & concretus, qui, quaſi in certamen quoque ex colle demiſſus deſcenderet, hoſtium ora verberabat, Græcos autem in hoſteis magis ac magis à tergo incitabat, atque impellebat.* Ita *cùm hoſteis non expeditos, ſed grauibus armis oneratos, & lutum ex magnis imbribus ad ripas fluminis natum tardaret atque impediret, ſemélque perculſos exſurgere non ſineret, & tunicarum ſinus aqua oppleti ad pugnandum quidem ineptos, atque inhabileis, ad cadendum verò ac prolabendum facileis ac procliueis redderet: quadringentis hoſtibus interfectis, réliqui in fugam verſi ſunt: ex quibus alij in campo conciſi, alij ſuis flumen tranſeuntibus obuiam facti, vi fluminis abrepti perierunt: alij collem tranſgredi conati à peditibus leuioris armaturæ interemti ſunt.* Fuit *hæc* Timoleontis *victoria cùm multitudine aduerſariorum, præ paucitate* Corinthiorum, *admirabilis, tum ſpoliorum & prædæ æſtimatione magnifica, atque illuſtris. quadrigæ enim ducentæ captæ ſunt mille thoraces opere & artificio præſtanti, decem clypeorum millia. decem hoſtium millia perierunt: quinque millia, præter eos, qui priuatim à militibus ſubtracti ſunt, communiter & publicè in poteſtatem* Corinthiorum *venerunt. auri & argenti vi immenſa locupletati* Corinthij, *cùm triduum in ſpoliandis hoſtibus conſumſiſſent, tertio denique die, tropæum poſuerunt.* Hæc ex Plutarcho *non illa quidem ad verbum* Latinè *reddita, ſed ex multis eius verbis in ſummam, vt diximus contracta.* Nunc Diodori *verba audiamus, quæ, quòd hanc pugnam, eiúſque euenta luculentè declarent, & quaſi oculis ſubiiciant, non pigebit me adſcribere* Sic *igitur ille.* πάντων δὲ καθ' ἕνα μιᾷ φωνῇ βοώντων ἐπιτίθεσθαι τοῖς βαρβάροις, καὶ κατάρχεσθαι τῆς μάχης, κατὰ τύχην ἀποζυγίων σέλινα κομιζόντων εἰς τὰς σκηνάς, ὁ Τιμολέων ἔφη δέχεσθαι τὸν οἰωνὸν τῆς νίκης· τὸν γὰρ ἰσθμικὸν στέφανον ἐκ σελίνου συνίστασθαι. οἱ δὲ στρατιῶται παραγγείλαντος τοῦ Τιμολέοντος, ἐκ τοῦ σελίνου πλέξαντες στεφάνους, καὶ ταῖς κεφαλαῖς ἐπιθέντες, προσῆγον μετὰ χαρᾶς, ὡς τῶν θεῶν προσημαινόντων αὐτοῖς τὴν νίκην· ὅπερ καὶ συνέβη γενέσθαι. περιεγένοντο γὰρ ἀνελπίστως τῶν πολεμίων οὐ μόνον διὰ τὰς ἰδίας ἀνδραγαθίας, ἀλλὰ καὶ διὰ

τὴν τῶν θεῶν συνεργίαν. ὁ μὲν γὰρ Τιμολέων ἐκτάξας τὴν δύναμιν κατέβαινεν ἀπὸ λόφων ἐπὶ τὸν ποταμόν. καὶ μυρίων ἤδη διαβεβηκότων, ἐξ ἐφόδου τούτοις ἐπέῤῥαξε τεταγμένος αὐτὸς ἐπὶ μέσης τῆς φάλαγγος. γενομένης δὲ μάχης καρτερᾶς, καὶ τῶν ἑλλήνων ὑπερεχόντων ταῖς τε ἀρεταῖς, καὶ ταῖς εὐχερείαις, πολὺς ἐγένετο φόνος τῶν βαρβάρων. ἤδη δὲ φευγόντων τῶν διαβεβηκότων, ἡ πᾶσα δύναμις τῶν καρχηδονίων περαιωθεῖσα τὸ ῥεῖθρον διωρθώσατο τὴν τῶν ἰδίων ἧτταν. καινοποιηθείσης δὲ τῆς μάχης, καὶ τῶν φοινίκων τῷ πλήθει ὑπερεχόντων τοὺς ἕλληνας, ἄφνω πολὺς ἐκ τοῦ περιέχοντος ὄμβρος κατεῤῥάγη, καὶ χαλάζης διμεγέθεις πλῆθος, ἀστραπαί τε καὶ βρονταὶ μετὰ μεγάλων πνευμάτων κατέσκηπτον. καὶ τούτων ἁπάντων συνεκφορουμένων τοῖς μὲν ἕλλησι κατὰ νώτου, τοῖς δὲ βαρβάροις κατὰ πρόσωπον, οἱ μὲν περὶ τὸν Τιμολέοντα, τὸ σύμπτωμα ῥᾳδίως ὑπέμενον· οἱ δὲ φοίνικες τὸ μέγεθος τῆς περιστάσεως φέρειν ἀδυνατοῦντες, ἅμα δὲ τῶν ἑλλήνων ἐπικειμένων, πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. πάντων δὲ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τε συνδραμόντων ἀναμὶξ ἱππέων τε, καὶ πεζῶν, καὶ ἁρμάτων ἅμα τούτοις φερομένων, οἱ μὲν ὑπ᾽ ἀλλήλων συμπατούμενοι, καὶ τοῖς τῶν συμμάχων ξίφεσι, καὶ λόγχαις περιπειρόμενοι, τὴν συμφορὰν εἶχον ἀβοήθητον. οἱ δὲ ὑπὸ τῶν παρὰ τοῖς πολεμίοις ἱππέων εἰς τὸ τοῦ ποταμοῦ ῥεῖθρον ἀγεληδὸν συνελαυνόμενοι, καὶ κατὰ νώτου τὰς πληγὰς λαμβάνοντες ἀπέθνησκον. πολλοὶ δὲ οὐδὲ πολεμίας πληγῆς διεφθάροντο, θορυβουμένων τῶν σωμάτων, διά τε τὸν φόβον καὶ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὰς ἐν τῷ ῥείθρῳ δυσχωρείας, (al. δυσχερείας) τὸ δὲ μέγιστον λάβρων γενομένων τῶν ὄμβρων, ὁ ποταμὸς βιαιοτέρῳ τῷ ῥεύματι καταφερόμενος, πολλοὺς ἐβάπτιζε, καὶ μετὰ τῶν ὅπλων διανηχομένους διέφθειρε. τέλος δὲ τῶν καρχηδονίων οἱ μὲν τὸν ἱερὸν λόχον ἀναπληροῦντες, καὶ τὸν μὲν ἀριθμὸν ὄντες δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι· ταῖς δὲ ἀρεταῖς καὶ δόξαις, ἔτι δὲ ταῖς οὐσίαις προτεύοντες ἅπαντες ἀγωνισάμενοι λαμπρῶς κατεκόπησαν, (al. κατέπεσον) τῶν δὲ ἄλλων τῶν συγκατευομένων αὐτοῖς ἀπέθανον πλείους τῶν μυρίων. αἰχμάλωτοι δὲ ἐλήφθησαν οὐκ ἐλάττους τῶν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων. τῶν δὲ ἁρμάτων τὰ μὲν πολλὰ συνετρίβη κατὰ τὸν ἀγῶνα, διακόσια δὲ ἥλω. τὰ δὲ σκευοφόρα, καὶ τὰ ζεύγη, καὶ τὰ πλήθη τῶν ἁμαξῶν ὑποχείρια τοῖς ἕλλησιν ἐγένετο. τῶν δὲ ὅπλων τὰ πολλὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διεφθάρη, ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ Τιμολέοντος σκηνὴν, χίλιοι μὲν θώρακες, ἀσπίδες δὲ πλείους τῶν μυρίων ἀπηνέχθησαν. τούτων δὲ ὕστερον τὰ μὲν ἐν τοῖς ἐν Συρακούσαις ναοῖς ἀνετέθη, τὰ δὲ τοῖς συμμάχοις διεμερίσθη, ἔνια δὲ εἰς Κόρινθον Τιμολέων ἀπέστειλε, προστάξας εἰς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἀναθεῖναι. πολλῶν δὲ χρημάτων καταληφθέντων διὰ τὸ καὶ τοὺς καρχηδονίους ἐσχηκέναι πλῆθος ἐκπωμάτων ἀργυρῶν τε καὶ χρυσῶν, ἔτι δὲ τὸν ἄλλον κόσμον ὑπερβάλλοντα διὰ τὸ μέγεθος τῆς παρ᾽ αὐτοῖς εὐπορίας, ἅπαντα συνεχώρησε τοῖς στρατιώταις ἔχειν, ἔπαθλα τῆς ἀνδραγαθίας. τῶν δὲ καρχηδονίων οἱ διαφυγόντες τὸν ἐν τῇ μάχῃ κίνδυνον, μόλις εἰς τὸ Λιλύβαιον διεσώθησαν· τοσαύτη δὲ αὐτοὺς κατάπληξις καὶ δέος κατεῖχεν, ὥστε μὴ τολμᾶν εἰς τὰς ναῦς ἐμβαίνειν, μηδὲ ἀποπλεῖν εἰς τὴν Λιβύην, ὡς διὰ τὴν τῶν θεῶν ἀλλοτριότητα πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους καταποθησομένους. οἱ δὲ ἐν τῇ Καρχηδόνι πυθόμενοι τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς συνετρίβησαν ταῖς ψυχαῖς, καὶ συντόμως ὑπελάμβανον ἥξειν ἐπ᾽ αὐτοὺς τὸν Τιμολέοντα μετὰ τῆς δυνάμεως. i. *Omnibus autem militibus clamantibus, hoſteis eſſe adoriendos, & prælium ineundum, forte fortuna iumenta apium ad culcitas caſtrenſeis conficiendas portantia, eis obuia fuerunt: quibus conſpectis, Timoleon dixit ſe omen victoriæ accipere: nam coronam Iſthmiacam ex apio concinnari. Milites autem iuſſu Timoleontis coronas ex apio nexas capitibus impoſuerunt, lætique atque hilari, tamquam diis immortalibus victoriam ſibi præſignificantibus, proceſſerunt. quod & contigit. hoſtibus enim ſuperiores contra ſpem omnium diſceſſerunt,*

diſceſſerunt, non ſolùm ſua virtute freti, ſed etiam à diis adiuti. Nam Timoleon inſtructo exercitu ex quibuſdam collibus ad fluuium deſcendit: & cùm iam decem hominum millia tranſiſſent, impetu facto eos adortus eſt, in media ipſe phalange locatus. Cùm autem acriter vtrinque pugnaretur, Graecique virtute, & apta manuum mobilitate, & corporis agilitate praeſtarent, magna barbarorũ caedes fiebat. Porrò autem fugientibus iam iis, qui fluuium tranſierant, vniuerſus Karthaginienſium exercitus traiecto fluuio ſuorum cladem correxit. Itaque redintegrato praelio, & Phoenicibus Graecos multitudine ſuperantibus, repente magni imbres ex aëre ambiente eruperunt, & ingentis grandinis vis, & fulgura, & tonitrua cum ſaeuis ventis increbruerunt: & cùm haec omnia Graecis quidẽ in terga, barbaris verò in ora procellae in morem inciderent: Timoleon & eius milites hunc caſum facilè ferebant: Phoenices verò, quòd huius incommodi magnitudinem perpeti nequirent, ſimúlque quòd Graeci eis inſtarent, in fugam ſe coniecerunt. Omnibus autem promiſcuè equitibus, & peditibus, & curribus in fluuium praecipitantibus, alij cum alter ab altero conculcarẽtur, & ſociorum gladiis, lanceiſque transfigerentur, calamitate affecti ſunt eiuſmodi, vt nulla auxilij ſpes eſſet, nullóque ſubſidio ſeruari poſſent: alij cùm ab hoſtium equitibus in fluuij alueum gregatim compellerentur, & à tergo plagas acciperent, interibant: multi ſine hoſtili manu peribant, cadentibus aceruatim corporibus, tum propter metum & multitudinem, tum propter difficultates expediendae in fluuij alueo ſalutis, (al. anguſtias,) Quod autem omnium eſt maximum, cùm vehementes decidiſſent imbres, fluuius rapidiore curſu labens multos demerſos abſorbebat, atque obruebat, & cum armis traiicientes exanimabat. Ad extremum ex Karthaginienſibus ij, qui ſacrae cohortis ſpeciem praebebant, cùm eſſent numero bis mille & quingenti, virtute autem & gloria, & diuitiis praeſtarent: omnes fortiter pugnantes conciſi ſunt (ſeu occubuerunt.) Ex aliis verò, qui vnà cum illis militarunt, plures quàm decem hominum millia perierunt. Captiuorum autem fuerunt non pauciores quindecim millibus. ex curribus porrò multi in conflictu contriti ſunt: ducenti capti. Muli verò & veterina animalia, quae ad impedimenta, vaſaque militum portanda nata, & parata ſunt, & iumenta, & magnus vehiculorum numerus, haec omnia in poteſtatem Graecorum peruenerunt. Armorum magna pars in flumine periit: nihilo minus tamen mille thoraces, clypeorum decem millia in tabernaculum Timoleontis delata ſunt. Ex quibus alia poſtea in templũ Syracuſarum conſecrata & dedicata ſunt, alia ſociis diſtributa: nonnulla Timoleon Corinthum miſit, eáque iuſſit in templo Neptuni conſecrari. Cùm autem multae pecuniae repertae fuerint, propterea quòd Karthaginienſes habebant magnam vim argenteorum & aureorum poculorum, & praeterea alia ornamenta immoderata, ob ingentem rerum omnium copiam, qua illi circumfluebant, haec omnia militibus conceſſit, vt eſſent eorum virtutis praemia. Karthaginienſes autem ij, qui periculum effugerunt, vix Lilybaeum, vt ſaluti ſuae conſulerent, peruenire potuerunt. Tantus autem terror eos percepit, tantúſque timor occupauit, vt non auſi ſint naucis conſcendere, neque in Libyam inde nauigare, tamquam, propter deorum à ſe alienam voluntatem, futurum eſſet, vt à mari Libyco abſorberentur,

& interirent. Qui autem Karthagine erant, magnitudine calamitatis cognita, animis conciderunt, & continuò putabant Timoleontem cum exercitu Karthaginem venturum. Refert hæc & Polyænus lib. V ſtrategem. his verbis. Τιμολέων ἐν Σικελίᾳ τὴν δύναμιν ἐξήγαγεν παραταξόμενος Καρχηδονίοις ἐς τὴν νῆσον διαπεπλευκόσι. ἡμίονος ἀπήντα αὐτοῖς κομίζων σέλινα. οἱ στρατιῶται τὸ σημεῖον ἐφοβήθησαν, ὅτι ἄρα τὰ μνημεῖα τῶν ἀποθανόντων παρ' αὐτοῖς κοσμοῦνται (al. στεφανοῦνται) σελίνοις. Τιμολέων, καὶ μὴν μᾶλλον, ἔφη, φανερὰν νίκην δηλοῦσιν ἡμῖν. τοὺς γὰρ τὰ Ἴσθμια νικῶντας οἱ Κορίνθιοι στεφάνοις τῶν σελίνων στεφανοῦσι. ταῦτα εἰπών, αὐτός τε ἐκ τῶν σελίνων ἀνεστέψατο, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἡγεμόνας ἀνέστεψεν. ὥστε καὶ οἱ στρατιῶται ἄλλος πρὸς ἄλλου τῶν σελίνων λαβόντες, εὐτολμότεροι πρὸς τὴν μάχην ἐχώρησαν. i. Timoleon in Sicilia, acie inſtructa copias eduxit aduerſus Karthaginienſeis, qui in inſulam tranſierant, depugnaturas. Mulus apium portans eis obuius fuit. Milites hoc oſtentum, vt inauſpicatum & triſte, extimuerunt, quia ſepulcra mortuorum apud Corinthios apio coronantur. Timoleon, immò verò, inquit, victoriam nobis certam apertè ſignificat potius. Nam Iſthmiorum victores corona ex apio Corinthij donare ſolent. Hæc locutus, & ipſe coronam ex apio concinnatam capiti ſuo impoſuit, & reliquos duces, quos circum ſe habebat, ſimilibus coronis coronauit. Itaque & milites cùm alter ab altero apium ſumſiſſent, audentiores ac fidentiores ad prælium facti ſunt. Idem eodem libro. Τιμολέων συμμάχων συρακοσίοις, ἐλθὼν ἐπὶ τινὰ λόφον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, ἰδὼν Καρχηδονίους πεντακισμυρίους, ἐκτεταγμένους, τὸ δὲ κατάστημα χειμέριον, καὶ πνεῦμα κινούμενον ἐναντίον τοῖς πολεμίοις, ἐκκλησίαν συναγαγὼν, ἠγόρευσεν, ὅτι νῦν ἡττᾶσθαι χρὴ τοὺς πολεμίους. εἶναι γὰρ χρησμὸν, ὡς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ παραταξάμενοι διαφθαρήσοιντο. τεκμήριον δὲ τὸν χρησμὸν ὁ χειμὼν ἐξαπίνης κινούμενος. οἱ Ἕλληνες ἐπὶ μέγα ταῖς γνώμαις ἀρθέντες, ὀλίγοι πολλοὺς ἐνίκησαν. id eſt, Timoleon à Syracuſanis imperator, & belli adiutor Corinthiis datus, cùm in collem quendam editum & excelſum veniſſet, Karthaginienſeíſque diſpoſitos atque inſtructos numero quinquagies mille deſpexiſſet: cælum autem turbulentum, & hibernum, ventúmque aduerſus hoſteis ferri vidiſſet: concilio militum coacto, apud eos verba fecit: nunc hoſteis ſuperari neceſſe eſſe. Exſtare enim oraculum, quod prædiceret, eos in hoc loco inſtructos, perituros. Oraculo autem argumento & teſtimonio eſſe tempeſtatem repente coortam. Græci valde animis ſublati atque erecti, pauci multos ſuperarunt.

47. ſi liceret Africam obtin.) id eſt, ſi liceret eos Africam obtinere, qui iam compl. &c. Sic loqui conſueuiſſe hũc ſcriptorem, ſæpe iam lectorẽ admonuimus.

48. cepit etiam Mamercum) Catanæ tyrannum. Plutarch. Μάμερκος δὲ δυσθυμῶν ταῖς ἐλπίσιν, ἔπλει μὲν εἰς Ἰταλίαν, ὡς Λευκανοὺς ἐπάξων Τιμολέοντι καὶ Συρακουσίοις. ἐπεὶ δὲ ἀποστρέψαντες οἱ σὺν αὐτῷ τὰς τριήρεις, καὶ πλεύσαντες εἰς Σικελίαν, τῷ Τιμολέοντι τὴν Κατάνην παρέδωκαν, ἀναγκασθεὶς καὶ αὐτὸς εἰς Μεσσήνην κατέφυγε πρὸς Ἵππωνα τὸν τυραννοῦντα τῆς πόλεως. ἐπελθόντος δὲ τοῦ Τιμολέοντος αὐτοῖς, καὶ πολιορκοῦντος ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης, ὁ μὲν Ἵππων ἀποδιδράσκων ἐπὶ νεὼς ἥλω, καὶ παραλαβόντες αὐτὸν οἱ Μεσσήνιοι, καὶ τοὺς παῖδας ἐκ τῶν διδασκαλείων, ὡς ἐπὶ θέαμα κάλλιστον, τὴν τοῦ τυράννου τιμωρίαν, ἀγαγόντες εἰς θέατρον, ᾐκίσαντο καὶ διέφθειραν. ὁ δὲ Μάμερκος ἑαυτὸν τῷ Τιμολέοντι παρέδωκεν ἐπὶ τῷ δίκην ὑποσχεῖν ἐν Συρακουσίοις μὴ κατηγοροῦντος Τιμολέοντος. ἀχθεὶς δὲ εἰς τὰς Συρα-

κούσας, παρηχθεὶς εἰς τὸν δῆμον, ἐπεχείρει μὲν λόγον τινὰ συγκείμενον ἐκ παλαιοῦ λόγον τινὰ αὐτῷ διεξιέναι. θορύβοις δὲ περιπίπτων, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὁρῶν ἀπαραίτητον, ᾤχετο ῥίψας τὸ ἱμάτιον διὰ μέσου θεάτρου. καὶ πρός τι τῶν βάθρων δρόμῳ φερόμενος, συνέρρηξε τὴν κεφαλὴν, ὡς ἀποθανούμενος. οὐ μὴν ἔτυχέ γε ταύτης τῆς τελευτῆς, ἀλλ' ἔτι ζῶν ἀπαχθεὶς, ἥνπερ οἱ λῃσταὶ, δίκην ἔδωκε. i. Mamercus autem deſpondens animum nauigauit in Italiam, tamquam Lucanos in Timoleontem, & Syracuſanos incitaturus, & immiſſurus. Sed poſtquàm qui cum eo erant, triremibus auerſis, & curſu ad Siciliam flexo, Timoleonti Catanam tradiderũt, coactus etiã ipſe Meſſenam confugit ad Hipponẽ, qui in illa vrbe iniuſtè dominabatur. Timoleõte autẽ continuò eos adoriente, & terra marique oppugnante: Hippo quidem, cùm in nauicula aufugeret, captus eſt. quem nacti Meſſenii pueros ex ludis diſcendi in theatrum euocarunt, tamquam ſpectaculum pulcherrimum, ſupplicium tyranni, viſuros: eúmque fœdè verberatum necarunt. Mamercus autem ſe ipſe Timoleonti hac condicione tradidit, vt apud Syracuſanos, Timoleonte non accuſante, cauſam diceret. Ductus autem Syracuſas, cùm in conſpectum populi, & contionem prodiiſſet, cœpit orationem quandam iampridem à ſe meditatam ac paratam pronuntiare. Sed clamore populi aduerſo, & ſibilis exceptus, & populum videns eſſe inexorabilem, atque implacabilem, veſte abiecta per medium theatrum cucurrit, & in vnum ex gradibus curſu irruens, caput colliſit, & confregit, tamquam eo ictu moriturus. non tamen eum quem optabat, vitæ exitum conſecutus eſt: ſed adhuc viuus abductus, quas pœnas latrones ſubire ſolent, eas pœnas ſoluit. Polyænus lib. V. Strateg. paullo aliter hoc refert. Τιμολέων πολιορκῶν Μάμερκον τὸν τύραννον πολλοὺς ἐξαπατήσαντα, καὶ παρὰ τοὺς ὅρκους ἀποκτείναντα, κατεστρατήγησεν. ὁ μὲν τύραννος ὡμολόγησε Τιμολέοντι παραδώσειν ἑαυτὸν ἐφ' ᾧ κριθῆναι παρὰ Συρακουσίοις μὴ κατηγοροῦντος Τιμολέοντος. ὁ δὲ ὤμοσε μὴ κατηγορήσειν. ἐπὶ τούτοις ὁ Μάμερκος ἧκεν εἰς τὰς Συρακούσας. Τιμολέων παραγαγὼν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κατηγορῆσαι μὲν οὐδαμῶς ἔφη. τοῦτο γὰρ συνθέμην. ἀποκτεῖναι δὲ τὴν ταχίστην αὐτὸν κελεύω. τὸν γὰρ πολλοὺς ἐξαπατήσαντα, δίκαιον ἂν εἴη καὶ αὐτὸν ἅπαξ ὅμοιως ἐξαπατηθῆναι. i. Timoleon cùm Mamercum tyrannum, qui multos deceperat, & contra religionem iuriſiurandi necarat, conſilio callido cepit. Tyrannus quidem promiſit ſeſe Timoleonti hac condicione traditurum, ſi reus fieret, & cauſam diceret apud Syracuſanos Timoleonte non accuſante. Ille autem iurauit, ſe non accuſaturum. hac lege venit Mamercus Syracuſas. Timoleon producto eo in contionem, ſe quidem accuſare negauit. hoc enim, inquit, inter nos conuẽnit. Sed vt eum quàm primùm necetis, vobis auctor ſum. Nam qui multos decepit & fefellit, æquum fuerit eum quoque ſemel deceptum eſſe. Commemorat & hunc Mamercum Diod. lib. 16. pag. 547. verſu 4. vbi tamen mendoſè legitur Μάρκος, pro Μάμερκος.

49. – deinde Corintho) Diod. ὑπεδέξατο δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Κορίνθου ἐκπεμφθέντας οἰκήτορας φιλοφρόνως. ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακισχιλίους. i. Excepit autem comiter miſſos à Corinthiis colonos, qui erant numero quinquies mille. Sed his de rebus, & de ceteris, quas ſubiicit Probus, ea, quæ à Plutarcho, & Diodoro tradita ſunt, mox proferemus.

50. vacuefactas) deſertas, vaſtatas, colonis orbatas.

51. *ſanáque deleta) ſic legendum, non, vt vulgò, ſanáque deſerta. deleta autem, id eſt, diruta, diſiecta. Quæ deleta ſunt, refici dicuntur, cùm redintegrantur: quæ deſerta ſunt, non reficiuntur, ſed colonis arceſſitis & conquiſitis celebrantur, & frequentantur.*

52. *leges, libertatémque)* αὐτονομίαν, καὶ δημοκρατίαν.

53. *totii inſulæ, Cl.* Puteanus *admonuit me, quendam teſtatum eſſe, in vno libro vetere & manuſcripto, ſcriptum eſſe, totæ inſulæ: quam ſcripturam probo, ſi ita habet liber manuſcriptus. ſic enim loquebantur veteres: idque & nos in commentationibus* Lucretianis *indicauimus, & grammatici veteres obſeruarunt, ac notauerunt. Sic ſuprà in* Eumene, *non longè à principio, legi in veteri libro,* No*uiſſimo tempore præfuit etiam alteræ equitum alæ, &c. idem* Puteanus *dixit mihi eundem illum confirmaſſe. Conciliauit autem, id eſt comparauit, quæſiuit. tralatio eſt.*

54. *deduxerant) coloniam, ſubintellige.*

55. Dionyſius) *maior, ſeu ſuperior, ſeu prior: qui & manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facilè reperitur, minimè libidinoſus, &c. infrà de regib.*

56. *ad vrbem obſid.) Cùm tyranni magis ſibi timeant à ciuibus, quàm ab hoſtibus: arceis ad ciueis coërcendos, & obſidendos, ſi fortè aliquid noui moliantur, & ſeruitutis iugum excutere conentur, muniant neceſſe eſt.*

57. *à fundamentis)* ἐκ θεμελίων. *funditus. ſic loquitur infrà in* Hannibale. *domum à fundamentis diſiecerunt.* Salluſt. *à ſtirpe.* Hac *de re ſic* Diod, *pag.* 547. Τιμολέων δὲ παραλαβὼν τὴν νῆσον, καὶ φρούρια τὰ Διονυσίῳ πρότερον ὑπακούοντα, τὰς μὲν κατὰ τὴν νῆσον ἀκροπόλεις, καὶ τὰ τυραννεῖα κατέσκαψε, τοῖς δὲ φρουρίοις ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν. εὐθὺς δὲ καὶ νομογραφεῖν ἤρξατο, τοὺς δημοκρατικοὺς νόμους, καὶ τὰ περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων δίκαια, καὶ τἆλλα πάντα ἀκριβῶς διέταξε, πλείστην φροντίδα τῆς ἰσότητος ποιούμενος. *i.* Timoleon *autem inſula potitus, & caſtellis, quæ antea* Dionyſio *parebant, arceis quidem aduerſus* Inſulam *comparatas, & domos tyrannicas funditus deleuit: caſtellis autem libertatem reddidit. Continuò autem & ad leges ſcribendas animum appulit, ſcripſitque leges populareis, & iura de priuatis contractibus, aliáque omnia pulchrè deſcripſit, maximam curam æqualitatis habẽs.* Idem *eod. lib. pag.* 553. καθόλου δὲ πάντας τοὺς κατὰ τὴν νῆσον τυράννους ῥιζολογήσας, καὶ τὰς πόλεις ἐλευθερώσας, εἰς τὴν συμμαχίαν προσεδέξατο. κηρύξας δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα διότι οἱ Συρακούσιοι διδόασι χώραν, καὶ οἰκίας τοῖς βουλομένοις μετέχειν τῆς ἐν Συρακούσαις πολιτείας, πολλοὶ πρὸς τὴν κληρουχίαν Ἕλληνες ἀπήντησαν. τέλος δ' οἰκήτορες ἀπεδείχθησαν εἰς μὲν τὴν Συρακοσίαν τὴν ἀδιαίρετον τετρακισμύριοι, εἰς δὲ τὴν Ἀγυριναίων μύριοι διὰ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῆς χώρας. εὐθὺς δὲ καὶ τοὺς προϋπάρχοντας νόμους, οὓς συνέγραψε Διοκλῆς, διώρθωσε. καὶ τοὺς μὲν περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων, ἢ κληρονομιῶν εἴασεν ἀμεταθέτους. τοὺς δὲ περὶ τῶν δημοσίων νενομοθετημένους πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν, ὡς ποτὲ ἐδόκει συμφέρειν, διώρθωσεν. ἐπιστάτης δ' ἦν, καὶ διορθωτὴς τῆς νομοθεσίας Κέφαλος ὁ Κορίνθιος, ἀνὴρ ἐν παιδείᾳ καὶ συνέσει δεδοξασμένος, *&c.* Sequitur *paucis verbis pòſt.* καθόλου δὲ πάντα τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν εἰρηνικῶς καταστήσας, ἐποίησε τὰς πόλεις ταχὺ λαβεῖν πολλὴν αὔξησιν πρὸς εὐδαιμονίαν. ἐκ πολλοῦ γὰρ χρόνου διὰ τὰς στάσεις, καὶ τοὺς ἐμφυ-

λέμους πολέμους, ἔτι τὸ πλῆθος τῶν ἐπανισταμένων ἀεὶ τυράννων, αἱ μὲν πόλεις ἔρημοι τῶν οἰκητόρων ἦσαν. αἱ δὲ χῶραι διὰ τὴν ἀργίαν ἐξηγριωμέναι, καὶ καρπῶν ἡμέρων ἄποροι καθειστήκεισαν· τότε δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιπολασάντων οἰκητόρων, καὶ διὰ τὴν πολυχρόνιον ἐπιγενομένην εἰρήνην ἐξημερωθεῖσαι ταῖς ἐργασίαις πολλοὺς καὶ παντοδαποὺς ἐξέφερον καρπούς. τούτους δὲ οἱ σικελιῶται παραδιδόντες τοῖς ἐμπόροις ταχὺ ὡς συνέδραμον ταῖς οὐσίαις, *&c.* *Vniuerſè autem omnib. qui erant in inſula, tyrãnis exſtirpatis, ac funditus ſublatis, & ciuitatibus liberatis, has in ſocietatem belli recepit. Cùm autem in Græcia prædicari iuſſiſſet, Syracuſanos agrum & domicilium dare iis, qui vellent reip. Syracuſanæ participes eſſe: multi Græci ad hanc ſediũ diſtributionẽ participandã ſeſe obtulerunt. Ad extremum autẽ coloni quidem, ſeu habitatores vrbis Syracuſanæ, illiúsque reip. conſortes pro indiuiſo quadragies mille facti ſunt, Agyrinææ verò decies mille propter magnitudinem, & pulchritudidem regionis & ſoli. continuò autem & ſuperiores leges, quas ſcripſerat Diocles, correxit: atque eas quidem, quæ de rebus priuatim cõtrahendis, aut de hereditatibus ſcriptæ fuerãt, intactas reliquit: eas verò, quæ de republica erãt latæ, ad præſentium rerũ naturam, quomodocumque viſum eſt expedire, accommodauit, & correxit. Præpoſitus eſt autem huic legum corrigendarum muneri Cephalus Corinthius, vir eruditione, & cognitione rerum, & intelligentia clarus, &c. Sequitur paucis verbis pòſt. Vniuerſè autem tota Sicilia pacata, & tranquillata, effecit vt vrbes Siculæ celeriter magnum ad beatitudinem ſumerent incrementum. à multo enim vſque tempore propter ſeditiones, & bella ciuilia, multitudinem denique tyrannorum ſemper exorientium, atque inſurgentium, vrbes quidem habitatoribus erant orbatæ ac deſertæ, agri autem, propterea quòd culti non fuerant, efferati erant, & manſuetis fructibus carebant. tunc autem propter colonorum, qui affluxerant, frequentiam ac multitudinem, proptérque pacem diuturnam ſubſecutam, domiti & cicurati cultura, multos & varios fructus extulerant. quos Siculi mercatoribus diuendentes, citò de integro collocupletati ſunt, &c.*

58. *Cùm tantis eſſet opib.) cùm tanta potentia præditus eſſet: cùm tam potens eſſet, &c.*

59. *haberet amorem) ſic fere dictum eſt à M. Tullio lib. 2. de off. vbi de eadem re diſputatur, Certum igitur hoc ſit, idque & primum, & maximè neceſſarium, familiaritates habere fidas amantium nos amicorum, & noſtra mirantium.*

60. *maluit ſe diligi) præclarè & ſapienter. nam, vt ait M. Tull. eodem lib. Rerum omnium nec aptius eſt quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quàm diligi: nec alienius, quàm timeri. Idem quinquaginta ſeptem pòſt verſib. Atque in has cladeis incidimus (redeundum eſt enim ad propoſitum) dum metui, quàm cari eſſe, & diligi malumus. Cum hoc loco congruit ille in Dione. Ex quo intelligi poteſt, nullum eſſe imperium tutum, niſi beniuolentia munitum: & ille ibid. aliquot pòſt verſib. & miſeranda vita iis, qui ſe metui, quàm amari malunt. Sic Marcus Philoſophus apud Herodian. lib. 1* οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἦλθον, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχόντων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ

οἱ δὲ καὶ ἀδίκως δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, αὐτόματοι, καὶ ἔξω κολακείας προεστηκότων ἐρῶντές τι καὶ πάσχοντες διὰ παντὸς, οὐδέ ποτε ἀφηνιάζουσιν. ἢν μὴ βία καὶ ὕβρει ἐπὶ τῶν ἀρχόντων. id eſt, Nam neque vlla pecuniæ magnitudo ad tyrannidis libidinem, ac profuſionem explendam ſatis eſt: neque vllum ſtipatorum ac ſatellitum præſidium ad principem tuendum ſatis valet, niſi antè collecta ſit eorum, qui ſub imperio ſunt, beniuolentia. Illi autem maximè imperium ſine periculo in longum tempus produxerunt, qui non metum ex crudelitate, ſed deſiderium & amorem ex ſua bonitate, ciuium ſuorum animis inſtillarunt. Non enim qui neceſſitate coacti ſeruiunt, ſed qui animi quadam inductione, ſuáque voluntate párent, omni ſuſpicione carent, & ſine aſſentationis integumento, atque inuolucro omnia perpetuò & agunt, & perpetiuntur: neque vmquam imperij habenam reſpuunt, iugúmve excutiunt, niſi eos vis intolerabilis, & contumelia non ferenda huc adegerit. Sic denique Cornelius Tacitus hiſtoriæ ſcriptor prudentiſſimus, non admodum longè à principio, regem quendam Parthorum, Bardanem nomine, notat, quòd metum apud hoſteis potius, quàm amorem inter populareis, Parthos, quæſiuiſſet: ex quo ab eis incautus, venationíque intẽtus, interfectus eſt. verba Taciti ſunt hæc. Et huic Gotarzi) contrà itum ad amnem Erindem: in cuius tranſgreſſu multùm certato (hoc eſt, eùm multum certatũ eſſet) peruicit Bardanes, proſperiſq. præliis medias nationes ſubegit ad flumen Gindem, quod Dahas, Ariósque diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus. nam Parthi, quamquam victores, longinquam militiam aſpernabantur. Igitur exſtructis monumentis, (al. munimentis) quibus opes ſuas teſtabatur, nec cuiquam antè Arſacidarum tributa illis de gentib. parta, regreditur, ingens gloriâ, atque eo ferocior, & ſubiectis intolerantior. Qui dolo antè compoſito, incautum, venationíque intentum interficere primam intra iuuentam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi proinde amorem inter populareis, ac metum apud hoſteis quæſiuiſſet.

61. imperium depoſuit) quod non eſſet auſus facere Dionyſius ſuperior, quamuis intelligeret ſe miſerum eſſe, eúmque beatum eſſe non poſſe, cui ſemper aliquis terror impendeat. Atque ei ne integrum quidem erat ad iuſtitiam remigrare. iis enim ſe adoleſcens improuida ætate irretierat erratis, eáque commiſerat, vt ſaluus eſſe non poſſet, ſi ſanus eſſe cæpiſſet, vt ait M. Tull. lib. V. Tuſcul. quæſt.

62. beniuolẽtia tenuit) hac de re ſatis multa ſuprà in Dione: & itẽ paullo antè.

63. neque poſtea Syracuſis) Plutarchus. καὶ τῶν ἄλλων δὲ διαπεπραγμένων ὁμοίως ἁπάντων πρὸς αὐτὸν, ὁ πολέμου τις λύσις, ὁ νόμων θέσις, ὁ χώρας κατοικισμὸς, ὁ πολιτείας διάταξις ἐδόκει καλῶς ἔχειν, ἧς ἐκεῖνος μὴ προσάψαιτο, μηδὲ κατακοσμήσειε, ὥσπερ ἔργου συντελουμένου δημιουργὸς ἐπιθεὶς τινὰ χάριν θεοφιλῆ καὶ πρέπουσαν. πολλῶν γὰρ κατ' αὐτὸν Ἑλλήνων, μεγάλων γενομένων, καὶ μεγάλα κατεργασαμένων, ὧν καὶ Τιμόθεος ἦν, καὶ Ἀγησίλαος, καὶ Πελοπίδας καὶ ὁ μάλιστα ζηλωθεὶς ὑπὸ Τιμολέοντος Ἐπαμινώνδας· αἱ μὲν ἐκείνων πράξεις, βίᾳ τινὶ καὶ πόνῳ τὸ λαμπρὸν ἔχουσιν ἀναμεμιγμένον, ὥστε καὶ μέμψιν ἐνίαις ἐπιγίνεσθαι καὶ μετάνοιαν· τῶν δὲ Τιμολέοντος ἔργων, ἔξω λόγου θεμένοις τὴν περὶ τὸν ἀδελφὸν ἀνάγκην, οὐδέν ἐστιν ᾧ μὴ τὸ τοῦ Σοφοκλέους, ὥς φησι Τίμαιος, ἐπιφωνεῖν ἔπρεπεν, ὦ θεοί, τίς ἆρα Κύπρις, ἢ τίς ἵμερος τοῦδε συνήψατο; καθάπερ γὰρ ἡ μὲν Ἀντιμάχου ποίησις, καὶ τὰ Διονυσίου ζωγραφήματα, τῶν Κολοφωνίων, ἰσχὺν ἔχοντα καὶ τόνον, ἐκβεβιασμένοις καὶ καταπόνοις

ἔοικε ταῖς δὲ Νικομάχου γραφαῖς, καὶ τοῖς Ὁμήρου στίχοις μετὰ τῆς ἄλλης δυνάμεως καὶ χάριτος, προσέστι τὸ δοκεῖν εὐχερῶς καὶ ῥᾳδίως ἀπειργάσθαι. οὕτω παρὰ τὴν Ἐπαμεινώνδου στρατηγίαν, καὶ τὴν Ἀγησιλάου, πολυπόνους γενομένας καὶ δυσαγώνους ἡ Τιμολέοντος ἀντεξεταζομένη, μετὰ τοῦ καλοῦ πολὺ τὸ ῥᾳδίως ἔχουσα, φαίνεται τοῖς εὖ καὶ δικαίως λογιζομένοις, οὐ τύχης ἔργον, ἀλλ' ἀρετῆς εὐτυχούσης. i. & cùm alij omnes in eum ſimiliter eſſent animati, non vllius belli compoſitio, non legum rogatio, non colonorum in eam regionem deductio, non reip. adminiſtrationis deſcriptio rectè fieri poſſe videbatur, ad quam non adhibitus eſſet, aut quam non exornaſſet, quemadmodum opifex quidam, qui operi perfecto lepôrem quendam, & venuſtatem deo gratam, & aptam apponit. Nam cùm multi Græci eadem ætate magni viri, & qui magnas res geſſerunt, vixerint: in his Timotheus, & Ageſilaus, & Pelopidas, & is, quem maximè æmulatus eſt Timoleon, Epaminondas: illorum quidem actiones & res geſtæ claritatem & amplitudinem cum vi quadam & labore coniunctam extulerũt, ita vt earum nonnullas reprehenſio, & (ſi hoc verbo vti licet) pœnitentia ſubſecuta ſit: earum autem rerum, quæ à Timoleonte geſtæ, & factæ ſunt, excepta fraternæ cædis neceſſitate, nulla eſt, cui non deceat illa Sophoclis, vt ait Timæus, acclamare, O Iupiter, quænam Venus, aut quæ gratia, A ut quis Cupido contigit talem virum? Quemadmodum enim Antimachi poëſis, & Dionyſij pictura, qui Colophonij fuerunt, vim & contentionem habentes, videntur eſſe violentæ & laborioſæ: in Nicomachi verò pictoris operibus, & Homeri verſibus, cum cetera præſtantia & venuſtate ineſt hoc præterea quòd videntur molli brachio, & facilè, & paruo negotio eſſe effecta: ita cùm Epaminondæ & Ageſilai belli gerendi, & ducendi exercitus ratione, quæ fuit laboris & contentionis plena, Timoleontis ars imperatoria comparata, cum honeſto multum præterea facilitatis habens, prudentibus & æquis exiſtimatoribus videtur eſſe non fortunæ, ſed virtutis fortunatæ munus.

64. neque id magis beniuol.) ne quis dicat, Syracuſanos beniuolentia adductos, & amore cæcos ita de Timoleonte ſenſiſſe, non quòd magna eſſet in Timoleonte prudentia. τυφλοῦται γὰρ τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον: id eſt, cæcum enim eſt id, quod amat, in eo quod amatur.

65. lumina oculorum) id eſt, oculos. periphraſis. Eſt etiam διαστολὴ, hoc eſt diſtinctio. ſunt enim lumina ſolis, lumina vitæ. M. Tull. de ſuo conſulatu, lib. 2. de diuinatione. Luce ſerenanti vitai lumina liquit. Lucret. lib. I. princip. viſitque exortum lumina ſolis. Quod igitur ad hunc locum attinet, ſic ferè idem Lucret. lib. 3. Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit. nam lumina ſis oculis interpretor, lumina ſuorum oculorum. Cùm autem vulgò legeretur, Lumina ſic oculis, &c. emendaui, Lumina ſis oculis, &c. quod ex Ennij verſu imitatum atque expreſſum eſſe docuimus in commentariis Lucretianis, Poſtquàm lumina ſis oculis bonus Ancu' reliquit. Quod autem ad rem attinet, ſic de ea Plutarch. ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἀπημβλύνθη τὴν ὄψιν, εἶτα τελέως ἐπηρώθη μετ' ὀλίγον, &c. i. Iam natu maiori acies oculorum obtuſa eſt, deinde paullo pòſt ſenſu videndi prorſus orbatus eſt.

66. concilium) conuentus, cœtus.

67. vectus iumentis) Plutarchus. τὰ γὰρ ἄλλα δι' αὐτῶν κρίνοντες, ἐπὶ τὰ μείζονα

διασκέψεις ἐκεῖνον ἐκάλουν. ὁ δὲ κομιζόμενος δι' ἀγορᾶς ἐπὶ ζεύγους, πρὸς τὸ θέατρον ἐπορεύετο. καὶ τῆς ἀπήνης, ὥσπερ ἐτύγχανε καθήμενος, εἰσαγομένης, καὶ χρόνον τινὰ δοὺς ταῖς εὐφημίαις καὶ τοῖς ἐπαίνοις, εἶτα διακούσας τὸ ζητούμενον, ἀπεφαίνετο γνώμην. ἐπιχειροτονηθείσης δὲ ταύτης, οἱ μὲν ὑπηρέται πάλιν ἀπῆγον διὰ τοῦ θεάτρου τὸ ζεῦγος· οἱ δὲ πολῖται βοῇ καὶ κρότῳ προπέμψαντες ἐκεῖνον, ἤδη τὰ λοιπὰ τῶν δημοσίων καθ' αὑτοὺς ἐχρημάτιζον. i. *Cetera enim per ſe ſtatuentes ac iudicantes, ad deliberationes maioris momenti illum vocabant. Ille autem iumentis vectus in theatrum ibat: & cùm vehiculum, in quo ſedebat, introduceretur, populus quidem illum vna voce nominatim appellans ſalutabat: ille autem cùm eum reſalutaſſet, & aliquantum temporis fauſtis precationibus, & laudationibus dediſſet, tum deinde audita re, de qua re quærebatur, ſententiam dicebat. qua comprobata & confirmata, miniſtri iumenta & vehiculum per theatrum rurſum abducebant: ciues verò clamore ſecundo, & applauſu illum proſecuti, reliqua iam per ſe agebant.*

68. *tribuebat) aſcribebat.*

69. *glorioſum)* ἀλαζονικόν. *glorioſus miles apud Terẽtium & Plautum,* ἀλαζών.

70. *ex ore eius exiit)* ἔφυγεν ἕρκος ὀδόντων, *vt loquitur Homerus, id eſt, effugit vallum dentium: ex ore eius éxcidit. ſic & Cic. in Vatinium non longè à princip. non putas fas eſſe, verbum ex ore exire cuiuſquam, quod non iucundum & honorificum ad aureis tuas áccidat.*

71. *ſuas laudes aud.) quod tamen iucundiſſimum eſſe acroama reſpõdit quõdam Themiſtocles, vt teſtatur Cic. oratione pro Archia poëta.*

72. *atque habere) agere gratias dicunt Latini: habere gratias, nõ item, ſed habere gratiam. neque tamen reprehendendus Probus, aut Nepos, ſiue quis alius huius libri auctor, quaſi minus bene Latinè locutus. Quamuis enim hîc repetatur* ἀπὸ κοινοῦ, *gratias, aliud tamen eſt aliquid diſertè exprimi, aliud ſubintelligi. Nam ſiquis ita diſertè loquatur, habere gratias, non ſatis emendatè loquatur: ſi quis, vt Probus, gratias agere, & habere, reprehendi non debeat.*

73. *recreare) in ſuam integritatem reſtituere. ſic ſuprà in Eumene.*

74. *ſine deorum numine) ſine deorum nutu, & voluntate. Pia ſententia, & vel Chriſtiano digna, ſi modò pro deorum, poſitum eſſet, dei.*

75. *ſacellum* Αὐτοματίας) *ſic Plutarch. in Timol.* καίτοι πάντα γε ἐκεῖνος εἰς τὴν τύχην ἀνῆπτε τὰ κατορθούμενα. καὶ γὰρ γράφων τοῖς οἴκοι φίλοις, καὶ δημηγορῶν πρὸς τοὺς συρακουσίους, πολλάκις ἔφη τῷ θεῷ χάριν ἔχειν, ὅτι βουλόμενος σῶσαι Σικελίαν, ἐπεγράψατο τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν. ἐπὶ δὲ τῆς οἰκίας ἱερὸν ἱδρυσάμενος Αὐτοματίας ἔθυσεν. αὐτὴν δὲ τὴν οἰκίαν ἱερῷ δαίμονι καθιέρωσεν. i. *Atqui omnia ſane ille ad fortunam referebat, quæ erant bene geſta. Nam & cùm ſcriberet ad amicos, quos domi habebat, & cùm apud Syracuſanos contionem habebat, ſæpenumero dixit, ſe deo gratiam habere, quòd, cùm Siciliam ſeruare vellet, nomẽ ſuum mutuatus eſſet, & factis illis præclaris aſcripſiſſet. Domi autem ſuæ ſacellum Fortuiti Caſus condidit, eique ſacrificauit. Domum autem ipſam ſacro Genio conſecrauit. Idem præcept. polit.* ὅθεν οἱ μεγάλοι καὶ δαίμονα καὶ τύχην ταῖς κατορθώμασι συνεπιγράφουσιν, ὡς Τιμολέων, ὁ τὰς ἐν Σικελίᾳ καταλύσας τυραννίδας Αὐτοματίας ἱερὸν ἱδρύσατο. i. *ex quo magni viri deum, ſeu Genium, & Fortunam rebus ſuis benè geſtis vnà inſcribunt, vt Timoleon, is,*

qui

qui tyrannidas Siciliæ ſuſtulit, templum Caſus ſeu Euentus conſtituit. Quid porrò interſit inter τύχην & αὐτόματον, diſputat Ariſtoteles lib. 2. de princip. cap. 6. vbi ait, vt dicam ἐν πράξει, fortunam locum habere ἐν τοῖς πρακτοῖς tantùm, id eſt in iis, quæ agi poſſunt: αὐτόματον verò i. caſum, ſeu quod per ſe, & ſua ſponte exſiſtit, ſeu éuenit, etiam in rebus, quæ ad animanteis rationi carenteis, & ad inanima pertinent. Diſputat & Plutarch. περὶ εἱμαρμένης, vbi ait, αὐτόματον eſſe commune animatorum, & inanimorum: fortunam verò, hominis proprium, qui iam agere poteſt. Dicuntur etiam αὐτόματα à Græcis machinamenta quædam, quæ ſua ſpõte, & nemine impellente mouentur, qualia ſunt horologia noſtra ex ferro confecta: quales erant ſphæræ ab Archimede, & Poſidonio factæ: quarum ſingulæ conuerſiones idem efficiebant in ſole, & in luna, & in quinque ſtellis errantibus, quod efficitur in cælo ſingulis diebus & noctibus: quas commemorat M. Tullius lib. 2. de natura deorum: qualis Archytæ columba lignea, de qua Gellius lib. X. cap. XII. Exſtat autem lepidum Claudiani epigramma in illam Archimedis ſphæram, quam tradunt fuiſſe vitream. Iupiter in paruo cùm cerneret æthera vitro, Riſit, & ad ſuperos talia dicta dedit, &c.

76. natali die ſuo) ſic M. Tullius ab exſilio reuocatus Brundiſium venit nonis ſextilibus: ibique ei Tulliola ſua præſtò fuit natali ſuo ipſo die: qui caſu idem natalis erat & Brundiſinæ coloniæ, & Attici vicinæ ſalutis. quæ res animaduerſa (inquit ille lib. 4. epiſt. ad Att. ep. I.) à multitudine, ſumma Brundiſinorum gratulatione celebrata eſt.

77. quidam Laph. homo petulans) hoc omnes fere viri boni, & virtute præſtantes fato nati ſunt, vt, quo melius de rep. merentur, & cupidius virtutem colunt, eo infeſtiores & acriores habeant ſuæ virtutis obtrectatores. Poſſem non paucos huius ætatis mihi notiſſimos, innocenteis, & abſtinenteis, & caſtos, & amanteis patriæ viros commemorare: qui à ſycophantis, & impuris, & turbulentis, & aſſentatorib. indignè, ac miſerè vexantur, circumueniuntur, ſupplantãtur, atque opprimuntur. Sed odioſum eſt homines notos nominatim appellare, cùm præſertim incertum ſit, velint ne hi ſeſe nominari. Atque vtinam hoc malum in democratia tantùm naſceretur, non etiam in monarchia: neque eſſent in hac quoque petulantes, impudẽtes, procaces, & alienæ virtutis obtrectatores multo plures, quàm in illa. Quod mihi ex eo, quod Plutarchus hoc loco ſcribit, vẽnit in mẽtem optare. eius verba ſunt hæc. ἐπεὶ δὲ χρῆν, ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πάσῃ κορυδαλλῷ λόφον ἐγγίνεσθαι, κατὰ Σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, ἐπεχείρησαν καὶ Τιμολέοντι δύο τῶν δημαγωγῶν, Λαφύστιος καὶ Δημαίνετος, &c. i. Quoniam igitur opus erat, vt appáret, non ſolùm in omnibus galeritis criſtam, ſeu galerum innaſci, ex ſententia Simonidis, ſed & in omni populi potentia, ſycophantam, adorti ſunt Timoleontem duo populares contionatores, Laphyſtius & Demænetus, &c. Atqui Plutarche, etiam in ſingularibus potentiis, id eſt monarchiis, & regnis, exoriuntur talia venena, taléſque peſtes. quod quotidie experiuntur viri innocentes, & virtute præſtantes. Animaduertat lector, niſi fortè memorem monemus, quem Probus Lameſtium appellat, eum à Plutarcho Laphyſtium nominari.

78. vadimonium cùm vellet impon.) id eſt, cùm vellet huic imponere neceſſi-

tatem dandi vades, qui promitterent, ſe eum certa die in iudicium ſtituros: vel cùm vellet eum cogere, vt datis vadibus promitteret ſe certa die in iudicio affuturũ, &c. Vades *ſunt fideiuſſores locupletes, qui promiſerũt ſe aliquẽ in iudicio ſtituros.* Horat. *ſat.1.lib 1.Ille, datis vadibus qui rure extractus in vrbem eſt, &c.* Vadari *eſt vades à reo poſtulare, ſeu accipere.* Idem *ſat.9.lib.1. & caſu nũc reſpondere vadato* Debebat, *&c.* Vadimonium *eſt neceßitas, ſeu obligatio ſtandi in iudicio, datis vadibus, qui promiſerint, ſe, vt id fiat, curaturos, & præſtituros. vel vadimonium eſt datio fideiuſſorum locupletium, qui promittãt, &c.* Ex *quo illa vſitata bonis ſcriptorib. promittere vadimonium, obire vadimonium, deſerere vadimonium, ſiſtere vadimonium.* Plutarchus *dixit,* πρός τινα δίκην κατεγγυῶντος, *id eſt, cùm vellet eum vadimonio in quandam litem, obſtringere, ſeu obligare.* Eſt *& concipere vadimonium, quod eſt vadimonij formulam componere.* M. Tullius *lib.2.epiſtolarum ad* Q. Fr. Trebatium *quòd ad ſe miſerim, perſalsè, & humaniter mihi gratias agit. negat enim in tanta multitudine eorum, qui vnà eſſent, quemquam fuiſſe, qui vadimonium concipere poſſet.*

79. *lege agere) lege agere eſt, ius ſuum experiri, & actionem aliquam intendere, ex lege* XII. Tabularum *ſibi à prætore datam, vel à iuriſcõſultis præſcriptã.*

80. *procacitatem)* Procacitas, *à procando, id eſt, poſcendo dicta, inquit* Nonius.

81. Namque id vt Laphyſt. *ceteriſque)* Plutarchus. ὧν Λαφυστίου μὲν αὐτὸν πρός τινα δίκην κατεγγυῶντος, οὐκ εἴα θορυβεῖν, οὐδὲ κωλύειν τοὺς πολίτας. ἑκὼν γὰρ αὐτὸς ὑπομεῖναι τοσούτους πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τοῦ τοῖς νόμοις χρῆσθαι τὸν βουλόμενον Συρακουσίων. *i. ex quibus duobus contionatoribus cùm* Laphyſtius *eum in litem quandam vadimonio obſtringere, vel, vno verbo, vadari vellet, non ſinebat ei ciueis obſtrepere, neque eum prohibere: ſe enim ſua voluntate tot labores ſubiiſſe, ac pertuliſſe, tótque pericula adiiſſe, vt cuiuis* Syracuſanorum *legibus vti liceret.*

82. *quod quiſque vellet, ad id, quod quiſque vellet.*

83. *ac nonnulla inueheretur) & nonnulla in* Timoleontem *maledicta ingereret ſic fere ſuprà locutus eſt in* Epaminonda, *Et cum in oratione ſua multa inuectus eſſet in* Theb. *&c.*

84. *dixit, nunc demum ſe voti eſſe damnatum)* Cùm *hic locus ſic vulgò legeretur, dixit, nunc demum ſe voti eſſe compotem: ego initiò hanc lectionem ſecutus eram, neque ſuſpicabar eam eſſe corruptam, præſertim cùm viderem hoc loquendi genus non eſſe inuſitatum, aut inſolens, ſed probatum, &* Latinis *vſitatum: (ſic enim* Horatius *locutus eſt in epiſt. ad* Piſones, Poſt *etiam incluſa eſt voti ſententia compos) ego igitur hanc lectionem receptam initiò ſecutus eram, nec quicquam immutaram, exiſtimans, vt dixi, eſſe integram.* Itaque *cùm ad hunc locum iam typographus perueniſſet, atque in eo eſſet, vt eum excuderet: venit ad me, vt ſolet,* Cl. Puteanus, *quem ſæpe antea commemoraui, iuuenis pereruditus, & valde moderatus, ac modeſtus: qui cùm ex me quæſiſſet, quouſque typographus progreſſus eſſet, & ad quam vitam perueniſſet: reſpondiſſémq;,* Timoleontem *iam excudi: tum ille libro inſpecto, & hoc ipſo loco, in quo nunc verſamur, perlecto, dixit, quendam (quem nominabat) indicaſſe, hîc legendum ex libro manuſcripto, nunc demum ſe voti eſſe damnatum: quo audito, continuò eam ſcri-*

pturam amplexus ſum, atque adeò arripui, neque dubitaui vulgatã lectionem, vt ſuppoſitam, & adulterinam, improbare, planéque furcis expellere: hanc verò, vt germanam, & veram, approbare. Eius autem, qui hanc ſcripturam in libro vetere reperiri teſtatus eſt, nomen edere mihi nefas eſſe duxi, propterea quòd is nulla à me iniuria laceßitus, atque adeò mihi planè ignotus, me non ſolùm inſigni iniuria affecit, verùm etiam contumelioſè læſit, idque nominatim, cùm liceret ei, ſicubi fortè ego, vt homo, in meis ſcriptis dormitaſſem, aut titubaſſem, aut etiam grauiter, fœdéque lapſus eſſem, (nam hæc omnia humana ſunt, & in hominem cadunt) ſine petulantia & contumelia me reprehendere, & à me ſine inimicitiarum denuntiatione diſſentire. Mihi enim à quolibet, vel indoctißimo, reprehendi non eſt permoleſtum: ſed contumelioſè reprehendi, præſertim iniuria, quamuis ſit contemnendum, & fortaſſe ferendum, non videtur mihi tamen vllo modo probandum. Nihil enim petulanter, & procaciter, & impudenter in alterius perſonam dictum, aut factum, viro bonò probari debet, nedum in ſuam. Exiſtimabam autem fore, vt petulantiam, & contumeliam in me iactam viderer approbare, ſi, qui me petulanter inſectatus eſſet, eum, vt pudentẽ aliquem, & modeſtum, & grauem virum, nominatim appellarem. hoc enim erat, me tali contumelia dignum eſſe præ me ferre. Iam verò petulantia cum petulantia certare, multo minus decere me iudicabam. Itaque ſatis habiturum lectorem exiſtimaui, ſi eum certiorem facerem, hanc emendationem non eſſe à me excogitatam, (quod ego nullo modo aſſequi potui, neque quiſquam mortalium) ſed in libro manu ſcripto à quodam litterarum ſtudioſo, quomodocumque ſit is moratus, & de me meritus, repertam: quem iccirco nominatim appellare noluerim, quòd neque quemquam vel improbißimum, quamuis iniuria laceßitus, nominatim deſcribere volo, neque hominem malè de me meritum, quantumuis doctum, honorificè appellandũ eſſe puto. Sed nunc tandẽ Plutarchi *verba, quæ ad hanc rẽ, in qua verſamur, pertinẽt, proferamus.* τοῦ δὲ Δημαινέτου πολλὰ κατηγορήσαντος ἐν ἐκκλησίᾳ τῆς στρατηγίας, πρὸς ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἀντεῖπε, τοῖς δὲ θεοῖς ἔφη χάριν ὀφείλειν, ὡς ἔξατο, συρακουσίους ἐπιδεῖν τῆς παρρησίας κυρίους γενομένους. *i, Cùm autem Demænetus in contione multis criminibus res à Timoleonte in imperio geſtas accuſaſſet: illi quidem nihil reſpondit, diis verò ſe gratias debere, id eſt, diis ſe voti, ſeu voto damnatum eſſe dixit, à quibus ſæpe precatus eſſet, vt Syracuſanos aliquando videret libertatis dicendi compotes eſſe. Nunc quid ſit damnari voti, ſeu voto, videndum. Eſt igitur damnari voti, neceßitate voti perſoluendi obligari. obligantur autem hac neceßitate, qui quod à diis precati ſunt vota facientes, conſecuti ſunt. Itaque apud Virgil. in Daphnide illud, damnabis tu quoque votis, ſic intelligendum eſt, tu quoque agricolis dabis, quod abs te precati fuerint, eóſque votorum compotes factos, obligabis neceßitate eorum, quæ promiſerint, ſoluendorum. Tale eſt & illud eiuſdem, lib. V. æn. Vobis lætus ego cãdentem in littore taurum Conſtituam ante aras voti reus. Sic Titinnius Veliterna apud Nonium, Nunc eius voti condemnatus immolauit hoſtiam. Et Turpilius, Et amplius illam apparere condecet, Quandoquidem voti condemnata eſt. Siſenna hiſtor. lib. 4. quòd voto damnati fetum omnem dicuntur eius anni ſtatim conſecraſſe. Sic M. Tull. ad Quirites*

poſt reditum, Quod precatus à Ioue opt.max. ceteriſque diis immortalibus ſum, Quirites, eo tempore, cùm me, fortunáſque meas pro veſtra incolumitate, otio, concordiáque deuoui, vt, ſi meas rationes, &c. eius deuotionis me eſſe conuictum iudicio deorum immortalium, &c. maximè lætor.

85. cuius liceret &c.) hoc ipſum eſt, quod his verbis ſignificauit Plutarchus, ὡς ἔοιξαν, τοὺς ἐξουσίας ἔχ. δεῖν τῆς παρρησίας κυρίους ἡγουμένοις. Nam κύριοι ſunt παῤῥησίας, hoc eſt domini, ſeu compotes ſunt libertatis dicendi, quibus impune licet de quo velint dicere.

86. diem ſupremum) diem vitæ ſupremum, diem vltimũ. Horat. epiſt. 4. lib. 1. Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

87. quod Timoleontium) Plutarch. ἐποίησαν δὲ τὴν ταφὴν τοῦ σώματος ἐν ἀγορᾷ, καὶ στοὰς ὕστερον περιβαλόντες, καὶ παλαίστρας ἐνοικοδομήσαντες, γυμνάσιον τοῖς νέοις ἀνῆκαν, καὶ Τιμολεόντειον προσηγόρευσαν. i. Corporis autem ſepulturam in foro fecerunt, & poſterius porticibus monumento circumdatis, & palæſtris inædificatis, gymnaſium iuuenibus dedicarunt, quod Timoleontéum appellarunt.

88. tota celebrante Sicil.) Plutarch. προὔπεμπον πολλαὶ μυριάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὧν ὄψις μὲν ἦν τῇ ἑορτῇ πρέπουσα, πάντων ἐστεφανωμένων, καὶ καθαρὰς ἐσθῆτας φορούντων, φωναὶ δὲ καὶ δάκρυα συγκεκραμένα τῷ μακαρισμῷ τοῦ τεθνηκότος, οὐ τιμῆς ἀφοσίωσιν, οὐδὲ λειτουργίαν ἐκ προβουλεύματος, ἀλλὰ πόθον δίκαιον ἐπεδείκνυντο, καὶ χάριν ἀληθινῆς εὐνοίας. i. proſequebantur funus multæ virorum & mulierum myriades, & aſpectus quidem erat diem feſtum decens, omnibus coronatis, & puras veſtes gerentibus: voces autem & lacrymæ orationi, qua mortuum beatum & fortunatum prædicabant, permiſtæ, non honorem dicis cauſa, & perfungẽdi operis gratia delatum, neque muneris functionem ex ſenatuſconſulto indictum, ſed iuſtum deſiderium, & veræ beniuolentiæ gratiam oſtendebant. Diod. lib. 16. κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Τιμολέων ὁ Κορίνθιος ἅπαντα τοῖς Συρακοσίοις κατωρθωκὼς ἐτελεύτησε στρατηγήσας ἔτη ὀκτώ. οἱ δὲ Συρακούσιοι μεγάλως ἀποδεδεγμένοι τὸν ἄνδρα διά τε τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν μεγαλοπρεπῶς ἔθαψαν αὐτὸν, καὶ κατὰ τὴν ἐκφορὰν ἀθροισθέντος τοῦ πλήθους, τόδε τὸ ψήφισμα ἀνηγόρευσεν ὁ δῆμος τῶν Συρακοσίων, Τιμολέοντα τιμᾶν ἐπ[illegible]. τοῦτον δὲ θάπτειν ἀπὸ διακοσίων μνῶν. τιμᾶσθαι δὲ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἀγῶσι μουσικοῖς, καὶ γυμνικοῖς, ὅτι τοὺς βαρβάρους καταπολεμήσας, καὶ τὰς μεγίστας τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀνοικίσας, αἴτιος ἐγένετο τῆς ἐλευθερίας τοῖς Σικελιώταις. i. In Sicilia autem Timoleon Corinthius omnibus rebus pro Syracuſanis, benè & feliciter geſtis, diem ſupremum obiit, imperandi munere, ſeu imperio octo annos functus: Syracuſani verò virum magnopere ſibi acceptum ac probatum cùm propter virtutem, tum propter beneficiorum erga ſe magnitudinem, magnificè ſepeliuerunt, & in efferẽdo mortuo multitudine congregata hoc plebiſcitum voce præconis prædicari iuſſit populus Syracuſanus, Placere populo Timoleontem quotannis honoribus ornari. In eius autem ſepulturam minas ducẽtas inſumi: honorari autem in perpetuum certaminibus muſicis, & gymnicis, quia barbaris bello deuictis, & maximis Græciæ vrbibus de integro cultis & habitatis auctor fuit Syracuſanis libertatis.

DE REGIBVS.

1. DE REGIBVS) nullis in libris neque antiquiorib. neque recentioribus hanc inſcriptionem reperi, præterquam in Colonienſi.
2. ſeparatim) alio libro, qui regum vitas continebat. ille autem liber nõ extlat.
3. nomine, non poteſtate fuit rex) ſuprà in Ageſilao. Mos eſt enim à maioribus traditus, vt duos haberent ſemper reges nomine magis, quàm imperio, &c.
4. Spartani) reges, ſubintell.
6. qui dominatum imperio tenuerunt) ſecutus ſum exempla Baſileenſia, Colon. & omnium antiquiſſima, Argentor. Nam alia habent, qui orbem domitum imperio tenuerunt, minus rectè, opinor. Nam opponit hos, qui dominatum imperio tenuerunt, Ageſilao, qui nomine, non poteſtate fuit rex. Sic ſuprà in Timol. Nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic beniuolentia tenuit. Quòd ſi quis huic lectioni anteponat illam quæ reperitur in cod. Ven. & Florent. qui orbem domitum imperio tenuerunt, cum eo quidem non pugnabo, ſed tamen non item probabo. Orbem autem interpretari debebit, orbem terrarum, τὴν οἰκουμένην.
7. Cyrus) Maior, Aſtyagis, Medorum regis filius, qui ſua virtute Medorum regnum adeptus eſt. Cyrus autem, Perſarum lingua: ſolẽ ſignificat, auctore Plutarcho in Artaxerxe. princip. De eo ſic Xenoph. in Cyri pædia. φῦναι δὲ Κῦρος λέγεται καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος. i. dicitur autem natus eſſe Cyrus, talis quidem certè etiam nunc omnium barbarorum ſermone celebratur, aſpectu quidem pulcherrimus, animo verò humaniſſimus, & diſcendi cupidiſſimus, & laudis auidiſſimus. Sed quid hunc locum Xenophontis de Cyro profero? legenda tota Cyri pædia, ſeu inſtitutio eſt. De eodem multa & Herod. lib. I. & Cteſias: quamuis ab Herodoto valde diſcrepet. Sed illud eſt memorabile & præclarum de Lydiæ regno virtute parto, & Crœſo viuo capto. Atque ea quidem, quæ ab Herodoto memoriæ prodita ſunt, in præſenti præteribo, præſertim cùm in promtu poſita ſint. Sed nonnulla eius ſtrategemata à Polyæno expoſita, propterea quòd hic ſcriptor nondum Græcè in manus hominum peruẽnit, referam. Atque hoc primo loco ponam, quod in prælio aduerſus Crœſum commiſſo, adhibuit. ſic igitur ille lib. 7. Κῦρος Κροίσῳ ἀντιπαρετάσσετο. Λυδοῖς ἦσαν ἱππεῖς πολλοί, καὶ μέγα ἐπὶ τούτοις ἐφρόνει Κροῖσος. Κροίσου ἀχρεῖον τὸ ἱππικὸν ἀπέφηνε Κῦρος, προτάξας τῶν ἱππικῶν ὁπλιτῶν καμήλους πολλάς. ἵππος δὲ καμήλου φεύγει καὶ τὴν ὄψιν, καὶ τὴν ὀσμήν. αὐτίκα δὴ φεύγοντες οἱ ἵπποι, τοὺς Λυδοὺς ὑπεξέφερον ὥστε ἦν Κύρου νίκη, καὶ πρὸ τῆς μάχης. i. Cyrus cum Crœſo acie inſtructa prælio decertaturus erat. Lydis magnus equitatus ſuppetebat: hiſque magnopere Crœſus cõfidebat, magnóſque ſpiritus gerebat. Sed Crœſo equitatum inutilem Cyrus reddidit, locatis ante equites grauioris ſuæ armaturæ camelis multis, & equitatui Crœſi oppoſitis: equus autem cameli fugit & aſpectum, & odorem. Statim igitur equi fugientes Lydos è prælio exſportarũt. Ita victoria Cyro etiam ante prælium parta eſt. Quod ſtrategema commemorat & Herodotus lib. I. Venio nunc ad illa, quibus in oppugnatione Sardium vſus eſt, quorum hoc priore loco ponam. Κῦρος πολιορκῶν Σάρδεις, ξύλα τινὰ μακρὰ ἰσομήκη τοῖς τείχεσι, ἐπιστήσας αὐτοῖς εἴδωλα πώγωνας ἔχοντα, καὶ περσικὴν ἐσθῆτα, καὶ φαρέτρας κατ' ὤμων, καὶ τόξα μετὰ χεῖρας, νύκτωρ προσήγαγεν, ὑπερέχοντα περὶ τῶν τειχῶν τὰς ἄκρας. ὁ δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν μεν-

ρα τῆς πόλεως προσέβαλεν ἀρχομένης ἡμέρας. ἡ δὲ στρατιὰ τοῦ Κροίσου ἀπομαχομένη ταῖς τοῦ Κύρου προσβολαῖς, ἐπειδή τινες αὐτῶν ἐπιστραφέντες, εἶδον ἀπὸ μακροῦ τὰ εἴδωλα ὑπὲρ τὰς ἄκρας, καὶ ἀνεβόησαν· πάντας δὴ εἷλε φόβος, ὡς ἤδη τῆς ἄκρας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατειλημμένης. καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἄλλος ἄλλῃ ἔφευγον. Κῦρος δὲ Σάρδεις κατὰ κράτος εἷλε. i. *Cyrus cùm Sardeis vallo & foſſa cinctas obſideret, multa ligna longa muris longitudine æqualia, affixis ad ea imaginibus barbatis, & veſtitu Perſico ornatis, & pharetram à tergo dependentem geſtantibus, arcúſque manu tenentibus, noctu admouit: ita vt circum murorum ſummas parteis exſtarent, atque eminerent. Idem ab altera parte vrbis vrbem oppugnare cœpit prima luce. Crœſi autem exercitu ex muris Cyri impetũ repellente, vbi nonnulli ex iis conuerſi perſpexerunt imagines illas eminenteis ſupra murorum pinnas, & exclamarunt: omnes magno timore perterriti ſunt, tamquam iam arce vrbis ab hoſtibus occupata, & capta: & portis apertis alius aliò diuerſi fugerunt. Cyrus autem Sardeis vi & virtute cepit. Quod retulit & Cteſias primo lib.* Περσικῶν, *vt ex iis, quæ inde excerpta ad nos peruenerunt, intelligere licet. quæ talia ſunt.* καὶ ὅτι στρατεύει Κῦρος ἐπὶ Κροῖσον, καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως τε τῇ βουλῇ Οἰβαρᾶ Περσῶν εἴδωλα ξύλινα ἀνὰ τὸ τεῖχος φανέντα ἐς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦντας, ἥλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. *id eſt, Refert etiam Cteſias Cyrum aduerſus Crœſum, & vrbem Sardeis exercitum duxiſſe, Amorga adiutore fretum: & quemadmodum Oebaræ cõſilio Perſarum imagines ſupra murum exſtantes, & proſpectæ, terrorem iis, qui in vrbe habitabant, iniecerint, eóque metu perculſis ciuibus vrbs ipſa capta ſit. Subiiciamus & hoc alterum Polyæni ſtrategema: quod tamen apud eum priore loco ponitur. Sic igitur ille.* Κῦρος ἐκράτησε Σάρδεων. Κροῖσος κατεῖχε τὴν ἀκρόπολιν, ἀναμένων τὴν ἐκ τῆς Ἑλλάδος βοήθειαν. Κῦρος τοὺς οἰκείους τῶν μετὰ Κροίσου τὴν ἀκρόπολιν κατεχόντων δήσας, ἔδειξε τοῖς πολιορκουμένοις, τῷ κήρυκι προστάξας εἰπεῖν, ὡς παραδοῦσι μὲν τὴν ἀκρόπολιν, ἀποδώσει τὰ οἰκεῖα σώματα· μὴ βουλομένων δὲ παραδοῦναι, κρεμάσει πάντας. οἱ δὲ τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν οἰκείων παρέδωκαν, οὐκ ἀναμένοντες Κροίσου τὰς κενὰς τῶν Ἑλλήνων ἐλπίδας. i. *Cyrus Sardium potitus eſt. ſed Crœſus arcem tenebat, auxilium ex Græcia exſpectans. Cyrus propinquos & familiareis eorum, qui cum Crœſo arcem tutabantur, vinctos obſeſſis oſtendit, præcone prædicare iuſſo, Cyrum, ſiquidem illi arcem tradiderint, propinquos eis redditurum: ſin tradere nolint, omneis in crucem acturum. Quo audito, illi arcem ob ſalutem ſuorum Cyro tradiderunt, inani Crœſi ſpe auxilij à Græcis mittendi non exſpectata. Hunc Cyrum Xenophon lib.8. in lectulo ſuo eſſe mortuum, & morientem cum filiis ſuis præclara quædam locutum ſcribit: eúmque ſermonem expoſuit Xenophon, ſeu finxit potius eodem lib. in extr. cuius partem poſtremam Latinam fecit M. Tullius in Catone Maiore, ibi. Apud Xenophontem autem moriens Cyrus maior, hæc dicit: Nolite arbitrari, ô mihi cariſſimi filij, &c. Sed Herodotus eodem, quẽ paullo antè cõmemoraui, libro, in extr. tradit, eũ in prælio aduerſus Maſſagetas, ſeu Scythas cecidiſſe. Verba Herodoti ſunt hæc.* Τόμυρις δὲ ὡς ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἑωυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρῳ. ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι. καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους το-

ξεύειν, μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε, καὶ τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι. χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν. τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται περιεγένοντο· ἥ τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς αὐτοῦ στρατιῆς ταύτῃ διεφθάρη. καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἑνὸς δέοντα τριάκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπηΐου Τόμυρις, ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὡς δὲ εὗρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν. λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ ἐπέλεγε τάδε, σὺ μὲν ἐμὲ ζῶσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἑλὼν δόλῳ· σὲ δ' ἐγὼ κατά περ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω. τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου πολλῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται. i. *Tomyris autem (Maſſagetarum regina) vbi Cyrus eius poſtulata neglexit, contractis omnibus ſuis copiis, cũ Cyro prælium commiſit.* Hoc *prælium omnium, quæ barbarorum fuerunt, præliorũ acerrimum fuiſſe puto. atque hoc ita commiſſum eſſe accepi.* Primùm *enim aiunt, eos inter ſe diſtanteis, ſagittas miſiſſe: deinde verò telis conſumtis atque exhauſtis, congreſſos haſtis & gladiis rem egiſſe, & manus conſeruiſſe: denique pertinaciter pugnaſſe, neutrósque fugere voluiſſe. ad extremum verò Maſſagetæ ſuperiores diſceſſerunt. atque hoc modo magna pars* Perſici *exercitus interiit: & verò Cyrus ipſe in hoc prælio occubuit, cùm annos vndetriginta regnaſſet. Tomyris autem cùm vtrem ſanguine humano compleuiſſet, Cyri cadauer inter mortuos perquirendum curauit. reperti caput in eum vtrem immiſit: & probris in mortuum congeſtis hæc ſubiungebat, Tu quidem me viua & victrice, pari certamine, filium meum dolo captum interemiſti: at ego te, quemadmodum interminata ſum, ſanguine ſaturabo.* Hæc *igitur de morte Cyri, cùm magna ſit eorum, quæ de ea tradita ſunt, varietas, mihi probatiſſima & veriſimillima videntur.*

Hoc *autem retulit &* Polyænus *lib. 8. ſtrateg. quamquam paullo aliter, his verbis.* Τόμυρις Κύρου στρατεύσαντος ἐπ' αὐτὴν, προσεποιήσατο δεδοικέναι τοὺς πολεμίους. ἔφυγε μὲν τὸ Μασσαγετικόν. ἐπῆλθε δὲ τὸ Περσικὸν, καὶ κατέλαβεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλῆθος οἴνου, καὶ σιτίων, καὶ ἱερείων. οἷς ἀνέδην ἐχρήσαντο, καὶ δαψιλῶς νυκτὸς ὅλης, ὥσπερ νενικηκότες. ἐπεὶ δὲ πλησμονῇ καὶ τρυφῇ ἔκειντο καθεύδοντες, ἐπελθοῦσα Τόμυρις δυσκινήτως ἔχοντας σὺν αὐτῷ Κύρῳ διέφθειρε. i. *Tomyris cùm Cyrus ei bellum intuliſſet. ſimulauit ſe hoſteis pertimuiſſe. exercitus Maſſageticus fugit. inſecutus eſt* Perſicus, *& reperit in caſtris hoſtium magnũ vini numerum, & magnã vim rerum ad victũ neceſſariarum, & victimarum, quibus* Perſæ *immoderatè & largè vſi ſunt per noctem totam, quaſi victores.* Vbi *autem multo cibo obruti dormire cœperunt iacentes,* Tomyris Perſas *vino, ſumnóque quaſi ſepultos, & impeditos adorta vnà cum* Cyro *ipſo interfecit.* At Diod. *lib. 2. vbi loquitur de mulieribus* Scytiſſis *bellatricibus, tradit,* Cyrum *à* Scytharum *regina viuum captum, in crucem ſublatum eſſe.* Diodori *verba ſunt hæc.* Κύρου μὲν γὰρ τὸν Περσῶν βασιλέως πλεῖστον ἰσχύσαντος τῶν καθ' αὐτὸν, καὶ στρατεύσαντος ἀξιολόγοις δυνάμεσιν εἰς τὴν Σκυθίαν, ἡ βασίλισσα τῶν Σκυθῶν, τό τε στρατόπεδον τῶν Περσῶν κατέκοψε, καὶ τὸν Κῦρον αἰχμάλωτον γενόμενον ἀνεσταύρωσε, i. Nam *cùm* Cyrus *rex* Perſarum, *qui plurimùm eiuſdem ætatis regum valuit, magno exercitu* Scythiæ *bellum intuliſſet,* Scytharum *regina* Perſarum *copias concidit, &* Cyrum *captiuum in crucem ſuſtulit.* Cteſias *autem longe aliter. ſic enim ille.* Κῦρος στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν, καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρβι-

κας ἰσῶντι ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἱππεῖς Κύρου τρέπουσι. καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου. καὶ Ἰνδὸς ἀνὴρ (συνεμάχοντο γὰρ τοῖς Δερβίκεσι, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἐφερον) πεσόντα οὖν ὁ Ἰνδὸς ἀκοντίῳ βάλλει ὑπὸ τὸ ἰσχίον εἰς τὸν μηρόν. ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα αὐτὸν ἀραμενοι οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὑπέστρεψαν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοί, καὶ Δερβίκων ἴσοι. id eſt, Cyrus autem Derbicibus bellum infert, quorum rex erat Amoræus. Ac Derbices in inſidiis elefantos collocant, qui Cyri equites in fugam vertunt. Ita cadit Cyrus ipſe ex equo: quem Indus quidem equo lapſum (nam Indi cum Derbicibus belli ſocietate iuncti erant, & eis in prælio adiutores erãt, à quibus & elefantos accipiebant) hic igitur Indus Cyrum ex equo delapſum iaculo ferit ſub coxa in femore. ex quo & moritur breui pòſt tempore. Tunc autem eum ſublatum ſui, adhuc viuũ in caſtra reportarunt. Interierunt autem in prælio & ex Perſis multi, & ex Derbicibus totidem. Sed Probus cum Herodoto & Polyæno congruit, vt mox cognoſcemus.

8. & Darius Hyſtaſpis fil.) de quo Herodotus lib. 3.

9. quorum vterque pr.) de Cyro diximus. de Dario autem, quo pacto is cum aliis ſex Perſis coniuratis, Otane, Intapherne, Gobrya, Megabyzo, Aſpathino, Hydarne, Smerdin quendam magum, cui Cyrus magnis & iuſtis de cauſis auriculas præciderat, qui ſe Smerdin Cyri filium mentiebatur, regnúmque occupauerat, eiúſque fratrem Patizithen de medio ſuſtulerat: & Magis ſublatis, regnum equi hinnitu adeptus ſit, narrat multis verbis Herodotus eod. libro. Libet autem mihi ex Polyæno referre, quo conſilio, & commento, & quaſi ſtrategemate vſus ſit Darius, vt poſſent coniurati Magos in tenebris à ſeipſis diſcernere, ſeu potius internoſcere. Idq; eo libentius faciam, quòd hoc nuſquam alibi reperi, immò planè contrarium ab Herodoto, & ab aliis tradi memini. Narrat enim Herodotus, cùm Gobryas vnus ex coniuratis, Mago, qui ſe Cyri filium ſimulabat, implicatus eſſet, ipſéque à Mago viciſſim medius teneretur, ita vt eſſet difficile alterum ab altero, præſertim in tenebris ſecernere, alterúmque altero ſaluo interficere: Dariũ diu otioſum & inutile ferrum tenentem ſtetiſſe & hæſitaſſe: quod vereretur, ne Gobryam pro Mago feriret: Gobryam autem ea re animaduerſa & cognita, iuſſiſſe, vt vel per vtrumque gladium adigeret: Darium Gobryæ voce audita, gladium ſtrinxiſſe, & forte fortuna Magum Gobrya incolumi interemiſſe. Cteſias verò lib. I. valde diſcrepans ab Herodoto, ita ſcribit. Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδαβάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀταφέρνης, καὶ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου. τούτων ἀλλήλοις πίστεις δόντων, προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας· εἶτα καὶ ὁ Βαγαβάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαβάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια, εὑρίσκουσι τὸν Μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε. καὶ μηδὲν εὑρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαβάτης λάθρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρύσεον συντρίψας, καὶ λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτά, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτά. id eſt, Hinc ſeptem ex Perſis nobiles, conſenſerunt & coiuerunt inter ſe aduerſus Magum, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Bariſſes, Ataphernes, & Darius Hyſtaſpis filius. Cùm hi inter ſe fidem dediſſent, aſciſcitur & Artaſyras primùm: deinde & Bagabates, qui claues omneis ædium regiarum habebat. Atque ingreſſi in ædeis

regias opera Bagabatæ ſeptem Perſæ, reperiunt Magum cum Babylonia concubina dormientem. Ille autem, vt vidit, exſiliit: & nullis armis inuentis (omnia enim Bagabates ſubtraxerat) ſella aurea contrita, & perfracta, eiúſque pede in manus ſumto, pugnabat. Ad extremum confoſſus à ſeptem Perſis, interiit, cùm menſes ſeptem regnaſſet. Quæ maior varietas ac diuerſitas fingi poteſt? Redeamus igitur ad Polyænum. Sic igitur ille lib. 7. ſtrategem. Δαρεῖος μέλλων τοῖς μάγοις νύκτωρ ἐπιτίθεσθαι μετὰ τῶν ἑπτὰ περσῶν, ἵνα ἐν σκότῳ δύναιντο γιγνώσκειν ἀλλήλους, συνεβούλευσε τιαροδέσμον, ὃ τῆς κεφαλῆς ὄπισθεν ἀποσφίγγει τὴν τιάραν, αὐτοὺς εἰς μέτωπον περιαγαγεῖν, ἵνα σημεῖον εἴη ἅμμα τῆς τιάρας καὶ μίτρας, ἁπτομένοις τοῦ μετώπου. i. Darius cum ſeptem Perſis in magos noctu impreſſionem facturus, vt in tenebris poſſent inter ſe internoſcere, ſuaſit vt tiaræ vinculum, quod ab occipitio tiaram conſtringit, & continet, in frontem circumductum retorquerent, vt hoc tiaræ & mitræ vinculum frontem tangentibus ſignum eſſet, quo Perſæ à Magis internoſcerentur. Subiiciã eadẽ opera & alia duo huius Darij ſtrategemata, eodẽ libro ab eodẽ expoſita. Δαρεῖος πρῶτος φόρους ἔταξε τοῖς ἔθνεσιν. ὅπως δὲ μὴ χαλεπήνειαν, οὐκ αὐτὸς ἔταξεν, ἀλλὰ τοῖς σατράπαις τάξαι προσέταξε. τῶν δὲ ἐς τοσαῦτον μεγάλους φόρους, αὐτὸς προσέγραψε τοὺς ἡμίσεις, χαριζόμενος τοῖς ὑπηκόοις. οἱ δὲ ἄσμενοι τοὺς ἡμίσεις τελεῖν ὑπέσχοντο, ὡς ἤδη μεγάλην εὐεργεσίαν παρὰ βασιλέως λαβόντες. i. Darius primus tributa gentibus deſcripſit. Verùm, vt ne grauiter ferrent, non ipſe conſtituit, ſed ſatrapis, vt deſcriberent atque imponerent, mandauit. Cùm autem illi magna & grauia tributa conſtituiſſent, ipſe populis, quibus præerat, gratificans, dimidium eorum, quæ à ſatrapis præſtituta erant, iniunxit. Illi autem libenter ſe dimidium penſitaturos promiſerunt, vt magno iam à rege beneficio accepto. Quod refertur & à Plutarcho apophth. regum & ducum. Addam & tertium de Zopyro, qui ſeſe miſerabilem in modum mutilauit, ac truncauit, vt facilius perſuaderet Babyloniis, ſe Darij eſſe inimicum, quaſi tali contumelia ab illo affectus, & ſic mulcatus: Babyloniíque re credita ſua omnia ei crederent, & committerent. Sic igitur ille eod. lib. Δαρεῖος πολιορκῶν Βαβυλῶνα χρόνῳ μακρῷ τὴν πόλιν ἑλεῖν οὐχ οἷός τε ἦν. Ζώπυρος Δαρείου σατράπης, ἀκρωτηριάσας τὸ πρόσωπον ἧκεν αὐτόμολος, ὡς ταῦτα δὴ ὑπὸ Δαρείου παθών. Βαβυλώνιοι πιστεύουσι τῇ ὄψει τῆς συμφορᾶς, καὶ τῷ Ζωπύρῳ τὴν πόλιν ἐπιτρέπουσιν. ὁ δὲ νύκτωρ ἀνοίγει τὰς πύλας. καὶ Δαρεῖος κρατήσας Βαβυλῶνος, ἐκεῖνο δὴ τὸ λαμπρὸν ἐφθέγξατο, ἀλλ' οὐδὲ κ΄. Βαβυλῶνας ἔχειν ἐβουλόμην ἄν, ἐφ' ᾧ τε ὁρᾶν τοιαῦτα παθόντα Ζώπυρον. i. Darius Babylonem obſidens, & oppugnans, longo tempore in ea re conſumto, vrbem capere non poterat. Zopyrus Darij ſatrapes, naribus & auriculis ſibi præciſis, & ore fœdum in modum mutilato, ac deformato, venit Babylonem transfuga, quaſi hæc à Dario perpeſſus. Babylonij graui incommodo, quod vident ipſi, fidem habent, & Zopyro vrbem committunt. Ille autem noctu portas aperit. & Darius Babylone potitus, vocem illam præclaram miſit, At ne viginti quidem Babylonas habere vellem, vt Zopyrum talibus malis affectum viderem. Refert etiam hoc Plutarch. apophth. regum & ducum, ſed pro viginti, Plutarchus ponit centum.

10. virtute) ingenio, diligentia, ſtudio, arte, conſilio, fortitudine. hæc enim omnia virtutis nomine ſignificantur. Alia autem eſt virtus militum, alia impe-

ratorum:quemadmodum alia virtus hominis,alia mutæ animantis: alia viri, alia fæminæ.Eſt etiam ſua arboris, & plantæ virtus. eſt & propria dictionis virtus:ſingularum denique rerum ſingulæ ſunt virtutes.virtus enim nihil aliud eſt, quàm perfectus cuiuſque rei habitus. Quoniam igitur aliud eſt opus ac munus militis,aliud imperatoris:alius eſt & vtriuſque habitus. alia igitur & virtus. verbi gratia,virtus imperatoris eſt, ſcientia rei militaris,ſeu potius ducẽdi exercitus,quæ multas parteis huic generi ſubiectas continet,laborem in negotiis,fortitudinem in periculis,induſtriam in agendo,celeritatem in conficiendo,cõſilium in prouidendo: præterea innocentiam,temperantiam,clementiam,facilitatẽ,humanitatem,animi magnitudinem,auctoritatem:ad quas optandum eſt vt accedat felicitas.Militis verò virtus,eſt fides erga imperatorem, & parendi imperio conſtans voluntas,& pugnandi alacritas,ac ſtrenuitas. Non eſt enim militis prouidere,aut deliberare,aut conſiderare,ſed imperatori parẽre, & fidem habere, ac præſtare,&,cùm imperator iubet,pugnare:cùm vetat, pugnandi finem facere,& quieſcere:& non niſi imperatoris iuſſu,prælium inire. Cuius rei luculentum apud Plutarchum exſtat argumentum ac teſtimonium in Marcello non longè ab extremo. ὧν ῥωμαῖος οὐδεὶς ἦν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι, τυῤῥηνοὶ, τεσσαράκοντα δὲ φρεγελλανοὶ πεῖραν ἀρετῆς καὶ πίστεως Μαρκέλλῳ δεδωκότες. *i.ex quibus Romanus nullus erat, ſed alij Tyrrheni, alij Fregellani illi quadraginta, qui ſuæ virtutis ac fidei ſpecimen Marcello ediderant.Sic autem Plutarchum reſtituit P.Faber,Toloſanus, vir in primis doctus,& acutus,libellorum in regia magiſter,lib.I.Semeſtrium. Nam in libris vulgatis legitur,* πεῖραν ἀρχῆς καὶ πίστεως δεδωκότες, *planè mendosè, atque adeò ineptè.quod interpretes non viderunt.*

11. *apud Maſſagetas,hac de re ſatis multa ſuprà dicta ſunt.*

12. *Darius ſenectute diem obiit ſ.)Herod.lib.7.princip. narrat,Darium cogitantem Ægyptiis & Athenienſibus vno tempore bellum inferre,Xerxe, qui primus erat liberorum ex Atoſſa Cyri filia ſuſceptorum,rege declarato,& Artobazane filio omnium natu maximo,ex priore vxore nato,præterito, atque excluſo, diem vitæ ſupremum obiiſſe, cùm regnaſſet annos ſex & triginta. Cteſias verò libro I.tradit,annos triginta & vnum duntaxat, regnaſſe: dies autem triginta ægrotaſſe.*

13. *Xerxes)de quo & ſuprà in Themiſtocle dictum eſt: & ſtatim infrà pauca præterea dicentur.*

14. *duo Artaxerxes)quorum alter Macrochir,id eſt,Longimanus dictus,quòd manum dexteram læua haberet longiorem:alter Mnemon,id eſt,Memor, cognomento appellatus eſt.Mendosè autem legitur in omnibus libris, Macrochir quoque. hoc enim ſignificat harum vitarum ſcriptor,treis eſſe reges eiuſdem generis, nempe Xerxem vnum,Darij primi,& Atoſſæ Cyri filiæ filium:duos Artaxerxes, quorum alter Macrochir,alter Mnemon dictus eſt.Artaxerxes autem cognomento Macrochir,Xerxis filius erat:alter verò,qui Mnemon dictus eſt, Darij poſterioris,qui nothus dictus eſt,& Paryſatidis filius,Cyri minoris frater.Paryſatis porrò Artaxerxis Longimani ſoror,Xerxis filia fuit.Atque hæc fere ex Plutarcho & Diodoro. Nam Cteſias longè diuerſa tradit,quæ prudens prætereo.*

15. Xerxi maximè) Xerxi poſitum pro Xerxis. Eſt autem hæc ſententia, Xerxis factorum, hoc maximè eſt illuſtre, &c. Hac de re dictum quidem eſt in Themiſtocle. Sed hæc ex Polyæno libet iis, quæ iam dicta ſunt, adiicere. Sic igitur ille lib. 7. ſtrategem. Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύων, πολλὰ ἔθνη συνήγαγε, λογοποιοὺς διασκεδάσας, ὡς οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἑλλήνων ὡμολογήκασι προδοσίαν τῆς Ἑλλάδος. δόξαντες οὖν οὐκ ἐς μάχην, ἀλλὰ ἐς ὠφέλειαν φανερὰν καλεῖσθαι, προθυμότεροι ἠθροίζοντο. πολλοὶ δὲ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτεπάγγελτοι συνεμάχησαν. i. Xerxes Græciæ bellum inferens, multas nationes contraxit, & conciliauit, rumorum opificibus diſperſis ac diſsipatis, qui dicerent, Græcorum principes ſibi promiſiſſe, ſe Græciam prodituros. Cùm putarent igitur ſe non ad prælium, ſed ad vtilitatem manifeſtam vocari, alacrius cōuenerunt: multi verò barbari etiam vltrò ſeſe obtulerunt, & Xerxi belli adiutores fuerunt. Idem eodem libro. Ξέρξης ἐν Θερμοπύλαις, πολλῶν βαρβάρων πεσόντων, ἀποκρύπτειν ὁρμῶν τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν, προσέταξε τοὺς οἰκείους αὐτῶν διὰ νυκτὸς τοὺς αὐτῶν προσήκοντας γῇ κατακρύψαι. i. Xerxes in Thermopylis cùm multi barbari cecidiſſent, vt mortuorum multitudinem occultaret, iuſsit, eorum, qui interierāt, propinquos noctu ſuos familiareis & cognatos humare. Libet hîc ex Cteſia præter ea, quæ ad Themiſtoclem diximus, de Xerxis expeditione exercitus in Græciam, præſertim quòd ab illis valde diſcrepent, hæc aſcribere. Sic igitur Cteſias. Ξέρξης δὲ πάλιν στράτευμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας κϐ. ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι δὲ ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινοῦντες. Ἀντιστρατεύει δὲ Παυσανίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακοσίους μὲν ἔχων Σπαρτιάτας, χιλίους δὲ τῶν περιοίκων, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ϛ΄. καὶ νικᾶται κατὰ κράτος ἡ περσικὴ στρατιά, καὶ φεύγει τραυματισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν. παρὰ Ξέρξου. κἀκεῖ, φησί, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσούσης παχείας. ἐφ᾽ ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ᾽ αὐτὰς Ἀθήνας ἐλαύνει καὶ Ἀθηναῖοι πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα τριήρεις, φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κενὴν αἱρεῖ, καὶ ἐμπίπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως. ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος κἀκείνων νυκτὶ φυγόντων, κἀκείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα, πεζῇ ἐπ᾽ αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος, βουλῇ δὲ Θεμιστοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ Κρήτης προσκαλοῦνται. καὶ παραγίνονται. εἶτα ναυμαχία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται, Περσῶν μὲν ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνόφα, Ἑλλήνων δὲ ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες, καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες. καὶ φεύγει Ξέρξης βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις μάχαις, ἀπέθανον Περσῶν ιβ΄. μυριάδες. id eſt, Xerxes autem rurſus exercitum mittit in Platæenſeis, qui ex ducentis quinquaginta hominum millibus conſtabat, Mardonio duce eis præpoſito. Thebani porro erant ij qui Xerxem in Platæenſeis concitabant. It Perſis obuiam Pauſanias Lacedæmonius, cùm ſecum haberet Lacedæmonios trecentos: ex finitimis, & qui circum Spartam incolebant, mille: ex aliis ciuitatibus ſex hominum millia. Vincitur tandē vi & virtute Perſicus exercitus, & Mardonius ſaucius fugit è prælio. Hic Mardonius à Xerxe mittitur ad diripiendum templum Delphicum: & illic, vt aiunt, moritur, cùm denſæ grandinis caſu cum ſuis cōtuſus eſſet. Ex cuius obitu ſummo dolore Xerxes affectus eſt. Xerxes autem aduerſus Athenas ipſas exercitum ducit: atque Athenienſes decem

& centum triremibus inſtructis atque ornatis fugiunt Salaminem: & Xerxes vrbem vacuam & inanem repertam capit, & incendit, arce excepta. In ea enim præterea nonnulli relicti pugnabãt. Ad extremum verò cùm etiam illi fugiſſent, arcem quoque Perſæ incendio deleuerunt. Xerxes autem cùm inde ad locum Atticæ anguſtiſsimũ veniſſet, quod Heracléum appellatur: aggerẽ iecit ad Salaminem pedibus ad eam tranſire cogitans. Conſilio autem Themiſtoclis Athenienſis, & Ariſtidis ſagittarij è Creta ſubſidio aduocantur: & veniunt. Deinde Perſarũ & Græcorum prælium nauale committitur, cùm Perſæ naueis haberent mille, & ſuprà, quibus præerat Onophas: Græci ſeptingentas. Ac diſcedunt Græci ex hoc prælio ſuperiores, pereúntque Perſicæ naues quingentæ: fugítque Xerxes iterum conſilio, & arte Themiſtoclis & Ariſtidis: in reliquis autẽ pugnis omnibus Perſarum interierunt ſexcenta millia.

16. At Macrochir) Artaxerxes Longimanus. Hic, vt refert Plutarch. apophth. regum & ducum, dicere ſolebat, eſſe magis regium addere, quàm detrahere, ſeu demere.

17. virtute belli) virtute bellica.

18. manu fortior) in Datame, princip. quòd & manu fortis, & bello ſtrenuus. & infrà ead. pag. Nam & manu fortis, & belli peritus, &c.

19. Mnemon autem) hunc Artaxerxem Plutarchus tradit Arſicam prius fuiſſe appellatum.

20. nam cùm matris ſuæ &c.) mater enim Paryſatis, mulier immanis & immitis, Statiram eius vxorem veneno necauit. Quo pacto autem venenum pararit, docet Cteſias, his verbis. Μαχαιρίου τὸ ἓν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ. τὸ δὲ λοιπὸν ἀμιγές. τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρὸν, μέγεθος ὅσον ᾠοῦ, (ῥυνδάκην Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον καλοῦσι) τέμνεται δὲ δίχα· καὶ τὸ μὲν καθαρεῦον τοῦ ἰοῦ ἥμισυ αὐτὸ λαβοῦσα Παρύσατις ἐσθίει· τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ, ὀρέγει Στατίρᾳ. ἡ δὲ, ἐπεὶ ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἥμισυ, οὐδὲν συνιδεῖν δυνηθεῖσα, καὶ αὐτὴ συνεσθίει. ὀργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μητέρα, καὶ σύλληψις Γίγγος, ἣ ὠνίωτο Παρυσάτιδι, καὶ κρίσις ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἀθώωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη δὲ παρὰ βασιλέως, καὶ αἰκισμὸς Γίγγης, καὶ ἀναίρεσις. καὶ ὀργὴ διὰ τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱὸν, κἀκείνου πρὸς τὴν μητέρα. id eſt, cultelli pars vna veneno contingitur, atque vngitur: reliqua pars à veneno fuit intacta. hoc cultello auicula quædam oui magnitudine ſecatur (rhyndacam Perſæ nominant) & in duas parteis ſecatur. Ac partem quidem dimidiam, eam, quæ à veneno pura erat, Paryſatis ſibi ſumit, & comeſt: eam autem, quæ veneno contacta fuerat, Statiræ porrigit. Illa autem vbi vidit, Paryſatidem, quæ alteram partem ſibi poſtea dederat, comeſſe partem ſuam, quòd non ſatis animaduertere potuiſſet, quid ab illa actum eſſet: etiam ipſa ſuam partem cum illa comeſt. Iraſcitur matri ob hanc cauſam rex, & Gingen comprehendi iubet, quæ Paryſatidis ancilla, valdéque ei familiaris erat. Vocatur in iudicium Ginge: & à iudicibus, vt innocens, miniméq; ei culpæ affinis, abſoluitur, ſed à rege damnatur: & peſsimè mulcatur, ac necatur. Hinc mater Paryſatis filio ſuſcenſet, & ille matri.

21. tantum indulſit dolori &c.) Gingin quãdam, ſeu, vt Cteſias appellat, Gingen Paryſatidis ancillam eiq; maximè fidam & caram, cuius opera & miniſte-

rio in eo facinore illa fuerat vſa, veneficij conuictam & damnatam, extremo ſupplicio affecit Artaxerxes: *matrem verò neque dicto, neque facto læſit, ſed eam* Babylonem *ſua voluntate proficiſci volentem, dimiſit, hoc locutus, ſe, quandiu illa viueret,* Babylonem *non viſurum. hæc ex* Plutarcho.

22. *eum) dolorem. Nam dolor quidem* Xerxi *ſuadebat, vt de matre pœnas ſumeret, quæ vxorem ei caram necaſſet, ſed pietas eum reuocauit: & plus valuit, quàm dolor.*

23. *duo eod. nomine) duo* Artaxerxes, Macrochir, & Mnemon.

24. *morbo naturæ deb. redd.) morbo mortui ſunt. Rectè debitum. Nam, vt ait* Flaccus, *Debemus morti nos, noſtráque. Sic ferè* Cic. pro Cluentio. *Auditis de eo, quem odiſſe non poteſtis: qui & naturæ, & legibus ſatisfecit: quem leges exſulio, natura morte multauit.*

25. *Tertius) Xerxes.*

26. *ab* Artabano) *qui non tulit impune. nam conſilio inſidiarum cum* Mithridate *eunucho regis cubiculario, & cõſanguineo ſuo communicato, ab eóq; in regis cubiculum noctu receptus atque introductus,* Xerxem *interemit: quo facto, confeſtim cæde filiorum, qui tres erãt numero,* Darius, Artaxerxes, Hyſtaſpes, *eadem regis patris cumulare inſtituit. Aberat autem tum* Hyſtaſpes, & Bactrorum *ſatrapes erat. reliqui duo erant in ædibus regiis. Capit igitur hoc conſilium* Artabanus, *vt* Artaxerxem *adeat, éique dicat, à* Dario *eius fratre patrem eſſe interfectum: itáque facit: ſuadétque eadem opera, vt regnum occupet, neque id culpa ſua, hoc eſt ignauia, à fratre ſibi præripi ſinat, neque, cùm regnare ipſe poſſit cædem paternam vltus, ſe alteri ſeruire patiatur. promittit denique ſe patris ſatellites, quorum opera vtitur, ei daturum. Credit* Artaxerxes, & *ſatellitibus patris aſſumtis, fratrem imprudentem, & nihil tale ſuſpicantem adortus trucidat:* Artabanus *videns, conatum ſuum bene procedere, filiis ſuis ſibi adiunctis, dicit tempus eſſe regni occupandi, & hoc locutus,* Artaxerxem *gladio ferit. Ille autẽ vulneratus, ſed leuiter, & loco minime ad mortem opportuno,* Artabanum *referit, & eodem ictu exanimat. Ita* Artaxerxes *mortem paternam vltus, & inſidiatore ſublato, regnum* Perſarum *obtinet. Hæc ferè ex* Diodoro *lib.* XI. *vt nos quidem conuertimus. Græca verba ex* Diodoro *petat, qui volet. Commemorat hanc* Xerxis *cædẽ, &* Ariſtot. *lib. 5. de reip. optimè adminiſtrãdæ ratione, cap. 10. his verbis,* ὁμοίως δὲ καὶ διὰ φόβον. ἓν γάρ τι τοῦτο τῶν αἰτίων ἦν, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς μοναρχίας, οἷον Ξέρξην Ἀρταπάνης (al. Ἀρτάβανος) φοβούμενος τὴν διαβολὴν τὴν περὶ Δαρεῖον, ὅτι ἐκ ἐκρέμασε, κελεύσαντος Ξέρξου, οἰόμενος συγγνώσεσθαι, ὡς ἀμνημονοῦντα διὰ τὸ δειπνεῖν. *i. Similiter autem & propter metum, in monarchos inuadere ſolent. vna enim quædam hæc erat ex iis cauſa, quæ, vt aliis reip. adminiſtrãdæ formis, ita & ſingularibus potentiis, id eſt, monarchiis, mutationem, & interitionem afferunt: exempli gratia,* Artapanes, (al. Artabanus) Xerxem *adortus interemit, criminationem, quæ ad* Darium *pertinebat, extimeſcens, quòd eum in crucem agere à* Xerxe *iuſſus, ei non paruiſſet, exiſtmans fore, vt ille ſibi ignoſceret, tamquam oblito, propterea quòd cenabat.* Cteſias *autem hæc aliter narrat. Sic enim ille.* Ἀρτάπανος δὲ μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος μετ᾽ Ἀσπαμίτρου τοῦ ἡμιάῤῥενος· καὶ αὐτοῦ

μέγα δυναμένου, βουλεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν Ἀρταξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρειαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνεῖλε. καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρταξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἴη φονεὺς τοῦ πατρός, καὶ ἀποθνήσκει. καὶ βασιλεύει Ἀρταξέρξης σπουδῇ Ἀρταπάνου. καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ. καὶ λαμβάνει κοινωνὸν τῆς βουλῆς Ἀρτάπανος Μεγάβυζον, ἤδη λυπηθέντα ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἀμύτῃ, διὰ τὴν μοιχείας ὑπόληψιν, καὶ ὅρκοις ἀλλήλους ἀσφαλίζονται. ἀλλὰ μηνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖται Ἀρτάπανος ᾧ τρόπῳ ἔμελλεν ἀναιρεῖν Ἀρταξέρξην. καὶ γίνεται πάντα δῆλα τὰ εἰργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ Δαρειαίῳ, καὶ ἀπόλλυται πικρῷ καὶ κακίστῳ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, ὃς ἦν κοινωνὸς ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου. i. Artapanus autem qui apud Xerxem multum poterat, cum Aſpamitra eunucho, qui ipſe quoq; multum apud eundem valebat, conſilium ineunt de Xerxe interimendo: & interimunt. Quo facto perſuadent Artaxerxi eius filio, Darieum alterum Xerxis filiū patri Xerxi necem intuliſſe. Et adducitur ab Artapano Darieus in regis ædeis, clarè vociferans, & negans patrem eſſe à ſe interfectum: & moritur. Atque ita regnat Artaxerxes ſtudio & opera Artapani. Qui rurſus inſidiatur Artaxerxi, adiuncto ſibi huius conſilij ſocio atque adiutore Megabyzo, vxori ſuæ iam offenſum, & dolore affectum, quòd eam adulteram eſſe ſuſpicabatur. Ita iureiurando mutuo ſocietatem firmant. Sed omnia indicat Megabyzus: & interficitur Artapanus quo modo Artaxerxem interfecturus erat: & omnia, quæ in Xerxem, & Darieum facta erant, aperiuntur: & vnà necatur cum ſummo & acerbiſſimo cruciatu Aſpamitres, qui Artapano necis Xerxis & Dariei adiutor fuerat.

27. Philippus Amyntæ fil.) qui Thebis cū Epaminōda apud Pāmenē Thebanū, cùm ille ab Alexandro fratre obſes Pelopidæ: vel, vt alij volunt, Illyriis, datus eſſet, educatus eſt, & à communi magiſtro Lyſide Pythagoréo inſtitutus. Hic regnum Macedonum adeptus, magnas ille quidem res geſſit, ſed plureis & maiores auro, & conſilio, quàm ferro, & lacertis. Quod ad aurum attinet, Diffidit vrbiū Portas vir Macedo, & ſubruit æmulos Reges muneribus, inquit Flaccus, oda 16. lib. 3. & Plutarchus in Æmilio, ἐρρέθη γοῦν ὅτι τὰς πόλεις αἱρεῖ τῶν Ἑλλήνων οὐ Φίλιππος, ἀλλὰ τὸ Φιλίππου χρυσίον. i. Dictus eſt enim non Philippus, ſed aurum Philippi, vrbeis Græcorum capere. De conſilio, & oratione, teſtis eſt locuples Polyænus lib. 4. ſtrateg. Sic enim ille. Φίλιππος οὐκ ἐλάττω δι' ὁμιλίας, ἢ διὰ μάχης κατειργάζετο. καὶ ἐπὶ διαμείζον ἐφρόνει, ἐφ' οἷς διὰ τῶν λόγων ἐκράτει (al. ἐνίκα) ἢ διὰ τῶν ὅπλων. τῶν μὲν γὰρ κοινωνεῖν αὐτῷ τοὺς στρατιώτας, τῶν δὲ αὐτὸν μόνον μετεῖναι. i. Philippus nō pauciora congreſſu & oratione, quàm prælio & conflictu conficiebat. Et profectò maiores ſpiritus ſumebat ob ea, quæ verbis quærebat, (al. vincebat, quàm quæ armis. Horum enim milites ſocios ſe habere dicebat: illa verò eſſe propriè ſua. Huic Philippi ſententiæ conſentanea eſt illa Lacedæmoniorum conſuetudo, ſeu lex potius in ſacrificiis, quæ fiebant ob rem benè geſtam: quam commemorat Plutarchus in Marcello his verbis. ἄξιον δὲ καὶ τὸ Λακωνικὸν ἀποθεωρῆσαι νομοθέτημα, ὑπεναντίως πρὸς ῥωμαϊκὸν τάξαντα τὰς θυσίας. θύει γὰρ ἐν Σπάρτῃ τῶν ἀποστρατηγῶν ὁ μὲν δι' ἀπάτης, ἢ πειθοῦς, ὃ ἐβούλετο, διαπραξάμενος, βοῦν· ὁ δὲ διὰ μάχης, ἀλεκτρυόνα. καίπερ γὰρ ὄντες πολεμικώτατοι, μείζονα καὶ μᾶλλον ἀνθρώποις πρέπουσαν ἡγοῦνται τὴν διὰ λόγου καὶ συνέσεως πρᾶξιν, ἢ τὴν μετὰ βίας καὶ ἀνδρείας. i. Operæ pretium eſt autem conſiderare,

ſcriptorem legum Laconicum contrariè, quàm Romanum, ſacrificia conſtituiſſe. Spartæ enim eorum, qui imperandi munere defuncti ſunt, is, qui dolo, aut perſuaſione, quod volebat, perfecit, bouē: qui verò certamine, gallū immolat. Quãuis enim ſint bellicoſiſſimi, maiorem tamen, & magis homini conſentaneam ac decoram eſſe exiſtimant actionem oratione & intelligentia, quàm vi & virtute bellî adminiſtratam. Sed libet mihi aliud Philippi ſtrategema ex Polyæno aſcribere, ex quo quiuis intelligat, eum in re militari non minus à conſilio & intelligentia, quàm à viribus & armis præſidium petiuiſſe. Sic ille eod. lib. Φίλιππος ἐπὶ τὴν Ἀμφισσέων ἐσχάτευε. Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι τὰ στενὰ προκατελάβοντο· καὶ ἦν ἡ δίοδος ἀμήχανος. ἐξαπατᾷ τοὺς πολεμίους Φίλιππος, ἐπιστολὴν πεπλασμένην Ἀντιπάτρῳ πέμψας εἰς Μακεδονίαν, ὡς τὴν μὲν στρατιὰν τὴν ἐπ' Ἀμφισσεῖς ἀναβάλλοιτο, σπουδῇ δὲ εἰς Θρᾴκην, πεπυσμένος τοὺς ἐκεῖ νεωτερίζειν. πρόεισιν ὁ γραμματοφόρος διὰ τῶν στενῶν. οἱ στρατηγοὶ Χάρης καὶ Πρόξενος αἱροῦσιν αὐτὸν, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντες πιστεύουσι τοῖς γεγραμμένοις, καὶ τὴν φυλακὴν τῶν στενῶν ἀπολείπουσι. Φίλιππος δὲ λαβόμενος ἐρημίας, ἀφυλάκτως διελθὼν τὰ στενὰ, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀναστρέψαντας ἐνίκησε, καὶ τῆς Ἀμφίσσης ἐκράτησε. *i. Philippus Amphiſſæ bellum inferebat. Athenienſes & Thebani anguſtias præoccuparant: & tranſitus expediri non poterat. hoſteis decipit Philippus, miſſa ad Antipatrum in Macedoniam epiſtola, in qua ſimulabat ſe expeditionem exercitus, quem aduerſus Amphiſſenſeis ornauerat, in aliud tempus distuliſſe: in Thraciā properare, quòd audiſſet, Thraces res nouas moliri. Tabellarius per anguſtias iter facit. Imperatores Chares & Proxenus eum intercipiunt, & litteris lectis, credunt quæ ſcripta erant eſſe vera, & anguſtiarum cuſtodiam omittunt. Philippus ſolitudinem nactus, anguſtias nullis cuſtodibus obſeſſas traiecit: & imperatores, qui dolo cognito reuerterant, ſuperauit, & Amphiſſa potitus eſt. In Philippum multis iam prœliis victorem, & multis rebus ſecundis cumulatum atque inflatum, & Aſiæ bellum inferre cogitantem, Pauſanias quidam Macedo, contumeliæ ab Attalo acceptæ dolore commotus, quod apud Philippum iniuriam ſibi illatam, eámq; cum dedecore & infamia coniunctam queſtus, ius ab eo non impetraſſet, in eum ipſum iracundiam conuertit, eúmque in theatrum quoddam celeberrimum ingredientem ferro interemit. quam cædem, eiúſque cauſam multis verbis exponit Diod. ſub extr. lib. 16. ex quo tamē pauca illa ſumta noſtro arbitratu Latine reddidimus. Tangit Ariſtoteles lib. 5. polit. cap. 10. Cuius tam bellicoſi, támque callidi, & vigilantis regis exitus documento debet eſſe regibus, vt iuſtitiam colant: quod non in eo ſolum poſitum eſt, ne ipſi in ſuos iniuſti ſint, ſed etiam in hoc, vt iniuriam ab iis, quibus infertur, propulſent. De Amynta autem Philippi patre, hoc tantum ex Diodoro aſcribam, lib. 14.* κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν Ἀμύντας ὁ Φιλίππου πατὴρ, Ἰλλυριῶν ἐμβαλόντων εἰς Μακεδονίαν, ἐξέπεσεν ἐκ τῆς πόλεως. ἀπογνοὺς δὲ τὴν ἀρχὴν, Ὀλυνθίοις μὲν τὴν σύνεγγυς χώραν ἐδωρήσατο. αὐτὸς δὲ τότε μὲν ἀπέβαλε τὴν βασιλείαν, μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον ὑπὸ Θετταλῶν καταχθεὶς ἀνεκτήσατο τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη εἰκοσιτέσσαρα. *i. In Macedonia autem Amynta Philippi pater, ab Illyriis, qui in Macedoniam inuaſerant, ex vrbe eiectus eſt. Regno autem Macedoniæ deſperato, Olynthiis regionem finitimam donauit. Ipſe tum quidem regno ſpoliatus eſt, ſed breui pòſt tempore à Theſſalis in Macedoniam reductus, imperium ſuum recupe-*

rauit, & regnauit annos quattuor & viginti. De eodem ſic Ælianus lib. 4. var. hiſt. καὶ ὁ Ἀμύντας δὲ ὁ μακεδὼν ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν προσοίκων βαρβάρων, καὶ ἀποβαλὼν τὴν ἀρχὴν, γνώμην μὲν εἶχεν, ὡς καὶ ἀπολεῖψαι τὴν χώραν παντελῶς. ἠγάπα γὰρ εἰ δυνηθείη σῶσαι αὐτὸ γοῦν μόνον. ἐπεὶ δὲ ἐν τούτοις ὤν, ἔφατό τις πρὸς αὐτὸν τὴν Ἐλλοπίδου πρὸς Διονύσιον φωνὴν, καλὸν ἐντάφιον ἡ τυραννὶς· καὶ μικρὸν χωρίον καταλαβὼν, καὶ ἀθροίσας ὀλίγους στρατιώτας, ἀνεκτήσατο τὴν ἀρχήν. i. & Amyntas Macedo à finitimis barbaris ſuperatus, & imperio ſpoliatus, res ſuas deſperabat, & ita animatus erat quaſi Macedoniam pro derelicto habiturus. Satis enim habebat, ſi ſe ſolum ſeruare poſſet. Cùm in ea cogitatione verſaretur, dixit ei quidam id, quod ab Ellopida Dionyſio ſuperiori dictum eſt. pulchrum eſſe ſepulturæ locum tyrannidem. Ita paruo caſtello occupato, & paucis militibus contractis & collectis, imperium amiſſum recuperauit.

28. Alexander Magnus) de Alexandro Magno legendus Plutarchus in Alexandro: Arrianus de rebus geſtis Alexandri: Diod. Siculus lib. 17.

29. Babylone morbo conſ.) M. Tullius lib. I. de Diuinatione. Eſt profectò quiddam etiam in barbaris gentib. præſentiens, atque diuinans, ſi quidem ad mortem proficiſcens Calanus Indus cùm aſcenderet in rogum ardentem: O præclarum diſceſſum (inquit) è vita, cùm, vt Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus exceſſerit. cúmque Alexander eum rogaret, ſi quid vellet, vt diceret: Optimè, inquit: propediem te videbo. quod ita contigit. nam Babylone paucis poſt diebus Alexander eſt mortuus. De genere mortis Alexandri difficile dictu eſt, & magna eſt inter hiſtoricos veteres diſſenſio, & controuerſia: ſed tamē hæc habetur omnium veriſsima ſententia, Alexādrum febre ex immoderato vini potu, & comiſſatione apud Medum, contracta, Babylone interiiſſe. Miror itaque, Plinium quoſdam alios auctores ſecutum, hæc ſcripſiſſe lib. 30. cap. vlt. in extr. vngulas tantùm mularum repertas, neque aliam vllam materiam, quæ non perroderetur à veneno Stygis aquæ, cùm id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Vixit annos triginta duos, & menſes octo. regnauit annos duodecim, & menſes octo. Dicitur autem fuiſſe pulcherrimus, laboris amantiſsimus, maximéq; induſtrius, & ad agendum promtiſsimus: animo fortiſsimus, & laudis auidiſsimus, & ad periculum adeundum paratiſsimus, & pietatis in deos immortaleis diligentiſsimus: voluptatum corporis continentiſsimus, ad ea, quæ obſcura eſſent, peruidenda, & perſpicienda oculatiſsimus, ad coniecturam de rebus incertis & occultis, ex certis atque apertis faciendam feliciſsimus: inſtruendi, & ordinandi, & armandi exercitus ſcientiſsimus: in excitandis ad fortiter pugnandum, & ſpe optima confirmandis militibus acerrimus: ad occultandum metum in periculis fidentiſsimus. Itaque quarum rerum incertus euentus erat, eas optima ſpe fretus aggrediebatur, & ſuſcipiebat: & in conſiliis hoſtium, antequàm ea, quæ illi ſtruerent, terrorem ſuis inicerent, odorandis, ac præripiendis ſagaciſsimus: in pactis conuentis ſeruandis fidiſsimus: aduerſus hoſtium fallacias tectiſsimus & cautiſsimus, pecuniarum ad voluptates ſuas parciſsimus, ad beneficētiam verò profuſiſsimus. Hæc fere ex Arriano lib. 7. noſtro arbitratu in Latinum ſermonem conuerſa. Polyænus

lyænus lib.4.ſtrateg.multa Alexandri ſtrategemata ponit. ex quibus hoc referemus. Ἀλέξανδρος πολέμου προσιόντος τοῖς στρατηγοῖς ξυρεῖν τὰ τῶν μακεδόνων γένεια, ἵνα μὴ παρέχοιεν πρόχειρον λαβὴν τοῖς ἐναντίοις. i. Alexander belli tempore mandabat ducibus, vt Macedonum barbas tonderi iuberent, vt ne aduerſariis anſas, quibus facile capi poſſent, præberent. Idem eod. lib. Ἀλέξανδρος Τύρον πολιορκῶν περιβαλὼν, ἐπ' Ἀραβίας ἐστέλλετο. τύριοι τῆς παρουσίας αὐτοῦ καταφρονήσαντες, τῶν τειχῶν προελθόντες, τοῖς μακεδόσι προσπεσόντες ἐκράτουν τῇ μάχῃ. Παρμενίων Ἀλέξανδρον ἀνακαλεῖται. ὁ δὲ διὰ τάχους ἐπανελθὼν, μακεδόνων τοὺς ἐνδόντας ἰδὼν, τοῖς νικωμένοις οὐκ ἐβοήθησεν. ἐς δὲ τὴν πόλιν κενὴν ἀνδρῶν ὁρμήσας, κατὰ κράτος αἱρεῖ τὴν Τύρον. τύριοι τὴν πόλιν ἁλοῦσαν ἰδόντες, αὐτίκα σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰ ὅπλα τοῖς μακεδόσι προσῆκαν, i. Alexander cùm Tyrum vallo, & aggere, & foſſa, & parte exercitus, cui præfecerat Parmenionem, circunſediſſet, in Arabiam proficiſcebatur. Tyrij contemta Parmenionis præſentia, & Alexãdri abſentia, ex muris progreſſi, & Macedonas adorti, ſæpe & multis locis vincebant. Parmenio Alexandrum ex itinere reuocat. Ille celeriter reuerſus, iis Macedonibus, qui ceſſerant, viſis, auxilium iis, qui vincebantur, ferẽdum eſſe non exiſtimauit: ſed in vrbem præſidio, & viris nudam impetu facto, Tyrum vi & virtute capit. Tyrij vrbem captã videntes, continuò ſeipſos, & arma Macedonibus proiecerunt. Idem ibid. Ἀλέξανδρος τὴν ἄνυδρον ὁδεύων, αὐτός τε ὑπὸ δίψους ἐπιέζετο, καὶ οἱ μακεδόνες. οἱ κατάσκοποι τῆς χώρας ἐν κοίλῃ πέτρᾳ μικρὸν ὕδατος εὑρόντες, τοῦτο βαλόντες ἐπὶ κράνος, Ἀλεξάνδρῳ κομίζουσιν. ὁ δὲ τῇ στρατιᾷ δείξας, ὡς ἀθυμοῦσι καὶ φανέντος ὕδατος, αὐτὸς μὴ πιὼν ἐξέχεε τὸ κράνος πάντων ὁρώντων. οἱ μακεδόνες ἠλαλάξαντες ἐκέλευον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τῆς ὁδοῦ, πρὸς τὸ δίψος ἐρρωμένως ἀντέχοντες διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐγκράτειαν. i. Alexander per loca arida & ſiticuloſa iter faciẽs, & ipſe ſiti magnopere laborabat, & Macedones. regionis ſpeculatores cùm in cauitate rupis paullum aquæ reperiſſent, hanc in galeam coniecerunt, & ad Alexandrum afferunt. Ille autem cùm exercitui oſtendiſſet, bono animo eſſe oportere aqua cõſpecta: ipſe ex galea aquam effudit in conſpectu omnium Macedonum, ſiti non ſedata. Macedones magno clamore ſublato, iubebant eum pergere, & ducem ſe viæ præbere, aduerſus ſitim fortiter obdurantes propter regis continentiam. Qui plura de Alexandro cognoſcere volet, legat Plutarchũ in Alexãdro, & eius orationes de virtute, aut fortuna Alexandri, & eum, quem commemorauimus, Arrianum, & Ælianum lib.3. de varia hiſtoria, ibi. καλὰ μὲν τῶν Ἀλεξάνδρου &c. Nam ſatis eſt mihi nunc locum quaſi digito lectori indicaſſe.

30. Ægis) Ægæ Macedoniæ oppidum. Plin. lib.4. cap.10. Diod. lib.16. τέλος δὲ πολλῶν πανταχόθεν πρὸς τὴν πανήγυριν συρρεόντων, καὶ τῶν ἀγώνων καὶ γάμων συντελουμένων ἐν Αἰγαῖς τῆς Μακεδονίας, &c. i. Tandem verò cùm multi ad conuentum illum celebrem conuenirent, cúmque nuptiæ Cleopatræ filiæ, quam ex Olympiade ſuſceperat, & Alexãdri Epirotarum regis, ludique fierent Ægis vrbe Macedoniæ, &c. Nam paullo antè hanc hiſtoriam ex Diodoro retulimus.

31. Vnus Epirotes Pyrrhus, qui &c.) de quo M. Tullius lib.1. de off. Cùm enim rex Pyrrhus populo Ro. bellum vltrò intuliſſet, cúmque de imperio certamen eſſet cum rege generoſo ac potente: perfuga ab eo vénit in caſtra Fabricij, &c. Sed plura de eodem Plutarchus in Pyrrho. Hic (vt refert Polyænus lib.6. ſtrateg.) iis,

qui bellum gerebant, ſuadebat, vt ante bellum hoſteis perducerent & perpellerent quò vellent, metu, cupiditate ampliorum pecuniarum, & auaritia, voluptate, commiſeratione, iuſto, legitimo, vtili, facultate rei efficiendæ. verba Polyæni ſunt hæc. Πύρρος συνεβούλευε περὶ τοῦ πολέμου πείθειν τοὺς πολεμίους φόβῳ, πλεονεξίᾳ, ἡδονῇ, οἴκτῳ, δικαίῳ, νομίμῳ, συμφέροντι, δυνατῷ. Pyrrhi quidem (inquit M. Tullius lib. 1 de offic.) de captiuis redimendis præclara ſententia eſt. Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis: Nec cauponantes bellum, ſed belligerantes Ferro, nō auro vitā cernamus vtriq;, &c. Noti enim ſunt verſus Enniani, qui me admonent, vt illos proferam, quibus idem Ennius ſententiam illam Appij Cæci perſecutus eſt, quam dixit in ſenatu, cùm ſententia ſenatus inclinaret ad pacem & fœdus faciendum cum Pyrrho. Sunt enim in libris vulgatis mendoſi, itá que à me reſtituti, Quò vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant Antehac, dementes, ſeſe flexere viai? mentes dementes autem venuſtè dictum, quod genus, nuptiæ innuptæ, ſepultura inſepulta: & apud Græcos, γάμοι ἄγαμοι, &c. Quò viai, autem ſic dictum, vt huc viciniæ, apud Terentium: eò loci, apud ſcriptorem noſtrum, in Datame.

32. lapide ictus interiit) à muliere quadam Argiua, quæ cùm, vt ceteræ mulieres, deſpiceret è feneſtra conflictum, & animaduertiſſet filium ſuum cum Pyrrho eſſe congreſſum, metu exanimata, lapidem, vt vult Nepos, vel, vt alij, teſtam in caput Pyrrhi, omnibus corporis viribus deiecit: & eo ictu interemit. Quod retulit Polyænus lib. 8. ſtrategem. quo in libro enumerat fortia quarundam mulierum facta: his verbis. Πύρρος Ἠπειρώτης ἐνέβαλεν εἰς Ἄργος καλέσαντος αὐτὸν Ἀριστέως (al. Ἀριστέου) Ἀργείου. οἱ μὲν Ἀργεῖοι συνέδραμον ἐς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῶν ὅπλων. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν προκαταλαβόμεναι τὰ τέγη, τοὺς Ἠπειρώτας αὐτόθεν βάλλουσαι ἀναχωρῆσαι βιάζονται, ὥστε καὶ Πύρρος ὁ δριμύτατος τῶν στρατηγῶν αὐτὸς ἔπεσεν, ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. αἱ δὲ Ἀργολίδες μέγιστον κλέος ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἤραντο Πύρρου τοῦ πολεμικωτάτου μηδὲ ὑπ᾽ ἀνδρῶν, ἀλλὰ ὑπὸ γυναικῶν Ἀργολίδων πεσόντος. i. Pyrrhus Epirota Argos cum exercitu inuaſit, ab Ariſtia Argiuo vocatus. Argiui in forum cum armis concurrerunt. Vxores eorum, & feminæ præoccupatis tectis, Epirotas ſupernè lapidibus petentes retrocedere cogunt. Itaque Pyrrhus quoque ipſe imperatorum ſollertiſſimus, atque acerrimus cécidit, teſta in caput eius magno impetu deiecta. Mulieres autem Argolicæ magnā laudem apud Græcos retulerunt, quòd Pyrrhus vir bellicoſiſſimus non à viris, ſed à mulieribus Argolicis interfectus eſſet. Aſcribam & illud de einſdem in Lacedæmonem exercitus expeditione, propterea quòd in ea mulierum virtus ferè æquè, vt virorum, eius conſilia peruertit, impetúmque diſcuſſit. Sic igitur Polyænus eod lib. Πύρρος ὁ Ἠπειρώτης ἐστράτευσεν ἐπὶ Λακεδαίμονα. μάχης ἰσχυρᾶς περὶ τῆς πόλεως γινομένης ἀναχωρήσαντες οἱ Λάκωνες ἐβουλεύσαντο παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐς Κρήτην ὑπεκθέσθαι, αὐτοὶ δὲ κινδυνεύειν μέχρι νίκης, ἢ θανάτου. Ἀρχιδαμὶς (al. Ἀρχιδαμία) βασιλέως θυγάτηρ αὐτὴ τῇ γνώμῃ. καὶ καλὸν ἔφη ταῖς Λακαίναις μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν μετ᾽ αὐτῶν. καὶ δὴ αὐταῖς διενείμαντο τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, ἐπὶ τάφρον, ὤρυξαν, ὅπλα προσέφερον, δόρατα ἔθηγον, τοὺς τιτρωσκομένους ἐθεράπευον. ὥστε καὶ οἱ Λάκωνες εὐτολμότεροι περὶ τὸν ἀγῶνα ἐγένοντο, τὴν ἀνδρείαν τῶν γυναικῶν ὁρῶντες, καὶ τὸν Πύρρον ἀπεκρούσαντο. i. Pyrrhus Epirota bellum intu-

lit Lacedæmoni. prœlio autem acri ante vrbem commiſſo, cùm ſe in vrbem receepiſſent Lacones, conſilium ceperunt vxores & liberos apud Cretam deponere, ipſi verò periculum adire vſque ad victoriam, aut mortem. Archidamis (al. Archidamia) regis filia huic ſententiæ reſtitit, & pulcrum eſſe dixit Lacænis, aut cum viris mori, aut cum eis viuere. Et ita opera, muneráque bellica inter ſe partiebantur: foſſas ducebant, fodiebant, arma afferebant, haſtas acuebant, ſaucios curabant. Itaque Lacones ad pugnam alacriores & paratiores facti ſunt, mulierum fortitudinem cernentes: & Pyrrhum repulerunt.

33. *Vnus item Sicul. Dionyſ. pr.) De quo iam in Dione dictum eſt: dicetur tamẽ hîc quoque quod oportebit.*

34. *manu fortis) ſuprà non longè, namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior: & item alibi.*

35. *non facile reperitur) Nam cùm tyranno, quicquid libeat, liceat: libido autem voluptatum in omnibus ferè hominibus ſit inſita natura: difficile eſt aliquem exſiſtere, qui libidinem non expleat, cùm id ſe impune facere poſſe videt. Itaque cùm Alexandrum Magnum, cùm Scipionem Africanum, & conſimileis viros audimus, aut legimus tali temperantia fuiſſe, obſtupeſcimus.*

36. *minimè libidinoſus) M. Tull. lib. V. Tuſc. Atqui de hoc homine (Dionyſio ſuperiore) à bonis auctoribus ſic ſcriptum accepimus, ſummam fuiſſe eius in victu temperantiam, eúmque in rebus gerendis, virum acrem & induſtrium: eundem tamen maleficum natura, & iniuſtum.*

37. *nullius rei denique cup.) Itaque ſolebat dicere, tyrannum non equo inſidẽtem, ſed pedibus tractum, tyrannidem relinquere debere. Et cùm aliquando rebus ſuis diffidere cœpiſſet, approbauit & arripuit illud à quodam dictum, καλὸν ἐντάφιον ἡ τυραννίς, id eſt, pulcher ad ſepulturam locus tyrannis. Et ad extremum tyrannidem ſuam ita ſtabiliuit, vt adamante vinctam eſſe diceret.*

38. *ob cámque rem crudelis) erat ob eandem rationem ſuſpicioſus, vt teſtatur Plutarchus in Dione.* οὕτω γὰρ ἦν ἄπιστος, καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ὕποπτος καὶ πεφυλαγμένος διὰ φόβον ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, ὥστε μηδὲ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας ἀφαιρεῖν κουρικαῖς μαχαίραις, ἀλλὰ τῶν πλαστῶν τις ἐπιφοιτῶν ἄνθρακι τὴν κόμην περιέκαιεν. εἰσῄει δὲ πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιον οὔτε ἀδελφὸς, οὔτε υἱὸς, ὡς ἔτυχεν ἠμφιεσμένος, ἀλλ' ἔδει πρὶν εἰσελθεῖν, ἀποδύντα τὴν ἑαυτοῦ στολὴν ἕκαστον, ἑτέραν ἀναλαβεῖν, ὀφθέντα γυμνὸν ὑπὸ τῶν φυλαττόντων. ἐπεὶ δὲ Λεπτίνης ὁ ἀδελφὸς αὐτῷ ποτὲ χωρίου φύσιν ἐξηγούμενος, λαβὼν λόγχην παρά τινος τῶν δορυφόρων, ὑπέγραψε τὸν τόπον, ἐκείνῳ μὲν ἰσχυρῶς ἐχαλέπηνε, τὸν δὲ δόντα τὴν λόγχην ἀπέκτεινεν *i. Vſqueadeò autem omnibus hominibus diffidebat, & in omneis ſuſpicioſus, & tectus erat propter metum, ſuperior Dionyſius, vt ne capillum quidem tonſoriis cultellis ſibi præcidi pateretur, ſed figulus quidam ad eum ventitans carbone comam ei aduereret. Ingrediebatur autem eius cubiculum ad eum cõueniendum neque frater, neque filius, vt forte erat veſtitus, ſed vnumquemque neceſſe erat, antequàm intraret, amictu ſuo poſito, nudum à cuſtodibus conſpectum, alium ſumere. Quoniam autem Leptines eius frater caſtelli cuiuſdã naturam aliquando ei exponens, ſumta ab aliquo ex ſtipatoribus lancea, locum deſcripſerat: illi quidem grauiter ſuccenſuit, ſtipatorem verò, qui lanceam tradi-*

derat, interfici iuſsit. M. Tullius eodem, quem modò commemorauimus libro, Qui cùm eſſet bonis parẽtibus, atque honeſto loco natus (etſi id quidem alius alio modo tradit) abundarétque & æqualium familiaritatibus, & conſuetudine propinquorum; haberétque etiam more Græciæ quoſdam adoleſcenteis amore coniunctos: credebat eorum nemini: ſed iis, quos ex familiis locupletium ſeruos delegerat, quibus nomen ſeruitutis ipſe detraxerat, & quibuſdam cónuenis & fere barbaris corporis cuſtodiam committebat. Ita propter iniuſtam dominatus cupiditatem, in carcerem quodammodo ipſe ſe incluſerat. Quinetiam ne tonſori collum committeret, tondere filias ſuas docuit. Ita ſordido, ancillaríque artificio regiæ virgines, vt tonſtriculæ, tondebant barbam & capillum patris: & tamen ab iis ipſis, cùm iam eſſent adultæ, ferrum remouit: inſtituítque, vt candentibus iuglandium putaminibus barbam ſibi & capillum adurerent. Cúmque duas vxores haberet, Ariſtomachen, ciuem ſuam: Doridem autem Locrenſem: ſic noctu ad eas ventitabat, vt omnia ſpecularetur & perſcrutaretur antè. & cùm foſſam latam cubiculari lecto circumdediſſet, eiúsque foſſæ tranſitum ponticulo ligneo coniunxiſſet: eum ipſum, cùm foreis cubiculi clauſerat, detorquebat. Idémq; cùm in communibus ſuggeſtis conſiſtere non auderet, contionari ex turri alta ſolebat. Atque is cùm pila ludere vellet (ſtudioſè enim id factitabat) tunicámque poneret: adoleſcentulo, quem amabat, tradidiſſe gladium dicitur. Hîc cùm quidam familiaris iocans dixiſſet, Huic quidem certè vitam tuam committis, arriſiſſetque adoleſcens: vtrumque iuſsit interfici: alterum, quia viam demonſtraſſet interficiendi ſui: alterum, quia id dictum riſu approbauiſſet. Eodem pertinent & quæ à Polyæno lib. V. ſtrategematum poſita ſunt: quæ me non pigebit adſcribere. Ea autem quattuor ſunt numero: quorum hoc eſt primum ordine. Διονύσιος βουλόμενος μαθεῖν τίνα περὶ αὐτοῦ φρονοῦσι καὶ λέγουσιν οἱ ἀρχόμενοι, τὰς μουσουργοὺς καὶ τὰς ἑταίρας ἐκέλευσεν ἀπογράψασθαι. οἱ μὲν δὴ πολλοὶ τέλους ἐπιβολὴν ἐνόμισαν γενήσεσθαι. ὁ δὲ τέλος μὲν οὐκ ἐπέβαλεν, ἑκάστην δὲ τῶν ἑταιρῶν ἀνέκρινε βασανίζων τίνα παρὰ τῶν ἐραστῶν συνόντων ἀκούσειαν περὶ τῆς τυραννίδος. οὕτω τοὺς βλασφημοῦντας μαθὼν, οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐδίωξε. id eſt, Dionyſius cùm cognoſcere vellet qualia de ſe ciues imperio ſuo ſubiecti & ſentirent, & dicerent, mulierum tibicinarum & fidicinarum, & meretricũ numerũ iuſsit recenſeri, ac deſcribi. Illi igitur magni vectigalis onus ſibi impoſitũ iri putauerunt. At ille nullum vectigal impoſuit, ſed ab vnaquaque meretrice quæſtione habita exquiſiuit quæ ab amatoribus ſuis, qui cum eis rem haberent, de imperio ſuo audiſſent. Hoc pacto iis, qui de ſe male loquerentur, cognitis, alios interemit, alios exterminauit. Secundum. Διονύσιος τὰ ὅπλα τῶν πολιτῶν παρελόμενος, ἡνίκα τὸ πρὸς τοὺς πολεμίους κινδύνου καιρὸς ἦν, προάγων αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως ρ̄ σταδίους κελεύσας, τότε αὐτοῖς ἀπεδίδου τὰ ὅπλα. μετὰ τὴν μάχην δὲ πρὶν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰς πύλας ἀνοῖξαι, πάλιν αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀποτίθεσθαι τὰς πανοπλίας. i. Dionyſius armis ciuibus ſuis detractis, cùm periculi aduerſus hoſteis adeundi tempus erat, iubebat eos cẽtum ſtadia, id eſt circiter XII. millia, ab vrbe produci. tum arma eis reddebat. Poſt pugnam autem prius quàm in vrbem redirent, & vrbis portæ aperirentur, rurſus eos arma ponere iubebat. Tertium. Διονύσιος βουλόμενος εἰδέναι ὅσοις οὖν οἱ πρὸς τὴν τυραννίδα ἀλλοτρίως ἔχοιεν, καταπλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐς τὸ κρυ-

πρὸς νεώσοικον, ὡς ἀποθανὼν ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν. οἱ μὲν οὖν δυσμενῶς ἔχοντες συνῄεσαν μετὰ χαρᾶς, ἀλλήλοις τὸ πρᾶγμα διηγούμενοι. ὁ δὲ συναρπάσας τοὺς ἐφηδομένους ἀπέκτεινεν. i. *Dionyſius cùm ſcire vellet qui aduerſus tyrannidem ſuam eſſent male animati, ex Italia nauigans abdidit ſe in nauale quoddam Syracuſanum, tãquam à ſuis militibus interemtus. Qui igitur inimicam mentem in eius tyrannidem gerebant, concurrebant, & lætitia elati rem inter ſe narrabant. Ille autem eos, qui ipſius interitu ſe lætitia affectos eſſe oſtẽderant, correptos interemit.* Quartum. Διονύσιος ἀρρωστίαν προσποιησάμενος λόγον διέδωκεν ὡς ἐσχάτως εἴη διὰ κινδύνου. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ πρὸς τὴν φήμην ὑπερήσθησαν, αὐτὸς μετὰ τῶν δορυφόρων ἐπεξελθὼν ἅπασιν ἐφάνη· καὶ τοὺς ἐφηδομένους ἀπαχθῆναι προσέταξε. i. *Dionyſius ſimulauit ſe ægrotare, & ſermonem, rumorémque diſſipauit ſe morbo periculoſo eſſe implicitum. vbi autem multi Syracuſani ad hanc famam erecti, lætitiam maximam præ ſe tulerunt, ipſe cum ſatellitibus & ſtipatoribus in eos inuadens hoſtilem in morem ab omnibus conſpectus eſt: & qui lætitiam ex ſuo periculo præ ſe tulerant, abripi imperauit.*

39. *eius) imperij. Nam hoc totum, quem eius inſidiat. putabat, hoc valet, quem imperio inſidiari putaret.*

40. *virtute) virtute belli, conſilio, vigilantia, induſtria, aſtutia, & ſimilib. vt ſuprà. cùm alioqui ſcribæ cuiuſdam, & priuati hominis, vnius de multis eſſet filius, vt ait Diod. lib. 13. cuius verba mox referemus. quamquam id quidem alius alio modo tradit, vt ſcribit M. Tullius: quem locum ſuprà protulimus. Sed qua arte tyrannidem ſibi hic Dionyſius comparàrit, licet ex Diodoro cognoſcere lib. 13. Atque operæ quidem pretium faciat, qui totum illum librum legat: ſed pauca quædam ex eo carpemus, quæ interea lectorem non nimis auidum explere poſſint. Sic igitur ille.* ἀπορουμένων δὲ πάντων, παρελθὼν Διονύσιος ὁ Ἑρμοκράτους, τῶν μὲν στρατηγῶν κατηγόρησεν, ὡς προδιδόντων τὰ πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις· τὰ δὲ πλήθη παρώξυνε πρὸς τὴν αὐτῶν τιμωρίαν, παρακαλῶν μὴ περιμεῖναι τὸν κατὰ τοὺς νόμους κλῆρον, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εὐθέως ἐπιθεῖναι τὴν δίκην, &c. *ſequitur mox.* ὁ γὰρ δῆμος καὶ πάλαι μισῶν τοὺς στρατηγοὺς διὰ τὸ δοκεῖν προΐστασθαι τοῦ πολέμου, τότε διὰ τῶν λόγων παροξυνθείς, παραυτίκα τοὺς μὲν ἔλυσε τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δὲ εἵλετο στρατηγούς, ἐν οἷς καὶ Διονύσιον, ὃς ἐν ταῖς πρὸς Καρχηδονίους μάχαις ἀνδρείᾳ δόξας διενηνοχέναι, περίβλεπτος ἦν ἐν τοῖς Συρακουσίοις. διὸ καὶ μετεωρισθεὶς ταῖς ἐλπίσι πᾶν ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ γενέσθαι τῆς πατρίδος τύραννος. μετὰ γὰρ τὴν παράληψιν τῆς ἀρχῆς, οὔτε συνήδρευεν ἅμα τοῖς στρατηγοῖς, οὔθ' ὅλως συνῄει. τοῦτο δὲ πράττων διεδίδου λόγον, ὡς διαπεμπομένων αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους. οὕτω γὰρ μάλιστα ἤλπιζεν ἐκείνους μὲν περιαιρεθήσεσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ περιστήσειν τὴν στρατηγίαν. τοῦτο δὲ αὐτοῦ πράττοντος οἱ μὲν χαριέστατοι τῶν πολιτῶν ὑπώπτευον τὸ γινόμενον, καὶ κατὰ πάσας τὰς συνόδους ἐβλασφήμουν αὐτόν. ὁ δὲ δημοτικὸς ὄχλος ἀγνοῶν τὴν ἐπιβολήν, ἐπῄνει, καὶ μόλις ἔφασκε τὴν πόλιν προστάτην εὑρηκέναι βέβαιον. i. *Omnibus autem hæſitantibus, & conſilij inopia laborantibus, ſurrexit ad dicendum Dionyſius, Hermocratis fil. & duces belli quidem accuſauit, vt ſummas res Karthaginienſib. prodentes: multitudinem verò ad pœnas de iis ſumendas incitauit atque inflammauit, hortans eam, ne legum ſortem exſpectaret, ſed eos è veſtigio, & cõtinuò ſupplicio afficeret, &c. Sequitur, Populus enim, qui cùm antea belli duces oderat, quia videbantur bellum ducere, & tueri, tum verò illo tempore maximè*

verbis Dionyſii in eos incenſus ac concitatus fuit: ſtatim illis quidem abrogauit imperium, alios verò in eorum locum ſubſtituit: in his & Dionyſium, qui cùm in prœliis aduerſus Karthaginienſeis commiſſis, fortitudine præſtitiſſe viſus eſſet, ferebatur omnium ciuium oculis in ciuitate Syracuſana. Quapropter ſpe erectus, atque elatus, omnem rationem excogitauit, qua patriæ tyrannus fieri poſſet. Nam poſteaquàm belli imperium adeptus eſt: neque cum collegis conſultantibus communicabat, neque omnino cum eis congrediebatur. Atque hæc cùm ageret, hunc ſermonem peruulgabat, ſe ab eis in conſilium non adhiberi, quòd ad hoſteis litteras & nuntios mitterent. hoc enim pacto ſperabat maximè ſe illis quidem poteſtatem detracturum, ſibi verò ſoli imperium quæſiturum. Eo autem hæc agente, ciuibus acutioribus, & elegantioribus factum eius ſuſpectum erat, eúmque illi in omnibus cœtibus, aut circulis vituperabant, & maledictis inſequebantur: ſed turba popularis, & multitudo imperita, cogitata & conata eius ignorans, laudabat, & ciuitatem vix tandem firmum, & certum patronum ac defènſorem reperiſſè dicebat. Idem paucis pòſt verſibus. ἐκ δὲ τῆς Γέλας ἀνενεχθέντων γραμμάτων, ὅπως ἀποσταλῶσι στρατιῶται πλείους, ἔλαβεν ὁ Διονύσιος οἰκείαν ἀφορμὴν ἰδίας προαιρέσεως. ἀποσταλεὶς γὰρ μετὰ στρατιωτῶν, πεζῶν μὲν δισχιλίων, ἱππέων δὲ τετρακοσίων, ἦλθε συντόμως εἰς τὴν πόλιν τῶν Γελώων, ἣν τότε παρεφύλαττε Δέξιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, κατασταθεὶς ὑπὸ Συρακοσίων. ὁ δ' οὖν Διονύσιος καταλαβὼν τοὺς εὐπορωτάτους στασιάζοντας πρὸς τὸν δῆμον, καὶ κατηγορήσας αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ καταχειρίσας, αὐτοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τὰς δὲ οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν, &c. i. Allatis autem Gela Syracuſas litteris, vt plures milites eò mitterentur, nactus eſt Dionyſius aditum ad conſilium à ſe ſuſceptum, accommodatum. Miſſus enim cum militum peditum duobus millibus, equitibus quadringentis, celeriter in vrbem Gelorum venit, quam tum Dexippus Lacedæmonius cuſtodiebat, à Syracuſanis ei cuſtodiæ præpoſitus. Dionyſius igitur cùm offendiſſet ciuitatis locupletiſſimos à plebe diſſidenteis, & diſcordanteis, eóſque in contione compellaſſet atque accuſaſſet, & damnaſſet: ipſos quidem necauit, bona verò eorum publicauit, &c. Idem infrà non admodum longè. ταχὺ δὲ τῶν πολλῶν, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥεπόντων, ὁ Διονύσιος ἀπεδείχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. ἐπεὶ οὖν αὐτῷ τὰ πράγματα κατὰ νοῦν ἠκολούθει, ψήφισμα ἔγραψε τοὺς μισθοὺς διπλασίους εἶναι. πάντας γὰρ ἔφησε τούτου γενομένου, προθυμοτέρους ἔσεσθαι πρὸς τὸν ἀγῶνα· καὶ περὶ τῶν χρημάτων παρεκάλει μηδὲν ἀγωνιᾶν. ἔσεσθαι γὰρ αὐτῶν τὸν πόρον ῥᾴδιον. i. Cùm autem multitudo (vt aſſolet) ad deteriora propendèret, Dionyſius imperator ſolus ſumma cum poteſtate declaratus eſt. Poſteaquàm igitur ei ex animi ſententia res proceſſerunt decretum huiuſmodi fecit, placere vt ſtipendia eſſènt duplicia. Dicebat enim, milites omneis hoc facto futuros ad pugnam alacriores. De pecunia porrò hortabatur ne quid laborarent. earum enim facultatem, facilem forè atque expeditam. Idem aliquot pòſt verſibus. μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν τοὺς ἀντιπράξαντας αὐτῷ τῶν δυνατωτάτων ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μὲν οὖν ἐκ γραμματέως, καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου, τῆς μεγίστης πόλεως τῶν ἑλληνίδων ἐγένετο τύραννος. i. Poſtea autem contione aduocata, eos, qui ſibi obſtiterant, viros potentiſſimos, Daphnæum & Demarchum, interemit. Dionyſius igitur ex ſcriba, & homine priuato, eóque infimi ordinis, ciuitatis omnium Græciæ ciuitatū ma-

ximæ tyrannus factus eſt. Cum his congruunt quæ ſcribit Ariſtoteles lib.5.cap.5. polit. ἐγίγνοντο δὲ τυραννίδες πρότερον μᾶλλον ἢ νῦν, καὶ διὰ τὸ μεγάλας ἀρχὰς ἐγχειρίζεσθαί τισιν, ὥσπερ ἐν Μιλήτῳ ἐκ τῆς πρυτανείας. πολλῶν γὰρ ἦν καὶ μεγάλων κύριος ὁ πρύτανις. ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ μεγάλας εἶναι τότε τὰς πόλεις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκεῖν τὸν δῆμον, ἄσχολον ὄντα πρὸς τοῖς ἔργοις, οἱ προστάται τοῦ δήμου ὅτε πολεμικοὶ γένοιντο, τυραννίδι ἐπετίθεντο. πάντες δὲ τοῦτο ἔδρων, ὑπὸ τοῦ δήμου πιστευθέντες. ἡ δὲ πίστις ἦν ἡ ἀπέχθεια ἡ πρὸς τοὺς πλουσίους. οἷον Ἀθήνησί τε Πεισίστρατος στασιάσας πρὸς τοὺς Πεδιακοὺς καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις, τῶν εὐπόρων τὰ κτήνη ἀποσφάξας, λαβὼν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπινέμοντα· καὶ Διονύσιος κατηγορῶν Δαφναίου καὶ τῶν πλουσίων, ἠξιώθη τῆς τυραννίδος, διὰ τὴν ἔχθραν πιστευθεὶς ὡς δημοτικὸς ὤν, id eſt, Exſiſtebant autem tyrannides antea magis, quàm nunc: & quia magna imperia certis hominibus mandabantur, ac tradebantur, vt Mileti tyrānis ex prytanéa facta eſt. multorum enim & magnarum rerum penes prytanin poteſtas erat: & præterea quia vrbes tunc non erant magnæ, ſed populus in agris commorabatur, in operibus ruſticis occupatus. iccirco cùm populo præfecti eſſent viri militares & bellicoſi, tyrannidem occupabant. Omnes autem hoc faciebāt, quòd ſe populus eis crediderat, & commiſerat. Fidem porrò vt eis haberet populus, faciebant inimicitiæ, quas illi cum diuitibus gerebant: vt Piſiſtrato Athenis, orta diſſenſione inter eum & Pediacos, populus ſeſe credidit: & Megaris Theageni, cùm is locupletium pecora & armenta ad fluuium paſcentia deprehendiſſet, ac iugulaſſet: & Dionyſius Syracuſis cùm Daphnæum, & ceteros locupleteis accuſaret, dignus tyrannide habitus eſt, propter inimicitias cum illis ſuſceptas, fidem apud populum conſecutus, quaſi popularis eſſet. Antequàm autem de huius Dionyſij artibus, quibus ad tyrannidem peruenit, dicēdi finem faciam, libet mihi quod in quibuſdam Græcorum commentariis, qui non ſunt editi, quorum mihi Romæ à M. Antonio Mureto, & Fuluio Vrſino, viris doctiſſ. facta copia eſt, legi, vt à polito lectore in eam gratiam, huc aſcribere. Τιμήσιος (al. Τίμαιος) ἐν τῇ ἕκτῃ ἱστορ., γυναῖκά τινα τὸ γένος ἱμεραίαν, ἰδεῖν ὄναρ, ἀνιοῦσαν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανὸν πρός τινος ἄγεσθαι θεασομένην τὰς τῶν θεῶν οἰκήσεις. ἔνθα ἰδεῖν καὶ τὸν Δία καθεζόμενον ἐπὶ θρόνου· ὑφ' ᾧ δεδέσθαι πυρρόν τινα ἄνθρωπον καὶ μέγαν ἁλύσει καὶ κλοιῷ. ἐρέσθαι οὖν τὸν προσάγοντα ὅστις εἴη· αὐτὸν δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἀλάστωρ ἐστὶ Σικελίας καὶ Ἰταλίας· καὶ εἰ γὰρ ἀφεθῇ, τὰς χώρας φθερεῖν. ἀναστᾶσαν δέ, χρόνοις ὑστέροις ὑπαντῆσαι τῷ Διονυσίῳ τῷ τυράννῳ μετὰ τῶν δορυφόρων. ἰδοῦσαν δὲ ἀνακράξαι, ὡς οὗτος εἴη ὁ τότε ἀλάστωρ δειχθείς, καὶ λεχθείς· καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσαν, πεσεῖν εἰς τοὔδαφος ἐκλυθεῖσαν· μετὰ δὲ τρίμηνον ἐκ τοῦ ὀφθῆναι τὴν γυναῖκα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου διαφθαρεῖσαν λάθρα. i. Timeſius (al. Timæus) lib. 6. hiſtoriarum, narrat, mulierem quādā natione Himeræam hoc vidiſſe in ſomnis: viſam ſibi eſſe in cælum aſcendere, & à quodam duci, vt deorum domicilia ſpectaret. ibi etiam Iouem vidiſſe in ſolio ſedentem: ſub cuius pedibus rufus quidam, & magnus homo catena compedibúſq; vinctus erat: quæſiuiſſe igitur ab eo, à quo ducebatur, quiſnam eſſet ille: eum reſpondiſſe, illū eſſe Siciliæ & Italiæ vaſtatorem, quòd ſi vinculis ſolutus ſit, regiones illas perditurum. illam autem cùm è ſomno experrecta ſurrexiſſet, aliquanto poſt tempore, Dionyſio tyranno haſtatis ſtipato obuiam factam eſſe: eóque viſo exclamaſſe, hunc ipſum eſſe vaſtatorem, qui ſibi tum demonſtratus eſſet: & eodem temporis puncto, quo hæc diceret, pronam in ter-

ram toto corpore debilitatam atque exanimatam cecidiſſe: tribus autem menſib. exactis, mulierem non amplius eſſe viſam, à Dionyſio clam interemtam. Non diſſimulabo tamen, hoc ſomnium etiam à Valerio Maximo referri lib. 7. cap. 7. his verbis. Intra priuatum autem habitum Dionyſio Syracuſano adhuc ſe continente, Himeræa quædam non obſcuri generis fœmina, inter quietem opinione ſua cælum conſcendit: atque ibidem deorum omnium luſtratis foribus, animaduertit præualentem virum flaui coloris, lentiginoſi oris, ferreis catenis vinctum, Iouis ſolio, pedibúſque ſubiectum: interrogatóque iuuene, quo conſiderandi cæli duce fuerat vſa, quiſnam eſſet: audiit illū, Siciliæ, atque Italiæ dirum eſſe fatum. quod ſomnium poſtero die ſermone vulgauit. Poſtquàm deinde Dionyſium inimica Syracuſarum libertati, capitibúſque inſontium, infeſta fortuna cæleſti cuſtodia liberatum, velut fulmen aliquod, otio ac tranquillitati iniecit: Himeræorum mœnia inter effuſam ad officium, & ad ſpectaculū eius turbam, intrātem vt aſpexit, hunc eſſe, quem in quiete viderat, vociferata eſt. Id cognitum tyranno, curam tollendæ mulieris dedit.

41. *magna retinuit fel.*) Hoc eſt vnum de multis argumentis, quibus vtebātur quidam philoſophi, ad tollendam atque euertēdam prouidentiam diuinam, pios viros omnia dura experiri: impiis hominibus omnia læta, ac ſecunda euenire: quem locum tractans M. Tullius lib. 3. de Nat. deor. Dionyſius (inquit) cùm fanum Locris expilauiſſet, nauigabat Syracuſas: iſque cùm ſecundiſſimè curſum teneret: Videtis ne (inquit) amici, quàm bona à diis immortalibus nauigatio ſacrilegis detur? &c. Idémque Æſculapij Epidaurij barbam, &c. Sequitur. Idem victoriolas aureas, & pateras, coronáſque, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebantur, ſine dubitatione tollebat: eaque ſe accipere, non auferre dicebat. eſſe enim ſtultitiam, à quibus bona precaremur, ab iis porrigentibus & dantibus nolle ſumere. Eundem ferunt, hæc, quæ dixi, ſublata de fanis in forum protuliſſe, & per præconem vendidiſſe: exactáque pecunia, edixiſſe, vt, quod quiſque à ſacris haberet, id ante diem certam in ſuum quidque fanum referret. Ita ad impietatem in deos, in homines adiunxit iniuriam. Quem locum ea maximè cauſa protuli, vt cum Polyæno, qui hoc refert inter ſtrategem. lib. V. conferat lector eruditus. Sic Polyænus. Διονύσιος ἐν ἀπορίᾳ χρημάτων περὶ τὴν πολιτῶν εἰσφορὰς ᾔτει. τῶν δὲ πολλάκις δεδωκέναι φασκόντων, βιάζεσθαι μὲν οὐκ ἔγνω. διαπεμψάμενος δὲ ὀλίγον ἀνέλαβεν τοὺς ἄρχοντας, ὅσα ἦν ἀναθήματα ἐν Ἀσκληπιοῦ (πολλὰ δὲ ἦν ἀργύρου καὶ χρυσοῦ) ταῦτα ἔξω τοῦ ἱεροῦ κομίσαντας, ὡς βέβηλα, προκηρύττειν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. οἱ Συρακούσιοι μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐπρίαντο. ὥστε ἠθροίσθη χρημάτων πλῆθος. ὧν κρατήσας Διονύσιος, προσέταξε κηρύττειν, εἴ τις τι τῶν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀναθημάτων ἠγόρασεν, αὐτίκα εἰς τὸ ἱερὸν κομίζειν, καὶ ἀποδιδόναι τῷ θεῷ, ἢ θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. οἱ μὲν ἀπέδωκαν τῷ θεῷ· Διονύσιος δὲ εἶχε τὰ χρήματα. i. Dionyſius pecuniis egens à ciuibus tributa flagitabat. cùm illi, ſe ſæpe iam contuliſſe dicerent: vim adhibendam eſſe non exiſtimauit: breui autem interpoſito tempore, iuſſit magiſtratus, quæcumque eſſent in æde Æſculapij dona ei deo conſecrata, (multa autem erant argentea & aurea) hæc extra templum exportata, vt profana, in foro voci præconis ſubiicere. Syracuſani magno ſtudio emerunt. ita magna pecuniæ vis coaceruata eſt. cuius compos factus Dionyſius, iuſſit à præcone prædicari,

cari, ſi quis aliquod ex donariis Æſculapio conſecratis emerit, vt continuò in templum referat, & deo reddat: qui ſecus faxit, pœnam capitis luat. Illi igitur res illas deo reddiderunt: Dionyſius verò pecunias habebat.

42. *maiórque annis ſexag. natu dec.) ſic reſtitui, ſola coniectura ductus, vulgata lectione damnata, vt Latinis auribus inaudita: quæ talis eſt, maiórque annos ſexaginta natus. Non eſt enim Latinis vſitatum hoc loquendi genus, maior annos ſexaginta natus. Nam vel hoc modo loquuntur, maior natu annis ſexaginta: vel annos ſexaginta natus, & plus eo, ſeu & eo amplius: vel plus ſexaginta annos, ſeu annis natus. M. Tullius Acad. quæſt. aliquot annis minor natu. Sed quod ad rem attinet, non videtur ab inſtituto noſtro alienũ, quo genere mortis interierit hic Dionyſius, exponere. Plin. lib. 7. cap. 54. gaudio vitæ ſupremum diem obiiſſe tradit. ſic enim ille. Gaudio obiere, præter Chilonẽ, de quo diximus, Sophocles, & Dionyſius Siciliæ tyrannus, vterque accepto tragicæ victoriæ nuntio. Diod. lib. 15. paullo aliter. ſcribit enim, Dionyſium accepto huius victoriæ nũtio, lætitia elatum, liberalius epulatum eſſe, & ſeſe vino largius cum amicis inuitaſſe: hinc natam eſſe cruditatem; ita morbo implicitum, tandem exſtinctum eſſe. Verba Diodori ſunt hæc.* οὐκ ἀνοίκειον δ᾽ ἐστὶ τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας διελθεῖν τάς τε αἰτίας τῆς τελευτῆς, καὶ τὰ συμβάντα τούτῳ τῷ δυνάστῃ περὶ τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. Διονυσίου γὰρ διδάξαντος Ἀθήνησι Ληναίοις τραγῳδίαν, καὶ νικήσαντος, τῶν ἐν τῷ χορῷ τις ᾄδων, ὑπολαβὼν τιμηθήσεσθαι λαμπρῶς, εἰ πρῶτος ἀπαγγείλῃ τὴν νίκην, διέπλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. καταλαβὼν δ᾽ ἐκεῖ ναῦν ἐκπλέουσαν εἰς Σικελίαν, καὶ μεταβὰς εἰς ταύτην, οὐρίοις ἐχρήσατο πνεύμασι, καὶ καταπλεύσας εἰς Συρακούσας συντόμως, ἀπήγγειλε τῷ τυράννῳ τὴν νίκην. ὁ δὲ Διονύσιος τοῦτον μὲν ἐτίμησεν, αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἐγένετο, καὶ τοῖς θεοῖς εὐαγγέλια θύσας, πότους, καὶ μεγάλας εὐωχίας ἐπετέλεσεν· ἑστιῶν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους, καὶ κατὰ τοὺς πότους φιλοποτώτερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀρρωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐμφορηθέντων ὑγρῶν. *i. Nõ videtur autem à propoſita hiſtoria alienũ & cauſas mortis Dionyſij exponere, & quæ huic tyranno, ſeu dynaſtæ de exitu vitæ euenerũt, explicare. Cùm igitur Dionyſius tragœdiam Athenis Lenæis (torculariũ diebus feſtis) docuiſſet, & viciſſet: quidam ex iis, qui in choro cantabat, ſperans ſe amplo aliquo præmio ornatum iri, ſi primus victoriam tyranno nuntiaſſet, Corinthum traiectus eſt. Illic autem nauem, quæ in Siciliam contendebat, nactus, & in eam ingreſſus, & ſecundis ventis vſus, celeriter Syracuſas aduectus eſt, & primus omnium victoriæ nũtium ad tyrannũ pertulit. Ac Dionyſius quidẽ hunc quidem præmio affecit: ipſe autem lætitia elatus, & hoſtiis ob lætum nuntium acceptum immolatis, ſacrificióque magnifico diis facto, compotationes magnas, conuiniáque opipara celebrauit. Cùm autem amicos ſuos magnificis epulis accepiſſet, & in compotatione cupidius atque ambitioſius ſeſe ebrietati dediſſet, in grauem morbum incidit, propter liquorum, quibus ſeſe referſerat atque onerarat, immoderatam copiam. Tyrannidẽ autem duodequadraginta annos eum obtinuiſſe teſtatur Diodorus Siculus eodem loco.* δυναστεύσας *(inquit ille)* ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ, *& M. Tull. lib. 3. de Natura deor. Duodequadraginta Dionyſius tyrannus annos fuit opulentiſsimæ, & beatiſsimæ ciuitatis. Idem ibidem aliquot poſt verſibus. Hunc igitur nec Olympius Iupiter percuſsit, nec Æſculapius miſerq,*

diuturnóque morbo intabeſcentem interemit: atque in ſuo lectulo mortuus cum tympanidiis in rogum illatus eſt: eámque poteſtatem, quam ipſe per ſcelus erat nactus, quaſi iuſtam & legitimam, hereditatis loco, filio tradidit. Nequis autem *dicat, illa* Ciceronis, *vbi dicit,* Dionyſium *per ſcelus poteſtatem tyrannicam eſſe nactum, cum his* Nepotis, *in quibus ait, eum virtute tyrannidem peperiſſe, pugnare: repetendum eſt memoria, quod antè diximus. per virtutem hîc ſignificari virtutem belli, quæ conſtat conſilio, vigilantia, arte, diligentia, fortitudine militari, & ſimilibus: quæ virtutes nihil vetat quominus cum ſcelere coniunctæ ſint, & in ſceleratis hominibus reperiantur.*

43. *florente regno) quod ſe adamante vinctum relinquere dicebat, vt ſæpe iam ex* Diodoro *retulimus.*

44. *tribus vxoribus) immo duabus tantùm, vt ſuprà in* Dione, *& hîc ibidem paullo antè.*

45. *ex amicis* Alex.) ἐξ ἑταίρων.

46. *In his* Antigonus, *& huius fil.) de* Antigono, *&* Demetrio, *& ceteris eodem ordine, quo* Cornelius, *dicemus.* Itaque de Antigono *primo loco.*

47. *Ex his* Antigonus, *de* Antigono *in* Eumene *quidem dicta ſunt nonnulla: quæ autem ad hanc pugnam, in qua* Antigonus *cécidit, attinent, multis verbis à* Plutarcho *exponuntur in* Demetrio, *ex quibus illa mihi relatu digniſſima videntur:* Antigonũ, *qui vir ferox, & ſuperbus, & elatus, & ſpei plenus, & loquax, & aſper erat natura, quique perlato ad eum de coitione* Ptolemæi, Caſſandri, Seleuci, *&* Lyſimachi, *& aliorum, nuntio, dixiſſet, ſe eorum ſocietatem, tãquam auium quarundam, quas* Attici *ſpermologos appellant à ſeminibus legendis, vno lapide & ſonitu diſturbaturum: paullo ante pugnam viſum eſſe taciturnum, humilem, timidum, cogitabũdum, triſtem, & demiſſum: & cùm ex caſtris in aciem prodiret, phalange iam diſpoſita atque inſtructa, in os pronum toto corpore cecidiſſe: deinde cùm ſurrexiſſet, ſublatis in cælum manibus à diis precatum eſſe, vt ſibi vel victoriam, vel mortem ſenſus expertem ante cladem darẽt.* Signis autem *collatis, & manibus conſertis:* Demetrium Antigoni *filium, robur totius exercitus ſecum habentem, cùm* Antiocho Seleuci *filio oppoſitus eſſet, cúmque cum eo congreſſus ita ſtrenuè pugnaſſet, vt hoſteis in fugam verterit: ſucceſſu pugnæ elatum, ac prouectum, & hoſteis perſecutum, victoriam corrupiſſe. longius enim progreſſum, non potuiſſe ab elefantis interclusum in aciem reuerti, & patri laboranti ſubuenire.* Itaque *patrem equitatu nudum, & ab omni ferè alio ſubſidio deſertum, multitudine hoſtium circumfuſum ac circumuentum, telorúmque multitudine obrutum occubuiſſe, annos octoginta natum:* Demetrium *autem cum quinque millibus peditũ, & quatuor equitũ fugiſſe.* Hac de re & Pauſanias *in* Atticis, *non vno loco.* Lubet *autem huius* Antigoni *vnum atque alterum ſtrategema, præter ea, quæ in* Eumene *poſuimus, hoc loco ex* Polyæno *lib. 4. referre.* Ἀντίγονος Πίθωνα στρατηγὸν Μηδίας πυθόμενος ξενολογεῖν, καὶ χρήματα συλλέγειν, ἀποστῆναι βεβουλευμένον, ἀπιστεῖν τοῖς ἀγγέλλουσι προσεποιήσατο, φάσκων, οὐκ ἂν ἐγὼ πιστεύσαιμι τοῦτο Πίθωνα. προσέθηκεν, ᾧ πεντακισχιλίους μακεδόνας ὁπλίτας, καὶ θρᾷκας χιλίους, φύλακας τῆς στρατιᾶς πέμψαι παρεσκεύακα. τοῦτο Πίθων ἀκούσας πιστεύει τῇ φιλανθρωπίᾳ· καὶ διὰ τάχους ἧκε λη-

φόμενος τὴν ἀποστασίαν. Ἀντίγονος δὲ ἐς τὸ κοινὸν τῶν μακεδόνων εἰσαγαγὼν Πίθωνα, καὶ ἑλὼν, ψηφοφορησάμενος ἀπέκτεινεν. i. Antigonus cùm audiſſet, Pithonem Mediæ ſatrapen milites colligere & conducere, & pecunias cogere, quòd deficere decreuerat: ſimulauit, ſe iis, qui hoc nuntiabant. fidem nnn habere, cùm ita diceret, numquam adducar, vt credam Pithonem hæc agere: cui quinque millia Macedonum peditum grauioris armaturæ, & mille Thraces, vt ſint eius ſatrapiæ cuſtodes, paraui, & mittere conſtitui. Pitho quæ audierat, verborum humanitate captus, credidit eſſe vera, & venit celeriter, vt auxilia illa ab Antigono acciperet. Antigonus autem Pithonem in conuentum Macedonum adductum, & damnatum, ſupplicio affecit, & interemit. Idem eodem libro. Ἀντίγονος τὰς Ἀθήνας βουλόμενος λαβεῖν, εἰρήνην ἐποιήσατο πρὸ τοῦ φθινοπώρου καιροῦ. ἀθηναῖοι τὸν σῖτον καταστείραντες, ὀλίγον ἐφύλαξαν τὸν ἀπαρκέσοντα μέχρι τῆς τῶν καρπῶν ἀκμῆς. ἐπεὶ δὲ ἤκμαζον οἱ καρποὶ, Ἀντίγονος μετὰ τοῦ στρατεύματος ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐνέβαλεν· οἱ δὲ τὸν σῖτον τὸν μὲν κατηναλωκότες, τὸν δὲ κωλυόμενοι θερίζειν, Ἀντίγονον εἴσω τοῦ ἄστεος ἐσεδέξαντο, καὶ ὑπήκουσαν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς προστάγμασι. i. Antigonus cùm Athenas capere vellet, pacem cum Athenienſibus pactus eſt auctunno. Athenienſes ſato tritico paullum ſeruarunt, quantum ſatis futurum eſſet vſque ad tempus fructuum percipiendorum maturum. Vbi autem fruges & fructus maturuerunt, Antigonus cum exercitu in Atticam inuaſit. Illi autem, qui triticum aliud conſumſiſſent, aliud metere prohiberentur, Antigonum in oppidũ receperunt, & omnibus eius mandatis obtemperarũt. Habebatur autem hic Antigonus, Philippi filius nothus.

48. Pari leto) non ſeruat temporum ordinem Probus. Nam poſt Demetrij mortem Lyſimachus cum Seleuco conflixit.

49. Lyſimachus) libet huius duo ſtrategemata à Polyæno lib. 4. relata, ad hunc locum aſcribere. Λυσίμαχος αὐταριατῶν τὰς ἀποσκευὰς ἀπολεσάντων ἐν τῇ πρὸς Δημήτριον μάχῃ περὶ Λάμψακα, φοβηθεὶς μή τι νεωτερίσωσιν οἱ βάρβαροι, πάντα, ὅσα εἶχον, ἀπολέσαντες· προσαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω τοῦ χάρακος, ὡς ἐπὶ σιτομετρίαν, σύνθημα δοὺς ἀπέκτεινεν ἅπαντας. ἦσαν δ᾽ αὐτῶν πέντε χιλιάδες. i. Lyſimachus cùm Autariatæ impedimenta ſua amiſiſſent in prælio aduerſus Demetrium commiſſo ad Lampſacum, veritus nequid noui molirentur barbari, quòd omnia, quæ habebant, amiſerant: productos eos extra vallum, tamquam ad dimetiendum eis frumentum, ſigno dato omneis interfecit. erant autem quinque hominum millia. Aſcribam & hoc ex eodem lib. Λυσίμαχος Ἀμφιπόλεως κρατήσας, Ἀνδραγάθου προδόντος, πολλὰ καὶ μεγάλα χαρισάμενος αὐτῷ, μείζονα δὲ ὑποσχόμενος, ἐὰν εἰς τὴν Ἀσίαν αὐτῷ συναποδημήσῃ· ἐπειδὴ πρὸς ταῖς Θρᾳκίαις πύλαις ἐγένετο, οὐ μόνον πάντα, ὅσα ἐτύγχανεν αὐτῷ χαρισάμενος ἀφείλετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν βασανίσας ἀπέκτεινε. i. Lyſimachus Amphipoli potitus, Andragathi proditione, cùm ei multa & magna largitus eſſet, maioráq; promiſiſſet, ſi in Aſiam ſecum proficiſceretur: poſteaquàm ad Thracias portas peruẽnit, non modò ea omnia, quæ ei donarat, ademit, ſed & eum excruciatũ necauit.

50. filiam ſuam) Stratonicen ex Phylla. alteram enim vxorem habebat, Deidamiam.

51. captus bello) Atqui non fuit bello captus, ſed cùm à militib. ſuis deſertus eſſet, poſita veſte regia, & diademate abiecto, ne in Pyrrhi poteſtatem perueni-

ret,ad quem Macedones ſe contulerant,aufugit primùm ad portas Amani:deinde cùm ſibi manus afferre cogitaſſet,à ſuis prohibitus,vltro ſe Seleuco genero dedidit.M.Tull.lib.2.de off. Quid? Macedones nónne Demetrium reliquerunt, vniuerſique ſe ad Pyrrhum contulerunt?

52. in cuſtodia ſocer)Tradit Plutarchus in Demetrio,Seleucum humanum ſe ac liberalem in Demetrium præbuiſſe.eum enim in Cherroneſum Syriacam miſiſſe: & ,vt acreis ei cuſtodes appoſuit ,ita famulorum & miniſtrorum iuſtum numerum dediſſe , quibus quotidie ad res neceſſarias vteretur: pecuniæ præterea vim ſatis magnam attribuiſſe in victum,cultumque vitæ , ita vt facultatem haberet opiparè & ſplendidè viuendi: poſtremò ambulationes , & porticus , & hortos amœnos,& ſaltus denſos,in quibus venari poſſet,conceſſiſſe.ita Demetrium corpus exercentem,& apparatu regio vtentem,æquo animo fortunam initio tuliſſe, & beatè biennium vixiſſe.ad extremum verò cùm inertiæ,otióque ſeſe dediſſet, neque corporis exercitationibus ſolitus vteretur,immoderatáſque,& opiparas epulas nihilo ſecius adhiberet,largiter denique veſceretur, & potaret : ex nimia copia,& cruditate in morbum incidiſſe , & ita exſtinctum eſſe. Hic Demetrius autem,(quod pæne præterieram) Poliorcetes dictus eſt, id eſt, quaſi vrbium oppugnator quod ſollers,& acutus, & ingenioſus eſſet ad machinas vrbib. oppugnandis accommodatas,excogitādas. Cùm multa autem Polyænus huius Demetrij ſtrategemata lib.4.referat, vnum ex iis huc aſcribam. Δημήτριος μέλλων ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πλεῖν, καὶ βουλόμενος λαθεῖν ὅποι ἀποβαίνειν μέλλοι, τῶν κυβερνητῶν ἑκάστῳ βιβλίον ἔδωκεν ἐσφραγισμένον, προστάξας, εἰ μὲν ὁμοῦ πλέοιεν, ἐᾶν μένειν τὰς σφραγῖδας· εἰ δὲ διασπασθεῖεν, ἀνοίξαντες τὰ γράμματα, ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν εἰς τὸν γεγραμμένον τόπον. i. Demetrius in Europam nauigaturus:cùm ſciri nollet quò claſſem appulſurus eſſet: vnicuique gubernatori libellum dedit obſignatum, hoc eis mandato, vt,ſi ſimul nauigarent,libellos ne reſignarent:ſin vi tempeſtatis diſtraherentur, libellis reſignatis,eum locum nauigando peterent,qui in libello præſcriptus eſſet.

53. Seleucus)de Seleuco ſatis multa dicta ſunt in Eumene.Hic vnum eius ſtrategema tantùm referam,quod poſuit Polyænus lib. 4. ſtrategem. Σέλευκος Ἀντιγόνῳ παρετάσσετο. ἦν ἴση τῆς μάχης ἡ κρίσις. ἐπεὶ δὲ νὺξ προσῄει, ἔδοξεν ἀμφοῖν εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπερβαλέσθαι. οἱ μὲν Ἀντιγόνου ἐστρατοπεδεύοντο ἀφοπλισάμενοι. Σέλευκος δὲ προσέταξε τοῖς αὑτοῦ στρατιώταις ἐν ὅπλοις δειπνῆσαι καὶ κοιμηθῆναι, τὸ σχῆμα τῆς τάξεως φυλάττοντας. ὄρθρος ἦν βαθύς. οἱ μὲν Σελεύκειοι προσέπεσον ὡπλισμένοι, καὶ συντεταγμένοι. οἱ δὲ Ἀντιγόνειοι καταληφθέντες ἄοπλοι καὶ ἀσύντακτοι ταχέως τοῖς πολεμίοις τὴν νίκην ἔδωκαν. id eſt, Seleucus aduerſus Antigonum aciem inſtruxerat . æquale prælij erat iudicium. Poſteaquàm autem nox aduenit , viſum eſt vtrique in diem poſterum certamen differre. Antigoni milites armis poſitis caſtra metantur.Seleucus autem edixit militibus ſuis,vt in armis & cibum caperent & dormirent,ſeruata inſtructi exercitus figura.Crepuſculum erat matutinum.Seleucéi milites armati , & ordinati hoſtes adorti ſunt: Antigonéi inermes & inordinati oppreſſi citò hoſtibus victoria conceſſa manus dederunt.

54. à Ptolemæo Cerauno)hic fuit primi Ptolemæi,Lagi filij,filius,Ptolemæi Philadelphi frater, Ceraunus dictus, quòd in bello quaſi fulminaret. Commemorat

eum Polybius lib. 2. his verbis. καιροὶ δὲ καθ᾽ οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ καὶ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μετήλλαξαν τὸν βίον, &c. i. Tempora autem, quibus Ptolemæus Lagi fil. & Lyſimachus, præterea verò Seleucus, & Ptolemæus Ceraunus vitã cũ morte commutarunt, &c. Sic autẽ Lucret. lib. 3. Scipiades belli fulmen. quod Virgil. lib. VI. expreſſit, & geminos, duo fulmina belli, Scipiadas, cladem Lybiæ? Notauimus in cõmentar. Lucret. Ex eodem genere eſt illud eiuſdem lib. 4. Georg. Cæſar dũ magnus ad altum Fulminat Euphratem Sic Clearchus ille Heracliæ tyrannus, vnum ex filiis Ceraunum appellauit, vt teſtatur Plutarch: oratione 2. de virtute, ſeu fort. Alexandri. Pauſanias autem in Atticis de hoc Ptolemæo ſic ſcribit: Πτολεμαῖος δὲ ἀδελφὸς μὲν Λυσάνδρας, καὶ παρὰ Λυσιμάχου, (παρ᾽ αὐτὸν πεφευγὼς, ἄλλως τε τολμῆσαι πρόχειρος, καὶ δι᾽ αὐτὸ Κεραυνὸς καλούμενος.) οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς ὁ Σελεύκου στρατὸς ἐγένετο κατὰ Λυσιμαχίαν, μαθὼν, προσιὼν Σέλευκον κτείνει. διαρπάσαι δὲ ἐπιτρέψας τὰ χρήματα τοῖς βασιλεῦσιν, ἐβασίλευσε Μακεδονίας, ἐς ὃ Γαλάταις πρῶτος, ὧν ἴσμεν, βασιλέων ἀντιταξάσθαι τολμήσας, ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν βαρβάρων. i. Ptolemæus autem Lyſandræ frater, cùm à Lyſimacho, (ad quẽ cõfugerat, alioqui ad audendum promtus, & ob id Ceraunus. i. fulmen cognomento dictus:) hic igitur Ptolemæus vbi à Lyſimacho audiuit, Seleuci exercitum in Lyſimachiam perueniſſe, ad Seleucum continuò venit, eúmque adortus interfecit. Cùm autem eius pecunias regibus diripiendas tradidiſſet, Macedoniæ regnũ obtinuit, donec primus regum, quos ſcimus, auſus acie inſtructa cum Gallis confligere, à barbaris interemtus eſt.

55. quem) Ptolemæum Ceraunum.

56. ille) Seleucus.

57. patre) Ptolemæo Lagi filio.

58. Alexandria) Audio, quoſdam admonere, in libris veteribus ſcriptũ eſſe, Alexandrea: quod idem valet. Sic Horat. oda 14. lib. 4. nam tibi quo die Portus Alexandrea ſupplex, Et vacuam patefecit aulam, &c. ad quem locum vide annotata.

59. Ipſe autem Ptolemæus) pater, Lagi filius: non Ptolemæus Ceraunus, quippe qui à Gallis interfectus eſt. Sed Ptolemæi facta mentio admonet me, vt ſomnium illud Alexandri omnium ſermone, ſcriptiſque celebratum referam: quod etiam apud M. Tull. lib. 2 de diuinatione exſtat, his verbis. Qui (Alexander, cùm Ptolemæus familiaris eius, in prælio telo venenato ictus eſſet: eóque vulnere ſummo cum dolore moreretur: Alexander ei aſſidens ſomno eſt conſopitus. Tũ ſecundum quietem viſus ei dicitur draco is, quem mater Olympias alebat, radiculam ore ferre, & ſimul dicere, quo illa loco naſceretur: (neque is longè aberat ab eo loco) eius autem eſſe vim tantam, vt Ptolemæum facilè ſanaret. Cùm Alexander experrectus narraſſet amicis ſomnium, emiſiſſe qui illam radiculam quærerent. qua inuenta & Ptolemæus ſanatus dicitur, & multi milites, qui erant eodem genere teli vulnerati. Aſcribam & Diodori Siculi hoc de ſomnio verba lib 17. quæ talia ſunt. τοιαύτης δ᾽ ἀπωλείας τῶν τετρωμένων ἀπαντωμένης, ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐχ οὕτως ὁ βασιλεὺς ἐλυπήθη. ἐπὶ δὲ Πτολεμαίῳ τῷ ὕστερον μὲν βασιλεύσαντι, τότε δὲ ἀγαπωμένῳ, μεγάλως ἠχθέσθη. ἴδιον γάρ τι καὶ παράδοξον συνέβη γενέσθαι περὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὅ τινες εἰς θεῶν,

ratorum: quemadmodum alia virtus hominis, alia mutæ animantis: alia viri, alia fœminæ. Eſt etiam ſua arboris, & plantæ virtus. eſt & propria dictionis virtus: ſingularum denique rerum ſingulæ ſunt virtutes. virtus enim nihil aliud eſt, quàm perfectus cuiuſque rei habitus. Quoniam igitur aliud eſt opus ac munus militis, aliud imperatoris: alius eſt & vtriuſque habitus. alia igitur & virtus. verbi gratia, virtus imperatoris eſt, ſcientia rei militaris, ſeu potius ducẽdi exercitus, quæ multas parteis huic generi ſubiectas continet, laborem in negotiis, fortitudinem in periculis, induſtriam in agendo, celeritatem in conficiendo, cõſilium in prouidendo: præterea innocentiam, temperantiam, clementiam, facilitatẽ, humanitatem, animi magnitudinem, auctoritatem: ad quas optandum eſt vt accedat felicitas. Militis verò virtus, eſt fides erga imperatorem, & parendi imperio conſtans voluntas, & pugnandi alacritas, ac ſtrenuitas. Non eſt enim militis prouidere, aut deliberare, aut conſiderare, ſed imperatori parēre, & fidem habere, ac praſtare, &, cùm imperator iubet, pugnare: cùm vetat, pugnandi finem facere, & quieſcere: & non niſi imperatoris iuſſu, prœlium inire. Cuius rei luculentum apud Plutarchum exſtat argumentum ac teſtimonium in Marcello non longè ab extremo. ὧν ῥωμαῖος οὐδεὶς ἦν, ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἄνοι, πῤῥηνοί, τεσσαράκοντα δὲ φρεγελλανοὶ πεῖραν ἀρετῆς καὶ πίστεως Μαρκέλλῳ δεδωκότες. *i. ex quibus Romanus nullus erat, ſed alij Tyrrheni, alij Fregellani illi quadraginta, qui ſuæ virtutis ac fidei ſpecimen Marcello ediderant. Sic autem Plutarchum reſtituit P. Faber, Toloſanus, vir in primis doctus, & acutus, libellorum in regia magiſter, lib. I. Semeſtrium. Nam in libris vulgatis legitur,* πεῖραν ἀρχῆς καὶ πίστεως δεδωκότες, *planè mendoſè, atque adeò ineptè. quod interpretes non viderunt.*

11. *apud Maſſagetas, hac de re ſatis multa ſuprà dicta ſunt.*

12. *Darius ſenectute diem obiit ſ.) Herod. lib. 7. princip. narrat, Darium cogitantem Ægyptiis & Athenienſibus vno tempore bellum inferre, Xerxe, qui primus erat liberorum ex Atoſſa Cyri filia ſuſceptorum, rege declarato, & Artobazane filio omnium natu maximo, ex priore vxore nato, præterito, atque excluſo, diem vitæ ſupremum obiiſſe, cùm regnaſſet annos ſex & triginta. Cteſias verò libro I. tradit, annos triginta & vnum duntaxat, regnaſſe: dies autem triginta ægrotaſſe.*

13. *Xerxes) de quo & ſuprà in Themiſtocle dictum eſt: & ſtatim infrà pauca præterea dicentur.*

14. *duo Artaxerxes) quorum alter Macrochir, id eſt, Longimanus dictus, quòd manum dexteram læua haberet longiorem: alter Mnemon, id eſt, Memor, cognomento appellatus eſt. Mendoſè autem legitur in omnibus libris, Macrochir quoque. hoc enim ſignificat harum vitarum ſcriptor, treis eſſe reges eiuſdem generis, nempe Xerxem vnum, Darij primi, & Atoſſæ Cyri filiæ filium: duos Artaxerxes, quorum alter Macrochir, alter Mnemon dictus eſt. Artaxerxes autem cognomento Macrochir, Xerxis filius erat: alter verò, qui Mnemon dictus eſt, Darij poſterioris, qui nothus dictus eſt, & Paryſatidis filius, Cyri minoris frater. Paryſatis porrò Artaxerxis Longimani ſoror, Xerxis filia fuit. Atque hæc fere ex Plutarcho & Diodoro. Nam Cteſias longè diuerſa tradit, quæ prudens prætereo.*

15. *Xerxi maximè) Xerxi poſitum pro Xerxis. Eſt autem hæc ſententia, Xerxis factorum, hoc maximè eſt illuſtre, &c.* Hac de re dictum quidem eſt in Themiſtocle. Sed hæc ex Polyæno libet iis, quæ iam dicta ſunt, adiicere. Sic igitur ille lib. 7. ſtrategem. Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύων, πολλὰ ἔθνη συνήγαγε, λογοποιοὺς διασκεδάσας, ὡς οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἑλλήνων ὡμολογήκασι προδώσειν τὴν Ἑλλάδα. δόξαντες οὖν οὐκ ἐς μάχην, ἀλλ' ἐς ὠφέλειαν φανερὰν καλεῖσθαι, προθυμότερον ἠθροίζοντο. πολλοὶ δὲ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτεπάγγελτοι συνεμάχησαν. i. Xerxes Græciæ bellum inferens, multas nationes contraxit, & conciliauit, rumorum opificibus diſperſis ac diſsipatis, qui dicerent, Græcorum principes ſibi promiſiſſe, ſe Græciam prodituros. Cùm putarent igitur ſe non ad prælium, ſed ad vtilitatem manifeſtam vocari, alacrius cõuenerunt: multi verò barbari etiam vltrò ſeſe obtulerunt, & Xerxi belli adiutores fuerunt. Idem eodem libro. Ξέρξης ἐν Θερμοπύλαις, πολλῶν βαρβάρων πεσόντων, ἀποκρυπτόμενος τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν, προσέταξε τοῖς οἰκείοις αὐτῶν διὰ νυκτὸς τοὺς αὐτοῖς προσήκοντας γῇ κατακρύψαι. i. Xerxes in Thermopylis cùm multi barbari cecidiſſent, vt mortuorum multitudinem occultaret, iuſsit, eorum, qui interierãt, propinquos noctu ſuos familiareis & cognatos humare. Libet hîc ex Cteſia præter ea, quæ ad Themiſtoclem diximus, de Xerxis expeditione exercitus in Græciam, præſertim quòd ab illis valde diſcrepent, hæc aſcribere. Sic igitur Cteſias. Ξέρξης δὲ πάλιν στράτευμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας κε'. ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι δὲ ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινοῦντες. Ἀντιστρατεύει δὲ Παυσανίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακοσίους μὲν ἔχων Σπαρτιάτας, χιλίους δὲ τῶν περιοίκων, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἕξ. καὶ ἡττᾶται κατὰ κράτος ἡ Περσικὴ στρατιά, καὶ φεύγει τετραυματισμένος καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου, κἀκεῖ, φασί, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσούσης παχείας. ἐφ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς Ἀθήνας ἐλαύνει, καὶ Ἀθηναῖοι πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα τριήρεις, φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κενὴν αἱρεῖ, καὶ ἐμπιπρᾷ, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως. ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος κἀκείνων νυκτὶ φυγόντων, κἀκείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα, πεζῇ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμιστοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται. εἶτα ναυμαχία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται, Περσῶν μὲν ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ὀνόφα, Ἑλλήνων δὲ ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες, καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες, καὶ φεύγει Ξέρξης βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις μάχαις, ἀπέθανον Περσῶν ιβ'. μυριάδες. id eſt, Xerxes autem rurſus exercitum mittit in Platæenſeis, qui ex ducentis quinquaginta hominum millibus conſtabat, Mardonio duce eis præpoſito. Thebani porrò erant ij qui Xerxem in Platæenſeis concitabant. It Perſis obuiam Pauſanias Lacedæmonius, cùm ſecum haberet Lacedæmonios trecentos: ex finitimis, & qui circum Spartam incolebant, mille: ex aliis ciuitatibus ſex hominum millia. Vincitur tandẽ vi & virtute Perſicus exercitus, & Mardonius ſaucius fugit è prælio. Hic Mardonius à Xerxe mittitur ad diripiendum templum Delphicum: & illic, vt aiunt, moritur, cùm denſæ grandinis caſu cum ſuis cõtuſus eſſet. Ex cuius obitu ſummo dolore Xerxes affectus eſt. Xerxes autem aduerſus Athenas ipſas exercitum ducit: atque Athenienſes decem

& centum triremibus inſtructis atque ornatis fugiunt Salaminem: & Xerxes vrbem vacuam & inanem repertam capit, & incendit, arce excepta. In ea enim præterea nonnulli relicti pugnabãt. Ad extremum verò cùm etiam illi fugiſſent, arcem quoque Perſæ incendio deleuerunt. Xerxes autem cùm inde ad locum Atticæ anguſtiſſimũ veniſſet, quod Heracléum appellatur: aggerẽ iecit ad Salaminem pedibus ad eam tranſire cogitans. Conſilio autem Themiſtoclis Athenienſis, & Ariſtidis ſagittarij è Creta ſubſidio aduocantur: & veniunt. Deinde Perſarũ & Græcorum prælium nauale committitur, cùm Perſæ naueis haberent mille, & ſuprà, quibus præerat Onophas: Græci ſeptingentas. Ac diſcedunt Græci ex hoc prælio ſuperiores, pereúntque Perſicæ naues quingentæ: fugítque Xerxes iterum conſilio, & arte Themiſtoclis & Ariſtidis: in reliquis autẽ pugnis omnibus Perſarum interierunt ſexcenta millia.

16. At Macrochir) Artaxerxes Longimanus. Hic, vt refert Plutarch. apophth. regum & ducum, dicere ſolebat, eſſe magis regium addere, quàm detrahere, ſeu demere.

17. virtute belli) virtute bellica.

18. manu fortior) in Datame, princip. quòd & manu fortis, & bello ſtrenuus. & infrà ead. pag. Nam & manu fortis, & belli peritus, &c.

19. Mnemon autem) hunc Artaxerxem Plutarchus tradit Arſicam prius fuiſſe appellatum.

20. nam cùm matris ſuæ ſc.) mater enim Paryſatis, mulier immanis & immitis, Statiram eius vxorem veneno necauit. Quo pacto autem venenum pararit, docet Cteſias, his verbis. Μαχαιρίου τὸ ἓν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ. τὸ δὲ λοιπὸν ἀμιγῆ. τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρὸν, μέγεθος ὅσον ᾠοῦ, (ῥυνδάκην Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον καλοῦσι) τέμνεται δὲ δίχα· καὶ τὸ μὲν καθαρεῦον τοῦ ἰοῦ ἥμισυ αὐτὴ λαβοῦσα Παρύσατις ἐσθίει· τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ, ὀρέγει Στατείρᾳ. ἡ δὲ, ἐπεὶ ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἥμισυ, οὐδὲν συνιδεῖν δυνηθεῖσα, καὶ αὐτὴ συνεσθίει. ὀργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μητέρα, καὶ σύλληψις Γίγγεως, ἣ συνῄδει Παρυσάτιδι, καὶ κρίσις ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἀθώωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη δὲ παρὰ βασιλέως, καὶ αἰκισμὸς Γίγγεως, καὶ ἀναίρεσις. καὶ ὀργὴ διὰ τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱὸν, κἀκείνου πρὸς τὴν μητέρα. id eſt, cultelli pars vna veneno contingitur, atque vngitur: reliqua pars à veneno fuit intacta. hoc cultello anicula quædam oui magnitudine ſecatur (rhyndacam Perſæ nominant) & in duas parteis ſecatur. Ac partem quidem dimidiam, eam, quæ à veneno pura erat, Paryſatis ſibi ſumit, & comeſt: eam autem, quæ veneno contacta fuerat, Statiræ porrigit. Illa autem vbi vidit, Paryſatidem, quæ alteram partem ſibi poſtea dederat, comeſſe partem ſuam, quòd non ſatis animaduertere potuiſſet, quid ab illa actum eſſet: etiam ipſa ſuam partem cum illa comeſt. Iraſcitur matri ob hanc cauſam rex, & Gingen comprehendi iubet, quæ Paryſatidis ancilla, valdéque ei familiaris erat. Vocatur in iudicium Ginge: & à iudicibus, vt innocens, minimẽq; ei culpæ affinis, abſoluitur, ſed à rege damnatur: & peſſimè mulcatur, ac necatur. Hinc mater Paryſatis filio ſuſcenſet, & ille matri.

21. tantum indulſit dolori &c.) Gingin quãdam, ſeu, vt Cteſias appellat, Gingen Paryſatidis ancillam eiq; maximè fidam & caram, cuius opera & miniſte-

rio in eo facinore illa fuerat vſa, veneficij conuictam & damnatam; extremo ſupplicio affecit Artaxerxes: matrem verò neque dicto, neque facto læſit, ſed eam Babylonem ſua voluntate proficiſci volentem, dimiſit, hoc locutus, ſe, quandiu illa viueret, Babylonem non viſurum. hæc ex Plutarcho.

22. eum) dolorem. Nam dolor quidem Xerxi ſuadebat, vt de matre pœnas ſumeret, quæ vxorem ei caram necaſſet, ſed pietas eum reuocauit: & plus valuit, quàm dolor.

23. duo eod. nomine) duo Artaxerxes, Macrochir, & Mnemon.

24. morbo naturæ deb. redd.) morbo mortui ſunt. Rectè debitum. Nam, vt ait Placcus, Debemus morti nos, noſtráque. Sic fere Cic. pro Cluentio. Auditis de eo, quem odiſſe non poteſtis: qui & naturæ, & legibus ſatisfecit: quem leges exſulio, natura morte multauit.

25. Tertius) Xerxes.

26. ab Artabano) qui non tulit impune. nam conſilio inſidiarum cum Mithridate eunucho regis cubiculario, & cōſanguineo ſuo communicato, ab eóq; in regis cubiculum noctu receptus atque introductus, Xerxem interemit: quo facto, confeſtim cæde filiorum, qui tres erāt numero, Darius, Artaxerxes, Hyſtaſpes, cædem regis patris cumulare inſtituit. Aberat autem tum Hyſtaſpes, & Bactrorum ſatrapes erat. réliqui duo erant in ædibus regiis. Capit igitur hoc conſilium Artabanus, vt Artaxerxem adeat, eíque dicat, à Dario eius fratre patrem eſſe interfectum: itáque facit: ſuadétque eadem opera, vt regnum occupet, neque id culpa ſua, hoc eſt ignauia, à fratre ſibi præripi ſinat, neque, cùm regnare ipſe poſſit cædem paternam vltus, ſe alteri ſeruire patiatur. promittit denique ſe patris ſatellites, quorum opera vtitur, ei daturum. Credit Artaxerxes, & ſatellitibus patris aſſumtis, fratrem imprudentem, & nihil tale ſuſpicantem adortus trucidat. Artabanus videns, conatum ſuum bene procedere, filiis ſuis ſibi adiunctis, dicit tempus eſſe regni occupandi, & hoc locutus, Artaxerxem gladio ferit. Ille autē vulneratus, ſed leuiter, & loco minime ad mortem opportuno, Artabanum referit, & eodem ictu exanimat. Ita Artaxerxes mortem paternam vltus, & inſidiatore ſublato, regnum Perſarum obtinet. Hac fere ex Diodoro lib. XI. vt nos quidem conuertimus. Græca verba ex Diodoro petat, qui volet. Commemorat hanc Xerxis cædē, & Ariſtot. lib. 5. de reip. optimè adminiſtrādæ ratione, cap. 10. his verbis, ὁμοίως δὲ καὶ διὰ φόβον. ἓν γάρ τι τοῦτο τῶν αἰτίων ἦν, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς μοναρχίας, οἷον Ξέρξην Ἀρταπάνης (al. Ἀρτάβανος) φοβούμενος τὴν διαβολὴν τὴν περὶ Δαρεῖον, ὅτι οὐκ ἐκρέμασε, κελεύσαντος Ξέρξου, οἰόμενος συγγνώσεσθαι, ὡς ἀμνημονοῦντι διὰ τὸ δειπνεῖν. i. Similiter autem & propter metum, in monarchos inuadere ſolent. Vna enim quædam hæc erat ex iis cauſa, quæ, vt aliis reip. adminiſtrādæ formis, ita & ſingularibus potentiis, id eſt, monarchiis, mutationem, & interitionem afferunt: exempli gratia, Artapanes, (al. Artabanus) Xerxem adortus interemit, criminationem, quæ ad Darium pertinebat, extimeſcens, quòd eum in crucem agere à Xerxe iuſſus, ei non paruiſſet, exiſtimans fore, vt ille ſibi ignoſceret, tamquam oblíto, propterea quòd cenabat. Cteſias autem hæc aliter narrat. Sic enim ille. Ἀρτάπανος δὲ μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος μετ' Ἀσπαμίτρου τοῦ εὐνούχου καὶ αὐτοῦ

μέγα δυναμένου, βουλεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν Ἀρταξέρξην τὸν υἱὸν, ὡς Δαρειαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνεῖλε. καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρταξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἴη φονεὺς τοῦ πατρὸς, καὶ ἀποθνήσκει. καὶ βασιλεύει Ἀρταξέρξης σπουδῇ Ἀρταπάνου. καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ᾽ αὐτοῦ. καὶ λαμβάνει κοινωνὸν τῆς βουλῆς Ἀρτάπανος Μεγάβυζον, ἤδη λυπούμενον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἀμύτῃ, διὰ τὴν μοιχείας ὑπόληψιν, καὶ ὅρκοις ἀλλήλους ἀσφαλίζονται. ἀλλὰ μηνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖται Ἀρτάπανος ᾧ τρόπῳ ἔμελλεν ἀναιρεῖν Ἀρταξέρξην. καὶ γίνεται πάντα δῆλα τὰ εἰργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ Δαρειαίῳ, καὶ ἀπόλλυται πικρῷ καὶ κακίστῳ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, ὃς ἦν κοινωνὸς ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου. i. *Artapanus autem qui apud Xerxem multum poterat, cum Aſpamitra eunucho, qui ipſe quoq; multum apud eundem valebat, conſilium ineunt de Xerxe interimendo: & interimunt. Quo facto perſuadent Artaxerxi eius filio, Dariæum alterum Xerxis filiũ patri Xerxi necem intuliſſe. Et adducitur ab Artapano Dariæus in regis ædeis, clarè vociferans, & negans patrem eſſe à ſe interfectum: & moritur. Atque ita regnat Artaxerxes ſtudio & opera Artapani. Qui rurſus inſidiatur Artaxerxi, adiuncto ſibi huius conſilij ſocio atque adiutore Megabyzo, vxori ſuæ iam offenſum, & dolore affectum, quòd eam adulteram eſſe ſuſpicabatur. Ita iureiurando mutuo ſocietatem firmant. Sed omnia indicat Megabyzus: & interficitur Artapanus quo modo Artaxerxem interfecturus erat: & omnia, quæ in Xerxem, & Dariæum facta erant, aperiuntur: & vnà necatur cum ſummo & acerbiſſimo cruciatu Aſpamitres, qui Artapano necis Xerxis & Dariæi adiutor fuerat.*

27. *Philippus Amyntæ fil.) qui Thebis cũ Epaminõda apud Pamenẽ Thebanũ, cùm ille ab Alexandro fratre obſes Pelopidæ: vel, vt alij volunt, Illyriis, datus eſſet, educatus eſt, & à communi magiſtro Lyſide Pythagoréo inſtitutus. Hic regnum Macedonum adeptus, magnas ille quidem res geſſit, ſed plureis & maiores auro, & conſilio, quàm ferro, & lacertis. Quod ad aurum attinet, Diffidit vrbiũ Portas vir Macedo, & ſubruit æmulos Reges muneribus, inquit Flaccus, oda 16. lib. 3. & Plutarchus in Æmilio,* ἐρρήθη γοῦν ὅτι τὰς πόλεις αἱρεῖ τῶν Ἑλλήνων οὐ Φίλιππος, ἀλλὰ τὸ Φιλίππου χρυσίον. i. *Dictus eſt enim non Philippus, ſed aurum Philippi, vrbeis Græcorum capere. De conſilio, & oratione, teſtis eſt locuples Polyænus lib. 4. ſtrateg. Sic enim ille.* Φίλιππος οὐκ ἐλάττω δι᾽ ὁμιλίας, ἢ διὰ μάχης κατειργάζετο. καὶ τῇ διὰ μεῖζον ἐφρόνει, ἐφ᾽ οἷς διὰ τῶν λόγων ἐκράτει (al. ἐκτᾶτο) ἢ διὰ τῶν ὅπλων. τῶν μὲν γὰρ κοινωνεῖν αὐτῷ τοὺς στρατιώτας· τῶν δὲ αὐτὸν μόνον μετιέναι. i. *Philippus nõ panciora congreſſu & oratione, quàm prælio & conflictu conficiebat. Et profectò maiores ſpiritus ſumebat ob ea, quæ verbis quærebat, (al. vincebat, quàm quæ armis. Horum enim milites ſocios ſe habere dicebat: illa verò eſſe propriè ſua. Huic Philippi ſententiæ conſentanea eſt illa Lacedæmoniorum conſuetudo, ſeu lex potius in ſacrificiis, quæ fiebant ob rem benè geſtam: quam commemorat Plutarchus in Marcello his verbis.* ἄξιον δὲ καὶ τὸ λακωνικὸν ἀποθεωρῆσαι νομοθέτημα, ὑπεναντίως ῥωμαϊκῷ τάξαντα τὰς θυσίας. θύει γὰρ ἐν Σπάρτῃ τῶν ἀποστρατηγῶν ὁ μὲν δι᾽ ἀπάτης, ἢ πειθοῦς, ὃ ἐβούλετο, διαπραξάμενος, βοῦν· ὁ δὲ διὰ μάχης, ἀλεκτρυόνα. καίπερ γὰρ ὄντες πολεμικώτατοι, μείζονα καὶ μᾶλλον ἀνθρώπῳ πρέπουσαν ἡγοῦνται τὴν διὰ λόγου καὶ συνέσεως πρᾶξιν, ἢ τὴν μετὰ βίας καὶ ἀνδρείας. i. *Operæ pretium eſt autem conſiderare,*

ſcriptorem legum Laconicum contrariè, quàm Romanum, ſacrificia conſtituiſſe. Spartæ enim eorum, qui imperandi munere defuncti ſunt, is, qui dolo, aut perſuaſione, quod volebat, perfecit, bouē: qui verò certamine, gallū immolat. Quāuis enim ſint bellicoſiſſimi, maiorem tamen, & magis homini conſentaneam ac decoram eſſe exiſtimant actionem oratione & intelligentia, quàm vi & virtute belli adminiſtratam. Sed libet mihi aliud Philippi ſtrategema ex Polyæno aſcribere, ex quo quiuis intelligat, eum in re militari non minus à conſilio & intelligentia, quàm à viribus & armis præſidium petiuiſſe. Sic ille eod. lib. Φίλιππος ἐπὶ τῇ ἀμφισσέων ἐστράτευεν. ἀθηναῖοι καὶ θηβαῖοι τὰ στενὰ προκατειλήφεσαν· καὶ ἦν ἡ δίοδος ἀμήχανος. ἐξαπατᾷ τοὺς πολεμίους Φίλιππος, ἐπιστολὴν πλασάμενος Ἀντιπάτρῳ πέμψας ἐς Μακεδονίαν, ὡς τὴν μὲν στρατείαν τὴν ἐπ᾽ ἀμφισσεῖς ἀναβάλλοιτο, σπεύδοι δὲ ἐς Θρᾴκην, πυθόμενος τοὺς ἐκεῖ νεωτερίζειν. προΐεται ὁ γραμματοφόρος διὰ τῶν στενῶν. οἱ στρατηγοὶ Χάρης καὶ Πρόξενος αἱροῦσιν αὐτὸν, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντες πιστεύουσι τοῖς γεγραμμένοις, καὶ τὴν φυλακὴν τῶν στενῶν ἀπολείπουσι. Φίλιππος δὲ λαβόμενος ἐρημίας, ἀφυλάκτως διεξέδραμε, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀναχωρήσαντας ἐνίκησε, καὶ τῆς Ἀμφίσσης ἐκράτησε. *i. Philippus Amphiſſæ bellum inferebat. Athenienſes & Thebani anguſtias præoccuparant: & tranſitus expediri non poterat. hoſteis decipit Philippus, miſſa ad Antipatrum in Macedoniam epiſtola, in qua ſimulabat ſe expeditionem exercitus, quem aduerſus Amphiſſenſeis ornauerat, in aliud tempus diſtuliſſe: in Thraciā properare, quòd audiſſet, Thraces res nouas moliri. Tabellarius per anguſtias iter facit. Imperatores Chares & Proxenus eum intercipiunt, & litteris lectis, credunt quæ ſcripta erant eſſe vera, & anguſtiarum cuſtodiam omittunt. Philippus ſolitudinem nactus, anguſtias nullis cuſtodibus obſeſſas traiecit: & imperatores, qui dolo cognito reuerterant ſuperauit, & Amphiſſa potitus eſt. In Philippum multis iam prœliis victorem, & multis rebus ſecundis cumulatum atque inflatum, & Aſiæ bellum inferre cogitantem, Pauſanias quidam Macedo, contumeliæ ab Attalo acceptæ dolore commotus, quod apud Philippum iniuriam ſibi illatam, eámq; cum dedecore & infamia coniunctam queſtus, ius ab eo non impetraſſet, in eum ipſum iracundiam conuertit, eúmque in theatrum quoddam celeberrimum ingredientem ferro interemit. quam cædem, eiúſque cauſam multis verbis exponit Diod. ſub extr. lib. 16 ex quo tamē pauca illa ſumta noſtro arbitratu Latine reddidimus. Tangit Ariſtoteles lib. 5. polit. cap. 10. Cuius tam bellicoſi, támque callidi, & vigilantis regis exitus documento debet eſſe regibus, vt iuſtitiam colant: quod non in eo ſolum poſitum eſt, ne ipſi in ſuos iniuſti ſint, ſed etiam in hoc, vt iniuriam ab iis, quibus infertur, propulſent. De Amynta autem Philippi patre, hoc tantum ex Diodoro aſcribam, lib. 14.* κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν Ἀμύντας ὁ Φιλίππου πατὴρ, ἰλλυριῶν ἐμβαλόντων εἰς Μακεδονίαν, ἐξέπεσεν ἐκ τῆς πόλεως. ἀπογνοὺς δὲ τὴν ἀρχὴν, ὀλυνθίοις μὲν τὴν σύνεγγυς χώραν ἐδωρήσατο. αὐτὸς δὲ τότε μὲν ἀπέβαλε τὴν βασιλείαν, μετ᾽ ὀλίγον δὲ χρόνον ὑπὸ θετταλῶν καταχθεὶς ἀνεκτήσατο τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη εἰκοσιτέσσαρα. *i. In Macedonia autem Amynta Philippi pater, ab Illyriis, qui in Macedoniam inuaſerant, ex vrbe eiectus eſt. Regno autem Macedoniæ deſperato, Olynthiis regionem finitimam donauit. Ipſe tum quidem regnò ſpoliatus eſt, ſed breui pòſt tempore à Theſſalis in Macedoniam reductus, imperium ſuum recupe-*

ranit, & regnauit annos quattuor & viginti. De eodem ſic Ælianus lib. 4. var. hiſt. καὶ ὁ Ἀμύντας δὲ ὁ μακεδὼν ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν προσοίκων βαρβάρων, καὶ ἀποβαλὼν τὴν ἀρχὴν, γνώμην μὲν εἶχεν, ὡς καὶ ἀπολείψων τὴν χώραν τελέως. ἠγάπα γὰρ εἰ διασωθείη διὰ σῶσαι αὐτὸ γοῦν μόνον. ἐπεὶ δὲ ἐν τούτοις ὢν, ἔφατό τις πρὸς αὐτὸν τὴν Ἐλλοπίδου πρὸς Διονύσιον φωνὴν, καλὸν ἐντάφιον ἡ τυραννίς· καὶ μικρὸν χωρίον καταλαβὼν, καὶ ἀθροίσας ὀλίγους στρατιώτας, ἀνεκτήσατο τὴν ἀρχήν. i. & Amyntas Macedo à finitimis barbaris ſuperatus, & imperio ſpoliatus, res ſuas deſperabat, & ita animatus erat quaſi Macedoniam pro derelicto habiturus. Satis enim habebat, ſi ſe ſolum ſeruare poſſet. Cùm in ea cogitatione verſaretur, dixit ei quidam id, quod ab Ellopida Dionyſio ſuperiori dictum eſt, pulchrum eſſe ſepulturæ locum tyrannidem. Ita paruo caſtello occupato, & paucis militibus contractis & collectis, imperium amiſſum recuperauit.

28. Alexander Magnus) de Alexandro Magno legendus Plutarchus in Alexandro: Arrianus de rebus geſtis Alexandri: Diod. Siculus lib. 17.

29. Babylone morbo conſ.) M. Tullius lib. I. de Diuinatione. Eſt profectò quiddam etiam in barbaris gentib. præſentiens, atque diuinans, ſi quidem ad mortem proficiſcens Calanus Indus cùm aſcenderet in rogum ardentem: O præclarum diſceſſum (inquit) è vita, cùm, vt Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus exceſſerit. cúmque Alexander eum rogaret, ſi quid vellet, vt diceret: Optimè, inquit: propediem te videbo. quod ita contigit. nam Babylone paucis poſt diebus Alexander eſt mortuus. De genere mortis Alexandri difficile dictu eſt, & magna eſt inter hiſtoricos veteres diſſenſio, & controuerſia: ſed tamē hæc habetur omnium veriſsima ſententia, Alexādrum febre ex immoderato vini potu, & comiſſatione apud Medum, contracta, Babylone interiiſſe. Miror itaque, Plinium quoſdam alios auctores ſecutum, hæc ſcripſiſſe lib. 30. cap. vlt. in extr. vngulas tantùm mularum repertas, neque aliam vllam materiam, quæ non perroderetur à veneno Stygis aquæ, cùm id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Vixit annos triginta duos, & menſes octo. regnauit annos duodecim, & menſes octo. Dicitur autem fuiſſe pulcherrimus, laboris amantiſsimus, maximéq; induſtrius, & ad agendum promtiſsimus: animo fortiſsimus, & laudis auidiſsimus, & ad periculum adeundum paratiſsimus, & pietatis in deos immortales diligentiſsimus: voluptatum corporis continentiſsimus, ad ea, quæ obſcura eſſent, peruidenda, & perſpicienda oculatiſsimus, ad coniecturam de rebus incertis & occultis, ex certis atque apertis faciendam feliciſsimus: inſtruendi, & ordinandi, & armandi exercitus ſcientiſsimus: in excitandis ad fortiter pugnandum, & ſpe optima confirmandis militibus acerrimus: ad occultandum metum in periculis fidentiſsimus. Itaque quarum rerum incertus euentus erat, eas optima ſpe fretus aggrediebatur, & ſuſcipiebat: & in conſiliis hoſtium, antequàm ea, quæ illi ſtruerent, terrorem ſuis inicerent, odorandis, ac præripiendis ſagaciſsimus: in pactis conuentis ſeruandis fidiſsimus: aduerſus hoſtium fallacias tectiſsimus & cautiſsimus, pecuniarum ad voluptates ſuas parciſsimus, ad beneficētiam verò profuſiſsimus. Hæc fere ex Arriano lib. 7. noſtro arbitratu in Latinum ſermonem conuerſa. Polyænus

lyænus lib. 4. ſtrateg. multa Alexandri ſtrategemata ponit. ex quibus hoc referemus. Ἀλέξανδρος πολέμου προστάττει τοῖς στρατηγοῖς ξυρεῖν τὰ τῶν Μακεδόνων γένεια, ἵνα μὴ παρέχοιεν πρόχειρον λαβὴν τοῖς ἐναντίοις. i. Alexander belli tempore mandabat ducibus, vt Macedonum barbas tonderi iuberent, vt ne aduerſariis anſas, quibus facile capi poſſent, præberent. Idem eod. lib. Ἀλέξανδρος Τύρον πολιορκῶν περιέβαλεν, εἰς Ἀραβίαν ἐστέλλετο. Τύριοι τῆς παρουσίας αὐτοῦ καταφρονήσαντες, τῶν τειχῶν προελθόντες, τοῖς Μακεδόσι προσκρούοντες ἐκράτουν τῇ μάχῃ. Παρμενίων Ἀλέξανδρον ἀνακαλεῖται. ὁ δὲ διὰ τάχους ἐπανελθὼν, Μακεδόνων τοὺς ἐκκλίναντας ἰδὼν, τοῖς νικωμένοις οὐκ ἐβοήθησεν. εἰς δὲ τὴν πόλιν κενὴν ἀνδρῶν ὁρμήσας, κατὰ κράτος αἱρεῖ τὴν Τύρον. Τύριοι τὴν πόλιν ἑαλοῦσαν ἰδόντες, αὐτίκα σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰ ὅπλα τοῖς Μακεδόσι παρέδωκαν, i. Alexander cùm Tyrum vallo, & aggere, & foſſa, & parte exercitus, cui præfecerat Parmenionem, circunſediſſet, in Arabiam proficiſcebatur. Tyrij contemta Parmenionis præſentia, & Alexãdri abſentia, ex muris progreſſi, & Macedonas adorti, ſæpe & multis locis vincebant. Parmenio Alexandrum ex itinere reuocat. Ille celeriter reuerſus, iis Macedonibus, qui ceſſerant, viſis, auxilium iis, qui vincebantur, ferẽdum eſſe non exiſtimauit: ſed in vrbem præſidio, & viris nudam impetu facto, Tyrum vi & virtute capit. Tyrij vrbem captã videntes, continuò ſeipſos, & arma Macedonibus proiecerunt. Idem ibid. Ἀλέξανδρος τὴν ἄνυδρον ὁδεύων, αὐτός τι ὑπὸ δίψους ἐπόνει, καὶ οἱ Μακεδόνες. οἱ κατάσκοποι τῆς χώρας ἐν κοίλῃ πέτρᾳ μικρὸν ὕδατος εὑρόντες, τοῦτο βαλόντες ἐπὶ κράνους, Ἀλεξάνδρῳ κομίζουσιν. ὁ δὲ τῇ στρατιᾷ δείξας, ὡς εὐθυμεῖν χρὴ φανέντος ὕδατος, αὐτὸς μὴ πιὼν ἐξέχεε τὸ κράνος πάντων ὁρώντων. οἱ Μακεδόνες ἀλαλάξαντες ἐκέλευον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τῆς ὁδοῦ, πρὸς τὸ δίψος εὐρώστως ἀντέχοντες διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐγκράτειαν. i. Alexander per loca arida & ſiticuloſa iter faciẽs, & ipſe ſiti magnopere laborabat, & Macedones. regionis ſpeculatores cùm in cauitate rupis paullum aquæ reperiſſent, hanc in galeam coniecerunt, & ad Alexandrum afferunt. Ille autem cùm exercitui oſtendiſſet, bono animo eſſe oportere aqua cõſpecta: ipſe ex galea aquam effudit in conſpectu omnium Macedonum, ſiti non ſedata. Macedones magno clamore ſublato, iubebant eum pergere, & ducem ſe viæ præbere, aduerſus ſitim fortiter obdurantes propter regis continentiam. Qui plura de Alexandro cognoſcere volet, legat Plutarchũ in Alexãdro, & eius orationes de virtute, aut fortuna Alexandri, & eum, quem commemorauimus, Arrianum, & Ælianum lib. 3. de varia hiſtoria, ibi. καλὰ μὲν τοῦ Ἀλεξάνδρου &c. Nam ſatis eſt mihi nunc locum quaſi digito lectori indicaſſe.

30. Ægis) Ægæ Macedoniæ oppidum. Plin. lib. 4. cap. 10. Diod. lib. 16. τέλος δὲ πολλῶν πανταχόθεν πρὸς τὴν πανήγυριν συῤῥεόντων, καὶ τῶν ἀγώνων καὶ γάμων συντελουμένων ἐν Αἰγαῖς τῆς Μακεδονίας, &c. i. Tandem verò cùm multi ad conuentum illum celebrem conuenirent, cúmque nuptiæ Cleopatræ filiæ, quam ex Olympiade ſuſceperat, & Alexãdri Epirotarum regis, ludique fierent Ægis vrbe Macedoniæ, &c. Nam paullo antè hanc hiſtoriam ex Diodoro retulimus.

31. Vnus Epirotes Pyrrhus, qui &c.) de quo M. Tullius lib. 3. de off. Cùm enim rex Pyrrhus populo Ro. bellum vltrò intuliſſet, cúmque de imperio certamen eſſet cum rege generoſo ac potente: perfuga ab eo venit in caſtra Fabricij, &c. Sed plura de eodem Plutarchus in Pyrrho. Hic (vt refert Polyænus lib. 6. ſtrateg.) iis,

qui bellum gerebant, ſuadebat, vt ante bellum hoſteis perducerent & perpellerent quò vellent, metu, cupiditate ampliorum pecuniarum, & auaritia, voluptate, commiſeratione, iuſto, legitimo, vtili, facultate rei efficiendæ. verba Polyæni *ſunt hæc.* Πύῤῥος συνεβούλευε περὶ τοῦ πολέμου πείθειν τοὺς πολεμίους φόβῳ, πλεονεξίᾳ, ἡδονῇ, οἴκτῳ, δικαίῳ, νομίμῳ, συμφέροντι, δυνατῷ. *Pyrrhi quidem (inquit M. Tullius lib. 1 de offic.) de captiuis redimendis præclara ſententia eſt.* Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis: Nec cauponantes bellum, ſed belligerantes Ferro, nō auro vitā cernamus vtriq;, &c. *Noti enim ſunt verſus* Enniani, *qui me admonent, vt illos proferam, quibus idem* Ennius *ſententiam illam* Appij Cæci *perſecutus eſt, quam dixit in ſenatu, cùm ſententia ſenatus inclinaret ad pacem & fœdus faciendum cum* Pyrrho. *Sunt enim in libris vulgatis mendoſi, ità que à me reſtitui,* Quò vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant Antehac, dementes, ſeſe flexere viaï? *mentes dementes autem venuſtè dictum, quod genus, nuptiæ innuptæ, ſepultura inſepulta: & apud* Græcos, γάμοι ἄγαμοι, &c. Quò viaï, *autem ſic dictum, vt huc viciniæ, apud* Terentium: *eò loci, apud ſcriptorem noſtrum, in* Datame.

32. *lapide ictus interiit) à muliere quadam* Argiua, *quæ cùm, vt ceteræ mulieres, deſpiceret è feneſtra conflictum, & animaduertiſſet filium ſuum cum* Pyrrho *eſſe congreſſum, metu exanimata, lapidem, vt vult* Nepos, *vel, vt alij, teſtam in caput* Pyrrhi, *omnibus corporis viribus deiecit: & eo ictu interemit. Quod retulit* Polyænus *lib. 8. ſtrategem. quo in libro enumerat fortia quarundam mulierum facta: his verbis.* Πύῤῥος ἠπειρώτης ἐσέβαλεν εἰς Ἄργος καλέσαντος αὐτὸν Ἀρισταίου (al. Ἀριστίου) ἀργείου. οἱ μὲν ἀργεῖοι συνέδραμον ἐς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῶν ὅπλων. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν προκαταλαβόμεναι τὰ τέγη, τοὺς ἠπειρώτας ἄνωθεν βάλλουσαι ἀναχωρῆσαι βιάζονται, ὥστε καὶ Πύῤῥος ὁ δριμύτατος τῶν στρατηγῶν αὐτὸς ἔπεσεν, ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος. αἱ δὲ ἀργολίδες μέγιστον κλέος ἐν τοῖς ἕλλησιν ἤραντο Πύῤῥου τοῦ πολεμικωτάτου μηδὲ ὑπ' ἀνδρῶν, ἀλλὰ ὑπὸ γυναικῶν ἀργολίδων πεσόντος. *i.* Pyrrhus Epirota Argos *cum exercitu inuaſit, ab* Ariſtia Argiuo *vocatus.* Argiui *in forum cum armis concurrerunt. Vxores eorum, & feminæ præoccupatis tectis,* Epirotas *ſupernè lapidibus petentes retrocedere cogunt. Itaque* Pyrrhus *quoque ipſe imperatorum ſollertiſsimus, atque acerrimus cecidit, teſta in caput eius magno impetu deiecta. Mulieres autem* Argolicæ *magnā laudem apud* Græcos *retulerunt, quòd* Pyrrhus *vir bellicoſiſsimus non à viris, ſed à mulieribus* Argolicis *interfectus eſſet.* Aſcribam *& illud de eiuſdem in* Lacedæmonem *exercitus expeditione, propterea quòd in ea mulierum virtus ferè æquè, vt virorum, eius conſilia peruertit, impetúmque diſcuſsit. Sic igitur* Polyænus *eod lib.* Πύῤῥος ὁ ἠπειρώτης ἐστράτευσεν ἐπὶ λακεδαίμονα. μάχης ἰσχυρᾶς περὶ τῆς πόλεως γινομένης ἀναχωρήσαντες οἱ λάκωνες ἐβουλεύσαντο παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐς Κρήτην ὑπεκθέσθαι, αὐτοὶ δὲ κινδυνεύειν μέχρι νίκης, ἢ θανάτου. Ἀρχιδαμὶς (al. Ἀρχιδαμία) βασιλέως θυγάτηρ ἀντεῖπε τῇ γνώμῃ. καὶ καλὸν ἔφη τὰς λακαίνας μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν μετ' αὐτῶν. καὶ δὴ αὐταῖς διῃρημένα τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, τάφρον ὤρυττον, ὅπλα προσέφερον, δόρατα ἔθηγον, τοὺς τραυματίας ἐθεράπευον. ὥστε καὶ οἱ λάκωνες εὐτολμότεροι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐγένοντο, τὴν ἀνδρείαν τῶν γυναικῶν ὁρῶντες, καὶ τὸν Πύῤῥον ἀπεκρούσαντο. *i.* Pyrrhus Epirota *bellum intu-*

lit Lacedæmoni. prœlio autem acri ante vrbem commiſſo, cùm ſe in vrbem recepiſſent Lacones, conſilium ceperunt vxores & liberos apud Cretam deponere, ipſi verò periculum adire vſque ad victoriam, aut mortem. Archidamis (al. Archidamia) regis filia huic ſententiæ reſtitit, & pulcrum eſſe dixit Lacænis, aut cum viris mori, aut cum eis viuere. Et ita opera, muneráque bellica inter ſe partiebantur: foſſas ducebant, fodiebant, arma afferebant, haſtas acuebant, ſaucios curabant. Itaque Lacones ad pugnam alacriores & paratiores facti ſunt, mulierum fortitudinem cernentes: & Pyrrhum repulerunt.

33. *Vnus item Sicul. Dionyſ. pr.) De quo iam in Dione dictum eſt: dicetur tamẽ hîc quoque quod oportebit.*

34. *manu fortis) ſuprà non longè, namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior: & item alibi.*

35. *non facile reperitur) Nam cùm tyranno, quicquid libeat, liceat: libido autem voluptatum in omnibus ferè hominibus ſit inſita natura: difficile eſt aliquem exſiſtere, qui libidinem non expleat, cùm id ſe impune facere poſſe videt. Itaque cùm Alexandrum Magnum, cùm Scipionem Africanum, & conſimileis viros audimus, aut legimus tali temperantia fuiſſe, obſtupeſcimus.*

36. *minimè libidinoſus) M. Tull. lib. V. Tuſc. Atqui de hoc homine (Dionyſio ſuperiore) à bonis auctoribus ſic ſcriptum accepimus, ſummam fuiſſe eius in victu temperantiam, eúmque in rebus gerendis, virum acrem & induſtrium: eundem tamen maleficum natura, & iniuſtum.*

37. *nullius rei denique cup.) Itaque ſolebat dicere, tyrannum non equo inſidẽtem, ſed pedibus tractum, tyrannidem relinquere debere. Et cùm aliquando rebus ſuis diffidere cæpiſſet, approbauit & arripuit illud à quodam dictum, καλὸν ἐντάφιον τυραννίς, id eſt, pulcher ad ſepulturam locus tyrannis. Et ad extremum tyrannidem ſuam ita ſtabiliuit, vt adamante vinctam eſſe diceret.*

38. *ob cámque rem crudelis) erat ob eandem rationem ſuſpicioſus, vt teſtatur Plutarchus in Dione.* οὕτω γὰρ ἦν ἄπιστος, καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώποις ὕποπτος καὶ προβεβλημένος διὰ φόβον ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, ὥστε μηδὲ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας ἀφελεῖν κουρικαῖς μαχαίραις, ἀλλὰ τῶν πλαστῶν τις ἐπιφοιτῶν ἄνθρακι τὴν κόμην περιέκαιεν. εἰσῄει δὲ πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιον οὔτ' ἀδελφὸς, οὔθ' υἱὸς, ὡς ἔτυχεν ἠμφιεσμένος, ἀλλ' ἔδει πρὶν εἰσελθεῖν, ἀποδύντα τὴν ἑαυτοῦ στολὴν ἕκαστον, ἑτέραν ἀναλαβεῖν, ὀφθέντα γυμνὸν ὑπὸ τῶν φυλαττόντων. ἐπεὶ δὲ Λεπτίνης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ποτὲ χωρίου φύσιν ἐξηγούμενος, λαβὼν λόγχην παρά τινος τῶν δορυφόρων, ὑπέγραψε τὸν τόπον, ἐκείνῳ μὲν ἰσχυρῶς ἐχαλέπηνε, τὸν δὲ δόντα τὴν λόγχην ἀπέκτεινεν *i. Vſqueadeò autem omnibus hominibus diffidebat, & in omneis ſuſpicioſus, & tectus erat propter metum, ſuperior Dionyſius, vt ne capillum quidem tonſoriis cultellis ſibi præcidi pateretur, ſed figulus quidam ad eum ventitans carbone comam ei adureret. Ingrediebatur autem eius cubiculum ad eum cõueniendum neque frater, neque filius, vt forte erat veſtitus, ſed vnumquemque neceſſe erat, antequàm intraret, amictu ſuo poſito, nudum à cuſtodibus conſpectum, alium ſumere. Quoniam autem Leptines eius frater caſtelli cuiuſdã naturam aliquando ei exponens, ſumta ab aliquo ex ſtipatoribus lancea, locum deſcripſerat: illi quidem grauiter ſuccenſuit, ſtipatorem verò, qui lanceam tradi-*

derat, interfici iuſsit. M. Tullius eodem, quem modò commemorauimus libro, Qui cùm eſſet bonis parẽtibus, atque honeſto loco natus (etſi id quidem alius alio modo tradit) abundarétque & æqualium familiaritatibus, & conſuetudine propinquorum; haberétque etiam more Græciæ quoſdam adoleſcenteis amore coniunctos: credebat eorum nemini: ſed iis, quos ex familiis locupletium ſeruos delegerat, quibus nomen ſeruitutis ipſe detraxerat, & quibuſdam cónuenis & ferè barbaris corporis cuſtodiam committebat. Ita propter iniuſtam dominatus cupiditatem, in carcerem quodammodo ipſe ſe incluſerat. Quin etiam ne tonſori collum committeret, tondere filias ſuas docuit. Ita ſordido, ancillaríque artificio regiæ virgines, vt tonſtriculæ, tondebant barbam & capillum patris: & tamen ab iis ipſis, cùm iam eſſent adultæ, ferrum remouit: inſtituítque, vt candentibus iuglandium putaminibus barbam ſibi & capillum adurerent. Cúmque duas vxores haberet, Ariſtomachen, ciuem ſuam: Doridem autem Locrenſem: ſic noctu ad eas ventitabat, vt omnia ſpecularetur & perſcrutaretur antè. & cùm foſſam latam cubiculari lecto circumdediſſet, eiúsque foſſæ tranſitum ponticulo ligneo coniunxiſſet: eum ipſum, cùm fores cubiculi clauſerat, detorquebat. Idémq; cùm in communibus ſuggeſtis conſiſtere non auderet, contionari ex turri alta ſolebat. Atque is cùm pila ludere vellet (ſtudioſè enim id factitabat) tunicámque poneret: adoleſcentulo, quem amabat, tradidiſſe gladium dicitur. Hîc cùm quidam familiaris iocans dixiſſet, Huic quidem certè vitam tuam committis, arriſiſſetque adoleſcens: vtrumque iuſsit interfici: alterum, quia viam demonſtraſſet interficiendi ſui: alterum, quia id dictum riſu approbauiſſet. Eodem pertinent & quæ à Polyæno lib. V. ſtrategematum poſita ſunt: quæ me non pigebit adſcribere. Ea autem quattuor ſunt numero: quorum hoc eſt primum ordine. Διονύσιος βουλόμενος μαθεῖν τὰ περὶ αὐτὸ φρονοῦν τε καὶ λέγειν οἱ ἀρχόμενοι. τὰς μουσουργοὺς καὶ τὰς ἑταίρας ἐκέλευσεν ἀπογράφεσθαι. οἱ μὲν δὴ πολλοὶ τέλους ἐπιβολὴν ὑπώπτευον γενήσεσθαι. ὁ δὲ τέλος μὲν οὐκ ἐπέβαλεν, ἑκάστην δὲ τῶν ἑταιρῶν ἀνέκρινε βασανίζων τίνα παρὰ τῶν ἐραστῶν συνόντων ἀκούσειαν περὶ τῆς τυραννίδος. οὕτω τοὺς βλασφημοῦντας μαθὼν, οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δὲ ἐδίωξε. id eſt, Dionyſius cùm cognoſcere vellet qualia de ſe ciues imperio ſuo ſubiecti & ſentirent, & dicerent, mulierum tibicinarum & fidicinarum, & meretricũ numerũ iuſsit recenſeri, ac deſcribi. Illi igitur magni vectigalis onus ſibi impoſitũ iri putauerunt. At ille nullum vectigal impoſuit, ſed ab vnaquaque meretrice quæſtione habita exquiſiuit quæ ab amatoribus ſuis, qui cum eis rem haberent, de imperio ſuo audiſſent. Hoc pacto iis, qui de ſe male loquerentur, cognitis, alios interemit, alio exterminauit. Secundum. Διονύσιος τὰ ὅπλα τῶν πολιτῶν παρελόμενος, ὁπότε τῷ πρὸς τοὺς πολεμίους κινδύνου καιρὸς ἦν, προάγει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως ρ΄ σταδίους κελεύσας, τότε τοῖς ἀπεδίδου τὰ ὅπλα. μετὰ τὴν μάχην δὲ πρὶν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰς πύλας ἀνοῖξαι, πάλιν αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀποτίθεσθαι τὰς πανοπλίας. i. Dionyſius armis ciuibus ſuis detractis, cùm periculi aduerſus hoſteis adeundi tempus erat, iubebat eos cẽtum ſtadia, id eſt circiter XII. millia, ab vrbe produci. tum arma eis reddebat. Poſt pugnam autem prius quàm in vrbem redirent, & vrbis portæ aperirentur, rurſus eos arma ponere iubebat. Tertium. Διονύσιος βουλόμενος εἰδέναι τίνες εἶεν οἱ πρὸς τὴν τυραννίδα ἀλλοτρίως ἔχοντες, καταπλεύσας ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐς τὸ κρυ-

πλοῖον νεώριον, ὡς ἀποθανὼν ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν. οἱ μὲν οὖν δυσμενῶς ἔχοντες συνιόντες μετὰ χαρᾶς ἀλλήλοις τὸ πρᾶγμα διηγοῦντο. ὁ δὲ συναρπάσας τοὺς εὐφρανθέντας ἀπέκτεινεν. i. Dionyſius cùm ſcire vellet qui aduerſus tyrannidem ſuam eſſent male animati, ex Italia nauigans abdidit ſe in nauale quoddam Syracuſanum, tãquam à ſuis militibus interemtus. Qui igitur inimicam mentem in eius tyrannidem gerebant, concurrebant, & lætitia elati rem inter ſe narrabant. Ille autem eos, qui ipſius interitu ſe lætitia affectos eſſe oſtẽderant, correptos interemit. Quartum. Διονύσιος ἀρρωστίαν προσποιησάμενος λόγον διέδωκεν ὡς ἐσχάτως ἔχων διακινδυνεύοι. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ πρὸς τὴν φήμην ἐπήρθησαν, αὐτὸς μετὰ τῶν δορυφόρων ἐπεξελθὼν ἅπασιν ἐφάνη· καὶ τοὺς εὐφρανθέντας ἀπαχθῆναι προσέταξε. i. Dionyſius ſimulauit ſe ægrotare, & ſermonem, rumorémque diſsipauit ſe morbo periculoſo eſſe implicitum. vbi autem multi Syracuſani ad hanc famam erecti, lætitiam maximam præ ſe tulerunt, ipſe cum ſatellitibus & ſtipatoribus in eos inuadens hoſtilem in morem ab omnibus conſpectus eſt: & qui lætitiam ex ſuo periculo præ ſe tulerant, abripi imperauit.

39. eius) imperij. Nam hoc totum, quem eius inſidiat. putabat, hoc valet, quem imperio inſidiari putaret.

40. virtute) virtute belli, conſilio, vigilantia, induſtria, aſtutia, & ſimilib. vt ſuprà. cùm alioqui ſcribæ cuiuſdam, & priuati hominis, vnius de multis eſſet filius, vt ait Diod. lib. 13. cuius verba mox referemus. quamquam id quidem alius alio modo tradit, vt ſcribit M. Tullius: quem locum ſuprà protulimus. Sed qua arte tyrannidem ſibi hic Dionyſius compararit, licet ex Diodoro cognoſcere lib. 13. Atque operæ quidem pretium faciat, qui totum illum librum legat: ſed pauca quædam ex eo carpemus, quæ interea lectorem non nimis auidum explere poſſint. Sic igitur ille. ἀπορουμένων δὲ πάντων, παρελθὼν Διονύσιος ὁ Ἑρμοκράτους, τῶν μὲν στρατηγῶν κατηγόρησεν, ὡς προδιδόντων τὰ πράγματα τοῖς καρχηδονίοις· τὰ δὲ πλήθη παρώξυνε πρὸς τὴν αὐτῶν τιμωρίαν, παρακαλῶν μὴ περιμεῖναι τὸν κατὰ τοὺς νόμους κλῆρον, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εὐθέως ἐπιθεῖναι τὴν δίκην, &c. ſequitur. mox. ὁ γὰρ δῆμος καὶ πάλαι μισῶν τοὺς στρατηγοὺς διὰ τὸ δοκεῖν προΐεσθαι τὸν πόλεμον, τότε διὰ τῶν λόγων παροξυνθείς, παραυτίκα τοὺς μὲν ἔλυσε τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δὲ εἵλετο στρατηγούς, ἐν οἷς καὶ Διονύσιον, ὃς ἐν ταῖς πρὸς καρχηδονίους μάχαις ἀνδρίᾳ δόξας διενηνοχέναι, περίβλεπτος ἦν ἐν τοῖς συρακουσίοις. διὸ καὶ μετεωρισθεὶς ταῖς ἐλπίσι πᾶν ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ γενέσθαι τῆς πατρίδος τύραννος. μετὰ γὰρ τὴν παράληψιν τῆς ἀρχῆς, οὔτε συνήδρευσεν ἅμα τοῖς στρατηγοῖς, οὔθ' ὅλως συνῄει. τοῦτο δὲ πράττων διεδίδου λόγον, ὡς διαπεμπομένων αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους. οὕτω γὰρ μάλιστα ἤλπιζεν ἐκείνων μὲν περιαιρεθήσεσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ περιστήσειν τὴν στρατηγίαν. τοῦτα δὲ αὐτοῦ πράττοντος οἱ μὲν χαριέστατοι τῶν πολιτῶν ὑπώπτευον τὸ γινόμενον, καὶ κατὰ πάσας τὰς συνόδους ἐβλασφήμουν αὐτόν. ὁ δὲ δημοτικὸς ὄχλος ἀγνοῶν τὴν ἐπιβολήν, ἐπῄνει, καὶ μόλις ἔφασκε τὴν πόλιν προστάτην εὑρηκέναι βέβαιον. i. Omnibus autem hæſitantibus, & conſilij inopia laborantibus, ſurrexit ad dicendum Dionyſius, Hermocratis fil. & duces belli quidem accuſauit, vt ſummas res Karthaginienſib. prodentes: multitudinem verò ad pœnas de iis ſumendas incitauit atque inflammauit, hortans eam, ne legum ſortem exſpectaret, ſed eos è veſtigio, & cõtinuò ſupplicio afficeret, &c. Sequitur, Populus enim, qui cùm antea belli duces oderat, quia videbantur bellum ducere, & tueri, tum verò illo tempore maximè

ii 3

verbis Dionyſii in eos incenſus ac concitatus fuit: ſtatim illis quidem abrogauit imperium, alios verò in eorum locum ſubſtituit: in his & Dionyſium, qui cùm in prœliis aduerſus Karthaginięſeis commiſsis, fortitudine præſtitiſſe viſus eſſet, ferebatur omnium ciuium oculis in ciuitate Syracuſana. Quapropter ſpe erectus, atque elatus, omnem rationem excogitauit, qua patriæ tyrannus fieri poſſet. Nam poſteaquàm belli imperium adeptus eſt: neque cum collegis conſultantibus communicabat, neque omnino cum eis congrediebatur. Atque hæc cùm ageret, hunc ſermonem peruulgabat, ſe ab eis in conſilium non adhiberi, quòd ad hoſteis litteras & nuntios mitterent. hoc enim pacto ſperabat maximè ſe illis quidem poteſtatem detracturum, ſibi verò ſoli imperium quæſiturum. Eo autem hæc agente, ciuibus acutioribus, & elegantioribus factum eius ſuſpectum erat, eúmque illi in omnibus cœtibus, aut circulis vituperabant, & maledictis inſequebantur: ſed turba popularis, & multitudo imperita, cogitata & conata eius ignorans, laudabat, & ciuitatem vix tandem firmum, & certum patronum ac defenſorem reperiſſe dicebat. Idem paucis pòſt verſibus. ἐκ δὲ τῆς Γέλας ἀνενεχθέντων γραμμάτων, ὅπως ἀποστείλωσι στρατιώτας πλείους, ἔλαβεν ὁ Διονύσιος εὔκαιρον ἔφοδον ἰδίας προαιρέσεως. ἀποσταλεὶς γὰρ μετὰ στρατιωτῶν, πεζῶν μὲν δισχιλίων, ἱππέων δὲ τετρακοσίων, ἦλθε συντόμως εἰς τὴν πόλιν τῶν Γελῴων, ἣν τότε παρεφύλαττε Δέξιππος ὁ Λακεδαιμόνιος, κατασταθεὶς ὑπὸ Συρακοσίων. ὁ δ' οὖν Διονύσιος καταλαβὼν τοὺς εὐπορωτάτους στασιάζοντας πρὸς τὸν δῆμον, καὶ κατηγορήσας αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατακρίνας, αὐτοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τὰς δὲ οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν, &c. i. Allatis autem Gela Syracuſas litteris, vt plures milites eò mitterentur, nactus eſt Dionyſius aditum ad conſilium à ſe ſuſceptum, accommodatum. Miſſus enim cum militum peditum duobus millibus, equitibus quadringentis, celeriter in vrbem Gelorum venit. quam tum Dexippus Lacedæmonius cuſtodiebat, à Syracuſanis ei cuſtodiæ præpoſitus. Dionyſius igitur cùm offendiſſet ciuitatis locupletiſsimos à plebe diſsidenteis, & diſcordanteis, eóſque in contione compellaſſet atque accuſaſſet, & damnaſſet: ipſos quidem necauit, bona verò eorum publicauit, &c. Idem infra non admodum longè. ταχὺ δὲ τῶν πολλῶν, ὡς ἔθος εἰώθασι, ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥεπόντων, ὁ Διονύσιος ἀπεδείχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. ἐπεὶ οὖν αὐτῷ τὰ πράγματα κατὰ νοῦν ἐχώρησε, ψήφισμα ἔγραψε τοὺς μισθοὺς διπλασίους εἶναι. πάντας γὰρ ἔφησε τούτου γενομένου, προθυμοτέρους ἔσεσθαι πρὸς τὸν ἀγῶνα· καὶ περὶ τῶν χρημάτων παρεκάλει μηδὲν ἀγωνιᾶν. ἔσεσθαι γὰρ αὐτῶν τὸν πόρον ῥᾴδιον. i. Cùm autem multitudo (vt aſſolet) ad deteriora propendéret, Dionyſius imperator ſolus ſumma cum poteſtate declaratus eſt. Poſteaquàm igitur ei ex animi ſententia res proceſſerunt decretum huiuſmodi fecit, placere vt ſtipendia eſſent duplicia. Dicebat enim, milites omneis hoc facto futuros ad pugnam alacriores. De pecunia porrò hortabatur ne quid laborarent. earum enim facultatem, facilem forè atque expeditam. Idem aliquot pòſt verſibus. μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν τοὺς ἀντιπράξαντας αὐτῷ τῶν δυνατωτάτων ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον ἀνεῖλε. Διονύσιος μὲν οὖν ἐκ γραμματέως, καὶ τοῦ τυχόντος ἰδιώτου, τῆς μεγίστης πόλεως τῶν Ἑλληνίδων ἐγένετο τύραννος. i. Poſtea autem contione aduocata, eos, qui ſibi obſtiterant, viros potentiſsimos, Daphnæum & Demarchum, interemit. Dionyſius igitur ex ſcriba, & homine priuato, eóque infimi ordinis, ciuitatis omnium Græciæ ciuitatū ma-

ximæ tyrannus factus eſt. Cum his congruunt quæ ſcribit Ariſtoteles lib.5.cap.5. polit. ἐγίγνοντο δὲ τυραννίδες πρότερον μᾶλλον ἢ νῦν, καὶ διὰ τὸ μεγάλας ἀρχὰς ἐγχειρίζεσθαί τισιν, ὥσπερ ἐν Μιλήτῳ ἐκ τῆς πρυτανείας. πολλῶν γὰρ ἦν καὶ μεγάλων κύριος ὁ πρύτανις. ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ μεγάλας εἶναι τότε τὰς πόλεις, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκεῖν τὸν δῆμον, ἄσχολον ὄντα πρὸς τοῖς ἔργοις, οἱ προστάται τοῦ δήμου ὅτε πολεμικοὶ γένοιντο, τυραννίδι ἐπετίθεντο. πάντες δὲ τοῦτο ἔδρων, ὑπὸ τοῦ δήμου πιστευθέντες. ἡ δὲ πίστις ἦν ἡ ἀπέχθεια ἡ πρὸς τοὺς πλουσίους. οἷον Ἀθήνησί τε Πεισίστρατος στασιάσας πρὸς τοὺς Πεδιακούς· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις, τῶν εὐπόρων τὰ κτήνη ἀποσφάξας, λαβὼν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπινέμοντα· καὶ Διονύσιος κατηγορῶν Δαφναίου καὶ τῶν πλουσίων, ἠξιώθη τῆς τυραννίδος, διὰ τὴν ἔχθραν πιστευθεὶς ὡς δημοτικὸς ὤν, id eſt, Exſiſtebant autem tyrannides antea magis, quàm nunc: & quia magna imperia certis hominibus mandabantur, ac tradebantur, vt Mileti tyrãnis ex prytanéa facta eſt. multorum enim & magnarum rerum penes prytanin poteſtas erat: & præterea quia vrbes tunc non erant magnæ, ſed populus in agris commorabatur, in operibus ruſticis occupatus. iccirco cùm populo præfecti eſſent viri militares & bellicoſi, tyrannidem occupabant. Omnes autem hoc faciebãt, quòd ſe populus eis crediderat, & commiſerat. Fidem porrò vt eis haberet populus, faciebant inimicitiæ, quas illi cum diuitibus gerebant: vt Piſiſtrato Athenis, orta diſſenſione inter eum & Pediacos, populus ſeſe credidit: & Megaris Theageni, cùm is locupletium pecora & armenta ad fluuium paſcentia deprehendiſſet, ac iugulaſſet: & Dionyſius Syracuſis cùm Daphnæum, & ceteros locupleteis accuſaret, dignus tyrannide habitus eſt, propter inimicitias cum illis ſuſceptas, fidem apud populum conſecutus, quaſi popularis eſſet. Antequàm autem de huius Dionyſij artibus, quibus ad tyrannidem peruênit, dicẽdi finem faciam, libet mihi quod in quibuſdam Græcorum commentariis, qui non ſunt editi, quorum mihi Romæ à M. Antonio Mureto, & Fuluio Vrſino, viris doctiſſ. facta copia eſt, legi, vt à polito lectore in eam gratiam, huc aſcribere. Τιμάσιος (al. Τίμαιος) ἐν τῇ ἕκτῃ ἱστορίᾳ, γυναῖκά τινα τὸ γένος Ἱμεραίαν, ἰδεῖν ὄναρ, ἀνιοῦσαν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανὸν πρός τινος ἄγεσθαι θεασομένην τὰς τῶν θεῶν οἰκήσεις. ἔνθα ἰδεῖν καὶ τὸν Δία καθεζόμενον ἐπὶ θρόνου, ὑφ᾽ ᾧ ἐδέδετο πυρρός τις ἄνθρωπος καὶ μέγας ἁλύσει καὶ κλοιῷ. ἐρέσθαι οὖν τὸν περιάγοντα ὅστις εἴη· τὸν δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἀλάστωρ ἐστὶ Σικελίας καὶ Ἰταλίας· καὶ εἴπερ ἀφεθῇ, τὰς χώρας ὀλεῖν. ἀναστᾶσαν δὲ, χρόνοις ὑστέροις ὑπαντῆσαι τῷ Διονυσίῳ τῷ τυράννῳ μετὰ τῶν δορυφόρων· ἰδοῦσαν δὲ ἀνακράξαι, ὡς οὗτος εἴη ὁ τότε ἀλάστωρ δειχθείς, καὶ λεχθείς· καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσαν, πεσεῖν εἰς τοὔδαφος ἐκλυθεῖσαν· μετὰ δὲ τρίμηνον οὐκέτι ὀφθῆναι τὴν γυναῖκα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου διαφθαρεῖσαν λάθρα. i. Timeſius (al. Timæus) lib. 6. hiſtoriarum, narrat, mulierem quãdã natione Himeræam hoc vidiſſe in ſomnis: viſam ſibi eſſe in cælum aſcendere, & à quodam duci, vt deorum domicilia ſpectaret. ibi etiam Iouem vidiſſe in ſolio ſedentem: ſub cuius pedibus rufus quidam, & magnus homo catena compedibúsq; vinctus erat: quæſiuiſſe igitur ab eo, à quo ducebatur, quisnam eſſet ille: eum reſpondiſſe, illũ eſſe Siciliæ & Italiæ vaſtatorem, quòd ſi vinculis ſolutus ſit, regiones illas perditurum. illam autem cùm è ſomno experrecta ſurrexiſſet, aliquanto poſt tempore, Dionyſio tyranno haſtatis ſtipato obuiam factam eſſe: eóque viſo exclamaſſe, hunc ipſum eſſe vaſtatorem, qui ſibi tum demonſtratus eſſet: & eodem temporis puncto, quo hæc diceret, pronam in ter-

ram toto corpore debilitatam atque exanimatam cecidiſſe: tribus autem menſib. exactis, mulierem non amplius eſſe viſam, à Dionyſio clam interemtam. Non diſſimulabo tamen, hoc ſomnium etiam à Valerio Maximo referri lib. 7. cap. 7. his verbis. Intra priuatum autem habitum Dionyſio Syracuſano adhuc ſe continente, Himeræa quædam non obſcuri generis fæmina, inter quietem opinione ſua cælum conſcendit: atque ibidem deorum omnium luſtratis foribus, animaduertit præualentem virum flaui coloris, lentiginoſi oris, ferreis catenis vinctum, Iouis ſolio, pedibúſque ſubiectum: interrogatóque iuuene, quo conſiderandi cæli duce fuerat vſa, quisnam eſſet: audiit illũ, Siciliæ, atque Italiæ dirum eſſe fatum. quod ſomnium poſtero die ſermone vulgauit. Poſtquàm deinde Dionyſium inimica Syracuſarum libertati, capitibúſque inſontium, infeſta fortuna cæleſti cuſtodia liberatum, velut fulmen aliquod, otio ac tranquillitati iniecit: Himeræorum mœnia inter effuſam ad officium, & ad ſpectaculũ eius turbam, intrãtem vt aſpexit, hunc eſſe, quem in quiete viderat, vociferata eſt. Id cognitum tyranno, curam tollendæ mulieris dedit.

41. *magna retinuit fel.*) Hoc eſt vnum de multis argumentis, quibus vtebãtur quidam philoſophi, ad tollendam atque euertẽdam prouidentiam diuinam, pios viros omnia dura experiri: impiis hominibus omnia læta, ac ſecunda euenire: quem locum tractans M. Tullius lib. 3. de Nat. deor. Dionyſius (inquit) cùm fanum Locris expilauiſſet, nauigabat Syracuſas: isque cùm ſecundiſſimè curſum teneret: Videtis ne (inquit) amici, quàm bona à diis immortalibus nauigatio ſacrilegis detur? &c. Idémque Æſculapij Epidaurij barbam, &c. Sequitur. Idem victoriolas aureas, & pateras, coronáſque, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebantur, ſine dubitatione tollebat: eáque ſe accipere, non auferre dicebat. eſſe enim ſtultitiam, à quibus bona precaremur, ab iis porrigentibus & dantibus nolle ſumere. Eundem ferunt, hæc, quæ dixi, ſublata de fanis in forum protuliſſe, & per præconem vendidiſſe: exactáque pecunia, edixiſſe, vt, quod quiſque à ſacris haberet, id ante diem certam in ſuum quidque fanum referret. Ita ad impietatem in deos, in homines adiunxit iniuriam. Quem locum ea maximè cauſa protuli, vt cum Polyæno, qui hoc refert inter ſtrategem. lib. V. conferat lector eruditus. Sic Polyænus. Διονύσιος ἐν ἀπορίᾳ χρημάτων παρὰ τῶν πολιτῶν εἰσφορὰς ᾔτει. τῶν δὲ πολλάκις δεδωκέναι φασκόντων, βιάζεσθαι μὲν οὐκ ἔγνω. διαλιπὼν δὲ ὀλίγον ἐκέλευσε τοὺς ἄρχοντας, ὅσα ἦν ἀναθήματα ἐν Ἀσκληπιοῦ (πολλὰ δὲ ἦν ἀργύρου καὶ χρυσοῦ) ταῦτα ἔξω τοῦ ἱεροῦ κομίσαντας, ὡς βέβηλα, προκηρύττειν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. οἱ Συρακούσιοι μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐπρίαντο. ὥς τι ἠθροίσθη χρημάτων πλῆθος. ὧν κρατήσας Διονύσιος, προσέταξε κηρύττειν, εἴ τις ἔχει τῶν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀναθημάτων ἠγορακώς, αὐτίκα εἰς τὸ ἱερὸν κομίζειν, καὶ ἀποδιδόναι τῷ θεῷ, ἢ θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. οἱ μὲν ἀπέδωκαν τῷ θεῷ· Διονύσιος δὲ εἶχε τὰ χρήματα. i. Dionyſius pecuniis egens à ciuibus tributa flagitabat. cùm illi, ſe ſæpe iam contuliſſe dicerent: vim adhibendam eſſe non exiſtimauit: breui autem interpoſito tempore, iuſſit magiſtratus, quæcumque eſſent in æde Æſculapij dona ei deo conſecrata, (multa autem erant argentea & aurea) hæc extra templum exportata, vt profana, in foro voci præconis ſubiicere. Syracuſani magno ſtudio emerunt. ita magna pecuniæ vis coaceruata eſt. cuius compos factus Dionyſius, iuſſit à præcone prædicari,

cari, ſi quis aliquod ex donariis Æſculapio conſecratis emerit, vt continuò in templum referat, & deo reddat: qui ſecus faxit, pœnam capitis luat. Illi igitur res illas deo reddiderunt: Dionyſius verò pecunias habebat.

42. maiórque annis ſexag. natus dec.) ſic reſtitui, ſola coniectura ductus, vulgata lectione damnata, vt Latinis auribus inaudita: quæ talis eſt; maiórque annos ſexaginta natus. Non eſt enim Latinis vſitatum hoc loquendi genus, maior annos ſexaginta natus. Nam vel hoc modo loquuntur, maior natu annis ſexaginta: vel annos ſexaginta natus, & plus eo, ſeu & eo amplius: vel plus ſexaginta annos, ſeu annis natus. M. Tullius Acad. quæſt. aliquot annis minor natu. Sed quod ad rem attinet, non videtur ab inſtituto noſtro alienũ, quo genere mortis interierit hic Dionyſius, exponere. Plin. lib. 7. cap. 54. gaudio vitæ ſupremum diem obiiſſe tradit. ſic enim ille. Gaudio obiere, præter Chilonẽ, de quo diximus, Sophocles, & Dionyſius Siciliæ tyrannus, vterque accepto tragicæ victoriæ nuntio. Diod. lib. 15. paullo aliter. ſcribit enim, Dionyſium accepto huius victoriæ nũtio, lætitia elatum, liberalius epulatum eſſe, & ſeſe vino largius cum amicis inuitaſſe: hinc natam eſſe cruditatem; ita morbo implicitum, tandem exſtinctum eſſe. Verba Diodori ſunt hæc. οὐκ ἀνοίκειον δ' ἐστὶ τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας διελθεῖν τάς τε αἰτίας τῆς τελευτῆς, καὶ τὰ συμβάντα τούτῳ τῷ δυνάστῃ περὶ τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς. Διονυσίου γὰρ διδάξαντος Ἀθήνησι Ληναίοις τραγῳδίαν, καὶ νικήσαντος, τῶν ἐν τῷ χορῷ τις ᾄσας, ὑπολαβὼν μεγάλης τεύξεσθαι δωρεᾶς, ἐὰν πρῶτος ἀπαγγείλῃ τὴν νίκην, διέπλευσεν εἰς τὴν Κόρινθον. καταλαβὼν δ' ἐκεῖ ναῦν ἐκπλέουσαν εἰς Σικελίαν, καὶ μεταβὰς εἰς ταύτην, οὐρίοις ἐχρήσατο πνεύμασι, καὶ καταπλεύσας εἰς Συρακούσας συντόμως, ἀπήγγειλε τῷ τυράννῳ τὴν νίκην. ὁ δὲ Διονύσιος τοῦτον μὲν ἐτίμησεν, αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἐγένετο, καὶ τοῖς θεοῖς εὐαγγέλια θύσας, πότους, καὶ μεγάλας εὐωχίας ἐπετέλεσεν· ἑστιῶν δὲ λαμπρῶς τοὺς φίλους, καὶ κατὰ τοὺς πότους φιλοπονώτερον τῇ μέθῃ δοὺς ἑαυτὸν, εἰς ἀρρωστίαν σφοδροτέραν ἐνέπεσε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐμφορηθέντων ὑγρῶν. i. Nõ videtur autem à propoſita hiſtoria alienũ & cauſas mortis Dionyſij exponere, & quæ huic tyranno, ſeu dynaſtæ de exitu vitæ euenerũt, explicare. Cùm igitur Dionyſius tragœdiam Athenis Lenæis (torculariũ diebus feſtis) docuiſſet, & viciſſet: quidam ex iis, qui in choro cantabat, ſperans ſe amplo aliquo præmio ornatum iri, ſi primus victoriam tyranno nuntiaſſet, Corinthum traiectus eſt. Illic autem nauem, quæ in Siciliam contendebat, nactus, & in eam ingreſſus, & ſecundis ventis vſus, celeriter Syracuſas aduectus eſt, & primus omnium victoriæ nũtium ad tyrannũ pertulit. Ac Dionyſius quidẽ hunc quidem præmio affecit: ipſe autem lætitia elatus, & hoſtiis ob lætum nuntium acceptum immolatis, ſacrificióque magnifico diis facto, compotationes magnas, conuiuiáque opipara celebrauit. Cùm autem amicos ſuos magnificis epulis accepiſſet, & in compotatione cupidius atque ambitioſius ſeſe ebrietati dediſſet, in grauem morbum incidit, propter liquorum, quibus ſeſe referſerat atque onerarat, immoderatam copiam. Tyrannidẽ autem duodequadraginta annos eum obtinuiſſe teſtatur Diodorus Siculus eodem loco. δυναστεύσας (inquit ille) ἔτη τριάκοντα καὶ ὀκτώ, & M. Tull. lib. 3. de Natura deor. Duodequadraginta Dionyſius tyrannus annos fuit opulentiſſimæ, & beatiſſimæ ciuitatis. Idem ibidem aliquot poſt verſibus. Hunc igitur nec Olympius Iupiter percuſſit, nec Æſculapius miſerũ,

diuturnóque morbo intabeſcentem interemit: atque in ſuo lectulo mortuus cum tympanidiis in rogum illatus eſt: eámque poteſtatem, quam ipſe per ſcelus erat nactus, quaſi iuſtam & legitimam, hereditatis loco, filio tradidit. Nequis autem *dicat, illa* Ciceronis, *vbi dicit,* Dionyſium *per ſcelus poteſtatem tyrannicam eſſe nactum, cum his* Nepotis, *in quibus ait, eum virtute tyrannidem peperiſſe, pugnare: repetendum eſt memoria, quod antè diximus per virtutem hîc ſignificari virtutem belli, quæ conſtat conſilio, vigilantia, arte, diligentia, fortitudine militari, & ſimilibus: quæ virtutes nihil vetat quominus cum ſcelere coniunctæ ſint, & in ſceleratis hominibus reperiantur.*

43. *florente regno) quod ſe adamante vinctum relinquere dicebat, vt ſæpe iam ex* Diodoro *retulimus.*

44. *tribus vxoribus) immo duabus tantùm, vt ſuprà in* Dione, *& hîc ibidem paullo antè.*

45. *ex amicis* Alex.) ἐκ ἑταίρων.

46. In *his* Antigonus, *& huius fil.) de* Antigono, *&* Demetrio, *& ceteris eodem ordine, quo* Cornelius, *dicemus.* Itaque *de* Antigono *primo loco.*

47. Ex *his* Antigonus, *de* Antigono *in* Eumene *quidem dicta ſunt nonnulla: quæ autem ad hanc pugnam, in qua* Antigonus *cécidit, attinent, multis verbis à* Plutarcho *exponuntur in* Demetrio, *ex quibus illa mihi relatu digniſsima videntur:* Antigonũ, *qui vir ferox, & ſuperbus, & elatus, & ſpei plenus, & loquax, & aſper erat natura, quíque perlato ad eum de coitione* Ptolemæi, Caſſandri, Seleuci, *&* Lyſimachi, *& aliorum, nuntio, dixiſſet, ſe eorum ſocietatem, tãquam auium quarundam, quas* Attici *ſpermologos appellant à ſeminibus legendis, vno lapide & ſonitu diſturbaturum: paullo ante pugnam viſum eſſe taciturnum, humilem, timidum, cogitabũdum, triſtem, & demiſſum: & cùm ex caſtris in aciem prodiret, phalange iam diſpoſita atque inſtructa, in os pronum toto corpore cecidiſſe: deinde cùm ſurrexiſſet, ſublatis in cælum manibus à diis precatum eſſe, vt ſibi vel victoriam, vel mortem ſenſus expertem ante cladem daret.* Signis *autem collatis, & manibus conſertis:* Demetrium Antigoni *filium, robur totius exercitus ſecum habentem, cùm* Antiocho Seleuci *filio oppoſitus eſſet, cúmque cum eo congreſſus ita ſtrenuè pugnaſſet, vt hoſteis in fugam verterit: ſucceſſu pugnæ elatum, ac prouectum, & hoſteis perſecutum, victoriam corrupiſſe. longius enim progreſſum, non potuiſſe ab elefantis intercluſum in aciem reuerti, & patri laboranti ſubuenire.* Itaque *patrem equitatu nudum, & ab omni ferè alio ſubſidio deſertum, multitudine hoſtium circumfuſum ac circumuentum, telorúmque multitudine obrutum occubuiſſe, annos octoginta natum:* Demetrium *autem cum quinque millibus peditũ, & quatuor equitũ fugiſſe.* Hac *de re &* Pauſanias *in* Attic*is, non vno loco.* Lubet *autem huius* Antigoni *vnum atque alterum ſtrategema, præter ea, quæ in* Eumene *poſuimus, hoc loco ex* Polyæno *lib. 4. referre.* Ἀντίγονος Πίθωνα στρατηγὸν Μηδίας πυθόμενος ξενολογεῖν, καὶ χρήματα συλλέγειν, ἀποστῆναι βεβουλευμένον, αὐτὸς τοῖς ἀγγέλλουσι προσεποιήσατο, φάσκων, οὐκ ἂν ἐγὼ πιστεύσαιμι ταῦτα Πίθωνα πράττειν, ᾧ πεντακισχιλίους μακεδόνας ὁπλίτας, καὶ Θρᾷκας χιλίους, φύλακας τῆς στρατείας πέμψαι παρεσκεύακα. ταῦτα Πίθων ἀκούσας πιστεύει τῇ φιλανθρωπίᾳ· καὶ διὰ τάχους ἧκε λη-

φάμενος τὴν ἐπικουρείαν. Ἀντίγονος δὲ ἐς τὸ κοινὸν τῶν μακεδόνων εἰσαγαγὼν Πίθωνα, καὶ ζητῶν, ἐμφανισάμενος ἀπέκτεινεν. i. Antigonus cùm audiſſet, Pithonem Mediæ ſatrapen milites colligere & conducere, & pecunias cogere, quòd deficere decreuerat: ſimulauit, ſe iis, qui hoc nuntiabant, fidem nnn habere, cùm ita diceret, numquam adducar, vt credam Pithonem hæc agere: cui quinque millia Macedonum peditum grauioris armaturæ, & mille Thraces, vt ſint eius ſatrapiæ cuſtodes, paraui, & mittere conſtitui. Pitho quæ audierat, verborum humanitate captus, credidit eſſe vera, & venit celeriter, vt auxilia illa ab Antigono acciperet. Antigonus autem Pithonem in conuentum Macedonum adductum, & damnatum, ſupplicio affecit, & interemit. Idem eodem libro. Ἀντίγονος τὰς Ἀθήνας βουλόμενος λαβεῖν, εἰρήνην ἐποιήσατο πρὸ τοῦ φθινοπώρου καιροῦ. ἀθηναῖοι τὸν σῖτον καταπείραντες, ὀλίγον ἐφύλαξαν τὸν ἀπαρκέσοντα μέχρι τῆς τῶν καρπῶν ἀκμῆς. ἐπεὶ δὲ ἤκμαζον οἱ καρποί, Ἀντίγονος μετὰ τοῦ στρατεύματος ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐνέβαλεν· οἱ δὲ τὸν σῖτον τὸν μὲν καταναλωκότες, τὸν δὲ κωλυόμενοι θερίζειν, Ἀντίγονον εἴσω τοῦ ἄστεος ἐδέξαντο, καὶ ὑπήκουσαν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς προστάγμασιν. i. Antigonus cùm Athenas capere vellet, pacem cum Athenienſibus pactus eſt auctunno. Athenienſes ſato tritico paullum ſeruarunt, quantum ſatis futurum eſſet vſque ad tempus fructuum percipiendorum maturum. Vbi autem fruges & fructus maturuerunt, Antigonus cum exercitu in Atticam inuaſit. Illi autem, qui triticum aliud conſumſiſſent, aliud metere prohiberentur, Antigonum in oppidũ receperunt, & omnibus eius mandatis obtemperarũt. Habebatur autem hic Antigonus, Philippi filius nothus.

48. Parileto) non ſeruat temporum ordinem Probus. Nam poſt Demetrij mortem Lyſimachus cum Seleuco conflixit.

49. Lyſimachus) libet huius duo ſtrategemata à Polyæno lib. 4. relata, ad hunc locum aſcribere. Λυσίμαχος αὐταριατῶν τὰς ἀποσκευὰς ἀπολεσάντων ἐν τῇ πρὸς Δημήτριον μάχῃ περὶ Λάμψακα, φοβηθεὶς μή τι νεωτερίσωσιν οἱ βάρβαροι, πάντα, ὅσα εἶχον, ἀπολέσαντες· προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω τοῦ χάρακος, ὡς ἐπὶ σιτομετρίαν, σύνθημα δοὺς ἀπέκτεινεν ἅπαντας. ἦσαν δὲ αὐτῶν πέντε χιλιάδες. i. Lyſimachus cùm Autariatæ impedimenta ſua amiſiſſent in prœlio aduerſus Demetrium commiſſo ad Lampſacum, veritus nequid noui molirentur barbari, quòd omnia, quæ habebant, amiſerant: productos eos extra vallum, tamquam ad dimetiendum eis frumentum, ſigno dato omneis interfecit. erant autem quinque hominum millia. Aſcribam & hoc ex eodem lib. Λυσίμαχος Ἀμφιπόλεως κρατήσας, Ἀνδραγάθου προδόντος, πολλὰ καὶ μεγάλα χαρισάμενος αὐτῷ, μείζονα δὲ ὑποσχόμενος, ἐὰν εἰς τὴν Ἀσίαν αὐτῷ συναποδημήσῃ· ἐπειδὴ πρὸς τὰς Θρᾳκίας πύλας ἧκεν, οὐ μόνον πάντα, ὅσα ἐτύγχανεν αὐτῷ χαρισάμενος ἀφείλετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν βασανίσας ἀπέκτεινε. i. Lyſimachus Amphipoli potitus, Andragathi proditione, cùm ei multa & magna largitus eſſet, maioráq; promiſiſſet, ſi in Aſiam ſecum proficiſceretur: poſteaquàm ad Thracias portas peruẽnit, non modò ea omnia, quæ ei donarat, ademit, ſed & eum excruciatũ necauit.

50. filiam ſuam) Stratonicen ex Phylla. alteram enim vxorem habebat, Deidamiam.

51. captus bello) Atqui non fuit bello captus, ſed cùm à militib. ſuis deſertus eſſet, poſita veſte regia, & diademate abiecto, ne in Pyrrhi poteſtatem perueni-

ret,ad quem Macedones ſe contulerant,aufugit primùm ad portas Amani: deinde cùm ſibi manus afferre cogitaſſet,à ſuis prohibitus, vltro ſe Seleuco genero dedidit. M. Tull. lib. 2. de off. Quid? Macedones nónne Demetrium reliquerunt, vniuerſique ſe ad Pyrrhum contulerunt?

52. *in cuſtodia ſoceri)* Tradit Plutarchus in Demetrio, Seleucum humanum ſe ac liberalem in Demetrium præbuiſſe. eum enim in Cherroneſum Syriacam miſiſſe: & , vt acreis ei cuſtodes appoſuit, ita famulorum & miniſtrorum iuſtum numerum dediſſe, quibus quotidie ad res neceſſarias vteretur: pecuniæ præterea vim ſatis magnam attribuiſſe in victum, cultumque vitæ, ita vt facultatem haberet opiparè & ſplendidè viuendi: poſtremò ambulationes, & porticus, & hortos amœnos, & ſaltus denſos, in quibus venari poſſet, conceßiſſe. ita Demetrium corpus exercentem, & apparatu regio vtentem, æquo animo fortunam initio tuliſſe, & beatè biennium vixiſſe. ad extremum verò cùm inertiæ, otióque ſeſe dediſſet, neque corporis exercitationibus ſolitis vteretur, immoderatásque, & opiparas epulas nihilo ſecius adhiberet, largiter denique veſceretur, & potaret: ex nimia copia, & cruditate in morbum incidiſſe, & ita exſtinctum eſſe. Hic Demetrius autem, (quod pæne prætericram) Poliorcetes dictus eſt, id eſt, quaſi vrbium oppugnator quod ſollers, & acutus, & ingenioſus eſſet ad machinas vrbib. oppugnandis accommodatas, excogitãdas. Cùm multa autem Polyænus huius Demetrij ſtrategemata lib. 4. referat, vnum ex iis huc aſcribam. Δημήτριος μέλλων ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πλεῖν, καὶ βουλόμενος λαθεῖν ὅποι ἀποβαίνειν μέλλοι, τῶν κυβερνητῶν ἑκάστῳ βιβλίον ἔδωκεν ἐσφραγισμένον, προστάξας, εἰ μὲν ὁμοῦ πλέοιεν, ἐᾶν ἀφ' ἐν ταῖς σφραγῖδας· εἰ δὲ διασπασθεῖεν, ἀνοίξαντας τὰ γραμματεῖα, πλεῖν ἐπὶ τὸν γεγραμμένον τόπον. Id eſt, Demetrius in Europam nauigaturus: cùm ſciri nollet quò claſſem appulſurus eſſet: vnicuique gubernatori libellum dedit obſignatum, hoc eis mandato, vt, ſi ſimul nauigarent, libellos ne reſignarent: ſin vi tempeſtatis diſtraherentur, libellis reſignatis, eum locum nauigando peterent, qui in libello præſcriptus eſſet.

53. *Seleucus)* de Seleuco ſatis multa dicta ſunt in Eumene. Hic vnum eius ſtrategema tantùm referam, quod poſuit Polyænus lib. 4. ſtrategem. Σέλευκος Ἀντιγόνῳ παρετάσσετο. ἴση ἦν τῆς μάχης ἡ κρίσις. ἐπεὶ δὲ νὺξ προσῄει, ἔδοξεν ἀμφοῖν εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπερβαλέσθαι. οἱ μὲν Ἀντιγόνου στρατοπεδεύουσιν ἀφοπλισάμενοι. Σέλευκος δὲ προσέταξε τοῖς αὑτοῦ στρατιώταις ἐν ὅπλοις δειπνῆσαι καὶ κοιμηθῆναι, τὸ σχῆμα τῆς τάξεως φυλάττοντας. ὄρθρος ἦν βαθύς. οἱ μὲν Σελευκεῖοι προσῆλθον ὡπλισμένοι, καὶ συντεταγμένοι. οἱ δὲ Ἀντιγόνειοι καταληφθέντες ἄοπλοι καὶ ἀσύντακτοι ταχέως τοῖς πολεμίοις τὸ νῖκος ἔδωκαν. id eſt, Seleucus aduerſus Antigonum aciem inſtruxerat. æquale prælij erat iudicium. Poſteaquàm autem nox aduenit, viſum eſt vtrique in diem poſterum certamen differre. Antigoni milites armis poſitis caſtra metantur. Seleucus autem edixit militibus ſuis, vt in armis & cibum caperent & dormirent, ſeruata inſtructi exercitus figura. Crepuſculum erat matutinum. Seleucei milites armati, & ordinati hoſteis adorti ſunt: Antigonei inermes & inordinati oppreßi citò hoſtibus victoria conceſſa manus dederunt.

54. *à Ptolemæo Cerauno)* hic fuit primi Ptolemæi, Lagi filij, filius, Ptolemæi Philadelphi frater, Ceraunus dictus, quòd in bello quaſi fulminaret. Commemorat

eum Polybius lib. 2. his verbis. καιροὶ δὲ καθ' οὓς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ Λυσίμαχος, ἔτι δὲ καὶ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μετήλλαξαν τὸν βίον, &c. i. Tempora autem, quibus Ptolemæus Lagi fil. & Lyſimachus, præterea verò Seleucus, & Ptolemæus Ceraunus vitã cũ morte commutarunt, &c. Sic autẽ Lucret. lib. 3. Scipiades belli fulmen. quod Virgil. lib. VI. expreßit, & geminos, duo fulmina belli, Scipiadas, cladem Lybiæ? Notauimus in cõmentar. Lucret. Ex eodem genere eſt illud eiuſdem lib. 4. Georg. Cæſar dũ magnus ad altum Fulminat Euphratem Sic Clearchus ille Heracliæ tyrannus, vnum ex filiis Ceraunum appellauit, vt teſtatur Plutarch. oratione 2. de virtute, ſeu fort. Alexandri. Pauſanias autem in Atticis de hoc Ptolemæo ſic ſcribit: Πτολεμαῖος δὲ ἀδελφὸς μὲν Λυσάνδρας, καὶ παρὰ Λυσιμάχου, (παρ' αὐτὸν πεφευγὼς, ἄλλως δὲ τολμῆσαι πρόχειρος, καὶ δι' αὐτὸ Κεραυνὸς καλούμενος.) οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς ὁ Σελεύκου στρατὸς ἐγένετο κατὰ Λυσιμάχειαν, μαθὼν, φονεύει Σέλευκον λαθών. διαρπάσαι δὲ ἐπιτρέψας τὰ χρήματα τοῖς βασιλεῦσιν, ἐβασίλευσε Μακεδονίας, ἐς ὃ Γαλάταις πρῶτος, ὧν ἴσμεν, βασιλέων ἀντιτάξασθαι τολμήσας, ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν βαρβάρων. i. Ptolemæus autem Lyſandræ frater, cùm à Lyſimacho, (ad quẽ cõfugerat, alioqui ad audendum promtus, & ob id Ceraunus. i. fulmen cognomento dictus:) hic igitur Ptolemæus vbi à Lyſimacho audiuit, Seleuci exercitum in Lyſimachiam perueniſſe, ad Seleucum continuò venit, eúmque adortus interfecit. Cùm autem eius pecunias regibus diripiendas tradidiſſet, Macedoniæ regnũ obtinuit, donec primus regum, quos ſcimus, auſus acie inſtructa cum Gallis confligere, à barbaris interemtus eſt.

55. quem) Ptolemæum Ceraunum.

56. ille) Seleucus.

57. patre) Ptolemæo Lagi filio.

58. Alexandria) Audio, quoſdam admonere, in libris veteribus ſcriptũ eſſe, Alexandrea: quod idem valet. Sic Horat. oda 14. lib. 4. nam tibi quo die Portus Alexandrea ſupplex, Et vacuam patefecit aulam, &c. ad quem locum vide annotata.

59. Ipſe autem Ptolemæus) pater, Lagi filius: non Ptolemæus Ceraunus, quippe qui à Gallis interfectus eſt. Sed Ptolemæi facta mentio admonet me, vt ſomnium illud Alexandri omnium ſermone, ſcriptiſque celebratum referam: quod etiam apud M. Tull. lib. 2 de diuinatione exſtat, his verbis. Qui (Alexander, cùm Ptolemæus familiaris eius, in prælio telo venenato ictus eſſet: eóque vulnere ſummo cum dolore moreretur: Alexander ei aßidens ſomno eſt conſopitus. Tũ ſecundum quietem viſus ei dicitur draco is, quem mater Olympias alebat, radiculam ore ferre, & ſimul dicere, quo illa loco naſceretur: (neque is longè aberat ab eo loco) eius autem eſſe vim tantam, vt Ptolemæum facilè ſanaret. Cùm Alexander experrectus narraſſet amicis ſomnium, emiſiſſe qui illam radiculam quærerent. qua inuenta & Ptolemæus ſanatus dicitur, & multi milites, qui erant eodem genere teli vulnerati. Aſcribam & Diodori Siculi hoc de ſomnio verba lib 17. quæ tales ſunt. διὰ τὴν ἀπορίαν τῶν θεραπευόντων ἀπολλυμένων, ὅτι μὲν τοῖς ἄλλοις οὐχ οὕτως ὁ βασιλεὺς ἐλυπήθη. ἐπὶ δὲ Πτολεμαίῳ τῷ ὕστερον μὲν βασιλεύσαντι, τότε δὲ ἀγαπωμένῳ, μεγάλως ἠχθέσθη. ἴδιον γάρ τι καὶ παράδοξον συνέβη γενέσθαι περὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὅ τινες εἰς θεῶν,

σεσῶσθαι ἀνελπίστως. ἀγαπώμενος γὰρ ὑφ' ἁπάντων διά τε τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν ὑπερβολὴν εἰς πάντας εὐεργεσίας, οἰκείας τῆς φιλανθρώπου βοηθείας ἔτυχεν. ὁ γὰρ βασιλεὺς εἶδεν ὄψιν κατὰ τὸν ὕπνον, καθ' ἣν ἔδοξεν ὁρᾶν δράκοντα βοτάνην ἐν τῷ στόματι κρατοῦντα, καὶ δεῖξαι ταύτης τὴν φύσιν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ φύεται. ἐγερθεὶς οὖν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τὴν βοτάνην ἀναζητήσας, καὶ τρίψας, τό, τε σῶμα τοῦ Πτολεμαίου κατέπλασε, καὶ πιεῖν δοὺς, ὑγιῆ κατέστησε. γνωσθείσης δὲ τῆς εὐχρηστίας, καὶ οἱ λοιποὶ τυχόντες τῆς ὁμοίας θεραπείας διεσώθησαν. i. *Cùm autem qui hoc genere teli vulnerati erant, interirẽt: aliorum quidem caſum non tam grauiter ferebat Alexander: ſed Ptolemæi vicem, qui poſterius rex fuit, tũ autẽ ei valde carus erat, magnopere dolebat. Propriũ enim, & inopinatum quiddam Ptolemæo accidit, quod nonnulli ad deorum prouidentiam referebant. Nam cùm ab omnibus diligeretur cùm ob virtutem, tum ob maxima in omneis beneficia, auxilium conſecutus eſt humano viro dignum. Rex enim ſecũdum quietem videre viſus eſt draconem, qui herbam in ore teneret, & huius vim ac naturam, & locum, in quo naſcebatur, oſtenderet. Alexander igitur experrectus cùm herbam exquiſiſſet, & repertam triuiſſet: partim corpori Ptolemæi emplaſtrum ex ea confectum admouit, partim potionem temperauit, eámq; bibendam Ptolemæo dedit: quo facto hominem ſanauit. Sed quæritur quæ nam herba, ſeu radix illa fuerit. Quidam ariſtolochiam fuiſſe putant. ſed falluntur. Nam ariſtolochia ad eam rem maximè valet, vnde nomẽ reperit, hoc eſt ad partus mulierum. ariſtolochia enim hinc dicta eſt, quòd ſit ἀρίστη λοχείαις, vel ἀρίστη λεχοῦσαις. i. optima parturientibus, vt docet Plin. lib. 25. cap. 9. Neque quemquam mouere debet, quòd M. Tullius lib. primo de Diuinatione dicit, eam valere ad morſus ſerpentum. nihil enim obſtat, quin vna & eadem herba pluribus malis remedio eſſe poſſit. Itaque ariſtolochia, quæ valet maximè ad eam rem, à qua nomen reperit, valet etiam ad ſerpentum morſus, & ad capitis dolores, & ad ſomnum conciliandum, vt teſtatur Theophraſtus. quod & Canterus lib. 14. nouarum lectionum obſeruauit. At ea ſeu radix, ſeu herba, quæ Ptolemæum ſanauit, & ſeruauit, ad telorum ictus valuit: neque ariſtolochiam eandem vim habuiſſe vlli auctores prodiderunt. Non igitur ariſtolochia fuit ea herba, quam Alexander reperit. Quod autem ad illum locum Ciceronis, qui eſt lib. primo de Diuinat. attinet, rectè iudicauit P. Victorius eſſe corruptum. Sic eſt autem legendum, vt nos edendum curauimus abhinc triennium, quid ariſtolochia ad morſus ſerpentum poſſit, quæ nomen ab inuenta re reperit, rem ipſam inuẽtor ex ſomnio, video, quod ſatis eſt: cur poſſit, neſcio. vbi vulgò legitur, quæ nomen ab inuentore reperit. Atque hæc lectio non immeritò P. Victorium offendit, lib. V. cap. V. variar. lect. eóque nomine immeritò ab aliis reprehenditur. Emendationẽ autem noſtram, rectam eſſe, & hanc eſſe veram & germanam ſcripturam nemo niſi vel improbiſſimus, vel tardiſſimus, vel in quo ſit vtrumque, negaturus eſt. Ariſtolochia (inquit) quæ nomen reperit, id eſt, conſecuta eſt ab inuenta re, id eſt ab eo quòd ſit optima parturientibus: inuentor autem herbæ rem ipſam reperit ex ſomno: id eſt fuit admonitus in quiete herbam quandam illa figura ad partus leuandos eſſe vtilem. Non admodum diſſimili ratione nuper Err. Memmius, vir clariſſ. domi ſuæ mihi oſtendit locum apud Cornelium Tacitum lib. 2. annal. à ſe*

emendatum,ibi,Interea pulcherrimum augurium,octo aquilæ, petere ſiluas, & intrare viſæ.Imperatorem aduertere:exclamat, irent: ſequerentur Romanas aueis,propria legionum numina,&c.Ille igitur nulla litterarum mutatione facta, ſed diuiſo duntaxat vocabulo,quod vnum erat factum ex duobus, ſic emendauit.Interea pulcherr.aug.octo aq.pet. ſilu.& intrare viſæ,imperato rem aduertere:exclamat,irent,&c.imperato rem aduertere autem, id eſt, cùm imperatum à Cæſare eſſet,vel cùm Cæſar imperaſſet,vt rem milites animaduerterent,exclamat,&c. Redeo ad M.Tullium. Atque,vt aliud ex alio incidit,lectorem hîc admonebo,locum illum apud eundem lib.2.de Nat.deor. nõ longè à princip. in noſtra editione eſſe corruptum,in vulgatis emendatum: quod non tam mea, quàm operarum,& eorum,qui impreſſioni præerant, culpa contigit. Nam cùm adnotaſſem ad oram illius loci,aër,qui maximè frigidus,&c. immo humidus, ex Ariſtotele:illi eiecta vera voce, frigidus, humidus ſubſtiterunt. Sed præſtat totum illum locum aſcribere.Ipſe verò aër,qui natura eſt maximè frigidus, minimè eſt expers caloris. Sic habent omnes aliæ editiones,& rectè. nam ex ſententia Stoicorum,quam hîc explicat Cicero,aër frigidiſſimus eſt: quod teſtatur Diog. Laërtius in Zenone Citieo. εἶναι δὲ τὸ μὲν πῦρ τὸ θερμὸν, τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ὑγρὸν, τὸν δὲ ἀέρα τὸ ψυχρὸν, τὴν δὲ γῆν τὸ ξηρὸν, *id eſt,eſſe autem ait ignem quidem,id quod calidum eſt, ſeu calorem:aquam humorem,aëra frigus,terram ſiccitatem. Legendum igitur apud M.Tullium,vt vulgò,qui natura eſt maxime frigidus. Eodem libro nõ ita multis antè verſibus,vbi vulgò legitur, Omneis igitur parteis mundi tangã,quæ maximo calore fultæ,&c. legendum ex codicib.manuſcr. Omnes igitur partes mundi (tangam autem maximas) maximo calore fultæ ſuſtinentur. Vnum etiam locũ addam ex lib. 2. de diuinatione, antequam ad meas parteis reuertar: qui,mihi corruptus videtur,vt vulgò legitur. Sic autem legitur, De ipſo Roſcio, poteſt illud quidẽ eſſe falſum,vt circumligatus fuerit angui: ſed vt in cunis fuerit anguis,non tam eſt mirum,in Selonio præſertim, vbi ad focum angues nundinari ſolent. hoc nundinari,me ſuboffendit.pro eo autẽ nidulari reponendũ puto.*

60. Cùm viuus filio regn.) Rarum exemplum, temporibus illis. nam & pater filium,& filius patrem,& frater fratrem regnandi cauſa interimebat.Itaq; Plutarchus in Demetrio,ad illum locum,vbi Antigonus Demetrium filium venatu redeuntem,cum venabulo & iaculis ad ſe recipit, eíque os ad oſculandum præbet:cùm Antigonus legatis quibuſdam, qui tum forte aderant, & iam dimiſſi, reuocati ab eo fuerant, mandaſſet,vt ſuis ciuibus renuntiarent,ſibi cum filio tam bene conuenire,vt eum non metueret armatum:acclamat, οὕτως ἄρα τὸ δυσκοινώνητον ἡ ἀρχὴ, καὶ μεστὸν ἀπιστίας, καὶ δυσνοίας, ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίεται λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. *ſequitur paucis pòſt verſibus,* τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἴτημα, καὶ βασιλικὸν, ὑπὲρ βασιλείας. *i. Ita ſcilicet omni ex parte imperium conſortem, & ſocium grauatè patitur,& diffidentiæ ac maleuolentiæ plenum eſt: adeò vt Alexandri ſucceſſorum maximus,atque antiquiſſimus gloriaretur filium ſuum à ſe non timeri, ſed cum lancea ad corpus recipi,atque admitti, &c. ſequitur paucis interpoſitis:*

Nam quemadmodum geometræ petunt, vt quædam ſibi concedantur, eáque ſumunt: ita concedebatur, tanquam commune quoddam poſtulatum iudicio hominum, & regium, regni cauſa fratres de medio tollere.

61. omn. in Afr. natos præſtitiſſe) verbum, præſtitiſſe, iunxit hîc cum accuſandi caſu: aliàs quamuis rarius, cum dandi iungere ſolet, ut & M. Tullius: idque ſæpius. Idem Cornelius in vita Pomponij Attici, cùm in eam ſe ciuitatem contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrináq; præſtaret omneis, &c. Idem in Hannibale, non eſt infitiandum, Hannibalem tanto præſtitiſſe ceteros imperatores prudentia, quanto, &c.

HAMILCAR.

Hamilcar[1] Hannibalis filius, cognomine Barcas, Karthaginienſis,[2] primo Punico bello, ſed temporibus extremis,[3] admodum adoleſcentulus in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Cùm ante eius aduentum & mari & terra malè res gererentur Karthaginienſium, ipſe vbi affuit, numquam hoſti ceſſit,[4] neque locum nocendi dedit: ſæpéque è contrario hoſtem occaſione data laceſſiuit, ſempérque ſuperior diſceſſit. quo facto cùm pæne omnia in Sicilia Pœni amiſiſſent,[5] ille Erycem ſic defendit, vt bellum eo loco geſtum non videretur. Interim[6] Karthaginienſes claſſe[7] apud inſulas Aegates[8] à C. Lutatio conſule Romanorum ſuperati, ſtatuerunt belli finem facere,[9] eámque rem arbitrio permiſerunt Hamilcaris.[10] Ille etſi flagrabat bellandi cupiditate, tamen[11] paci ſeruiendum putauit. quòd patriam[12] exhauſtam ſumtibus, diutius[13] calamitatem belli ferre non poſſe intelligebat: ſed ita, vt ſtatim[14] mente agitaret, ſi paullùm modò res eſſent[15] refectæ,[16] bellum renouare, Romanóſque[17] armis perſequi,[18] donec aut virtute viciſſent, aut victi[19] manum dediſſent. Hoc conſilio pacem conciliauit: in qua[20] tanta fuit ferocia, vt, cùm Catulus negaret ſe[21] bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, Sicilia decederent: ſuccumbente patria ipſe periturum ſe potius dixerit, quàm

quàm[22] cum tanto flagitio[23] domum rediret. non enim ſuæ eſſe virtutis, arma à patria accepta aduerſus hoſteis, aduerſariis tradere. Huius[24] pertinaciæ ceſſit Catulus. At ille, vt Karthaginem venit, multo aliter, ac ſperabat, remp. ſe habentem cognouit. namq; [25] diuturnitate externi mali tantum exarſit[26] inteſtinũ bellum, vt numquam pari in periculo fuerit Karthago, [27] niſi cùm deleta eſt. Primò[28] mercenarij milites, qui aduerſus Rom. [29] fuerant, deſciuerunt: quorum numerus erat viginti millium. hi totam[30] abalienarunt Africam, ipſam Karthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeò ſunt Pœni perterriti, [31] vt auxilia etiã à Rom. petiuerint, eáque impetrarint. Sed[32] extremò, cùm propè iam ad deſperationem perueniſſent, [33] Hamilcarem imperatorem fecerunt. [34] Is non ſolùm hoſteis à muris Karthaginis remouit, cùm amplius centum millia facta eſſent armatorum, [35] ſed etiam eò compulit, vt locorum anguſtiis clauſi, plures fame, quàm ferro, interirent. omnia oppida[36] alienata, in his [37] Vticam, atque[38] Hipponem, [39] valentiſſima totius Africæ, [40] reſtituit patriæ. neque eo fuit contentus, ſed etiam fineis imperij[41] propagauit. tota Africa[42] tantum otium reddidit, vt nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe. Rebus his ex ſententia peractis, fidenti animo atque[43] infeſto Romanis, quo facilius[44] cauſam bellandi reperiret, [45] effecit, vt imperator cùm exercitu Hiſpaniam mitteretur, [46] eóque ſecum duxit filium Hannibalem[47] annorum nouem. Erat præterea cum eo adoleſcens illuſtris, & formoſus, Haſdrubal, quem nonnulli diligi[48] turpius, quàm par erat, ab Hamilcare, loquebantur. [49] non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. quo factum eſt, vt à[50] præfecto morum Haſdrubal cum eo vetaretur eſſe. [51] Huic ille filiam

ſuam in matrimonium dedit, quòd moribus eorum[52] non poterat interdici ſocero gener. De hoc ideò mentionem fecimus, quòd Hamilcare[53] occiſo [54] ille exercitui præfuit, [55] résque magnas geßit:[56] & princeps[57] largitione vetuſtos peruertit mores Karthaginienſium:[58] eiuſdémq; poſt mortem[59] Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar poſteaquàm mare tranſiit, in Hiſpaniámque venit,[60] magnas res ſecunda geßit fortuna: maximas, bellicoſiſſimáſque genteis ſubegit: equis, armis, viris, pecunia totam locupletauit Africam. Hic cùm[61] in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno pòſt, quàm in Hiſpaniam venerat,[62] in prœlio pugnans aduerſus[63] Vectones[64] occiſus eſt. [65] Huius perpetuum odium erga Romanos maximè[66] concitaſſe videtur ſecundum bellum Punicum.[67] namque Hannibal, filius eius, aſsiduis patris obteſtationibus eò eſt perductus, vt interire, quàm non[68] Romanos experiri, mallet.

HAMILCAR.

BArcas) Polyb. lib. I. ἡγεμόνα δὲ καὶ γνώμῃ, καὶ τόλμῃ θετέον, ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε γεγονέναι, τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον, πατέρα δὲ κατὰ φύσιν Ἀννίβου, τοῦ μετὰ ταῦτα πολεμήσαντος ῥωμαίοις. i. *Dux autem & conſilio, & audacia omnium, qui tunc viuebant, optimus fuiſſe ponendus eſt* Hamilcar, *cognomine* Barcas, Hanni*balis natura pater, qui poſtea cum* Romanis *bellum geßit.*

2. *primo Punico bello*) Tria *enim bella* Punica *numerantur.* Hoc *autem primo bello* Punico *venit in hoſtium poteſtatem viuus* M'. Atilius *Regulus, duce illorum* Xantippo Lacedæmonio, *imperatore autẽ patre* Hannibalis Hamilcare: *&, quòd captiuos reddi negauerat in ſenatu eſſe vtile, cùm* Romam *à* Karthaginienſibus *iuratus miſſus eſſet, vt, niſi redditi eſſent* Pœnis *captiui quidam nobiles, rediret ipſe* Karthaginem: *reſectis palpebris illigatus in machina vigiliis & inedia necatus eſt.*

3. *admodum adoleſcentulus) id eſt peradoleſcentulus, vt loquitur in* Eumene, *de ipſo* Eumene.

4. *neque locum noc.) id eſt neq; hoſtibus facultatem, aut occaſionem nocendi dedit.* Admonet *me hic locus, vt impertiã lectori vnius loci apud* C. Cæſarem, *lib.* V. *de bello* Gallico *emendationẽ, non longe ab extr. qui ſic vulgò legitur.* Longius

perſequi veritus, quòd ſiluæ, paludéſque intercedebant, neque etiam paruulo detrimento illum locum relinqui videbat: omnibus ſuis incolumib. eodem die ad Ciceronem peruenit. legendum cenſeo, neque etiam paruulo detrimento vllum locum relinqui volebat, &c. Sic idem loquitur lib. VI. ne minimo quidem caſui locum relinqui debuiſſe.

5. *Ille Erycem ſic defendit) immo oppugnauit, ſiue obſedit. nam tenebant Romani à L. Iunio Bruto paullo antè captum, vt teſtatur Polyb. lib. I. cuius verba ſunt hæc.* ὁ δὲ Ἰούνιος ἀνακομισθεὶς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς ναυαγίας, καὶ περιπαθὴς ὤν, ἐγίνετο πρὸς τῷ καινοτομεῖν τι καὶ πρᾶξαι τῶν δεόντων, σπουδάζων ἀναμαχέσασθαι τὴν γεγενημένην περιπέτειαν. διὸ καὶ βραχείας αὐτῷ παραπεσούσης ἀφορμῆς καταλαμβάνει παραξιοπίσας τὸν Ἔρυκα, καὶ γίνεται τοῦ τε τῆς Ἀφροδίτης ἱεροῦ καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατής. *i. Iunius autem in caſtra ex naufragio reuerſus, ſollicitus atque anxius, totus in eo fuit, vt aliquid noui moliretur, & facinus aliquod præclarum, & vtile reip. faceret, ſtudens aduerſum caſum prælio ſecundo reparare, & iacturam tantã ſarcire. Itaque paruis facultatibus fretus, conſiliis occultis, atque inſidioſis, & cuſtodibus corruptis Erycem occupat: & Veneris templo, vrbéque potitur. ſequitur deinceps.* ὁ δὲ Ἔρυξ, ἐστὶ μὲν ὄρος παρὰ θάλατταν τῆς Σικελίας ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνειμένῃ πλευρᾷ μεταξὺ Δρεπάνου καὶ Πανόρμου. μᾶλλον δ᾽ ὅμορον καὶ συνάπτον πρὸς τὸ Δρέπανον. μεγέθει δὲ παρὰ πολὺ διαφέρον τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ὀρῶν πλὴν τῆς Αἴτνης. τούτου δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς κορυφῆς οὔσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἱερόν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ, καὶ τῇ λοιπῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν ἱερῶν. ἡ δὲ πόλις ὑπ᾽ αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέτακται πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη πανταχόθεν ἀνάβασιν. *i. Eryx autem, Siciliæ mons eſt mari impendens quà Italiam ſpectat, inter Drepanum & Panormum. munitior porrò eſt quà Drepanum attingit, & verò Drepano, quàm Panormo coniunctior: magnitudine autem omnibus Siciliæ montibus, Ætna excepta, antecellens. Iam verò cùm ſit hic mons æquabilis & planus in vertice, ſitum eſt in ea planitie Veneris templum: quod ſine controuerſia eſt omnium, quæ ſunt in Sicilia, templorum, & diuitiis, & ceteris rebus eximiis clariſſimum, atque ornatiſſimum. Vrbs autem ſub ipſo vertice locata eſt, longum admodum atque arduum omni ex parte aſcenſum habens. Erycinũ montẽ, & Erycinam Venerem commemorat & M. Tullius lib. 2. accuſ. non admodũ longè à principio. Romani autem Erycem tenebãt, & cuſtodiebant, præſidio impoſito, vt teſtatur idem Polybius eod. lib. deinceps poſt locum modò à nobis citatum,* ἐπί τε κορυφὴν ἐπιστήσας φυλακήν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ Δρεπάνου πρόσβασιν, ἐτήρει φιλοτίμως ἀμφοτέρους τοὺς τόπους. *i. & in vertice montis præſidio collocato, itémq; in aditu Drepani, diligẽter & ſtudioſè vtrumque locum tenebat Iunius conſul. Sequitur aliquot pòſt verſibus.* ὁ γὰρ Ἀμίλκας τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἔρυκα τηρούντων ἐπί τε τῆς κορυφῆς, καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν, καθάπερ εἴπομεν, κατελάβετο τὴν πόλιν τῶν Ἐρυκίνων, ἥτις ἦν μεταξὺ τῆς τε κορυφῆς, καὶ τῶν πρὸς τῇ ῥίζῃ στρατοπεδευσάντων. ἐξ οὗ συνέβαινε παραβόλως μὲν ὑπομένειν, καὶ διακινδυνεύειν πολιορκουμένους τοὺς τὴν κορυφὴν κατέχοντας τῶν Ῥωμαίων. ἀπίστως δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἀντέχειν, τῶν τε πολεμίων πανταχόθεν προσκειμένων, καὶ τῶν χορηγιῶν οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς παρακομιζομένων, ὡς ἂν τῆς θαλάττης καθ᾽ ἕνα τόπον, καὶ μίαν πρόσοδον ἀντεχομένης, *&c. i. Hamilcar enim Ro-*

manis Erycem non ſolùm in vertice, verùm etiam ad radicem montis tenentibus, quemadmodum diximus, Hamilcar vrbem Erycenorum cepit: quæ ſita erat inter montis verticem, & Romanorum caſtra, ad radicem montis locata: ex quo eueniebat, vt Romani ij, qui montis verticem tenebant, non ſine ancipiti diſcrimine obſidionem ſuſtinerent, magnóque in periculo verſarentur: & rurſus Karthaginienſes diffidenter reſiſterent, partim quòd hoſtes inſtarent: partim quòd res ad victum neceſſariæ non facilè ad eos ſupportarentur, tanquam mare ab vno loco, vnóque aditu à Rom. contra illos teneretur.

6. Karthaginienſes) *duce Annone. Polyb. eod. lib.* ὁ δὲ Λυτάτιος συνεὶς τὴν παρουσίαν τὴν περὶ τὸν Ἄννωνα, καὶ συλλογισάμενος τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν, ἀναλαβὼν ἀπὸ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, ἐπέπλευσε πρὸς τὴν Αἴγουσαν νῆσον τὴν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένην. καὶ τοῦτο παρακαλέσας κατὰ τὸ πρέπον τῷ καιρῷ τὰς δυνάμεις διεσάφει τοῖς κυβερνήταις, ὡς ἐσομένης εἰς τὴν αὔριον ναυμαχίας. *i. Lutatius autem cognito Annonis aduentu, & conſiderato eorum conſilio, delectis ex pedeſtri exercitu viris omniũ fortiſsimis, ad Æguſam inſulam nauigauit, ante Lilybæum ſitã. Et hîc prout tempus poſtulabat, copiis ſuis aduocatis, gubernatores certiores faciebat, die craſtino pugnam naualem futuram.*

7. apud inſulas Ægateis) *Αἴγουσαν appellat Polybius. commemorat Plinius lib. 3. cap. 8. vbi ab aliis Æthuſam, ab aliis Æguſam ſcriptam eſſe tradit. Æthuſam appellat lib. 2. cap. LXXXIX. Pomponius Mela lib. 2. cap. 7. Caricie & Ægates Romana clade memorabiles. vbi legendum fortaſſe eſt, Karthaginienſi clade, vel Romana victoria. Stephanus, Αἴγουσα νῆσος Λιβύης, &c. Lucius Annæus Florus, ſeu Seneca, Epitoma rerum Rom. ex T. Liuio, lib. 2. de primo bello Punico, Lutatio Catulo conſule tandem bello finis impoſitus apud inſulas, quibus nomen Ægates: nec maior aliàs in mari pugna: quippe commeatibus, exercitu, propugnaculis, armis grauis hoſtium claſsis, & in ea quaſi tota Karthago: quod ipſum exitio fuit. Romana claſsis prompta, leuis, expedita, & quodam genere caſtrenſis ad ſimilitudinem pugnæ equeſtris, ſic ramis, quaſi habenis, agebatur: & vel in hos, vel in illos mobilia roſtra ſpeciem viuentium ferebant. Itaque momento temporis laceratæ hoſtium rates, totum inter Siciliam, Sardiniámque pelagus naufragio ſuo operuerunt. Tanta denique fuit illa victoria, vt de exſcindendis hoſtium mœnibus non quæreretur. Superuacaneum viſum eſt in arcem, murósque ſæuire, cùm iam in mari eſſet deleta Karthago. T. Liuius 22. Annal. loquens de clade Cannenſi. Nulla profectò alia gens tanta mole cladis nõ obruta eſſet. Comparem cladem ad Ægateis inſulas Karthaginienſium prælio nauali acceptam, qua fracti, Sicilia, ac Sardinia ceſſere: hinc vectigaleis, ac ſtipendiarios fieri ſe paſſi ſunt? aut pugnã aduerſam in Africa, cui poſtea ipſe Hannibal ſuccubuit? nulla ex parte comparandæ ſunt. Has inſulas quidam ſignificari putant, illo verſu lib. 1. æn. Saxa vocant Itali, medijs quæ in fluctibus aras, Dorſum immane mari ſummo.*

8. à C. Lutatio conſ.) *Polybius hanc pugnam ſic deſcribit atque exponit eod. lib.* συνιδὼν δὲ (Λυτάτιος) τὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἀντιπροσιούσας, ἀφ' ἑνὸς συνθήματος. τῶν δὲ πληρωμάτων διχερῶς διαφερόντων τῇ κυβερνήσει ταῖς δεξιότησι, ἔχεις ὅτι μίαν συν-

τῶν νεῶν, ἀντίπρῳρον κατέστησε τοῖς πολεμίοις τὸν στόλον. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι κατιδόντες τὸν διάπλουν αὐτῶν προκατέχοντας τοὺς Ῥωμαίους, καθελόμενοι τοὺς ἱστούς, καὶ παρακαλέσαντες κατὰ ναῦν σφᾶς αὐτούς, συνέβαλλον τοῖς ὑπεναντίοις. τῆς δ' ἑκατέρων παρασκευῆς τὴν ἐναντίαν ἐχούσης διάθεσιν τῇ περὶ τὰ Δρέπανα γενομένῃ ναυμαχίᾳ, καὶ τὸ τέλος ἑκατέροις τῆς μάχης εἰκότως ἐναντίον ἀπέβη. Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ τήν τε ναυπηγίαν μετειλήφεσαν, καὶ τὰ βάρη πάντα χωρὶς τῶν πρὸς τὴν ναυμαχίαν ἐπιτηδείων ἐξετέθειντο, τὰ δὲ πληρώματα συγκεκροτημένα διαφέρουσαν αὐτοῖς τὴν χρείαν παρείχετο. τούς τ' ἐπιβάτας κατ' ἐκλογὴν ἄνδρας ἀπαραχωρήτους ἐκ τῶν πεζικῶν στρατοπέδων εἶχον. περὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους τἀναντία τούτοις ὑπῆρχεν. αἱ μὲν γὰρ νῆες γέμουσαι, δυσχρήστως διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον. τὰ δὲ πληρώματα τελέως ἦν ἀνάσκητα, καὶ πρὸς τὸν καιρὸν ἐμβεβλημένα. τὰ δ' ἐπιβατικὰ νεοσύλλογα, καὶ πρωτόπειρα πάσης κακοπαθείας, καὶ παντὸς δεινοῦ. διὰ γὰρ τὸ μηδέποτ' ἂν ἔτι τοὺς Ῥωμαίους ἐλπίσαι τῆς θαλάττης ἀντιποιήσασθαι, καταφρονήσαντες ὠλιγώρουν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων. τοιγαροῦν ἅμα τῷ συμβαλεῖν κατὰ πολλὰ μέρη τῆς μάχης ἐλαττούμενοι ταχέως ἐλείφθησαν, καὶ πεντήκοντα μὲν αὐτῶν ναῦς κατέδυσαν, ἑβδομήκοντα δ' ἑάλωσαν αὔτανδροι. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐπαράμενον τοὺς ἱστούς, καὶ κατουριώσαν αὖθις ἀπεχώρει πρὸς τὴν ἱερὰν νῆσον. i. *Conſpicatus autē hoſtium naueis Lutatius velis paßis currenteis, altum petebat & ipſe contrà properè. Quoniam porrò naues Romanorum expeditæ, validíſque ac peritis remigibus ornatæ atque inſtructæ, fluctum facilè ferre poterant: celeriter nauibus ordine explicatis, claſſem diſpoſitam atque inſtructam obuerſis in hoſteis proris collocauit. Karthaginienſes autem cùm vidiſſent nauigationem ſuam ab hoſtibus occupantibus cohiberi, atque impediri, demißis velis, & inter ſe per quamque nauem cohortati, cum hoſtibus conflixerunt. Quia autem vtrorumque naualis apparatus contrarium in modum inſtructus erat, atque in prælio nauali Drepanenſi fuerat: nemini mirum videri debet, ſi vtriuſque pugnæ contrarius euentus fuit. Nam Romani nauium aptè fabricandarum rationem comprehenderant, & naueis ſuas, exceptis rebus ad pugnam naualem vtilibus ac neceſſariis, omnibus oneribus releuarant. Tum inſtrumenta nautica accurata, & remiges ad remigandum eruditi atque exercitati, longè dißimilem ac faciliorem eu vſum præbebant: & milites ex vniuerſo pedeſtri exercitu delectos, viros acreis, neminique cedenteis, in nauibus habebãt. Karthaginienſibus autem omnia contraria ſuppetebant. Nam primùm naues oneratæ ad periculum erant ineptæ, atque impeditæ: deinde remiges erant inexercitati, & ſubitò in naueis impoſiti: poſtremò milites modò collecti fuerant, & nunc primùm incipiebant omnium rerum aſperarum atque incommodarum periculum facere. Propterea autem quòd ſperauerant, Romanos numquam poſthac amplius rem maritimam ſibi vendicaturos, contemta eorum inſcientia, claßis apparatum neglexerant. Itaque ſimul vt concurrerunt, cùm multis in pugnæ partibus inferiores eſſent, citò ſuperati ſunt. Et quinquaginta quidem eorum naues merſæ fuerunt, ſeptuaginta verò vnà cum viris captæ: reliquæ autem velis factis ventum ſecundum nactæ in ſacram inſulam reuerterunt.*

9. *eámque rem arbitrio permiſ.* Polybius ibid. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι προσπεσούσης αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως τῆς ἥττης, ταῖς μὲν ὁρμαῖς καὶ ταῖς φιλοτιμίαις ἀκμὴν ὅμως ἑτοίμως πολεμεῖν ἦσαν, τοῖς δὲ λογισμοῖς ἐν ἀπόροις. οὔτε γὰρ χορηγεῖν ἔτι ταῖς ἐν Σικελίᾳ δυνάμεσιν οἷοί τ' ἦσ.

κρατούντων τῆς θαλάττης τῶν ὑπεναντίων· ἀπογνόντες δὲ ταύτας, καὶ προδόντες τρόπον τινὰ γενόμενοι, ποίαις χερσὶν, ἢ ποίοις ἡγεμόσι πολεμήσειν, οὐκ εἶχον. διόπερ ὀξέως διαπεμψάμενοι πρὸς τὸν Βάρκαν, ἐπέτρεψαν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅλων. i. Karthaginienſes autem hac clade inſperatò accepta, quamuis animorum impetu excitati, & ſtudio laudis inflammati, etiam tunc bellum facere cupiebant: tamen cùm rationem belli gerendi inibant, inopia conſilij laborabant. Nam neque copiis, quæ in Sicilia erant, ſumtus ſuppeditare amplius poterant, aduerſariis in mari dominantibus: neque ſi has deſererent, & quodammodo proderent, qualibus nauibus, aut qualibus ducibus bellum adminiſtrarent, habebãt. Quocirca miſsis primo quoque tempore ad Barcam litteris & nuntiis, eius arbitrio ſummam rem permiſerunt.

10. *Ille etſi flagrabat belli cupid.*) Polyb. ibid. ὁ δὲ καὶ λίαν ἐποίησεν ἔργον ἡγεμόνος ἀγαθοῦ, καὶ φρονίμου. μέχρι μὲν γὰρ ἐκ τῶν κατὰ λόγον ἦν τις ἐλπὶς ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, οὐδὲν τῶν παραβόλων, ἢ δεινῶν δοκούντων εἶναι παρέλιπεν. ἀλλὰ πάσας τὰς τοῦ νικᾶν, ἐν τῷ πολεμεῖν ἐλπίδας, εἴ καί τις ἄλλος ἡγεμόνων, ἐξήλεγξεν. ἐπειδὴ δὲ μετέπεσε τὰ πράγματα, καὶ τῶν κατὰ λόγον οὐδὲν ἔτι κατελείπετο τῶν πρὸς τὸ σώζειν τοὺς ὑποταττομένους, πάνυ νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς εἴξας τοῖς παροῦσιν, ὑπὲρ σπονδῶν καὶ διαλύσεων ἐξαπέστελλε πρεσβευτάς. τοῦ γὰρ αὐτοῦ νομιστέον εἶναι ἡγεμόνος τὸ δύνασθαι βλέπειν τόν τε τοῦ νικᾶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τοῦ λείπεσθαι καιρόν. i. Ille autem valde boni, & prudentis ducis munere functus eſt. Nam quoad ſpes in rebus propoſitis ac præſentibus ſita eſſe probabiliter videbatur, nihil, quod ad audaciam proiectum, aut durũ videretur, prætermiſit, ſed omneis vincendi ſpes, ſi quis alius imperator, in bello collocatas habuit. Vbi autem res Karthaginienſium in peſsimum locum redactæ ſunt, nihilque, quod ad ſalutem eorũ, qui ſubiecti erant Karthaginienſium imperio, probabili ratione reliquum eſſe videbatur, valde conſideratè & peritè cedens temporibus, legatos de fœdere percutiendo, & bello componendo miſit. Eiuſdem enim ducis eſſe exiſtimandum eſt poſſe & vincendi & ſuccumbendi tempus cernere.

11. *paci ſeruiendum put.*) quibus condicionibus pax facta ſit, exponit Polyb. eod. lib. his verbis. τοῦ δὲ Λυτατίου προθύμως δεξαμένου τὰ παρακαλούμενα διὰ τὸ συνειδέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι τετρυμένοις, καὶ κάμνουσι ἤδη τῷ πολέμῳ, συνέβη τέλος ἐπιθεῖναι τῇ διαφορᾷ, τοιούτων τινῶν συνθηκῶν διαγραφεισῶν, ἐπὶ τοῖσδε φιλίαν εἶναι καρχηδονίοις, καὶ ῥωμαίοις, ἐὰν καὶ τῷ δήμῳ τῶν ῥωμαίων συνδοκῇ, ἐκχωρεῖν Σικελίας ἁπάσης καρχηδονίους, καὶ μὴ πολεμεῖν Ἱέρωνι, μηδ' ἐπιφέρειν ὅπλα συρακουσίοις, μηδὲ τῶν συρακουσίων συμμάχοις· ἀποδοῦναι καρχηδονίους ῥωμαίοις χωρὶς λύτρων ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους. ἀργυρίου κατενεγκεῖν καρχηδονίους ῥωμαίοις ἐν ἔτεσιν εἴκοσι δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα εὐβοϊκά. τούτων δ' ἐπανενεχθέντων εἰς τὴν Ῥώμην, οὐ προσεδέξατο τὰς συνθήκας ὁ δῆμος, ἀλλ' ἐξαπέστειλεν ἄνδρας δέκα τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν πραγμάτων· οἳ καὶ παραγενόμενοι, τῶν μὲν ὅλων οὐδὲν ἔτι μετέθηκαν, βραχέα δὲ προσεπέθηκαν τοῖς καρχηδονίοις. τόν τε γὰρ χρόνον τῶν φόρων ἐποίησαν μείονα, χίλιά τε τάλαντα προσέθεσαν, τῶν τε νήσων ἐκχωρεῖν καρχηδονίους προσέταξαν, ὅσαι μεταξὺ τῆς Ἰταλίας κεῖνται, καὶ τῆς Σικελίας. ὁ μὲν οὖν ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις συστὰς περὶ Σικελίας πόλεμος ἐπὶ τοιούτοις, καὶ τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. i. Cùm autem Lutatius libenter & cupidè accepiſſet quæ rogabatur vltrò, propterea quòd ſciebat ipſe, res ſuas eſſe bello attritas, & defeſſas: accidit, vt cõtrouerſiæ communi finis imponeretur, talibus quibuſdam pactionibus ſcriptis:

His condicionibus amicitiam intercedere inter Karthaginienſeis & Romanos, ſi modò populo Rom. probentur, vt Karthaginienſes tota Sicilia cedant, neque aduerſus Hieronem bellum gerant, neque Syracuſanis, eorúmue ſociis bellum inferant: Karthaginienſes Romanis ſine pretio redemtionis omneis captiuos reddant: Karthaginienſes Romanis duo millia talentorum Euboicorum, & ducenta per annos XX. penſitent. His Romam relatis, condiciones populus Romanus non probauit, ſed miſit decemuiros, qui his de rebus viderent. Hi cùm adueniſſent, de ſumma re nihil mutarunt, ſed pauca præterea Karthaginienſibus impoſuerunt. Nam & tempus tributorum penſitandorum contraxerunt, & mille talentis additis, etiam ſtatuerunt, vt Karthaginienſes ex omnibus inſulis, quæ inter Italiam & Siciliam ſitæ ſunt, cederent. Bellum igitur de Sicilia inter Romanos & Karthaginienſeis conflatum, talibus condicionibus talem exitum habuit. Dictum eſt autem, ſeruire paci, vt ſeruire laudi, gloriæ, vtilitati, dignitati, famæ, & ſimil.

12. exhauſtam ſumtib) ſic loquitur M. Tullius non ſemel, exempli gratia lib. 6. epiſt. ad Att. epiſt. I. illo imperante exhauſtam eſſe ſumtibus & iacturis prouinciam, &c.

13. calamitatem belli) id eſt, calamitatem, quam bellum importare ſolet. aliter dictum eſt à Terentio in Eunucho, fundi noſtri calamitas.

14. mente agitaret) animo agitaret, cogitaret.

15. refectæ) recreatæ, reparatæ, reſtitutæ. tralatio eſt.

16. bellum renouare) ἀναμαχέσασθαι. ſic & ſuprà locutus eſt Cornelius. Hac de re autem mox dicemus.

17. armis perſequi) id eſt, vt alibi loquitur, bello perſequi.

18. donec aut virtute viciſſent) ſic reſtitui coniectura ductus, cùm vulgò legeretur, donec aut certè viciſſent, planè mendosè. Nam ſi, certè, affirmationem ſignificat, non eſt hîc ei voci locus: ſin pro ſaltem ponitur, poſteriore loco ſemper à ſcriptoribus poni ſolet, vt lib. I. Tuſc. quæſt. mortem optare incipiant, vel certè timere deſinant. Idẽ epiſt. ad Attic. lib. 16. quãuis ſuaſor & impulſor profectionis meæ non fueris, approbator certè fuiſti. Vincere virtute porrò dictum vſitatè, & eleganter, vt vincere eloquentia, ingenio, conſilio, auctoritate, dolo, numero, &c. Per virtutem autem, bellicam virtutem intellige, vt ſæpe aliàs. Sic Ennius, Quorum virtuti, belli fortuna pepercit, Eorumdem me libertati parcere certum eſt.

19. manum dediſſ) Etiam hoc loquendi genus vſitatum bonis Latini ſermonis auctoribus, Plauto, Lucretio, Ciceroni, Cæſari. notauimus in commentariis Lucretianis ad illum locum lib. 2. & ſi tibi vera videtur, Dede manus: aut ſi falſa eſt, accingere contrà. Sed, ne mẽtiar, dicunt illi manus dare potius, ſeu dedere, quàm manum dare. Quare malim hîc legi, manus dediſſent. Eſt autem manus dare, fateri ſe victum eſſe. Siquis tamen lectionem receptam tueri velit, licebit ei ſententiam ſuam Græcorum auctoritate confirmare, qui meo iudicio pro eodem dicunt, ἀνατείνειν τὴν χεῖρα. Quamquam hoc eſt Laconicum, vt à Lycurgo dictum, teſte Plutarcho in Lycurgo, & Laconicis. Sic ille in Lycurgo. καὶ τὸ περὶ τῶν ἀθλημάτων, ἐκεῖνα μόνα μὴ κωλύσαντος ἀγωνίζεσθαι τοὺς πολίτας, ἐν οἷς χεὶρ οὐκ ἀνατείνεται. & illud

Lycurgi, eſt acutum, & ſententioſum, qui ea ſola certamina non vetabat, in quibus manus non datur ſeu porrigitur. Idem Lacon. apophth. μόνα δὲ ταῦτα τῶν ἀθλημάτων ἐάσας αὐτοὺς τοῖς πολίταις ἀγωνίζεσθαι, ὅπου ἡ χεὶρ οὐκ ἀνατείνεται· ἐπιζητοῦντος δέ τινος τὴν αἰτίαν· ὅπως, εἶπε, μηδεὶς αὐτῶν ἐν τῷ πονεῖν ἀπαυδᾶν ἐθίζηται. i. Cùm autem hæc ſola certamina ciuibus Lycurgus exercere permitteret, in quibus manus nō porrigitur: quæſiuit quidam ex eo rationem ille autem, nequis, inquit, eorum inter laborandum defatigari aſſueſcat. Omnino malim legi, manus dediſſent: atque ita edi iuſsiſſem, niſi doctus quidam, idémque amicus meus, diſſuaſiſſet.

20. tanta fuit ferocia) Hamilcar ſcilicet: id eſt, vt dicunt Græci, τοσοῦτον φρόνημα ἔσχεν, οὕτω μέγα ἐφρόνει, tam fuit ferox, taleis ac tantos ſpiritus geſsit, tantum animi habuit. Ferox enim ſignificat elatum, animoſum, ſuperbum, non, vt vulgus putat, ferum, aut agreſtem, aut inhumanum, aut crudelem. Cicero contra Rullum, Campana ferocia. Idem in Catone Maiore, ferocia iuuenum. Horat. lib. I. oda XXXV. & Latium ferox. Salluſt. de bello Catilin. in extr. de Catilina, paullulum adhuc etiam ſpirans, ferociámque, quam habuerat viuus, in vultu retinens. Itaque nuper riſi quēdam, ſuo, & ſui ſimiliū iudicio magnum librorum Græcorū interpretem, qui ἀγχινίζεσθαι vertit apud ſcriptorem quendam Græcum, ferociores eſſe: qua interpretatione nihil inſulſius, aut ἀγχινούστερον dici poteſt. Verùm hac de voce plura dicta ſunt in commentariis Horatianis.

21. bellum compoſiturum) ſic ſæpe aliàs locutus eſt Cornelius, & item alij.

22. cum tanto flagitio) cum tanta turpitudine, cum tanto dedecore. flagitium eſt enim quicquid dedecus affert, & cum probro coniunctum eſt, vt arma abiicere, fugere in prælio, locum non tenere, & ſimil. quod notauimus alibi.

23. domum rediret) cur non dixit, quàm cum tanto flagitio domum rediturum? licebat & illo modo loqui. ſed hoc maluit ſcilicet, quia licet vtroque, vt notat Priſcianus. Sed quod ad rem attinet, nuſquam hac de re quicquam legi. apud Polybium certè nullum verbum, quod meminerim.

24. pertinaciæ) propriè. pertinax enim à voce, tenax, & particula per, dictus eſt, quia valde teneat. Quamquam Nonius docet, pertinaciam ſemper eſſe rerum malarum: peruicaciam, interdum bonarum: quod vt probet, citat teſtem Accium in Myrmidonib cuius ſunt hi verſus:

Tu pertinaciam eſſe Archiloche hanc prædicas:
Ego peruicaciam aio, & à me vti volo.
Nam peruicacem dico me eſſe, & vincere
Perfacilè patior: pertinacem nil moror.
Hæc forteis ſequitur: illam indocti poſsident.
Tu addis quod vitio eſt, demis quod laudi datur.

Legendum autem in tertio verſu, dico me eſſe, non, vt vulgò legitur, dicis me eſſe.

25. diuturnitate externi belli) Polybius eod. lib. μετὰ δὲ τὰς διαλύσεις ταύτας, ἴδιόν τι, καὶ παραπλήσιον ἀμφοτέροις συνέβη παθεῖν. ἐξεδέξατο γὰρ πόλεμος ἐμφύλιος ῥωμαίους μὲν ὁ πρὸς τοὺς φαλίσκους καλουμένους, &c. καρχηδονίους δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν οὐ μικρὸς, οὐδ' εὐκαταφρόνητος ὁ πρὸς τοὺς ξένους, καὶ τοὺς νομάδας, καὶ τοὺς ἅμα τούτοις ἀποστάντας λίβυας, ἐν ᾧ πολλοὺς, καὶ μεγάλους ὑπομείναντες φόβους, τέλος οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν.

διαγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. i. *bello autem hoc compoſito, & hac tranſactione facta, proprium quoddam & conſimile vtriſque incommodum áccidit. excepit enim bellum domeſticum & ciuile, Romanos quidem id, quod aduerſus Faliſcos geſtum eſt, &c. Karthaginienſeis verò id, quod aduerſus peregrinos, & Numidas, eóſque, qui vnà cum his defecerant, Afros: in quo multis & magnis terroribus perculſi, ad extremum in diſcrimen venerunt non ſolùm agri Karthaginienſis, verùm etiam ſalutis, & ſoli patrij. Huius autem belli principes, atque auctores fuerunt Spendius, genere Campanus, fortuna ſeruus: & Matho, genere Afer, & Autaricus Gallus. Sed operæ pretium eſt, vnde hoc bellum domeſticum natum ſit, ex Polybio cognoſcere, vt, quando nos Galli his infelicibus temporibus, (talia enim ſunt) ſalutem noſtram tot exemplis domeſticis docti negligimus, ſaltem poſteris noſtris ex alienorum commemoratione conſulamus. Narrat igitur Polybius lib. 1. Karthaginienſeis primùm in eo peccaſſe, quòd tantam, & ex tam diſsimilibus ac variis gentibus conflatam externorum militum multitudinem conducere ſolerent. Quamuis enim eò rectè facere videri poſſent, (inquit ille) quòd non facilè tam multiplex, & varia multitudo conſpirare aduerſus imperatorem, aut Karthaginienſeis poterat, & facilius ſuis ducibus parebat: tamen eò peccare reperiebantur, quòd, ſi forte in caſtris ſeditio oriretur, non facilè poterat imperator militum animos verbis mulcere, vtpote qui efficere non poſſet, vt ab omnibus intelligeretur, cùm alij eſſent Hiſpani, alij Galli, alij Ligures, alij Baleares, nonnulli etiam Græci. Alterum fuit eorum peccatum, qu^d tantam multitudinē in vnū locū conuenire bello finito paſsi ſint, neq; certas exercitus parteis, ac nationes ſeparatis ac diuerſis temporibus domū dimiſerint: cui rei prouiderat Geſco, ſi eius conſilium ſequi voluiſſent Karthaginienſes. Nam quòd verebatur, ne, ſi tanta multitudo ſimul, & vno tempore in Africam ex Sicilia transportaretur, res nouas moliretur: præſertim cui magna, & multorum mēſium ſtipendia deberentur: neque facilis, aut expedita, propter inopiam ærarij, futura eſſet ſolutio: prudentiſsimè operam dederat, vt alij domum eſſent antè dimiſsi, quàm alij in Africam perueniſſent. Sed Karthaginienſes partim negligentia, partim ærarij, quod bello diuturno exhauſtum erat, inopia coacti, non ſolùm copias illas paullatim non dimiſerunt, ſed vniuerſas in vrbem venire, vt eis ſimul ſtipēdia perſoluerentur, iuſſerunt. Vbi cùm aliquandiu commoratæ eſſent, dum omnes conueniunt: cúmque noctu & interdiu plurima maleficia à militibus admitterentur, maximæque iniuriæ quotidie ciuitati inferrētur, quas perſequi ciues non auderent, licentiam, & petulantiam militarē pertimeſcentes: cognouerunt tandem, iudicium ſibi, prudentiámque in recipiendis in vrbem militibus defuiſſe, ducéſque rogarunt, vt eos milites, qui in vrbe erant, Siccam ex vrbe educerent, donec reliqua multitudo ex Sicilia conueniret: quod quamuis illi diligenter feciſſent, aliquantúmque pecuniæ, quam interea dum reliqua multitudo aberat, militibus præſentibus dinumerarent, vt æquiore animo moram ferrent, à populo accepiſſent: releuati tamen Karthaginienſes malo præſenti ad breue tempus fuerunt, non in perpetuum liberati. Tertium populi peccatum fuit, quòd, cùm milites impedimenta ſua, & res cariſsimas Karthagine relinquere vellent, quaſi ſti-*

pendiorum integrorum accipiẽdorum gratia eò reuerſuri, hoc ille vetuit, ſperans, ſe facilius militum onere defuncturum, ſi nihil ab eis in vrbe relictum eſſet, quod eos ad reditum inuitaret. in quo vehementer errauit. Nam debebat potius res eorum cariſsimas apud ſe retinere, vt eſſent populo, ſi tempora ita ferrent, vt re vera tulerunt, illorum continentiæ, & abſtinentiæ, & officij obſides. Itaque cùm in vrbem Siccam omnes conueniſſent: ſtipendia, & munera (donatiua appellãt alij, in his Cornelius Tacitus) quæ olim duces, vt eos ad fortiter pugnandum excitarent (vt fit) polliciti erant, arroganter & ferociter poſtulabant, multóque etiam maiora exſpectabant, atque adeò flagitabant: quos cùm ſua ſpes fefelliſſet, Hannóque ad eos miſſus, non modò ſtipendia integra, & congiaria non attuliſſet, ſed multa etiam de ærarij anguſtiis miſerabiliter, & queribundè locutus eſſet, ab eiſque, vt de ſtipendiis promiſsis aliquid remitterent, & condonarent, petiuiſſet: tum ſtrepitus ingens, & ſeditio horribilis coorta eſt, omnéſque milites correptis armis, Hannone contemto, ceteríſque ducibus pro nihilo habitis, Karthaginem verſus infeſtis animis, ſignísque contenderunt. Cetera longum ſit referre. Sed hæc ſunt huius inteſtini belli, quod Karthaginem propè funditus deleuit, initia. Ex quibus intelligere licet, quod & alij tradiderunt, & ego alibi attigi, quàm ſit periculoſum cùm omni reip. adminiſtrandæ formæ, tùm maximè ſingulari potentiæ, vt huic regno, vti præſidio, & exercitu externo. Nam præter illud ingens & extremum omnium malorum, bellum domeſticum, atque inteſtinum, quod ex diuturno bello externo, conductitiis copiis adminiſtrato, naſcitur: primùm ingens pecuniæ vis in milites externos inſumitur, quam illi bello finito ſecum è noſtra Gallia, exhauſto fiſco, exhauſtis priuatorum loculis exportant. deinde non poſſunt ſimili animi alacritate conductitij milites pro regni incolumitate, Galliæque ſalute decertare, atque ciues. Præterea non ſine periculo eis creditur. Accidere enim poteſt, vt maiore pecunia ab aduerſariis oſtentata ac promiſſa, ſeſe repente ad illos conferant, victoriámque illis adiudicent. Præterea ſiquod flagitium militare admittant, vt credibile eſt, non facilè in eos animaduerti poteſt. Tum verò regnũ Gallicum fit quodammodo nationibus illis, quarum præſidio, & ſubſidio rex vti cogitur, vectigale & ſtipendiarium, ſeu potius tributarium. Præterea alienantur à principe ciuium animi, cùm vidẽt, maiorem fidem haberi alienigenis, quàm ſibi: ſe ſpoliari, atque exhauriri, ſuáq; diripi: illos ornari, ac locupletari. Præterea non contenti illi interdum ſuis ſtipendiis, vrbeis & agros Galliæ diripiunt, atque expilant. Poſtremò, cùm accidere poſſit, vt bellum repente nobis ab hoſte externo, & finitimo inferatur, hoc eſt, non ſit antè indictum, neque denuntiatum, & ita præter ſpem, opinionémque noſtram, & nobis imparatis, hoſtes in fineis regni irrumpant, illorum autem, quos conducere ſolemus, quorúmque ope nitimur, & confidimus, aduentum, auxiliúmque exſpectare longum ſit: ciues in arte militari non exercitati, neque armis aſſuefacti iniuriam externam repellere nequibunt. Ita poterit in ſummum diſcrimen reſpublica peruenire, vt pote & à ſubſidio externo nuda, atque vacua: & domeſtico præſidio non ſatis inſtructa. Hæc ferè ad verbum expreſſa ſunt ex Cl. Seiſelli, viri ſapientiſsimi, & reip. adminiſtrandæ peritiſsimi, qui multos annos Regi Lodouico XII. in conſilio affuit, libro, qui Mo-

narchia Franciæ inſcribitur: Quæ vtinam qui hodie in conſilio regibus noſtris adſunt, diligenter cogitarent, & conſiderarent. Quamquam his temporibus longè grauiora & horribiliora nos vrgent mala, partim ex priuatis nobilium & principum inter ſe inimicitiis, partim ex diſcidio religionis orta: quæ faxit Deus optimus, maximus, vt ſi non in toto orbe terrarum, at certè in noſtra Gallia, ſit ſimplex, & vna, eáque antiqua, & καθολική, & nobis à D. Petro, ceteríſque Chriſti apoſtolis per manus tradita. Hoc ſi nobis contingeret: tot, ac tantis malis inteſtinis non laboraremus. Itaque cùm ad hanc vitã typographus perueniſſet, & quo die hoc ſcribebã, qui dies erat ſub initiũ menſis ſeptembris, anno CIↃ.IↃ.LXVIII. eo die audiebam, & cõſtans ferè erat fama, regem noſtrũ Chriſtianiß. Karolum IX. ſuperioribus legibus de publico duarum religionum cultu permittendo, quas tẽporibus coactus ſcripſerat, antiquatis, & ſublatis, aliam prope diem ſanciturum: per quam nemini, qui imperio ſuo ſubiectus ſit, liceat aliam religionem profiteri, aut colere, quàm quæ ſit à ſuis maioribus & ſuperioribus Galliæ regibus culta, & ſeruata. Omnino videbatur pleriſque abſurdum, (loquor vt hiſtoricus, non vt theologus, homo theologiæ ignarus) homines ſub vno rege viuenteis, & magiſtratus atque honores ſibi à rege mandatos in ſua patria obtinenteis, aliam religionem, quàm quæ à rege colitur, & probatur, profiteri. Nonnulli tamen dicebant, regem hoc non facturum, temporibúsque, quod ſapientes ſolent, ceſſurum. Verùm tamen, cùm, vt præclarè ab illo diuino vate, eodémq; rege ſcriptum eſt, cor regis in manu dei ſit: credibile eſt, regem nihil niſi ſapienter, & ex vtilitate, ac ſalute reip. edicturum, atque acturum.

26. inteſtinum bellum) ſic M. Tullius pro domo ſua, & item alibi: vt lib. XI. epiſt. ad familiareis, epiſtola XXIIII. qui (D. Brutus) vtinam iam adeſſet. Inteſtinum vrbis malum, quod eſt non mediocre, minùs timeremus.

27. niſi cùm deleta eſt) Secutus ſum exempla multo omnium antiquiſſima, quæ ſic habent. Nam alia habent, deſerta eſt: non tamen omnino malè. deſerta eſt enim valet, vaſtata, & cultoribus orbata eſt, ἠρημῶσθη. Polybius, quod ſuprà retulimus. τέλος δὲ (inquit) οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκινδύνευσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ σφῶν αὐτῶν, καὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. i. ad extremum autem in diſcrimen venerunt, non ſolùm regionis, & finium, ſed etiam ſoli patrii. Suprà autem proximè omnes libri habent, vt numquam pari periculo fuerit, quo modo edendum curaui, ſine præpoſitione, in. Licebat tamen eam adhibere, hoc modo, vt numquam pari in peric. f.

28. mercenarii) conductitii milites: Hiſpani, Nomades, Afri, Ligures, Galli, Græci, &c.

29. fuerant) quidam legi volunt, iuerant.

30. abalienauerunt) à Karthagine.

31. vt auxil. etiam à Rom. &c.) Hac de re nullum apud Polybium verbum: niſi forte illud ipſum eſt, quod narrat ille non longè ab extr. lib. I. de Hierone, & Romanis. Sed præſtat eius verba aſcribere. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι περικλειόμενοι πανταχόθεν, ἠναγκάζοντο καταφεύγειν ἐπὶ τὰς συμμαχίδας πόλεις· ὁ τῆς δὲ Ἱέρων ἀεὶ μὲν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον μεγάλην ἐποιεῖτο σπουδὴν εἰς πᾶν τὸ παρακαλούμενον ὑπ' αὐτῶν

τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐφιλοτιμεῖτο πεπεισμένος συμφέρειν ἑαυτῷ καὶ πρὸς τὴν ἐν Σικελίᾳ δυναστείαν, καὶ πρὸς τὴν ῥωμαίων φιλίαν, τὸ σώζεσθαι τοὺς καρχηδονίους, ἵνα μὴ παντάπασιν ἐξῇ τὸ προτεθὲν ἀκονιτὶ συντελεῖσθαι τοῖς ἰσχύουσι, πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζόμενος. οὐδέποτε γὰρ χρὴ τὰ τοιαῦτα παρορᾶν, οὐδὲ τηλικαύτην οὐδενὶ συγκατασκευάζειν δυναστείαν, πρὸς ἣν οὐδὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἐξέσται δικαίων ἀμφισβητεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ῥωμαῖοι τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια, προθυμίας οὐδὲν ἀπέλειπον. ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ἐγένετο τις ἀμφισβήτησις ἐξ ἀμφοῖν, διά τινας τοιαύτας αἰτίας, &c. Μετὰ δὲ ταῦτα διαπρεσβευσάμενοι, καὶ κομισάμενοι διὰ λόγου πάντας, ἐπὶ τοσοῦτον εὐδοκίμησαν, ὥστε παραχρῆμα τοῖς καρχηδονίοις ἀντιδωρήσασθαι τοὺς ὑπολειπομένους παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτους ἐκ τοῦ περὶ Σικελίας πολέμου. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ καιροῦ πρὸς ἕκαστα τῶν παρακαλουμένων ἑτοίμως καὶ φιλανθρώπως ὑπήκουον. i. Karthaginienſes autem cùm ab hoſtib. vndique circumuenirentur, ad ſocias ciuitates confugere neceſſe habebant. In quibus Hiero cùm ſemper antea in eo bello, quod inſtabat, ſtudioſè id, quod ab eis rogabatur, fecerat: tum illo tempore magna contentione eos adiuuabat, perſuaſum habens è re ſua eſſe & ad imperium Siculum retinendum, & ad Romanorum amicitiam conſeruandam, Karthaginienſeis ſaluos eſſe, vt ne prorſus liceret iis, qui plus valerent, quicquid ſibi propoſuiſſent, ſine puluere ad exitum perducere: valde prudenter & ſapienter hæc reputans. Numquam enim talia negligenda ſunt, neque cuiuſquam principatum vſque adeò creſcere ſinendum eſt, vt cum eo ne de rebus quidem, quæ ſunt certi iuris, ambigere liceat. Præterea verò Romani in pactionibus mutuò factis ſumma fide manētes, nihil ſtudij in Karthaginienſeis prætermittebant. Principiò enim quædam inter vtroſque controuerſia orta fuerat, talibus quibuſdam ex cauſis, &c. Poſtea verò miſsis Karthaginē legatis, & mercatoribus illis, quos in vincula Karthaginienſes coniecerant, ſola oratione recuperatis, illam Karthaginienſium erga ſe liberalitatem ita acceptam habuerunt, vt continuò eos, qui ex bello Siculo reliqui erāt apud ſe, captiuos, eis redonarint, & ab hoc tempore in ſingulis rebus, quas Karthaginienſes ab ipſis petebant, paratos ſe atque humanos ad eos adiuuandos præbuerint.

32. extrem.) id eſt, ad extremum.

33. Hamilcarem imperatorem fec.) cùm in Geſcone, quem initiò huic bello præfecerant, parum præſidij eſſe cognouiſſent: nec plus in Hannone.

34. Is non ſolùm hoſteis &c.) Polyb. lib. I. διόπερ οἱ καρχηδόνιοι θεωροῦντες αὐτὸν κακῶς χειρίζοντα τὰς πράξεις, Ἀμίλκαν τὸν ἐπικαλούμενον Βάρκαν αὖθις προεστήσαντο, καὶ τοῦτον ἐξέπεμπον εἰς τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον στρατηγὸν, δόντες ἑβδομήκοντα μὲν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἐπισυνηγμένους τῶν μισθοφόρων, καὶ τοὺς αὐτομοληκότας ἀπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ τούτοις πολεμικοὺς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς, ὥστε τοὺς σύμπαντας εἰς μυρίους ὑπάρχειν. ὃς κατὰ τὴν πρώτην εὐθέως ἔφοδον καταπληξάμενος τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιβολῆς, ἥττησε μὲν τὰς ψυχὰς τῶν ὑπεναντίων, ἔλυσε δὲ τῆς Ἰτύκης πολιορκίαν· ἐφάνη δ' ἄξιος τῶν προγεγονότων ἔργων, καὶ τῆς παρὰ τῷ πλήθει προσδοκίας, &c. i. Quapropter Karthaginienſes cùm viderent Hannonem malè res adminiſtrare, Hamilcarem cognomine Barcam rurſus rebus gerendis præfecerunt: eúmque vt ei bello, quod imminebat, imperator præeſſet, miſerūt. datis ſeptuaginta elefantis, & mercenariis iis, qui poſterius collecti ſunt, & iis, qui ab hoſtibus transfugerant, & præterea equitibus & peditibus belli-

coſis,ita vt vniuerſi decem hominum millia explerent: qui prima ſtatim eruptione facta perterritu inopinato incurſu atque impetu hoſtibus, eorum quidem animos debilitauit, Vticam verò obſidione liberauit. ſuperiorib. denique rebus geſtis, & multitudinis de eo opinione atque exſpectatione dignus repertus eſt, &c.

35. ſed etiã eo compulit) longũ eſſet, quot in hoc bello prælia commiſſa ſint, quot excurſiones factæ, quot ſtrategemata, quot vtrinque clades acceptæ, referre. Sed quæ ad hunc locũ, & huius belli ſummam pertinent, ea ex Polybio cõmemorabo. Sic igitur ille eod. lib. τέλος δὲ ἐπικατακλείσας αὐτοὺς εἴς τινα τόπον ἀφυῆ μὲν πρὸς τὴν ἐκείνων χρείαν, εὐφυῆ δὲ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, εἰς τοῦτ᾽ ἤγαγε περιστάσεως, ὥστε μήτε διακινδυνεύειν τολμῶντας, μήτε ἀποδρᾶναι δυναμένους διὰ τὸ τάφρῳ καὶ χάρακι περιειλῆφθαι πανταχόθεν, τέλος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συναγομένους ἐσθίειν ἀλλήλων σώματα ἀναγκασθῆναι, τοῦ δαιμονίου τὴν οἰκείαν ἀμοιβὴν αὐτοῖς ἐπιφέροντος, τῆς πρὸς τοὺς πέλας ἀσεβείας καὶ παρανομίας. πρὸς μὲν γὰρ τὸν κίνδυνον οὐκ ἐτόλμων ἐξιέναι, προδήλου καὶ τῆς ἥττης τοῖς μαχομένοις, καὶ τῆς τιμωρείας τοῖς ἁλισκομένοις οὔσης. περὶ δὲ διαλύσεως οὐδὲ ὑπόθεσιν ποιεῖσθαι μνήμην, συνειδότες σφίσι τὰ πεπραγμένα, προσανέχοντες δ᾽ ἀεὶ ἐκ τοῦ Τύνητος βοηθείας διὰ τὰς τῶν ἡγουμένων ἐπαγγελίας, πᾶν ὑπέμενον ποιεῖν κατὰ σφῶν αὐτῶν, &c. i. Tandem verò caſtris contra hoſteis locatis cùm nihil tale ſuſpicarentur, in locis ad illorum quidem vſum incommodis, atque ineptis natura: ad copias verò ſuas commodis atque opportunis, illos in eas redegit anguſtias, vt, cùm neque periculum adire auderent, neque effugere poſſent, propterea quòd foſſa & vallo vndique clauſi, & ſepti erant: ad extremum quòd fame ſuffocabantur, alter alterius corpora comeſſe cogerentur, dijs immortalibus pœnas de ijs ſumentibus, iniuſtitia & impietate, quam in ſuos vſurparant, dignas. Adire autem periculum non audebant, cùm & clades pugnantibus, & pœna captis ante oculos eſſet poſita. De compoſitione autem ne mentionem quidem facere eis veniebat in mentem, tam atrocium ſcelerum ſibi conſciis. Porrò autem cùm à Tunete ſubſidium ſemper toleranter exſpectarent ducum promiſſis confiſi, nihil erat, quod non ipſi aduerſus ſe facere auderent.

36. alienata) quidam libri habent, abalienata.

37. Vticam.) quam Vticam Latini dicunt, Græci conuerſis vocalibus Ἰτύκην appellant, id eſt Itucam. Stephanus. Ἰτύκη πόλις Λιβύης, Τυρίων ἄποικος, &c. i. Vtica: Afrorum vrbs, ſua ciuitas, Tyriorum colonia, &c.

38. Hipponem,) Stephan. Ἱππών, Λιβύης πόλις. i. Hippo vrbs Africæ.

39. valentiſſima) legendum fortaſſe eſt, opulentiſſima. verùm tamen nihil muto. Valentiſſima autem interpretor, validiſſima, ſeu potentiſſima.

40. reſtituit patriæ) Vno prælio ſex hoſtium millibus interfectis, duobus captis, aliis in fugam verſis: altero decem millibus cæſis, quattuor captis, decem fugatis: tertio omnibus fere copiis ad internicionem cæſis ac deletis, reliquis ad deditionem compulſis.

41. propagauit) ſic legendum: & ita habent exempla Argentoratenſia, & Colonienſia, & Baſil. Veneta & Florentina verò prorogauit, mendoſè.

42. tantum otium, tantam quietem, pacem, ac tranquillitatem. Sic ſuprà in Timoleonte, tantum otium toti, ſeu totæ inſulæ conciliauit.

43. *atque infeſto Romanis*) Polyb.lib.3. ἔμενεν ἐπὶ τῆς ὀργῆς. i. *in iracundia perſeuerabat, aduerſus* Romanos *ſcilicet*. Idem *eod.lib.* δυσμένειαν Ἀμίλκου. i. *infeſtũ* Hamilcaris *in* Romanos *animum.*

44. *cauſam*) πρόφασιν, αἰτίαν. His *enim vocabulis vtitur* Polybius *pro re eadem.*

45. *effecit, vt imp.*) Polyb. *eod. lib.* Ἀμίλκας γὰρ προσλαβὼν τοῖς ἰδίοις θυμοῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργὴν τῶν πολιτῶν, ὡς θᾶττον τῆς πάντων δόξης τοὺς ἀποστάντας τῶν μισθοφόρων καταπολεμήσας ἐβεβαίωσε τῇ πατρίδι τὴν ἀσφάλειαν. εὐθέως ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, σπουδάζων ταύτῃ χρήσασθαι παρασκευῇ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. i. Hamilcar *enim cùm ad eius in* Romanos *odium, ciuium iracundia acceſiſſet: vbi citius omnium opinione mercenariis, qui defecerant, expugnatis ac ſuperatis, patriam in tuto collocauit: continuò animum ad res* Hiſpanienſeis *appulit, ſtudens vti hoc ad bellum aduerſus* Romanos *gerendum apparatu.*

46. *eóque ſecum duxit fil.*) Idem *lib.2.princip.* ὁ δὲ ἀναλαβὼν τὰ στρατόπεδα, καὶ τὸν υἱὸν Ἀννίβαν, ὄντα τότε κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐτῶν ἐννέα, καὶ διαβὰς κατὰ τὰς Ἡρακλέους στήλας, ἀνεκτᾶτο τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις. διατρίψας δ᾽ ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα, καὶ πολλοὺς μὲν πολέμῳ, πολλοὺς δὲ πειθοῖ ποιήσας Ἰβήρων ὑπηκόους Καρχηδονίοις, κατέστρεψε τὸν βίον ἀξίως τῶν προγεγενημένων πράξεων. πρὸς γὰρ τοὺς ἀνδρωδεστάτους, καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας παραταττόμενος, καὶ χρώμενος τολμηρῶς καὶ παραβόλως ἑαυτῷ κατὰ τὸν τοῦ κινδύνου καιρόν, ἐρρωμένως τὸν βίον μετήλλαξεν. i. Hamilcar *autem acceptis copiis, & adiuncto ſibi* Hannibale *filio, qui tum nouem annos natus erat: & traiectus fretum* Gaditanum, *columnáſque* Herculis, *res* Hiſpanienſeis Karthaginienſibus *recuperauit. In his autem locis annos fere nouem commoratus, & multis quidem bello, multis autem oratione, & perſuadendo* Hiſpaniæ *populis ſub* Karthaginienſium *ditionem, imperiúmque ſubiunctis, ſupremum vitæ diem ex dignitate rerum antè actarum obiit. Nam aduerſus fortiſſimos & potentiſſimos populos acie inſtructa dimicans, & ſe in diſcrimen audacter & profuſè offerēs, nec ſibi parcens in ipſo periculi tempore, fortiter vitam cum morte commutauit.*

47. *annorum nouem*) *hac de re plura dicemus in* Hannibale.

48. *turpius*) *libidinoſius, obſcœnius.* Sic Liuius 21. annal. *Medius* Haſdrubal *inter patrem & filium octo ferme annos imperium obtinuit: flore ætatis, vti ferũt, primò* Hamilcari *conciliatus: gener inde ob altam indolem animi aſcitus: & quia gener erat, factionis* Barchinæ *opibus, quæ apud milites, plebémque plus quàm modicæ erant, haud ſanè voluntate principum in imperio poſitus.*

49. *non enim maledici, &c*) *attende, magnis viris maledicos deeſſe non poſſe: vt nō defuerunt* Themiſtocli, Epaminondæ, Timoleonti, Demoſtheni, Pompeio, Cæſari, Ciceroni, *&c.*

50. *præfecto morum*) *erant igitur præfecti, ſeu magiſtri morum apud* Karthaginienſeis, *vt & apud* Romanos: *qui dicebantur &* Cenſores. Cicero *in* Cluentiana, *Tu es præfectus moribus, &c.*

51. *Huic ille filiam ſuam*, Polyb. *eod. lib.* τοιούτους γὰρ ἐχθροὺς παρεσκεύασε Ῥωμαίοις Ἀσδρούβαν τε τὸν τῆς θυγατρὸς ἄνδρα, καὶ τὸν αὐτοῦ κατὰ φύσιν υἱὸν Ἀννίβαν. i. *Taleis enim inimicos parauit* Romanis Hamilcar, Haſdrubalem *filiæ ſuæ virum, & ſuum natura filium* Hannibalem.

52. *non poterat interdici)* vtroque modo loquuntur Latini: interdicitur Ciceroni aqua & ignis, & interdicitur Ciceroni aqua & igni.

53. *occiſo)* in prælio, vt ſuprà ex Polybio retulimus, & infrà dicet ipſe Cornelius.

54. *ille exercitui præfuit)* Polyb. lib. 2. τὴν δὲ στρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι παρέδοσαν Ἀσδρούβᾳ τῷ ἐκείνου κηδεστῇ, καὶ τριηράρχῳ. i. Imperium autem Karthaginienſes Haſdrubali illius genero, & trierarcho tradiderunt. & Appianus Ιβηρ. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τοῖς κέρδεσιν ἤδη τοῖς ἐξ Ἰβηρίας ἀρεσκόμενοι, στρατιὰν ἄλλην ἔπεμπον ἐς Ἰβηρίαν, καὶ στρατηγὸν ἀπάντων ἀπέφηναν Ἀσδρούβαν τὸν τοῦ Βάρκα κηδεστὴν ὄντα ἐν Ἰβηρίᾳ. i. Karthaginienſes autem prædarum ex Iberia factarum dulcedine capti, alias copias in Hiſpaniam miſerunt, vniuerſóque exercitui Haſdrubalem Barcæ generum, qui in Hiſpania erat, præfecerunt.

55. *résque magnas geſſit)* Polyb. lib. 2. Ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, (ἐν γὰρ τούτοις ἀπελίπομεν τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν) νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς χειρίζων τὰ κατὰ τὴν ἀρχήν, ἔν τε τοῖς ὅλοις μεγάλην ἐποιεῖτο προκοπήν, τήν τε παρὰ μὲν τισὶ Καρχηδόνα, παρὰ δὲ τισὶ καινὴν πόλιν προσαγορευομένην κατασκευάσας, οὐ μικρά, μεγάλα δὲ συνεβάλετο Καρχηδονίοις εἰς πραγμάτων λόγον, καὶ μάλιστα διὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου, πρός τε τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν πράγματα, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Λιβύην. i. Haſdrubal autem iiſdem temporibus, (in his enim res Hiſpanienſeis intermiſimus) prudenter & vtiliter imperium ſuum adminiſtrans, cùm in ſummis rebus magnos progreſſus faciebat, tum Karthagine noua, vt à nonnulis appellatur, vel vt ab aliis, noua vrbe, ſeu Neapoli condita: non parua, immò magna, Karthaginienſibus adiumenta attulit ad res gerendas, propter loci opportunitatem maximè, tum ad res Hiſpanienſeis, tum ad Africanas.

56. *& princeps)* id eſt, & primus. ſic ſæpe loquuntur boni ſcriptores, Lucretius, Cæſar, M. Tullius, Horatius. notauimus in commentariis Lucretianis, & Horatian.

57. *largitione vetuſtos &c.)* Liuius lib. 21. Annal. paullo aliter, Is plura conſilio, quàm vi, gerens, auſpiciis regulorum magis, conciliandíſque per amicitiam principum nouis gentibus, quàm bello, aut armis, rem Karthaginienſium auxit.

58. *eiuſdémque poſt mortem)* Quoniam de genere mortis Haſdrubalis ſilet Probus, de ea ex Polybio cognoſcamus. Sic igitur ille lib. 2. Ἀσδρούβας δ' ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς (ἀπὸ γὰρ τούτων παρεξέβημεν τῆς ἐξηγήσεως) ἔτη χειρίσας ὀκτὼ τὰ κατὰ τὴν Ἰβηρίαν, ἐτελεύτησε δολοφονηθεὶς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καταλύμασι νυκτὸς ὑπό τινος Κελτοῦ τὸ γένος, ἰδίων ἕνεκα ἀδικημάτων, οὐ μικράν, ἀλλὰ μεγάλην ποιήσας ἐπίδοσιν τοῖς Καρχηδονίων πράγμασιν οὐχ οὕτω διὰ τῶν πολεμίων ἔργων, ὡς διὰ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ὁμιλίας. i. Haſdrubal autem Karthaginienſium imperator, (hinc enim degreſſa eſt noſtra narratio) annos octo rebus Hiſpanienſibus tractatis atque adminiſtratis, diem ſupremum obiit, in deuerſorio ſuo noctu à quodam natione Gallo priuatarum iniuriarum cauſa dolo interfectus, rebus Karthaginienſium non parum, ſed plurimum amplificatis ac propagatis, non tam factis bellicis & militaribus, quàm verbis & colloquiis, quæ cum principibus habuit. Et ex Appiano, qui magis totam rem aperit. Sic autem ille Ιβηρ. Ἀσδρούβας δὲ ἐπὶ τοῖσδε Ἰβηρίας τὴν ὑπὸ Καρχ-

χρονίοις, κατὰ τὰ ἄγρα, ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. καὶ τόνδε μὲν Ἀννίβας ἐξελέγξας δεινῶς αἰκισάμενος διέφθειρε, &c. i. *Haſdrubalem autem*, Hiſpania ea, *quæ ſub* Karthaginienſium *ditionem ſubiuncta erat, his condicionibus conſtituta, ſeruus homo, cuius dominum crudeliter ille interfecerat, venantem clam interficit.* Atque *hunc quidem* Hannibal *conuictum fœdè verberatum, & malè mulcatum interemit, &c.* Ad quos accedat & T. Liuius *lib.*21. Annal. *Ceterùm nihilo ei pax tutior fuit.* Barbarus *enim eum quidam palàm ob iram interfecti ab eo domini obtruncauit: comprehenſúsque à circunſtantibus, haud alio, quàm ſi euaſiſſet, vultu, tormentis quoque cùm laceraretur, eo fuit habitu oris, vt ſuperante lætitia dolores, ridentis etiam ſpeciem præbuerit.*

59. Hannibal *ab exercitu, &c.)* Appianus *deinceps poſt illa verba, quæ modò retulimus.* ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῆ νέον, ἀρέσκοντα δ' ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξεν αὐτῶν, καὶ ἡ Καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο. *i.* Exercitus *autem occiſo* Haſdrubale, Hannibalem, *quamuis per adoleſcentulum, valde tamen gratum atque acceptum, imperatorem declarauit, idque* Karthaginienſis *ſenatus comprobauit.* Sed *hac de re ſuo loco dicemus in* Hannibale.

60. *magnas res ſecunda geſſit fort.) proinde quaſi dicat, magnas res geſſit virtute duce, comite fortuna* Hæc *enim duo debent ineſſe in præſtanti, & omnibus ſuis partibus perfecto imperatore.*

61. *in* Italiam *bellum inferre)* al. Italiæ *bellum inferre: quo modo loquuntur potius alij boni ſcriptores.*

62. *in prælio) ſuprà hoc idem ex* Polybio *cognouimus, quamquam populos illos non nominat.*

63. Vectones) Hiſpaniæ *populos.* Plin. *lib.*3. *cap.*3. Appianus Ἴβηρ. *nomine generis* Ἴβηρας *appellat.* Sic *enim ille.* καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν Ἴβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν, καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ' αὐτῷ, διέφθειραν. *i. ordine perturbato & diſſoluto,* Hiſpani *in eos impetu facto, &* Barcam *ipſum, & magnam multitudinem eius ſeruandi cauſa pugnantium occiderunt.*

64. *occiſus eſt)* Non *eſſe hunc* Hamilcarem *illum, qui in bello* Karthaginienſi, *cùm* Syracuſas *oppugnaret, & ſe iamiam vrbe potiturũ ex quodã ſomnio, & vaticinio ſperaret, à* Syracuſanis, *multis ſuorum amiſſis, captus, & ab illis peſſimè mulcatus, & contumelioſè necatus interiit, quamuis lector non omnino in hac hiſtoria peregrinus, per ſe intelligat, tamen vel memorem monere viſum eſt.* Somnium *autem illud exſtat apud* M. Tull. *lib.* I. *de diuinatione, & apud* Diodorum *lib.* 20.

65. Huius *perpetuum erga* Rom.) Hæc *idem diſertè tradit* Polyb. *lib.*3. *erga* Romanos *autem, pro aduerſus, ſeu contra* Romanos, *obſeruandum loquendi genus eſt: quo genere ſuprà vſus eſt* Nepos, *vt admonuimus. ſic & in* Hannibale *infrà.*

66. *concitaſſe) conflauiſſe, commouiſſe, &, vt loquitur* Liuius, *conciuiſſe.*

67. Namque Hannibal *filius eius) hac de re mox in* Hannibale. De *patris autem* Hamilcaris *in* Rom. *implacabili odio non vno loco exponit* Polybius *lib.*3.

68. Romanos *experiri)* Romanos *periclitari, id eſt periculum facere virtutis & potentiæ* Romanorum: *cum* Romanis *de imperio certarè.* M. Tullius *lib.*2. *de Diuinatione*

uinatione vtrumque verbum coniunctim poſuit, periclitari, & experiri, ibi, quadringenta, ſeptuaginta quinque millia annorum in periclitãdis, experiundiſque pueris, quicumque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe, &c.

HANNIBAL.

HAnnibal Hamilcaris filius, Karthaginienſis.[1] Si verum eſt, quod nemo dubitat, vt populus Rom. omneis genteis virtute ſuperarit: nõ eſt infitiandũ, Hannibalem tãto[2] præſtitiſſe ceteros imperatores prudentia, quãto Populus R.[3] antecedat fortitudine cunctas nationes. nam quotieſcumque[4] cum eo congreſſus eſt in Italia, ſemper[5] diſceſſit ſuperior.[6] quod niſi domi, ciuium ſuorum inuidia debilitatus eſſet,[7] Romanos videtur ſuperare potuiſſe. ſed[8] multorum obtrectatio deuicit vnius virtutem. Hic autem[9] velut hereditate relictum odium paternum[10] erga Romanos ſic confirmauit, vt prius animam, quàm id[11] depoſuerit: qui quidem cùm patria pulſus eſſet, &[12] alienarum opum indigeret, numquam deſtiterit animo bellare cum Romanis. nam vt omittam[13] Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentiſſimus rex[14] Antiochus fuit.[15] hunc tanta cupiditate incendit bellandi, vt[16] vſque à rubro mari arma conatus ſit inferre Italiæ. ad quem cùm legati veniſſent Romani,[17] qui de eius voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis,[18] vt Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tamquam ab ipſis corruptum, alia, atque antea, ſentire: neque id fruſtra feciſſent, idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet:[19] tempore dato[20] adiit regem, eique cùm multa de fide ſua, & odio in Romanos commemoraſſet, hoc adiunxit:[21] pater, inquit, meus Hamilcar puerulo, vt pote non amplius nouem annos nato, in Hiſpaniam imperator

fecítque, vt eà elefantus[51] *ornatus ire poſſet, quà antea vnus homo inermis vix poterat repere. hàc copias traduxit, in Italiámque*[52] *peruênit.*[53] *Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione conſule, eúmque pepulerat.*[54] *cum hoc eodem de Claſtidio apud Padum*[55] *decernit:*[56] *ſaucium inde ac fugatum dimittit. tertiò idem Scipio cum collega*[57] *Ti. Longo ad Trebiam aduerſus eum venit. cum his*[58] *manum conſeruit:*[59] *vtrumque profligauit. Inde*[60] *per Ligures*[61] *Apenninum tranſit, petens Etruriam. hoc itinere*[62] *adeò graui morbo afficitur oculorum, vt poſtea numquam dextro æquè bene vſus ſit. qua valetudine cùm etiam premeretur, lecticáque ferretur, C. Flaminium conſulem*[63] *apud Traſimenum cum exercitu*[64] *inſidiis circumuentum occîdit. neque multo pòſt*[65] *C. Centenium,*[66] *prætorem,*[67] *cum delecta manu*[68] *ſaltus occupantem. Hinc in Apuliam peruênit.*[69] *Ibi obuiam ei venerunt duo conſules,*[70] *C. Terentius Varro, & L. Paullus Aemilius.*[71] *Vtriuſque exercitus vno prœlio fugauit:*[72] *L. Paullum conſulem occîdit, & aliquot præterea conſulareis. In his*[73] *Cn. Seruilium Geminum, qui anno ſuperiore fuerat conſul.*[74] *Hac pugna pugnata,*[75] *Romam profectus eſt nullo reſiſtente.*[76] *in propinquis vrbis montibus moratus eſt. cùm aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, & reuerteretur Capuam:*[77] *Qu. Fabius Maximus, dictator Rom. in agro Falerno ei ſe obiecit. Hinc*[78] *clauſus locorum anguſtiis, noctu ſine vllo detrimento exercitus*[79] *ſe expediuit. Fabio*[80] *callidiſſimo imperatori*[81] *verba dedit. namque*[82] *obducta nocte ſarmenta in cornibus iumentorum deligata incendit, eiúsque generis multitudinem magnam*[83] *diſpalatam immiſit.*[84] *quo repentino obiectu viſo tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum, vt egredi extra vallum nem-*

his pacem feciſſent, ob eámque rem corona aurea eos donarent: ſimúlque peterent,[110] vt obſides eorum Fregellis eſſent, captiuíque redderentur. His ex ſenatuſconſulto reſponſum eſt, munus eorum gratum, acceptúmque eſſe: obſides quo loco rogarent, futuros: captiuos non remiſſuros, quòd Hannibalem, cuius opera ſuſceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itémque fratrem eius Magonem. Hoc reſponſo Karthaginienſes cognito, Hannibalem domum, Magonémque reuocarunt. Hic, vt rediit,[111] prætor factus eſt, pòſtquàm rex fuerat, anno ſecundo & viceſimo. Vt enim Romæ conſules, ſic Karthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magiſtratu pari diligentia ſe Hannibal præbuit, ac fuerat in bello.[112] namque effecit, ex nouis vectigalibus non ſolùm vt eſſet pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, ſed etiam[113] ſupereſſet, quæ in ærario poneretur. Deinde anno poſt præturam,[114] M. Claudio, L. Furio Coſs. Romani legati Karthaginem venerunt. Hos Hannibal ſui[115] expoſcendi gratia miſſos ratus, prius quàm his ſenatus daretur,[116] nauem conſcendit clàm, atque in Syriam[117] ad Antiochum profûgit. Hac re palàm facta Pœni naueis duas, quæ eum comprehenderent, ſi poſſent conſequi, miſerunt. bona eius publicarunt, domum[118] à fundamentis diſiecerunt, ipſum exſulem iudicarunt. At Hannibal anno tertio, pòſt quàm domum profugerat,[119] L. Cornelio, Q. Minucio Coſs. cum quinque nauibus[120] Africam acceſſit in finibus Cyrenæorum, ſi forte Karthaginienſeis ad bellum, Antiochi ſpe, fiduciáque, inducere poſſet: cui iam perſuaſerat, vt cum exercitibus in Italiam proficiſceretur. Huc[121] Magonem fratrem exciuit. Id vbi Pœni reſciuerunt,

gem armauit,& excitauit aduerſus R*omanos.* Q*uem cùm videret domeſticis rebus*[137] *minus eſſe robuſtum, conciliabat ceteros reges, adiungebátque bellicoſas nationes.* D*iſsidebat ab eo* P*ergamenus rex*[138] *Eumenes,* R*omanis amiciſsimus, bellúmque inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat, eum* H*annibal opprimi. ſed*[139] *vtrobique Eumenes plus valebat propter* R*omanorum ſocietatem: quem ſi remouiſſet, faciliora ſibi cetera fore arbitrabatur. ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decertaturi. ſuperabatur nauium multitudine.*[140] *dolo erat pugnandum, cùm par non eſſet armis.*[141] *imperauit quamplurimas venenatas ſerpenteis viuas colligi, eáſque in vaſa fictilia coniici.* H*arum cùm*[142] *confeciſſet magnam multitudinem, die ipſo, quo facturus erat nauale prælium, claſsiarios conuocat, hiſq; præcipit, omnes vt in vnam Eumenis regis concurrant nauem, à ceteris*[143] *tantùm ſatis habeant ſe defendere. id facilè*[144] *illos ſerpentium multitudine conſecuturos.* R*ex autem qua naue veheretur vt ſcirent, ſe facturum: quem ſi aut cepiſſent, aut interfeciſſent,*[145] *magno his pollicetur id præmio fore. Tali cohortatione militum facta, claſsis ab vtriſque in prælium deducitur.*[146] *quarum acie conſtituta, priuſquàm ſignum pugnæ daretur,* H*annibal,*[147] *vt palàm faceret ſuis, quo loco Eumenes eſſet, tabellarium in ſcapha*[148] *cum caducéo mittit: qui vbi ad naueis aduerſariorum peruênit, epiſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. ſtatim ad Eumenem deductus eſt,*[149] *quod nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius* [150] *ducis naue declarata*[151] *ſuis, eodem, vnde ierat, ſe recepit. At Eumenes*[152] *ſoluta epiſtola nihil in ea reperit, niſi quod* [153] *ad irridendum eum pertineret. cuius & ſi cauſam mira-*

quod áccidit. Huc cùm legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domũ eius circumdediſſent; puer ab ianua proſpiciens Hannibali dixit, plureis præter conſuetudinem armatos apparere. qui imperauit ei, vt omneis foreis ædificij circumiret, ac properè ſibi renuntiaret, num eodem modo vndique obſideretur. puer cùm celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet,[166] *omneíſque exitus occupatos oſtendiſſet: ſenſit id non fortuitò factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam: quam ne alieno arbitrio*[167] *dimitteret, memor priſtinarum*[168] *virtutum,*[169] *venenum, quod ſemper ſecum habere conſueuerat, ſumſit. Sic vir fortiſsimus, multis, variíſque perfunctus laboribus, anno*[170] *acquieuit ſeptuageſimo. Quibus conſulibus interierit,*[171] *non cónuenit. namque*[172] *Atticus*[173] *M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in annali ſuo ſcriptum reliquit. At Polybius*[174] *L. Aemilio Paulo, & Cn. Bębio Tamphilo. Sulpicius autem*[175] *P. Cornelio Cethego, & L. M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir, tantíſque bellis diſtrictus,* [176] *nonnihil temporis tribuit litteris. namque aliquot eius libri ſunt Græco ſermone confecti: in his ad Rhodios*[177] *de Cn. Manlij Vulſonis in Aſia rebus geſtis.*[178] *Huius bella geſta multi memoriæ prodiderunt: ſed ex his duo, qui cum eo in caſtris fuerunt, ſimúlque vixerunt, quamdiu fortuna paſſa eſt,*[179] *Philænius, &*[180] *Soſilus Lacedæmonius. atque hoc Soſilo Hannibal litterarum Græcarum vſus eſt doctore. Sed nos tempus eſt huius libri facere finem, &*[181] *Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis vtrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poßit iudicari.*

HANNIBAL.

SI verum eſt,quod n.d.vt p) mirum loquendi genus. Cur non ita dixit potius? Si verum eſt,quod nemo dubitat, populum Romanum omneis genteis virtute ſuperaſſe, non eſt infitiandum &c. verùm tamen nihil eſt mutandum. Sic enim veteres interdum loquebantur.

2. præſtitiſſe ceteros) ſuperaſſe ceteros imperatores. obſeruandum etiam hoc eſt,quod iunxit hoc verbum cum accuſandi caſu,quòd M. Tullius cum dādi caſu potius iungere ſolet. Sic idem Nepos in vita Attici. Namque verſibus qui honore ceteros populi præſtiterunt,expoſuit. Notauimus & ſuprà aliud exemplū. Sed quod ad rem attinet,negat hoc Lucianus, negat & Plutarchus. quin Hannibal ipſe Alexādrum Magnum omnibus imperatoribus anteponebat, Pyrrhum ſecundum numerabat:ſe tertium. Sed præſtat T. Liuij verba ex lib. 35. Annal. hac de re aſcribere. Claudius ſecutus Græcos Acilianos libros,P. Africanum in ea fuiſſe legatione(ad Eumenem & Antiochum)tradit:eumque Epheſi collocutum cū Hannibale:& ſermonem etiam vnum refert,quo quærenti Africano,quem fuiſſe maximum imperatorem Hannibal crederet, reſpondiſſe,Alexandrum Macedonum regem, quòd parua manu innumerabileis exercitus fudiſſet, quódque vltimas oras,quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet. quærenti deinde,quem ſecundum poneret,Pyrrhum dixiſſe. caſtra enim metari primum docuiſſe:ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe præſidia diſpoſuiſſe:artem etiam conciliandi ſibi homines eam habuiſſe,vt Italicæ gentes,regis externi,quàm populi Rom.tamdiu principis,in ea terra imperium eſſe mallent. exſequenti,quem tertium duceret,haud dubiè ſemetipſum dixiſſe. Tum riſum obortum Scipioni,& eum ſubieciſſe,Quid nam tu diceres,ſi me viciſſes? Tum,me verò,inquit, & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante omneis alios imperatores eſſe. Et perplexum Punico aſtu reſponſum,& aſſentationis genus,Scipionem mouiſſe, quòd è grege ſe imperatorum velut inæſtimabilem, ſecreuiſſet. Sic Appianus Συριακ. λέγεται δ' ἐν τοῖς δὲ ταῖς διατριβαῖς ἐν τῷ γυμνασίῳ λέσχην γενέσθαι ποτὲ περὶ ἀλλήλους Σκιπίωνι καὶ Ἀννίβᾳ περὶ στρατηγίας, πολλῶν ἐφεστώτων. καὶ τοῦ Σκιπίωνος ἐρομένου, τίς δοκοίη οἱ στρατηγὸς ἄριστος γενέσθαι, τὸν Ἀννίβαν εἰπεῖν, ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος. Σκιπίωνα δὲ ἡσυχάσαι μὲν ἐπὶ τῷδε, ἐξαιρουμένῳ τὸν ἄρα Ἀλέξανδρον, ἐπανέρεσθαι δὲ τίς εἴη δεύτερος μετ' Ἀλέξανδρον· καὶ τὸν εἰπεῖν, Πύρρος ὁ Ἠπειρώτης, τὴν ἀρετὴν ἄρα τὴν στρατηγικὴν ἐν τόλμῃ τιθέμενος. οὐ γὰρ ἔστιν εὑρεῖν μεγαλοπραγμονεστέρους τῶνδε τῶν βασιλέων. δακνόμενον δ' ἤδη τὸν Σκιπίωνα ὅμως ἐπανέρεσθαι, τίνι διδοίη τὰ τρίτα, πάντως γε οἰόμενον ἕξειν τὰ τρίτα. τὸν δέ, ἐμαυτῷ, φάναι. νέος γὰρ ὢν Ἰβηρίας τε ἐκράτησα, καὶ στρατῷ τὰ ὄρη μετὰ Ἡρακλέα πρῶτος ὑπερῆλθον, ἔς τε τὴν Ἰταλίαν, ὑμῶν οὐδενός πω θαρρήσαντος, ἐμβαλὼν, τετρακόσια ἀνέστησα ἄστη, καὶ περὶ τῇ πόλει τὸν ἀγῶνα πολλάκις ὑμῖν ἐπέστησα, οὔτε μοι χρημάτων, οὔτε στρατιᾶς ἐπιπεμπομένης ἐκ Καρχηδόνος. ὡς δ' αὐτὸν ὁ Σκιπίων εἶδεν ἀπομηκύνοντα τὴν σεμνολογίαν, ὑπογελάσας, ποῦ δ' ἂν σαυτὸν ἔταττες, ὦ Ἀννίβα, μὴ νενικημένος ὑπ' ἐμοῦ; τὸν δέ φασιν αἰσθανόμενον ἤδη τῆς ζηλοτυπίας, εἰπεῖν, ὅτι ἔγωγε ἔταξα ἂν ἐμαυτὸν πρὸ Ἀλεξάνδρου. οὕτω μὲν ὁ Ἀννίβας ἐπέμεινέ τι τῇ σεμνολογίᾳ, καὶ τὸν Σκιπίωνα λαθὼν ἐκολάκευσεν, ὡς καθελόντα τὸν ἀμείνονα Ἀλεξάνδρου.i. Aiunt autem Scipionem & Hannibalem, intereadum vnà

verſantur, quodam die in gymnaſio multis præſentibus de arte imperatoria & ſciẽtia rei militaris inter ſe ioco eſſe collocutos: & cùm Scipio *ex* Hannibale *quæſiuiſſet, quis ei videretur optimus imperator fuiſſe:* Hannibalem *reſpondiſſe,* Alexander Macedo. Scipionem *ad hoc ſanè quieuiſſe,* Alexandro *ſcilicet aſſurgentẽ, ac cedentem: quæſiuiſſe autẽ poſtea, quis eſſet ab* Alexandro *ſecundus: illum autem reſpondiſſe,* Pyrrhus Epirota: *virtutem imperatoriam in audacia, fiduciáque ponentẽ. fieri enim nõ poteſt, inquit, vt his regibus vlli ad res magnas ſuſcipiẽdas fidentiores repertãtur.* Scipionem *autem quamuis iam pungeretur ſecunda illa reſponſione, tamen tertiò quæſiuiſſe, cui tertias daret. ſibi enim ſperabat, atque adeò confidebat tertias datum iri. illum autem reſpondiſſe, mihi ipſi.* Nam *cùm etiamtum iuuenis eſſem,* Iberia *potitus ſum, & cum exercitu primus poſt* Herculem Graium Alpeis *tranſgreſſus ſum: & cùm in* Italiam *inuaſiſſem, nemine veſtrûm mihi obuiam venire audente, vrbeis quadringẽtas euerti, & ad vrbem ſæpe vos ad pugnam laceſſiui, cùm mihi neque pecunia, neque ſupplementum exercitus* Karthagine *mitteretur.* Poſteaquàm *autem eum* Scipio *vidit ſermonem iactantiæ & ferociæ plenum longius producere, dixit ridens: at ſi à me victus non eſſes,* Hannibal, *quem tandem tibi locum tribueres?* Illum *autem aiunt ſentientem iam* Scipionem *æmulationis & obtrectationis dolore commoueri, dixiſſe: ego verò me* Alexandro Magno *anteponerem.* Sic *igitur* Hannibal *in ſermonis iactantia perſeuerauit, atque hoc pacto obſcurè* Scipioni *palpatus eſt, quaſi* Alexandro *meliorus victori.* Idem Liuius *lib.* 21. Hannibalis *ingenium, moréſque pulcrè, & luculentè deſcribit, his verbis,* Numquam *ingenium idem ad res diuerſiſſimas, parendum, atque imperandum, habilius fuit.* Itaque *haud facilè diſcerneres, vtrùm imperatori, an exercitui carior eſſet: neque* Haſdrubal *alium quemquam præferre malle, vbi quid fortiter ac ſtrenuè agendum eſſet: neque milites alio duce plus confidere, aut audere. plurimum audaciæ ad pericula capeſſenda, plurimum cõſilij inter ipſa pericula erat. nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat: caloris ac frigoris patientia par: cibi, potionísque deſiderio naturali, non voluptate modus finitus: vigiliarum, ſomnique nec die, nec nocte diſcriminata tempora. id, quod gerendis rebus ſupereſſet, quieti datum. ea neque molli ſtrato, neque ſilentio arceſſita. multi ſæpe militari ſagulo opertum, humi iacentem inter cuſtodias ſtationéſque militum conſpexerunt. veſtitus nihil inter æqualeis excellens, arma atque equi conſpiciebantur. equitum, peditúmque idem longè primus erat: princeps prælium inibat: vltimus prælio excedebat.* Has *tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant: inhumana crudelitas, perfidia plus quàm* Punica: *nihil veri, nihil ſancti: nullúſque deûm metus, nullum iuſiurandum, nulla religio.*

3. *antecedat) exempla* Argentoratenſia *omnium antiquiſſima, habent antecedebat: itémque* Colonienſia, & Baſilienſia: *alia, antecedat: quæ ſecutus ſum.*

4. *cum eò) populo* Romano.

5. *diſceſſit ſuperior) vicit. ſic loquitur ſuprà in* Hamilcare, *princ. ſempérque ſuperior diſceſſit.* Sic & M. Tullius *non ſemel.* Hic *locus me admonet, vt locum apud* Valerium Maximum *lib.* I. *cap.* 7. *quod eſt de ſomniis, in quo mendosè legi-*

tur, victoriam habiturum, pro victricem abituram, lectori indicem. Totum autem caput proponam, aut certè eius partem maximam, tum vt facilius queat lector verba Valerij cum T. Liuij verbis, quibus eandem rem narrat, comparare, tum quòd in eodem capite alter præterea locus eſt vnius vocis adiectione contaminatus. Sic igitur Valerius. Illud etiam ſomnium magnæ admirationis, & clari exitus, quod eadem nocte duo conſules P. Decius Mus, & T. Manlius Torquatus Latino bello & graui, & periculoſo, non procul à Veſuuij montis radicibus poſitis caſtris, viderunt. Vtrique enim quidam per quietis ſpeciem prædixit, ex altera acie imperatorem, ex altera exercitum Diis manibus, matríque Terræ debere. Vtrius autem dux copias hoſtium aggrederetur, ſupérque eas ſeipſum deuouiſſet, victoriam habiturum, &c. Nunc Liuium audiamus lib. VIII. Annal. non admodum longè à principio. Ibi in quiete vtrique conſuli eadem dicitur viſa ſpecies viri maioris, quàm pro humano habitu, auguſtiorísque, dicentis: Ex vna acie imperatorem, ex altera exercitum Diis Manibus, matríque Terræ deberi. Vtrius exercitus imperator legiones hoſtium, ſupérque eas ſe deuouiſſet, eius populi, partísque victoriam fore. Ex his Liuij verbis, perſpicuum eſt, verbum, aggrederetur, apud Valerium, eſſe inculcatum, ideóque delendum: quod vidit iuuenis eruditus Cl. Puteanus. confirmatúrque hæc emendatio teſtimonio codicis manuſcripti ex bibliotheca D. Victoris, in quo hoc verbum non reperitur. Reſtant illa apud Valerium, quæ mihi anſam huius annotationis præbuerunt, victoriam habiturum: quæ nō dubitabam, quin eſſent item corrupta. Quis enim Latinorum ſic vnquam locutus eſt? victoriam habiturum. Atque ego quidem ſic ea emendanda eſſe exiſtimabam, Vtrius autem dux copias hoſtium, ſupérque eas ſeipſum deuouiſſet: eius victoriam futuram. ſic enim ferè Liuius loquitur. & eo, quē modò commemoraui, loco, & prætere a eodem libro aliquot pagellis pòſt, ibi, vt facilè conuenerit inter Romanos, Latinósque, qui eius pugnæ memoriam poſteris tradiderunt, vtrius partis T. Manlius dux fuiſſet, eius futuram haud dubiè fuiſſe victoriam. Cl. Puteanus verò, prolato Valerii codice manu ſcripto, vincebat, eſſe legendum, victricem abituram, id eſt eam aciem, ſeu partem, ſuperiorem diſceſſuram. Sic enim loquuntur Latini: diſceſſit, ſeu abiit ſuperior: diſceſſit, ſeu abiit victor: ipſéque adeò Valerius lib. I. cap. 8. eo loco, quo loco de Valerio Poplicola loquitur. Vno plus Etruſci cadent: Romanus exercitus victor abibit.

Atque, vt aliud ex alio incidit, eadem opera lectorem admonebo, apud eundem Valerium paucis pòſt verſibus, vbi legitur vulgò, ſeruum ſuum verberibus multatum, aut mulctatum, legendum eſſe, verberibus mulcatum: quemadmodum apud Corn. Tacitum lib. I. Erricus Memmius V. C. vbi vulgò legitur, proſtratos verberibus mulctant, ſexageni ſingulos, vt numerum centurionum adæquarent. tum conuulſos, laniatósque, & partim exanimos ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt, &c. legendum vidit, verberibus mulcant. Ex quo ego quoque apud T. Liuium eodem lib. quem paullo antè commemoraui, vbi narrat Liuius Alexandri Epiri regis interitum, Ibi fœda laceratio corporis facta. Namque præciſo medio partem Conſentiam miſére, pars ipſis retenta ad ludibrium: quæ cùm iaculis, ſaxíſque procul inceſſeretur, mulier vna vltra hu-

manarum irarum fidem ſæuienti turbæ immiſta, vt parumper ſuſtinerent precata, flens ait, virum ſibi, liberóſque captos apud hoſteis eſſe: ſperare corpore regio vtcumque mulctato, ſe ſuos redemturam. Is finis lacerationi, &c. Legendum igitur cenſeo, corpore regio vtcumque mulcato, &c. Et eodem libro tribus ferè pagellis pòſt, vbi vulgati libri habent, Hæc conſilia cùm apud cupidos rerum nouarum valuiſſent: ex iuuentute quidam Lucanorum pretio áſciti, clari magis inter populareis, quàm honeſti, inter ſe mulctati ipſi virgis cùm corpora nuda intuliſſent in ciuium cœtum: vociferati ſunt, ſe, quod caſtra Romana ingredi auſi eſſent, à Coss. virgis cæſos, ac propè ſecuri percuſſos eſſe, &c. Legendum, mulcati ipſi virgis, &c. Mulcare autem valet, verberare, lacerare, mutilare. quod verbũ auctoribus Gul. Pelliſſerio, & Err. Memmio, libris Latinis atque adeò linguæ Latinæ reſtituendum eſt. nam in omnibus libris deprauatum eſt, vt & iam aliàs admonuimus, & in commentariis Plautinis pluribus verbis oſtendemus.

6. Quòd niſi domi ciuium ſ. inuid. d.) Nam ciuium inuidiam ſibi conciliauit Hannibal remp. benè adminiſtrando: partim iudicibus, qui antea perpetui erant, eóque dominabantur, factis annuis: partim ærario publico, & vectigalibus populi Karthaginienſis, quæ & negligentia dilabebantur, & (vt fere fit) prædæ, quæſtuíque principibus quibuſdam ciuitatis, & magiſtratibus erant, ad certam rationem reuocatis, vt tradit Liuius lib. 33. Annal, de qua re plura infrà.

7. Romanos videtur ſup. pot) Itaque vſque eò ſolliciti fuerũt, quoad eũ viuere audierũt: neq; vmquã cõquieuerũt, donec eũ de medio ſublatũ eſſe cognouerũt.

8. ſed mult. obtr.) bella antitheſis: in qua multos vni, obtrectationem virtuti opponit Nepos.

9. velut hereditate relictum od. pat.) Quantum Hamilcaris in Romanos odiũ fuerit, ex iis, quæ in Hamilcare à Nepore expoſita ſunt, ſatis appáret.

10. erga Romanos) aduerſus Romanos, vt ſæpe alibi.

11. depoſuerit) Deponere odium, & inimicitias, vſitatum aliis bonis ſcriptoribus loquendi genus. M. Tull. poſt reditum ad Quirites, in extr. Odium vel precibus mitigari poteſt, vel temporib. reip. communíque vtilitate deponi, vel, &c. deponere animam, rarius. ſed dixit tamen Propertius, bonus Latinitatis auctor.

12. alienar. opũ indig.) ſic ſuprà locutus eſt in Timoleõte in extr. cùm de regib. loquitur. quẽ ille à patre expulſum Alexãdréa, alienarũ opũ indigẽtẽ, receperat.

13. Philippum) Demetrij fil. Perſei patrem, Macedonum regem, hoc nomine ſecundum. Hac de re autem ſic T. Liuius lib. 33. Annal. in extr. Romani legati cùm in ſenatu expoſuiſſent, compertum patribus Rom. eſſe & Philippum regem antè ab Hannibale maximè accenſum, bellum populo Rom. feciſſe: & nunc litteras, nuntióſque ab eo ad Antiochum regem profectos: haud quieturum antequàm bellum toto orbe terrarum conciſſet: nec ei impune debere eſſe, ſi ſatisfacere Karthaginienſes populo Rom. vellent: nihil eorum ſua voluntate, & publico conſilio factum eſſe Karthaginienſes reſponderunt: quicquid æquum cenſuiſſent Romani, facturos eſſe.

14. Antiochus) qui primùm Hierax à rapacitate, deinde Magnus dictus eſt.

15. Hunc tanta cupiditate inc.) de Hannibalis fuga ad Antiochum, déque An-

tiochi cum illo de bello Romanis inferendo colloquiis, & communicatis conſiliis ſcripſerunt Polybius, T. Liuius, & Appianus. Sic T. Liuius lib. 33. Annal. ſub extr. Tum verò iſti, quos pauerat per aliquot annos publicus peculatus, velut bonis ereptis, non furto eorum manibus extorto, infenſi & irati Romanos in Hannibalem, & ipſos cauſam odij quærentes, inſtigabant. Itaque diu repugnante Scipione Africano, quia parum ex dignitate ſua eſſe ducebat, ſubſcribere odiis, accuſationibúsque Hannibalis, & factionibus Karthaginienſium inſerere publicã auctoritatem: nec ſatis habere bello viciſſe Hannibalem, niſi veluti accuſatores calumniam in eum iurarent, ac nomen deferrent: tandem peruicerũt, vt legati Karthaginem mitterentur: qui apud ſenatum eorum arguerent, Hannibalem cum Antiocho rege conſilia belli faciendi inire. Legati tres miſſi, C. Seruilius, M. Claudius Marcellus, Q. Terentius Culleo: qui cùm veniſſent, ex conſilio inimicorum Hannibalis, quærentibus cauſam aduentus, dici iuſſerunt, veniſſe ſe ad controuerſias, quæ cum Maſaniſſa rege Numidarum Karthaginienſibus eſſent, dirimendas. Id creditum vulgò. Hannibalem vnum ſe peti à Romanis non fallebat: & ita pacem Karthaginienſibus datam eſſe, vt inexpiabile bellum aduerſus ſe vnum maneret. Itaque cedere tempori ac fortunæ ſtatuit. & præparatis iam omnibus ad fugam, obuerſatus eo die in foro auertendæ ſuſpicionis cauſa, primis tenebris veſtitu forenſi ad portam cum duobus comitibus ignaris conſilij eſt egreſſus. Cùm equi quo in loco locati fuerant, praeſtò fuiſſent, nocte via cita regionem quandam agri Vocani tranſgreſſus, poſtero die manè inter Adrumetum & Tapſum ad ſuã turrim peruẽnit. Ibi eum parata, inſtructáque remigio excepit nauis. Ita Africa Hannibal exceſſit, ſæpius patriæ, quàm ſuos euẽtus miſeratus, &c. Idem lib. 34. Hannibal patria profugus peruenerat ad Antiochum, ſicut antè dictum eſt, & erat apud regem in magno honore, nulla alia arte, niſi quòd volutanti diu conſilia de Romano bello, nemo aptior ſuper tali re particeps ſermonis eſſe poterat. Sententia eius vna atque eadem ſemper erat, vt in Italia bellum gereretur. Italiã & commeatus, & militem præbituram externo hoſti, ſi nihil ibi moueatur, liceátque populo Rom. viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere: neque regem, neque gentem vllam parem Romanis eſſe, &c. Appianus Συριακῶ. λόγου καὶ δόξης ἐμπεσούσης ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἀποθάνοι, κατὰ σπουδὴν ὁ Ἀντίοχος ἀπῄει, ὡς Αἴγυπτον ἔρημον ἁρπασόμενος. καὶ αὐτῷ κατὰ Ἔφεσον Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος ξυμβάλλει φεύγων τὴν πατρίδα, δι' ἐχθρῶν διαβολάς, οἳ Ῥωμαίοις αὐτὸν ἔφασαν εἶναι δύσερίν τι, καὶ φιλοπόλεμον, καὶ οὔποτε εἰρηνεύειν δυνάμενον. τότε δὲ ἦν τοῦτο, ὅτε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίοις ὑπήκοοι ἔνσπονδοι. Ἀννίβαν μὲν δὴ διώνυμον ἐπὶ στρατηγίαις ὄντα ὁ Ἀντίοχος ὑπεδέχετο λαμπρῶς, καὶ εἶχεν ἀμφ' αὐτόν. i. Cùm ſermo perulgatus, & opinio accepta eſſet, Ptolemæum Philopatorem mortuum eſſe, Antiochus properè abiit, tamquam Ægyptum rectore, qui ei præeſſet, & præſidio nudam ac vacuam correpturus. & cum eo Hannibal Epheſi congreditur, patria profugus inimicorum calumniis: qui eum dicebant in contentione ſemel aduerſus Rom. ſuſcepta perſeuerantem & peruicacem, & belli gerendi cupidũ eſſe, neq; pacem colere poſſe. Tum autem id accidit, quo tempore Karthaginienſes Romanis parebant fœderibus interpoſitis alligati. Hannibalem igitur rei militaris, & imperandi ſcientia clarum Antiochus honorificè,

ac magnificè accepit, & apud ſe retinuit, atque in comitibus ſuis habuit. Polyb. lib. 3. eandem rem tangit, vt mox referemus.

16. *vſque à Rubro mari) mare Rubrum ab Erythra quodam potius eſſe dictũ, quàm à tali colore, credibilius eſt. quamquam de re tam controuerſa non eſt pronuntiare meum. Plinius lib. VI. cap 23. in extr. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras: quod Rubrum dixere noſtri, Græci Erythræum à rege Erythra, aut, vt alij, ſolis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes: aut, vt alij, ab arena, terráque: alij tali aquæ ipſius natura. Mela lib. 3. Rubrum mare Græci, ſiue quia eius coloris eſt, ſiue quia ibi Erythras regnauit, Ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant, &c. Sed hac de re lege ἐκ τῶν τοῦ Ἀγαθαρχίδου περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογάς.*

17. *qui de eius voluntate expl) Polyb. lib. 3.* καθ᾽ οὓς γὰρ καιροὺς καταπολεμηθεὶς Ἀννίβας ὑπὸ ῥωμαίων, τέλος ἐκ τῆς πατρίδος ἀνεχώρησε, καὶ παρ᾽ Ἀντιόχῳ διέτριβε, τότε ῥωμαῖοι συνθεωροῦντες ἤδη τὴν αἰτωλῶν ἐπιβολὴν, ἐξαπέστειλαν πρεσβευτὰς πρὸς Ἀντίοχον, βουλόμενοι μὴ λανθάνειν σφᾶς τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν. *i. Quibus enim temporibus bello ſuperatus Hannibal à Romanis tandem è patria ceſſit, & apud Antiochum commorabatur: tunc Romani cognito iam Ætolorum conatu, legatos ad Antiochum miſerunt, cùm vellent regis conſilium ſibi non ignotum eſſe. Sed cur non dixit, qui eius voluntatem explorarent?*

18. *vt Hannibalem in ſuſp.) id eſt, vt Hannibalem regi ſuſpectum redderent. Hanc hiſtoriam ſic refert Polybius loco ſuprà commemorato.* οἱ δὲ πρεσβευταὶ ὁρῶντες τὸν Ἀντίοχον προσέχοντα τοῖς αἰτωλοῖς, καὶ πρόθυμον ὄντα πολεμεῖν ῥωμαίοις, ἐθεράπευον τὸν Ἀννίβαν, σπουδάζοντες εἰς ὑποψίαν ἐμβαλεῖν πρὸς Ἀντίοχον. ὃ καὶ συνέβη γενέσθαι. *i. Legati autem cùm viderent, Antiochum aureis, atque animum Ætolis attendere, & in animo habere Romanis bellum inferre, Hannibalem obſeruabant, & colebant, ſtudentes eum in ſuſpicionem Antiocho adducere: quod & cóntigit.*

19. *tempore dato) id eſt, occaſione oblata. Hac de re ſic Polyb. eod. lib. deinceps.* προβαίνοντος γὰρ τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ βασιλέως ὑπόπτως ἔχοντος ἀεὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, ἐγένετό τις καιρὸς ὥστ᾽ ἐπὶ λόγον ἀχθῆναι τὴν ὑποικουρουμένην ἐν αὐτοῖς ὑποψίαν. ἐν ᾧ καὶ πλείους ἀπολογισμοὺς ποιησάμενος Ἀννίβας, τέλος ἐπὶ τὸ τοιοῦτο κατήντησε δυσχρηστούμενος τοῖς λόγοις, *&c. i. Progreſſu autem temporis, cùm regi ſuſpectus eſſet Hannibal, & in dies magis ac magis hæc ſuſpicio creſceret, venit tandem Hannibali tempus opportunum earum ſuſpicionum, quæ erant occultæ, intimiſque in ſenſibus reconditæ, expromendarum atque oratione explicandarum. In qua cùm pluribus defenſionibus vſus eſſet, ad extremum magnopere laborans, atque æſtuans, in hunc ſermonem euaſit, &c.*

20. *adiit regem) licebat dicere & geminata præpoſitione, aduit ad regem: quomodò ſuprà alibi loquitur.*

21. *Pater (inquit) meus. Hamilcar) Polyb. ibid. deinceps.* ἔφη γὰρ, καθ᾽ ὃν καιρὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν εἰς ἰβηρίαν ἔξοδον μέλλοι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων, ἔτη μὲν ἔχειν ἐννέα, θύοντος δ᾽ αὐτοῦ τῷ Διῒ, παρεστάναι παρὰ τὸν βωμόν. ἐπεὶ δὲ καλλιερήσας κατασπείσαι τοῖς θεοῖς, καὶ ποιῆσαι τὰ νομιζόμενα, τοὺς μὲν ἄλλους τοὺς περὶ τὴν θυσίαν ἀποστῆναι κελεύσας μικρὸν, αὐτὸν δὲ προσκαλεσάμενος, ἔρεσθαι φιλοφρόνως, εἰ βούλεται συνεξορμᾶν ἐπὶ τὴν στρα-

πίειν. ἀσμένως δὲ κατανεύσαντος αὐτοῦ, καί τι προσαξιώσαντος παιδικῶς, λαβόμενον τῆς δεξιᾶς προσαγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν βωμὸν, καὶ κελεύειν ἁψάμενον τῶν ἱερῶν ὀμνύναι μηδέποτε ῥωμαίοις εὐνοήσειν. ταῦτα οὖν εἰδότα σαφῶς ἠξίου τὸν Ἀντίοχον ἕως μὲν ἄν τι δυσχερὲς βουλεύηται κατὰ ῥωμαίων, θαρρεῖν καὶ πιστεύειν αὐτὸν συνεργὸν ἕξειν νομίζοντα γνησιώτατον. ἐπὰν δὲ διαλύσεις ἢ φιλίαν συντίθηται πρὸς αὐτοὺς, τότε μὴ προσδεῖσθαι διαβολῆς, ἀλλ᾽ ἀπιστεῖν, καὶ φυλάττεσθαι. πᾶν γάρ τι πρᾶξαι κατ᾽ αὐτῶν, ὃ δυνατὸς ἂν εἴη. i. Dixit enim Hannibal quo tempore pater ſuus in Iberiam exercitum ducturus erat, ſe natum fuiſſe annos circiter nouem. Illo autem ſacrificante, ſe aræ aſtitiſſe. Poſteaquàm verò litauiſſet, & diis immortalibus libauiſſet, ceteráque ex inſtituto & more patrio peregiſſet, aliis, qui aram circumſtabant, paullum ſummotis, ſe propius accedere iuſſum, comiter & beniuolè ab illo rogatum eſſe, vellét ne vnà cum eo in caſtra proficiſci. cui cùm Hannibal reſpondiſſet, ſe valde velle, atque etiam pueriliter à patre contendiſſet, vt ſibi ire liceret: ſe à patre prehenſa dextera ad aram admotum eſſe: iuſſum deinde eſſe, vt ſacra tangens iuraret, numquam ſe Romanis amicum futurum. Ab Antiocho igitur poſtulabat, vt, cùm hæc certò ſciret, quandiu aliquid mali aduerſus Romanos meditaretur, tantiſper bono animo eſſet, & crederet ſe ipſi adiutorem veriſſimum ac certiſſimum futurum. vbi verò bellum componere, aut amicitiam cum eis paciſci vellet, ne putaret ſibi ſycophantis, qui ſe apud eum falsò criminarētur, opus eſſe, ſed diffideret, & ſibi caueret. ſe enim omnia, quæ poſſet, aduerſus eum eſſe facturum. T. Liuius lib. 35. Annal. Hannibal non adhibitus eſt in conſilium propter colloquia cum Villio ſuſpectus regi, & in nullo poſtea honore habitus. Primò eam contumeliam tacitus tulit: deinde melius eſſe ratus & percunctari cauſam repentinæ alienationis, & purgare ſe tempore apto: (al. dato, al. capto) quæſita ſimpliciter iracũdiæ cauſa, auditáq; Pater Hamilcar (inquit) Antioche, paruum admodum me, cùm ſacrificaret, altaribus admotum iuriurando adegit, numquam amicum fore populi Rom ſub hoc ſacramento ſex & triginta annos militaui: hoc me in pace patria mea expulit: hoc patria extorrem in tuam regiam adduxit. hoc duce, ſi tu ſpem meam deſtitueris, vbicumque vireis, vbi arma eſſe ſciam, inueniam toto orbe terrarum quærens aliquos Romanis hoſteis. Itaque, ſi quibus tuorum meis criminibus apud te creſcere libet, aliam materiam creſcendi ex me quærant. Odi Romanos, odióque ſum Romanis. id me verum dicere pater Hamilcar, & dij teſtes ſunt. Proinde cùm de bello Romano cogitabis, inter primos amicos Hannibalem habeto. Si qua res te ad pacem compellet, in id conſilium, alium, cum quo deliberes, quærito. Commemorat & Appianus hoc Hannibalis iuſiurandum duobus locis, ſemel Ἀννιβαϊκῇ, non longè à principio. λεγόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ βωμῶν ἔτι παῖς ὢν ὁρκωθῆναι ῥωμαίοις ἐπιβουλεύσειν ὅτε τι ἐκμείξειν, ἐπινόει παρὰ τὰς σπονδὰς τὸν Ἴβηρα διαβῆναι. i. Cùm autem diceretur à patre ad iuſiurandum adactus eſſe etiam puer cùm eſſet, numquam ſe Romanis perniciem machinari deſtiturum, fluuium Iberum contra fœdera tranſire cogitabat. Iterum Ἰβηρικῇ. ἐλέγετο δὲ καὶ παῖς ὢν ἔτι ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὁρκωθῆναι ἐπὶ ἐμπύρων ἄσπειστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι ῥωμαίοις, ὅτε ἐς πολιτείαν παρέλθοι. διὰ δὴ ταῦτα ἐπινόει μεγάλοις καὶ χρονίοις πράγμασι τὴν πατρίδα περιβαλὼν, καὶ καταστήσας ἐς ἀσχολίας καὶ φόβους τὰ ἑαυτοῦ, καὶ τὰ τῶν φίλων ἐν ἀδεεῖ θέσθαι. i. Dicebatur autem Hannibal

Hannibal,cùm adhuc puer eſſet, ad iuſiurandum adactus eſſe inter ſacrificandum,ſe hoſtem implacabilem Romanis fore, vbi ad remp.acceſſiſſet. Iccirco patria magnis & diuturnis negotiis implicata, & in occupationes,atque timores coniecta,res ſuas,& amicorum in tuto collocare cogitabat.

22. dum conficiebatur)interea dum conficiebatur.non dicit, cùm conficiebatur,ſed dum conficiebatur.

23. in caſtra proficiſci) στρατεύεσθαι,militatum ire.

24. Id cùm libenter accepiſſem) Iuuabit hæc verba Nepotis cum verbis Polybij,quæ paullo antè poſui,comparare.Ne Liuiana quidem admodum ab eiuſdem verbis reperientur diſcrepare.

25. ne dubitaret ducere)ne cunctaretur ducere: vel, ne vereretur ducere: omnem ducendi moram præcideret. Tale ferè eſt illud in Ageſilao, quare venire ne dubitaret: vbi tamen vulgò legitur non dubitaret.

26. tenentem)aras tenebant qui ſacrificabant,& qui ſanctè iurabant.Cic.pro Flacco. Ergo is,qui ſi aram tenens iuraret,crederet nemo: per epiſtolam quæ volet,iuratus probabit? Virgil.æn.4. Talibus orantem dictis,aráſque tenentem.Idē lib.12.Tango aras: medios igneis,& numina teſtor.

27. ſiquid amicè de Rom.cogit.) ſi Romanis conſules, ſeu conſulere voles. εἰ ῥωμαίοις φίλα φρονήσεις

28. te ipſum fruſtraberis)M.Tullius Academ.4.aut certare cum aliis pugnaciter,aut fruſtrari cùm alios,tum etiam me ipſum velim?

29. principem).i.primum,vt ſæpe alibi.ſed ne longè exempla petantur,in Hamilc.Et princeps largitione vetuſtos peruertit mores Karthaginienſium.

30. cuius) Hamilcaris. Occiſus eſt autem à Vectonibus in prælio, vt ſuprà dictum eſt.

31. Haſdrubale) Hamilcaris genero,de quo ſuprà.

32. ſuffecto) ſubſtituto, ſubrogato.

33. omni) vniuerſo.

34. interfecto)à quodam Gallo,vel Galli ſeruo,vt ſuprà diximus.

35. ſummam imperij ad eum detulit) hac de re ſic Polyb.lib.3. ἀφικομένης δὲ τῆς ἀγγελίας ἐκ τῶν στρατοπέδων, ὅτι συμβαίνει ταῖς δυνάμεσιν ὁμοθυμαδὸν ᾑρῆσθαι στρατηγὸν Ἀννίβαν, παραυτίκα συναθροίσαντες τὸν δῆμον, μιᾷ γνώμῃ κυρίαν ἐποίησαν τὴν τῶν στρατοπέδων αἵρεσιν.i.Cùm autem nuntius ex caſtris Karthaginem perlatus eſſet,Hannibalem vno totius exercitus ore, & communi omnium militum conſenſu imperatorem eſſe declaratum: continuò populus conuocatus ſine vlla ſententiarum varietate exercitus iudicium ac voluntatem comprobauit,ac ratam fecit. Detulit autem ad eum ſummam imperij, id eſt, imperatorem ſummo cum imperio eum creauit: vel ſummam imperij ei mandauit. Sic loquitur in Eumene, ibi, rerúmque ſumma ad Antipatrum defertur.

36. Id Karthaginem delatum)id eſt,ea res Karthaginem perlata,ſeu nūtiata.

37. minor quinque & viginti annis n.)vel ſic legendum, vel minus viginti quinque annos natus. Nam vulgata ſcriptura, minor viginti quinque annos natus,ferri non poteſt.Cl.Puteanus vocem,natus,delendam putabat.ego malui de-

tracta littera s. ex natus, facere, natu. Sic enim loquitur de regib. pag. 397. maiórque annis ſexaginta natu deceßit, florente regno.

38. omneis genteis Hiſp.) Polyb. lib. 3. τέλος δὲ συμπαντες ἐπιδιαβάντες οἱ περὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, εἴ τις ἵσταιτο πλείους, ἢ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων. ἃ δὴ γενηθέντα οὐδεὶς ἔτι τῶν ἐντὸς Ἴβηρος ποταμοῦ ῥᾳδίως πρὸς αὐτοὺς ἀντοφθαλμεῖν ἐτόλμα, πλὴν Ζακανθαίων. i. Ad extremum autem Karthaginienſés duce Hannibale in hoſteis conuerſi, & fluuio traiecto, plus quàm quadraginta hominum millia in fugam verterunt: quibus ſuperatis, nullus iam eum hoſtis intra Iberum fl. rectis oculis facilè audebat intueri, præter Saguntinos. T. Liuius lib. 21. Annal. Hannibal agmine quadrato amnem ingreſſus, fugam ex ripa fecit, vaſtatísque agris intra paucos dies Carpetanos quoque in deditionem accepit. & iam omnia trans Iberum, præter Saguntinos, Karthaginienſium erant. Cum Saguntinis bellum nondum erat. ceterùm iam belli cauſa certamina cum finitimis ſerebantur, maximè Turdetanis.

39. Saguntum fœd. ciuit.) Itaque miſerunt Romani legatos ad Hannibalem, qui ei nuntiarent, vt ab Saguntinis ſocíis populi Rom. abſtineret, quíque Karthaginem in Africam traiicerent: ac ſociorum populi Romani querimonias deferrent. Sagunti ſitum talem fuiſſe ſcribit Polyb. lib. 3. ἡ δὲ πόλις αὕτη κεῖται μὲν ἐπὶ τῷ πρὸς θάλατταν καθήκοντι πρόποδι τῆς ὀρεινῆς τῆς συναπτούσης τὰ πέρατα τῆς Ἰβηρίας, καὶ Κελτιβηρίας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. νέμονται δὲ χώραν οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν, πάμφορον, καὶ διαφέρουσαν ἀρετῇ πάσης τῆς Ἰβηρίας. i. Sita autem eſt hæc vrbs ad radices montanæ regionis eius, quæ fineis Iberiæ & Celtiberiæ contingit: diſtátque à mari ſeptem circiter ſtadia. quam qui incolunt, agris fruuntur omni rerum copia atque vbertate circumfluentibus, & toti Iberiæ virtute præſtantibus. T. Liuius lib. 21. Annal. Ciuitas ea longè opulentiſſima vltra Iberum fuit, ſita paſſus mille ferme à mari. Oriundi à Zacyntho inſula dicuntur, &c. Ex quibus Liuij verbis poſſit aliquis defendere, ζακυνθίους, id eſt, Zacynthios dici etiam Sagunthinos: vide ſuprà in Dione, annot. ad illud, Zacynthios adoleſcenteis, numero 131.

40. vi expugnauit) octauo poſtquàm eam circumſedere cœpit, menſe. qua de re ſic Polyb. eod. lib. τοιούτοις δὲ χρώμενος διαλογισμοῖς, ἐρρωμένως προσέκειτο τῇ πολιορκίᾳ, τοτὲ μὲν ὑπόδειγμα τῷ πλήθει ποιῶν αὐτὸν, καὶ γινόμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ταλαιπωρίας, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρακαλῶν τὰ πλήθη, καὶ παραβόλως διδοὺς αὐτὸν εἰς τοὺς κινδύνους, πᾶσαν δὲ κακοπάθειαν καὶ μέριμναν ὑπομένων· τέλος δὲ ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. i. Taleis autem rationes cùm ſecum iniret, ſummo ſtudio in obſidionem Sagunthi incumbebat, nunc ſe ipſe multitudini exemplum proponens, & laborem ipſe in operibus militaribus obeundis ſuſcipiens, ac perferens: nunc militum animos cohortans atque excitans, & profuſè atque audacìter ſe in diſcrimen offerens: omnem denique ærumnam, & curam animo & corpore ſuſtinens. Ad extremum autem octauo menſe vrbem vi & virtute cepit. Sed & quam rationem oppugnationis adhibuerit Hannibal, & quo modo, quámque diu eam ſuſtinuerint Saguntini, multis verbis exponit T. Liuius lib. 21. quæ, aliò properans, prætereo. Referam tantùm quibus condicionibus vrbem ſibi dedi Hannibal voluerit, & quo modo capta ſit. Sunt autem Alurci verba. Vrbem vobis, quam ex magna iam parte dirutam, captam ferè totam habet, adimit: agros relinquit, lo-

cum aſsignaturus, in quo nouum oppidum ædificetis: aurum, argentum omne, publicum, priuatúmque ad ſe iubet deferri: coniugum, veſtráque corpora, ac liberorum veſtrorum ſeruat inuiolata, ſi inermes cum binis veſtimentis velitis Sagunto exire. Hæc victor hoſtis imperat. hæc, quamquam ſint grauia, atque acerba, fortuna veſtra vobis ſuadet. Equidem haud deſpero, cùm omnium poteſtas ei à vobis facta ſit, aliquid ex his rebus remiſſurum. Sed hæc patienda cenſeo potius, quàm trucidari corpora veſtra: rapi, trahíque ante ora veſtra coniuges ac liberos belli iure ſinatis. Ad hæc audienda cùm circumfuſa paullatim multitudine permiſſum ſenatui eſſet populi concilium: repente primores ſeceſsione facta, prius quàm reſponſum daretur, argentum, aurúmque omne ex publico, priuatóque in forum collatum in ignem ad id raptim factum coniicientes, eodem plerique ſemetipſos præcipitauerunt. Cùm ex eo pauor ac trepidatio totam vrbem peruaſiſſet, alius inſuper tumultus ex arce auditur: turris diu quaſſata prociderat, pérque ruinam eius cohors Pœnorum impetu facto cùm ſignum imperatori dediſſet nudatam ſtationibus, cuſtodiiſque ſolitis hoſtium eſſe vrbem: non cunctandum in tali occaſione ratus Hannibal, totis viribus aggreſſus, vrbem momento cepit: ſigno dato vt omnes puberes interficerentur. quod imperium crudele, ceterùm propè neceſſarium cognitum in ipſo euentu eſt, &c. Sequitur aliquot verſib. pòſt. Octauo menſe, quàm cœptum oppugnari, captum Saguntum quidam ſcripſere: inde Karthaginem nouam in hiberna Hannibalem conceſsiſſe: quinto deinde menſe, quàm à Karthagine profectus ſit, in Italiam perueniſſe.

41. *treis exerc. max. comp*) *Tradit Polyb. lib. 3. equites mille ducentos, peditum decem & ſeptem millia, octingentos quinquaginta relictos eſſe in Africa, vt eſſent Karthagini, & Africæ præſidio: Haſdrubali in Hiſpania manere iuſſo traditas quinqueremeis quinquaginta, quadriremeis duas, triremeis quinque, equitum duo millia & quingentos, elefantos viginti & vnum, peditum vndecim millia, octingentos quinquaginta: ipſum in Italiam duxiſſe quinquaginta peditũ millia, equitum ad nouem millia: quibus conſentanea ſunt, quæ à T. Liuio memoriæ prodita ſunt lib. 21. ſic enim ille. Tredecim millia, octingentos quinquaginta pedites cetratos miſit in Africam, & funditores baleareis octingentos ſeptuaginta: equites miſtos ex multis gentibus mille ducentos. has copias partim Karthagini præſidio eſſe, partim diſtribui per Africam iubet. ſimul conquiſitoribus in ciuitates miſsis, quattuor millia conſcripta delectæ iuuentutis, præſidium eoſdem & obſides duci Karthaginem iubet. neque Hiſpaniam negligendam ratus, atq; ideò haud minus, quòd haud ignarus erat circuitam ab Romanis eam legatis ad ſollicitandos principum animos: Haſdrubali fratri, viro impigro eam prouinciam deſtinat: firmátque eam Africis maximè præſidiis, peditum Afrorum vndecim millib. octingentis quinquaginta: Ligurib. trecentis: Balearibus quingentis. ad hæc peditum auxilia additi equites Libyphœnices, miſtum Punicum Afris genus trecenti: & Numidæ, Maurique accolæ Oceani ad mille octingentos, & parua Ilergetum manus ex Hiſpania ducenti equites, &, ne quod terreſtris deeſſet auxilij genus, elefanti quatuordecim. claſsis præterea data ad tuendam maritimam oram, quia qua parte belli vicerant, ea tum quoque rem geſturos Romanos credi*

poterat: quinquaginta quinqueremes, quadriremes duæ, triremes quinque. ſed aptæ, inſtructæque remigio triginta, & duæ quinqueremes erant, & triremes quinque. Appianus paullo aliter, vt mox oſtendemus. ſed ille non excipit eos milites, quos partim Hannoni tradidit, partim domum dimiſit, quòd eos cognouiſſet itineris difficultate, & longinquitate deterritos, minus eſſe ad illam militiam idoneos.

42. Ex his vnum) Sic fere Polybius, & Liuius, vt proximè oſtendimus.

43. ſaltum Pyrenæum) Polyb. eod. lib. ἦγε διὰ τῶν πυρηναίων λεγομένων ὀρῶν. i. ducebat exercitum per monteis, qui Pyrenæi appellantur. T. Liuius lib. 21. Poſtquàm per Pyrenæum ſaltum traduci exercitus cœptus eſt, &c. Appian. Ἀννιβαϊκῷ. ἐπιλεξάμενος δὲ κελτιβήρων τε καὶ λιβύων, καὶ ἑτέρων ἐθνῶν ὅτι πλείστους, καὶ τὰ ἐν ἰβηρίᾳ παραδοὺς Ἀσδρούβᾳ τῷ ἀδελφῷ, τὰ πυρηναῖα ὄρη διέβαινεν ἐς τὴν Κελτικὴν τὴν νῦν λεγομένην Γαλατίαν, ἄγων πεζοὺς ἐννακισμυρίους, καὶ ἱππέας ἐς δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις, καὶ ἐλέφαντας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. γαλατῶν δὲ τοὺς μὲν ὠνούμενος, τοὺς δὲ πείθων, τοὺς δὲ βιαζόμενος διώδευε τὴν χώραν. i. Delectis autẽ ex Celtiberis, & Afris, & aliis gentibus quàm plurimis, & rebus Iberiæ Haſdrubali fratri traditis, & mandatis, monteis Pyrenæos ſuperabat, & in Celticam tranſibat, quæ nunc Gallia dicitur, ducens peditum nonaginta millia, & equitum ad duodecim millia, elefantos triginta ſeptem: ex Gallis autem alios emens, alios oratione flectens, alios cogens, regionem illam peragrabat.

44. cum omnib. incolis conflixit) hoc Polyb. lib 3. & T. Liuius 21. multis verbis docent: quæ longum ſit referre.

45. quæ Italiam à Gallia) Polyb. lib. 3. οὕτω γὰρ ὑποπεπτώκει τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε συνθεωρουμένων ἀμφοῖν, ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. i. Ita enim ſubiecta erat Italia montibus illis, quos ſuprà commemoraui, vt, cùm Italia & Alpes vnà ſpectarentur, viderentur ad totam Italiam arcis rationem, & ſimilitudinem obtinere. T. Liuius lib. 21. Per omnia niue oppleta cùm ſignis prima luce motis ſegniter agmen incederet, pigritiáque & deſperatio in omnium vultu emineret: prægreſſus ſigna Hannibal, in promuntorio quodam, vnde longè & latè proſpectus erat, conſiſtere iuſſis militibus, Italiam oſtentat, ſubiectóſque Alpinis montibus circumpadanos campos: mœniáque eos tum tranſcendere non Italiæ modò, ſed etiam vrbis Romæ: cetera plana ac procliuia fore, &c. M. Tull. de prouinciis conſ. Alpibus Italiam munierat antè natura non ſine aliquo diuino numine. Nam, ſi ille aditus Gallorum immanitati, multitudinique patuiſſet, numquam hæc vrbs ſummo imperio domicilium ac ſedem præbuiſſet: quæ iam licet conſidant. nihil eſt enim vltra illam altitudinem montium vſque ad Oceanum, quod Italiæ pertimeſcendum ſit. Herodianus lib. 2. καὶ τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων προκαταλαβεῖν (μέγιστα ἐστὶ τὰ ὄρη, καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχήματι πρόκειται, καὶ περιβέβληται Ἰταλίᾳ. καὶ τοῦτο, μετὰ τῆς ἄλλης εὐδαιμονίας, παρασχούσης τῆς φύσεως Ἰταλιώταις ἔρυμα ἄρρηκτόν τι, καὶ ἐφ' ᾧ αὐτῶν περιβεβλῆσθαι, ἀπὸ τῆς ἀρκτῴας θαλάσσης ἐπὶ τὴν πρὸς τὴν μεσημβρίαν βλέπουσαν διῆκον,) &c. i. Cùm amici Iuliano ſuaderent, vt Alpium anguſtias occuparet (maximi ſunt illi montes, & quales nõ alij ſunt in regionibus noſtris, Italiæque circumdati muri ſpeciem præbent, &

eam ab iniuria externa tegunt: quaſi præter aliam felicitatem Italis natura munimentum validum, atque irruptum ſuppeditarit, quod vt eos tutari ac tegere poßit, à mari ſeptentrionali, ad id mare, quod meridiem ſpectat, pertinet,) &c.

46. *præter* Herculem *Gr.)* Diodorus Siculus lib. 4. ὁ δὲ Ἡρακλῆς τὴν ἐκ τῆς Κελτικῆς πορείαν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ποιούμενος καὶ διεξιὼν τὴν ὀρεινὴν τὴν κατὰ τὰς Ἄλπεις, ὡδοποίησε τὴν τραχύτητα τῆς ὁδοῦ, καὶ τὸ δύσβατον, ὥστε δύνασθαι τοῖς στρατοπέδοις, καὶ ταῖς τῶν ὑποζυγίων ἀποσκευαῖς βάσιμον εἶναι. τῶν δὲ τὴν ὀρεινὴν ταύτην κατοικούντων βαρβάρων εἰωθότων τὰ διεξιόντα τῶν στρατοπέδων περικόπτειν καὶ λῃστεύειν ἐν ταῖς δυσχωρίαις, χειρωσάμενος ἅπαντας, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῆς παρανομίας ἀνελὼν, ἐποίησεν ἀσφαλῆ τοῖς μεταγενεστέροις τὴν ὁδοιπορείαν. *i.* Hercules *autem ex* Gallia *in* Italiam *iter faciens, & mõtanam regionem* Alpinam *tranſgrediens, viæ aſperitatem molliit, loca patefecit, itinera muniit, ita vt exercitibus & veterinis animalibus onuſtis, ingreſſu, & ſuperatu facilia eſſent. Cùm autem* Alpium *incolæ barbari exercitus, qui eà iter facere vellent, mutilare, & prædabundi vexare antea ſolerent in locorum anguſtiis, omnibus captis, & iniuſtorum facinorum ducibus ſublatis, iter poſteris tutum reddidit.*

47. *ſaltus* Graius*)* Plinius *lib. 3. cap.* 17. Deinde Salaſſorum Auguſta Prætoria *iuxta geminas* Alpium *fauceis,* Graias, *atque* Pœninas. *his* Pœnos, Graiis Herculem *tranſiiſſe memorant. Idem eod. lib. cap.* 20. *Ceteri fere* Lepontios *relictos ex comitatu* Herculis *interpretatione* Græci *nominis credunt, præuſtis intra ſinus* Alpium *niue membris: eiuſdem &* Graios *fuiſſe, poſitos in tranſitu* Graiarum Alpium *incolas, præſtanteiſque genere* Euganeos, *inde tracto nomine.*

48. Alpicos*) malim legi,* Alpinos,

49. *patefecit)* Appianus Ἀννιβαϊκῇ. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ Ἄλπεια ὄρη, καὶ μηδεμίαν μήτε δίοδον, μήτε ἄνοδον εὑρὼν, (ἀπόκρημνα γὰρ ἐστὶν ἰσχυρῶς) ἐπέβαινε καὶ ὅμως, ὑπὸ τόλμης κακοπαθῶν χιόνος τε πολλῆς οὔσης καὶ κρύους, τὴν μὲν ὕλην τέμνων τε καὶ κατακαίων, τὴν δὲ τέφραν σβεννὺς ὕδατι καὶ ὄξει, καὶ τὴν πέτραν ἐκ τοῦδε ψαφαρὰν γιγνομένην σφύραις σιδηραῖς θραύων, καὶ ὁδοποιῶν. ἣ καὶ νῦν ἐστὶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐντριβὴς, καὶ καλεῖται δίοδος Ἀννίβου. *i. Cùm autem* Hannibal *ad* Alpeis *perueniſſet, neque vllum vel tranſitum, vel aſcenſum reperiſſet: (ſunt enim mirum in modum omni ex parte prærupta, & præcipites) tamen etiam in illis veſtigia infixit, præ audacia ærumnas perferens, cùm eſſent multa niue & glacie cooperta: & ſiluam partim cædens, partim comburens, cinerem autem aqua & aceto exſtinguens, & rupem, quæ ex hoc friabilis reddebatur, malleis ferreis perfringens, & viam muniens: quæ rupes etiam nunc quà itur, hominum pedibus teritur: & tranſitus* Hannibalis *appellatur.* T. Liuius *eod. lib. Inde ad rupem minuendam, per quam via vna eſſe poterat, milites ducti, cùm cædendum eſſet ſaxum, arboribus circa immanib. deiectis, detruncatiſque, ſtruem ingentem lignorum faciunt, eámque cùm & vis venti apta faciendo igni coorta eſſet, ſuccendunt, ardentiáq; ſaxa infuſo aceto putrefaciunt.*

50. *effecitque vt eà elefantus)* Polyb. *eod. lib.* ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι πρὸς τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις, οὔτε τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα, σχεδὸν ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς γῆς ἀπερρωγυίας, καὶ πρὸ τοῦ μὲν οὔσης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτε προσφάτως ἀπερρώγει· ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμῆσαι, καὶ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος, *&c. i. Simulatque autem ad talem locum peruentum eſt, quem neque feræ (id eſt,*

eleſanti) neque veterina animalia, ſeu iumenta, propter anguſtias præterire poterant, quòd terra vſque ad tria ſtadia interrupta eſſet, & cùm antea talis eſſet, tum verò illo tempore multo magis, quia recens interruptio facta erat: hîc iterum contigit, vt multitudo animum deſponderet, & à ſuſcepto itinere deterreretur Sequitur aliquot verſib. pòſt. καὶ μετὰ ταῦτα συναθροίσας τὸ πλῆθος, τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας. τοῖς μὲν οὖν ὑποζυγίοις, καὶ τοῖς ἵπποις ἱκανὴν ἐποίησε πάροδον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. & poſtea multitudine à progreſſu reuocata, & ad rupem admota, eam purgauit, & muniuit, magnóque cum labore ac ſudore peruiam reddidit. Sic Liuius eo, quem modò protulimus loco, Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliúntque amfractibus modicis clinos, vt non iumenta ſolùm, ſed elefanti etiam deduci poſſent.

51. ornatus) Cl. Puteanus me certiorem fecit, ſic eſſe ſcriptum in libris manu ſcriptis, idque ab illo, quem ſuprà ſignificaui ac deſcripſi, eſſe indicatum, (nolim enim neque illum, neque quemquam alium ſuæ diligentiæ fructu, præmióq; ſpoliare) Sic igitur habet liber manu ſcriptus, vt illum teſtatum eſſe audio, multo ſanè rectius, quàm, quo modo habent libri vulgati, oneratus. Omnino ſuboffendebat me antea hæc lectio: & quærebam vocem, quæ opponeretur voci, inermis. Nam vſus eſt hic Probus antitheſi, vt elefantus opponatur vni homini: elefantus ornatus homini inermi, ire ei, quod eſt, repere. Ornatus igitur aptiſſimè inermo, ſeu inermi opponitur. ornatum enim intelligimus, qui ſit rebus omnibus ad pugnam vtilibus inſtructus. Sic M. Tull. dixit in Piſonem, inſtructam & ornatam exercitu & pecunia prouinciam: ſic ornatiſſimum fundum pro Quintio, pro, rebus omnibus neceſſariis inſtructiſſimo. Sic pro lege Manilia, ornare & ædificare claſſeis. ſic lib. 2. accuſat. Heraclium ornatum ſupellectili, argento, veſte, mancipiis. iterum ornatas prouincias lib. 3. epiſt. ad Att. epiſt. 24. Qui locus me admonet vt locum Suetonij in omnibus, quas vidi, editionibus corruptum, à me iampridem coniectura emendatum, polito lectori impertiam atque indicem. Eſt autem is in C. Iulio non ita longè à princip. ibi. Ex prætura vlteriorē ſortitus Hiſpaniam, retinenteis creditores interuentu ſponſorum remouit: ac neque more, neque iure antè quàm prouinciæ ordinarentur, profectus eſt. Sic quidem legitur in omnibus libris, planè mendoſè: ſed legendum eſt, ornarentur. quod cùm mihi olim coniectura ſola ducto in mentem veniſſet, Erricus Memmius, quem ſemper honoris cauſa nomino, nuper oſtendit domi ſuæ in vno exemplari manu ſcripto, ita diſertè ſcriptum. Atque eodem ipſo tempore idem ille vir clariſſ. indicauit mihi apud eundem ſcriptorem duobus antè verſib. locum alterum in eodem illo exemplari aliter ſcriptum, quàm vulgò in impreſſis legitur. ſic enim vulgo legitur, Vectium pignorib. captis, & direpta ſupellectile malè mulctatum, ac pro roſtris in contione pæne diſcerptum, coniecit in carcerem. Legendum autem eſt, vt ſcriptū eſt in illo libro, Vettium pignorib. captis, & direpta ſupellectile malè mulcatum, ac pro roſtris in contione pæne diſcerptum, & c. malè mulcatum, id eſt verberatū, & quaſi plagis debilitatum. Sed de hoc verbo nos plura in commentariis Plautinis: quos propediem, Deo approbante, edemus. Porrò autem hic Vettius, vt hoc dicam, ἐν παρόδῳ, cognomento Iudex dictus eſt: quod & alibi lectorem admonui.

Verùm, vt ad Cornelium redeam, & ad hunc locum, in quo verſamur, ne hoc quidem ſilentio prætereundum eſt, veteres, cùm eſſent prælium commiſſuri, & elefantos in aciem producturi, cõſueuiſſe eos purpureis pãnis, ſeu ſtragulis ornare: id quod teſtatur Plutarchus in Eumene, his verbis, καὶ (ὡς) τῶν θηρίων τοὺς πύργους εἶδον, καὶ τὰς πορφύρας, ὅσπερ ἦν αὐτοῖς κόσμος εἰς μάχην ἀγομένοις, *&c. id eſt, Et vbi ferarum, id eſt elefantorum, turreis ſurſum, & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cùm ad prælium ducebantur, &c.*

57. *peruênit) quinto mẽſe à Karthagine noua: (vt quidam auctores ſunt) quinto decimo die Alpibus ſuperatis: Liuius lib. 21, neque aliter Polybius eod. lib.* τέλος δὲ τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ Καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ πεποιημένος, τὴν δὲ τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις πεντεκαίδεκα. *i. Tandem toto itinere confecto à Karthagine noua quinto menſe: Alpibus autem ſuperatis diebus quindecim.*

53. *conflixerat apud Rhodanum) Atqui neque Polybius, neque Liuius, neque vlli alij, quod ſciam, tradiderunt, P. Cornelium conſulem cũ Hannibale ad Rhodanum conflixiſſe. Nam triduo antè quàm ad Rhodanum veniſſet Scipio, tranſierat flumen Hannibal, teſte Polybio, cuius hæc verba ſunt.* οὐ μὴν ἀλλὰ Πόπλιος μὲν ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἡμέραις ὕστερον τρισὶ τῆς ἀναζυγῆς τῆς τῶν Καρχηδονίων παραγενόμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν, καὶ καταλαβὼν ὡρμηκότας τοὺς ὑπεναντίους, ἐξενίσθη μὲν ὡς ἐνδέχεται μάλιστα, πεπεισμένος οὐδέποτ᾽ ἂν αὐτοὺς τολμῆσαι τῇδε ποιήσασθαι τὴν εἰς Ἰταλίαν πορείαν διὰ τὸ πλῆθος, *&c. i. Verùm tamen cùm Publius imperator Romanus triduo pòſt quàm Karthaginienſes è ripa Rhodani caſtra mouerant, ad locum, quà Karthaginienſeis flumen traiicere cogitare audierat, perueniſſet, & inde diſceſſiſſe cognouiſſet: incredibili ſtupore affectus eſt, quòd ei perſuaſum erat, eos numquam eà in Italiam iter facere auſuros, propter viæ difficultatem, & barbarorum eas regiones incolentium multitudinem. T. Liuius eod. lib. P. Cornelius cos. triduo ferè pòſt quàm Hãnibal ab ripa Rhodani mouit, quadrato agmine ad caſtra hoſtium venerat, nullam dimicandi moram facturus. Ceterùm vbi deſerta munimenta videt, ad mare ad naueis rediit, tutius, faciliúsque ita deſcendenti ab Alpibus Hannibali occurſurus. De Rhodano autem & Arare, & figura delta, quam præbent quà confluunt, lege Polybium eod. lib.*

54. *cum hoc eod. de Claſtid.) Claſtidium quidem cõmemorat T. Liuius lib. 21. & Claſtidium vicum nominat. commemorat & Strabo lib. V. Sed non videtur tamen huic voci hîc locus eſſe. Nam primùm quid eſt apud Padum Claſtidio decernit? (Sic enim habent omnes libri vulgati) nónne ſatis eſt dixiſſe, apud Padum decernit, quemadmodum ſuprà dixit apud Rhodanum: infrà, apud Trebiam? Putabam, ſi hæc vox non eſt aliunde inculcata, (quod mihi fit veriſimile, ideóque delendam arbitror) aliquid deeſſe, & legendum, non longè à Claſtidio. Nam T. Liuius tradit, Hannibalem ſtatim poſt illam pugnam, ad Claſtidium vicum, quò magnam vim frumenti Romani congeſſerant, partem ſui exercitus miſiſſe, quòd inopia frumenti laboraret: breuíque pòſt tempore nummis aureis quadringentis P. Brundiſino præſidij præfecto corrupto, Hannibali Claſtidium eſſe traditum. Et item Polyb. eod. lib. cuius verba aſcribã.* κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Ἀννίβας πολιορκήσας πόλιν Κλαστίδιον ἐνδόντος αὐτῷ τοῦ πεπιστευμένου παρὰ Ῥωμαίων ἀ-

δρὸς Βρεντεσινοῦ, κατέσχε. γενόμενος δὲ κύριος τῆς τε φρουρᾶς, καὶ τῆς τοῦ σίτου παραθέσεως, τούτῳ μὲν πρὸς τὸ παρὸν ἐχρήσατο, τοὺς δὲ παραληφθέντας ἄνδρας ἀβλαβεῖς μεθ' ἑαυτοῦ προῆγε, δεῖγμα βουλόμενος ἐκφέρειν τῆς σφετέρας προαιρέσεως πρὸς τὸ μὴ δεδιότας ἀπελπίζειν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν τοὺς ὑπὸ τῶν καιρῶν καταλαμβανομένους. i. Iiſdem autem temporibus Hannibal Claſtidium oppidum ſibi proditum ab eo, cui eius cuſtodia credita à Romanis fuerat, viro Brundiſino, capit. Præſidio autem, & frumento, quod in id oppidum congeſtum fuerat, potitus, hoc quidem ad præſentem neceßitatem vſus eſt: viris autem, quos cepit, pepercit, ſui conſilij indicium in vulgus edere volens, vt ne, qui poſtea pro temporum inclinatione in ſuam poteſtatem veniſſent, metu perterriti ſalutem deſperarēt. Et Strabo Claſtidium in hoc tractu locat. Cl. Puteanus minus longè à ſcriptura vulgata diſcedens, legendum putabat, Cum hoc eodem de Claſtidio apud Padum decernit. quod parum abeſt quin amplectar & probem. vnus eſt ſcrupulus, quòd ex Polybio & Liuio licet intelligere, Scipionem cum Hannibale de Claſtidio non decertaſſe: niſi fortè alij hiſtorici, quàm qui hodie exſtant, aliud tradiderint. Hunc igitur locum conſiderent eruditi.

55. decernit) dimicat, decertat. hanc pugnam, eiúſque euentum multis verbis deſcribunt, atque exponunt Polybius & Liuius. Liuij hæc pauca verba aſcribā. Iam magna ex parte anceps erat pugna, donec Numidæ, qui in cornib. erant, circumuecti paullulum, ab tergo ſeſe oſtendêre. Is pauor perculit Romanos, auxítque pauorem conſulis vulnus, periculúmque intercurſu tum primùm pubeſcentis filij propulſatum. Sequitur aliquot poſt verſib. Hoc primùm cum Hannibale prælium fuit: quo facile apparuit & equitatu meliorem Pœnum eſſe, & ob id campos patenteis, quales ſunt inter Padum, Alpeiſque, bello gerendo Romanis aptos nō eſſe. Itaque proxima nocte, iuſsis militibus vaſa colligere, caſtra ab Ticino mota, feſtinatúmque ad Padum eſt, vt ratibus, quibus iunxerat flumen, nondum reſolutis, ſine tumultu atque inſectatione hoſtis, copias traiiceret. Prius Placentiam peruenêre, quàm ſatis ſciret Hannibal ab Ticino profectos: tamen aliquot moratorum in citeriore ripa ſegniter ratem ſoluenteis cepit. Appianus Ἀννιβαϊκῇ. αὐτὸν δὲ τὸν στρατὸν λαβὼν ὁ Πόπλιος ἐς μάχην ἐξέτασσε πρὸς Ἀννίβαν. καὶ γενομένης ἀκροβολίας τε καὶ ἱππομαχίας, οἱ Ῥωμαῖοι κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν Λιβύων ἔφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον. καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἐς Πλακεντίαν ἀνεχώρουν ἀσφαλῶς τετειχισμένην, τὸν Πάδον ἐπὶ γεφυρῶν περάσαντές τε καὶ τὰς γεφύρας λύσαντες. i. Acceptum autem exercitum Publius Scipio aduerſus Hannibalem inſtruebat, & mißis primùm vtrinque telis, deinde equeſtri pugna commiſſa, in Placentiam bene munitam Romani ſe receperunt, Pado ratibus iunctis traiecto, & pontib. ſolutis.

56. ſaucium inde, &c.) Liuius ibid. Is pauor perculit Romanos, auxítque pauorem conſulis vulnus, periculúmque, &c. nam hunc locum ſuprà proximè protulimus. Polyb. lib. 3. Πόπλιος μὲν οὖν ἀναζεύξας προῆγε διὰ τῶν πεδίων ἐπὶ τὴν τοῦ Πάδου γέφυραν, σπεύδων φθάσαι διαβιβάσας τὸ στρατόπεδα. συνορῶν γὰρ τοὺς μὲν τόπους ἐπιπέδους ὄντας, τοὺς δ' ὑπεναντίους ἱπποκρατοῦντας, αὐτὸν δὲ βαρυνόμενον ἐκ τοῦ τραύματος, εἰς ἀσφαλὲς ἔκρινε δεῖν ἀποκαταστῆσαι τὰς δυνάμεις. i. Publius igitur caſtris motis, per patenteis campos exercitum, antecedens hoſteis, ad Padi pontem ducebat, properans

rum exercitum traiicere prius, quàm hoſtes tranſire conarentur. Nam *cùm videret, loca eſſe plana & exporrecta, hoſteis autem equitatu eſſe ſuperiores, ſe verò vulnere eſſe tardiorem, copias in locum aliquem tutum deducendas eſſe iudicabat.* Florus Epitoma. *At primi quidem impetus turbo inter Padum & Ticinum validoſtatim fragore detonuit. tunc Scipione duce fuſus exercitus. ſaucius & ipſe veniſſet in hoſtium manus imperator, niſi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipſa morte rapuiſſet.*

57. Ti. Longo) *.i. Tiberio Longo.* Sic autem legendum, *non, vt vulgò, T. i. Tito Longo. ſic enim* Polybius *nominat, itémque in* Faſtis *Tiberius appellatur.* Apud T. Liuium *tamen Titus dicitur, mendoſè. Sic autem habent* Faſti.

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.

P. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO. TI. SEMPRONIVS LONGVS.

58. *manum conſeruit) conflixit. ſic ſuprà locutus eſt.*

59. *vtrumque profligauit) id eſt, quaſi ad interitum dedit. de hoc verbo in* Datame. *Sed videtur* P. Cornelius *huic prælio non interfuiſſe, quòd nondum ſatis firmus erat ex vulneribus ſuperiore prælio acceptis: neque eum* Polybius & Liuius *in hoc prælio appellant.* Contrà Appianus Ἀννιβαϊκῇ. Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ παρακαλῶν, ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρῆναι, μόλις δὲ ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. *i.* Scipio *autem eos ſequens & cohortans, parum afuit, quin vulneratus interiret: vixq; Cremonam ſaluus deportatus eſt. Tantum autem terrorē ex hac clade perlatum Romā eſſe tradit* Liuius lib. 21. Annal. *vt iam ad vrbem Romam crederent infeſtis ſignis hoſtem venturum, nec quicquam ſpei, aut auxilij eſſet, quo à portis, mœnibúsque vim arcerent. vno conſule (aiebant) ad* Ticinum *victo, altero ex Sicilia reuocato, duobus conſulibus, duobus conſularib. exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones eſſe, quæ arceſſerentur?* Non *fuit tamen hæc* Hannibalis *victoria, ei admodum læta, vt teſtantur* Polyb. & Liuius, *propterea quòd nix & frigus, & turbulenta tempeſtas multos homines, plurima iumenta, & elefantos propè omneis conſumſit.* Polyb. *eod. lib.* καὶ πάντες ἐπὶ μὲν τῇ μάχῃ περιχαρεῖς ἦσαν, ὡς κατωρθωκότες. συνέβαινε γὰρ ὀλίγους μὲν τῶν Ἰβήρων καὶ Λιβύων, τοὺς δὲ πλείους ἀπολωλέναι τῶν Κελτῶν. ὑπὸ δὲ τῶν ὄμβρων, καὶ τῆς ἐπιγινομένης χιόνος οὕτω διετίθεντο δεινῶς, ὥστε τὰ μὲν θηρία διαφθαρῆναι πλὴν ἑνὸς. πολλοὺς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀπόλλυσθαι, καὶ τῶν ἵππων διὰ τὸ ψῦχος. *i. Et omnes ob prælij fuccesſum quidem lætitia efferebantur, tamquam re bene geſta. forte fortuna enim pauci quidem ex* Hiſpanis & Afris, *plures autem ex* Gallis *in acie interierant. ſed imbribus, & niue, quæ poſtea deciderat, tam male affecti erant, vt omnes elefanti præter vnū, multi homines, & equi frigore perierint. Sed duo prælia commiſſa ſunt ante quàm ad* Ligures Hannibal *perueniret, & in vtroque* Romani Sempronio *duce ſuperati ſunt. Tradit enim* Liuius *eodem libro,* Sempronium *priore prælio ſuperatum* Romam *veniſſe, deinde cùm* Roma *in caſtra rediiſſet, ad* Placentiam *rurſum cū* Hannibale *conflixiſſe.* Sic enim Liuius. *Nec* Sempronius *conſul (iam enim* Roma *redierat) detrectauit certamen. atque eo die tria millia paſſuum inter bina caſtra fuere. Poſtero die ingentibus animis, vario euentu pugnatum eſt. primo*

99

concurſu adeò res Romana ſuperior fuit, vt non acie vincerent ſolùm, ſed perculſos hoſteis in caſtra perſequerentur: mox caſtra quoque oppugnarent. Hannibal paucis propugnatoribus in vallo, portiſque poſitis, ceteros confertos in media caſtra recipit, intentóſque ſignum ad erumpendum ſpectare iubet. Iam noua ferme diei hora erat, cùm Romanus nequicquam fatigato milite, poſtquàm nulla ſpes erat potiundi caſtris, ſignum receptui dedit. Quod vbi Hannibal accepit, laxatámque pugnam, & receſſum à caſtris vidit, extemplo equitib. dextra, læuáque emiſſis in hoſtem, ipſe cum peditum robore de his caſtris erupit. Pugna rarò vlla magis ſæua, & cum vtriuſque partis pernicie clarior fuiſſet, ſi extendi à die in longum ſpatium quiuiſſet. nox accenſum ingentibus animis prælium diremit. Itaque acrior concurſus fuit, quàm cædes: & ſicut æquata ferme pugna erat, ita clade pari diſceſſum eſt. ab vtraque parte ſexcentis plus peditibus, & dimidiũ eius equitum cecidit. Sed maior Romanis, quàm pro numero, iactura fuit: quia equeſtris ordinis aliquot, & tribuni militum quinque, & præfecti ſociorum tres ſunt interfecti. Secundum eam pugnam Hannibal in Ligures, Sempronius Lucaniam conceſſit.

60. per Ligures) ſic habent exempla Argentor. & Baſilienſ. atque ita legendũ. nam Florent. & Aldina non habent præpoſitionem, per.

61. Apenninum) T. Liuius eod. lib. ſupra eum locum, quem modo protuli, Trãſeũtem Apenninum adeò atrox tempeſtas adorta eſt, vt Alpium fœditatem propè ſuperarit. vento miſtus imber cùm ferretur in ipſa ora: primùm, quia aut arma omittenda erant, aut contrà enitentes vortice intorti affligebantur: conſtitêre. deinde cùm iam ſpiritum intercluderet, nec reciprocare animã ſineret: auerſi à vento parumper conſedêre. Tum verò ingenti ſono cælum ſtrepere, & inter horrendos fragores micare ignes: capti auribus & oculis metu omnes torpere, &c.

62. adeò graui morbo) T. Liuius lib. 22. Ipſe Hannibal æger oculis ex verna primùm intemperie variante labores, frigoráque, elefanto, qui vnus ſuperfuerat, quòd altius ex aqua exſtaret, vectus: vigiliis tamen, & nocturno humore, paluſtríque cælo grauante caput: & quia medendi nec locus, nec tempus erat, altero oculo capitur. Polyb. lib. 3. Ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας, περιαλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἐπισχεθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως, οὐκ ἐπιδεχομένου τοῦ καιροῦ καταμονὴν, ἢ θεραπείαν διὰ τὸ τῆς περιστάσεως ἀδύνατον. i. Hannibal autem vix, elefanto vectus, qui vnus ſuperfuerat, ſeruatus eſt, idque multo labore exanclato, & magno dolore affectus ex graui oculorum morbo, vnde & altero oculo orbatus eſt, quòd tempus moram, aut curationem non ferret.

63. C. Flaminium conſ.) qui erat homo turbulentus, & blandus populi cõtionator, & temerarius, & rei militaris imperitus: talémque eum eſſe ſciebat Hannibal. Polyb. lib. 3. πυνθανόμενος δὲ τὴν μὲν χώραν τὴν πρόσθεν πολλὴν γέμειν ὠφελείας, τὸν δὲ Φλαμίνιον ὀχλοκόπον μὲν καὶ δημαγωγὸν εἶναι τέλειον, πρὸς δὲ ἀληθινῶν καὶ πολεμικῶν πραγμάτων χειρισμὸν οὐκ εὐφυῆ, πρὸς δὲ τούτοις καταπεπιστευκέναι τοῖς σφετέροις πράγμασι, συνελογίζετο, &c. i. Cùm autem audiret Hannibal, regionem ante oculos poſitam omni rerum copia abundare, Flaminium verò turbulentum eſſe, & multi-

tudinis aſſentatorem, & popularem contionatorem omnibus ſuis numeris abſolutum, ad res veras autē, & bellicas adminiſtrandas natura ineptum: præterea hominem eſſe confidentem, & præferocem: hanc rationem iniit, fore, vt, ſi eius caſtra præteriret, & loca vlteriora occuparet, & vaſtaret, ille partim gratiæ populi aucupandæ cupiditate incenſus, non poſſet ferre agros Italiæ ferro, flammáque vaſtari: partim dolore affectus, expeditus adeſſet. per omnia loca ipſum ſequens, & aliquod præclarum facinus per ſe, non exſpectato collega, ne ſocium gloriæ haberet, edere geſtiret. Sic Liuius lib. 22. *Regio erat in primis* Italiæ *fertilis,* Etruſci *campi, qui* Feſulas *inter,* Arretiúmque *iacent: frumenti ac pecoris, & omnium rerum copia opulenti. Conſul ferox ab conſulatu priore, & non modò legum, aut patrum maieſtatis, ſed ne deorum quidem ſatis metuens erat. hanc inſitam ingenio eius temeritatem fortuna proſpero ciuilibus, bellicisque rebus ſucceſſu aluerat. Itaque ſatis apparebat nec deos, nec homines conſulentem, ferociter omnia ac præpropere acturum: quóque pronior eſſet in vitia ſua, agitare eum, atque irritare* Pœnus *parat.* Sic Appianus Ἀννιβαϊκῇ. ἐν δὲ τούτῳ καὶ Φλαμίνιος ὁ τοὺς τρισμυρίους τὴν ἐντὸς Ἰταλίας φυλάσσων, αἰσθόμενος τῆς σπουδῆς Ἀννίβου, μετέβαινεν ὀξέως, οὐ διαναπαύων τὴν στρατιάν, δείσας περὶ τῆς πόλεως, καὶ ἅτε τις ὢν ἀπειροπόλεμός τε, καὶ εἰς ἀρχὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ᾑρημένος, ἠπείγετο Ἀννίβᾳ συμπλακῆναι. i. Interea Flaminius, *qui triginta hominum millibus interiorem* Italiam *tutabatur, intellecta* Hannibalis *feſtinatione, vrbi timens, noctéis & die contendebat, & properabat, non data exercitui quieſcendi poteſtate, homo alioqui belli imperitus, & iactatione populari ad conſulatum euectus.* Etiam Strabo lib. V. *pugnas* Hannibalis *cum* Flaminio *commiſſas, & hoc iter eius impeditum, ac laborioſum commemorat, his verbis.* Ἀπωτάτω δὲ καὶ ἡ περὶ Ἀρρήτιον γῆ Πασουμένη, καθ' ἣν αἱ ἐκ τῆς Κελτικῆς εἰς τὴν Τυρρηνίαν ἐκβολαὶ στρατοπέδοις, αἷς καὶ Ἀννίβας ἐχρήσατο, δυεῖν οὐσῶν, ταύτης τε καὶ τῆς ἐπ' Ἀριμίνου διὰ τῆς Ὀμβρικῆς. βελτίων μὲν οὖν ἡ ἐπ' Ἀριμίνου. ταπεινοῦται γὰρ ἐνταῦθα ἱκανῶς τὰ ὄρη. φρουρουμένων δὲ τῶν παρόδων τούτων ἐπιμελῶς ἠναγκάσθη τὴν χαλεπωτέραν ἑλέσθαι, καὶ ἐκράτησεν ὅμως, νικήσας μάχας μεγάλας Φλαμίνιον. i. *Longiſſimè autem* Roma *abeſt ager* Paſumenus Arretio *vicinus: per quem eruptiones exercituum ex* Gallia *in* Etruriam *fieri ſolent: quibus &* Hannibal *vſus eſt, cùm duæ ſint erumpendi viæ: hæc, & ea, quæ iuxta* Ariminum *eſt. Nam hîc montes ſunt tolerabiliter humiles, & depreſſi. Sed cùm tranſitus eſſent cuſtodibus diligenter inſeſſi, coactus eſt viam difficiliorem ſumere: & tamen eam ſuperauit,* Flaminio *magnis prœlijs victo.* De hoc & M. Tullius *lib.* I. *de diuinatione. Quid? bello Punico ſecundo, nónne* C. Flaminius *(Sic autem legendum, non* Flamininus, *quo modo eſt in noſtra editione, cuiuſdam correctoris indocti culpa, qui me abſente totum hunc locum inquinauit in hoc nomine) conſul iterum, neglexit ſigna rerum futurarum magna cum clade reip? qui exercitu luſtrato cùm* Arretium *verſus caſtra mouiſſet, & contra* Hannibalem *legiones duceret: & ipſe, & equus eius ante ſignum* Iouis *ſtatoris ſine cauſa repente cóncidit, nec eam rem habuit religioni, obiecto ſigno, vt peritis videbatur, ne committeret prœlium. Idem cùm tripudio auſpicaretur, pullarius diem prœlij committendi differebat. Tum* Flaminius *ex eo quæſiuit, ſi ne poſtea quidem pulli paſcerentur, quid faciendū cenſeret. Cùm ille quie-*

ſcendum reſpondiſſet: Flaminius, Praeclara verò (inquit) auſpicia, ſi eſurientibus pullis res geri poterit: ſaturis nihil geretur. Ita ſigna conuelli, & ſe ſequi iuſsit. quo tempore cùm ſignifer primi haſtati ſignum non poſſet mouere loco, nec quicquam proficeret, plures cùm acceſsiſſent: Flaminius renuntiata ſuo more neglexit. Itaque tribus horis conciſus exercitus, & ipſe interfectus eſt.

63. apud Traſimenum) λίμνην appellant Polybius, & Appianus. In hac pugna autem Liuius lib. 22. Annal. Polybium ſecutus, quindecim millia Romanorum in acie cæſa eſſe tradit: decem millia ſparſa fuga per omnem Etruriam diuerſis itineribus Romam petiiſſe: ſex millia primi agminis per aduerſos hoſteis eruptione facta, ignaros omnium, quæ pòſt agerentur, ex ſaltu euaſiſſe: & cùm in tumulo quodam conſtitiſſent, clamorem modò ac ſonum armorum audienteis, quæ fortuna pugnæ eſſet, neque ſcire, neque perſpicere præ caligine potuiſſe. Inclinata ad iniqua re cùm caleſcente ſole depulſa nebula aperuiſſet diem, tum liquida iam luce monteis, compóſque patenteis fœdè Romanam aciem oſtendiſſe. Itaque ne in conſpectos procul immitteretur eques, ſublatis raptim ſignis quàm citatiſsimo poterant agmine, ſeſe abripuiſſe. poſtero die cùm ſuper cetera, extrema fames etiam inſtaret, fidem dante Maharbale, qui cum omnibus equeſtribus copiis nocte conſecutus erat, ſi arma tradidiſſent, abire cum ſingulis veſtimentis paſſurum: ſe ſe dedidiſſe: quam Punica religione ſeruatã fidem ab Hannibale eſſe, atque in vincula omneis coniectos. Hæc eſt (inquit ille) nobilis ad Traſimenum pugna, atque inter paucas memorata populi Romani cladeis. Polybij verba, quamuis hanc pugnam illuſtriſsimè deſcribat, atque exponat, non aſcribam, tum quòd cupiam nũc maximè breuitati operam dare, tum quòd cum Liuianis ſint admodum conſentanea. Et tamen quædam, ſi commodum erit, & ſi res poſtulabit, infrà aſcribere me non pigebit.

64. inſidiis circumuentum) Polyb. lib. 3. diſertè ac planè docet, inſidias fuiſſe ab Hannibale Romanis collocatas. Sic enim ille. οὔσης δὲ τῆς ἡμέρας ὁμιχλώδους διαφερόντως, Ἀννίβας ἅμα τῷ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πορείας εἰς τὸν αὐλῶνα προσδέξασθαι, καὶ συνάπτειν πρὸς αὐτὸν ἤδη τὴν τῶν ὑπεναντίων πρωτοπορείαν, ἀποδοὺς τὰ συνθήματα, καὶ διαπεμψάμενος πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐνέδραις, συνεπεχείρει πανταχόθεν ἅμα τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Φλαμίνιον, παραδόξου γενομένης αὐτοῖς τῆς ἐπιφανείας, ἔτι δὲ δυσσυνόπτου τῆς κατὰ τὸν ἀέρα περιστάσεως ὑπαρχούσης, καὶ τῶν πολεμίων κατὰ πολλοὺς τόπους ἐξ ὑπερδεξίου καταφερομένων καὶ προσπιπτόντων, οὐχ οἷον παραβοηθεῖν ἐδύναντο πρός τι τῶν δεομένων οἱ ταξίαρχοι καὶ χιλίαρχοι τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' οὐδὲ συννοῆσαι τὸ γινόμενον. ἅμα γὰρ οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον, οἱ δ' ἀπ' οὐρᾶς, οἱ δ' ἐκ πλαγίων αὐτοῖς προσέπιπτον. διὸ καὶ συνέβη τοὺς πλείστους τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ τῆς πορείας σχήματι κατακοπῆναι, μὴ δυναμένους αὑτοῖς βοηθεῖν, ἀλλ' ὡσανεὶ προδεδομένους ὑπὸ τῆς τοῦ προεστῶτος ἀκρισίας. ἔτι γὰρ διαβουλευόμενοι τί δεῖ πράττειν, ἀπώλλυντο παραδόξως. ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τὸν Φλαμίνιον αὐτὸν δυσχρηστούμενον καὶ περιπαθοῦντα τοῖς ὅλοις, προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν, &c. i. Cùm autem dies eſſet valde caliginoſus, & cælum nebuloſum, Hannibal ſimul atque maiorem agminis partem in anguſtias eſſe receptam, & iam primos ſibi appropinquaſſe vidit, dato ſigno, & quibuſdam ad eos, qui in inſidiis erant collocati, miſsis, vno tempore vndique hoſteis inuadit. Flaminius, & qui circum eum erant, tribuni, & centuriones im-

prouiſa, atque inopinata rei ſpecie perterriti, ac perturbati, & præterea denſiſſima caligine proſpectum, atque adeò aſpectum eis adimente, & hoſtibus ex pluribus ſuperioribus locis vno tempore irrumpentibus, atque irruentibus, non modò ſuccurrere, & ſi quid factò opus eſſet, facere, ſed ne quid fieret quidem intelligere poterant. ſimul enim alij à fronte, alij à tergo, alij ex tranſuerſo in eos impetum faciebant. Itaque euenit, vt plurimi in ipſa progreſſus ſpecie conciderentur, cùm arma expedire, & ſibi opitulari non poſſent, ſed ab imperatoris inconſulta temeritate veluti proditi fuiſſent. Nam cùm etiamtum quid agendum eſſet, cõſultarent, inopinatò tamquam pecora trucidabantur. Quo in tempore & Flaminium ipſum æſtuantem, & conſilij inopia laborantem, & de ſumma re deſperantem, Galli quidam impetu facto interfecerunt.

65. *C. Centenium) qui à Cn. Seruilio altero conſule, audito Hãnibalis in Etruriã tranſitu, præmiſſus fuerat: de quo ſic Polybius.* Γνάϊος Σερουΐλιος ἀκούσας εἰσβεβληκότα τὸν Ἀννίβαν εἰς Τυῤῥηνίαν, ἀντιστρατοπεδεύειν τῷ Φλαμινίῳ, ἐπεβάλετο μὲν πᾶσι στρατοπέδοις αὐτὸς συνάπτειν· ἀδυνατῶν δὲ διὰ τὸ τῆς στρατιᾶς βάρος, Γάϊον Κεντήνιον κατὰ σπουδὴν, δοὺς αὐτῷ τετρακισχιλίους ἱππεῖς, προεξαπέστειλε, βουλόμενος, εἰ δέοιντο οἱ καιροὶ, πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας τούτους καταταχεῖν. Ἀννίβας δὲ μετὰ τὴν μάχην προσαγγελθείσης αὐτῷ τῆς τῶν ὑπεναντίων βοηθείας, ἐξαποστέλλει Μαάρβαν, ἔχοντα τοὺς λογχοφόρους, καὶ τὸ μέρος τῶν ἱππέων. οἳ καὶ συμπεσόντες τοῖς περὶ τὸν Γάϊον, ἐν αὐτῇ μὲν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ, σχεδὸν τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν διέφθειραν, τοὺς δὲ λοιποὺς εἴς τινα λόφον συνδιώξαντες τῇ κατὰ πόδας ἡμέρᾳ πάντας ἔλαβον ὑποχειρίους. *i. Cn. Seruilius alter conſul cùm audiſſet Hannibalem in Etruriam ingreſſum, caſtra aduerſus Flaminium locata habere, coniungere ſuas copias cum exercitu collegæ cogitabat. Sed quia non poterat propter multitudinis molem, C. Centenium (al. Centronium) datis ei quattuor equitum millibus, properè præmiſit, volens, ſi forte tempora poſtularent, antè quàm ipſe adeſſet, hos primo quoque tempore collegæ ſuo preſtò eſſe. Hannibal autem audito poſt pugnam de aduerſariorum ſubſidio nũtio, Maharbalem cũ militibus lanceam gerentibus, & parte equitatus ei obuiam mittit: qui vbi manus cum Centenio conſeruerunt, in ipſo ſtatim primo cõflictu & concurſu, dimidiam fere eorum partem conciderunt, reliquos in quẽdam collem compulſos, poſtridie in ſuam poteſtatem redegerunt. Appianus* Ἀννιβ. Ἀννίβας δὲ ἐπειδὴ τήν τε λίμνην εἶδε τὴν Πλειστίνην, καὶ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ αὐτὴν, καὶ τὸν Κεντήνιον τοὺς ὀκτακισχιλίους ἔχοντα προειληφότα, καὶ ἐν μέσῳ κρατοῦντα τῆς διόδου, τοὺς ἡγεμόνας τῶν ὁδῶν ἐξέταζεν, εἴ τις εἴη περίοδος. ἐπιμένων δὲ οὐδὲν ἀτριβὲς εἶναι, ἀλλὰ ἀπόκρημνα πάντα, καὶ φαραγγώδη, δι' αὐτῶν ὅμως ἔπεμπε τοὺς ψιλοὺς κύκλῳ τὸ ὄρος περιελθεῖν, καὶ Μαάρβαν μετὰ τῶν * ἱππέων ἐφεδρεύειν. οὓς ἐπεὶ διενόησαν περιελθεῖν, προσέβαλε τῷ Κεντηνίῳ κατὰ μέτωπον· καὶ συνεστῶτος ἐκατέρωθεν, αὐτὸς ἐπιδρόμως ὁ Μαάρβας ἐκ κορυφῆς ἀνωθεν ὤφθη τε καὶ ἠλάλαξε. Ῥωμαίων δὲ αὐτίκα φυγὴ καὶ φόνος κεκυκλωμένων. καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν. καὶ δὲ λοιποὶ μόλις διέφυγον. *i. Hannibal autem poſtea quàm paludem Pliſtinam, & montem ei imminentem vidit, & Centenium octo equitũ millibus anguſtias occupaſſe, viáſque & tranſitus obſidêre animaduertit, itinerum duces accuratè percunctatus eſt, eſſet ne aliquis amfractus, & viarum flexus, quà montes ſuperari poſſent: qui cùm reſpondiſſent, nullam eſſe viam pedibus hominum tritam, ſed omnia eſſe*

prærupta & ſalebroſa, vallibúſque intercluſa, atque interrupta: eà tamen noctu expeditos milites miſit, vt montem circumirent, & vnà cum eis Maharbalem. Cùm autem ex tempore conieciſſet, eos potuiſſe iam circumiiſſe, in Centenium à fronte impetum fecit, & cùm iam vtrique concurriſſent, ac manus conſeruiſſent, Maharbal valde alacriter supernè, ex montis vertice ſeſe conſpiciendum dedit, ac clamorem, quaſi victor, ſuſtulit. Romanorum porrò continuò fuga & cædes facta eſt, cùm vndique circumuenti eſſent: ac tria quidem eorum millia ceciderunt: octingenti verò capti ſunt: réliqui vix ſalui diffugerunt. Sed T. Liuius hũc, Centronium appellat. eius verba ſunt hæc lib. 22. Annal. Prius quàm ſatis certa conſilia eſſent, repens alia nuntiatur clades: quattuor millia equitum cum C. Cẽtronio proprætore miſſa ad collegam à Seruilio coſ. in Vmbria, quò poſt pugnam ad Traſimenum auditam auerterant iter, ab Hannibale circumuenta

66. prætorem) T. Liuius proprætore, ſeu proprætorem fuiſſe ſcribit.

67. cum delecta manu) cũ quattuor equitum millibus, vt vult Polyb. & item Liuius: ſed, vt Appianus, cum ſex millibus.

68. ſaltus) monteis, vt ſæpe alibi.

69. Ibi obuiam ei venerunt d. conſ.) Præpoſterè narrantur hæc à Probo. Nam prius Q. Fabius Maximus, dictator creatus eſt, quàm C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius, conſules: priúſque dictator Hannibali ſe oppoſuit, quàm hi cõſules, vt tradunt Polybius, T. Liuius, Appianus, Florus.

70. C. Terentius Varro, & L. Paul. Æm.) C. Terẽtius Varro, præterquàm quòd de plebe fuit, plebíque inſectatione principum, popularibúſque artibus conciliatus, & humili atque adeò ſordido loco natus, vtpote lanij filius: erat præterea inconſideratus, leuis, inſolens, turbulentus, rei militaris imperitus, audax, ac pæne dicam furioſus: tribúſque patriciis petentibus P. Cornelio Merenda, L. Manlio Vulſone, M. Æmilio Lepido, duobus nobilibus, iam familiaribus plebi, C. Atilio Serrano, & Q. Ælio Pæto, quorum alter pontifex, alter augur erat, vnus conſul creatus erat, vt in manu eius comitia eſſent rogando collegæ. Tum experta nobilitas (inquit Liuius) parum fuiſſe virium in competitoribus eius, L. Æmiliũ Paullum, qui cum M. Lælio conſul fuerat, & damnatione collegæ, & ſua propè ambuſtus euaſerat, infeſtum plebi, diu ac multum recuſantem, ad petitionem compellit. Is proximo comitiali die, concedentibus omnibus, qui cum Varrone certauerãt, párque magis in aduerſando, quàm collega datur conſuli. De eo ſic Polybius lib. 3. συνέβαινε δὲ πάντας εἰς τὸν Αἰμίλιον ἀποβλέπειν, καὶ πρὸς τοῦτον ἀπερείδεσθαι τὰς πλείστας ἐλπίδας, διά τε τὴν ἐκ τοῦ λοιποῦ βίου καλοκαγαθίαν, καὶ διὰ τὸ μικροῖς πρότερον χρόνοις ἀνδρωδῶς καὶ συμφερόντως δοκεῖν κεχειρικέναι τὸν πρὸς Ἰλλυριοὺς πόλεμον, id eſt, Fiebat autem vt omnes in Æmilium oculos coniicerent, in eóque ſpes ſuas collocarent, tum propter reliquæ vitæ probitatem, tum quia paullo antè fortiter & vtiliter bellum aduerſus Illyrios ſuſceptum adminiſtrauerat. Appianus Anib. ὑπάτους τε αἱροῦνται ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν Ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρρωνα πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δεξιοκοπίας ὑπισχνούμενον. i. Et conſules creant, alterum bellica gloria clarum, alterum leuem & popularem, qui pro vſitata ſua populari iactantia, multa eiſ à ſe promittebat.

71. *Vtriuſque exerc.)apud Cannas Apuliæ vicum.Hanc pugnam & eius euentum multis verbis exponunt Polybius & Liuius,quæ longum ſit referre: ſed hæc ſumma eſt: cæſa ſunt eo prælio Romanorum quadraginta quinque millia cum Paullo conſule,& ſenatoribus LXXX.conſularibus atque prætoriis, aut ædilitiis triginta.*

72. *Paullum conſulem occîdit)libet eius morientis verba ex T.Liuio aſcribere. Cn.Lentulus,tribunus milit.inquit Liuius lib.22.Annal.cùm præteruehens equo ſedentem in ſaxo,cruore oppletum,conſulem vidiſſet: L.Æmili, inquit, quem viuum inſontem culpæ cladis hodiernæ dij reſpicere debent,cape hunc equum.dum tibi virium aliquid ſupereſt, comes te tollere poßim, ac protegere. ne funeſtam hanc pugnam morte conſulis feceris.etiam ſine hoc lacrymarum ſatis eſt,luctúsque.Ad ea conſul:Tu quidem Cn.Corneli,macte virtute eſto.ſed caue fruſtra miſerando exiguum tempus è manibus hoſtium euadendi abſumas. Abi, nuntia publicè patribus,vrbem Romam muniant, ac prius quàm hoſtis victor adueniat, præſidiis firment:priuatímque Q.Fabio L.Æmilium præceptorum eius memorem exſtitiſſe,& vixiſſe adhuc,& mori:& tu me in hac ſtrage militum meorum pátere exſpirare,ne aut ex conſulatu accuſator collegæ exſiſtam,aut reus alieno crimine innocentiam meam protegam.*

73. *Cn.Seruilium Geminum)Sic legendum ex Polybio,T.Liuio, Appiano, Faſtis,non,vt vulgò,P.Seruilium Geminium.Atqui,quod ad rem attinet, vnà cum eo occiſus eſt & eius collega M.Atilius Regulus. Cùm autem tot viri fortißimi in hac pugna occubuerint,C.Terentius Varro ſaluus ex ea euaſit, de quo ſic Polybius lib.3. ὀλίγοι δέ τινες εἰς Οὐενουσίαν διέφυγον· ἐν οἷς ἦν καὶ Καίος Τερέντιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγός, αἰσχρὰν μὲν τὴν ψυχήν, ἀνωφελῆ δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὑτοῦ, τῇ πατρίδι πεποιημένος,id eſt, pauci autem quidam in Venuſiam diffugerunt: in quibus erat & C.Terentius Varro,Romanorum conſul & imperator,homo, qui animũ quidem turpem & infamem:imperium verò inutile populo Rom. reddidit. De eodem ſic Appian.Ἀννιβ. ὁ δὲ φαυλότατος πάντων καὶ συμφορῶν αἴτιος, ἀρχομένης τῆς ἥττης ἐπιδόσ.i.Omnium autem nequißimus,& calamitatis auctor,Terentius Varro, acie Romana inclinata,fugit.Idem paucis pòſt verſibus,fugam à Varrone ortam eſſe tradit,his verbis, καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς.*

74. *Hac pugna pugnata) ſic loquitur Cic.pro Murena.Cuius ex omnibus pugnis,quæ ſunt innumerabiles,vel acerrima mihi videtur, quæ cum rege commiſſa eſt,& ſumma contentione pugnata.*

75. *Romam profectus) falſum.Hannibal enim poſt pugnam Cannenſem, caſtra ex Apulia in Samnium mouit,vt tradit T.Liuius lib.23. Annaliũ in princip. & Polyb.lib.3.in extr. ſcribit,Hannibalem magna Græcia potitum eſſe.Sed præſtat T.Liuii verba huc aſcribere,lib.22.non longè ab extr.Hannibali victori cùm ceteri circumfuſi gratularentur, ſuaderéntq; vt tanto perfunctus bello,diei quod reliquum eſſet,noctiſque inſequentis,quietem & ipſe ſibi ſumeret, & feſſis daret militibus:Maharbal præfectus equitum minimè ceſſandum ratus:immò, vt, quid hac pugna ſit actum,ſcias,die quinto, inquit, victor in Capitolio epulaberis.ſequere cum equite,vt prius te veniſſe, quàm venturum ſciant. Præcedant,*

inquit, Hannibal, nuntij: læta res eſt, ſed via maior, quàm vt eam ſtatim capere animo poßim. Itaque voluntatem ſe laudare Maharbalis ait: ad conſilium penſandum, tempus opus eſſe. Tum Maharbal, Non omnia nimirum eidem dij dedere. Vincere ſcis Hannibal: victoria vti neſcis. Mora eius diei ſatis creditur ſaluti fuiſſe vrbi atque imperio. Idem lib. 23. Hannibal caſtris communitis, ac præſidio modico impoſito, ne omiſſa res videretur, in hiberna Capuam conceßit. ibi maiorem partem hiemis exercitum in tectis habuit, aduerſus omnia humana mala ſæpe ac diu durantem, bonis inexpertum atque inſuetum. Itaque quos nulla mali vicerat vis, perdidere omnia bona, ac voluptates immodicæ: & eo impẽſius, quo auidius, ex inſolentia in eas ſe immerſerant. Somnus enim, & vinum, & epulæ, & ſcorta, balneáque, & otium conſuetudine in dies blandius, ita eneruauerant corpora, animósque, vt magis deinde præteritæ eos, quàm præſentes, tutarentur vires, maiúsque id peccatum ducis apud peritos artium militarium haberetur, quàm quòd non ex Cannenſi acie protinus exercitum ad vrbem Romam duxiſſet. Illa enim cunctatio diſtuliſſe modò victoriam videri potuit: hic error vireis ademiſſe ad vincendum. Idem eodem libro non paucis paginis pòſt, quo loco Hannibal ad Nolam ſuos hortatur. Vbi ille meus miles eſt, qui erepto ex equo C. Flaminio conſuli caput abſtulit? Vbi qui L. Paullum ad Cannas occidit? ferrum nunc hebet? an dexteræ torpent? an quid prodigij eſt aliud? qui pauci plureis vincere ſoliti eſtis, nunc paucis plures vix reſtatis. Romam vos expugnaturos, ſi quis duceret, fortes lingua iactabatis. en nunc minor res eſt. hîc experiri vim, virtutémque volo. expugnate Nolam, campeſtrem vrbem, non flumine, non mari ſeptam, &c. Idem lib. 26. Ceterùm Hannibal, vt nec hoſteis elici amplius ad pugnã vidit, nec per caſtra eorum perrumpi ad Capuam poſſe: ne ſuos quoque commeatus interclude rent noui conſules, abſcedere irrito incepto, & mouere à Capua ſtatuit caſtra. multa ſecum, quò iam inde ire pergeret, voluenti, ſubiit animum impetus caput ipſum belli Romam petendi. cuius rei ſemper cupitæ prætermiſſam occaſionem poſt Cannenſem pugnam & alij vulgò fremebant, & ipſe non diſſimulabat, &c. Idem lib. 30. Rarò quemquam alium patriam exſilij cauſa relinquentem magis mæſtum abiiſſe ferunt, quàm Hannibalem hoſtium terra excedẽtem. reſpexiſſe ſæpe Italiæ litora, & deos, hominésque accuſantem, ſe quoque, ac ſuum ipſius caput exſecrantem, quòd non cruentum ab Cannenſi victoria militem Romam duxiſſet. Idem aliquot verſibus poſt verba paullo antè commemorata. Inter hæc Hannibal ad Anienem fl. tria millia paſſuum ab vrbe caſtra admouit. ibi ſtatiuis poſitis, ipſe cum duobus millibus equitum ad portam Collinam vſque ad Herculis templum eſt progreſſus: atque vnde proximè poterat, mœnia, ſitúmque vrbis obequitans contemplabatur. Et Appianus tradit, tum denique Hannibalem Romam contendiſſe, cùm ſe Capuam frumentum, & ſubſidium intromittere, obſidionémque ſoluere poſſe deſperaſſet.

76. in propinquis vrbis montib.) ad Anienem fl. vbi inſtructis vtrinque exercitibus in eius pugnæ caſum, in qua vrbs Roma victori præmium eſſet, imber ingens grandine miſtus ita vtramque aciem turbauit, vt vix armis retentis in caſtra ſeſe receperint, nullius rei minore, quàm hoſtium metu. Et poſtero die eodem

loco

loco acies inſtructas eadem tempeſtas diremit: auctor Liuius lib. 26.

77. Q. Fabius Maximus) Suprà admonuimus lectorem, Q. Fabium dictatorem eſſe factum poſt pugnam ad Traſimenum lacum commiſſam, ante pugnam Cannenſem, & ante Paullum Æmilium, & Terẽtium Varronem conſules, nempe Cn. Seruilio Gemino, & M. Atilio Regulo conſulibus; ordinémque rerum geſtarum à noſtro auctore non eſſe ſeruatum.

78. dictator) immò prodictator, ſeu pro dictatore. Nam quia conſul aberat, à quo vno dictator dici poterat: nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuntium, aut litteras mitti, nec dictatorem populus creare poterat: quod numquam ante eam diem factum erat, prodictatorẽ populus creauit Q. Fabium Maximum, & magiſtrum equitum M. Minucium Rufum. auctor Liuius. Polybius tamen δικτάτωρα, id eſt, dictatorem appellat lib. 3. cuius verba aſcribam. ῥωμαῖοι δὲ δικτάτορα μὲν κατέστησαν Κόϊντον Φάβιον, ἄνδρα καὶ φρονεῖν δοκοῦντα, καὶ πεφυκότα καλῶς. ἔτι γοῦν ἐπεκαλοῦντο καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ ταύτης τῆς οἰκίας Μάξιμοι, τοῦτο δ' ἔστι μέγιστοι, διὰ τὰς ἐκείνου τἀνδρὸς ἐπιτυχίας καὶ πράξεις. ὁ δὲ δικτάτωρ, ταύτην γε ἔχει τὴν διαφορὰν τῶν ὑπάτων. τῶν μὲν γὰρ ὑπάτων ἑκατέρῳ δώδεκα πελέκεις ἀκολουθοῦσι. τούτῳ δὲ εἰκοσιτέτταρες. κἀκεῖνοι μὲν πολλοῖς προσδέονται συγκλήτου πρὸς τὸ συντελεῖν τὰς ἐπιβολάς. οὗτος δ' ἔστιν αὐτοκράτωρ. οὗ κατασταθέντος, παραχρῆμα διαλύεσθαι συμβαίνει πάσας τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ, πλὴν τῶν δημάρχων, &c. ſequitur mox. ἅμα δὲ τῷ δικτάτορι κατέστησαν ἵππαρχον Μάρκον Μινούκιον. οὗτος τέτακται μὲν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα. γίνεται δὲ οἱονεὶ διάδοχος ἐν τοῖς ἐκείνου περισπασμοῖς. i. Romam autem dictatorem crearunt Q. Fabium, virum prudentia præſtantem, & ampliſſimo loco natum. Nam etiam noſtra ætate ex ea familia orti cognomento Maximi dicebantur: id eſt, Megiſtæ, propter illius viri res fortiter & feliciter geſtas. Dictator autem hoc differt à conſulibus, quòd vtrumque conſulem duodecim ſecures ſequuntur: hunc autem viginti quattuor: & illis quidem frequenti ſenatu opus eſt, vt poſſint ea, quæ volunt, ad exitum perducere. hic autem ſummo imperio potitur in bello gerendo. quo creato, continuò omnes alij magiſtratus Romæ diſſoluuntur, præter tribunos pl. &c. verùm tamen vnà cum dictatore M. Minucium magiſtrum equitũ crearunt. hic dictatori quidem ſubiicitur: ſed fit in exercitu quodammodo eius vicarius, ſiquando ille temporib. reip. diſtrictus rebus intereſſe non poſſit.

78. clauſus locorum anguſtiis) τὰ στενὰ dicit Polybius, id eſt, anguſta loca. Et T. Liuius, Incluſus inde videri Hannibal, & ad Caſilinum obſeſſus, cùm Capua, & Samnium, & tantum à tergo diuitum ſociorum Romanis commeatus ſubueheret: Pœnus contrà intra Formiana ſaxa, ac Linterni arenas, ſtagnáq; perhorrida ſitu hibernaturus eſſet. Appian. Αννιβ. ὁ δ' Ἀννίβας ὡς ᾔσθετο κλεισθεὶς ἐν μέσῳ Φαβίου τε καὶ τῶν στενῶν φυλασσομένων, ἔδεισε μὲν ὡς οὔ ποτε πρίν. (οὐ γὰρ εἶχε διέξοδον, ἀλλὰ πάντα ἦν ἀπόκρημνα καὶ δύσβατα, οὐδ' ἤλπιζε Φάβιον, ἢ τοὺς ἐπὶ τῶν στενῶν, βιάσασθαι διὰ τὴν τῶν χωρίων ὀχυρότητα.) ὧδε δὲ ἔχων ἀπορίας, &c. i. Hannibal autem vbi ſenſit ſe medium teneri inter Fabium & anguſtias, quæ cuſtodibus appoſitis obtinebantur, ſic timuit vt numquàm aliàs antea (nullum enim habebat exitum, nullámq; effugiendi viã, ſed omnia erãt prærupta, & ardua: neq; ſperabat, ſe poſſe Fabio, aut iis, qui in anguſtiis erant collocati, vim afferre poſſe, propterea quòd

loca erant natura, & ſponte ſua munita.) cùm igitur hac difficultate laboraret, &c.

79. ſe expediuit) ſic Polybius. τήν τε δύναμιν διεκόμισε διὰ τῶν στενῶν μετ᾽ ἀσφαλείας, καὶ τὴν λείαν, λελοιπότων τοὺς τόπους τῶν παραφυλαττόντων τὰς δυσχωρίας. *i. Et exercitum per anguſtias ſine periculo ac detrimento traiecit, vnáque cum eo prædam, locis relictis ab iis, qui in anguſtiis fuerant collocati.*

80. callidiſs imper.) qui cunctator dictus eſt, à cunctando, quia numquam vniuerſo periculo ſummam rerum committebat, nec quantumuis ab Hannibale ad pugnam ſæpe eliceretur, pugnæ copiam faciebat, ſed, vt inquit Polybius, ἐφυγομάχει, *id eſt, prælium fugiebat.*

81. verba dedit) impoſuit, vt alibi loquitur: fallaciam ſtruxit.

82. obducta nocte) nocte obſcura, & nebuloſa: non ſerena. ſic dicunt Latini obductam frontem συννεφῆ. *notauimus in commentariis Horatianis.*

83. diſpalatam) diſperſam. ſic in Lyſandro, diſpalati in agris Nonius, Diſpalare eſt ſeparare. Siſenna. tanto plures paſsim diſpalantur. Sed quod ad hanc rem attinet, ſic eam exponit Liuius lib. 22 Itaque cùm per Caſilinum euadere nō poſſet, petendique montes, & iugum Calliculæ ſuperandum eſſet: necubi Romanus incluſum vallibus aggrederetur ludibrium oculorum ſpecie terribile ad fruſtrandum hoſtem commentus, principio noctu furtim ſuccedere ad mōteis ſtatuit. Fallacis conſilij talis apparatus fuit. Faces vndique ex agris collectæ, faſcéſque virgarum, atque arida ſarmenta præligantur cornibus boum: quos domitos, indomitóſque multos inter ceteram agreſtem prædam agebat: Haſdrubalíque negotium datum, vt primis tenebris noctis id armentum accenſis cornibus ad monteis ageret: maximè ſi poſſit, ſuper ſaltus ab hoſte inſeſſos. Primis tenebris ſilentio mota caſtra. boues aliquanto ante ſigna acti. vbi ad radices montium, viáſque anguſtas ventum eſt: ſignum extemplo datur, vt accenſis cornibus armenta in aduerſos concitentur monteis. & metus ipſe relucentis flammæ ex capite, calórque iam ad viuum, ad imáque cornuum veniens, veluti ſtimulatos furore agebat boues. quo repente diſcurſu, haud ſecus, quàm ſiluis, montibúſque accenſis, omnia circum virgulta ardere: capitúmque inquietatio flammam excitans, hominum paſsim diſcurrentium ſpeciem præbebat. Qui ad tranſitus ſaltus inſidendos locati erant, vbi in ſummis montibus, ac ſuper ſe quoſdam igneis conſpexerunt, circumuentos ſe eſſe rati, præſidio exceſſere, quà ingens emicabat flamma, velut tutiſsimum iter, petentes ſumma montium iuga. Tum in quoſdam boues palanteis à ſuis gregib. inciderunt. & primò cùm procul cernerēt veluti flammas ſpirantium, miraculo attoniti conſtiterunt: deinde vt humana apparuit fraus, tum verò inſidias rati eſſè, cum multo, maximóque ſtrepitu concitant ſe in fugam, leuíque armaturæ hoſtium incurrêre. Polyb. lib. 3. ἀνακαλεσάμενος δέ τινα ἐπὶ τῶν λειτουργῶν τεταγμένον Ἀσδρούβαν, παρήγγειλε λαμπάδας δεσμεύειν ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ παντοδαπῆς ὕλης κατὰ τάχος ὡς πλείστας, καὶ τῶν ἐργατῶν βοῶν ἐκλέξαντα ἐκ πάσης τῆς λείας τοὺς εὐρωστοτάτους, εἰς δισχιλίους ἀθροῖσαι πρὸ τῆς παρεμβολῆς. γενομένου δὲ τούτου συναγαγὼν ὑπέδειξε τοῖς λειτουργοῖς ὑπερβολήν τινα μεταξὺ κειμένην τῆς αὐτοῦ στρατοπεδείας καὶ τῶν στενῶν, δι᾽ ὧν ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν πορείαν, πρὸς ἣν ἐκέλευε προσελαύνειν τοὺς βοῦς ἐνεργῶς, καὶ μετὰ βίας.

ὅταν δοθῇ τὸ παράγγελμα, μέχρι συνάψωσι τοῖς ἄκροις. μετὰ δὲ ταῦτα δειπνοποιησαμένους ἀναπαύεσθαι κατὰ ὥραν παρήγγειλε πᾶσι. ἅμα δὲ τῷ λῆξαι τὸ τρίτον μέρος τῆς νυκτὸς, εὐθέως ἐξῆγε τοὺς λειτουργοὺς, καὶ προσδεῖν ἐκέλευσε πρὸς τὰ κέρατα τοῖς βουσὶ τὰς λαμπάδας. ταχὺ δὲ τούτου γενομένου διὰ τὸ πλῆθος, ἀνάψαι παρήγγειλε πάσας. καὶ τοὺς βοῦς ἐλαύνειν, καὶ προσβάλλειν πρὸς τὰς ἀκρωρείας ἐπέταξε, τοὺς δὲ λογχοφόρους κατόπιν ἐπιστήσας, τούτοις ἕως μέν τινος συνεργεῖν παρεκελεύετο τοῖς ἐλαύνουσιν, &c. i. Hannibal autem euocato Haſdrubale operibus præfecto, præcepit ei, vt faceis ex arida, & omnis generis materia & celerrimè, & quàm plurimas, & boues domitos ex vniuerſa præda ſelectos quàm robuſtiſſimos, ac validiſſimos ad bis mille, ante caſtra congregaret. Quo facto ſaltum quendam inter ſua caſtra, & anguſtias, per quas iter facturus erat, interiectum operariis & calonibus oſtendit. Ad eum ſaltum iuſſit miniſtros dato ſigno, magno ſtudio, ac ſumma vi boues agere, tantiſper dum ad cacumina montium perueniant. poſtea autem ſignificauit omnibus, vt cibo & ſomno corpora curarent. Tertia fere vigilia exacta, ſtatim calones & miniſtros prodire, & faceis cornibus boum alligare iubet. Quo maturè facto propter hominum multitudinem, eas omneis accendi imperauit: ac boues quidem vt agerent, atque ad ſummos montium vertices compellerent, mandauit: militibus autem expeditis, quos lonchophoros, id eſt lanceam gerenteis appellant Græci, à tergo locatis, hos quidem vt agitatores aliquatenus adiuuarent, hortabatur, &c. Appianus Annib. ὁ δὲ δὴ ἔχων ἀπορίας, τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἐς πεντακισχιλίους ὄντας κατέσφαξεν, ἵνα μὴ ἐν τῷ κινδύνῳ νεωτερίσειαν. βοῦς δὲ, ὅσους εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ (πολὺ δὲ πλῆθος ἦν) συναγαγὼν, τοῖς κέρασιν αὐτῶν δᾷδας περιέδησε. καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης, τὰς δᾷδας ἐξάψας, τὸ λοιπὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πῦρ ἔσβεσε, καὶ σιγὴν βαθεῖαν ἔχειν παρήγγειλε. τοῖς δ' εὐτολμοτάτοις τῶν νέων ἐκέλευσε τοὺς βοῦς ἐλαύνειν μετὰ σπουδῆς ἄνω πρὸς τὰ ἀπόκρημνα, ἃ ἦν ἐν μέσῳ τοῦ τε Φαβίου, καὶ τῶν στενῶν. αἱ δ' ὑπό τε τῶν ἐλαυνόντων ἐπειγόμεναι, καὶ τοῦ πυρὸς ἐκκαίοντος αὐτὰς, ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς κρημνοὺς ἀφειδῶς καὶ βιαίως, εἶτα κατέπιπτον, αὖθις ἀνεπήδων. Ῥωμαῖοι δὲ οἱ ἑκατέρωθεν ὁρῶντες ἐν μὲν τῷ Ἀννίβου στρατοπέδῳ σιγὴν καὶ σκότον, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι πῦρ πολὺ καὶ ποικίλον, οὐκ ἔχοντες, ὡς ἐν νυκτὶ, τὸ γιγνόμενον ἀκριβῶς ἐπινοῆσαι· ὁ μὲν Φάβιος εἴκαζεν εἶναι τὸ στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου, καὶ συνιεὶς μὲν δι' ἐνέδρας, ἀτρέμα συνεῖχε τὴν στρατιὰν, τὴν νύκτα ὑφορώμενος· οἱ δὲ ἐν τοῖς στενοῖς, ὑπέλαβον, ἅπερ ἤθελεν ὁ Ἀννίβας, φεύγειν αὐτὸν, ὡς ἐν ἀπόροις, ἄνω διὰ τῶν κρημνῶν βιαζόμενον. καὶ μετεπήδων, ἐπὶ τὴν φαντασίαν τῶν πυρῶν καταθέοντες, ὡς ἐκεῖ ληψόμενοι τὸν Ἀννίβαν κακοπαθοῦντα. ὁ δὲ ὡς εἶδε καταβαίνοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν στενῶν, διέδραμεν ἐς αὐτὰ σὺν ταχυτάτοις ἄνευ φωτὸς μετὰ σιωπῆς, ἵνα διαλάθοι. καταλαβὼν δὲ αὐτὰ καὶ κρατυνάμενος ἐσήμηνε τῇ σάλπιγγι, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀντεβόησεν αὐτῷ, καὶ πῦρ αἰφνίδιον ἐξέφηνε. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ τότε ᾔσθοντο τῆς ἀπάτης. ὁ δὲ στρατὸς ὁ ἄλλος Ἀννίβου, καὶ οἱ τοὺς βοῦς ἐλαύνοντες ἐπὶ τὰ στενὰ ἀδεῶς διέδραμον, καὶ αὐτοὺς συναγαγὼν ἀπῆρεν ἐς τὸ πρόσω. οὕτω μὲν ἐξ ἀέλπτου τότε ὁ Ἀννίβας αὐτός τε περιῆλθε, καὶ τὸν στρατὸν περιέσωσε, &c. i. Cùm Hannibal tali difficultate laboraret, talique conſilij inopia conflictaretur, atque æſtuaret, captiuos omneis, quorũ erant ad quinque millia, interfecit, vt ne quid nouarum rerum in eo periculo molirentur. bobus autem omnibus, quos in caſtris habebat (erant autem quàm plurimi) in vnum contractis, eorum cornibus faceis alligauit: & nocte inſequẽte facibus accenſis, reliquos igneis in caſtris exſtingui iuſſit, & altum ſilentium indixit: iuue-

nes autem audaciſsimos iuſsit ad loca illa ſuperiora prærupta, atque auia, quæ inter Fabium & anguſtias interiecta erant, boues magna contentione agitare. Hi cùm partim ab agitatoribus illis vrgerentur, partim ab igni exurerentur, in rupeis illas inuias ac præruptas ſibi non parcentes, & magno cum impetu exſiliebant: deinde corruebant: rurſus exſultim exſurgebant. Romani autem, qui ex vtraque parte in caſtris Hannibalis ſilentium, & tenebras, in montibus igneis multos & varios cernebant, cùm, vt noctis tempore, quid ageretur, planè intelligere nequirent: & Fabius Hannibalis eſſe conſilium aliquod militare aſtutum & callidum conijceret, neque tamen quid eſſet, ſatis intelligere poſſet: exercitum ſuum in caſtris & munimentis continebat, noctem, vt ſuſpectam, extimeſcens. Qui autem in anguſtiis fuerant collocati, id, quod volebat Hannibal, exiſtimarunt, eum, vt locis inexplicabilibus cõcluſum, ſurſum per rupeis præcipiteis, & præruptas vi perrumpẽtem fúgere: & properè anguſtiis illis relictis ad ignium oculis obiectorum ſpeciem tranſilierunt, & concurrerunt, tanquam illic Hannibalem malis vexatũ ac perditum comprehenſuri. Ille autem vt eos vidit ex anguſtiis diſceſsiſſe, confeſtim ad eas cum expeditiſsimis & celerrimis militum ſine lumine, & cum ſilentio, vt facilius falleret, ſe contulit. Iis autem occupatis, & valido præſidio ſtabilitis ac firmatis, tuba exercitui ſignum dedit: & exercitus ei contrà clamore ſublato reſpondit, & ignis repentinus emicuit. Romani igitur tunc dolum ſenſerunt. Reliquus autem Hannibalis exercitus, & qui boues agebant, ad anguſtias ſine metu contenderunt: quibus contractis, inde Hannibal vltra progreſſus eſt. Ita tunc Hannibal inſperatò & ipſe ſaluus euaſit, & exercitum ex periculo ante oculos poſito ereptum conſeruauit. Frontinus lib. I. ſtrategem. Hannibal vt iniquitatem locorum, & inopiam inſtante Fabio Maximo effugeret, noctu boues, quibus ad cornua faſciculos alligauerat ſarmẽtorum, ſubiecto igne dimiſit: cúmque ipſo motu adoleſcente flamma turbaretur pecus, magna diſcurſatione monteis, in quos actum erat, colluſtrauit: Romani, qui ad ſpeculandum concurrerant, primò prodigium opinati ſunt: deinde cùm certa Fabio renuntiaſſent, ille inſidiarum metu ſuos caſtris continuit, barbari obſiſtente nullo profecti ſunt.

84. *quo repentino obiectu) id eſt, qua repentina ſpecie oculis obiecta, viſa, &c.*

85. *M. Minucium) de quo ſic Liuius. Sed non Hannibalem magis infeſtum tam ſanis conſiliis habebat, quàm magiſtrum equitum, qui nihil aliud, quàm quòd nõ imperabat, moræ, ad remp. præcipitandam habebat. ferox, rapidúsque in cõſiliis, ac linguæ immodicus, primò inter paucos, deinde propalàm in vulgus pro cunctatore ſegnem, pro cauto timidum, afferens vicina virtutibus vitia, compellabat: premendorúmque ſuperiorum arte, quæ peſsima ars, nimis proſperis multorũ ſucceſsibus creuit, ſeſe extollebat.*

86. *pari ac dictatorem imperio) quod numquam antea factum erat. ſed factũ eſt tum Minucij, turbulenti, & petulantis, & temerarij hominis opera, quia Fabij cunctationem in inuidiam & crimen Romæ adduxit, nactúsque M. Metellum tribunum plebis ſuffragatorem, atque adiutorem, effecit vt dictatoris & magiſtri equitum ius æquaretur: cuius rogationis ſuaſor fuit C. Terentius Varro, qui priore anno prætor fuerat, & ſequente conſul: de quo ſuprà. Quam populi iniu-*

riam Fabius eodem animo, quo rumores, & criminationes populâreis tulerat, tulit: neque cum imperii iure, artem quoque imperandi, & virtutem ſuam æquatam exiſtimauit: inſtitutum denique ſuum tenuit, atque in ſuſcepto conſilio permanſit, ne, quod in ſe eſſet, cum Hannibale vniuerſis copiis confligeret ac dimicaret. Polyb. hac de re ſic lib. 3. διὸ καὶ τὸν μὲν Φάβιον ᾐτιῶντο, καὶ κατεμέμφοντο πάντες, ὡς ἀτόλμως χρώμενον τοῖς καιροῖς. τὸν δὲ Μάρκον ἐπὶ τοσοῦτον ηὖξον διὰ τὸ συμβεβηκός, ὥστε τότε γενέσθαι τὸ μηδέποτε γεγονός. αὐτοκράτορα γὰρ κἀκεῖνον κατέστησαν, πεπεισμένοι ταχέως αὐτὸν τέλος ἐπιθήσειν τοῖς πράγμασι. καὶ δὴ δύο δικτάτορες ἐγεγόνεισαν ἐπὶ τὰς αὐτὰς πράξεις, ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει παρὰ ῥωμαίοις. *i. Quapropter Fabium omnes criminabantur, & reprehendebant, tamquam timidè occaſionibus & opportunitatibus temporum oblatis vtentem. M. autem Minucium vſque adeò ornarunt atque auxerunt propter euentum, vt tum factum ſit, quod numquam aliàs anteà. Nam illi quoque ſummi imperii ius tradiderunt, perſuaſum habentes eum celeriter bellum confecturum, & finem rebus impoſiturum. Itaque duo dictatores iiſdem rebus gerendis facti ſunt, quod numquam antea apud Romanos viſum, aut auditum erat. Longum ſit quibus ſermonibus ac vocibus, Minucius Fabium apud ſuos criminatus ſit, ex T. Liuio lib. 22. annal. referre. Sed hæc pauca ex multis carpam. Stultitia eſt (inquit) ſedendo, aut votis debellari credere poſſe. armari copias oportet, deducendas in æquum, vt vir cum viro congrediaris. audendo, agendóque res Romana creuit, non his ſenſibus, conſiliíſve, quæ timidi cauta vocant. Idem eod. lib. aliquot pòſt paginis. Acceſſerunt duæ res ad augendam inuidiam dictatoris: vna, fraude ac dolo Hannibalis: quòd cùm à perfugis ei monſtratus ager dictatoris eſſet, omnibus circà ſolo æquatis, ab vno eo ferrum, ignémque, & vim omnem hoſtium abſtineri iuſsit, vt occulti alicuius pacti ea merces. videri poſſet: altera ipſius facto, primò forſitan dubio, quia non exſpectata in eo ſenatus auctoritas eſt: ad extremum haud ambiguè in maximam laudem verſo in permutandis captiuis, &c. Appian. Annib.* Φάβιος δ᾽ οὐ συνεπλέκετο, καταγινώσκοντος αὐτοῦ Μινουκίου Ῥούφου, ὃς ἵππαρχος μὲν ἦν αὐτοῦ, ἔγραφε δ᾽ ἐς Ῥώμην τοῖς φίλοις, ὡς ὀκνοίη Φάβιος ὑπὸ δειλίας. διαδραμόντος δ᾽ ἐς Ῥώμην ἐπὶ θυσίας τινὰς τοῦ Φαβίου, ὁ Μινούκιος ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ συνεπλάκη τινὰ μάχην τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ δόξας πλέον ἔχειν, θρασύτερον ἐς Ῥώμην ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, τὸν Φάβιον αἰτιώμενος, ὡς οὐκ ἐθέλοντα νικᾶν. καὶ ἡ βουλὴ ἐπανεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. *i. Sed Fabius manum non conſerebat, damnāte eum Minucio Rufo, qui magiſter equitum erat, & ad amicos Romam ſcribebat, Fabium timiditate impeditum à prælio abhorrere, & cunctari. Cùm autem Fabius Romam ſacrificiorum quorundam gratia curriculo veniſſet, Minucius, qui exercitui præerat, cum Hannibale prælium quoddam commiſit, ex quo cùm ſuperior diſcedere viſus eſſet, litteras Romam ad ſenatum miſit ferociæ & audaciæ plenas, Fabium accuſans, quaſi vincere nolentem. Et ſenatus reuerſo iam in caſtra Fabio decreuit, vt magiſter equitum par imperii ius Fabio haberet, &c.*

87. *dolo perductum;) Hanc rem ſic narrat T. Liuius lib. 22. Tumulus erat inter caſtra Minucii, Pœnorúmque. eum qui occupaſſet, haud dubiè iniquiorem erat hoſti locum facturus, eum non tam capere ſine certamine. volebat Hannibal,*

(quamquam id operæpretiũ erat,) quàm cauſam certaminis cum Minucio, quem ſemper occurſurum ad obſiſtendum ſatis ſciebat, contrahere. Ager omnis medius, erat prima ſpecie inutilis inſidiatori, quia non modò ſilueſtre quicquam, ſed ne vepribus quidem veſtitum habebat: re ipſa natus tegẽdis inſidiis, eo magis, quòd in nuda valle nulla talis fraus timeri poterat. & erant in amfractibus cauæ rupes, vt quædam earum ducenos armatos poſſent capere. In has latebras, quot quemque locum aptè inſidere poterant, quinque millia conduntur peditum, equitúmque. necubi tamen aut motus alicuius temerè egreßi, aut fulgor armorum fraudem in valle tam aperta detegeret, miſsis paucis prima luce ad capiendum, quem antè diximus, tumulum, auertit oculos hoſtium. Primo ſtatim conſpectu cõtemta paucitas: ac ſibi quiſque depoſcere pellendos inde hoſteis. ad locum capiẽdum dux ipſe inter ſtolidißimos, ferocißimóſque ad arma vocat, & vanis animis, & minis increpat hoſtem. Principiò leuem armaturam dimittit: deinde conferto agmine mittit equites: poſtremò cùm hoſtibus quoque ſubſidia mitti videret, inſtructis legionibus procedit. & Hannibal laborantibus ſuis alia atque alia, creſcente certamine, mittit auxilia peditum, equitúmque. iam iuſtam expleuerat aciem, ac totis vtrinque viribus certabatur. Prima leuis armatura Romanorum inferiore loco ſuccedens tumulum, pulſa, detruſáque terrorem in ſuccedentem intulit equitem, & ad ſigna legionum refûgit. peditum acies inter perculſos impauida ſola erat, videbatúrque, ſi iuſta, aut ſi recta pugna eſſet, haudquaquam impar futura. tantum animorum fecerat proſperè ante paucos dies res geſta. ſed exorti repente inſidiatores eum tumultum, terrorémque in latera vtrinque, ab tergo incurſantes fecerunt, vt neque animus ad pugnam, neque ad fugam ſpes cuiquam ſupereſſet. Polybius autem lib. 3. ita, vt prope videatur Liuius ex eo expreßiſſe. Ἀννίβας δὲ τὰ μὲν ἀκούων τῶν ἁλισκομένων αἰχμαλώτων, τὰ δὲ θεωρῶν ἐκ τῶν πραττομένων, ἤδει τήν τε τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμίαν, καὶ τὴν ὁρμὴν, καὶ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Μάρκου. διόπερ οὐ καθ' αὑτοῦ, πρὸς αὑτοῦ δὲ νομίσας εἶναι τὰ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἐναντίους, ἐγίνετο περὶ τὸν Μάρκον, σπουδάζων τὴν τόλμαν ἀφελέσθαι, καὶ προκαταλαβεῖν αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. οὔσης δέ τινος ὑπεροχῆς μεταξὺ τῆς αὑτοῦ, καὶ τῆς Μάρκου στρατοπεδείας δυναμένης ἑκατέρους βλάπτειν, ἐπεβάλετο καταλαβεῖν ταύτην. σαφῶς δὲ γινώσκων ἐκ τοῦ προγεγονότος κατορθώματος, ὅτι παρέσται βοηθῶν ἐκ χειρὸς, πρὸς ταύτην τὴν ἐπιβολὴν ἐπινοεῖ τι τοιοῦτον. τῶν δὴ τόπων τῶν περὶ τὸν λόφον, ὑπαρχόντων ψιλῶν μὲν, πολλὰς δὲ καὶ παντοδαπὰς ἐχόντων περικλάσεις, καὶ κοιλότητας, ἐξέπεμψε τῆς νυκτὸς εἰς τὰς ἐπιτηδειοτάτας ὑποβολὰς, ἀνὰ διακοσίους καὶ τριακοσίους, καὶ πεντακοσίους μὲν ἱππεῖς, ψιλοὺς δὲ καὶ πεζοὺς τοὺς πάντας εἰς πεντακισχιλίους. ἵνα δὲ μὴ πρωῒ κατοπτευθῶσιν ὑπὸ τῶν εἰς τὰς προνομὰς ἐκπορευομένων, ἅμα τῷ διαυγάζειν κατελάμβανε τοῖς εὐζώνοις τὸν λόφον. ὁ δὲ Μάρκος θεωρῶν τὸ γινόμενον, καὶ νομίσας ἕρμαιον εἶναι, παραυτίκα μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς ψιλοὺς, κελεύσας ἀγωνίζεσθαι καὶ διαμάχεσθαι περὶ τοῦ τόπου. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς. ἑξῆς δὲ τούτοις κατόπιν αὐτὸς ἦγε συνεχῆ καὶ βαρέα τῶν ὅπλων, καθάπερ καὶ πρότερον, ἑκάστω ποιούμενος παραπλήσιον τὸν χειρισμόν. ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαφαινούσης, καὶ πάντων ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περισπωμένων περὶ τοὺς ἐν τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας, ἀνύποπτος ἦν ἡ τῶν ἐνεδρευόντων ὑποβολή. τοῦ δ' Ἀννίβου συνεχῶς ἐπαποστέλλοντος τοῖς ἐν τῷ λόφῳ τοὺς βοηθήσοντας, ἑπομένου δὲ κατὰ πόδας αὐτοῦ μετὰ τῶν ἱππέων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως, ταχέως συνέβη καὶ τοὺς

ἱππεῖς συμπεσεῖν ἀλλήλοις. οὗ γινομένου, καὶ πιεζομένων τῶν ῥωμαίων εὐζώνων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἱππέων. ἅμα μὲν οὗτοι καταφεύγοντες εἰς τὰ βαρέα τῶν ὅπλων, θόρυβον ἐποίουν. ἅμα δὲ τοῦ συνθήματος ἀποδοθέντος τοῖς ἐν ταῖς ἐνέδραις, πανταχόθεν ἐπιφαινομένων, καὶ προσεμπιπτόντων τούτων, οὐκ ἔτι περὶ τοὺς εὐζώνους μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ πᾶν τὸ στράτευμα μέγας κίνδυνος συνεπίπτει τοῖς ῥωμαίοις.i. Hannibal autem partim quòd ex captiuis audiret, partim quòd ex iis, quæ agebantur, cerneret: ducũ contentionẽ inter ipſos, & M. Minucij impetum rationis expertem, inanisque gloriæ cupiditatem nouerat. Quocirca ſecum, non contra ſe facere ratus ea, quæ aduerſariis euenirent, totus erat Minucio intentus, ſtudens eius audaciam minuere, eiúsque impetum anteuertere, & præoccupare. Tumulus erat inter eius caſtra, & Minucij, qui vtrique poterat damnum afferre. hunc igitur conatus eſt occupare. Cùm autem certo ſciret ex eo, quod antè factum eſſet, Minucium ſubſidio comminus venturum: ad hunc conatum tale quiddam excogitat. Cùm loca colli circumiecta, nuda quidem eſſent, nullisque arboribus, aut virgultis veſtita, ſed tamen multos haberent amfractus, multásque rupeis concauas: miſit noctu in tumulos maximè inſidiis opportunos, circiter ducentos, & trecentos, & quingentos equites: milites autem leuioris armaturæ, & pedites omnino quinquies mille. Sed ne manè ab iis, qui pabulatum irent, conſpicerentur, albeſcente cælo collem militibus expeditis occupauit. Marcus Minucius autem cernens quod fiebat, & lucrum ſe reperiſſe ratus, continuò milites leuioris armaturæ miſit, iuſſos de loco illo certare, ac dimicare: poſtea verò etiam equites: deinceps à tergo ducebat ipſe milites grauioris armaturæ, ſeruato ſimili atque antea inſtituerat, ordine. Breui pòſt quàm dies eſſe cœpit, tempore, omnium mentibus atque oculis in eos, qui in tumulo dimicabant, intentis, ſuſpicante inſidiatores in ſubiectis locis deliteſcere nemine: Hannibale aſſiduè ad eos, qui in colle erant, ſubſidia mittente, ipſóque cum equitibus, & vniuerſis copiis breuiſſimo interuallo interiecto, ſubſequente. citò contigit, vt equites inter ſe concurrerent, & confligerent. Quo facto, cùm milites Romani expediti à multitudine equitum aduerſariorum premerentur: vno tempore, & leuis armaturæ Romanorum ad grauiorem ſuam armaturam confugiens tumultuabatur, & iis, qui in inſidiis collocati erant, ſigno dato, illi vndique exoriebantur, & impetum in Romanos faciebant: & iam Romanorum non milites expediti ſolùm, ſed etiam vniuerſus exercitus magno in diſcrimine verſabatur.

88. *fugauit*; Sed Fabius & Minucij fugam, & Hannibalis ferociam compreſſit. T. Liuius eod lib. & loco. Tum Fabius, primò clamore per Auentium audito, dein conſpecta perturbata acie: Ita eſt, inquit: non celerius, quàm timui, deprehẽdit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio, Hannibalem & virtute & fortuna ſuperiorem videt. Sed aliud iurgandi, ſuccenſendique tempus erit: nunc ſigna extra vallum proferte: victoriam hoſti extorqueamus, confeſſionem erroris ciuibus. Iam magna ex parte cæſis aliis, aliis circumſpectantibus fugam, Fabiana ſe acies repente, velut cælo demiſſa, ad auxilium oſtendit. Itaque priuſquam ad coniectum teli veniret, aut manum consereret: & ſuos à fuga effuſa, & hoſteis à feroci pugna continuit. Qui ſolutis ordinibus vagè diſſipati erant, vndique confugerunt ad integram aciem. qui plures ſimul terga dederant, conuerſi in

hoſtem, voluentéſque orbem, nunc ſenſim referre pedem, nunc conglobati reſiſtere. ac iam propè vna acies facta erat victi atque integri exercitus, inferebántque ſigna in hoſtem, cùm Pœnus receptui cecinit, palàm ferente Hannibale, ab ſe Minucium, ſe à Fabio victum. Polyb. eod. lib. & loco. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον Φάβιος συννοῶν τὸ γινόμενον, καὶ διαγωνιάσας μὴ σφαλῶσι τοῖς ὅλοις, ἐξῆγε τὰς δυνάμεις, καὶ κατὰ σπουδὴν ἐβοήθει τοῖς κινδυνεύουσι. ταχὺ δὲ συνεγγισάντων αὐτῶν πάλιν ἀναθαρρήσαντες οἱ ῥωμαῖοι, καίπερ λελυκότες ἤδη τὴν ὅλην τάξιν, αὖθις ἀθροιζόμενοι περὶ τὰς σημαίας ἀνεχώρουν, καὶ κατέφυγον ὑπὸ τὴν τούτων ἀσφάλειαν, πολλοὺς μὲν ἀπολωλεκότες τῶν εὐζώνων, ἔτι δὲ πλείους ἐκ τῶν ταγμάτων, καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν καταπλαγέντες τὴν ἀκεραιότητα, καὶ σύνταξιν τῶν παραβεβοηθηκότων στρατοπέδων, ἀπέστησαν τοῦ διωγμοῦ, καὶ τῆς μάχης. τοῖς μὲν οὖν παρ' αὐτὸν γενομένοις τὸν κίνδυνον ἦν ἐναργὲς, ὅτι διὰ μὲν τὴν τοῦ Μάρκου τόλμαν ἀπόλωλε τὰ ὅλα. διὰ δὲ τὴν εὐλάβειαν τοῦ Φαβίου σέσωσται καὶ πρὸ τοῦ καὶ νῦν. τοῖς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε ἐγένετο φανερὸν ὁμολογουμένως τί διαφέρει στρατιωτικῆς προπετείας, καὶ κενοδοξίας στρατηγικὴ πρόνοια, καὶ λογισμὸς ἑστὼς καὶ νουνεχής. i. Hoc autem temporis puncto Fabius cernens id, quod fiebat, & veritus, ne, qui cum Minucio erant, funditus interirent: copias ſuas eduxit, & properè iis, qui in diſcrimine verſabantur, opem tulit. Cùm autem celeriter appropinquaſſet, Romani animo recepto, & ſpe redintegrata, quamuis iam tota acies turbata, & diuulſa erat, tamen rurſus contracti ad ſigna ſua ſe receperunt, & ad Fabianorum militum robur ac firmamentum confugerunt, multis quidem expeditis amiſſis, ſed multo etiam pluribus ex legionibus, iiſque viris fortiſſimis. Hannibal autem cum ſuis, recentis & integri Fabiani exercitus, & copiarum inſtructarum & ordinatarum, quæ ſubſidio venerant, metu perterriti, perſequi, & pugnare deſierunt. Iis igitur, qui in ipſo periculo interfuerunt, perſpicuum fuit, Minucij quidem audacia rem ſummam Romanam in ſummum diſcrimen adductam eſſe: Fabij verò cunctatione & cautione cùm antea, tum nunc ſeruatam. Iis autem, qui Romæ erant, tunc ſine controuerſia planum factum eſt, quid differat à temeritate præcipiti & inconſiderata militari, & inani gloria prouidẽtia, ac ratio ſtabilis & conſiderata imperatoria.

89. iterum conſulem) ἀνθύπατον appellat Appianus Annib. vt mox planiùs oſtẽdemus: id eſt proconſulem, ſeu pro conſule.

90. in inſidias inductum) Sic omnes quidem habent libri: ſed malim legi, inlectum. verùm tamen nihil mutare auſus ſum. Sed quod ad rem attinet, narrat Liuius lib. 25. Annal. Flauium quendam Lucanum, caput eius Lucanorum partis, quæ cum Romanis ſtabat, cùm pars ad Hannibalem defeciſſet, mutata repẽte voluntate, non ſatis habuiſſe, tranſire ipſum ad Pœnos, neque trahere Lucanos ad defectionem, ſed imperatoris, eiuſdémque hoſpitis proditi capite ac ſanguine fœdus cum hoſtibus ſanxiſſe: ad Magonem, qui in Brutiis erat, clam in colloquium veniſſe: fidéque ab eo accepta, ſi ei Romanum imperatorem tradidiſſet, liberos cum ſuis legibus venturos in amicitiam Lucanos, Pœnum deduxiſſe in locum quendam inſidioſum: ei pollicitum eſſe eodem cum paucis Gracchum adducturũ: Magonem ibi pedites, equitéſque armare, & eas latebras capere, vbi ingentem numerum occuleret, iuſſiſſe: loco ſatis inſpecto atque vndique explorato, diem compoſitam gerendæ rei eſſe: Flauium ad Sempronium Gracchum veniſſe: ei dixiſſe,

xiſſe, ſe rem magnam inchoaſſe, ad quam perficiendam ipſius Gracchi opera opus eſſet: omnium populorum prætorib. qui ad Pœnum in illo communi Italiæ motu deſciſſent, perſuaſiſſe, vt redirent in amicitiam Romanorum, quando res quoque Romana, quæ prope exitum clade Cânenſi veniſſet, in dies melior, atque auctior fieret, Hânibalis vis ſeneſceret, ac propè ad nihilum veniſſet: veteri delicto haud implacabiles fore Romanos: nullam vmquam gentem magis exorabilem, promtiorémque veniæ dandæ fuiſſe. quoties rebellioni etiam maiorum ſuorum ignotum? hæc ab ſe eſſe dicta. ceterùm ab ipſo Graccho eadem hæc audire malle eos, præſentiſque contingere dextram. id pignus fidei ſecum ferre. Locum ſe conſiliis edixiſſe a conſpectu amotum, haud procul à caſtris Romanis. ibi paucis verbis tranſigi rem poſſe, vt omne nomen Lucanum in fide ac ſocietate Romana ſit. Gracchum fraudẽ & ſermoni, & rei abeſſe ratum, ac ſimilitudine veri captum, cum lictoribus ac turma equitum è caſtris profectũ, duce hoſpite in inſidias præcipitatum: hoſteis ſubitò exortos, &, ne dubia proditio eſſet, Flauium his ſe adiunxiſſe: tela vndique in Gracchum, atq; equites cõiecta eſſe. Gracchum ex equo deſiluiſſe: idem ceteros facere iuſsiſſe, hortatúmque eſſe, vt, quod vnum reliquum fortuna feciſſet, id honeſtarent virtute: Lucanum proditorem ac transfugam omnes peterent. qui eam victimam præ ſe ad inferos miſiſſet, eum decus eximium, egregiúmque ſolatium ſuæ morti inuenturum. Inter hæc dicta paludamento circum læuum brachium intorto (nam ne ſcuta quidem ſecum extulerant) in hoſteis impetum feciſſe. Gracchum iam nudatum præſidio viuum capere Pœnos niſos eſſe: ceterùm illum, Lucano hoſpite inter hoſteis viſo, adeò infeſtum confertos inuaſiſſe, vt parci ei ſine multorum pernicie non poſſet: exanimem eum à Magone extemplò ad Hannibalem miſſum eſſe, ponique cum captis ſimul faſcib. ante tribunal imperatoris iuſſum eſſe. Sic Appianus eod. lib. Λευκανὸς δέ τις ἐκ τῶν ἐν ῥωμαίοις ἐμμενόντων Φλάουιος, φίλος ὢν καὶ ξένος Γράκχου, προδιδοὺς αὐτὸν, ἔπεισεν ἔς τι χωρίον ἐλθόντα συνθέσθαι λευκανῶν τοῖς στρατηγοῖς, ὡς μεταθησομένοις, καὶ δοῦναι, καὶ λαβεῖν πίστεις. ὁ δὲ οὐδὲν ὑποπτεύσας εἵπετο μετ' ἱππέων τριάκοντα. νομάδων δὲ πολλῶν αὐτὸν ἐξ ἐνέδρας κυκλωσαμένων, ὁ μὲν Φλάουιος ἐξίππευσεν ἐς ἐκείνους· ὁ δὲ Γράκχος συνεὶς τῆς προδοσίας καθήλατο μετὰ τῶν ἱππέων· καὶ πολλὰ, καὶ γενναῖα δρῶν κατεκόπη μετὰ πάντων, τριῶν τελευταίων, οὓς μόνους εἷλεν ὁ Ἀννίβας, πολλὴν ποιησάμενος σπουδὴν λαβεῖν ζῶντα ῥωμαίων τὸν ἀνθύπατον. αἰσχρῶς δ' αὐτὸν ἐνεδρευθέντα, ἀγάμενος ὅμως τῆς τελευταίας ἀρετῆς, ἔθαψε, καὶ τὰ ὀστᾶ ῥωμαίοις ἔπεμψε. *i. Lucanus autem quidam ex eorum, qui etiam in amicitia Romanorum manebant, nomine Flauius, amicus & hoſpes Gracchi, ei prodito perſuaſit, vt in locum quendam profectus, cum Lucanorum ducibus paciſceretur, tamquam ſententiam in melius vertentibus, darétque fidem, atque acciperet. Ille autem eum ſecutus eſt cum equitibus triginta. Quo à multis Numidis, ex inſidioſo loco exortis, circumuento, Flauius properè equum ad illos incitauit. Gracchus autem proditione cognita deſiliit ex equo, vnà cum equitibus, multiſque ac præclaris facinoribus editis, cum omnibus conciſus eſt, tribus exceptis, quos ſolos Hannibal cepit, cùm magnopere ſtuduiſſet Romanorum proconſulem ſeu pro cõſule viuum capere. Eum autem turpiter inſidiis exceptum, admiratus tamen ob ſingularem virtutem, quam in extremo diſcrimine præbuerat, atque oſtenderat,*

ſſ

ſepeliit, & oſſa ad Romanos mittenda curauit.

91. *M. Claudium Marcellum)* T. Liuius lib. 27. Annal. *Tumulus erat ſilueſtris inter Punica & Romana caſtra, ab neutris primò occupatus: quia Romani, qualis pars eius, quæ vergeret in hoſtium caſtra, eſſet, ignorabant. Hannibal inſidiis, quàm caſtris eum aptiorem crediderat. Itaq; nocte ad id miſſas aliquot Numidarum turmas medio in ſaltu condiderat. quorum interdiu nemo ab ſtatione mouebatur, ne aut arma, aut ipſi procul conſpicerentur. Fremebant vulgò in caſtris Romanis, occupandum eum tumulum eſſè, & caſtello firmandum, ne, ſi occupatus ab Hannibale foret, velut in ceruicibus haberent hoſtem. Mouit ea res Marcellum: & collegæ, Quin imus, inquit, ipſi cum paucis equitibus exploratum? ſubiecta res oculis certius dabit conſilium. Adſentiente Criſpino, cum equitibus ducentis & viginti, ex quibus XL. Fregellani, ceteri Etruſci erant, proficiſcuntur. Secuti M. Marcellus conſulis fil. & A. Manlius tribuni militum, & L. Arennius, & M. Aulius, & ceteri. Sequitur aliquot pòſt verſibus. Exiguum campi ante caſtra erat: inde in collem aperta vndique, & conſpecta ferebat via. Numidis ſpeculator nequaquam in ſpem tantæ rei poſitus, ſed ſi quos vagos pabuli, aut lignorum cauſa longius à caſtris progreſſòs poſſent excipere. ſignum dat, vt pariter ab ſuis quiſque latebris exorirentur. Non antè apparuere quibus obuiis ab ipſo iugo conſurgendum erat, quàm circumiere qui ab tergo intercluderent viam. Tum vndique omnes exorti, & clamore ſublato impetum fecere. Cùm ea in valle conſules eſſent, vt neque euadere in iugum poſſent ab hoſte occupatum, neque receptum ab tergo circumuenti haberet: extrahi tamen diutius certamen potuiſſet, ni cœpta ab Etruſcis fuga pauorem ceteris inieciſſet. Non tamen omiſere pugnam deſerti ab Etruſcis Fregellani, donec integri conſules hortando, ipſique ex parte pugnando rem ſuſtinebant. Sed poſtquam vulneratos ambos conſules, Marcellum etiam transfixum lancea prolabentem ex equo moribundum videre: tum & ipſi (pauci enim ſupererant) cum Criſpino conſule duobus iaculis icto, & Marcello adoleſcente ſaucio & ipſo, aufugerunt, &c.* Sic fere Plutarchus in Marcello, ἦν δὲ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων λόφος, ἐπιεικῶς μὲν εὐερκής, ὕλης δὲ παντοδαπῆς ἀνάπλεως. εἶχε δὲ καὶ σκοπὰς περικλινεῖς ἐπ' ἀμφότερα, καὶ ναμάτων ὑπεφαίνοντο πηγαὶ καταρρεόντων. ἐθαύμαζον οὖν ῥωμαῖοι Ἀνίβαν, ὅτι πρῶτος ἐλθὼν εὐφυᾶ τόπον, οὕτως οὐ κατέσχεν, ἀλλ' ἀπέλιπε τοῖς πολεμίοις. τὸ δ' ἄρα καλὸν μὲν τῷ στρατοπεδεῦσαι τὸ χωρίον ἐφαίνετο, πολὺ δὲ κρεῖττον ἐνεδρεῦσαι. καὶ πρὸς τοῦτο μᾶλλον αὐτῷ χρῆσθαι βουλόμενος, ἐνέπλησε τὴν ὕλην, καὶ τὰς κοιλάδας ἀκοντιστῶν τε πολλῶν, καὶ λογχοφόρων, πεπεισμένος ἐπάξεσθαι δι' αὐτὰ τὰ χωρία τοὺς ῥωμαίους· οὐδ' ἀπεψεύσθη τῆς ἐλπίδος. ἔδοξεν οὖν τῷ Μαρκέλλῳ μετ' ὀλίγων ἱππέων ἐπελάσαντι κατασκέψασθαι, &c. *ſequitur paucis pòſt verſib,* ἐξήει οὖν ἔτι τι συνάρχοντα Κρισπῖνον παραλαβὼν, καὶ τὸν υἱὸν χιλιαρχοῦντα, καὶ τοὺς σύμπαντας ἱππεῖς εἴκοσι καὶ διακοσίους, ὧν ῥωμαῖος οὐδεὶς ἦν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι, τυρρηνοί· τεσσαράκοντα δὲ Φρεγελλανοὶ πεῖραν ἀρετῆς (*ſic legendum eſſe admonuit P. Faber Toloſanus, libellorum in regia magiſter, non vt vulgò,* ἀρχῆς) καὶ πίστεως δεδωκότες. ὑλώδους δὲ τοῦ λόφου καὶ συνηρεφοῦς ὄντος, ἀνὴρ καθήμενος ἄνω, σκοπὴν εἶχε τοῖς πολεμίοις, αὐτὸς μὲν οὐ συνορώμενος, καθορῶν δὲ τῶν ῥωμαίων τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰ γινόμενα τούτου φράσαντος τοῖς λοχῶσι, προσελαύνοντα τὸν Μάρκελλον ἐάσαντες ἐγγὺς προσελθεῖν, ἐξαίφνης ἀνιστάμενοι,

καὶ περικλυσθέντες ἅμα πανταχόθεν, ἠκόντιζον, ἔπαιον, ἐδίωκον τοὺς φεύγοντας, συνεπλέκοντο τοῖς ὑφισταμένοις. οὗτοι δ' ἦσαν, οἱ τεσσαράκοντα Φρεγελλανοί· καὶ τῶν Τυρρηνῶν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διατρεσάντων, αὐτοὶ συστραφέντες ἠμύνοντο περὶ τῶν ὑπάτων, ἄχρι οὗ Κρισπῖνος μὲν ἀκοντίσμασι δυσὶ βεβλημένος, ἐπέστρεψεν εἰς φυγὴν τὸν ἵππον, Μάρκελλον δέ τις λόγχῃ πλατείᾳ διὰ τῶν πλευρῶν διήλασεν, ἣν λαγκίαν καλοῦσιν, &c. i. Erat autem inter vtraque caſtra collis planè vndique ſaeptus, & munitus natura, & varia ſilua conſitus ac refertus. habebat porrò & ſpeculas, & deſpectus in vtramque partem decliueis: & aquæ peremnes è fontibus ſubiectis manabant. Itaque mirabantur Romani, ab Hannibale, qui primus locum natura idoneum atque opportunum ceperat, ita hunc non eſſe occupatum, ſed hoſtibus relictum. Verum hic locus ſcilicet Hannibali ad caſtra metanda bellus ille quidem videbatur, ſed longè ad inſidias collocandas aptior. Quare cùm ad hāc rem eo magis vti vellet, ſiluam & valleis multis iaculatoribus, & lonchophoris, id eſt, militibus expeditis lanceam geſtantibus compleuerat, perſuaſum habens, hæc loca ſua naturali bonitate Romanos ad ſeſe allectura: neque eum ſua ſpes fefellit. Viſum igitur eſt Marcello cum paucis equitibus ad hunc locum adequitare, eúmque conſiderare, atque explorare, &c. Exiuit igitur Criſpino collega ſibi adiuncto, & filio tribuno militum, & militibus omnino viginti & ducentis, quorum nullus Romanus erat, ſed alij Etruſci, quadraginta autē Fregellani, qui ſpecimē ſuæ virtutis & fidei dederāt. Cùm autē ſilnoſus & denſus collis eſſet, erat homo aliquis in loco ſuperiore ab hoſtibus collocatus, qui ſpeculabatur, & cùm ipſe non videretur, caſtra hoſtium conſpiciebat. hic cùm, quæ fierent, inſidiatoribus nuntiaſſet: illi primùm adequitantem Marcellum propius accedere ſiuerunt: deinde repente ſurrexerunt, & ſimul vndique circumfuſi iaculabantur, feriebant, fugienteis Romanos perſequebantur, cum iis, qui inſtabant, confligebant. Hi autem erant quadraginta Fregellani: & cùm Etruſci ſtatim ab initio pugnæ metu perterriti diffugiſſent, ij conglobati ante conſules fortiter pugnarunt, donec & Criſpinus duobus iaculi ictibus percuſſus, equū ad fugam conuertit, & Marcellum quidam lata lancea ad latera adacta transfixit. &c. Appianus Ἀννιβαϊκῇ, paullo aliter. Ἀννίβας δὲ ἐπειγόμενος ἐς Τάραντα, ὡς ἔμαθεν εἰλημμένην, παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς Θουρίους. κἀκεῖθεν ἐς Οὐενουσίαν. ἔνθα αὐτῷ Κλαύδιός τε Μάρκελλος ὁ Σικελίαν ἑλών, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος, ἀντεστρατοπεδεύοντες, οὐκ ἐτόλμων ἄρχειν μάχης· λείαν δέ τινα ὑπὸ νομάδων ἀγομένην Μάρκελλος ἰδών, καὶ δόξας ὀλίγους εἶναι τοὺς ἄγοντας, ἐπέδραμεν αὐτοῖς μετὰ τριακοσίων ἱππέων σὺν καταφρονήσει· καὶ πρόχειρος ὢν, θυμικός τε ὢν ἐς μάχας, καὶ παρακινδυνευτικὸς ἀεί. ἄφνω δὲ πολλῶν τῶν Λιβύων φανέντων, καὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσπεσόντων, οἱ μὲν οὐραγοῦντες Ῥωμαίων, πρῶτοι φυγῆς ἦρχον. ὁ δὲ Μάρκελλος, ὡς ἐπιθέσων αὐτοῖς ἐμάχετο γενναίως, μέχρι κατακοντισθεὶς ἀπέθανεν. i. Hannibal autem cùm Tarentū properaret, vt eam vrbem captam eſſe cognouit, tranſiit iniquo animo ferens ad Thurios: & illinc in Venuſiam: vbi M. Claudius Marcellus, qui Siciliam cepit, quintum tum cōſulatum gerens, & T. Criſpinus caſtris aduerſus eum poſitis, nō audebant pugnandi initium facere. Verùm Marcellus Numidas conſpicatus prædā agenteis, prædatores paucos eſſe ratus, in eos cum trecentis equitibus incurrit, paucitate eorum contemta: & præibat, vt qui eſſet animoſus ad prælia ineunda, atque ad pericula adeun-

da ſemper audax & proiectus. Repente autem multis Afris exortis, & vndique eum adortis, à Romanis iis, qui in extremo agmine erant, fugæ initium ortum eſt. At Marcellus, proinde quaſi illi ſequerentur, fortiter & generoſè pugnabat, donec iaculo transfixus interiit.

92. Quandiu in Italia fuit) Conſtat, Hannibalem annos quindecim & eo amplius, in Italia fuiſſe. T. Liuius lib. 30. dediſſe tandem id (vacuam hoſtibus Italiam) deos ſextodecimo poſt demum anno: nec eſſe qui diis gratias agendas cenſeat. Idem ibid. Nec ſatis certum conſtare apud animos poterat, vtrum gaudio dignius eſſet, Hannibalem poſt ſextum decimum annum ex Italia decedentem, vacuam eius poſſeſſionem reliquiſſe populo Rom. an magis metuendum, quod incolumi exercitu in Africam traieciſſet. Appianus Ἀννιβαϊκῇ in extr. Ἀννίβας δὴ ἐπὶ Λιβύης ἀνήχθη ἑκκαίδεκα ἔτεσι πορθήσας τὴν Ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγών, τοὺς δὲ ὑπηκόους αὐτῶν καὶ συμμάχους ὑβρίσας ὡς πολεμίους. i. Hannibal autem in Africam nauibus reuertebatur, Italia per annos ſexdecim vaſtata, & Romanis infinita malorum multitudine vexatis, & in extremum ſæpe diſcrimen adductis: populis deniq; eorum imperio ſubiectis, & ſociis, vt hoſtibus, contumelioſe tractatis, atque acceptis. Idē ex Faſtis intelligere licet.

93. reuocatus) T. Liuius lib. 30. Annal. Nihil certè vltrà rei in Italia ab Hannibale geſtum. Nam ad eum quoque legati ab Karthagine, vocantes in Africam, iis fortè diebus, quibus ad Magonem, venerunt. Frendens, geméns que, ac vix lacrymis temperans, dicitur legatorum verba audiſſe. Poſteaquàm edita ſunt mādata: Iam non perplexè, inquit, ſed palàm reuocant, qui vetando ſupplementum, & pecuniam mitti, iam pridem retrahebant. Vicit ergo Hannibalem non populus Rom. toties cæſus, fugatúſque, ſed ſenatus Karthaginienſis obtrectatione, atque inuidia, neque hac deformitate reditus mei tam P. Scipio exſultabit, atque efferet ſeſe, quàm Hanno: qui domum noſtram, quando alia re non potuit, ruina Karthaginis oppreſſit. Conſideret ex his attentus lector, ſæpe priuatas inimicitias reip. nocere: & non his ſolùm temporibus, ſed & multis antè ſæculis, fuiſſe homines, qui, dum modo ſuos inimicos opprimerent, ac de medio tollerent, vniuerſam remp. euertere parati eſſent: & dummodo ſuo dolori, ſuiſque affectibus parérent, de reip. interitu non admodum laborarent.

94. filium) Africanum cognomento dictum à Karthagine capta.

95. quem) Scipionem patrem. His de rebus ſuprà dictum eſt.

96. exhauſtis iam patriæ f.) id eſt conſumtis: quod credibile eſt, diuturno bello. Vſus eſt autem Cornelius apto ad belli naturam conſumtricem exprimendam vocabulo, exhauſtis, à fontibus, aut puteis & ſimilib. rebus tranſlato.

97. in præſentiarum) Vtuntur hoc genere loquendi Cornificius, Tacitus, Vlpianus, Gellius: quamquam apud Cornificium lib. 2. pro in præſentiarum, noſtra editio habet, in præſentia ex vno atque altero libro manuſcr. quod idem valet.

98. bellum componere) ſic loquitur ſuprà in Alcibiade, & in Hamilcare, & hîc ibidem infrà. Sed quod ad rem attinet, eam Liuius lib. 30. multis verbis exponit: quæ mox proferemus.

99. *congrederetur)confligeret,manum conſereret.*

100. *in colloquium conuenit)T.Liuius eo,quem diximus,libro.Iam Adrumetũ perueneraat Hannibal(ex Italia ſcilicet Eſt autem Adrumetum vrbs Libyæ)vnde ad reficiendum ex iactatione maritima militem paucis diebus ſumtis,excitus pauidis nuntiis omnia circa Karthaginem obtineri armis afferentium, magnis itineribus Zamam contendit.Zama quinque dierum iter ab Karthagine abeſt.Inde præmiſſi ſpeculatores cùm excepti à cuſtodib.Romanis,deducti ad Scipionem eſſent:traditos eos tribunus militum,iuſſóſque omiſſo metu viſere omnia,& per caſtra,quà vellent,circumduci: percunctatúſque,ſatin' commodè omnia exploraſſent,datis qui proſequerētur,retrò ad Hannibalem dimiſit,&c. Sequitur aliquot pòſt verſib. Itaque quamquam & ipſe cauſa belli eius erat,& aduentu ſuo turbauerat pactas indutias,& ſpem fœderum:tamen,ſi integer,quàm ſi victus peteret pacem,æquiorem impetrari poſſe ratus,nuntium ad Scipionem miſit,vt colloquendi ſecum poteſtatem faceret. Sequitur paucis verſib.interpoſitis. Ceterùm Scipio cùm colloquium haud abnuiſſet,ambo ex compoſito duces caſtra protulerunt,vt coire ex propinquo poſſent,&c.Polyb.lib.15.* μετ' δέ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀδρύμητα τόπων προῆλθε, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ Ζάμαν. αὕτη δ' ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα Καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. κἀκεῖθεν ἐξέπεμψε τρεῖς κατασκόπους, βουλόμενος ἐπιγνῶναι ποῦ στρατοπεδεύουσι, καὶ πῶς χειρίζει Πόπλιος τὰ κατὰ τὰς παρεμβολάς. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Πόπλιος ἀπαχθέντων ὡς αὐτὸν τῶν κατασκόπων, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ κολάζειν τοὺς ἑαλωκότας, καθάπερ ἔθος ἐστὶν ἄλλοις, ὥς τοὐναντίον συστήσας αὐτοῖς χιλίαρχον ἐπέταξε πάντα καθαρείως ὑποδεῖξαι τὰ κατὰ τὴν παρεμβολήν. γενομένου δὲ τούτου, πυθόμενος τῶν ἀνθρώπων, εἰ πάντα φιλοτίμως αὐτοῖς ὑποδέδειχεν ὁ προσταχθείς. τῶν δὲ φησάντων, δοὺς ἐφόδια καὶ προπομπὴν, ἐξαπέστειλε, προστάξας ἐπιμελῶς Ἀννίβᾳ διασαφεῖν περὶ τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς. ὧν παραγενηθέντων, θαυμάσας ὁ Ἀννίβας τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τόλμαν τἀνδρὸς, εἰς ὁρμὴν ἔπεσε βούλεσθαι συνελθεῖν εἰς λόγους τῷ Ποπλίῳ. κρίνας δὲ τοῦτο, διεπέμψατο κήρυκα, φάσκων βούλεσθαι κοινολογηθῆναι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων. ὁ δὲ Πόπλιος ἀκούσας ταῦτα τοῦ κήρυκος, συγκατετίθετο τοῖς παρακαλουμένοις, *&c. i. Poſt dies autem aliquot Hannibal motis ex vrbe Adrumeto caſtris, progreſſus longius,caſtra ad Zamam locauit: quæ abeſt Karthagine occaſum verſus quinque dierum iter. Atque inde treis ſpeculatores miſit, ſcire volens vbi hoſtes caſtra locata haberent, & quomodo quæ ad inſtruendum exercitum pertinerent,tractaret Publius. At Publius Romanorum imperator adductus ad eum ſpeculatoribus,tantùm afuit ab eo, vt eos captos ſupplicio afficeret,(quod alij facere ſolent)vt è contrario dederit negotium vni tribuno militũ, vt eis ſibi commendatis omnia, quæ eſſent in caſtris,liquidò demonſtraret. Quo facto quæſiuit ab iis, omniá ne eis ſtudioſè oſtendiſſet tribunus, cui eſſent commendati. qui cùm reſpondiſſent,omnia ſe vidiſſe.proſecutus eos, viatico, & comitibus,qui deducerent,attributis,dimiſit incolumeis, hoc tantum ab eis petito, vt omnia,quæ vidiſſent,Hannibali diligenter declararēt. Qui cùm aduenißent, Hannibali Scipionis animi magnitudinem,& fiduciam admiratio neſcio quomodo venit in mentem colloquium Scipionis expetere. quo conſtituto, nuntium ad eum miſit,qui ei nuntiaret,Hannibalem de ſummis rebus cum eo ſermones con-*

ferre & communicare velle. Publius autem his auditis à præcone, quæ allata ſunt, approbauit, &c. Exſtant apud Polybium & Liuium vtriuſque orationes: quas longum ſit referre. petat ab iis lector, qui, quæ ab vtroque ducum eo cõgreſſu dicta ſint, cognoſcere volet. Sic Appian. Συϐικῷ. ὁ δὲ ἀνεζεύγνυε τρεῖς ἐς ῥωμαίους κατασκόπους ἐπιπέμψας, οὓς ὁ Σκιπίων ἔλαβε μὲν, καὶ οὐκ ἔκτεινεν, ἀλλ' ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰς ὁπλοθήκας, καὶ τὰ μηχανήματα περιαχθῆναι κελεύσας, καὶ στρατιὰν γυμναζομένην ἰδεῖν, ἀπέλυσε φράζειν τῷ Ἀννίβᾳ περὶ ἑκάστων. ὁ δὲ ἠξίωσεν ἐπὶ συνοδὴν ἐς λόγους Σκιπίωνι, καὶ συνελθὼν ἔλεγε καρχηδονίους ἀγανακτῆσαι τῇ πρότερον εἰρήνῃ διὰ τὰ χρήματα. καὶ εἰ τοῦτο ἐκλυθείη, Σικελίας δὲ μόνον ἀξιοῖεν οἱ ῥωμαῖοι, καὶ Ἰϐηρίας, καὶ νήσων ὅσων ἄρχουσι, κρατεῖν, ἔσεσθαι τὰς συνθήκας βεϐαίους. ὁ δὲ πολὺ, ἔφη, κέρδος Ἀννίϐᾳ τῆς φυγῆς ἔσεσθαι τῆς ἐξ Ἰταλίας, εἰ ταῦτα προσλάϐοι παρὰ Σκιπίωνος. καὶ ἀπηγόρευε πέμπειν ἔτι πρὸς αὐτὸν, διαπειλησάμενοί τε ἀλλήλοις, ἀνεζεύγνυον ἑκάτεροι ἐς τὸ αὐτοῦ στρατόπεδον. *i. Ille autem caſtra mouebat, tribus ad Romanos ſpeculatoribus miſſis, quos Scipio cepit, neque interfecit, quẽadmodũ alij imperatores ſpeculatores interficere ſolẽt: ſed in caſtra, & ad armamentaria, & machinationes circumduci, & exercitũ armis ſe exercentem eis oſtendi iuſſit: quo facto eos dimiſit, vt Hannibali ſingula renuntiarent. Hannibal autem poſtulabat à Scipione, vt cum eo congredi & colloqui liceret: atque in congreſſu dixit, Karthaginienſeis pacem ſuperiorem iniquo animo ferre, propter pecunias imperatas: quòd ſi hoc remittatur, & Romani Siciliam tantùm, & Iberiam, & inſulas, quibus præſunt, ſe tenere poſtulent: fore pacta conuenta firma: ille autem reſpondit, Hannibali fugam ex Italia magno emolumento, lucróque futuram, ſi hæc præterea à Scipione accipiat: & vetuit Hannibalem in reliquum de compoſitione ad ſe mittere: & comminati inter ſe in caſtra ſua diſceſſerunt. Facinus illud P. Scipionis à magnitudine animi profectum, quod Polybius, Liuius, Appianus commemorant, vt paullo antè indicauimus, etiam Polyænus refert libro, niſi fallor, 7. ſtrategematum, his verbis.* Σκιπίων κατασκόπους καρχηδονίων τρεῖς συλληφθέντας, νόμου ῥωμαίων κελεύοντος κατασκόπους ἀναιρεῖσθαι, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησε. προσέταξε δ' αὐτοὺς περιαχθῆναι τὴν στρατιὰν ἅπασαν. οἱ δὲ ἰδόντες ῥωμαίους, τοὺς μὲν βάλλοντας, τοὺς δὲ ἀκοντίζοντας, τοὺς δὲ πηδῶντας, τοὺς δὲ ὅπλα ἐπισκευάζοντας, τοὺς δὲ ξίφη ἀκονῶντας, πάλιν ἤχθησαν ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα. ὁ δὲ δοὺς ἄριστον αὐτοῖς, ἀπαγγείλατε, εἶπεν, ἃ τεθέασθε, πρὸς τὸν πέμψαντα ὑμᾶς. οἱ δὲ ἐπανελθόντες, καὶ τῷ τε Ἀννίβᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις καρχηδονίοις ταῦτα ἀπαγγείλαντες ἐξέπληξαν αὐτοὺς τῇ τε ῥωμαίων παρασκευῇ, καὶ τῇ Σκιπίωνος μεγαλοψυχίᾳ. *id eſt, Scipio Karthaginienſium exploratores treis comprehenſos, cùm lex Romanorum exploratóres comprehenſos interfici iuberet, non interfecit quidem illẽ: ſed iuſſit eos exercitum omnem circumire. Illi autem cùm Romanos vidiſſent alios ſagittas mittenteis, alios iaculanteis, alios ſalienteis, alios arma concinnanteis, alios gladios acuenteis: reducti ſunt ad Scipionem. Hic autem eis ad prandiũ vocatis, & benè acceptis, nuntiate, inquit, ei, qui vos miſit, quæ ſpectauiſtis. Illi porrò reuerſi, cùm Hannibali, & aliis Karthaginienſibus hæc renuntiaſſent, eos obſtupefecerunt & Romanorum apparatu, & Scipionis animi magnitudine.*

101. *condiciones non conuen.) Liuius ibid. Ita infecta pace ex colloquio ad ſuos cùm ſe recepiſſent, fruſtra verba pacata renuntiant: armis decernendum eſ-*

ſe, habendámque eam fortunam, quam dij dediſſent. In caſtra vt eſt ventum, pronuntiant ambo, arma expedirent milites, animóſque ad ſupremum certamẽ, non in vnum diem, ſed in perpetuum, ſi felicitas adeſſet, victores. Roma, an Karthago, iura gentibus daret, ante craſtinam noctem ſcituros. neque enim Africam, aut Italiã, ſed orbem terrarũ victoriæ præmium fore: par periculum præmio quibus aduerſæ pugnæ fortuna fuiſſet. Polyb. ibid. Ταῦτα μὲν οὖν διαλεχθέντες αὐτοῖς Ἀννίβας ϗ Πόπλιος, ἐχωρίσθησαν, ἀσύμβατοι ποιησάμενοι τὴν κοινολογίαν, & c. i. Hæc inter ſe collocuti Hannibal & Scipio, diſiuncti ſunt, condicionibus, quas in ſermone vltrò, citróque tulerant, non acceptis, neque probatis.

102. Adrumetum peruẽnit) T. Liuius eod. lib. Hannibal cum paucis equitibus inter tumultum elapſus, Adrumetum perfugit, omnia & in prœlio, & ante aciẽ, priuſquàm excederet pugna, expertus: & confeßione etiam Scipionis, omniúmq; peritorum militiæ, illam laudem adeptus, ſingulari arte aciem eo die inſtruxiſſe. Polyb. eod. lib. Ἀννίβας δὲ μετ᾽ ὀλίγων ἱππέων κατὰ τὸ συνεχὲς ποιούμενος τὴν ἀναχώρησιν, εἰς Ἀδρύμητα διεσώθη, πάντα τὰ δυνατὰ ποιήσας κατὰ τὸν κίνδυνον, ὅσα τὸν ἀγαθὸν ἔδει στρατηγὸν, ϗ πολλῶν ἤδη πραγμάτων πεῖραν εἰληφότα. i. Hannibal autem cum paucis equitibus cõtinuato diebus & noctibus itinere, Adrumetum ſaluus ſe recepit, cùm omnia, quantum fieri potuiſſet, in periculo feciſſet, quæ bonum imperatorem, multarúmque iam rerum vſu peritum, facere oportebat. Iterum Liuius eodem lib. Hoc edito veluti vltimo virtutis opere, Hannibal cùm Adrumetum refugiſſet, accitúſque inde Karthaginem ſexto & trigeſimo pòſt anno, quàm puer inde profectus erat, rediſſet: faſſus in curia eſt, non prœlio modò ſe, ſed bello victum: nec ſpem ſalutis alibi, quàm in pace impetrata eſſe. Idem eod. lib. aliquot pòſt verſib. narrat, decem legatos, principes ciuitatis, auctore Hannibale ad Scipionem miſſos eſſe ad pacem petendam. Appianus Λιβυκῇ, tradit, Hannibalem poſt hanc pugnam in vrbem quandam nomine Thonam, aufugiſſe: in qua cùm reperiſſet & agnouiſſet quoſdam Hiſpanos & Brutios, veritum, ne ab Hiſpanis, vt barbaris, & audacibus: à Brutiis, vt eiuſdem nationis Scipioni, ſpe impetrandæ veniæ eorum, quæ admiſiſſent in Romanos, maleficiorum, ad eum comprehenſus & victus duceretur, clam inde cum vno equite, cui maximã fidem habebat, ſeſe ſubtraxiſſe, & duobus diebus, totidémq; noctibus trecenta & octoginta fere millia paſſuum equis, aut iumentis mutatis peruolaſſe, & Adrumetum ad mare ſitum perueniſſe, vbi erat pars aliqua exercitus, rei frumentariæ cuſtodiẽdæ præpoſita.

103. ſed etiam ipſos oppr.) vox, ipſos, non eſt hic inanis, vt alicui videri poßit, ſed valde efficax. Hoc enim ſignificat Cornelius, Numidas, qui Hannibali inſidiabantur, quíque Hannibalem opprimere cogitabant, & conabantur, eos ipſos ab Hannibale eſſe oppreſſos.

104. nouis delectibus) legendum nouis dilectibus: neque dubium eſt, quin libri manu ſcripti, ſi modò non ſunt ipſi quoque mendoſi, ſic habeant. Contraxerat autẽ iam ſex peditum millia, & equites quingentos in vrbe Marthama, vt tradit Appianus Λιβυκῇ.

105. bellum cum Rom. compoſ) ipſo Hannibale auct. re, vt omnes fere alij narrant, in quibus hic idem Appianus eod. lib. πόλεις δ᾽ ἐγγράφως Ἀννίβας ἔχοντα μὲ

ἤδη πεζοὺς ἑξακισχιλίους, ἱππέας δὲ πεντακοσίους, σταθμεύοντα δ᾽ ἐν πόλει Μαρθαμᾷ σύμβουλον ἐπὶ τοῖς παροῦσι καλεῖν. ὁ δ᾽ ἧκε, καὶ τῶν μετρίων δεδιότων μὴ πολεμικὸς ἀνὴρ ἐπιτρίψῃ τὸ πλῆθος, πάνυ σεμνῶς ἐκέλευσε τὴν εἰρήνην δέχεσθαι. i. Tandem autem decreuerunt Hannibalem, qui habebat iam ſex peditum millia, quingentos equites, & in vrbe Marthama ſtatiua habebat, in conſilium his de rebus adhibere Ille autem venit: & cùm moderati viri vererentur, ne homo ferox, & ad bellum natus multitudinem ſumtibus belli attereret, valde grauiter cenſuit pacem eſſe accipiendam, atque approbandam.

106. *nihilo ſecius*) nihilo minus. ſic ſæpe loquitur Cornelius. & item boni ſcriptores.

107. *réſque in Africa geſſit*) quas narrat Appianus Λιβυκ.

108. *His enim magiſtr.*) id eſt, his enim conſulibus: qui fuit annus quingenteſimus, quadrageſimus ab vrbe cóndita: vt teſtatur Liuius lib. 31. annal. his verbis. Anno quingẽteſimo, quadrageſimo ab vrbe cóndita, P. Sulpicio Galba, C. Aurelio Cotta Coſs. bellũ cum rege Philippo initum eſt paucis menſibus poſt pácem Karthaginienſib. datam. De hac pace autem, eiúſque condicionibus, legendus idem Liuius lib. XXX. ſub extr.

109. *cum his*) cum Karthaginienſibus. al. cum eis. ſed cur non dixit, ſecum? aut cur non ſuprà non longè, legati Karthaginienſium?

110. *vt obſides eorum Fregellis eſſ.*) T. Liuius libro 32. Annal. aliter. Petentibus iiſdem, qui non reddebantur obſides vt ab Norba, vbi parum commodè eſſent, alià traducerentur, conceſſum, vt Signium, & Ferentinum tranſirent.

111. *prætor factus eſt*) T. Liuius lib. 33. Annal. Horum in tam impotenti regno (neque enim ciuiliter nimiis opib. vtebantur) prætor factus Hannibal, vocare ad ſe quæſtorem, &c.

112. *Namque effecit*) T. Liuius eod lib. Adiecit aliud, quod bono publico ſibi proprias ſimultates irritauit. Vectigalia publica partim negligentia dilabebantur: partim prædæ ac diuiſui principum quibuſdam & magiſtratibus erant. quin & pecunia, quæ in ſtipendium Romanis ſuo quoque anno penderetur, deerat: tributúmque graue priuatis imminere videbatur. Hannibal poſtquàm vectigalia quanta terreſtria, maritimáque eſſent, & in quas res erogarentur, animaduertit: & quid eorum ordinarij reip. vſus conſumerent, quantum peculatus auerteret: omnibus reſiduis pecuniis exactis, tributo priuatis remiſſo, ſatis locupletem remp. fore ad vectigal præſtandum Romanis, pronuntiauit in contione: & præſtitit promiſſum.

113. *ſupereſſet*) redundaret, reſtaret, περιείη.

114. *M. Claudio, L. Furio*) M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone.

115. *ſui expoſcendi*) ſic loquitur ſuprà in Themiſt. Nam cùm ab Athenienſibus, & Lacedæmoniis expoſceretur publicè, ſupplicem non prodidit.

116. *nauem conſcendit*) T. Liuius lib. 33. Annal. Hannibalem vnum ſe peti ab Romanis non fallebat: & ita pacem Karthaginienſib. datam eſſe, vt inexpiabile bellum aduerſus ſe vnum maneret. Itaque cedere tempori & fortunæ ſtatuit: & præparatis iam omnibus, ante fugam obuerſatus eo die in foro auertendæ ſuſpicionis

cionis cauſa, primus tenebris veſtitu forenſi ad portã cum duobus comitibus ignaris conſilij eſt egreſſus. Cùm equi quo in loco fuerant diſpoſiti, præſtò fuiſſent, nocte via cita regionem quandam agri Vocani tranſgreſſus, poſtero die manè inter Adrumetum, & Thapſum ad ſuam turrim peruênit. ibi eum parata, inſtructáq; remigio excepit nauis. Ita Hannibal Africa exceßit, ſæpius patriæ, quàm ſuorum euentus miſeratus. Eo die in Cercinam inſulam traiecit. vbi cùm in portu naueis aliquot Pœni onerarias cum mercibus inueniſſent, & ad egreſſum eum è naue concurſus ſalutantium eſſet factus: percontantibus, legatum ſe Tyrum dici iußit. veritus tamen nequa earum nauis nocte profecta, Thapſum, aut Adrumetum nuntiaret, ſe Cercinæ viſum: ſacrificio apparari iuſſo, magiſtros nauium, mercatorésque inuitari iußit: & vela in antemnis ex nauibus corrogari, vt vmbra (etenim media æſtas erat) cenantibus in litore fieret. quantum res & tempus patiebãtur, apparatæ, celebratæque eius diei epulæ ſunt: multóque vino in ſerum noctis conuiuium productum. Hannibal cùm primũ fallendi eos, qui in portu erant, tempus habuit, nauem ſoluit, &c. Sequitur aliquot pòſt verſib. Hannibal proſpero curſu Tyrum peruênit: exceptúsque à conditorib. Karthaginis, vt alia patria, vir tam clarus omni genere honorum, paucos moratus dies Antiochiam nauigat. ibi profectum iam regem cùm audiſſet: filiúmque eius ſollemne ludorum ad Daphnem celebrantem conueniſſet: comiter ab eo exceptus, nullam moram nauigãdi fecit. Epheſi regem eſt conſecutus, fluctuantem adhuc animo, incertúmque de Romano bello: ſed haud paruum momentum animo eius ad moliendum aduentus Hannibalis fecit. Cõmemorat hanc Hannibalis fugam & M. Tullius lib. 2. de orat. ad Q. Fratr. his verbis. Nec mihi opus eſt Græco aliquo doctore, qui mihi peruulgata præcepta decantet, cùm ipſe numquam forum, numquam vllum iudicium aſpexerit: ut Peripateticus ille dicitur Phormio, cùm Hannibal Karthagine expulſus Epheſum ad Antiochum veniſſet exſul, próque eo, quòd eius nomen erat magna apud omneis gloria, inuitatus eſſet ab hoſpitib. ſuis, vt eũ, quem dixi, ſi vellet, audiret: cúmque ſe non nolle dixiſſet, &c.

117. ad Antiochum) hac de re ſuprà. Erat autem Antiochus rex Syriæ.

118. à fundamentis) ἐκ θεμελίων. funditus. ſic ſuprà in Timoleonte.

119. L. Corn. Q. Min.) L. Cornelio Merula, Q. Minucio Thermo conſulib.

120. Africam acceßit) Atqui non modo ipſe eò non acceßit, ſed ne litteras quidem mittere auſus eſt, ne quo caſu interceptæ, eius conſilia pateſacerent. Sic enim Liuius lib. 34. Annal. Hannibal patria profugus peruenerat ad Antiochum, ſicut antè dictum eſt, & erat apud regem magno in honore, nulla alia arte, niſi quòd voluntanti diu conſilia de Romano bello, nemo aptior ſuper tali re particeps ſermonis eſſe poterat. Sententia eius vna atque eadem ſemper erat, vt in Italia bellum gereretur: Italiam & commeatus, & militem præbituram externo hoſti ſi nihil ibi moueatur, liceátque populo Romano viribus & copiis Italiæ extra Italiam bellum gerere: neque regem, neque gentem vllam, parem Romanis eſſe. ſibi centum tectas naueis, XVI. millia peditum, mille equites depoſcebat. ea ſe claſſe primùm Africam petiturum: magnopere confidere & Karthaginienſeis ad rebellandum ab ſe compelli poſſe. ſin illi cunctentur, ſe aliqua parte Italiæ bellum

excitaturum Romanis. Regem cum ceteris omnibus tranſire in Europam debere, & in aliqua parte Græciæ copias continere, neq; traiicientē, & quod in ſpeciem, famámque belli ſatis ſit, paratum traiicere. In hanc ſententiam cùm adduxiſſet regem, præparandos ſibi ad id popularium animos ratus, litteras, nequo caſu interceptæ palàm facerent conata, ſcribere non eſt auſus. Ariſtonem quendam Tyrium nactus Epheſi, expertúſque ſollertiam leuioribus miniſteriis, partim donis, partim ſpe præmiorum oneratum, quibus etiam ipſe rex annuerat, Karthaginem cum mandatis mittit. edit nomina eorum, quibus conuentis opus eſſet. inſtruit etiam arcanis notis, per quas haud dubiè agnoſcerent, ſua mandata eſſe. Hunc Ariſtonē Karthagine obuerſantē non prius amici, quàm inimici Hannibalis, qua de cauſa veniſſet, cognouerūt. & primò in circulis, côuiuiiſq; celebrata ſermonibus res eſt: deinde in ſenatu quidā dicere nihil actū eſſe exſulio Hannibalis, ſi abſens quoq; nouas moliri res, ſollicitandóq; animos hominum turbare ſtatum ciuitatis poſſet, &c. Conclamauere omnes, vocari Ariſtonem debere, & quæri quid veniſſet, &c. Vocatus Ariſton purgare ſeſe, & firmiſſimo propugnaculo vti, quòd nihil litterarum ad quemquam attuliſſet, &c. Ariſton Punico ingenio inter Pœnos vſus, tabellas conſcriptas celeberrimo loco ſupra ſedem quotidianam magiſtratus prima veſpera ſuſpendit. ipſe de tertia vigilia nauem conſcendit, & profūgit. poſtero die cùm Suffetes ad ius dicendum conſediſſent, conſpectæ tabellæ, demtæque & lectæ. ſcriptum in eis erat, Ariſtonem priuatim ad neminem, publicè ad ſeniores (ita ſenatum vocabant) mandata habuiſſe, &c. Appianus Συριακῷ.

ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐς πρόσω τὴν ἐπινοῶν τὴν Ἑλλάδα βαδίζειν, κἀκεῖ τὴν ἀρχὴν ποιεῖσθαι τοῦ πρὸς ῥωμαίους πολέμου, ὑπετίθετο τὴν γνώμην τῷ καρχηδονίῳ Ἀννίβᾳ. ὁ δὲ ἔφη τὴν Ἑλλάδα ἐκ πολλοῦ τετρυχωμένην, ἔργον εὐχερῶν τι). τοὺς δὲ πολέμους ἅπαντας χαλεποὺς μὲν οἴκοι, διὰ λιμὸν τὸν ἐπιγιγνόμενον. ἔξω δὲ κουφοτέρους. καὶ τοὺς ῥωμαίους οὔποτε Ἀντιόχου ἐν τῇ Ἑλλάδι καθαιρήσειν, ἀγορᾶς τε οἰκείας, καὶ παρασκευῆς ἱκανῆς εὐπορούντων. τὸ λοιπὸν οὖν τι περιλαβεῖν τῆς Ἰταλίας, καὶ πολεμεῖν, ἐκεῖθεν ὁρμώμενον, ἵνα ῥωμαίοις ἀσθενέστερα ᾖ καὶ τὰ οἴκοι, καὶ τὰ ἔξω. ἔχω δὲ ἐμπείρως, ἔφη, τῆς Ἰταλίας, καὶ μυρίοις ἀνδράσι δυνάμαι καταλαβεῖν τὰ ἐπίκαιρα. ἐς τε Καρχηδόνα τοῖς φίλοις ἐπιστεῖλαι τὸν δῆμον ἐς ἀπόστασιν ἐγεῖραι, δυσφοροῦντα πως ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς ῥωμαίους ἀπίστως ἔχοντα, τόλμης τε καὶ ἐλπίδος ἐμπλησομένους, εἰ πύθοιτό με περιθέοντα τὴν Ἰταλίαν αὖθις. ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας τοῦ λόγου, καὶ μέγα, ὥσπερ ἦν, εἰς τὸν πόλεμον ἡγούμενος, Καρχηδόνα προσλαβεῖν, αὐτίκα αὐτὸν ἐπιστεῖλαι τοῖς φίλοις ἐκέλευσεν. ὁ δὲ οὐκ ἐπέστελλε μὲν (οὐ γὰρ ἀσφαλὲς ἡγεῖτό πω, ῥωμαίων τε πάντα αἰσθανομένων, καὶ τοῦ πολέμου μήπω φανερῶς γεγονότος, καὶ πολλῶν οἱ διαφερομένων ἐν Καρχηδόνι, καὶ τῆς πολιτείας οὐδὲν βέβαιον, οὐδὲ εὐσταθὲς ἐχούσης, ἃ καὶ μετ' ὀλίγον ἀνέτρεψε τὴν Καρχηδόνα.) Ἀρίστωνα δὲ ἔμπορον Τύριον ἐπὶ προφάσει τῆς ἐμπορίας ἔπεμψε πρὸς τοὺς φίλους, ἀξιῶν, ὅταν αὐτὸς ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐμβάλῃ, τότε ἐκείνους τὴν Καρχηδόνα ἐς ἄμυναν ὧν ἐπεπόνθεσαν, ἐγείρειν. καὶ ὁ μὲν Ἀρίστων οὕτως ἔπραξεν. οἱ δὲ τοῦ Ἀννίβου ἐχθροὶ αἰσθόμενοι τῆς Ἀρίστωνος ἐπιδημίας, ἐθορύβουν, ὡς ἐπὶ νεωτέροις ἔργοις, καὶ τὸν Ἀρίστωνα ἐζήτουν περιιόντες. ὁ δέ, ἵνα τὴν διαβολὴν μὴ ἐξαίρετον ἔχοιεν οἱ Ἀννίβου φίλοι, προὔθηκε νυκτὸς γραφὲν γράμμα πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, ὅτι πάντας ὁ Ἀννίβας τοὺς βουλευτὰς παρακαλοίη τῇ πατρίδι συνάρασθαι μετ' Ἀντιόχου. καὶ τοῦτο πράξας, ἀνέπλευσεν. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ τὸ μὲν δέος ἐξῄρητο τῶν Ἀννίβου φίλων ἐκ τῆς Ἀρίστωνος ἐπινοίας, ὡς πρὸς ἅπασαν τὴν γερουσίαν ἀπεσταλμένου. ἡ δὲ πόλις

ἐνεπλήρωτο θορύβου ποικίλου, δυσμενῶς μὲν ἔχουσα ῥωμαίοις, λύειν δὲ οὐ προσδοκῶσα. i. Antiochus autem cogitans in Græciam primùm inuadere, & inde belli aduerſus Romanos initium facere, ſententiam Hannibalem Karthaginienſem rogabat. Ille autem dixit, Græciam iam pridem bellis vexatam & confectam, negotium eſſe captu facile: bella autem omnibus eſſe domi ad gerendum difficilia, propter famem, quæ ſuboriri, ac ſubſequi ſolet: foris leuiora, ac faciliora: & Romanorum potentiam Antiochum numquam in Græcia euerſurum, ſi commeatum domi haberent, & apparatu idoneo inſtructi eſſent. Suadebat igitur, vt locum aliquẽ Italiæ præoccuparet, & illinc eruptione facta bellaret, vt Romanis & domeſtica & externa eſſent infirmiora. Nota autem mihi (inquit) Italia eſt, & decem hominũ millibus poſſum magnas eorum opportunitates corrumpere, & comminuere: licet etiam mihi ad amicos Karthaginem litteras mittere, vt populum ad defectionem concitent, pacis pactiones, vt iniquas, in præſentia ægrè ferentem, & erga Romanos parum fidelem, &, ſi me audiat Italiam rurſus populari, & vaſtare, audaciæ ac ſpei plenum futurum. Ille eius oratione libenter audita, & magni momenti eſſe ratus, id quod erat, Karthaginem ſibi adiungere: continuò iuſſit eum ad amicos ſuos ſcribere. Hannibal autem non ſcripſit ille quidem. non enim tutum arbitrabatur, Romanis omnia perſcrutantib. & bello nondum palàm facto, & multis à ſe Karthagine diſsidentibus, & reip. adminiſtratione nihil firmitatis, nihilque ſtabilitatis habente: quæ res breui poſt tempore Karthaginem euerterunt: Ariſtonem verò, mercatorem Tyrium, per ſpeciem mercaturæ faciendæ ad amicos miſit, poſtulans, vt, cùm ipſe in Italiam inuaſerit, tum illi Karthaginem ad repetendas eorum, quæ pertulit, pœnas, excitent. Atque Ariſto quidem, quæ ei mandata fuerant, confecit. Hannibalis autem inimici, vbi ſenſerunt, Ariſtonem in vrbe eſſe, tumultuabantur tanquam ad res nouas: & Ariſtonem, circumeuntes quærebant. Hic autem, ne amicis Hannibalis præcipua calumnia & inuidia conflaretur, noctu clam libellum pro veſtibulo curiæ propoſuit, hac ſentẽtia, Hannibalem ſenatores omneis cohortari ad opem patriæ ferendam cum Antiocho. Quo facto nauem conſcendit. Manè autem amici quidem Hannibalis omni metu erant ſoluti, aſtutia Ariſtonis, tamquam ad cunctum ſenatum miſsi: ciuitas autem vario ſtrepitu perſonabat, ac redundabat, mentem quidem in Romanos inimicam gerens, ſed non ſperans rem occultari poſſe.

121. Magonem fratr.) Atqui, nonne frater Hannibalis Mago in prœlio aduerſus P. Quintilium Varum prætorem, & M. Cornelium proconſulem in agro Inſubrium Gallorum vulnus accepit, ex quo interiit? ſic enim Liuius lib. 30. Mago non imperio modò Senatus, periculóque patriæ motus, ſed metuens etiam, ne victor hoſtis moranti inſtaret: Liguréſque ipſi relinqui Italiam à Pœnis cernentes, ad eos, quorum mox in poteſtate futuri eſſent, deficerent: ſimul ſperans leuiorem in nauigatione, quàm in via, iactationem vulneris fore, & curationi omnia commodiora: impoſitis copiis in naueis profectus, vixdum ſuperata Sardinia, ex vulnere moritur.

122. eadem, qua fratr.) bona eius publicarunt, domum à fundamentis diſiecerunt, eum exſulem iudicarunt.

123. *cùm ſoluiſſent naueis) Latini dicunt, ſoluere naueis è portu, & ſoluere è portu, & ſoluere ſimpliciter, pro eodem: id eſt, pro, diſcedere è portu.*

124. *Antiochus autem ſi tam &c.) Sententia enim eius vna, atque eadem ſemper erat, vt in Italia bellum gereretur, vt ſuprà ex Liuio retulimus indice numero 120. Quin cùm iam Romani in Græciam tranſiſſent, & Antiochus poſt cladẽ ad Thermopylas acceptã, Epheſi ſecurus admodum de bello Romano eſſet, tamquam non tranſituris in Aſiam Romanis: quam ſecuritatem ei magna pars amicorum aut per errorem, aut aſſentando faciebant: Hannibal vnus, cuius eo tempore (inquit Liuius) maxima apud regem auctoritas erat, magis mirari ſe aiebat, quòd non iam in Aſia eſſent Romani, quàm venturos dubitare. Propius enim eſſe in Aſiam ex Græcia, quàm ex Italia in Græciam traiicere: & multo maiorem cauſam Antiochum, quàm Ætólos eſſe. Neque enim mari minus, quàm terra arma Romana pollere. iampridem claſſem circa Maleam eſſe. audire ſeſe nuper nouas naueis, nouúmque imperatorem rei gerendæ cauſa ex Italia veniſſe. Itaque deſineret Antiochus pacem ſibi ipſe ſpe vana facere: in Aſia & de ipſa Aſia breui terra, marique dimicandum ei cum Romanis eſſe, & aut imperium adimendum orbem terrarum affectantibus, aut ipſi regnum amittendum. Vnus vera & prouidere, & fideliter prædicere viſus, &c.*

125. *in agendo bello) id eſt, in adminiſtrando, ſeu gerendo. Sed videtur inſolẽs ſermo, agere bellum: vt fortaſſe legendum ſit, gerendo.*

126. *quàm Thermopylas) Nam Manius Acilius (non rectè Aquillium appellant Plutarchi interpretes) Glabrio, conſul Antiochum ad Thermopylas vicit, & vnà Ætólos, qui à Romanis defecerant, ſeſeque ad Antiochum applicarant. cuius rei tamen tam bene geſtæ laus M. Catoni potiſſimùm debetur, vt tradit Plutarchus in eius vita. quem locum iam indicabimus, atque adeò referemus. Sic igitur Plutarchus in Catone.* ἐπεὶ δ' Ἀντίοχος φράξας τὰ περὶ Θερμοπύλας στενὰ τῷ στρατοπέδῳ, καὶ τοῖς αὐτοφυέσι τῶν τόπων ἐρύμασι προσβαλὼν χαρακώματα, καὶ διατειχίσματα, καθῆστο τὸν πόλεμον ἐκκεκλεικέναι, (al. ἐκκεκλεισμέναι) νομίζων, τὸ μὲν κατὰ στόμα βιάζεσθαι, παντάπασιν ἀπεγίνωσκον οἱ Ῥωμαῖοι· τὴν δὲ Φωκικὴν ἐκείνην περιήλυσιν καὶ κύκλωσιν ὁ Κάτων εἰς νοῦν βαλόμενος, ἐξώδευσε νύκτωρ, ἀναλαβὼν μέρος τι τῆς στρατιᾶς. ἐπεὶ δ' ἄνω προελθόντων ὁ καθοδηγῶν αἰχμάλωτος ἐξέπεσε τῆς ὁδοῦ, καὶ πλανώμενοι ἐν τόποις ἀπόροις καὶ κρημνώδεσι δεινὴν ἀθυμίαν καὶ φόβον ἐνειργάσατο τοῖς στρατιώταις, ὁρῶν ὁ Κάτων τὸν κίνδυνον, ἐκέλευσε τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀτρεμεῖν, καὶ περιμένειν, αὐτὸς δὲ Λεύκιον τινὰ Μάλλιον, ἄνδρα δεινὸν ὀρειβατεῖν παραλαβὼν ἐχώρει πολυπόνως καὶ παραβόλως, ἐν ἀσελήνῳ νυκτὶ βαθείᾳ, κοτίνοις καὶ πάγοις ἀνατεταμένοις διασπάσματα τῆς ὄψεως καὶ ἀσάφειαν ἐχούσης, ἕως ἐμβαλόντες εἰς ἀτραπὸν, ὡς ᾤοντο, κάτω περαίνουσαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, ἔθεντο σημεῖα πρός τινας εὐσκόπους κεραίας, ὑπὲρ τὸ Καλλίδρομον ἀνεχούσας· οὕτω δὲ πάλιν ἐπανελθόντες ὀπίσω, τὴν στρατιὰν ἀνέλαβον, καὶ πρὸς τὰ σημεῖα προσαγαγόντες, ἥψαντο μὲν ἐκείνης τῆς ἀτραποῦ, καὶ κατεστήσαντο τὴν πορείαν, μικρὸν δὲ προελθοῦσιν αὐτοῖς ἐπέλιπε, φάραγγος ὑπολαμβανούσης, καὶ πάλιν ἦν ἀπορία καὶ δέος, οὐκ ἐπισταμένων, οὐδὲ συνορώντων, ὅτι πλησίον ἐτύγχανον τῶν πολεμίων γεγονότες. ἤδη δὲ διέλαμπεν ἡμέρα, καὶ φθογγῆς τινὸς ἔδοξαν ὑπακοῦσαι· τάχα δὲ καὶ καθορᾶν ἑλληνικὸν χάρακα καὶ προφυλακὴν, ὑπὸ τὸ κρημνῶδες. οὕτως οὖν ἐπιστήσας ἐνταῦθα τὴν στρατιὰν ὁ Κάτων, ἐκέλευσεν αὐτῷ προσελθεῖν ἄν-

ἰδὼν τῶν ἄλλων τοὺς Φιρμανούς, οἷς ἀεὶ πιστοῖς ἐχρῆτο καὶ προθύμοις. προσδραμόντων δὲ καὶ περισχόντων αὐτὸν ἀθρόων, εἶπεν, αὐτὸ χρῄζω λαβεῖν τῶν πολεμίων ζῶντα, καὶ πυθέσθαι τίνες οἱ προφυλάττοντες εἰσί, πόσον πλῆθος αὐτῶν, τίς ὁ τῶν ὅπλων διάκοσμος, ἢ τάξις, ἢ παρασκευὴ, μεθ' ἧς ὑπομένουσιν ἡμᾶς. τὸ δ' ἔργον ἅρπασμα τάχους γενέσθω καὶ τόλμης, ᾗ καὶ λέοντες ἄνοπλοι θαρροῦντες, ἐπὶ τὰ δειλὰ τῶν θηρίων βαδίζουσι. ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Κάτωνος, αὐτόθεν ὁρούσαντες, ὥσπερ εἶχον, οἱ Φιρμανοί, κατὰ τῶν ὀρῶν ἔθεον ἐπὶ τὰς προφυλακάς, καὶ προσπεσόντες ἀπροσδόκητοι, πάντας μὲν διετάραξαν καὶ διεσκέδασαν, ἕνα δ' αὐτοῖς ὅπλοις ἁρπάσαντες, ἐνεχείρισαν τῷ Κάτωνι. παρὰ δὲ τούτου μαθὼν, ὡς ἡ μὲν ἄλλη δύναμις ἐν τοῖς στενοῖς κάθηται μετὰ τοῦ βασιλέως· οἱ δὲ φρουροῦντες αὐτοῦ τὰς ὑπερβολὰς, αἰτωλῶν εἰσὶν ἑξακόσιοι λογάδες, καταφρονήσας τῆς ὀλιγότητος ἅμα, καὶ τῆς ὀλιγωρίας, εὐθὺς ἐπῆγεν ἅμα σάλπιγξι καὶ ἀλαλαγμῷ, πρῶτος σπασάμενος τὴν μάχαιραν. οἱ δ' ὡς εἶδον ἀπὸ τῶν κρημνῶν ἐπιφερομένους, φεύγοντες εἰς τὸ μέγα στρατόπεδον, ταραχῆς ἐνεπίμπλασαν ἅπαντα. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τοῦ Μανίου κάτωθεν πρὸς τὰ διατειχίσματα βιαζομένου, καὶ τοῖς στενοῖς προσβάλλοντος ἀθρόαν τὴν δύναμιν, ὁ μὲν Ἀντίοχος εἰς τὸ στόμα λίθῳ πληγείς, ἐκτιναχθέντων αὐτοῦ τῶν ὀδόντων, ἀπέστρεψε τὸν ἵππον ὀπίσω, περιαλγὴς γενόμενος. τοῦ δὲ στρατοῦ μέρος οὐδὲν ὑπέμεινε τοὺς ῥωμαίους, ἀλλὰ καίπερ ἀπόροις καὶ ἀμηχάνοις τῆς φυγῆς ὁδοὺς καὶ πλάνας ἐχούσης, ἑλῶν βαθέων καὶ πετρῶν ἀποτόμων τὰ πτώματα καὶ τὰς ὀλισθήσεις ὑποδεχομένων, εἰς ταῦτα διὰ τῶν στενῶν ὑπερχεόμενοι καὶ συνωθοῦντες ἀλλήλους, φόβῳ πληγῆς καὶ σιδήρου πολεμίων, αὐτοὺς διέφθειρον. ὁ δὲ Κάτων ἀεὶ μέν τις ἦν, ὡς ἔοικε, τῶν ἰδίων ἐγκωμίων ἀφειδὴς, καὶ τὴν ἄντικρυς μεγαλαυχίαν ὡς ἐπακολούθημα τῆς μεγαλουργίας, οὐκ ἔφευγε, πλεῖστον δὲ ταῖς πράξεσι ταύταις ὄγκον περιτέθεικε. καὶ φησὶ τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὸν τότε διώκοντα καὶ παίοντα τοὺς πολεμίους, παραστῆναι μηδὲν ὀφείλειν Κάτωνα τῷ δήμῳ τοσοῦτον, ὅσον Κάτωνι τὸν δῆμον, αὐτόν τε Μάνιον τὸν ὕπατον, θερμὸν ἀπὸ τῆς νίκης ἔτι θερμῷ περιπλακέντα, πολὺν χρόνον ἀσπάζεσθαι καὶ βοᾶν ὑπὸ χαρᾶς, ὡς οὔτ' ἂν αὐτὸς, οὔτε ὁ σύμπας δῆμος, ἐξισώσειε τὰς ἀμοιβὰς ταῖς Κάτωνος εὐεργεσίαις, id eſt, *Poſteaquàm autem Antiochus Thermopylarum anguſtiis obſtructis exercitu caſtrorúmque ſuorum oppoſitu, & natiuis locorum munimentis aggere, vallo, muro circumdatis, conſedit, bellum ſe declinaſſe atque excluſiſſe exiſtimans: Romani planè deſperabant ſe poſſe per fauceis illas irrumpere. Cato verò, cùm ei veniſſet in mentem circuitionis illius Perſicæ, cum haud ita magna parte exercitus noctu è caſtris eò profectus eſt. Vbi verò iis aliquantum progreſſis captiuus is, qui præibat, & duxerat viæ, à via aberrauit, & errans in locis impeditis, & inextricabilibus, & præruptis horribilem deſperationem & terrorem militibus iniecit: Cato periculi magnitudinem cernens oculis, iuſſit alios omneis conſiſtere, & exſpectare: ipſe Lucio quodam Manlio, viro ad monteis quantumuis arduos aſcenſu ſuperandos mirè callido ac ſollerte aſſumto, ibat laborioſè & periculoſè, nocte obſcura, & profunda, & propter oleaſtros crebros, & rupeis longè latéque porrectas, aſpectu interrupto ac diſtracto, ita vt, quà iter facerent, aut quorſum irent, incerti eſſent, donec in ſemitam quandam ingreſſi, quæ vt putabant, infrà ad caſtra hoſtium pertinebat, & deſinebat. ſigna quædam, & notas nonnullis montis cacuminibus ſuprà Callidromũ exſtantibus appoſuerunt. Quo facto reuerſi, copias ſuas receperunt, eiſque ad ſigna illa perductis, ſemitam quidem illam attigerunt, & deintegro iter fecerunt: ſed aliquanto longius progreſſos ſemita deſtituit ac defecit, valle & hiatu excipiente. Ibi eos iterum con-*

ſilij inopia & horror: metúſque occupauit, cùm neque ſcirent, neque viderent, ſe non longè ab hoſtibus abeſſe. Albeſcente iam cælo viſi ſunt ſibi ſonitum quẽdam & ſuſurrum ſubaudire: mox autem etiam Græcorum vallum, & vigilias antè locatas proſpicere ſub loco illo præcipiti ac prærupto. Sic igitur copiis ſuis iterum hîc repreſsis & conſiſtere iuſsis, imperauit Cato, vt ſine aliis Firmani, quorum fidem & alacritatem animi, & ſtudium erga ſe expertus erat, quibúſque ſemper vtebatur, ad ſe venirent. cùm illi properè concurriſſent, eúmque conferti circumſtetiſſent: dixit ſibi opus eſſe hoſtem aliquem viuum capi, ex quo ſcitari poſsit, qui ſint hi vigiles; ſeu cuſtodes, quantus eorum ſit numerus, quæ eorum diſpoſitio, aut ordinatio, quíve apparatus, quo nos adortos (inquit) ſuſtinere queant. Hic autem conatus, eſto raptus quidã, celeritatis & audaciæ plenus, quali freti leones inermes ad ignauas pecudes ruere ſolent. Hæc locuto Catone, è veſtigio Firmani, ita vt ornati & inſtructi erant, exſilierunt, atque è montibus decurrerunt ad cuſtodias & excubias ante vallum collocatas, & præter exſpectationem adorti cuſtodes omneis diſturbarunt, ac diſsiparunt: Vnum autem cum armis correptum Catoni tradiderunt. Cato vbi ex hoc cognouit, alium quidem Antiochi exercitum in anguſtiis cum rege conſidere: eos autem, qui loca illa ſuperiora cuſtodirent, Ætolos eſſe, viros delectos, ſexcentos: eorum paucitate ſimul & negligentia cõtemta, ſtatim in eos princeps nudato gladio impetum fecit, vnà cum tubarum clangore, & vniuerſo militum clamore. Illi autem vt viderunt Romanos ex locis decliuibus & præcipitibus in ſe irruenteis: in magna caſtra fugientes, omnia trepidatione & tumultu compleuerunt. Interea Manio Acillio infernè in murum & aggerem impreſsionem faciente, & ad anguſtias denſam & confertam militum multitudinem promouente, atque immittente, Antiochus in os lapide percuſſus, dentibus eius collabefactis, atque adeò excuſsis, equum in auerſam partem flexit, acri dolore affectus. Nulla autem pars hoſtilis exercitus, Romanorum vim ſuſtinuit, ſed quamuis ad fugam capeſſendam viæ eſſent impeditæ, & inexplicabiles, & difficiles, & errationis plenæ, vt pote paludibus profundis, & ſaxis præruptis caſus, & prolapſiones, & titubationes excipientibus: fugæ tamen ſalutem mandarunt. ex quo factum eſt, vt, dum fugiunt, & plagam, ferrúmque Romanorum pertimeſcunt, per anguſtias in paludes illas, & rupeis abruptas, præcipites effuſi, & alter ab altero compulſi, & contruſi ſe ipſi interimerent. Cato autem cùm ſemper antea laudum ſuarum largus buccinator fuit, neque vmquam fugit apertam iactationem verborum, & prædicationem ſuarum virtutum glorioſam, quaſi magnarum rerum geſtarum comitem, & pediſequam: tum has res maximè verbis magnificis grandeis atque amplas fecit: & ait ipſe in Originibus ſuis, iis, qui tum eum hoſteis inſequentem, & ferientem viderunt, ſubitò veniſſe in mentem, non tantum Catonem populo debere, quantum populus Catoni: & Manium ipſum, conſulem, ex victoria calidum ac recentem, implicatis ei etiam tunc calido lacertis, diu amplexum adhæſiſſe, & præ lætitia exclamaſſe, neque ſe, neque populum Rom. vniuerſum parem Catonis erga patriam meritis gratiam relaturum. Sed Titus Liuius lib. XXXVI. Annal. apertè oſtendit, Antiochum præuidiſſe, fieri poſſe, vt, quemadmodum quondam Lacedæmonij à Perſis cir-

cumuenti fuerant, ſic ipſi à Romanis, callibus per inuias rupeis inuentis, à tergo circumueniretur, niſi montium vertices occupandos curaret: neque id Plutarchus negat. (fatetur enim Ætólos fuiſſe in cacuminibus ad eamrem probibĕdam collocatos) quod poſteaquàm vidit M'Acilius, tum illum M. Catoni, & L. Valerio Flacco, couſularibus legatis, mădaſſe vt cum binis millibus delectorum peditum caſtella Ætolorum adorirentur: Flaccum in Rhoduntiam, & Tichiunta: Catonem in Callidromum (hæc nomina cacuminibus erant) miſiſſe. Etiam M. Tullius in Catone Maiore: vbi Catonem ipſum loquentem facit, hoc forte Catonis & præclarum facinus commemorat, his verbis: Sed tamen hoc queo dicere, non me quidem eſſe iis viribus, quibus aut miles Punico bello, aut quæſtor in eodem bello, aut conſul in Hiſpania fuerim, aut quadriennio pòſt, cùm tribunus militaris depugnaui apud Thermopylas, & M'Acilio Glabrione conſule, &c. Libet autem Liuij verba de huius pugnæ initio, & euentu adſcribere. Sic igitur ille eod. libro. Luce prima ſigno pugnæ propoſito, inſtruit aciem conſul arcta frŏte, ad naturam & anguſtias loci. Rex poſteaquàm ſigna hoſtium conſpexit, & ipſe copias eduxit. Leuis armaturæ partem ante vallum in primo locauit: tum Macedonum robur, quos ſariſſophoros appellabant, velut firmamentum, circa ipſas munitiones conſtituit. his ab ſiniſtro cornu iaculatorum, ſagittariorúmque & funditorum manum ſub ipſis radicibus montis poſuit, vt ex altiore loco nuda látera hoſtium inceſſerent. ab dextro Macedonibus ad ipſum munimentorum finem, quà loca vſque ad mare inuia paluſtri limo & voraginibus claudunt, elefantos cum aſſueto præſidio poſuit: poſt eos, equites: tum modico interuallo relicto, ceteras copias in ſecunda acie. Macedones pro vallo locati primò facilè ſuſtinebant Romanos, tentantes ab omni parte aditus: multùm adiuuantibus, qui ex loco ſuperiore fundis velut nimbum, glandes ac ſagittas ſimul ac iacula ingerebant. Deinde, vt maior, nec iam toleranda vis hoſtium inferebat ſe, pulſi loco intra munimenta ſubductis ordinibus conceſſerant. inde ex vallo propè alterum vallum haſtis præ ſe obiectis fecerunt. & ita modica altitudo valli erat, vt & locum ſuperiorem ad pugnandum ſuis præberet, & propter longitudinem haſtarum ſubiectum haberet hoſtem. Multi temere ſubeuntes vallum transfixi ſunt: & aut incepto irrito receſiſſent, aut plures cecidiſſent, ni M. Porcius ab iugo Callidromi, deiectis inde Ætólis & magna ex parte cæſis (incautos enim & pleroſque ſopitos oppreſſerat) ſuper imminentem caſtris collem apparuiſſet. Flacco non eadem fortuna ad Tichiunta, & Rhoduntiam, nequicquam ſubire ad ea caſtella conato, fuerat. Macedones, quíque alij in caſtris regiis erant, primò, dum procul nihil aliud, quàm turba & agmen apparebat, Ætólos credere viſa procul pugna ſubſidio venire. Ceterùm vt primùm ſignáque & arma ex propinquo cognita errorem aperuerunt, tantus repente pauor omneis cepit, vt abiectis armis fugerent. & munimenta ſequenteis impedierunt, & anguſtiæ vallis, per quam ſequendi erant: & maximè omnium quòd elefanti nouiſſimi agminis erant: quod pedes ægrè præterire, eques nullo poterat modo, timentibus equis, tumultúmque inter ſe maiorem, quàm in prælio, edentibus. aliquantum temporis & direptio caſtrorum tenuit. Scarphiam tamen eo die perſecuti ſunt hoſtem. Multis in ipſo itinere cæſis,

captiſque, non equis, viriſque tantùm, ſed etiam elefantis, quos capere non potuerant, interfectis, in caſtra reuerterunt: quæ tentata eo die inter ipſum pugnæ tempus ab Ætolis Heracléam obtinentibus præſidio, ſine vllo haud parum audacis incepti effectu, fuerāt. Refert hoc & Frontinus lib. 2. ſtrategem. cap. 4. his verbis: quæ eo libentius adſcribam, quòd vulgò mendosè leguntur. Sic igitur ille. Acilius Glabrio conſul aduerſus Antiochi regis aciē, quam is in Achaiam per anguſtias Thermopylarum direxerat, iniquitatibus loci non territus tantùm, ſed cum iactura quoque repulſus eſſet, niſi circummiſſus ab eo Porcius Cato, qui tum tribunus militū à populo factus, in exercitu erat, deiectis de iugis Callidromi montis Ætolis, quorum præſidio tenebantur ſupereminentes caſtris regis colles, à tergo ſubitò apparuiſſet. quo facto perturbatis Antiochi copiis, vtrinque irrupere Romani, & fuſis, fugatíſque caſtra ceperunt. Thermopylarum autem ſaltus & iugum, (vt ait Liuius eodem libro ſuprà) ſicut Apennini dorſo Italia diuiditur, ita mediam Græciam dirimit. Ante ſaltum Thermopylarum ſeptentrionem verſus Epirus & Perrhæbia, & Magneſia & Theſſalia eſt, & Phthiotæ Achæi, & ſinus Maliacus. Intra fauceis ad meridiem vergunt Ætoliæ pars maior, & Acarnania, & cum Locride Phocis, & Bæotia, adiunctáque inſula Eubœa, & excurrente in altum velut promuntorio Attica terra ſita ab tergo, & Peloponneſus. Hoc iugum ab Leucade & mari ad occidentem verſo per Ætoliam ad alterum mare Orienti obiectum tendens, ea aſpreta, rupeíſque interiectas habet, vt nō modò exercitus, ſed ne expediti quidem facilè vllos ad tranſitum calleis inueniant. extremos ad Orientem monteis Oetam vocant: quorum quod altiſſimum eſt, Callidromon appellatur: in cuius valle ad Maliacum ſinum vergente iter eſt non latius, quàm ſexaginta paſſus. Hæc vna militaris via eſt, quà traduci exercitus, ſi non prohibeātur, poſſunt, ideo Pylæ ab aliis: &, quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt, Thermopylæ locus appellatur: nobilis Lacedæmoniorum aduerſus Perſas morte magis memorabili, quàm pugna.

127. *quas ex Syria)* T. Liuius lib. XXXVII. Itaque & Hannibalem in Syriam miſerat (Antiochus) ad Phœnicum arceſſendas naueis: & Polyxenidam, quo minus proſperè geſta res erat, eo enixius eas, quæ erant, reficere, & alias parare naueis iuſſit. Ipſe in Phrygia hibernauit.

128. *in Pamphylio mari)* T. Liuius eod. lib. in confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaſelis eſt: prominet penitus in altum, conſpicitúrque prima terrarum Rhodum à Cilicia petentibus, & procul nauium præbet proſpectum. eò maximè vt in obuio claſſi hoſtium eſſent, electus locus eſt. Ceterùm, quod non prouiderunt, & loco graui, & tempore anni (medium enim æſtatis erat) ad hoc inſolito odore ingrúere morbi vulgò, maxime in remiges cœperunt. cuius peſtilentia metu profecti cùm prætereveherentur Pamphylium ſinum, ad Eurymedontem amnem appulſa claſſe, audiunt ab Aſpendiis, ad Sidam iam hoſteis eſſe, &c.

129. *ipſe quà rem geſſit, fuit ſuperior)* Paullo aliter Liuius eodem libro, & loco. Sic enim ille. Rhodiorū duæ & triginta quadriremes, quattuor triremes fuere: regia claſſis, VII. & triginta maioris formæ nauium erat, in quibus treis hepteréis, & quattuor hexereis habebat. præter has decem triremes erant, & ij

adeſſe

adeſſe hoſteis ex ſpecula quadam cognouere. Vtraque claſsis poſtero die luce prima, tamquam eo die pugnatura, è portu mouit, & poſteaquàm ſuperauere Rhodij promuntorium, quod ab Sida prominet in altum: extemplo & conſpecti ab hoſtibus ſunt, & ipſi eos viderunt. Ab regio ſiniſtro cornu, quod ab alto obiectum erat, Hannibal: à dextero Apollonius purpuratorũ vnus præerat. & iam in frontem directas habebant naueis: Rhodij longo agmine veniebant. prima prætoria nauis Eudami erat: cogebat agmen Charicleitus: Pamphilidas mediæ claſsi præerat. Eudamus poſteaquàm hoſtium aciem inſtructam & paratam ad concurrendum vidit, & ipſe in altum euehitur: & deinceps quæ ſequebantur, ſeruanteis ordinem in frontem dirigere iubet. Ea res primò tumultum præbuit. Nam nec ſic in altum euectus erat, vt ordo omnium nauium ad terram explicari poſſet: & feſtinans ipſe præproperè cum quinque ſolis nauibus Hannibali occurrit: ceteri, quia in frontem dirigere iuſsi erant, non ſequebantur: extremo agmine, loci nihil ad terram relicti erat: trepidantibúsque iis inter ſe, iam in dextro cornu aduerſus Hannibalem pugnabatur, ſed momento corporis, & nauium virtus, & vſus rei maritimæ terrorem omnem Rhodiis demſit. nam & in altum celeriter euectæ naues locum poſt ſe quæque venienti ad terram dedere: & ſiqua concurrerat roſtro cum hoſtium naui: aut proram lacerabat, aut remos detergebat, aut libero inter ordines diſcurſu præteruecta, in puppim impetum dabat. Maximè exterruit hepteris regia à multo minore Rhodia naue vno ictu demerſa. itaque iam haud dubiè dexterum cornu hoſtium in fugam inclinabat. Eudamum in alto multitudine nauium maximè Hannibal, ceteris omnibus longè præſtantem, vrgebat: & circumueniſſet, ni ſigno ſublato ex prætoria naue, quo diſperſam claſſem in vnũ colligi mos erat, omnes, quæ in dextro cornu vicerant naues, ad opem ferendam ſuis concurriſſent. tum & Hannibal, quæque circa eum erant naues, capeſſunt fugam: nec inſequi Rhodij, ex magna parte ægris, & ob id celerius feſsis remigibus, potuerunt.

130. *ad Gortynios)* Stephanus de vrbibus, Γόρτυν πόλις Κρήτης. i. Gortyn, ſeu, vt Latini appellant, Gortyna, vrbs Cretæ. Plinius *lib.* 4. *cap.* XII. Cretæ oppida maximè inſignia enumerat. Refert autem Gortynam inter eas, quæ in Mediterraneo ſitæ ſunt.

131. *callidiſsimus)* ſic legendum, & ita habent omnia ferè exempla Germanica, non, vt Florentina & Veneta, clariſsimus.

132. *exiſſe famam)* ſic ferè ſuprà locutus eſt in Datame, ibi, ſenſit, ſi in turbam exiſſet ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum, vt, &c.

133. *in templo Dianæ)* res cariſsimas ſolitos eſſe in templis deponere veteres, notauimus ſuprà in Ariſtidem, numero indice 25.

134. *in propatulo)* in loco aperto, & publico. Cicero *lib.* 4. *accuſ.* Ante ædem Cereris in aperto, & propatulo loco ſigna duo ſunt. &c. abiicit autem, id eſt, iacere ſinit.

135. *Pruſiam)* Bithyniæ regem. de quo M. Tullius *lib.* 2. *de Diuinatione.* Rex Pruſias cùm Hannibali apud eum exſulanti pugnare placeret: negabat ſe audere, quòd exta prohiberent. An tu, inquit, carunculæ vitulinæ mauis, quàm impera-

tori veteri credere? Hunc eundem tradit Suidas fuiſſe deformem, & ipſo aſpectu ſemiuirum, & ad vſum rei militaris ineptum. Non enim (inquit ille) ignauus tantùm & timidus erat, verùm etiam ad labores perferendos mollis, & fluxus, &, vt paucis verbis complectar, animo & corpore per totam vitam effeminatus: quod in regibus minimè ineſſe debet. Nam cùm ſoleant eſſe reges omnes, aut certè videri velint, magnanimi, & magnarum rerum cupidi, & bellicoſi, tum maximè Bithyniæ regum genus. Erat præterea libidinoſus, impurus, atque impudicus. Doctrinam autem & philoſophiam, & eius percepta ne primoribus quidem digitis attigerat. honeſti ne cogitationem quidem vnquam ſuſceperat. Sardanapali vitam vixit & interdiu & noctu. Itaque cùm ij, qui eius imperio ſubiecti erant, eius flagitiis offenſi, in eum impetum feciſſent, rebus ſuis deſperatis, ipſe de ſe ſupplicium ſumſit. eodem animo, autem, quo ſcilicet fuerat apud Antiochum, & in patria ſua.

136. erga Italiam) aduerſus Italiam, vt alibi non ſemel.

137. minus) legendum fortaſſe eſt, non nimis: & ita quibuſdam videtur. ego nihil muto.

138. Eumenes Romanis amiciſs.) Plutarchus in Catone, φιλορώμαιον appellat. Sed præſtat de hoc Eumene Plutarchi verba huc appingere. ἐπὶ δὲ Εὐμένους τοῦ βασιλέως ἐπιδημήσαντος εἰς Ῥώμην, ἥτε σύγκλητος ὑπερφυῶς ἀπεδέξατο, καὶ τῶν πρώτων ἅμιλλα, καὶ σπουδὴ περὶ αὐτὸν ἐγένετο, δῆλος ἦν ὁ Κάτων ὑφορώμενος, καὶ φυλαττόμενος αὐτόν. εἰπόντος δέ τινος, ἀλλὰ μὴν χρηστός ἐστι, καὶ φιλορώμαιος, ἔστω εἶπεν, ἀλλὰ φύσει τοῦτο τὸ ζῶον ὁ βασιλεὺς σαρκοφάγον ἐστίν. οὐδένα δὲ τῶν εὐδαιμονιζομένων βασιλέων, ἄξιον εἶναι παραβάλλειν πρὸς Ἐπαμινώνδαν, ἢ Περικλέα, ἢ Θεμιστοκλέα, ἢ Μάριον Κούριον, ἢ Ἀμίλκαν τὸν ἐπικληθέντα Βάρκαν. id eſt, Poſteaquàm autem rex Eumenes Romam venit, eiúsque aduentus & præſentia ſenatui magnopere accepta & grata fuit, primoréſque populi eum ſummo ſtudio, maximáque contentione certatim obſeruare cœperunt, præ ſe ferebat Cato ſibi illum eſſe ſuſpectum, & cauendum. Cùm autem dixiſſet ei quidã, At bonus eſt, & amicus populo Romano. eſto, inquit, quantùuis amicus: verùm hoc animal, quod rex appellatur, rapax, & carniuorum eſt natura: neminem autem ex iis regibus, qui beati hodie habentur, dignum eſſe video, qui cum Epaminonda, aut Pericle, aut Themiſtocle, aut M. Curio, aut Hamilcare cognomento Barca comparetur. Sciunt autem omnes ij, qui libros Latinos tractant, regis nomen fuiſſe inuiſum Romanis, vt pote apud quos nihil intereſſet inter regem & tyrannum. Hoc eò dico, quòd apud Ariſtotelem, & multos alios ſcriptores, tyrannus immenſum quantum à rege diſtat, qua de re plura ſuprà. Et regis nomen nobis Gallis, qui in regno viuimus, non in tyrannide, quíque reges clementeis, non ſæuos tyrannos, habemus, gratum, acceptum, plauſibile, & iucundum eſt: tyranni verò, inuiſum, odioſum, horribile, & moleſtum.

139. vtrobique) mari & terra.

140. dolo erat pugn. &c.) Hoc ex Lyſandri ſententia, qui dicere ſolebat, quò Leonina pellis peruenire non poſſet, eò vulpinam eſſe adhibendam, atque aſſuendam: quod iam ſuprà retulimus.

141. imperauit quàm plurim.) Hoc refert inter ſtrategemata Frontinus lib. 4.

his verbis: Hannibal regi Antiocho monſtrauit, vt in hoſtium claſſem vaſcula iacularetur viperis plena: quarum metu perterriti milites, à dimicatione, & nauticis miniſteriis impedirentur. Idem fecit iam cedente claſſe ſua Pruſias.

142. confeciſſet) coëgiſſet, comparaſſet.

143. tant. ſatis habeant ſe def.) hoc vno contentì ſint, ſi ſe defendant.

144. illos) claßiarios.

145. Rex autem) Eumenes.

145. magno his pollicetur id præmio fore) ſic loquitur ſuprà in Pauſan. ibi. Quòd ſi eam veniam ſibi dediſſet, tãtìsque implicitum rebus ſubleuaſſet: magno id eſſe ei præmio futurum.

146. quarum) nauium, quamuis antecedat nomen claßis. ſpectatur enim id quod intelligitur, non quod dicitur, præterea claßis ex multis nauibus conſtat.

147. vt palàm faceret) vt planum faceret, vt indicaret, ſeu potius, vt declararet. nam ſic loquitur infrà, non longè, ducis naue declarata.

148. cum caducéo) tabellarium cum caducéo, id eſt, κάρυκα. nam caducéum appellant Latini, quod καρυκεῖον Græci, conuerſo ρ in d, niſi forte etiam Latinè dici, & ſcribi debet, carucéum quod doctis quibuſdam videtur.

149. quòd nemo dubitabat, aliquid de pace) quòd nemo dubitabat, quin aliquid de pace eſſet ſcriptum. nemo dubitabat autem, quia caducéum geſtabat tabellarius.

150. ducis) regis Eumenis.

151. ſuis) Pruſiæ militibus, Bithyniis.

151. ſoluta) id eſt, reſignata. Horat. epiſt. 7. lib. I. Adducit febreis, & teſtamenta reſignat. M. Tullius lib. XI. epiſt. ad Attic. Nam quòd reſignatæ ſunt, habet, opinor, eius ſignum Pomponia. Suprà aliter idem Probus in Pauſania, vincula epiſtolæ laxauit.

153. ad irridendum eum) licebat dicere, ad ſe irridendum. Sic ſuprà non ita longè dixit, Gortynij templum magna cura cuſtodiunt, non tam à ceteris, quàm ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus illis, tolleret. licebat enim ita loqui, Ne quid ille ſe inſcientibus tolleret.

154. neque reperiebatur, malim legi, neque reperiebat.

155. Hannibalis præcepto) Hannibalis præceptum ſecuti. præceperat enim claſſiariis Hannibal, vt omnes in vnam Eumenis nauem concurrerent.

155. fuga ſalutem petiit) ſic ſæpe loquitur Cæſar.

156. riſum pugnantib. excitarunt) riſum pugnantib. mouerunt.

157. puppeis auerterunt) legendum videtur vel puppeis aduerterunt, vel proras auerterunt. Nam qui prœlium nauale committunt, proras habent aduerſas: qui fugiunt, auertunt proras, & puppeis aduerſariis aduertunt: quemadmodum qui in terra pugnant, aduerſi ſtant: qui fugiunt, terga vertunt, & auerſi fugam capeſſunt.

158. áccidit caſu) nónne ſatis erat, dixiſſe, áccidit? nam videtur, quicquid áccidat, accidere non ratione, ſed caſu.

159. Flamininum) ſic legendum, non Flaminium, vt habent libri vulgati.

160. *conſulem) quidam legi volunt, conſularem: quibus aſſentior.* Hic enim *conſul fuit bello* Philippico,*quod fuit bello* Antiochico *ſuperius.*

161. *ſenatui detulit)legendum fortaſſe eſt, ad ſenatum detulit.*

162. Flamininum) Luciúmne, an Titū, Titū, opinor, idq; auctorem Liuiū ſecutus. Sic enim ille lib. 39. Annal. Ad Pruſiam regem legatus T. Quintius Flamininus venit, quem ſuſpectum Romanis & receptus poſt fugam Antiochi Hannibal, & bellum aduerſus Eumenem motum faciebat.

163. His Pruſias negare auſus non eſt quid mirum? reges enim neminem exiſtimant amicum, aut inimicum: ſed amicitias, aut inimicitias vtilitate ſua metiuntur, vt ait Polybius. ſic enim ille lib. 2. τοὺς δὲ βασιλεῖς σαφῶς εἰδὼς, φύσει μὲν οὐδένα νομίζοντας οὔτε ἐχθρὸν, οὔτε φίλον, ταῖς δὲ τοῦ συμφέροντος ψήφοις ἀεὶ μετροῦντας τὰς ἔχθρας, καὶ τὰς φιλίας. i. Cùm certò ſciret Aratus, reges neminem neque inimicum, neque amicum exiſtimare natura, ſed vtilitatis ponderibus inimicitias, & amicitias examinare.

164. *illud recuſauit) hoc erat* ἀφοσιώσεως χάριν, *id eſt, dicis cauſa, ius hoſpitij ſeruare.* Nam *ſi* Pruſias *re vera nihil aduerſus ius hoſpitij facere vellet,* Hannibalem *omnibus modis tueri & defendere debebat.* Niſi *quis fortè dicat,* Pruſiam *eò nihil contra ius hoſpitij commiſiſſe, quòd* Hannibalem, *quantùm in ipſo fuerit, defenderit:* Romanorum *autem eum expoſcentium opibus obſiſtere non potuiſſe.* Sed non congruunt inter ſe Probus & Liuius. Sic enim Liuius eodem, quem modò protuli, loco. Ibi ſeu quia à Flaminino inter cetera obiectum Pruſiæ erat, hominem omnium, qui viuerent, infeſtiſsimum populo Romano, apud eum eſſe: qui patriæ ſuæ primùm, deinde fractis eius opibus, Antiocho regi auctor belli aduerſus populum Rom. fuiſſet: ſeu quia ipſe Pruſias, vt gratificaretur præſenti Flaminino, Romaniſque, per ſe necandi, aut tradendi eius in poteſtatem, conſilium cepit: à primo colloquio Flaminini milites extemplo ad domum Hannibalis cuſtodiendam miſsi ſunt. Semper talem exitum vitæ ſuæ Hannibal proſpexerat animo, & Romanorum inexplebile odium in ſe cernens, & fidei regum nihil ſanè confiſus: Pruſiæ verò leuitatem etiam expertus erat: Flaminini quoque aduentum, velut fatalem ſibi, horruerat.

165. *vt in omnib partib.)* Liuius *eod. loco deinceps.* Ad omnia vndique infeſta vt iter ſemper aliquod præparatum fugæ haberet, ſeptem exitus è domo fecerat: & ex iis quoſdam occultos, ne cuſtodia ſæpirentur. Sed graue imperium regum, nihil exploratum, quod veſtigari volunt, efficit. Totius circuitum domus ita cuſtodiis complexi ſunt, vt nemo inde elabi poſſet.

166. *omneiſque exitus) ſic* Liuius, *vt proximè retulimus, ibi,* Totius circuitum domus, &c.

167. *dimitteret) amitteret.* Flaccus *ſat. I. lib. I. neque vitam amittit in vndis.*

168. *virtutum) imperatoriarum ſcilicet.*

169. *venenum)* Liuius *ibid.* Hannibal poſteaquàm ei nuntiatum eſt, milites regios in veſtibulo eſſe: poſtico, quod deuium maximè, atque occultiſsimi exitus erat, fugere conatus: vt id quoque occurſu militum obſæptum ſenſit, & omnia circà clauſa cuſtodiis diſpoſitis eſſe: venenum, quod multo antè præparatum ad

taleis habebat caſus, popoſcit. Liberemus, inquit, diuturna cura populum Rom. quando mortem ſenis exſpectare longum cenſent. nec magnam, nec memorabilem ex inermi, proditóque Flamininus victoriam feret. Mores quidem populus Rom. quantum mutauerit, vel hic dies argumento erit. Horum patres Pyrrho regi, hoſti armato, exercitum in Italia habenti, vt à veneno caueret, prædixerunt: hi legatum conſularem, qui auctor eſſet Pruſiæ per ſcelus occidendi hoſpitis, miſerunt. Exſecratus deinde caput, regnúmque Pruſiæ, & hoſpitaleis deos violatæ ab eo fidei teſteis inuocans, poculum exhauſit. Hic vitæ exitus fuit Hannibalis. Sed Appianus tradit, Flamininum, cùm ei nihil nominatim de Hannibale mandatum eſſet à ſenatu, Hannibalem per Pruſiam veneno necaſſe. Verba Appiani ſunt hæc, Συριακῇ, eo loco, vbi colloquium Hannibalis & Scipionis exponit: διαλυομένης δὲ τῆς συνόδου, Σκιπίωνα μὲν ὁ Ἀννίβας ἐπὶ ξενίαν ἐκάλει· Σκιπίων δὲ ἐλθεῖν ἂν ἔφη μάλα προθύμως, εἰ μὴ συνῆν ἔτι Ἀντιόχῳ πρὸς Ῥωμαίους ὑπόπτως ἔχοντι. ὧδε μὲν ἐκεῖνοι τῆς στρατηγίας ἀξίως τὴν ἔχθραν ὥριζον τοῖς πολέμοις. Φλαμινῖνος δ᾽ ἀνομοίως. ἡττηθέντος γὰρ ὕστερον Ἀντιόχου, φεύγοντα τὸν Ἀννίβαν, καὶ ἀλώμενον περὶ Βιθυνίαν πρεσβεύων ἐφ᾽ ἕτερα πρὸς Προυσίαν, οὔτε πρὸς τοῦ Ἀννίβου προπαθὼν, οὔτε Ῥωμαίων ἐντειλαμένων, οὔτε φοβερὸν ἔτι αὐτοῖς γενέσθαι δυνάμενον, Καρχηδόνος κατεσκαμμένης, ἔκτεινε διὰ τοῦ Προυσίου φαρμάκῳ, λεγόμενον μὲν ἐσχηκέναι ποτὲ χρησμὸν ὧδε ἔχοντα, Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας, καὶ οἰόμενον ἐν Λιβύῃ τεθνήξεσθαι. ποταμὸς δ᾽ ἐστὶ Λίβυσσος ἐν τῇ Βιθυνίᾳ, καὶ πεδίον, ἐκ τοῦ ποταμοῦ Λίβυσσα. καὶ τάδε μὲν ἐς ὑπομνήματα τῆς Ἀννίβου καὶ Σκιπίωνος μεγαλονοίας, καὶ Φλαμινίνου σμικρότητος παρεθέμην. i. Congreſſu autem diremto, Scipionem Hannibal ad cenam hoſpitalem vocauit. Cui Scipio, Libenter irem, inquit, niſi nūc cum Antiocho Romanis ſuſpecto commorareris. Sic quidem illi ex dignitate imperij, quod in bello geſſerant, inimicitias cum bellis terminarunt. Non item Flamininus. Nam victo poſterius à Romanis Antiocho, exſulantem Hannibalem, & in Bithynia procul à patria errantem, legatus ad Pruſiam. alijs de rebus miſſus, neque aliqua ab Hannibale antea affectus iniuria, neq; hoc ſibi à Romanis mandato, & eò loci redactum, vt eis amplius terribilis eſſe non poſſet, præſertim Karthagine ſubacta, per Pruſiam veneno necauit, cui dicebatur tale quoddam oraculum editum eſſe, Libyſſa terra corpus Hannibalis teget: ex quo putabat ille, ſe in Africa moriturū. Sed Libyſſus Bithyniæ fluuius eſt: & ab eo campus Libyſſus dictus. Atque hæc ad Scipionis, & Hannibalis animi magnitudinis, Flaminini verò paruitatis memoriam prodendam, adieci.

170. *acquieuit) rectè, acquieuit, à tot laboribus, quos in vita pertulerat. mors enim eſt laborum humanorum portus. Præterea mors ſomno ſimillima eſt, vt canunt poëtæ, & nos ſuprà in Dione retulimus: ſomnus autem quies eſt.*

171. *non cónuenit) non conſtat inter hiſtoricos.*

172. *Atticus) qui annorum ſeptingentorum memoriam vno libro colligauit; vt ſcribit M. Tullius in oratore perfecto. Sed videtur hîc legendum Attius. Scripſit enim Attius annalium libros aliquot. Feſtus in voce Metelli. Metelli dicuntur in re militari, quaſi mercenarij. Attius annalium viceſimo ſeptimo. Calones, famulíque, metellique, caculæque, &c. Commemorat & M. Tullius lib. I. de legib. non longè à princip. Nam quid Attium memorem? cuius loquacitas habet aliquid*

argutiarum, nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia, &c. & lib. 2. nō longè ab extr. his verbis. (nam libet totum illum locum adſcribere, quia non ſolùm vulgò mendoſus & mutilatus eſt, verùm etiam in editione noſtra non ſatis ex animi noſtri ſententia in integrum reſtitutus. Sic igitur Cicero. Venio nunc ad manium iura: quæ maiores noſtri & ſapientiſsimè inſtituerunt, & religioſiſsimè coluerunt. Februario autem menſe, qui tum extremus anni menſis erat, mortuis parentari voluerunt quod tamen D. Brutus (vt ſcriptum eſt à Siſenna) decembri facere ſolebat. Cuius ego rei cauſam cùm mecum quærerem: Brutum reperiebam iccirco à more maiorum diſceſsiſſe (nam Siſennam video cauſam, cur ille vetus inſtitutum non ſeruarit, ignorare: Brutum autem maiorum inſtitutum temere neglexiſſe mihi non ſit veriſimile, doctum ſanè hominem, cuius fuit Attius perfamiliaris) ſed menſem credo extremum anni, vt veteres Februarium, ſic hic decembrem ſequebatur. Hoſtia autem, &c. Et oratione pro Archia poëta. Decimus quidem Brutus, ſummus ille vir, & imperator, Attij amiciſsimi ſui carminibus templorum aditus exornauit ſuorum. Niſi forte dicat aliquis, hunc Attium D. Bruti familiarem, alium eſſe ab eo, quem Feſtus teſtem producit. Eſto vt libet: ſatis eſt mihi, à quodam Attio annaleis eſſe ſcriptos, Atticum autem annaleis non ſcripſiſſe, quod quidem me vſquam legere meminerim. Quare tutius eſt hîc legere, Attius. quod item Claudio Puteano videbatur. Sed Annalium facta mentio me admonet, vt indicem lectori, in illo loco lib. I. de legib. qui eſt paullo ante eū, quem ſuprà ex eodem libro protuli, ibi, Nam poſt annaleis pontificum maximorum, quibus nihil poteſt eſſe incūdius, ſi aut ad Fabium, aut ad eum, qui tibi ſemper in ore eſt, Catonem &c. pro iucundius, legendum eſſe ieiunius: non, vt vulgò iucundius, neque, vt quidam volunt, nudius.

173. M. Claudio Marc. & Q. Fab.) *anno ab vrbe cóndita* IↃLXX.

174. L. Æmilio) *anno ſequente, anno* IↃLXXI. *ab vrbe cóndita. Legendum autem* Cn. Bæbio Tamphilo, *non, vt vulgò,* C. Bebio Pamphilo.

175. P. Corn. Ceth. & M. Bæbio Tamph.) *anno ſequente: id eſt,* IↃLXXII, *ab vrbe cóndita. legendum etiam hîc* M. Bæbio Tamphilo, *non* Bæbilo Pamphilo, *vt habent exempla* Ven. & Florent. *neque* L. Bæbio Pamphilo, *vt nonnulla alia.*

176. *nonnihil temporis tribuit litt.) Vbi ſunt iſti præclari imperatores, qui dicūt, litteras à re militari eſſe alienas, & eis animos hominum effœminari ac molliri? Animi hominum immoderata pecuniæ cupiditate, luxuria, auaritia, libidine, ambitione, & ſimilibus peſtibus eneruantur, atque adeò corrumpuntur, non litteris. Nihil nunc dicam de quibuſdam aliis, niſi quòd eos populi primoreis haberi audio, ceteroqui mihi ignotis: qui palàm vociferari, & paſsim iactare dicūtur, mala omnia publica ex litteris, & liberalibus doctrinis oriri: quaſi verò iſti de populi ſalute magnopere laborent, aut Galliæ calamitate vel tantillum commoueantur. Non eſt ita. Sed, quamuis indocti ſint, vt dicuntur eſſe ab iis, quibus noti ſunt: intelligunt tamen, litteras eſſe quædam veluti ſpecula, quibus ipſorum vita obuerſa, atque admota, vt eſt turpis, & flagitioſa, & ſcelerata: ſic talis videtur: &, quod horribilius eſt, talis infinitæ poſteritati videatur neceſſe eſt. Hoc eos male habet, atque hoc potiſsimùm nomine litteras & litteratos non modò*

dente venenato rodunt, verùm etiam omnibus machinis oppugnant. Nam viri boni, & abſtinentes, & iuſti, & innocentes, & integri, & puri, litteras amant, atque amplectuntur: litteratis fauent ac ſuffragantur. Improbi, iniuſti, prædones, ſicarij, auari, ſacrilegi, impuri: Omnes hi metuunt verſus, odere poëtas, vt ait noſter Flaccus: omnes hi litteris & doctis hominibus bellum inexpiabile indixerunt: Omnes hi bonarum artium, bonarúmque litterarum gymnaſia deleri, ac funditus euerti dicunt reip. expedire: quaſi litteris exſtinctis, & libris omnibus de medio ſublatis, incendióque abſumtis, aut etiam ſcholis ipſis deletis, impunius peierаturi, fraudaturi, prædaturi, rapturi, latrocinaturi, mœchaturi, omneis denique libidines & cupiditates ſuas expleturi. Sed vehementer errant. Nam vt omnes ſcholæ vel ſua ſponte, vel illorum ſcelere côncidant, (quod omen deus opt. max. auerruncet) ſatis erit tamen litterarum ad ignorationem & improbitatem profligandam: quemadmodum vitis olim apud Æſopum fabularum ſcriptorem, hirco dixiſſe fertur, cùm ab eo roderetur, ac depaſceretur. Κἄν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ: id eſt, Me ad ſtirpem vt peredas, tot ero tamen aucta racemis. Ex his libamen fiat vt, hirce, tibi Interea pingueis dum tu mactatus ad aras, Procumbis, Bromio victima grata patri: neque vmquam docti & eloquentes viri aut in Gallia, aut in Italia, aut in Germania, aut in Hiſpaniis deerunt, qui Gothos, ſiue potius immaneis, & feros iſtos Cyclôpas inſignibus, verisque infamiæ notis inuſtos tradant hominum memoriæ numquam intermorituræ. Et litterarum quidem vituperatores, atque oppugnatores turpiter, & fœdè peribunt: litteræ verò, earúmque non ſolùm aſſertores & patroni, quales ſemper fuerunt noſtri reges, ceterique ſimiles, hoc eſt boni, principes: ſed etiã fautores ac ſuffragatores, quales ſunt in Gallia, et maximè circũ regẽ noſtrum Karolum Chriſtianiſs. clariſsimi & ampliſs. viri, in his, Iacobus Amiotus magnus regis eleemoſynarius, & Io. Moruillerius in ſenatu reconditiore regis conſiliarius, & ſenator in primis grauis, & ſapiens: neque hi tantùm, verùm etiam cultores & alumni, vt ſunt omnes bonarum artium doctores, muſarúmq;, vt ita dicam, ſacerdotes: omnes hi viuent gloria, & commemoratione poſteritatis honorifica, ſempiterna. Libenter autem ex iſtis quæſierim, qui litteris tam infeſti ſunt, ſi veteres illi Homerus & Pindarus: ſi Plato, & Ariſtoteles: ſi Herodotus, & Thucydides, & Plutarchus, & Diodorus Siculus: ſi Demoſthenes & Æſchines: ſi M. Tullius, & T. Liuius: ſi P. Virgilius, & Q. Horatius, aliique, quos enumerare longum ſit, poëtæ, philoſophi, & hiſtorici, & oratores Græci, & Latini, reuiuiſcant, ſint'ne eorum præſentiam reuerituri; an eos vel impia manu, vel maledica & impotente lingua violaturi. Non dubito equidem, quamuis ſint impudentiſsimi, atque audaciſsimi, quin vel ſolo eorum aſpectu deterriti, hâc, & illâc ſint dilapſuri. Atqui longè ſceleratius ſit eorum monumenta, quibus ij ſuas optimas cogitationes mandauerunt, exſtinguere conari, quàm viua & animata corpora aliquando omnino iterum moritura, ferro lacerare. Quid ſi illorum ſtatuæ hîc apud nos poſitæ eſſent? auderéntne eas mutilare, aut euertere? nõ arbitror. Quid ſi hîc ibidem eorundem ſepulcra exſtarent? auderent'ne ea violare? multo, opinor, minus. Comprimeret enim iſtorum audaciam aut religio, quæ debetur

mortuis, aut lex, quæ ſepulcra mortuorum violari vetat. At quanto ſanctiora, & religioſiora ſunt litterarum monumenta, quàm ſepulcra? quanto mortuis, ſi quis ſenſus eſt mortuis, aut ſi animos mortuorum aliqua rerum humanarum earum, quarum ſtudio, dum viuebant, deditiſuerant, cura tangit, vt credibile eſt, cariora ſunt, quàm ſepulcra? neque immeritò. Hæc enim corporum, illa animorum memoriam poſteritati produnt: hæc cineres, illa accuratiſſimas, & euigilatiſſimas, & optimas cogitationes continent, & conſeruant: hæc aut nullam, aut valde paruam, illa immenſam, & immemorabilem vtilitatem poſteris afferunt: hæc fluxa ſunt, & caduca: illa immortalia, & ſempiterna, niſi calamitoſa quædam temporum iniuria incidat, manent. Quòd ſi iſti opibus, aut potentia, aut nonnulla auctoritate freti tantum ſibi ſument, vt regum noſtrorum ſuperiorum, qui litterarum vindices, & cuſtodes, & parentes ſemper haberi, dicique voluerunt, iudicia improbare, & reſcindere conẽtur: hoc tantùm aſſequentur, quòd quo animo ſint in patriam, imperiúmque Gallicum, declarabunt. Sin autem litteris oppugnandæ, & iis ſcriptis, quibus ſua iniuſta, & ſcelerata, & impia, & flagitioſa facinora reprehendantur, ac notentur, opprimendis confident ſe ignominiam, infamiámq; ſempiternam vitaturos: audiant veriſſimum, & prudentiſſ. hiſtoricum, Cornelium Tacitum: cuius hæc verba ſunt lib. 4. annal. Quo magis ſocordiam eorum irridere libet, qui præſenti potentia credunt exſtingui poſſe etiam ſequentis æui memoriam. Nam contrà, punitis ingeniis gliſcit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem ſæuitia vſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriã peperere.

177. *de Cn. Manlij Vulſonis) ſic legendum, vt indicant Faſti. habuit autem hic collegam M. Fuluium Nobiliorem. Commemorat eum T. Liuius lib. Annal.* XXXVIII.

178. *huius)* Hannibalis.

179. *Philænius) de hoc nihil compertum habeo.*

180. *Soſilus) legendum fortaſſe eſt, Soſibius. commemorat enim Soſibium quendam grammaticum Laconem Suidas, his verbis,* Σωσίβιος λάκων γραμματικός. *Sed malim legi Soſilus. Quamuis enim mihi hic Soſilus ſit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notiſſimum eſt, & facilior ſit mutatio Soſili, in Soſilum, quàm in Soſibium.*

181. *& Romanorum explicare imperatores) Vtinam hæ quoque vitæ exſtarent. iuuaret, eas cum iis, quæ iam à Cornelio explicatæ ſunt, & cum Plutarcho ipſo conferre. Sed horum quoque ſcriptorum, vt aliorum multorum, quæ nobis inuidit fortuna, iactura æquo animo ferenda eſt, & iis, quæ nobis deus optimus maximus reliqua eſſe voluit, vtendum fruendum, eo conſilio atque animo, vt horum lectione doctiores, & meliores facti, noſtris, patriæ, rei publicæ deniq; cõſulere, & prodeſſe poſſimus. Verùm tamen M. Porcij Catonis vitam, quæ ex huius libri naufragio ſalua ad nos peruenit, quæque in nonnullis exemplis coniunctim cum ſuperiore libro edita reperitur, etiam in hac noſtra editione repræſentandam eſſe exiſtimauimus.*

M. POR-

M. PORCIVS CATO, EX LIBRO ſecundo Aemilij Probi, ſeu Cornelij Nepotis.

CAto[1] ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus[3] priùs quàm honoribus operam daret, verſatus eſt in Sabinis, quòd ibi[4] heredium à[5] patre relictum habebat. Hortatu L. Valerij Flacci, quem in[6] conſulatu,[7] cenſuráque habuit collegam, vt M.[8] Perperna Cenſorinus narrare ſolitus eſt,[9] Romam demigrauit: in foro eſſe cœpit.[10] Primum ſtipendium meruit annorum decem, ſeptémque.[11] Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coſs.[12] tribunus militum in Sicilia fuit.[13] Inde vt rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudij Neronis:[14] magníque eius opera æſtimata eſt in prælio[15] apud Senam,[16] quo cécidit Haſdrubal, frater Hannibalis.[17] Quæſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, conſuli: cum quo non[18] pro ſortis neceſſitudine vixit.[19] Namque ab eo perpetua diſſenſit vita.[20] Aedilis pl. factus eſt cum C. Heluio.[21] Prætor prouinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens,[22] Q. Ennium poëtam deduxerat:[23] quod non minoris æſtimamus, quàm quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum.[24] Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco, ſorte prouinciam nactus Hiſpaniam citeriorem, ex'que ea[25] triumphum deportauit.[26] Ibi cùm diutius moraretur, P. *Scipio Africanus conſul iterum,[27] cuius in priore conſulatu quæſtor fuerat, voluit eum de prouincia depellere,[28] & ipſe ei ſuccedere:[29] neque hoc per ſenatum efficere potuit, cùm quidem Scipio in ciuitate principatum obtineret, quòd tum[30] non potentia, ſed iure reſpub. adminiſtrabatur. Qua ex re iratus, ſenatu peracto,[31] priuatus in vrbe manſit.[32] At Cato, cenſor cum eodem Flacco factus, ſeuerè præfuit ei poteſtati.*

[33] Nam & in complureis nobileis[34] animaduertit, & multas res nouas in edictum addidit, [35] quare luxuria reprimeretur, quæ iam tum incipiebat[36] pullulare. [37] Circiter annos octoginta vſque ad extremam ætatem, ab adoleſcentia, reipub. cauſa[38] ſuſcipere inimicitias non deſtitit: [39] à multis tentatus, non modò nullum detrimentum exiſtimationis fecit, ſed, quoad vixit, virtutum laude creuit. In omnibus rebus ſingulari fuit prudentia &[40] induſtria. Nam &[41] agricola ſollers, & reip. peritus, &[42] iuriſconſultus, &[43] magnus imperator, &[44] probabilis orator, &[45] cupidiſſimus[46] litterarum fuit. Quarum ſtudium[47] & ſi ſenior arripuerat, tamen tantum in eis progreſſum fecit, vt non facilè reperire poſſis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit[48] orationes. Senex hiſtorias ſcribere inſtituit, quarum ſunt[49] libri ſeptem. Primus continet res geſtas rerum populi Rom. Secundus, & tertius, vnde quæque ciuitas orta ſit Italica. Ob quam rem omneis,[50] Origines videtur appellaſſe. In quarto autē[51] bellum Punicum primum: in quinto[52] ſecundum. Atque hæc omnia[53] capitulatim ſunt dicta. Reliquáque bella pari modo perſecutus eſt, vſque ad præturam[54] Ser. Galbæ, [55] qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominauit, ſed ſine nominibus res notauit. In iiſdem expoſuit quæ[56] in Italia, Hiſpaniiſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria & diligentia [57] compâret, multa doctrina. Huius de vita & moribus plura[58] in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponij Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen [59] delegamus.

M. PORCIVS CATO.

1. *Cato)* M. Porcius Cato, Cenſorius.

2. *ortus municipio Tuſc.)* ſic Plutarchus in M. Catone. Μάρκῳ δὲ Κάτωνί φασιν ἀπὸ Τούσκλου τὸ γένος εἶναι) i. Marcum autem Catonem ex Tuſculo aiunt ortum eſſe. M. Tullius in Planciana. Num quando vides Tuſculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio, municipe ſuo, num de tot Fabiis gloriari? Natus eſt L. Poſtumio Albino, Sp. Caruilio Maximo conſulib.

3. *prius quàm honorib. operam d.)* prius quàm ad honores petendos ſe contuliſſet: prius quàm honoribus inſeruiret. Plutarch. δίαιταν καὶ βίον ἔχειν πρὸ τῶν στρατειῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. i. Vixiſſe autem & verſatum eſſe in agris paternis, in Sabinis, antè quàm militaret, & remp. attingeret.

4. *heredium)* Feſtus. Heres apud antiquos pro domino ponebatur, inde heredium, prædium paruulum. Sic autem legendum apud Feſtum, quem lege in voce, Heredium, & Heres, & coniunge vtrumque locum. Nonius. Heredij proprietatem indicat Varro de re ruſtica lib. I. Bina iugera, quòd à Romulo primum diuiſa dicebantur viritim, & quòd heredem ſequebantur, heredium appellarunt. Vtitur & Auſonius hoc nomine, quamquam deminuto, ſeu deminutiuo, edyll. 4. ex quo planius, quàm ex vllo Grammatico, quid ſit heredium, intelligere licet. Sic autem Auſonius, Salue herediolum, maiorum regna meorum: Quod proauus, quod auus, quod pater excoluit. Quod mihi tam ſenior properata morte reliquit. Heheu: nolueram tam citò poſſe frui, &c. nam ſatis eſt mihi locum indicaſſe.

5. *à patre relictum)* quidam putant hoc totum eſſe delendum, vt inculcatum, & ſuperuacaneum.

6. *in conſulatu)* anno ab vrbe condita IƆLIX. belli Philippici ſexto. De hoc L. Valerio Flacco autem mox cognoſcemus.

7. *cenſuráque)* anno ab vrbe condita IƆLXIX. belli Antiochini octauo.

8. *Perperna)* ſic legendum, & ita habent ſcripti omnes libri veteres, & ipſi Faſti. Sed ſit ne legendum Cenſorinus, an Cenſorius, quærere diſtuli.

9. *Romam demigrauit)* Plutarchus in Catone. Ἦν δέ τις ἀνὴρ εὐπατρίδης μὲν ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων, καὶ δυνατὸς, ἀρετὴν δὲ φυομένην αἰσθάνεσθαι δεινὸς, εὐμενὴς δὲ καὶ θρέψαι καὶ προαγαγεῖν εἰς δόξαν, Οὐαλέριος Φλάκκος. οὗτος εἶχεν ὁμοροῦντα χωρία τοῖς Κάτωνος. πυθόμενος δὲ τὴν αὐτουργίαν καὶ δίαιταν αὐτοῦ παρὰ τῶν οἰκετῶν, καὶ θαυμάσας διηγουμένων, ὅτι πρωῒ μὲν εἰς ἀγορὰν βαδίζει, καὶ παρίσταται τοῖς δεομένοις, ἐπανελθὼν δ᾽ εἰς τὸ χωρίον, ἂν μὲν ᾖ χειμὼν, ἐξωμίδα λαβὼν, θέρους δὲ, γυμνὸς ἐργασάμενος μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐσθίει τὸν αὐτὸν ἄρτον ὁμοῦ καθήμενος, καὶ πίνει τὸν αὐτὸν οἶνον, ἄλλην τε πολλὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ μετριότητα, καί τινας λόγους ἀποφθεγματικοὺς διαμνημονευόντων, ἐκέλευσε κληθῆναι πρὸς τὸ δεῖπνον. ἐκ δὲ τούτου χρώμενος αὐτῷ, καὶ κατανοῶν ἥμερον καὶ ἀστεῖον ἦθος, ὥσπερ φυτὸν ἀσκήσεως καὶ χώρας ἐπιφανοῦς δεόμενον, προὔτρεψεν ἅψασθαι, καὶ συνέπεισεν ἅψασθαι τῆς ἐν Ῥώμῃ πολιτείας. καταβὰς οὖν, εὐθὺς τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκ τῶν δικῶν θαυμαστὰς καὶ φίλους ἐκτᾶτο συνηγορῶν, πολλὴν δὲ τῆς Οὐαλερίου τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτῷ προστιθέντος, χιλιαρχίας ἔτυχε πρῶτον, εἶτα ἐταμίευσεν. ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτῷ τῷ Οὐαλε-

εἶναι περὶ τὰς μεγίστας ξυνέδραμεν ἀρχάς. ὕπατός τε μετ' ἐκείνου, καὶ πάλιν τιμητὴς γενόμενος. i. Erat autem vir patritius, & generis antiquitate in primis Romanorum excellens, & potens, cùm mira ſollertia præditus ad virtutem naſcentem perſpiciendam, tum amica & liberali mente ad alendam & propagandam, & in vulgus producendam, Valerius Flaccus. Hic habebat villas agris Catonis confineis. Cùm autem eius viuendi inſtitutum, quod erat huiuſmodi, vt ſuis ipſe manibus opus faceret, omnémque victus & cultus rationem ex eius ſeruis audiſſet, & admiratus eſſet, narrantibus, eum manè in forum ire, & præſtò eſſe iis, qui ſua opera egerent: reuerſum autem in agrum, brumali tempore, tunica ſumta: æſtate, nudum operib. ruſticis factis, cum ſeruis vnà ſedentem, eodem pane veſci, & idem vinum bibere: aliámque multam eius bonitatem & æquitatem, & moderationem commemorantibus: iuſſit, cum ad cenam vocari. Ex hoc tempore cùm eius conſuetudine vſus eſſet, & morum eius manſuetudinem atque vrbanitatem cognouiſſet, tamquam teneram plantam, cultura, & loco aperto egētem: hortatus eſt eum, & verò perſuaſit ei, vt ad reip. adminiſtrationem Romæ accederet. Cùm igitur Cato Romam ex Tuſculanis collibus deſcendiſſet, continuò ciueis Romanos partim ſui admiratores, partim ſibi amicos reddidit patrociniis, & opera forenſi, ceteriſque officiis. Fretus autem Valerij opib. & gratia, primùm tribunus militum factus eſt, deinde quæſtor. Ab hoc iam tempore cùm clarus, & illuſtris eſſet, cum ipſo Valerio in maximis magiſtratibus fungendis concurrit, conſul & cenſor vnà creatus.

10. Primum ſtipendium meruit) Plutarch. πλὺ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ταῖς στρατιαῖς βουλόμενος εὐδοκιμεῖν, ἔτι μειράκιον ὤν, τραυμάτων τὸ σῶμα μεστὸν ἐναντίων εἶχε. φησὶ γὰρ αὐτὸς ἑπτακαίδεκα γεγονὼς ἔτη τὴν πρώτην στρατεύσασθαι στρατείαν, περὶ ὃν Ἀννίβας χρόνον εὐτυχῶν, ἐπέφλεγε τὴν Ἰταλίαν. i. Cùm autem multo magis in pugnis aduerſus hoſteis pugnatis, & militiis claritatem nominis & famam ſibi comparare vellet, etiãnum adoleſcentulus corpus vulneribus aduerſo pectore acceptis refertum habebat, quo tempore Hannibal fortunam erga ſe benignam & liberalem experiens, Italiam vrebat. Sed videtur ex Faſtis natus tum fuiſſe Cato annos circiter XIX. ſi quidem natus eſt anno pòſt quàm primùm conſul fuerat Q. Fabius Verrucoſus Maximus.

11. Q. Fabio Maximo) Q. Fabio Maximo Verrucoſo Ouicula, IIII. (qui fuerat iam antè bis dictator) & M. Claudio Marcello. III. Coss. anno ab vrbe condita IↃXXXIX. Sic Cato de ſe apud M. Tullium in Catone. Cum eo (Q. Fabio Maximo) quartùm conſule adoleſcentulus miles profectus ſum ad Capuam (quo tempore agebat ætatis annum XIX.) quintóque anno pòſt ad Tarentum, &c. Quo tempore natus erat annos circiter XXIII. Fabius autem erat V. conſul.

12. tribunus militum in Sicilia) anno ætatis XXIIII. M. Claudio Marcello V. T. Quintio Criſpino Coss.

13. Inde vt rediit) anno ſequēte, C. Claudio Nerone, M. Liuio Salinatore Coss. Qui Haſdrubalem Alpeis iam cum recenti exercitu tranſgreſſum eo conſilio, vt ſeſe cum Hannibale coniungeret, occiderunt: quæ victoria maximè C. Claudij Neronis conſilio, diligentia, & opera parta eſt, propterea quòd cùm Hanniba

in Salentinis, & Lucanis oppoſitus eſſet: relictis caſtris, ita vt hoſtem lateret, cum ſex virorum lectorum millibus ad Salinatorem collegam profectus, Haſdrubalem coniunctis copiis oppreſſit. Qui tamen Salinatorem triumphantem in equo ſequi, quàm triumpho, quem ei ſenatus decreuerat, vti maluit: quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat. auctor T. Liuius lib. 27. & Valer. Max. lib. V. cap. I. Exſtat hac de re oda 4. Horatij lib. 4. cuius initium eſt, Qualem miniſtrum &c. in qua videtur Neroni eam victoriam referre acceptam. Sic enim ille, Quid debeas, ô Roma, Neronibus, Teſtis Metaurum flumen, & Haſdrubal Deuictus, & pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris. ſequitur ad extr. Nil Claudiæ non perficient manus: Quas & benigno numine Iupiter Defendit, & curæ ſagaces Expediunt per acuta belli.

14. magníque eius op æſtimata eſt) ſic legendum, non, vt habent libri vulgati, exiſtimata eſt, & infrà non longe, quod non minoris æſtimamus, &c.

15. apud Senam) quæ Senogallia à Plinio lib. 3 cap. 14. appellatur: Σῆναι nominat Appianus. ſita eſt non longè à Metauro fl. in Vmbria, à Gallis Senonibus cõndita: quos conſtat iuxta Adriaticũ mare habitaſſe vel auctore Polybio lib. 2. Itaque M. Tullius in Bruto hoc prœlium, Senenſe à Sena appellat. Sic enim ille, Ludis Iuuentatis, quos Salinator Senenſi prælio vouerat. Oſtendunt etiam hodie Vmbri quo loco pugna illa fuerit pugnata.

16. quo cécidit Haſdrubal) cuius capite, quod cum cura ſeruatum fuerat, ante ſtationes Hannibalis proiecto, ille tanto ſimul publico, familiarique ictus luctu, dixiſſe fertur, Agnoſco te fortuna Karthaginis. auctor Liuius lib. 27.

17. Quæſtor obtigit) anno tertio à Neronis & Salinatoris conſulatu. Nam anno proximo conſules fuerunt Q. Cæcilius Metellus, & L. Veturius Philo. Quibus magiſtratu defunctis, P. Cornelius Scipio, qui poſtea Africanus dictus eſt ob deuictam & ſubactam Karthaginem, & P. Licinius Craſſus Diues cõſules creati ſunt. Ita XXVII. aut certè XXVIII. annos natus erat Cato, cùm quæſtor factus eſt. Teſtatur & Liuius lib. 29. Catonem Scipioni quæſtorẽ fuiſſe, his verbis: cum XX. roſtratis nauibus ſe, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab læuo totidem roſtratis C. Lælium præfectum claſsis cum M. Porcio Catone (quæſtor tum is erat) onerariis futurum præſidio. Atqui Cicero in Bruto ſcribit, M. Catonem quæſtorem fuiſſe Cethego & Tuditano coſſ. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno vno poſt Africanum & Craſſum conſules facti ſunt. Reſponderi poſſe puto, Catonem factum eſſe iterum quæſtorem Romæ Cethego & Tuditano coſſ. poſteaquàm quæſtor Scipioni imperatori obtigiſſet.

18. pro ſortis neceſſitud.) Nam quæſtor more maiorum, prætori, aut conſuli eſt liberûm loco. M. Tullius Diuinatione in Verr. Quid cùm commiſerari, conqueri, & ex illius inuidia deonerare aliquid, & in te traiicere cœperit? commemorare quæſtoris cum prætore neceſſitudinem conſtitutam, morem maiorum, ſortis religionem? Idem ibid. duab. paginis poſt. Sic enim à maioribus noſtris accepimus, prætorem quæſtori ſuo parentis loco eſſe oportere: nullam neque iuſtiorem, neque grauiorem cauſam neceſſitudinis poſſe reperiri, quàm cõiunctionem ſortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publici muneris ſocietatẽ. Idem lib. I. accuſ. Ita ne

φθῆναι δημάρχους ἐπ' αὐτὸν, ἄξοντας εἰς Ῥώμην ἂν ἀληθεῖς αἱ κατηγορίαι φανῶσι.i. Ex natu grandioribus autem ciuibus ad Maximum Fabium maximè ſe applicauit, eúmque in primis coluit, non quòd ille eſſet vir clariſſimus, ſummáque auctoritate, & maximis opibus præditus, vt erat, ſed potius quòd eius mores, & vitam, vt exempla pulcherrima, ſibi ad imitandum proponeret. Quapropter non dubitauit à Scipione Magno, iuuene quidem illo tunc, ſed cum Fabii potentia in certamen deſcendente, & contendente, & inuidentis ſpeciem præbente, diſſentire, ac diſſidere. Quin cùm vnà cum eo quæſtor ad bellum Africanum miſſus eſſet, vt vidit eum ſolita profuſione vti, & exercitui pecunias effusè largiri, liberè cum eo locutus eſt, cùm diceret, non in ſumtu maximum malum verti, ſed in eo, quòd patriam & antiquam continentiam ac frugalitatem corrumperet, dum milites ad voluptatem & luxuriam ex iis, quæ vſus neceſſarios ſuperant, ſe conferunt. cui cùm Scipio reſpondiſſet, ſibi ad bellum paſſis & turgidis velis proficiſcenti, quæſtore non opus eſſe, qui ſumtus nimis accuratè ad calculum uocaret: ſe enim ciuitati rerum geſtarum, non pecuniarum rationes referre debere: diſceſſit ab eo Cato, medio in curſu, Romámque ex Sicilia reuerſus eſt. & dum cum Fabio vociferatur in contione, & in ſenatu, vim pecuniæ immemorabilem à Scipione perdi ac diſſipari, ex igitátque cœtus & congreſſiones eius iuueniles in palæſtris ac theatris, tamquam hominis non exercitum ducentis, ſed ludos magna hominum celebritate facientis: effecit vt ad eum tribuni plebis mitterentur, quibus mandatum erat, vt eum Romam reducerent, ſi criminationes veræ repertæ eſſent.

Quin etiam mortuum Scipionem inſectatus eſt M. Cato. Sic enim Liuius lib. 38. Morte Africani creuere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui viuo quoq; eo allatrare eius magnitudinem ſolitus erat. Hoc auctore exiſtimantur Petilii & viuo Africano rem ingreſſi, & mortuo rogationem promulgaſſe. Fuit autem rogatio talis. Velitis, iubeatis, Quirites, quæratur quæ pecunia capta, ablata, coacta à rege Antiocho eſt, quíque ſub eius imperio fuerunt: quod eius in publicum relatum non eſt, vti de ea re Ser. Sulpicius pr. vrbanus ad ſenatum referat, quem eam rem velit ſenatus quærere de iis, qui prætores nunc ſunt.

19. Ædilis plebis factus eſt) T. Liuius lib. 32. Inde prætorum comitia habita. creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Heluius, qui ædiles plebis fuerant. Quòd ſi Cato quadriennio poſt quæſturam ædilis factus eſt: vt ait ipſe de ſe in Catone maiore apud M. Tull. quem totum locum mox proferemus: agebat tum annum ætatis XXXI aut XXXII.

20. Prætor prou. obtin. Sard) T. Liuius eod. lib. Prætores L. Cornelius Merula vrbanam, M. Claudius Siciliam, M. Porcius Cato Sardiniam, C. Heluius Galliam eſt ſortitus. Plutarchus. ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σαρδόνα, τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ δὲ καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ ταῖς περὶ δεῖπνα δαπάναις καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας, &c. i. Sardiniam autem nactus prouinciam, cùm ſuperiores prætores tabernaculis, & lectis, & veſtimentis publicis vti ſolerent, magnúmque comitatum, & ingentem amicorum multitudinem ſecum traherent, conuiuiorúmque ſumtibus, & magnifico apparatu prouincialibus graues eſſent:

ille incredibilem continentiæ, & parſimoniæ diſsimilitudinem inſtituit, &c. Nunc ad Ciceronis verba, quæ ſunt in Catone, veniamus: *eáque quomodo nobis legenda videntur, non, quomodo vulgò leguntur, proferamus.* Sic igitur Cato de ſe apud Ciceronem. *Ego Q. Maximum eum, qui Tarentum recepit, ſenem adoleſcens ita dilexi, vt æqualem. Erat in illo viro comitate grauitas condita: nec ſenectus mores mutauerat. Quamquam eum colere cœpi non admodum grandem natu: ſed tamen iam ætate prouectum. Anno enim pòſt quàm primùm conſul fuerat, ego natus ſum: cum eo quartùm conſule adoleſcentulus ad Capuam profectus ſum: quintóque anno pòſt ad Tarentum: deinde quæſtor: quem magiſtratum geſsi conſulib. Tuditano & Cethego: cùm quidem ille admodum ſenex ſuaſor legis Cinciæ de donis & muneribus fuit. ædilis quadriennio pòſt factus ſum: deinde prætor. Hic & bella, &c.*

22. *Q. Enniumpoëtam deduxerat)* Atqui M. Cato in quadam oratione obiicit, vt probrum, M. Nobiliori, quòd is in prouinciam poëtas duxiſſet. *duxerat autem conſul ille in Ætoliam, vt ſcimus, Ennium,* inquit M. Tullius lib. I. Tuſc. princip. Idem Cicero pro Archia poëta. *Iam verò ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellauit, Fuluius, non dubitauit Martis manubias Muſis conſecrare.* Idem in Bruto, *dicunt etiam Qu. Nobiliorem M. filium iam patrio inſtituto deditum fuiſſe ſtudio litterarum: qui etiam Qu. Ennium, qui cum patre eius in Ætolia militauerat, ciuitate donauit, cùm triumuir coloniam deduxiſſet.*

23. *quod non minoris æſtim.)* ſic legendum, non vt vulgò, *exiſtimamus*: quomodo & ſuprà, *magnique opera eius æſtimata eſt*, vbi vulgo legitur, *exiſtimata eſt*, &c.

24. *Conſulatum geſsit)* Anno ab vrbe cóndita IↃLVIII. Plutarchus. ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθείς, ἔλαχε τῶν ἐπαρχιῶν, ἣν ἐντὸς Ἰσπανίαν καλοῦσι, &c. i. *Cùm autem conſul cum L. Valerio Flacco creatus eſſet, prouinciam Hiſpaniam nactus eſt, eam, quam interiorem appellant Romani.* T. Liuius lib. 33. Annal. *Comitia inde habita à M. Marcello conſule. creati conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, &c.* ſequitur aliquot pòſt verſib. *L. Valerius Flaccus, & M. Porcius quo die magiſtratum inierunt, de prouinciis cùm ad ſenatum retuliſſent: patres cenſuerunt, cùm in Hiſpania tantum gliſceret bellum, vt iam conſulari & duce, & exercitu opus eſſet: placere, conſules Hiſpaniam citeriorem, & Italiam prouincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri. Vtri Hiſpania prouincia eueniſſet, eum duas legiones, & quinque millia ſociûm Latini nominis, & quingentos equites ſecum portare, & naues longas viginti ducere, &c.* ſequitur ſtatim, *Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus.*

25. *triumphum deportauit)* Sic Plutarch. vt mox ex eo referemus.

26. *Ibi)* in Hiſpania.

27. *cuius in priore conſulatu)* hac de re ſuprà.

28. *& ipſe ei ſuccedere)* & ſucceſsit, vt ſuprà ex Plutarcho oſtendimus. Præterea P. Scipioni Africano, qui conſul fuit anno proximo, prouincia Hiſpania vlterior euenit, vt tradit T. Liuius lib. 34. Annal.

29. *neque hoc per ſenatum eſſ.)* Contrà Plutarchus, vt ſuprà retulimus. Sed hoc

non

non potuit efficere, vt ſenatus, quæ eſſent acta à Catone, improbaret. Sic enim Plutarch. eod. loco. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀναλῦσαι, μηδὲ κινεῖν τῶν διῳκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τῷ Σκιπίωνι τῆς αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τῆς Κάτωνος ἀφελοῦσα δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ καὶ σχολῇ μάτην διῆλθεν. ὁ δὲ Κάτων θριαμβεύσας οὐχ ὥσπερ οἱ πλεῖστοι, τῶν μὴ πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ πρὸς δόξαν ἁμιλλωμένων, ὅταν εἰς τὰς ἄκρας τιμὰς ἐξίκωνται, καὶ τύχωσιν ὑπατείας, καὶ θριάμβων, ἤδη τὸ λοιπὸν εἰς ἡδονὴν, καὶ σχολὴν συσκευασάμενοι τὸν βίον, ἐκ τῶν κοινῶν ἀπίασιν. οὕτω καὶ αὐτὸς ἐξανῆκε, καὶ κατέλυσε τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὅμοια τοῖς πρῶτον ἀθλοῦσι πολιτείας, καὶ διψῶσι τιμῆς καὶ δόξης, ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς συντείνας, ἑαυτὸν ἐν μέσῳ παρεῖχε καὶ φίλοις χρῆσθαι καὶ πολίταις, οὔτε τὰς συνηγορίας, οὔτε τὰς στρατείας ἀπειπάμενος. i. Verum tamen cùm ſenatus decreuiſſet ne quid eorum, quæ à Catone adminiſtrata ac geſta eſſent, mutaretur, néve moueretur: imperium illud, quod Scipioni mandatum eſt, cum plus de Scipionis, quàm de Catonis gloria detraxiſſet, in vacuitate à negotiis, & otio traductum eſt. Cato verò poſt triumphum deportatum, non vt plerique, quos non virtus, ſed inanis gloriæ cupiditas ad res gerendas, & labores pro rep. ſuſcipiendos, excitat, vbi ad ſummos honoris gradus peruenerint, conſulatúsque ac triumphos conſecuti ſint, in reliquum tempus vitam iam ad voluptatem, & otium conferentes, reip. curam abiiciunt: non, inquam, ſic & Cato virtutis ſtudium remiſit, neruósque debilitauit, ſed ſimiliter atque ij, qui primùm remp. attingunt, & honorem, gloriámque ſitiunt, ab altero initio contentionem virium orſus, ſeipſum in medio & amicis, & ciuibus vtendum præbebat atque exponebat, neque patrociniorum, neque militiæ labores defugiens.

30. non potentia) proinde quaſi dicat, vt hodie. Mores enim ſuorum temporum notat, obſcuréque potentiam Pompeij, aut Cæſaris, aut vtriuſque carpit, ac vellicat. qui locus etiam argumento eſt, hunc ſcriptorem multis ſeculis ſuperiorem Theodoſio fuiſſe.

31. priuatus in vrbe manſit) Nihil me hac de re neque apud Plutarch. neque apud Liuium legere memini. Hoc quidem traditum eſt, eum tribunitiis criminationibus & contionibus exagitatum ac vexatum, cùm accuſatus de peculatu, & ad cauſam dicendam citatus, hoc tantum dixiſſet, hac die, Quirites, Carthaginem vici, & in Capitolium aſcendiſſet: in voluntarium exſulium Liternum cóceßiſſe: ibique diem ſupremum obiiſſe. quamquam nonnulli alii tradiderunt Romæ e vita exceßiſſe.

32. At Cato, cenſor cum eod. Flac.) Lubet mihi hac de re T. Liuij verba aſcribere, neque quòd multa ſint, eò velle deſinam. Pondus enim vtilitatis, offenſionem longitudinis compenſabit: ſimúlque multa inde, quæ ad M. Porcij Catonis mores, & ingenium, & vitam pertinent, cognoſcentur. Sic igitur Liuius lib. 39. Annal. Cenſuram ſumma contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulſo, L. Furius Purpureo, patricij: plebeij autem, M. Porcius Cato, M. Fuluius Nobilior, T. & M. Sempronij, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios, plebeiósque nobilißimarum familiarum M. Porcius longè anteibat. In hoc viro tanta vis animi, ingeniique fuit, vt, quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus fuiſſe videretur, nulla ars neque priuatæ, neque publicæ rei ge-

rendæ ei defuit: vrbanas, ruſticáſq; res pariter callebat. ad ſummos honores alios ſcientia iuris, alios eloquentia, alios gloria militaris prouexit. huic verſatile ingenium ſic pariter ad omnia fuit, vt natum ad id vnum diceres, quodcumque ageret. in bello manu fortiſſimus, multiſq; inſignibus clarus pugnis. Idem poſteaquàm ad magnos honores peruênit, ſummus imperator: idem in pace, ſi ius conſuleres, peritiſſimus: ſi cauſa oranda eſſet, eloquentiſſimus: nec is tantùm, cuius lingua viuo eo viguerit, monumentum eloquentiæ nullum exſtet: viuit immò, vigétque eloquentia eius, ſacrata ſcriptis omnis generis. Orationes & pro ſe multæ, & pro aliis, & in alios. nam non ſolùm accuſando, ſed etiam cauſam dicendo fatigauit inimicos. Simultates nimio plures & exercuerunt eum, & ipſe exercuit eas. nec facilè dixeris, vtrùm magis preſſerit eum nobilitas, an ille agitauerit nobilitatem. Aſperi proculdubio animi, & linguæ acerbæ, & immodicè liberæ fuit: ſed inuicti cupiditatibus animi, & rigidæ innocentiæ contemtor gratiæ, & diuitiarum. in parſimonia, in patientia laboris periculíque, ferrei propè corporis, animíque: quem ne ſenectus quidem, quæ ſoluit omnia, fregit. qui ſextũ & octogeſimum annum agens cauſam dixerit, ipſe pro ſe orauerit, ſcripſeritque: nonageſimo anno Seruium Galbam ad populi adduxerit iudicium. Hunc ſicut omni vita, ita tum petentem cenſuram, premebat nobilitas: conſenſerántque præter L. Flaccum, qui collega in conſulatu fuerat, candidati omnes ad deiiciendum honore: non ſolùm vt ipſi potius adipiſcerentur, nec quia indignabantur nouum hominem cenſorem videre, ſed etiam quòd triſtem cenſuram, periculoſamque multorum famæ, & ab læſo à pleriſque, & à lædendi cupido exſpectabant. Etenim tum quoque minitabundus petebat, refragari ſibi qui liberam & fortem cenſuram timerent, criminando. & ſimul L. Valerio ſuffragabatur: illo vno collega caſtigare ſe noua flagitia, & priſcos mores reuocare poſſe. Nũc Plutarchũ audiamus, ex quo de cẽſura præclara quædã cognoſcamus. τούτοις κατόπιν ἔτεσι δέκα, τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγελλε. κορυφὴ δέ τις ἐστὶ τιμῆς ἁπάσης ἡ ἀρχὴ, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἐπιτελείωσις, ἄλλην τε πολλὴν ἐξουσίαν ἔχουσα, καὶ τὴν περὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς βίους ἐξέτασιν. οὔτε γὰρ γάμον, οὔτε παιδοποιΐαν τινὸς, οὔτε δίαιταν, οὔτε συμπόσιον ᾤοντο δεῖν ἄκριτον, καὶ ἀνεξέταστον, ὡς ἕκαστος ἐπιθυμίας ἔχοι καὶ προαιρέσεως, ἀφεῖσθαι. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τούτοις νομίζοντες, ἢ ταῖς ὑπαίθροις καὶ πολιτικαῖς πράξεσι, τρόπον ἀνδρὸς ἐνορᾶσθαι, φύλακα, καὶ σωφρονιστὴν, καὶ κολαστὴν τοῦ μηδένα καθ' ἡδονὰς ἐκτρέπεσθαι, καὶ παρεκβαίνειν τὸν ἐπιχώριον καὶ συνήθη βίον, ᾑροῦντο τῶν καλουμένων πατρικίων καὶ τῶν δημοτικῶν ἕνα. τιμητὰς δὲ τούτους προσηγόρευον, ἐξουσίαν ἔχοντας ἀφελέσθαι μὲν ἵππον, ἐκβαλεῖν δὲ συγκλήτου τὸν ἀκολάστως βιοῦντα, καὶ ἀτάκτως. οὗτοι δὲ καὶ τὰ τιμήματα τῶν οὐσιῶν λαμβάνοντες ἐπεσκόπουν, καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τὰ γένη, καὶ τὰς πολιτείας διέκρινον. ἔχει δὲ καὶ ἄλλας τινὰς μεγάλας δυνάμεις ἡ ἀρχή. διὸ καὶ τῷ Κάτωνι πρὸς τὴν παραγγελίαν ἀπήντησαν, ἐνιστάμενοι σχεδὸν οἱ γνωριμώτατοι, καὶ πρῶτοι τῶν συγκλητικῶν· τοὺς μὲν γὰρ εὐπατρίδας ὁ φθόνος ἐλύπει, παντάπασιν οἰομένους προπηλακίζεσθαι τὴν εὐγένειαν, ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς ἀδόξων εἰς τὴν ἄκραν τιμὴν καὶ δύναμιν ἀναβιβαζομένων. οἱ δὲ μοχθηρὰ συνειδότες αὑτοῖς ἐπιτηδεύματα, καὶ πατρίων ἐκδιαίτησιν ἐθῶν, ἐφοβοῦντο τὴν αὐστηρίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀπαραίτητον ἐν ἐξουσίᾳ, καὶ χαλεπὴν ἐσομένην. διὸ συμφρονήσαντες καὶ παρασκευάσαντες, ἑπτὰ κατῆγον ἐπὶ τὴν παραγγελίαν ἀντιπάλους τῷ Κάτωνι, θεραπεύοντας ἐλπίσι χρησταῖς τὸ πλῆθος, ὡς δὴ μαλα-

κῶς καὶ θεὸς ἡδονὴν ἄρχεσθαι δεόμενοι. Τοὐναντίον δ' ὁ Κάτων οὐδ' ἡντινοῦν ἐνδιδοὺς ἐπιεί-
κειαν, ἀλλ' ἄντικρυς ἀπειλῶν τοῖς πονηροῖς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ κεκραγὼς, μεγάλου καθαρμοῦ
χρῄζειν τὴν πόλιν, ἠξίου τοὺς πολλοὺς, εἰ σωφρονοῦσι, μὴ τὸν ἥδιστον, ἀλλὰ τὸν σφοδρότατον αἱρεῖ-
σθαι τῶν ἰατρῶν. τοῦτον δ' αὐτὸν εἶναι, καὶ τῶν πατρικίων ἕνα, Φλάκκον Οὐαλλέριον. μετ' ἐκεί-
νου γὰρ οἴεσθαι μόνου τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν μαλακίαν, ὥσπερ ὕδραν, τέμνων, καὶ ἀποκαίων, προὔρ-
γου τι ποιήσειν. τῶν δ' ἄλλων ὁρᾶν ἕκαστον ἄρξαι κακῶς βιαζόμενον, ὅτι τοὺς καλῶς ἄρ-
ξαντας δέδοικε. i. Decem annis poſt conſulatum, cenſuram Cato petiuit. Eſt autem apex quidam honoris hic magiſtratus, & quodammodo reip. adminiſtrationis perfectio. qui cùm multa alia auctoritate præditus ſit, tum ius habet in mores, & vitam anquirendi, atque animaduertendi. Nam neque nuptias, neque liberorum procreationem, neque victus, cultúsque rationem, neque conuiuium cuiuſquam exiſtimabant oportere eſſe à iudicio, & animaduerſione liberum, aut ſolutum, vt ſuam quiſque cupiditatem, ſuúmque conſilium in eis rebus ſequeretur. cùm autem putarent, multo magis in his, quàm in propatulis, & forenſibus, & ciuilibus actionibus mores hominis cerni, vt ne quis in voluptatibus fruendis à vita patria, & moribus comprobata deflecteret, ac declinaret: vnum ex iis, qui patricij appellantur, & alterum ex plebeiis ſumebant, cuſtodem & magiſtrum veteris diſciplinæ, & correctorem, & caſtigatorem. Hos autem cenſores appellabant, quibus ius & poteſtas erat equi adimendi, & eiiciẽdi è ſenatu, ſi quis intemperanter & minus ordinatè viueret. Hi autem & pecunias ſacrificiorum æſtimatas accipientes inſpiciebant: & deſcriptione facta ciuium genera, & totius reip. adminiſtrationem diſtinguebant. Denique magna eſt huius magiſtratus auctoritas ac poteſtas. Quocirca & Catoni petenti aduerſati ſunt, atque obſtiterunt propè ſenatorum clariſſimi, & principes. Nam patricios quidem vrebat inuidia, exiſtimanteis nobilitatem contumelioſè tractari, atque indignè vexari, ſi homines ab initio ætatis obſcuri ad ampliſſimum honoris gradum, & ſummam poteſtatem prouehèrentur. Nonnulli verò malarum artium, turpiúmque vitæ ſtudiorum ſibi conſcij, & patria inſtituta in vita degenda à ſe eſſe neglecta recordantes, huius viri auſteritatem tamquam in poteſtate inexorabilem & ſæuam futuram, horrebant. Itaque conſpirarunt inter ſe, & coitionem fecerunt, compoſitóq; ſeptem Catoni aduerſarios & competitores in petitione ſubornarunt, qui multitudinem, ei bonam ſpem oſtentantes, demulcebant, tamquam quæ molliter, & ad voluptatem à magiſtratibus tractari vellet. contrà Cato ad nullam ſe æquitatem inflectens, ſed apertè improbis è loco ſuperiore comminans, & ciuitatem magna expiatione egere vociferans, poſtulabat à multitudine, ne ſuauiſſimum, ſed acerrimum eligeret medicum. Se porrò hunc eſſe, & vnum è patriciis, L. Valerium Flaccum. cum illo enim ſolo ſe putare aliquid reip. profuturum, mollitia, & luxuria, tamquam hydra, ſecanda atque vrenda: vnumquemque autem ex aliis videri ſibi per vim ad magiſtratus obtinendos irrumpere, vt eos malè gerant, quia eos, qui benè geſturi ſint, pertimeſcant.

53. Nam & in compl. nobil., T. Liuius lib 39. Annal. cenſores Marcus Porcius, & L. Valerius, metu miſta exſpectatione ſenatum legerunt. ſeptem mouerunt ſenatu: ex quibus vnum inſignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamini-

mortuis, aut lex, quæ ſepulcra mortuorum violari vetat. At quanto ſanctiora, & religioſiora ſunt litterarum monumenta, quàm ſepulcra? quanto mortuis, ſi quis ſenſus eſt mortuis, aut ſi animos mortuorum aliqua rerum humanarum earum, quarum ſtudio, dum viuebant, dediti fuerant, cura tangit, vt credibile eſt, cariora ſunt, quàm ſepulcra? neque immeritò. Hæc enim corporum, illa animorum memoriam poſteritati produnt: hæc cineres, illa accuratiſſimas, & euigilatiſſimas, & optimas cogitationes continent, & conſeruant: hæc aut nullam, aut valde paruam, illa immenſam, & immemorabilem vtilitatem poſteris afferunt: hæc fluxa ſunt, & caduca: illa immortalia, & ſempiterna, niſi calamitoſa quædam temporum iniuria incidat, manent. Quòd ſi iſti opibus, aut potentia, aut nonnulla auctoritate freti tantum ſibi ſument, vt regum noſtrorum ſuperiorum, qui litterarum vindices, & cuſtodes, & parentes ſemper haberi, dicique voluerunt, iudicia improbare, & reſcindere conētur: hoc tantùm aſſequentur, quòd quo animo ſint in patriam, imperiúmque Gallicum, declarabunt. Sin autem litteris oppugnandis, & iis ſcriptis, quibus ſua iniuſta, & ſcelerata, & impia, & flagitioſa facinora reprehendantur, ac notentur, opprimendis confident ſe ignominiam, infamiámq; ſempiternam vitaturos: audiant veriſſimum, & prudentiſſ. hiſtoricum, Cornelium Tacitum: cuius hæc verba ſunt lib. 4. annal. Quo magis ſocordiam eorum irridere libet, qui præſenti potentia credunt exſtingui poſſe etiam ſequentis æui memoriam. Nam contrà, punitis ingeniis gliſcit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem ſæuitia vſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriā peperere.

177. *de Cn. Manlij Vulſonis) ſic legendum, vt indicant Faſti. habuit autem hic collegam M. Fuluium Nobiliorem. Commemorat eum T. Liuius lib. Annal.* XXXVIII.

178. *huius) Hannibalis.*

179. *Philænius) de hoc nihil compertum habeo.*

180. *Soſilus) legendum fortaſſe eſt, Soſibius. commemorat enim Soſibium quē-dam grammaticum Laconem Suidas, his verbis,* Σωσίβιος λάκων γραμματικός. *Sed malim legi Soſilus. Quamuis enim mihi hic Soſilus ſit ignotus, hoc nomen tamen Græcis notiſſimum eſt, & facilior ſit mutatio Soſili, in Soſilum, quàm in Soſibium.*

181. *& Romanorum explicare imperatores) Vtinam hæ quoque vitæ exſtarent. iuuaret, eas cum iis, quæ iam à Cornelio explicatæ ſunt, & cum Plutarcho ipſo conferre. Sed horum quoque ſcriptorum, vt aliorum multorum, quæ nobis inuidit fortuna, iactura æquo animo ferenda eſt, & iis, quæ nobis deus optimus maximus réliqua eſſe voluit, vtendum fruendum, eo conſilio atque animo, vt horum lectione doctiores, & meliores facti, noſtris, patriæ, rei publicæ deniq; cōſulere, & prodeſſe poſſimus. Verùm tamen M. Porcij Catonis vitam, quæ ex huius libri naufragio ſalua ad nos peruēnit, quæque in nonnullis exemplis coniunctim cum ſuperiore libro edita reperitur, etiam in hac noſtra editione repræſentandam eſſe exiſtimauimus.*

M. POR-

M. PORCIVS CATO, EX LIBRO ſecundo Aemilij Probi, ſeu Cornelij Nepotis.

CAto[1] ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus[3] priùs quàm honoribus operam daret, verſatus eſt in Sabinis, quòd ibi[4] heredium à[5] patre relictum habebat. Hortatu L. Valerij Flacci, quem in[6] conſulatu,[7] cenſuráque habuit collegam, vt M.[8] Perperna Cenſorinus narrare ſolitus eſt,[9] Romam demigrauit: in foro eſſe cœpit.[10] Primum ſtipendium meruit annorum decem, ſeptémque.[11] Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coſs.[12] tribunus militum in Sicilia fuit.[13] Inde vt rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudij Neronis:[14] magníque eius opera æſtimata eſt in prœlio[15] apud Senam,[16] quo cécidit Haſdrubal, frater Hannibalis.[17] Quæſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, conſuli: cum quo non[18] pro ſortis neceßitudine vixit.[19] Namque ab eo perpetua diſſenſit vita.[20] Aedilis pl. factus eſt cum C. Heluio.[21] Prætor prouinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens,[22] Q. Ennium poëtam deduxerat:[23] quod non minoris æſtimamus, quàm quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum.[24] Conſulatum geßit cum L. Valerio Flacco, ſorte prouinciam nactus Hiſpaniam citeriorem, ex'que ea[25] triumphum deportauit.[26] Ibi cùm diutius moraretur, P. Scipio Africanus conſul iterum,[27] cuius in priore conſulatu quæſtor fuerat, voluit eum de prouincia depellere,[28] & ipſe ei ſuccedere:[29] neque hoc per ſenatum efficere potuit, cùm quidem Scipio in ciuitate principatum obtineret, quòd tum[30] non potentia, ſed iure reſpub. adminiſtrabatur. Qua ex re iratus, ſenatu peracto,[31] priuatus in vrbe manſit.[32] At Cato, cenſor cum eodem Flacco factus, ſeuerè præfuit ei poteſtati.

[33] *Nam & in complureis nobileis*[34] *animaduertit, & multas res nouas in edictum addidit,* [35] *quare luxuria reprimeretur, quæ iam tum incipiebat*[36] *pullulare.* [37] *Circiter annos octoginta vſque ad extremam ætatem, ab adoleſcentia, reipub. cauſa*[38] *ſuſcipere inimicitias non deſtitit:*[39] *à multis tentatus, non modò nullum detrimentum exiſtimationis fecit, ſed, quoad vixit, virtutum laude creuit. In omnibus rebus ſingulari fuit prudentia &*[40] *induſtria. Nam &*[41] *agricola ſollers, & reip. peritus, &*[42] *iuriſconſultus, &*[43] *magnus imperator, &*[44] *probabilis orator, &*[45] *cupidiſsimus*[46] *litterarum fuit. Quarum ſtudium*[47] *& ſi ſenior arripuerat, tamen tantum in eis progreſſum fecit, vt non facilè reperire poſsis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit*[48] *orationes. Senex hiſtorias ſcribere inſtituit, quarum ſunt*[49] *libri ſeptem. Primus continet res geſtas rerum populi Rom. Secundus, & tertius, vnde quæque ciuitas orta ſit Italica. Ob quam rem omneis,*[50] *Origines videtur appellaſſe. In quarto autē*[51] *bellum Punicum primum: in quinto*[52] *ſecundum. Atque hæc omnia*[53] *capitulatim ſunt dicta. Reliquáque bella pari modo perſecutus eſt, vſque ad præturam*[54] *Ser. Galbæ,* [55] *qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominauit, ſed ſine nominibus res notauit. In iiſdem expoſuit quæ*[56] *in Italia, Hiſpaniſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria & diligentia* [57] *comparet, multa doctrina. Huius de vita & moribus plura*[58] *in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponij Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen*
[59] *delegamus.*

M. PORCIVS CATO.

1. Cato) M. Porcius Cato, Cenſorius.

2. ortus municipio Tuſc.) ſic Plutarchus in M. Catone. Μάρκῳ δὲ Κάτωνί φασιν ἀπὸ Τούσκλου τὸ γένος εἶναι. i. Marcum autem Catonem ex Tuſculo aiunt ortum eſſe. M. Tullius in Planciana. Num quando vides Tuſculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Coruncanio, municipe ſuo, num de tot Fabiis gloriari? Natus eſt L. Poſtumio Albino, Sp. Caruilio Maximo conſulib.

3. prius quàm honorib. operam d.) prius quàm ad honores petendos ſe contuliſſet: prius quàm honoribus inſeruiret. Plutarch. δίαιταν ἢ βίον ἔχειν περὶ τῶν στρατειῶν ἢ τῆς πολιτείας, ἐν χωρίοις πατρῴοις περὶ Σαβίνους. i. Vixiſſe autem & verſatum eſſe in agris paternis, in Sabinis, antè quàm militaret, & remp. attingeret.

4. heredium) Feſtus. Heres apud antiquos pro domino ponebatur, inde heredium, prædium paruulum. Sic autem legendum apud Feſtum. quem lege in voce, Heredium, & Heres, & coniunge vtrumque locum. Nonius. Heredij proprietatem indicat Varro de re ruſtica lib. I. Bina iugera, quòd à Romulo primùm diuiſa dicebantur viritim, & quòd heredem ſequebantur, heredium appellarunt. Vtitur & Auſonius hoc nomine, quamquam deminuto ſeu deminutiuo, edyll. 4. ex quo planius, quàm ex vllo Grammaticus, quid ſit heredium, intelligere licet. Sic autem Auſonius, Salue herediolum, maiorum regna meorum: Quod proauus, quod auus, quod pater excoluit. Quod mihi iam ſenior properata morte reliquit. Eheu: nolueram tam citò poſſe frui, &c. nam ſatis eſt mihi locum indicaſſe.

5. à patre relictum) quidam putant hoc totum eſſe delendum, vt inculcatum, & ſuperuacaneum.

6. in conſulatu) anno ab vrbe condita IↃLIX. belli Philippici ſexto. De hoc L. Valerio Flacco autem mox cognoſcemus.

7. cenſuráque) anno ab vrbe condita IↃLXIX. belli Antiochini octauo.

8. Perperna) ſic legendum, & ita habent ſcripti omnes libri veteres, & ipſi Faſti. Sed ſiine legendum Cenſorinus, an Cenſorius, quærere diſtuli.

9. Romam demigrauit) Plutarchus in Catone. Ἦν δέ τις ἀνὴρ εὐπατρίδης μὲν ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων, καὶ δυνατός, ἀρετὴν δὲ ὀξὺς μὲν αἰσθάνεσθαι φυομένην, εὐμενὴς δὲ καὶ θρέψαι καὶ προαγαγεῖν εἰς δόξαν, Οὐαλέριος Φλάκκος. οὗτος εἶχεν ὁμοροῦντα χωρία τοῖς Κάτωνος. πυθόμενος δὲ τὴν αὐτουργίαν καὶ δίαιταν αὐτοῦ παρὰ τῶν οἰκετῶν, καὶ θαυμάσας ἐξηγουμένων, ὅτι πρῲ μὲν εἰς ἀγορὰν βαδίζει, καὶ παρίσταται τοῖς δεομένοις, ἐπανελθὼν δ᾽ εἰς τὸ χωρίον, ἂν μὲν ᾖ χειμών, ἐξωμίδα λαβών, θέρους δὲ, γυμνὸς ἐργασάμενος μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐσθίει τὸν αὐτὸν ἄρτον ἐκείνοις καθήμενος, καὶ πίνει τὸν αὐτὸν οἶνον, ἄλλην τε πολλὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ μετριότητα, καί τινας λόγους ἀποφθεγματικοὺς διαμνημονευόντων, ἐκέλευσε κληθῆναι πρὸς τὸ δεῖπνον. ἐκ δὲ τούτου χρώμενος αὐτῷ, καὶ κατανοῶν ἥμερον καὶ ἀστεῖον ἦθος, ὥσπερ φυτὸν ἀσκήσεως καὶ χώρας ἐπιφανοῦς δεόμενον, προὔτρεψε καὶ συνέπεισεν ἅψασθαι τῆς ἐν Ῥώμῃ πολιτείας. καταβὰς οὖν, εὐθὺς τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκτᾶτο θαυμαστὰς καὶ φίλους διὰ τῶν συνηγοριῶν, πολλὴν δὲ τῆς Οὐαλερίου τιμὴν καὶ δύναμιν αὐτῷ προστιθέντος, χιλιαρχίας ἔτυχε πρῶτον, εἶτα ἐταμίευσεν. ἐκ τούτου δὲ λαμπρὸς ὢν ἤδη, καὶ περιφανὴς, αὐτῷ τῷ Οὐαλε-

in Salentinis, & Lucanis oppoſitus eſſet: relictis caſtris, ita vt hoſtem lateret, cum ſex virorum lectorum millibus ad Salinatorem collegam profectus, Haſdrubalem coniunctis copiis oppreſsit. Qui tamen Salinatorem triumphantem in equo ſequi, quàm triumpho, quem ei ſenatus decreuerat, vti maluit: quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat. auctor T. Liuius lib. 27. & Valer. Max. lib. V. cap. I. Exſtat hac de re oda 4. Horatij lib. 4. cuius initium eſt, Qualem miniſtrum &c. in qua videtur Neroni eam victoriam referre acceptam. Sic enim ille, Quid debeas, ô Roma, Neronibus, Teſtis Metaurum flumen, & Haſdrubal Deuictus, & pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris. ſequitur ad extr. Nil Claudiæ non perficient manus: Quas & benigno numine Iupiter Defendit, & curæ ſagaces Expediunt per acuta belli.

14. *magnique eius op. æſtimata eſt) ſic legendum, non, vt habent libri vulgati, exiſtimata eſt, & infrà non longe, quod non minoris æſtimamus, &c.*

15. *apud Senam) quæ Senogallia à Plinio lib. 3 cap. 14. appellatur: Σήνας nominat Appianus. ſita eſt non longè à Metauro fl. in Vmbria, à Gallis Senonibus cóndita: quos conſtat iuxta Adriaticũ mare habitaſſe vel auctore Polybio lib. 2. Itaque M. Tullius in Bruto hoc prælium, Senenſe à Sena appellat. Sic enim ille, Ludis Iuuentatis, quos Salinator Senenſi prælio vouerat. Oſtendunt etiam hodie Vmbri quo loco pugna illa fuerit pugnata.*

16. *quo cécidit Haſdrubal) cuius capite, quod cum cura ſeruatum fuerat, ante ſtationes Hannibalis proiecto, ille tanto ſimul publico, familiarique ictus luctu, dixiſſe fertur, Agnoſco te fortuna Karthaginis. auctor Liuius lib. 27.*

17. *Quæſtor obtigit) anno tertio à Neronis & Salinatoris conſulatu. Nam anno proximo conſules fuerunt Q. Cæcilius Metellus, & L. Veturius Philo. Quibus magiſtratu defunctis, P. Cornelius Scipio, qui póſtea Africanus dictus eſt ob deuictam & ſubactam Karthaginem, & P. Licinius Craſſus Diues cõſules creati ſunt. Ita XXVII. aut certè XXVIII. annos natus erat Cato, cùm quæſtor factus eſt. Teſtatur & Liuius lib. 29. Catonem Scipioni quæſtorẽ fuiſſe, his verbis: cum XX. roſtratis nauibus ſe, ac L. Scipionem ab dextro cornu: ab læuo totidem roſtratis C. Lælium præfectum claſsis cum M. Porcio Catone (quæſtor tum is erat) onerariis futurum præſidio. Atqui Cicero in Bruto ſcribit, M. Catonem quæſtorem fuiſſe Cethego & Tuditano coſs. At M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus anno vno poſt Africanum & Craſſum conſules facti ſunt. Reſponderi poſſe puto, Catonem factum eſſe iterum quæſtorem Romæ Cethego & Tuditano coſs. poſteaquàm quæſtor Scipioni imperatori obtigiſſet.*

18. *pro ſortis neceſsitud.) Nam quæſtor more maiorum, prætori, aut conſuli eſt liberûm loco. M. Tullius Diuinatione in Verr. Quid cùm commiſerari, conqueri, & ex illius inuidia deonerare aliquid, & in te traiicere cœperit? commemorare quæſtoris cum prætore neceſsitudinem conſtitutam, morem maiorum, ſortis religionem? Idem ibid. duab. paginis póſt. Sic enim à maioribus noſtris accepimus, prætorem quæſtori ſuo parentis loco eſſe oportere: nullam neque iuſtiorem, neque grauiorem cauſam neceſsitudinis poſſè reperiri, quàm cõiunctionem ſortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publici muneris ſocietatẽ. Idem lib. I. accuſ. Ita ne*

verò tu cùm quæſtor ad exercitum miſſus ſis, cuſtos non ſolùm pecuniæ, ſed etiam conſulis, particeps omnium rerum, conſiliorúmque fueris: habitus ſis in liberûm loco, ſicut mos maiorum ferebat: repente relinquas? deſeras? ad aduerſarios tranſeas? Idem poſt reditum in ſen. Qui ſi mihi quæſtor imperatori fuiſſet, in filij loco fuiſſet: nunc certè erit in parentis, cum fuerit quæſtor non imperij, ſed doloris. Idem pro Planci o. L. verò Apuleius hunc tanti facit, vt morem illum maiorum, qui præſcribit in parentum loco quæſtoribus ſuis prætores eſſe oportere, officiis, beneuolentiáque ſuperarit.

18. Namque ab eo perpetua diſſenſit vita) Propterea, opinor, quòd ad amicitiã Q. Fabij Maximi ſe iam adoleſcens applicarat: Q. Fabio autem cum Scipione Africano non ſatis conueniebat. Licet & ex Plutarcho intelligere, P. Scipionem, & M. Catonem geßiſſe inter ſe inimicitias. Sic enim ille. Ἐν δ᾽ αὐτῷ διατρίβοντος ἐν Ἰβηρίᾳ, Σκηπίων ὁ μέγας ἐχθρὸς ὤν, καὶ βουλόμενος ἐνστῆναι κατορθοῦντι, καὶ τὰς Ἰβηρικὰς πράξεις ὑπολαβεῖν, διεπράξατο τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀποδειχθῆναι διάδοχος. σπεύσας δ᾽ ὡς ἐνῆν τάχιστα, κατέπαυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάτωνος. ὁ δὲ λαβὼν σπείρας ὁπλιτῶν πέντε, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς προπομπούς, κατεστρέψατο μὲν τὸ Λακετανῶν ἔθνος, ἑξακοσίους δὲ τῶν ηὐτομοληκότων κομισάμενος, ἀπέκτεινεν. ἐφ᾽ οἷς σχετλιάζοντα τὸν Σκηπίωνα κατειρωνευόμενος, οὕτως ἔφη τὴν Ῥώμην ἔσεσθαι μεγίστην, τῶν μὲν ἐνδόξων καὶ μεγάλων τὰ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖα μὴ μεθιέντων τοῖς ἀσημοτέροις, τῶν δ᾽, ὥσπερ αὐτός ἐστι, δημοτικῶν ἁμιλλωμένων ἀρετῇ πρὸς τοὺς τῷ γένει καὶ τῇ δόξῃ προήκοντας. *i. Cùm autem is (Cato) etiamnum in Vmbria verſaretur, Scipio, qui eius erat acer inimicus, quique volebat ei res præclaras gerenti obſtare, & Ibericas actiones excipere, ac ſubtrahere, fecit vt in illa prouincia ſucceſſor eius declararetur. Quo facto quanta maxima potuit celeritate vſus, imperium, quod gerebat Cato in prouincia, ſuo aduentu illi ademptum ad ſe transtulit. Ille autem ſumtis peditum grauioris armaturæ cohortibus quinque, & equitibus quingentis, qui ſe proſequerentur, Lacentanos Hiſpaniæ populos ſubegit, & ſexcentos transfugas receptos interemit. quod cùm moleſtè ferret Scipio, quaſi ſibi facta eſſet à Catone iniuria: Cato vrbanè eum ludens, dixit ita Romam futuram maximam, ſi clari quidem & magni viri non concederent præmia virtutis hominibus ignobilibus atq; obſcuris: plebeij autẽ homines, qualis ipſe eſſet, cum viris genere & gloria præſtantibus, virtute certarent. Idem.* τῶν δὲ πρεσβυτέρων πολιτῶν Μαξίμῳ Φαβίῳ προσένειμεν ἑαυτὸν, ἐνδοξοτάτῳ μὲν ὄντι, καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντι, μᾶλλον δὲ τὸν τρόπον αὐτοῦ, καὶ τὸν βίον, ὡς κάλλιστα παραδείγματα, προθέμενος. διὸ καὶ Σκηπίωνι τῷ μεγάλῳ, νέῳ μὲν ὄντι τότε, πρὸς δὲ τὴν Φαβίου δύναμιν αἰρομένῳ, καὶ φθονεῖσθαι δοκοῦντι, παρ᾽ οὐδὲν ἐποιήσατο γενέσθαι διάφορος. ἀλλὰ καὶ ταμίας αὐτῷ πρὸς τὸν ἐν Λιβύῃ πόλεμον συνεκπεμφθεὶς, ὡς ἑώρα τῇ συνήθει πολυτελείᾳ χρώμενον τὸν ἄνδρα, καὶ καταχορηγοῦντα τοῖς στρατεύμασιν ἀφειδῶς τῶν χρημάτων, ἐπαρρησιάζετο πρὸς αὐτὸν, οὐ τὸ τῆς δαπάνης μέγιστον εἶναι φάμενος, ἀλλ᾽ ὅτι διαφθείρει τὴν πάτριον εὐτέλειαν, τῶν στρατιωτῶν εἰς ἡδονὰς καὶ τρυφὰς τῷ περιόντι τῆς χρείας τρεπομένων. εἰπόντος δὲ τοῦ Σκηπίωνος, ὡς οὐδὲν δέοιτο ταμίου λίαν ἀκριβοῦς, πλησίστιος ἐπὶ τὸν πόλεμον φερόμενος· πράξεων γὰρ, οὐ χρημάτων τῇ πόλει λόγον ὀφείλειν· ἀπῆλθεν ὁ Κάτων ἐκ Σικελίας. καὶ μετὰ τοῦ Φαβίου καταβοῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, φθοράς τε χρημάτων ἀμυθήτους ὑπὸ τοῦ Σκηπίωνος, καὶ διατριβὰς αὐτοῦ μειρακιώδεις ἐν παλαίστραις καὶ θεάτροις, ὥσπερ οὐ στρατηγοῦντος, ἀλλὰ πανηγυρίζοντος, ἐξειργάσατο πεμ-

σταλῆναι δημάρχους ἐπ' αὐτὸν, ἄξοντας εἰς Ῥώμην ἂν ἀληθεῖς αἱ κατηγορίαι φανῶσι. i. Ex natu grandioribus autem ciuibus ad Maximum Fabium maximè ſe applicauit, eúmque in primis coluit, non quòd ille eſſet vir clariſſimus, ſummáque auctoritate, & maximis opibus præditus, vt erat, ſed potius quòd eius mores, & vitam, vt exempla pulcherrima, ſibi ad imitandum proponeret. Quapropter non dubitauit à Scipione Magno, iuuene quidem illo tunc, ſed cum Fabii potentia incertamen deſcendente, & contendente, & inuidentis ſpeciem præbente, diſſentire, ac diſſidere. Quin cùm vnàcum eo quæſtor ad bellum Africanum miſſus eſſet, vt vidit eum ſolita profuſione vti, & exercitui pecunias effuſè largiri, liberè cum eo locutus eſt, cùm diceret, non in ſumtu maximum malum verti, ſed in eo, quòd patriam & antiquam continentiam ac frugalitatem corrumperet, dum milites ad voluptatem & luxuriam ex iis, quæ vſus neceſſarios ſuperant, ſe conferunt. cui cùm Scipio reſpondiſſet, ſibi ad bellum paſſis & turgidis velis proficiſcenti, quæſtore non opus eſſe, qui ſumtus nimis accuratè ad calculum uocaret: ſe enim ciuitati rerum geſtarum, non pecuniarum rationes referre debere: diſceſſit ab eo Cato, medio in curſu, Romámque ex Sicilia reuerſus eſt. & dum cum Fabio vociferatur in contione, & in ſenatu, vim pecuniæ immemorabilem à Scipione perdi ac diſſipari, exagitátque cœtus & congreſſiones eius iuueniles in palæſtris ac theatris, tamquam hominis non exercitum ducentis, ſed ludos magna hominum celebritate facientis: effecit vt ad eum tribuni plebis mitterentur, quibus mandatum erat, vt eum Romam reducerent, ſi criminationes veræ repertæ eſſent.

Quin etiam mortuum Scipionem inſectatus eſt M. Cato. Sic enim Liuius lib. 38. Morte Africani creuere inimicorum animi: quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui viuo quoq; eo allatrare eius magnitudinem ſolitus erat. Hoc auctore exiſtimantur Petilii & viuo Africano rem ingreſſi, & mortuo rogationem promulgaſſe. Fuit autem rogatio talis. Velitis, iubeatis, Quirites, quæratur quæ pecunia capta, ablata, coacta à rege Antiocho eſt, quíque ſub eius imperio fuerunt: quod eius in publicum relatum non eſt, vti de ea re Ser. Sulpicius pr. vrbanus ad ſenatum referat, quem eam rem velit ſenatus quærere de iis, qui prætores nunc ſunt.

19. Ædilis plebis factus eſt) T. Liuius lib. 32. Inde prætorum comitia habita. creati L. Cornelius Merula, M. Claudius Marcellus, M. Porcius Cato, C. Heluius, qui ædiles plebis fuerant. Quòd ſi Cato quadriennio poſt quæſturam ædilis factus eſt: vt ait ipſe de ſe in Catone maiore apud M. Tull. quem totum locum mox proferemus: agebat tum annum ætatis XXXI aut XXXII.

20. Prætor prou. obtin. Sard) T. Liuius eod. lib. Prætores L. Cornelius Merula vrbanam, M. Claudius Siciliam, M. Porcius Cato Sardiniam, C. Heluius Galliam eſt ſortitus. Plutarchus. ἐπαρχίαν δὲ λαβὼν Σαρδόνα, τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν εἰωθότων χρῆσθαι σκηνώμασι δημοσίοις, καὶ κλίναις, καὶ ἱματίοις, πολλῇ γε καὶ θεραπείᾳ, καὶ φίλων πλήθει, καὶ τοῖς περὶ δεῖπνα δαπάναις καὶ παρασκευαῖς βαρυνόντων, ἐκεῖνος ἄπιστον ἐποίησε τὴν διαφορὰν τῆς εὐτελείας, &c. i. Sardiniam autem nactus prouinciam, cùm ſuperiores prætores tabernaculis, & lectis, & veſtimentis publicis vti ſolerent, magnúmque comitatum, & ingentem amicorum multitudinem ſecum traherent, conuiniorúmque ſumtibus, & magnifico apparatu prouincialibus graues eſſent:

ille incredibilem continentiæ, & parſimoniæ diſſimilitudinem inſtituit, &c. Nunc ad Ciceronis verba, quæ ſunt in Catone, veniamus: eáque quomodo nobis legenda videntur, non, quomodo vulgò leguntur, proferamus. Sic igitur Cato de ſe apud Ciceronem. Ego Q. Maximum eum, qui Tarentum recepit, ſenem adoleſcens ita dilexi, vt æqualem. Erat in illo viro comitate grauitas condita: nec ſenectus mores mutauerat. Quanquam eum colere cœpi non admodum grandem natu: ſed tamen iam ætate prouectum. Anno enim pòſt quàm primùm conſul fuerat, ego natus ſum: cum eo quartùm conſule adoleſcentulus ad Capuam profectus ſum: quintóque anno pòſt ad Tarentum: deinde quæſtor: quem magiſtratum geſſi conſulib. Tuditano & Cethego: cùm quidem ille admodum ſenex ſuaſor legis Cinciæ de donis & muneribus fuit. ædilis quadriennio pòſt factus ſum: deinde prætor. Hic & bella, &c.

22. *Q. Ennium poëtam deduxerat)* Atqui M. Cato in quadam oratione obiicit, vt probrum, M. Nobiliori, quòd is in prouinciam poëtas duxiſſet. duxerat autem conſul ille in Ætoliam, vt ſcimus, Ennium, inquit M. Tullius lib. I. Tuſc. princip. Idem Cicero pro Archia poëta. Iam verò ille, qui cum Ætolis Ennio comite bellauit, Fuluius, non dubitauit Martis manubias Muſis conſecrare. Idem in Bruto, dicunt etiam Qu. Nobiliorem M. filium iam patrio inſtituto deditum fuiſſe ſtudio litterarum: qui etiam Qu. Ennium, qui cum patre eius in Ætolia militauerat, ciuitate donauit, cùm triumuir coloniam deduxiſſet.

23. *quod non minoris æſtim.)* ſic legendum, non vt vulgò, exiſtimamus: quo modo & ſuprà, magnique opera eius æſtimata eſt, vbi vulgo legitur, exiſtimata eſt, &c.

24. *Conſulatum geſſit)* Anno ab vrbe cóndita IↃLVIII. Plutarchus. ὕπατος δὲ μετὰ Φλάκκου Οὐαλερίου τοῦ φίλου καὶ συνήθους ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ἐντὸς Ἰσπανίαν καλοῦσι, &c. i. Cùm autem conſul cum L. Valerio Flacco creatus eſſet, prouinciam Hiſpaniam nactus eſt, eam, quam interiorem appellant Romani. T. Liuius lib. 33. Annal. Comitia inde habita à M. Marcello conſule. creati conſules L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, &c. ſequitur aliquot pòſt verſib. L. Valerius Flaccus, & M. Porcius quo die magiſtratum inierunt, de prouinciis cùm ad ſenatum retuliſſent: patres cenſuerunt, cùm in Hiſpania tantum gliſceret bellum, vt iam conſulari & duce, & exercitu opus eſſet: placere, conſules Hiſpaniam citeriorem, & Italiam prouincias aut comparare inter ſe, aut ſortiri. Vtri Hiſpania prouincia eueniſſet, eum duas legiones, & quinque millia ſociûm Latini nominis, & quingentos equites ſecum portare, & naues longas viginti ducere, &c. ſequitur ſtatim, Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam eſt ſortitus.

25. *triumphum deportauit)* Sic Plutarch. vt mox ex eo referemus.

26. *Ibi)* in Hiſpania.

27. *cuius in priore conſulatu)* hac de re ſuprà.

28. *& ipſe ei ſuccedere)* & ſucceſſit, vt ſuprà ex Plutarcho oſtendimus. Præterea P. Scipioni Africano, qui conſul fuit anno proximo, prouincia Hiſpania vlterior euenit, vt tradit T. Liuius lib. 34. Annal.

29. *neque hoc per ſenatum eſt.)* contrà Plutarchus, vt ſuprà retulimus. Sed hoc

non

non potuit efficere, vt ſenatus, quæ eſſent acta à Catone, improbaret. Sic enim Plutarch. eod. loco. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκλήτου ψηφισαμένης μηδὲν ἀλλάττειν, μηδὲ κινεῖν τῶν διῳκημένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, ἡ μὲν ἀρχὴ τῷ Σκιπίωνι τῆς αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τῆς Κάτωνος ἀφελοῦσα δόξης, ἐν ἀπραξίᾳ καὶ σχολῇ μάτην διῆλθεν. ὁ δὲ Κάτων θριαμβεύσας οὐχ ὥσπερ οἱ πλεῖστοι, τῶν μὴ πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ πρὸς δόξαν ἁμιλλωμένων, ὅταν εἰς τὰς ἄκρας τιμὰς ἐξίκωνται, καὶ τύχωσιν ὑπατείας, καὶ θριάμβων, ἤδη τὸ λοιπὸν εἰς ἡδονὴν, καὶ σχολὴν συσκευασάμενοι τὸν βίον, ἐκ τῶν κοινῶν ἀπίασιν. οὕτω καὶ αὐτὸς ἐξανῆκε, καὶ κατέλυσε τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὅμοια τοῖς πρῶτον ἁπτομένοις πολιτείας, καὶ διψῶσι τιμῆς καὶ δόξης, ἀπ' ἑτέρας ἀρχῆς συντείνας ἑαυτὸν ἐν μέσῳ παρεῖχε καὶ φίλοις χρῆσθαι καὶ πολίταις, οὔτε τὰς συνηγορίας, οὔτε τὰς στρατείας ἀπειπάμενος. i. Verum tamen cùm ſenatus decreuiſſet ne quid eorum, quæ à Catone adminiſtrata ac geſta eſſent, mutaretur, néve moueretur: imperium illud, quod Scipioni mandatum eſt, cum plus de Scipionis, quàm de Catonis gloria detraxiſſet, in vacuitate à negotiis, & otio traductum eſt. Cato verò poſt triumphum deportatum, non vt plerique, quos non virtus, ſed inanis gloriæ cupiditas ad res gerendas, & labores pro rep. ſuſcipiendos, excitat, vbi ad ſummos honorũ gradus peruenerint, conſulatúsque ac triumphos conſecuti ſint, in reliquum tempus vitam iam ad voluptatem, & otium conferentes, reip. curam abiiciunt: non, inquam, ſic & Cato virtutis ſtudium remiſit, neruóſque debilitauit, ſed ſimiliter atque ij, qui primùm remp. attingunt, & honorem, gloriámque ſitiunt, ab altero initio contentionem virium orſus, ſeipſum in medio & amicis, & ciuibus vtendum præbebat atque exponebat, neque patrociniorum, neque militiæ labores defugiens.

30. non potentia) proinde quaſi dicat, vt hodie. Mores enim ſuorum temporum notat, obſcuréque potentiam Pompeij, aut Cæſaris, aut vtriuſque carpit, ac vellicat. qui locus etiam argumento eſt, hunc ſcriptorem multis ſæculis ſuperiorem Theodoſio fuiſſe.

31. priuatus in vrbe manſit) Nihil me hac de re neque apud Plutarch. neque apud Liuium legere memini. Hoc quidem traditum eſt, eum tribunitiis criminationibus & contionibus exagitatum ac vexatum, cùm accuſatus de peculatu, & ad cauſam dicendam citatus, hoc tantum dixiſſet, hac die, Quirites, Karthaginem vici, & in Capitolium aſcendiſſet: in voluntarium exſulium Liternum conceſſiſſe: ibique diem ſupremum obiiſſe. quamquam nonnulli alii tradiderunt Romæ e vita exceſſiſſe.

32. At Cato, cenſor cum eod. Flac.) Lubet mihi hac de re T. Liuij verba aſcribere, neque quòd multa ſint, eò velle deſinam. Pondus enim vtilitatis, offenſionem longitudinis compenſabit: ſimúlque multa inde, quæ ad M. Porcij Catonis mores, & ingenium, & vitam pertinent, cognoſcentur. Sic igitur Liuius lib. 39. Annal. cenſuram ſumma contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. & L. Scipiones, Cn. Manlius Vulſo, L. Furius Purpureo, patricij: plebeij autem, M. Porcius Cato, M. Fuluius Nobilior, T. & M. Sempronij, Longus & Tuditanus. Sed omneis patricios, plebeióſque nobiliſſimarum familiarum M. Porcius longè anteibat. In hoc viro tanta vis animi, ingeniique fuit, vt, quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus fuiſſe videretur, nulla ars neque priuatæ, neque publicæ rei ge-

rendæ ei defuit: vrbanas, ruſticáſq; res pariter callebat. ad ſummos honores alios ſcientia iuris, alios eloquentia, alios gloria militaris prouexit. huic verſatile ingenium ſic pariter ad omnia fuit, vt natum ad id vnum diceres, quodcumque ageret. in bello manu fortiſſimus, multiſq; inſignibus clarus pugnis. Idem poſteaquàm ad magnos honores peruênit, ſummus imperator: idem in pace, ſi ius conſuleres, peritiſſimus: ſi cauſa oranda eſſet, eloquentiſſimus: nec is tantùm, cuius lingua viuo eo viguerit, monumentum eloquentiæ nullum exſtet: viuit immò, vigétque eloquentia eius, ſacrata ſcriptis omnis generis. Orationes & pro ſe multæ, & pro aliis, & in alios. nam non ſolùm accuſando, ſed etiam cauſam dicendo fatigauit inimicos. Simultates nimio plures & exercuerunt eum, & ipſe exercuit eas. nec facilè dixeris, vtrùm magis preſſerit eum nobilitas, an ille agitauerit nobilitatem. Aſperi proculdubio animi, & linguæ acerbæ, & immodicè liberæ fuit: ſed inuicti cupiditatibus animi, & rigidæ innocentiæ contemtor gratiæ, & diuitiarum. in parſimonia, in patientia laboris periculíque, ferrei propè corporis, animique: quem ne ſenectus quidem, quæ ſoluit omnia, fregit. qui ſextũ & octogeſimum annum agens cauſam dixerit, ipſe pro ſe orauerit, ſcripſeritque: nonageſimo anno Seruium Galbam ad populi adduxerit iudicium. Hunc ſicut omni vita, ita tum petentem cenſuram, premebat nobilitas: conſenſerántque præter L. Flaccum, qui collega in conſulatu fuerat, candidati omnes ad deiiciendum honore: non ſolùm vt ipſi potius adipiſcerentur, nec quia indignabantur nouum hominem cenſorem videre, ſed etiam quòd triſtem cenſuram, periculoſamque multorum famæ & ab læſo à pleriſque, & à lædendi cupido exſpectabant. Etenim tum quoque minitabundus petebat, refragari ſibi qui liberam & fortem cenſuram timerent, criminando. & ſimul L. Valerio ſuffragabatur: illo vno collega caſtigare ſe noua flagitia, & priſcos mores reuocare poſſe. Nũc Plutarchũ audiamus, ex eóq; de cẽſura præclara quędã cognoſcamus. Ὕστερον τῆς ὑπατείας ἔτεσι δέκα, τιμητείαν ὁ Κάτων παρήγγελλε. κορυφὴ δέ τις ἐπὶ τιμῆς ἁπάσης ἡ ἀρχή, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἐπιτελείωσις, ἄλλην τε πολλὴν ἐξουσίαν ἔχουσα, καὶ τὴν περὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς βίους ἐξέτασιν. οὔτε γὰρ γάμον, οὔτε παιδοποιΐαν τινός, οὔτε δίαιταν, οὔτε συμπόσιον ᾤοντο δεῖν ἄκριτον, καὶ ἀνεξέταστον, ὡς ἕκαστος ἐπιθυμίας ἔχοι καὶ προαιρέσεως, ἀφεῖσθαι. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τούτοις νομίζοντες, ἢ ταῖς ὑπαίθροις καὶ πολιτικαῖς πράξεσι, τρόπον ἀνδρὸς ἐνορᾶσθαι, φύλακα, καὶ σωφρονιστήν, καὶ κολαστὴν τοῦ μηδένα καθ' ἡδονὰς ἐκτρέπεσθαι, καὶ παρεκβαίνειν τὸν ἐπιχώριον, καὶ συνήθη βίον, ᾑροῦντο τῶν καλουμένων πατρικίων καὶ τῶν δημοτικῶν ἕνα. τιμητὰς δὲ τούτους προσηγόρευον. ἐξουσίαν ἔχοντας ἀφελέσθαι μὲν ἵππον, ἐκβαλεῖν δὲ συγκλήτου τὸν ἀκολάστως βιοῦντα, καὶ ἀτάκτως. οὗτοι δὲ καὶ τὰ τιμήματα τῶν οὐσιῶν λαμβάνοντες ἐπεσκόπουν, καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τὰ γένη, καὶ τὰς πολιτείας διέκρινον. ἄλλας τε μεγάλας ἔχει δυνάμεις ἡ ἀρχή. διὸ καὶ τῷ Κάτωνι πρὸς τὴν παραγγελίαν ἀπήντησαν, ἐνιστάμενοι σχεδὸν οἱ γνωριμώτατοι, καὶ πρῶτοι τῶν συγκλητικῶν. τοὺς μὲν γὰρ εὐπατρίδας ὁ φθόνος ἐλύπει, παντάπασιν οἰομένους προπηλακίζεσθαι τὴν εὐγένειαν, ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς ἀδόξων εἰς τὴν ἄκραν τιμὴν καὶ δύναμιν ἀναβιβαζομένων. οἱ δὲ μοχθηρὰ συνειδότες αὑτοῖς ἐπιτηδεύματα, καὶ πατρίων ἐκδιαίτησιν ἐθῶν, ἐφοβοῦντο τὴν αὐστηρίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀπαραίτητον ἐν ἐξουσίᾳ, καὶ χαλεπὴν ἐσομένην. διὸ συμφρονήσαντες καὶ παρασκευάσαντες, ἑπτὰ κατῆγον ἐπὶ τὴν παραγγελίαν ἀντιπάλους τῷ Κάτωνι, θεραπεύοντας ἐλπίσι χρησταῖς τὸ πλῆθος, ὡς δὴ μαλα-

κῶς καὶ πρὸς ἡδονὴν ἄρχεσθαι δεόμενον. Τοὐναντίον δ' ὁ Κάτων οὐδ' ἡμίαν ἐνδιδοὺς ἐπιείκειαν, ἀλλ' ἄντικρυς ἀπειλῶν τοῖς πονηροῖς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ κεκραγώς, μεγάλου καθαρμοῦ χρῄζειν τὴν πόλιν, ἠξίου τοὺς πολλούς, εἰ σωφρονοῦσι, μὴ τὸν ἥδιστον, ἀλλὰ τὸν σφοδρότατον αἱρεῖσθαι τῶν ἰατρῶν. τοῦτον δ' αὐτὸν εἶναι, καὶ τῶν πατρικίων ἕνα, Φλάκκον Οὐαλέριον. μετ' ἐκείνου γὰρ οἴεσθαι μόνου τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν μαλακίαν, ὥσπερ ὕδραν, τέμνων, καὶ ἀποκαίων, προὔργου τι ποιήσειν. τῶν δ' ἄλλων ὁρᾶν ἕκαστον ἄρξαι κακῶς βιαζόμενον, ὅτι τοὺς καλῶς ἄρξαντας δέδοικε. i. Decem annis poſt conſulatum, cenſuram Cato petiuit. Eſt autem apex quidam honoris hic magiſtratus, & quodammodo reip. adminiſtrationis perfectio. qui cùm multa alia auctoritate præditus ſit, tum ius habet in mores, & vitam anquirendi, atque animaduertendi. Nam neque nuptias, neque liberorum procreationem, neque victus, cultúſque rationem, neque conuiuium cuiuſquam exiſtimabant oportere eſſe à iudicio, & animaduerſione liberum, aut ſolutum, vt ſuam quiſque cupiditatem, ſuúmque conſilium in eis rebus ſequeretur. cùm autem putarent, multo magis in his, quàm in propatulis, & forenſibus, & ciuilibus actionibus mores hominis cerni, vt nequis in voluptatibus fruendis à vita patria & moribus comprobata deflecteret, ac declinaret: vnum ex iis, qui patricij appellantur, & alterum ex plebeiis ſumebant, cuſtodem & magiſtrum veteris diſciplinæ, & correctorem, & caſtigatorem. Hos autem cenſores appellabant, quibus ius & poteſtas erat equi adimendi, & eiiciēdi è ſenatu, ſi quis intemperanter & minus ordinatè viueret. Hi autem & pecunias ſacrificiorum æſtimatas accipientes inſpiciebant: & deſcriptione facta ciuium genera, & totius reip. adminiſtrationem diſtinguebant. Denique magna eſt huius magiſtratus auctoritas ac poteſtas. Quocirca & Catoni petenti aduerſati ſunt, atque obſtiterunt propè ſenatorum clariſſimi, & principes. Nam patricios quidem vrebat inuidia, exiſtimanteis nobilitatem contumelioſè tractari, atque indignè vexari, ſi homines ab initio ætatis obſcuri ad ampliſſimum honoris gradum, & ſummam poteſtatem proueherentur. Nonnulli verò malarum artium, turpiúmque vitæ ſtudiorum ſibi conſcij, & patria inſtituta in vita degenda à ſe eſſe neglecta recordantes, huius viri auſteritatem tamquam in poteſtate inexorabilem & ſæuam futuram, horrebant. Itaque conſpirarunt inter ſe, & coitionem fecerunt, compoſitóq; ſeptem Catoni aduerſarios & competitores in petitione ſubornarunt, qui multitudinem, ei bonam ſpem oſtentantes, demulcebant, tamquam quæ molliter, & ad voluptatem à magiſtratibus tractari vellet. contrà Cato ad nullam ſe æquitatem inflectens, ſed apertè improbis è loco ſuperiore comminans, & ciuitatem magna expiatione egere vociferans, poſtulabat à multitudine, ne ſuauiſſimum, ſed acerrimum eligeret medicum. Se porro hunc eſſe, & vnum è patriciis, L. Valerium Flaccum. cum illo enim ſolo ſe putare aliquid reip. profuturum, mollitia, & luxuria, tamquam hydra, ſecanda atque vrenda: vnumquemque autem ex aliis videri ſibi per vim ad magiſtratus obtinendos irrumpere, vt eos malè gerant, quia eos, qui benè geſturi ſint, pertimeſcant.

33. Nam & in compl. nobil.; T. Liuius lib 39. Annal. cenſores Marcus Porcius, & L. Valerius, metu miſta exſpectatione ſenatum legerunt. ſeptem mouerunt ſenatu: ex quibus vnum inſignem nobilitate & honoribus, L. Quintium Flamini-

num conſularem. Patrum memoria inſtitutum fertur, vt cenſores motis è ſenatu aſcriberent notas. Catonis & aliæ quidem acerbæ orationes exſtant in eos, quos è ſenatorio loco mouit, aut quibus equos ademit: ſed longè grauiſsima in L. Quintium oratio eſt, qua ſi accuſator ante notam, non cenſor poſt notam, vſus eſſet: retinere L. Quintium in ſenatu ne frater quidem T. Quintius, ſi tum cenſor eſſet, potuiſſet. Inter cetera obiecit ei, Philippum Pœnum, carum ac nobile ſcortum, ab Roma in Galliam prouinciam ſpe ingentium donorum perductum. Eum puerum, per laſciuiam cùm cauillaretur, exprobrare conſuli perſæpe ſolitum, quòd ſub ipſum ſpectaculum gladiatorum abductus ab Roma eſſet, vt obſequium amatori iactaret. Fortè epulantibus iis, cùm iam vino incaluiſſent, nuntiatum in conuiuio eſſe, nobilem Boium cum liberis transfugam veniſſe: conuenire conſulem velle, vt ab eo fidem præſens acciperet: introductum in tabernaculum, per interpretem, conſulem alloqui cœpiſſe: inter cuius ſermonem Quintius ſcorto, Vis tu, inquit, quoniam gladiatorum ſpectaculum reliquiſti, iam hunc Gallum morientem aſpicere? & cùm is vixdum ſeriò annuiſſet: ad nutum ſcorti conſulem ſtricto gladio, qui ſuper caput pendebat, loquenti Gallo caput primùm percuſiſſe, deinde fugienti, fidémque populi Rom. atque eorum, qui aderant, implorantı, latus transfodiſſe. Valerius Antias, vt qui nec Catonis orationem legiſſet, & fabulæ tantùm ſine auctore editæ credidiſſet: aliud argumentum, ſimile tamen & libidine & crudelitate, peragit. Placentiæ famoſam mulierem, cuius amore deperiret, in conuiuium arceſſitam ſcribit. ibi iactantem ſeſe ſcorto inter cetera retuliſſe, quàm acriter quæſtiones exercuiſſet, & quàm multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos ſecuri percuſſurus eſſet. Tum illam infra eum accubantem negaſſe ſe vnquam vidiſſe quemquam ſecuri feriri, & peruelle id videre. Hîc indulgentem amatorem, vnum ex illis miſeris attrahi iuſſum ſecuri percuſiſſe. facinus ſiue eo modo, quo cenſor obiecit, ſiue, vt Valerius tradit, commiſſum eſt, ſæuum atque atrox: inter pocula, atque epulas, vbi libare diis dapes, vbi benè precari mos eſſet, ad ſpectaculum ſcorti procacis in ſinu conſulis recubantis, mactatam humanam victimam eſſe, & cruore menſam reſperſam. Plutarch. ἐξέβαλε δὲ τῆς βουλῆς ἄλλους τε συχνοὺς, καὶ Λύκιον Κοΐντιον ὕπατον μὲν ἑπτὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς γεγενημένον. ὃ δ' ἦν αὐτῷ πρὸς δόξαν, ὑπατείας μεῖζον, ἀδελφὸν Τίτου Φλαμινίνου, τοῦ καταπολεμήσαντος Φίλιππον. αἰτίαν δὲ τῆς ἐκβολῆς ἔγραψε τοιαύτην. μειράκιον ἐκ τῆς παιδικῆς ὥρας ἑταιροῦν, ἀνειληφὼς ὁ Λύκιος ἀεὶ περὶ αὐτὸν εἶχε, καὶ συνεπήγετο στρατηγῶν, ἐπὶ τιμῆς καὶ δυνάμεως τοσαύτης, ὅσην οὐδεὶς εἶχε τῶν πρώτων παρ' αὐτῷ φίλων καὶ οἰκείων. ἐτύγχανε μὲν οὖν ἡγούμενος ὑπατικῆς ἐπαρχίας. ἐν δὲ συμποσίῳ τινὶ τὸ μειράκιον, ὥσπερ εἰώθει, συγκατακείμενον, ἄλλην τε κολακείαν ἐκίνει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐν οἴνῳ ῥᾳδίως ἀγόμενον, καὶ φιλεῖν αὐτὸν οὕτως ἔλεγεν, ὥστε, ἔφη, θέας οὔσης οἴκοι μονομάχων, οὐ τεθεαμένος πρότερον, ἐξώρμησα πρὸς σὲ, καίπερ ἐπιθυμῶν ἰδεῖν ἄνθρωπον σφαττόμενον. ὁ δὲ Λύκιος ἀντιφιλοφρονούμενος, ἀλλὰ τούτου γε χάριν, εἶπε, μή μοι κατάκεισο λυπούμενος. ἐγὼ γὰρ ἰάσομαι. καὶ κελεύσας ἕνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ κατακρίτων εἰς τὸ συμπόσιον ἀχθῆναι, καὶ τὸν ὑπηρέτην ἔχοντα πέλεκυν εἰσαχθῆναι, πάλιν ἠρώτησε τὸν ἐρώμενον, εἰ βούλεται τυπτόμενον θεάσασθαι. φήσαντος δὲ βούλεσθαι, προσέταξε τοῦ ἀνθρώπου τὸν τράχηλον ἀποκόψαι. οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι ταῦτα ἱστοροῦσι, καὶ ὅ γε Κικέρων αὐτὸν τὸν Κάτωνα διηγούμενον ἐν τῷ περὶ γήρως διαλόγῳ πεποίηκεν. ὁ δὲ Λίβιος αὐτο-

μολογεῖται φησὶ Γαλάτην τὸν αἰαρεθέντα· τὸν δὲ Λύκιον, οὐδ' ὑπηρέτου κτεῖναι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸν ἰδίᾳ χειρὶ, καὶ ταῦτ' ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι Κάτωνος. i. Eiecit autem è ſenatu cùm alios multos, tum L. Quintium Flamininum, qui fuerat ille quidem ſeptem annis antè conſul: ſed, quod erat ei ad gloriam conſulatu maius, frater erat T. Flaminini, qui Philippum bello ſuperarat. Cauſa autem, quamobrem eum eiecerit, talis fuit. Adoleſcentulum vſque à flore ætatis pueriliſ ſcortátem, domum admiſſum ac receptum, ſemper ſecum habebat, & in exercitu ſecum imperator ducebat, tantum ei honorem habens, tantámque poteſtatem tribuens, quantam ex amicis & familiaribus primi apud eum loci dabat omnino nemini. Cùm igitur prouinciæ conſulari præeſſet, contigit vt hic adoleſcens vnà cum eo, vt ſolebat, recumbens, cùm alia blandimenta ad hominem capiendum, qui alioqui in vino facilè quouis ducebatur, adhiberet: tum ſe tanto illius amore flagrare diceret, vt, cùm domi gladiatorum ludi parati eſſent, neque vnquam gladiatores ſpectaſſet, ad eum exſilierit, quamuis magnopere videre cuperet hominem iugulari. Lucius autem eum pari comitate & paribus blandimentis excipere & complecti volẽs: At tu, inquit, ne mihi propterea vel pilo mæſtior accũbito. ego enim iſti incommodo medebor. & iuſſit continuò vnum ex iis, qui capitis damnati eſſent, in cõuiuium adduci, & lictorem cum ſecuri intromitti. Quo facto iterum quæſiuit ab eo, quem amabat, vellét ne eum ſpectare, dum feritur. qui cùm ei reſpondiſſet, ſe velle: iuſſit homini illi ceruices præcidi. Plurimi igitur hæc ita narrant. Et verò Cicero Catonem ipſum in dialogo de Senectute hæc loquentem & narrantem fecit. Sed Liuius eum, qui occiſus fuit, transfugam Gallum fuiſſe dicit. Et Lucium non per lictorem, ſed ipſum ſua manu hominem interfeciſſe: & hæc in oratione Catonis ſcripta eſſe. M. Tullius in Catone, Inuitus feci vt fortiſſimi viri T. Flaminini fratrem L. Flamininum è ſenatu eiicerem: ſed notandam libidinem putaui. Ille enim cùm eſſet conſul in Gallia, exoratus in conuiuio à ſcorto eſt, vt ſecuri feriret aliquem eorum, qui in vinculis eſſent, damnati rei capitalis. Hic fratre ſuo cenſore, qui proximus ante me fuerat, elapſus eſt: mihi verò & Flacco neutiquam probari potuit tam flagitioſa, & tam perdita libido, quæ cum probro priuato coniungeret imperij dedecus.

34. animaduertit) eleganter: ex quo animaduerſio cenſoria. Cic. pro Cluentio: Maiores noſtri numquam iudicium nominauerunt, neque proinde vt rem iudicatam, obſeruauerunt, animaduerſionem, auctoritatémque cenſoriam.

35. quare) quare ſiue vnica vox ſit, ſiue duæ, valet idem, quod, quamobrem, ſiue quas ob res, vel quas ob cauſas. Multas res nouas, inquit, in edictum addidit, propter quas luxuria coërceretur. Sic Cicero ad Atticum. Miror quid cauſæ fuerit, quare conſilium mutaris. Idem pro Roſcio Amerino. permulta ſunt, quæ dici poſſunt, quare intelligatur, &c. Idem Nepos ſuprà in Themiſtocle. cauſam idoneam nacti propter barbarorum excurſiones, quare negarent oportere extra Peloponeſum vllam vrbem haberi, &c.

36. pullulare) tralatio ducta ab arborum pullis. Virgil. lib. 2. Georg. princip. Pullulat ab radice aliis denſiſſima ſilua.

37. Circiter annos octoginta) id eſt per annos circiter octoginta. Nam hoc to-

tum, annos octoginta, accuſandi caſus eſt, continuitatem, & perpetuitatem temporis ſignificans. Vixit enim Cato *nonaginta annos, & eo amplius. Quin annum agens nonageſimum* Ser. Galbam *accuſauit, vt teſtatur* Plutarchus. *ſic enim ille* τεττάρων δ' ἄλλων ἐνιαυτῶν διεληλυθότων, Σερουιλίου Γάλβα κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ, καὶ ταῖς πράξεσι καταλήγειν. *i. Quattuor autem aliis exactis annis,* Ser. Galbam *accuſauit, nonaginta annos natus.* Videtur *enim, vt* Neſtor *treis hominum ætates vita, & rebus geſtis traduxiſſe.*

38. *ſuſcipere inimicitias)* Hoc paullo antè ex Liuio cognouimus. *nunc idem ex* Cicerone *diſcamus.* Sic Cicero Diuinatione in Qu. Cæcilium, ſeu C. Verrem. *M. Catonem illum ſapientem, clariſsimum virum, & prudentiſsimum, cum multis graueis inimicitias geſsiſſe accepimus propter Hiſpanorum, apud quos conſul fuerat, inimicitias.* Idem *accuſ. lib.* V. *Venit enim mihi in mentem M. Catonis, hominis ſapientiſsimi. is, cùm ſe virtute, non genere populo Rom. commendari putaret: cùm ipſe ſui generis ac nominis initium ab ſe gigni & propagari vellet: hominum potentiſsimorum ſuſcepit inimicitias, & maximis in laboribus vſque ad ſummam ſenectutem ſumma cum gloria vixit.* Idem pro L. Murena. *Quid? Ser. Galbam (nam traditum memoriæ eſt) nónne proauo tuo fortiſsimo, atque florentiſsimo viro M. Catoni, incumbenti ad eius perniciem, populus* Rom *eripuit?* Idem *pro Sylla* Nemo *enim iſtuc M. illi Catoni ſeni, cùm plurimos haberet inimicos, nemo T. Coruncanio, nemo Curioni, nemo huic ipſi noſtro* C. Mario, *cùm ei multi inuiderent, obiecit vmquam.*

39. *à multis tentatus) à multis petitus. multi enim eum conati ſunt percellere.* Plutarchus *tradit, eum fere quinquagies accuſatum fuiſſe. ſic ille:* λέγεται γὰρ ὀλίγον ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φυγεῖν δίκας, μίαν δὲ τελευταίαν ἓξ ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα γεγονώς, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημονευόμενον εἶπεν, ὡς χαλεπὸν ἐστιν ἐν ἄλλοις βεβιωκότα ἀνθρώποις, ἐν ἄλλοις ἀπολογεῖσθαι. *i. Fertur autem Cato cauſas capitis dixiſſe paullo pauciores quinquaginta: vnam autem poſtremam ſex & octoginta annos natus: in qua & illud, quod omnium ſermone celebratur, dixit, difficile eſſe, eum, qui apud alios homines vixerit, apud alios pro ſe dicere.*

40. *induſtria) induſtria* Latinis *eſt ea, quam* Græci φιλοπονίαν *appellant, id eſt, laboris ſtudium.*

41. *agricola ſollers)* γεωργὸς δεινός. *declarant eius libri de re ruſtica.*

42. *reip. peritus)* πολιτικός. *declarant eius in rep. adminiſtranda conſilia, dicta, & facta.*

42. *iuriſconſultus) quod teſtantur commentarij iuris ciuilis ab eo conſcripti.*

43. *magnus imperator) argumento ei rei ſunt res ab eo in imperio geſtæ, & triumphus ex Hiſpania deportatus.* Citetur *tamen teſtis* Cicero: *cuius hæc verba ſunt ſub perſona* Pomponij Attici in Bruto. *Ego enim Catonem tuum, vt ciuem, vt ſenatorem, vt imperatorem, vt virum denique cùm prudentia & diligentia, tum omni virtute excellentem probo: orationes autem, &c. & item eod. lib. alio loco, quem locum mox referemus: ad quem accedat* Liuius, *eo loco, vbi multa de* Catone: *quem locum ſuprà poſuimus.*

44. *probabilis orator)* Itaque *comparat eum cum* Lyſia M. Tullius *in* Bruto,

quamquam diſſentiente Attico. *Sic enim ille.* Catonem *verò quis noſtrorum oratorum,qui quidem nunc ſunt, legit? aut quis nouit omnino?* At *quem virum? dij boni! mitto ciuem,aut ſenatorem,aut imperatorem.oratorē enim hoc loco quærimus.* Quis *illo grauior in laudando? acerbior in vituperando? in ſententiis argutior? in docendo,ediſſerendóque ſubtilior? refertæ ſunt eius orationes amplius centum quinquaginta(quas quidem adhuc inuenerim & legerim) & verbis & rebus illuſtrib.* Licet *ex his eligant ea,quæ notatione,& laude digna ſunt:omnes oratoriæ virtutes in eis reperientur.* Ibidem *multis pòſt paginis.* Atticus *loquitur.* Equidem *in quibuſdam riſum vix tenebam,cùm* Attico Lyſiæ Catonem *noſtrum comparabas,magnum hercle hominem,vel potius ſummum & ſingularem virū: nemo dicet ſecus:ſed oratorem,ſed etiam* Lyſiæ *ſimilem quo nihil poteſt eſſe pictius:bella ironia,ſi iocaremur: ſin aſſeueramus, vide ne religio nobis tam adhibenda ſit,quàm ſi teſtimonium diceremus.* Ego *enim* Catonem *tuum, vt ciuem, vt ſenatorem, vt imperatorem, vt virum denique cùm prudentia & diligentia,tum omni virtute excellentem probo:orationes autem eius, vt illis temporibus valde laudo. ſignificant enim formam quandam ingenij, ſed admodum impolitam & planè rudem,&c.* Ne Plutarchus *quidem iis aſſentitur,qui* Catonis *orationes* Lyſiæ *orationibus ſimiles eſſe dicunt. ſic enim ille.* ὅτι ἐν οἶδα εἰ πεπόνθασιν οἱ τῷ Λυσίου λόγῳ μάλιστα φάσκοντες προσεοικέναι τὸν Κάτωνος. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μᾶλλον ἰδέας λόγων Ῥωμαϊκῶν αἰσθάνεσθαι προσήκει, διακρινοῦσιν. Ex *quo neſcio quid eis acciderit,qui* Catonis *dicendi genus* Lyſiæ *orationibus ſimillimum eſſe dicunt.* Verum *tamen hæc quidem ij,quibus magis conuenit ſermonis* Romani *figuras perſpicere,diiudicabunt,&c.*

45. *cupidiſſimus litterarum)* M. Tull. *lib 3 de finib.* Quò *cùm veniſſem,* M. Catonem, *quem ibi eſſe neſcieram, vidi in bibliotheca ſedentem, multis circumfuſum* Stoicorum *libris. erat enim, vt ſcis,in eo inexhauſta auiditas legendi, nec ſatiari poterat: quippe qui ne reprehenſionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipſa curia ſoleret legere ſæpe,dum ſenatus cogeretur, nihil operæ reip. detrahens. quo magis tum in ſummo otio,maximáque copia, quaſi helluo librorum, (al. helluari libros) ſi hoc verbo in tam præclara re vtendum eſt, videbatur.*

46. *litterarum)* Græcarum & Latinarum.

47. *etſi ſenior arripuerat) maximè* Græcarum. M. Tullius *in* Catone *princip. qui ſi eruditius videbitur diſputare, quàm conſueuit ipſe in ſuis libris: attribuito* Græcis *litteris: quarum conſtat eum perſtudioſum fuiſſe in ſenectute.* Idem *ibid. ſub perſona ipſius* Catonis, *de ſenib. loquentis.* Quid *quòd etiam addiſcunt aliquid? vt* Solonem *verſib. gloriantem videmus,qui ſe quotidie aliquid addiſcentem, dicit ſenem fieri: vt ego feci, qui litteras* Græcas *ſenex didici: quas quidem ſic auidè arripui, quaſi diuturnam ſitim explere cupiens.* Hîc *obſeruet ſtudioſus bonarum litterarum lector,* Ciceronem, & Nepotem *eodem verbo tranſlato vſos eſſe. hoc intereſt,quòd* Cicero, *addito aduerbio, dixit, litteras* Græcas *auidè arripui:* Nepos *ſine aduerbio, litterarum ſtudium ſenior arripuerat.* Idem *pro* Archia *poëta. ex hoc eſſe hunc numero,quem patres noſtri viderūt, diuinum hominem* Africanum: *ex hoc* C. Lælium, L. Furium, *modeſtiſſ. homines, & continentiſ-*

ſimos: ex hoc fortiſſimum virum, & illis temporib. doctiſſimum, M. Catonem illum, ſenem: qui profectò ſi nihil ad percipiendam, colendámque virtutem litteris adiuuarentur, numquam ſe ad earum ſtudium contuliſſent. Plutarch. ἄλλως δὲ παιδείας ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόρρω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς, ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας, βραχέα μὲν ἀπὸ Θουκυδίδου, πλείονα δ' ἀπὸ Δημοσθένους εἰς τὸ ῥητορικὸν ὠφεληθῆναι. τὰ μέντοι συγγράμματα καὶ δόγμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ ἱστορίαις ἐπιεικῶς διαπεποίκιλται· καὶ μεθηρμηνευμένα πολλὰ κατὰ λέξιν ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι καὶ ταῖς γνωμολογίαις τέτακται. i. Dicitur autem alioqui Cato diſciplinas, & litteras Græcas ſerò didiciſſe, & cùm lōgè omnino ætate prouectus libros Græcos in manus ſumſiſſet, parum à Thucydide, plus à Demoſthene ad dicendi genus oratorium adiutus eſſe. Scripta quidem eius & ſententiis Græcis, & hiſtoriis re vera diſtincta & variata ſunt, multáque de Græcis ad verbum expreſſa in apophthegmatis, & ſermonibus ſententioſis poſita ſunt.

48. orationes) centum quinquaginta, vt ſuprà ex M. Tullio oſtendimus. quarum vix ad nos inſcriptiones, nomináque peruenerunt. Citantur exempli gratia hæ à Cicerone & Gellio, & veteribus grammaticis, de ædilibus vitio creatis: de præda militum (al. militib.) diuidenda: ex qua, verba illa, quæ profert A. Gellius lib. XI. cap. 17. quia mihi, vt & Gellio, impensè placuerunt, continere me nō poſſum, quin huc aſcribam. Sic igitur Cato de impunitate peculatus, atque licentia conquerens. Fures priuatorum furtorum in neruo, atque in compedibus ætatem agunt: fures publici, in auro, atque in purpura. Pro lege Voconia: In M. Cæcilium: pro L. Cæſetio: De morib. C. Neronis: In Furium: In Panſam: De tribunis militum. In Q. Minucium Thermum de ſuis virtutibus: In Veturium de ſacrilegio cōmiſſo: Pro Veturio: De lege Lætoria: De lege Bæbia: De falſis pugnis: De re Floriana: Ne quis conſul bis fiat: Aduerſus M'. Acilium quarta: Ad lites Cenſorias: In Annium: In M. Fuluium Nobiliorem: De ſpoliis, ne figerentur, niſi quæ de hoſtibus, &c. In Oppium: De decem hominibus: De fœneratione legis Iuniæ: Pro Rhodienſibus: Pro lege Orchia: Diſſuaſio de rege Attalo, & vectigalibus Aſiæ: Ædileis plebis ſacroſanctos eſſe: De auguribus: De indigetibus: De coniuratione: De fundo oleario: De ſignis & tabulis apud equites: De re Hiſtriæ militari: De conſulatu: In Cornelium ad populum, &c.

49. libri ſeptem) proferuntur nonnulla ex ſingulis à grammaticis veterib. & maximè à Feſto. Feſtus in voce Mulleos. M. Cato Originum lib. 7. Qui magiſtratum curulem cepiſſet, calceos mulleos lunatos (al. alutatos) &c. Idem in voce, Ruſcum. Et M. Tullius in Catone: cuius verba mox referemus.

50. Origines) M. Tull. in Catone. Septimus mihi liber Originum eſt in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo: cauſarum illuſtrium, quaſcumq; defendi, nunc cùm maximè orationes conficio: ius augurium, pontificium, ciuile tracto. multum etiam litteris Græcis vtor, Pythagoreorúmque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audiuerim, egerim, commemoro veſperi.

Reprehendit hanc inſcriptionem Feſtus in voce, Originum, his verbis: Originum libros quòd inſcripſit Cato, non ſatis plenum titulum propoſiti ſui videtur amplexus: quando prægrauant ea, quæ ſunt rerum geſtarum populi Romani.

51. bellum

51. *bellum Punicū pr.)quod ſcripſit Næuius verſib. M. Tull. in Bruto. Sit Ennius ſanè, vt eſt, perfectior: qui ſi illū (Næuiū) vt ſimulat, cōtemneret, non, omnia bella perſequens, primum illud Punicum acerrimum bellum reliquiſſet. ſed ipſe dicit, cur id faciat-ſcripſere alij rem Verſibu'- ſupple ex alio loco-quos olim Fauni, vateſque canebant. Cùm neque muſarum ſcopulos quiſquam ſuperar. t, Nec dicti ſtudioſus erat- Ante hunc. Idem in Catone. Quàm gaudebat bello ſuo Punico Næuius? Verſus eius, quòd erant antiquiſſimi, Saturnij dicti ſunt, vt teſtatur Feſtus in voce, Saturno, his verbis. Verſus quoque antiquiſſimi, quibus Faunus fata ceciniſſe hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & à Næuio bellum Punicum ſcriptum eſt, & à multis alius plura compoſita ſunt. Eò pertinet illud Horatij, epiſtola ad Auguſtum. ſic horridus ille Defluxit numerus Saturnius, & graue virus Munditiæ pepulere, &c.*

52. *ſecundum) quod ab Ennio item verſibus ſcriptum eſt annalium libris XII.*

53. *capitulatim) κεφαλαιωδῶς, ſummatim, aceruatim.*

54. *Ser. Galbæ) ſic legendum, non, vt vulgò, Sergij Galbæ. Galbæ enim erant Sulpiciæ gentis, non Sergiæ. Itaque huius Galbæ prænomen erat Seruius, nomen Sulpicius. Ita autem emendandum eſt hoc nomen apud Ciceronem, Liuium, & Suetonium in libris vulgatis, vbicumque legitur, Sergius Galba, pro Ser. id eſt, Seruius Galba. Quod quamuis ſæpe iam viua voce ex cathedra regia docuerim, & per ſcripta monuerim, ludi magiſtri tamen iſti, quæ ſemel didicerunt, dediſcere non poſſunt.*

55. *qui diripuit Luſitanos) eóq; nomine à L. Scribonio Libone, & M. Porcio Catone in iudiciū vocatus eſt: qui cùm ſe certò damnatū iri videret: complexus duos filios prætextatos, & filiū C. Sulpicii Galli, cuius tutor erat: ita miſerabiliter pro ſe locutus eſt, vt rogatio antiquaretur M. Tull. lib. I. de oratore ad Q. Fr. Idem (P. Rutilius Rufus) homo doctus, & philoſophiæ deditus, Ser. Sulpicium Galbam, quem hominem probè commeminiſſe ſe aiebat, pergrauiter reprehendere ſolebat, quòd is L. Scribonio Libone quæſtionem in eum ferente, populi miſericordiam concitaſſet: cùm M. Cato Galbæ grauis atque acer inimicus, aſperè apud populum Rom. & vehementer eſſet locutus: quam orationem in Originib. ſuis expoſuit ipſe. Reprehendebat igitur Galbam Rutilius, quòd is C. Sulpicii Galli propinqui ſui filium pupillum Q. ipſe pæne in humeros ſuos extuliſſet, qui patris clariſſimi recordatione, & memoria fletum populo moueret: & duos filios ſuos paruos tutelæ populi commendaſſet, ac ſe, tamquam in procinctu teſtamentum faceret, ſine libra atque tabulis, populum Rom. tutorem inſtituere dixiſſet illorum orbitati. Itaque cùm & inuidia & odio populi tum Galba premeretur: his quoque eum tragœdiis liberatum ferebat: quod item apud Catonem ſcriptum eſſe video, niſi pueris & lacrymis vſus eſſet, pœnas eum daturum fuiſſe Idem in Bruto nō multis paginis poſt princip. Atque etiam L. Æmilius Paullus Africani pater perſonam principis facile tuebatur: & verò etiam Catone viuo: qui annos quinque & octoginta natus exceßit è vita, cùm quidem eo ipſo anno contra Ser. Galbam ad populum ſumma contentione dixiſſet: quam etiam orationem ſcriptam reliquit. Idem eod lib. aliquot pòſt verſib. Ex hac Rutilana narratione ſuſpicari li-*

cet,cùm duæ ſummæ ſint in oratione laudes,vna ſubtiliter diſputandi ad docendum,altera grauiter agendi ad animos audientium permouẽdos: multóque plus proficiat is,qui inflammet iudicem, quàm ille, qui doceat: elegantiam in Lælio, vim in Galba fuiſſe. Quæ quidem vis tum maximè cognita eſt, cùm Luſitanis à Ser.Galba prætore contra interpoſitam (vt exiſtimabatur) fidem interfectis: L. Scribonio Libone tribuno pl. populum incitante, & rogationem in Galbam priuilegij ſimilem ferente: ſumma ſenectute,vt antè dixi,M. Cato legem ſuadens, in Galbam multa dixit:quam orationem in Origines ſuas retulit, paucis antè quàm mortuus eſt,an diebus,an menſibus? Tum igitur recuſans Galba pro ſeſe, & populi Rom.fidem implorans, cùm ſuos pueros, tum C. Sulpicij Galli etiam filium flens ei commendabat:cuius orbitas & fletus mirè miſerabilis fuit propter recentem memoriam clariſsimi patris:isque ſe tum eripuit flammæ propter pueros miſericordia populi commota,ſicut idem ſcriptum reliquit Cato.

56. *in Italia,Hiſp.) vt C.Cæſar breuiter exponit quæ in Gallia,Germania, Britannia ſunt admiranda,aut noua.*

37. *compâret) appâret,in promtu eſt.Cicero in Bruto.Nobis quidem pueris oratio hæc omnium optima putabatur quæ vix iam compâret in hac turba nouorum voluminum.Idem in Oratore perfecto In Thucydide orbem modo orationis deſidero,ornamenta compârent.Idem pro C.Rabirio.Iccircóne oportuit C.Rabirium deſciſcere à repub.? non comparêre in illa armata multitudine bonorum?*

58. *in eo libro, qui non eſt in manibus, & vnà cum multis aliis & huius, & aliorum ſcriptis interiit.*

59. *delegamus) ſic quidem habent libri omnes vulgati, ſed,relegamus, cenſeo legendum.relegamus autem,interpretor,reiicimus, ſeu remittimus. Nam,ne quis forte exiſtimet,relegare,locum habere tantùm in iis,qui relegantur in inſulam:de quibus exſtat titulus libro Digeſtorum XLVIII.de interdictis,& relegatis: relegare propriè valet,longè legare,ſeu longè mittere.Delegare autem hîc locum habere non poteſt.Nam delegare dicunt Latini onus, & laborem, & prouinciam alteri,pro eo quod eſt,alteri tradere,ſeu in alterum transferre.Dicunt etiam delegare ſuum debitorem ſuo creditori,pro eo quod eſt, iubere ſuum debitorem creditori ſuo ſoluere:vt,ſi centum Mæuio deberem,& totidem mihi Titius deberet. ego Titium debitorem meum, ea centum meo creditori Mæuio ſoluere iuberem. qua de re legendus titulus de Nouationibus, & delegationibus, lib. XLVI. Digeſtorum.Harum igitur ſignificationum cùm ad hunc locum neutra quadret, legendum eſt,relegamus.*

VITA T. POMPONII ATTICI
Ex Cornelio Nepote.

[1] *POmponius Atticus,ab origine vltima, ſtirpis Romanæ*[2] *generatus,perpetuò à maioribus acceptam, equeſtrem obtinuit dignitatem.Patre vſus eſt diligente, indul-*

gente,&,vt tum erant tempora,diti, in primíſque ſtudioſo litterarum. hic, prout ipſe amabat litteras,omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, ſumma ſuauitas oris ac vocis, vt non ſolùm celeriter arriperet quæ tradebantur,ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re, in pueritia,nobilis inter æqualeis ferebatur, clariúſque exſplendeſcebat, quàm generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omneis ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius, C. filius, M. Cicero,quos conſuetudine ſua ſic ſibi deuinxit,vt nemo iis perpetuò fuerit carior. Pater maturè deceſſit. ipſe adoleſcentulus, propter affinitatem P. Sulpicij,qui tribunus pleb. interfectus eſt,non expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponij conſobrina, nupſerat Ser. Sulpicio, fratri P. Sulpicij. Itaque interfecto P. Sulpicio, poſteaquàm vidit, Cinnano tumultu ciuitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate viuendi, quin alterutram partem offenderet, diſſociatis animis ciuium, cùm alij Syllanis, alij Cinnanis fauerent partibus: idoneum tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit: neque eo ſecius adoleſcentem Marium hoſtem iudicatum,iuuit opibus ſuis:cuius fugam pecunia ſubleuauit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit ſuarum. Hîc ita vixit,vt vniuerſis Athenienſibus meritò eſſet cariſſimus. Nam,præter gratiam, quæ iam in adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eorum publicam leuauit. Quum enim verſuram facere publicè neceſſe eſſet,neque eius condicionem æquam haberent: ſemper ſe interpoſuit, atque ita,vt neque vſuram

vmquam ab iis acceperit, neque longius, quàm dictum eſſet, eos debere paſſus ſit. Quod vtrumque erat iis ſalutare. namque indulgendo inueteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis vſuris creſcere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam vniuerſos frumento donauit, ita vt ſingulis ſex modij tritici darentur, qui modus menſuræ, medimnus Athenis appellatur. Hîc autem ſic ſe gerebat, vt communis infimis, par principibus videretur. quo factum eſt, vt huic omneis honores, quos poſſent, publicè haberent, ciuémque facere ſtuderent: quo beneficio ille vti noluit. quod nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanam alia áſcita. Quamdiu affuit, nequa ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipſi, & Piliæ locis ſanctiſsimis poſuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipubl. actorem, auctorémque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potiſsimùm vrbe natus eſt, in qua domicilium, orbis terrarum eſſet imperij,[4] vt eandem & patriam haberet, & dominam. hoc ſpecimen prudentiæ, quòd, cùm in eam ciuitatem ſe contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrina præſtaret omneis, ei vnus ante alios fuerit cariſsimus. Huc ex Aſia Sylla decedens cùm veniſſet, quamdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate, & doctrina. Sic enim Græcè loquebatur, vt Athenis natus videretur. Tanta autem ſuauitas erat ſermonis Latini, vt apparêret, in eo natiuum quendam lepórem eſſe, nõ aſcitum. Idem poëmata pronuntiabat &[5] Græcè & Latinè, ſic vt ſuprà nihil poſſet. Quibus rebus factum eſt, vt Sylla nuſquam eum ab ſe dimitteret, cuperétque ſecum deducere. cui cùm perſuadere tentaret, noli, oro te, (inquit Pomponius) aduer-

ſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sylla adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens iuſsit deferri. Hic complureis annos moratus, cùm & rei familiari tantum operę daret, quantum non indiligens deberet paterfamiliâs, & omnia réliqua tempora aut litteris, aut Athenienſium reip. tribueret, nihilo minus amicis vrbana officia præſtitit. Nam & ad comitia eorum ventitauit, & ſi qua res maior acta eſt, non defuit: ſicut Ciceroni in omnibus eius periculis ſingularem fidem prębuit: cui ex patria fugienti, LLS. ducēta, & quinquaginta millia donauit. Trāquillatis autem rebus Romanis, remigrauit Romam, vt opinor, L. Cotta, & L. Torquato Coss. quem diem ſic vniuerſa ciuitas Athenienſium proſecuta eſt, vt lacrymis deſiderij futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Qu. Cæcilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura. cuius ſic aſperitatem veritus eſt, vt, quem nemo ferrę poſſet, huius ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit beniuolentiam. quo facto, tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, teſtamento adoptauit eum, heredémque fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni: easq; nuptias M. Cicero conciliarat. cum quo à condiſcipulatu viuebat coniunctiſsimè, multo etiam familiarius, quàm cum Q. vt iudicari poſsit plus in amicitia valere ſimilitudinem morum, quàm affinitatem. Vtebatur autem intimè Qu. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, vt intelligi non poſſet, vter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius. & id, quod erat difficillimum, efficiebat, vt inter quos tanta laudis eſſet æmulatio, nulla

intercederet obtrectatio, eſſetq́; talium virorum copula. In repub. ita verſatus eſt, vt ſemper optimarum partium & eſſet, & exiſtimaretur. Neque tamen ſe ciuilibus fluctibus committeret, quòd non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe iis dediſſent, quàm qui maritimis iactarentur. Honores non petiit, cùm ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem: quòd neque peti more maiorum, neque capi poſſent conſeruatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque[7] geri è rep. ſine periculo, corruptis ciuitatis moribus. Ad haſtam publicam numquam acceſſit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus eſt. Neminem neque ſuo nomine, neque ſubſcribens, accuſauit. In ius de ſua re numquam iit: iudicium nullum habuit. Multorum conſulum, prætorúmque præfecturas delatas, ſic accepit, vt neminem in prouinciam ſit ſecutus: honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum. qui[8] ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Aſiam, cùm apud eum legati locum obtinere poſſet. Non enim decere ſe arbitrabatur, cùm præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. qua in re non ſolùm dignitati ſeruiebat, ſed etiam tranquillitati, cùm ſuſpiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat, vt eius obſeruantia omnibus eſſet carior, cùm eam officio, non timori, neque ſpei tribui viderent. Incidit Cæſarianum ciuile bellum, cùm haberet annos circiter ſexaginta. Vſus eſt ætatis vacatione, neque ſe quoquam mouit ex vrbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompeium proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompeium[9] coniunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, vt ceteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum

eius offenſione, domi remanſerunt. Attici autem quies, tantopere Cæſari fuit grata, vt victor, cùm priuatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolùm moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis, & Q. Ciceronis filium ex Pompeij caſtris concesſerit. Sic vetere inſtituto vitæ, effúgit noua pericula. Secutum eſt illud, occiſo Cæſare, cùm Reſpublica penes Brutos videretur eſſe, & Caßium, ac tota ciuitas ſe ad eum conuertiſſe videretur. Sic M. Bruto vſus eſt, vt nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quàm hoc ſene: neque ſolùm eum principem conſilij haberet, ſed etiam in conuictu. Excogitatum eſt à quibuſdam, vt priuatum ærarium, Cæſaris interfectoribus ab equitibus Rom. conſtitueretur. Id facilè effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaq; appellatus eſt à C. Flauio Bruti familiari Atticus, vt eius rei princeps eſſe vellet. At ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, ſempérque à talibus ſe conſiliis remouiſſet, reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus vti voluiſſet, vſurum quantum eæ paterentur: ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille conſenſionis globus, huius vnius diſſenſione, diſiectus eſt: neque multo pòſt ſuperior eſſe cœpit Antonius, ita vt Brutus & Caßius prouinciarum, quæ iis [10] *dicis cauſa datæ erant à conſulibus, deſperatis rebus, in exſulium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiáq; cedenti LLS. centum millia muneri miſit. eidem in Epiro abſens, trecenta iuſsit dari: neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio, neque deſperatos reliquit. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam. In quo ſi tantùm eum prudentem dicam: minus, quàm debeam, prædicem,*

cùm ille potius diuinus fuerit, ſi diuinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus neq; [11] agitur, neq; minuitur. Hoſtis Antonius iudicatus Italia ceſſerat: ſpes reſtituendi nulla erat. [12] non ſolùm eius inimici, qui tum erãt potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam amici, aduerſariis eius ſe dabant, & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant cõmoditatem: eius familiareis inſequebantur, vxorem Fuluiam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus cùm Ciceronis intima familiaritate vteretur, amiciſſimus eſſet Bruto: non modò nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiareis eius ex vrbe profugienteis, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adiuuit. P. verò Volumnio ea tribuit, vt plura à parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fuluiæ, cùm litibus diſtineretur, magníſque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, vt nullum illa [13] ſtiterit vadimonium ſine Attico, hic ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cùm illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet: ille ſe interpoſuit, pecuniámque ſine fænore, ſineq; vlla ſtipulatione ei credidit, maximum exiſtimans quęſtum, memorem, gratúmque cognoſci: ſimúlque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. quæ cùm faciebat, nemo eum temporis cauſa facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſim is à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odiſſe malos ciueis videretur. Ille autem [14] ſui iudicij, potius quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quàm quid alij laudaturi forent. Conuerſa ſubitò fortuna eſt. Vt Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo

Atticum

Atticum futurum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad aduentum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebátque apud P. Volumnium, cui, vt oſtendimus paullo antè, opem tulerat: (Tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, vt modò hi, modò illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo,) habebátque ſecum Q. Gellium Canium, æqualem, ſimillimúmque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quòd cum eo, quem puerum in ludo cognouerat, adeò coniunctè vixit, vt ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, & ſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, vt non ſolùm ei, ſed omnibus etiam eius amicis eſſet inimicus, eósque vellet proſcribere: multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officij, & ei, cùm requiſiſſet vbínam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimq; ad ſe veniret. ſe eum, & Gellium Canium, de proſcriptorum numero exemiſſe. ac, ne quod in periculum incideret, quòd noctu fiebat: præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolùm ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, præſidio fuit. Neque enim ſuæ ſolùm à quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed coniunctim: vt apparêret nullam ſe iunctam ſibi ab eo velle eſſe fortunam. Quòd ſi gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, maríque ſcopuloſo ſeruat, cur non ſingularis eius exiſtimetur prudentia, qui ex tot, támque grauibus procellis ciuilibus, ad incolumitatem peruênit? Quibus ex malis vt ſe emerſit, nihil aliud egit, quàm vt plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cùm proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum vênit, cui res vlla defuerit. nemini non ibi perpetuò manendi poteſtas facta eſt. Quin etiam poſt prœlium Philippenſe, interitúm-

que C. Caſſij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorem, & eius filium, Aulúmque Torquatum, ceterósque pari fortuna perculſos, inſtituit tueri: atque ex Epiro his omnia Samothraciam ſupportari iuſsit. Difficile enim eſt omnia perſequi, & non neceſſaria. Illud vnum intelligi volumus, illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus ac temporibus iudicari poteſt, quòd non florentibus ſe venditauit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit. qui quidem Seruiliam, Bruti matrem, non minus poſt mortem eius,[15] quàm florente, coluerit. Sic liberalitate vtens, nullas inimicitias geſsit, quòd neque lædebat quemquam,[16] neque, ſi quam iniuriam acceperat, malebat vlciſci, quàm obliuiſci. Idem immortali memoria[17] præcepta retinebat beneficia: quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, vt verè dictum videatur, SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quàm ſe ipſe, finxit: qui cauit ne qua in re iure plecteretur. His igitur rebus effecit, vt M. Vipſanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adoleſcenti Cæſari, cùm propter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam, nullius condicionis non haberet poteſtatem, potiſsimùm eius deligeret affinitatem, præoptarétque equitis Romani filiam generoſam nuptiis, atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim eſt celandum) M. Antonius[18] triumuir reipub. conſtituendæ: cuius gratia cùm augere poſſeſsiones poſſet ſuas, tantum afuit à cupiditate pecuniæ, vt nulla in re vſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem ſub ipſam proſcriptionem perilluſtre fuit. Nam cùm L. Saufeij equitis Rom. æqualis ſui, qui

complureis annos ſtudio ductus philoſophiæ, Athenis habitabat, habebátque in Italia pretioſas poſſeßiones, triumuiri bona vendidiſſent, conſuetudine ea, qua tum res gerebantur: Attici labore, atq; induſtria factum eſt, vt eodem nuntio Saufeius fieret certior ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperaſſe. Idem L. Iulium Calidium, quem poſt Lucretij, Catullíque mortem, multo elegantiſſimum poëtam noſtram tuliſſe ætatem verè videor poſſe contendere, neque minus virum bonum, optimíſque artibus eruditum, poſt proſcriptionem equitum, propter magnas eius Africanas poſſeßiones, in proſcriptorum numerum à P. Volumnio, præfecto fabrûm Antonij, abſentem relatum, expediuit. Quod in præſenti vtrùm ei laborioſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit iudicare, quòd in eorum periculis, non ſecus abſenteis, quàm præſenteis amicos Attico eſſe curæ cognitum eſt. Neque verò minus ille vir, bonus paterfamiliâs habitus eſt, quàm ciuis. Nam cùm eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitauit, omnibúſque optimis rebus vſus eſt. Nam domum habuit in colle Quirinali [19] Tamphilanam, ab auunculo hereditate relictam: cuius amœnitas non ædificio, ſed ſilua conſtabat. ipſum enim tectum antiquitus conſtitutum, plus ſalis, quàm ſumtus habebat: in quo nihil commutauit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Vſus eſt familia, ſi vtilitate iudicandum eſt, optima: ſi forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratiſſimi, anagnoſtæ optimi, & plurimi librarij, vt ne pediſequus quidem quiſquam eſſet, qui non vtrumque horum pulchrè facere poſſet. pari modo artifices ceteri, quos cultus domeſticus deſiderat, apprimè boni. neq; tamen horum quemquam, niſi domi natum, domíque factum habuit: quod eſt ſi-

gnum non ſolùm continentiæ, ſed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiſcere quod à plurimis videas, continentis debet duci: & potius diligentia, quàm pretio parare, non mediocris eſt induſtriæ. Elegans, non magnificus: ſplendidus, non ſumtuoſus, omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. ſupellex modica, non multa,[20] vt in neutram partem conſpici poſſet. Nec hoc præteribo, quamquam nonnullis leue viſum iri putem. cùm in primis lautus eſſet eques Rom. & non parum liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines inuitaret, ſcimus non amplius, quàm terna millia æris, peræquè in ſingulos menſes, ex ephemeride eum expenſum ſumtui ferre ſolitum. Atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatem, domeſticis rebus interfuimus. Nemo in conuiuio eius aliud acroama audiuit, quàm anagnoſten: quod nos quidem iucundiſſimum arbitramur. Neq; vmquam ſine aliqua lectione apud eum cenatum eſt: vt non minus animo, quàm ventre, conuiuæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à ſuis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de vitæ conſuetudine. tantáque vſus eſt moderatione, vt neque in ſeſtertio vicies, quod à patre acceperat, parum ſe ſplendidè geſſerit: neque in ſeſtertio centies, affluentius vixerit, quàm inſtituerat, paríque faſtigio ſteterit in vtraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumtuoſam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, ruſticum prædium: omníſque eius pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis, & vrbanis poſſeſſionibus. Ex quo cognoſci poteſt, eum, vſum pecuniæ non magnitudine, ſed ratione metiri ſolitum. Mendacium neque*

dicebat, neque pati poterat. Itaque eius comitas, non ſine ſeueritate erat, neque grauitas ſine facilitate: vt difficile eſſet intellectu, vtrùm eum amici magis vererentur,[21]*quàm amarent. Quicquid rogabatur, religioſe promittebat, quòd non liberalis, ſed leuis arbitrabatur, polliceri, quod præſtare non poſſet. Idem in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura, vt non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. Numquam ſuſcepti negotij eum pertæſum eſt. Suam enim exiſtimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, vt omnia M. & Q. Ciceronum, Catonis, Hortenſii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Ro. negotia procuraret. Ex quo iudicari poterat, non inertia, ſed iudicio, fugiſſe reipub. procurationem. Humanitatis verò nullum afferre maius teſtimonium poſſum, quàm quòd adoleſcens idem ſeni Syllæ fuerit iucundiſsimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto: cum æqualibus autem ſuis, Qu. Hortenſio, & M. Cicerone ſic vixerit, vt iudicari difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſsimus. quamquam eum præcipuè dilexit Cicero, vt ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus iam ſunt editi, ſexdecim volumina epiſtolarum, ab conſulatu èius vſque ad extremum tempus, ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multùm deſideret hiſtoriam contextam illorum temporum.. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum,*[22]*mutationibus reip. perſcripta ſunt, vt nihil in iis non appareat: & facile exiſtimari poßit, prudentiam quodammodo eſſe diuinationem. Non enim Cicero ea ſolùm, quæ viuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc vſu veniunt, cecinit, vt vates. De pietate autem Attici quid plura comme-*

morem, cùm hoc ipſum verè glorantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cùm eſſet ſeptem & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediiſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam propè æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam vmquam inter eos querimoniam interceßiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, vt, quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. neque id fecit natura ſolùm, quamquam omnes ei paremus, ſed etiam doctrina. nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, vt iis ad vitam agendam, non ad oſtẽtationem vteretur. Moris etiam maiorum ſummus imitator fuit, antiquitatíſque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, vt eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornauit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populi Rom. quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, vt ex eo clarorum virorum propagines poßimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris, vt M. Bruti rogatu Iuniam familiam à ſtirpe ad hanc ætatem, ordine enumerauerit, notans qui, à quo ortus, quos honores, quibúſque temporibus cepiſſet: pari modo Marcelli Claudij de Marcellorum: Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi, de Corneliorum, & Fabiorum, & Aemiliorum quoque: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitię clarorum virorum. Attigit quoque poëticen, credimus, ne eius expers eſſet ſuauitatis. Namque verſibus qui honore, rerúmque geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit: ita, vt ſub ſingulorum imaginibus facta, magiſtratúſque eorum non amplius quaternis, quiníſque verſibus deſcripſerit. quod

vix credendum ſit, tantas res, tam breuiter potuiſſe declarari. Eſt etiam liber Græcè confectus, de conſulatu Ciceronis. Hactenus Attico viuo edita hæc à nobis ſunt. Nunc, quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur: & , quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſuprà ſignificauimus, SVOS CVIQVE MORES PLERVMQVE CONCILIARE FORTVNAM. Namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem peruênit imperatoris Diui Iulij filij, cùm iam antè familiaritatem eius eſſet conſecutus nulla alia re, quàm elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, vt nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam antè detulerit & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit conſequi. Nata eſt autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæſar vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni Druſilla nato, priuigno ſuo, deſpondit. quę coniunctio neceſſitudinem eorum[23] ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamuis ante hæc ſponſalia non ſolùm cùm ab vrbe abeſſet, numquam ad ſuorum quemquam litteras miſit, quin Attico mitteret, quid ageret, in primis, quid legeret, quibúsque in locis, & quamdiu eſſet moraturus: ſed etiam cùm eſſet in vrbe, & propter ſuas infinitas occupationes, minus ſæpe, quàm vellet, Attico frueretur, nullus dies tamen temere interceſſit, quo non ad eum ſcriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret: modò aliquam ei quæſtionem poëticam proponeret, interdum iocans eius verboſiores eliceret epiſtolas. Ex quo áccidit, cùm ædes Iouis Feretrij, in Capitolio ab Romulo conſtituta, vetuſta-

te, atque incuria detecta, prolaberetur, vt Attici ammonitu, Cæſar eam reficiendam curaret. Neque verò ab M. Antonio minus abſens litteris colebatur: adeò, vt accuratè ille [24] exſul tum his terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui indicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere vſum, beniuolentiámque, inter quos maximarum rerum non ſolùm æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium, cùm ſe vterq; principem nō ſolùm vrbis Romanæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo cùm VII. & LXX. annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quàm gratia, fortunáque creuiſſet (multas enim hereditates nulla alia re, quàm bonitate, eſt conſecutus) tantáque proſperitate vſus eſſet valetudinis, vt annos triginta medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem initiò & ipſe, & medici contemſerunt. nam putarunt eſſe [25] teneſmon: cui remedia celeria, faciliáque proponebantur. In hoc cùm treis menſes ſine vllis doloribus, præterquàm quos ex curatione capiebat, conſumſiſſet: ſubitò tanta vis morbi in vnum inteſtinum prorupit, vt extremo tempore, per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc prius, quàm ei accideret, poſtquàm in dies dolores accreſcere, febrémque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam generum ad ſe [26] arcerſi iuſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextúmque Peducæum. hos vt veniſſe vidit: in cubitum nixus: quantam, inquit, curam, diligentiámque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cùm vos teſteis habeam, nihil opus eſt pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, vt ſpero, ſatisfeci, nihílque réliqui feci, quod ad ſanandum me pertineret, reli-

quum

quum eſt, vt egomet mihi conſulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi ſtat alere morbum deſinere. namque his diebus quicquid cibi ſumſi, ita produxi vitam, vt auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. Quare à vobis peto primùm, vt conſilium probetis meum: deinde ne fruſtra dehortando conemini. Hac oratione habita, tanta conſtantia vocis atque vultus, vt non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare, cùm quidem Agrippa eum flens, atque oſculans, oraret atque obſecraret, ne id, quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi accelararet: & quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi, ſuíſque reſeruaret: preces eius taciturna ſua obſtinatione compreſſit. Sic cùm biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubitò febris deceſſit, leuiórque morbus eſſe cœpit. tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. Itaque die quinto, poſtquàm id conſilium inierat, pridie Kal. Aprileis,[17] Cn. Domitio, C. Soſio Coss. deceſsit. Elatus eſt in lecticula, vt ipſe præſcripſerat, ſine vlla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus eſt iuxta viam Appiam, ad quintum lapidem in monumento Qu. Cæcilij, auunculi ſui.

1. POmponius) Non conſtitueramus initiò Pomponij Attici vitam cum imperatorum vitis contexere. Sed partim conſilium atque auctoritatem amicorum quorundam noſtrorũ ſecuti, partim hac ratione adducti, quòd Cornelius Nepos, quem docti quidam viri, quamuis nonnullis item doctis diſſentientibus, exiſtimant illarum vitarum eſſe ſcriptorem, hanc vitam ſine dubio, & ſine controuerſia conſcripſit: eam cum ſuperioribus coniunctim edendam curauimus. Sed nullas notas adſcripſimus, quæ quidem ſint ſermone dignæ. tantùm elaborauimus, vt quàm emendatiſſima, hac editione, in manus hominis perueniret. Nam, quamuis iam cum Cicerone noſtro longè emendatior, quàm anteà, ſit edita: hæc tamen editio etiam illam ſuperabit, partim quorundam doctorum opera, partim etiam noſtra.

2. generatus) vocem, generatus, delendam puto.

3. verſuram facere) ſic reſtituit hunc locum Cuiacius noſter, iuriſconſultorum noſtræ, & maiorum noſtrorum ætatis doctiſſimus. Verſuram facere autẽ, eſt mutare creditorem, id eſt, à nouo creditore pecuniam mutuam ſumere, quàm anti-

quiori, & moleſtè flagitanti, diſſoluas. Mendoſè autem *vulgò legebatur, vſuram facere.*

4. *vt eandem & patriam haberet, & dominam) ſic edendum curaui, reiecta ſcriptura vulgata, & domum.* Roma *enim omnium gentium domina dicebatur: &* Romani *rerum domini.* Virgil.*lib.*I.Æn. Romanos *rerum dominos, gentémque togatam.*M.Tull.*oratione poſt red.in ſen.* Roma, *arx omnium terrarum. & in* Catil. *lux orbis terrarum, & arx omnium gentium.* Idem Philipp.6. *Non modò hic latro, quem clientem habere nemo velit, ſed quis vmquam tantis opibus, tantis rebus geſtis fuit, qui ſe populi* Rom. *victoris, dominique omnium gentium patronum dicere auderet?* Horat. *oda.*14.*lib.*4. *O tutela præſens,* Italiæ, *dominæque* Romæ. *Præterea congruit hæc lectio cum ſuperioribus illis, quòd in ea potiſſimùm vrbe natus eſt, in qua domicilium orbis terr. eſſet imp. vrbem enim* Romam *intelligit.*

5. Q. Cæcilium) *de quo lege* Valerium Max.*lib.* 7.*cap.* 8. *& quæ notauimus ſuprà ad* Emmenem, *indice numero* 28.

6. *adoptauit eum) quod ei gratulatur* M.Tull.*lib.*3 *epiſt ad* Atticum, *epiſtola, cuius initium eſt, Quod quidem ita eſſe, &c. cuius inſcriptio eſt,* Cicero *ſalutem* D.Q.Cæcilio Q.F. Pomponiano Attico.

7. *neque geri è rep) ſic edendum curaui, cùm libri vulgati habeant partim, neque reip. ſine periculo &c. partim, neque è repub. ſine periculo &c. Quæ ſcripturæ ſine dubio ſunt mendoſæ, & laceræ: quod iam antè viderat* Cuiacius, *reſtituerátque hoc modo, neque geri ſine periculo &c. planè ingenioſè, & doctè.* Sed *vt verbum geri diuinitus reſtitutum arbitror, ita, hoc quod eſt in nonnullis libris vulgatis, è rep. cenſeo retinendum. poterant enim geri magiſtratus ſine periculo, ſed non poterunt è rep. geri ſine periculo.*

8. *qui ne cum* Qu. *quidem* Cicerone, *&c.) qua de re* M.Tull. *epiſtol.* 15.*lib.*1. *epiſt. ad* Att. *ſub extr.*

9. *ipſum* Pompeium *coniunctum) locus mihi ſuſpectus. nam quid ſibi velit hoc, coniunctum, non video. Quid ſi legamus, nondum victum? vix placet. quid ſi, quòd eum non ſecutus eſſet? nimis longè à ſcriptura recepta remotū eſt. Quid ſi,* Ipſe Pompeium *non ſecutus non offendit?* Hunc *locum igitur conſideret lector eruditus, ſagax, & acutus.*

10. *dicis cauſa) etiam huius loci reſtitutio* Cuiacio *accepta referenda eſt.* Eſt *autem dicis cauſa aliquid facere, non ex animo facere, ſed perfungendi tantùm muneris, & religioni cuidam ſatisfaciendi gratia, quod* Græci *dicunt,* ἀφοσιώσεως χάριν, *quaſi verbi cauſa, per ſpeciem, per ſimulationem.* Vulgata *porrò lectio, necis cauſa, ferri non poterat.*

11. *nullis caſib. agitur) agitur, ſi vera ſcriptura eſt, interpretor, impellitur. quidam legi volunt, frangitur: nonnulli, augetur, vt opponatur verbo, quod ſequitur, minuitur.*

12. *non ſolùm eius inimici) hic locus fœdè in libris vulgatis contaminatus eſt, in integrum à nobis reſtitutus.*

13. *ſiſterit vadimoniũ) ſic legẽdũ, nõ vt vulgò, præſtiterit. ſiſtere autẽ vadimo-*

niũ,eſt, ſiſtere ſe in iudicio,quod ſe facturũ promiſerit datis vadibus, & ita liberare vades:vel eſt liberare vades,ſiſtentẽ ſe in iudicio. M.Cato apud A. Gellium lib.2.cap.14. Quid ſi vadimonium capite obuoluto ſtitiſſes? M. Tullius oratione pro Quintio.Venit Romam Quintius.Vadimonium ſiſtit.Iſte homo,&c.Quamuis autem aliter legatur in noſtra editione, admonuimus tamen in notis poſterioribus, lectionem vulgatam eſſe retinendam.

14. Ille autem ſui iudicij)id eſt,ille autem,qui eſſet homo ſui iudicij,hoc eſt,qui non tam aliorum, quàm ſuo iudicio niteretur. Homo ſui iudicij fortaſſe eſt is, quem Græci ἰδιογνώμονα,ſeu potius αὐτογνώμονα appellant.

15. quàm florente)Bruto ſcilicet,id eſt,quàm opibus & copiis valente. Suprà autem non longè fortaſſe legendum eſt. Difficile enim eſt omnia perſequi, & non neceſſarium.

16. neque ſi q.iniur.acc.mal.vlciſci)alij quidam libri habent, nõ malebat vlciſci,quàm obl planè mendosè. nam ſi negatio retinetur,legendum mutato ordine verborum,non malebat obliuiſci;quàm vlciſci. quo fortaſſe modo à Cornelio ſcriptum eſt. & ita habet editio noſtra Ciceroniana.

17. præcepta)id eſt,antè accepta, προληφθέντα.

18. triumuir reip.conſtituendæ) ſic prior legendum eſſe coniecit iuuenis eruditiſſ.Cl.Puteanus:quam coniecturam ſuam cùm ad me retuliſſet,ita approbaui, atque adeò arripui,vt non dubitarim continuò receptam ſcripturam, vt corruptam,damnare. Natum autem mendum eſt ex antiqua ſcriptura, quæ talis erat, M.Antonius IIIvir R.P.C. Cuius gratia, &c. id eſt,M. Antonius triumuir reipub.conſtituendæ. cuius gratia,&c.Putauit ſcilicet ſcriptor aliquis librarius litteram C.eſſe inanem & ſuperuacuneam, atque iccirco eam in deſcribendo, vel ſciens omiſit, vel propterea quòd vox proximè ſequens ab eadem littera initium capit,imprudens prætermiſit. Huius autem triumuiratus crebra fit mentio ab hiſtoricis.Dion lib.46.ἵνα δὲ μὴ καὶ τῆς ὀλιγαρχίας αὐτοὶ ἐφίεσθαι δόξωσι, καὶ τοῖς αὐτοῖς φθόνος κἀκ τούτου,καὶ ἀνταγωνισταὶ παρὰ τῶν ἄλλων γένωνται, τάδε διωμολογήσαντο· κοινῇ μὲν τοὺς τρεῖς πρός τε διοίκησιν,καὶ πρὸς κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπιμελητάς τε τινὰς καὶ διορθωτὰς,καὶ τοῦτο οὐκ εἰς ἀεὶ δῆθεν, ἀλλ' ἐς ἔτη πέντε αἱρεθῆναι,ὥστε τ' ἄλλα πάντα, κἂν μηδὲν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε τῷ δήμῳ, μήτε τῇ βουλῇ κοινώσωσι,διοικεῖν, καὶ τὰς ἀρχὰς, τάς τε ἄλλας τιμὰς,οἷς ἂν ἐθελήσωσι,διδόναι,&c.id eſt,Ne autem & paucorum potentiam, ſiue tyrannidem appetere viderentur, (Octauianus,Lepidus, Antonius) & aliqua ſibi inuidia etiam ex hoc apud alios conflaretur,atque aduerſandi,obſiſtendique voluntas & conatus naſceretur, hæc inter ſe pacti ſunt: vt ipſi tres communiter ad res gerendas,& conſtituendas,tamquam procuratores, & correctores quidam,crearentur,idque non in perpetuum ſcilicet,ſed in quinquennium:ita vt alia omnia,quamuis de eis neque cum populo egiſſent, neque ad ſenatum retuliſſent,adminiſtrare,& magiſtratus,aliòſque honores,quibus vellent,mandare,& deferre poſſent. Et Appianus lib.4.de bellis ciuilib. non longè à principio. δύο δὲ ἡμέρας ἔνδον ἐς ἑσπέραν συνιόντες, τάδε ἔκριναν, ἀποθέσθαι μὲν τὴν ὕπατον ἀρχὴν Καίσαρα,καὶ Οὐεντίδιον αὐτὴν εἰς τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους μεταλαβεῖν, καινὴν δὲ ἀρχὴν ἐς διόρθωσιν τῶν ἐμφυλίων νομοθετηθῆναι Λεπίδῳ τε,καὶ Ἀντωνίῳ, καὶ Καίσαρι, &c. id eſt,

Cùm autem biduum à manè ad veſperam cõueniſſent Cæſar, Antonius, Lepidus, hæc ſtatuerunt, vt Cæſar quidem abdicaret ſe conſulatu, eúmque Ventidius in reliquam anni partem exciperet, nouum imperium verò ad res ciuileis conſtituẽdas, & reparandas Lepido, Antonio, Cæſari lege decerneretur, &c. Idem eodem lib. duabus fere paginis pòſt. καὶ εἶχεν οὕτως ἡ προγραφὴ, Μάρκος Λέπιδος, Μάρκος Ἀντώνιος, Ὀκτάουιος Καῖσαρ, οἱ χειροτονηθέντες ἁρμόσαι, καὶ διορθῶσαι τὰ κοινὰ, οὕτω λέγουσιν, &c. id eſt, Atque his verbis erat concepta proſcriptio: M. Lepidus, M. Antonius, Octauius Cæſar, qui creati ſunt ad remp. conſtituendam, & reparandam, ita dicũt, &c. Suetonius in Octauiano Auguſto. Triumuiratũ reip. cõſtituẽdæ per decẽ annos adminiſtrauit, &c. FASTI. M. ÆMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS. M. ANTONIVS M. F. M. N: C. IVLIVS C. F. C. N. CÆSAR. OCTAVIAN. IIIVIRI R. P. C. Florus Epitoma T. Liuij lib. CXX. C. Cæſar pacem cum Antonio & Lepido fecit, ita vt tres viri reip. conſtituendæ per quinquennium præeſſent, &c. Memini præterea me videre apud Clementem Teueninum ſex nmmmos argenteos, quorum duo altera ex parte capita habebãt Cæſaris Octauiani cũ hac inſcriptione, CÆSAR IMP. PONT. IIIVIR R. P. C. ex altera, capita M. Antonij cum hac inſcript. M. ANT. IMP. IIIVIR R. P. C. Duo à recta parte, Cæſaris imaginem præ ſe ferebant cum hac inſcript. IMP. CÆSAR DIVI FIL. IIIVIR ITER. R. P. C. Quintus habebat altera in parte caput M. Antonij impreſſum, in altera effigiem iuuenis imberbis radiatam, cum hac inſcript. ANTONIVS IIIVIR R. P. C. Sextus neutra in parte cuiuſquam imaginem habebat impreſſam, ſed partim vas inter fulmen & caduceum, partim lituum, & vrnam, inſignia auguratus, cum hac inſcript. M. ANT. IIIVIR R. P. C. Quorum aliquot non diſſimileis etiam apud Err. Memmium, & Hieronymum Chomedæum, affinem meum, ſæpenumero inſpexi: & præterea vnum cum hac inſcript. in poſtica parte, M. ÆMIL. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR R. P. C.

19. Tamphilanam) ſic edendum curaui. Tamphilanam domum autem accipio à Tamphilo quodam Romano, ſic appellatam. Tamphili enim Romæ fuerunt, Pamphili non item.

20. vt in neutram partem conſp.) Vel deeſt hîc aliquid, vt integra ſit ſcriptura, ſi ita ſcriptum ſit, vt in neutram partem nimius conſp. poſſet, aut, vt in neutram partem propenſus conſp. poſſet: aut aliquo alio tali modo: vel verbum, conſpici, mendoſum eſt: & pro eo, propendêre, ſeu aliquid aliud tale reponendum: vel hoc totum, vt in neutram partem conſpici poſſet, aliunde profectum, & alienum eſt, non à Nepote ſcriptum. Iudicet ſollers & acutus lector. Suprà autem proximè, legendum fortaſſe eſt, affluentiam, pro affluentem.

21. quàm amarent) quidam libri habent, an amarent.

22. mutationib. reip.) ſic legendum, & ita habet liber antiquiſſimus: quamquam in editione noſtra Ciceroniana impreſſum eſt, æmulationibus, minus rectè: quemadmodum & mendosè legitur in eadem, ſuprà, parique faſtidio ſteterit in vtraque fort. &c. cùm legendum ſit, ~~in vtraque~~ faſtigio, &c.

23. ſanxit) id eſt, confirmauit, ſtabiliuit. Sed legendum puto, auxit.

24. *exſul tum his terris) quidam codices habent, exſul cum litteris quid ageret &c. Ego eam, quam ſecutus ſum, lectionẽ veriorem, immò verò ſine cõparatione, veram puto. Sic & infrà nõ longè malim legi, vrbis* Romæ, *quàm vrbis* Romanæ.

25. *teneſmon) quid ſit* τηνεσμὸς, *conſulendi ſunt medici. definiunt autem illi teneſmum, aßiduam, & implacabilem leuandi ventris cupiditatem, inanem tamen, &, vt ita dicam, fruſtratoriam, quòd nihil præter cruenta quædam, & mucoſa egeratur. Infrà non longè, nonnulla exempla habent, fiſtulæ putres eruperint, nos fiſtula putris eruperit, edendum curauimus.* Præterea pag. 551. V. 19. *fortaſſe legendum eſt, ſe neque cum quoquam de ea re, &c.*

26. *arceßi) quædam exempla habent, arceßiri: vnde legendum ſuſpicor, arciri. arcire autem dicebant veteres, pro accire, ſeu adcire, r. pro d. quod & alij notarunt, & nos quodam alio loco admonuimus.*

27. Cn. Domitio, Cn. Soſio) Cn. Domitio L. F. Cn. N. Aënobarbo, C. Soſio, C. F. T. N. Anno *ab vrbe cóndita* IↃ. CCXXI.

PRIVS QVA'M HAS, QVÆ DEINCEPS SEQVVNTVR, *erratorum emendationes, & hæc prætermiſſorum ſupplementa legas, nonnullarum paginarum numeros ſic corrigito.*

In pag. quæ ſequitur pag. 22. ſcribe 23. pro 15. In ea, quæ ſequitur pag 180. ſcribe 181. pro 118. In ea, quæ ſequitur pag. 263. ſcribe 264. pro 254. & in ſequente 265. pro 255. In ea, quæ ſequitur pag. 372. ſcribe 373. pro 733. In. ea, quæ ſequitur paginam 465. ſcribe 466, & in ſeq. 467. & poſt. pag. 469. ſcribe 470. & deinceps 471.

ERRATA OPERARVM, ET PRÆTERMISSA, SEV OMISſa *vel ab iiſdem operis, vel ab auctore, ſic corrigito, & ſuppleto, ac reſtituito. Prior numerus paginam, poſterior verſum indicat.*

Pag. 1. *verſu* 11. *Græcarum, nihil rectum, niſi*

Pag. 4. *verſu* 3. *poſt, ſcenam autem, adde,* Romæ, *vt ſic legatur,* Scenam *autem* Romæ *non fuiſſe honeſtam, &c.*

Pag. *ead. verſu* 26. *lege, præſertim tam familiari in loco*

Pag. 6. V. 20. *omiſſus eſt numerus index in contextu, ibi* 25. quibus ſingul. *Neque te moueat, lector, quòd mox idem numerus ſequetur, & iterabitur: quod eueniet quoties numerus indicans aliquid eſſe annotatum ad eum locum, cui prapoſitus eſt, omiſſus fuerit.* Satis *eſt enim te admoneri, ad eum locum aliquid eſſe à* Lambino *annotatum, vt, ſi voles, annotationem legas.* In *alia editione, vt numeri ſuo ordine conſequantur, opera dabitur.* Admonẽdus *es præterea, annotationem, quæ debet reſpondere numero indici poſito in contextu, aliquando cum eodẽ & pari numero in annotationibus, ſeu commentariis futuram: aliquãdo reperturum iri in prætermißis, ſeu omißis, vt eam, quæ ad hunc locum pertinet.*

Pag. 11. V. 33. *& conſideraſſem, eos, qui* Pag. 13. V. 24. καὶ μᾶλλον αὐτὸ τι

Pagina *eadem, verſu* 37. *poſt. interea dum ipſe abeſſet, adde hanc annotationem ad illum locum cum numero indice, hoc modo.* 25. *quibus ſingulis ipſarum vrbium:)* Legendum *fortaſſè eſt, quibus ſingulis ipſorum:*

vrbium perpetua ded. imp. vt intelligamus, hunc eſſe Cornelij ſenſum, regẽ Perſarum ſingulis principibus Ioniæ, & Æolidis dediſſe imperia earum vrbium, in quibus ipſi erant nati, hoc modo, vrbium ipſorum, id eſt, vrbium, in quibus ipſi principes erant nati.

Pag. eadem, V. 19. *lege, amicis ſuis, iiſdémque Græciæ, &c.*

Pag. 16. V. 15. *Phidippidémque.) &c.*

Pag. eadem, V. 29. *poſt* στρατηγοὺς *vocat. adde, Itaque fere aſſentior Cl. Puteano, qui putat, hoc totum, qui exercitui præeſſent, eſſe alienum, & foris profectum, & aliunde inculcatum. Non ſum tamen tollere auſus, exiſtimans ſiue Cornelium, ſiue Æmilium hæc verba addidiſſe, tamquam hominem Romanum, vt, quod Romano lectori obſcurius dictum videri poſſet, his additis perſpicuum eſſet.*

Pag. 17. V. 25. *Polyzelus, Cynægirus, &c.*

Pag. eadem. V. 13. *lege, ſuo quæque ordine: ſiniſtrum Plat.*

Pag. ead. V. 32 *poſt, radentes corpori tractum, adde, Sed quid ſibi volunt illa verba. Namque arbores multis locis erant raræ, hoc conſilio, vt & montium tegerentur altitud. &c. quid illa, noua arte, & c. quæ denique totius huius loci ſententia eſt? Nam primùm Marathon, vt teſtatur Herodotus in Eratone, locus erat ad equitationem opportuniſſimus, & aptiſſimus. ſic ille.* καὶ γὰρ ἦν ὁ Μαραθὼν ἐπιτηδεότατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι, *&c. At ſi erat ad inequitandum aptus, ergo & contra Athenienſeis faciebat, qui equitatu non valebant: & hoſtibus erat expetendus, qui ea parte plurimum poterant. loco igitur idoneo caſtra non fecerunt Athenienſes cùm in Marathone caſtra fecerunt. Deinde ſi quis dicat, arbores fuiſſe longo ordine, & tractim ſitas, quæ eos tegerent ab hoſtium equitatu: cùm dicat ſcriptor noſter, eas fuiſſe raras: parum Athenienſeis adiuuabant. Nam aſperitas locorum, & arborum crebritas, ſiluæque denſitas equitatui impedimento eſt, non raritas: vt licet ex Cæſare, Salluſtio, & Vegetio intelligere. Cæſar lib. 2. de bello Gallico. Adiuuabat etiam eorum conſilium, qui rem deferebant, quòd Neruij antiquitus, cùm equitatu nihil poſſent (neque enim ad hoc tempus ei rei ſtudent, ſed, quicquid poſſunt, pedeſtribus valent copiis) quo facilius finitimorum equitatũ, ſi prædandi cauſa ad eos veniſſet, impedirent, teneris arboribus inciſis, atque inflexis, crebríſque in latitudinem ramis enatis, & rubis ſentibúſque interiectis, effecerant, vt inſtar muri hæ ſæpes munimenta præberent, quò non modò non intrari, ſed ne perſpici quidem poſſet. Idem lib. 5. vbi de Britannis loquitur. Repulſi ab equitatu, ſe in ſiluas abdiderũt, locum nacti egregiè & natura & opere munitum, quem domeſtici belli (vt videbatur) cauſa iam antè præparauerant. Nam crebris arboribus ſucciſis, omnes introitus erant præcluſi. Ipſi ex ſiluis rari propugnabant, noſtróſque intra munitiones ingredi prohibebant. Et Salluſtius de bello Iugurth. Antè iam docti ab Iugurtha equites, vbi Romanorum turma inſequi cœperat, non confertim, neque in vnum ſe recipiebant: ſed alius aliò quàm maximè diuerſi. Ita numero priores, ſi à perſequendo hoſteis deterrere nequiuerant, diſiectos ab tergo, aut lateribus circumueniebant: ſin opportunior fugæ collis, quàm campi, fuerant, eà verò conſueti Numidarũ equi facilè inter virgulta euadebãt: noſtros aſperitas & inſolentia loci retinebat. & Vegetius lib. 3. cap. 13. Quòd ſi*

à peditibus tuis victoriam ſperas contra equites hoſtium: loca aſpera, inæqualia, montoſa debes eligere. Si verò ab equitibus tuis contra aduerſariorum pedites victoriam quæris, ſequi debes paullo quidem editiora loca, ſed plana atque patentia, neque ſiluis, neque paludibus impedita. Idem eod. lib. cap. 22. *Multi cùm ab hoſte diſcedunt, ſi per ſiluas ituri ſunt, poſt ſe præciſis arboribus vias claudũt, quas concædeis vocant. (ſic autem ſe ſcriptum reperiſſe in codice manuſcripto mihi aſſeuerauit* Cl. Puteanus, *non vt vulgò legitur, compedes.) His difficultatibus adductus* P. Delbenus, *adoleſcens probus, & eruditus cùm me nuper inuiſiſſet (vt ſolet, idque mihi gratum eſt) & locos illos, quos ſuprà poſui, quóſque probè memineram, indicaſſet: exiſtimabat,* Cornelium Nepotem *hîc eſſe corruptum, méque, quid de toto hoc loco ſentirem, conſulebat. Coniiciebat autem nunc hoc, nunc illo modo eſſe legendum. Nam fluctuabat, nihílque certi habebat, verumtamen coniecturas mihi ſuas vt liberè, ita pudenter & modeſtè proferebat: & pro raræ, vel ſatæ, vel tractæ, vel fractæ reponendum exiſtimabat. Reſpondi igitur ei, mihi videri apud* Cornelium Nepotem *nihil eſſe mutandum, præter ordinẽ verborum. Nam omnino hæc verba, hoc conſilio vt & montium tegerẽtur, &c. puto eſſe referenda, non ad hæc proxima, namque arbores multis locis erant raræ, ſed ad illa remotiora, deinde poſtero die ſub montis radicibus acie è regione inſtructa. Arbores enim illæ, quæ multis locis erant raræ, ita ſcilicet erant natæ, non hominũ opera, aut induſtria ſic poſitæ, aut locatæ. Ergo non conſilio. pugnãt enim inter ſe hæc, aliquid eſſe natura, & eſſe conſilio. Sententia igitur* Nepotis *hæc eſt,* Athenienſeis *in eo loco aciem inſtruxiſſe, vbi multis locis erãt arbores raræ, id eſt per quædam interualla natæ, eo (inquam) conſilio ſub montis radicibus aciem inſtruxiſſe, vt & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hoſtium impediretur, & ne multitudine clauderentur. Denique hoc ordine hunc locum ſcribendum eſſe arbitror: Deinde poſtero die ſub montis radicibus acie è regione inſtructa, hoc conſilio, vt & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu, (namque arbores multis locis erant raræ) equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine hoſtium clauderẽtur: noua arte, vi ſumma, prælium commiſerũt.* Cl. Puteanus *tamen putabat, eodem quidem ordine, qui in libris vulgatis reperitur, ſeruato, ſed his verbis (namque arbores multis locis erant raræ) interpoſitionis nota intercluſis, ſententiam eandem futuram. Quod quamuis demus, tamen duriuſculum ſit. Iudicium igitur eſto lectoris eruditi.*

Pag. 23. V. 25. deleuit, cuius fama

Pag. 27. V. 7. Hac re audita

Pag 32. V. 7. *poſt, factum eſſet: ſcribe, in quo eſſetis ſpem hab.*

Pag. ead V. 31. *poſt. quàm naueis declarari. adde. Refert &* Polyænus *lib. 1. ſtrategem. his verbis,* Ἀθηναίοις ὁ θεὸς ἔχρησεν· Ὦ θείη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν. Θεμιστοκλῆς, Ἀθηναίων τὸ λόγιον δεδιότων, κατά γε τῶν πολεμίων ὄντα ἔφη· οὐ γὰρ ἂν θείην τὴν Σαλαμῖνα ὁ θεὸς ἀνηγόρευσεν, εἰ ἔμελλεν ἀπολλύειν τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων. τοῦτο λεχθὲν θάρσος Ἀθηναίοις ἔδωκε. καὶ τὴν ἑκα τὴν ἐξήγησιν ἐπιστώσαντο. τοῦ θεοῦ γὰρ χρήσαντος, Τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεύς, οἱ μὲν ἄλλοι Ἀθηναῖοι τειχίζειν τὴν ἀκρόπολιν ἠγόρευον. Θεμιστοκλῆς δ᾽ εἰς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν, ὡς ταύτας οὔσας τὸ ξύλινον τεῖχος:

τῶν Ἀθηναίων. ἐπίσθησαν, ἐπίβησαν, ἐναυμάχησαν, ἐνίκησαν. id eſt, Athenienſibus reſpondit Apollo conſultus. Diuina ô Salamis, tu matrum perdere prolem Iam properas. Cùm Athenienſes hoc oraculum extimeſcerent: immò contra hosteis facit oraculum, inquit Themiſtocles. Non enim deus Salaminem diuinam appellaſſet, ſi Græcorum filios perditurus eſſet. Hoc à Themiſtocle dictum, Athenienſibus animum & fiduciã addidit. Et eodem tempore interpretationem ſuam confirmauit. Nam cùm deus hoc alterum oraculum edidiſſet, Iupiter altitonans dat mœnia ſola Mineruæ Lignea: alij quidem Athenienſes dicebant, arcem muris eſſe muniendam: Themiſtocles vero naueis eſſe conſcendendas, tamquam hæ eſſent mœnia lignea Athenienſium. Paruerunt Athenienſes: naueis conſcenderunt: prælium nauale commiſerunt: vicerunt.

Pag. 33. V. 19. ſcribe, ſic enim ille.

Pag. ead. V. 35. poſt, ad mortem ire. adde, Cteſias autem lib. 12. Περσικῶν, non ponit ille quidem Lacedæmoniorum, nec ſociorum numerum, ſed eorum virtutem tantam facit verbis, tantiſque laudibus effert, vt mihi temperare non poſſim, quin eius verba ad hunc locum adſcribam. Sic igitur ille. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν περσικήν, ἄνευ τῶν ἁρμαμαξῶν, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν ἑλλάδα, ζεύξας τὴν ἄβυδον. Δημάρατος οὖν ὁ λακεδαιμόνιος παρεγένετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ ἀπεῖργε τῆς εἰς λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσβάλλει ἐν θερμοπύλαις Λεωνίδᾳ τῷ στρατηγῷ τῶν λακεδαιμονίων δι᾽ ἀρταπάνου ἔχοντος μυρίους. καὶ κατακόπτεται τὸ περσικὸν πλῆθος, τῶν λακεδαιμονίων δύο, ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἶτα προσβάλλειν κελεύει μετὰ δισμυρίων, καὶ ἧττα γίνεται κἀκείνων. εἶτα μαστιγοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμεῖν. καὶ μαστιγούμενοι ἐπ᾽ ἡττῶντο. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ κελεύει μάχεσθαι μετὰ πεντακισμυρίων. καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ἔλυσε τὸν πόλεμον. Θώραξ δὲ ὁ θετταλὸς καὶ τραχινίων οἱ δυνατοί, Καλλιάδης, καὶ Τιμαφέρνης παρῆσαν, στρατιὰν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε, καὶ τὸν δημάρατον, καὶ τὸν ἡγίαν τὸν ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθεῖεν. ἡγουμένων δὲ τῶν δύο τραχινίων διὰ δυσβάτου, στρατὸς περσικὸς διῆλθε, μυριάδες τέσσαρες, καὶ κατὰ νώτου γίνονται τῶν λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες, ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. id eſt, Xerxes autem contractis Perſicis copiis, quæ præter currus conſtabant ex octingentis hominum millibus, & mille triremibus, Græciæ bellum inferebat, illúmque vniuerſum exercitum eò ducebat, ponte ad Abydum facto. Demaratus autem Lacedæmonius ei tum primùm præſtò fuit, & vnà cum eo pontem tranſiit, & diſſuadebat ne Lacedæmonios inuaderet. At Xerxes ad Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce conflixit, inſtructis, eique oppoſitis decem hominum millibus, quibus præerat Artapanus. Quæ Perſarum multitudo tota à Lacedæmoniis conciſa eſt, cùm ex Lacedæmoniis duo, aut tres tantùm occubuiſſent: deinde iuſsit ſuos in eoſdem impetum facere cum viginti hominum millibus. hi quoque ſuperati & in fugam verſi ſunt. quo facto flagellis cæduntur inter præliandum. Sed quamuis flagellis & verberibus mulcarentur, nihilo ſecius victi ſunt tamen. Die poſtero iubet Xerxes quinquaginta Perſarum millia cum illis prælium committere. Atque vbi ſe nihil proficere videt, tum bellandi finem facit. Thorax autem Theſſalus, & Tracheniorum primores, Calliades & Timaphernes, aderant vnà exercitum habentes. Quibus aduocatis, & vnà cum eis Demarato & Hegia Epheſio.

Epheſio, cognouit, Lacedæmonios aliter vinci non poſſe, niſi circumuenirentur. Cùm igitur duo Trachenij viæ duces fuiſſent, per viam quandam impeditam, ac pæne inuiam exercitus Perſicus iter facit, non omnes, ſed quadraginta hominum millia: qui cùm Lacedæmonios à tergo adorti eſſent, illi multitudine hoſtium circumfuſi omnes fortiter pugnantes occiderunt. Eodem conſilio vſus M. Porcius Cato ad Thermopylas Ætolos à tergo adortus M' Acilio Glabrioni conſuli imperatori victoriam illam præclaram aduerſus Antiochum Magnum, hoſtem Romanis horribilem, facilem reddidit. de quo alibi dicemus.

Pag. 36. V. 27. poſt, refert hoc quoque Polyænus lib. I. ſtrategematum. adde, his verbis. Θεμιστοκλῆς ἐναυλόχει περὶ Σαλαμῖνα. τοῖς Ἕλλησι δ' ἐδόκει μὴ ναυμαχεῖν ἐν στενῇ θαλάσσῃ. ὡς δὲ μένειν οὐκ ἔπειθεν, ἦν αὐτῷ Σίκιννος εὐνοῦχος, παιδαγωγὸς τῶν παίδων. νύκτωρ τὸν Σίκιννον τοῦτον ὡς βασιλέα πέμπει, μηνύσοντα κατ' εὔνοιαν, ὅτι ἀποδιδράσκει τὸ ἑλληνικόν. ἀλλὰ ναυμάχει, ἔφη. πείθεται ὁ βασιλεύς, καὶ ναυμαχεῖ. καὶ τὸ πλῆθος τῶν τριήρων συνέτριψεν ἡ στενὴ θάλασσα. οἱ δὲ Ἕλληνες ἄκοντες ἐνίκησαν τῇ σοφίᾳ τοῦ στρατηγοῦ: *id eſt, Themiſtocles ad Salaminem naueis habebat in portu diſpoſitas. Græcis autem videbatur non eſſe in anguſto mari præliandum. Vbi videt Themiſtocles, ſe iis perſuadere non poſſe, vt maneant: erat ei quidam Sicinnus eunuchus, filiorum eius magiſter, & cuſtos. Noctu autem hunc Sicinnum ad regem mittit, qui ei beneuolentiæ cauſa indicaret, claſſem Græcorum fugam capeſſere. At tu prælium nauale committe, inquit. Rex conſilio Themiſtoclis pâret, & prælium nauale committit: & multitudinem nauium barbararum comminuit, & contriuit mare anguſtum. Græci autem inuiti ſuperiores abierunt, Themiſtoclis ſapientia.*

Pag. ead. verſu 42. poſt, eunuchum miſſum eſſe, adde, his verbis: Οἱ Ἕλληνες νικήσαντες ἐν Σαλαμῖνι, βουλεύονται πλεῖν ἐφ' Ἑλλήσποντον, καὶ τὸ ζεῦγμα λύειν, ἵνα βασιλεὺς μὴ φύγῃ. Θεμιστοκλῆς ἀντιβουλεύεται, λέγων, βασιλεὺς ἀποληφθεὶς ἀναμαχέσεται τάχα. πολλάκις γὰρ ἀπόνοια δίδωσιν ὅσα μὴ δίδωσιν ἀνδρία. πέμπει δὲ πάλιν ὡς βασιλέα εὐνοῦχον ἄλλον Ἀρσάκην, οὕτω οἱ προσαγορεύοντα, εἰ μὴ φύγοι διὰ τάχους, ἡ γέφυρα διὰ τάχους διαλυθῇ). βασιλεὺς ἔδεισε, καὶ φθάσας τὸ ἑλληνικὸν, διέβη τὸ ζεῦγμα, καὶ φυγὼν ᾤχετο. Θεμιστοκλῆς δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἐφύλαξε τὴν νίκην ἀκίνδυνον. *id eſt, Græci apud Salaminem victoria potiti, cõſultant vtrùm in Helleſpontum nauigent, & pontem ſoluant, & in hanc ſententiam ſunt propenſiores, vt pontem ſoluant, ne rex effugere poßit. Themiſtoclis cõtraria eſt ſententia, dicentis, verendum eſſe ne rex interceptus, prælium redintegret, Sæpenumerò enim deſperatio dat hominibus quod non dat fortitudo. Mittit autem rurſus alium eunuchum ad regem Perſarũ, Arſacen nomine, qui ei prædicat, niſi celeritatem in fugiendo adhibeat, nullam ei futuram effugiendi facultatem, quòd Græci pontem diſſoluere ſtatuerint. Rex timuit, & cùm ad Helleſpontum prior perueniſſet, pontem tranſiit, & effugit. Themiſtocles autem Græcis victoriam ſeruauit periculi expertem.*

Pag. 37. verſu 16. ſcribe, ſtructum prius, quàm vrbis m.

Pag. ead. V. 31. poſt, retulit inter ſtrategemata, adde, retulit & Polyænus lib I. cuius verba mox proferemus.

Pag. 38. V. I. poſt, illuſiſſe ac decepiſſe dicatur, &c. adde. Commemorat denique & Polyænus lib. I. ſtrategematum, his verbis. Ἀθηναῖοι τὰ τείχη τῆς ἄστεος ἤγειρον. λά-

κωνες ἐφθόνουν. ἠπάτησεν αὐτοὺς Θεμιστοκλῆς. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἀπάτης ἦν. ἀφίκετο εἰς Λακεδαίμονα πρεσβευτής. καὶ ἦν πρὸς τοὺς Λάκωνας ἔξαρνος ἤδη ἐγείρεσθαι τὸ τεῖχος. εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, ἔφη, τοὺς ἀρίστους ἐκπέμψατε κατασκόπους, ἐμὲ κατασχόντες. οἱ μὲν ἔπεμψαν. Θεμιστοκλῆς δὲ κρύφα πέμψας ἐπέστειλεν Ἀθηναίοις κατέχειν τοὺς κατασκόπους, ἕως ἂν ἐγείρωσι τὸ τεῖχος. ἐπειδὰν δὲ ἐγείρωσι, μὴ πρότερον αὐτοὺς ἀποπέμπειν, εἰ μὴ πρόσθεν αὐτὸν ἀπολάβοιεν. καὶ ταῦτα οὕτως ἐγένετο. ἠγέρθη τὸ τεῖχος· ἐπανῆλθε Θεμιστοκλῆς· ἀπεδόθησαν οἱ κατάσκοποι· ἐτειχίσθησαν Ἀθῆναι Λακεδαιμονίων ἀκόντων. id eſt, Athenienſes vrbis muros(à Perſis dirutos) excitarunt. Lacedæmonij eis inuidebant. dedit eis verba Themiſtocles. decipiendi autem ratio hæc fuit. Iuit Lacedæmonem legatus: & negabat apud Laconas muros excitari. quod ſi non creditis, inquit: optimateis Athenas mittite, qui rem explorent, me retento. Illi miſerunt. Themiſtocles autem miſſo clàm nuntio mandauit Athenienſibus, vt exploratores Lacedæmone miſſos retinerent, donec murum excitaſſent. Muro autem excitato, ne prius eos dimitterent, quàm ſe recepiſſent. Atque hæc ita facta ſunt. Murus excitatus eſt: reuerſus eſt Themiſtocles: redditi ſunt exploratores: muris ſeptæ fuerunt Athenæ Lacedæmoniis inuitis.

Pag. ead. V. 31. lege hoc modo. quando humano conſilio ſine inſigni totius Galliæ calamitate, & ſummo imperij Gallici diſcrimine hoc obtineri, aut praſtari non poteſt, conc. Hæc enim ſunt ab operis omiſſa.

Pag. 40. V. 6. poſt, verumtamen nihil muto. adde, Infrà autem proximo verſu, verbum facere quibuſdam ſuſpectum eſt, & ita legendum videtur, eo detracto, quod communi iure gentium poſſent. Ego ſine libri veteris auctoritate tollere nō ſum auſus. Poſſum tamen eorum ſententiam tueri, & confirmare cùm multis ex M. Tullio, & aliis bonis ſcriptoribus, exemplis, tum ex ipſo Cornelio in Timoleonte, ibi. nam, quod ceteri reges imperio potuerunt, hic beniuolentia tenuit.

Pag. 41. V. 34. poſt, non conſentiunt   adde, cum Probo Thucyd. vt ſic legatur, non conſentiunt cum Probo Thucydides, & Plutarchus.

Pag. ead. V. 40. poſt. partim alios   adde, ſecutus, qui Admeto &c.

Pag 41. V. 41. poſt refert lib. 1. ſtrategem. adde, his verbis: Θεμιστοκλῆς φεύγων Ἀθηναίους, νεὼς ἐπιβάς, ἀγνοούμενος ἐκομίζετο τὴν ἐπὶ Ἰωνίας. ἐπεὶ δὲ ἡ ναῦς ὑπὸ χειμῶνος ἐπὶ Νάξον κατεφέρετο, πολιορκουμένην ὑπ' Ἀθηναίων· τῷ ναυκλήρῳ φοβηθεὶς ἔφρασεν ὅστις εἴη. καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτόν, κατερεῖν ἠπείλησεν Ἀθηναίοις, ὡς χρήμασιν αὐτὸν πεισθεὶς ἄγοι. ὅπως οὖν ἀμφότεροι σωθεῖεν, μηδένα ἐκβαίνειν τῆς νεώς. ὁ ναύκληρος φοβηθεὶς οὐδένα ἐκβῆναι συνεχώρησε, καὶ ἀναχθῆναι διὰ τάχους ἐποίησεν. id eſt, Themiſtocles Athenienſeis fugiens, nauem ingreſſus, ignotus, in Ioniam vehebatur. Cùm autem nauis tempeſtate in Naxum inſulam abrepta ferretur, quæ ab Athenienſibus circumſidebatur: metu perterritus nauclero dixit, quis eſſet: &, niſi ipſum ſeruaret, interminatus eſt, ſe dicturum Athenienſibus, nauclerum pecunia adductum Themiſtoclem in nauem ſuam recepiſſe, & vehendum ſuſcepiſſe. Quare, vt vterque ſaluus ſit, nauclero ſuaſit, daret operam, ne quis ex naui egrederetur. Nauclerus perterritus neque quemquam ex naui exire ſiuit, & primo quoque tempore altum petiuit.

Pag. 43. V. 17. poſt, & refert Plutarch. adde hãc annotationẽ cum loci indice numero, hoc modo 103. quòd ætate proximus erat, &c.). i. quòd Thucydides ætate

Themiſtocli proximus erat illorum omnium hiſtoricorum, qui illorum temporum hiſtoriam ſcripſerunt. Sic autem loqui ſolere Cornelium, alio loco lectorem admonebimus, quamuis memorem.

Pag. ead. V. 28. ſcribe, non enim credibile eſt, eum verba illa Græca, &c.

Pag. ead. V. 32. poſt, acrem inimicum. adde. Horatius epiſt. 9. lib. 1. Scribe tui gregis hunc, & fortem crede, bonúmque.

Pag. 44. V. 22. poſt, in crineis. adde. Sed admonendus eſt lector, infrà proximè, vbi legitur vulgò, ex qua regione ei talenta &c. videri legendum potius, ex qua regi quinquaginta talenta quotannis redibant. quod Cl. Puteano priori venerat in mentem. Cuius ſcripturæ optima ſententia eſt. ex qua, nempe Magneſia, regi Perſarum quinquag. tal. quotann. red. Atque hanc emendationem adiuuat vulgata lectio, quæ non habet voculam, ei. Sic enim habent omnes libri vulgati, Ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant. Ex voce, regi, ſcilicet factum eſt, regione, vel à ſemidocto aliquo, vel à ſcriptore librario plus nimio ſibi permittente, aut etiam ſumente.

Pag. 45. V. 14. *lege*, teſtula *it* illa, exſulio decem ann.

Pag. 46. V. 29. poſt, ipſi nõ amicus, immò verò inimiciſſimus. adde, Sed propter magnitudinem præſentium malorũ obliuiſcens ſimultates præteritas, eum euocauit, volens cum eo ſeorſum congredi & colloqui. Iam ante autem cognouerat, Peloponneſios conſtituiſſe primo quoque tempore naueis in Iſthmum reducere. Vbi igitur exiit è conſilio Themiſtocles, dixit ei hæc Ariſtides. Nos oportet cùm omni alio tempore, tum hoc maxime inter nos contendere, & certare vter noſtrûm plura officia ac beneficia in patriam conferat, &c. Refert hoc & Polyænus lib. I. ſtrategematum, his verbis. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς ἐχθρότατοι πάντων ὄντες διεπολιτεύοντο. τοῦ δὲ Ξέρξου διαβαίνοντος, ἀμφότεροι λαβόμενοι, καὶ τῆς πόλεως ἔξω προελθόντες, εἰς ταὐτὸ ἑκάτερος τὴν δεξιὰν χεῖρα καθιέντες συνηγμένων τῶν δακτύλων, ἐπεφώνουν· τὴν ἔχθραν ἐνταῦθα κατατιθέμεθα, ἕως ἂν πρὸς τὸν Ξέρξην διαπολεμήσωμεν. ταῦτα εἰπόντες αἴροντες τὰς χεῖρας διαλελυμένων τῶν δακτύλων ὡς δή τι καταπεθηκότες, ἔπειτα συγχώσαντες τὸν βόθρον, ἐπανῆλθον. καὶ διετέλεσαν παρὰ πάντα τὸν πόλεμον ὁμονοοῦντες. ἡ δὲ τῶν στρατηγῶν ὁμόνοια μάλιστα δὴ τοὺς βαρβάρους ἐνίκησεν. *id eſt, Ariſtides & Themiſtocles remp. adminiſtrabant, cùm eſſent inter ſe omnium inimiciſſimi. Cùm autem rex Perſarum in Europam tranſiſſet, prehendit alter alterum, & ex vrbe egreſſi in eandem foſſam manum dexteram contractis digitis demiſerunt, atque eodem tempore acclamarunt: inimicitias hîc deponimus, donec cum Perſa debellatum ſit. Hæc locuti, & manus tollentes primùm digitis explicatus, tanquam aliqua re ibi depoſita, deinde terra congeſta, & exaggerata, domum reuerterunt: & per totum belli tempus concordes fuerunt: ducum autem concordia maximè barbaros ſuperauit.*

Pag. 47. V. 33. poſt, quod minus probo. adde, Confirmat hanc lectionem, quam ſecutus ſum, illud in Cimone. Nam cùm ille forti animo inuidiæ ingratorum ciuium ceſſiſſet, &c.

Pag. eadem, V. 39. poſt, præclarum & memorabile eius facinus. adde, his verbis. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγῳ τι πρότερον τούτων ἐμνήσθην, ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γινομένῳ, τάδε ἐποίεε. παρα-

λαβὼν πολλοὺς τῶν ὁπλιτῶν, οἳ πολλοὶ παρατετάχατο περὶ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρας, γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἳ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησῖδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας. id eſt, Ariſtides autem Lyſimachi fil. vir Athenienſis, cuius paullo ante mentionem feci, vt viri optimi, hic ſub hunc tumultum, qui ad Salaminem excitatus eſt, hæc fecit. ſumſit multos milites grauioris armaturæ, qui diſpoſiti erāt ad litus Salaminiæ regionis, genere Athenienſeis, & in Pſyttaleam inſulam portauit. hi Perſas omneis, qui in hac parua inſula erāt, ad vnum interemerunt.

Pag. 50. V. 19. omiſſus eſt numerus index, ibi 31. Rex tot hominum ſalute tamſ.

Pag 53. V. 37. lege, reliquiſſent, paucos ſuperfuturos.

Pag. 54. V. 14. lege, vt Diodorus, X. myriad.

Pag. 55. V. 11. poſt ἀνδρα ποιεῖν. Thucyd. adde hanc annotationem cum numero indice, hoc modo. 31. Rex tot hominum ſalute, tā ſibi) legendū fortaſſe eſt, adiecta copulationis particula, Rex tot hominum ſalute, & tam ſibi neceſſariorum, &c. quod & Cl. Puteano videbatur.

Pag. ead. V. 23. poſt, agere cogitaret. adde, Quod ſi quis malit reponi, conata: equidem non repugnem. quin ego ei valde aſſentiar. Nam hæc ſcriptura magis cum verbis Thucydidis, quàm ſuperior, congruit: (eam dico, quam ſecutus ſum) & minus longè à vulgata diſcedit. Credibilius enim eſt, ex, conata, factum eſſe à librario errante, cōnita, & hinc, cógnita, quàm ex, cogitata, cognita. Vtitur autem eadem voce Cornelius in Dione. ibi: verens, ne priùs conſilium aperiretur ſuum, quàm conata perfeciſſet: & T. Liuius lib. 34. annal. litteras, ne quo caſu interceptæ palàm facerent conata, ſcribere non eſt auſus.

Pag. ead. verſu vltimo, adde, poſt, & audire noluiſſe. Commemorat & Ælius Ariſtides ſophiſta, ſeu rhetor, in oratione de laudibus M. Aurelij philoſophi, eiuſdémque imperatoris, his verbis, οἰόμενος δεῖν τὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέα τῷ τῶν ὅλων ἀπεικάσθαι βασιλεῖ κατά τε τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ κατὰ τὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν ἀρχομένων, καὶ μὴ πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστὸν καὶ μέτριον ἦθος ἐμφαίνειν ἑαυτοῦ, βασιλέα δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. οὐ γὰρ βασιλείας σχῆμα εἶναι τὸ τοιοῦτον ἐπιεικοῦς, ἀλλὰ σκαιότητος, καὶ ἀπαιδευσίας ἔλεγχον φανερώτατον. οἷος ἦν καὶ ὁ τῶν λακεδαιμονίων στρατηγὸς, ὁ τοῖς Ἕλλησι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἡγησάμενος· Παυσανίαν λέγω, τὸν Κλεομβρότου, ὃς οἴκοι μὲν ὢν ἐδύνατο σωφρονεῖν, πλεύσας δὲ εἰς Ἑλλήσποντον, ἐπιλέλησto μὲν τῶν οἴκοι, ἐπιλέλησto δὲ αὑτοῦ. παντὶ δὲ μᾶλλον ἐῴκει, ἢ ἀνδρὶ σπαρτιάτῃ, χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους, ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν, τυραννικὸς δὲ τὸν τρόπον. id eſt, exiſtimans (M. Aurelius imper.) eum, qui re vera ſit rex, huius vniuerſi regi ſimilem eſſe oportere, cùm humanitate, hoc eſt amore in homines, tum prouidentia, & procuratione eorum, qui imperio ſubiecti ſunt: & non antè quidem, quàm regnet, probos quoſdam & moderatos mores præ ſe ferre: vbi verò rex declaratus ſit, ſæuum ſe & importunum, & violentum in eos, qui imperio ſuo ſubiecti ſunt, præbere. non enim talem ſpeciem eſſe boni regni, & moderati, ſed immanitatis, & inhumanitatis eſſe argumentum certiſſimum, & clariſſimū: qualis erat Lacedæmoniorum imperator, qui Græcorum exercitui aduerſus Barbaros dux præfuit: Pauſaniam dico Cleombroti filium: qui cùm domi manebat,

intra modeſtiæ fineis ſeſe continere, ſibique temperare poterat. vbi autem in Helleſpontum nauigauit, non ſuorum ciuium modò, verùm etiam ſui oblitus eſt: cuiuis porrò potius, quàm viro Spartiatæ ſimilis erat: in ſocios aſper, & violentus erat: intemperanter & libidinosè viuebat: tyrannicum in morem ſe gerebat.

Pag. 58. V. 17. *lege, iuxtáque veterrima laurus.*

Pag. 59. V. 28. *ſcribe, in ædem Mineruæ Chalciæcu*

Pag. 60. V. 31. *poſt, non, dicitur matrem dixiſſe, &c. adde, Pauſaniæ autem mater, Theano nominata eſt, vt mox ex Polyæno cognoſcemus.*

Pag. ead. V. 37. *poſt, ex Diod. poſitum. adde, Retulit autem hoc admirabile mulieris Lacænæ facinus inter ſtrategemata Polyænus lib. 8. ſtrategem. his verbis.* Θεανὼ Παυσανίου μήτηρ ἡνίκα Παυσανίας Μηδίζων ἁλοὺς κατέφυγεν ἱκέτης εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς χαλκιοίκου, ὅθεν ἀποσπάσαι τὸν ἱκέτην οὐκ ἦν θέμις, αὕτη πρὸ τῶν ἄλλων ἀφικομένη, πλίνθον πρὸς ταῖς θύραις ἀπηρείσατο. οἱ Λάκωνες θαυμάσαντες τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὴν σοφίαν, ἕκαστος αὐτῶν ἐνήρμοσε ταῖς θύραις, ὥστε ἀμφότερα γενέσθαι. οὔτε τὸν ἱκέτην ἀποσπάσαι, καὶ τὸν προδότην ἐναποικοδομήσαντας διαφθεῖραι. *id eſt, Theano Pauſaniæ mater, quo tempore Pauſanias rebus Medormm ſtudere compertus, & in manifeſto facinore deprehenſus, confûgit ſupplex in templum Mineruæ Chalciæcu, vnde auellere ſupplicem neſas erat: hæc ante alios omneis eò ſe contulit, & láterem ad obſtruendas templi foreis poſuit, & calce agglutinauit. Lacones mulieris virtutem & ſapientiam admirati, eámque imitati, láteres ſinguli foribus admouerunt, ita vt duas res aſſequerentur: alteram ne ſupplicem à templo abſtraherent, alteram vt proditorem valuis templi obſtructis incluſum necarent.*

Pag. 64. V. 9. *poſt. exſoluit eius filius Cimo. adde, Sed nihil hæc inter ſe pugnant. Fuit enim coniectus in carcerem Cimo, Miltiadis filius, ea lege, vt eò vſque ibi eſſet, donec pecuniam illam ſolueret. Præclare autem hac de re Valerius Maximus lib. V. cap. III. cuius verba eo libentiùs referam, quòd, quo pacto locus in eis corruptus, ex cod. manu ſcripto ſit emendandus, lectori eadem opera indicabo. Sic igitur Valerius. Bene egiſſent Athenienſes cum Miltiade, ſi eum poſt trecenta Perſarum millia in Marathone deuicta, in exſulium protinus miſiſſent, ac non in carcere & vinculis mori coëgiſſent. Sed, vt puto, hactenus ſæuire aduerſus optimè meritum abunde non duxerunt. Immo ne corpus quidem eius ſic exſpirare coacti, ſepulturæ prius mandari paſſi ſunt, quàm filius eius Cimon eiſdem vinculis ſe conſtringendum traderet. Hanc hereditatem paternam maximi ducis filius, & futurus ipſe ætatis ſuæ dux maximus, ſolam ſe ſortitum, catenas ſcilicet, & carcerem, gloriari potuit. ſic habent omnia omnium editionum exempla: etiam ea, quæ nuper ex officina diligentis, & elegantis typographi, Chriſtophori Plantini, prodierunt. Sed legendum, pro, ſolam ſe ſortitum, vt habet liber manu ſcriptus ex bibliotheca D. Victoris, ſolā ſe creuiſſe. Cuius rei mihi teſtis eſt Cl. Puteanus, cui liber ille fuerat cōmodatus. Cernere hereditatē autem, genus loquēdi antiquū, & bonis ſcriptoribus vſitatū. Videtur autē legendū apud Corneliū ſuprà eodē verſu, neq; legibus Athenienſiū: non, vt habēt omnes ferè libri vulgati, legibus Athenienſibus. Quin ſic in quibuſdā exemplis Germanicis ſcriptum vidi.*

Pag. ead. V. 27. *lege (quæ deinde Calliæ in matrimonium collocata eſt.)*

Pag.ead.V.34.lege,ſecutum,hæc tradidiſſe,&c.

Pag.69.V.3.poſt,ſic ſuprà de Ariſtide. Sed videtur hîc legendum, poſt annum quintum,quàm &c. Sic enim potius ſolet loqui Cornelius.

Pag.70.V.23 poſt iniqua,irata,atque adde,offenſa,id eſt,

Pag.ead.V.24.poſt habet actiuam,adde,interdum paßiuam:

Pag.71.V.12.poſt,ingreßi cenabant.adde,Sed exiſtimaui aliquando,neque nunc aliter ſentio,legendum eſſe apud Cornel.quod facere nullum diem intermittebat. Sic enim loquuntur Latini potius.M.Tullius lib.7.epiſt.ad Attic.epiſt.15. Vt ab vrbe diſceßi,nullum adhuc intermiſi diem,quin aliquid ad te litterarum darë, &c.Idem lib.8.epiſtola 10. Huius autem epiſtolæ non ſolùm ea cauſa eſt, vt ne quis à me dies intermittatur,quin dem ad te litteras,ſed &c.

Pag.72.V.12.ſcribe,Thaſúmq; deuertiſſet:& ita ſemper ſcribe,Thaſus,& Thaſij,&c.vnico.ſ.

Pag.74.V.40.lege,Lyſander autem ſignum dat ſuis, vt Athenienſeis contento curſu adoriantur.

Pag.77.V.29.ſcribe,eos peruertere cupit.eodem,poſt cupit.adde,congruit cum Thucydide,& confirmat hanc lectionem id,quod eſt apud Demoſthenem, oratione πρὸς Λεπτίνην.τοῦτο μὲν τοίνυν Θασίοις τοῖς μετ' Ἐκφάντου,πῶς οὐκ ἀδικοῖτε, ἐὰν ἀφέλησθε τὴν ἀτέλειαν; οἳ παραδόντες ὑμῖν Θάσον, καὶ τὴν Λακεδαιμονίων φρουρὰν μεθ' ὅπλων ἐκβαλόντες, καὶ Θρασύβουλον εἰσαγαγόντες, καὶ παρασχόντες,φίλην ὑμῖν τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, αἴτιοι τοῦ γενέσθαι σύμμαχον τὸν περὶ Θρᾴκην τόπον ὑμῖν ἐγένοντο.id eſt, Quod igitur ad hoc decretum attinet,quam cauſam dicere poßitis,quare Thaſios iniuſte non lædatis,ſi eis immunitatem adimatis? qui Thaſo vobis tradita,& Lacedæmoniorum præſidio cum armis ex vrbe eiecto, & Thraſybulo recepto,atq; introducto,& patria ſua vobis conciliata,& amica reddita, in cauſa fuerunt, quare tota illa ora Thraciæ vobiſcum ſocietate belli iungeretur?

Pag.80.V.19.lege,Dodonæus colebatur, & conſulebatur.

Pag.89.V.1.ſcribe,in Aſiam tranſiit.

Pais.92.V.23.lege,tam ex contrariis,diuerſiſque,atque

Pag.94.V.19.lege,de fortuna,aut virtute Alexand.

Pag.98.V.35.νεᾶσαι παραχεῖμα,&c.

Pag.102.V.14.poſt,qui erranti viam non monſtrarent,adde, Idem ibidem infrà. Iidem illi Eumolpidæ, & Keryces rurſus reſacrare,ſeu reſecrare ſunt coacti, qui eum deuouerant. Ioſephus Caſſaneus,ſeu potius Caßianus:(eſt enim iudex plane Caßianus,hoc eſt integer,incorruptus,religioſus,ſeuerus,& Caßio illi,qui identidem in cauſis quærere ſolebat, CVI BONO, ſimillimus, & tamen valde comis,& humanus,& omni doctrina liberali ornatus) Hic igitur, quem dico ſiue Caſſaneus,ſiue Caßianus,quem honoris cauſa nomino, præſes curiæ Burdigalenſis,ordine quintus,virtute iis,qui gradu antecedũt,par, cùm domum meam nuper,qua eſt cùm in omneis humanitate,tum erga me beneuolentia, nõ multo pòſt quàm Lutetiam aduenerat,inuiſendi mei longo interuallo gratia me abſente veniſſet:egóque vicißim ſimul atque,quo in loco deuerſaretur,cognouiſſem, in eius deuerſorium me contuliſſem: poſt ſalutationes amicis vſitatas, initiò ſermonem

de litteris noſtris intulit: deinde, quoniam audierat iam, Æmilium Probum meis commentariis explicatum, propediem in lucem proditurum, quæſiuit ex me, ecquid obſeruaſſem, & meminiſſem locum, vbi hic ſcriptor, deuouere, vſurpauiſſet pro eo, quod aliàs Latini dicunt, aqua & igni interdicere, ſeu potius ex hominū communione eiicere, & (vt vulgato verbo vtar) excommunicare: reſpondi, id verbum, ſicubi eſſet, eſſe in Alcibiade: continuóque hūc locum protuli. Quoniam autem viri eruditiſſimi, & ornatiſſimi obſeruatio viſa mihi eſt digna, quæ litteris mandaretur, memoriæque proderetur, & quia paullo anguſtius, & breuius, quàm par erat, huius verbi vim hoc loco demonſtraram, viſum eſt mihi, cùm præſertim à tali viro eſſem admonitus, hæc ad ea, quæ iam notaueram, adſcribere: deuouere hoc loco ex Caſſiani, & mea ſententia, idem valere quod aqua & igni interdicere, quódque vulgò dicimus excommunicare. Quamquam, vt etiam planius dicam quod ſentio, qui hodie è communione Chriſtianorum eiecti ſunt, excepto quòd ſacris, & rebus diuinis prohibentur, eis ceteroquin fortunas ſuas incolumeis retinere, & ſaluis in patria viuere licet, neque eos interficere fas eſt. At deuotos interficere impune, opinor, licebat. Iccirco patriam relinquere, ſi vitā retinere vellent, neceſſe habebant. Exſtat titulus XXII. lib. XLVIII. digeſt. de interdictis & relegatis: qui vtrùm ad hanc deuotionem pertineant, néc ne, videant iuriſconſulti. ego enim aliò propero.

Pag. 104. V. 34. *lege, cuiúsque, & collegarum eius opera,*

Pag. 108. V. 42. *poſt, ſoluere ac liberare. adde,* Feſtus. *Reſecrare, ſoluere religione. vtique cùm reus populum comitiis orauerat per deos, vt eo periculo liberaretur, iubebat magiſtratus eum reſecrare.* Plautus. *Reſecróque mater, quod dudum obſecraram. Vtrùm autem ſcribatur, reſacrare, aut reſecrare, parum réfert. malim tamen ſcribi reſecrare, quàm reſacrare, vt dicimus obſecrare, conſecrare, exſecrari, non obſacrare, neque conſacrare, neque exſacrari.*

Pag. 114. V. 35 *poſt, aut decem exceptis, adde, cū quibus fugit* Conon *ad* Euagorā:

Pag. 120. V. 13. *omiſſus eſt numerus index, ibi,* tempore 19 ad comparandum dato f.r.

P.ag. 126. V. 16. *-crates ſiquidem plureis milites, quàm hoſteis, &c.*

Pag ead. V. 35. *lege, interitus futurus, ſe ab his ipſis nimium tim.*

Pag. 127. V. 7. *poſt. dici* adde, *enim: vt ſic legatur: dici enim non poteſt &c.*

Pag. 128. V. 25. *poſt,* bellúmque compoſuiſſe, adde, Sed *videtur hîc legendum,* Hoc *deiecto,* Pauſanias *venit aliis auxilio, &c non, vt vulgò, venit* Atticis *auxil: vt ſit hæc ſententia,* Critia *tyranno deiecto, venit aliis tyrannis auxilio* Pauſanias. Credibile *eſt natum eſſe mendum ex deprauata voce aliis, in atiis: & ex atiis voce inani, & ad hunc locum inepta, factū eſſe ab aliquo ſemidocto,* Atticis.

Pag. 131. V. 39, *lege, cùm ex aliis multis vrbib. pecuniam &c.*

Pag. 133. V. 25. quem vellet, eligere ad diſpenſ. pec.

Pag. 136. V. 31. *poſt, expertus enim in prælio* adde, *ad* Eurymedontem *commiſſo, fortun. adu.*

Pag. 142. V. 41. *ſcribe,* καὶ τῷ Θεόπρῳ τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττοντας,

P. 143. V. 1. ἠλευθέρωσε τοὺς Ἀθηναίων συμμάχους, &c.

P.147.V.14 *lege*, factum 51. multi indignarentur, m.

P.151.V.9. Hi *falſa ſuſpicione*

Pag.152.V.44. *Seleuco in matrimonium dediſſet,&c.*

Pag.153.V.37. *poſt, propter affinitatem, adde, & propinquitatem.*

Pag.155.V.1.*epiſt.*1.*lib.*XV. *epiſt.ad* Attic.

Pag.ead.V.2 *antequàm ederet.*

Pag.156.V.9.*poſt, colloquendi. adde,* Sed *non celabo lectorem, quibuſdam videri, apud* Corn. *infrà, verſu proximo, legendum, detracta voce, ſermonem, & ad* Dionyſium *retulerũt.* Quó *enim pertinet vox, ſermonem? inquiunt illi: aut quorſum ponitur? planè videtur ſuperuacanea, & inanis. Nam ſatis disertè dixit* Cornelius, Id *medici non tacuerunt, &c.* Id *autem, nempe quod cum ipſis* Dio *locutus erat: vel* Dionem *ſecum locutum eſſe de talibus rebus. ſequitur iam, & ad* Dionyſium *retulerunt, nempe illud idem, vt repetatur* ἀπὸ κοινοῦ, *id.* Ego *tamen nihil mutare auſus ſum, quòd lectio vulgata, & recepta ferri poßit. ſequitur enim, quo ille commotus &c. quo, videlicet, ſermone.* Iudicabit *lector eruditus, & emunctæ naris.*

Pag.ead.V.15.*lege, à morte nulla ferè re differt,*

Pag.162.V.33.*lege, in ædibus* Errici Memmij *diligenter, & attentè conſideraui,*

Pag.ead.V.41.*quæ vel ex* M.Tullij Frumentaria *perſp.*

Pag.167.V.20.*poſt, idoneum ad hoc ſimulandum. adde,* Omnino *oratio perplexa eſt, & ordo verborum perturbatus.* Quare *malim, totum hunc locum hoc ordine legi: quod &* Cl.Puteano *videbatur: quod nullo modo euitare poſſet, niſi alicui ſuorum negotium daret, quem inueniſſet idoneum: qui ſe ſimularet illi inimicum.* Sic *facilè omnium animos, &c.* Non *celabo lectorem tamen, ita in nonnullis libris legi: niſi alicui ſuorum negotium daret, qui ſe ſimularet illi inimicum: quem ſi inueniſſet idoneum, facilè omnium animos cogniturum, &c.*

P.168.V.29.*ſcribe. lib.*3.*od.*7.*Maturare necem, &c.*

P.ead.V.36.*poſt, domum circumſteterunt. adde,* Sed *videtur totus hic locus hoc potius ordine legendus.* Hac *mente proximo die feſto cùm à conuentu ſe remotum* Dion *domi teneret, atque in conclaui édito recubuiſſet, domum cuſtodibus ſæpſiſſet, certos præfeciſſet, à foribus qui non diſcederent: conſcius loca munitiora oppidi tradit, nauem triremem armatu ornat, &c.* Namque & Plutarchi *verba ea ipſa, quæ modò retulimus, hoc ſignificant,* Dionem *cuſtodibus domum ſæpſiſſe, certos præfeciſſe, qui à foribus & feneſtris non diſcederent: & ipſius* Cornelij, *infrà, non longè, ibi.* Namque *illi ipſi cuſtodes, ſi propitia fuiſſent voluntate, &c. tradit autem. nempe* Callicrates. Non *dißimulabo verò, hoc etiam* Cl. Puteano *veniſſe in mentem.*

Pag.169.V.25.*ſcribe, id eſt vita eorum, qui, &c.* Sic *autem ſolet loqui* Probus.

Pag.171.V.26.*omiſſus eſt numerus, index, ibi,* Epaminondæ 27 retardauit impetus.

Pag.172.V.22.*poſt,* ἐξ ὧν (*al.* ἐξ οἵων) ὑπῆρξε ταῦτα, *id eſt, adde.* Et Iphicrates *ſe ipſe laudabat cùm ita diceret, ex quibus (al. ex qualibus) hæc ſupp.*

Pag.174.V.23.*lege, toto agmine, lectißimos quoſque retinuit,*

Pag.175.V.9.*poſt*, De his diximus nonnulla in Alcib. *adde*, Sed Polyænus lib. 7. *ſtrategem. hunc Seuthen, Cerſobleptis præfectum tantùm, non etiam regem fuiſſe ſignificat: cuius hoc ſtrategema ponit.* Σεύθης ὕπαρχος Κερσοβλέπτου ἐν ἀπορίᾳ χρημάτων γενόμενος προσέταξε τῶν γεωργῶν ἑκάστῳ πέντε μεδίμνων χωρίον αὐτῷ κατασπεῖραι. οἱ μὲν κατέσπειραν πολὺ πλῆθος γεωργῶν. σίτου δὲ παμπόλλου γενομένου, καταγαγὼν αὐτὸν ἐπὶ θάλατταν ἐπιτηδείως ὑφιέμενός τι τῆς τιμῆς. ὥστε ταχέως τῷ Κερσοβλέπτῃ πολλὰ χρήματα συνέλεξεν. *id eſt, Seuthes Cerſobleptis præfectus ad pænuriam pecuniæ redactus, vnicuique aratori mandauit, vti quinque medimnorum ſpatium araret, & obſereret. Illi ſeuerunt, cùm eſſet eorum magna multitudo. Magno autem frumenti numero nato & percepto, id omne ad mare deportandum curauit, & vendidit, pretio aliquantùm imminuto. Hoc pacto magnas pecunias regi coëgit, & comparauit.*

Pag.179.V.10.*ſcribe*, Atque *hæc locuta, eum iam & pro vobis, &c.*

Pag.180.V.16.*ſcribe*, 33. Threſſa)

Pag.ead.V.27.*ſcribe*. Namque *in eo victoria fidente ſummo duce* Ageſilao, *fugatis, &c.*

P.183.V.25.*poſt, de quo in* Ageſilao. *adde*, Sed *quid ſibi hæc verba volunt?* Namque *in ea victoria fidentem ſummum ducem* Ageſilaum, *fugatis iam ab eo conductitiis ceteris reliquam phalangem loco vetuit cedere, &c. (ſic enim habent omnes libri vulgati) quò refertur hoc totum, fidentem ſummum ducem* Ageſilaum: *& à quo verbo, (vt grãmatici loquuntur) regitur?* Præterea *quid eſt illud, in ea victoria fidentẽ? ſi* Ageſilaus *progredi non eſt auſus, qui victor eſſe potuit?* Omnino *locus eſt non ſincerus. de quo cùm mecum loqueretur, & communicaret* Claudius Puteanus, *diceretque ſibi videri, legendum, in eo, vt ſubintelligatur, prælio: dubium illud quidem mihi non erat: ſed horum verborum, in accuſandi caſu poſitórum, fidentem ſummum ducem* Ageſilaum, *ratio non poterat expediri.* Ego *putabam locum eſſe deprauatum, & legendum, fidente ſummo duce* Ageſilao, *in caſu ſexto, abſolutè accepto. fidente victoria autem* Ageſilao, *ſic interpretabar: qui ſibi victoriam promittebat: qui ſpem victoriæ exploratam habebat. cuius quidem ſpei, & fiduciæ ratio probabilis erat, quia iam conductitias catervas fugauerat.* Sic *igitur totus hic locus legendus,* Namque *in eo victoria fidente ſummo duce* Ageſilao, *fugatis iam ab eo conductitiis ceteris, reliquam phalangem loco vetuit cedere.*

P.187.V.27.*ſcribe, ſupremo fine domari.*

P.ead.V.34.*poſt, à recto, opulens. adde, quo &* Auſonius *vtitur, poëta. ſi non vetus, at veterum diligens & prudens imitator, atque adeò æmulator.* Sic *igitur ille in catalogo vrbium, de* Mediolano *loquens.* Templa, *palatinæque arces, opulénſque* Moneta.

Pag.188.V.20.*ſcribe*, ἐπεὶ τοῦτο φωνίαν, ὅτι δεῖ μὴ εἰς ἄτ.

P.189.V.6.*à* Mauſolo, Cariæ *regulo,*

Pag.ead.V.13.*ſcribe, perfugium calamitatis?*

Pag.194.V.4.*poſt, videntur pertinere. adde,* Verumtamen Timotheum *aduerſus* Olynthios *bellum geſſiſſe, vel ex* Demoſthene *cognoſcere licet,* Olynthiaca 2. *ibi.*

DD

Ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχή, ἐν μὲν προσθήκης μέρει ἐστί τις οὐ σμικρά, οἷον ὑπῆρξέ ποθ' ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους, &c. id eſt, Omnino potentia Macedonica, & imperium Macedonicum in acceſſionis numero & loco, eſt fortaſſe non paruum, quemadmodum olim vobis fuit, imperatore Timotheo aduerſus Olynthios, &c.

Pag. ead. V. 26. ſcribe, aliter Diodorus lib. 15. pag. 481. ibi, Ἀθηναῖοι, &c.

P. ead. V. 30. ſcribe, τὸ μὲν πρῶτον ἀπέστειλαν τὴν στρατηγίαν, τοῦ δήμου χαλεπῶς ἔχοντος. (al. διατιθέντος) ὡς δὲ, &c.

Pag. 195. V. 36. poſt, ad Acheloum ſiti. adde, Sed præſtat ad hunc locum illuſtrandum, totum illum Diodori locum huc adſcribere. Τιμόθεος δὲ παραλαβὼν τὴν ναυαρχίαν, καὶ πλεύσας εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, τάς τε ναῦς τῇ πόλει προσηγάγετο, καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν ὁμοίως ἔπεισεν ἀποκλῖναι πρὸς Ἀθηναίους, Ἀλκέταν τε, τὸν Μολοττῶν βασιλέα φίλον κατασκευάσας, καὶ καθόλου τὰς χώρας τὰς τῶν περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους πόλεων, ἐξιδιοποιησάμενος, ἐνίκησε ναυμαχίᾳ τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ Λευκάδα. ταῦτα δὲ πάντα ταχέως καὶ ῥᾳδίως ἐπετέλεσε πείθων μὲν διὰ τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως, νικῶν δὲ δι' ἀνδρείας, καὶ στρατηγίας. Διόπερ οὐ μόνον παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι μεγάλης ἐτύγχανεν ἀποδοχῆς. id eſt, Timotheus autem triremium præfecturam adeptus, & in Cephalleniam nauibus profectus, & naueis, quæ ibi erant, ciuitati Athenienſium adiunxit, & nauibus, (al. ciuitatibus) Acarnaniæ ſimiliter perſuaſit, vt ſeſe ad Athenienſeis applicarent. Tum Alceta Moloſſorum rege ſibi amico reddito, & vt ſemel dicam, regionibus ciuitatum, quæ locis illis erant finitimæ, ſibi conciliatis, Lacedæmonios prœlio nauali ad Leucadem. ſeu potius, Leucatam ſuperauit. Atque hæc omnia citò & facilè ad finem perduxit partim dicendi facultate & eloquentia perſuadendo partim virtute, & ſcientia rei militaris vincẽdo. Quapropter non ſolùm ciuibus ſuis, verùm etiam aliis Græcis valde gratus atque acceptus fuit.

Pag. 196. V. 9 ſcribe, Veneta & Florentina.

Pag. 97. V. 15. poſt, vſus erat.) at ille, Meneſtheus, ſcilicet. adde, Immo Chares. Nam ſic Chares apud Diod &c.

Pag 198 V. 25. ſcribe, quæ dixit. Prædicabat enim, ſe in terram continentem

Pag. ead. V. 34. poſt, ſibi depoſcerent, ac vendicarent. adde, Ne Polyænus quidem eum ſilentio præteriit: ſed aliquot eius ſtrategemata lib. VI ſtrategem. poſuit. ex quibus duo referam. Ἰάσων βουλόμενος ἐπιθέσθαι πόλει τινὶ Θετταλικῇ, μηδενὸς τὴν ἐπίθεσιν προειδότος, παρήγγειλεν ἐπὶ ἀριθμόν, καὶ μισθοδοσίας ἐξοπλίσασθαι. οἱ μὲν δὴ πάντες ἐξωπλίσαντο, καὶ τὴν σωμάτων, καὶ τῶν ὅπλων ἔχοντες. Καθήμενοι δὲ ἄγγελοι θέοντες ἧκον ἀγγέλλοντες πολεμίους ἐμβεβληκέναι τῇ χώρᾳ τοσοῦτον ἀπέχοντας, ὅσον ἀπέχει ἡ πόλις, ἣ προσπολεμεῖν ἐσπουδάκει. οἱ δὲ στρατιῶται πρὸς μάχην ὥστε ἐπὶ τούτοις ἠξίωσαν αὐτοὶ μὴ μέλλειν Ἰάσονα, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἄγειν. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν προσβαλὼν ἀδοκήτως ἐκράτησε μηδενὸς προεγνωκότος μήδε τῶν νικώντων, μήδε τῶν νικωμένων. id eſt, Iaſon cùm vellet vrbem quandam Theſſaliæ inuadere, atque oppugnare, eius conſilio vrbis illius inuadendæ nulli antè cognito, edixit, vt omnes arma caperent recenſendi numeri, & accipiendi ſtipendij gratia. Illi igitur armati conuenerunt, eorúmque & corpora, & arma probata ſunt. nuntij autem certo loco ſedentes, tum curſim

venerunt, nuntiantes, hoſteis in fineis patriæ incurriſſe, qui tam longè aberant, quàm longè diſtabat vrbs ea, quam oppugnare ſtudebat. Milites porrò, qui ad pugnam parati erant, poſtularunt ipſi, ne Iaſon cunctaretur, néve procraſtinaret, ſed quàm primùm ipſos duceret. At Iaſon vrbem illã præter omnium exſpectationem aggreſſus, cepit, cùm neque eorum, qui vincerent, neque eorum, qui vincerentur, quiſquam id præſciuiſſet. Sequitur alterum. Ἰάσων πόλεμον νικήσας ἔφη πρὸς τὴν μητέρα τοὺς Διοσκούρους φανερωτάτους αὐτῷ γενέσθαι συμμάχους. καὶ διὰ τοῦτο εὔξασθαι νικήσας ξενίσαι τοὺς θεούς. κεκληκέναι δ' ἐπὶ τὴν εὐχὴν τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος καὶ λοχαγοὺς, καὶ ταξιάρχους, καὶ τοὺς ἐν τέλει πάντας. ἡ δὲ πιστεύσασα, ὅσον εἶχε κόσμον (al. κόσμου) ἐκπωμάτων ἀργύρων, τραπεζῶν, ἀργύρου, χρυσοῦ, πάντα ἔπεμψεν. ὁ δὲ πολλῶν χρημάτων κύριος γενόμενος, τὸν μισθὸν ἀπέδωκε τοῖς μισθοφόροις. *id eſt, Iaſon cùm in bello gerendo ſuperior fuiſſet, matri ſuæ dixit* Caſtorem *&* Pollucem *manifeſtiſsimos ſibi fuiſſe adiutores: atque iccirco ſe vota feciſſe, ſe, ſi viciſſet, deos epulis hoſpitalibus accepturum. vocaſſe autem ad hæc vota ſoluenda duces exercitus, centuriones, tribunos militum, omneis denique aliqua dignitate præditos. Illa cùm fidem filio habuiſſet, quantum habebat ornamenti (al. mundi muliebris) poculorum argenteorum, menſarum, auri, argenti, omnia ad eum miſit. Ille autem pecuniarum compos factus, militibus conductitiis mercedem perſoluit.*

Pag. 100. V. 18. *inſcribendus eſt numerus index, ibi,* 26 quòd ab amico nullas

Pag. 205. V. 24. Itaque eò profectus eſt,

Pag. 209. V. 36. *Pylæmenes, vir cordatus.*

Pag. 110. V. 2. *poſt, imperatoribus ſuis non erant, &c. adde,* Sed *videtur hîc legendum, regi dicto audiens non erat, quo modo & in exemplo proximè poſito* Cornelius *locutus eſt, & item* M. Tullius*, ceteríque boni ſcriptores loqui conſueuerunt.*

Pag. eadem. V. 8. *poſt, amita erat cum* Datame. *aſcribe annotationem ad illum locum cum numero indice, hoc modo,* 26 *quòd ab amico nullas vereretur inſidias,) & rectè.* Nam *cùm in amicitia nihil fictum, nihil ſimulatum, nihil clauſum eſſe debeat: &, quicquid eſt, id & verum, & ſimplex, & apertum eſſe cõueniat, vt ait* M. Tullius *in* Lælio: *qui ab amico metuit inſidias, is primùm amico facit iniuriam, quòd eum inſidiatorem eſſe exiſtimet, cui maximam fidem habere, cui omnia ſua committere lex amicitiæ poſtulat: deinde ſe quoque occaſionem & facultatem nactum, idem in illum facturum declarat.* Præterea *eadem fere ratio amicitiæ eſt, & ſocietatis.* At M. Tullius *ſcribit, eum, qui ſocium metuit, ius officij lædere.* Sed *non erit ab inſtituto noſtro fortaßis alienum eius verba huc adſcribere.* Sic *igitur ille pro* Roſcio Amerino. In *rebus minoribus ſocium fallere, turpiſsimum eſt æquéq; turpe, atq; illud, de quo antè dixi (rem mandatã. mala fide, aut etiam negligenter gerere): neque iniuria: propterea quòd auxilium ſibi ſe putat adiunxiſſe, qui cum altero rem communicauit.* Ad *cuius igitur fidem confugiet, cùm per eius fidem læditur, cui ſe commiſerit?* Atqui *ea ſunt animaduertenda peccata maximè, quæ difficillimè præcauentur.* Tecti *eſſe ad alienos poſſumus. intimi multa apertiora videant neceſſe eſt. ſocium verò cauere qui poſſumus? quem etiam ſi metuimus, ius officij lædimus.* Hactenus M. Tullius.

DD 2

Itaque Ageſilaus, (vt ſcribit Xenophon in Ageſ.) eos non vituperabat, qui ab amicis deciperentur, quia ſcilicet non ſua, ſed amicorum infidelium culpa deciperentur: qui ab hoſtibus verò, aut inimicis dolo circumuentrentur, & caperentur, eos prorſus reprehendebat. Idem, eos, qui nobis diffiderent, decipere, callidi & ſollertis eſſe indicabat: eos verò, qui fidem haberent, violare, ſcelerati & impij hominis eſſe exiſtimabat.

Pag. 212. V. 24. *poſt, minus lõgè ab antiquæ ſcripturæ veſtigiis recedat adde*, Sed, ne quid diſsimulẽ, exiſtimaui aliquãdo, & verò multo antè, quàm, Acẽſem, mihi veniſſet in mentem, legendum mutato ordine duarum litterarum, Carem, vt per exercitum Carem, intelligamus ſignificari à Cornelio Nepote, exercitum, qui ſit in Caria, vel potius, qui conſtet ex Caribus aut totus, aut magna ex parte. quod cùm olim dixiſſem Errico Memmio, viro clariſsimo, in præſentia quidem conſiderandum eſſe reſpondit, ſed poſtea ita probauit, vt nihil huic loco aptius reperiri poſſe arbitraretur: perſuaſitque mihi, hanc eſſe germanam ſcripturam, quamuis res iam non eſſet integra, poſterioremque illam coniecturam, Acenſem, ſecutus eſſem. Sententiam & iudicium Memmij, quod plurimi facio, vt debeo, adiuuant Græcorum hiſtoriæ, quæ docent, Caras fuiſſe bellicoſos, & in re militari ſtudioſè verſatos, atque ob eam cauſam mercenarios & cõductitios. Notat Euſtathius in ῥαψῳδ. β. ἰλιάδ. Hom. ad illum verſum, Νάστης δ᾽ αὖ Καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων. Et Strabo lib. 14. ſic de Caribus ſcribit, οὗτοι δὲ (Κᾶρες) καθ᾽ ὅλην ἐπλανήθησαν τὴν Ἑλλάδα μισθοῦ στρατεύοντες. id eſt, Hi autem (Cares) per totam Græciam mercede militantes errauerunt. Et Herodotus lib. I. tradit, Caras primos galeis criſtas illigare, & in clypeis ſimulacra fingere, & lora ſcutis adiungere docuiſſe. ſic Herod. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημήια ποιέεσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι. & Theocritus εἰδ. ιζ. φιλοπτολέμους. i. bellicoſos, appellat, ibi. Παμφυλίοισί τε πᾶσι, καὶ αἰχμηταῖς Κιλίκεσσι σαμαίνει, Λυκίοις τε, φιλοπτολέμοισί τε Κάρεσσι. Eodem pertinent & illa T. Liuij lib. XXXVII. annal. Et eodem armatu Cares & Cilices mille, & quingenti, &c. quem Liuij locum mihi Memmius indicauit.

Pag 213. V. 7. *poſt, exceptus* Colonienſib. *adde*, & Argentoratenſib.

Pag 214. V. 19. *poſt, notat, commodum, tantumquòd. adde*, Ad ſuperiora exempla, hæc afferam, quæ mihi Erricus Memmius ex ſuis aduerſariis impertiuit: idq; eo libentius faciã, quod quibus locis mendoſè leguntur in codicibus vulgatis, in eis locis ex codicib. manuſcriptis illa ſunt ab hoc clariſs. viro reſtituta, atq; emendata. Suetonius Auguſto. Iuliam Marcello Octauiæ ſororis ſuæ filio tantumquòd pueritiam egreſſo nuptum dedit. Idem ibidem ſub extr. Forte Puteolanum ſinum præteruehenti vectores, nautæque de naui Alexandrina, quæ tantumquòd appulſa erat, candidati, coronatique, & tura libantes, fauſta omina, & eximias laudes congeſſerant. Idem Nerone. Nero natus eſt Antij poſt nonum menſem, quàm Tiberius exceſsit, XVIII. Kal. Ianuar. tantumquòd exoriente ſole. Idem Veſpaſ. euenitque, vt ſequenti die progreſſus in atrium medicus dentem ei oſtenderit tantumquòd exemtum. Velleius Paterculus. Tantumquòd vltimam impoſuerat Pannonico, & Dalmatico bello Cæſar manum, cùm intra quinque con-

ſummati tanti operis dies funeſtæ ex Germania epiſtolæ cæſi Vari, trucidatarúmque legionum trium, totidémque alarum, & ſex cohortium afferuntur, &c.

Pag. 215. V: 17. lege, καὶ τὴν μὲν ὡς προδότην ἀμυνομένων,

Pag. 227. verſ. 14. QVOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORVM AVSVS FVIT ASPICERE IN ACIE: QVO'DQVE VNO

Pag. 230. V. 14. poſt, à Pronomo didiciſſe, adde, ab Ariſtoxeno Epaminondam Thebanum apud Olympiodorum, & Orthagoram huic ſcientiæ operam dediſſe, multóſque, &c.

P. ead. eodem verſu, poſt, & Architam ipſum adde, eandem artem didiciſſe, atque exercuiſſe. M. Tull. &c.

Pag. ead. V. 28. Corybantes, quos fab.

Pag. 233. V. 24. fiduciæ pleni, & opt.

Pag. 239. V. 14. poſt, anteceſſerunt, & præſignificarunt: adde, quæ ſciens prætereo. Ne quid autem in eo ſe iacturæ feciſſe putet auidus lector, ea ipſa referam, vt à M. Tullio lib. I. de diuin. commemorata ſunt. Quid? Lacedæmoniis paullo ante Leuctricam calamitatem quæ ſignificatio facta eſt, cùm in Herculis fano arma ſonuerunt, Herculiſque ſimulacrum multo ſudore manauit? At eodem tempore Thebis, vt ait Calliſthenes, in templo Herculis valuæ clauſæ repagulis, ſubitò ſe ipſæ aperuerunt, armáque, quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi ſunt inuenta: cúmque eodem tempore apud Lebadiam Trophonio res diuina fieret, gallos gallinaceos ſic aſsiduè canere cœpiſſe, vt nihil intermitterent. tum augures dixiſſe Bœotios, Thebanorum eſſe victoriam, propterea quòd auis illa victa ſilere ſolet: canere, ſi viciſſet. Eadémque tempeſtate multis ſignis, Lacedæmoniis Leuctricæ pugnæ calamitas denuntiabatur. Namque & Lyſandri, qui Lacedæmoniorum clariſsimus fuerat ſtatuæ, quæ Delphis ſtabat, in capite corona ſubitò exſtitit ex aſperis herbis, & agreſtibus: ſtellæque aureæ, quæ Delphis erant à Lacedæmoniis poſitæ poſt naualem illam victoriam Lyſandri, qua Athenienſes conciderunt, quia in ea pugna Caſtor & Pollux cum Lacedæmoniorum claſſe viſi eſſe dicebantur: eorum inſignia deorum, ſtellæ aureæ, quas dixi, Delphis poſitæ, paullo ante Leuctricam pugnam deciderũt, neque repertæ ſunt. Maximum verò illud portẽtum iiſdem Spartiatis fuit, quòd, cùm oraculum ab Ioue Dodonæo petiuiſſent, de victoria ſciſcitantes, legatique illud, in quo inerant ſortes, collocauiſſent: ſimia, quam rex Moloſſorum in deliciis habebat, & ſorteis ipſas, & cetera, quæ erant ad ſortem parata, diſturbauit, & aliud aliò diſsipauit. Tum ea, quæ præpoſita erat oraculo, ſacerdos, dixiſſe dicitur, de ſalute Lacedæmoniis eſſe, non de victoria cogitandum.

Pag. 243. V. 28. ſcribe, ſeu columellas, ſeu pilas quaſdam.

Pag. 244. V. 10. poſt, Spectat aceruos. adde, Sed admonendus eſt lector, in omnium editionum libris mendosè legi, meo quidem indicio; auſus fuit aſpicere. In acie quoque vno prælio, &c. ſententia planè inconcinna atque inepta, quamuis etiã in hac noſtra editione ita impreſſum ſit. Hoc enim me imprudente, & aliis cogitationibus, curiſque (quæ tamen ad negotium ſuſceptum conferebantur) diſtricto

factum eſt. Nam cùm iam pridem ad oram libri mei lectionem, & interpunctionem emendatam annotaſſem, quæ talis eſt: quòd eos coëgit apud Leuctra ſuperare Lacedæmonios, quos ante ſe imperatorem nemo Bœotiorũ auſus fuit aſpicere in acie: quódque vno prælio, &c. fugit me hunc locum in exemplo, quod typographum ſequi iuſſi, ſic emendare. Ita mendum vetus in hac noſtra prima editione hæſit.

Pag.ead. V 42. ſcribe, euertiſſemus, inquit, &c.

Pag.247.V.41 ſcribe, Agreſteiſque manus armat ſparus.

Pag.249.V.9. ſcribe, in ſepulcro autem pila poſita eſt,

Pag.253.V.35. ſcribe hæc cum numero indice, hoc modo, 3. ſi res explicare incipiam,

Pag.255.V.23. vulgo ad arma, libertatémque vocato,

Pag.257.V.11. poſt, nobilitatis ſuæ. adde, Legendum autem puto, hiſtoricis potius, quàm vulgo notus, quamuis omnes alij libri vulgati habeant, hiſtoriis. Idque declarant verba Ciceronis, quæ modò protuli.

Pag ead.V.20. poſt, & crimina diſcit. ſcribe annotationem ad hæc verba cum ſuo indice numero, hoc modo, 3. ſi res explicare incipiam) Putant quidam hîc legendum, ſi eas explicare incipiam: vt ſubintelligatur, virtutes. quam lectionem probo. Poteſt tamen ferri hæc lectio, vt Cornelium per res, res geſtas Pelopidæ ſignificare, & res ſummis rerum opponere intelligamus.

Pag.271.V.6. ſcribe, Pheris tantùm imperans, ſocius eſſe Bœot.

Pag.273. V.23. omiſſus eſt numerus index, ibi, 54 tanta modeſtia dicto audiens f.

P.274.V.23. omiſſus eſt numerus index, ibi 76 Græciæ ſuppliciũ Perſas da-

Pag.278.V.10. ſcribe, reſtituti ſunt Ariſtodemi

Pag ead.V.36. reges Lacedæmoniorum ex duabus famil.

Pag.279.V.15. ſcribe, Cleombroto natu maior.

Pag.285.V.40. poſt, & indices iurabãt. adde, duobus, aut tribus exẽplis cõtenti erimus. M. Tullius in Cœliana. Hoc ex genere ſi qui ſe in hoc iudicium forte proiecerint, excludito te eorum cupiditatem, iudices, ſapientia veſtra: vt eodem tempore & huius ſaluti, & religioni veſtræ, & contra periculoſas hominum potentias condicioni omnium ciuium prouidiſſe videamini. Idem Off. 3. Cùm verò iurato ſententia dicenda ſit, meminerit deum ſe habere teſtem, &c. Idem pro Cæcina. Si enim ſunt viri boni, me adiuuant, cùm id iurati dicunt, quod ego iniuratus inſimulo. Idem lib. 3. epiſt. ad Qu. Fr. epiſtola. 4. Ego verò hac mediocritate delector, ac mihi illud iucundum eſt, quòd cùm teſtimonium ſecundum fidem, & religionem grauiſſimè dixiſſem: reus dixit, &c.

Pag.288.V.41. ſcribe, Ex hoc autem tempore videre erat, &c.

Pag.289.V.6. ſcribe, delendam puto vocem, tempus,

Pag.ead.V.14. ſcribe, eandem Cariam)

Pag.291.V.31. ſcribe, omneis ciuitates conſul.

Pag.292.V.13. ſcribe, ἀπηλθ' ὥσπερ ἐπὶ ἔργον,

Pag.296.V.6. ſcribe, δυνάμεως οὔσης, καταλιποίης &

Pag.297.V.22.*ſcribe*, ὅμως ἐκ ἐπιλάβοιτο τοῦ

Pag.303.V.1.*ſcribe,occupare conatus eſt,*

Pag.311.V.15.*ſcribe*, ἐκεῖνος ἐν μέσῳ τῆς,

Pag.ead.V.19.*omiſſus eſt numerus index ibi,* 2. ſed multo illuſtrior, atque

Pag.ead.V.25.*omiſſus eſt numerus index, ibi,* Macedones eum 8. ſibi aliquando antep.

Pag.312.V.12.*omiſſus eſt numerus index,ibi*,28. ex quo omnes coniecerant, eum r.

Pag.313.V.16.*interpunge hoc modo*,intelligebat,ſi copiæ ſuæ cognoſc.

Pag.327.V.9.*ſcribe, Iam verò in matrimonio habebat,*

Pag.ead.V.38.*ſcribe*, διαβῆναι ἐβούλετο.

Pag.330 V.18.*ſcribe,imperium in ſe transferre conar.*

Pag.332.V.17.*ſcribe,copias ex Europa traieciſſent,*

Pag.341.V.14.*poſt, ctionem,tutorem eſſe putat.adde, niſi quis malit,mutato membrorum orationis ordine, ſic legi. Tenuit autem ſe vno loco quamdiu fuit hiems. Ver appropinquabat. Quòd caſtrum ſubſidio habere non poterat,ſimulata deditione,dum de condicionibus tractat, præfectis Antigoni impoſuit. Quæ lectio eſſet facilior, ſi addita particula,cùm, ita legeretur. Cùm ver appropinquabat,quòd caſtrum ſubſidia,&c.*

Pag.344.V.21.*ſcribe,ad Antigenem,& Teutamum,argyraſp.*

Pag.345.V.6.*ſcribe,nominat Pompeius Trogus.*

Pag.346.V.26.*ſcribe,memini me videre in ædib.*

Pag.350.V.1.*ſcribe,tum ad inſtantia præparanda,*

Pag.351.V.3.*poſt,& auro illitos. adde, Immo ex nummis antiquis intelligere licet,diadema fuiſſe non admodum diſſimile, (quod ad figuram attinet) galero altitudine circiter XII. digitorum, cuiuſmodi galeris vtuntur hodie ij, quos vulgò Albanos appellamus,excepto quòd diadema, qua parte caput tangebat, oram latam,& repandam,qualem habent noſtræ cauſiæ,ſeu noſtri galeri,quibus ad arcendam cæli iniuriam,æſtum ſcilicet,aut imbrem, vtimur,non habebat. ſed erat omni ex parte æquabile: in ſumma ora verò radios compluréis prominentéis, pari inter ſe interuallo collocatos præ ſe ferebat: ambitus porrò,quantum ex impreſſione cognoſcere licet,erat gemmis. & auro diſtinctus, & plumario, ſeu polymitario opere elaboratus ac perfectus. Denique hoc tantùm à coronis regalibus hodiernis differebat,quòd hæ ferè ſunt totæ aureæ,neque tanta ſunt altitudine. Vix enim quattuor digitorum altitudine conſtant. Nummos autem duos,in quibus talis diadematis figura impreſſa eſt, quantum conſequi potero, humanitate polito lectori repræſentabo. Alter in recta parte effigiem præ ſe fert Antonij,cuius poſt ceruicem eſt diadema,& circùm, hæc inſcriptio,* ANTONI. ARMENIA DEVICTA. *In auerſa parte Cleopatræ effigies,cum hac inſcriptione,* CLEOPATRÆ REGINÆ REGVM FILIORVM REGVM. *& roſtrum nauis ante oculos. In alterius nummi parte recta impreſſa eſt Auguſti effigies,cum hac inſcriptione,* AVGVST. PONT. MAX. TR. POT. XXI. COS. XIII. IMP. XIIII. *In parte auerſa,diadema eſt impreſſum,*

& arcus Parthicus, & pharetra, cum hac ſcriptura, trauerſa, & recta linea, non, vt ſunt aliæ, oris nūmorū aſcriptæ, quæ curuæ ſunt, DE PARTHEIS. *in qua ſcriptura admonendus eſt lector, treis litteras* THE *eſſe inter ſe connexas & colligatas: quam connexionem typographus non potuit imitari. Contrà non videtur hoc ſatis firmum, neque ſolidum, neque hoc capitis ornamentum, fortaſſe eſt diadema, ſed potius* κίταρις, *ſeu* κίδαρις. *Quæ ſine dubio erat quoque capitis ornamentum regium. idque vel ex Plutarcho intelligere licet, in Pompeio, vbi loquitur de Tigrane.* καὶ τέλος ὡς πρὸς αὐτὸν ἦλθε τὸν Πομπήϊον, ἀφελόμενος τὴν κίταριν, ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν θεῖναι, καὶ καταβαλὼν ἑαυτὸν αἴσχιστα δὴ πάντων προσπεσεῖν αὐτοῦ τοῖς γόνασιν. ἀλλ' ὁ Πομπήϊος ἔφθη τῆς δεξιᾶς αὐτὸν λαβόμενος, προσαγαγέσθαι, καὶ πλησίον ἱδρύσασθαι ἑαυτοῦ, *&c. id eſt, Et ad extremum vbi ad ipſum Pompeium venit Tigranes, detractam citarin capiti, conatus eſt ante pedes eius ponere, & proſtratus ac proiectus turpiſſimè omnium genibus eius accidere. Sed Pompeius anteuertit, & prehenſa eius dextera, prius quàm ſe abiiceret, eum ad ſe adduxit, atque admouit, &c. Quòd ſi quis contendat,* κίταριν *non fuiſſe ornamentum capitis regium, refelletur verbis Ciceronis, cuius eadem de re loquentis in Sextiana hæc verba ſunt. Hunc (Tigranem) Cn. Pompeius, cùm in ſuis caſtris ſupplicem, abiectúmque vidiſſet, erexit: atque inſigne regium, quod ille de ſuo capite abiecerat, repoſuit, & certis rebus imperatis, regnare iuſſit. Præterea videtur diadema, genus quoddam faſciæ fuiſſe, ex iis, quæ ſcribit Plutarchus de cognominibus Græcorum, & Romanorum, in his de Diademato, L. Metelli cognomine. Sic enim ille.* ἐπὶ πλεῖον δὲ τῷ γένει τούτῳ Ῥωμαῖοι κέχρηνται, Διαδηματόν τινα τῶν Μετέλλων καλέσαντες, ὅτι πολὺν χρόνον ἕλκος ἔχων περιενόστει περιδεδεμένος τὸ μέτωπον. *id eſt, Magis autem hoc cognominum genere vſi ſunt Romani, qui quendam ex Metellis Diadematum cognomento dixerunt, quòd diu circumligata fronte, cùm in ea vlcus haberet, deambulaſſet. Fuit autem hic, L. Metellus, quem commemorat M. Tullius in oratione ad Quir. poſt red. his verbis, non, vt pro Q. Metello clariſſimo viro iam ſpectata ætate filius: L. Diadematus, conſularis, ſumma auctoritate vir, &c. Sic enim edidimus, & ita legendum, non, vt vulgò, L. Dalmaticus. Commemorat & Plinius lib. 7. cap. 44. Eodem pertinent verba Iuſtini lib. XV. ſub extr. Sed Lyſimachum deſiliens equo Alexander haſtæ cuſpide ita in fronte vulnerauit, vt ſanguis aliter claudi non poſſet, quàm diadema ſibi demtum rex alligandi vulneris cauſa capiti eius imponeret. quod auſpicium primum regalis maieſtatis Lyſimacho fuit. Addam & illud de Pompeio, quod refert Valerius Maximus lib. VI. cap. 2. Cui candida faſcia crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, qua in parte corporis ſit diadema. Quod ſpectauit Cicero lib. 2. epiſtolar. ad Att. epiſt. 3. ibi. Et Epicratem ſuſpicor, vt ſcribis, laſciuum fuiſſe. etenim mihi caligæ eius, & faſciæ cretatæ non placebant. Hæc habui, quæ de diademate nunc quidem dicerem. Aliàs fortaſſe plura.*

Pag. 358. V. 20. ſcribe, ne, qui eos ex ſupernis locis animadu.

Pag. ead. V. 21. ſcribe, plana, & campeſtris, ſed vndi-

Pag. 362. V. 23. ſcribe, numquámque eum deſerturos,

Pag. 364. V. 23. ſcribe, in caſtris eorum, qui vicerant,

Pag. 367.

Pag.367.V.25.ſcribe, κἂν ποιῇ τὰ χείρω, οὔτι δὴ ἡμᾶς
Pag.373.V.30.i.Phocio Athenienſeis bellum
Pag.383.V.35.ſcribe, οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι διέλαβον (al. ὑπέλαβον)
Pag.385.V.17.ſcribe, & ſe ipſam vnà cum oppido
Pag.386.V.23.ſcribe, Alexandri Magni filium ex Roxane,
Pag.387.V.7.ſcribe, ταχὺ δὲ τοῦ Πολυσπέρχοντος
Pag.ead.V.40.ſcribe, id eſt, ἀεὶ τῷ Διὶ πάρεδρον εἶ),
Pag.388.V.25.ſcribe, λόγῳ μὲν χρηστευομένοις, ἔργῳ δὲ
Pag.391.V.34.in his Socrates philoſophus,
Pag.400.V.35.ſcribe, ἠξίουν τὴν ταχίστην ἀποστεῖλαι
Pag.402.V.25.ſcribe, καὶ καταδουλωσάμενον ἀποκλείσας. οἱ δὲ μὴ
Pag.404.V.38.ſcribe, inſperata felicitate gauiſus,
P.405.V.8.& poſt Dionis expeditionẽ exercitus, duodecim, prœliis ac bellis conſ.
Pag.407.V.3.ſcribe, ita fiebat, vt Corinthij hoſteis non viderent,
Pag ead.V.9 ſcribe, ſibi tradi, atque offerri ratus:
Pag.408.V.4.ſcribe, καὶ ταῖς δὴ χρείαις, πολὺ ἐγένετο φιν.
Pag.413.V.12.ſcribe, magnitudinem & pulchritudinem regionis,
Pag.417.V.21.poſt-latione celebrata eſt. adde, Eodem pertinet etiam illud, quod ſcribit idem M.Tullius lib. ſingulari epiſtolarum ad M. Brutum de D. Bruto: his verbis, Ego enim D. Bruto liberato, cùm lætiſſimus ille ciuitati dies illuxiſſet, idémque caſu Bruti natalis eſſet: decreui, vt in Faſtis ad eum diem Bruti nomen adſcriberetur, &c.
Pag.ead.V.22.ſcribe, quidam Lam. homo petulans)
Pag.420.V.24.ſcribe, functionem ex ſenatusconſulto indictam,
Pag.422.V.10.ſcribe, vbi nonnulli ex iis conuerſi proſpexe-
Pag.424 V.7. ſcribe, quem Indus quidam ex equo lapſum
Pag.ead.V.19.lege, eiúſque fratrem Patizitem de medio ſuſtulerat, interfecerit: & Magis ſubl.
Pag.428.V.12.poſt, interierunt ſexcenta millia. Videor autem nihil à meo inſtituto, nihilque à re alienum facturus, ſi iuſiurandum illud pulcherrimum, admirabilem Græcorum animi magnitudinem indicans ac declarans, quo illi fidem ſuam adſtrinxerunt, antequàm ad Plateas cum Perſis prœlium inirent, referam, à Diodoro Siculo expoſitum lib.XI. Sic Diodorus. Συναχθέντων δὲ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἰσθμὸν, ἔδοξε τοῖς πᾶσιν ὅρκον ὀμόσαι περὶ τοῦ πολέμου, τὸν βεβαιώσοντα μὲν τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν, ἀναγκάσοντα δὲ γενναίως τοὺς κινδύνους ὑπομένειν. ὁ δὲ ὅρκος ἦν τοιοῦτος, Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας, οὐδὲ καταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας, οὔτε ἀποθανόντας. ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων πάντας θάψω· καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τῶν βαρβάρων, οὐδεμίαν τῶν ἀγωνισαμένων πόλεων ἀνάστατον ποιήσω· τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἁπάσας δεκατεύσω· καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων, καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω, ἀλλ' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγινομένοις, ἐάσω καὶ καταλείψω τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας, id eſt, Conductis autem & congregatis in Iſthmum Græcis, viſum eſt omnibus iuſiurandum iurare de bello, quod & eorum concordiam ſtabiliret, & eos periculum fortiter adire, ac perfer-

re cogeret. Iuſiurandum autem erat tale. Vitam pluris non faciam, quàm libertatem, neque duces deſeram neque viuos, neque mortuos: ſed ex ſociis eos, qui in prælio interierint, omneis ſepulturæ honore afficiam: & barbaris bello ſuperatis, earum vrbium, quarum ciues pro Græciæ libertate decertarint, nullam euertam: eas autem ciuitates, quæ Barbari parteis ſecutæ ſunt, omneis decimabo: templorũ & fanorum, quæ à Barbaris incenſa, & diruta fuerunt, nullum reficiam, ſed ea ſic relicta poſteris barbarorum impietatis monumentum exſtare ſinam. Hoc idem iuſiurandum reperiet lector etiam in oratione Lycurgi κτ λεωκράτους: ex qua membrum illud integrum, τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελ. ἁπάσ. δεκ. quod deſideratur apud Diodorum, ſuppleui. deſunt etiam apud eundem poſt καταβληθέντων, hæ tres voces, ὑπὸ τῶν βαρβάρων, quæ apud Lycurgum comparent. Hoc præterea intereſt inter Diodorum & Lycurgum, vt alia quædam leuia præteream, quòd Lycurgus pro, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τῶν βαρβάρων, οὐδεμίαν τῶν ἀγωνισαμ. πολ. ἀνας. ποιήσω. quo modo legitur apud Diodorum, habet, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς βαρβάρους, τῶν μὲν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνας. π. quæ ſcriptura viro clariſſ. & doctiſſ. cuius conſuetudo & familiaritas, quandiu Romæ, & Venetiis vnà fuimus, mihi fuit periucunda, quémque abſentem, quandiu anima ſpirabo mea, conſtanter & ex animo amabo, M. Antonio Mureto, fraudi fuit. Putauit enim, vocem, πολεμίους, quia ſit accuſandi caſus, cohærere cum verbo θάψω, & ab ea regi, cùm regatur à participio κρατήσας. (κρατεῖν enim apud Græcos pro vincere, cum patrio, & accuſandi caſu iungi ſolet) ideóque ſic interpretatus eſt lib. 3. var. lect. cap. X. vbi hoc iuſiurandum refert, neque vnde ſumſerit, indicat. ſumſit autem ex Lycurgo. Verba igitur illa ſic interpretatus eſt, & vbi bello victor exſtitero, etiam barbaros. ſubintell. ſepeliam. quæ ſententia à Græcorum mente, & moribus aliena eſt, neque vllo modo ferri poteſt. quod non vt hominem reprehendam mihi cariſſimum, cuiúsque doctrinam ſingularem, & virtutes egregias admiror, ac veneror, commemoraui, ſed partim ne quis tanti viri auctoritate adductus fallatur, partim vt quoſdam inſolentiſſimos, & arrogantiſſimos Thraſones, qui nuper ſe ad ſcribendum contulerunt, & quæ vel à magiſtro dictata exceperant, vel ab amicis ſecum communicata, & ſua fidei cõmiſſa acceperant, in vulgus pro ſuis ediderunt, moneam (ſi quid monendo proficere potero) vt deſinant inſanire, neque, vt inſtituerunt, ſtatim vt aliquid legerint apud hunc, vel alium minus conſideratè ſcriptum, cuiuſmodi multa cuiuis homini excidere poſſunt, inſultent, irrideant, contumelioſè inſectentur, ſed meminerint ſe quoque homines eſſe, & multa quotidie peccare, & plura, ſi plura ſcribent, peccaturos, cùm videant, viros omnium hominum conſenſu, & teſtimonio doctiſſimos, nonnumquam ipſos quoque labi, errare, offendere, aut titubare.

Pag. ead. V. 27. lege, καὶ αὐτῇ συνωθεῖσι. ὀργῇ, &c.

Pag. 433. V. 1. ſcribe, ex quibus hæc referemus.

Pag. ead. V. 19. ſcribe, ἐν κοίλῃ πέτρᾳ μικρὸν ὑδάτιον: & paucis pòſt verſibus, in caua rupe. pro, in cauitate rupis

Pag. 437. V. 9. ſcribe, ἐπὶ δὲ πολλοὶ πρὸς τὴν φυλὴν

Pag. 439. V. 22. poſt, quaſi popularis eſſet. adde, Sed quod tradidit Diodorus in

lis, quæ paullo antè ex eo retuli, Dionyſium ex ſcribæ filio, ciuitatis maximæ factum eſſe tyrannum, idem exſtat & apud Demoſthenem in oratione πρὸς Λεπτίνην, his verbis, Οὐδὲ γὰρ ἂν Λακεδαιμόνιοί ποτ' ἤλπισαν εἰς τοιαῦτα πράγματα ἀφίξεσθαι· οὐδέ γε ἴσως Συρακούσιοι τὸ πάλαι δημοκρατούμενοι, καὶ φόρους καρχηδονίους πραττόμενοι, καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτοὺς ἄρχοντες, καὶ ναυμαχίᾳ νενικηκότες ἡμᾶς, ὑφ' ἑνὸς γραμματέως, ὃς ὑπηρέτης ἦν, ὥς φασι, τυραννηθήσεσθαι. id eſt, Nam neque Lacedæmonij ſperaſſent vnquam, ſe in talem rerum ſtatum peruenturos, neque fortaſſe Syracuſani, qui iam olim in potētia populari viuebāt, & tributa à Karthaginienſibus exigebant, & omnibus ſuis finitimis imperabant, & nos prælio nauali ſuperarant, ſe ſub vnius ſcribæ, qui, vt aiunt, miniſter erat ciuitatis, dominationē caſuros.

Pag 440. V. 9. ſcribe, audiit, illum Siciliæ,

Pag. 44'. V. 9. poſt, aliquot annis minor natu. adde, Idem accuſationis lib. 2. C. Clodius adhibitis omnibus Marcellis, qui tum erant, de eorum ſententia leges Haleſinis dedit: in quibus multa ſanxit, de ætate hominum, ne quis minor triginta annis natu: de quæſtu, quem qui feciſſet, ne legeretur, &c. Et auctor huius libri iterum infrà in Hannib. Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natu imperator factus, &c.

Pag. ead. V. 33 lege, Ac Dionyſius quidem hunc nuntium præmio aff.

Pag. 443 V. 4. lege, fidem non habere, eùm ita d.

Pag ead. V. 17. lege παραγαγὼν αὐτοὺς ἔξω

Pag. 446. V. 12 ſcribe, auxilium conſecutus eſt humano viro, ſeu humanitate dignum.

Pag ead. V. 26. ſcribe, quod & Canterus lib. I. cap 14.

Pag. 447. V. 5. & intrare viſæ. imperato rem aduertere,

Pag. ead. V. 13. lege. humidus, ſubſtituerunt.

Pag. 450. V. 28. poſt, vigilijs & inedia necatus eſt. adde, Quod retulit Polyænus lib. 7. ſtrategem. his verbis, Ἀτίλιος ἀχθεὶς ὑπὸ καρχηδονίων ὤμοσεν αὐτοῖς, εἰ ἀφεθείη, πείσειν τὴν σύγκλητον διαλύσασθαι τὸν πόλεμον. μὴ πείσας δὲ, εἰς αὐτοὺς ἀναστρέψαι. ἀφικόμενος ἐς ῥώμην τοὐναντίον ἔπεισε τὴν σύγκλητον. τοῦτο δὲ καὶ τοσῷδε μᾶλλον, ὡς καρχηδόνιοι ἀπηγορεύκασι, καὶ τὰ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν ἀπόρρητα. καὶ ὅπῃ εἶναι ἁλώσιμοι, προσηγόρευσε. τῆς δὲ συγκλήτου παρακαλούσης αὐτὸν μένειν. καὶ τὸν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ὅρκον ἀνώμοτον ἡγεῖσθαι, περιπλεκομένων παίδων. γυναικὸς. φίλων, συγγενῶν, οὐχ ὑπέμεινε παραβῆναι τὸν ὅρκον. πλεύσας δὲ ὡς τοὺς καρχηδονίους ἀνήγγειλεν αὐτοῖς τό τε αὐτοῦ στρατήγημα, καὶ τὴν Ῥωμαίων γνώμην. οἱ δὲ κατορύξαντες αὐτὸν ἐς γαλεάγραν, αἰκισάμενοί τε χρόνῳ μακρῷ, καὶ βασανίσαντες ἔκτειναν. id eſt, Atilius à Karthaginienſib. captus, iuſiurandum eis dedit, ſe, ſi miſſus factus ſit, ſenatui perſuaſurum, vt bellum componat. Quod ſi efficere non potuerit, ad eos reuerſurum. Vbi Romam peruēnit, contrarium ſenatui perſuaſit. Idque tanto magis, quòd prædixit eis Karthaginienſeis eſſe defeſſos, & ab omni ſpe derelictos, & quà eſſent imbecilli, & quo modo capi poſſent, aperuit. Cùm autem ſenatus eum hortaretur, vt maneret, & iuſiurandum neceſſitate expreſſum, iniuratum exiſtimaret, complectentibus, & retinentibus eum liberis, vxore, amicis, cognatis, non potuit à ſe impetrare, vt iuſiurandum migraret, ac violaret. Profectus porrò naui ad Karthaginienſeis, enuntiauit eis & conſilium

ſuum callidum, atque acutum, & Romanorum ſententiam. Illi autem eum in cauea ferrea incluſum, diu verberibus male mulcatū & excruciatū, necauerunt.
Pag.452.V.28.ſcribe, ſic remis, quaſi habenis, &c.
Pag.461.V.3 .ſcribe, vrbs, ſiue ciuitas, Tyr.
Pag 471.V.18.omiſſus eſt numer. index, ibi.145. Rex autem qua n.
Pag 473.V.17 ſcribe, & M.Bœbio Tamphilo.
Pag.479.V.29.ſcribe, τὴν ὑποικουρουμένην ἐν αὐτοῖς
Pag.492.V.14.ſcribe, campóſque patenteis f.
Pag.493.V.37.ὤφθη τε, καὶ ἠλάλαξε.
Pag.499.V.32.ἐπὶ τὴν φαντασίαν τ.
Pag.505.V.34 deeſt vox, numero, poſt, verbum, manebant. Quare ita ſcribe, ex eorum, qui etiā in amicitia Romanorū manebant, numero, nomine Flauius, &c.
Pag.510.V.41.poſt, & Scipionis animi magnitudine. adde, Sed videtur legēdum apud Cornelium, In colloquium venit, non, vt vulgò, conuênit.
Pag.514.V.28.ſcribe, δυνάμενα καταβαλεῖν αὐτοὺς τὰ ἐπίχειρα, (al. καταλαβεῖν)
Pag.516.V.35.ſcribe. κόποις καὶ πάγοις ἀναπεπαρμένοις
Pag.517.V.1.ſcribe, ὡς ἀεὶ παῖς ἐκ ὕπν, καὶ
Pag.519.V.12.lege, apud Thermoyplas, M' Acilio Glabr.
Pag 521.V.5.lege, ſed momento temporis, &c.
Pag.530.V.9 ſcribe numerum indicem, ibi, & 42.reip.peritus, &
Pag.548.V.17 indicem numerum, qui eſt ibi, hoc modo, & 5. Græcè, & Latinè, hinc tolle, vt alieno loco poſitum, & transfer in V.15.pag.549.ad hæc verba, hoc modo, Habebat 5. auunculum Qu. Cæcilium, &c.
Pag.561.V.27.ſcribe, in manus hominum peru.
Pag.ead.V.vlt.lege, quam anti-
Pag.562.V.15.lege, ad Eumenem,
Pag.ead.V.25.lege, ſed non poterant
Pag.563.V.22 ſcribe, M. Antonius III.vir, vel III.VIR R.P.C: vt ſit punctum inter III. & VIR. & ita ſemper ſcribendum cura. nam operæ vbique punctum omiſerunt. & ſic impreſſerunt, IIIVIR, & IIIVIRI, contra nummorum antiquorum, & faſtorum auctoritatem: in quibus ita ſcribitur, III.VIR R.P C.
Pag.564.V.27.poſt PONT. MAX. III.VIR R.P.C. adde; Idē Teueninus oſtendit mihi non ita pridem & aliquot alios nummos ad hanc rem pertinenteis, quorum alius habebat in recta parte imaginem Octauiani cum hac inſcriptione, IMP. CÆSAR DIVI F. III.VIR ITER.R.P.C. in auerſa, acerram, & inſtrumentū ad aſpergendū, quod aſperſorium vulgus appellat, & vrceum, & lituum, cum hac inſcriptione, COS. ITER. ET TER. DESIG. Alius ſimiliter Octauiani effigiem in antica parte, cum hac inſcript. IMP, CÆSAR DIVI F. III.VIR ITER. R.P.C. in poſtica, templum cum hac inſcriptione, litteris recta linea collocatis, DIVO IVL. ad latus dextrum aram: in aditu templi flaminem, in frontiſpicio ſtellam, id eſt, cometam. eſt & inſcriptio alia circum nummum linea curua. COS. ITER. & TER. DESIGN. Si

quis autem quærat quid ſibi velint illa, III.VIR ITER.*hoc eſt,* ITERVM, *ſignificant, triumuiratum in alterum quinquennium prorogatum.* Nam *initiò triumuiratus in quinquennium duntaxat fuit inſtitutus: deinde poſt hoc quinquennium in alterum quinquennium productus.* Alius *altera in parte nauem roſtratam ſuis remigib. inſtructam, cum hac inſcriptione circum nummum,* ANT. AVG. IIIVIR R. P. C. *in altera, aquilam (ſignum legionis) inter duo ſigna cohortium ſigno legionis valde diſſimilia, cum hac inſcriptione in ima parte* LEG. II *id eſt, legionis ſecundæ.* Alius *in recta parte* Antonij *effigiem: pone cuius ceruicem eſt lituus, inſigne auguratus, cum hac inſcriptione circùm.* ANT. IMP. III. VIR R. P. C. *in auerſa roſtrum nauis, ſupra quod ſtella eſt, videlicet Cynoſura: cum hac inſcriptione circùm.* CN. DOMIT. AHENOBARBVS. Erat *& alius à* M. Antonino, *&* L. Vero Diuis *fratribus cuſus, ſeu potius recuſus & reſtitutus, in cuius antica parte erat triremis ſuis remigib. ornata, atque inſtructa, cum hac inſcript.* ANT. AVG. III. VIR R. P. C, *in poſtica ſignum legionis inter duo ſigna cohortium cum inſcript. infima* LEG. VI. *circum nummum hæc inſcriptio,* ANTONINVS ET VERVS AVG. REST. *id eſt,* Antoninus *&* Verus *reſtituerunt.*

Pag.571.V 27.*ſcribe,* περὶ ταῦτα τὸν πόλεμον ὁμονοοῦντες.

Pag.573.V.14.*ſcribe,* ἕκαστος ἀνὴρ πλῆθος ἀνέμων

HÆC FERE ANIMADVERTIMVS INTER RECOGNOſcendum *(præter ea, quæ in negotio tam multiplici, & vario, & impedito, non venerant nobis in mentem, aut, cùm etiam veniſſent, è memoria exciderant, & poſtea ſunt addita) ab operis eſſe aut prætermiſſa, aut peccata.* Necui *autem ſit mirum, aut incredibile, voces, atque adeò ſententias integras eſſe per imprudentiam prætermiſſas, id oſtendemus aliquando, ſi vita ſuppetet, in* Platone, Xenophonte, Demoſthene, Cicerone, *& multis aliis ſcriptoribus antiquis accidiſſe.* Exempli *cauſa, vt hunc potiſſimùm ſumam. apud* Ciceronem *in* Miloniana, *pagina noſtræ editionis 547. Verſu 24. omiſſum eſt, vt ſit, & ita legendum, non, vt ſit, religione aliqua, &c.* Pag.549. *verſu 4. legendum, eum* Milonem *vnum eſſe. &c. vnum, eſt omiſſum in libr. vulg.* Ead. *pag.* V. 22. *omiſſum eſt hoc totum, iudiciúmne timui? poſt illa verba, vrbe ceſſi.* Pag.552. V. 41. *omiſſum eſt, verbi cauſa, & ita legendum,* Heus *tu* Ruſcio, *verbi cauſa, caue ſis mentiaris.* Sexcenta *alia omitto, quæ aliàs ſuo loco indicabuntur.* Sic *anno ſuperiore in noſtra* Alcinoi *interpretatione Latina, pag.* I. *verſu* 10. *legendum eſt, vel ſolutio & circumactio animi à corpore, cùm ad ea, &c. omiſſum eſt, à corpore.* Pag.10.V.15. *legendum, deinde ab hoc ad id, &c.* Pag.14.V.20. *poſt, & partiendo. omiſſum eſt hoc totum, quæ vim artis dialecticæ maximè oſtendunt, ac declarant.* Pag.48.V.11. *legendum, eius totius.* pag.64. V. 8. *redundat negatio, ibi, non participarent, &c. eáque detracta, legendum, ſi non etiam ipſa quæ ſunt, participarent &c.* Denique *& hîc, & alibi fieri poteſt, vt multa inſint errata multæque lacunæ, & defectiones non cuiuis cognitæ: quas humana natura vel eſcribendo, vel excudendo vix effugere poteſt.* Vale.

INDEX RERVM ET VERBOrum memorabilium, quæ ſunt in contextu Aemilij, ſeu Cornelij.

A fundamentis diſiicere. 364,21
à ſtirpe ad hanc ætatem familiam aliquam ordine enumerare. 558,20
Abalienare homines ſuis rebus. 272.14
abalienare. mercenarij milites totam abalienarant Africam. 449,9
abeſſe à cupiditate. tantū afuit à cupiditate pecuniæ, vt, &c. 554.27
abit res conſilio ad vireis pugnantium in prœlij concurſu. 119,30
abhorrere. vocabat eos Atticus, quorū mores à ſuis non abhorrerent. 556,19
abiicere in propatulo. 470,25
abiecto Bruto. 551,25
abrogare magiſtratum alicui. 87,19
abrogatum his imperium. 226,20
abſtinentia. 276 3
abſtinentiam alicuius tentare, 223,23
abſtinere ſe cibo. cùm biduum cibo ſe abſtinuiſſet. 561,12
Acæus exercitus. 202,13. & 29. al. Car exercitus.
accedere ad remp. 132,2
accedere ad amicitiam alicuius. 311,29
accedere ad manum. neq; vmquam ad manum accedere licebat. 314,24
accedere ad haſtam publicam. 550,10
accelerare ſibi mortem. 561,9
acceſsio. cùm tāta pecuniæ facta eſſet acceſsio, &c. 556,20
accidit caſu. 472,17
accipere calamitatem. 132,13
accepit condicionem. 205.15
accipere fidem. 206,10
accipere vulnus. 148,28
accipere vulnus tranſlatè. 303 10
accipere mortiferum vulnus. 228,7
accipere auribus. 393,29
acceptum. munus gratum, acceptūmque. 469.4
accipere iniuriam. 554.12
accreſcere. poſtquàm in dies dolores accreſcere ſenſit, &c. 560,23
accuſare aliquem ſuo nomine, aut ſuſcribentem. 550,12
acerbitas imperij. 62,16
acerrimo concurſu pugnatum. 313,26
Acheruns. ab Acherunte redimere. 151.15
acie conſtituta nauium. 471,22
acie inſtructa. 227,31
acquieſcere à laßitudine. 207.6
acquieſcere. Hannibal anno ætatis acquieuit ſeptuageſimo. 473,12
acroama. nemo in conuiuio Attici aliud acroama audiuit, quàm anagnoſten 556,15
acta. cùm in acta cū ſuis accubuiſſet, &c. 276.12
acutus ad fraudem. 149,25
ad. hæc ad noſtrā cōſuetudinem ſunt leuia. 222 21
ad eum finem, quo ad. 222,28
ad extremam ætatem creuit amicitia. 553,10
ad extremam ſenectutem. 560,12
ad manum. 311,32
addere res nouas in edictum. 530,2
adducere in eam conſuetudinē, vt, &c. 171,13
adducere aliquem alicui in ſuſpicionē. 465.24
adduci in opinionem. 203,28
adductus precibus. 146,16
adducti ad deſperationem. 320,4

adire capitis periculum. 192,22
adiiſſe ſummos labores, ſummáque pericula. 395,28
adiit regem. 465,27
adit ad Dionem. 149,25
adepti victoriam. 181,1
adepti magnam gloriam. 181,8
adhibere. nullam adhibuit memoriã contumeliæ Epaminondas. 226,14
adhibere modum. 224,18
adhibere vim. 52.3
adhibere magnam curam, & diligentiam in valetudine tuenda. 260,27
adiacent mare. omneisq; eas genteis, quæ mare illud adiacent. 190,30
Adimantus. 87,8
aditum conueniendi petentibus nõ dabat Pauſanias. 51,3
adiungere. ſatis erit dictũ, ſi hoc vnũ adiunxero. 228,27
adiungere ad amicitiam. 86 9
adiungi ſibi amicum cupiebat. 89,9
adiutor. dato adiutore Pharnabazo. 154,1
Admetus rex Moloſſorum. 26,27
adminiſtrare bellum. 181,2.314,20
adminiſtrare legationes. 145,31
admitti iuſsit. 201,11
admitti ad aliquod officium. 312,1
admitti in numerum. 72,6
adoriuntur vniuerſi nauem Eumenis. 472,3
adortus Dodonam. 72,26
Adrumetum. 468,19
adeſſe alicui in magnis reb. 145,28
adeſſe alicui in conſilio. 312,8
aduerſarius in adminiſtranda repub. 214 25
aduerſaria factio. 254,5
aduerſus reſiſtere. 254,13
ædes Proſerpinæ. 150,10
ædes Iouis Feretrij *à* Romulo *conſtituta, vetuſtate atque incuria detecta.* 559,30
ædificator. 555,17
Ægos flumen. 71,35.87,28,132,8
Æmilij. 558,23
æmulatio. maximarum rerũ non ſolùm æmulatio, ſed obtrectatio inter aliquos intercedit. 560,8
æmulatio laudis inter aliquos. 549,30
æqualis. nullo Brutus *adoleſcẽs æquali vſus eſt familiarius, quàm* Attico *ſene.* 551,7
æqualis. æqualem, ſimillimúmque ſui ſecum habebat Canium, &c. 553,7
æquales cũ æqualibus ſuis, &c. 557,17
æquiparare aliquẽ labore, &c. 90,23
æquitas animi. 121,22
ærarium priuatum. 551,11
æris terna millia. 556,11
æs alienum aliquorũ inueteraſcere non pati indulgendo. 543.3
ætas extrema imperatorum Athenienſ. 192,25
affectare munditiam non affluentem (fort. non affluentiam.) 556,6
afferre deformitatem. 276,8
afferre manus. 393.9
afferre vim alicui. 151,8.320,19
afferre teſtimoniũ humanitatis. 557,15
afficere magnis munerib. 273,1
afficere pœna. 470,1
affici exſulio. 121,4
affinitas. peruenit in affinitatẽ imperatoris Diui Iulij *filij.* 559,10
affuit Philippo & Alexandro *in conſilio.* 312,8
afuit. tantũ afuit ab inſolẽtia gloriæ, &c. 274,20
afuit à cupiditate pecuniæ. 554,27
Agamemnon *cũ vniuerſa* Græcia *vix vnam cepit vrbem.* 225,12
Ageſilaus Aſiam Tauro *tenus regi eripuiſſet, niſi ei* Conõ *obſtitiſſet.* 132,28
Ageſilaus *domum à ſuis ciuibus quam-*

obrem reuocatus. 131,19
Ageſilaus Lacedæmonius, eximie à Xenophonte Socratico collaudatus. 271,11
Ageſilaus cum Leotychide fratris filio habuit contentionem. 271,13
Ageſilaus nouũ quiddã in acie aduerſariorũ, quibus præerat Chabrias, intuẽs, progredi non eſt auſus. 180,31
Ageſilaus ſummus dux. 180,28
Ageſilai celeritas, cùm in Aſiam profectus eſt, regi Perſarum bellum illaturus. 272,1
Ageſilaus in pactione manſit ſumma fide. 272,10
Ageſilaus in Phrygiam ſe conuertit, nõ in Cariam, vbi erant Tiſſaphernis plurima domicilia. 272,23
Ageſilaus Epheſum hiematum milites duxit. 272,25
Ageſilao nuntius domo venit ephororum iuſſu, &c. 273,18
Ageſilai pietas. 273,21
Ageſilaus opulentiſſ. regno præpoſuit bonam exiſtimationem. 273,27
Ageſilaus Athenienſeis, & Bœotios ſibi obſiſtere conatos, graui prælio vicit. 274,4
Ageſilaus eos, qui in templum Mineruæ ſe è fuga coniecerant, etſi aliquot vulnera acceperat, vetuit violari. 274,6
Ageſilaus antetulit iræ religionẽ. 274,9
Ageſilaus templa deorum etiam apud barbaros ſancta habuit. 274,11
Ageſilaus commiſeratus eſt fortunam Græciæ. 274,21
Ageſilaus negat ſuæ virtuti conuenire vrbeis Græciæ expugnare. 274,16
Ageſilaus non interfuit pugnæ Leuctricæ. 275,4
Ageſilaus niſi Ageſilaus fuiſſet, cùm Epaminõdas Spartam oppugnabat, Sparta non fuiſſet. 275,5
Ageſilai conſilium in tegenda adoleſcentulorum quorundam voluntate. 275,13
Ageſilaus ſimulata laudatione aliquot adoleſcentulos, qui ad hoſteis tranſfugere volebant, recuperauit. 275,16
Ageſilaus cùm maxima ei munera à regibus, &c. conferrẽtur, nihil vmquam in domam ſuam contulit. 275,19
Ageſilaus domo eadem fuit contentus, qua Euryſthenes eius progenitor fuerat vſus. 275,30
Ageſilai domus qualis. 276,2
Ageſilai domus quo modo inſtructa. 276,4
Ageſilaus naturam fautricem habuit in tribuendis animi virtutib. maleficam in corpore. 276 6
Ageſilaus, exiguus, & claudus altero pede. 276,7
Ageſilaus annorum octoginta ſubſidio Thaco in Ægyptum iuit. 276,11
Ageſilaus cùm Ageſilaus Tacho regi Ægypt. ſubſidio miſſet, iſque cũ ſuis comitib. in acta ſine vllo tecto accubuiſſet, fama de eius aduentu ad regios perlata, Ageſilaum quærentibus vix fides facta eſt, vnum eſſe ex iis, qui tum accubabant. 276,10
Ageſilaus munera regis Tachi nomine ad ſe allata non accepit, præter vitulina, & huiuſmodi genera opſonij. 276,22
Ageſilaum barbari cõtemſerũt. 276,26
Ageſilaus donatus à Nectanabe ducẽtis viginti talentis. 276,28
Ageſilaus moritur. 277,2
Ageſilaus nomine, non poteſtate fuit rex. 396,14
Agis rex, Ageſilai frater. 271,22
agitare mente. 448,26

agmen 205.29
Agnonides ſycophanta 372.7
agere. vinctum ante ſe Thyum agebat 201 5
agere. agere cœpit ſe, &c. 88.5
agere bellum 470.6
agere cauſam populi 371.24
agere gratias, & habere 395.15
agere prædas. magnas prædas agit 206 13
agere cum aliquo 61.31
agerentur vigiliæ 121.28
agere rem non mãdatam, ſed ſuã 256.7
agere vitam 558.10
agi. ſuam exiſtimationem in ea re agi putabat 557.10
agreſti, duplicique amiculo circumdatus 201.2
agricola ſollers 530.13
Agrippa Auguſti priuignus 559.18
Agrippa Attici gener 560.24
Agrippa flens atque oſculans orat Atticum, ne ſibi mortem acceleret 561.8
ala equitum 312.6
ala equitum. vni equitum alæ præfuiſſet 320.20
Alcibiades Cliniæ fil. 82 24
Alcibiades primus Græciæ in Thraciam introiit 87.23
Alcibiade nihil excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus 82.25
Alcibiades formoſiſſ. ad omneis res aptus 82.29
Alcibiades vbi educatus 83.4
Alcibiades amatus à multis more Græcorum 83.10
Alcibiadis conſilio Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt 83.17
Alcibiades in domo ſua facere myſteria dicebatur 84.6
Alcibiades compellatus in contione ab inimicis 84.9
Alcibiades abſens reus factus 84.17
Alcibiades ſubduxit ſe à cuſtodib. 84.25
Alcibiades abſens damnatus 84 27
Alcibiades Lacedæmonem demigrauit 85.1
Alcibiadis conſilio Lacedæmonij amicitiam cum Perſarum rege fecerunt 85.6
Alcibiadem timere & odiſſe incipiunt Lacedæmonij 85.11
Alcibiades ſagax 85.17
Alcibiades reſtituitur 85 28
Alcibiades cum collegis recipit Ioniam, &c. 86.5
Alcibiades. ad Alcibiadem redeuntem viſendum totus populus concurrit 86.13
Alcibiades rediẽs coronis aureis, æneiſque donabatur 86 24
Alcibiades lacrymans vrbem ingreditur 86.25
Alcibiadis reuerſi ad populum oratione multitudo commota 86.28
Alcibiadi bona ſua reſtituuntur 87.1
Alcibiadis lætitia minº diuturna 87 5
Alcibiades in inuidiam récidit 87.11
Alcibiades timebatur nõ minus, quàm diligebatur. 87.16
Alcibiades domum redire non vult, & ſe Perinthum confert. 87.21
Alcibiadem duces Athenienſes recipere nolunt, inuidia impulſi 88.11
Alcibiades poſt Lacedæm. victoriam apud Ægos flumen, ſeſe abdit in Propontidem 88.25
Alcibiadi Thraces inſidiantur 88.28
Alcibiades ſonitu flãmæ excitatus & veſtimentis in ignẽ eiectis vim flammæ tranſit 90.7
Alcibiades telis miſſis interfectus 90.8
Alcibiadis caput ad Pharnabazum relatum 90.9
Acibiadem mulier, quæ cum eo viuere

conſueuerat, muliebri ſua veſte contectum, cremat 90.11
Alcibiadem Thucydides & Theopompus & Timæus ſummis efferunt laudib. 90.14
Alcibiadis ingenium verſatile, & ad omniũ mores & naturas aptũ 90.23
Alcibiades ad Pharnabazum in Aſiam tranſiit 89.1
Alcibiadi dat Grunium caſtrum Pharnabazus 89.3
Alcibiades non poteſt pati Athenas victas Lacedæmoniis ſeruire 89.6
Alcibiades regem Perſarum cupit ſibi amicum adiungi 89.9
Alcibiadem ferro aggredi non audent qui miſſi fuerant ad eum interficiendum 89.29
Alcibiades quæ geſſit cum Thraſybulo, ea naturali quodã bono vniuerſa fecit lucri 119.27
Alcibiades nihil ſine Thraſybulo geſſit bello Peloponneſio 119.27
Alcmæon & Oreſtes matricidæ, Argiui 225.23
Alexander Babylone mortuus 312.8
Alexãder moriens annulum ſuum Perdiccæ dederat 312.11
Alexander Magnus Babylone morbo conſumtus eſt 397.6
Alexandri Magni amici, reges 397.21
alienatæ bene animatæ inſulæ oppon. 62 17
alieniſſimo ſibi loco, opportuniſſimo hoſtibus confligere 24.8
allata vis Dioni 151.8
alere morbum 561.2
Alpes Italiam ab Gallia ſeiungunt. 466.26
Alpeis nemo vnquam ante Hannibalẽ cum exercitu præter Herculẽ Graium tranſiit 466.27
amatores quàm plurimos habere laudi ducitur adoleſcẽtulis in Græcia 1.20
ambitio. magna ambitione Platonem Syracuſas perduxit Dionyſius prior 146.11
amicitia, quæ non tam beneficiis mutuis, quàm odio communi in aliquem ſuſcepto, continetur 206.21
amicitia fida 397.29
amicitia. plus in amicitia valet ſimilitudo morum, quàm affinitas 549.25
amicus. ab amico nullas verebatur inſidias 200.19
amicum eſſe non fortunæ, ſed hominibus 552.23
amiſſus Siciliæ 86.16
amiſſa poſſe recuperari 191.19
amita 200.20
amittere animam 228.8
amittere optimateis. pro offendere, ſeu alienare 149.16
amittere patrimonium. recuperare oppon. 555.5
amitti ciuitatem Ro. alia áſcita 548.11
ammonitu Attici 560.1
amœnitas domus non ædificio, ſed ſilua conſtabat 555.21
amoueri alicui victum quotidianum 320.23
Amphipolis 62.8
amplius. cùm de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſet 205.5
Amyntæ Macedonis liberi 172.4
anagnoſtæ optimi 555.26
anceps periculum 23.20
Andocides. ante Andocidis ianuam Hermes 83.22
Andocidis Hermes 83.22
Androcles Magnes 203.2
anguſtiis locorum clauſi 449.16
Anicia Pomponij conſobrina Ser. Sulpicio nupſerat 547.15

animatus. insulas bene animatas cōfirmauit 62.16
animaduertit. ut concurrenteis insidiatores animaduertit, &c. 206.3
animaduertere. Alexandrum ut animaduertit Pelopidas, &c. 356.21
animo strenuo aliquid facere 203.24
animo non minus, quàm ventre delectari 556.17
annicula. hanc vix anniculam Ti. Claudio Neroni despondit 559.17
annulum suum si quis alicui dat moriens, videtur ei sua omnia commēdare, & dare 312.12
anno vertente 274.1
annus temporis 28.4
ante oculos ciuium 181.20
antecedere cōdiscipulos suos doctrinis 222.22
anteibat omneis auctoritate 182.7
anteponere. comparare 395.3
Antigonus solus de Eumene constituere non audet 319.30
Antigonus usque ad septimum diem de Eumene sibi deliberādi spatium reliquit 320.101
Antigonus cùm vereretur ne qua seditio exercitus oriretur propter Eumenem, vetuit ad eum quemquam admitti, & quotidianum victum ei amoueri iussit 320.22
Antigonus negabat se ei vim allaturū, cui aliquādo fuisset amicus 320.24
Antigonus ex iis qui principes Alexandri regnum eius liberis seruare polliciti, id praestare noluerunt 321.2
Antigonus Eumenem mortuum propinquis sepeliendum tradidit 321.4
Antigonus ex Alexandri magni amicis 397.23
Antigonus in prœlio occisus 397.25
Antiochus rex potentiss. usque à mari Rubro Italiae arma inferre conatus 465.19
Antiochus Hannibalis consiliis paruit magis in suscipiendo bello, quàm in gerendo 470.6
Antipater 312.14
Antipater & Craterus viri tum claritate, tum usu belli praestantes 313.11
Antipater. rerum summa ad Antipatrum defertur 314.16
antiquitus. tectum antiquitus constitutum 555.22
antistat innocentiae eloquentia 45.10
Antonius hostis iudicatus Italia cessit 552.3
Antonij inimici, qui erant potentiss. & plurimi, dabant se eius aduersariis 552.5
Apenninus 467.4
aperire suos sensus alicui 150.2
aperire consiliū suum. verénsne prius cōsiliū aperiretur suum, quàm, &c. 150.14
aperire. quod magis aperiret eorum dementiam 255.15
Apollocrates: cui maximam fidem vni habebat Dionysius 148.21
apparere. Eumenes septem annos Philippo apparuit 320.19
appellere classem ad. 7.22. & 121.27
appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, vt, &c. 551.14
applicarat se ad Atheniēsiū societatem 46.7
appositi custodes 147.25
apprimè boni artifices 555.29
appropinquare ad insulam 191.23
appulsa classe ad Eubœam 7.22
Aquilo ventus 5.23
arae paci publicae factae 19.5
Archias hierophantes 255.16
Archias Thebanus 255.17
Ardeatinum praedium 556.26
Arete Dionis vxor 145.19. & 147.19

Argilius, adoleſcens Pauſaniæ carus 51.22
Argos habitatum cōceßit Themiſtocles 26.18
Aridæus Datamis fil. cadit in prælio 203.8. & 9
Ariobarzanes Lydiæ, & Ioniæ præfectus 200.23
Ariobarzanes 190.23. & 203 5
Ariſtides Lyſimachi fil. 45.7
Ariſtides & Themiſtocles obtrectarūt inter ſe 45.9
Ariſtides vnus poſt hominum memoriam cognomine iuſtus eſt appellatus 45.13
Ariſtides exſulio decem annorum multatus eſt 45.14
Ariſtides reſtitutus anno ſexto pòſt, quàm expulſus erat 45.24
Ariſtides interfuit pugnæ nauali apud Salamina 45.24
Ariſtides fuit in prælio apud Platæeas prætor 45.25
Ariſtidis iuſtitiæ, & æquitatis, & innocentiæ memoria multa 45.29
Ariſtidis æquitate factum eſt, vt ſumma imperij maritimi à Lacedæmoniis ad Athenienſes transferretur 46.2. & 6
Ariſtides delectus eſt, qui conſtitueret quantum quæque ciuitas pecuniæ daret ad naueis ædificandas 46.10
Ariſtides, pauper 46.16
Ariſtides in tanta paupertate deceßit, vt, qui efferretur, vix reliquerit 46.17
Ariſtomache Dionis ſoror, Dionyſii ſuperioris vxor 145.15
arma capit Datames 202 6
armis dimicare 5.12
armatura. leuis armaturæ maximus numerus 205.1
armillis aureis eum ornauit 201.1
armare ſe imprudentia alicuius 150.3
arripuit filiam regis Moloß. paruulam Themiſtocles 26.30
arripere ſtudium litterarum 530.16
arripere celeriter quæ traduntur 547.5
Artabazus 50.21
Artaphernes 17.18
Artaxerxes 27 20
Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre cogitans, Iphicratem ducem ab Athenienſ. petiuit, quem præficeret exercitui conducto 171.20
Artaxerxes hoc nuntio commotus, (de defectione Datamis) 204.12
Artaxerxes quòd implacabile odium in Datamem ſuſceperat, Datamem inſidiis interficere ſtudet 205.18
Artaxerxes Epaminondam per Diomedontem corrumpere conatur 223.25
Artaxerxem claſſem comparare fama exierat 251.31
Artaxerxes duo, Macrochir, & Mnemon 396.21
Artaxerxis Mnemon cùm matris ſuæ ſcelere amiſiſſet vxorem, tantùm indulſit dolori, vt eum pietas vinceret 396.28
Artaxerxes Macrochir & Mnemon, morbo naturæ debitum reddiderunt 397.2
Artemiſium 23.15
aſcendit in triremem 84.21
aſcendere in nauem 214.15
aſcendere gradum 371.9
Aſia ſuccubuit Europæ 14 21
aſpergi infamia 84.5
Aſpis rex. vt Aſpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat 201.19
aſſeclam eſſe prætoris 550.19
aſtu, ſeu aſty 23.23
aſty venit 86.27
Athenæ, atque adeò cūcta Græcia, quæ ſub Lacedæm. fuerat imperio, victo-

ria Cononis apud Cnidum liberata eſt 134.10
Athenæ ſine Piraeo eſſe non poſſunt 271.22
Athenæ antiquitate, humanitate, doctrina præſtant omneis ciuitates 548.20
Athenienſes Xerxe in Græciam inuadente partim Salaminem, partim Trœzenem ſua, quæ moueri poterant, aſportant 23.5
Athenienſibus licet eodem patre natas vxores ducere 61.29
Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habent 181.9
Athenienſes & Bœotij obſiſtere conati Ageſilao ex Aſia reuertenti 274.3
athletæ ius ſtatibus in ſtatuis ponendis vtebantur, in quibus victoriam eſſent adepti 180.36
attendere animum ad cauendum 85.18
Atticus. al. Attius in annali ſuo 473.14
Attius ſcripſit annaleis 473.15
attigit poëticen Atticus 558.25
audiens dicto regi non erat 200.13
audiendi ſtudioſus erat Epaminondas. ex hoc enim facillimè diſci arbitrabatur 223.8
auditum. cognitum. hoc non auditum, ſed cognitū prædicamus 556.13
auertere puppeis, proras 472.13
Auguſtus Cæſar numquam ad ſuorum quemquam litteras miſit, quin Attico mitteret, &c. 559.21
augere agro & vrbib: ciueis ſuos 120.25
aulici. aulicorum inuidiam excepit 202 18
Aulus Torquatus 554.2
Αὐνμανίας ſacellum à Timolconte ſuæ domi conſtitutum 395.18
Autophradates 200.7
Autophradates Datamem ad pacem atque amicitiam hortatur 205.12
Autophradatis militū numerus 204.25
Autophradates in Cappadociā ab Artaxerxe mittitur 204.25
Autophradates in Phrygiam ſe recipit 205.17

B

Bagoas 89.25
barba prolixa al. promiſſa 200.29
bellare aduerſus, &c. 27.24
bello perſequi 9.15
bellum Perſicum 22.10
bellum ſociale 172.8
bellum. nihil in bello oportere contemni 120.14
bellum ſociale 182.4
bellum Peloponneſiacum 119.26
bellum Peloponneſium 119.26
bellum Peloponneſium 132.2
bellum Peloponneſium 254.11
bellum inter Ægyptios & Perſas conflatum 181.9
bellum Ægyptium 201.15
bellum ſedatum 205.16
bellum. pariter pax bello 225.2
bellum Corinthium 274.17
belli diuturnitas 394.11
bellum renouare 448.27
bellum componere 468.15
bellum Punicum primum 530.19
bellum Punicum ſecundum 530.19
bellum geſtum apud Mutinam 551.29
bellum ciuile Cæſarianum 550.23
bene habitare. in primis bene habitauit Atticus 555.18
beneficia præcepta immortali memoria retinere 554.13
benignitatis memoriam exſtare voluit 393.26
beniuolentia. nullum eſt imperium tutum, niſi beniuolentia munitum,

148.11
beniuolentia tenere, quod alij imperio poſſunt 394.29
Bithyni *vniuerſi adoriuntur nauẽ* Eumenis 471.3
Bœotij magis firmitati corporis, quàm ingenij acumini ſeruiunt 90.24
Borni 87.22
Bruti mater,Seruilia 554.9
ByZantium ab Alcib.*expugnatũ* 86.8
ByZia 87.22

C

Cadméa *Thebarum arx* 254.4
Cadmía. *al.*Cadméa 228.25
cadere. cécidit res præter opinionem 6.11
cadere in ſuſpicionem 50.25
caducéum. tabellarium cum caducéo mittit 471.24
Caduſii 200.3
Cæſaris interfectoribus vt priuatum ærarium ab equitibus Rom. *conſtitueretur, excogitatum eſt à quibuſdam* 551.11
Cæſár Auguſtus ad Atticum *ſæpe ſcribit* 559.22
Cæſár Octauianus *&* Antonius, *vterque principem ſe eſſe non ſolùm vrbis* Romæ,*ſed orbis terrarum cupiebat* 560.10
C.Aurelius 468.28
C.*Caſſij interitus* 554.1
C.*Centennius,prætor* 467.14
C.*Claudius* Nero 529.11
C.Flaminius *conſul* 467.12
C.Flauius Bruti *familiaris* 551.14
C.Heluius *ædilis* 529.16
C.Lutatius *conſul* 448.21
C.Marius,L.Torquatus, M.Cicero *condiſcipuli* T.Pomponij Attici 547.10
C.Terentius Varro 467.16
calamitatem moderatè ferre 395.6
calamitatẽ belli ferre non poſſe 448.25
Callias pecunioſus 61.30
Callicrates. *al.*Callippus 149.23
Callicrates. *al.*Callippus *inſidiatur* Dioni 149.23
callida liberalitas 554.6
Calliphron *docuit* Epaminondam *ſaltare* 221.15
Calliſtratus Athenienſ.*legatus,qui eloquentia omneis eo præſtabat tempore* 225.17
Camiſſares Datamis *pater* 200.5
cantare ad chordarum ſonum 222.12
canes venatici 255.5
Cannenſis pugna 468.10
capitulatim 530.20
capere conſilia ſibi & patriæ inimica 51.7
capere aliquem ſua humanitate 89.2
capere arma 201.6
capere locum editum 175.11
capere ſummos magiſtratus 370.22
capere imperium 397.22
capere conſilium 470.20
capere honores 550.8
capere honores 558.21
capere per aliquem honores, aut diuitias 550.29
capere. elegantia vitæ Atticus *principes ciuitatis ceperat* 559.12
capere dolores ex curatione 560.20
capi conſilio 314.25
captus miſericordia 27.13
captus ſimulata amicitia 207.14
captus adoleſcentis Attici *humanitate* Sylla 548.23
captus dolo. tam callidus vir,extremo tempore captus eſt dolo 206.6
Cares Lemnum *aliquando incoluerũt* 6.10
Caria, *regio multo locupletiſ.*272.21
Caſſander vnus ex iis,qui regnũ Alexandri *ſeruare eius liberis polliciti, id præſtare noluerunt* 321.3

Caſſander. cum Caſſandro ſentiebãt optimates 371.27
Caſſander à Polyperchonte Macedonia pulſus 371.28
caſtra. locus ad caſtra ponenda idoneus 207 10
caſtris vtendum, non palæſtra, ſi principes Græciæ eſſe vultis 225.4
caſtra nautica 472.13
Cataonia iacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ 101.20
Cato ortus ex municipio Tuſculo 529.3
Catullus 555.6
cauſa non ſuberat, quare, &c. 82.35
cauſam capitis dicere 371.10
cauſam bellandi reperire 449.23
cedere. quæ proſpere ei ceſſerunt 199.30
celans commiſſa 223.6
celeberrimo loco 151.16
celebratum fama 180.33
celeritas Ageſilai 273 30
cera circunfuderunt Ageſilaum mortuum eius amici 277.3
cernere oculis 393.30
certos homines mittere 89.15
Chabrias Athenienſis, habitus in ſummis ducibus 180.24
Chabriæ inuentum, quod maxime elucet, &c. 180.26
Chabrias illo ſtatu ſibi fieri ſtatuam voluit, quo ſtatu ſui milites Ageſilaum perterruerunt 180.34
Chabrias quot bella adminiſtrauerit 181,2
Chabrias Nectanebum adiutum profectus 181.4
Chabrias Euagoræ adiutor publicè ab Athenienſib. datus 181.5
Chabrias in re nulla Ageſilao cedebat 181.12
Chabrias. præfecti regis Perſiæ legatos miſerunt Athenas queſtum, quòd Chabrias aduerſum regem bellum gereret cum Ægyptiis 181.15
Chabrias domum ex bello Ægyptio reuocatur 181.17
Chabrias non libenter erat ante oculos ciuium 181.20
Chabrias periit bello ſociali. ibidẽ quo modo perierit 182.4
Chaones 190.31
Chares plurimum vixit in Sigæo 182.2
Chares diſſimilis ſuperiorum imperatorum & factis, & morib. 182.2
Chares Philippo oppoſitus 191.14
Chares. in Charete non ſatis præſidij putabatur 191.14
Chares male re geſta Timotheum & Iphicratem accuſat 191.30
Charo. Charonis domus 255.7
chiliarchus ſecundum gradum imperij tenebat 133.10
chiliarchus. ſine chiliarcho nemo admittitur ad colloquium regis 133.12
Ciliciæ portæ 204.16
Cimon ſororem germanam habuit in matrimonio 1.16
Cimo habebat in matrimonio ſororem germanam Elpinicen 61.26
Cimo Miltiadis fil. 61.21
Cimonis ſoror, Elpinice 61.27
Cimo eloquens, liberalis, prudens iuris ciuilis, &c. 62.2
Cimonis res geſtæ 62.7
Cimon teſtarum ſuffragiis decem annorum exſulio multatus eſt 62.25
Cimo poſt annum quintum, quàm expulſus eſt, reuocatus eſt in patriam 63.1
Cimo hoſpitio Lacedæmoniorum vtebatur 63.2
Cimo imperator in Cyprum miſſus cũ ducentis nauibus 63.6
Cimonis liberalitas 63 10
Cimonis vita ſecura, more, acerba

63.24
Cinnanus tumultus 547 16
circulus. cùm in circulum veniſſet, in quo aut de rep. diſputaretur, &c. 213.8
circumfuſus hoſtium concurſu 182.11
circumiri multitudine aduerſariorum 203.14
circumiri ab hoſtib. 204 20
circumire omneis foreis ædificij 473.5
circumuehens Peloponneſum 190.28
circumuentus inſidiis 497 13
cithariZare 222.11
Citium. vrbs Cypri, in qua Cimo eſt mortuus 63.8
ciuilem omnem victoriam, funeſtam putabat Epaminondas 228.26
ciueis ciuibus parcere æquum 120.25
ciuitates liberæ. commune vitium in magnis, liberíſque ciuitatib. vt inuidia gloriæ comes ſit 181.23
ciuitatem Ro. alia aſcita amitti 548.11
clari viri plerique qualem exitum habuerint 372.23
claßiarios conuocat 471.15
claßis communis Græciæ trecentarum nauium 23.13
Claſtidium 467.5
claudus altero pede 276.7
clauſi locorũ anguſtiis 216,11.449.16
clauſus locorum anguſtiis 467.24
Cleon Halicarnaſſeus 73.10
Cn. Manlius Vulſo 473.21
Cn. Seruilius Geminus 467.19
Cn. Domitius, C. Soſius Coſs. 561.15
coactus neceßitate 27.11
cœpta ſunt coniici vaſa fictilia 472.9
coërcere alicuius hominis procacitatẽ 395.26
cogitare callidè 205.10
cogitare aliquid amicè de aliquo 466 11
cogitatum acutum imperatoris 204.9
cognita conſilij voluntate 320.20
cognitum. auditum. hoc non auditum, ſed auditum prædicamus 556.13
cognoſcere animos. facilè omnium animos cogniturum 149.30
cohortatione tali militũ facta 471.20
coire cum aliquo ſocietatem 132.23
coire. ſe neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum 551.20
collatum omne bellum circa Corinthũ 274.16
collatis vtrorumque factis 473.28
colligere milites ex fuga 468.23
collis Quirinalis 555.20
collocare. Ariſtidis filiæ de communi ærario dotibus datis collocatæ ſunt 46.18
collocare. cui virginem filiam collocarat 559.17
colebatur ſacrarium ſumma ceremonia 27.1
coli abſentem litteris ab aliquo 560 3
Colonæ 51.5
colonia. mittere in coloniam 62.9
comitas non ſine ſeueritate 557.1
comitium 273.24
commeatibus priuari. prouideret ne commeatibus ciuitas priuaretur 371.16
commendatio oris 82.31
commendare. corporis dignitas non minimùm commendat 145.23
comminus pugnans 182.18
commiſeratus eſt fortunam Græciæ 274.21
commiſſa celans 223.6
commiſſa celare interdum non minus prodeſt, quàm diſertè dicere 223.6
committere prælium 8.17. & 25.99
committere prælium 313.22
committere prælium 472.1

committere ſe ciuilibus fluctibus 550.4
commodè verba facere 28.8
commoditas. in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem 552.7
commotus hoc nuntio 204.12
communis infimis 548.8
commutatio rerum facta imperio Alcibiadis, Thraſyb. Theram. 85.30
comparet in libris Catonis multa induſtria, & diligentia 530 25
comparare bellū omni ratione 147.30
comparare bellum 27.11
comparare copias 271.8
comparare exercitum 201.18
comparare factionem 148.30
comparare manum 147.19
comparat manum 203.5
comparare iter ad. 89.17
compellare 84.9
compellare aliquem fratricidam, impium, &c. 393 16
comperit. à quo vt rem geſtam comperit 201.10
complecti omnium parteis 312.13
complere, cum VII. & LXX. annos compleſſet 560.12
complexi inter ſe Eumenes & Neoptolemus ex equis decidunt 313. 9
componere bellum 88.10
componere bellum 448.30
componere bellum 468.25
compoſitò aliquid feciſſe 203.29
comprimere preces alicuius taciturna ſua obſtinatione 561.11
conata perficere 150.14
concedere alicui aliquem inimicum 551.5
conceſſit Argos habitatum Themiſt. 26.19
cōcidit maximè vno crimine Phocio 371.13
conciliator nuptiarum 554.24
conciliare nuptias 549.23
conciliare, otij nomine ſeruitutē conciliat 225.1
conciliare otium alicui ciuitati 394.18
conciliare pacem 448.29
conciliare pacem inter aliquos 63.5
conciliare. ſui cuique mores plerumque conciliant fortunam 559.7
conciliare. quod cuiquam antè detulerit, & conciliarit fortuna 559.15
conciliari. homines ſibi conciliari animaduertebat 272.17
concilium populi haberetur 395.9
concinnus in breuitate reſpondendi 224.22
concitare equum in aliquem 256.21
concitare. equo concitato 202.7
conclaue editum 150.15
concludere vno volumine res aliquas 124.19
concurrant omnes in vnam Eumenis nauem 471.16
concurſus acerrimus 313.26
concurſus. magni concurſus facti 372.12
condiciones non conuenerunt 468.17
condicionem aſpernari 61 33
condicto. de re vxoria 61.33
condicionem æquam non habere alicuius rei 547.29
condicio. nullius condicionis non habebat poteſtatem Agrippa (condicionis vxoriæ) 554.22
condiſcipulatus 549.23
conductus exercitus 171.21
confecti Græco ſermone libri 473.20
confectus. liber Græce cōfectus 559 1
conferre arma cum aliquib. 313.23
conferre arma cum aliquo 319.16
conferre vtrorumque facta 473. 8
conferre munera alicui. cùm maxima munera Ageſilao à regibus, & dynaſtis, ciuitatibúſque conferrentur

GG

&c. 275.28
conferre pecunias 551.14
conferre pecuniam 551.25
conferre ad perniciem ciuitatis noluit eam legem, quam reip. conſeruandæ cauſa latam videbat 226.20
conferre in domum ſuam munera ab aliis accepta 275.29
conficere, pro affligere, & euertere 71.25
confirmare fide 72.8
confirmare aliquos coniuratione 150.5
confirmare ſua decreta 372.3
conflatum bellũ inter Ægypt. & Perſ. 181 9
conflata bella 312.30
conflictatus cũ aduerſa fortuna 256.8
conflictatus fortuna non ſimplici Timoleon 392.37
conflictari grauiter morbo 146.17
confoſſus telorum coniectu 216.23
confugere in aram 52.10
coniecit in eos tela 206.4
coniecit ſe in ſacrarium. 27,1
coniicere in vincla publica 51.13
coniectu telorum confoſſus 256.22
coniectus in cuſtodiam Phocio 372.8
coniectus in vincula publica 1[illegible].7
coniectus in vincula 256.14
Conon Athenienſis quo tẽpore ad remp. acceſſerit 132.2
Conon afuit cùm ad Ægos flumen copiæ Athenienſium à Lyſandro ſunt deuictæ 13[illegible].9
Conon poſt cladem Athenienſium ad Ægos flumen contulit ſe ad Pharnabazum 132 15
Conon aduerſus Ageſilaum exercitui regis Perſarum præfuit 132 25
Conon à Pharnabazo ad regem miſſus Tiſſaphernis accuſandi gratia 122.9
Conon venerari regem noluit 133.19
Cononis auctoritate motus rex Perſ. 133.23
Conon apud Cnidum Lacedæmonios vincit 134.8
Cononis victoria apud Cnidũ, cuncta Græcia, quæ ſub Lacedæm. fuerat imperio, liberata eſt 134 10
Conon poſt victoriam apud Cnidum cum parte nauium Athenas venit. 134.12
Conon muros à Lyſandro dirutos reficiendos curat, &c. 134.13
Conon incõſideratior in ſecũda, quàm in aduerſa fuerat fortuna 134 16
Conon clàm dare operã incipit, vt Ioniam, &c. reſtituat Athen. 134 24
Conon à Tiribazo in vincula cõiectus eſt 134.28
Conon vbi perierit 134.30
Conon plurimùm Cypri vixit 181.30
Conon Timothei fil. 192 9.
conari multa ſtultè 47 .9.
conquirere ſocios ad, &c. 150.4
conſcendere nauim 201.27
conſcendere nauem 469.20
conſecutus magnam beniuolentiam regis Datames 2 2 17
conſecutus multas hereditates nulla alia re, quàm bonitate Atticus 560.14
conſenſionis globus 551.20
conſequi aliquam commoditatẽ 552 6
conſequi familiaritatem alicuius elegantia vitæ 559 11
conſequi ſalutem 472.5
conſequi. dictum Dionis magna inuidia conſecuta eſt 149 5
conſerere manum 205.9
conſerere manum 272.13.467.8
conſeruare iuſiurandum datum 466.9
conſilium. vir maximi conſilij 199.26
conſtantia vocis, atque vultus 561.6
conſtituere ærarium aliquibus. excogitatum eſt à quibuſdam, vt pri-

uatum ærarium Cæſaris interfecto-ribus ab equitib. Ro. conſtitueretur 551.12
conſtituere ſibi magnam auctoritatem apud aliq. re aliqua 134.22
conſtituere pacem his legibus, vt 191.3
conſtare. domus amœnitas non ædificio, ſed ſilua conſtabat 555.21
cōſtare. reditus omnis pecuniæ Attici conſtabat in Epiroticis poſſeßionib. 556.28
conſuetudine ea, qua tum res gerebantur 555.3
conſulere. male conſulere patriæ 228.14. 371.7
conſulo mihi vt egomet mihi conſulam 561.1
conſumere plurimū ſtudij in re aliqua 221.29
contemnere. nihil in bello oportere contemni 120.14
contemnere morbum 560.17
contendere. Quò contenderat, peruenit 203.13
contione aduocata 86.27
contra ea 2.2
contra ea 88.14. 272.11
contrahere claſſem 154.7
contrahere copias 2?4.18
contrahere. omneis ſuas copias eò cōtraxerat 272.22
contrahere exercitum 2?1.14
contrahere milites 468.24
conuenire in 83.28
conuenire in colloquium 468.16
conuenire. condiciones non conuenerunt 468.17
cōuenit. non cōuenit, quibus conſulibus Hannibal *interierit* 473.13
conuentus Arcadum 225.15
conuenire. ſimulans ſe dare operam, vt Lacedæmonius *cum rege conueniret* 272.7
conuertere ad ſe omnium oculos 84.2
conuertit ad ſalutem quod ad ſuā perniciem fuerat cogitatum 204.8
conuertere. cùm tota ciuitas ſe ad Brutos, *&* Caßium *conuertiſſe videretur* 551.8
copiæ neque magnæ, neque firmæ 313.9
copula, qua vinctum ante ſe Thyum *agebat* Datames 201.5
copula virorum. T. Pomponius Hortenſii, *&* Ciceronis *copula* 550.1
Cornelij 558.23
corona aurea Romanos *donant legati* Karthaginienſes 469.1
Coronéa 274.4
corripere omnium parteis atque complecti 312.25
Cotus *rex* 172.15
Cotys. Timotheus *aduerſus* Cotum *bella geßit* 190.21
Craterus 312.14
Craterus *dux cadit in prœlio* 313.27
credere pecuniam ſine fænore, ſinéque ſtipulatione 552.20
creſcere virtutum laude 530.7
creſcere ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quàm gratia 560.12
Cretenſium *auaritia* 470.18
Cretenſeis *illudit* Hannibal 470.28
Critias *tyrannus* Athen. 89.15
Critias *cécidit in ſecundo prœlio* 120.29
cultus regius 201.2
cultus domeſticus. ceteri artifices, quos cultus domeſticus deſiderat 555.28
cultus quotidianus. nihil de quotidiano cultu mutauit 556.20
curaret ædem Iouis *reficiendam* 560.2
curatio. ex curatione dolores caperè 560.20
cuſtodia liberari 61.1

cuſtodem imponere, &c. 63.11
cuſtodes appoſiti 147 25
Cyclades 6.14
Cyme 87 10
Cyprus 63.6
Cyrenæorum fines 469. 7
Cyrus rex Perſarum 396 17
Cyrus & Darius vterq; priuatus, virtute regnum eſt adeptus 396.17
Cyrus apud Maſſagetas in prœlio cecidit 396.19
Cyzicum obſidione liberauit Timotheus 190.23

D

damnatos proditionis non licebat in patria ſepelire 28.27
damnatus voti 396.3
damnare capitis 181.18
Damon muſicus 221.13
Darius rex Perſ. 6.15
Darius. pons in Iſtro fl. factus à Dario 6 17
Darius male rem gerit in bello aduerſus Scythas 6 16
Darius Hiſtaſpis filius, rex Perſarum 396.17
Darius & Cyrus priuati, virtute regnũ adepti 396.17
Darius ſenectute diem obiit ſupremum 396.19
Datames Car, Camiſſaris fil. 199.33
Datames miles apud Artaxerx. 199.34
Datames Thyum viuum cepit cum vxore & liberis 200.25
Datames Thyum captum agit ante ſe, vt ſi feram beſtiam duceret 201.5
Datami ſumma imperij tradita eſt 201.17
Datames Aſpim captum, vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati 202.10
Datames princeps ducum 202 11
Datames deſciſcere à rege conſtituit 202 30
Datames à rege deſciſcens Androclem Magnetem exercitui præfecit 203.2
Datames clàm cum Ariobarzane facit amicitiam 303.5
Datames Aridæi filij mortem celat 203.10
Datamis ſtrategema 203.21
Datames caſtra Piſidarum capit 204.6
Datamis filius maximo natu à patre deſciit, & ad regem tranſiit, & de defectione patris detulit 204 11
Datames vir fortis ac ſtrenuus 204.13
Datames quod cogitarat, facere audebat, & prius cogitare, quàm conari, conſueuerat 204.14
Datames non habet partem viceſimam militum Autophradatis aduerſarij, & tamen victor diſcedit 205.3
Datames vt inferior copiis, ita ſuperior omnibus prœliis diſcedebat 205.8
Datames numquam manum conferebat, niſi aduerſarios locorum anguſtiis clauſiſſet 205.9
Datames cùm eſſet ei nuntiatum, quoſdam ſibi inſidiari, qua ratione verúmne, an falſum ſibi eſſet relatum, compererit 205.24
Datames tam callidus vir, extremo tẽpore captus eſt Mithridatis Ariobarzanis filij dolo 206 6
Datames ſimulata captus amicitia 217.14
Datames auerſus ferro à Mithrobarzane transfigitur 207.12
Datis 7.18. 8.20
data dextra eum in fidem recepit 27.2
data poteſtate 272.1
debilitare. opes aduerſariorum debilitatæ 274.16
debilitare. ne animi debilitarentur militum 203.13
deceſſit febris 561.13

decedere. pro decedere ex vita, ſeu mortem obire 561.16
Deceliam in Attica munierunt Lacedæmonij 85.7
decemuiralis poteſtas 72.8
decernere 467.5
decertare claſſe 471.9
decurrere in ſpatio 315.7
dedere. petunt ab eo, vt Hannibalem ſibi dedat 472. 4
deducere aliquem à priſtino victu 147.26
deducitur claſsis in prœlium 471.11
deductus ad finem ſermo 223.11
deducta res eò, vt 226 10
deferre ad aliquem de re aliqua 204.12
deferre in publicum 190.23
deferre. falſa eis eſſe delata 25.27
deferre. quod cuiquam antè detulerit & conciliarit fortuna 559.15
defertur ſumma rerum ad Antipatrum 314.17
deficere ab alicuius amicitia 131.11
defecerant à rege 275.15
dehortari. peto à vobis ne fruſtra dehortando conemini 561.5
delatus naui in Ciliciam 201.30
delati honores 370.16
delectari non minus animo, quàm ventre 556 18
delere totum bellum 88.23
delere incendio 171.28
deleta fana 394.16
deliberantib. Pythia reſpondit 22.30
deligere potiſsimùm alicuius affinitatẽ 554. 3
deligere diem certum ad. 254.21
Delphi 72.25
Demades. cum Demade conſenſerat Phocio de vrbe Antipatro tradenda 371.3
Demænetus 396.1
demergere & extollere. opponuntur 148.24
Demetrio Phalereo trecentæ ſtatuæ decretæ 9.12
Demetrius Antigoni fil. 397 23
Demetrius filia ſua Seleuco in matrimonium data, captus bello in cuſtodia ſocer generi periit morbo 397.27
demigrarunt ex inſula 6.13
demigrare Romam 529.8
demoliri tyrannidis propugnacula 394.21
Demoſthenes cum ceteris, qui benè de rep. mereri exiſtimabãtur, Phocionis plebiſcito in exſulium fuerunt expulſi 371.4
denuntiarũt ſe illũ damnaturos 181.18
depellere inſtans periculum 51.11
deponere animam 465.15
deponere imperium 394.27
deponere odium 465.15
depopulari 272.23
deportare ex aliqua prouincia triumphum 519.23
deprecari amicorum pericula, aut incommoda 554.28
depulſus à gradu 24.14
depulſus ab ea re 204.18
Dercyllus 371 15
deſciſcere ab aliquo 204.11
deſciſcere à rege 202.30
deſciſcere. deſciuerunt mercenarij milites 449.8
deſiſtere de diutina contentione 191.1
deſperatis rebus 470.1
deſpicere rei familiaris fructum 550.16
deſpondere. hanc puellam vix anniculam Tiberio Claudio Neroni Druſilla nato deſpondit 559.18
deſtitutus ab hoc 85.26
deeſſe hoſpiti de fama dimicãti 19 .13
deterior erat peditatu Eumenes 313.26.

deterreri religione ab incepto 150.12
detrahere ſignum 51.27
detrimentum affeirre rei familiari 547.24
detrudere aliquem ex magno regno ad humilem fortunam 393.30
deuerterunt Charonis *domum* 255.7
deuincire multos liberalitate 83.30
deuincire aliquos ſua conſuetudine 547.11
deuiis itineribus milites ducere 313.19
deuotionis exemplum in pila lapidea inciſum 84.29
deuouere aliquem 84.29
Deorum *ſupplicibus nocere* 274.14
deorum numen. nihil rerum humanarum ſine deorum numine agi putabat 395.17
dextra fidē dare more Perſarū 106.10
dicis cauſa datæ prouinciæ 551.23
dicere cauſam capitis 371.10
dicere. non dicere mendacium 557.1
dicitur matrem Pauſaniæ *vixiſſe* 52.26
dicto audiens fuit iußis magiſtratuum 273.23
dicto audientes copiæ 71.27. 171.12
dies natalis 395.21
difficile intellectu 557.3
difficilius ſecundam fortunam ſapienter ferre, quàm aduerſam 392.37
dignitate honeſta 319.28
digni memoria 396.10
diſiicere arcem à fundamentis 394.21
diſiecta mœnia vrbium 394.16
diſiectus conſenſionis globus 551.24
dilabi 313.18
dilato rumore 151.8
diligere amore Venereo 51.24
diligi ſe, quàm metui, maluit Timoleon 394.26
diligens imperij 132.11
diligens veritatis adeò vt ne ioco quidem mentiretur Epamin. 223.3
dimicare de fama 192.23
dimicare de ſumma imperij 479.8
dimicare equitatu potius, quàm peditatu 313.25
dimittere vitam alieno arbitrio 473.9
Diomedon Cyzicenus, *ab hoc* Epaminondæ *tentata abſtinentia eſt* 223.24
Dion Hipparini *fil.* 145.13
Dionis *ingenium docile, come, &c.* 145.21
Dion *intimus erat* Dionyſio *priori* 145.25
Dionem *à* Dionyſio *miſſum honorifice ſuſceperant* Karthaginienſes 146.2
Dion Dionyſio *priori carus æquè ac filius* 146.6
Dion *accepit grauiß. vulnus morte filij* 148.28
Dion Platonis *audiendi cupiditate flagrabat* 146.9
Dion *admiratus eſt* Platonem 146.11
Dion *totum ſe tradidit* Platoni 146.12
Dion *quærit à medicis quemadmodum ſe habeat* Dionyſius *prior æger* 146.17
Dion *vult colloqui cum* Dionyſio *priore ægrotante de partiendo regno inter ſororis ſuæ filios, & alios* Dionyſii *liberos, ex altera vxore natos* 146.20
Dionis *ſermonem de partiendo* Dionyſii *prioris regno medici ad* Dionyſiū *filium referunt* 146.22
Dionis *filius ſe è ſuperiore parte ædium deiecit* 147.27
Dion *à* Dionyſio *relegatus*, Corinthum *peruenit* 147.28
Dion *fretus non tam odio tyranni, quàm ſuis copiis* 148.4
Dionis *copiæ, quibus* Dionyſii *tyrannidem perculit, quæ & quantæ* 148.4
Dion *potitus eſt totius eius partis Sici-*

liæ, quæ ſub Dionyſii poteſtate fuerat 148 16
Dion. orta diſſenſio inter Dionẽ, & Heraclidem 148.28
Dion Heraclidem interficiendum curauit 149.8
Dion Heraclide ſublato licentius bona ciuium, quos ſciebat aduerſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertiuit 149.11
Dion. offenſa militum in Dionem voluntas 149.20
Dion interficitur 151 5
Dion diem obiit circiter annos L. natus 151.17
Dion in vrbe, celeberrimo loco, elatus publicè, ſepulcri monumento donatus 151.16
Dione interfecto Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus 393.19
Dionyſius ſuperior Ariſtomachen, ſororem Dionis, habebat in matrimonio 145.15
Dionyſius ſuperior, duos filios Hipparinum, & Niſæum ex Ariſtomacha, Dionis ſorore procreauit, totidémq; filias Sophroſynen, & Aretẽ 145 16
Dionyſius poſterior Sophroſynen ſororem ex alia matre in matrimonio habuit 145.18
Dionyſius prior maxime Dioni indulgebat 146.6
Dionyſius prior in morbum incidit 146.16
Dionyſii prioris mors 146.25
Dionyſii poſterioris & Dionis ſimultatis initium 146.25
Dionyſius poſterior Platonem rogatu Dionis Athenis arceſſit 146.28
Dionyſius poſterior Dionem honeſtè relegat 147 8
Dionyſius poſterior filium Dionis ſic educari iuſſit, vt indulgendo turpiſſimis imbueretur cupiditatib. 147.21
Dionyſii tyranni imperium quàm munitum 148.5
Dionyſius poſterior, quibus pactionibus pacem facere voluerit 148.19
Dionyſius Syracuſarum rurſus potitus, Dione interfecto 393.20
Dionyſius Siculus prior, manu fortis, & belli peritus, nõ libidinoſus, &c. ſed crudelis 397.11
Dionyſius prior, virtute tyrannidem ſibi peperit, magna retinuit felicitate, maiórque annis ſexaginta natu deceſſit florente regno 397.16
Dionyſius Siculus prior, ex tribus vxoribus liberos procreauit 397.20
dirigere curſum 5.22
dirigere nauem in portum 181.9
diti. in abl. à dis. tis 547 1
diſcedere ſuperiorem 255 8
diſceſſit ſuperior 448.17 465.10
diſpalatus 467 28
diſpalati 71.18
diſpartiri regna 313.10
diſpenſare pecuniam 133.25
diſſenſio orta inter Dionem & Heraclidem 148.28
diſſociatis animis ciuium 547.19
diſſoluere pontem 24.16
diſſolueretur pons 27 28
diſſoluere regiam poteſtatem 73 7
diſtineri litibus 552.15
diſtrictus bellis 473.18
diuerſi diſceſſerunt 207.2
diuinatio 552.2
diuinatio. prudentia quodammodo eſt diuinatio 557.18
diuinare de exitu 275.4
diuinus. non tantùm prudens ſed potius diuinus 552.1
diuina res. dum diuina res conficiebatur 456 2
diuitiſſimus 83.6 370.16
diuturnitas belli. propter belli diu-

turnitatem non ſolùm regiones, ſed etiam vrbes deſertæ 394.11
diuturnitas externi mali 449 5
dare, aliquid alicui muneri 276.29
dare. des mihi annum temporis 28.4
dare crimini. Epaminondas nihil eorum negauit, quæ aduerſarij crimini dabant 227.8
dare fidem 466.5
dare fidem dextra more Perſarum 106.10
dare filiam ſuam alicui in matrimoniũ 397.28. 450.1
dare manum, ſeu manus 448.28
dare alicui negotium 149.29
dare aliquid negotij alicui 133.28
dare negotium alicui, vt 89.28
dare aliquibus negotium 150.24
dare nuptum 59.15 147.20
dare operam honorib. 519.4
dare operam palæſtræ 222.24
dederunt amicis ſuis ſummas poteſtates 254.14
dare ſe totum reip. 22.2
dare ſe alicuius aduerſariis 552.6
dare ſenatum aliquibus 469.21
dare ſupplicium 274.23
dare tempus omne litteris, & ſermoni Perſ. 28.8
dare teſtimonium alicui 73.16
dare vela ventis 470.2
dare veniam 52 15
Dare alicui veniã, pro, concedere quod à ſe petitur 28.7.146.10.215.28
dare verba 467.26
docere lectores rerum exemplis 559.5
docilitas ingenij 547.4
doctor litterarum Græcarum 473.25
Dodona 72.26
dodrans. heres ex dodrante 549.21
Dolopes Scyrum incolebant 62.18
dolore incenſus 72.22
domeſtico ſummo genere erat Eumenes 311 25
domicilium ſibi conſtituit Magneſiæ Themiſt. 28.13
dominus nauis 27.11
domi natus, domíque factus ſeruus 555.30
donatus magnis munerib. 28.13
donatus magnificè 201.13
donatus magna pecunia 275.26
donari præmiis 272.28
Druſilla 559.18
dubitans. non dubitans ad regis aureis conſilia ſua peruentura 7.11
dubitare. nõ dubitans eò potiſſimùm hoſteis impetum facturos 272.19
dubitare. non dubitans eum magno vſui ſibi fore in his rebus, quas apparabat 312.20
dubito fore pleroſque, & ſimil. 1.5
dubitare. neque dubitabat facile ſe conſecuturum 89 9
dubitare. nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum 471.27
dubitare. nec dubitaturos aliud eſſe facturum, ac pronuntiaſſet 273.6
ducere bellum 205.11
ducere bellum quàm longiſſimè 88.1
ducere exercitum aliquò 254 3
ducere tempus quàm longiſſimè 25.22
duci ad mortem 372.19
ductus ſtudio philoſophiæ 555.1
ducti falſa ſuſpicione 151.10
ducti in errorem 470.23
ductus.us.quorum ductu res malè geſtæ nuntientur 202.26
duplex amiculum 201.2
duro adoleſcentiæ initio vſus Cimo 61.21

E

editus locus 275.11
editi in vulgus libri 557.22
edere in vulgus 203.21
edere per litteras 133.14

edere

edere mandata 133.17
educere ſuas copias ex claſſe 62.13
educere copias ex vrbe 8.15. è nauib. 9.17
educere exercitum 203.26
educere exercitum in aciem 313.22
efferre aliquem ſummis laudib. 73.20. 149.19
efferre aliquem amplo funere 314.13
efferre mortuum 558.2
efferre. complures, qui vnde efferrentur, non reliquiſſent, &c. 63.22
efferre. res elata refertur ad Ariſtomachen 150.6
efferre. demergere. opponuntur 148.24
efflare animam 53.1
effuſæ ambitus largitiones 550.8
effugere inuidiam 181.22
effugere pericula 550.5
eiicere in exſulium 254.15.255.27
elatus victoria Lyſander 71.30
elatus ex acie 314.10
elatus eſt in lecticula 561.16
elatus eſt ſine vlla pompa funeris 561. 16
elefantus ornatus 467.1
elegans, non magnificus 556.4
elegantia vitæ 559.11
elicere alicuius litteras verboſiores 559.29
Elis 84.26
eloquentia antiſtat innocentiæ 45.10
Elpinice Cimonis ſoror 61.27
elucere. ſed ex his elucet maxime eius inuentum in prælio, &c. 180.26
elucere. maximè Epaminondæ eloquentia eluxit Spartæ 225.30
emax 555.17
emergere ſe ex malis 553.26
eminus viderunt 90.8
emere fundum in diem 552.19
Emphyletus. nomen corruptũ. 371.20
enarrare vitam alicuius 253.36
eo loci 205.25
Epaminondam quis muſicam docuerit 1.8
Epaminondas Polymni fil. Theban. 221.35
Epaminondas honeſto genere 222.9
Epaminondas pauper à maiorib. relictus 222.10
Epaminondas diligenter eruditus 222. 10
Epaminondas quibus diſciplinis, ſeu artibus ſit eruditus 222.11
Epaminondas Lyſidi philoſophiæ præceptori ita fuit deditus, vt eum omnibus æqualib. ſuis in familiaritate antepoſuerit 222.17
Epaminondas non tam magnitudini virium ſeruiuit, quàm velocitati 222.25
Epaminondas in armis plurimum ſtudij conſumebat 222.29
Epaminondæ virtutes 223.1
Epaminondas in ſua re negligens, diligens erat in aliena egeſtate leuanda 223.15
Epaminondas quid Micytho adoleſcẽti coram Diomedonte reſponderit, qui rogatu Artaxerxis ipſum corrumpendum ſuſceperat 223.30. & 224.1
Epaminondas Diomedonti præſidium dedit, vt tutò perueniret, &c. 224.13
Epaminondas, diſertus 224.21
Epaminondas, vnus homo pluris fuit, quàm tota Thebarum ciuitas 229.1
Epaminondas quid Meneclidi reſponderit 224.30. 225.8
Epaminondas venit in conuentum Arcadum, petens, vt ſocietatem cum Thebanis, & Argiuis facerent 225.15.
Epaminondas quàm acutè reſponderit

Calliſtrato Athenienſi, qui obiecerat Argiuis, Oreſten & Alcmæonem Argiuos matricidas: Thebanis, Oedipum patricidam 225.27
Epaminondas coram frequentiſſ. legationum conuentu Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit 226.2
Epaminondas delecto duce belli imperito, numero militis fuit 226.13
Epaminondas exercitum duxit in Peloponneſum 226.17
Epaminondas plebiſcito non paruit 226.23
Epaminondas quatuor menſibus diutius, quàm populus iuſſerat, geſſit imperium 227.1
Epaminondas quæ petiuerit à iudicibus, à quibus damnabatur, vt in periculo ſuo conſcriberent 227.10
Epaminondas Meſſena conſtituta, vrbem Lacedæmoniorũ obſidione clauſit 227.6
Epaminondas è iudicio capitis maxima diſceſſit gloria 227.29
Epaminondas apud Mantinéam 227.31
Epaminondas. in vnum Epaminondam vniuerſi hoſtes impetum fecerunt apud Mantinéam 227.33
Epaminondas mortiferum vulnus ſe accepiſſe animaduertit 228.6
Epaminondas. vbi ei renuntiatũ eſt, viciſſe Bœotios: ſatis, inquit, vixi, &c. 228.9
Epaminondas vxorem numquam duxit 228.12
Epaminondæ reſponſum ad Pelopidã, qui dixerat, eum malè in eo conſuluiſſe patriæ, quòd liberos non relinqueret 228.15
Epaminondas manus ſuas ſuorũ ciuiũ ſanguine cruentare noluit 228.23
Epaminondas omnem ciuilem victoriã funeſtam putabat 228.24
Epaminondas quo tempore duce Pelopida exſules Thebani Thebas occuparunt, &c. domi ſe retinuit 228.19
Epaminondas quoad cum ciuibus dimicatũ eſt, domi quietus fuit 255.28
Epaminondas Alexandrum tyrannum bello perſequens, Pelopidam ab illo in carcerem coniectum recuperauit 256.14
Epaminondas Spartam oppugnauit 275.5
Epaminondas apud Mantinéam pugnans ſparo eminus percuſſus 228.3
ephebus. Poſtquàm ephebus factus eſt Epaminondas 222.24
ephemeris 556.12
Ephori Lacedæmonior. 25.26
Ephororum poteſtas 51.13
epigramma à Pauſania Delphis poſitum, à Lacedæm. deletum 49.35
Epirotæ 190.31
epiſtola ſoluta 471.29
epiſtolarum M. Tullij ad Atticum ſexdecim volumina 557.23
ergò. honoris ergò 121.15
ergò. eius victoriæ ergò 49.36
Erichthon 190.27
erudire exercitum omni diſciplina militari 171.23
erudire filium ſuum omnibus doctrinis, quibus, &c. 547.3
eruditus litteris, & ſermone, &c. 28.8
eruditus optimis artibus 555.9
erumpere: fiſtula putris per lumbos erupit 560.22
Eryx mons 448.19
erat ſuper. nihil erat ſuper 88.3
eſſe in timore 10.24
eſſe ſibi perniciei 182.10
eſſe magni. magni fuit eius opera 132,3. 200.4
eſſe. eſſe alicui, calamitati 203.30

eſſe ſaluti. celeritas Ageſilai conſilij ſaluti fuit vniuerſis 275.8
eſſe præſidio aliquib. 275.15
eſſe. eſſe eodem gradu apud alium 312.5
eſſe in hoſtium poteſtate 312.18
eſſe in amicitia cum aliquo 466.8
eſſe alicui amico præſidio 553.19
eſſe plurimus auxilio 552.26
eſſe indicio. Ei rei ſunt indicio, &c. 557.21
eſſe cum aliquo in ſimultate 558.4
Etruria 467.9
euadere. cùm, quorſum hæc euaderet, timeret, &c. 149.23
Euagoræ publicè ab Athenienſibus adiutor datus Chabrias 181.6
euitare periculum fuga 200.22
euitare impendentem tempeſtatẽ 84.25
Eumenes Cardianus 311.18
Eumenis ætas in quæ tempora inciderit 311.21
Eumenes domeſtico ſummo genere erat 311.25
Eumenem ſibi anteponi Macedones aliquando indigne ferebant 311.25
Eumenes vincebat omneis cura, vigilantia, patientia, calliditate, celeritate ingenij 311.27
Eumenes præfuit alteri equitum alæ, quæ hetærice appellabatur 312.6
Eumeni data eſt Cappadocia 312.17
Eumenes. in Eumene fidem & induſtriam magnam videbat Perdiccas 312.19
Eumenes Perdiccam amicum, etſi infirmum videbat, non deſeruit, neque ſalutis, quàm fidei, fuit cupidior 313.4
Eumenis cõſilium acutiſſimum & callidiſſimum aduerſus Antipatrũ & Craterum 313.18
Eumenes cum Neoptolemo concurrit 313.29
Eumenes aliquot plagis à Neoptolemo vulneratur 314.3
Eumenes. ab Eumene pacem petij pedeſtris exercitus Crateri & Neoptolemi 314.8
Eumenes Craterum ex acie ſemiuiuum elatum recreare ſtuduit 314.10
Eumenes Cratero vſus erat, Alexandro viuo, familiariter 314.12
Eumenes capitis damnatur abſens 314.18
Eumenes in caſtellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit 314.28
Eumenes cùm conſilio capi non poſſet, multitudine circumuẽtus eſt 314.26
Eumenis callidum conſilium cùm circumſederetur in caſtello Phrygiæ Noris 314.30
Eumenes quotieſcumque voluit, & apparatum, & munitiones Antigoni alias incendit, alias diſiecit 315.11
Eumenes præfectis Antigoni impoſuit 315.15
Eumenes Olympiadi ſuaſit primùm ne ſe moueret: ſin aliqua cupiditate in Macedoniam raperetur, vt omnium iniuriarum obliuiſceretur 315.20
Eumenes ferocius Onomarcho loqui videtur 319.21
Eumenes reſpondet Onomarcho, numquam ſe cum fortiore eſſe congreſſum 319.25
Eumenes non virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia décidit 319.27
Eumenes quali figura & forma corporis 219.28
Eumenes. plerique mirantur de Eumene ſumtum non eſſe ſupplicium 320.2
Eumenes. vt, quoad ille viueret, ſecuri eſſe non poſſent Macedones 320.6
Eumenes captus non Antigoni virtute,

ſed Macedonum periurio 320.23
Eumenes. quanta fuerit omnium de Eumene opinio 320.25
Eumene viuo nemo rex appellatus eſt 320.27
Eumenis oſſa in Cappadociam ad matrem, atque ad vxorem, liberóſque eius deportata 321.6
Eumenes inſciente Antigono iugulatus eſt à cuſtodibus 320.27
Eumenes quot, & quantis rebus geſtis, qualem vitæ exitū habuerit 320.17
Eumenes annorum quinque & quadraginta occiſus 320.17
Eumenes ſeptem annos Philippo apparuit 320.19
Eumenes rex Pergamenus diſſidebat à Pruſia 471.4
Eumenes rex plus valebat mari & terra, quàm Pruſias, propter Romanorū ſocietatem 471.7
Eumolpidæ & Ceryces 84.28
Eumolpidæ & Ceryces 87.2
Eurybiades rex Lacedæmoniorum 23.29
Eurydice mater Perdiccæ, & Philippi Amynta mortuo ad Iphicratem cōfugit 172.5
Euryſtheus progenitor maiorum Ageſilai 276.1
ex conſilij ſententia 372.8
ex ſententia. minus ex ſententia rem gerere 87.10
ex ſententia. rebus his ex ſententia peractis 449.12
exacui ira 372.13
exagitatus à cuncta Græcia 27.30
exanimatus eſt 228.11
exarſit inteſtinum malum 449.6
excipere impetum hoſtium 180.31
excipere inuidiam aliquorum 202.18
excipere natantem 182.14
excipere parteis 150.2
excitarunt pugnantibus riſum 472.18
excutere ſudorem. qui motus nō minus ſudorē excutiebat, quàm, &c. 315.6
exire ex ore. nihil vnquam ex ore Timoleontis neque inſolens, neque glorioſum exiit. 395.13
exire. ſi in turbam exiſſet 203.19
exierat fama 271.31
exiit fama. de pecunia ſua ſciebat Hannibal exiſſe famam 470.19
exercere remiges 150.20
exercebatur currendo & luctando Epaminondas 222.27
exercitus ornatiſſ. & exercitatiſſ. 273.2
exhauſta ſumtibus patria 448.24
exhauſtæ facultates 468.14
eximere aliquem de proſcriptorum numero 553.16
exiſtimatio. bonam exiſtimationem regno opulentiſſ. præponere 273.27
exiſtimatione ſua nihil habebat carius Atticus 557.10
exiſtimatio. exiſtimationem ſuam in ea re agi putabat 557.10
exiſtimare male de 149.18
exiſtimare. hoc quale ſit, facilius exiſtimabit, qui iudicare poterit, &c. 560.5
exitus omnes occupati 473.7
expediuit ſe hinc 314.17
expedire aliquem relatum in proſcriptorum numerum 555.12
expeditam manum habere ad dimicandum 103.16
expelli in exſilium 371.5
expenſum ferre. non amplius, quàm terna millia æris, peræquè in ſingulos menſes ex ephemeride expenſum ferre ſumtui 556.12
expertes conſilij 275.18
explendeſcere 547.8

explicare Romanorum imperatores 473.27

explorare. qui rem explorarent 25. 29

explorare locum 206.29

explorare. Pharnabazum miſit exploratum 201.9

exponit Themiſtoclem Epheſi dominus nauis 27.16

exponere verſibus 558.28

exponere, iunctum cum ſexto caſu, interpoſita præpoſitione, de. 253.34

expoſcere. cùm ab Athen. & Laced. publicè expoſceretur Themiſtocles 27.4

expoſcere aliquem 469.9

exprimere. corona illa nullam inuidiam habuit, quòd eam amor ciuiũ, non ius expreſſerat 121.16

exprimere imaginem conſuetudinis & vitæ alicuius 222.2

exprobrare 2.5.8

expulſi poteſtate 7.7

exſculpere 50.1

exſtare benignitatis illius memoriam voluit 393.26

exſul patria caruit 256.9

exſultare 315.5

extollere. demergere, opponuntur 148.24

extrahere copias ex hibernaculis 273.3

extrema ſenectus. ad extremam ſenectutem 560.12

extremo bello Peloponneſio 132.8

extremo tempore 314.25.560.21

F

Fabij 558.23

Fabiani milites 171.24

facile intellectu 151.1

facere. quidnam facerent rebus, vel de rebus ſuis 22.29

facere. male & iniuſtè facere 26. 12

facere cum aliquo 272.17

facere aliquem certiorem 89.16

facere amicitiam cum 85.7

facit abſens cum Datame amicitiam 206.12

facere cum aliquo amicitiam 203.5

facere alicui bellum 147.19.271.30

facere. multo plura bona feci 27. 25

facere cædem 121 12

facere caſtra 8.15

facere detrimentum exiſtimationis 530.6

facere finem libri 473.26

facere finem tyrannidis 147.6

facere vitæ finem velle 393.18

faciunt impetum in eum, qui, &c. 205.30

facere inſidias alicui 88.28

facere de aliquo mentionem 85 24, 224.16.557.22

facere naufragium 26.11

facere magnas pecunias ex. 61.31

facere poſtulata 88.11

facere ſui poteſtatem. numquam in campo ſui fecit poteſtatem 273 8. 470.15

facere magnas prædas ab. 181.11

facere prælium nauale 471.14

facere magnum progreſſum in litteris 530.12

facere ſocietatem cum aliq. 225.16. 312.27

facere ſummam 223.19

facere verſuram 547.38.559.19

facere verba commode 28.10

factio aduerſaria. 254.5.371.30

factio. præſtanda eſſe officia amicis ſine factione 551.16

factio. alterius factionis principes 254.14

factiones. duæ Athenis factiones 371.23
factioſus 71.31
facta cohortatione militum tali 471.20
Falernus ager 467.24
fallere verbo ciueis ſuos 224.30
fallere. neque ea res eũ fefellit 88.20
fama ad illos perueniret de male re geſta 203 12
fama de aduentu Ageſilai ad regios perlata 276.18
familia Attici optima 555.24
familiarum origo 558.16
faſtigium. pari faſtigio ſtare in vtraque fortuna 556.14
faſtigiũ. periculum. modò hi, modò illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo 553.6
fatigatus fame 320.25
fautrix natura 276.6
febrem acceßiſſe ad dolores ſenſit 560.23
Feretrij Iouis ædes 559.30
ferens iniurias etiam amicorum 223 5
ferens. quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem 202.8
ferre moderatè calamitatem 395.6
ferre arma contra aliquem 549.1
ferre expenſum ſumtui, &c. 556.12
ferre fructum. tulit pietatis fructum 549.19
ferre ſuffragium 227.29.314.18
ferri omni cogitatione ad 89.7
ferri laude præcipua 553.22
ferri lectica 467.12
ferri odio magno in aliquem 553.11
ferocia Hamilcaris 448.29
fides. homines his ſtudere conſueuerunt, quos conſeruare fidem vident 271.18
fidem dare dextra 206.10
fidem facere 276.20
fidens victoria. i. ſpem certam habens victoriæ 180.30
fiducia nimia magnæ calamitati ſolet eſſe 255.10
figura venuſta 319.30
fingere. ſui cuique mores fortunam fingunt 554.16
fingere ſeipſum 554.18
fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperaſſe 555.5
fiſtula putris 560.22
flagitium. cum tanto flagitio domum redire 449.1
flagrare cupiditate 146.10
flagrabat mirabili pugnandi cupiditate 8 12
flagrare bellandi cupiditate 448.23
Flamininus cõſul defert ſenatui, Hannibalem in Pruſiæ regno eſſe 472.20
Flamininus conſul legatus cum aliis in Bithyniam miſſus 472.23
florentes. afflicti 554.8
florenti parti conferre pecuniam noluit Atticus 551.25
florentibus ſe venditare 554.8
florere in re militari 224.28
florere. quibus temporib. Macedones florerent 311.22
fors. quemcumque ex proximo locũ fors obtuliſſet 254.18
fortis manu 49.29.199.36. 223.2.396.26.397.11
fortuna humilior 559.13
fortuna plurima ſibi in prœlij concurſu vindicat 119 32
fortuna conſiliis obſtitit 150.21
fortunæ ſubita commutatio 148.23
fortunæ mobilitas 148.23
fortuna. homines ſunt inconſideratiores in ſecunda, quàm in aduerſa fortuna 134.16
fortunæ varietas animaduerſa in eo, quòd Conon Timothei filius cũ ſum-

ma familiæ ignominia eos muros reficere ex ſua re familiari iuſſus eſt, quos auus Conon ex hoſtium præda patriæ reſtituerat 192.10
fratricida 393.16
Fregella 469.2
frequentia. maxima vulgi frequentia 561.18
frequentior reddens familiaritatem frequentiorem 559.20
frequẽtiſſimus legationũ cõuẽtus 225 1
fretus non tam odio tyranni, quàm ſuis copiis Dion. 148.4
fretus. quibus fretus conflixit 205.4
frui aliquo. & propter ſuas infinitas occupationes minus ſæpe, quàm vellet, Attico frueretur 559.5
fruſtrari ſeipſum 466.13
fuga periculum euitauit 200.22
fuga ſalutem petere 472.4
fugere aliquò ad ſalutem 150.22
fulgebat in Eumene indoles virtutis. 311.31
Fuluia, vxor Antonij 552.8
fungens militare munus 200 2
fungi more barbarorum potius, quàm ſuæ ciuitatis 133.21
G
galea venatoria 201.3
Gardates 204.16
gener ſocero moribus Karthaginienſ. non poterat interdici 450.2
gener Attici Agrippa 560.24
generoſa ſtirps 311.14
genere ſummo domeſtico 311.25
germanam ſuam, vxorẽ ducere 61.26
gerebat abſens amicitiam 206.19
gerere bellum aduerſus, &c. 85.3
gerens in capite galeam 201.3
gerere honores è rep. 550.9
gerere imperium 227.1
gerere inimicitias 554.11
gerere morem. Geſtus eſt ei mos 25 30
gerere alicui morem 146.30
gerere veſtem 200.30
gerere ſe contumacius 62.19
gerere ſe crudeliſſimè 315.25
gerere ſe elatius 50.7
gerere ſe parum ſplendide 556.23
gerere ſe. ſic ſe gerebat, vt, &c 548.8
globus conſenſionis diſiectus 551.20
Gongylus Eretrienſis 50.11
Gortynij 470 15
Gortyniis dat verba Hannibal 470.18
gradus. eſſe eodem gradu apud aliũ 312.5
Græcia. laudi in Græcia ducitur, quàm plurimos habere amatores 1.19
Græcia. victorem Olympiæ citari, magnis in laudibus fuit in Græcia 1.22
Græcia. mulieres in Græcia non verſantur in celebritate, neque in prima ædium parte ſedent, neque in conuiuium adhibentur 2.7
Græcorum more amatus Alcibiades 83.9
grauitas non ſine facilitate 557.2
gynæconitis 2.8
H
habere amorem omnium 394.24
habere annos circiter ſexaginta 550.24
habere concilium amicorum 223 18
habere. cùm haberetur concilium populi 395.9
habere cum aliquo de re aliqua contẽtionem 271.13
habere aliquam cupiditatem notitiæ clarorum virorum 558.25
habere ſibi aliquid curæ 563 5
habebat Cimon ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, &c. 62.2
habere exitum 372.13
habere exitum. talem habuit exitum vitæ 320.24
habere exitus. caſtellum ſic ædifica-

tum, vt in omnibus partibus ædificij exitus haberet 472.30
habere maximam fiduciam 273.22
habere iudicium. nullum iudicium habuit 550.13
habere in matrimonio 61.26
habere orationem. hac oratione habita 561.6
habere obtrectatorem, illum, aut illum 224 24
habere ab aliquo aliquod, aut nullum ornamentum 550.28
habere. nullius condicionis non habere poteſtatem 554.22
haberetur quæſtio de 84.12
habere ſermonem de 223.10
habere ſocietatem cum aliquo 51.15
habere ſpem in aliquo, & timorem 84.4
haberi male ab aliquo 320.3
hac mente 254.13
Haliartus 73.4
Hamilcar Hannibalis *fil. cognomine* Barcas 448,11
Hamilcar *imperator factus* 449.13
Hamilcaris *res geſtæ in bello inteſtino* 449.14
Hamilcar *&* Hannibal *animi magnitudine, & calliditate omneis in* Africa *natos præſtiterunt* 398.6
Hamilcaris *ferocia* 448.29
Hamilcar *poſteaquàm mare tranſiit, magnas res ſecunda geſſit fortuna* 450.7
Hamilcaris *res geſtæ in Hiſpan.* 450.8
Hamilcar *in prœlio aduerſus* Vectones *pugnans occiſus* 450.12
Hamilcaris *perpetuum in Rom. odium maximè concitaſſe videtur ſecundū bellum* Punicum 450.13
Hannibal *&* Hamilcar, *omneis in* Africa *natos animi magnitudine, & calliditate præſtiterunt* 398.6
Hannibal *annorum nouem ducitur in* Hiſpaniam *à patre* Hamilcare 449.25
Hannibal *poſt* Haſdrubalis *mortem accepit imperium* 450.6
Hannibal *aſſiduis patris* Hamilcaris *obteſtationibus eò eſt perductus, vt interire, quàm non* Romanos *experiri, mallet* 450.15
Hannibal Hamilcaris Barcæ *fil.* 465.5
Hannibal *domi ciuium ſuorum inuidia debilitatus* 465.11
Hannibal *odium paternum in* Rom. *veluti hereditate relictum, ſic confirmauit, vt prius animam, quàm id depoſuerit* 465.14
Hannibalem Romani *legati adducere* Antiocho *in ſuſpicionem ſtudent, &c.* 465.24
Hannibal *videt ſe ab interioribus* Antiochi *conſilius ſegregari* 465.27
Hannibalis *oratio ad* Antiochum 465.29
Hannibal *aram tenēs iurat, numquam ſe in amicitia cum* Rom. *fore* 466.7
Hannibal *equitatui omni præfuit poſt patris obitum* 466.16
Hannibal Haſdrubale *interfecto exercitus ſummam imperij ad* Hannibalem *detulit* 466.16
Hannibal *minor quinque & viginti annis natu imperator factus* 466.19
Hannibalis *res geſtæ* 466.20. *&* 467.1
Hannibalis *victoriæ* 467.3
Hannibal *per* Ligures Apenninū *tranſiens adeò graui morbo afficitur oculorum, vt poſtea numquam dextro æquè benè vſus ſit* 467.10
Hannibal *clauſus locorum anguſtiis in agro* Falerno *à* Fabio Maximo *noctu ſine vllo detrimento ſe expediuit* 467.24
Hannibal Fabio *verba dedit* 467.06

Hannibal

Hannibalis ſtrategemata in Fabium 467.16
Hannibali, quandiu in Italia fuit, nemo in acie reſtitit 468.9
Hannibal patriam defenſum reuocatus 468.11
Hannibal pulſus, biduo & duabus noctibus Adrumetū peruenit 468.19
Hannibali Numidæ inſidiati ſunt 468,21
Hannibalem & Magonem domum reuocant Karthaginienſes 469 9
Hannibal, vt domum reuocatus rediit, prætor factus eſt 469.10
Hannibal qualem ſe domi præbuerit in prætura gerenda 469.14
Hannibal legatos Romanos, ſui exponendi gratia miſſos ratus, clàm ad Antiochum profugit 469.19
Hannibalis bona publicata 469.23
Hannibalis domus à fundamentis disiecta 469 23
Hannibal cum quinque nauibus Africam acceſſit, ſi forte Karthaginienſes ſpe, fiduciáque Antiochi ad bellum inducere poſſet 469.26
Hannibal à Romanis multitudine armatorum obſidetur in regno Pruſiæ 473.1
Hannibal ad Antiochum peruenit 470.3
Hannibal Antiochum nulla in re deſeruit, etſi eum multa ſtultè conari videbat 470.9
Hannibal conflixit aduerſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio mari 470.11
Hannibal Antiocho fugato Cretam ad Gortynios venit 470.15
Hannibal, vir omnium callidiſsimus 470.17
Hannibalis conſilium, quo vſus eſt aduerſus Gretenſium auaritiam vt pecuniam, quam ſecum portabat, ſeruaret 470.20
Hannibal amphoras complureis plumbo completas, deponit in tēplo Dianæ ſimulans ſe fortunas ſuas Gortynienſium fidei credere 470.22
Hannibal ad Pruſiam in Pontum ſe cōfert, eúmq; aduerſus Romanos excitat 470.29
Hannibal quam rationem inierit ad Eumenem regē interficiendum 471.9
Hannibal conſilio arma Pergamenorū ſuperauit 472.14
Hannibale viuo patres conſcripti numquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant 472.21
Hannibalem expoſcunt à Pruſia Romani 472.24
Hannibal venenum, quod ſemper ſecum habere conſueuerat, ſumſit 473.10
Hannibal, vir fortiſsimus, multis, variſque perfunctus laborib. anno acquieuit ſeptuageſimo 473.12
Hannibal quibus conſulib. interierit, non conuenit 473.13
Hannibal nonnihil temporis tribuit literis 473.19
Hannibalis libri ſunt aliquot Græco ſermone confecti 473.20
Hannibal Soſilo, al. Soſilo vſus eſt literarum Græcarum doctore 473.25
Haſdrubal adoleſcens illuſtris & formoſus 449.26
Haſdrubal Hamilcare occiſo exercitui præfuit 450.3
Haſdrubal princeps largitione vetuſtos peruertit mores Karthaginienſium 450.4
Haſdrubal frater Hannibalis in prœlio apud Senam cécidit 5 9.13
haſta publica 550.10
Helleſpontus deſciuit ab Athen. 191.12

Helotes 51.16
hemerodromi 7.30
Hephæſtionem viuum Alexander plurimi fecit 312.15
Heraclides cum Dione Corinthum venit à Dionyſio vnà expulſus 147.29
Heraclides præfectus equitum Dionyſ. 147.29
Heraclides factionem comparauit 148.30
Heraclides valebat apud optimateis 149.1
Hercules Graius 466.28
heredium 529.5
Hermæ 83.21
hetærice ala 311.6
hibernacula. vide in extrahere 273.3
hiemale tempus 203.6
Hippo. oppidum valentiſs. 449.18
Hipponicus Alcibiadis ſocer 83.6
hirta tunica 201.3
Hiſpania citerior 529.22
hiſtoria contexta 557.25
Homeri verſus à Dione relatus 149.3
homo ſine vlla religione & fide 149.23
homo callidus, & ad fraudem acutus 149.25
homo magnus 49.24
honeſta & turpia non ſunt omnibus eadem 1.13
honores populi Rom quondam rari & tenues, ob eámque cauſam glorioſi: nunc effuſi & obſoleti 9.3
hoſpitium. cum quo ei hoſpitium fuerat 26.28

I

iactari fluctibus 550.5
Iaſon, tyrannus potentiſſimus ad defendendum Timotheum ſine vllo præſidio Athenas venit 192.18
Iceta Dionyſio expulſo imperium dimittere noluit 394.4
idoneus ad caſtra ponenda locus 207.10
idoneum tempus 547.10
ignorantia bonarum rerum 276.16.
illuſis Cretenſibus 470.28
imbui turpiſſimis cupiditatib. 147.21
imitator ſummus moris maiorũ 558.11
immerentes 151.10
imminere bellum maius arbitrabãtur, quàm ſi, &c. 134.3
imminuebant animi magnitudinẽ, etſi non frangebant 314.21
immodeſtia militum 88.18
immolare hoſtias Ioui opt. max. 466.1
immortalis memoria 554.13
immutata vulgi voluntas 151.11
impedimentis amiſſis 120.22
impelli facilè ad perniciem alicuius 202 25
impendentem euitare poteſtatem 84.24
imperioſa maieſtas Spartanorum 255.1
imperare aliquib. pecunias 551.3
impertire. omnibus doctrinis, quibus ætas puerilis impertiri debet, filium erudiuit 547.3
imperium tutum nullum eſt, niſi beniuolentia munitum 148.11
impetum facere 272.22
implacabile odium 2.5.18
implicitus in morbum 63 8. 277.1
imponere cuſtodem fructus ſeruandi gratia 63.11
imponere in naueis 147.16
impoſuit præfectis Antigoni Eumenes 315.15
imponere alicui vadimonium 395.23
impotens dominatio Athen. 71.34
impugnare 120.25. 218.22
in conſpectu. locus, qui erat in conſpectu 207.10
in craſtinum res ſeueras 255.10
in diem aliquid emere 552.19
in dies dolores accreſcere, febrémque

acceſsiſſe ſenſit, &c. 560.23
in ius ire 550.13
in manu. vt, ſi in ſua manu eſſet fortuna 191.:6
in præſenti 555.12
in præſentia 26.29.90.6
in præſentiarum 468.15
in propatulo 470,25
in ſua poteſtate eſſe. non eſſe 550 4
in ſuam tutelam peruenire 312.13
in ſumma laude eſſe 171.25
incenſus ira 256.21
incenſus dolore 72.22
incidere in pila lapidea 84.30
incidere in aliquod periculum 553 17
incitare omneis ſtudio ſui 547.9
inclinatæ tyrannorum copiæ 156.24
incolæ. cum omnibus incolis conflixit 470:25
inconſideratior in ſecunda, quàm in aduerſa fortuna 134.16
incuria. ædes vetuſtate, atque incuria detecta 559.1
indicare lacrymis dolorem futuri deſiderij 549.15
indicere bellum 16.27.62 29 83.18
indicere bellum alicui 200.23
indixerunt Athenienſes & Bœotij bellum Lacedæmoniis 273.19
indidem, Thebis 224.24
indigere pecunia 275.24
indigere. medicina non indigere 560.16
indigere alienarum opum 465.16
indignari factum aliquod 147.14
indoles virtutis fulgebat in Eumene adoleſc. 311.31
inducere aliquem commemorãtẽ, &c. 83.11
inducere aliquos ad bellum ſpe, fiduciáque alicuius 469.28
induci ad credendum 133.7
inductus in inſidias 468.5
indulgentia. ea fuiſſe in ſuos indulgentia, vt, &c. 558.7
indulgere ſibi liberaliter 181.21
indulgere aliquibus ad aliquem violandum 552.11
induſtria. Attici labore atque induſtria 555.4
indutiarum præteriit dies 272.19
inire conſilium 561.15
inire cõſilia tollere, &c. 72.22
inire rationem ad 471.9
inire gratiam ab aliquo 89 13
inexercitatę copiæ, & non multo antè contractæ 313.10
infamatus 90.14
inferior copiis 205.7
inferre bellum 171.20.254 30
inferre mala plurima in. 27.23
inferri ſigna iubet 2 3 28
infinitæ occupationes 559.24
ingratiis 24.6
iniectus magnus multitudini timor 83.25
iniicere cuiuis admirationẽ ſui 171.30
iniicere terrorem 467 29
iniicere timorem 149.10
inimica mente 313.30
innoxius 10.23
inopinata. non inopinata perpetior 172.22
inſequi alicuius familiareis 552.7
inſeruiens callidiſsimè tẽporibus 82.35
inſolentia gloriæ. al. inſolens gloria 274.20
inſtitutis maiorum omnia iudicantur 1.14
inſtitutis patriæ parêre 273.28
inſtitutum vitæ vetus 551.5
inſtabat tempus 84.9
inſtare acrius hoſtibus 314.4
inſtructa domus 276.4
inſuetus male audiendi 149.17
ineſſe. illi genti plus ineſt virium,

quàm ingen 224.27
integritas vitæ 370.23
intellectu difficile 557.3
intemperanter concupiſcere, &c. 556.2
intercedere. eiúsque conſilio multùm mouebatur tyrannus, niſi qua in re maior ipſius cupiditas interceſſerat 145.30
intercedere. retinere eorum vſum, beneuolentiámque, inter quos maximarum rerum æmulatio intercedit 558.8
intercedere. nullus dies temere interceſſit, quo non ad eum ſcriberet 559.26
interceſſiſſe. quod eſt ſignum aut nullam vnquam inter eos querimoniã interceſſiſſe, aut, &c. 558.6
internecio. bella, quæ ad internecionem geſta ſunt 312.30
interponere cauſam 25.22
interponere ſe 547 30. 552.20
interferens cauſam 7.20
interfuimus ſæpe eius domeſticis rebus propter familiaritatem 556.14
inteſtinum. ſubitò tanta vis morbi in vnum inteſtinum procupit, vt, &c. 560.21
intima familiaritas 553.1
intimus alicui 145.25
intimi regis 132.22
intrare limen. vt limen eius intrarunt 150.27
intrare ſaltum 204.16
intromiſſi ſunt propter notitiam 150.26
intueri faciem alicuius 276.9
inuadunt cubantem in lecto 150.27
inuectus multa in Thebanos 225.10
inuehi in aliquem nonnulla 396.2
inueteraſcere aliquorũ æs alienum non pati indulgendo 548.3
inuidia gloriæ comes 181.24
inuiolatus 224.14
inuitare liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines 556.10
Iphicrates Athenienſis 170.32
Iphicrates ſemper conſilio vicit 170.37
Iphicrates multa in re militari partim noua attulit, partim meliora fecit 170.39
Iphicrates peltã pro parma fecit 171.3
Iphicrates nimis ĩ labore remiſſus 171.1
Iphicratis inuenta 171.1
Iphicrates bellum cum Thracibus geſſit 171.9
Iphicrates apud Corinthum quanta ſeueritate exercitui præfuerit 171.11
Iphicrates moram Lacedæmoniorum intercepit 171.16
Iphicrates Epaminõdæ retardauit impetus 171.26
Iphicrates qua corporis ſtatura, & forma 171.29
Iphicrates quanta fide fuerit, declarauit in Amyntæ Macedonis liberis tuendis 172.2
Iphicrates vixit ad ſenectutem 172.7
Iphicrates cauſam capitis ſemel dixit 172.8
Iphicrates plurimùm vixit in Thracia 182.1
Iphicratenſes milites 171.25
ire infitias 228.27
ire in ius 550.13
Iſter. pons à Dario in Iſtro fl. factus 6.17
Iſtiæus Mileſius 7.4
iudicare ſuſpicionibus 51.21
iumentum quemadmodum ſtans calefieri, exercerique poſſit 315.1
iumenta æquè nitida ex caſtello eduxit Eumenes, ac ſi in campeſtribus & planis locis ea habuiſſet 315.8
Iunia familia 558.19
Iupiter Feretrius. ædes Iouis Feretrij 559.30

Iurare in æde Proſerpinæ 150.11
Ius hoſpitij 472.16
Ius legationis apud omneis genteis ſanctum 256.12
iure legationis tectus 256.11
iuſſa magiſtratuum 275.24
iuſti cognomẽ diſplicebat Athenienſib. 45.20
iuuare patriam 275.23
iuxta viam Appiam 561.18

K

Karthaginienſium clades apud Ægateis inſulas 448.10
Karthaginienſium moribus non poterat interdici ſocero gener 450.2
Karthaginienſiũ legatorum poſtulata 469.2
Karthaginienſes Hannibalem *&* Magonem *domum reuocant* 469.9
Karthaginienſes eadem Magonẽ, qua fratrem Hannibalem*, pœna affecerunt* 470.1
Karthago in periculo magno 449.7
Karthagine bini reges annui fiunt quotannis 469.12

L

labore atque induſtria 555.4
Lacedæmone nulla tam nobilis eſt vidua, quæ non ad ſcenam eat, mercede conducta 1.20
Lacedæmonij, qui Thermopylas occuparant, omnes interierunt 23.13
Lacedæmoniorum grauitas 52.1
Lacedæmoniorum imperioſa maieſtas 255.1
Lacedæmonij Athenienſeis *muros ſuos reficere prohibere conantur* 25.4
Lacedæmonij Athenienſeis *quàm infirmiſſimos eſſe volebant* 25.9
Lacedæmoniorum potentia à XII. *adoleſcentulis percuſſa duce* Pelopida 254.28
Lacedæmonij omnia ad oracula referre conſueuerant 72.24
Lacedæmonij cõſilio Alcibiadis *cũ Perſarum rege amicitiã fecerunt* 85.6
Lacedæmonij multis prœlius victi pacẽ petunt 86.1
Lacedæmonij Athenienſib. *deuictis* Ageſilaum *bellatum in Aſiam miſerunt* 132.21
Lacedæmonii Phœbidã *ab exercitu remouerũt, pecuniáq; multarũt* 254 8
Lacedæmoniorum mos, vt duos haberent ſemper reges 271.14
Lacedæmoniorũ reges nomine magis, quàm imperio 271.15
Lacedæmonii poſt Leuctricam *pugnam numquam ſe refecerunt* 275.21
Laconica. *Laconicã populatus* 190.29
lacrymis deſiderii futuri dolorem indicare 549.14
læſa pietas 393.13
Lamachus 83.19
Lameſtius, homo petulans, & ingratus 395.23
Lamprus, muſicus 222.13
Lampſacum 28.16
lapis. ad quintum lapidem 561.19
largitiones effuſæ 550.8
lautus eques Rom. 556.8
laxare epiſtolæ vincula 51.27
legatio. ius legationis apud omneis genteis ſanctum 256.12
legationis iure ſatis tectum ſe arbitrabatur 256.11
legationes illuſtriores per Dionem *adminiſtrabantur* 145.30
legati Romã Karthaginẽ miſſi 469.18
legati Karthaginienſes Romã miſſi, qui ſenatui, populóq; Ro. gratias agerẽt, ꝙ cũ his pacẽ feciſſent, &c. 468.29
lenire inuidiam obſequio 149.7
lenire nomen tyranni ſua humanitate 146.1
Leonidas Lacedæmoniorum rex 23.10

Leonnatus Macedoniam *praoccupare prædeſtinauit* 312.25
Leõnatus magnis pollicitationibus perſuadere Eumeni *ſtuduit,*vt Perdiccam *deſereret, ac ſecum faceret ſocietatem* 312.27
Leotychides Agidis fil. 271.13
Leotychidem filium Agis *viuus non agnouerat: moriens ſuum eſſe dixerat* 271.23
Leotychides de honore regni cum Ageſilao patruo contendit 271.25
Leucoſyri 200.1
Leuctra. apud Leuctra *ſuperare Lacedæmonios* 227.13
Leuctrica calamitas 275.2
Leuctrica pugna 226.4 275.20
Leuctrica pugna, filia Epaminondæ 228.17
leuior morbus eſſe cœpit 561.13
leuare aliquorum inopiam ſuis opib. 547.38
lex obliuionis à Thraſybulo *lata ne quis anteactarum rerum accuſaretur, néve multaretur* 121.8
Lex Thebis, *quæ morte multabat, &c.* 226.27
lege agere cum aliquo 395.24
libri Hannibalis Græco *ſermone confecti* 473.20
liber à Pomponio Attico *ſcriptus de rebus populi* R. *illuſtribus, vt de bello & pace, &c. & de familiis* 558.13. & 17. & 21
liber Attici Græce *confectus de conſulatu* Ciceronis 559.2
liberalitas neque temporaria, neque callida 555.6
liberare obſidione 255.25
liberare obſidione vrbem 190.13
libertatis ſpeciem eſſe, ſi omnibus, quod quiſque velit, legibus experiri liceat 395.29
librarij plurimi in familia Attici 555.26
Ligures 467.8
lis æſtimata L. *talentis* 9.5. 61.22
lis æſtimatur centum talentis 192.5
litem æſtimatam ſoluere 61.22
litteræ. Hannibal *tantus vir, tantisq; bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit litteris* 473.19
locupletare milites magna præda 272.25
locus editus 275.11
loca campeſtria & plana 315.9
loricarum genus mutauit Iphicr. 171.6
Lucani. in Lucanis 468.4
lucidè appareat. minus *lucide appareat* 253.38
L. *Æmilius Paullus* 467.17
L. *Æmilius Paullus, &* Cn. *Bæbius Tãphilus coss.* 473.16
L. *Cornelius,* Q. *Minucius Coss.* 469.25
L. *Cornelius Balbus* 560.25
L. *Cotta,* L. *Torquatus Coss.* 549 13
L. *Iulius Calidius elegantiſs. poëta poſt Lucretij, Catullíque mortem* 555.[illegible]
L. *Iulius Mocilla* 554.1
L. *Quintius Flamininus* 471.18
L. *Saufeius eques Rom.* 554.30. & 555.5
L. *Torquatus.* C. *Marius* C. *Fil.* M. *Cicero condiſcipuli Pomponij Attici* 547.10
L. *Valerius Flaccus* 529.6
Lucretius 555.6
lumbi. per *lumbos fiſtula putris erupit* 560.22
lumina oculorum 395 5
luxuria 276.2
Lyco Syracuſanus dat gladium, quo Dion interficeretur 151.4
Lyſander 71.22
Lyſandro ſuffragante Ageſilaus *in contentione de regno Leotychidæ an-*

telatus eſt 271.26
Lyſander factioſus, & potens 271.27
Lyſander victoria elatus 71.30
Lyſander decemuiralem poteſtatem in omnibus vrbibus conſtituit 72.8
Lyſandri crudelitas & perfidia 72.10
Lyſander Delphos *corrũpere conatus, &* Dodonam, & Iouis Hammonis *ſacerdotes* 72.25
Lyſander accuſatus ab antiſtibus Iouis Hammonis, *&c.* 73.1
Lyſander occiſus à Thebanis *apud* Haliartum 73.4
Lyſandri oratio, poſt eius mortem reperta 73.5
Lyſander ſuus ipſe accuſator 73 28
Lyſander prætor Lacedæm. 87.30
Lyſander claſſem Athenienſium *imparatam opprimit* 88.20
Lyſander ad Pharnabazum *mittit, vt* Alcibiadem *viuum, aut mortuum ſibi tradat* 89.23
Lyſimachus, vnus ex iis, qui regnum Alexandri, *eius liberis ſeruare polliciti, id præſtare noluerunt* 321 3
Lyſimachus ex Alexandri *magni amicis* 397.23
Lyſimachus à Seleuco *in prælio occiſus* 397.26
Lyſis Tarentinus Pythagoricus *docuit* Epaminõdam *philoſophiam* 222.16

M

Macrochir præcipuam habet laudem ampliſſimæ, pulcherrimæque corporis formæ 396.24
maculare magnam belli gloriam turpi morte 52 30
magni fuit eius opera in eo bello 132.3. 200.4
magno natu 52.27
magno natu. magnus natu 191.11
magnus homo 49.24
magnos homines virtute metiũtur, non fortuna, prudentes 311.20
Mago Hannibalis *frater* 469.8
Magonis *interitus. De* Magonis *interitu duplex memoria prodita eſt* 470.4
malè conſulere patriæ 371.7
male habiti ab aliquo 320.3
maledici non deſunt magnis viris 449.28
malefica natura 276.6
malo fuiſſe aliquid alicui 87.16
Mamercus *dux* Italicus, *à* Timoleonte *captus* 394.8.
manceps. nullius rei neque præs, neque manceps factus eſt Atticus 550.11
mandare poteſtates ſummas 370.27
manere. non manere in fide 314.9
manere in pactione ſumma fide 272.10
manere. non manere in officio 133.7
manere in ſocietate 132.20
manere. dedit operam Timoleon, *vt quàm minime multa ſeruitutis veſtigia manerent* 394.22
manubiæ 62.21
manu collecta 87.23
manus. parua manu oppreſſurũ, &c. 201.29
manum habere ad dimicandum expeditam 203.16
Marathon 7.25
Marathonia pugna 9.7
Marcelli 558.22
M. Antonius *triumuir* R. P. C. *conciliator nuptiarum* M. Vipſanij Agrippæ, *& filiæ* Attici 554.25
M. Bruti *interitus* 554.1
M. Cato *quot annos natus primum ſtipendium meruerit* 529.9
M. Cato *conſulatum geſſit cum* L. Valerio Flacco 529.21
M. Cato *quæſtor obtigit* P. Corn. Afr. *conſ.* 529 14

M.Cato à Scipione Afric. perpetua diſſenſit vita 529.16
M. Cato ex Sardinia decedens Q. Ennium poëtam deduxerat 529.18
M.Cato cum Valerio Flacco cenſor factus 529.30
M.Cato in cōplureis nobileis animaduertit 530.1
M.Catonis laudes 530.13
M.Catonis ſcripta 530.14
M.Cicero, L. Torquatus, C.Marius, C. Fil. condiſcipuli T.Pomponij Attici 547.10
M.Cicero conciliauit nuptias Q. fratris & Pomponiæ 549.23
M.& Q. Ciceronum, Catonis, Horten-ſii, A.Torquati, &c. negotia procurabat Atticus 557.11
M.Claudius, L.Furius Coſs. 469.17
M.Claudius Marcellus 468.5
M.Claudius Marcellus conſul 319.10
M.Claudius Marcellus, Q. Fabius Labeo Coſs. 473.14
M.Minucius Rufus 468.2
M.Perperna Cenſorinus. al. Cenſorius 529.7
M.Tull. Cicero præcipue Atticum dilexit 557.19
T.Tull. Cicero prædixit non ea ſolùm, quæ viuo ſe acciderunt, ſed etiam, quæ nunc vſu veniunt 558.28
M.Vipſanius Agrippa intima familiaritate coniunctus adoleſcenti Cæſari 554.19
Mardonius Pauſania duce apud Platæeas victus 49.27
mare Pamphylium 470.12
mare rubrum 465.21
mare ſcopuloſum 553.23
maritima villa 556.25
mater timidi flere non ſolet 120.16
maturè deceſſit pater Attici 547.12
maturare inceptum 150.13
maturare mortem 181.8
maximus natu 271.19
mederi ſatietati & ignorantiæ lectorū
medicina non indigere 560.16. 254 1
medimnus ſex modios continet 548.7
meditari animo 273.17
mel. quod mel non habebant, Ageſilaum mortuum cera circumfuderūt 277.3
memorem, gratúmque cognoſci, quæſtū maximum exiſtimat Atticus 552.22
memoria immortalis 554.13
mendacium non dicere 556.30
Meneclides obiicit Epaminondæ, quòd liberos non habeat, neque vxorem duxerit 224.5
Meneclides obtrectauit Epaminondæ, 224 24
Menelai portus 276.30
Meneſtheus Iphicratis fil. ex Threſſa muliere natus 172.9
Meneſthei reſponſum cùm interrogaretur, vtrùm pluris patrem, an matrem faceret 172.11
Meneſtheus filius Iphicratis, gener Timothei 191.15
mens. hac mente 174.7.150 14.254. 13.& 29
mente inimica contendiſſe 314.1
mentionem facere de 83.11.450.2.472. 8.472.19
merere ſtipendium 529.9
Meſſena conſtituta ab Epaminonda 227.26
metiri vſum pecuniæ nō magnitudine, ſed ratione 556.30
metui. miſeranda eorum vita, qui ſe metui, quàm amari, malunt 150.30
Micythus adoleſcēs, quem Epaminondas plurimùm diligebat 223.26
migrare ex domo in domum 561.7
miles nonnulla ſuo iure ſibi ab imperatore

ratore vindicat in prælii concurſu 119.31
Miltiades Cimonis fil. 5.2
Miltiades hortatus eſt pontis in Iſtro facti cuſtodes, vt ne Græciæ liberandæ occaſionem dimitterent 6.16
Miltiadi quale præmiū fuerit tributum 9.1
Miltiades accuſatus proditionis 9.29
Miltiades ī vincula publ. cōiectus 19.7
Miltiades. in Miltiade ſumma humanitas, & comitas, &c. 10.20
minor quinque & viginti annis natu 466.19
minuere religionem 274.15
mirabiliter immutata vulgi voluntas 151.11
miſcere. plurima miſcere cœpit Pauſanias 49 33
Mithridatis dolus, quo Datamem capit 206.26
Mithrobarzanes ſocer Datamis, deſperatis generi, rebus, ad hoſteis transfugit 203.17
Mithrobarzanes Datamem auerſum ferro transfigit 207.12
mittere in coloniam 62.9
mittere alicui muneri centum millia, &c. 551 26
mittere. quin mitteret Attico quid ageret, in primis: quid legeret, &c, 559.22
Mnemon iuſtitiæ famaſloruit 396 27
modij ſex tritici. qui modus mēſuræ medimnus Athenis appellatur 548 6
mœnia lignea 22.30
moliri. Philippus Macedo iam tunc valens multa moliebatur 191.13
momenti. nullius ſe momenti apud exercitum futurum 88.12
monſtrare digito 207.11
monumēto ſepulcri donatus Dion, &c. 151.17
monumentum. ſepultus eſt in monumento auunculi ſui Attic. 561.19
mora Lacedæmoniorum. μιζέα. 171.16
morbus leuior eſſe cœpit 561.13
morbum nactus eſt 560.16
mortem ſibi accelerare 561.9
morem gerēdum regis voluntati putauit 201.26
motus auctoritate Cononis rex Perſ. 133.23
mouere caſtra 205.7
moueri caſtra 320.26
moueri. quæ moueri poterant, quæ vulgò bona mobilia dicimus 147.15
mulieres Romæ in celebritate verſantur, & primum locum tenēt ædium 2.5
multiplicandis vſuris aliquorum æs alienum non pati creſcere 548.3
multare aliquem pecunia 254 8
multati exſulio 254 26
multatus morte 227.12
munire imperium 397.15
munire itinera 466.30
munitiones Antigoni alias incēdit Eumenes, alias diſiecit 315 11
munitum quingentis longis nauibus, &c. imperium 148.6
munditiam non affluentem affectabat al. non affluentiam 556.5
munera. parua munera, diutina: locupletia, non propria eſſe conſueuerunt 121 23
munera magnæ pecuniæ 370.28
munus fortunæ 548.16
muneri mittere, &c. 551.26
Munychia 120.20
murus ligneus 23.3
muri Athenienſium ex ſacellis ſepulcriſque conſtabant 25.19
muros Athenienſium reſtituit Themiſtocles 24 30
muſice moribus Rom. *abeſt à principū*

perſona 221.39
muſica, & ſaltatio, hæc apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur 222.1
Mutina. bellum geſtum apud Mutinam 551.29
mutare aliquid de. nihil mutare de victu quotidiano, nihil de vitæ cõſuetudine 556.20
mutationes reip. 557.26
Mycale 62.10
Myus 28.17

N

nacti cauſam idoneam 25.1
nactus maleficam naturam in corpore 276.7
nactus eſt morbum 56[illegible].16
nactus ſorte prouinciam 529.22
natiuus lepos, non aſcitus 548.26
natura. doctrina. neque id fecit natura ſolùm, quamquam omnes ei paremus, ſed etiam doctrina 558.8
naturalis bonitas. 552.2
naturale bonum 119.28
natu. maximo natu fil. 204.11
natu. minor quinque & viginti annis natu 397.17.466.19
naues longæ 133.30
Nectanebum adiutum profectus Chabrias 181.4
Nectanabis. al. Nectanabus 276.28
negotium ſibi eſſe intelligebat cum viro forti ac ſtrenuo 204.13
Neocles pater Themiſtoclis 21.33
Neoptolemus cadit in prœlio 313.28
Neoptolemus ſecundum locum imperij tenebat 313.28
neptis 559.16
Neptuni fanum Tænari 52.5
Nicanor Caſſandri præfectus. 371.14
Nicanor Piræeo eſt potitus 371.19
Nicias 83.19
nihilo ſecius 133.2. & 16.150.10.200.24.314.19.468.26.561.13
nitida iumenta 315.8
niti patrocinio alicuius 371.26
niti. in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura Atticus, vt, & c. 557.6
nixus in cubitum 560.26
Nomentanum prædium 556.27
Nora, caſtellum Phrygiæ 314.28
notitia. propter notitiam ſunt intromiſſi 150.26.
nouiſſimo tempore. 312.5
nox præceſſit 255.21
noxii. pro noxiis conciduntur 151.7
nudatum vagina telum 207.8
numen deorum. nihil rerum humanarum ſine deorum numine agi putabat 395.17.
numero militum fuit 199.34
numero militis 226.11
nunc demum 396.3
nuntius ei domo venit 273.18.
nuptum dare 145.19.
nutu alicuius omnia geri 72.9

O

obducta nocte 467.26.
obedire. quibus rex maximè obediat 202.28
obire diem ſupremum 10.7.396.6. & 20
obire legationes. 145.32
obliuiſci omnium iniuriarum 315.23
obnixo genu ſcuto. i. ad ſcutum 180.30
obruere gladios cõplurib. locis. 106.28
obrui vino, & epulis 147.23
obſequi ſtudiis ſuis 547.20
obſeratis foribus 150.27
obſeruantia officio, non timori tributa. 550.21
obſes. interea ſe obſidem retinerent. 25.29.
obſes. ſe eius rei obſidem fore pollicitus eſt Phocio 371.18

obſides 469.2.& 4
obſeſſus vndique 473.6
obſidione patriam liberarunt 255.25
obſidione vrbẽ aliquã liberare 150.23
obſoletus veſtitus 276.16
obſoleti honores 9.4
obſtare. ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna 150.21
obterere inuidia laudẽ virtutis 393.14
obtinere perpetuã dominationem 10.15
obtinere imperium perpetuò voluntate hominum, aut populi 6.5
obtinere legati locum 550.18
obtinere eundem locum apud filium 320.20
obtinere principatũ in ciuitate 529.27
obtinere regnum 394.25
obtrectatio 550.1
obtrectatio multorũ deuicit vnius virtutem 465.13
obtrectatio. maximarum rerum non ſolùm æmulatio, ſed obtrectatio inter aliquos intercedit 558.8
obtrectator 224.24
obtrectarunt inter ſe Themiſtocles & Ariſtides 45.9
obuius ei fuit 37.20
occaſus. poſt huius occaſum 320.28
occupationes infinitæ 559 25
occurram vtrique rei 254.1
odium hereditate relictum 465.14
odium implacabile 205.18
odio magno in aliquem ferri 553.11
Oedipus Thebis natus, qui cùm patrem interfeciſſet, ex matre liberos procreauit 225.24
Oedipus Oreſtes, Alcmæon domi ſcelere admiſſo. ab Athenienſib. recepti 215.19
offendere aliquos imprudenteis, & imparatos 272 4
offendere. non in eo ſolùm offenderat Phocio, quòd patriæ malè conſuluerat, &c. 371.6
offenſa militum in Dionem voluntas 149.20
offenſus fortuna 63.16
offerre ſe periculo 254.27
offerre. quemcumque locum fors obtuliſſet 254.18
officinæ armorum inſtitutæ 272.26
Olympiæ victorẽ citari magnis in laudibus fuit in Græcia 1.22
Olympiæ victores 86 24
Olympias quid ab Eumene per litteras petierit 315.26
Olympias, mater Alexandri ſcripſit ad Eumenem 315.16
Olympias nihil eorum fecit, quæ ei ſuaſerat Eumenes 315.24
Olympias crudeliſsimè ſe geſſit 315.25
Olympiodorus docuit Epaminondam cantare tibiis 222.15
Olynthus 254.3
Onomarchus. quid reſponderit Onomarchus Eumeni ferocius loqui viſo 319.21
opes magnæ à tenui initio profligatæ 258.25
opinio eum fefellit 273.8
opperiri. claſſem opperiebatur 148.12
oppoſuerat Eumenem Perdiccas Europæis aduerſariis 313 7
opprimere aliquem imprudentem & imparatum 201.29
opprimere inuidiam acerbitate 149.7
opprimere bello regionem aliq. 28.12
opſonium 276.23
optimates 371 24
optimatum fautor 85.25
opulẽtum. patrius caſus numeri multitud. à recto opulens 181.26
oracula. Lacedæmonij omnia ad oracula referre conſueuerant 72.24
Orchomenij 73.4
ordinatæ copiæ 171.15

Oreſtes & Alcmæon matricidæ, Argiui 215.23
Origines Catonis 530.18
origo familiarum 558.17
orietur ſeditio. cùm vereretur Antigonus, ne qua ſeditio exercitus orire-tur 320.22
orietur tempeſtas 191.23
ornatus elefantus 467.1
ornatus veſtitu militari 205.27
ornare diuitiis 22.18
ornauit eum torque, atq; armillis 201.1
oſſa Crateri Eumenes in Macedoniam vxori eius ac liberis remiſit 314.14

P

Padus 467 5
palæſtræ operam dare 222.24
palàm factũ dę 151.11.469.21.471.23
Pandates gazæ regiæ cuſtos 2.2.20
Paphlagonia Cappadociæ coniuncta 203 3
par non erat armis Pruſias Eumeni 471.11
pari, atq; illos imperio eſſe iuſsit 201.15
parcere. nullius pepercit vitæ Dionyſius, dum imperium ſuum munire ſtu-det 397.15
parêre inſtitutis patriæ 273.27
párere aliquam ſuſpicionem 207.4
parare bellũ magna induſtria 272.27
parare copias 106.11
Parus inſula 9.16
parſimonia victus 90.27
patefacere loca 466.30
patêre. patent alicui honores 550.6
patientia 276.3
patriæ iura ſanctiora, quàm hoſpitij 192.24
patriæ iraſci nefas 226.7
pauperes non æquo animo alienam opulentum intuentur fortunam 181.25
paupertatem facile perpeſſus eſt Epaminondas 223.11
Pauſaniæ intemperantia 46.5
Pauſanias 49.24. *Varius. ibidem*
Pauſaniæ prœlium apud Platæeas 49.26
Pauſanias victoria elatus 49.32
Pauſanias in quo primùm reprehenſus 49.33
Pauſaniæ epiſtola ad regem Perſarum 50.12
Pauſanias cécidit in ſuſpicionem Lacedæmonirum 50.25
Pauſanias cogitata. al. conata patefecit 50.29
Pauſanias mutat mores patrios, cultũ, veſtitum, &c. 50.30
Pauſanias ab ephoris in vincla publica coniectus 51.12
Pauſanias confugit in ædem Mineruæ Chalciœcu 52.23
Pauſaniæ mater in primis lapidem ad filium claudendum, ad introitum ædis, in quam confugerat, affert 52.28
Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculauit 52.29
Pauſaniæ corpus quò illatum 53.1
Pauſanias venit Atticis auxilio. al. aliis 120.30
Pauſanias inter Thraſybulum & eos, qui vrbem tenebant, pacem his condicionibus fecit, ne qui, &c. 121.1
pax bello paritur 225.2
pacis inter Thraſyb. & eos, qui vrbem tenebant, condiciones 12.2
pecuniæ L. talenta 134.14
pecunioſus 555.17
pedeſtres copiæ 272.14.472.15
pediſequus 555.26
pediſequi 63.14
pellere. pepulit, quotieſcumque congreſſus eſt, multo maiores aduerſariorum copias 273.15

pellere aduerſarios pedeſtribus copiis 472.15
pellere aliquos patria 371.30
Pelopidas Thebanus *magis hiſtoricis, quàm vulgo, notus* 253.33
Pelopidas. Thebani *vinolenti ab exſulibus duce* Pelopida *ſunt interfecti* 255.22
Pelopidas *in* Leuctrica *pugna imperatore* Epaminōda, *fuit dux delectæ manus, quæ prima phalangem proſtrauit* Laconum 256 2
Pelopidæ propria eſt laus Thebarum *liberandarum* 255.30
Pelopidæ res geſtæ narrantur 256.2
Pelopidas *legatus in* Perſas *profectus.* 256.6
Pelopidas, *altera perſona* Thebis 256.7
Pelopidas *vir fortis ac ſtrenuus* 226.19
Pelopidas *interfectus, honorificè ſepultus, coronis aureis, & ſtatuis æneis donatus* 256.25
Pelopidas *filium habebat infamem* 228.13
peltam pro parma fecit Iphicrates 171.3
peltaſtæ. pedites 171.3
penes quos ſummum imperium erat 25.26
penes. cum reſp. penes Brutos *videretur eſſe* 551.6
penetrare aliquò. 182.16
peracto ſenatu 529.29
peragere propoſitum 561.14
percellere. vno tempore, & proditores perculit, & hoſtes profligauit 204 7
percellere. Dion *quàm facilè perculerit imperium* Dionyſij 148.9
perculſus hac plaga 314.19
perculſi. ceteróſque pari fortuna perculſos inſtituit tueri Atticus 553.3
Perdiccæ annulum ſuum dederat moriens Alexander 312.11
Perdiccas Eumenem *ſibi magno ſtudio adiunxerat* 312.18
Perdiccas *præfecerat* Eumenem *ei parti* Aſiæ, *quæ inter montem* Taurum *iacet, atque* Helleſpontum 313.5
Perdiccas *oppoſuerat vnum* Eumenem Europæis *aduerſariis* 313.7
Perdiccas Ægyptum *oppugnatum aduerſus* Ptolemæum *profectus* 313.8
Perdiccas *apud fl.* Nilum *interficitur à* Seleuco & Antigono 314.15
perducere aliquem ad ſuam voluntatē 223.27
perducere ad dignitatem. hic agellus me ad hanc dignitatem perduxit 370.33
perducere eum non potuit 312.28
perducere. eò rem perduxit, vt, &c. 148.18
perduxit eò res vtrorūq;, vt, etc. 227.21
perduci ad ſocietatem periculi 148.3
perductus dolo in prœlium 468.3
perfuga 203.21
perfunctus multis, variiſque laboribus. 473.12
periculum fuga euitare 200.22
periculum. petiuit, vt in periculo ſuo conſcriberent, &c. 217.10
perilluſtre fuit 554.29
Perinthus 87.21
peritus regionum 205.16
periuriū. quòd Tiſſaphernes *periurio ſuo & homines ſuis rebus abalienaret, et deos ſibi iratos redderet* 171.14
permanſit Phocioni *proſpera fortuna propè ad annum octogeſimū* 371.1
permittere aliquam rem arbitrio alterius 448.22
pernoctare cum aliquo 83.11
Perſæ *venandi ſtudioſi, & luxurioſi.* 90.30
Perſarum *reges excellentiſſimi,* Cyrus & Darius 396.16

Perſis. in Perſide nati 28.10
perſequi armis 448.17
perſequi bello 200.7.256.15
perſequi bella capitulatim 530.21
perſona. principis perſona 221.39
pertimeſcere de ſalute 226.41
pertinacia. huius pertinaciæ ceſsit Catulus 449.3
peruēnit ad aureis Thebanorū 266.12
peruenire ad deſperationem 449.3
peruenire ad incolumitatem 553.25
peruenire ad principatum 62.2
peruenire in alicuius affinitatē 559.10
peruenire in intimam amicitiam alicuius 85.20
peruenire in intimam alicuius familiaritatem 311.30
peruenire in odium 71.32.37.2
peruenire in ſuam tutelam 312.13
peruenire. prius quàm de male re geſta fama ad ſuos perueniret 203.12
petens ſuam amicitiam 28.1
petere ab aliquo non ſuæ ſolùm ſalutis auxilium ſed coniunctim 553.20
petere alicuius colloquium 206.18
petere honores. non petere 550.6
petere pacem 86.2
petere ſalutem fuga 472.4
peti dicebantur Athenienſes à Xerxe 22.28
phalanx. proſtrauit phalangē 256.3
Phalereus portus 24.26
Pharæ 132.7
Pharnabazi factum callidum in Lyſandr. 73.12
Pharnabazus 89.1.201.9
Pharnabazus dat Alcibiadi Grunium caſtrum, &c. 89.3
Pharnabazus mittit Syſamithrem & Bagoam ad Alcibiadem interficiendum 89.25
Pharnabazus ſatrapes Ioniæ & Lydiæ, idémque gener regis 332.16
Pharnabazus, & Tithrauſtes duces 201.14
Phidippides, curſor 7.29
Philenius bella geſta ab Hānibale memoriæ prodidit 473.24
Philippus Macedo multa molitur 192.13
Philippus Amyntæ fil. 397.5
Philippus Ægis à Pauſania iuxta theatrum occiſus 397.7
Philippus Demetrij fil. ab Hannibale abſente hoſtis Romanus redditus 465.18
Philiſtus hiſtoricus, amicus non magis tyranno, quàm tyrannidi 147.1
Philiſtus deterret Dionyſ. poſteriorem ne tyrannidem deponat 147.7
Philocles Alcibiadem recipere nō vult, ne minor ſit ſua apud exercitum auctoritas 88.11
Philocles prætor Athenienſ. apud Ægos flumen claſſem ſuam conſtituit 87.28
Philocrates Callicratis, al. Callippi frater 150.19
Philopidas coniectus in vincula ab Alexandro Pheræo 256.14
philoſophorum præceptis vti ad vitam agendam, non ad oſtentationē 558.9
Phocio Athenienſis 370.21
Phocio ſummos magiſtratus cepit 370.22
Phocio cognomine bonus eſt appellatus 370.25
Phocio perpetuò pauper 370.25
Phocio munera magnæ pecuniæ à Philippo rege repudiauit 370.28
Phocio quid reſponderit Philippi legatis hortātibus, vt munera ab eo miſſa acciperet, ſi non ſua, at liberorum cauſa 370.32
Phocioni propè ad annum octogeſimū proſpera permanſit fortuna 371.1

Phocio cum Demade conſenſit de vrbe Antipatro tradenda 371.3
Phocio eum, quem tenebat, aſcenderat gradum, adiutus à Demoſthene 371.9
Phocio à Demoſthene aliquoties defenſus in iudiciis 371.10
Phocio Demoſthenem prodidit 371.12
Phocio côncidit maximè vno crimine 371.13
Phocio eius rei ſe obſidem fore pollicitus eſt, nô eſſe periculum, ne ciuitas commeatu priuaretur 371.18.
Phocio & Demetrius agebant cauſam optimatium 371.25.
Phocio & Demetrius Phalereus patria pulſi 372.1
Phocio cauſam apud Philippum regem verbo, re apud Polyperchontem iuſſus eſt dicere 372.4.
Phocio ab Agnonide accuſatus, quod Piræcum Nicanori prodidiſſet 372.6
Phocio in cuſtodiam coniectus 372.8
Phocio Athenas deductus, vt ibi de eo legibus fieret iudicium 372.9
Phocioni ne perorandi quidem data eſt facultas, & dicendi cauſam 372.16
Phocio traditus vndecim viris 372.17
Phocio propter ætatem non valebat pedibus 372.11
Phocio ad mortem ducitur 372.19
Phocio quid ei reſponderit, qui illi lacrymans dixerat, ô quàm indigna perpeteris Phocio! 372.21
Phocionem nemo liber fuit auſus ſepelire, propter odium multitudinis 372.24
Phœbidas Lacedæmonius Cadméam occupauit 254.2
Phœbidam Lacedæmonij ab exercitu remouerunt, pecuniáque multarũt, quòd Cadméam occupaſſet: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt 254.8
Phyle 120.6
pietas Attici 557.30
pietas Attici. Atticus verò gloriabatur, ſe numquam cum matre in gratiam rediiſſe 558.3
pilæ in quibus deuotio Alcibiadis fuerat ſcripta, in mare præcipitata 87.3
Pilia vxor Attici 548.14
Piræei portus triplex 24.27
Piræeus Athenienſium portus 371.15
Piræeus. Athenæ ſine Piræeo eſſe nô poſſunt 371.22
Piſander prætor Athenienſ. 85.21
Piſander dux Lacedæm. 134.8
Piſidæ 202.4
Piſiſtrati tyrannis 10.9
Pittacus vnus è ſeptem noluit accipere præmium, quod multi inuiderent, plures concupiſcerent. 121.18
Platæenſes 8.10
Plato in ſympoſio 83.10
Plato bis ad Dionyſium priorem profectus eſt 146.15
Plato delectatus eſt Dione, vt Diô Platone 146.13
Plato violatus à Dionyſio crudeliter 146.14
Platonem Dionyſius prior venundari paſſus eſt 146.14
Plato perſuaſit Dionyſio poſteriori, vt libertatem redderet Syracuſanis. 147.4
plecti innoxium 10.14
plecti iure 554.19
plerique omnes 320.1
pœcile 9.7
Pœni auxilia à Romanis petiuerunt 449.11
poëtices ſuauitas 558.26
polliceri alicui liberaliter 73.18
polliceri quod præſtare non poßis, non liberalis, ſed leuis. 557.5

Polybius 473.16
Polyperchonti fauebant populares 371.26
Polyperchon regis rebus præerat 372.6
pompa funeris 561.17
ponere caſtra. iiſque locis caſtra poſuit, vt neque, &c. 203.14
ponere ſtatuam 180.36.191.7
ponere ſtatuam alicui. ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit Atticus, quamdiu affuit 548.12
ponere tropæum 205.6
ponitur in vitiis, ſaltare apud Rom. 222.1
poneretur. neque ei par quiſquam in ciuitate poneretur 84.3
ponebatur princeps apud quoſcumque eſſet Alcibiades 91.4
pontem reſcindere 7.2
pons in Helleſponto à Xerxe factus 24.16
populus acer, ſuſpicax, mobilis, &c. 192.3
populus Ro. fortitudine antecedit cunctas nationes 465.9
populus vrbanus 62.5
populi potentiæ non amicus 85.25
porrigere manus aliquò 149.14
portari vehiculo 372.11
portus Menelai 276.30
poſt hominum memoriam 45.11
poſtquàm. die quinto poſtquàm, &c. 561.14
poſtulare ducem, &c. 393.22
poteſtas perpetuò ibi manendi nemini non facta 553.29
potitus imperij 271.28
potitus totius eius partis Siciliæ, quæ, &c. 148.16
potitus Syracuſarum 393.20
potitus regione 5.24
potitus magna præda 62.15
præbere ſingularē fidem alicui in eius periculis 549.10
præbuit ſe talem imperatorem 275.6
præbuit ſe in eo magiſtratu pari diligentia, ac fuerat in bello, &c. 469.14
præbuit ſe pari virtute 200.6
præbere aliquam alicui ſuſpicionem inſidiarum 206.17
præbere ſuſpicionem hominis non beatiſsimi 276.18
præcepta beneficia immortali memoria retinere 554.13
præcipienda hæc lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant, néue ea, quæ ipſis leuiora ſunt, pari modo apud ceteros fuiſſe arbitrentur 221.36
præcipere 52.5
præcipit claßiariis Hannibal, vt, &c 471.15
præcipuus honos Cononi habitus eſt 132.5
præcurrere aliquem nobilitate 119.25
prædicamus hoc non auditum, ſed cognitum 556.13
prædium ruſticum 556.27
præfecturas delatas accipere, aut non accipere 550.14
præfectus Caſſandri Nicanor 371.15
præfectus claßis 132.4
præfectus fabrûm 555.11
præficere aliquem exercitui 226.9
præficere aliquem alicui parti orbis terrarum, aut alicui negotio 313.5
præficere certos, qui à forib. non diſcedant 150.18
præfecit Androclem exercitui 203.2
præfinitum lege 226.28
præmium inuidia carens 121.17
præmium meritorum 121.15
præmio magno eſſe aliquid alicui. magno his pollicetur id præmio fore 471.20
præmiis donari 272.28

præmia

præmia proponere,&c. 272.28
præoccupare 147.13
præoptare 554.23
præponere regno opulentiſs.bonam exiſtimationem 273.27
præs. nullius rei neque præs,neq; mā-ceps factus eſt Atticus 550.11
præſcribere. elatus eſt in lecticula,vt ipſe præſcripſerat,ſine vlla pompa funeris 561.16
præſtituere alicui certam diem, quam ante niſi domum redeat,&c. 181.17
præſtantes vſu,& ſapientia 191.17
præſtare cum accuſandi caſu 398.8. 548.23.558.28
præſtabat omneis eloquentia 215.17
præſtare. quod initio prædicarant,id præſtare noluerunt 320.30
præſtare quæ quis pollicetur 61.36
præſtare. polliceri quod præſtare non poſſis,non liberalis,ſed leuis hominis eſt 557.5
præſtare fidem 27.3
præſtare fidem amicitiæ 371.7
præſtare honeſtam mortem exiſtimans turpi vitæ 182.17
præſtare officium 6.4
præſtare alicui officium ſuum magna diligentia 552.16
præſtare officia amicis 551.16
præſtare officia vrbana amicis 549.7
præſtitit quod pollicitus erat 121.14
præeſſe vni equitum alæ 320.20
præeſſe ſeuere alicui poteſtati 529.30
præeſſe. præfuturū opibus regis,&c. 134.5
præterire. induciarum præteriit dies 272.19
præterire. nec hoc præteribo 556.7
prætor. στρατηγός 132.3
prætores. στρατηγοί 8.2
precari aliqua ab diis immortalibus 396.4
premere aduerſarios acrius 472.7
premi valetudine oculorum 467.11
pretioſæ poſſeſſiones 555.2
princeps,id eſt primus 450.4
princeps. aliquem in aliqua re principem ponere 466.13
principes Græciæ libenter à patria aberant 181.28
priuignus 559.18
pro hominis dignitate,próque priſtina amicitia 314.11
pro opinione 120.17
procacitatem alicuius coërcere 395.25
procedere. cùm iam nox proceſſiſſet 255.21
Procles & Euryſthenis familiæ 271.16
procurare negotia aliorum 557.13
procuratio reip. 121.6.548.15
procurationem reip.iudicio, non inertia fugiſſe 557.14
prodere memoriæ 28.28 82.26 172.2
prodere memoriam. duplex de re aliqua memoria prodita 479.4
prodere ſupplicem 27.4
producere vitam 161.3
producere in aciem 8.25
prælium. in prælij concurſu abit res conſilio ad vires pugnātium 119.30
prælium Philippenſe 553.30
prælium apud Senam 529.12
profeſſus ſe regem quærere 471.25
proficere. nō multū proficiebāt 148.1
proficiſci in exſilium 551.24
proficiſci. P.Voluminio ea tribuit. vt plura à parente proficiſci non potuerint 552.14
profectus eſt ſerò ſuis præſidio 273.9
profligare 8.17.467.8
profligauit hoſteis 2.47
profligati ſunt 200.9.& 14.
profligatis equitib. 314.5
profligatæ magnæ opes à tenui initio 258.25

proiecta haſta 180.30

prolabi. cùm ædes Iouis Feretrij vetuſtate, atque incuria detecta prolaberetur, &c. 560.1

prolixa barba. al. promiſſa 200 29

promittere religioſe quod quis rogetur 557.4

promtus in reb. gerendis Themiſt. 22 6

pronuntiare excellenter 547.6

propagines clarorum virorum 558.17

propagare fineis imperij 449.20

propatulum. in propatulo abiicit 470.25

propitia voluntate 151.2

proponere aliquam alicui quæſtionem poëticam 559.28

proponere præmia 272.28

proponere morbo alicui remedia celeria & facilia 56 .18

propoſitum nihilo ſecius peregit 561.13

propugnaculum oppoſitum barbaris 26.10

prorupit tanta vis morbi in vnum inteſtinum, vt, &c. 560.21

proſcribere. omnibus eius amicis erat inimicus, eóſque volebat proſcribere 553.13

proſcriptionem timet Atticus 553.3

proſcripti. relatus in proſcriptorum numerum 555.11

προσκυνεῖν, *venerari* 133.16

proſequi diem aliquem 549.

proſperitas. tanta proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, &c. 559 13

proſpicere liberis ſuis 370.30

proſtrauit phalangem 256.3

prouectus ætate 395.5

prout 547.2

proximus propinquitate 271.21

prudens rei militaris 132 10

prudentis & fortis viri proprium 204 14

prudentia quodammodo eſt diuinatio 557.28

Pruſias rex Ponti 470.29

Pruſiæ legati Romæ apud L. Quintiũ Flamininum conſulẽ cenant 472.18

Pruſias Hannibalem Romanis re dedit, verbo recuſat, ne id à ſe fieri poſtulent 472 23

Pruſias negare auſus non eſt Romanis, quod à ſe petebant 472 23

Ptolemæus, vnus ex iis, qui regnum Alexandri, eius liberis ſeruare polliciti, id præſtare noluerunt 311.2

Ptolemæus Ceraunus 398.1

Ptolemæus primus à filio vita priuatus dicitur 398.3

P. Cornelius Scipio 467.4

P. Scipio voluit M. Catonem de prouincia Hiſpania depellere 529.25

P. Sulpicius tribunus pl. 547.13

P. Sulpicius 468.28

P. Volumnius 552.13

P. Volumnius præfectus fabrûm Antonij 555.11

pueri litteratiſſimi 555.25

pugna Cannenſis 468.10

pugna pugnata 467.20

pugnare dolo 471.11

pullulare 530.3

puluinar Paci inſtitutum 191.5

puluinus 255.20

pulſus patria carebat 254.16

pulſi patria 225.29

Pydnam deducitur Themiſtocles 27.6

Pylæmenes 200.12

Pyrenæus ſaltus 466.21

Pyrrhus Epirotes lapide ictus interiit, cùm Argos oppugnaret 397.8

Pythia 5.13

Q

quærere tempus interficiẽdi, &c. 85.15

quæſtus maximus, memorem, gratúmque cognoſci 552.21

quare. cauſam idoneam nacti, qua-

re,&c. 25.2
quare 550.2
querimonia. nullam vnquam inter eos querimoniam interceſsiſſe 558.6
quies Atttici 551.1
quorſum euaderent,&c. 149.23
Qu. Cæcilius Attici *auunculus, diues, familiaris* Luculli, *difficillima natura* 549.16
Q. Cæcilius *moriens teſtamento* Atticū *adoptauit* 549.20
Q. Ennius *poëta* 529.28
Qu. Fabius Maximus *dictator* 467.23
Q. Fabius Max. *callidiſs. imperator* 467,26
Q. Fabius Maximus, M. Claudius Marcellus Coſs. 529.29
Q. Gellius Canius 553.7.& 16
Q. Hortenſius *principatum eloquentiæ tenebat* 549.27
Q. Hortenſ. M. Tull. Cicero Attici *æquales* 557.7

R

rapi aliqua cupiditate in aliquem locū 315.22
ratum. nihil earum rerum fore ratū 89.17
recedere à conſpectu ſuorum 181.30
recidere in inuidiam 87.11
recipere in fidem 27.3
recipere ſe. eodem, vnde ierat, ſe recepit 471,29
recipere ſe intra ſua præſidia 472.5
reconciliare milites 149.16
recreare regionem aliquam vaſtatam 395.15
recreare ſeminiuum ſtuduit 314.11
recuperare amiſſa 191.19
recuperare aliquos ſimulata laudatione 275.16
recuperare priſtinum imperiū 275.22
recuſauit illud,&c. 472.25
recuſare. neque recuſauit, quominus legis pœnam ſubiret 327.9
reddere debitum naturæ 397.2
reddere deos ſibi iratos 272.15
reddere familiaritatem frequentiorem 559.20
reddere homines ſuos opera forenſi 83.30
reddere alicui ſalutem 320.8
redire. ex qua regi L. *talenta quotannis redibant* 28.16
redire, pecunia publica, quæ ex metallis redibat 22.13
redire ad officium 9.15.62.17.274.27
redire in gratiam 121,13
redire cum aliquo in gratiam 558.3
redire in gratiam cum ſuis 85.15
redigere in ſuā poteſtatem 7.17.256.16
redigere ſub poteſtatem 5.17.6 15. 58. 17.190.30
redimere ab Acherunte 151.15
reditus omnis pecuniæ 557.28
reducere ad officium 200.18
referre ſe ad ſua caſtra nautica 472.13
referre ad conſilium 320.1
referre gratiam 27.18
referre. non eſſe alienos mores ad ſuos referendos 221.37
reficere ædem prolabentem 560.2
reficere fana deleta 394.16
reficere ſe. Lacedæmonij *poſt* Leuctricam *pugnam numquam ſe refecerūt* 275.21
refringere impotentem dominationem aliquorum 71.35
regius ornatus 320.28
relatus in proſcriptorū numerum 555.11
relegare lectores ad alind aliquod volumen 530 29
relicta domus hereditate 555.20
religionem minuere 274.25
religionem iræ anteferre 274.9
religioſè promittere quod quis rogetur 557.4

reliquit alterum anima 314 3
relinquere ſibi deliberandi ſpatium vſque ad certum diem 320.11
reliquum, nihil reliqui feci, quod ad ſanandum me pertineret 560 30
remanſerunt domi 551.1
remedia celeria, & facilia morbo proponere 560 18
remigrauit Romam Atticus 549.12
reminiſcens priſtini temporu acerbuatē 86. 6
reminiſcentes veteris famæ 372 12
remiſſus in labore 172.1
remittere calceis 315.5
remouere aliquem, pro de medio tollere 471.8
remouere ſe à quibuſdā conſiliis 551.17
remouerunt eum ab exercitu 254.8
remotū à cōuentu ſe domi tenere 150.15
renouare bellum 46.9.448.27
renouare memoriam 191.10
reprimere luxuriam 530.2
reprimere regios ſpiritus 148.15
repudiare munera magnæ pecuniæ 370.29
repulſam ferre 150.23
repulſus hinc 72.27
reputare. multa ſecum reputaus de. 84.23
requirere aliquid ab aliquo de antiquitate 559.27
reſacrare, ſeu reſecrare 87 3
reſciro. ea, quid ageretur, reſciit 200.21
reſciſcere. ſeu reſcire. id vbi vœni reſciuerunt, &c. 469 30
reſeruaret ſe ſibi, & ſuis 561.11
reſiſtere aduerſus 254 13
reſpondere ſuperbè 51.4
retinere beneficia præcepta immortali memoria 554.13
retinere alicuius beneuolentiam vſque ad extremam ſenectutem ſine offenſione 549.19
retinere vitam. ſenſit non eſſe ſibi diutius vitam retinendam 473.9
retinere eorum vſum, beniuolētiámq;, inter quos maximarum rerum obtrectatio intercedit, magnæ ſapientiæ eſt 560 7
reuocare aliquem ad virtutem à perdita luxuria 148.27
reuocare tuba ſuos 180.32
reges Spartani, nomine, non poteſtate, reges 396.15
regum conſuetudo 202.23
riſus coortus ex Epaminondæ oratione 227.28
rhapſodia Homeri ſecunda 149 4
Rhodanus 46. 3
robuſtior factus 83.13
rogatu Bruti 558.19
Roma, Attici patria, & domina 548.18
Romæ vxorem ducere in conuiuium, non eſt turpe 2.4
Romanorum reſponſum legatis Karthaginienſium datum 469.3
roſtrum. nauis roſtro percuſſa 182.12
rudes litterarum Græcarum 253.37
ruſticum prædium 556 27

S

Sabini 529.4
ſacrilegorum numero habēdi, qui ſupplicib. deorum nocent 274.14
ſacrarium 27.1
ſæpire muris deos publicos, & patrios 26.9
ſæpire domum cuſtodibus 150.17
ſagacitas Alcibiadis 85.17
Saguntum vi expugnauit Hannibal. 466.20
ſal. tectum domus plus ſalis, quàm ſumtus habebat 555.22
Salaminia pugna 24 23
ſaltare commodè 1.9
ſaltare, in vitiis ponitur apud Ro. 221. 39. & 222.1

ſalum, vel ſalus. in ſalo nauē tenuit in ancoris 27.13
ſaltuoſa regio caſtellisq; munita 201.11
ſaltus. intrare ſaltum 204.16
ſaltus Pyrenæus 466.24
Samothracia 553 4
Samus defecit ab Athenienſib. 191.12
Samum cepit Timotheus 190.19
ſanare. nihil réliqui feci, quod ad ſanandum me pertineret 560.30
ſana mens. ſi ſana mens eſſet 274.23
ſancire neceßitudinem. ſanxit neceßitudinem, al. auxit 559.19
Sardinia prouincia 5 9 17
Sardis 273.7
ſatis habere, ſi 227.23
ſatis habere coēgit, ſi, &c. 394.6
ſatis habeāt ſe à ceteris deſēdere 471.16
ſatius ducebant 254.10
ſatius duxit, &c. 393.5
ſatius eſſe 63.2
ſatius ſtatuit, &c. 204.23
ſcena. in ſcenam prodire, in Græcia nemini fuit turpitudini 1.23
Sciſmas maximo natu Datamis fil. à patre deſciit 204.11
ſcopuloſum mare 553.23
ſcribæ munus apud Graios multo honorificentius eſt, quàm apud Ro. 311.32
ſcribæ apud Ro. mercenarij exiſtimantur 311 34
ſcribere alicui ſua manu 553.15
ſcrutari aliquos 206 30
Scyrus. inſula 62.17
ſcytala 51.8
ſecius 6 3.133.2. & 17.150.10.314.19. 468 26.547 21.561.14
ſecunda menſa 276 24
ſecunda perſona, proxima primæ 56.7
ſedatum bellum 205.16
ſedere tamdiu vno loco 204 25
ſegregari ab interiorib. cōſiliis alicuius 465.27
ſeiuncta fortuna. vt appareret, nullam ſeiunctam ſibi ab eo velle eſſe fortunam 553.21
Seleucus vnus ex iis, qui regnum Alexandri, eius liberis ſeruare polliciti, id præſtare noluerunt 321.3
Seleucus, ex Alexandri Magni amicis 397.23
Seleucus à Ptolemæo Cerauno dolo interfectus eſt 398.1
ſemianimis 52.30
ſemiuiuum recreare 314.10
Sena 529.13
ſenatu peracto 5:9.29
ſeneſcere opes Athenienſium videret, cōtrà creſcere Lacedæmoniorū 85.21
ſentire aduerſus aliquem 149.12
ſentire cum aliquo 371.27
ſepulcri monumēto donatus Diō 151.17
ſepultus in monumento Q. Cæcilij, auunculi ſui Attic. 561.19
ſequi otium 254.17
ſeruire dignitati & trāquillitati 550.20
ſeruire famæ 22.3
ſeruire magnitudini virium 272.25
Seruilia Bruti mater 554.9
Ser. Galba diripuit Luſitanos 539.21
Ser. Sulpicius P. frater 547.15
ſeruare iuſiurandum 272.12
ſeruare nauem ex hieme, marique ſcopuloſo 553 23
ſeruare religionem 272.15
ſeſſōres veteres 62.19
ſeſtertium vicies 556.22
Seſtus 190.28
ſeuera. in craſtinū res ſeueras 255.20
Seuthes rex Thracum 88.8
Seuthes Thraciæ rex ab Iphicrate in regnum reſtitutus 171 9
Sex. Peducæus 560.25
ſidere. nauis cœpit ſidere 182.13
ſignum prælij datum 171.14
ſignum pugnæ dare 471.22

ſignum non ſolùm continentiæ, ſed etiã diligentiæ 555.30
ſignum, quod eſt ſignum, aut nullam vnquam inter eos, &c. 558.5
ſimile à gubernatore 553.21
ſimilitudo morum plus valet in amicitia, quàm affinitas 549.26
ſimultas. eſſe cum aliquo in ſimultate 558.4
ſine vlla religione & fide 149.25
ſingularis potentia, inuiſa 150.29
ſingulare, perpetuúmque imperium 397 16
ſiſtere vadimonium 552.17
Socrates. à Socrate amatus Alcibiades 83.10
ſollicitare 51.18
ſoluere litem æſtimatam 61.23
ſoluere naueis 470.2
ſoluere vota 72.28
ſoluta epiſtola 471.29
Sophroſyna. Dionyſii poſterioris & vxor, & ſoror ex alia matre 145.18
ſopor. medici ſoporem Dionyſio priori coactu Dionyſii filij dederunt 146.23
ſortis neceſſitudo 529.15
Soſilus. al. Soſilus Lacedæmonius bella ab Hannibale geſta memoriæ prodidit 473 24
Soſilus. al. Soſilus Hannibalem Græcas litteras docuit 473.25
ſparo eminus percuſſus Epaminondas 228.3
Sparta ſine muris 275.5
ſpecimen prudentiæ 548.19
ſpeculari. quem dum ſpeculatur, &c. 202.3
ſperare. non ſolùm bene de aliquo ſperare, ſed etiam confidere 5.5
ſpiritus regios repreſſit Dion 148.15
ſplendidus, non ſumtuoſus 556.5
ſponſalia 559.20
ſponſor omnium rerum 551.17
Steſagoras frater Miltiadis 10.3
ſtat. mihi ſtat alere morbum deſinere 561.2
ſtare non poſſe ſocietatem 89.22
ſtare cum aliquo aduerſus aliquos 274.29
ſtare aduerſus alicuius cõmoda 372.15
ſtramentis tecta terra 276.14
ſtraminea domus 89.36
ſtratum. cùm ſtratum tale haberet, vt terra tecta eſſet ſtramentis 276.13
ſtrenuo animo aliquid facere 203.24
ſtrenuus bello 199.36
Strymon fl. 62.7
ſtudere. eóque, quò ſtuduerat, venit 202.1
ſtudere. tempore ipſo, quo ſtuduerãt, peruenerunt 255.7
ſtudere rebus alicuius 72.4
ſtudebant rebus Laconum 254.6
ſtudioſus audiendi 223.7
ſub. quæ ſub Dionyſii poteſtate fuerat 148.16
ſub ipſam proſcriptionem 554.29
ſuauitas oris, ac vocis 547.5
ſuauitas ſermonis Latini 548.25
ſubalare telum 90.3
ſubduxit ſe à cuſtodibus Alcibiades 84.25
ſubeſſe. nec cauſa ſuberat 82.35
ſubigere bello 466.20
ſubuciẽs in puluinũ epiſtolam 260.20
ſubiicere 72.22
ſubleuare patriam 275.26
ſubleuare fugam alicuius pecunia 547.23
ſubornare aliquem aduerſus alterum 371.10
ſubſcribere accuſationi 550.12
ſubſidio Lacedæmoniis profectus 171.26
ſubſidio proficiſci alicui 256.17

ſubſtituere alium in alicuius locum 87.20

ſubſtringebat Eumenes *iumenti caput loro, altius, quàm, vt prioribus pedibus planè terram poſſet attingere* 315.3

ſubtexuit familiarum originem 558.17

ſuburbana, aut maritima ſumtuoſa villa 556.25

ſuccedere alicui 529.25

ſuccedere. minus proſpere ſuccedebant 203.7

ſuccedere. ſic ſubitò miſericordia odio ſucceſſerat 151.14

ſucceßiſſent alij prætores in eorum locum 226.22

ſuccendere domum 90.1

ſuccumbere. non enim eum quoquam arma contuli, quin is mihi ſuccubuerit 319 26

ſuccurrere afflictis 554.8

ſuffectus imperator Haſdrubal *poſt* Hamilcarem Hannibalis *patrẽ* 466.15

ſuffragia teſtarum 62.25

ſui cuique mores fortunam fingunt 554.16

ſui cuique mores plerumque conciliant fortunam 559 7

ſumma rerum 312.10

ſumma rerum ad Antipatrum *defertur* 314 16

ſumma belli ei data 256.18

ſumma imperij Datami *tradita* 201.17

ſummas tantummodo attingere 253.36

ſummæ amphoræ 470.21

ſumere cibum. quicquid ſibi ſumſi, &c. 561.3

ſumere regium ornatum 320.28

ſumere de aliquo ſupplicium 320.2

ſumere ſua ſponte venenum 28 24

ſumitur tempus colloquendi 206.25

ſupereſſe. non multùm ſupereſſe munitionis. i. reſtare 25.:5

ſupereſſe. non ſolùm vt eſſet pecunia, ſed etiam vt ſupereſſet, &c. 469.16

ſupereſſe. quoniam tum quoq; poſſet ſupereſſe temporib. 561.10

ſuperior. quo facto populus ſuperior factus 371.29

ſuperſtites Attico *nos eſſe voluit fortuna* 559.4

ſuppeditabatur Lacedæmoniis *à rege pecunia* 88 2

ſupplicibus deorum nocère 274.14

ſupportare. his omnia ex Epiro Samothraciam *ſupportari iußit* 553.4

ſuppoſitus. faciunt in eum impetum, qui ſuppoſitus erat 206.1

ſupprimere claſſem 191.25

ſuſceptis inimicitiis 254.9

ſuſceptum bellum 469.6

ſuſcipere bellum 205.16

ſuſcipi bellum cum rege tempus eſſe 206.23

ſuſcipere bellum (al. odium) infinitum aduerſus aliquem 2:6.16

ſuſcipere cum aliquo inimicitias 106.11

ſuſcipere inimicitias reip. cauſa 530.5

ſuſcipere odium 2 6.21

ſuſceperat in Datamem *implacabile odium* 205.18

ſuſcipere vota 72.27

ſuſpiciones quoque criminum vitare 550.21

ſuſtinere. quorum vim cùm rex ſuſtinere non poſſet, &c. 472.4

Sylla *ex* Aſia *decedens quamdiu* Athenis *fuit, ſecum habuit* Pomponium Atticum 548.22

Syracuſæ *à* Corinthiis *initiò conditæ* 394 13

Syſamithres 89.25

T

tabellarium cũ caducéo mittit 471.14

Tænari *fanum* Neptuni 52.6

talenta prædæ. mille & ducenta talenta prædæ 190.22
Tamphilana domus 555.20
tantum quòd 203.27
Taurum tranſiit 202.1
Tauro tenus 132.18
tectus iure legationis 256.11
tegere eos, qui profugiunt 552.12
temeraria vti ratione 191.25
temerè. nullus dies temerè interceſſit, quo non ad eum ſcriberet 559.20
tempeſtas oriretur 191.23
templum Dianæ. Hannibal amphoras deponit in templo Dianæ 470.22
templa deorum etiam apud barbaros ſancta habuit Ageſilaus 274.11
temporaria liberalitas 554.6
tempus eſſe maiores copias parari, & bellum cum rege ſuſcipi 206.22
temporis cauſa aliquid facere 552.20
tempore turbido 255.27
tenens aram iurat Hannibal 466.7
tenere aram 466.7
tenuit alterum cornu 256.5
tenere dominatum imperio 396.15
tenere gradum 371.9
tenere ſecundum imperij locum 313.28
tenere aliquem certum locum amicitiæ apud aliquem principem 312.3
tenere principatum alicuius artis 549.28
tenuit hoc propoſitum 313.21
tenebant eas regiones 5.11
tenuit ſe vno loco 315.12
tenuit ſe vno loco in caſtello, &c. 472.18
teneri cuſtodia 61.24
tenere in obſidione vrbem aliquã 85.8
tenere aliquem in ſua poteſtate 62.5
tenere in ſua poteſtate 72.2
teneſmus 560.18
tentata Epaminondæ abſtinentia eſt à Diomedonte Cyziceno 223.23
teſtarum ſuffragia 62.25
teſtarũ ſuffragiis eiectus è ciuitate Themiſtocles 26.18
teſtula collabefactus 45.14
Thacus rex Ægypti 276.12
Thaſii 62.10
Thaſus 72.12
Thebæ & ante Epaminondam natum, & poſt eius interitum, perpetuò alieno paruerunt imperio 228.28
Thebæ quandiu Epaminondas reipub. præfuit, caput totius Græciæ fuerũt 228.30
Thebanis plus ineſt virium, quàm ingenij 224.27
Themiſtocles Neoclis fil. 21.30
Themiſtocles adoleſcens, minus probatus parentibus 21.35
Themiſtocles quibus rationibus contumeliam exheredationis exſtinxerit 22.1
Themiſtocles à parente exheredatus 21.37
Themiſtocles interpretatur Apollinis oraculum 23.2
Themiſtocles anguſtias quærebat 23.16
Themiſtocles Græcos diſperſos ait eſſe perituros: vniuerſos, pares futuros 23.28
Themiſtocles vnum ex ſeruis ſuis ad Xerxem noctu clàm mittit 24.1
Themiſtoclis prudentia, Græcia liberata eſt 24.20
Themiſtocles non minor in pace, quàm in bello 24.25
Themiſtocles legationẽ ſuſcepit ad Lacedæmonios, & ſolus primò profectus eſt 25.13
Themiſtoclis conſilium vafrum in Lacedæm. 25.15
Themiſtocles legatus ad Lacedæm. dat operam, vt quàm longiſſimè tempus ducatur

ducatur 25.21
Themiſtocles non effugit ciuium ſuorum inuidiam 26.16
Themiſtocles teſtarum ſuffragiis è ciuitate eiectus 26 18
Themiſtocles Argos habitatum conceſſit 26.19
Themiſtocles à Lacedæmoniis abſens accuſatus, & ab Athen. proditionis damnatus 26.23
Themiſtocles Corcyram Argis demigrat 26.24
Themiſtocles confugit ad regem Moloſſorum, cum quo ei hoſpitium fuerat 26.27
Themiſtocles ſe coniecit in ſacrariũ Admeti 27.1
Themiſtocles Pydnam deducitur 27 6
Themiſtocles tempeſtate maxima Naxum fertur 27 9
Themiſtocles Epheſi expoſitus 27.16
Themiſtocl. ad Artaxerxẽ venit 27 20
Themiſtoclis epiſtola ad Artaxerxem 27.21
Themiſtocles magnis muneribus ab Artaxerxe donatus 28.12
Themiſtocli vrbeis dat Artaxerxes, vnde panem, vinũ, &c. ſumeret 28.15
Themiſtoclis monumenta 28 18
Themiſtoclis mors 28.20
Theomontici 87.22
Theopompus 172 2
Theopompus maledicus, Alcibiadẽ laudat 90.16
Theramenes 85.28
Thermopylæ 470.8
Thermopylæ à Lacedæmoniis occupatæ 23 11
Thraſybulus Lyci fil. 85.26. 119.18
Thraſybulus patriam à XXX. tyrannis oppreſſam ex ſeruitute in libertatem vindicauit 119.13
Thraſybuli proprium factũ illud magnificentiſſ. quòd XXX. tyrãnis bellum indixit, &c. 119.34
Thraſybuli res geſtæ narrantur à pag. 120
Thraſybuli ſolitudo contemta eſt à tyrannis 120.10
Thraſybulus legem obliuionis tulit 121.8
Thraſybulo pro maximis in remp. meritis honoris ergò corona à populo data eſt, è duabus virgulis oleaginis facta 121.15
Thraſybulus à barbaris noctu eruptione facta, in tabernaculo ſuo interfectus 121.19
Thraces vinolenti, rebúsque venereis deditii 90.28
Thucydides Alcibiadem laudat 90.15
Thurij 84.22
Thyus. al. Thys, dynaſtes Paphlagoniæ 200 11
Thyus clam Datamem interficere voluit 200.19
Thyus homo maximi corporis, terribili facie, &c. 200 28
Tiberis 470.7
Tiberius Longus 467.7
Ti. Claudius Nero, Cæſaris Auguſti priuignus 559.17
Timæus Alcibiadem laudat 90.16
timere de alicuius periculo 150.8
timeri non minus, quàm diligi 87 16
Timoleõ, Corinthius, magn. vir 392 30
Timoleon patriam, in qua erat natus, oppreſſam à tyrãno, liberauit 392.32
Timoleon Siciliam ſuo aduentu multos annos bello vexatam, in priſtinũ ſtatum reſtituit 39 .25
Timoleon ſapientius tulit ſecundam, quàm aduerſam fortunam 392 37
Timoleon Timophanem fratrem tyrãnum interficiendum curat 393 8
Timoleon aſpicere fraternum ſangui-

nem noluit 393.10

Timoleontis *facinus non pari modo ab omnibus probatum eſt* 393.12

Timoleontem *poſt* Timophanis *cædem mater neque ad ſe admiſit, neque aſpexit, quin eum fratricidam, impiúmq; deteſtans cōpellaret* 393.15

Timoleon *vitæ finē facere vult* 393.18

Timoleon *à* Corinthiis Syracuſas *miſſus incredibili felicitate* Dionyſium *tota* Sicilia *depulit* 393.23

Timoleon Dionyſium *tyrannū cùm interficere poſſet, noluit, tutóq; vt* Corinthum *perueniret, effecit* 393.24

Timoleontis *rerum geſtarum enumeratio poſt* Dionyſium *expulſum* 394. *per totam pag.*

Timoleon *maximas* Karthaginienſium *copias apud* Crimeſum *fl. fugauit* 394.5

Timoleon Mamercum *Italicum ducem cepit* 394.8

Timoleon *operam dedit, vt quàm minime multa ſeruitutis veſtigia manerent* 394.22

Timoleon *maluit ſe diligi, quàm metui* 394.26

Timoleon *quod reliquum vitæ fuit, priuatus* Syracuſis *vixit* 394.27

Timoleonti *nullus honos defuit* 394.30

Timoleon *lumina oculorum amiſit* 395.5

Timoleon. *ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acceſſerunt caſus* 395.19

Timoleon *publice in gymnaſio, quod* Timoleontium *appellatur, ſepultus* 396.7

Timoleontium 396.7

Timophanes Timoleontis *frater, tyrannidem per milites mercenarios occupauit* 393.1

Timotheus Cimonis *fil.* 190.14

Timotheus *à patre acceptam gloriam multis auxit virtutib.* 190.15

Timotheus *diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus ciuitatis regendæ* 190.16

Timothei *multa præclare facta* 190.17

Timotheus Samum *cepit* 190.19

Timotheus *plurimum vixit* Leſbi 182.1

Timotheus Cyzicum *obſidione liberauit* 190.23

Timotheus Ariobarzani *ſimul cum* Ageſilao *auxilio profectus eſt* 190.24

Timotheus *ciueis ſuos augeri agro & vrbib. maluit, quàm id ſumere, cuius partem domum ſuam ferre poſſet* 190.26

Timotheus Corcyram *ſub* Atheniēſium *poteſtatem redegit* 190.30

Timotheo *publicè ſtatuam in foro poſuerunt* Athenienſes 191.6

Timotheus & Iphicrates *ob rem malè à* Charete *geſtam in crimen vocabantur* 192.2

Timotheus & Iphicrates *accuſantur proditionis* 192.4

Timotheus *damnatur* 192.5

Timotheus *damnatus* Chalcidē *ſe contulit* 192.6

Timotheus. *populus* Atheniēſis *cùm eum iudicij ſui pœniteret, multæ nouem parteis detraxit* 192.8

Timothei *moderatæ, ſapientiſque vitæ plurima teſtimonia* 192.13

Timotheus. *cùm* Timotheus *Athenis cauſam diceret,* Iaſon *tyrannus ad eum defendēdum ſine vllo præſidio* Athenas *venit* 192.16

Timotheus *aduerſus* Iaſonem *bellum geſſit* 192.23

Tiribazus Cononem *euocat, & cùm primùm venit, in vincula coniicit* 134.26

Tiſſaphernes. 85.18.132.22

Tiſſaphernes defecerat à rege 133.3
Tiſſaphernis opera Artaxerxes Cyrum fratrem ſuperauit 133.8
Tiſſaphernes ſummum imperium inter præfectos regios obtinet 271.5
Tiſſaphernes inducias ab Ageſilao petiuit 272.6
Tiſſaphernes aliud loquitur, aliud agit 272.6
Tiſſaphernes ab Ageſil. victus conſilio 273.9
Tiſſaphernes non manet in pactione 272.11
Tiſſaphernis plurima erant in Caria domicilia 272.20
Tithrauſtes, dux 201.14
T. Pomponius Atticus ab origine vltima, ſtirpis Rom. 546 38
T. Pomponij Attici vita 546 38
T. Pomponius Atticus perpetuò equeſtrem obtinuit dignitatem à maioribus acceptam 546 39
T. Pomponij pater diues, & ſtudioſus litterarum 547.1
T. Pomponius Att. præceptis philoſophorum vtebatur ad vitam agendam, non ad oſtentationem 558.10
T. Pomponius Atticus contentus ordine equeſtri 559 9
T. Pomponio Attico nata eſt neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat 559.6
T. Pomponius Atticus teſtamento à Q. Cæcilio adoptatus 549.20
T. Pomponij Attici ſoror nupta erat Q. Tullio Ciceroni Marci fratri 549.22
T. Pomponius Attic. vtebatur Q. Hortenſio intime 549.27
T. Pomp. Attici quies Cæſari fuit grata 551.1
T. Pomponius non tantùm prudens in bello Mutinenſi, ſed etiam diuinus 551.30
T. Pomponius Atticus Ciceronis intima familiaritate vtebatur 552.9
T. Pōponius Atticus latuit apud P. Volumnium proſcriptionē timens 553.3
T. Pomp. Atticus non minus bonus paterfamiliâs, quàm bonus ciuis 555.16
T. Pomp. Atticus domum habuit in colle Quirinali 555.19
T. Pomponius attigit quoque poëticen 558.26
Titus Sempronius Gracchus 468.4
tractare de condicionib. 315.14
tradere ſe totum alicui 146.12
traiicere. hac mente Helleſpontū traiecit 273.19
tranſiit Taurum 202.1
tranſire ad aliquem 204.11
transferre omnem cauſam in alterum 227.3
tranſigere, eo tempore tranſacto 28.4
transfigere aliquem ferro 207.12
transfugere ad hoſtes 203.18
transfugere. quidam adoleſcentuli Lacedæmonij ad aduerſarios transfugere volunt 275.9
tranquillatis rebus Ro. 549.11
Traſimenus lacus 467 12
Trebia 467 7
tribuere beneficia 554.14
tribuere caſus aduerſos hominibus, ſecundos fortunæ ſuæ cōſueuerunt reges 202 24
tribuere culpæ ſuæ 86.17
tribuere alicuius culpæ omnia minus proſpere geſta 87.12
tribuere. nihil ei non tribuit fortuna, quod cuiquam antè detulerit, &c. 559.14
tribuere obſeruantiam officio, non timori 550.
tribuere aliquid alicui ſuperbiæ 395.11
tribuere nonnihil temporis litteris 473.19

tribuere omnia reliqua tempora aut litteris, aut reip. 549.7
triginta tyranni à Lacedæmoniis præpoſiti Athenis, plurimos ciues partim patria expulerunt, partim interfecerunt 120.1
triumuir R.P.C. id eſt, reip. conſt. 554.25
tropæum poſuit 205.6
tueri paternam gloriam 370.32
tueri valetudinem. adhibere curam, & diligentiam in valetudine tuenda 560 27
tumultus Cinnanus 547 16
turbido tempore 255.27
tyranni 10.18
tyrannis multorum annorum, magnarum opum putanda eſt 148.2

V

vacatione ætatis vti 550.25
vacuefacere 62.19
vacuefactæ poſſeſſiones 394.15
valere apud aliquem gratia 132 18
valere. non valere pedibus 372.10
valetudinis tãta proſperitate vſus Atticus, vt annos triginta medicina nõ indiguiſſet 560.16
varietas fortunæ 553.5
vates. Cicero vates 557.30
vectus iumentis iunctis 395.10
velocitas ad belli vtilitatem pertinet 222.26
venditare ſe florentib. 554.8
venerari regem. προσκυνεῖν 133.15
vehitur. equo cõcitato vehitur 202.7
venire ſubſidio 8.23
venire aliquò in colloquium 206.24
venire in conſpectum 133.15
venire in inuidiam 226.20
venire in opinionem 9 24
venire alicui in opinionem, &c. 552.25
venire in hoſtium poteſtatem 71.19. 86.4
venerat in poteſtatẽ inopinanti 201.12
venire in poteſtatem inimici 319.23
venit ei in ſuſpicionem 51.25
venari fortiter 91.1
Venuſia 408.6
vereri. quòd ab amico nullas veretur inſidias 200.19
vergere. quà ad meridiem vergit 62.21
verſuram facere 547.38
verſus. multis millibus verſuũ, &c. 214.20
veſperaſcente cælo 255.4
veſtigia ſeruitutis manerent 394.22
veſtitus humilis atq; obſoletus 276.15
vetus inſtitutum vitæ 550.5
vexabat finitimas regiones 201.23
vexari magnis terroribus. 552.15
via Appia 561.18
victoria præclara, in qua plus ſit clementiæ, quàm crudelitatis 393.27
victoriam omnem ciuilem, funeſtã putabat Epaminondas 228.24
victus conſilio 273.9
victus quotidianus 320.23
viduæ Lacedæmone eunt in ſcenam mercede conductæ 1.20
vindicare ex ſeruitute 119.24
vindicare in libertatem 227.20
vineæ, & teſtudines conſtitutæ 9.19
violari ab aliquo crudeliter 146 14
virtus militum 5.29
virtus exercitus 71.16
virtus bellica 273.21
virtus ſine fortuna ſi ponderanda ſit, &c. 119.18
virtute tyrannidem ſibi peperit Dionyſius prior. 397.16
virtute regnum adepti Cyrus & Darius cùm eſſent priuati 396.18
vis morbi 560.20
vires ad laborem ferendũ firmæ 319 18
vitæ conſuetudo 556.21
vitium commune in magnis, liberiſque-

ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes ſit 181.23
vitare ſuſpiciones quoque criminum 550.21
viuere lautè 181.21
viuere affluentius 556.23
vlciſci iniurias patriæ 134.18
vlciſci iniuriam. obliuiſci 554.12
Vndecimuiri 372.17
vocitare 151.12
vocare in crimen 192.2
vocare. vocabat eos Atticus, *quorum mores à ſuis non abhorrerent* 556.19
volumina ſexdecim M.Tullij *epiſt. ad* Atticum 557.23
voluntas vulgi mirabiliter immutata 151.11
vrbanus. populus vrbanus 62.5
vſu euenire 472.30
vſus magna proſperitate valetudinis Attic. 560.15
vt. ſatis exercitatus in dicendo, vt Thebanus *ſcilicet* 224.26
Vtica, & Hippo, valentiſs. totius Africæ oppida 449.18
vtilitas belli 222.26
vtebatur hoſpitio Lacedæmoniorum 63.2
vti aliquo familiariter 372.20
vti aliquo intime 549.26
vti beneficio nolle 548.10
vti fide amicorum ad alios ſubleuãdos 223.14
vti acerbiore imperio 315.24
vti liberalitate 554.10
vti præceptis philoſophorum ad vitam agendã, non ad oſtentationem 558.11
vti ætatis vacatione 550.24
vulgi voluntas immutata 151.11
vulnerari aliquot plagis 314.3
vxorem ducere in conuiuium in Græcia *turpe eſt* 2.4
vxorem ducere in conuiuium non eſt turpe Romæ 2.4

X

Xenophon *vſus eſt* Ageſilao *familiariſſime* 271.12
Xerxes *mari & terra bellum vniuerſæ infert* Europæ 22.20
Xerxes Græciæ *bellum inferentis, quãta claſsis* 22.25
Xerxes *victus conſilio* Themiſtoclis *magis, quàm armis* Græciæ 24.11
Xerxes *ſe à* Themiſtocle *conſeruatum iudicauit* 24.20
Xerxes *ab* Artabano *ferro interfectus* 397.3
Xerxes Darij *prioris fil.* 396.22

Z

Zacynthij 150.22
Zama. *apud* Zamam *cum* P.Scipione *conflixit* Hannibal 468.18

MM 3

INDEX RERVM, ET VERBORUM memorabilium, quæ ſunt in commentariis Lambini.

à fundamentis. ἐκ θεμελίων. funditus 412.2
abalienare homines ſuis reb. 285.22
abdere ſe penitus in 115.4
abdicare 29.36
ἀβελτερία 310.5
abit res conſilio. mare adiacens, & ſimil. 122.13
Abſinthij 11.22.& 36
abſtinentia 47.11
abſtinentia, pro continentia opponitur libidini 306.25
abſtinentia auaritiæ opponitur 306.27
Acæus exercitus ab Ace vrbe Phœniciæ, ſeu Syriæ. al. Car. vide omiſſa 212.12
Acarnanes 195.36
Acarnania 520.16
accipere auribus 404.16
Ace, poſtea Ptolemais dicta 211.17. & 212.15
Achilles, πόδας ὠκύς 233.27
Achradina 162.6
acie instructa cum aliquo confligere 316.21
Acôris rex Ægyptiorum 186.14
acquieſcere. mori 525.34
acroama iucundiſſimum 416.20
acta. ἀκτή 307.20
acumen 119.7
ad eum finem: ad quem finem 137.30
ad manum 322.30
ad ſe domum admiſit 402.8
adamante vinctum imperium 159.41
adamãtina vincula imperij quæ 161.4
adducere aliquem in eam opinionem, vt, &c. 214.24
adeſſe alicui in conſilio 324.34
adire ad magiſtratus 39.28
adhibere fidem, aliud eſt, atque habere fidem 32.42
adhibere machinam, ſeu deum ex machina 79.27
adiacent mare 195.37
Adimantus 109.6
Adimantus imperator Athen. in Lyſandri poteſtatem venit 114.35
Admetus rex Moloſſorum 41.22
adoleſcentibus probro fuit in Græcia, *ſi amatores non haberent* 3.4
ἀδόλως, ſine dolo 285.4
Adrumetum, vrbs Libyæ 5.9.3
aduertere & auertere puppeis, & proras 523.36
ædes duæ ſacræ in ea vrbis Syracuſarũ *parte, quæ* Inſula *dicebatur* 162.17
Æge, Macedoniæ oppidum 433.34
Ægates inſulæ 452.18
Ægos flumen 76.13.136.6
Æguſa inſula 452.15.& 18
æqualitas, amica hominib. 21.27
æquiparare 118.43
æquitas animi 131.15
aër ex ſententia Stoicorum, *frigidiſſimus* 447.16
Æſchines Athenienſis *cum adoleſcens tragœdias actitaſſet, orator, & concionator fuit* 3.24
Æſchines rhetor interfuit in pugna ad Tamynas *pugnata* 373.40
Æthiopes in aciem prodeuntes, ſaltabant 230.33
Ætoliæ pars 520.16
Ætoli in collibus apud Thermopylas

colloc ati ab Antiocho, ne à tergo poſſent à Romanis circumueniri 519.3
Æthuſa inſula. ab aliis Æguſa 452.20
afferre manum, aut manus 402.6
afuit, non abfuit 136.7. 299.7 399 19
afuturi 188.7
ἀγανακτεῖν. indignari 158.39
ἀγαπᾶν. ſatis habere 406.24
Ageſila' fidẽs victoria. in omiß. 577.28
Ageſilaus legati munere fungitur ad pecunias patriæ ſuæ, quibus illa egebat, corrogandas 205.30
Ageſilaus regi Ægyptiorũ Tacho ſubſidio proficiſcitur 307.11
Ageſilaus cur in Aſiam trãſierit 137.34
Ageſilaus quid reſpõderit iis, qui quærebant ex eo quamobrem cum Chabria congreſſus, fugatis iam à ſe cõductitiis copiis, reliquã phalãgem, quam Chabrias obnixo ad ſcutum genu, proiectáq; haſta, impetum hoſtium excipere iuſſerat, aggredi non eſſet auſus 301.16
Ageſilaus poſt tot victorias, nihil de victu & cultu priſtino mutauit 306. 16
Ageſilaus promittit, ſe in Aſiam tranſiturum, & regi Perſarum bellum illaturum, ſi ſibi dent XXX. ciueis cõſiliarios, & duo millia nouorum ciuium, & ſex millia ſociorũ 282.30
Ageſilaus regi Perſarum bellum inferre cogitans conſuluit oraculum Dodonæum 283.2
Ageſilaus conſulto oraculo Dodonæo, bellúmne Perſarũ regi inferret: cùm hoc reſponſum tuliſſet, vt faceret, quod inſtituiſſet: iuſſúsque eſſet ab ephoris Delphos proficiſci, & Apollinem eadem de re conſulere: quæſiuit ab Apolline, idémne ei videretur quod patri 283.4
Ageſilaus eos non vituperabat, qui ab amicis deciperẽtur, ſed qui ab inimicis, aut ab hoſtib. in omiß. 580.1
Ageſilaus munera omnia ſibi à Thaſiis oblata, præter farinas reiecit, & vrgentibus illis vt omnia acciperet, hilotis diuidi iuſſit 308.5
Ageſilaus ſemper pro Tacho ſtetit aduerſus Nectanebum 309.18
Ageſilaus à Tacho ad Nectanebum deſciuit 309.39
Ageſilaus Epaminondam Spartam occupare conatum anteuertit 303 3
Ageſilai ſtrategema 304.10
Ageſilaus laudauit adoleſcenteis quoſdam, qui ad hoſteis transfugere volebant, vt eorum conſilium & conatum diſturbaret 304.10
Ageſilaus quia non litabat, exercitum retrò Epheſum reducit 287.18
Ageſilaus quo conſilio, & qua arte vſus ſit ad equitatũ quamprimum cõparandum 287.30
Ageſilaus exercitum quo modo exercitatione robuſtiorem reddat 288.19
Ageſilaus ad Mæandrum cum Tiſſapherne conflixit 289.36
Ageſilaus caſtris hoſtiũ potitus 389.41
camelos barbarorum cepit ibidem
Ageſilaus annos natus ſupra LXXX. moritur, per Cyrenas in patriam reuertens 310.40
Ageſilao ex Aſia reuertenti quot, & qui populi obſiſtere conati ſint 295. 14
Ageſilai victoria ad Coronéam 295.23 & 35
Ageſilaus vulneratus in prœlio ad Coronéam 295.43
Ageſilai ſtrategemata 296.1
Ageſilaus cùm audiſſet in prœlio ad Corinthum commiſſo X. hoſtiũ millia, octo Lacedæmonios tantum cæſos eſſe, fortunam Græciæ commiſe-

ratus eſt 299.17
Ageſilaus vrbeis Græciæ oppugnare nō putabat ſe dignum 300.15
Ageſilaus iuſto dolo Tiſſaphernis periurium vltus eſt 287.9
Ageſilaus ex Aſia rediens iuſſu ephororum dicebat ſe triginta ſagittariorum millibus à rege Perſarum ex Aſia pelli 292.40
Ageſilaus & Leotychides contenderūt inter ſe de regno 277.15
Ageſilaus audito eo, per quem ex Aſia reuocabatur ab Ephoris, moleſtè quidem tulit, ſed dicto audiens fuit 291.43 & 292.1
Ageſilaus in pactione manſit 285.18
Ageſilai ad ephoros epiſtola 293.1
Ageſilai conatum de bello Aſiæ inferēdo non laudat Iſocrates 283.22
Ageſilaus aliò flectit iter, quàm putat Tiſſaphernes 286.28
Ageſilaus & Tiſſaphernes iurant 284.7
Ageſilai de non interficiendis Græcis, qui peccarant, ſententia, & oratio præclara 300.32
Ageſilaus victoria parta ad Mæandrū, tum primum facultatem nactus eſt Aſiæ diripiendæ 290.5
Ageſilaus victis Theſſalis valde lætatur 294.42
Ageſilao ex Aſia reuertenti, qui populi obſiſtere conati ſint 294.36
Ageſilaus in pugna ad Mantinéam hortatus eſt ſuos, vt vnum Epaminondam peterent 246.37
Ageſilaus à barbaris contemtus, atque irriſus 308.25
Ageſilai & Leotychidis de regno contentio, & vtriuſque rationes 281.6
Agidæ 278.17
Agidæ, ſeu Agiadæ dicti ſunt, qui antea Euryſthenidæ dicebantur, ab Agide Euryſthenis filio 278.1
Agis Alcibiadem oderat 116.4
Agis mali Genij impulſu dixit coram Ephoris ſe non putare Leotychidem filium ſuum eſſe 279.40
Agidem pœnituit eius, quod dixiſſet, Leotychidem non eſſe filium ſuum 280.5
Agis cur Leotychidē viuus non agnouerit 279.26
agitare mente 455.20
agmen 218.25
Agnonides ſycophanta communi omnium ſuffragio damnatus, & necatus 392.27
Agnonides ſycophanta poſtulauit, vt Phocio cum ſuis vincti Athenas ducerentur 386.39
Agnonide auctore & ſuaſore legati ad Polyperchontem miſsi, qui Phociōē apud regem Maced. & Polyperchontem accuſarent 383.36
agere prædam 186.30
agere gratias 416.22
ala equitum 324.5
ἀλάστωρ Σικελίας. vaſtitas, vel dirū fatum Siciliæ 439.30 & 440.9
Alcetas Perdiccæ frater 331.1
Alcetas rex Moloſſorum. in omiſſ. 578.20
Alcmæon, matricida 239.7
Alcibiadis genus 91.7
Alcibiades conſilij plenus 91.23
Alcibiades belli Siculi auctor, & ſuaſor 91.31
Alcibiadis morum, & ingenij inæqualitas 91.33
Alcibiades temporibus, & locis inſeruiebat, & ad omnium hominū mores atque affectus ſeſe facilè inflectebat 92.7
Alcibiades Chamæleon dictus 92.38
Alcibiades Periclis ſororis fil. al. priuignus

cignus 92.40
Alcibiades eruditus à Socrate 53.1
Alcibiades accuſabatur maximè ab Andocide 96.42
Alcibiadem myſteria factitaſſe in ædib. ſuis 97.14
Alcibiadis inimici qui 98.3
Alcibiades ſe occultat, neque Athenas venit ad cauſam dicendam 99.17
Alcibiades profugus primùm in Italiã, deinde Spartam ſe contulit 102.20
Alcibiades. quamobrem Lacedæmonij ab Alcibiade alienati ſint 103.36
Alcibiades. Agis & Ephori ſcribunt ad Lyſandrum, vt Alcibiadem necandum curet 104.12
Alcibiades in Tiſſaphernis amicitiam peruenit 104.23
Alcibiadis reditus valde profuit Athenienſib. 105.10
Alcibiades Byzantium, proditione facta, capit 106.13
Alcibiades. ad Alcibiadem victorem fit multitudinis concurſus 106.3
Alcibiades. Populi non vnus ſermo, neque conſentiens, de Alcibiade reuerſo 107.1
Alcibiades lacrymans gaudio 108.6
Alcibiades quã in re peccarit ad Cymẽ 109.29
Alcibiades à Cumæis accuſatus, & à militib. 110.10
Alcibiades. opinio populi Athenienſis de Alcibiade, ipſi Alcibiadi malo fuit 110.25
Alcibiadi prætores Athenienſeis non pârent 114.10
Alcibiades ſecunda ſua fortuna non eſt contentus, ſed patriam vult liberare tyrannide 115.25
Alcibiadem non fuiſſe paſſurum Athenienſeis XXX. tyrannus parêre 116.10
Alcibiades. de Alcibiadis morte duplex hiſtoria apud Diodorũ 116.31
Alcibiades petit à Pharnabazo, vt ſibi eius opera liceat Artaxerxem adire, & de Cyri conſiliis belli regi inferendi docere 116.38
Alcibiades. domus, in qua quieſcebat Alcibiades, lignis cincta 117.13. & 15
Alcibiades in monte Elaphunte mortuus 117.25
Alcibiadis ſepulcrum 118.16
Alcibiadis ſomnium paullo antè quàm interiret 118.28
Alcibiades tibias aſpernatus eſt 229.40
Alcibiades tibia canendi ſcientiam à Pronomo didicit 230.14
Alcibiades obiurgantibus quòd Timæã Agidis vxorem corrupiſſet, quid reſponderit 279.36
Alexandrum Magnũ duas vxores habuiſſe 326.20
Alexandri Magni quot vxores fuerint, magna controuerſia eſt 327.1
Alexandrum Magnum treis vno tempore habuiſſe vxores 327.2
Alexander Magnus Glaucum medicũ in crucem egit, quòd eo curante Hephæſtio mortuus ſit 328.31
Alexandro Magno quæ res maximè mœrorem ex obitu Hephæſtionis cõtractum leuabant 328.34
Alexãdri Magni vox poſtrema, omneis amicos ſuos, qui dignitate præſtarẽt, magnum certamen funebre ſibi cõſtituturos 330.6
Alexandri Magni corporis cuſtodes ſeptem 347.21
Alexander Magnus centum talẽta ad Phocionem muneri miſit 375.2
Alexander Magnus ad Phocionem ſolũ ſcribens, aſcribebat χαίρειν 375.17
Alexander Magnus quattuor vrbium

optionem Phocioni fecit, ex quibus vnam ſumeret, cuius fructus perciperet 375.19

Alexandri Magni fil, Philippus ex Rhoxane. alter ex Barſina, Hercules nomine 386.25

Alexandri Magni ſtrategemata 433 1

Alexander Magnus Babylone mortuus 432.15

Alexander Magnus quo genere mortis exſtinctus ſit, difficile dictu eſt 432.21

Alexandrum Magnum febre ex immoderato vini potu contracta periiſſe 432.23

Alexander Magnus quo veneno necatus eſſe dicatur 432.26

Alexander Magnus omnium imperatorum maximus iudicio Hannibalis 474.11.& 16.

Alexander Magnus interrogatus ab amicis, cui regnũ relinqueret, reſpondit, optimo 225.4

Alexander reliqueritne liberos 326.7.

Alexandri fil. ex Rhoxane ſuſceptus 345.2

Alexandri fil. Hercules, 345.6

Alexander Pheræus Pelopidam in ſe ruentem non ſuſtinet 369.40

Alexander Polyperchontis fil. 383.27

Alexander Polyperchontis filius dat Phocioni ad patrem litteras cõmendatitias 386.7

Alexander Theſſalus 240.27

aliæ, partim 259.41

Alpes Italiam à Gallia ſeiungunt 484.23

Alpes, Italiæ arcis & muri ſpeciem præbent 484.26.& 43

alteræ pro alteri 324.1

altero tanto 357.8

altero tanto longiorem habebat amfractum 317.12

Alurcus 482.41

ambitio. magna ambitione 154.33.

ambitioſè corrigere 155.2.

amfractus, & amfractum in neutro 357.10

amicitia ciuitates continentur 251 24

amicitia. in amicitia nihil fictum eſſe debet, &c. in omiß. 579.28

amicitiæ & ſocietatis eadem fere ratio eſt. in omiß. 579 34

amicus vſque ad aram 400.7

amicum prodere 381.30

amici eoſdem odiſſe debent, & eoſdem amare 219.26.

amicus. ab amico non ſunt metuendæ inſidiæ. in omiß. 579.30

amici. Ageſilaus eos non vituperabat, qui ab amicis deciperẽtur, &c. in omiß. 580.1

amiſſus, pro amißio, & ſimil. 107.35.

ἀμνηστίας ψήφισμα 129.43

Amphipolis 66.19,

Amphiſſæ bellum infert Philippus Macedo 431.15.

Amyntas Philippi pater 178.31.431.35.432.6

ἀναμαχέσασθαι 455.22

ἀναπειράζειν 19.10.& 19

ἀνασχοφή. *nihil erat ſuper* 112.16

ἀναπίνειν τὼ χεῖρε 455.41

Anaxandrides rex Lacedæm. 278.2

Anaxicrates, Byzantij proditor 106.17

Anaxilaus Byzantius, Byzantij proditor 106.17

ἀγχίνοια 322.25

Andocidis Hermes 95 39

Androcles 213.10

Androclides 258.24

Androclidem cùm Athenas profugiſſet, Leontidas interficiendum curauit 259.37

ἀνδρωνῖτις 4.31

anguſtias quærebat Themiſtocles 34.17

animaduertere, & animaduerſio cenſoria 541.31
animi hominum quibus rebus corrumpantur 526 33
Anio fluu. 496.40
annuli· de annulorum impreſſione 325.31
annulum ſuum alicui tradere 325.32
annuli traditio in morte 325.41
annulum digito detractum Alexander moriens Perdiccæ dedit 325.3
annus vertens quis 294.28
ἀνταγωνιστὴς, ἀντίπαλος 236,26
Ἀνταλκίδης. εἰρήνη ἡ ἐπ' Ἀνταλκίδου 137.26
Antalcidas Lacedæmonior. legatus 144.23
ante oculos 187.13
antecedenti tacito, ſeu omiſſo, ponere relatiuum tantùm 288.14
ἀντιβλέπειν 244.7
Antigenes inuidet Eumeni 362.21
Antigenes & Teutamus neque ad Eumenem ire volunt, neque Eumenes ſibi honeſtum eſſe putat ad eos ire 351.23
Antigenis exitus 366.11
Antigonus incenſus in Eumenem 319.5
Antigonus præfectus ab Antipatro magnæ Phrygiæ, & Ciliciæ 338.13
Antigonus & Antipater belli duces aduerſus Eumenem gerendi, à militib. creati 337.20
Antigonus accepto de Antipatri morte nuntio, Eumenem ſibi adiungere voluit 342.16
Antigonus, qui Eumenem circumſedebat, mutata voluntate, & ſententia, eum ad colloquium inuitauit 343.7
Antigonus viſa Eumenis lectica, quæ ab vno cornu ad alterum transferebatur, magno riſu ſublato: hæc erat (inquit) illa lectica, quæ in acie contra nos ſtat, &c. 355.34
Antigonus conſiliũ capit exercitum ducere via arida, & inculta, vt hoſteis imprudẽteis, & imparatos opprimat 357.32
Antigoni aduentum ignes in eius caſtris conſpecti, aperuerunt 358.33
Antigonus proſpectis ignibus, qui verã caſtrorum mutationem referebant, iter ad Eumenem repreſſit, & conſilium mutauit 361.31
Antigonus in poſtremo prœlio cùm peditatu eſſet inferior, equitatu ſuperior, mittit aliquot equites in caſtra Eumenis, qui impedimenta Argyraſpidum diriperent, & in caſtra ſua ꝯportarent 363.28
Antigoni callidum conſilium, atq; inuentum 363 38. & 364.10
Antigonus Eumene capto vniuerſæ Aſiæ rex declaratus eſt 364.33
Antigonus Eumenem ſibi traditum, aſpicere aut noluit, aut non ſuſtinuit 365.12
Antigonus milites, qui ſibi Eumenem vinctum tradiderũt, muneribus & præmiis ornauit, ſed eorum perfidiã odio perſecutus, eos male perdidit 365.27
Antigonus cogitur Eumenem necare 366.28. & 368.32
Antigonus. de Antigono multa hoc loco 442.20
Antigonus annos octoginta natus, in prœlio cadit 442.36
Antigoni ſtrategemata 442.38
Antigonus, Philippi Macedonis filius nothus habebatur 443.20
Antimachi poëſis 415.18
Antiochus Alcibiadis gubernator 109.16. & 18
Antiochus Hierax, Magnus 477 42
Antiochus rex Syriæ 513.29

Antiochus lapide in os percuſſus, equũ in auerſam partem flectit 518.24
Antiochus prauiderat fieri poſſe, vt, quemadmodum quondam Lacedæmonij à Perſis circumuenti fuerant, ita ipſi à Romanis, callibus per inuias rupeis inuentis, à tergo circumuenirentur, &c. 518.42. & 519.1
Antiochi claſsis 520.41
Antipater, Iolai fil. 327.36
Antipatri ſtrategèmata 327.37
Antipatri morientis verba, ne Macedones vmquam ſinerent mulierem clauum regni tenere 346.15
Antipater exercitum ſuum in Athenas transfert 376.25
Antipater ab Athenienſib. in vrbe Lamia obſeſſus 376.36
Antipater reip. adminiſtrandæ formam Athenis immutat 376.41
Antipater vrbeis Græcorũ tẽtat 377 39
Antipatri in Xenocratem inhumanitas 378.18
Antipater quid Athenienſium legatis reſponderit 378.22
Antipatri ad Phocionem præſidiũ Macedonicũ deprecãtis reſpõſio 378.29
Antipater grauiter ægrotans, & moribundus Polyſperchõtem imperatorem ſumma imperij Macedonici ei tradita declararat 382.11
Antipater morbo implicitus 380.5
antiquitas generis 10.30
antiſtare 47.3
Antonius, Lepidus, Cæſar Octauianus III.VIRI.R.P.C. 563.33
ἀντοφθαλμεῖν 244.7
Apama vna ex Artaxerxis filiab. 137.23
Apenninus 490.20
ἀφοσιώμενος χάειν 524.15
apum curandarum ratio, longè diſsimilis eſt reip. adminiſtrationi 250.23
ἀποκρύπτειν 29.36
Apollocrates Dionyſii filius natu maior 163.22
Apollonius purparotorum vnus 521.5
apparère alicui 369 14
apparitores 369 15
appoſiti cuſtodes 159.30
aræ poſitæ Paci publicæ 196.2
aræ. confugiebant ad aras 58.21
aras tenebant qui ſacrificabant, & ſancte iurabant 481.14
arceſſi. arciri 565.10
Archeſtratus 110.42
Archias Theban. potentiæ paucorum fauebat 259.33
Archias Athenienſis hierophantes mittit ad Archiam Thebanum epiſtolam de coniuratione & cõſpiratione aduerſus Thebanos factionis Laconicæ 263.18
Archias Thebanus epiſtolam ad ſe ab Archia Athenienſi miſſam de re maximè ſeria, nõ legit, magno ſuo malo 263.33
Archidamis, al. Archidamia regis Lacedæm. filia 435.3
ἀρχγραμματεὺς 322.33
Archimedis ſphæra 417.10
Archytæ columba lignea 417.13
Arete Dionis vxor, alteri viro nupſit coactu Dionyſii poſterioris, Dione xpulſo 163.39
Arethuſa. fons aquæ dulcis 162 5
Argi. Argis habitabant, qui teſtularũ ſuffragiis è ciuitate ad tempus ſummoti fuerant 41.7
Argilius 57.38
argyraſpides 344 3
Argyraſpidum in Eumenem perfidia 362 22
argyraſpides comprehenſum Eumenẽ, & vinclis conſtrictum Antigono tradunt 364 32
Ariana Orientem verſus Indo termi-

natur,&c. 354.6
AriobarZanes Lydiæ ſatrapes 194.12
Ariobarzanes Phrygiæ ſatrapes, à rege Perſ.defecit 213.15
Ariſtæneta. al. Ariſtomacha Dionis ſoror,&c. 152.7
Ariſtides, & Themiſtocles interſe inimici 46.25
Ariſtides cognomine iuſtus appellatus 47.14
Ariſtides Græcos Athenienſibus æquitate & facilitate conciliat: Pauſanias iniuſtitia, & ſæuitia alienat 48.7
Ariſtidis filiæ pecunia publica in matrimonium collocatæ 49.15
Ariſtides pauper 374.31
Ariſtidis facinus egregium. in omiſſ. 572.31
Ariſto ByZantij proditor 106.16
Ariſto quidam, mercator Tyrius ab Hãnibale Karthaginem miſſus 514.5. & 515 21
Ariſtocrates 110.42
Ariſtodemus ab Hercule progenitus 278.41
Ariſtodemum actorem tragicum Athenienſes ſæpe legatum ad Philippum de rebus maximis miſerunt 2.32
Ariſtogenes 110.43
Ariſtolochia'ne fuerit, ea herba, ſeu radix, quæ Ptolemæũ Lagi fil. ſanauit 446.18
Ariſtolochia vnde dicta, & quò valeat 446.20
Ariſtomacha, ſoror Dionis, vxor Dionyſii ſuperioris altera 152.2
Ariſtonous Piſæi fil. corporis cuſtos Alexandri 347.22
Ariſtotelis inuentum, aqua Stygis, qua Alexander Magnus necaretur 432.28
arma abiicere, flagitium 189.33
armis perſequi 455.24
armillæ aureæ 210.26
Arridæus Philippi fil. Alexandri Magni frater ex alia matre 326.31. & 330.25
arripere litteras, ſiue litterarum ſtudiũ 543.38
Arſaces eunuchus Themiſtoclis. in omiſſ. 569.34
Arſacidæ 414.22
Artabanus Xerxem interemit 429.14
Artabanus Artaxerxem gladio ferit, & viciſſim ab Artaxerxe percuſſus, interit 429.26
Artabanus inſidiatur Artaxerxi Xerxis filio, adiuncto ſibi ſocio MegabyZo 430.35
ArtabaZus regis ſatrapes cum magno exercitu, in Cappadociam inuadit 213.21
Artapanus. al. Artabanus, cum Aſpamithra eunucho init cõſiliũ de Xerxe interficiendo 430.9
Artapanus Perſa 568.35
Artaphernes 15.22
Artaſyras 424.42
Artaxerxes Xerxis fil. 729.17
Artaxerxes regnat opera Artabani, al. Artapani 430.15
Artaxerxes duo, Macrochir, & Mnemon 426.34
Artaxerxes Mnemon Darij poſteriorũ, & Paryſatidis fil. 426.40
Artaxerxes Mnemõ, anteà dictus Arſicas 428.19
Artaxerxes Longimanus, ſeu Macrochir, Xerxis filius 426.39
Artaxerxis Longimani dictum 428.14
Artemiſium 34.16
aſcendere gradum, &c. 381.3
Aſopicus, adoleſcens Epaminondæ carus 235.14
Aſpamitres eunuchus 430.10

Aſpathmus 424.16
aſpergi infamia 97.11
aſperitas locorũ equitatui impedimento eſt 566.24
aſty, ſeu aſtu 108.13
Ataphernes 424.41
Athamanes 195.33
Athenis ſycophantarum magna ſemper fuit vbertas 386.30
Athenienſes quomodo aciem inſtruxerint in Marathone, & quale pugnã di initium fecerint 17.11. & 14
Athenienſes quo coniuges & liberos deportarint Xerxe aduentante 32.33
Athenienſium muri fuerint'ne à Lyſandro diruti 143.11
Athenienſiũ animi magnitudo 178.21
Athenienſes Chabriam ex Ægypto reuocant 187.7
Athenienſes Demadem & Phocionem ad Antipatrum de pace legatos mittunt 376.32
Athenienſis populus viribus impar coactus eſt Antipatro omnẽ de ſe, ſuáque ciuitate ſtatuendi poteſtatem permittere 376.39
Athenienſes præſidium Macedonicum in vrbem receperunt 378.37
Athenienſes Demadem legatũ ad Antipatrum mittunt 379.15
Athenodorus Himeræus 375.23
Atilius à Karthaginiẽſib captus 587.35
Atoſſa Cyri filia 426.27. & 38
Attica terra 520.18
Atticus annorum ſeptingentorum memoriam colligauit 525.38
Attius ſcripſit annaleis 525. 40. & 526. 1
audiens dicto 210.1
auis rhindace 428.32
A. Manlius 506.13
Autaricus Gallus 457.9
αὐτογνώμων 563.9
Αὐτομαχίας ſacellum 41[…]
αὐτόματοι, τύχη 41[…]
αὐτόματα 417
αὐτοματως 19[…]
Autophradates Lydiæ ſatrapes 208.[…]
Autophradates ex Diodoro, à rege d[…] fecit 209
Autophradates Lydiæ ſatrapes à reg[…] defecit 209.1[…]
Autophradates Ariobarzanem, ſociun[…] Lacedæmoniorum, in Aſſo circumſedit 305.40

B

Bacchus è bello Indico rediens Thaſios vitium colendarum rationẽ docuit 100.22
Bacchus ſaltator fuit 230.31
Baccho cum Hercule multa communia 100.20
Bagabates 424.43
Bagoas 117.2
Baiſius Lazari fil. 162.35
Barcas Hannibalis pater 450.18
Barcæ laus 454.18
Bardanes, rex Parthorum 414.14
Bardanes rex, à ſuis interficitur 414.24
Bariſſes 424.41
Barſine ab Alexandro Magno c[…]preſſa eſt, & filium peperit Herculem nomine 326.23
Barſine multo antequàm Alexander Magnus moreretur, Herculem ediderat 326.34
βασιλικῶς, ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς 20.32
bellum Ægineticum 30.34
bellum Corcyræum 30.33
bellum Corinthium 175.10
bellum Decelicum 103.24. & 31
bellum domeſticum bello externo ſuccedit 457.3
belli domeſtici principes & auctores apud Karthag. 457.8
bellum domeſticum naſci ſolet ex din[…]

turno bello externo conductitiis copiis adminiſtrato 458.20
bellum domeſticũ formidoloſum apud Karthaginienſeis unde natũ 457.10
bellum inteſtinum 459 23
bellum Lamiacum 330.15 378.14
bella Punica tria 450.23
bellum Punicum primum à Næuio ſcriptum 545 1
bellum Punicum ſecundum ab Ennio ſcriptum 545.13
bellum ſociale 188.38
bellum componere 456.20
bellum renouare 455.22
bello perſequi 455 24
belli natura conſumtrix 508 36
bellum iccirco geritur, vt in otio & pace viuere poßimus 237.43
bella omnibus domi ad gerendum difficilia, propter famem, quæ ſuboriri, & ſubſequi ſolet: foris leuiora, ac faciliora 515.5
bellum. nihil in bello oportere contemni 125.5
bellum cum rege Philippo, quibus conſulibus initum, ac ſuſceptum 512.12
bene de aliquo exiſtimare 166.33
beneficia præcepta 563 17
beniuolentia debet eſſe munitum imperium, vt ſit tutum 160.41
beniuolentia ciuium, firmißimum munimentum 414.3
blandiendo & placendo hominib. res magnæ geruntur 164.39
blandi quidam, & tamen pernicioſiſſimi 374.16
Bœotia 520.17
Boges, ſeu Bogas Perſa 66.7
bonus. χρηςὸς 374.10
bona exiſtimatio. εὐδοξία 294.16
bona fortuna, & bona mens, rarò ſimul hominibus datur 388.14
boni fortius loquuntur pro libertate, quàm pugnant 127.4
Boreas, aquilo, idem ventus 13.17
Brutus ſe ne patri quidem ſuo conceſſurum dicit, vt plus poßit legibus, &c. 400 10
Byzantium ab Alcibiade captũ 106.13
Byzantij 193.39
Byzia 111.10

C

Cadméa, ars Thebarum 257.39
Cadmía, al. Cadméa, arx Thebarum 252 43
cadere in ſuſpicionem 55.14
caducéum 523 15
Caduſij 208.19
Cæſar ciuibus etiam aduerſariis parcebat 127.39
Cæada 61.3
C. Atilius Serranus 494.26
C. Claudius Nero, M. Liuius Salinator Coſs. 532.40
C. Claudij Neronis conſilio & opera Haſdrubal victus 532.42
C. Flaminius conſul 490.37. & 491.35
C. Centenius 493.12
C. Heluius, ædilis pl. 535.31
C. Heluius prætor Galliam prouinciam eſt ſortitus 535.36
C. Lælius modeſtiß. & continentiß. & litterarum ſtudioſus 543.43
C. Sulpicius Gallus 545.24
C. Terentius Varro 424.21
C. Terentius Varro ſaluus ex pugna Cannenſi euaſit 495.22
C. Terentius Varro, ſuaſor fuit eius rogationis, qua latum eſt, vt Minucius pari, ac dictator Fabius, imperio eſſet 500.42
calculis vtebantur Græci in ſententiis ferendis 245.39
Calliades Perſa. in omiß. 568.42
Callias 65.8

Callicrates. al. Callippus 166.43
Callicratis, ſeu Callippi ſingularis improbitas, ac malitia 167.25
callicula iugum 498.17
callidromon 519.7.520.22
callimachus, polemarchus 16.31
callimedon cognomento Carabus 378.35
callimedō, abſens cum Phocione damnatus 392 22
calliphron, ſaltator 232.36
callippus 160.35.166.43
callippus Dione interfecto imperium excepit, & menſes tredecim regnauit 139.41
calliſtratus orator Athen. 238.16
calliſtratus orator, obiecit Thebanis Oedipum patricidam, Argiuis matricidam Oreſtem 238.38
calamitas belli 455.18
calanus Indus 432.17
cameli ad curſum aſſuefacti, & ad ſeſſorem ferendum eruditi 358.35
campus arenoſus, & ſalſuginis aridæ plenus 363 25. & 364.11
cancellarius 323.6
cannæ. Apuliæ vicus. pugna cannenſis 495.1
cappadocia & Paphlagonia adhuc à Macedonibus intacta, cùm mortuus eſt Alexander Magnus 329.6
capua, & campana copia exercitum Hannibalis frangit & corrumpit 496.9
car exercitus. in omiſſ. 580.10
cares bellicoſi, mercenarij, conductitij. in omiſſ. 580.17
Καρδία 321.9
cardia 321.10
caria 208.1
caria Lydiæ proxima, ac finitima 289.31
καρπελιὸς 234.1
caſilinum 498.16
caſſander Antipatri fil. à patre moriēte chiliarchus creatus 382.12
caſſander Demadem & eius filiū comprehendit, &c. 380.10
caſſandri ſtrategema 384.39.385.8
caſſianus iudex. in omiſſ. 574.35
caſſius quærebat in cauſis, cui bono. in omiſſ. 574.36
caſtor & Pollux, ſaltatores fuerunt 230.29
cataonia nō longè abeſt à cilicia 211.6
catilinæ deſcriptio apud cicer. 92.20
catilina. tale quiddam de catilina memoriæ prodidit M. Tullius, quale cornelius, & alij hiſtorici de Alcibiade 91.11
celbanus interficitur ab Antigono 366.13
celebria loca deſertis opponuntur 4 24
celebratum fama, ſermone 184 36
cenſores, magiſtri morum 462 38
cenſorum poteſtas quæ & quanta 539.19
cenſura, apex honoris. multa hîc alia de cenſura 539.8
cephalus corinthius, vir eruditione, & cognitione rerum clarus 413.17
cephiſodotus à Leontida percuſſus ſternitur 265.35
cernere hereditatem. in omiſſ. 573.39
certè pro ſaltem 455.27
κῆρυξ 523.15
ceryces 101.20. & 102.7
ceterùm 357.6
χαίρειν 375.17
chæronéa vrbs Phocidis 296.32
chabrias accuſatus à Perſis, quòd Acori Ægyptio populi iniuſſu operam daret 177.2
chabriam magnis laudibus effert Demoſthenes in oratione ad Leptinem, eiúsque res geſtas enumerat 182.21
chabrias luculenta victoria nauali potitus

vitus 183.8
chabrias quo ſtatu iubeat excipere impetum hoſtium ſuos milites 183.36
chabrias laudatur 186.18
chabrias ab Acoride arceßitus 186.18. & 32
chalcantis augurium 237.40
chalciœcus Minerua 59.16
Χαλκίοικος Ἀθηνῶν 59 16
chalcis in Eubœa 198.11
chamæleon 92.14
chamæleon Heracleota ſcripſit, Lacedæmonios tibia diſcere ſolitos 230.11
chares aduerſa tempeſtate inuita, & collegis diſſentientibus, naueiſque ſuas ſupprimentib. pugnans male rẽ gerit: quo facto, illos & apud milites, & apud populum criminatur, tanquam ab eis deſertus 197.16
chares malus imperator, &c. 188.9
charetis culpa clades ad chæronéam accepta 188.14
chares iniuſtus in ſocios, ignauus in hoſteis 381.14
chares et Proxenus imperatores Athen. 431.25
charicles abſens cum Phocione damnatus 392.22
chariclitus 521.7
charo Thebanus recipit coniuratos exſules 262.25. & 29
charo componit ad ſerenitatem vultũ 263.6
charo perturbatus 263.10
chelidoniæ inſulæ 211.31
cherſoneſus 11.31
chilo gaudio periit 441.12
chionis Platonici ad Matridem epiſtola 231.30
chiron, centaurorum ſapientiß. ac iuſtiß. Herculis & Achillis magiſter 229.27
χρηστός. bonus Phocio cognomento dictus 374.10
cibaria cocta 358.3
cicero fidem ſuam populo Rom. de Octauiano, obligauit 393.1
cilicia 131.22
ciliciæ portæ 216.15
cimo Miltiadis pater 10.29
cimo vtrùm cum ſorore rem habuerit contra leges, an vt cum iuſta vxore 64 10
cimo eloquens 65.30
cimo duob⁹ vno die certaminibus perfunctus, et duab. victoriis potit⁹ 66.30
cimo qua arte barbaros ad Eurymed. ſuperarit 66 33
cimo oſtraco, ſeu teſtula in exſuliũ pulſus 68.28
cimonis liberalitas cùm in omneis, tum in Laciadas curialeis ſuos 69.41
cimo Miltiadis fil. in carcerẽ coniectus. in omiß. 573.24
cippi, ſeu columelæ ſepulcris imponebantur 243 28
circulus 234.17
circumiri à multitudine, ab hoſtibus 213.32
circumuehens Peloponneſum. al. circumiens 194 21
κίταρις ſeu κίδαρις, ornamentum capitis regium. in omiß. 584.6
citium 69.27
citari victorem 3.29
ciuibus aduerſariarum partium parcebat Cæſar 127.39
ciuitates liberæ. cur in liberis ciuitatibus omnis præſtantia ſit ſuſpecta 187 28
cladis Karthaginienſium ad Ægateis inſulas deſcriptio 453 16
clari viri Græciæ non fere in patria viuebant 188.4
claßis. nomen collect. 523.11
claßis quingentarum nauium 15.13

claſsis Perſarum Xerxe duce quot nauium fuerit 31 15
Claſtidium 487.31
Claudius Puteanus 323 43., 418.38. 563.19
Cl. Puteanus iuuenis politiſsimi iudicij 353.10
Cl. Puteanus iuuenis eruditus 476 18
Claud. Seſellus 458.42
Clearchus Lacedæmonius 106.20
Clearchus dux Lacedæmoniorum, qui Cyrum aduerſus fratrem bellum gerentem, adiutum ierant 115.40
Clearchus tyrannus vnum ex filiis Ceraunum appellauit 445.7
Clemens Teueninus 99 30. & 100.6. 207.15. 212.9
Clemens Teueninus Gallus antiquitatis inueſtigator diligentiſs. 162.21
Clemens Teueninus antiquitatis inueſtigator acerrimus 293.23
Cleombrotus rex Lacedæm in Leuctrica pugna periit 239.22
Cleon Halicarnaſſeus 81 13
Cleonymus & Archidamus 93 32
Cleopatra Philippi Macedonis, & Olympiadis filia, collocata in matrimonium Alexandro Epirotarum regi 433 37
Cleophon, contionator ſeditioſus ac turbulentus 106.10
Cleri. locus in agro Cyzicenorum 105.41
Clitus Phocionem cum ceteris Athenas in vehiculo portat 388.27
Cn. Bæbius Tamphilus 526.27
Cn. Domitius, Cn. Soſius Coss. 505.13
Cn. Manlius Vulſo cenſuram petit 538.39
Cn. Lentulus 495.7
Cn. Seruilius conſul 493.21
Cnidus. pugnæ ad Cnidum commiſſæ deſcriptio 140.23
cogitatum. ſubſtant. 216.8
cogitandum primùm, deinde quod cogitaris, audendum 216.13
cognoſcere formam alicuius ſtudere 319.14
cohors trecentorum iuuenum ἱερῶν, ἢ ἐρωμένων 266.20
collocari. in matrimonium dari 234.40
commendare 153.22
commenta magnorum virorum, cùm eos humanum conſiliũ deficit 79.38
commentum maiorum noſtrorum de puella Aurelianenſi 80.4
commiſſa tacere, tegere 234.9
comparere 546.16
compellare 403.1
compellare crimine 97.41
compellare in contione 97.43
compoſitiò 214 26
componere bellum 113.6.508 41
conata 168.30.572.16
concedes. in omiſs. 567 6
conciliare amicum 286.7
concinnus 236.10
cõcordia maxime ciuitates incolumeis conſeruat 251.21
concordiam maximè ſibi proponũt reipub. moderatores 251.25
concurſus prælij 122.11
confirmare exercitum 286.1
conflata bella, conflata iniuria, inuidia, & ſimil. 330.8
conflictatio 267 41
conflictari morbo 155.38
confugiebant ad aras 58.13
conlectus pro conlectione 107.37
Conon 110.41
Conon interfuerit'ne prælio ad Ægos flumen commiſſo 136.7
Conon ad Pharnabazum ſe contulit 137.9
Conon poſt pugnam ad Ægos flumẽ ad

Euagoram ſe contulit 75.37.137.21
conon Timothei fil. 135.5
cononis conſilium callidum, quo Ageſilao gloriam iam ei paratam, & certam, extorſit è manibus 138.15
conon ad regem Perſar. Artaxerx. nauigat 139.40
cononis victoria ad cnidum 140.23. & 141.1
conon victoria ſua ad cnidum Græciã ſeruitute liberauit 141.6
conon poſt victoriam prælij naualis Athenas proficiſcitur, &c. 141.32
conon muros à Lyſandro dirutos reficit, & multa alia, &c. 142.4
conon omneis Athenienſeis ad epulum inuitatos, opipare accipit 142.42
cononem ſupplicio affectum eſſe à Tiribazo 145.5
conopio quidam libitinarius 392.7
conſerere manum 217.43. & 218.1
conſilij plenus 91.23
contendere acie 16.33
contemni nihil in bello oportere 125.5
contemnere hoſtẽ & vtile eſt, & perniciosũ eſt 125.21
contemni ab hoſtibus interdum vtile, interdum contrà 125.43. & 126.1
contra ea 4.8.113.21.285 10
contumaciæ & ſuperbiæ ſolitudo eſt contubernalis 164.40. & 165.3
contumaces 67.42
corinthus 158.8
cornelij Taciti locus notandus 165.28
Corn. Taciti locus emendatus 446.43
coronæ ex gramine quodam vilis pretij 307.35
coronæ aureæ. coronis aureis vtrùm donarentur Olympiæ victores 107.40
Coronéa 296.27
corripere ad ſe aliorum imperia 329.24
corybantes, ſaltatores fuerunt 230.28
cotus, al. cotys Seſtum obſedit 305 41
cranon vrbs Theſſaliæ 380.20
craterum Alexander Magnus ſecundũ Hephæſtionem plurimùm amabat 327.35
craterus regis amans 328 27
craterus magno impetu hoſteis adortus, cùm luculentè pugnaret, cadit 372.38
craterus ad Phocionem 378.10
crimeſus fl. 406.20
critias vnus ex XXX. tyrannis 115.42
critias docet Lyſandrum, niſi Alcibiadem tollendum de medio curet, non eſſe quòd ſperet, Lacedæmonios principatum Græciæ obtinere poſſe 116.7
cui bono. in omiſſ. 574 36
Cuiacius Iuriſconſ. doctiſſ. 561.32
cullei 317.19
cura fuit in cæſare 322.22
currere pro nauigare: & curſus pro nauigatione 330.29
cyclades 13.22
cydon Byzantij proditor 106.16
κωμαὶ 94 40
κύμη 109.11
cuma, ſeu cyme 109.11
cyme 109.11
cyrene 3'0.35
Κυρλὼν 110.35
cypſellus Miltiadis pater 11.11
cyrus minor, Darij fil. 112.9.115.36
cyrus maior 421 15
cyri ſtrategemata 421.27
cyrus quo genere mortis vita defunctus 422.34

D

Damaſandra 118.16
damnatus voti 418 30. 419 33
Damonem commemorat Plato 232.26
Daphnæus & Demarchus potentiſsimi Syracuſanorum, à Dionyſio priore

intéremti 438.42
Darius 13.26
Darius quo pacto regnum adeptus ſit 424.15
Darij ſtrategema, quo vſus eſt, in Smerdin Magum cum alius ſex Perſis impetum facturus 425.10
Darij ſtrategemata 425.14
Darius Xerxe regni herede relicto cùm annos XXXVI. regnaſſet, diem ſupremum obiit 426.26
Datames Cappadociæ ſatrapes 208.36
Datamis ſtrategema 214.36
Datames perſequentem ingenti cum exercitu Autophradatem, ipſe cum parua manu fugiens eludit 216.38
Datames qua ratione Eufratem iunctũ tranſeat 218.28
Datames neminẽ perfidia cepit 220.43
Datames perfidus in Sinopenſeis 221.19
Datis 15 19. & ead. p. verſ. 22
Dauid, rex, & vates, ſaltandi peritus 230.35
de conſilij ſententia 386.33
Deæ legiferæ 168 19
debitum naturæ reddere 429.9
δικαδαρχίαι, vel δικαρχίαι 76.32
Decelia 103.1
decernere integriore exercitu 318.18
Decimus Brutus 526.7
decurrere 341.17
deferre ad aliquem ſummam imperij 481.30
Deidamia Demetrij vxor 443.40
delegare 546.27
deleta fana 412.1
deliberare. pro conſulere 32.10
deliberant etiam ij, qui deos conſulunt 11.34
Delphi 80.17
Delta. Rhodanus et Arar litteræ delta figurã præbẽs quà confluunt 487.29
Demades Phocioni prãdenti aſtans, & eius menſam videns, quid dixerit 374.27
Demades ter de decretis contra leges ſcriptis damnatus 376.29
Demades legibus ſolutus 376.31
Demades ſepties de decretis contra leges factis damnatus 377.42
Demades legibus ſolutus 378.2
Demades legatos de pace ad Antipatrum mittendos cenſet 378.3
Demadis oratoris exitus 378.42
Demades legationem ad Antipatrum ſuſcipit, filiúmque vnà ſecum ducit 380.3
Demadis ſcomma, & dictum contumelioſum in Antipatrum per epiſtolam 380.8
Demadis litteræ inter Perdiccæ litteras repertæ, quibus Perdiccam hortabatur, vt quàm primum in Europam tranſiret 379.19
Demades & eius filius lictori ab Antipatro ad necem traditi 379.24
Demænetus 419 29
Demaratus Lacedæmonius. in omiſſ. 568.31
demergere 163.29
Demetrius Phalereus Caſſandri rebus ſtudebat 383.25
Demetrius Phalereus abſens capitis damnatus 392.22
Demetrius Antigoni fil. victoriam corrupit 442.29
Demetrius bello captus, & à Macedonibus deſertus 443 42
Demetrius quo modo à Seleuco tractatus ſit, & quem vitæ exitum habuerit 444 5
Demetrius cur poliorcetes dictus 444.17
Demetrij ſtrategema 444 19
Demoſthenes & Hyperides ex vrbe

excedunt Antipatro exercitum aduerſus Athenas educente 377.41. 280.19
Demoſthenes dicere ſolebat, Phocionē eſſe verborum ſuorum bipennem 380.33
Demoſthenes & ceteri oratores earundem partium, poſt Antipatri victoriam ad Cranonem & Penéum, ſeſe ex vrbe ſubduxerant 381.42
denarius 198.7
deploratio in Gallos 291.3
deponere odium 477.27
deponere animam 477.30
depoſcere, ſeu expoſcere ad ſupplicium 42.23
depulſus de gradu 36.39
Dercyllus Nicanorem comprehendere conatus 382 35
deſtinare 329.35
detrahere. demere, decerpere 322.12
deuia itinera 331.21
deuocare 151.43
deuouere, pro aqua & igni interdicere. in omiſſ. 575.3
deuoti. in omiſſ. 575.17
Dexippus Lacedæmonius 438.24
dextras dabāt, qui ſanctè aliquid promittebant 42.5
diadema 350.34
diadema pluribus verbis quale fuerit, demonſtratur. in omiſſ. 583.25
diadema, genus quoddā faſciæ fuiſſe. in omiſſ, 584.20
Diana Orthia 304.22
Dianæ ædes ſacra in Inſula Syracuſ. 162.18
dicitur matrem Pauſaniæ vixiſſe, &c. genus loquendi Græcum 60.22
dicis cauſa 259.13.524 15.562 33
dicto audientes 75 20
dies ſupremus 42 .9
difficilius eſt ſecundam fortunā ferre, quàm aduerſam 143.31
dignitas 368.1
dignitas corporis 153.16
dilato rumore 169 38
dilecti, à verbo dilego 33.1
dilecta manus 11.41
diligens imperij 137.2
diligi, aptum ad opes tuendas ac tenēdas 161.22
dimicare de 199.5.319.2
Dinarchus Corinthius 385.33
Dinon hiſtoricus 145.9
Diocles legum ſcriptor 413.13
Diomedon 110.41
Diomedon ab Epaminonda acerbè reprehenſus 235.4
Dionis filij 151.32
Dion, contumax, & acerbus natura 153 3
Dion Platonem audiuit, antequàm Plato tyrannum Dionyſ. ſuperiorem conueniret 154.25
Dion à Dionyſio relegatur, ſeu in exſilium mittitur 158 9
Dion quibus copiis fretus Dionyſii tyrannidē euertere conatus ſit 160.20
Dion Syracuſas victor ingreditur 160. 35
Dioni arce potito venit obuiam Ariſtomacha eius ſoror, ſed non audet in eius conſpectum prodire eius vxor Arete, quia alteri viro, eo abſente, nubere coacta fuerat à Dionyſio iuniore 163.41
Dionis filius vino, epulis, &c. corruptus 164.5
Dionis filius ſe è tecto præcipitem egit 159.25
Dionis res familiaris magna 159.4
Dionis clementia in victos 165.14
Dionem alienis bonis manus non attuliſſe, quamuis hoc tradat Cornelius. 166.18

Dionyſius ſuperior duodequadraginta annos tyrannidem obtinuit 151.27
Dionyſius ſuperior duas habuit vxores 151.32
Dionyſii vxorum nomina 151.33
Dionyſii ſuperioris morbus vnde natus 155.32
Dionyſius maior dicebat ſe relinquere filio imperium adamante vinctum 159.40
Dionyſii tyranni opes, quales, & quãtæ 160.22
Dionyſius tyrannus prior temperãs & minime libidinoſus 435.18
Dionyſii Siculi prioris dictum 435.22
Dionyſii tyranni, prioris crudelitas 435 27
Dionyſius tyrannus prior ſuſpicioſus 436. pagina tota
Dionyſii tyranni prioris, duæ vxores fuerunt 436.12
Dionyſii tyranni prioris ſtrategemata, quibus ciuium tyrannidi infeſtorũ animos explorabat 436.29
Dionyſius tyrannus quo loco natus, & cuius filius 436.2. & 437.18 39. & 438.42
Dionyſius tyrannus quã arte tyrannidem & dominationem ſibi compararit 437.21. & 439.20
Dionyſius tyrannus prior. mulieris Himeræ de eo ſomnium 439 35
Dionyſii prioris felicitas 440.19
Dionyſius tyrannus prior qua arte magnam vim pecuniæ à ciuibus coëgerit 440.26
Dionyſius tyrannus prior, quo genere mortis interierit 441.10
Dionyſius tyrannus maior, quãdiu dominatus ſit 441.41
Dionyſii tyranni imperium adamante vinctum 442 10
Dionyſius maior ex ſcribæ filio, tyrannus Siciliæ euaſit. In omiſſ. 586 a
Dionyſius poſterior tyrannidem deponere cogitat 157.16
Dionyſius poſterior & Dion, quamobrem inter ſe odiſſe cœperint 156. 20. & 29
Dionyſius poſterior ad Platonem ſcripſit 156.34
Dionyſius iunior Dionem in nauem piſcatoriam imponit 158.9
Dionyſius iunior veritus ne à Dione opprimeretur, ſtatuit eũ de medio tollere 158.18
Dionyſius iunior negat ſe Dionem in exſulium pellere, ſed peregrè mittere ſalutis ipſius Dionis gratia 158.29
Dionyſius iunior rebus ſuis deſperatis, Dioni primò partem dimidiam imperij ſui, deinde totum tradere paratus eſt 163,8
Dionyſium poſteriorem, tyrannum Siciliæ cur Timoleon ſaluum Syracuſis exire, & tutò Corinthum peruenire ſiuerit, tres cauſæ à Cornelio afferuntur 403.4
Dionyſius poſterior ex potentiſſ tyranno priuatus factus 404.19. & 405.6
Dionyſii poſterioris opes, & copiæ 406.15
Dionyſius, muſicus 232.23
Dionyſii pictura 415.18
Diopithes oraculorum interpres Leotychidæ ſuffragabatur 281 18
diſceſsit ſuperior 475.41. & 476.30
diſcordia omnium malorum ciuilium maxime ciuitates perdit 251.23
diſpalati 75.25
diſpalata multitudo 498.14
diſpalare 498.15
diuerſi 220.4
diuitiæ intemperanti & luxurioſo, ſunt adiumenta, & irritamenta nequi-

tiæ 376.3
diuitiſſimus 53.11.374.32
dare ſe totum reip. 29.41
dare nuptum 55.3
dare in matrimonium 152.43
dare veniam, pro concedere 154 30
dare manum, ſeu manus 455.34. & 38
doctrina ſit'ne principibus indecora atque inutilis 231.15
documentum vtile regibus & ciuitatibus liberis 178.14
Dodona 80.18
Dolonci Thraces 11.15
δολοφονεῖν 218.19
domum ad ſe 402.38
donatiua 458.6
Doris, Locra, vxor altera Dionyſii ſuperioris 151 33
dormitant interdum magni viri 264.8. 390.39
drachma & denarius idem valebant 198.9
draconem alebat Olympias 445.35
δρομοκήρυκας 16.19
dubito fore, & ſimil. 2 16
dubitans. non dubitans, &c. eſſe peruentura, &c. 15.3
dubitare. non dubitabat ſe habiturũ 81.10
dubitare. neque dubitabat ſe facilè conſecuturum 115.24
ducere bellum, diem, tempus 39.32
dulcedo vitæ. cui vitæ dulcedo erepta eſt, ei cur vitam retinere velit, cauſa nulla eſt 190.11
duplex amiculum 210.29
Duris ſcripſit, Alcibiadem tibia canendi ſcientiam à Pronomo didiciſſe 230.14
duro adoleſcẽtiæ initio vſus Cimo 63.26

E

Echecrates ſophiſta 375.24
edere mandata, poſtulata, &c. 139.17
educatio liberorum qualis eſſe debeat 159.20
efferre 49.7
efferre amplo funere 335.35
Ἠιών, vrbs ad Strymonem fl. 65.40. & 66.1
elatus publice 170.17
elefanti cùm in aciem producebantur, inſtrati erant purpureis ſtragulis 355.21
elefantos ornabant purpura, cùm prælium inituri erant, veteres 487 2
Elis 1?1.14
Ellopidæ dictum ad Dionyſ. tyrannum 432.9. & 435.25
elotes. al. Helotes 57.14
eluxit, à verbo eluceo 239.17
Empuſa ſaltatrix. 230.26
ἠμύειν 270.20
ἐναείζειν 128.8
Endius 106.6
Ennius emendatus 434.11
eò loci. huc viciniæ 218 23
Epaminondas moriẽs quærit, an clypeus ſuus ſaluus ſit 189.34
Epaminondas, & Philippus Alexandri Magni pater ab eodem magiſtro inſtituti fuerunt, & apud Pam menem Theb. 231.7
Epaminondas pauper 234.23
Epaminondas filiũ habuit, nomine Steſibrotum 237.7
Epaminondas vxorem habuit 237.11
Epaminondas acute reſpondet Calliſtrato 238.40
Epaminõdæ ſtrategema in pugna Leuctrica 239 25
Epaminondas, aliquando in exercitu poſt imperia geſta priuatus 240.33
Epaminondas, cur poſt imperia geſta aliquando priuatus fuerit 240.41
Epaminondas Spartam oppugnauit 244.22

Epaminondæ ſtrategemata 244.25
Epaminõdas in prœlio ad Mantinéam mortiferum vulnus in thorace accepit 246.30
Epaminondas à quo ſit percuſſus in pugna ad Mantinéam commiſſa 248.1
Epaminondas moriens, quæ locutus ſit 248.33. & 249 13
Epaminondas Lacedæmoniis aduerſariæ factionis 258.24
Epaminõdas propter paupertatem, & ſtudium doctrinæ non pertimeſcebatur à potentia paucorũ fautorib. 258.24. 259.38
Epaminondas, & Gorgidas ſubſidio Pelopidæ accurrunt 266.16
Epaminondas qua arte Pelopidam & Iſmeniam ab Alexandro tyranno comprehenſos receperit 268.36
Epaminondas Spartam à defenſoribus inopem occupare conatus eſt 302.43. & 303.1
Epaminondas poſt pugnã Leuctricam, Eurotam tranſiit, agrũ Laconicũ vaſtauit, Lacedæmonẽ inuaſit 341.36
Epaminondas pauper 374.31
ἐπαυάληψις 331.10
Epheſi gymnaſia virorum ſe exercẽtiũ plena 288.42
Epheſum, viſendam, & ſpectatu dignã reddidit Ageſilaus 289.2
Epheſus, belli officina 286.5
ephori oppoſiti regibus à Theopompo 277.16
Ephororum poteſtas 56.37
Ephori clam mandarunt præfectis, vt Cadméam occuparent 258.28
Epicydidas ad Ageſilaũ miſſus 290.32
epigramma à Pauſania Delphis poſitũ 54.17
ἐπίλεκτοι 266.22. 374.1
Epirus 520.15
epiſtola à quodam Archia Athenienſi ad Archiam polemarchum Thebanum miſſa 263.18
equitatui locorum aſperitas, & ſiluæ denſitas impedimento eſt. in omiſſ. 566.25
equorum exercendorum noua, & inuſitata ratio ab Eumene excogitata 340.8
Eraſimides 110.42
ἔρυμα 357.18
erga. pro aduerſus 464.26. 477.26
ergò. χάριν 54.21. 130.39
Erichthon 194.17
Erindes fl. 414.17
Erricus Memmius 63 30. 99.30. 446.27. & 42
Erricus Memmius libell. in reg. mag. 293.22
Erricus Memmius vir clariſſ. 162.21
Erycina Venus 451.31
Erythræum mare 479 6
Erycem montem tenebant Romani à L. Iunio Bruto captum 451.6
Eryx Siciliæ mons, &c. 451.23
eſſe magni 108.34
Eubœa 15.42. 526.17
Euclides, & Telemachus Corinthii 404.39
Eudamus 521.8
Eudamus interficitur 366.12
Eudemus inuidet Eumeni 362.21
Euenus flu. 135.33
Euganei, vnde dicti 485.21
Eumenis forma, & figura corporis 368.6
Eumenes domi nobilis 322.15
Eumenes πανοῦργος 322.24
Eumenem dimittit in Ciliciam Perdiccas 329.13
Eumenes nõ probato Leonnati conſilio noctu ab eo diſcedit 329.40
Eumenes celat milites ſuos, eos aduerſus Craterum duci 331.19

Eumenis

Eumenis conſilium à Plutarcho laudatum 331.24
Eumenes Neoptolemum, qui illum deſerere, & prodere cogitabat, ſecum cōgreſſum prælio ſuperauit 331.40. & 332.2
Eumenes & Neoptolemus in prælio inter ſe agnuti, inimica mente pugnant alter cum altero 333.37. & 334 22
Eumenes Neoptolemum interimit 333.9
Eumenes. Eumeni dant verba Crateri milites 335 14
Eumenes Craterū mortuum miſeratur 335.43.
Eumenem condemnant capitis Macedones, & vna cum eo quinquaginta viros claros, in his Alcetam Perdiccæ fratrem 337.11
Eumenis animi magnitudo 337.23
Eumenes proditione Apollonidæ ab Antigono ſuperatus 338.28
Eumenes ab Antigono ſuperatus cogitat in Armeniam fugere 339.1
Eumenes caſtellū natura, & opere munitum occupat, Nora 339.15
Eumenes in Noris circumſedetur ab Antigono 339.28
Eumenis cōſilium callidum, quo equos in loco anguſto incluſos, ſtanteis exercuit 339.30. & 340.8
Eumenes militibus omnibus eundem cibum præbebat, eiuſdémque victus particeps erat 340.19
Eumenes iuriſiurandi formulā ab Antigono ad ſe miſſam corrigit 341.24
Eumenes quid Olympiadi reſponderit 342.43
Eumenes obſidione liberatur 343.7
Eumeni donata à regibus quingenta talenta ad ſarcienda, quæ paullo antè acceperat, detrimenta, &c. 343.41
Eumenes erga reges fidelis & beniuolus 347.13
Eumenes falſas epiſtolas conſcribit, vt Peuceſtæ ſuperbiā, ferociamq; comprimat 347.27
Eumenis ſtrategema 347.42
Eumenes accipiendo pecuniam mutuā ſalutem ſuam ſtabiliuit 348.28
Eumeni, qui paullo antè à Macedonib. capitis damnatus eſt, totius imperij ſumma ab iiſdem tradita 349 9
Eumenis prudens cogitatio 349 34
Eumenes quemadmodum effugerit inuidiam 350.10
Eumenes caſtra mouet ex Paretacis 353 20
Eumenes graui & periculoſo morbo implicitus 355.16
Eumenes in lectica vectus, lecticarius properare iuſſis, & lecticæ velamētis apertis, dextram porrigit, ſignificans militibus ſe adeſſe 355.27
Eumenis milites ſeſe ad priſtinam intēperantiam, licentiámq; referunt 356.15
Eumenes promittit ſuis perturbatis, ſe effecturum, vt hoſtes triduo tardius & poſterius adueniant, quàm expectentur 359.36
Eumenis conſilium callidum, quo effecit, vt Antigoni impetus refrenaretur 360.19
Eumenes. duces, qui Eumenem prodiderunt 362.21
Eumenes. prælij poſtremi, cum Antigono ab Eumene commiſſò, euentus 363.1
Eumenes à Peuceſte deſertus, ac derelictus in prælio 363.9
Eumenem comprehenſum, & vinculis conſtrictum argyraſpides Antigono tradunt 364.32
Eumenes à militibus ſuis deceptus 365.4
Eumenis ad milites oratio miſerabilis 365.9

Eumenes orat milites per Iouem exercituum præſidem, vt ſe interficiant potius, quàm Antigono vinctum tradant 365.15
Eumenis proditores milites ſuæ perfidiæ pœnas dederunt 365.18
Eumenis ad Onomarchum verba 367.29
Eumenes iugulatur 369.1
Eumenes rex φιλορώμαιος 522.17
Eumolpidæ & Keryces 101.20.108 36
Εὐφυΐα. naturale bonum 122 8
Eurybiades rex Lacedæm. ſummæ imperij præerat in bello Perſico, conceſſu Athenienſium, ne, ſi de principatu contenderent, Græciam proderent 35.40
Eurydice mater Philippi 178..34
Eurydice. ad Eurydicen mittit Olympias gladium, laqueum, cicutam, vt, quo potiſſimum velit, eo ad mortem ſibi conciſcendam abutatur 345.43
Eurydice zona gutture innexa, ſe ſuſpendit 346.8
Eurydice Alexandri magni ſoror., Antipatri vxor 336.42
Eurymedon 66.23
Eurymedon, fl. 520.38
Eurypontidæ, ab Euryponte dicti, qui antea Proclidæ à Procle dicebantur 278.22.& 43
Euryſthenes, Procles 277.35
ex cenſu remp. adminiſtrare 376.42
ex ore exire 416.16
Ἐξαίρετος 135.17
excipere parteis, tranſlatum 167 42
exempli gratia, ſeu cauſa 77.1
exierat fama 283.25
exiit fama 521.34
exercendorum equorum noua, & inuſitata ratio, ab Eumene excogitata 340.8
exercitus pedeſtris Xerxis Græciæ bellũ inferentis 31.21
exercitu externo vti, præſertim magno, periculoſum 458.18
exhauſta ſumtibus prouincia 455.16
experiri Romanos 464.42
exponere è naui 43.14
expono. iunctum cum auferendi caſu, interiecta præpoſitione, de. 257.12
expoſcere 42.23.512.38
exprimere imaginem conſuetudinis & vitæ quotidianæ 230.43
expreſſum officio decretum 131.2
exſculpere. al. exſcalpere 54.22
exſecrationes 102.12.& 18
exſtare 404.11
externorum militũ multitudo 457.14
externis militibus vti, præſertim nimis multis, periculoſum 458.18

F

Fabiani milites 177.37
facere, fieri, cum auferendi caſu. quid his fieri vellet 297.18
facere. quid'nam facerent rebus ſuis 32.4
facere aduerſus aliquos 317.1
facere bellum alicui 283.9
facere alteri iniuriam poſt fœdus pactum, deos contemnere eſt 287.12
facere prædam 186.27
facere cum 285.41
factio, & factioſus 75.41.164.18
familia Procli & Euryſthenis 277.35
fana. in fanis veteres pecunias deponebant 48.37
fatigatus fame, vinculis, &c. 368.37
Ferentinum 512.22
ferre ſuffragium, pro ferre ſententiam 245.35
ferocia, ferox 456 9
fidibus diſcebant antiqui Rom. 229.9
Firmanorum fides Catoni perſpecta, & cognita 517.5
flagitium 456.21

flagitium in re militari, arma abiicere 184.33
Flamininus 523.43
Flamininus Hannibalem veneno necat 525.10
Flauius Lucanus 504.33
Formiana ſaxa 497.35
fortis. manu fortis 53.28
fortis & bonus 43.30
fortuna & caſus 417.2
fortunæ mobilitas, & caſus inopinatus 349.7
fortunæ ludus ſollennis 163.26
fortuna ſecunda non facit animos maiores 337.38
fortuna nihil addere poteſt ad animi magnitudinem, ſed poteſt eam illuſtriorem & ſplendidiorem efficere 321.21
fortuna. pleru mque viri virtute præſtantes fortunam ſibi aduerſam experiuntur 321.13
fortunæ plurimum eſt loci in prælio 123.4
fortuna in præliis maximā partē quaſi ſuo iure ſibi vindicat 123.13
fratricida 402.43
fruſtrari ſeipſum 481.20
fuga ſalutem petere 523.34
fugere. nos fugit 154.18
fulmina belli 445.5
fulmen, caduceum, vas ad res diuinas pertinens, in nummo: quæ tria ſignificant iuſtitiam, religionem, pacem 564.23
Fuluius Vrſinus 439.25
fungi militare munus 208.13
fures priuatorum furtorum in neruo, atque in compedib. ætatem agunt: fures publici, in auro, atque in purpura 544.20

G

Galbæ, erant Sulpiciæ gentis 545.15
Gabena 353.27. & 30.358.1.464.10
galea venatoria 210.34
Gambrium 115.20
gaudio, vitæ ſupremum diem obiere Gylo, Sophocles, Dionyſius maior 441.12
Gela oppidum Siciliæ 438.21
generis ratio regum Lacedæmoniorum 277.37
gerere amicitiam 219.24
gerere veſtem, ſpeciem, perſonam, &c. 210.20
Geſco Karthaginienſis 457.24.460.30
Gindes fl. 414.19
Gynge ancilla Paryſatidis comprehenditur 428.38. & 42
Glaucus medicus in crucem actus ab Alexandro Magno, quod eo curante Hephæſtio mortuus ſit 328.31
gloria. ſine gloria bene & beate viuere licet 190.9
glorioſum. ἀγαζονικὸν 416.15
γνῶθι καιρὸν 233.41
Gobrias 424.25
Gongylus Eretrienſis 54.39
Gorcopam Lacedæmoniorum præfectū interficit Chabrias 182.25
Gorgidas 266.16
Gotarzes 414.17
Gortyna vrbs Cretæ 521.29
Græcorum mos de amoribus adoleſc. 93.29
Græcorum naues cùm Xerxes in Græciam inuaſit, quot fuerint 34.14
Græcorum iuſiurandū cùm Perſæ, Xerxe duce, Græciæ bellum intulerunt, in omiſſ. 585.30. & 586.1
Grunium 115.17
gymnaſia, virorum ſe exercentium plena Epheſi 288.42
γυμναστικὴ 233.15
γυναικωνίτης 4.30.302.21

H

habere fidem, adhibere fidem, differũt 39.43
habere fidem, quid 40.2
habere gratiam 416.22
habere negotium 368 23
habere ſuſpicionem 237.26
habere timorem in aliquo 97.7
Haliartus 80.35
Halicarnaſſus 29.9
Halicarnaſſus vrbs Cariæ regia 209.9
Hamilcar cognomine Barcas, Hannibalis pater 450.21
Hamilcaris Barcæ res geſtæ 461.1
Hamilcar aduerſarios in eas anguſtias redigit, vt fame coacti alter alterius corporibus veſcerentur 461.21
Hamilcaris Barcæ in Rom. odium 462. 1. & 9
Hamilcar Barcas. multa hîc de hoc Hamilcare 462.19
Hamilcar Barcas à Vectonibus pugnans occiſus 464.27
Hamilcar alius à Barca à Syracuſanis captus 464 30
Hamilcaris in Rom. odium 477.24
Hannibalem valde adoleſcentulum totus exercitus imperatorem declarauit Haſdrubale interfecto. 464.14
Hannibal præſtiterit'ne omnes imperatores 474.6
Hannibal Alexandrum Magnum omnibus imperatoribus anteponebat 474.11
Hannibal cum Scipione collocutus 474.14
Hannibal Scipionem è grege imperatorum ſecreuit 474 27
Hannibalis ingenium à T. Liuio pulcrè deſcriptum 475.22
Hannibal remp. bene adminiſtrãdo ciuium inuidiam ſibi conciliauit 477. 14
Hannibalis fuga ad Antiochũ 477.43. & 478.1
Hannibal cedere tẽpori ſtatuit 478.17
Hannibal Africa exceßit, ſæpius patriæ, quàm ſuos euentus miſeratus 478.28
Hannibalis ſententia vna atque eadem ſemper erat apud Antiochum, vt in Italia bellum gereretur, non in Græcia 478.26
Hannibal ſe purgat ad Antiochũ 479. 31. & 480.7
Hannibalis iuſiurandum 480.13. & 26
Hannibal Saguntum obſidet 482 28
Hannibalis exercitus tres 483.22
Hannibalis per Alpeis iter, & tranſitus 485.28
Hannibal quoto menſe à Karthagine in Italiam peruenerit 487.8
Hannibalis pugna apud Padũ 488.17
Hannibalis tranſitus per Apenninum 490.19
Hannibal æger oculis, tandem altero oculo capitur 490.26
Hannibalis pugnæ cum C. Flaminio commiſſæ 491.22
Hannibal Romanis inſidiatus apud Traſimenum lacum 492. 26. & 499 tota pag.
Hannibal poſt pugnam Cannenſem caſtra ex Apulia in Samnium mouit 495.35
Hannibal victoria vti neſcire dicitur 496.4
Hannibal exercitum in hiberna Capuã ducit, & ita mollitie & luxu corrumpit 49 6
Hannibal ſuos ad Nolam hortatur 496.17
Hannibalem pœnitet, quòd non cruentum ab Cannenſi victoria militem Romam duxiſſet 496 32
Hannibalis commentum, & conſilium callidum ad ſe expediendum anguſtiis locorũ, quibus erat clauſus 498.

16.499.6
Hannibal vndique obſeſſus, & clauſus partim locorum anguſtiis, partim Fabiano exercitu 497.40
Hannibal qua arte Minucium ad pugnam allexerit 501.41.& 503.5
Hannibal quot annos in Italia fuerit 508.5
Hannibal ex Italia à ſuis reuocatur 508.20
Hannibalem non tam populus Rom. quàm ſenatus Karthaginienſis vicit 508.24
Hannibal in colloquium cum Scipione venit 509.2
Hannibalis & Scipionis colloquiũ, & ſermones vltro, citróque habiti 510.2.& 17
Hannibal & Scipio re infecta colloquium & congreſſum dirimunt 510.42 & 511.1
Hannibal poſt vltimam pugnam in Africa cum Scipione cõmiſſam, Adrumetum perfugit 511 10.& 25
Hannibal in curia fatetur ſe nõ prælio modò, ſed bello victum 511.22
Hannibalis res geſtæ in pace, & merita in remp. 512.26
Hannibal vnum ſe peti à Romanis ſuſpicatus, aufugit, & tempori cedit 512.40.& 513.1
Hannibalis fuga ex Africa 513.1
Hannibal literas Karthaginem mittere non audet, ne quo caſu interceptæ eius conſilia patefacerent 513 33. & 514.4
Hannibalis ſententia apud Antiochum de bello in Italia gerendo 513 37.& 515.8
Hannibal monet Antiochum poſt cladem ad Thermopylas acceptam, ne ſperet Romanos quieturos 516.5
Hannibal ab Antiocho in Syriã miſſus ad Phœnicum naueis arceſſendas 520.29
Hannibal capeſſit fugam 521.15
Hannibal à Pruſia proditus 524.8
Hannibal veneno vitam finit 524.40.& 525.8
Hannibalis vox, Haſdrubalis fratris capite ante ſtationes ſuas conſpecto 533.22
Hanno ad milites conductitios miſſus 458.9
Hanno Karthag. 460.31
Hanno Hannibalis domui inimicus 508.27
Haſdrubal Karthaginienſibus magna adiumenta attulit ad res gerendas, &c. 462.18
Haſdrubal rem Karthaginienſium auxit conſilio magis, quàm vi aut bello 462.19
Haſdrubal nouem annos imperium obtinuit 462.19
Haſdrubalis caput ante ſtationes Hannibalis proiectum 533.21
Haſdrubal quo genere mortis extinctus 463 38
haſtæ modum duplicauit Iphicrates 174.2
Hegemo cũ Phocione damnatus 392.21
Hegias Epheſius. in omiſſ. 568.43
Helotes, al. elotes, ſeu elotæ 57.14
ἡμεροδρόμους 16.18
Hephæſtionem plurimùm omniũ amauit Alexander 328.18
Hephæſtionem viuum plurimi fecit Alexander 328.24
Hephæſtio Alexandri amans 328.28
Hephæſtionis mortẽ quàm moleſtè tulerit Alexander. 328 28
Heracleum 428.5
Heraclides homo turbulẽt⁹, &c. 159 34
Heraclides necatur, quòd inſanabilis eſſet, &c. 165.5

Heraclidis mortem moleſtè tulerũt Syracuſani 165.10
Heraclidæ nõ omnes apud Lacedæmonios regnum obtinuerunt 278.9
Hercules, deus Thaſiorum 100.16
Hercules à Thaſiis ſagittarij ſpecie colebatur 293.32
Herculi cum Baccho multa communia 100.19
Hercules & Achilles muſica vſi 229.26
Hercules Barſines filius à Caſſandro interemtus 326.30
Hercules Alexandri Magni fil. ex Barſina à Caſſandro interfectus 386.25
Hercules Alpeis tranſgreſſus 485.10
hæredium 531.12
Hermæ 94.37
Hermæ, ſeu Mercurij ab Alcibiade deiecti, vel potius truncati 95.20
Hermas Athen. ſuſpicabatur popul⁹ mutilatos eſſe ab hominibus potẽtibus, & potentiæ populi inimicis 96 27
Herodas Syracuſanus 282.7
hetærice equitum ala 324.10
Hierax Lacedæmonius nauarchus 182.25
Hieronymus ab Antigono ad Eumenem miſſus 342 21
Hieronymus Chomedæus 162.34
hierophantes 264.10
Hipparete Alcibiadis vxor 53.10
Hippo cùm in nauicula aufugeret, à Timoleonte captus 411.10
Hippo, vrbs Libyæ 461.33
hippodromus 288.43
Hippomachus 128.12
Hipponicus Alcibiadis ſocer 53.4
Hiſtaſpes Xerxis fil. 429.17
hirta tunica 210.32
hirudines ærarij 166.1
hiſtoria, actionum inæqualitate & mutatione hinc fortunatorum ſuperbiã, illinc calamitoſorum ſqualorem, luctúmque corrigit 349.22
hiſtriones Romæ erant munerum & honorum ciuilium expertes 3.41
Homeri rhapſodiæ 164.23
Homeri carmina initiò non fuerant in libros digeſta 164 27
Homeri verſus 415.20
Homeri verſus de augurio Chalcantis 237.40
Homeri verſus à Dione relatus 164.30
homo ſui iudicij 563 7
homo idem poteſt eſſe ſuauis ſimul & auſterus 374 15
homo auertere non poteſt, quod diuinitus futurum eſt 54.4
honeſta aliis alia 2.32
honeſti pulchritudo etiam in rebus aduerſis elucet 337.43
honores non vulgandos 18.15
humanarum rerum quanta ſit inconſtantia, & imbecillitas 178:15
Hydarnes, al. Hidarnes, al. Idernes 424.16
Hypates interficitur 265.38
Hyperides & Demoſthenes Antipatro exercitum aduerſus Athenas educẽte ex vrbe excedunt 377.41
Hyſtaſpes Xerxis fil. 429.17

I

Iacobus Amiotus magnus regis Eleemoſynarius litterarum fautor ac ſuffragator 527.24
Iaſon, Pharſaliorum, ſeu Theſſalorum tyrannus 198.15
Iaſonis tyranni dictum, eos leueis & paruas iniurias facere oportere, qui velint magnis iuſtitiæ muneribus fungi 198.36
Iaſon tyrãnus duo aureorum millia ad Epaminondam muneri miſit 198.38
Iaſon Pherarum tyrannus à quibuſdã adoleſcentibus per inſidias interfici-

tur 198.40
Iaſonis ſtrategemata ex Polyæno. in omiſſ. 578.32
Iburtius Arachoſiæ rector 365.20
Icetas à Timoleōte viuus captus 406.11
Icetas duobus ſicariis ſubornatis Timoleontem de medio tollere conatus eſt 405.37
Icon vrbs Theſſaliæ 297.15
Idathyrſus Scytharum rex 14,42
ἰδιογνώμων 569.9
Idrieus Cariæ regulus 185.42
ignes in caſtris Antigoni conſpecti, eius aduentum aperuerunt 358.33
ignorare 47.34
ignoti. actiuè 306.43
Imaus 316.18
immodeſtia militum 75.7.114.12
impedimenta 127.27
imperatores Græciæ præſtantes 199.20
imperatores paupertatis patientia ornati 374.31
imperatoris virtus 426.6
imperatoris æque eſt conſilio ſuperare, atque gladio 127.38
imperatorum propriæ non ſunt laudes bellicæ, ſed militũ & fortunæ communes 123.10
imperatorũ inter ſe comparatio 474.10
imperatoriæ virtutes 312,21
imperioſa maieſtas 261.42
imperioſus 262.1
imperium adamante vinctum 159.41
imperium omne ſocium, & conſortem reſpuit, ac reformidat 447.40
imperium nullum tutum, niſi beniuolentia munitum 160.41
imperiorum, & regnorum facta diſtributio à Perdicca, mortuo Alexandro 325.23
imperare, bonum, non ſanctum 401.38
implacabiles iracundiæ 218.17
implicitus in morbum 69.24
imponere alicui 343.14
imponere cuſtodem, villicum 70.13
imponere vadimonium 417.43. & 418.1
in craſtinum feria 263.33.264.14
in manu, in ſua manu 197.30
in oculis, in conſpectu 187.13
in præſentiarum 508.39
in ſuam tutelam peruenire 327.11
inclinatæ copiæ 270.17
Indi in aciem prodeuntes ſaltabant 230.33
indicium obſcurum in coniuratos exſules 263 2
indidem 236.24
indigens alienarum opum 477.31
indignari 158.39
inductus in inſidias, al. inlectus 504.31
indulgere ſibi 76.6
induſtria. φιλοπονία 542 30
induciæ trium menſium pactæ inter Ageſil. & Tiſſaph. 284.25
infamia. bene, beatéque viuere cum infamia & dedecore nõ licet 190.9
infamare 118.34
inferri ſigna 213.20
infitiari, propriè eſt creditum abiurare, & fraudare 253.8
ingratiis 36.28
iniecta gleba, mortuus intelligitur ſepultus 370.6
iniicere admirationem, ſic dictum, vt iniicere timorem 178 28
iniicere glebam oſſib. 370.6
iniicere timorem 165.11
inſignia auguratus lituus, vrna 564.23
inſolentia gloriæ. al. inſolens gloria 299.9
inſtituta 294.20
inſtitutis maiorum omnia iudicantur 229.6
inſuetus male audiendi 166.25
Inſula pars Syracuſarum 161.40

Intaphernes 424.16
interitio 330.12
intermittere. omiß. 574.7
intimi regis 138.7
intueor, & intuor 187.38
inuehi in aliquem multa, nonnulla 418.27
inuidiā diſtingui ab inuidentia 362.15
inuidia morte exſtinguitur 187.24
inuidia, malum in aulis principum frequens, & latè patens 210.32
Io. Moruillerius 527.26
Iolæ ſepulcrum euertit Olympias, Alexandri mortem, *vt dicebat, vlciſcēs* 246.9
Ioſephus Caſſaneus. *omiß.* 574.34
Iphicrates, *ſutoris filius habitus* 172.19
Iphicrates, *bonus rhetor, & bonus imperator* 172.29
Iphicratis *conſilium in re militari reprehenditur à* Xenophonte 172.32
Iphicrates *haſtæ modum duplicauit* 174.2
Iphicrates *cum* Thracib. *bellum geßit* 174.18
Iphicratis *ſtrategemata in* Thracia 174.18
Iphicrates *moram* Lacedæmoniorum *intercepit* 176.4
Iphicrates *miſſus ad* Pharnabazum *ab* Athen. *eius rogatu, imperator, parū* Perſis *profuit* 177.16
Iphicrates *liberè cum* Pharnabazo *loquitur* 177.30
Iphicratis *ars & diligentia, quam adhibere ſolebat in militibus erudiendis, & exercendis* 177.39
Iphicrates *proditionis accuſatus* 179.14
Iphicrates *qua ratione abſolutus ſit* 179.31
ire infitias 253.7
Iſmenias Thebanus 139.20. 258.23. 259.35
ἰσόῤῥοπον *prælium* 270.18
ἰσοπάλαιον *prælium* 270.18
Iſtiæus Mileſius 14.18
Iſtiæi Mileſii *ſententia pugnans cum* Miltiadis *ſententia* 14.29
iudices & teſtes iurabant, cuius rei exempla proponūtur. in omiß. 582.28
iudicatus pro iudicatione 107.35
Iupiter Ammon 80.23
iurare calumniam 478.9
iuriſiurandi religio 285.38
iuſiurandum magnum in æde Proſerpinæ 168.19
iuſiurandum regum, & ephororū mutuum 277.26
iuſiurandum Græcorum, *quo tempore* Xerxes Graciæ *bellum intulit. in omiß.* 585.30
Iuſtinianus *imperator* 235.42
Iuſtitia perpetuò Ioui *aßidet* 387.39
iuuenes ornatu muliebri 260.37

K

Karthaginienſibus *erat rectum* Saturno *humanas hoſtias immolare* 2.26
Karthaginienſium *miſerabilis cladēs* 407.14. & 409.1
Karthaginienſes *ad* Ægateis *inſulas prælio nauali à* Rom. *ſuperati* 453.37
Karthaginienſes *clade ad* Ægateis *inſulas accepta, belli componendi arbitrium* Barcæ *permittunt* 454.9
Karthaginienſium *peccata* 457.13

L

laborioſus. φιλόπονος 193.32
λακκόπλουτος 65.13
Lacedæmone *reges & ephori mutuum iuſiurandum dare ſoliti* 277.25
Lacedæmonij *nec tragœdias, nec comœdias audire ſolebant* 3.20
Lacedæmonij *in aciem prodeuntes ſaltabant* 230.33
Lacedæmonij Cadméa *occupata*, Phœbidam

bidam quidem, qui occuparat, mulctarunt: arcem verò nihilo ſegnius præſidio deuinctã tenuerunt 259.19
Lacedæmonij *clade* Leuctrica, & *Mãtineenſi accepta, principatum* Græciæ *amiſerunt* 244.14
Lacedæmonij *ſolebant regum in externis locis mortuorum corpora in melle cõdita domum reportare* 311.12
Lacedæmon *ſine muris* 301.37
Lacedæmonij *verbo gerebant ſe erga* Thebanos, *vt erga amicos: re verò iis inuidebant, eorúmque ferociam timebant* 258.42
Lacedæmonij *paullò antè potentes, & Græciæ domini, & murorum vrbis* Athen. *euerſores, ij clade* Leuctrica *accepta, ab omnibus deſerti, & abiecti, & ad* Athenienſes *confugere coacti* 178.16
Lacedæmoniorum *opes afflictæ clade* Leuctrica 178.13
Lacedæmonii Ageſilaum *ex* Aſia *cum exercitu reuocant* 290.21
Lacedæmoniorum *regnum, curtã diuturnum, & indiſſolutum* 277.32
Lacedæmonii *in* Epaminondam *concurrunt* 246.26
Lacedæmonii *imperium* Græciæ *amiſerunt opera* Cononis, *qui vicit nauali prælio ad* Cnidum 141.6
Lacedæmonii *quamobrem ab* Alcibiade *alienati* 103 36
Lacedæmonii Tiribazũ *docent de* Cononis *conſiliis & factis* 144 15
Lacedæmonii *Coloniam* Patras *deduxerunt* 135 37
Lacedæmoniis *pueris rectũ & laudabile erat furari, modò ne deprehenderentur* 2.28
Lacedæmonii *trecenti, qui duce* Leonida *ad* Thermopylas *depugnarunt* 33.2
Lacedæmonij *religione impediti, tardius* Athenienſibus *ſubſidio veniũt* 16.7
Lacedæmoniorũ *ſacrificia ob rem bene geſtã, in quibus immolabatur bos ab eo, qui conſilio, & oratione vicerat: gallus ab eo, qui armis, & viribus* 430.37
Lacedæmoniis *conſulentibus* Iouẽ Dodonæum *quod reſponſum datum. in omiſſ.* 581.32
Lacentani Hiſpaniæ *populi* 534,26
Laciadæ 69 42
λακωνίζειν 2,8 26
lacrymæ ex gaudio 108.6
Laius Oedipi *pater* 239.9
Lamprus, *muſicus* 232 24
Lampſacus 111.38
Laphiſtius, *al.* Lamiſtius 418.22
largitio non habet fundum 165.20
laſerpitium 100.29
laudes ſuas audire, iucũdiſſimũ 416.20
Lechæum 176.5
λεηλατεῖν, *prædas agere* 219.13
legati, nomen ſanctum 268.35
legati Romani *ſtudent* Hannibalẽ Antiocho *ſuſpectum reddere, idque aſſequuntur* 479.24
legati ob legationem bene obitam, & qui de rep. bene meriti erant, donabantur aureis coronis 107.43
legati tres ad Karthaginem *miſſi, qui* Hannibalem *accuſarẽt*, C. Seruilius, M. Claudius Marcell. Q. Terentius Culleo 478 11
λέγεται αὐτὸν μέλλοντα, &c. 60 23
Leon 110.41
Leonidas *quot milites ſecum habuerit ad* Thermopylas 33.2
Leonides *rex* Laced. 278.2
Leonnatus Antei *fil. corporis cuſtos* Alexandri Magni 347.21

QQ

Leonnato obtigerat Phrygia 319.26
Leonnatus ſtolidus, inſtabili, & celeri animi impetu præceps 324.28
Leonnatus Macedoniam occupare, & ſibi vendicare cogitabat 329.33
Leontiadæ oratio, qua perſuadet Phœbidæ, vt Cadméam occupet 258.8
Leontidas Theban. potentiæ paucorum fautor 259.34
Leontidas experrectus gladiũ nudat, & ſe defendere parat 265.31
Leontidas, ſiccus 265.9
Leoſthenes 378.14
Leotychides & Ageſilaus de regno inter ſe contenderunt 277.15
Lepidus, Antonius, Octauianus Cæſar III. VIRI R.P.C. 563.33
Lepontij vnde dicti 485.18
Leucas 520.19
Leucoſyri. nunc Cappadoces 208.11
Leuctra, vicus Bœotiæ 240.3.301.13
Leuctrica clades Lacedæm. 178.12
Leuctrica pugna 239.19
lex omnium deorum & hominum regina 387.38
lex vetabat, eos, qui proditionis damnati eſſent, ſepeliri 391.36.
lex obliuionis à Thraſybulo lata 129.8
lex ἀμνηστίας à rege Karolo IX. lata 38.36.139.4
lex Athenis 64.42
lex Thebana 242.5
leges humanæ debent diuinas imitari, alioqui non ſunt leges 242.24
leges ad ſalutem ciuium, ciuitatúmque incolumitatem cónditæ ſunt 242.25
leges. quiſquis legum ſcribendarum ius habet, primum quàm pauciſsimas ferre debet: deinde quas tulit, eæ vt valeant, modis omnibus efficere debet 130.33
leges hominum inter ſe differunt 2.31
lege agere 418.16
liberalitate maxime beniuolentia hominum comparatur 71.19
liberorum appellatione filius vnus continetur 326.38
liberorum appellatione vnũ filium contineri 375.31
λιθοδώρας 174.7
Linterni arenæ 497.35
litteræ ſint'ne principibus inutiles, atq; indecoræ 231.18
litteræ, quædam ſunt veluti ſpecula, quibus improborum vita admota, qualis ſit, appàret 526.41
litteras cur oderint improbi 526.43
litteris quod genus hominum maximè ſit infeſtum 527.3
litteris animos hominum non molliri, neque effœminari 526.32
litteras à re militari non eſſe alienas. 526.32
litterarũ monumenta cariora eſſe mortuis, quàm ſepulcra, credibile eſt. 528.2
litteræ. eos, qui litteras contemnunt, & aſpernãtur, innumerabilia quotidie peccare, & in rep. adminiſtrãda, & in bello gerendo 232.5
Locris 520.17
locum relinqui. neque etiam paruulo detrimento locum relinqui volebat 451.3
locus Accij emendatus 456.34
locus Cæſaris emendatus 450.33
locus apud Corn. Tacitum emendatus 446.43.476.36
locus Cornelij Taciti notandus 528.18
locus Ciceronis emendatus 446.32
locus apud M. Tull. in Lãbini editione, quomodo ſit emendandus 447.9. & ead pag. v.21
locus Ciceronis lib. 2. de legib. reſtitutus 526.2
locus Ciceronis lib. 2. de legib. reſtitu-

ius 526.23
locus M.Tullij in Catone maiore reſtitutus 536.4
locus Plutarchi emendatus 296.28
locus Plutarchi reſtitutus in integrum 506.39
locus Plutarchi reſtitutus 426.20
locus Suetonij reſtitutus 63.27
locus Suetonij emendatus 486.26
loca Suetonij reſtituta. in omiſſ. 580.35
locus T.Liuij vnus & alter emendatus 476.40,& 477.4
locus Valerij Max. reſtitutus 475.42. & 476.1
locus Valerij Maximi reſtitutus 476.35
locus Valerij Max. emendatus. in omiſſ. 573.37
loripes, claudus altero pede 306.42
Lucani 533.1
L. Æmilius Paullus Africani pater 545.49
L. Æmilius Paullus moriens quæ loquatur 495.7
L. Arennius 506.13
L. Cornelius Merula ædilis pl. 535.31
L. Cornelius Merula prætor vrb. 535.35
L. Furius Purpureo cenſurã petit 538.39
L. Furius, modeſtiſſ. & continentiſſ. homo, & litterarum ſtudioſus 543.43
L. Manlius Vulſo 494.25
L. Manlius, vir ad monteis quantumuis arduos, aſcenſu ſuperandos, callidus & ſollers 517.34
L. Metellus cognomento Diadematus. in omiſſ. 584.21.& 26
L. Quintius Flamininus motus ſenatu à M Catone cenſore 539.43.& 541.2
L. Quintius Flamininus conſul caput Gallo cuidam percuſſit, & latus transfodit, ſcorti rogatu 540.15.& 541.6
L. Quintius Flamininus frater T. Quintij Flaminini 541.4
L. Scipio cenſuram petit 538.38
L. Scribonius Libo rogationem in Ser. Galbam tulit, & populum in eum incitauit, &c. 546.6
L. Veturius Philo 533.24
L. Valerius Flaccus cenſuram petit 537.38
lumina oculorum, ſolis, vitæ 415.32
Luſitani à Ser. Galba prætore contra interpoſitam fidem interfecti 546.5
Lutatius Catulus 452.13
Lycia 520.32
Lyco quidam Syracuſanus porrigit gladium cuidam ex Zacynthiis adoleſcentibus, quo Dio interfectus eſt 169.33
Lycurgus quidam Byzantii proditor 106.17
Lycurgus Laced. ea ſola certamina ciuibus ſuis exercere permiſit, in quibus manus non porrigeretur 456.5
lyræ laus 230.3
Lyſanias 110.41
Lyſandri mores & ingenium 74.2
Lyſander qua ratione bellum longiſſimum, confecerit, incertum, atque obſcurum 74.20
Lyſander Thaſum cepit 77.39
Lyſandri crudelitas, & perfidia in Mileſios populareis 78.4
Lyſandri crudelitatis cũ perfidia coniunctæ in Thaſios exemplum 79.10
Lyſander elatus & ferox quòd bellum Peloponneſium confeciſſet, regnum Heraclidarũ euertere cogitat 79.31
Lyſandri oratio de rep. adminiſtranda 80.37
Lyſander epiſtolam à Pharnabazo cõtra ſe ſcriptã reddit Lacedæmoniis 81.43
Lyſandri conſilium callidum, quo Athenienſeis oppreſſit imparatos 114.18

Lyſandri victoria ad Ægos flumen 114 34
Lyſander ante Pauſaniam XXX. tyrannis auxilio miſſus eſt 128.10
Lyſander multum opibus valens Spartæ, Ageſilaū ad regnū extulit 280 15
Lyſander quid reſponderit iis, qui proferebant oraculum, quo monebantur Lacedæmonii cauere, ne regnum claudicaret 280.25
Lyſander Ariſtocriti fil. 281.30
Lyſander Ageſilao perſuadet, vt belli in Aſia gerendi contra regem Perſ. prouinciam ſuſcipiat 281.36
Lyſander placentā ſibi muneri miſſam reiicit, & helotis dari iubet, bouem accipit, & more patrio apparat 308.18
Lyſandri ſententia 522.40
Lyſandri ſtatua in capite ſubitò corona ex aſperis herbis exſtitit, &c. in omiſſ. 581.25
Lyſimachus Agathoclis fil. corporis cuſtos Alexandri 347.22
Lyſimachus proditorem Andragathum nomine, vbi eo, quod voluit, potitus eſt, malè mulcauit, & interemit 365 31
Lyſimacho Thracia tradita 366.24
Lyſimachus Thraciæ præfectus 369.28
Lyſimachi ſtrategemata 443.24
Lyſis, magiſter Epaminondæ, & Philippi Amyntæ filii 231.9
Lyſis Tarentinus Pythagoréus, Epaminondæ magiſter 232 37
Lyſis Pythagoréus Epaminondæ, & Philippi Macedonis magiſter 430.24
M
Macedonum tela nondum in Cappadociam & Paphlagoniam peruenerant, cùm Alexander eſt mortuus 329.5
Macedones curatorem regum Antipatrum legerunt 337.4
Macedones Eumene ad iuſiurandū adacto Nora obſidione liberant 342.32
machinam adhibere 79.37
Magæus 117.3
magiſtri morum 462.37
magiſtratus, aut rex improbus deū habet vltorem, neque manu, aut ferro eſt violandus 388.5
Magneſia 44.7.520.15
magnus homo 53.9.322.3
magna natu mulier, & magno natu 60.32
magni eſſe. in eóque eius opera magni fuit 135 6.208.34
Mago, frater Hānibalis quo genere mortis interierit 515 33
Maharbal, præfectus equitum ſuadet Hannibali, vt poſt pugnam Cannenſem Romam ipſam petat 495.42
maior annis ſexaginta natu, &c. 441.7
male habiti 368.19
malè de aliquo exiſtimare 166.29
maledici magnis viris deeſſe non ſolent 462.34
Maliacus ſinus 520.16. & 23
malo fuiſſe Alcibiadi populi de ipſo opinionem 110 25
Mamercus Catanæ tyrannus 410.35
Mamercus qua condicione ſe Timoleōti dediderit, & quo pacto a Timoleonte deluſus ſit 411.13. & 30
mandare honores 374.35
manere in fide, in officio, in ſententia 347.5
manere in officio 138.34
Manius Acilius Glabrio Antiochum ad Thermopylas vicit 516.21
Man. Atilius regulus 450.24
Man. Curius pauper 374.31
Mantinéa. prælium apud Mantinéam commiſſum, res Lacedæmoniorum afflixit 245.38

Mantinéa vrbs Arcadiæ 246.1
Mantineenſis pugnæ euentus qualis 247.28
manum conſerere 489.13
Marathon 15.43.& 16 1
Marathon,locus ad æquitatum opportuniſſimus. in omiſſ. 566.17
Marathonia pugna in porticu,quæ pœcile dicta eſt picta 18.1.2.3 &c.
M.*Æmilius* Lepidus 494.26
Marc.*Antonius* Muretus 439.26. & 586.18
M.*Atilius Regulus* 495.21
M.*Aulius* 5 6 14
M.Porcio Catoni *rei bene geſtæ ad* Ther*mopylas laus maxima ex parte debetur* 515.24.& 517 25
M.Porcius Cato *laudum ſuarum largus prædicator* 518.32
M.Cato, & L. Valerius *conſulares legati* M' Acilii Glabrionis 519 4
M.Porcius Cato Cenſorius 531.2
M.Porcius Cato *ex* Tuſculo *ortus* 531.4
M.Catonis *victus,& cultus* 532.6
M.Porcii Catonis *ætas* 532 36
M.Cato *quamobrem perpetua vita diſſenſerit à* P.Cornelio Scipione 534.9
M.Porcius Cato *prætor* Sardiniam *prouinciam obtinuit* 535.36
M.Cato *in quadam oratione obiicit, vt probrũ* M.Nobiliori, *quòd is in prouinciam poetas duxiſſet* 536 13
M. Porcius L. Valerii Flacci *collega in conſulatu* 536 24
M.Porcius Cato,*ædilis pl.* 515 31
M.Porcius Cato *cenſuram petit* 338.39
M.Catoni *cenſurã petenti aduerſabantur patricii, & nobiles* 538.18. & 539.33
M.Cato,& L Val.Flaccus *cenſores,ſeptem mouerunt ſenatu* 539.42
M.Porcii Catonis *mores,ingenium,vita* 537.36.& 42
M.Porcii Catonis *cenſura* 539.41
M.Cato *etiam mortuum* P.Scipionem *inſectatus eſt* 539 22
M.Catonis *cenſoris oratio in* L.Quintium Flamininum 540.3
M.Cato *vixit annos octoginta,& amplius* 541.2
M.Cato *annum nonageſimum ætatis agens* Ser.Galbam *accuſauit* 542 6
M.Cato *cum multis graues ſuſcepit,& geſſit inimicitias* 542.11
M.Cato *quinquagies ferè fuit accuſatus* 542.13
M.Cato *cũ* Lyſia *comparatur à* M.Tullio *in* Bruto 542.43.& 543.9
M.Cato *magnus orator.quot orationes ſcripſerit,ibidem* 543.1
M.Cato *doctiſſ.* 544.1
M. Cato *à* Thucydide & Demoſthene *ad dicendi genus oratorium adiutus eſt* 544.10
M.Catonis *orationum numerus,& nomina* 544.14
M.Cato Galbæ *grauis & acer inimicus* 545.29
M.Cornelius Cetheg.& P.Sempr.Tuditanus *coss.* 533.32
M. Claudius Marcellus *inſidiis exceptus,& à* Pœnis *interfectus* 506. 2. & 507.5
M.Claudius Marcell. L.Furius Purpureo *coss.* 512.37
M.Cl.Marcell. Q.Fab.Max.*coss.*526.25
M.Cl.Marcellus *ædilis pl* 535.31
M.Claudius Marcellus *prætor* Siciliam *nactus eſt prouinciam* 535.36
M.Fuluius Nobilior Cn.Manlii Vulſonis *collega* 528.23
M. Fuluius Nobilior *duxit* Ennium *in* Ætoliam 536 15
M. Fuluius Nobilior Martis *manubias* Muſis *conſecrauit* 536.17
M.Fuluius Nobilior *cẽſurã petit* 537 4

M.Liuius Salinator Cos. 532.40
M. Metellus tribunus pl. ſuffragatur Minucio Rufo 500.40
M.Minucius Rufus 497.11
M.Minucius ferox, rapidúsque in conſiliis 500.31
M. Minucius pari ac dictatór imperio: quod nunquam antea factum erat 500.38
M.Minucius quibus ſermonibus Fabiũ apud ſuos criminatus ſit 501.16
M.Popillius Oppium Gallum fruſtratus eſt 326.3
Mardonius 47.42.424.41
Mardonius audacior, quàm prudẽtior 53.32
Mardonius ſaucius fugit è prælio 427.40
Mardonius mittitur à Xerxe ad diripiendum templum Delphicum, ibique moritur 427.40
Mardonius, dux exercitus Perſici 427.36
mare rubrum, vnde dictum 479.3
Mars, φονεὺς dictus 100.3
Marſyas 230.8
Marthana vrbs 511.40
Matho genere Afer 457.9
matronarum nobilium promiſſiones 260.33
maturare facinus 168,27
maturare alicui mortem 189.12
Mauſolus Cariæ dynaſtes 209.8
Mauſolus 305.43 & 306.6
μὴ μεμνηκαὼν 129.8
Medocus rex Thraciæ 111.24. & 112.40
Medi, & Perſæ 55.29
Megabyzus 424.16
Megabyzus conſilium Artapani indicat 430.18
Megacles Dionis frater 160.35
Melo Theban. 260.14
Melo cũ aliis ſex coniuratis ornati partim cultu matronarum, partim veſtitu ancillarum 260.37
memoria ſequentis æui non exſtinguitur præſenti potentia 528.19
Memphus ſaltator 230.17
Menander prætor Athen. 113.9
Meneclides 236.14
Menelai portus 310.26
mentes dementes 434.13
Menyllus munera & pecunias dat Phocioni 375.37
Menyllus præſidio Macedonico præfectus 378.38
mercenarii milites, conductitii 459.35
Mercurii, ſeu Hermæ 94.37
Mercurius Cyllenius, vnde dict⁹ 94.40
Mercurius ſermonis & veritatis antiſtes 94.42
Mercurii figura 94.43.95,1
Mercurius cur fingatur iuuenis 95.5
Mercuriis afficta membra virilia 95.8
Meſſena multos annos deſerta, ac diruta, beneficio & opera Epaminõdæ, reſtituta, & conſtituta 245.5
metui. in has cladeis incidimus, dum metui, quàm diligi malumus 413.37
metus, mal⁹ cuſtos diuturnitatis 161.25
miles. in milite duo requiruntur, virtus, & fides 321.17
militis virtus 426.6
Miletus 78.3
mille militum, mille hominum, &c. 17.1.117.41
Miltiadis genus 10.26
Miltiadæ plures 11.9
Miltiades & Cimo, fratres ex eadem matre 11.10
Miltiades aduerſus Parum nauigat 18.23, & 18.27
Miltiades accuſatur proditionis à Xantippo 19.40
Miltiades damnatus ab Athenienſibus

hoc eſt multatus 20.8.& 12
Mindarus 105.15
Minerua Chalciœcus 59.16
Minerua galeata 99.34
Mineruæ ædes ſacra in Inſula Syracuſ. 162.18
Minerua quamobrem tibias reiecerit 229.35
Mineruæ Itoniæ templũ 297.11.& 15
minor viginti quinque annis natu 481 41
Mithridates Ariobarzanis filius 211 41
Mithridatis nomen in nummis antiquis ſcribitur per a. vocalem in ſecunda ſyllaba, Mithradates 212.1
Mithrobarzanes Datamis ſocer à Datame deſciſcit, & ad Artabazũ trãſfugit 214.1
modeſtus. ἔφοροι, κόσμιος 233 40
mœnia lignea 32 12
moleſtia omnium moleſtiarum grauiſſima 54.7
Moloßia in Epiro 41.33
μονονουχὶ 207.27
mora, μόρα vox Græca, μοῖρα 175.28
mors exſtinguit inuidiam 187.24
mors honeſta, vitæ turpi anteponenda 190.8
mors, naturæ debitum 429.9
mors, laborum humanorum portus 525.34
mors ſomno ſimillima 525.35
mortuus quamuis crematus, inſepultus habẽdus eſt, donec oßibus terra fuerit iniecta 370.5
morem gerere 211.21
mulcare 477.10
mulcatus. mulcare 486.39
mulieri in Græcia honeſtius eſt domi ſe continere, quàm foris: contrà viro 4.21
mulierum producendarum promißiones 260.28
mulieres iure ciuili propter infirmitatẽ conſilii in tutorum ſunt poteſtate 346.17
mulieribus nihil natura finxit mollius, neque mobilius, &c. 346.24
mulierum Argolicarum virtus 434 32
multitudo, fera & immanis bellua 390.9
multorum dominatio mala eſt 164.30
munitiones 341.26
Munychiam Thraſybulus occupat 127.17
Muretus. in omiß: 586.18
μυρίοι. conuentus Arcadum 238.8
Murina 115 21
murus ligneus 32 20
Muſæus, ſaltator 230.31
Muſis conſecrauit manubias Martis M. Fuluius nobilior 536.17
muſica & ſaltatio in honore fuerũt apud Græcos 229.18
muſica. multa hîc de muſica 229.22

N

natu. minor viginti quinque annis natu 441.4. 481.41
naturale bonum, ἀγαθά 122.8
nauis Salaminia 98 36.99.15
neceßitatis & fortunæ quanta ſit vis 178.15
Nectanebus ab Ageſilao cõtra Tachon adiutus 309.36.& 41
Nectanebus, ſeu Nectanebis 185.18
Neoptolemus, ſcutigerorum princeps 323.35
Neoptolemus Eumeni dicto audiens nõ eſt 331.42
Neoptolemus ab Eumene victus, paucis quibuſdam ex fuga collectis & contractis, ad Craterum & Antipatrum confugit 332.5
neſcio an nulli 398.17
Nicanor Menyllo ſucceſſurus mittitur à Caſſandro Antipatri fil. patre mor-

tuo 382.14
Nicanor Phocionē *fefellit potius, quàm* Phocio populum 383.8
Nicocli, *pro* Nicoclis 29.2
Nicocles *amicorum* Phocionis *fideliſſimus* 391.30
Nicocles Thudippus, *al.* Euippus *cum* Phocione *damnatus* 392.21
Nicomachi *pictoris opera* 415.20
Nicoſtratus *pulcher* 127.18
nihilo ſegnius 214.12
nitida iumenta 341.21
nobilitas ex antiquitate generis interdum pēnditur 10.30
Nora 339 15
Norba, *opp.* 512.21
Norondabates 424.41
Notium 108.13. & 29
nouiſſimum tempus 323.41
noctem veteres diuidebant quouis anni tempore in quattuor vigilias 360.10
numen deorum 416.29
numerus Saturnius 545.11
nummi argentei 99 29
nummorum argenteorum inſcriptiones declarantur 100.1
nummus argenteus, in cuius parte antica caput eſt Bacchi, *in poſtica, totus* Hercules 100.11
nummus argēteus, in quo eſt impreſſus caput Iouis Ammonis *cornuti* 100.27
nummi argentei, in quibus impreſſum eſt caput Mineruæ *galeatæ, &* Diana *tota canibus venaticis ſuccincta, &c.* 162.23
nummi argentei, & eorum inſcriptiones & notæ 162.31
nummus Perſicus *ſagittarium inſculptum habens* 292 39
nummi argētei Err. Memmii, & Clem. Teuenini 293.25
nummi omnes argentei in Græcia, *fuerunt & aurei* 293.31
nummus argenteus, in cuius parte antica expreſſum erat caput Olympiadis 346 26
nummi argentei ſex, in quibus hæc inſcriptio eſt III.VIR, *vel* III.VIRI R.P.C. 564.15
nummi argētei, in quibus eſt diadematis forma impreſſa. in omiſſ. 583.35
nuptum dare 152.41

O

obedire. reges aliqnibus ſuorum obedire 213.1
obducta nocte 498.12
obnixo genu ſcuto. i. obfirmato genu ad ſcutum 184.22
obruere 219.43
obſerare. reſerare 169 15
obſoleti honores 17.41
obterere 402.19
obtrectarunt inter ſe Themiſtocl. & Ariſtides 46.32
obtrectatio 46 32. 366.15
occaſus 369.25
Octauianus, Lepidus, Antonius. III. VIRI R.P.C. 563.33
oculos paſcere eius, quem aliquando timueris, cruciatu, & ſupplicio 367.2
Oeta, *mons* 520.22
offendere aliquem imparatum: κατα-λαμβάνειν 283 30
offenſus fortuna 70.23
offenſa voluntas militum in Dionem 166.36
οἱ ἕνδεκα 390.19
Olympia 3.29
Olympiæ *victores* 107 40
Olympionicæ *coronis aureis non donabantur ob victoriam* Olympicam 107 40
Olympionices 3.27
Olympiodorus *muſicus, apud* Athenæum. *vide in prætermiſſ.* 232.34

Olympias

Olympias. venit ab Olympiade ad Eumenem epiſtola 343.21
Olympiadis & Polyperchontis litteræ ad Eumenem 344.13
Olympias in Epiro habitabat, quia Neoptolemi Epirotarum regis erat filia 342.37
Olympiadis impotētia & ſæuitia 345.9
Olympias Alexandri Magni mater dra conem alebat 445.35
Olympias Eurydicen Alexandri ex alia matre filiam, & eius virum Philippum in cuſtodiam coniectos, indignis modis tractat, ad extremum necat 345.38
Olympias mittit ad Eurydicen gladiū, laqueum, cicutam, vt, quod potiſſimum horum velit, id eligat 345.43
Olympiadis crudelitas 346.9
Olympias viros clariſſ. Macedones centum, Caſſandri amicos, iugulauit 346.11
Olympias ſeipſa, & Pydnā Caſſandro tradit 385.17
Olynthij 193.39
omnis. vniuerſus 481.28
Onomarchus interrogatus ab Eumene, quamobrem, &c. quid ei reſponderit 367.29
Onophas præerat nauibus Perſicis 428.9
opinatus pro opinatione 107.37
opes 126.39
opulens, vt violens 187.34
opulens moneta. in omiſſ. 577.37
oraculum de muris ligneis 32,12
Orontes Myſiæ ſatrapes 209.9
Orpheus, ſaltator 230.30
oſtenta, quæ pugnam Leuctricam anteceſſerunt 239.24
ὀσχασμὸς 40.15
Otanes 424.16
otiari. otium bene ponere 232.10
otium in rebus inanibus, aut etiam flagitioſis collocare 232.12
ὀξύθυμος 198.1

P

Palægambrium 115.20
palæſtra 233.15
palam facere 523.13
Palladis armatæ ſpecies à Piſiſtrato in currum impoſita 80.1
Pammenes. apud Pammenem commorati & eruditi ſunt Epaminōdas, & Philippus Macedo 231.9
Pamphilidas 521 7
Pamphylia 520.32
Pamphylius ſinus 520.38
pari prœlio diſceſſum eſt à Græcis & Perſis 34,22
Paratacа 352.41
παραιτακηνὴ, πόλις Μηδικὴ 353 41
παραλογίζεσθαι, verbo fallere 236.34
parma 173.38
Parmenio ab Alexandro Magno exercitui præfectus, & Tyrum obſidere iuſſus 433.11
partim, aliæ 259.41
partim ſemel poſitum 260.5
Parus obſeſſa à Miltiade 18.27
Paryſatidis odio potius, quàm Pharnabazi aut Cononis opera interiit Tiſſaphernes 138.39
Paryſatis Artaxerxis mater, cur Tiſſaphernem oderit 138.41
Paryſatis Artaxerxis Longimani ſoror 426.41
Paryſatis, mulier immanis, Statirā Artaxerxis Mnemonis, filij ſui, vxorē, veneno necauit 428.21
Paſitigris fl. 253 15
Paſumenus ager 491.29
Patara 111.7
Patræ 135.31
patres quomodo filios ſuos educare debeant 159.20

patriæ caritas omneis omnium caritates vna complexa eſt 111.27
patriæ iura, quàm amicitiæ, ſanctiora 380.24
patriæ iraſci, aut vim afferre nefas 240.5
patria, parentib. anteponenda 400.13
patriæ imperare, aut legibus patriæ, impium 401.34
patria omnium caritates amplexa eſt 402.15
patriæ ſalus, ſaluti patris, & omnium neceſſariorũ anteponenda eſt 402.15
paupertas Epaminondæ 234.27
Pauſanias Cleombroti filius 53.8
Pauſanias ab Ariſtide monitus, vt modeſtius ſe gereret 55.42
Pauſanias ſe ipſe indicauit 58.31
Pauſanias confugit in templum Mineruæ Chalciœci 59.13
Pauſanias. de Pauſaniæ morte diſſentiunt ſcriptores 60.41
Pauſaniæ corpus Apollo reſpondit, eò, vbi mortuus eſſet Pauſanias, eſſe referendum 61.7
Pauſanias Lyſandro inuidens, XXX tyrannos & exſules inter ſe reconciliauit, & bellum compoſuit 128.12. & 26
Pauſanias Lacedæmonius it Xerxi, ſeu Mardonio potius, obuiam 427.37
Pauſanias Macedo quam ob cauſam Philippum regem interemerit 431.26
Pauſanias Cleombroti fil. ſuperbus, & importunus. in omiſſ. 572.42. & 573.1
Pauſaniæ mater, Theano. in omiſſ. 573.8. & 15
pax inter Karthag. & Rom. quibus cõdicionibus facta 454 27
pax inter populum Rom. & Karthaginienſeis facta, & quibus conditionibus 512.16
pax. quid Antipater legatis de pace ad ſe miſſis, reſponderit 376.33
Pelaſgi 11 43
Pelopidæ & Epaminondæ amicitia 241.19
Pelopidas in pugna Leuctrica, non habebat imperium, ſed ſacræ cohorti tantùm imperabat 241.21
Pelopidas aduerſarius Lacedæmoniæ factioni 258.24
Pelopidæ genus multis populi honoribus illuſtratum 257.4
Pelopidas Athenas profugit 259.36
Pelopidas cum ſuis veſperaſcente cælo Thebas introiit 262.8
Pelopidas cum ſuis ornatu muliebri in ædeis polemarchorum Thebanorum introducti 260.21
Pelopidas dux ſacræ cohortis, quæ prima phalangem Lacedæmoniorum profligauit 266.25
Pelopidæ ſollertia, & celeritas in prælio Leuctrico 266.30
Pelopidas primus aſſenſus eſt Epaminondæ poſt pugnam Leuctricam, de exercitu aduerſus Spartam ducẽdo 267.15
Pelopidas ad Perſas legatus 267.22
Pelopidas adiũcto ſibi Iſmenia, in Theſſaliam cum exercitu profectus eſt 268.7
Pelopidas & Iſmenias ab Alexandro Pheræo ſine probabili ratione comprehenſi, & in cuſtodiã dati 268.17
Pelopidas implacabileis inimicitias cũ Alexandro Pherarum tyranno gerebat 260.15
Pelopidas continuò cum tyranno Pheræo conflixit 269.19
Pelopidas Alexandrum tyrannum cõſpicatus, ira incenſus, eum prouocat, & inſequitur 269.36
Pelopidas ſecundo prælio facto cadit

270.7
Pelopidæ mortuo quales & quanti honores habiti 270.25
Peloponneſus 520.18
pelta 173.34
peltaſtæ, à pelta dicti 173.43
peltaſtæ Iphicratis ita horribiles Arcadibus, vt lemures pueris 175,17
peneſtæ 57.16
penitus ſe abdere in 115.4
percello 160.32
Perdiccas ſæuus, atq; ad cædem promtus 329.18
Perdiccas Eumenem earum copiarum, quæ in Armenia & Cappadocia erant, ducem ſummæ rei compotem fecerat 330.22
Perdiccas Eumenem in Helleſpontum mittit, vt Antipatrum & Craterum tranſitu in Aſiam prohibeat 330.42
Perdiccæ militum in tranſitu Nili interitus 335.40
Perdiccas grauiter à ducibus palam accuſatur 335.42. & 336.13
Perdiccæ caſtra ploratu, & luctu perſonant 336.11
Perdiccas. duces aliquot à Perdicca defecerunt: in his Pitho 336.15
Perdiccam interficiunt ſui equites 336.19
Perdiccas Orontæ fil. corporis cuſtos Alexandri 347.23
perfregerunt phalangem 184.21
perferentes iniuriarum 234.7
Pericles 110.42
periculoſum cum eis confligere, qui in rebus deſperatis prælium de integro ineunt 298.8
periculoſum omni reip. adminiſtrandæ formæ vti præſidio externo 458.18
periculum 242.41. & 243.5
pericula magiſtratuum. i. indices, &c. 323.31
Perinthus 111.3
periurium deos & homines alienat ab ipſis periuris 284 30
periuriũ & perfidia. milites, qui Eumenem Antigono prodiderunt, & tradiderunt, ſuæ perfidiæ pœnas dederunt 365.18
Perperna 531.27
perplexum reſponſum 474.25
Perrhæbia 520.15
Perſarum regũ mos in donando 44.18
Perſæ & Medi 55 29
Perſarum luxuria 119.12
Perſæ flagellis cæduntur, vt pugnent. in omiſſ. 568.38
Perſepolis, vrbs Perſidis 353.38
perſequi armis, bello 455.14
pertinacia & peruicacia 456.28
peruenire in odium 76.8
peruenire in odium, in ſermonem hominum, in vituperationem, in inuidiã 376.5
peruicax 456.30
petaliſmus 41.2
peti 31.41
Petr. Faber Toloſanus 426.20
Peuceſtes poſt victoriam Indicam, in numerum corporis cuſtodum Alexandri allectus 347.18
Peuceſtes multitudinem largitione & epulis, & magnifico conuiuiorum apparatu corrumpebat 347.25
Peuceſtes perturbatus, & metu perterritus accepto de hoſtium aduentu nuntio 359.6
Peuceſtes in acie Antigono oppoſitus, eius impetum non ſuſtinuit 363.5
Peuceſtes inuidet Eumeni 362.21
πεζέταιροι 324.13
phalanx 184.17
phalanx Alexandri Magni. Argyraſpides 356.11
Phalericus portus 37.14

Pharæ 135.23
Pharnabazus Cretenſis: Alcibiadē interfecit 81.18
Pharnabazus Darij ſatrapes 116,32
Pharnabazus Artaxerxis gener 137.23
Pharnabazus Artaxerxis præfectus, legatos ad Athenienſeis miſit, qui & Chabriam accuſarent, & Iphicratē à populo imperatorem poſtularent 177.1
Pharnabazus Iphicrati bene monenti, & bene præcipienti obtemperare noluit 177.17
Pharnabazi reſponſum ad Iphicratem, qui dixerat, eum eſſe lingua promtū, & impigrum, factu verò pigrū, & tardum 177.33
Pharnabazus mittit ad Athenienſeis, partim Chabriam accuſans, quòd, cùm præeſſet Ægyptiis, regis Perſarum animum à populo Athen. alienaret, partim ab eis petens, vt Iphicratem ſibi belli ducem darent 187.1
Phaſelis 520.33
Pheræ 135.24
Pheredates 67.1
Pherenicus 258.23.259.36
Phidippides 16.15
φιλαληθὴς 234.3
φιλήκοος 234 16
Philippus Thebanus, potentiæ paucorū fautor 259.34
Philippi Macedonis potentia 196.28
Philippus Macedo, & Epaminondas apud Pammenem Theb. ab eodem magiſtro inſtituti, & eruditi fuerant 231.7
Philippus Amyntæ fil. cum Epaminonda Theb. apud Pammenem Theb. educatus, & à Lyſide eruditus 430.22
Philippus plureis res geſſit auro, & cōſilio, quàm ferro 430.25
Philippus Amphiſſæ bellū infert 431.15
Philippus epiſtola falſa cōſcripta Chareten & Proxenum imperatores Athenienſium decipit 431.17
Philippi Macedonis ſtrategema 431.6
Philippus à Pauſania quomodo fuerit interfectus, & quam ob cauſam 431.24
Philippus Alexādri Magni fil. ex Rhoxane 386.23
Philippus Alexandri Magni frater, anteà Arridæus dictus 325.19
Philippus Alexandri frater, ex alia matre natus, qui antea Arridæus dicebatur 345.2
Philippus Demetrij fil. Perſei pater, rex Macedonum 477.33
Philippus Pænus, nobile ſcortū 540.6
Philiſtus hiſtoricus 156.43.& 157.1
Philiſtus circū Adriam exſulat 157.7
Philiſtus in tyrannidem benè animatus 157.11
Philiſtus criminatur Dionem apud Dionyſium iuniorem 157.35
Philiſtus præerat claſſi Dionyſii iunioris 161.32
Philocles imperator Athen. 75.35.111.31
Philocles & Adimantus imperatores in Lyſandri poteſtatem venerunt 114.34
Philomedes Lampreus 383 14
philoſophiam non mollire, neque effæminare homines, ſed ad agendum reddere alacriores atque aptiores 231.42
Phocio quoties exercitui præfuerit 372 27.& 373.3
Phocionis vxor, ornamenta ſua dicebat eſſe viri ſui ſtrategemata 373.11
Phocio octogeſimum ætatis annum agens exercitui præfuit 373.14
Phocionis ſtrategema ad populum ab inutilis belli ſuſcipiendi conſilio re-

uocandum 373.22

phocione imperatore pugna ad Tamynas pugnata 373.39

phocionis virtus aduerſariam grauem nacta, inclinationem temporum Græciæ 374.3

phocio quo pacto boni cognomen conſecutus ſit 374.10

phocio numeratur in imperatorib. pauperibus 374.30

phocio maioris animi, & magnificentior, quàm Alexander Magnus, qui munera, ab illo ad ſe miſſa, accipere noluerit 375.21

phocio quid Menyllo reſponderit, vt munera ſi non ſibi, at phoco filio, acciperet 375.39

phocionis ad populum reſponſio 378.5

phocio legationem ad Antipatrum ſibi ab Athenienſibus delatã ac mandatam ſuſcipere non vult 379.42

phocio defenditur 380.18. & 24 381.30

phocio profitebatur ſe nihil eorum, quæ ab aliis in ciuitate fierent, aut gererentur, probare 380.30

phocioni cum Demoſthene fuerit ne magna amicitia 380.15

phocio ſua virtute ad ſummos honoris gradus aſcendit, non Demoſthenis adiumento 380.42

phocio cur aliquando in Charetis locũ ſuffectus ſit 381.11

phocionem criminantur Athenienſes, quaſi mortẽ Antipatri celarit 382.17

phocio cum Nicanore loquitur 382.19

phocio accuſatur à ciuibus ſuis, quòd Nicanorem de manibus amiſerit 382.37

phocio nimiam fidem habet Nicanori 383.9

phocio Chabriæ comes 185.5

phocio cum ſuis ad Alexandrum polyperchontis fil. confugiunt 386.4

phocio Charete reiecto lectus imperator, & ad Byzantios miſſus 188.26

phocio cum ceteris vehiculo Athenas portati, vt cauſam dicerent 388.27

phocionis pro ſe dicentis oratio 388.43

phocio proditionis reus, pro ſe dicens, ægrè auditur, immo ne auditur quidem 388.42

phocio cum ſuis comitibus vinctus Athenas à polyperchonte & philippo rege mittitur, vt cauſam capitis dicat apud populum 389.25

phocio pro ſe dicens in iudicio capitis, ſibilis & ſtrepitu à multitudine interpellatur 389.34

phocionis dicta præclara, morituri 391.22

phocio. nomina eorum, qui cum phocione damnati ſunt 392.19

phocioni ſtatua ænea ab Athenienſibus poſita 392.25

phocis 520.17

phocus phocionis fil. 375.31.391.28

phocus phocionis filius, intemperans, & libidinoſus 375.42

phœbidas Lacedæmonius Cadméam occupauit 257.32. & 258.3

phœbidas non ſatis conſideratus, neq; prudens 258.19

phormio imperator, pauper 374.31

φόρος 48.24

φρόνημα βασιλικόν 161.37

phrynichus 104.35

phthiotæ Achæi 520.15

phuſcus Cherroneſi 140.35

phya, mulier ornatu palladis culta 80.3

φυλή 124.12

phylla Demetrij vxor 443.40

phyllidas 260.15. & 19

phyllidas Thebanus Archiæ ſcriba. 322.42

pietas ſæpe vultu læditur 402.13
Piræeus portus 37.13
Piſander 104.34
Piſander Lacedæm. pugnans occiditur 140.29
Piſidia 213.17
Piſiſtratus tyrannus 20.14
Piſiſtrati commentum, & machina 79.43
Piſiſtratus Homeri carmina in libros digeſſit 164.27
Piſiſtratus qua via ſibi tyrannidem Athenis compararit 439.17
Pitho nullo ex amicis Alexandri virtute & gloria inferior 336.16
Pitho & Arridæus regū curatores ſummæ imperij compotes à militib. creati 336.32
Pitho & Arridæus curationem ad ſe delatam eiurarunt 337.1
Pitho Crateæ fil. corporis cuſtos Alexādri 347.23
Pittacus 131.5
Platææ, vrbs Bœotiæ 47.41
Platæenſes cum vniuerſis copiis ſuis Athenienſibus ſuccurrerunt 16.40
Platæenſis victoria Pauſaniæ attributa eſt 48.2
placendo hominib. res magnæ gerūtur 164.39
Plato Dionem reprehendit in epiſtola quadam 153.4
Platonem cur Dionyſius ſuperior crudeliter violauerit 155.7
Platonem venundatum eſſe 155.17
Platonem Tarentum veniſſe 154.20
Plato ſecūdæ ſuæ in Siciliā profectionis rationes exponit 155.27
Plato mortuo iam ſuperiore Dionyſio in Siciliam iterum nauigauit 155.28
Plato & Xenophon vtrum inter ſe obtrectarint, nécne 377.8
plerique omnes 368.16
Plutarchi exclamatio in Græcos, qui bellum in barbaros verſum, in ſe retraxerint 290.42
ποικίλη, porticus 18.1
pœciles porticus pictor Polygnotus 18.16
pœnitere 68.41
πόλεμος συμμαχικὸς 188.39
politicum præceptum, ſeu politica obſeruatio 38.6
Pollus 155.18
Polyænidas 520.29
Polyænus. ſtrategemata ex Polyæno. in omiß. 569. *tota pag. &* 570. *&* 571. *& multa alibi.*
Polycharmus Pharſallus 294.38
Polygnotus porticum pœcilen pinxit 18.16
Polyperchontis litteræ ad Eumenē regum nomine ſcriptæ 34[illegible]9
Polyperchonti ab Antipatro moriente ſumma rerum tradita 382.11
Polyperchon regis Macedonum curator Caſſandrum ſupplantare conatur 382.23
Polyperchontis filius Alexāder 383.27
Polyperchontis, ſeu Polyſperchontis ſtrategema 384.25
Pompeius non eſt paſſus Tigranem ſeſe abiicere, & eius pedibus accidere. in omiß. 584.13
Pompeius faſcia cādida crus alligabat. in omiß. 584.35
poni, pro haberi, duci, ſtatui, quod Græci dicunt [illegible] 4.7
poneretur. i. ſtatueretur 119.14
populi potentia, δημοκρατία 104.39
populorum, qui à rege Perſarum defecerant, nomina, & numerus 209.2
populorum, qui Ageſilao ex Aſia reuertenti, obſiſtere conati ſunt, numerus, & nomina 295.14
Poſidonij ſphæra 417.10

poſt hominum memoriam 37.5
poſt homines natos 37.8
poſt. quartum poſt annum,& quarto poſt anno 170.25
potentiam nullius ita creſcere ſinendũ eſt,vt cum eo,ne de iis quidem,quæ certi iuris ſunt, ambigere liceat 460.19
potitus claſſis,imperij,&c. 76.28
potiri ſummam imperij 331.7
præcepta beneficia 563.17
præcipere 39 16
præcipuus 135.17
præcurrere 122.4
præfecti,ſeu magiſtri morum 462.37
præſtantia omnis,etiam virtutis,inuiſa eſt hominibus 21.26.157.38
præſtare omneis,vel omnibus 238.23. 448 4
præſtitiſſe ceteros 474.6
prætores, στρατηγοὶ 16.26.135.16
prætor quæſtori parentis loco 533 41
prima nocte,id eſt prima parte,ſeu prima vigilia noctis 360.7
princeps. primus 462 25.481.22
principes Græciæ non libenter in patria viuebant 188.3
principatus ſingularis eo diuturnior eſt, quo pauciorum rerum penes principẽ poteſtas eſt 277.21
principia 350.23
procacitas 418.18
Procles & Euryſthenes 277.35. 278. 10.& 40
procurrere in hoſtem ſit'ne vtile 17.15
prodigia cladem Lacedæmoniorũ præſignificantia. in omiß. 581.16
proditionis damnatum leges vetabant in Attica ſepeliri 44.40.391.36
proditorum Byzantij nomina 106.16
proditor Andragathus ab ipſo Lyſimacho,cui Amphipolin prodiderat, interfectus 443.37
proditores 365.18.& 31.& 366.1
prodere amicum 381.30
prodere memoriam 91.9
prælium Mantineenſe res Lacedæmoniorum afflixit 245.38
prælium Senenſe 533.17
prælia tria,ex quibus Hamilcar Barcas victor abiit 461.36
profligati 219.18
proiecta haſta 184.27
protectum. brachium procerius proiectum 184 32
prolixa barba 210.15
promiſſa barba 210.18
promittere large atque honorifice 81.33
Pronomus tibia canendi ſcientiam Alcibiadem docuit 230.14
propagare 461.40
propatulus locus 521.39
proprium.i.ſtabile,& diuturnũ 131.19
proras aduertere,& auertere 523.36
προσκυνεῖν,venerari 139.2
Proteus, ſaltator 230.30
Protomachus 110.42
prouidentia diuina. argumenta,quibus vtebantur quidam ad negandã & tollendã prouidentiam 440.17
prudens rei militaris,& ſimul. 136.41
prudentes ſoli,fortes 246.39
Pruſias rex Bithyniæ 521.41.& 522 1
Pruſias Hannibalem re vera prodit, verbo recuſat 524 8.& 15
Proxenus & Chares 431.21
proxima perſona Epaminondæ Pelopidas 267.33
Ptolemæus Lagi fil.corporis cuſtos Alexandri 347.23
Ptolemæus Lagi fil. radicula quadam ex ſomno Alexandri Magni quæſita,ſanatus 445.39
Ptolemæus Lagi fil.telo venenato ictus in prælio 445.33
Ptolemæum Lagi fil.telo venenato ictũ,

& ſummo cum dolore morientem quæ herba ſanarit, & quo nomine appellata 446.17
ptolemæus ſummam imperij & curationem regum à militibus delatam, accipere noluit 336.28
ptolemæus Ægypti ſatrapes 366.25
ptolemæus Ceraunus 444.43
ptolemæus Ceraunus à Gallis in prælio caſus 445.20
p. Brundiſinus 487.41
p. Cornelius Merenda 494.25
p. Cornelius Scipio Afr. & p. Licinius Craſſus Diues, Coss. 533.25
p. Cornelius Cethegus, & M. Bæbius Tamphilus Coss. 526.28
p. Licinius Craſſus, Diues 533.26
p. Rutilius Rufus 545.26
p. & L. Scipiones cenſuram petunt 537.38
p. Scipio cum M. Catone geßit inimicitias 534.12
p. Scipio Afric. accuſatus, &c. ſua ſponte in voluntarium exſulium Liternum conceßit, ibique diem ſupremū obiit 537.31
puppeis auertere, & aduertere 523.36
pulchritudinis duo genera 153.16
pullulare 541.41
puluinaria 146.10
pugna naualis ad Cyzicum 105.14
pugnæ ad Cnidum commiſſæ deſcriptio 140.21
pugnæ ſingularis inter Eumenem & Neoptolemum deſcriptio 333.36. & 334.22
pugna ad Tamynas pugnata phocione imperatore 373.39
pugna ad Cranonem 380.20
pugnæ, quam Timoleon ad Crimeſum fl. cum pœnis commiſit, deſcriptio, & euentus 406.30. 407.7. 409.1
pugnæ ad Ægateis inſulas pugnatæ inter Rom. & Karthag. deſcriptio, & euentus 453.16
pugna Cannenſis 495.1
pugna pugnata 495.32
pugnæ ad Thermopylas commiſſæ initium, progreſſus, & euentus 519.13
pugnæ in mari pamphylio commiſſæ inter Antiochum, & Rhodios, initium, & euentus 520.41. & 521.1
pydna 42.35
pylæ 34.3
pylæmenes dux paphlagonum 209.36
pyrenæus ſaltus 484.8
pyrrhus Epirotes 431.40. & 434.1
pyrrhus Epirotes quo genere mortis interierit 434.17
pyrrhus Epirotes ſecundus ab Alexandro Magno imperator Hannibale iudice 474.11. & 19
pyrrhus caſtra metari primus docuit, &c. 474.19
pythocles cum phocione damnatus 392.21

Q

quàm. poſt annum quintum, quàm, &c. in omiß. 574.3
quæſtor conſuli, & prætori erat liberūm loco 533.6
quæſtoris cū prætore neceßitudo 533.29
quare. propter quam rem, ſeu propter quas cauſas 541.34
quieſcendi eſt ars aliqua 212.10
Q. Ælius pætus 494.27
Q. Cæcilius L. Lucullum fruſtratus eſt 425.43
Q. Cæcilius Metellus, L. Veturius philo 533.24
Q. Fabius Max. pro dictatore, non dictator 497.2
Q. Fabius Max. callidiß. imperator, cūctator dictus 498.7
Q. Fabius Max. eodem animo, quo rumores & criminatores populareis tulerat,

tulerat, æquatum imperii ius inter ſe & Minucium, tulit 501.1
Q. Fabius Max. & Minucij fugam, & Hannibalis ferociam retardauit ac repreſſit 503.33. & 504.15
Q. Fabius Maximus Verrucoſus Ouicula 532.32
Q. Fabio Max. non ſatis conueniebat cum P. Scipione 534.10
Q. Hortenſii Hortali nepos 165.29
Q. Mucius 124.3

R

Rarò ſimul hominibus & bona fortuna, & bona mens datur 388.14
ratio temeraria 197.20
reciperare. & recuperare 260.13
recreare 315.31
recuperare amiſſa 196.36.260.11
reddere debitum naturæ 429.9
redire ad officium, ad ſanitatem, ad ingenium 18.23.67.34.210.20 306.20. & 24
referre ad 368.12
reficere 305.19
refrenare alicuius impetum 159.39
regia maieſtas ex virtute, & bona exiſtimatione, non ex veſtitu, petenda 307.32
regnum claudum 280.26. & 32. & 281.19
regni infidelitas 447.29
regni cauſa fratres de medio tollere, veteribus conceſſum erat, tanquam poſtulatum geometricum 448.1
regnum Lacedæmoniorum cur tam ſtabile & diuturnum fuerit 277.32
regnum eo diuturnius eſt, quo pauciorũ rerum penes regẽ poteſtas eſt 277.21
relegare 546.23
religio 298.16
religio iuriſiurandi 285.38
religionem minuere 298.15
res aduerſæ. vir magni animi, in rebus dubiis, & aduerſis magis ſuam virtutem declarat, atque expromit 337.10
res aduerſæ non eripiunt illæ quidem viro forti & magnanimo, ſuã virtutem, ſed eius actiones interdum remorantur, aut impediunt, aut imminuunt, aut obſcurant 317.37
res ſecundæ etiam iis, qui ſunt humiles & demiſſi natura, ſpiritus vnà extollunt 337.28
reſacrare, al. reſecrare 108.41
reſcimus occulta, & celata 210.9
reſecrare. in omiſſis 575.21
reſponſiones aeuiæ, quæ in eum, qui maledixit, retorquentur, & conuertuntur, &c. 239.2
reſtituere in priſtinum ſtatum 398.35
rex qualis eſſe debeat. in omiſſ 572.35
rex tyrannus, animal rapax, & δημοφάγον 522 29
rex Karolus nonus legem ἀμνηστίας tulit 38.36
reges Galliæ litterarũ aſſertores, & patroni, & vindices 527 22. & 528.11
regis nomen Gallis gratum, & acceptũ 522.35
regis nomen, inuiſum Romanis 522 33
reges Lacedæmoniorum vltimam originem ab Hercule repetunt 278.7
regum Lacedæmoniorum origo 277.39. & 278.2
reges nõ debent exiſtimare, pecuniam, quantumuis effuſè largiantur, numquam ſibi defuturam 165.22
reges viuæ dei imagines 387.41
reges non magis metum apud hoſteis, quàm amorẽ inter ciueis ſuos, quærere debent 414.15
reges & patres, filios, & filij, patres, & fratres, germanos fratres interemerunt 447.29
reges amicitias vtilitate metiũtur 524.9

SS

regibus boni, quàm mali, ſuſpectiores ſunt 157.41
rhapſodiæ Homeri vnde dictæ 164.24
rhindace, auicula 428.32
Rhodanus. P. Cornelius Scipio cum Hannibale ad Rhodanum non conflixit 487.13
Rhoduntia 519.6. & 34
riſus obortus Scipioni 474.23
Roma, vrbium, & gentium aliarum domina 562.4
Romani rerum domini 162.5
Romani numquam conquieuerunt, donec Hannibalem de medio ſublatum eſſe cognouerunt 477.21
Roſciũ comœdum amauit Cicero 3.43
Roxane iuſta vxor Alexandri Magni peperit 326.34
Roxane ab Alexandro Magno prægnans relicta 326.14
Roxanes filius 326.28
rudes litterarum 257.23

S

ſacra cohors, ἱερὸς λόχος 241.22.266.23
ſacellum αὐτοματίας 416.31
ſacellum fortuiti caſus 416.31. & 39
ſacrilegus. & ſacrilegium 108.19
ſagittarius in nummo impreſſus, Hercules 293 32
Sagunthini. Sagunthum 169.4
Sagunthini. Sagunti ſitus 482.15
Saguntum. quibus condicionibus Hãnibal vrbem Saguntum ſibi dedi voluerit 482.41
Saguntus capitur 485.16
ſalem ciuitatu hoſpitali menſæ anteponere oportere 199.12
Salaſſorum Auguſta prætoria 485.16
Salentini 533.1
Salij, ſaltatores 230.31
ſaltatores iidem olim, & philoſophi 230.17
ſaltare. ſaltator. ſaltatio 229.11. & 230.17
ſaltus Graius 485.16
ſaltus Pyrenæus 484.18
ſalum. in ſalo 42.42
ſanctitas. quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, &c. 81.30
Sardis vrbs Lydiæ regia 289.12
ſariſſophori 519.17
ſatis habere, ἀγαπᾶν 406.29
ſatius eſſe 216.26.401.29
ſatrapes 35.22
ſatrapæ regis Perſ. qui ab eo defecerant 209.6
ſatrapiarum diſtributio, mortuo Alexandro, facta à Perdicca 325.23
Saturnij verſus 545.7
Scarphia opp. 519.43
ſcelus 60.33
ſcelus eſſe tyrannidem occupare in ciuitate libera, &c. 399.21
ſcena non fuit honeſta Romæ 4.3
ſceptrum 350.27
Scipio Afr. cum Hannibale Epheſi collocutus 474.14
ſcriba 322.33
ſcribæ munus Athenis non erat infame 3.40
ſcribæ apud Rom. mercenarij, ſerui, aut certe liberti 323.7
ſcribarum ordo, honeſtus 323.10
ſcribæ & quæſtoris munere idem homo apud Græcos fungitur 323 1
ſcriptorum, & auctorum veterum libros exſtinguere, ſceleratius, quàm eorum corpora viua, ſi reuiuiſcerẽt, aut ſtatuas, aut ſepulcra violare 527 38
Scyrus inſula in mari Ægæo 67.37
Scytharum oratio ad Ionas 14.9
ſcytala 56 6
ſecius. neque eo ſecius 13.10
ſecundam fortunã ferre difficilius eſt, quàm aduerſam 143.31

ſecunda menſa 307.40
ſecunda victoria quid ſit 370.3
ſecunda vigilia 360.8
ſecuritas. ex beniuolentia ciuiũ ſumma naſcitur vitæ ſecuritas 71.17
ſeditio ciuilis tanto eſt bello conſpirante maius malum, quanto bellum pace peius eſt 36.14
ſeditio. vtrùm in ſeditione, aut bello ciuili, vir bonus quieſcere, an ad alterutram partem ſe conferre debeat 250 22
ſeditionem omni ſtudio eiicere conantur boni reip. moderatores 251.27
Seleucus Babyloniæ præfectus 366.23
Seleucus humanum ſe ac liberalem in Demetrium præbuit 444.5
Seleuci ſtrategema 444.28
ſemianimus 60.38
Sena. Senogallia 533.14
ſenectus ſoluit omnia 538.15
ſepelire in vrbe neminem ſolebant veteres 170.6
ſepulcra extra vrbium portas apud veteres 170 6
ſepultura Pelopidæ mortuo tributa, honorificentiſſima 270.39
ſermo. earum rerum domini ſumus, quas ſermone & ratione efficimus, non earum, quas armis 123.36
ſeruata religione 285.38
ſeruire famæ 30.8
ſeruire paci, laudi, gloriæ, &c. 455.13
Ser. Galba diripuit Luſitanos, eóque nomine à L. Scribonio Libone, & M. Porcio Catone in iudiciũ vocatus eſt 545.22
Ser. Galba quomodo iudicium effugerit 545.15. & 546.9
Ser. Sulpicij nobilitas hominibus litteratis, & hiſtoricis notior eſt, quàm populo 25[illegible]
ſeſſores 68.4
Seuthes 111.24. & 112.40
Seuthes præfectus Cerſobleptis. in omiß. 577.2
Seuthes & Medocus Thraciæ reges 175.7
Sicca vrbs Africæ 457.37
Sicinnus pædagogus filiorum Themiſtoclis. in omiß. 569.17
Signium 512.22
ſilphium 100.30
σίλφιον 100.34
ſine ambitione commendare 155 4
ſingularis potentia. μοναρχία 169.21
ſiſtere vadimonium 562 43
Smerdis Magus 424.17
Smerdis Magus à ſeptem nobilibus Perſis interficitur 425.4
ſocium qui metuit, ius officij lædit. in omiß. 579.34
Soſilus, al. Soſilus 528.29
Soldurij 216.30
ſollicitare 57.33
Solo capite ſanxit, ſi quis in ſeditione non alterutrius partis eſſet 250.19
Solo Platæenſis Phocionis familiaris 385 33
ſola loca 357.18
ſoluere naueis è portu, & ſoluere è portu, &c. 516.1
ſoluta epiſtola 523.23
ſomnium Alexandri Magni de herba quadam ad morſus ſerpentum valenti 445.30
ſomnium mulieris Himeræ de Dionyſio tyranno priore 439.35
ſomnus, quies eſt 525.36
ſomnus à morte nihil differt, niſi temporis breuitate 156.15
Sophocles gaudio periit 441.12
Σωφρονίζειν 300.20
ſopor, pro pharmaco ſoporifero 156.11
ſortes à ſimia diſſipatæ. in omiß. 581.34
Soſibius 528.27

ſoſilus. al. Soſilus 528.27
Sparta ſine muris 301.37
Σπάρτη ἀτείχιστος 302.25
Spartam ab Epaminōda eſſe oppugnatam 244.22. & 245.3
ſparus 247.41
ſpeculatores ab Hānibale miſsi in caſtra Scipionis, remittuntur ad Hannibalem incolumes poſtquàm per tota caſtra circumducti eſſent 509.7. & 34. & 510.13 & 33
Spendius genere Campanus 457.8
ſpermologæ, aues apud Atticos 442.23
ſpero, confido 11.3
ſphæræ Archimedis et Poſidonij 417.16
ſpiritus regii 161.37
ſtare ab his 214.32
ſtare cum aliquibus 311.5
Statira vna ex Alexandri Magni vxoribus 326.20
Statira à Roxane interfecta 326.21
Statira ex Alexandro numquam grauida fuit 316.31
Statiram Artaxerxis Mnemonis vxorē priuignam ſuam veneno necauit Paryſatis 428.21
στήλη 243.7
στηλίτης 102.16
στηλιτευθῆναι 102.16
ſtellæ aureæ à Lacedæmoniis poſitæ. in omiſs. 581.27
Steſagoræ duo 11.12. & 14
ſtraminea domus 117.15
στρατηγῆσαι 481.7
στρατηγοί, prætores 16.25
ſtrategema Hannib ex Front. 5:3.1
Stratonice Demetrii filia ex Phylla 443.40
ſtrenuus ac fortis 216.12
Strymon, fl. 65.38
Stygis aquæ venenum 432.27
ſubalare telum 117.35
ſubiicere 82.17. 474.23
ſubornare 381 27
ſubſcribere odiis, accuſationibúsq; Hānibalis 478.6
Suffetes 514.29
Sulpicius, nomen gentile Galbarum 545.17
Sulpicius Gallus 545.24
ſumma imperii, ſumma belli, & ſimil. 36.17. 211.14. 481.30
ſumma rerum 324.41. 336.20
ſummæ, arum. τὰ κεφάλαια 257.21
ſumere diem, tempus colloquendi, vel ad deliberandum 219.41
ſuperbè reſpondere 56.1
ſuppoſitum nomen interdum ſubintelligitur 321.32
Suſamithres 117.2
ſuſcipere odium 219.19
ſuus, rectè reciprocatum 68.23
ſycophantæ viros bonos opprimunt 417.25
συμβάλλειν, acie contendere, confligere 16.33
συμβολή, conflictus 16.33
συμπλέκεσθαι 333.20
Synada vrbs Phrygiæ regia 118.17
συντάξεις 48,23
Syracuſæ conſtant ex quattuor vrbibus 161.41

T

tabellarius cum caducéo, κῆρυξ 523.15
tabernaculum nomine Alexandri, ad quod Macedonum principes conuenire ſolebant 351.25
tacere. benè & opportunè tacere 234.12
Tachus rex Ægypti 185.15. 306.6
Tachos Ægyptiorum rex Ageſilaum breui corpore, & contemto cognitū, irriſit, & hoc ſalſo amaróque dicto vellicauit, Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus 309.11
Tænarus 58 11

talenta L. pecuniæ 115.23
talentum 198.7
Tamphilana domus 564.28
Tamynæ 373.39
tantum non, μονονουχὶ 207.27
tantum quod ad hoſteis peruénerat 214.11
tantùm quòd. multa exempla in hũc locum congeſta, in omiß. 580.31
taurinus ſanguis, cur venenum 44.38
Taurus mons 138.31.211.28.216.15
taurus in nummo argenteo 99.39
Teleſtes Æſchyli ſaltator 230.20
tela gladiorum appellatione non continentur 220.11
temperantia in tyranno, & rege, admiratione digna 235 13
templum Mineruæ Itoniæ 297.11.& 15
templum Caſus, ſeu Euentus à Timoleonte conſtitutum 416.1
templum Dianæ Orthiæ 304.22
tempora virtuti inimica 374.7
tempore dato 479.27
tenere 11.38.331.23
teneſmus 565.4
teſtes, & iudices iurabant. id exemplis demonſtratur. in omiß. 582.28
teſtularum ſuffragiis eiicere 40.15
teſtudo 19.25.246.19
Teutamus, cuius ſub imperio erat phalanx Macedonum 349.1
Thaſii ab Athenienſib. deficiunt 68.11
Thaſium vinum 100.24
Thaſiæ vites 100.26
Theagenes qua via Megaris tyrannidẽ occuparit 439.18
Theano Pauſaniæ mater. omiß. 573.8
Thebæ liberatæ à XII. adoleſcentibus 261.9
Thebani pingues 119.3
Thebanorum potentia, vnà cum Epaminonda interiit 253.13
Thebani exſules muliebri veſtitu ornati 260.37.264.22
Thebani exſules coniurati tempore maturo diſtributi, veſtibus muliebribus ornati, polemarchos adoriuntur 264.40
Thebani Xerxem in Platæenſeis concitabant 427.36
Thebanorum victoria multis prodigiis, & ſignis præſignificata. in omiß. 581 16
Themeontici 111.12
Themiſtocles fuerit'ne generoſus 29.5
Themiſtoclis mater 29.8
Themiſtocles in adoleſcentia ἀκόλαστος, & ἄσωτος 29.16
Themiſtocles à patre abdicatus 29 17
Themiſtoclis conſilium de vectigalibus & aliis pecuniis Athenienſiũ 30.37
Themiſtocles interpretatur oraculũ de muris ligneis 32.18
Themiſtocles ſuaſit Græcis, vt ad Salaminem prælium committeretur 34.31
Themiſtocles mittit de ſeruis ſuis quẽdam ad Xerxem 36.20
Themiſtocles quomodo Lacedæmonios muris vrbem ſæpire prohibere conatos, deceperit 37.29
Themiſtocles à Mandane Darij filia accuſatus apud Xerxem 43 42
Themiſtocles multa regi Perſ. pollicitus 44.5
Themiſtoclis ſepulcrum 44.23
Themiſtoclis mortis genus, incertum 44.28
Themiſtoclis, & Ariſtidis conſilio Perſæ vincuntur 428.6
Themiſtocles quo pacto verba dederit Lacedæmoniis. in omiß. 570.9
Themiſtocles quo pacto aſſecutus ſit, ne in Atheniẽſiũ, qui Naxũ circumſedebãt, poteſtatem perueniret. in omiß. 570.34

Theodorus ſacerdos 108.37
Theodotà 118.13
θεομυία 291.24
Theopompus & Timæus, maledicentiſsimi homines 381.8
Theramenes 104 36
Theramenes Agnonis fil. Alcibiadis reditui ſuffragabatur, & operam dabat 105.3
Theramenis cothurnus 251.4
Thermopylæ 33 36.520.26
Thermopylarũ ſaltus & iugum 520.12
Therſandrus Orchomenius 53.34
Theſſalia 520.15
Theſſali Pelopidam imperatorem Thebanos poſcunt 268.41
Thona vrbs 511.26
Thorax Theſſalus. in omiſs. 568.41
thoraces linei 174.7
θορεῖν 100.2
Θούριος dictus Mars 100.2
Thraſybulus homo Athenienſium vocaliſs. 1-4.42
Thraſybulus 109.7
Thraſybulus Tyrieus 122.2
Thraſybulus Phylen occupat 124.14
Thraſybulus ciuibus parcendum iudicabat 127.34
Thraſybulus neminem iacentem ſpoliauit 128.4
Thraſybulus legem tulit, ne quis anteactarum rerum cauſa in iudicium vocaretur, &c. 129.8
Thraſybulus vbi, & à quibus, & quibus de cauſis occiſus ſit 131.23
Thraſylus 110 43
Thraces vinolenti 119.9
Thurij 99.37.100.2
Thys, al. Thyus, Paphlagonum rex, ſingulos cibos in menſa centenos apponebat 209.27
Ti. Longus 489.8
tibiarum vſus, illiberalis 229.32
tibias improbat Ariſtoteles, & affert fabulam de Minerua 229.33
tibias reiicit Minerua 229 35
tibiæ ſpeciem hominis eas inflantis, ita diducunt, atque immutant, vt ne familiariſsimi quidem interdũ agnoſcant 230.2
tibiæ cum lyra comparatio 230.3
tibiarum rectarum inuentor Marſyas 230.9
Tichius iugum Thermop. 519.6. & 34
Tigranes venit ad Pompeium, ſupplex, & abiicit capitis ornamentum regium. in omiſs. 584.11
Timæa Agidis vxor, ab Alcibiade corrupta 279.36
Timænetus Timoleontis pater. al. Timodemus 398.15
Timæus, amarus ſcriptor 118.37
Timandra Alcibiadẽ cremauit, & ſepeliuit 118.10. & 18.
Timaphernes. in omiſs. 568.42
timeri alieniſsimum ab imperio 161.22
timeri. nihil aptius ad opes tuendas, quàm diligi, nihil alienius, quàm timeri 413 35
timidus. matrem timidi flere non ſolere 126.24
timiditati magna cum prudentia ſocietas & coniunctio eſt 126.37
Timoa, Paria mulier, deorum Manium ſacerdos 18.40
Timocrates XXX. millia Daricorũ aureorum à rege Perſarum data in Græciam deportauit ad corrumpendos ciuitatum contionatores 292.41
Timoleon ſcribi debet, non Thymoleon 398.10
Timoleontis pater Timænetus, al. Timodemus 398.15
Timoleon fratrem orat, vt reſipiſcat, & peccata præterita corrigat, ſed fruſtra: atq; ita necandum curat 399.34

& 400.5
Timoleon à ſingulari potentia, quam monarchiam appellant Græci, alieniſſimus 401.5
Timoleontem fratre necato, alij tyrannicidam dicebant, alij fratricidam compellabant 401.12. & 402.29
Timoleon fratre necato, cùm à matre vt fratricida & impius reiiceretur, vel inedia vitam finire, vel viuere in ſolitudine inſtituit 403.10
Timoleon miro caſu ſeruatus è periculo 405.38
Timoleon cum Iceta paciſcitur, & trāſigit 406.6
Timoleontis victoria inſignis & admirabilis 407 14. & 409.1
Timoleon Mamercum iuſto dolo cepit 411.29
Timoleon tyrannidis monumenta, & veſtigia omnia in Sicilia deleuit: & tyrannos ſuſtulit, & leges populareis ſcripſit, &c. 412.27
Timoleontis ætate, magni in Græcia imperatores, quorum hîc nomina ponuntur 415.10
Timoleontis funus 420.20
Timoleontium 420.11
Timophanes Timoleontis frater homo cerebroſus, &c. 399.1
Timophanes qua via, & quo pacto tyrannidem ſibi compararit 399.12
Timophanes quo pacto, & à quibus interfectus 399.37.401.1
Timotheus, fortunatus 193.33
Timotheus Cyzicenos obſidione liberauit 194.10
Timotheo ademit imperium populus, deinde mox reddidit 194 35
Timotheus Corcyram ſubegit 195.9
Timotheus Cononis & Threſſæ cuiuſdam mulieris impudicæ filius 193.2
Timothei reſponſum, ad eum, qui ei obiecerat, illum impudicæ mulieris eſſe fil. 193.11
Timotheus, diſertus 193 13
Timothei verba in oratione quadam ad populum, quæ refert Demoſthenes in oratione περὶ τῶν ἐν Χεῤῥον, 193 17
Timotheus aduerſus Olynthios bellum geſſit. in omiſſ. 577.47
Timotheus triremium præfecturam adeptus, multas regiones ciuitati Athenienſi adiunxit, & Lacedæmonios ad Leucadem ſuperauit. in omiſſ. 578.17
Tiribazus 144.23
Tiribazus Cononem in vincula coniicit 144.25
Tiribazus Cononi inuidet 144 28
Tiſſaphernes amat Alcibiadem 104.23
Tiſſapherni caput iuſſu regis Perſ. à Tithrauſte præciſum 137.40
Tiſſaphernes Paryſatidis odio potius, quàm Pharnabazi, aut Cononis opera periit 138.39
Tiſſaphernes mittit ad Ageſil. quæſitū, quamobrem veniat, aut quid petat 283.42
Tiſſaphernes & Ageſilaus mutuò iurant 284.5
Tiſſaphernes quæ iurauit, cōtinuò periurio perturbauit 285.16
Tiſſaphernes ab Ageſilao iuſto dolo fallitur 286.22
Tiſſaphernes iterū pedeſtreis copias in Mæandri planitiem traiecit 289.20
Tiſſaphernes ſe ipſe fallit, non eum Ageſilaus 289.28
Tiſſaphernes accepta clade ad Mæandrum dat Græcis ſui periurij pœnas. 290.6
Tithrauſtes Tiſſapherni regis Perſarum iuſſu caput præcidit 137.40
Tithrauſtes miſſus poſt cladem barbarorum ad Mæandrum, vt Tiſſapher-

ni caput abſcinderet 290.8
titubare 359.16
T. & M. Sempronij Longus, & Tuditanus cenſuram petunt 537.40
T. Quintius Flamininus 524.5
T. Sempronius Gracchus in inſidias inlectus à quodam Lucano 504.43. & 505.1
Tomyris Maſſagetarum regina caput Cyri in vtrem ſanguinis plenum immerſit, &c. 42.9. & 18
Traſimenus lacus. pugna ad Traſimenum lacum 492.6
Trebia. pugna ad Trebiam 489.14
triarij genibus flexis intra ſcuta ſubſidere ſolebant 184.12
triumuir reip. conſtituendæ 563.22. hic multa de his triumuiris, & pag. ſeq.
triumuiratus 563.26
Trœzen 32.33
tropæum 37.2
Tuche. vrbis Syracuſanorum pars 162.8
Tunes oppidum Afr. 461.26
tutela. in ſuam tutelam peruenire 327.11
Tydeus prætor Athen. 113.9
tyrannides vnde initiò natæ 439.10
tyrannis quid ſit, & quid ſignificet 20.24
tyrannus, animal rapax, & carniuorum 522.29
tyranno quicquid libet, licet 435.17
tyranni magis ſibi timent à ciuibus, quàm ab hoſtibus 412.18
tyrannus omnis præſtantia, etiam ipſius virtutis, ſuſpecta atque odioſa eſt 157.38
τύχη, & αὐτόματον quid inter ſe differant 417.2

V

vacuefacere 68.1
vades 418.3
vadimonium 418.5.6.9
Valerius Antias 540.18
Valerius Flaccus 532.5
vaſtator. ἀλάστωρ 439.42
Vectones Hiſpaniæ populi 464.21
velocitas in bello vtilis 231.26
venerari hominem Græci non ſolent 139.3
Ventidius 564.2
Veneris templū in Eryce monte 451.27
Vergobretus 216.31
veterani, ſexagenarij, & ſeptuagenarij 362.26
veteranorum ſuperbia 356.18
Vettius cognomento iudex 486.43
victori multa eorum, per quos vicit, arbitrio, etiam inuito, facienda ſunt 366.19
victoria belli ciuilis, malorum omnium extremum 252.40
vinum Thaſium 100.24
vinum idem ſuaue & auſterum 374.15
vir bonus & ſapiens omneis fortunæ caſus fert decenter, & ex perſonæ ſuæ dignitate 338.9
viri boni & virtute præſtantes habent obtrectatores, &c. 417.22
virtus quid 426.3
virtus. virtus bellica 455.32
virtus militis 426.11
virtus militum 13.1. 122.17. 123.11. 425.43
virtus imperatoris differt à virtute militis 321.19 426.6
virtutes imperatoriæ nihil vetat, quo minus cum crudelitate, & ſcelere coniunctæ ſint 442.8
virtus hominis, mutæ animantis, viri, mulieris, arboris, &c. 426.1
virtutis nomine continentur, ingeniū, diligentia, &c. 425.42
virtutem habere ducem, comitem fortunam 321.15

virtus

virtus altiſſimis defixa radicib. 337.38
virtus à fortuna derelicta tueri locum ſuum poteſt 321.17
virtus & fortuna debēt ineſſe in perfecto imperatore 464.18
vitæ. vitas, vitis 257.16
vitæ humanæ inæquabilitas, ac varietas 349.3
vita communis viciſſim bonis & malis expoſita, perpetuò in orbem voluitur 349.18
vitam breuem glorioſam vitæ longæ gloriæ experti antepoſuit Achilles. 190.7
vitis quid hirco dixiſſe feratur, cùm ab eo depaſceretur 527.14
vndecimuiri Athenis, qui 390.19
vnus homo interdum inſtar eſt multorum millium 253.25
Vtica vrbs Africæ 461.30

X

Xantippus Lacedæmonius 450.25
Xenocrates legatus cum Phocione & quibuſdam aliis ad Antipatrum miſſus 378.17
Xenophon Iphicratem laudat ob ſcientiam rei militaris 176.40
Xenophon reprehendit Iphicratis conſilium & factum quoddam in re militari adminiſtranda 172.32
Xenophon Socraticus decē millia Græcorum cyro maiore mortuo, & belli ducibus contra fidem trucidatis, per mediam hoſtilem terram incolumia reduxit 231.32
Xenophon Ageſilao vſus eſt familiariſſime 277.11
Xerxes poſt pugnam naualem Salaminiam reuerti in Aſiam cogitauit 36.38
Xerxes Darii primi, & Atoſſæ cyri filiæ filius 426 38
Xerxis ſtrategemata 427.3
Xerxis expeditio exercitus, & apparatus belli in Græcos, & belli euentus 427.34
Xerxes aduerſus Athenas exercitum ducit 427 43
Xerxes Athenas incendit arce excepta 428. 2
Xerxis claſſis quot nauium 31.15
Xerxis tres filii 429.17
Xerxes Darii prioris fil. ab Artabano interfectus 429.16

Z

Zacynthus 169.3 482.25
Zama opp. 309 6
Zopyrus 423 24.

HAEC, QVAE AD PRIOREM INDICEM pertinent, fuerant per imprudentiam à glutinatore in poſteriorem coniecta: quod cùm eſſet paullo antè quàm alieno loco imprimerentur, animaduerſum, hîc ſeparatim excudenda curauimus, vt ea ſuis quæque locis lector, ſi ei videretur, reponeret.

adduceret ſibi exercitus præſidio 315. 29
adhibere celeritatem 317.29
adminiſtrare bellum 316.17
adoriri imprudenteis 318.15
ædes Mineruæ chalciœcu 59.15
alienigena 316.10
allata ſuſpicio ad Eumenem ex fumo caſtrorum Antigoni, appropinquare hoſtem 317.24

amfractus longior 317.13
amittere fidem 318.26
Antigonus ſtatuit ſibi aliquid noui cõſilij capiendum 317.7
capere conſilium tale ad &c. 318.4
capere velle fructum oculis ex alicuius caſu 319.11
caperentur conſilia de ſummis rebus 316.15
cibaria cocta decem dierum 317.20
commeare. via, qua omnes commeabant 317.12
comparare bellum aduerſus aliquem 316.5
comperiſſe. hoc Antigonus cùm comperiſſet, &c. 317.6
conficere. prius quàm tertiam partem confeciſſet itineris 317.16
contrahere copias 316.5.318.3.&14
contrahi copias. tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quàm &c. 317.26
curare diligenter præceptum 318.12
deditus Antigono Eumenes 318.23
diſcedere prælio ſuperiorem 318.23
dare aliquem in cuſtodiam 319.6
effugere inuidiam non potuit Eumenes 316.10
erga in malam partem, pro aduerſus 206.20.316.10.450.13.466.14
expedire rem 317.30
facere igneis quàm maximos 318.7
facere imperata 317.29
ferre. ſi ita tuliſſet fortuna 316.3
ferocius loqui 319.21
flectit iter ſuum 318.15
hiberna ſumere ad luxuriam 317.4
hibernacula 317.9
hiematum copias diuiſit. al. dimiſit 316.24
impendêre. in iis rebus, quas impendêre iam apparebat 318.30
in itinere conflixit Eumenes 316.22
in principiis 316.12
iniicere ſuſpicionem 318.9
integriore exercitu 318.18
licentia nimia veteranorum 316.30
loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam 317.10
loca ſola 317.16
malè acceptus 316.22
manere in officio 316.1
Minerua Chalciœcus 59.16
mutare conſilium 318.14
nimia licentia militum veteranorum 316.30
obortis tenebris 318.12
obuij montes itineri aduerſariorum 318.5.
Onomarchus cuſtodiũ præfect⁹ 319.17
opus. quid opus ſit facto 317.25
phalanx Alexãdri Magni, quæ Aſiam peragrarat, non parère ſe ducib. ſed imperare poſtulabat 316.25
potiri ſummæ imperij 316.11
præcipere 318.6
præfectus cuſtodum 319.7
principia 316.12 & 18
proficere. neque tamen multum profecit 318.21
refrenare alicuius impetum 318.14
ſatius duxit, &c. 316 3
ſceptrum ac diadema 316 13
ſecunda vigilia 318.8
ſedare laſſitudinem militum 318.17
ſpecie imperij 316.16
ſtare cum aliquibus 317.1
ſummæ res. de ſummis rebus erat ei dimicandum 319.2
ſuperior prælio diſceſſiſſet 318.23
titubare 317.18
veterani notantur 316.28
via dierum fuit decem 317.11
vicinitas 317.5
vigilia prima, ſecunda, tertia 318.8

PRÆTER EA, QVÆ SVPRA PAG. 565. PER IMPRVdentiam eſſe omiſſa lectorem admonuimus, & ab illa pag. exorſi repræſentauimus vnà cum erratorum emendationibus, hæc pauca poſt indicem impreſſionem reperta, quia vnà cum aliis omiſſis non fuerunt locata, hîc κατὰ δεύτερον πλοῦν, vt aiunt, poſuimus, vt ea ſuis quæque locis reponantur.

Pag. 56. V. 34. poſt, eiuſdem longitudinis. adde, Pulcherrimè autem ſcytalam deſcribit Auſonius in epiſtola quadam ad Paullinum, quæ eſt ordine nona, his verſibus:

> Vel Lacedæmoniam ſcytalen imitare, libelli
> Segmina pergamei tereti circumdata ligno,
> Perpetuo inſcribens verſu: qui deinde ſolutus
> Non reſpondenteis ſparſo dabit ordine formas.

Pag. 92. V. 2. poſt, ſuperabat. adde. Idem lib. πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὰ τῶν μεγάλων ἔργα κολάκων, καὶ τῶν δημαγωγῶν, ὧν ὁ μέγιστος Ἀλκιβιάδης, Ἀθήνησι μὲν σκώπτων, καὶ ἱπποτροφῶν, καὶ μετ᾽ εὐτραπελίας ζῶν καὶ χάριτος· ἐν δὲ Λακεδαίμονι κειρόμενος ἐν χρῷ, καὶ τριβωνοφορῶν, καὶ ψυχρολουτῶν, ἐν δὲ Θρᾴκῃ πολεμῶν καὶ πίνων, ἐπεὶ δὲ πρὸς Τισσαφέρνην ἀφίκετο, τρυφῇ καὶ ἁβρότητι καὶ ἀλαζονείᾳ χρώμενος: ἐδημαγώγει καὶ καθωμίλει τῷ συναφομοιοῦν καὶ συνοικειοῦν ἑαυτὸν ἅπασιν, id eſt, Teſtimonio autem huic rei ſunt magnorum facta aſſentatorum, & blandorum populi contionatorum, quorum maximus Alcibiades, Athenis quidem ſalsè in ciueis dicendo, & equis alendis, & facete ac lepide viuendo: Lacedæmone verò ſeſe vſque ad cutem tondendum curando, & veſte trita gerenda, & frigidis lauacris vtendo: in Thracia verò bellum gerendo, & potando: ad Tiſſaphernem autem profectus, luxuriæ, & mollitiei, & deliciis indulgendo, & arroganter ſe gerendo, eorum quibuscum viuebat, voluntates eblandiebatur, & ſibi conciliabat, quòd ſeipſum omnibus ſimilem redderet, atque accommodaret.

Pag. 118 V. 38. poſt aliorum accuſatorem. adde, Sed locupletiſſimus huius rei teſtis eſt Polybius, cuius hæc verba ſunt lib. 12. διὸ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν εἰκότως ἂν δόξαιμεν ἀθετεῖν τοῖς ὑπὸ Τιμαίου κατὰ Δημοχάρους εἰρημένοις. ἐκεῖνος δ᾽ ἂν οὐκ εἰκότως τυγχάνοι συγγνώμης, οὐδὲ πίστεως ὑπ᾽ οὐδενὸς διὰ τὸ προφανῶς ἐν ταῖς λοιδορίαις ἐκπίπτειν τοῦ καθήκοντος διὰ τὴν ἔμφυτον πικρίαν, id eſt, Quocirca nunc quoque etiam nos ea, quæ à Timæo in Democharem dicta ſunt, meritò improbare videamur. Ille autem indignus cui à quoquam ignoſcatur, & fides habeatur, videri debet, quia apertè in maledictis ab officio diſcedit, ac deflectit propter inſitam acerbitatem.

pag. 153. V. 15. poſt, Platonis profert. adde, Et in lib. πῶς ἄν τις διακρίνοι τὸν κόλακα τοῦ φίλου, eo loco, vbi docet, tunc potius monendos & reprehendendos eſſe amicos, cùm rem ſuam bene gerunt, & fortunati ſunt, quàm cùm eis fortuna aduerſatur. Plutarchi verba ſunt hæc. τοιαῦτα γὰρ Κύρου πρὸς Κυαξάρην, καὶ τὰ πρὸς Δίωνα Πλάτωνος, ὅτε λαμπρότατος ἦν, καὶ πάντας εἰς ἑαυτὸν ἀνθρώπους ἐπέσχετε διὰ τὸ κάλλος τῶν πράξεων καὶ τὸ μέγεθος παρακελευομένου φυλάττεσθαι καὶ δεδιέναι τὴν αὐθάδειαν, ὡς ἐρημίᾳ ξύνοικον. id eſt, Talia Cyri in Cyaxaren, & Platonis in Dionem facta. Plato enim quo tempore Dio florentiſſimus ac fortunatiſſimus erat, & om-

nium mortalium oculos in ſeipſum conuertebat propter pulchritudinem ac magnitudinem rerum geſtarum, hortabatur eum, vt vitaret, ac metueret contumaciam & acerbitatem, tanquam ſolitudini contubernalem.

Pag 155. V. 26. poſt, minis viginti. adde, Offenſiones autem alias inter Dionyſium, & Platonem ortas eſſe, neque has ſolas, propter quas Plato venundatus eſt, licet ex Plutarcho cognoſcere, lib. πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα, *&c. quem locū eo libentius totum aſcribam, quòd ex eodem etiam AEſchinem Socraticum ad Dionyſium nauigaſſe intelligemus. Sic igitur Plutarch.* Πλάτων ἐν ταῖς Διονυσίου πρὸς αὐτὸν ὑποψίαις, καὶ διαφοραῖς ᾐτήσατο καιρὸν ἐντυχίας· εἶτα ὁ μὲν ἔδωκεν, οἰόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ τι μέμψασθαι τὸν Πλάτωνα, καὶ διεξελθεῖν. ὁ δὲ Πλάτων οὕτω πως διελέχθη πρὸς αὐτόν. εἴ τινα αἴσθοιο Διονύσιε δυσμενῆ πεπλευκότα εἰς Σικελίαν, κακόν τι σε ποιῆσαι βουλόμενον, οὐκ ἔχοντα δὲ καιρόν, ἆρ' ἂν ἐάσειας αὐτὸν ἐκπλεῦσαι, καὶ περιίδοις ἀθῷον ἀπαλλαγέντα; πολλοῦ δέω, εἶπεν ὁ Διονύσιος, ὦ Πλάτων. δεῖ γὰρ οὐ τὰ ἔργα τῶν ἐχθρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν προαίρεσιν μισεῖν, καὶ κολάζειν. εἰ τοίνυν, εἶπεν ὁ Πλάτων, ἐπ' εὐνοίᾳ τις ἀφιγμένος τῇ σῇ δεῦρο, βούλεται μέν τι ἀγαθοῦ εἶναι αἴτιος σοι γενέσθαι, σὺ δὲ καιρὸν οὐ παρέχεις, ἄξιόν ἐστι τοῦτον ἀχαρίστως περιορᾶσθαι, καὶ ὀλιγωρούμενον; ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Διονυσίου τίς ἐστιν οὗτος· Αἰσχίνης, εἶπεν, ἀνὴρ τῷ τε ἤθει παρ' ὁντινοῦν τῶν Σωκράτους ἑταίρων, ἐπιεικής, καὶ τῷ λόγῳ δυνατὸς ἐπανορθοῦν οἷς συνείη. πλεύσας δὲ δεῦρο πολλὴν θάλατταν ὡς συγγένοιτό σοι διὰ φιλοσοφίας, ἠμέληται. ταῦτα οὕτως ἐκίνησε τὸν Διονύσιον, ὥστε τὰς μὲν χεῖρας τῷ Πλάτωνι εὐθὺς περιβαλεῖν, καὶ κατασπάζεσθαι, τὴν δ' εὐμένειαν καὶ μεγαλοφροσύνην αὐτοῦ ἀγασθέντα, τοῦ δ' Αἰσχίνου καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπιμεληθῆναι, *id eſt, Plato à Dionyſio faſtidioſè, & ſuperbè tractatus, ideóque diſſidiis & offenſionib inter eos natis, tempus congreſſus, & colloquij petiuit. quod dedit quidem ille, exiſtimans, Platonem aliquid quod ad ipſum attineret, eſſe queſturum, & commemoraturum. At Plato talem quandam apud eum orationem habuit. Siquem maleuolum, & inimicum hominem in Siciliam, Dionyſi, nauigaſſe cognouiſſes, qui aliquid in te mali cogitaret, non faceret autem, quòd ei deeſſet tempus ad faciendum opportunum, ſineréſne eum è Sicilia proficiſci, & impunè diſcedere? Ego verò nulla ratione adduci poſſim, vt ſinam eum diſcedere (inquit Dionyſius) Oportet enim non facta inimicorum ſolùm, verùm etiam conſilium odiſſe, & caſtigare. Ergo (inquit Plato) ſi quis beneuolentia & ſtudio erga te adductus huc peruenerit, & de te aliqua in re bene mereri velit, neque ei faciendi quod in animo habeat, occaſio detur abs te, debeáſne eum ingratè & negligenter miſſum facere, ac proiicere? Cùm autem ex eo quæſiuiſſet Dionyſius, quis hic eſſet, AEſchines, inquit, vir cuiuis ex Socratis familiaribus bonitate par, atque adeò anteponendus, & eorum, quibus cum viuat, aut commoretur, oratione corrigendorum, mira facultate præditus. qui tamen, vt tecum philoſophicos ſermones communicaret, & conferret, magnum mare permenſus, abs te neglectus iacet. Hæc Dionyſium ita mouerunt, vt Platonem continuò vtraque manu circumfuſum complexus ſit, beneuolentiam eius in amicos & animi magnitudinem admiratus: AEſchinem autem liberaliter, & magnificè apud ſe habuerit ac tractarit.*

FINIS.

A01 1472255